

**The *Metaphrasis* of St John of Sinai's
Ladder of Divine Ascent by Matthaïos Blastares**

ELLIOT DANIEL MASON

**A thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy
at Royal Holloway, University of London**

February 2019

Candidate's declaration:

I confirm that this PhD thesis is entirely my own work. All sources and quotations have been acknowledged. The main works consulted are listed in the bibliography.

Candidate's signature:

Date:

To my dear sisters, Morgan and Evie,
Your *constant* support and humour
have brought me to the end.

And to my Grandmother Sylvia,

καὶ ἡ Ὅρασις, ἣν εἶπεν· ἐπίδοι ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον
ἐμοῦ καὶ σοῦ, ὅτι ἀποστησόμεθα ἕτερος ἀφ' ἑτέρου.

Abstract

The present thesis is an edition and study of the *Metaphrasis* of St John of Sinai's seventh-century *Ladder of Divine Ascent* by the Byzantine scholar and theologian Matthaios Blastares (c. 1290 - c. 1350). This *Metaphrasis*, hitherto unpublished in its entirety, is preserved in a unique manuscript in Thessaloniki, *Vlatadon* 25, ff. 6-154.

The thesis comprises an **Introduction**, three **Parts (I-III)**, and **Conclusions**. The **Introduction** presents the aims and structure of the thesis, and briefly discusses the use of, and attitudes towards, *metaphrases* in Byzantine literature, especially during the Palaiologan period (1260-1453). It examines their role across the breadth of Byzantine genres and considers both those *metaphrases* that sought to simplify texts into a more readily understood linguistic register and those that render texts into a more archaic and classical Greek style. This section is followed by a discussion of the original text of the *Ladder of Divine Ascent* by St John and its tradition in Byzantium. **Part I** is devoted to the manuscript tradition of Blastares' *Metaphrasis*. It consists of an analytical description of the *codex unicus* and a palaeographical and textual examination of the text. **Part II** contains the edition of the critical text of Blastares' *Metaphrasis*, preceded by a note on the principles and conventions adopted therein, and is accompanied by an *apparatus criticus* and an *apparatus fontium* in parallel with the original text presented beneath the edited text of the *Metaphrasis* for easy reference. **Part III** is devoted to a grammatical and stylistic analysis of Blastares' *Metaphrasis* in the form of a commentary, which explores the principles, method, and techniques used by Blastares to render the original text into another stylistic register of the Greek language addressing a different audience. The **Conclusions** summarize the findings of the thesis and suggest further areas for research. The thesis closes with full **bibliography** and **facsimiles** of selected folia of manuscripts cited therein.

Table of Contents

Abstract	4
Table of Contents	5
Acknowledgments	6
Abbreviations	10
List of Plates	11
Introduction	12
The present thesis	12
The Author and his <i>Metaphrasis</i>	16
Date and circumstances of the composition of the <i>Metaphrasis</i>	46
St John of Sinai's <i>Ladder of Divine Ascent</i> in Byzantium	50
Part I: The Manuscript Tradition	63
Description of codex <i>Vlatadon 25</i>	64
Palaeographical examination of the text	78
Part II: The Edition	96
Principles and conventions adopted in the Edition	96
Abbreviations	98
<i>Matthaei Blastaris metaphrasis sancti Iohannis Climaci Scala Paradisi Editio completa</i>	108
Part III: Commentary on the <i>Metaphrasis</i>	505
Grammatical and stylistic analysis	505
Narrative Commentary	522
Conclusions	663
Bibliography	667
Appendix	680
Plates	681

Acknowledgements

On not knowing Greek

For it is vain and foolish to talk of knowing Greek, since in our ignorance we should be at the bottom of any class of schoolboys ... between this foreign people and ourselves there is not only difference of race and tongue but a tremendous breach of tradition. All the more strange, then, is it that we should wish to know Greek, try to know Greek, feel for ever drawn back to Greek, and be forever making up some notion of the meaning of Greek, though from what incogruous odds and ends, with what slight resemblance to the real meaning of Greek, who shall say?

Virginia Woolf
In *The Common Reader*
1925

With each passing day of my doctoral studies, I have more keenly understood this vanity and foolishness of pretending to know Greek, especially among those of us engaged with the diachronic study of the language. Nevertheless I, too, have been drawn back time and time again to this ancient tongue; in another era, in another dialect, in another style. The feeling of being drawn back is epitomized by the study of *metaphrases*; a remarkable genre that Blastares' *Metaphrasis* shows should be appreciated as a creative genre in its own right. It was truly an incredible thing to have had the opportunity to engage with the *Metaphrasis*, and to behold the Greek tongue in all its wonderful intricacies and pliability. For this I must thank His Grace the Bishop Nikephoros of Amorion, Abbot of the Holy Patriarchal and Stavropegic Vlatadon Monastery in Thessaloniki, who granted me access to, and arranged for digital images to be taken of the MS. Vlatadon 25. I would further like to extend my thanks to the Patriarchal Institute for Patristic Studies in Thessaloniki over which the Bishop presides, and whose existence and work has ensured the preservation of this unique manuscript and the *Metaphrasis* contained within.

I began this journey through the surviving written heritage of Byzantium in 2012 when I arrived at the Hellenic Institute at Royal Holloway, University of London. At the time I did not know what to expect, and my choice of university was based on the

availability of the MA History: Hellenic Studies programme that allowed me to study Greek history from a diachronic perspective. I am eternally grateful for the knowledge of Greek that I have gained from my time at the Hellenic Institute, and from the understanding that the study of Byzantium can only be undertaken with the knowledge of Greek. Above all, I have been imparted with an appreciation of the manuscripts that remain ready to bequeath this heritage to us, if only we care– and have the skills and patience– to look. I am grateful to my teacher, supervisor, and friend Dr Charalambos Dendrinou, whose guidance and advice was invaluable and at times deeply moving. I have been greatly inspired by his commitment to scholarship, to teaching, and to his students. These traits are thankfully common at the Hellenic Institute and among the former students of Julian Chrysostomides, whom I never had the pleasure of meeting but whose legacy of scholarship I have keenly perceived during my studies. I have many times been left with the feeling of ‘standing on the shoulders of giants’.

I would further like to extend my deep appreciation and gratitude to all those who have guided and instructed me in my study of Greek. Once again I would like to thank Dr Charalambos Dendrinou for his careful oversight of this thesis and edition. I am grateful for the very positive contribution and encouragement I received from Dr Christos Kremmydas. I would like to express my gratitude to Dr Polymnia Tsagouria for her support in the Greek language both Ancient and Modern, as well as the Greek texts that she introduced me to, her humour and gentle manner made tolerable the more troublesome aspects of Ancient Greek. I would also like to express my debt of gratitude to my very first Greek teacher, Ms Lamprini Papathanasiou of the Queen’s University of Belfast. This is a debt I can never truly repay. Ms Lamprini Papathanasiou taught me to love Greek and Greek culture, and set me along this path which has culminated in the production of the present thesis. I would also like to thank the Hellenic Republic for funding and arranging the secondment of both of these teachers of Greek, especially during the past difficult years.

I gratefully acknowledge the financial support I have received during the course of my studies at Royal Holloway in the form of the Hellenic Institute’s George of Cyprus

Bursary (2012-13), a fees-only Studentship from RHUL History Department (2014-17), and the Ecumenical Patriarch Bartholomaios I Studentship from RHUL Hellenic Institute (2014-15). I would like to express my gratitude to the A. G. Leventis Foundation, not only for the Scholarship (2015-18) that I received, but for their continued support of the Hellenic Institute, and the support they offer for various manuscript cataloguing and digitization projects. My education has benefitted infinitely from the result of such projects, as has the education of many others.

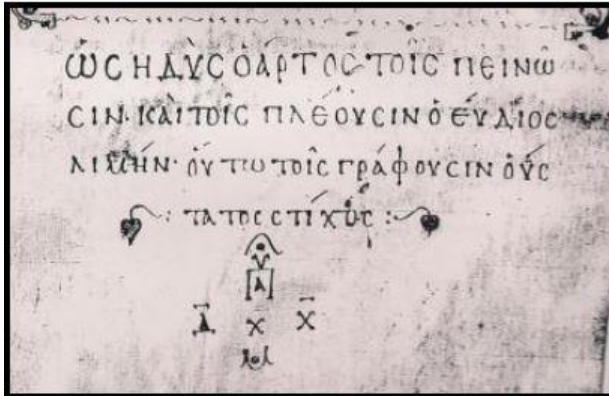
I would also like to again thank the Hellenic Republic for the I.K.Y. scholarship I received in order to participate in the *22nd Postgraduate Programme of Greek Language and Culture* hosted at the University of Ioannina, and I would like to thank all the I.K.Y. scholars who participated on that course for their overwhelming enthusiasm. The time I spent at the University of Ioannina became a year of preparation for, and contributed to, the current thesis only because of the support, encouragement, and guidance I received from Professor Panagiotis Antonopoulos and Professor Constantinos Constantinides.

Once again I would like to thank the Patriarchal Institute for Patristic Studies in Thessaloniki for allowing me to access the MS. Vlatadon 25, and to the Byzantine Museum in Thessaloniki who allowed me, at short notice, to examine the MS. *in situ* when it was transported there for preservation work. Additionally, I would like to extend my thanks to the following institutions and their staff: the library of the University of Ioannina; the library of the Theological School of Thessaloniki; the library of the Theological School of Athens; the libraries of the Warburg Institute; Institute of Historical Research; Institute of Classical Studies; and the Bedford and Founder's Libraries at Royal Holloway, University of London. Further thanks must be expressed to the British Library, the Bodleian Library at Oxford, the Bibliothèque Nationale de France, and the Vatican Libraries, whose digitized manuscripts, accessible free of charge, were vital to the successful completion of this thesis. I would finally like to thank the many friends from whom I have borrowed or been gifted scholarly books over the years; I appreciate every single one and they have contributed greatly to this thesis.

Further thanks are due to Dr David Gwynn, Dr Konstantinos Palaiologos, and the Hieromonk Chrysostomos (Stavrides) Koutloumousianos for their assistance in connection to the present thesis. I would also like to thank Dr Christopher Wright in his capacity as co-director, with Dr Dendrinou, of the University of London Working Seminar on Editing Byzantine Texts. I would like to thank my fellow students at Royal Holloway, in particular Dr Brian McLaughlin, Dr Michael Konstantinou-Rizos, Revd David Williams, Dr Toby Bromige, Dr Niccolò Frattori, Dr Mark Whelan and Dr Christopher Hobbs. I would also like to thank my fellow students from the Queen's University of Belfast, Ms Catrin Greaves and Ms Beth Knights Longhurst for their support and friendship.

Finally, I would like to extend my deep heartfelt thanks to my parents and to my family for supporting me throughout my education, especially during these last demanding years.

Leeds, 2018

*Ὡς ἡδύς ὁ ἄρτος τοῖς πεινώσιν,
καὶ τοῖς πλέουσιν ὁ εὐδίας λιμῆν,
οὕτω τοῖς γράφουσιν ὁ ὑστατος
στίχος.*

Jerusalem, Patriarchal Library,
Holy Cross, cod. 55, f. 153 (AD 927)

Abbreviations

<i>B</i>	<i>Byzantion</i>
BA	Byzantinisches Archiv
BMGS	<i>Byzantine and Modern Greek Studies</i>
CCSG	Corpus Christianorum, Series Graeca
CFHB	Corpus Fontium Historiae Byzantinae
Codoñer, <i>TTB</i>	J. Signes Codoñer, & I. Pérez Martín eds., <i>Textual Transmission in Byzantium: between Textual Criticism and Quellenforschung</i> , Studies in the Transmission of Texts & Ideas 2 (Turnhout, 2014)
CSHB	Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae
DGCS	Die Griechischen Christlichen Schriftsteller
<i>DOP</i>	<i>Dumbarton Oaks Papers</i>
<i>EO</i>	<i>Échos d'Orient</i>
GRBS	<i>Journal of Greek, Roman, and Byzantine Studies</i>
<i>ΓΠΣ</i>	P. K. Chrestou ed., <i>Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Συγγράμματα</i> , 5 vols. (1962-1992)
<i>Ladder</i>	L. Moore, trans., <i>The Ladder of Divine Ascent</i> (New York, 1959)
Paschos, <i>MB</i>	Paschos, P., 'Ο Ματθαῖος Βλάσταρης καὶ τὸ ὑμνογραφικὸν ἔργον του, Institute for Balkan Studies, 183 (Thessalonike, 1978)
<i>PG</i>	J.-P. Migne, ed. <i>Patrologiae cursus completus. Series Graeco-latina</i> , 161 vols. (Paris, 1857-1866)
Rhalles & Potles, <i>Σύνταγμα</i>	G. A. Rhalles & M. Potles, eds. <i>τῶν τε ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, καὶ τῶν ἱερῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων, καὶ τῶν κατὰ μέρος ἁγίων πατέρων</i> , 6 vols. (Athens, 1852-1859)
<i>RG</i>	L. Spengel ed., <i>Rhetores Graeci</i>
<i>SH</i>	Subsidia Hagiographica
Theocharides, 'Ισαὰκ'	Theocharides, G., 'Ο 'Ματθαῖος Βλάσταρις καὶ ἡ Μονὴ τοῦ κῦρ-Ισαὰκ ἐν Θεσσαλονίκῃ', <i>Byzantion</i> 40 (1970), 442-450
TBW	Thessalonian Byzantine Writers
WBZ	Wiener Byzantinistische Studien

List of Plates

(V = Thessaloniki, Patriarchal Centre for Patristic Studies,
Vlatadon Monastery, cod. 25)

Plate 1	V f. 1	Plate 28	V f. 99
Plate 2	V f. 154	Plate 29	V f. 65
Plate 3	V ff. 2 ^v -3	Plate 30	V f. 7, l. 16.
Plate 4	V f. 58	Plate 31	V ² , f. 144 ^v
Plate 5	V, f. 68 ^v	Plate 32	V ² f. 146
Plate 6	V f. 42	Plate 33	V f. 81
Plate 7	V f. 42 ^v	Plate 34	V f. 112 ^{rv}
Plate 8	V f. 47	Plate 35	V ff. 120 ^{rv}
Plate 9	V f. 47 ^v	Plate 36	V f. 35
Plate 10	V f. 60		
Plate 11	V f. 65 ^v		
Plate 12	V f. 17		
Plate 13	V, f. 53 ^v		
Plate 14	V, f. 72 ^v		
Plate 15	V f. 30		
Plate 16	V f. 155		
Plate 17	V f. 48 ^v		
Plate 18	V f. 5		
Plate 19	V f. 26		
Plate 20	V f. 139		
Plate 21	V f. 140		
Plate 22	V f. 110		
Plate 23	V f. 71 ^v		
Plate 24	V f. 101		
Plate 25	V f. 75 ^v		
Plate 26	V f. 74 ^v		
Plate 27	V f. 15v l. 5, & f. 16v, l. 26		

Introduction

The present thesis

The present thesis is an edition and study of the *Metaphrasis* of St John of Sinai's seventh-century *Ladder of Divine Ascent* by a fourteenth-century Byzantine author. This *Metaphrasis*, hitherto unpublished in its entirety, is preserved in a unique palimpsest manuscript (MS) housed in the Patriarchal Centre for Patristic Studies at the Vlatadon Monastery, Thessaloniki, under the shelf mark *Vlatadon* 25 (ff. 6 -154) (= **V**). Though **V** does not give the name of the author of the *Metaphrasis* in the title, it has been suggested that the name in the epigram preceding the text, which refers to a certain 'Ματθαῖος οἰκτρὸς ἐν μονασταῖς καὶ θύτης' (f. 4^v.17), is a characteristic 'signature' of the fourteenth-century monk, scholar and theologian Matthaios Blastares (c. 1290 - c. 1350).¹

V has hitherto not been published in its entirety. However, just over half of the *Metaphrasis* was published by Professor P. B. Paschos with the aid of his students, to whom he often afforded such opportunities and whose assistance was increasingly necessary as Paschos lost his eyesight. This was published in four parts as 'Η Κλίμαξ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου κατὰ Ματθαῖον Βλάσταρον: Ἐνα νέο κείμενο τῆς "Κλίμακος" ἀπὸ τὸν Μ. Βλάσταρον', *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*. Part Α' 40 (2005), 229-261, Part Β' 41 (2006,) 195-247, Part Γ' 42 (2007), 233-273, Part Δ' 43 (2008), 239-262. This partial edition covers Blastares' *Metaphrasis* up to **V** f. 94^r, corresponding to Chapter 16 of St John's *Ladder*, leaving the remaining seventeen chapters (Ch. 17-30 of the *Ladder*, the *Prooimion*, *Life of St John of Sinai*, and the *Sermon to the Shepherd*) unedited. The present edition seeks to further

---

¹ S. Eustratiades, *Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Μονῇ Βλατέων (Τσαοὺς Μοναστήρι) ἀποκειμένων κωδίκων* (Thessaloniki, 1918), pp. 44-47; Paschos, *MB*, pp. 120-123.

contribute to the study of Blastares' lesser known works and to build upon the legacy of Paschos's scholarship. However, at the same time it seeks to address certain shortcomings of this partial edition, most prominently the inconsistent use of editorial conventions across its four parts.

In terms of structure, the present thesis comprises an **Introduction**, three **Parts (I-III)**, and **Conclusions**. The **Introduction** consists of three sections. The first presents the aims and structure of the thesis. The second gives information on Matthaïos Blastares' life and works, focusing on his *Metaphrasis* of St John of Sinai's *Ladder of Divine Ascent*, examined in the wider context of Byzantine *metaphrases* and paraphrases, both those which sought to simplify texts into a more readily understood linguistic register and those which rendered texts into a more archaic and classical style. The third section discusses the original text of the *Ladder of Divine Ascent* by St John and its tradition in Byzantium. **Part I** is devoted to the manuscript tradition of Blastares' *Metaphrasis*. It consists of an analytical description of the *codex unicus* and a palaeographical and textual examination of the text. **Part II** contains the edition of the critical text of Blastares' *Metaphrasis*, preceded by a note on the principles, conventions, and abbreviations adopted therein, and accompanied by an *apparatus criticus* and an *apparatus fontium* in parallel with the original text presented beneath the edited text of the *Metaphrasis* for easy reference. **Part III** is a Commentary on Blastares' *Metaphrasis*. It offers a grammatical and stylistic analysis and narrative commentary, which explore the principles, method, and techniques used by Blastares to render the original text into another linguistic register addressing a different audience. The **Conclusions** summarize the findings of the thesis and suggests further areas for research. The thesis closes with full **bibliography**, an **Appendix**, and **Plates** with facsimiles of selected folia of manuscripts cited.

English translations of the *Metaphrasis* are all my own, and those of the *Ladder* are taken from Lazarus Moore's 1959 translation, which has been selected for both its format (that is in numbered passages rather than continuous prose) and as it is readily and freely accessible on-line.² On rare occasions, this translation have been modified by the present author, most usually when an appropriate translation of the *Metaphrasis* conflicts with Moore's translation in a way that unduly suggests discord between the *Metaphrasis* and the *Ladder*. The 1982 translation of the *Ladder* by Colm Luibheid and Norman Russell³ has been referred to at some points and this has been noted in text and footnotes. Other translations found and their respective translators have been appropriately referenced, except in the case of Biblical quotations. Standard scholarly references have been utilized when referring to ancient texts, with the exception of biblical references which have been referenced according to the conventions of the *Corpus Christianorum, Series Graeca* (see below, p. 96). Editions of texts by Byzantine authors have been referred to by units of internal organization (books, sections) and/or page numbers wherever possible. However, in numerous instances where I have only been able to access digital editions available in the *Thesaurus Linguae Graecae* digital corpus of Greek Authors that have not recorded page number I have quoted references used within that edition in full. The only exceptions to this are in cases where a work's title clearly indicates internal organization (for example *Epistulae* 50, *Homiliae* 6) and where such works are organized solely through otherwise unnamed 'sections' (*Homiliae* 20.16).

---

² St John Climacus, *The Ladder of Divine Ascent*, trans. Archimandrite Lazarus Moore (New York, 1959): <http://www.prudencetrue.com/images/TheLadderofDivineAscent.pdf> (last accessed: 16/09/2018).

³ C. Luibheid and N. Russell, trans., *John Climacus and the Ladder of Divine Ascent* (New York, 1982).

The present study and complete edition of Blastares' *Metaphrasis* of St John's *Ladder* will enable scholars to more fully assess the contribution of this distinguished Byzantine scholar and theologian in the dissemination of the *Ladder* during this period in particular, and as part of the Byzantine metaphrastic tradition in general.

The Author and his *Metaphrasis*

The author of the *Metaphrasis*, the Thessalonian monk and theologian Matthaios Blastares (c. 1290 - c. 1350) was a prolific, though relatively minor author in Byzantine literary circles. Although his *Σύνταγμα κατὰ Στοιχειῶν*⁴ (*Syntagma*) achieved a circulation unparalleled among his other works, Blastares remains a rather obscure figure in late Byzantium. As a result modern accounts of his life tend to be limited, however general information about Blastares, most usually focused on his *Syntagma*, appears in encyclopaedias and dictionaries.⁵ It is worth noting from the outset that Blastares' life coincides with an exceptionally turbulent period in Thessaloniki's history,⁶ which he himself summarized as "inside discord, outside barbarians' raids".⁷ In addition to this Blastares lived through the climactic years of the Hesychast controversy, though he does not seem to have lived to see its ultimate resolution.⁸

---

⁴ *Collection of Divine and Holy Canons*, eds. Rhalles & Potles, *Σύνταγμα*, vol. 6, pp. 1-518.

⁵ A. Demetracopoulos, *Ὁρθόδοξος Ἑλλάς* (Leipzig, 1872), πρ. 70-71; L. Petit, 'Blastarès Matthieu', *Dictionnaire de Théologie Catholique* (Paris, 1923), vol. 2, cols. 916-917; R. Janin, 'Blastarès (Matthieu)', *Dictionnaire d' Histoire et de Géographie Ecclésiastique*, vol. 9 (Paris, 1937), p. 160-161; S.G. Mercati, 'Blastares Matteo', *Enciclopedia Cattolica* (Vatican City, 1949), vol. 2, col. 1717; H.G. Beck, 'Blastares, Mathaeus', *Die Religion in Geschichte und Gegenwart* (Tübingen, 1957), vol. 1, col. 1319; A. Ehrhard, 'Blastares, Matthaios', *Lexikon für Theologie und Kirche*, vol. 2, (Freiburg, 1958), p. 392; R. Janin, 'Matthaios Blastares', *Lexikon für Theologie und Kirche* (Freiburg, 1962), vol. 7, p. 173; J. Herman, 'Blastarès (Matthieu)', *Dictionnaire de droit canonique* (Paris, 1901) vol. 2, pp. 920-925; P. Chrestou, 'Βλάσταρις Ματθαῖος', *Θρησκευτική και Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία* (Athens, 1963), vol. 3, cols. 928-930; W. Buchwald, A. Hohlweg & O. Prinz, *Tusculum-Lexikon griechischer und lateinischer Autoren des Alterums und des Mittelalters* (Munich, 1982), French trans. by J.D. Berger and J. Billen with introduction by J. Fontaine, *Dictionnaire des auteurs grecs et latins de l'Antiquité et du Moyen Age* (Turnhout, 1991), pp. 131-132; A. Kazhdan, 'Blastares, Matthew', eds. A.P. Kazhdan et al., *The Oxford Dictionary of Byzantium* (New York-Oxford, 1991) vol. 1, p. 295; F.L. Cross & E. Livingstone, *The Oxford Dictionary of the Christian Church* (Oxford, 2005), p. 216.

⁶ O. Tafrafi, *Thessalonique au Quatorzième Siècle* (Paris, 1913), pp. 204-272; J. W. Barker, 'Late Byzantine Thessalonike: A Second City's Challenges and Responses', *DOP* 57 (2003), 5-33, esp. at 15-21.

⁷ Paschos, *MB*, p. 4; ἔσωθεν στάσεις, ἔξωθεν βαρβάρων ἐπιδρομαί.

⁸ Tafrafi, *Thessalonique*, pp. 17-203; J. Meyendorff, 'Is "Hesychasm" the right word? Remarks on Religious Ideology in the Fourteenth Century', *Harvard Ukrainian Studies* 7 (1983), 447-457 at 447-450; A. Strezova, *Hesychasm and Art: The Appearance of New Iconographic Trends in Byzantine*

The most extensive and well-documented biographical sketch of Blastares remains P. B. Paschos's study of his hymnographical works.⁹ This includes an extensive catalogue with accompanying synopses of Blastares' known works, both published and unpublished, which Paschos had either examined or traced in published catalogues. Further to Paschos's *magnum opus* on Blastares, there are a number of later contributions to the study of Blastares worth noting. The *Syntagma's* passages concerning sexuality, marriage, and celibacy were studied and translated by P. D. Viscuso.¹⁰ Konstantinos Palaiologos produced an edition and study of Blastares' lengthy *Refutation of the error of the Latins*,¹¹ offering the complete text including the last chapters (38-44.7, 46-60). Part of this was previously published in the collection of anti-Latin treatises edited by Dositheus Patriarch of Jerusalem.¹² P. B. Paschos continued his work on Blastares throughout his life and produced the four part partial edition of Blastares' *Metaphrasis*¹³ and an edition of Blastares' surviving hymnographical works.¹⁴ Additionally, Paschos published a critical edition of Blastares' *On the Divine Essence or On the Divine Light*¹⁵ in which Blastares can be seen to have supported the Palamite doctrine of the distinction between the divine essence and energies.

---

and Slavic Lands (Canberra, 2014), pp. 9-62; for the wider spiritual tradition see J. Meyendorff, *St Gregory Palamas and Orthodox Spirituality* (Crestwood, 1974), pp. 5-69.

⁹ Paschos, *MB*, pp. 37-83.

¹⁰ P. D. Viscuso, *Sexuality, Marriage, and Celibacy in Byzantine Law: Selections from a Fourteenth-Century Encyclopedia of Canon Law and Theology—The Alphabetical Collection of Matthew Blastares* (Brookline, 2008).

¹¹ K. Palaiologos, *An annotated edition of the Refutation of the Error of the Latins by Matthaios Blastares* (unpublished PhD thesis, Royal Holloway, University of London, 2011).

¹² Dositheus, Patriarch of Jerusalem, Τόμος Καταλλαγῆς (Jassi, 1692-94), pp. 441-56.

¹³ See above, p. 12.

¹⁴ Ed. P. B. Paschos, 'Ἄπαντα τὰ ὑμνογραφικὰ ἔργα τοῦ Ματθαίου Βλάσταρη', *Θεολογία*, vol. 51 (1980), pp. 108-145, 300-332, 462-489, 748-781, *Θεολογία*, vol. 52 (1981), 100-140, 255-285, 430-463.

¹⁵ P. B. Paschos 'Ὁ Ματθαῖος Βλάσταρης Περὶ τῆς Θείας Χάριτος ἢ Περὶ τοῦ Θείου Φωτός', in *Ἀντίδωρον τῷ Μητροπολίτῃ Μεσσηνίας Χρυσοστόμῳ Θέμελλῃ*, vol. 2 (Kalamata, 2006), pp. 291-326.

Paschos's work remains an invaluable contribution to the study of Blastares' life and works, and certain elements are worth repeating and re-considering in the context of the present study of Blastares' *Metaphrasis*. There are also some biographical points, especially concerning the person of Lord Isaak, that are worth re-examining in an attempt to offer suggestions on questions not conclusively answered by Paschos or by other authors. It should be stressed, however, that owing to more recent studies we are now in a position to establish more securely certain aspects of Blastares' life that are relevant to the present study.

It seems likely that Blastares was born in or around Thessaloniki in the last decade of the thirteenth century into a family wealthy enough to furnish their son with an extensive education. It was once regularly attested that Blastares had trained as a physician before becoming a monk and this is commonly stated in editions and catalogues featuring Blastares' work from before the twentieth century, most notably in J. A. Fabricus' *Bibliotheca Graeca*.¹⁶ Furthermore, Blastares had dubiously been suggested as a potential author of the poems *On the discernment of bloods taken through phlebotomy* (εἰς τὰς κρίσεις τῶν αἱμάτων τῆς φλεβοτομίας) and *On Urine* (Περὶ οὔρων) by J. B. Pitra in the nineteenth century.¹⁷ However, A. Kouzes when researching the provenance of these works found no available reference to Blastares being a physician that could not be traced back to the work of Fabricius, and suggested that this was an erroneous reading.¹⁸ Paschos has demonstrated that this observation is

---

¹⁶ J. A. Fabricus, *Bibliotheca Graeca* X (Hamburg, 1721), p 493: ἰατροῦ μοναχοῦ Ματθαίου; J. Goar, *Eὐχολόγιον sive ritual graecorum* (Paris 1647), p. 8, 38, ἰατροῦ μοναχοῦ ταυτὶ Ματθαίου θύτου.

¹⁷ J. B. Pitra, *Hymnographie de l'Eglise Grecque* (Rome 1867), p. 61, n. 3; Pitra attests these otherwise unknown texts to have been found in one unidentified unique manuscript of the now dispersed library of Sir Thomas Phillips then housed at Middle Hill.

¹⁸ A. Kouzes, 'Les oeuvres médicales de Nicéphore Blemmydès selon les manuscrits existants', *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 19 (1944), 56-75 at 71.

correct, and that the error was based on the reading of *οικτρός* in the manuscripts as *ιατρός*.¹⁹ However Paschos makes note of several instances where Blastares did display medical knowledge, such as in the *Prooimion* to his *Syntagma*,²⁰ and concludes that it is possible that Blastares studied medicine prior to following the monastic path. Likewise, John of Sinai is posited to have had some sort of medical background, and at the very least John's use of medical analogies is well attested.²¹ That Blastares found it useful to use medical analogies within his own work may potentially be one reason why he was drawn to the *Ladder* and driven to craft his *Metaphrasis* of it.

The exact course of the first half of Blastares' life is unknown, and it has frequently been repeated with only tenuous evidence that Blastares spent time on Mount Athos before becoming cloistered at the Perivleptos Monastery in Thessaloniki.²² It appears that Blastares spent the majority of his life at the Perivleptos monastery, which is frequently referred to as the monastery of Lord Isaak.²³ This is the only residence specifically mentioned in Blastares' epigrams, and since it is attached to his *Syntagma* suggests that he came to permanently reside at this monastery before the completion of this work, which is recorded

---

¹⁹ Paschos, *MB*, pp. 69-72.

²⁰ Numerous references to medicine and physicians, including Hippocrates can be found in *Syntagma*, *Proem.* ll. 106-64. Paschos offers an extensive list of such references found across the breadth of Blastares work at *MB*, pp. 70-1.

²¹ N. Papadimitriou, 'Η Ιατρογνώσια του Ιωάννου της «Κλίμακος», *Δέλτος* 11/21 (2001), 17-24.

²² A. Soloviev, 'L'Oeuvre juridique de Matthiew Blastares', *Studi Bizantini e Neoellenici* 5 (1939) 698-707 at 699; H. G. Beck, *Kirche und Theologische Literatur im Byzantinischen Reich* (Munich 1959), p. 786; I. Mamalaken, "Ο πρώτος του Αγ. Όρους Άθω Ισαάκ", *Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών* 36 (1968), 70-80 at 71; cf. Paschos, *MB*, p. 51.

²³ Originally dedicated to the Panagia Perivleptos, this monastery's surviving church was re-dedicated to St Panteleimon when it came under the rule of the Greek State in the early twentieth century. Under Ottoman rule the building was known as 'Isaac's Mosque'. A brief history and physical description can be found online at: http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1679 (last accessed: 16/09/2018).

as having been completed in Thessaloniki in 1335.²⁴ In other epigrams attached to more than one manuscript Blastares is described as a student of this Lord Isaak (μαθητῆς χρηματίσας τοῦ ἐν μοναχοῖς θαυμαστοῦ ἐκείνου κῦρ Ἰσαὰκ),²⁵ and most biographical details of Blastares life, such as the claim that he resided in an Athonite monastery, are based on different identifications of the namesake of the monastery. An attempt to correctly identify Lord Isaak will in turn help discern the circumstances behind the *Metaphrasis'* composition, as well as its intended audience. Several scholars have attempted to identify him with the one-time Abbot of the Karakallou Monastery and Protos of Mount Athos (Πρῶτος τοῦ Ἁγίου Ὄρους),²⁶ who led the delegation in defence of Gregory Palamas from Athos to Constantinople in 1342²⁷ and who held the post of Protos between 1313-1345.²⁸ This identification of the exact person of Lord Isaak appears to be the main basis upon which biographies of Blastares state that he spent time on Athos. In such a case, Blastares, presumably, either stayed on Athos for a long enough period sometime between 1313-1335 to gain the appellation "disciple of the Lord Isaak", or else engaged with his teacher through letters of which, to our knowledge, none has survived. Furthermore, it necessitates that this Isaak, holding a central role in the life of Mount Athos, was involved only at arm's length with the monastery in Thessaloniki where Blastares was cloistered.

---

²⁴ G. Theocharides, Ο Ἰσαακὸς Βλάσταρις καὶ ἡ Μονὴ τοῦ κῦρ-Ἰσαὰκ ἐν Θεσσαλονίκῃ, *B* 40 (1970), 442-450 at 442-50; Theocharides catalogues numerous epigrams attached found in manuscripts containing Blastares' work (pp. 439-442) including one which offers date for the completion of the *Syntagma* in ςωμγ (AM 6843 = AD 1335), which Theocharides incorrectly renders as 1355.

²⁵ Theocharides, 'Ἰσαὰκ', 440.

²⁶ Soliev, 'L'Oeuvre', 699; S. G. Mercati, 'Note d'epigrafia bizantina', *Bessarione* 37 (1921) 136-162 at 144-8.

²⁷ J. Meyendorff, *Introduction à l'Étude de Grégoire Palamas* (Paris 1951), pp. 74-5.

²⁸ J. Darrouzes, 'Liste des Protos de l'Athos', in *Le Millénaire du Mont Athos 963-1963* ed. O. Rousseau (Chevetogne, 1963), pp. 407-447 at 423-26.

Additionally, the Monastery of Lord Isaak is first mentioned in the record of a gift it gave to another Thessalonian monastery in 1314.²⁹ This places the foundation of the Perivleptos monastery at some point prior to the first year of this Isaak's long tenure as Protos; it is not known for how long he had borne the monastic name Isaak. Moreover, while several acts are known to have this Isaak's signature attached to them,³⁰ none are related to the Perivleptos monastery. It should also be noted that within a few decades of the monastery's foundation, and within Blastares' lifetime, it became commonly referred to as the Monastery of Lord Isaak. This can be seen in a letter of Gregory Akindynos dated from 1348-51, which refers to Lord Isaak and his monastery, and mentions the 'hieromonk Matthaïos', that is Blastares, as dwelling there.³¹ It should be noted that a monastery gaining the common appellation of a living or recently deceased individual, rather than for example a saint, is relatively uncommon. Such an appellation is gained by a monastery most often due to its relationship with a notable man of local importance, such as has happened at the Monastery of the Vlatadon in Thessaloniki where **V** is currently housed. In this case the monastery was founded in ca. 1360 by the brothers Mark and Dorotheos Blates, the latter of whom went on to serve as Archbishop of Thessaloniki (1371-1379).³² Furthermore, the earliest source referring to the "reverend monastery of the Vlatadon" (*τὴν σεβασμίαν μονὴν τῶν Βλατάδων*)

---

²⁹ L. Petit, 'Actes de l'Athos V, Actes de Chilandar, première partie. Actes grecs', *Византийский временник* 17 suppl. 4 (1911), p. 60 no. 27; cf. Paschos, *MB*, p. 52, and Theocharides, 'Ἰσαὰκ', p. 451.

³⁰ Darrouzes, 'Protes', pp. 424-5.

³¹ Akindynos, *Epistulae*, 74, ll. 41-3, ed. A. Constantinides-Hero, *Letters of Gregory Akindynos*, CFHB 21 (Washington D.C., 1983): ἰδέτω δὲ καὶ ὁ θαυμάσιος Μάγιστρος καὶ ὁ σοφὸς Κυδώνης καὶ ὁ ἱερός καὶ θεῖος ἐν ἱερομονάχοις Ματθαῖος ὁ ἐν τῇ τοῦ θεσπεσίου Ἰσαὰκ ἱερωτάτῃ μονῇ τὴν ἀρετὴν μετιών.

³² G. T. Dennis, 'The Late Byzantine Metropolitans of Thessalonike', *DOP* 57 (2003), 255-264 at 257.

dates from 1421.³³ This suggests that such an appellation was gained on account of Dorotheos having occupied the metropolitan throne, rather than simply having been one of its founders. It would appear, then, that the identification of this Lord Isaak with the Protos Isaak is doubtful. This can be seen from the facts that, firstly, the Perivleptos Monastery started to be referred to as the Monastery of Lord Isaak while the Protos Isaak was still in post. Secondly, unlike Dorotheos, this Protos Isaak did not hold a high ecclesiastical office within Thessaloniki that would have strengthened his connection with any foundation there.

This leads to the second identification of this Lord Isaak, with the former Archbishop Iakovos of Thessaloniki, originally suggested by Theocharides who holds the slightly mistaken belief, as we shall see below, that this Iakovos held the position between 1295 - 1315.³⁴ It is claimed that this Iakovos upon leaving the metropolitan throne became a monk, taking the name Isaak.³⁵ This claim is based on one sole reference to this found in the late fourteenth - early fifteenth-century Ms. *Vat. gr. 172*, f. 177^v, ll. 12-6: Ἰακώβου, τοῦ ἀγιωτάτου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, τοῦ διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθέντος Ἰσαὰκ μοναχοῦ. Theocharides further identifies this Isaak with the recipient of a letter from between 1314 - 1318 of Thomas Magister addressed to “my most holy father Lord Isaak” (Πρὸς τὸν ἀγιώτατον καὶ ἰσαγγελὸν μοι πατέρα κυρὸν Ἰσαὰκ).³⁶ L. Petit³⁷ and R. Janin³⁸ expressed reservations as to the existence of

---

³³ N. Oikonomidès ed., *Donatio Terrae et Piscinae a quattuor publicis*, Actes de Dionysiou, Archives de l’Athos IV (Paris, 1968) 120-121, l. 24.

³⁴ Theocharides, ‘Ἰσαὰκ’, 448.

³⁵ V. Laurent, ‘La liste épiscopale du synodicon de Thessalonique. Texte grec et nouveaux compléments’, *EO* 32:3 (1933), 300-10 at 301; Theocharides ‘Ἰσαὰκ’, 449, erroneously states that this is to be found in f. 178v; it is in fact to be found in 177v: cf. digital MS. at: https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.gr.172 (last accessed: 16/09/2018).

³⁶ M. Treu, ‘Die Gesandtschaftsreise des Rhetors Theodulos Magistros’, *Jahrbücher für classische philology*, suppl. 27 (1902), 5-18 at 5, ll. 5-6; cf. Theocharides, ‘Ἰσαὰκ’, 449.

³⁷ L. Petit, ‘Les Évêques de Thessalonique’, *EO* 5.1 (1901), 26-33 at p. 33, cf. no. 60. Jacques.

this Iakovos given the limited and confused source material, while Paschos recognized this but thought the case of the identification of Lord Isaak with the Protos of Athos was similarly weak.³⁹ However, this confusion appears to have arisen from there having been two successive Archbishops of Thessaloniki bearing that name, one the former Abbot of the Great Lavra Monastery (ca. 1293 - 99) and the other a native of Monemvasia (ca. 1300 - 1315).⁴⁰ Nonetheless, this identification makes more sense in terms of dating, and suggests that the monastery was founded by this Iakovos after he left the metropolitan throne, and into which he retired as the Monk Isaak. Moreover, this choice of name observes the Orthodox tradition of preserving the initial letter of one's baptismal name when assuming a new monastic name, in this case *iota*. On account of this, it would make sense that this Lord Isaak, having the distinction of a former occupant of the city's metropolitan throne, came to be associated with the monastery that became commonly known by his name.

It seems, therefore, that this identification of Lord Isaak with the former Archbishop of Thessaloniki seems more likely. This allows us to make some comments about Blastares' life and his *Metaphrasis* and its intended audience. It seems likely from the aforementioned epigrams in which Lord Isaak is referred to as Blastares' teacher⁴¹ and the letter of Akindynos in which Blastares is identified by reference to his teacher⁴² that a strong connection existed between Lord Isaak and his disciple. This is more probable if it is the case that both men were cloistered in the Perivleptos monastery in Thessaloniki. It also seems unlikely, if we accept this hypothesis, that Blastares lived or spent an extended period on Athos, as this assumption is dependent on the identification of Isaak

---

³⁸ R. Janin, *Les églises et les monastères des grands centres byzantins* (Paris, 1975), p. 338.

³⁹ See Paschos, *MB*, pp. 51-2 & 60.

⁴⁰ Dennis, *Metropolitans*, p. 256.

⁴¹ See above, pp. 19-20, notes 24-5.

⁴² See above, p. 21, n. 31.

as the Protos of Athos. Furthermore, while it is impossible to determine whether Blastares became this Lord Isaak's student before or after he left the role of Archbishop, it does place the foundation of the monastery of Perivleptos within Blastares' twenties. This allows for an ample period prior to becoming a monk in which Blastares could have gained the high level of education he most evidently had, as well as time to receive training in medicine as seems plausible. That being said, he could of course have continued his education within the monastery. Overall, there is no need to suppose nor any evidence to suggest that Blastares spent any great part of his life outside of Thessaloniki, which as a major centre of intellectual and spiritual life could provide his well-rounded education.⁴³ Indeed, it would appear more likely that Blastares spent the majority, if not all, of his monastic life in the Perivleptos Monastery in Thessaloniki.

In relation to Blastares' *Metaphrasis* it should be noted that it seems likely that the *Metaphrasis* enjoyed only a limited circulation. It also appears that, like V, the prototype was written to be used within the day-to-day life of the monastery rather than as purely an intellectual exercise (see below, pp. 83-5). Furthermore, as Blastares in all likelihood spent his monastic life in the monastic community of Perivleptos, it appears that he had monastic brotherhoods such as this one in mind as an intended audience. Blastares' experience of monastic life would have been primarily influenced by the realities of urban monasticism, where withdrawal from the world is primarily a spiritual action, rather than a geographical withdrawal as the vocabulary of the *Ladder* often implies. Themes such as this one can be found throughout the *Metaphrasis*, noted within this thesis' *Commentary*, further strengthen the theory this text was created primarily for an urban monastic community.

---

⁴³ The intellectual life of late Byzantine Thessaloniki has been outlined by F. Tinnefeld, 'Intellectuals in Late Byzantine Thessalonike', *DOP* 57 (2003), 153-172.

As stated previously, Blastares was a prolific writer known primarily for his *Syntagma*. This is a *nomokanon*, that is a collection of secular and Church law, organized alphabetically, hence the *Syntagma* is also known as the *Alphabetic Collection* ⁴⁴. The contents of this work are primarily drawn from the commentaries of the twelfth-century canonists Theodore Balsamon (+1195) and John Zonaras (+1160),⁴⁵ with some original additions being added to this material. These include an index of Latin legal terminology,⁴⁶ and decapentasyllabic verse listing various and ecclesiastical and imperial *offikia*.⁴⁷ In addition to this, a number of Blastares' theological works have survived. These include a short discourse on boiled wheat used in the Church,⁴⁸ a treatise known as the *Refutation of the error of the Jews* (Books I-V),⁴⁹ and his letter *On the Procession of the Holy Spirit* addressed to Guy de Lusignan.⁵⁰ Curiously some short notes on various topics related to rhetoric attributed to Blastares have survived. These appear to be lecture notes and are known as his *Rhetorical Synopsis*.⁵¹ This work has survived thanks to the personal curiosity that one early sixteenth-century scholar had in the subject and lays testament to the classical education that Blastares evidently received.

---

⁴⁴ Rhalles & Potles, *Syntagma*; selected passages were translated by Viscuso in *Sexuality*, pp. 59-183.

⁴⁵ Paschos, *MB*, pp. 108-111.

⁴⁶ Ed. E. Kalužniacki, 'Λέξεις Λατινικαὶ in einer älteren bulgarisch-slovenischen Uebersetzung', *Archiv für slavische Philologie* 14 (1892), pp. 86-88.

⁴⁷ Ed. J. Verpeaux, *Pseudo-Kodinos. Traité des offices* (Paris 1966), pp. 311-325.

⁴⁸ An edition of this work is under preparation by Dr Konstantinos Palaiologos at the Hellenic Institute, Royal Holloway, University of London; see Paschos, *MB*, pp. 99-101.

⁴⁹ See Paschos, *MB*, pp. 84-87.

⁵⁰ Ed. Arsenij, Archimandrite, *Pis'mo Matfeja Vlastarja, ieromonacha Solunskago i pisatelja XIV vėka, k princu Kirpskomu, Gju de Luzin'janu s obličeniem Latinskago nepravolmyslija*, (Moscow, 1891), pp. 1-86; an edition of this work is under preparation by Dr Konstantinos Palaiologos at the Hellenic Institute, Royal Holloway, University of London.

⁵¹ Unedited MS. *Par. gr.* 2830, ff. 201-216^v, f. 201 l. 1: Ἀρχὴ σὺν τῷ Θεῷ τῶν διαιρέσεων τῶν σχημάτων τῆς ῥητορικῆς τέχνης: Ματθαίου τοῦ Βλαστάρεως, accessible online at <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b10722969t/f203.image> (last accessed: 16/09/2018); cf. Paschos, *Ματθαῖος Βλάσταρης*, pp. 115-117; further discussed p. 38.

In addition to these compositions, it is worth discussing a number of other works concerning Blastares. These will aid us in developing an understanding of Blastares' changing position during the Hesychast controversy, and the *Metaphrasis's* position in this. The *Ladder*, since its composition, has been viewed by Hesychast monks as both a guide and as an advocate of asceticism and solitary prayer.⁵² This remained the case in the fourteenth century with both Gregory of Sinai and Gregory Palamas, the most famous proponents of Hesychasm during this period, referring to the *Ladder* in their works.⁵³ The influence of St John's *Ladder* on hagiographical depictions of Jacob's vision of the ladder (Gen. 28, 10-9) during this period has also been noted.⁵⁴ Furthermore, this discussion will allow us to begin to form a chronology of Blastares' Palamite texts and to make a tentative suggestion as to where the *Metaphrasis* is to be placed in this.

The first are two surviving letters addressed to Blastares, one from Gregory Akindynos⁵⁵ and one from Joseph Kalothetos.⁵⁶ These were discussed at length by Paschos⁵⁷ but are worth reviewing in light of more recent publications. The first of these from the anti-Palamite Akindynos begins with a typical denunciation of Palamite monks as suffering "not only from the polytheism of

---

⁵² Meyendorff, *Spirituality*, pp. 31-3.

⁵³ Gregory Palamas, *Pro Hesychastis* Triad 1, Part 2.6, ll. 10-15, Part 3.2, ll. 7-22, Triad 2, Part 2.25, ll. 14-7, ed. J. Meyendorff, *Grégoire Palamas. Défense des saints hésychastes*, Spicilegium Sacrum Lovaniense. Études et documents 30 (Louvain, 1973), pp. 5-727; idem, *Homiliae i-xx* 3.7 ll. 5-7, ed. P.K. Chrestou, *Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἅπαντα τὰ ἔργα*, vol. 9, Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας 72 (Thessaloniki, 1985), pp. 26-596; idem, *Orationes asceticae*, 3.50 ll. 15-17, ΠΠΣ, vol. 5 (Thessaloniki, 1992) pp. 157-260; Gregory of Sinai, *Capita de quattuor hierarchiis*, appendix, ll. 3-4, in *Il monaco, la Chiesa e la Liturgia*, ed. A. Rigo, *La Mistica Cristiana tra Oriente e Occidente* 4 (Florence, 2005) pp. 2-18.

⁵⁴ A. Strezova, *Art*, pp. 146-7; I. Drpić, 'Art, Hesychasm, and Visual Exegesis: Parisinus Graecus 1242 Revisited', *DOP* 62 (2008), 217-47 at 234-6.

⁵⁵ Gregory Akindynos, *Epistulae* 50.

⁵⁶ Joseph Kalothetos, *Epistulae* 5, ed. D. G. Tsames, *Ἰωσήφ Καλοθέτου συγγράμματα*, Θεσσαλονικεῖς Βυζαντινοὶ Συγγραφεῖς 1 (Thessaloniki, 1980), pp. 363-419.

⁵⁷ Paschos, *MB*, pp. 77-81.

the Hellenes but the madness of Arius and Macedonius".⁵⁸ Eventually, Akindynos directly addresses Blastares as "O best of men" (ὦ βέλτιστε) and claims that previously Blastares not only shared Akindynos's position but actively convinced monks to turn away from Palamism, denouncing them as Messalians and deceivers.⁵⁹ Akindynos further claims that Blastares even went to Constantinople to deliver an account of the "impiety and brazenness" of the Palamites.⁶⁰ Akindynos continues stating that Blastares was tasked with delivering written and verbal messages to the Archbishop of Thessaloniki from the Patriarch denouncing the Palamites.⁶¹ Furthermore, according to this letter, Blastares not only confirmed his anti-Palamite view to Akindynos but he also did so in writing to "God's most beloved and remarkable Empress", that is the similarly anti-Palamite Irene Choumnaina Palaiologina.⁶² Akindynos here is claiming that Blastares was in attendance at the synod of August 1341, which decreed that all future treatises of Palamas were to be burnt.⁶³ The messages Blastares received from the Patriarch John XIV Kalekas would have been addressed to Archbishop Ignatios Glabas (1336-41).⁶⁴ This Archbishop was followed by the two short tenures of Makarios (1342-44),⁶⁵ a former Protos of Athos who later entered the service of Anna of Savoy in Constantinople, and

---

⁵⁸ Akindynos, *Epistulae* 50, ll. 28-29: οὐ μόνον ἐστὶ τῆς Ἑλλήνων πολυθειᾶς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀρείου μανίας καὶ τῆς Μακεδονίου.

⁵⁹ Akindynos, *Epistulae* 50, ll. 81-4: Οὐ μόνον μέντοι καὶ πρὸ ἡμῶν, ὦ βέλτιστε, σὺ τὰς τούτων ἀφορμὰς καὶ προεώρας ἐν τούτοις καὶ προὔλεγες καὶ ἀντέλεγες αὐτοῖς καὶ τοὺς ἄλλους ἀπέτρεπες αὐτῶν ἀκούειν, Μασσαλιανούς καὶ πλάνους ἀποφαινόμενος.

⁶⁰ Akindynos, *Epistulae* 50, ll. 85-7: καὶ δεῦρο παραγενόμενος ἐπὶ τοῦ θειοτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν θρασύτητα τὴν αὐτῶν διεξήεις.

⁶¹ Akindynos, *Epistulae* 50, ll. 90-93: οὗ καὶ λόγους ἐκ στόματος καὶ γράμμα ἐπὶ τούτοις ἐδέξω καὶ διεκόμισας τῷ μακαρίτῃ Θεσσαλονίκης ἐκείνῳ μητροπολίτῃ—καὶ αὐτὰ τοῦ Παλαμᾶ τὰ κίβδηλα δόγματα καθαρῶς πολυθειᾶν διδάσκοντα.

⁶² Akindynos 50, ll. 101-2: οὐκ ἐμοὶ μέντοι μόνω, ἀλλὰ καὶ τῇ θεοφιλεστάτῃ καὶ θαυμαστῇ βασιλίσῃ γράφων ἀνωμολόγεις.

⁶³ J. Meyendorff, *Introduction* (Paris, 1951), p. 110; Akindynos, *Oratio Contro Joannem Calecam*, section 11, ll. 258-71, ed. J. N. Cañellas, 'Discurso ante Juan Kalekas', in *La théologie byzantine et sa tradition*, eds. C. G. Conticello & V. Conticello, vol. 2 (Turnhout, 2002), pp. 258-284.

⁶⁴ Dennis, *Metropolitans*, p. 256.

⁶⁵ Dennis, *Metropolitans*, p. 256.

the anti-Palamite Hyakinthos (1345-46);⁶⁶ this quick succession of Archbishops underlies the precarious situation Thessaloniki found itself in during this period.⁶⁷ Akindynos continues his letter complaining that Blastares had turned his own position upside-down⁶⁸ after the events of 1344. This year saw a short lived victory for the anti-Palamites⁶⁹ as well as his own elevation to the episcopate and subsequent defrocking,⁷⁰ and Akindynos makes it clear that he felt aggrieved by Blastares having “sycophantically changed course”.⁷¹

This is the only extensive source that attests that Blastares was once an anti-Palamite, and it is corroborated only by another of Akindynos’s letters. In this letter he mentions several anti-Palamites, including Blastares who is listed among Thomas Magistros and Demetrios Kydones as being pious and wise.⁷² Paschos by his own admission struggled to offer a satisfactory solution as to how this relates to Blastares’ clear support for Palamism and Hesychasm, proposing that Blastares may have at some point acted as a mediator between the two factions.⁷³ However, since the publication of the complete collected edition of Akindynos’s *Epistulae*, Constantinides-Hero has demonstrated that the majority of Akindynos’s correspondence start in the spring of 1345,⁷⁴ and it has been noted that from 1344 many anti-Palamite monks began to accept

---

⁶⁶ K. P. Kyrris, “Ο Κύπριος ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Ὑάκινθος καὶ ὁ ῥόλος του εἰς τὸν ἀντιπалаμητικὸν ἀγῶνα”, *Κυπριακαὶ Σπουδαί* 25 (1961), 91-122.

⁶⁷ See above, p. 16, notes 6-7.

⁶⁸ Akindynos, *Epistulae* 50, l. 105: τίνος ὀστράκου μεταπεσόντος.

⁶⁹ See John Kalekas, *Encyclical*, PG 150 cols. 891D-894C.

⁷⁰ Akindynos, *Epistulae* 50, ll. 108-40.

⁷¹ Akindynos, *Epistulae* 50, ll. 144-45: συκοφαντοῖτο τὴν μεταβολὴν.

⁷² Akindynos, *Epistulae* 74, ll. 36-43: τοιοῦτον ἄρα ψυχὴ ἧς διὰ βάθους ἦλθε σοφία τε καὶ εὐσέβεια. διὸ χρὴ δῆπου ταῦτα καὶ ἰδεῖν καὶ θαυμάσαι τοὺς ὑμετέρους σοφοὺς ... ἰδέτω δὲ καὶ ὁ θαυμάσιος Μάγιστρος καὶ ὁ σοφὸς Κυδώνης καὶ ὁ ἱερός καὶ θεῖος ἐν ἱερομονάχοις Ματθαῖος ὁ ἐν τῇ τοῦ θεσπεσίου Ἰσαὰκ ἱερωτάτῃ μονῇ τὴν ἀρετὴν μετιῶν.

⁷³ Paschos, *MB*, p. 81.

⁷⁴ A. Constantinides-Hero, ‘Some Notes of the Letters of Gregory Akindynos’, *DOP* 36 (1982), 221-226 at 221-222.

Palamism.⁷⁵ Additionally, Akindynos's letter to Blastares mentions his first ordination and elevation to the episcopate, but not his second ordination as a priest by Kalekas soon after his reconciliation with the Church and wider society sometime between April and June 1345.⁷⁶ This further secures the date for this letter and Blastares' supposed conversion to Palamism as between late 1344 and April-June 1345, a period within which Akindynos faced persecution. This helps to explain the strong language and tone of betrayal that he takes in his letter to Blastares.

Although Paschos does not offer such a specific date, nor had he Akindynos's complete *Epistulae* at his disposal, he reaches much the same conclusion in regard to this letter. He is, however, doubtful that all other traces of Blastares' former position could have been eliminated. Furthermore, he suggests that if indeed Blastares had assumed the role of mediator between the two sides, then perhaps Akindynos had mistakenly understood this as support.⁷⁷ This idea finds some support in Akindynos's other letters. In these he expresses that his post-1344 works were to be addressed to the *μέσοι*, those who had not so far taken a position and whose indifference he criticizes.⁷⁸ However, Akindynos also states that during the period of his persecution such work was frustrated by a lack of access to his papers,⁷⁹ and it should be noted that this is the only surviving letter from this precise period that takes a tone of betrayal. This, therefore, suggests that Akindynos and Blastares were at the very least well acquainted with one another, and Akindynos's assured belief that Blastares had

---

⁷⁵ Paschos, *MB*, p. 81; Kyrris, *Υάκινθος*, pp. 102-3.

⁷⁶ A. Constantinides-Hero, *The Unpublished Letters of Gregory Akindynos* (Unpublished PhD thesis, Fordham University, 1975), p. 108, n. 227.

⁷⁷ Paschos, *MB*, p. 80.

⁷⁸ Akindynos, *Epistulae* 41, ll. 155-83; 62, ll. 174-251.

⁷⁹ Akindynos, *Epistulae* 46, ll. 41-46.

once shared the same position as he had done makes this letter's claims hard to discount.

Against this we have seemingly ample evidence of Blastares' support for Palamism, for instance the letter of Kalothetos that appears to have been sent as a reaction to Akindynos's letter. This can be demonstrated clearly by a passage in which Kalothetos mocks Akindynos's opening words, deriding them as empty platitudes.⁸⁰ Kalothetos, in contrast to Akindynos, states that Blastares was from the beginning and had always been 'wise' (σοφός),⁸¹ and that due to his steadfast beliefs he was bound to incur criticism.⁸² Kalothetos closes the letter by expressing his desire that Blastares remain similarly wise throughout his life.⁸³ It should be noted that if it were not for the existence of Akindynos's letter it would be difficult to ascertain the motivation and to an extent the meaning of Kalothetos's letter beyond praising Blastares' steadfast position as a wise man without further qualification. Additionally, we have the *Dialogue between Matthaios Blastares and Barlaam* (Διάλεξις Ματθαίου Τερομονάχου μετὰ τοῦ Βαρλαάμ),⁸⁴ which does not appear to be by Blastares' himself, but rather by a student of Blastares compiled from lecture notes.⁸⁵ This gives a brief overview of the Hesychast controversy and for the most part deals with the evolving discourse between Barlaam and Palamas,⁸⁶ but also includes a short

---

⁸⁰ Kalothetos, *Epistulae* 5, ll. 35-6: τὸ 'πάντα δεῖ προσδοκᾶν' κατὰ πάντων κυβεύεται καὶ κατὰ πάντων ὠντιωνοῦν ῥιπτεῖται; cf. Akindynos, *Epistulae* 50, l. 2, πάντα χρῆ προσδοκᾶν.

⁸¹ Kalothetos, *Epistulae* 5, ll. 17-19: Εἰδὼς οὖν πάλαι τὸν τοῦ σοφοῦ ὄρον ὅποῖος, καὶ προελόμενος ἐξ ἀρχῆς κατ' αὐτὸν ζῆν καὶ διὰ βίου σοφὸς εἶναι, μένε σοφός, ὡς μένεις, καὶ λέγε σοφῶς, ὡς λέγεις, καὶ πράττε σοφῶς, ὡς πράττετε.

⁸² Kalothetos, *Epistulae* 5, ll. 40-3: Εἰ δ' αὐθις ἡ κακία ἡμῖν ἐνσκήψει ὀργάνοις χρωμένη, οἷς ὑπηρετεῖται, εἴσεται πάντως τοὺς ἑαυτῆς πόδας αἰμάττουσα. Λακτίζει γὰρ κατ' οὐδένων καὶ πρὸς οὐδένας, ἀλλ' ἢ πρὸς μόνα τὰ κέντρα.

⁸³ Kalothetos, *Epistulae* 5, ll. 53-4: Εἷς βίω καὶ λόγῳ διὰ βίου τιμῶν τὸν λόγον καὶ τὸν βίον τῶν σοφῶν, σοφὸς ὢν καὶ σοφὸς εἶναι διὰ βίου βουλόμενος.

⁸⁴ Anonymous, *Ὅσα νουσοῦσιν οἱ κατὰ Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνον*, ed. P. Uspensky, *ιστορία αφωνα, III αφον μονασκεῦ* (St Petersburg, 1892) pp. 821-828 at 821-827.

⁸⁵ Paschos, *MB*, p. 104.

⁸⁶ *Dialogue*, p. 821, l. 16- p. 825, l. 24.

overview of Akindynos's activity.⁸⁷ Furthermore, it has been suggested by Paschos that this overview was written on the basis of a lecture that accompanied Blastares' *On Divine Grace*.⁸⁸ If this is true and in light of the proposed date for this work (see below), we can tentatively suggest a date not too long after November 1344.

Of all Blastares' Palamite writings, the most significant is *On Divine Grace or on the Divine Light*. In his critical edition of the work, Paschos notes that Akindynos in his letter appears to answer the objections to anti-Palamism raised in the above treatise.⁸⁹ Ioannis Polemis demonstrated that Blastares' *On Divine Grace* is itself a response to Akindynos's objections to Palamism,⁹⁰ and offers a date some time between 1342-47.⁹¹ In light of the more secure date offered above for Akindynos's letter to Blastares, it would therefore stand to reason that this treatise is also from the period between late 1344 and April-June 1345, and that it was upon learning about *On Divine Grace* that Akindynos considered Blastares to have "sycophantically changed course".⁹² Indeed, this date would stand even if the exact accusation of once being an anti-Palamite made by Akindynos against Blastares was not true, all it would require is a shift from a previously somewhat ambiguous position.

Therefore, it would seem that all of Blastares' most clear and wholeheartedly Palamite writings date from the last half-decade of his life (†c. 1350). As we lack Blastares' own testimony on this matter, it is not possible to say confidently that Blastares had once indeed been an anti-Palamite. We can only say that

---

⁸⁷ *Dialogue*, p. 825, l. 25- p. 826. l. 5.

⁸⁸ Paschos at *MB*, p. 105.

⁸⁹ Paschos, *θείας χάριτος*, 291-326 at 294.

⁹⁰ I. Polemis, 'Notes on two texts dealing with the Palamite controversy', *Realia Byzantina*, BA 22 (2009), pp. 207-212 at 207-209.

⁹¹ Polemis, 'Notes', p. 209; Polemis did not consult the work of Constantinides-Hero when he suggested this date.

⁹² See above, p. 28, n. 71.

Blastares' surviving works and other scholars' reactions to them show a change in his position towards a more strident pro-Palamite stance after late 1344. It is possible that Paschos's suggestion that Blastares had once assumed the role of a mediator between the two factions holds some truth. Even if he did not actively mediate between the two sides, he may simply have been a voice of moderation in an increasingly bitter conflict. Indeed, Akindynos himself had once played a similar role between Barlaam and Palamas, and unlike many anti-Palamites continued to hold the thoroughly Byzantine position that valued classical learning but only as complimentary and in clear subordination to the study of theology.⁹³ It is worth also considering some of the more nuanced aspects of anti-Palamite thought, and noting that Barlaam understood some aspects of the more broad Hesychast tradition and had expressed admiration for numerous 'Hesychasts' in Thessaloniki.⁹⁴ Moreover, Akindynos showed himself to be even more knowledgeable of and respectful to certain aspects of Eastern monastic spirituality when he criticized some of Barlaam's charges against certain monks.⁹⁵

Furthermore, since the main Hesychast practices could be practiced by the educated and illiterate alike, such monks were often regarded as anti-intellectual, and this led them being referred to as *ὀμφαλόψυχοι* (those with their souls in their navels).⁹⁶ Blastares clearly demonstrates that he holds a similar view as Akindynos on the value of classical learning and at numerous

---

⁹³ F. Tinnefeld, 'Intellectuals', pp. 159-60; A. Strezova, *Hesychasm*, pp. 23-4; for clear account of this view see Akindynos, *Epistulae* 14.

⁹⁴ Meyendorff, 'Word', p. 449.

⁹⁵ Akindynos, *Epistulae* 9, esp. ll. 49-51; πρὸς τοὺς ἀναχωροῦντας ἡρξας ἐνταῦθα τοῦδε τοῦ πολέμου καὶ τῆς περιεργίας μεθ' ὑποκρίσεως, πράγματος ἀφιλοσοφωτάτου.

⁹⁶ Nikephoros Gregoras, *Historia Romana*, p. 557, l. 2, in eds. I. Bekker and L. Schopen, *Nicephori Gregorae historiae Byzantinae*, vol. 1 (Bonn, 1829) p. 557, l. 2; Gregory Palamas, *Epistulae ad Acindynum et Barlaam* 4.50, ll. 11-3, ed. J. Meyendorff, 'Ἐπιστολαὶ πρὸς Ἀκίνδυνον καὶ Βαρλαάμ', in P.K. Chrestou, *ΓΠΣ*, vol. 1 (Thessaloniki, 1962), pp. 203-312; John Cantacuzenus, *Historiae*, p. 544, l. 15-19, in L. Schopen, *Ioannis Cantacuzeni eximperatoris historiarum libri iv*, Vol. 1 (Bonn, 1828), p. 544, l. 15-19.

points in the *Metaphrasis* he emphasizes the value of classical literature.⁹⁷ Above all, one of the stated reason for his composition of the *Metaphrasis* was to combat the notion that the *Ladder* had been “filled with much vulgarity” which had led to “the accusation against the text and moreover the begetter of the book of not contributing to the practice of letters”.⁹⁸ In light of this it is not impossible that Blastares’ had occupied a less strident Palamite position before late 1344, and that at an earlier stage in the controversy shared some of the same complaints and Barlaam and Akindynos. Moreover, any comments made in 1341 to John XIV Kalekas and Irene Choumnaina Palaiologina may have been directed against specific Hesychast practices, and writing in 1344 the increasingly isolated Akindynos failed to appreciate this. Alternatively, any seeming support for his position that Akindynos felt from Blastares may have been based to a large extent on an admiration for his learning.

This consideration contributes greatly to our understanding of Blastares’ position during the Hesychast controversy. Given the *Ladder’s* long association with Hesychast monks, it is inevitable that this forms part of his motivation to undertake his *Metaphrasis*, however on its own it leaves many questions unanswered. It is, therefore, pertinent to make some comments on the circumstances behind the *Metaphrasis’s* composition; the subject of our thesis. Scholars have previously stated this *metaphrasis* was composed in vernacular Greek.⁹⁹ This is inaccurate, indeed quite the opposite is true, and this is not the only case of a text being rewritten into a higher literary style in Byzantium. This leads us to a discussion on the Byzantine literary genre of paraphrases and *metaphrases*.

---

⁹⁷ See below, pp. 47-8, 645-7.

⁹⁸ See below, pp. 47-8.

⁹⁹ Palaiologos, *Refutation*, p. 17; cf. Paschos, *Ματθαῖος Βλάσταρης*, pp. 117-20.

The practice of rewriting texts was a well-established part of ancient and medieval Greek education and literary production, however exact definitions and precise terminology have often been lacking. Inevitably, the plethora of terms employed by Byzantine scholars adds further confusion to the picture. Although on occasion modern scholars, such as Alice-Mary Talbot, see fit to refer to rewritten texts simply as ‘rewritings’¹⁰⁰ or, like Stephan Glöckner, maintain the Greek title (μεταποιήσεις),¹⁰¹ the most commonly used term is *paraphrase*. This is despite its Greek equivalent, as we shall see, appearing relatively infrequently in medieval texts. This has led to vastly different works being dubbed paraphrases; in many cases this term has been accompanied by a qualifying adjective. Robert Browning, for example, simply points to a text that he regards as a paraphrase,¹⁰² and Eric Trapp talks about ‘simplified paraphrases’ as opposed to ‘Atticized texts’.¹⁰³ Ihor Ševčenko presents a slightly more confused picture as far as terminology is concerned by entitling a subsection *Metaphrases as Norm* in his ‘Levels of Style in Byzantine Prose’ before proceeding to use the term *paraphrase* repeatedly, eventually equating the two in his sole mention of *metaphrases* and claiming that this term is more apt in a footnote.¹⁰⁴ Similarly, John Davis uses the colourful term “‘barbarograeca’ metaphor”, apparently borrowing a little used Enlightenment term for vernacular Greek.¹⁰⁵ He does this with reference to a simplified text that “hovers between paraphrase and translation proper, without apparent consistency or

---

¹⁰⁰ Talbot, ‘Old Wine in New Bottles: The Rewriting of Saints’ Lives in the Palaeologan Period’, in *The Twilight of Byzantium*, ed. D Mouriki (Princeton, N.J., 1991), pp. 15-27.

¹⁰¹ S. Glöckner, ‘Aus Sopatros Μεταποιήσεις’, *Rheinisches Museum für Philologie* 65 (1910), 504-14.

¹⁰² R. Browning, ‘A Fourteenth-Century Prose Version of the Odyssey’, *DOP* 46 (1992), 27-36 at 29.

¹⁰³ Trapp, *Learned and Vernacular*, pp. 116-17

¹⁰⁴ I. Ševčenko, ‘Levels of style in Byzantine prose’, *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik* 31 (1981), 289–312 at 309-10.

¹⁰⁵ J. M. Lange, *Philologia Barbaro-Graeca* (Nuremberg, 1708).

clear method".¹⁰⁶ Hubert Hunger was one of the few scholars to use the term *metaphrase* consistently, having judged the term superior to *paraphrase*¹⁰⁷ on the basis of Adrianna Pignani's discussion¹⁰⁸ of a fourteenth-century *metaphrase* of Nicephorus Blemmydes' *Imperial Statue*.¹⁰⁹ These scholars talk about these *Metaphrases* as part of the literary tradition of simplifying texts in the same manner as Browning and Trapp. As I shall demonstrate, Blastares' *Metaphrasis of the Ladder* owes little to such simplifying paraphrases, and therefore these will not be discussed further.

Instead I shall turn my attention to rhetorical paraphrases, and the debt owed to these by literary rewritings such the *Metaphrasis*. These have increasingly become a subject of study in recent years and a concerted effort has been made to bring clarity to the classification of such texts. The study of such texts has resulted in, and has been encouraged by, the 2012 Madrid workshop that explored the analysis of Byzantine texts, their publication, diffusion, and rewriting.¹¹⁰ The problem of terminology as well as problematic aspects of the study of such texts were discussed at length,¹¹¹ and the term *metaphrasis* has become firmly established;¹¹² the anglicized term *metaphrase* has been employed in the present thesis for clarity. However, it must be reiterated that such a sharp distinction between terms is often lacking in primary sources in Byzantium, and

---

¹⁰⁶ J. Davis, 'A Passage of the 'Barbarograeca' Metaphrase of Niketas Choniates' *Chronike Diegesis: Retranslated or Revised?*, *Byzantina Symmeikta* 10 (1996), 127-42 at 130, n. 8.

¹⁰⁷ H. Hunger, *Anonyme Metaphrase zu Anna Komnene, Alexias XI XIII*, in *Beitrag zur Erschliessung der Byzantinischen Umgangssprache* WBS 15 (Vienna, 1981), p. 7, n. 2.

¹⁰⁸ A. Pagini, 'Parafrasi o Metafrasi (a proposito della *Statua Regia* di Niceforo Blemmida)? Estratto dagli «Atti» dell'Accademia Pontanianna Nuova Serie vol. 24 (1976), 219-225.

¹⁰⁹ H. Hunger & I. Ševčenko, *Des Nikephoros Blemmydes Βασιλικός Ανδριάς und dessen Metaphrase von Georgios Galesiotes und Georgios Oinaiotes*, WBS 18, (Vienna, 1986).

¹¹⁰ For the circumstances and aims of workshop see J. Signes Codoñer, 'Introduction', ed. Codoñer, *TTB*, pp. 11-30.

¹¹¹ M. Hinterberger, 'Between Simplification and Elaboration: Byzantine Metaphraseis', ed. Codoñer, *TTB*, pp. 33-60; J Signes Codoñer, 'Towards a Vocabulary for Rewriting in Byzantine', ed. Codoñer, *TTB*, pp. 61-90.

¹¹² D. Resh, 'Towards a Byzantine Definition of Metaphrasis', *GRBS* 55 (2015), 754-787.

clarity of terminology has been imposed (with justification) by modern scholars. Paraphrases in their various guises and the exercise of rewriting texts were a practice that all Byzantines who had proceeded past primary education would have experienced. This art of the paraphrase is closely linked to the poetic and rhetorical value of *mimesis* (μίμησις, imitation), first praised as a literary virtue in Plato's *Republic*, where it is contrasted with *diegesis* (διήγησις, narration).¹¹³ This is followed by a prose paraphrase of Chryses' speech in the *Iliad* (I. 20-42) to illustrate the point.¹¹⁴ The sentiment is repeated and applied more directly to the art of rhetoric by the orator Isocrates;

ἐπειδὴ δ' οἱ λόγοι τοιαύτην ἔχουσι τὴν φύσιν ὥσθ' οἷόν τ' εἶναι
περὶ τῶν αὐτῶν πολλαχῶς ἐξηγήσασθαι καὶ τὰ τε μεγάλα
ταπεινὰ ποιῆσαι καὶ τοῖς μικροῖς μέγεθος περιθεῖναι, καὶ τὰ
τε παλαιὰ καινῶς διελθεῖν καὶ περὶ τῶν νεωστὶ γεγενημένων
ἀρχαίως εἰπεῖν, οὐκέτι φευκτέον ταῦτ' ἐστὶ περὶ ὧν ἕτεροι
πρότερον εἰρήκασιν, ἀλλ' ἄμεινον ἐκείνων εἰπεῖν πειρατέον.
(Isoc. 4. 8)¹¹⁵

But language has such a nature that it is possible for the same matter to be produced in many ways; to make the great humble and to bestow grandeur upon the small, to recount the old anew and to tell contemporary events in an archaic way— no-one should avoid matters which those before us have expressed, but attempt to say these things better than they did. (My transl.)

It can be seen how the act of rewriting entire texts as a form of *mimesis* was regarded to have literary worth. We are even told by Plutarch that

---

¹¹³ Plato, *Republic* 3.393c-d.

¹¹⁴ Plato, *Republic* 3.393e-3.394a.

¹¹⁵ É. Brémond & G. Mathieu, *Isocrate. Discours*, vol. 2 (Paris, 1938; repr. 1967), 15-64.

Demosthenes, the Orator *par excellence* in Byzantium, was in the habit of creating translations (μεταφράσεις ἐκαινοτόμει)¹¹⁶ of his own works and those of others. That the practice of rhetorical paraphrases became a part of Ancient and Byzantine education, most notably in the form of *progymnasmata*, can be regarded as a natural extension of this urge to imitate.¹¹⁷ The earliest surviving *Progymnasmata* are those of Theon most probably of the first century AD.¹¹⁸ These build upon a tradition of such preparatory exercises that can be seen to stretch back to the fourth century BC, the earliest mention of which is from Anaximenes of Lampsacus in his *Rhetoric to Alexander*.¹¹⁹ Unfortunately, the section of Theon's work dealing specifically with the role of rhetorical paraphrases has been lost through subsequent Byzantine re-arrangements of the work in order to make it conform more readily with later educational systems.¹²⁰ It can be seen in the introductory chapter to his *Progymnasmata* that Theon believes paraphrases have intellectual merit and should be utilized in education:

ἡ δὲ παράφρασις οὐχ ὡς τισιν εἴρηται ἢ ἔδοξεν, ἀχρηστός ἐστι· τὸ γὰρ καλῶς εἰπεῖν, φασιν, ἀπαξ περιγίνεται, δις δὲ οὐκ ἐνδέχεται· οὗτοι δὲ σφόδρα τοῦ ὀρθοῦ διημαρτήκασι. τῆς γὰρ διανοίας ὑφ' ἐνὶ πράγματι μὴ καθ' ἓνα τρόπον κινουμένης, ὥστε τὴν προσπεσοῦσαν αὐτῇ φαντασίαν ὁμοίως προενέγκασθαι, ἀλλὰ κατὰ πλείους, καὶ ποτὲ μὲν ἀποφαινομένων ἡμῶν, ποτὲ δὲ ἐρωτώντων, ποτὲ δὲ πυνθανομένων, ποτὲ δὲ εὐχομένων, ποτὲ δὲ

---

¹¹⁶ Plutarch, *Demosthenes*, 8. 2.

¹¹⁷ J. D. Fleming, 'The Very Idea of "Progymnasmata"', *Rhetoric Review* 22.2 (2003), 105-120 at 108-9.

¹¹⁸ M. Heath, 'Theon and the History of the Progymnasmata', *GRBS* 43 (2002-3), 129-160 at 129.

¹¹⁹ Anaximenes of Lampsacus, *Ars rhetorica vulgo Rhetorica ad Alexandrum*, Chapter 28.4, l. 5, ed. M. Fuhrmann, *Anaximenis ars rhetorica* (Leipzig, 1966), pp. 1-97.

¹²⁰ M. Roberts, *Biblical Epic and Rhetorical Paraphrase in Late Antiquity*, *ARCA* 16 (Liverpool, 1985) p. 10.

κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον τὸ νοηθὲν ἐκφερόντων, οὐδὲν κωλύει
κατὰ πάντα τοὺς τρόπους τὸ φαντασθὲν ἐπίσης καλῶς
ἐξενεγκεῖν.¹²¹

Paraphrase is not useless, as some say or believe. For, in their opinion, proper expression is achieved only once, and cannot be achieved a second time. In this they are quite wrong. For thought aroused by a single subject and satisfactory expression of the presentation that originated are not uniform but capable of great variety. We may employ direct statement, rhetorical question, inquiry or any other manner of expressing the idea. Indeed, there is no reason why the object presented should not be expressed equally well in all these ways.¹²²

In the re-arranged version of Theon's *Progymnasmata* that has come down to us, rhetorical paraphrases have lost whatever position they may have once held in the work, and have found themselves instead in the position of what has been called 'accompanying'¹²³ or 'supplementary'¹²⁴ exercises. Nonetheless, they remained a popular educational exercise, and indeed a learned pastime for any educated Byzantine. Matthaios Blastares was no exception. A fortunate surviving work of Blastares is his unpublished *Rhetorical Synopsis* (Σύνοψις Ρητορικῆς, *Par. gr.* 2830, ff. 201-216^v).¹²⁵ The *Rhetorical Synopsis* is a series of notes which are primarily taken from and follow the structure of the fifth-century corpus of works attributed to the rhetorician Hermogenes. In the case

---

¹²¹ Theon, *Progymnasmata*, *RG*, vol. 2 (Leipzig, 1854), pp. 59-130 at 62, ll. 10-24.

¹²² Transl. in Roberts, *Biblical Epic*, p. 11.

¹²³ M. Patillon and G. Bolognesi, *Aelius Théon* (Paris 1997), pp. mcviii-mcviv: *les exercices d'accompagnement*.

¹²⁴ L. Pernot, 'Aspects meconnus de l'enseignement de la rhétorique dans le monde greco-romain à l'époque impériale', in *L'enseignement supérieur dans les mondes antiques et médiévaux*, ed. H. Hugonnard-Roche (Paris 2008), pp. 283-84: *exercices supplémentaires*.

¹²⁵ See above, p. 25, n. 51.

of Blastares' summaries of Hermogenes' *Progymnasmata* (ff. 201^v-206^v) a considerable debt is owed to the *progymnasmata* of the fourth-century Aphthonius at least in regard to terminology. Particular attention should be paid to the chapters *Περὶ Χρείας*, f. 202^r, and *Περὶ Γνώμης*, f. 202^v. In both chapters Hermogenes requires students to give paraphrases of brief remarks,¹²⁶ and these are intended to be extended interpretations of the presented maxim (πλατύνων τὴν ἐρμηνείαν).¹²⁷ Blastares makes reference to these exercises using the term *παραφραστικῶ*, which are given as part of a wider exercise divided into the nine parts as used by Aphthonius.¹²⁸ In its entirety, Blastares' *Rhetorical Synopsis* contains notes from four of Hermogenes' works: *Προγυμνάσματα* (ff. 201^v-206^v); *Περὶ Στάσεων* (ff. 207-214); *Περὶ εὐρέσεως* (ff. 214-215^v); and *Περὶ Ἰδεῶν* (ff. 215^v-216^v). Hermogenes' work *Περὶ μεθόδου δεινότητος* concerning the practice of oratory is absent from Blastares' work.

However, this final work was not neglected in the Byzantium and serves as a good illustration of the rather wide array of rewritings to which the term *παραφρασις* could be applied in the Byzantine period. In Hermogenes' *Περὶ μεθόδου δεινότητος* a chapter dealing with paraphrases is headed *Περὶ τοῦ λεληθότως τὰ αὐτὰ λέγειν ἢ ἑαυτῶ ἢ ἄλλοις* in which he discusses examples of classical orators paraphrasing their own or others' previous works.¹²⁹

Τοῦ ταῦτὰ λέγοντα ἢ ἑαυτῶ ἢ ἄλλω τινὶ μὴ δοκεῖν τὰ αὐτὰ λέγειν διπλῆ μέθοδος· τάξεως μεταβολή, καὶ μήκη καὶ βραχύτητες. ἢ δὲ αὐτῆ καὶ τοῦ παραφράζειν μέθοδος· ἢ γὰρ τὴν τάξιν μεταβάλλεις, ἢ περὶ ἐκεῖνος ἐχρήσατο, ἢ τὸ μέτρον· εἶπερ γὰρ διὰ μακρῶν

¹²⁶ Hermogenes, *Progymnasmata* 3.32-3, 4.33-4, *RG*, vol. 2 (Leipzig, 1854), pp. 1-18 at 5-7, 7-9.

¹²⁷ Hermogenes, *Progymnasmata*. 3.32, *RG* vol. 2 (Leipzig, 1854), p. 6, l. 25.

¹²⁸ Aphthonius, *Progymnasmata*, *RG*, vol. 2 (Leipzig, 1854), 19-56 at p. 23 ll. 13-7; Ἡ μὲν οὖν διαίρεσις αὐτῆ τῆς γνώμης· ἐργάσαιο δ' αὐτὴν τοῖς τῆς χρείας κεφαλαίοις, ἐγκωμιαστικῶ, παραφραστικῶ, τῶ τῆς αἰτίας, ἐκ τοῦ ἐναντίου, παραβολῆ, παραδείγματι, μαρτυρία παλαιῶν, ἐπιλόγῳ βραχεῖ.

¹²⁹ Hermogenes, *Περὶ μεθόδου δεινότητος*, *RG*, vol. 2 (Leipzig, 1854), 426-456 at 445-446.

ἐκεῖνος, ταῦτα ἐν βραχέσι συνελών λέγεις, ἢ τὸ ἐναντίον. (Herm. *Περὶ μεθόδου δεινότητος*, 24.1-6)

There are two methods of repeating your own or someone else's words without seeming to do so: change of order, and lengthenings and shortenings. The method is the same as in paraphrasing, for you either change the order the other speaker used or the measure; for if the first version was lengthy, you will say these things compressed into a few words, or the opposite.¹³⁰

Further definitions are to be found in the work of the ninth-century teacher and scholar George Choeroboscus and the twelfth-century Eustathius of Thessaloniki. Choeroboscus defined the *metaphrasis* as 'an exchange of words, by either a greater or smaller amount, so becoming rhetorically beautiful'¹³¹ and contrasted it to the *paraphrasis*, which is the rewriting of a text as to be longer than the original, and to the *ekphrasis*, which is a detailed narration of a text.¹³² Eustathius of Thessaloniki spoke more generally of 'the explanatory interpretation of words' as 'alternation [μετάληψις] and appropriate metaphrasis'.¹³³

It is helpful to consider the production of Blastares' *metaphrasis* of the *Ladder* in the same light as the already well-studied Atticizing hagiographical *metaphrases* of the Palaiologan period,¹³⁴ as these are both essentially spiritual works.

---

¹³⁰ Transl. in G. Kennedy, *Invention and Method: Two Rhetorical Treatises from the Hermogenic Corpus* (Atlanta, 2005), p. 243.

¹³¹ George Choeroboscus, *Περὶ τρόπων ποιητικῶν*, 14, ed. L. Spengel, RG vol. 3 (Leipzig, 1856), pp. 244-256 at 251, ll. 17-19: μετάφρασις δὲ ἢ ἐναλλαγή τῶν λέξεων κατὰ τὸ ποσὸν ἢ πλειόνων ἢ ἐλαττόνων μετὰ ῥητορικοῦ κάλλους γινομένη.

¹³² Choeroboscus, *Περὶ τρόπων ποιητικῶν*, pp. 251-2, ll. 9-31.

¹³³ Eustathius Thessalonicensis, *Παρεκβολαὶ εἰς τὴν Ἰλιάδα*, ed. Marchinus Van Der Valk, *Commentarii ad Homeri Iliadem pertinentes*, vol. 1-4 (Leiden, 1971-1987), vol. 2, p. 499, l. 18: Ἡ γὰρ διασαφητικὴ τῶν λέξεων ἐρμηνεία μετάληψις καὶ μετάφρασις καίριος.

¹³⁴ See for instance, Talbot, 'Old Wine', pp. 15-26.

Furthermore, the *Metaphrasis* includes within its prefatory material a *metaphrase* of the *Life of John*. In many ways the production of hagiographical *metaphrases* stems from a general loss or degradation of such religious texts after the occupation of the Greek lands following the Fourth Crusade and a desire to rewrite such texts for the highly educated strata of Byzantine society. This desire was, in part, a reaction to the antipathy felt towards a perceived philistinism from among the more eccentric members of the monastic community and self-proclaimed holy men, which began to grow from the twelfth century onwards. John Tzetzes, for example, remarks that “every one of the most thieving and most adulterous of all countries are made saints in Constantinople”,¹³⁵ while Eustathius of Thessaloniki famously complained of the ignorance of the monks in his see.¹³⁶ This antipathy seems to have continued well into the fourteenth century. A good example is Saint Maximus Kausokalybites, or the Hut-Burner, who was chastised by one Logothetes because of his lack of formal education.¹³⁷ Alice-Mary Talbot has estimated that during the Palaiologan period no less than 36 *Lives* of contemporary saints were written, whereas over 125 *Lives* were composed for saints living prior to the thirteenth century,¹³⁸ the latter of which are in many cases are *metaphrases* based on what remained of older *Lives* and are almost uniformly written by members of the educated upper strata of Byzantine society.¹³⁹

---

¹³⁵ John Tzetzes, *Chiliades*, ed. P. Leone, *Ioannis Tzetzae Historiae* (Naples, 1968), 1-541 at 488 ll. 360-6.

¹³⁶ Eustathius of Thessaloniki, *Ἐπίσκεψις βίου μοναχικοῦ ἐπὶ διορθώσει τῶν περὶ αὐτόν*, ed. G.L.F. Tafel, *Eustathii Metropolitanæ Thessalonicensis Opuscula* (Frankfurt am Main, 1832; repr. Cambridge 2013), pp. 214-267 at 244-251.

¹³⁷ F. Halkin & E. Kourilas, ‘Deux Vies de S. Maxime le Kausokalybe ermite au Mont Athos (XIVe s.)’, *Analecta Bollandiana* 54 (1936) 38-112 at 70-1; cf. K. Ware, ‘St Maximos of Kapsokalyvia and fourteenth-century Athonite Hesychasm’, in *Καθηγήτρια: Essays presented to Joan Hussey for her 80th Birthday*, ed. J. Chrysostomides (Camberley, 1988), pp. 409-430.

¹³⁸ Talbot, ‘Old Wine’, p. 16.

¹³⁹ Talbot, ‘Old Wine’, p. 17.

This was also in part based on necessity, as, for example, on occasion the relics of saints survived the ransacking of churches, but not a *vita* praising their virtue. One such example is the relics of Saint Ia, which survived the destruction of the church built to contain them in Constantinople, and which were eventually deposited in the Mangana Monastery. Not too long afterwards Makarios Choumnos lamented the loss of the accounts of the Saint's life during the destruction and resolved to write a new *Martyrion* for her.¹⁴⁰ Many monasteries and churches were restored during this period, such as the Monastery of the Holy Unmercenary Saints Cosmas and Damian by the Empress Dowager Theodora Palaiologina at the end of the thirteenth century. Theodora commented that when restoring the buildings and estates of the monastery she found it necessary to compose a new *typikon*.¹⁴¹

This was not her only motivation, and Symeon Paschalidis has observed that in addition to replacing lost texts and being an intellectual exercise in rhetoric, *metaphrases* are an opportunity for the theological catharsis of hagiographical texts.¹⁴² Indeed, during the Palaiologan period we see this tendency being employed in order to shape *metaphrases* to promote a certain position in one of the religious disputes of this period. For instance in her *Life of Theophanes and Theodore*, Theodora Raoulaina refers directly to the discord caused by Emperor Michael VIII Palaiologos's desired Union of the Churches¹⁴³ and later directly criticized supporters of the union who forced "all to partake in their spiritual

---

¹⁴⁰ Makarios Choumnos, *Martyrion of Saint Ia*, ed. H. Delehaye, *Les versions grecques des Actes des martyrs Persans sous Sapor II* (Paris, 1905), pp. 461-73 at 472, ll. 40-45.

¹⁴¹ Theodora Palaiologina, *Περὶ τῆς Μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων*, ed. H. Delehaye, *Deux Typica byzantins de l'époque des Paléologues* (Brussels, 1921), pp. 136-140 at 137, ll. 11-21.

¹⁴² S. Paschalidis, 'Παρατηρήσεις στις μεταφράσεις τῶν Βυζαντινῶν ἀγιολογικῶν κείμενων', *Βυζαντινά* 33 (2013-14) 373-378 at 377.

¹⁴³ Theodora Raoulaina, *Vita Theophanis et Theodori Grapti*, ed. A. Papadopoulos-Kerameus, *Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας*, vol. 4 (Brussels, repr. 1963) pp. 185-233 at 187, ll. 19-23.

death”.¹⁴⁴ That these comments are so direct is perhaps because she was requested by her mother to compose this *life* for this very purpose.¹⁴⁵ It should be noted that not all such partisan messages within hagiographical *metaphrases* are so direct. This can be seen in the *Life of the Empress Theophano*, where Nikephoros Gregoras states that we can only perceive the divine “during sleep when resting our material organs of perception”,¹⁴⁶ which serves to criticize one of the main tenets of Palamite belief. Gregoras criticizes his opponents’ position much less directly than Theodora Raoulaina, however his disapproval was immediately understood by his audience. Akindynos, for example, commends both his use of Attic Greek¹⁴⁷ and his condemnation of the belief that monks can directly perceive the divine light.¹⁴⁸

Yet all of this happened despite the Church holding a somewhat ambivalent view of *metaphrases*. On account of numerous instances of hagiographical texts recording thaumaturgical elements and essentially being popular works, these often became targets for ‘distortion’ by those the Church regarded as heretics. Such was the concern of ecclesiastical authorities that the Quinisext Council in 692, roughly contemporary with the composition of the original *Ladder*, consigned such ‘distorted’ texts to the flames and anathematized whomever had written or preached them publicly.¹⁴⁹ This canon was included within

---

¹⁴⁴ Raoulaina, *Vita*, p. 197, ll. 24-5.

¹⁴⁵ Raoulaina, *Vita*, p. 187, ll. 18-9.

¹⁴⁶ Nicephorus Gregoras, *Βίος καὶ Πολιτεία τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου θαυματουργοῦ βασιλίδος Θεοφανώ*, ed. E. Kurtz, ‘Zwei Griechische Texte über die Hl. Theophano, die gemahlin kaisers Leo VI’, *L’Académie Impériale des Sciences de St Pétersbourg: Classe Historico-Philologique* 3:2 (St. Petersburg, 1899), pp. 1-45 at 31, section 8, ll. 25: κατὰ τοὺς ὕπνους ἡρεμοῦντος τοῦ τῶν αἰσθητηρίων ὑλικοῦ.

¹⁴⁷ Akindynos, *Epistulae* 17, ll. 3-5: ὁ δὲ ἦν ποίημα μὲν τῆς σῆς φιλοπόνου σοφίας καὶ τῆς Ἀτθίδος γλώττης ἀπόρροια.

¹⁴⁸ Akindynos, *Episulae* 17 ll. 12-5; τοὺς γὰρ τὴν φυσικὴν τοῦ Θεοῦ καὶ οὐσιώδη μορφήν καὶ δόξαν ὁρᾶν ὑπεραλα ζονευομένους κόμπους σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς.

¹⁴⁹ Concilium Quinisextum, *Acta*, eds. A. Flogaus, C. Kraus, and H. Ohme, *Acta conciliorum oecumenicorum, Series secunda, volume secundum: Concilium Constantinopolitanum a. 691/2 in Trullo habitum (Concilium quinisextum), Pars 4* (Berlin, 2013), canon 63: Τὰ ψευδῶς ὑπὸ τῶν τῆς

Blastares' the *Syntagma* and is itself a *metaphrase*.¹⁵⁰ This is immediately followed by a short digression called *Περὶ τοῦ Μεταφραστοῦ* in which he praises Symeon the Metaphrastes, the most distinguished composer of such hagiographical *metaphrases*:

Περὶ τοῦ Μεταφραστοῦ.

Πόσου τοίνυν ἄξιος ἂν εἴη μακαρισμοῦ ὁ θαυμάσιος Συμεὼν, ὁ τὸ καλεῖσθαι Μεταφραστῆς διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀπενεγκάμενος, ὁ τῇ ἐπιπνοίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων ὑπὲρ ἀληθείας σκάμματα πολλοῖς ἰδρῶσι καὶ πόνοις συγγραψάμενος, καὶ δυνάμει λόγου καὶ σοφίᾳ καλλύνας εἰς ὕμνον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ δόξαν διαιωνίζουσαν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἠγωνισμένων ἁγίων μαρτύρων· καὶ πᾶν δυσσεβὲς ἀπορῥάψας στόμα, καὶ μηδ' ἠντιναοῦν πρόφασιν ἀμφιβολίας τοῖς εὐσεβέσι καταλιπών.¹⁵¹

On the Metaphrastes

And so how much praise would the wonderful Symeon be worthy of, having gained the appellation "Metaphrastes" above all others? He who with much sweat and toil and through the inspiration of the Holy Spirit composed the trials of the holy martyrs in defence of truth. He who beautified with the force of words and wisdom the in praise of our Lord Jesus Christ and glory perpetuating the struggles

---

ἀληθείας ἐχθρῶν συμπλασθέντα μαρτυρολογία, ὡς ἂν τοὺς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας ἀτιμάζοιεν, καὶ πρὸς ἀπιστίαν ἐνάγοιεν τοὺς ἀκούοντας, μὴ ἐπ' ἐκκλησίαις δημοσιεύεσθαι προστάσσομεν, ἀλλὰ ταῦτα πυρὶ παραδίδοσθαι. Τοὺς δὲ ταῦτα παραδεχομένους, ἢ ὡς ἀληθεῖσι τούτοις προσέχοντας, ἀναθεματίζομεν.

¹⁵⁰ Potles, *Σύνταγμα*, Beta 11.78-87: τὰ ψευδῶς συντεθέντα μαρτυρολογία πρὸς τὸν μηδὲν ὑγιὲς φρονούντων, ὕβριν μὲν τοῖς ἁγίοις μάρτυσιν οἰομένων προστρίψασθαι, τοὺς δ' ἐντυγχάνοντας τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀφιστάναι τιμῆς, πυρὶ κελεύει δίδοσθαι· τοὺς δὲ τούτοις ὡς ἀληθεῖσι προσέχοντας, ἀναθεματίζεσθαι· τοῖς γὰρ ἁγίοις μάρτυσι τῶν ἄθλων καὶ τῆς εὐδοξίας βασκίησαντες, ψευδῆ καὶ ἀλλόκοτα συντεταχέναι βιβλία προήχθησαν, τῶν δῆθεν ὑπὸ τῶν ἁγίων μαρτύρων πραχθέντων ἢ λαληθέντων, ἐφ' ᾧ τοὺς ἐντυγχάνοντας εἰς ἀπιστίαν ἢ γέλωτα ἀνάγεσθαι.

¹⁵¹ Potles, *Syntagma*. Beta 11.88-97

of the holy martyrs for him. He who sewed up every impious mouth and who abandoned every utterance of doubt among the pious. (My transl.)

This serves to temper, without contradicting, the canonical ruling by highlighting the work of Symeon the Metaphrastes whom Blastares felt should be afforded praise. Blastares' respect for Symeon's work is well recorded and this can also be seen in his *Letter to Guy de Lusignan* in which he praises Symeon.¹⁵² Furthermore, Blastares conveyed this respect to his student who appears to offer a quotation from Symeon concerning the transfiguration among the testimonies that conclude the *Dialogue between Matthaïos and Barlaam*.¹⁵³ In this way, Blastares had made clear that he both appreciates the genre of *metaphrases* as well as their potential for manipulation by commenting upon this canon condemning certain such texts to the flames. It seems that in many ways the *Metaphrasis* has been shaped at certain points, like Theodora Raoulaina's and Nikephoros Gregoras's *Lives*, in order to support his own position in the dispute around Palamite Hesychasm. Having considered all of this, we are now in a position to describe more broadly the circumstances of the composition of the *Metaphrasis* and to tentatively offer a date for the work.

---

¹⁵² Blastares, *Procession*, ed. Arsenij, *Pis'mo*, pp. 50-52.

¹⁵³ *Dialogue*, pp. 825, ll. 21-3: τοῦ Μεταφραστοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὸν Θεολόγον: Πρὸς τὸ ὄρος ἀνιόντι τῷ Ἰησοῦ συνάνεισι καὶ θέας ἀξιούται ὡς ὑπὲρ λόγον καὶ θαυμαστῆς, αὐτὴν τὴν τοῦ λόγου θεότητα παραγυμνωθεῖσαν ἰδών.

Date and circumstances of the composition of the *Metaphrasis*

On account of the high regard in which the *Ladder* was held by Hesychast monks¹⁵⁴ by its very nature the *Metaphrasis* would have been seen as part of the contemporary debate around Palamite doctrine. That this is the case can be seen from points in the *Metaphrasis* where Blastares has employed Palamite vocabulary¹⁵⁵ and tempered some of John's stronger comments on not trusting the authority of dreams and visions.¹⁵⁶ Furthermore, Blastares' own views on Latin theology can perhaps be discerned in his decision to remove the *Ladder's* sole reference to a Latin author, that is John Cassian.¹⁵⁷ Within the context of the *Metaphrasis of the Ladder*, an essentially spiritual rather than theological work, Blastares would have been able to craft and elevate a important work of monastic and Hesychast spirituality. This is all without directly criticizing the anti-Palamite position, in much the same way that Gregoras had put forth veiled criticism of the opposite view. If this is the case it may seem that Blastares hoped to appeal to the same μέσοι, undecided moderates, that Akindynos bemoans in his later letter.

Furthermore, such spiritual treatises, much like the *Lives* of saints, often held less appeal than classical and classicized texts among the educated upper strata of Byzantium, especially among those with more humanist leanings. Despite this literary preference, many notable members of this strata entered a monastery at some point in their lives and, in line with this literary preference, there was a preference for such texts in an Atticized form. These texts would then benefit from the established authority and prestige of this dialect's literary heritage, as well as becoming sources of mental stimulation and spiritual

---

¹⁵⁴ See above, p. 26.

¹⁵⁵ See below, pp. 615, 657-9.

¹⁵⁶ See below, pp. 516-21.

¹⁵⁷ See below, pp. 566-7; [4.27a] ll. 1013-8; *Ladder* 4.105.

elevation for their educated monastic audiences. As has been outlined, the lack of learning and ignorance of the Attic dialect had previously been used to disparage the merits of Holy men and their *Lives*. In his epigram recorded in f. 4^v ll 1-23, Blastares explains why he undertook the *Metaphrasis*:

Ματθαίου μοναχοῦ

Τὴν πνευματικὴν εὐφυῶς Ἰωάννης,
τῶν ἀρετῶν κλίμακα συνθεῖς τοῖς λόγοις,
τὴν πρὸς Θεὸν ἔδειξεν ἀπλανῆ τρίβον.
5 Ἐνιαχοῦ δ' αὐτῆ γε λέξιν καὶ φράσιν
ἑλληνικῆς ἔχουσα παιδείας ξένην,
πολλῆς χυδαιότητος ἐμπεπλησμένην,
ἀμφιγνοεῖν δίδωσι τὸν νοῦν τοῦ λόγου
τοῖς δ' ἐγκαλεῖν αὐτῶ τοκεῖ τοῦ βιβλίου,
10 ὡς οὐχὶ συντρέχουσιν ἀσκήσει λόγων
ἦν ἢ θύραθεν οἶδε παιδεία φέρειν
τὴν ἀρετῆς ἄσκησιν εὐμοιρηκότι,
ταύτη τὸ χωλὸν ὡς ἐνῆν ἔστιν ὅπου
ὀρθοῦντες ἡμεῖς τῶν μερῶν εὐγνωμόνως,
15 δοκοῦμεν ὡς εὐρυθμα βαίνειν τὸν λόγον·
τὸν Σῆμ γὰρ ἐζήλωσα καὶ τὸν Ἰάφεθ,
Ματθαῖος οἰκτρὸς ἐν μονασταῖς καὶ θύτης.
οἱ πατρικὴν γύμνωσιν οὐκ ἐνεγκόντες,
χλεύης προκεῖσθαι τοῖς ὀρῶσιν αἰτίαν,
20 ὀπισθοφανῶς συνεκάλυψαν τότε.
καὶ τοῦτο ποιήσαντες, ἤραντο κλέος.
εἰ δὴ κεκοινώνηκα τούτοις τοῦ τρόπου,
αἰτῶ μετασχεῖν καὶ γερῶν τῶν κρειπτόνων.

[1] **By the Monk Matthaios** [2] John, having skillfully put the spiritual ladder of virtues into words, showed us the unwavering path towards God. [5] However in certain places throughout this are words and phrases foreign

to Greek learning and culture, having been filled with much vulgarity, that cast doubt on the meaning of the text, [9] and lead some to accuse the begetter of the book of not contributing to the practice of letters— classical learning knows how to bring the practice of virtue to he who has benefited from it. [13] In his text this defect is in the sections which, as far as possible, we are correcting prudently. We think that the text [now] goes elegantly. [16] For I, Matthaïos pitiable among monks and a priest, emulated Shem and Japheth, [18] who not bearing their father's nakedness being set before onlookers as a cause for ridicule, moving backwards covered him up together (Gen. 9:20-27)— [21] and doing this they gained fame. [22] If indeed I have had this manner in common with them, I beg to partake in the greater of gifts.

With this epigram we can see that Blastares noted disapprovingly the criticism that had been levelled against the *Ladder* and St John that they did not contribute to “the practice of letters”, this being classical learning, and sought to remedy this through his *Metaphrasis*. The higher Atticized style that Blastares achieved in his *Metaphrasis* would have been more appealing to the classical, humanist leanings of many anti-Palamites, while at the same time softening John's warnings against visions and explicitly accepting core elements of Palamist doctrine. It would seem that Blastares in his *Metaphrasis* sought to utilize John's *Ladder* as part of the ongoing wider dispute in much the same way Gregoras had done with the *Life of Theophano*.

Therefore, if we accept that Akindynos's comments that Blastares gave some sort of testimony against Palamite monks to the Patriarch John XIV Kalekas and Irene Choumnaina Palaiologina in 1341, then it seems necessary that the *Metaphrasis* was composed after this date. If we also accept that at some point between late 1344 and early 1345 Blastares shifted his position to a much more publicly pro-Palamite stance then it would seem more probably that the

Metaphrasis was composed before this. It is of course not impossible that the *Metaphrasis* dates from later than 1345, but it appears that during this period with Palamism increasingly in the ascendency Blastares felt more free to publicly criticize the anti-Palamite position in both his writing and his teaching. The period between late 1341 and late 1344 would then appear to be one in which Blastares' own view, as well as the general consensus, began to consolidate more firmly behind the theological position of Palamas. Furthermore, the *Metaphrasis* may well have been undertaken to restore the prestige of St John and his *Ladder* as well as to engage with a key text of Hesychast spirituality in a non-confrontational manner.

At present this is merely an educated suggestion, however future research and analysis of Blastares' works may offer further clues as to the relative dating of these works and his move towards Palamism. Moreover, a great part of this argument rests on the high regard in which the *Ladder* was held as part of the wider Byzantine spiritual practice of Hesychasm that gave the *Ladder* a renewed poignancy during this period. It is therefore pertinent that we at this point turn to our examination of the *Ladder*, its author, and its tradition in Byzantium.

St John of Sinai's *Ladder of Divine Ascent* in Byzantium

St John of Sinai's *Ladder of Divine Ascent* is one of the most important and popular spiritual texts in Christian literature.¹⁵⁸ It is known variously in the manuscript tradition as ἡ Κλίμαξ, ἡ οὐρανοδρόμος Κλίμαξ, ἡ Κλίμαξ Παραδείσου, ἡ Κλίμαξ Θείας ἀνόδου, Λόγος ἀσκητικός or Πλάκες πνευματικαί, the latter of which is perhaps the strongest contender for the original title due to its prominence within the earliest extant manuscripts of the *Ladder*.¹⁵⁹ The *Ladder* is, on the whole, direct, genuine, free from rhetorical flourish, and demonstrates a great insight into the flaws and struggles facing the monks of Sinai in particular. It is also in many places quite disjointed, remaining purposefully cryptic, and frequently employs direct speech and advice from different monks as well as dialogues with anthropomorphized passions. In this way the *Ladder* has been observed to follow a language and style reminiscent of the *Sayings of the Desert Fathers* or else other *gerontika*.¹⁶⁰

It is unfortunate that despite his fame and the reverence that has been accorded to him in Orthodoxy, there is little known with certainty about the person of John of Sinai beyond his only known work the *Ladder*. Indeed, while the most widely accepted dates for John of Sinai are between 580 - 650,¹⁶¹ both earlier¹⁶² and later¹⁶³ dates have been argued. The main sources detailing his life are primarily the *Life of St John of Sinai* by one otherwise unknown Daniel of

---

¹⁵⁸ See above, p. 26, n. 52.

¹⁵⁹ J. Duffy, 'Embellishing the Steps: Elements of Presentation and Style in "The Heavenly Ladder" of John Climacus', *DOP* 53 (1999), 1-17 at 5-6.

¹⁶⁰ See J. Chryssavgis, *John Climacus: From the Egyptian Desert to the Sinaite Mountain* (New York, 2004), pp. 25-31.

¹⁶¹ F. Nau, 'Note sur la date de la mort de S. Jean Climaque', *Byzantinische Zeitschrift* 11 (1902), 35-37.

¹⁶² S. N. Sakkos, *Περὶ Ἀναστασιῶν Σιναΐτων* (Thessaloniki 1964), p. 180, and V. Benesević, 'Sur la date de la mosaïque de la Transfiguration au Mont Sinai', *B* 1 (1924), 168-9.

¹⁶³ H. G. Beck, *Kirche und Theologische Literatur in Byzantinischen Reich* (Munich, 1959), p. 451.

Raithu¹⁶⁴ and to a lesser extent the *Narratives* of Anastasius of Sinai.¹⁶⁵ While doubt has been cast on whether the *Narratives* of Anastasius are truly referring to John of Sinai, the *Life* by Daniel of Raithu is more useful as the work reads as if the author was contemporary to John. It is also notable that Daniel's work is included within the earliest manuscripts of the *Ladder* dating from the eighth century (*Ambrosianus* B 117 sup., and *Sinaiticus* NE gr. 71). Both of these authors claim that John of Sinai was tonsured at a young age and spent most of his life at Sinai. This lack of reliable information about the life of John of Sinai is only further highlighted by numerous attempts to augment the little amount we know about his life, most often by appealing to the language and contents of the *Ladder*. This has led scholars to variously identify John as having grown up by the sea,¹⁶⁶ or having a family or educational background in medicine,¹⁶⁷ or else identify him (albeit dubiously) with one John the Rhetorician.¹⁶⁸ The one thing we know with certainty is that he penned the *Ladder of Divine Ascent*, of which there exist three diplomatic editions of the text in circulations as well as two notable English translations.¹⁶⁹ It is curious that such a significant work of Byzantine literature and Orthodox spirituality remains without a critical edition, and an overview of its diplomatic editions highlights the need for one. The earliest printed version of the *Ladder* is the 1633 edition of Matthew Rader,¹⁷⁰ which is claimed to be based on seven unidentified manuscripts held in Munich and one from Antwerp;¹⁷¹ this edition was reprinted in 1860 by

---

¹⁶⁴ PG 88, 596-60

¹⁶⁵ ed. F. Nau, 'Le texte grec des récits du moine Anastase sur les saints Pères du mont Sinai', *Oriens Christianus* 2 (1902), 58-89 at 63-64.

¹⁶⁶ S. Rabois-Bousquet, 'Saint Jean Climaque: sa vie et son oeuvre', *EO* xxii (1923), 442-4.

¹⁶⁷ Papadimitriou, 'Ἰατρογνωσία', pp. 17-24

¹⁶⁸ Petit, *Catholique*, vol. 7 (Paris, 1924), cols. 690-3.

¹⁶⁹ See above, p. 14, notes 2-3.

¹⁷⁰ Ed. M. Rader, *S. Ioannis Scholastici, abbatis Montis Sina, qui vulgo Climacus appellatur, opera omnia, Interprete Matthaео Radero* (Paris, 1633).

¹⁷¹ T. Popova, 'The Most Ancient Greek Manuscripts of the *Ladder* of John Climacus', *Scrimum* 12 (2016), 368-374 at 373.

Migne.¹⁷² This text was then republished as the 1883 Constantinople edition by Sophronios, a monk of the Great Lavra monastery, with amendments based on an unknown manuscript. This amended text was further amended on the basis of the Stavronikita monastery MS. 50 by Archimandrite Ignatius of the Parakletos Monastery and again re-published as part of a new edition with a modern Greek translation in 1978.¹⁷³

Despite being primarily concerned with the lives and spiritual well-being of those pursuing a monastic life, John of Sinai additionally gives advice to those not pursuing the monastic vocation,¹⁷⁴ and since its completion the *Ladder* has been a spiritual work of lasting popularity within both secular and monastic Eastern Orthodox communities. Later, the *Ladder* found a receptive audience in Western Christendom through the Latin translation by the Spiritual Franciscan Fra. Angelo Clareno da Cingoli, made sometime during his exile in Thessaly (1297 - c. 1304). This has formed the basis for numerous subsequent translations; the Spanish translation, most notably, gained popularity among Franciscans, aiding their missionary work in the Americas.¹⁷⁵ However, Blastares attests that by the Palaiologan era the *Ladder* was considered by intellectual circles to have had become filled with vulgarities foreign to Greek *paideia* (Ἐνιαχοῦ δ' αὕτη γε λέξις καὶ φράσις ἑλληνικῆς ἔχουσα παιδείας ξένην, πολλῆς χυδαιότητος ἐμπεπλησμένην).¹⁷⁶ Indeed, this is attested in the limited manuscript tradition of the *Ladder* that I have been able to survey, which exhibits significant textual

---

¹⁷² PG 88, cols. 583-1248.

¹⁷³ Ed. Archimandrite Ignatius, *Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου Κλίμαξ* (Monastery of Parakletos, Oropos, 2009). For the modern translation: <http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/tributes/climax/> (last accessed: 16/09/2018). The original text of the *Ladder* presented here is reproduced from the 1860 Migne edition.

¹⁷⁴ *Ladder*, 1.21.

¹⁷⁵ M. Heppel, 'The Latin Translation of *The Ladder of Divine Ascent* of St John Climacus, *Mediterranean Historical Review* 4.2 (1989), 340-344 at 342; see also A. Jotischky, *The Carmelites and Antiquity: Mendicants and their past in the Middle Ages* (Oxford, 2002), pp. 275-281.

¹⁷⁶ See above, p. 17.

variations and, in many cases, a markedly lower level of competence in the Greek language can be observed in certain MSS. Within these MSS are reproduced erroneous readings through the misinterpretation of letters and ligatures in exemplars, the misuse of diacritics, and the prevalence of, mainly, acoustic errors, most often due to iotacism (see below). This appears to have been a key impetus in Blastares' decision to create a *metaphrasis* of the *Ladder*.

Numerous problems quickly become manifest when we begin to examine the manuscript tradition of the *Ladder*. One significant problem is the inaccurate recording of manuscripts that contain the *Ladder*, which in part reflects the widespread circulation of this text in the Orthodox world. The number of known MSS containing the *Ladder* is ever increasing, with the first attempt at compiling a catalogue being first undertaken in a 1968 study recording all known manuscripts prior to the seventeenth century by Dimitrije Bogdanović¹⁷⁷ in which the number of attested MSS was 78 (including those from later date this number reaches 123 codices containing the *Ladder*). This number has since risen dramatically, especially in the last ten years with the compilation of electronic databases with 630 appearing on the *Pinakes* online database as of September 2018. However, it has been established by Popova that numerous MSS have been shown to have been erroneously recorded with the number of confirmed ones being placed at MS numbered at 511 at least; a number that rises to 766 when fragments and ascetic *Sammelbands* are included.¹⁷⁸ It is worth noting that **V** is recorded in this database, as well as in the library of its holding, as containing the *Ladder* rather than its *Metaphrasis*, and there is the potential for other similar MSS to be likewise misrecorded.

---

¹⁷⁷ D. Bogdanović, *Јован Лествичник у византијској и старој српској књижевности* (Belgrade 1968) app. 1.

¹⁷⁸ T. G. Popova, 'Manuscripts', 370; T. G. Popova, *The Greek Manuscripts with the Text of the Ladder of Saint John Climacus: A Preliminary Skeleton List* (Aachen, 2018), p. 2.

As will become manifest, there is a need for a critical edition of the *Ladder*. Clearly, given the vast numbers of extant MSS, any attempt at this would be an immense, but very rewarding, undertaking for a team of scholars. If indeed such a critical edition existed, it would help us solve some of the questions posed previously. In order to overcome this disadvantage to some extent, I have prepared transcriptions of the opening passages of chapter 16 (Περὶ Φιλαργυρίας) and of chapter 3 (Περὶ Ξενιτείας) from a number of MSS that I have been able to access and review. This will provide us with at least glimpse of some of the degraded variants to which Blastares alludes (see above, p. 47-8). These MSS, and their sigla hereafter, are presented below. Latin capitals (**B**) refer to MSS only referred to in the present discussion, lower case italic Greek letters (*α*) refer to MSS referred to in later discussions as well. Furthermore, in order to facilitate the subsequent discussion in this section those MSS dating from before the Palaiologan period are presented underlined (α).

<u>α</u>	<i>Londinensis BL Add. 17471</i>	11 th c.
B	<i>Parisinus graecus 1069</i>	10 th c.
C	<i>Vaticanus Palatinus graecus 102</i>	AD 1322/3
D	<i>Laurentianus Pluteus 08.18</i>	14 th c.
<u>E</u>	<i>Oxoniensis Bodleianus Baroccianus 77</i>	1st ½ 11 th c.
<u>F</u>	<i>Oxoniensis Bodleianus Baroccianus 134</i>	AD 947/8
<i>γ</i>	<i>Oxoniensis Bodleianus Baroccianus 141</i>	2nd ¼ 14 th c.

In both examples the text from the PG edition, rather than from the Parakletos edition. In the case of the transcriptions from the MSS above, abbreviations and contractions have been expanded, while indication of these and that of line divisions have been removed. Some effort has been made for the punctuation to conform to modern standards. The PG text remains as printed but is

formatted into sections according to Blastares' own divisions indicated with minor initials. These sections have been numbered and are encased in round brackets ( ). Orthographical errors have been highlighted by way of *italics*, readings which differ only in word order are indicated by waved underline, readings which differ across several manuscripts are in solid underline. Additional readings unique to a particular transcript by way of **bold** letters, and the absence of a reading from a single transcript is indicated by [ ].

Section I: Περί Φιλαργυρίας, [16.1a-d] ll. 1-27

	B, f. 58	α, ff. 133v-134v	C, f. 92
	Περί ἀκτημοσύνης καὶ Φιλαργυρίας τῆς μισραός	Περί φυλαργυρίας:- ἔχειν φέριστε μηδὲν εἰς χειρας θέλει:-	Περί φυλαργυρίας,
5	(1) Πλείστοι ὅσοι τῶν σοφῶν διδασκάλων <u>πεφύκασιν</u> , μετὰ τὸν <u>προγεγραμμένον</u> τύραννον, τὸν παρόντα μυριοκέφαλον ἐντάττειν.	(1) Πλείστοι ὅσοι τῶν σοφῶν διδασκάλων <u>πεφύκασιν</u> , μετὰ τὸν <u>προγεγραμμένον</u> τύραννον, τὸν παρόντα μυριοκέφαλον ἐντάττειν·	(1) Πλείσται ὅσοι τῶν σοφῶν διδασκάλων· μετὰ τῶν <u>προειρημένων</u> τυράννων· τὸν παρόντα μυριοκέφαλον δαίμονα τῆς φιλαργυρίας ἐντάττειν
10	<u>Ἡώθασιν</u> ἵνα οὖν τὴν τάξιν τῶν σοφῶν οἱ ἄσσοφοι ἡμεῖς μὴ ἐναλλάξωμεν, <u>τῷ τούτῳ ὄρω καὶ</u> <u>κανόνι</u> ἐξηκολουθήσαμεν. <u>Περί</u> τῆς νόσου εἰ δοκεῖ μικρὰ, εἰθούτως <u>περὶ</u> τῆς υἰείας <u>βοαχέα</u> διαλάβωμεν.	ἵνα μὴ οὖν τὴν τάξιν τῶν σοφῶν ἡμεῖς οἱ ἄσσοφοι ἐναλλάξωμεν, <u>τούτῳ τῷ ὄρω καὶ κανόνι</u> ἐξηκολουθήσαμεν· <u>Περί</u> τῆς νόσου εἰ δοκεῖ μικρὰ, εἰθούτως περὶ τῆς υἰείας <u>βοαχέα</u> διαλάβωμεν.	<u>ειώθασιν</u> . Ἴν' οὖν μὴ τὴν τάξιν τῶν σοφῶν <u>εἰμείς οἱ ἄσσοφοι</u> ἐναλλάξωμεν, τῷ αὐτῷ <u>κανόνι καὶ</u> <u>ὄρω</u> ἠκολουθήσαμεν, <u>περὶ νόειν</u> δοκεῖ μικρὰ ἢθούτος περὶ τῆς υἰείας διαλάβωμεν.
15	(2) Φιλαργυρία ἐστίν, εἰδώλων προσκύνησις, ἀπιστίας θυγάτηρ, ἀσθενειῶν προφασίστρια, γήρους μάντις, λιμῶν <u>προμνηντῆς</u> , <u>ἀβροχίας</u> ὑποβολεύς.	(2) Φιλαργυρία ἐστίν, εἰδώλων προσκύνησις· ἀπιστίας θυγάτηρ· ἀσθενειῶν προφασίστρια· γήρους μάντις· λιμῶν <u>προμνηντῆς</u> · <u>ἀβροχίας</u> ὑποβολεύς.	(2) Φιλαργυρία ἐστίν, εἰδώλων πρὸς <u>κείνησις</u> , <u>ἀπιστείας</u> θυγάτηρ, ασθενειῶν προφασίστρια, γήρους μάντις· <u>ἀβροχίας</u> ὑπὸ <u>βαλεὺς</u> , λιμῶν <u>προμνηντῆς</u> .
20	(3) Φιλάργυρός ἐστιν, εὐαγγελίων μυκτηριστῆς, καὶ ἐκούσιος <u>παραβάτης</u> .	(3) Φιλάργυρος ἐστίν εὐαγγελίων μυκτηριστῆς, καὶ ἐκούσιος <u>παραβάτης</u> .	(3) Φιλάργυρός ἐστιν, Εὐαγγελίων μυκτηριστῆς, καὶ <u>παραβάτης</u> ἐκούσιος.
25	(4) Ὁ κτησάμενος ἀγάπην, διεσκόρησεν χρήματα, ὁ δὲ <u>τοῖς</u> <u>δύο λέγων</u> συζῆν, ἑαυτὸν ἠπάτησεν.	(4) Ὁ κτισάμενος ἀγάπην, διεσκόρησεν χρήματα. Ὁ δὲ <u>τοῖς</u> <u>δύο λέγων</u> συζεῖν, ἑαυτὸν ἠπάτησεν.	(4) Ὁ κτησάμενος ἀγάπην ἐσκόρησεν χρήματα. Ὁ δὲ <u>λέγων</u> <u>ἀμφοτέροις</u> συζυγεῖν, ἑαυτὸν ἠγάτησεν.
30	(5) Ὁ πενθῶν ἑαυτὸν, καὶ τὸ σῶμα ἠρνήσατο, <u>καὶ τόπου</u> <u>καλοῦντος</u> , οὐδε τούτου ἐφείσατο, μὴ λέγε συνάγειν τῶν πτωχῶν ἔνεκα, <u>δύο</u> <u>γὰρ λεπτά</u> τὴν βασιλείαν ἠγόρασεν, φιλόξενος καὶ φιλάργυρος, <u>ἑαυτοῖς</u> <u>ὑπήνησαν</u> , ὁ δὲ δεύτερος τὸν	(5) Ὁ πενθῶν ἑαυτὸν, καὶ τὸ σῶμα ἠρνήσατο, <u>καὶ τόπου</u> <u>καλέσαντος</u> , οὐδε τούτου ἐφείσατο. Μὴ λέγε συνάγειν τῶν πτωχῶν ἔνεκα, <u>δύο</u> <u>γὰρ λεπτά</u> τὴν βασιλείαν ἠγόρασεν. Φιλόξενος καὶ φιλάργυρος <u>ἑαυτοῖς</u> <u>ὑπήνησαν</u> . Ὁ δὲ δεύτερος τὸν	(5) Ὁ πενθῶν ἑαυτὸν καὶ τὸ σῶμα ἠρνήσατο· <u>καιροῦ γὰρ</u> <u>καλοῦντος</u> , οὐ δὲ τούτου ἐφείσατο. Μὴ λέγε συνάγειν τῶν πτωχῶν ἔνεκα, <u>δύο</u> <u>γὰρ λεπτά</u> τὴν <u>βασιλείαν</u> <u>ἠγάτησαν</u> ἠγόρασεν. Φιλόξενος καὶ <u>φιλαργυρος</u> <u>ἀλλήλοις</u> <u>συνήνησαν</u>
35	πρότερον, <u>ἀδιάκριτον</u> <u>ὠνόμαξεν</u> · ὁ νικήσας τὸ πάθος, <u>μερίμνας</u> <u>περιέκοψεν</u> , ὁ δὲ <u>δεδεμένος</u> , <u>οὐδέποτε</u>	πρότερον <u>ἀδιάκριτος</u> <u>ὠνόμαξεν</u> . ὁ νικήσας τὸ πάθος <u>μερίμνας</u> <u>περιέκοψεν</u> .	καὶ ὁ δεύτερος τὸν πρότερον <u>ὠνόμαξεν</u> <u>ἀδιάκριτον</u> . ὁ νικήσας τὸ πάθος, <u>μερίμνας</u> <u>περιέκοψεν</u>

	γ, ff. 127 ^{rv}	D, ff. 112 ^{rv}	PG88 col. 924-5
	Περὶ φιλαργυρίας, <u>ἐν ᾧ καὶ περὶ</u> <u>ἀκτυμοσύνης</u>	Περὶ φιλαργυρίας <u>ἐν ᾧ καὶ περὶ</u> <u>ἀκτυμοσύνης.</u>	Περὶ φιλαργυρίας
5	(1) Πολλοὶ τῶν σοφῶν διδασκάλων· μετὰ τὸν <u>προειορημένον</u> τύραννον, τὸν παρόντα μυριοκέφαλον	(1) Πολλοὶ τῶν σοφῶν διδασκάλων μετὰ τὸν <u>προειορημένον</u> τύραννον, τὸν παρόντα μυριοκέφαλον	(1) Πλείστοι ὅσοι τῶν σοφῶν διδασκάλων <u>πεφύκασι</u> μετὰ τὸν <u>προγεγραμμένον</u> τύραννον τὸν παρόντα μυριοκέφαλον δαίμονα
10	δαίμονα τῆς φιλαργυρίας ἐντάττειν εἰώθασιν. Ἴν' οὖν μὴ τὴν τάξιν τῶν σοφῶν <u>ῥῆμεις</u> · <u>οἱ ἄσοφοι</u> <u>ἔναλλάξωμεν</u> , τῷ αὐτῷ κανόνι καὶ ὄρω ἠκολουθήσαμεν· <u>διὸ περὶ</u> τῆς	δαίμονα τῆς φιλαργυρίας ἐντάττειν εἰώθασιν. Ἴν' οὖν μὴ τὴν τάξιν τῶν σοφῶν <u>οἱ ἄσοφοι ἡμεῖς</u> <u>ἐναλλάξωμεν</u> , τῷ αὐτῷ κανόνι καὶ ὄρω ἠκολουθήσαμεν· <u>περὶ</u> τῆς	φιλαργυρίας ἐντάττειν. Ἴνα μὴ οὖν τὴν τάξιν <u>τῶν σοφῶν</u> οἱ ἄσοφοι ἡμεῖς <u>ἐναλλάξαιμεν</u> , τούτῳ ὄρω καὶ κανόνι <u>ἐξηκολουθήσαμεν</u> . <u>Διὸ</u> <u>περὶ</u> τῆς νόσου, εἰ δοκεῖ, μικρὰ, εἰθούτως περὶ τῆς υἰείας βραχεὰ διαλάβωμεν.
15	νόσου εἰ δοκεῖ, μικρὰ, εἰθούτως, περὶ τῆς υἰείας βραχεὰ διαλάβωμεν.	νόσου εἰ δοκεῖ, μικρὰ· εἰθούτως, περὶ τῆς υἰείας διαλάβωμεν·	καὶ κανόνι <u>ἐξηκολουθήσαμεν</u> . <u>Διὸ</u> <u>περὶ</u> τῆς νόσου, εἰ δοκεῖ, μικρὰ, εἰθούτως περὶ τῆς υἰείας βραχεὰ διαλάβωμεν.
20	(2) Φιλαργυρία ἐστίν, εἰδώλων προσκύνησις, ἀπιστίας θυγάτηρ, ἀσθενειῶν προφασίστρια, γήρους μάντις· <u>ἀβροχίας ὑποβολεύς</u> , <u>λιμῶν</u> <u>προμηνητής</u> .	(2) Φιλαργυρία ἐστίν, εἰδώλων προσκύνησις, ἀπιστίας θυγάτηρ, ἀσθενειῶν προφασί[σ]τρια, γήρους μάντις· <u>ἀβροχίας ὑποβολεύς</u> , <u>λιμῶν</u> <u>προνοητής</u> ·	(2) Φιλαργυρία ἐστίν εἰδώλων προσκύνησις, ἀπιστίας θυγάτηρ, ἀσθενειῶν προφασίστρια, γήρους μάντις, <u>λιμῶν προμηνητής</u> <u>ἀβροχίας ὑποβολεύς</u> .
25	(3) Φιλάργυρός ἐστιν, Εὐαγγελίων μυκτηριστῆς· καὶ <u>παραβάτης</u> <u>ἐκούσιος</u> .	(3) Φιλάργυρός ἐστιν, Εὐαγγελίων μυκτηριστῆς· καὶ <u>παραβάτης</u> <u>ἐκούσιος</u> .	(3) Φιλάργυρός ἐστιν Εὐαγγελίων μυκτηριστῆς, καὶ <u>ἐκούσιος</u> <u>παραβάτης</u> .
30	(4) Ὁ κτησάμενος ἀγάπην, διεσκόρπισε χρήματα· ὁ δὲ <u>λέγων</u> <u>ἀμφοτέροις συζῆν</u> , ἑαυτὸν ἠπάτησεν.	(4) Ὁ κτησάμενος ἀγάπην, διεσκόρπισε χρήματα· ὁ δὲ <u>λέγων</u> <u>ἀμφοτέροις συζῆν</u> , ἑαυτὸν ἠπάτησεν·	(4) Ὁ κτησάμενος ἀγάπην, διεσκόρπισε χρήματα· ὁ δὲ <u>τοῖς δύο</u> <u>λέγων συζῆν</u> , ἑαυτὸν ἠπάτησεν.
35	(5) Ὁ πενθῶν ἑαυτὸν καὶ τὸ σῶμα ἠρνήσατο· <u>καὶ τόπου καλοῦντος</u> , οὐδὲ τούτου ἐφείσατο. Μὴ λέγε συνάγειν τῶν πτωχῶν ἕνεκα· δύο γὰρ λεπτὰ, τὴν βασιλείαν ἠγόρασαν.	(5) Ὁ πενθῶν ἑαυτὸν καὶ τὸ σῶμα ἠρνήσατο· <u>καιροῦ γὰρ καλοῦντος</u> , οὐδὲ <u>τούτου</u> ἐφείσατο· μὴ λέγε συνάγειν τῶν πτωχῶν ἕνεκα· δύο γὰρ λεπτὰ, τὴν βασιλείαν ἠγόρασαν.	(5) Ὁ πενθῶν ἑαυτὸν <u>καὶ τὸ σῶμα</u> <u>ἠρνήσατο</u> · καὶ <u>καιροῦ καλοῦντος</u> , οὐδὲ τούτου ἐφείσατο. Μὴ λέγε συνάγειν τῶν πτωχῶν ἕνεκα· δύο γὰρ λεπτὰ τὴν βασιλείαν ἠγόρασαν.
	Φιλόξενος καὶ φιλάργυρος, <u>ἀλλήλοις</u> <u>συνήντησαν</u> · καὶ ὁ δεύτερος τὸν πρότερον, <u>ὠνόμαζεν ἀδιάκριτον</u> · ὁ νικήσας τὸ πάθος, <u>περιέκοψε</u> <u>μερίμνας</u> , καὶ <u>τόπου καλοῦντος</u> .	Φιλόξενος καὶ φιλάργυρος, <u>ἀλλήλοις</u> <u>συνήντησαν</u> · καὶ ὁ δεύτερος τὸν πρότερον, <u>ὠνόμαζεν ἀδιάκριτον</u> · ὁ νικήσας τὸ πάθος, <u>περιέκοψε</u> <u>μερίμνας</u> .	Φιλόξενος καὶ φιλάργυρος <u>ἑαυτοῖς</u> <u>ὑπήντησαν</u> · ὁ δὲ δεύτερος τὸν πρότερον <u>ἀδιάκριτον</u> · <u>ὠνόμασεν</u> · ὁ νικήσας τὸ πάθος, <u>μερίμνας</u> <u>περιέκοψεν</u> .
	in marg. γράφε καιροῦ γὰρ καλοῦντος		

Section II: Περί Ξενιτείας, [3.1a-1d] ll. 1-17

	B, f. 18	a, f. 20 ^{rv}	E, f. 17 ^{rv}
	Περί Ξενιτείας	Περί Ξενιτείας	Περί Ξενιτείας
	(1)	(1) Τρέχων τρέχε πρόθυμε την δε βαθμίδα· του Λώτ γάρ οΐδας τήν σοφήν ἐκ δημίαν:	(1)
5	(2) Ξενιτεία ἐστίν, κατάληψις ἀνεπίστροφος, πάντων τῶν ἐν τῇ πατρίδι πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας σκοπὸν ἡμῖν ἀντιπραττόντων.	(2) Ξενιτεία ἐστίν, κατάλειψις ἀνεπίστοφος πάντων τῶν ἐν τῇ πατρίδι πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας σκοπὸν, ἡμῖν ἀντιπραττόντων.	(2) Ξενιτεία ἐστὶ, κατάλειψις ἀνεπίστροφος πάντων τῶν ἐν τῇ πατρίδι, πρὸς τὸν τῆς // εὐσεβείας σκοπὸν ἡμῖν ἀντιπραττόντων·
10	(3) Ξενιτεία ἐστίν ἀπαρόρησιαστον ἦθος, ἀγνωστος σοφία, ἀδημοσίεutos σύνεσις, ἀπόκρυφος βίος, ἀθεώρητος σκοπὸς, ἀφανῆς λογισμὸς, εὐτελείας ὄρεξις, στενοχωρίας ἐπιθυμία πόθου θείοθ	(3) Ξενιτεία ἐστίν ἀπαρόρησιαστον ἦθος ἀγνωστος σοφία, ἀδημοσίεutos σύνεσις ἀπόκρυφος βίος, ἀθεώρητος σκοπὸς ἀφανῆς λογισμὸς, εὐτελείας ὄρεξις, στενοχωρίας ἐπιθυμία, πόθου	(3) Ξενιτεία ἐστίν, ἀπαρόρησιαστον ἦθος· ἀγνωστος σοφία· ἀδημοσίεutos σύνεσις· ἀπόκρυφος βίος· ἀθεώρητος σκοπὸς· ἀφανῆς λογισμὸς· εὐτελείας ὄρεξις· στενοχωρίας ἐπιθυμία· πόθου
15	ὑπόθεσις, ἔρωτος πλήθος, κενοδοξίας ἄρνησις σιωπῆς βυθός.	θείου ὑπόθεσις ἔρρωτος πλήθος, κενοδοξίας ἄρνησις, σιωπῆς βυθός.	θείου ὑπόθεσις· ἔρωτος πλήθος· κενοδοξίας ἄρνησις· σιωπῆς βυθός·
20	(4) Πέφυκέ πως καὶ οὗτος ὁ λογισμὸς πυρὶ Κυρίου ἐν προοιμίῳ τοῖς ἐρασταῖς Κυρίου [in marg. ὡς περὶ Θεοῦ] <u>ἀεννάως</u> καὶ ἐπιτεταμένως διανοχλεῖν <u>ἡμῖν</u> , λέγω δὴ, ὁ τῶν ἰδίων μακροσμὸς, σκοπῶ εὐτελείας καὶ θλίψεως προτρεπόμενος τοὺς	(4) Πέφοικεν πῶς καὶ οὗτος ὁ λογισμὸς <u>περὶ</u> Κυρίου ἐν προοιμίῳ τοῖς ἐρασταῖς ὡς περὶ Θεοῦ <u>ἀεννάως</u> καὶ ἐπιτεταμένως διανοχλεῖν <u>ἡμῖν</u> , λέγω δὴ ὁ τῶν ἰδίων μακροσμὸς, σκοπῶ εὐτελείας καὶ θλίψεως, προτρεπόμενος τοὺς ἐραστὰς τοῦ	(4) Πέφυκέ πως καὶ οὗτος ὁ λογισμὸς πυρὶ Κυρίου ἐν προοιμίῳ τοῖς ἐρασταῖς ὡς περὶ Θεοῦ <u>ἀενάως</u> καὶ ἐπιτεταμένως διανοχλεῖν <u>ἡμῖν</u> , λέγω δὴ ὁ τῶν ἰδίων μακροσμὸς, σκοπῶ εὐτελείας καὶ θλίψεως προτρεπόμενος τοὺς ἐραστὰς / τοῦ
25	ἐραστὰς τοῦ τοιοῦτου καλοῦ. Πλὴν καθ' ὅσον μέγας καὶ ἀξιέπαινός ἐστι κατὰ τοσοῦτον πολλὴν καὶ τὴν διάκρισιν κέκτηται. Οὐ γὰρ πᾶσα Ξενιτεία ἄκρως <u>γινωμένη</u> καλή.	τοιοῦτου καλοῦ. Πλὴν καθ' ὅσον μέγας καὶ ἀξιέπαινός ἐστίν κατὰ τοσοῦτον πολλὴν καὶ τὴν διάκρισιν κέκτηται, οὐ γὰρ πᾶσα Ξενιτεία ἄκρως <u>γινωμένη</u> καλή.	τοιοῦτου καλοῦ· πλὴν καθ' ὅσον μέγας καὶ ἀξιέπαινός ἐστίν, κατὰ τοσοῦτον πολλὴν καὶ τὴν διαρκρῖσιν κέκτηται· οὐ γὰρ πᾶσα Ξενιτεία ἄκρως <u>γινωμένη</u> , καλή.

	Ε, ff. 34-35	γ, ff. 22v-23	PG88, col. 664
	Περὶ Ξενιτείας	Περὶ Ξενιτείας	Περὶ Ξενιτείας.
5	(2) Ξενιτεία ἐστὶ, κατάλειψις ἀνεπί//στροφος πάντων τῶν ἐν τῇ πατρίδι, πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας σκοπὸν ἡμῖν ἀντιπραττόντων·	(2) Ξενιτεία ἐστὶ, κατάλειψις ἀνεπίστροφος πάντων τῶν ἐν τῇ πατρίδι, πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας σκοπὸν ἡμῖν ἀντιπραττόντων·	(2) Ξενιτεία ἐστὶ κατάλειψις ἀνεπίστροφος πάντων τῶν ἐν τῇ πατρίδι, πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας σκοπὸν ἡμῖν ἀντιπραττόντων.
10	(3) Ξενιτεία ἐστὶν, ἀπαρῶρησιάζστον ἦθος, ἄγνωστος σοφία, ἀδημοσίευτος σύνεσις, ἀπόκρυφος βίος, ἀθεώρητος σκοπὸς, ἀφανῆς λογισμὸς, εὐτελείας ὄρεξις, στενοχωρίας ἐπιθυμία, πόθου θείου	(3) Ξενιτεία ἐστὶν, ἀπαρῶρησιάζστον ἦθος· ἄγνωστος σοφία· ἀδημοσίευτος σύνεσις, [...] ἀθεώρητος σκοπὸς· ἀφανῆς λογισμὸς· εὐτελείας ὄρεξις· στενοχωρίας ἐπιθυμία· πόθου	(3) Ξενιτεία ἐστὶν ἀπαρῶρησιάζστον ἦθος, ἄγνωστος σοφία, ἀδημοσίευτος σύνεσις, ἀπόκρυφος βίος, ἀθεώρητος σκοπὸς, ἀφανῆς λογισμὸς, εὐτελείας ὄρεξις, στενοχωρίας ἐπιθυμία, πόθου
15	ὑπόθεσις, ἔρωτος πλήθος, κενοδοξίας ἄρνησις, σιωπῆς βυθός.	θείου ὑπόθεσις· ἔρωτος πλήθος· κενοδοξίας ἄρνησις· σιωπῆς βυθός·	θείου ὑπόθεσις, ἔρωτος πλήθος, κενοδοξίας ἄρνησις, σιωπῆς βυθός.
20	(4) Πέφυκὲ πως καὶ οὗτος ὁ λογισμὸς πυρὶ Κυρίου ἐν προοιμίῳ τοῖς ἐρασταῖς ὡς περὶ τοῦ Θεοῦ ἀενάως καὶ ἐπιτεταμένως	(4) Πέφυκὲ πως καὶ οὗτος ὁ λογισμὸς πυρὶ Κυρίου ἐν προοιμίῳ τοῖς ἐρασταῖς ὡς περὶ Θεοῦ ἀενάως καὶ ἐπιτεταμένως διανοχλεῖν ἡμῖν λέγω	(4) Πέφυκὲ πως καὶ οὗτος ὁ λογισμὸς ἐν προοιμίῳ τοῖς ἐρασταῖς Κυρίου ἀενάως, καὶ ἐπιτεταμένως διανοχλεῖν, ὡς ἐν
25	δὲ ἐνοχλεῖν ἡμῖν λέγω δὴ ὁ τῶν ἰδίων μακροσμὸς, σκοπῶ ἐντελείας καὶ θλίψεως προτρεπόμενος τοὺς ἐραστὰς τοῦ τοιοῦτου καλοῦ· πλὴν καθόσον μέγας καὶ ἀξιέπαινός ἐστι, κατὰ τοσοῦτον πολλὴν καὶ τὴν διαρκισιν//κέκτηται· οὐ γὰρ πᾶσα ξενιτεία ἀκαίρως γινομένη καλή.	δὴ ὁ τῶν ἰδίων μακροσμὸς, σκοπῶ ἐντελείας καὶ θλίψεως προτρεπόμενος τοὺς ἐραστὰς τοῦ τοιοῦτου καλοῦ· πλὴν καθόσον μέγας καὶ ἀξιέ//παινός ἐστι, κατὰ τοσοῦτον πολλὴν καὶ τὴν διαρκισιν· κέκτηται· οὐ γὰρ πᾶσα ξενιτεία ἀκρως γινομένη, καλή.	θείῳ πυρὶ· λέγω δὲ ὁ τῶν ἰδίων οἰκείων μακροσμὸς, σκοπῶ ἐντελείας, καὶ θλίψεως, προτρεπόμενος τοὺς ἐραστὰς τοῦ τοιοῦτου καλοῦ. Πλὴν καθ' ὅσον μέγας καὶ ἀξιέπαινός ἐστι, κατὰ τοσοῦτον πολλὴν καὶ τὴν διάκρυσιν κέκτηται. Οὐ γὰρ πᾶσα ξενιτεία ἀκρως γινομένη καλή.

The quality of readings from among the examples presented in Section I varies considerably. This is most evident in **C** in which acoustic errors are commonplace, mostly due to iotacism (with numerous examples), though on one occasion double letters are written singly (l. 9, ἐναλάξωμεν, *p. corr.* ἐναλλάξωμεν). In many cases, it is evident from the diacritics employed that the scribe understood certain compounds as separate words (ll. 14-15, πρὸς κείνησης, *p. corr.* προσκίνησις for προσκύνησις; l. 15, ὑπὸ βολεύς, *post corr.* ὑποβολεύς; but n.b., l. 18, προμυνητιῆς, *p. corr.* προμηνυτής; and the correct, l. 34, παραβάτης), which is not uncommon in Byzantine MSS. Furthermore, this scribe's hand is unsophisticated and, taken together, suggests a scribe not entirely literate in the Greek language, if indeed it was his native tongue.

The other MSS are from considerably more competent hands, although a corrective hand in γ has rectified the word order by way of Greek numerals at ll. 8-9 and in one passage added missing words in a marginal scholium (presented at ll. 65-67). **D** generally does not have the same problems, though at l. 9 contains the same errors pertaining to double letters as in **C** and one example of an incorrect spelling at l. 16 (προφασίτρια, *post corr.* προφασίστρια). Word order notwithstanding, of the transcriptions of *Ladder* currently under discussion there is only one variant reading unique to one MS. alone. Where **B**, **a**, **C** (all l. 17), and γ (l. 18) read προμηνυτής, and the PG offers the feminine προμηνυτίς, **D** reads προνοητής, and the corresponding verse in the *Metaphrasis* has προάγγελος ([16.1a] l. 10), all of which refer to some giver of foreknowledge. In the text of the PG edition there are unique variant readings from a different tradition to the single tradition which the pre-Palaiologan **B**, **a**, and Palaiologan **C** and γ appear to be part of, but which does not seem to have influenced Blastares' *Metaphrasis* at this point. Furthermore, from this very limited sample of MSS we can perhaps glimpse one prevailing

tradition that continued into the Palaiologan period, though the orthographical errors in those Palaiologan MSS may point to this degradation of which Blastares speaks.

Section II shows much less variation, with only three variant readings between them. The first being at γ ll. 11-2 that lacks the words ἀπόκρυφος βίος. Since this phrase is to be found in all other transcriptions, including V, and the PG edition this could well simply be an oversight by the scribe. The PG only contains one unique variant reading (ll. 21-2, ὡς ἐν θείῳ πυρί). The only point of variation in more than one of the transcriptions is in the final line of the section presented where **B**, **α**, **E**, and γ, read γινομένη, **E** erroneously reads γινωμένη (l. 29), and the PG edition reads γενομένη (l.30).

Two principles can be garnered from this. Firstly, that minor variations in word order or basic grammar need not necessarily be attributed to Blastares' own initiative, however the choice of προάγγελος over προμηνυτής or προνοητής, for instance, may have been an active selection from the variants found in the MS. tradition. Another notable example is to be found in Blastares' metaphrasis of Daniel of Raithu's *Life of John of Sinai*. In the *Metaphrasis* ([III.8b], l. 150) Blastares has replaced the phrase 'ὁ τῆς σαρκὸς ὄφις' with "ὁ τῆς σαρκὸς σκόλοψ"; this exact phrase appears only once in the *Thesaurus Linguae Graecae* corpus of Greek texts. This is found in Michael Psellus's *Orationes Panegyricae*¹⁷⁹ and in both instances this phrase is in reference to II Cor. 12, 7: ἐδόθη μοι σκόλοψ τῆ σαρκί, ἄγγελος σατανᾶ, ἵνα με κολαφίζῃ ἵνα μὴ ὑπεραίωμαι.

In light of this, it is quite clear from our edition of the *Metaphrasis* and its commentary that Blastares' project was manifold, and this selection and introduction of Atticizing vocabulary from his contemporary MS. tradition

---

¹⁷⁹ Michael Psellus, *Orationes Panegyricae* 17, l. 665, ed. G. T. Dennis, *Michaelis Pselli orationes panegyricae*, (Stuttgart, 1994).

was not undertaken in isolation. Blastares also uses numerous characteristically Atticizing grammatical constructions, including the use of the optative and the dual, occasionally in lofty forms uncommon even among the Ancient Attic authors (see below, pp. 511-3). Furthermore, Blastares' *Metaphrasis* can be seen to contain major new additions with only a cursory glance, and it is clear that his aims were more far reaching than he himself claims in his Epigram (see above, pp. 47-8). It is appropriate that we now turn to our examination of V in order to explore the more immediate reception of this text, as well as to establish the circumstances that led to the survival of the *Metaphrasis* to the present day.

Part I: The Manuscript Tradition

The present edition has been created on the basis of the MS. Thessalonicensis Vlatadon 25 (henceforth **V**). This is a unique manuscript whose relationship to the autograph of the *Metaphrasis* is unknown. The contents of **V** with their titles given by Matthaïos are detailed below, all of which are commonly found in the *Ladder* in other codices containing the work in its entirety. Chapters **[II]-[V]**, **[1]-[31]**, and **[VI]** are included in the present edition. The *Λόγος πρὸς τὸν Ποιμένα Ἰωάννην* has not been edited as part of the current doctoral thesis owing to time constraints, however an edition will be produced independently in the near future. Line numbers, when required, are presented following folio number in superscript.

Description of codex *Vlatadon 25*

V Thessaloniki, Vlatadon Monastery MS. 25

CONTENT: Matthaios Blastares, *Metaphrasis of the Ladder of Divine Ascent*

I. Prefatory Material

1. (f. 4^v) **Epigram**, *Ματθαίου*, τὴν πνευματικὴν εὐφυῶς Ἰωάννης,...
2. (f. 5^r - v.1-17) **Πίναξ ἀκριβῆς τῆς παρούσης πυκτίδος**
3. (f. 5^{v.18-22}) **Epigram**, γῆς ἐκ βρέφους ἅπαντα νεκρώσας μέλη...
4. (f. 6¹⁻¹⁹) **Προοίμιον τῆς ἀγίας Κλίμακος**, *Εὐλόγησον πάτερ*
5. (f. 6^{r.19-24} - v.1-19) **Προθεωρία τῆς ἀγίας Κλίμακος**
6. (ff. 6^{v.19-26} - 10^{v.1-19}) **Βίος καὶ πολιτεία ἐν ἐπιτομῇ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ ἀφηγουμένου τοῦ ἀγίου ὄρους Σινᾶ τοῦ λεγομένου Σχολαστικοῦ· τοῦ καὶ συγγραψαμένου τὰς πνευματικὰς ταύτας πλάκας, ἤγουν τὴν ἀγίαν Κλίμακα.**
7. (ff. 10^{v.20-27} - 11^{v.1-4}) **Ἐπιστολὴ τοῦ ὀσιωτάτου Ἰωάννου καὶ ἀφηγουμένου τῆς Ραιῖθῶ πρὸς Ἰωάννην τὸν ἀξιάγαστον τοῦ Σινᾶ ὄρους ἡγούμενον, τὸν τὸ ἐπώνυμον σχολαστικὸν κληθέντα — ὕστερον δὲ ἀπὸ τοῦ συγγράμματος ἐπωνομασμένον τῆς Κλίμακος.**
8. (ff. 11^{v.5-28} - 12) **Ἐπιστολὴ ἀμοιβαία· Ἰωάννης Ἰωάννη, χαίρειν.**

II. Metaphrasis of the Ladder of Divine Ascent

1. (f. 12^{v.1-7}) **Title**, *Λόγος Ἀσκητικὸς τοῦ ἐν ἀγίοις πάτρος ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ ἀφηγουμένου τῶν ἐν τῷ Σινᾶ ὄρει μοναχῶν, ὃν ἀπέστειλε τῷ ὁμωνύμῳ*

καὶ ἁγίῳ Ἰωάννῃ τῷ ἀφηγουμένῳ τῆς Ραῖθῶ· διήρηται δὲ κεφαλαίοις τριάκοντα· βαθμίσι κλίμακος ὁμοίως· ἀπὸ τῶν χθαμαλωτέρων ἐπὶ τὰ μετεωρότερα τὸν νοῦν τῶν ἀκροωμένων ἀνάγουσι· διὸ καὶ κλίμαξ ἢ βίβλος ὠνόμασται.

2. (ff. 12^{v.7-27} – 19¹⁻⁶) Περὶ τῆς τοῦ ματαίου βίου βιαίας ἀποταγῆς

3. (ff. 19⁷⁻²⁴ – 21¹⁻¹⁸) Περὶ ἀπροσπαθείας

4. (ff. 21¹⁹⁻²⁶ – 24^v) Περὶ ξενιτείας

within which (ff. 25 – 26¹⁻⁶) Περὶ ὀνείρων

5. (ff. 26⁷⁻²⁴ – 52¹⁻²) Περὶ τῆς μακαρίας ὑπακοῆς

6. (ff. 52³⁻²⁶ – 59^v) Περὶ μετάνοιας

7. (ff. 60 – 63¹⁻²¹) Περὶ μνήμης θανάτου

8. (ff. 63²²⁻²⁶ – 70^{v.1-8}) Περὶ τοῦ χαροποιοῦ πένθους

9. (ff. 70^{v.9-25} – 72^{v.1-17}) Περὶ ἀοργησίας ἢ πραότητος

10. (ff. 72^{v.18-26} – 75^{v.1-22}) Περὶ τοῦ μὴ δεῖν μνησικακεῖν καὶ τί ἐστὶ μνησικακία

11. (ff. 75^{v.23-26} – 77^{v.1-2}) Περὶ τοῦ μὴ καταλαλεῖν καὶ τί ἐστὶ καταλαλιά

12. (ff. 77^{v.3-27} – 78^{v.1-5}) Περὶ σιωπῆς· ἐν ᾧ καὶ περὶ πολυλογίας;

13. (ff. 78^{v.6-27} – 79^{v.1-11}) Περὶ ἀποφυγῆς ψεύδους

14. (ff. 79^{v.12-26} – 81¹⁻²) Περὶ τοῦ ἀκηδιᾶν

15. (ff. 81³⁻²⁵ – 84^v) Περὶ ἐγκρατείας γαστροῦ· ἐν ᾧ καὶ περὶ γαστρομαργίας

16. (ff. 85 – 91^{v.1-7}) Περὶ σωφροσύνης· ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀκολασίας

17. (ff. 91^{v. 8-25} – 94¹⁻¹⁰) *Περὶ ἀκτημοσύνης· ἐν ᾧ καὶ περὶ φιλαργυρίας*
18. (ff. 94¹¹⁻²⁵ – 96¹⁻⁵) *Περὶ αἰσθήσεως, ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀναισθησίας*
19. (ff. 96⁶⁻²⁵ – 97¹⁻⁵) *Περὶ ὕπνου καὶ προσευχῆς καὶ τῆς ἐν συνόδοις ψαλμωδίας*
20. (ff. 97^{v. 6-24} – 99¹⁻¹⁹) *Περὶ ἀγρυπίας*
21. (ff. 99²⁰⁻²⁴ – 101¹⁻⁷) *Περὶ ἀνδρίας· ἐν ᾧ καὶ περὶ δειλίας*
22. (ff. 101⁸⁻²⁶ – 105^{v. 1-17}) *Περὶ τοῦ [μὴ] ἄν τις ἐκφύγοι κενοδοξίαν*
23. (ff. 105^{v. 18-25} – 109) *Περὶ τοῦ μὴ ὑπερηφανεύσθαι*
24. (ff. 110 – 112) *Περὶ ἀποχῆς βλασφημίας*
25. (ff. 112^v – 115¹⁻⁸) *Περὶ πραότητος, καὶ ἀπλότητος, καὶ ἀκακίας*
26. (ff. 115⁹⁻²⁵ – 120) *Περὶ ταπεινοφροσύνης*
27. (ff. 120^v – 128¹⁻¹⁷) *Περὶ διακρίσεως λογισμῶν καὶ παθῶν καὶ ἀρετῶν, ἐν ᾧ καὶ τῶν εἰρημένων πάντων ἀνακεφαλαίωσις.*
28. (ff. 128¹⁸⁻²⁴ – 136^{v. 1-12}) *Περὶ ἡσυχίας*
29. (ff. 136^{v. 13-25} – 139¹⁻⁹) *Περὶ προσευχῆς*
30. (ff. 139¹⁰⁻²⁵ – 140¹⁻¹²) *Περὶ ἀπαθείας*
31. (ff. 140¹³⁻²⁴ – 142) *Περὶ πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, τοῦ συνδέσμου τῶν ἀρετῶν*
32. (f. 142^v) *Προτροπὴ τῆς τῶν πᾶσων ἀρετῶν ἀναβάσεως*
33. (ff. 144 – 154) *Λόγος πρὸς τὸν ποιμένα Ἰωάννην*

Despite the origin of the present manuscript not being directly attested, it is possible to reconstruct the provenance of **V** from both a codicological analysis and the scholia contained within. Consisting of 155 leaves (270 x 210mm) all but two of which are parchment (ff. 2-3), **V** is bound in modern brown leather that incorrectly identifies the text as *Ιω. Σιναΐτου, Κλίμαξ*, that is the original *Ladder* of St John. This binding is the product of a recent restoration attributed to one Hieromonk Matthaios Vatopaidinos by a modern stamp found on the inside cover, apparently of the Monastery of Vatopedi on Mount Athos. F. 1 of **V** contains a seal bearing the emblem of the Greek Kingdom (Plate 1), accompanied by a biro signature of an unidentified official. The seal bears the name of the Sacristy of the Holy Monastery of Vatopedi (ΣΚΕΥΟΦΥΛΑΚΙΟΝ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ), as well as that of the Greek Ministry of Finance (ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ). The aforementioned seal places the transfer of **V** from Thessaloniki to Vatopedi as having taken place during the Greek Kingdom's most recent incarnation, most probably in the calmer post-war period. In the context of Greece this places the window for the transfer and renovation of the MS. as between the years 1949-1973. It is highly probable that **V** was moved to Vatopedi from Thessaloniki as the manuscript is recorded as being in the Vlatadon Monastery's library in 1918 in the catalogue of Sophronios Eustratiades, which notes **V** as containing St John's *Ladder of Paradise* (Κλίμαξ Παραδείσου) by Matthaios Blastares.¹⁸⁰ This perhaps suggests that **V** was moved to Vatopedi solely for the purposes of its renovation, although the application of a seal points to a permanent move being intended. The manuscript was at some point returned to the Vlatadon Monastery and the library tag currently attached to **V** in its present home reads 'Μ<ΟΝΗ>Β<ΑΤΟ>Π<ΑΙΔΙΟΥ> 2003, Ι<ΕΡΑ> Μ<ΟΝΗ> Βλατάδων 25' suggesting that it was (re)deposited in the Monastery of the Vlatadon by 2003 at the latest.

---

¹⁸⁰ Eustratiades, *Κατάλογος*, pp. 44-47.

Colophons

Although the origin of manuscript is not stated in a surviving colophon penned by the original scribe, following the text of Blastares' *Metaphrasis* on the lower half of f. 154 are eight more lines of text with three different notes by another hand. The level of Greek exhibited by this hand suggests a low level of education and a tenuous grasp of Greek orthography. Spelling mistakes are common, and the use of diacritics and punctuation shows no real understanding of their employment, however knowledge of common abbreviations is demonstrated (see Plate 2).

Ματ|θ|αῖος οἰκτρὸς ἐν μονασταῖς κ(αὶ) θύτης τουτ(ον) τ|ῶ| βιβλίον
ἐστ|ιν| ἐκ τ|οῦ| [κ(υριῶ) Ισαακ?] τό μοναστιῶν· ἀπὲ τ|ιν|
θεσῶλονηκῖν· ἐγράφεῖ γουν· παρὰ χιρῶς ἰωαννοῦ τ|οῦ| ἀφηγοῦμεν|οῦ|· ἰ
πόνῳ μὰ λέγῳ μὲν|οῦ| σχῶλάστηκ|οῦ|· κὲ μελι παλ(ιν)· εκῖ ἀποδόνε
παρὰ χιρὸς· ἐμ|οῦ| τ|οῦ| ἀγγελ|οῦ| υἱοῦ τ|οῦ| κάλοθετ|ου| τοῦ
κέροπουλοῦ

ἐγράφησαν ἐν μῆνῃ μαγῖο τέταρτι ἡμέρα: αμῖν:-

Though neither a colophon nor a date is offered by the original scribe (**V**) for the completion of the MS. —the Vlatadon Monastery's catalogue broadly dates it to the fifteenth century— this addition suggests that **V** was used as reading material by one Angelos, surnamed Kalothetos. We do know of Joseph Kalothethos, the Palamite monk who sent Blastares at least one letter and at some point became a superior of an unspecified monastery. Whether Angelos was a relative of Joseph is uncertain. The identity of Keropoulos, possibly a previous owner or perhaps the commissioner of **V** so far remains unknown. However, what is of greatest significant here is that the above colophon additionally states that the MS. had been loaned from a certain monastery in

Thessaloniki, and while its name has been thoroughly erased, that which survives suggests that this originally read τ[ω] βηβλιον ἐστ[ιν] ἐκ τ[ου] κ(υ)ο Ισαακ, and that is the monastery of Lord Isaak in which Matthaios Blastares was cloistered. This strongly suggests that **V** was copied at the Monastery of Lord Isaak, or at the very least shows that this MS. spent most of its life in Thessaloniki and is likely to have been copied in the city. Additionally, this may suggest a more limited circulation of Blastares' *Metaphrasis* in comparison to his other works. Indeed, the name of the monastery may well have been removed at the time of the manuscript's transfer, perhaps directly to the Vlatadon Monastery when the Monastery of Lord Isaak was converted into a mosque at some point between the years 1568 – 1571, if not before.¹⁸¹ Additionally, a folio removed between the ff. 1 and 2 before the addition of Hindu-Arabic numerals within **V** may well have once attested to the original home of the MS, and may have been removed for a similar reason and in a similar fashion.

Codicological description

We are much better placed to describe the construction of the present MS, and a codicological examination of **V** has brought much to light. **V** in its present form consists of one hundred and fifty-five folia, arranged into twenty-six quires most often created by folding three bifolia to create sexternia; these are numbered in Greek numerals from quire α' to quire κC'. The quire α' and quire κC' were originally sexternia though in their present form consist of only five original folia each. The missing folio (between ff. 1-2, see above) in quire α' (ff. 1-6) has been accounted for, and the folio missing in the quire κC' (ff. 150-155) has probably deteriorated over time and cannot be accounted for otherwise. Taking into account the addition of paper folia into account (see below), this puts the original number of folia in **V** similarly at 155. In regard to the folia

---

¹⁸¹ See above, p. 19, n. 23.

presently in **V**, we can say with a great degree of certainty that 125 of these are palimpsest parchment folia, 24 are of new parchment, and 2 are paper folia that can be seen to have been added at ff. 2-3 as they cannot be accounted as part of their quire. These contain post-Byzantine painted portraits of St John of Sinai and Abbot John of Raithu (ff. 2^v-3^r, Plate 3). The removed folio between ff. 1-2 can be ascertained to have been palimpsest parchment given that its corresponding folio in the quire (f. 4) is also palimpsest parchment. The final five folia of **V**, ff. 152-155 are also probably palimpsest parchment, however this is hard to ascertain with certainty as modern restoration has covered these deteriorated folia in a plastic cover (see Plate 16).

Furthermore, palimpsest parchment and new parchment are intermingled together within quires. Excluding quires α' and $\kappa C'$ from our considerations, we can say the following about the construction of **V**. There are twelve senia composed solely of three intact bifolia of palimpsest parchment that are more commonly found towards the end of the MS., these are: η' , ff. 42-47; θ' , ff. 48-53; $\iota\alpha'$, ff. 60-65; $\iota\delta'$, ff. 78-83; $\iota C'$, ff. 90-95; $\iota\eta'$, ff. 102-107; $\iota\theta'$, ff. 108-113; κ' , ff. 114-119; $\kappa\beta'$, ff. 126-131; $\kappa\delta'$, ff. 138-143; and $\kappa\varepsilon'$, ff. 144-9. There are five quires composed of three intact bifolia of mixed palimpsest and new parchment: β' , ff. 6-11; γ' , ff. 12-17; δ' , ff. 18-23; ε' , ff. 24-29; and $\iota\delta'$, ff. 84-89. In these quires, new parchment is found in the central bifolium of β' (ff. 6-11), γ' (ff. 12-17), and ε' (ff. 24-29), in the central and middle bifolia of δ' (see ff. 19-22), and in the middle bifolium of $\iota\delta'$ (see f. 85 & f. 88). The remaining quires all consist of at least one bifolium of parchment created by gluing together two smaller halves. Quires C' (ff. 3-35), ζ' (ff. 36-41), and ι' (ff. 54-59) are constructed from one palimpsest and one new intact bifolium of parchment, as well as one further bifolium made from gluing together a smaller piece of palimpsest parchment and new parchment together. In quires ζ' and ι' the central bifolium is new parchment

and the constructed bifolium is placed in the middle position. Quire ζ' has the new parchment similarly as the central bifolium and this constructed one as the outer bifolium. Quire $\iota\gamma'$ (ff. 72-77) is constructed in the same fashion, except the new bifolium is in the outer position of the constructed middle bifolium is made from two smaller pieces of palimpsest parchment. The remaining quires ($\iota\zeta'$, ff. 96-101; $\kappa\alpha'$, 120-5; $\kappa\gamma'$, 132-7) are formed from two intact bifolia and one bifolium constructed from smaller pieces of palimpsest parchment, while $\iota\beta'$ (ff. 66-71) has a similar construction but with one constructed bifolium of palimpsest and new parchment. On many constructed bifolia the glued overlap is clearly visible on one of the created folia; for instance the overlap of bifolium 55~58 is clearly visible on the new parchment of f. 58 (See Plate 4), and the same method can be found uniting bifolia 30~35, 20~125, and 133~136. However in at least one instance much larger sections of overlapping parchment are glued together, with this overlap being then sewn into the quire and into the spine of **V** (f. 67~f. 70) perhaps in order to strengthen the parchment. As shall be discussed (see below, p. 85), this desire to conserve material and the sparing use of new parchment probably stems from **V** having been produced for day-to-day use within a monastery, perhaps in its own scriptorium. Such a use would not call for a higher quality codex, only that the text was clearly presented in a usable hard-wearing codex.

Additional steps can be seen to have been taken during the creation of **V** in order to create a suitable surface on which to copy the text. For example, the lower outer margin of f. 68^v has been patched prior to the application of text either to cover a lacuna or otherwise strengthen the parchment during the preparation of the palimpsest, or else to conceal a poorly scraped section of text. The Hand **V** begins the final nine lines of text on this patch, which has a red ink pot stain that spans the patch and main parchment of the folio, and has stylus

strokes being smoothly applied over the patch and the main parchment (see Plate 5). A similar situation is to be found on the lower inner margin of bifolium 42~47. Here one continuous patch has been applied to the outer side of this bifolium (f. 42^r~f. 47^v; see Plates 6, 9). This seems to have been added after the initial preparation of the parchment owing to the disjointed appearance of text applied to the patch, for despite the letter being rewritten on the parchment the upper part of the final downward stroke of *mu* appears from behind the patch at l. 27. Although the only text on this patch is the letters *theta*, *pi*, and *mu* these letters appear to have been penned by hand V. Towards the top of this patch, the vertical stroke of a *tau* at l. 24 is slightly obscured. However, this appears to be from a material applied on top of both the patch and the ink, and a similar later patch has been affixed over a lacuna beneath the final line of text. The inner side of this bifolium 42^v~47^r reveals the reason for this patching. In the inner lower margin of f. 47 a large lacuna remains unpatched, revealing the patch glued to f. 47^v (see Plate 8). The lower inner margin of f. 42^v go similarly unpatched, however the darkened outline of the patch affixed to f. 42^r is clearly visible, suggesting a particularly thin piece of parchment here (see Plate 7). Most notably here is the small lacuna found beneath the aforementioned later patching. Through this lacuna the larger patch is also visible though only covering half of it; the shape of the lacuna and lack of damage to the large patch suggest that this lacuna was present when this patch was affixed. Therefore it seems that this patch was attached by the scribe V after having copied text on to the quire. This was possible on one side as this is the outermost bifolium of quire η', but not on the inside as the quire had already been constructed. That this patch did not cover the entirety of the lacuna probably shows that this patch was attached primarily to ensure the structural unity of the newly transcribed manuscript rather than out of a concern for presentation. Similar patching appears to have taken place at bifolium 60~65; the outermost bifolium

of quire $\iota\alpha'$. Here, one large piece of parchment covering the lower inner corners of 60~65^v can be seen (see Plates 10, 11). This appears to be sewn into the spine of the quire suggesting that in this case the patching took place during the preparation of the parchment and quires.

Further patching that can be attributed with less certainty to the original preparation of **V** can be found at: f. 69^v; f. 84, bottom outer corner; f. 85, lower outer margin; and f. 100^v, lower outer margin. While this patching certainly seems similar to the parchment use in the production of **V**, the position of these patches and lack of text by the hand **V** on them makes this harder to say with certainty. Additionally, one patch found in f. 17, upper outer margin (see Plate 12) has partially covered one of the concentric circles, discussed below, that appears on the folio. A new set of concentric circles in dark brown rather than red ink and the numeral C' , partially obscured by the patch has been completed again. While the colour of the ink and the upward flick of the C' are similar to those numerals added in later concentric circles (f. 53^v, $\kappa C'$ and f. 72^v, $\lambda C'$; see Plates 13, 14), this limited sample makes any solid identification with hand **V** difficult. It could be that this patch was affixed to the MS. after its completion by hand **V** and the concentric circles restored with the ink that he had prepared. Alternatively this could perhaps be the work of a later reader who both strengthened the deteriorating or blemished parchment, and restored that which was covered by the patch.

Throughout **V** there is also evidence of extensive preservation and restoration. Most clearly this can be seen where a long strip of parchment running the full outer margin of f. 33 has been attached after the original was cut off (see Plate 15). This seems to have been removed in a somewhat careless manner; the ends of f. 33^r, ll. 2-4 are missing, and an erroneous cut appears to have been made in f. 33^r, ll. 13-4. Therefore it seems that this initial cut was not part of a restoration

process that sought to remove and replace already deteriorated parchment. As has been noted above, the final five folia of V are badly deteriorated and have been covered in plastic in order to strengthen them (see Plate 16, f. 155). This level of deterioration is seen also in f. 1, which has had its missing outer margins replaced by a modern material (see Plate 1). The circumstances which led to this level of deterioration are probably also responsible for the degradation of the original binding of V, perhaps necessitating the modern rebinding which it has undergone.

As has been stated the parchment used for this codex is from various sources, and it appears that the majority, if not all, of the palimpsest parchment has been reclaimed from a Synaxarion. Throughout V we find elements of the original decoration, text, and musical notation. For example, f. 48^v clearly shows the text underneath with Byzantine musical notation (see Plate 17). This is also visible elsewhere, e.g. ff. 48^{rv}, 132^v, 143 as well as many other examples. In f. 60 an elaborate *pyle* and title of the original Synaxarion are still visible beneath the text of the *Ladder* (see Plate 10). On some folia, the palimpsest's original text can be discerned. Unfortunately, it has not so far been possible to discern particular saints' feast days with accuracy since the original texts appears to vary from modern edited traditions. This variation seems to have been primarily due to the re-organization of the prepared palimpsest bifolia. For example, on f. 148 underneath the final seven lines of text, five lines of the palimpsest's original text with musical notation is discernable; however unfortunately, it cannot be said with certainty from which service this is taken.

Despite this, it is possible to find parts of the text which can be found in numerous services; for example the phrase Ὁ τετραπέρατος κόσμος <σήμερον> ἀγιάζεται is found in the *Synaxarion of the Monastery of the Theotokos Evergetis* associated with the Exaltation of the precious and life-giving Cross celebrated

on 14th September.¹⁸² Preceding this by several lines is the phrase *Τῶν προφητῶν αἰ φωναί*, which is also found in the *Synaxarion* in the Exaltation of the precious and life-giving Cross, though here following on from, rather than preceding, the phrase *Ὁ τετραπέρατος κόσμος*.¹⁸³ However, this phrase is additionally found in the Afterfeast of the Cross on 15th September,¹⁸⁴ which may be the case here. Overall, while it is not possible to associate the palimpsest text with a specific known service, the contents can be placed to a service associated with the Exaltation of the Cross, sometime in mid-September, perhaps pointing to a Synaxarion of September.

The numbering of the folia within the present edition is based on the main Hindu-Arabic numbering located in the bottom outer corner of every recto folio in large, thickly-written, dark brown ink. In addition to this main Hindu-Arabic numbering two additional incomplete systems of numbering are found in V. One of these systems utilizes Hindu-Arabic numerals. They are, however, haphazardly and incorrectly applied on recto folia; this is to be found in the upper outer corner of recto folia in a faint black ink. These numerals appear on a total of 32 non-consecutive folia. Up to f. 52 this system records a folio number one higher than the consistent set of Hindu-Arabic numerals. From f. 71 this additional system begins to appear with a greater frequency, however this erroneous numbering now records a folio number two higher than the main system of numbering (f. 71 is incorrectly numbered f. 73). The difference in folio numbers cannot be attested for in the MS, and as I have mentioned a codicological survey of V only accounts for two missing folia, one of these being in the final quire of the manuscript. As mentioned above, the most likely date for the removal of a folio between ff.1-2 was when the Monastery of Lord

---

¹⁸² R. H. Jordan trans., *The Synaxarion of the Monastery of the Theotokos Evergetis* (Belfast, 2000), pp. 53-54.

¹⁸³ Jordan, *Synaxarion*, p. 54.

¹⁸⁴ Jordan, *Synaxarion*, p. 68.

Isaak was converted into a mosque in the mid-sixteenth century, which necessitated the dispersal of its library. The increase in the difference between the consistent and inconsistent numbering systems after f. 76, however, cannot be explained, as quire ιβ' within which it is found has the standard number of folia as does the quire immediately preceding it. It seems therefore that this inconsistent numbering pre-dates the consistent set and is a product of an individual scholar, working at some point from the early modern period onwards for personal reference, rather than an attempt at assigning a definitive system of numbering. If this is indeed the case, it at least shows that despite the apparently limited circulation of Blastares' *Metaphrasis* there was scholarly interest in the *Metaphrasis* that continued beyond the Byzantine period. Finally, there are a few instances of Greek numerals being employed on the following folia: f. 76 has the numeral ΛΓ' (33); f. 94, ΙΔ' (14); and f. 106, ΙΑ' (11). These are, as can be seen, are not sequential and so are to be associated with the palimpsest text and the rearrangement of the palimpsest folia.

Blastares' *Metaphrasis* is preceded by two paper folia (ff. 2-3). F. 2^v contains an unsophisticated portrait of St John of Sinai presenting his completed *Ladder* to John of Raithu depicted opposite on f. 3^r. Following this are to be found two introductory epigrams composed by Blastares, the first concerning the production of the *metaphrasis* (f. 4^v) and the considerably shorter second epigram praising St John of Sinai and his *Ladder* (f. 5^v). Between these two epigrams is situated a table of contents of the *Ladder* (f. 5^{r-v}: Πίναξ ἀκριβῆς τῆς παρούσης πυκτίδος); these are all written on quire α' of V. This is followed by a *metaphrase* of the biography of St John of Sinai originally by the monk Daniel of Raithu, the letter commissioning the *Ladder* by Abbot John of Raithu, and finally St John of Sinai's letter accepting the request (ff. 6^r-12^r). These works regularly accompany the *Ladder* in the extant MSS and are arranged on quire β' and the

first folio of quire γ' by the same scribe, therefore suggesting they were composed in sequence. The introductory texts are followed by Blastares' *metaphrasis* (ff. 12^v-141^v) arranged into its traditional thirty chapters, one for each of the years Jesus of Nazareth lived prior to the commencement of his ministry. The main text is placed on quires γ'-κδ'; the final folio of quire κδ' was left blank, though a scholium has subsequently been written upon it. The codex closes with a *metaphrase* of St John's *Sermon to the Shepherd John* (ff. 144-154: *Λόγος πρὸς τὸν Ποιμένα Ἰωάννην*), placed on quires κε'-κζ', which is also commonly attached to the *Ladder* in other MSS. However, as this text was copied in a different hand than that which copied the main text and on account of the aforementioned blank folio, it appears these were copied separately before they were attached to the main text.

Palaeographical examination of the text

The main text of the *Metaphrasis* is placed on a single central column on each folio usually on 27 lines, though on one occasion 30 lines (f. 35) and on another 23 (f. 59^v). Ample marginal space has been reserved in all directions (e.g. f. 5, top: 30mm; bottom: 60mm; outer: 450mm; inner: 20mm; see Plate 18). Judging by the regularity of the presentation of the text on the page it seems that ruling by a hard point was used on the parchment folia, whereas on palimpsest folia the ruling that can be discerned is most usually that applied for the original Synaxarion. This can be ascertained with certainty as this ruling is organized as to accommodate both text and musical notation (see Plate 17).

Each chapter of the *Metaphrasis of the Ladder* is introduced with a headband (*epititlon*) incorporating a variety of decorative elements, which are in a style highly indicative of Southern Italy. Common among these are plaits, either consisting of simple bands (e.g. f. 101^r; cf. MS. *Crypt.* Z.α.III, f. I.46.I^r)¹⁸⁵ or elongated dragons (e.g. f. 60^r; cf. MS. *Crypt.* A. β. III, f. I.181.I^r),¹⁸⁶ incorporating a unicorn in a similar manner) in red, yellow, brown, and occasionally blue ink (e.g. f. 26, see Plate 19); bands of chevrons in red, yellow, and brown chevrons, either simple bands (e.g. f. 139, see Plate 20) or an elongated dragon (f. 140, see Plate 21); occasionally sole foliate waves ranging from the simple (e.g. f. 110) to the more complex (f. 71^v, see Plate 23 ; cf. MS. *Crypt.* Δ. α. XLV, f. 135^r);¹⁸⁷ and guilloche bands of yellow and brown waves with red voids. It is notable here that though in places the concluding red text of a chapter and the red title of the next have suffered damage, the vignettes between them appear intact (one indicative example can be found in f. 94, see Plate 24), suggesting that they were added or reconstructed after the damage was sustained. The presence of these

---

¹⁸⁵ P. Canart and S. Lucà eds., *Codici greci dell'Italia meridionale* (Rome, 2000), p. 66.

¹⁸⁶ Canart and Lucà, *Codici*, p. 69.

¹⁸⁷ Canart and Lucà, *Codici*, p. 158.

elements in combination with the evidently skilled Greek hands who penned this MS. point to a Southern Italian connection, if not provenance.

Major initials occupying 2-7 lines introduce the text at the start of each chapter, , though most often on 5-6 lines (see Plates 19-24). Their size appears to have been allocated according to space available rather than importance of contents; the *Life* of John, beginning at the bottom of f. 6^r is afforded 2 lines whereas John of Sinai's letter of acceptance is afforded 7 lines (f. 11^v), while *Περὶ Προσπαθείας* begins without a major initial (f. 19^r). As with other aspects of decoration major initials often incorporate seemingly southern Italian elements, (ff. 77^v, 79^v, see Plate 25; cf. MS. *Crypt. Z.α.III*, f. I.46.I^v).¹⁸⁸ Minor initials are rare and introduce the more substantial subsections of the *Ladder* (e.g. f. 25^v *Περὶ Ὀνειρώων*, which is contained within chapter [4] *Περὶ Ξενιτείας*). Rubrics introduce each verse of the *Ladder* according to Blastares' division, with greater internal organization being provided by punctuation. Rubrics are often slightly larger than letters of the main text, but still only amount to one line of text. They are placed either within the main text or, when the start of a new line and of a new verse coincide, they are placed in the left-hand margin. Additionally, while most rubrics are otherwise plain, occasionally trails or basic elements of design are incorporated into them (cf. f. 74^v, see Plate 26).

Main Hands

Two main hands can be discerned as having copied the *Metaphrasis*. The hand V is responsible for having copied ff. 4^v-120^{v.1-9}, ff. 121-125¹⁻⁹ and ff.125^v-142^v, which contain the prefatory material and the *Metaphrasis*, while hand V² copied f. 120^{v.10-24}, f. 125⁹⁻²⁷, and the entirety of the *Sermon to the Shephard John* ff. 144-154. It is worth noting that all thirty-one lines of texts by V² are to be found on the

---

¹⁸⁸ Canart and Lucà, *Codici*, p. 70.

inside face of the first bifolium used to make the sexternia quire κα'. Hand V (e.g. Plates 10, 17) has adopted a style indicative of the first half of the fourteenth century (cf. MSS *Vat. Reg.* 22, *Vat. Pal.* 7, *Vat. gr.* 497, *Vat. Barb.* 503).¹⁸⁹ V has employed mixed minuscule utilizing the majuscule forms of *beta*, *theta*, *kappa*, and *phi* rather consistently (see Appendix below, p. 678), as well as using half-moon sigmas, most commonly though not exclusively at the end of words, alongside closed miniscule sigmas (e.g. f. 139, l. 3 καθαρεύσαντες & l. 4 ἀστέρας, Plate 20). Common abbreviations are frequently, though not consistently, used to save space, including those for *καί*, *γάρ*, and *-τάς*, as well as for *-εν* consistently after a *mu* for *μεν* (e.g., f. 15^v l. 5, φοβηθῶμεν; f. 16^v, l. 26, μὲν; see Plate 27). Mute *iotas* are infrequently used subscript, and breathings are rounded, although smooth breathings tend to tilt forward so much so in some cases that they resemble circumflexes. Rough breathings have a tendency to be somewhat more angular, though they are formed with one stroke rounded at the joint. Smooth breathings and rough breathings are usually joined together with an acute accent, as are rough breathings and circumflexes; other possible combinations of breathing and accent are written separately.

In addition to the main text of the *Metaphrasis* the hand V appears to be the rubricator of the manuscript, as well as the sections of red text that occur throughout the prefatory material and main text of the *Metaphrasis* most usually concluding each chapter of the *Metaphrasis*. In many instances this red text has faded or in some way been damaged; see for example, on f. 94 where the text in red ink at the end of chapter [16] has faded in such a manner as to suggest water damage (see Plates 18-19). As stated previously, most of the rubrics, as well as the chapter titles are otherwise plain, being differentiated from the rest of the

---

¹⁸⁹ E. Gamillscheg, with D. Harlfinger and P. Eleuteri, *Repertorium der griechischen Kopisten 800-1600: Handschriften aus Bibliotheken Roms mit dem Vatikan*, Part 3C: Tafeln, (Vienna, 1997) Plates 1, 65, 135, 157 respectively.

text only by colour and in certain cases position. This fortunately lends itself well to the comparison with the main hands of V. While certain letter forms utilized by the rubricator such as the 'half-moon' *epsilon* and v-like *upsilons* seem quite out of place in comparison to the forms found in the main text, there are enough characteristic letter forms used by both the rubricator and the hand V to secure the identification of these as being one and the same (see Plate 28-29). The rubricator uses both forms of *alpha* utilized by V, as well as V's characteristic *lambda*. Additionally, the *Nu* used by both the rubricator and V appear to be constructed in an identical manner, where the initial left-hand stroke of the *nu* appears as if to turn outwards towards the top at the beginning of the stroke and turns inwards towards the bottom, occasionally leading the *Nu* of both hands to appear as if it is bent. In addition, this hand appears to have supplied both the encircled Greek numerals which span the entire length of the *Metaphrasis*, and the system of quire numbering, though of course some doubt remains given the limited sample of this hand. Both hands exhibit a mixed script with a high degree of similarity between the miniscule and majuscule forms of letters employed by both hands, with the forms of *alpha*, *beta*, *lambda* and *nu* being particularly indicative (see Plates 28-29).

As mentioned previously, internal organization of each chapter is dependent upon rubrics and a full range of punctuation. These are in descending degree of pause as follows: double dot (:), upper stop (·), middle stop (·), lower point (.), lower (,), middle ('), and upper comma ('). In order to ascertain the scribe's own understanding of the Byzantine punctuation system, I have examined how marks of punctuation coincide with acute and grave accents on oxytones as to determine the relative strength of each punctuation mark. A number of principles were discerned: before a comma, most usually lower commas, or a lower stop, the ultimate syllable takes a grave; before a double dot,

middle stop, or an upper stop, the ultimate syllable takes an acute. A good example demonstrating this is on f. 7, where a visible emendation, seemingly by the principal scribe, has altered ὑποδύς· to ὑποδὺς, by erasing the acute and the upper point and replacing these with a grave and lower comma respectively (see Plate 30). This suggests that only middle stops and upper stops gave a considerable break in the audible flow of the *Metaphrasis* when read aloud, and that the emphasis on the syllable preceding this punctuation was relatively great.

Hand V² (Plate 31), which copied the entirety of the *Sermon to the Shepherd John* (ff. 144^r-154^r), seems to belong to the late fourteenth or early fifteenth century. While V² is free and uses ample spacing and liberal letterforms, most of which are characteristic of the late fourteenth century, some letter forms are characteristic of an early fifteenth century hand, notable the *tau* is consistently constructed with one stroke looped at the right of the crossbar (cf. MSS *Vat. gr.* 721, *Vat. gr.* 686, *Rom. Angel.* 80, *Vat. Ott.* 362, *Vat. gr.* 2212)¹⁹⁰. Like V, V² employed a mixed miniscule utilizing majuscule forms of *delta*, *kappa*, *phi*, and *beta* about as frequently as their miniscule forms, and most often used the miniscule closed *sigma*, though does on occasion employ tailed final *sigmas* (see Plate 31). Half-moon *sigma* is rarely employed, and when used it is found at the end of words providing space for a middle stop inside. Double-dot above *iota* and *upsilon* has been inconsistently employed.

In regard to the relationship between both hands, we are in a position to say with confidence that, despite appearances, both hands are contemporary with one another. This can be seen most obviously in that V² copied sections of the main *Metaphrasis* in f. 120^v and f. 125, taking over from V on the same sheet of the sexternia at l. 9 in both cases. Additionally, there are elements within the

---

¹⁹⁰ Gamillscheg, *Repertorium*, Plates 45, 158, 156, 161, 166 respectively.

Sermon to the Shepherd John that point to it being copied at the same time as the *Metaphrasis* with the intention of being included in MS. V. Firstly, the aforementioned encircled numerals that appear to have been added by V continue throughout the *Sermon to the Shepherd John*, and while this final addition to the *Metaphrasis* does not include a concluding paragraph of red text, the rubricator once again appears to have been V (see Plate 31). Furthermore, the numbering of the quires which contain the *Sermon* continue from the main *Metaphrasis* suggesting they were organized for incorporation into V before its construction. Most significantly there is one addition within the *Sermon* that appears to have been introduced by V such as at f. 146, lower outer margin, that appears to account for a missing line of text (f. 146, ll. 19-20; τὴν τῶν γεγραμμένων ἐμφανίσας, V²a. corr.; τὴν γεγραμμένων μάθησιν παραδείξας καὶ τὴν τοῦ νουμένων δήλωσιν ἐμφανίσας, V p. corr; see Plate 32). This is indicative of the Hand V examining the transcribed text by V² for accuracy against an exemplar.

Interestingly, throughout the MS, contained within circles of approximately 15mm in diameter are a series of consecutive Greek numerals that, due to being only infrequently added at the title of each chapter of the *Ladder*, are not associated with those noted on the table of contents. These numbers and their circles are always presented in the outer margin, and they are exactly constructed with a compass, whose point of basis is still visible. The circles consist of two concentric lines in red ink and in some cases the space between the two is coloured yellow (e.g., f. 81, see Plate 33). Their exact function is not attested to within the manuscript, however the following observations regarding their placement can be made. The first such circle is to be found in the upper outer margin of f. 6 and coincides with the first lines of the *Metaphrasis's Prooimion*. In total seventy-four such encircled numerals are to be found

throughout the *Metaphrasis*, the last of which being placed on f. 151. The space between two such encircled numerals never exceeds five folia, with the shortest section amounting to less than three folia. This section of text is to be found in f. 79^{v.12}-f. 81² with the section produced being labelled $\mu\alpha'$, which contains the entirety of [13] *Περὶ τοῦ μὴ ἀκακίαν*. While such encircled numerals are to begin of each chapter, and the shorter chapters of the *Metaphrasis* are contained within one such section, the longer chapters of the *Metaphrasis* contain many. The longest chapter, for example, of the *Metaphrasis* [4] *Περὶ τῆς μακαρίας ὑπακοῆς* is spanned by such circles containing the numbers $\iota\alpha'$ - $\kappa\delta'$ creating twelve sections of text. The only instances of such sections dividing different chapters of the *Metaphrasis* are found in its prefatory material, where the section α' (ff. 6-8^{v.23}) contains the *Prooimion*, *Protheoria*, and part of the *Life* (beginning in f. 6^{v.19}), and section γ' (ff. 10^v-12). Furthermore, on two occasions where the end of one section coincides with the end of the text on the recto of a folio with a new section commencing at the beginning of text on the verso of the same folio, an additional pair of concentric circles is placed on the recto. This happens in f. 112 where empty concentric circles are placed on the recto, before the start of section $\nu\zeta'$ on the verso, and in f. 120 which follows the same pattern except with the numeral ξ' appearing in both recto and verso pairs of circles (see Plates 34-35).

Therefore, it can be seen that these encircled numerals were intentionally placed in order to be closely associated with the manuscript's main text. Furthermore, while the ability for an extensive comparison of the main hand V with the hand of these numerals is somewhat constrained, it is probable that these are one and the same. This mixed script reveals that these encircled numerals were placed with utility in mind with no attempt at extensive decoration, and this further reveals the intended use of this manuscript when it was copied. This in conjunction with the overall clear script utilized by the main hands of V

contribute to the theory that this manuscript was copied with the intention of being delivered orally, and that these encircled numerals are intended to help guide a reader. This would help explain the situation in f. 112 and 120, where the additional concentric circles on the recto of the folia perhaps served to inform the reader of the text that he need not prepare to turn the page, and that his reading ends here. This may also explain why seventy-four such sections were created in this manner, as seventy-four daily readings — if we accept that they are *daily* readings — before Good Friday bring us to the Sunday of Zacchaeus. This Sunday is sometimes considered the very beginning of the Paschal Cycle, albeit primarily within the Slavic tradition, due to its associated Gospel reading in Orthodox lectionaries (Lc. 19, 3), where Christ brings salvation to one Zacchaeus who had sought him.

Regardless of the exact schedule of readings, all of this is highly indicative of **V** being copied with the intention of the *Metaphrasis* being used in the working life of a monastery in the century after Matthaïos Blastares' death, rather than as an object of intellectual and linguistic curiosity. Indeed, this is further supported by the fact that **V** has been produced from palimpsest material, patched when needed, as much as possible, and that the hand **V** and **V**² have used in a clear script with ample punctuation to guide an oral performance. Therefore, we can say that **V** appears to have primarily been a 'working' copy. Moreover, that it was copied demonstrates a lasting interest in the *Metaphrasis* and the regard in which it was held by at least one monastery in spite of its likely limited circulation.

Scholia

There are very few examples of marginal scholia, and those which have been added are almost entirely corrective. These perhaps refer to variant readings

found in another, as yet unidentified, copy of Blastares' *Metaphrasis*; the alternative, that these additions are made with reference to the original *Ladder*, seems also possible. Unfortunately, any alternative readings are absent from the diplomatic edition of St John's *Ladder* as published in *PG*, as can be demonstrated by the following examples:

Ioan. Clim.: ὁ δὲ ὄντως ἰατρός· δύο τούτων χάριν, φησίν· (PG 88 684.32-33)

Blast.: ὁ δὲ ὄντως ἰατρός καὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ φιλανθρωπίας μιμούμενος, δυοῖν φησι τούτοις ἕνεκα (f. 29^r.17-19)

ἀγαθοῦ, in marg. δεσπότης

Ioan. Clim.: τὸ συνειδὸς σοὶ ἔσοπτρον τῆς ὑποταγῆς ἔστω, καὶ ἀρκετὸν ἐστίν· (PG 88 712.21-3)

Blast.: τὸ συνειδὸς ἔσοπτρόν σοι ἔστω τῆς ὑπερλάμπρου ὑποταγῆς καὶ ἱκανὸν ἔσται καὶ τοῦτο· (f. 42^v.24-25)

ἔστω, in marg. διὰ παντός

Ioan. Clim.: *No corresponding verse*

Blast.: Ὅ τῶν κακῶν τῶν παρὰ ἑτέρου γιγνομένων ἀμνημονῶν τῶν ἀγαθῶν τῶν παρὰ θεοῦ ἡμῖν χορηγουμένων (f. 75^v.10-11)

χορηγουμένων, in marg. μνημονεύει ἀνελλιπῶς (post cor. ἀνελλειπῶς)

As can be seen in the variant readings that existed in the manuscript tradition of the *Ladder* in the fourteenth century (see above, pp. 54-62), the possibility that

these emendations come from MSS not forming the basis of the PG edition is still open. However, the existence of additions to sections of the text entirely absent in the PG edition of the *Ladder* strongly suggests these have been inserted on the authority of an exemplar of Blastares' *Metaphrasis*, if not of the author himself.

Numerous notes are found within **V**, particularly on the folia or sections left blank before (ff. 1-4) and after the main text (ff. 154-155). Some of these notes bear names, and in most case when a name or other identification is attested, it is done so in isolation. Among the identifications that have been discerned in f. 1 are the following: one 'most honoured among hieromonks' (τιμοιώτατος εν ηερομωναχης) fifteenth-century hand(?); Theodoros of an unsure surname, perhaps Lemperischos, ... Θεόδωρω εδωκα το λεμπερίσχω(?)..., sixteenth-century hand; Antonios of Veroia (ο βεῤῥόιας αντωνιος), (see Plate 1). Additionally, we have identified one Angelos (late hand) and the previously mentioned Angelos, son of Kalothetou in f. 154 (see Plate 2). Unfortunately, none of these point to a known individual, and only in the aforementioned case of Angelos, son of Kalothetou, can a location be ascertained with a degree of certainty. However, in addition to Angelos's colophon there are two additional colophons in **V**. The first of these is found on f. 1 and is as follows:

- 1 + ὡσπερ ξένο<ι> χέρουσιν ἡδυν πατρίδα κ(αὶ) ἢ θαλαττεβωντε[ς] | να
οὔτο κ(αὶ) ἢ βηβλωγραφόντες ἡδὺν βηβλήου τέλος:- | +ἄρξου χῆρ μου
ἀγαθῆ γραφε γράματα καλὰ μη δαρής κ(αὶ) λιπ<η>-|ρον ἐντραπῆς· ψῆ
τ(ὸν) ἐπιγῖον ἀπάντον ὁ ἀστατ(ος) πλούτος· τ(ὸν) | Ιω(α)ν(νην)· Ἰωσιφ
5 μο(να)χ(ος) · μῆμιτε τ(ὸν) τροπον Ιωσηφ (see Plate 1)

This colophon appears directly below two notes bearing the aforementioned name of Antonios of Veroia. The colophon and the note bear a similarity in their single-stroke elongated *tau*, their open elongated *sigma* as well as a resemblance between the *epsilon-rho* ligature employed by the scribe and may well be of the same hand. It should be noted here that the patron saint of Veroia is St Antonios from the ninth century,¹⁹¹ and the personal nature of the colophon perhaps suggests a resident of that town carrying his namesake. The text, as can be seen contains numerous commonplace orthographic errors (l. 1, θαλαττεβωντες for θαλαττεύοντες; l. 2, βηβλήου for βιβλίου and ήδύν for ιδεῖν). However, it also contains a number of inventive uses of the Greek language, such as βηβλωγραφόντες (l. 2). The first part of this epigram [ὡσπερ – τέλος] despite following a well-attested pattern, varies slightly and is one of only five identified MS. epigrams containing the word βιβλογράφοντες. The opening of the second section of the epigram (ll. 2-3, ἄρξου - γράμματα) is likewise well attested.¹⁹² Additionally, a section of the second part of the epigram (ll. 4-5, τ(ὸν) ... μῦμηται) seems to mirror a passage found in the *Capitula admonitora* addressed to Emperor Justinian by the Deacon Agapetus.¹⁹³ Furthermore, despite attempting and technically succeeding in the employment of dodecasyllabic meter in this epigram, the scribe constructs his sentences in a slightly bizarre way in order to achieve this, for example by splitting the article from its participle in ἡ βηβλωγραφόντες and by the strange inclusion of να οὔτο.

---

¹⁹¹ G. Ch. Chionidis, *Ὅσιος Ἀντώνιος ὁ Νέος ἐκ τῆς Μακεδονικῆς Βεροίας* (Veroia, 1965).

¹⁹² The University of Ghent's *Database of Byzantine Book Epigrams* (<http://www.dbbe.ugent.be>, last accessed: 16/09/2018) lists numerous epigrams conveying the same basic text, three of note however are those utilizing the word βιβλογράφοντες these are contained within the following MSS: *Ambrosianus* Q 14 sup.; *Udine, Bibl. Archiv.* 264; and *Vindob. Med. gr.* 26. Additionally, one further MS. has been identified as containing a similar scholium, namely MS. *Lesbiacus Leimonos* 26, f. 8^v.

¹⁹³ Agapetus, *Capitula Admonitora*, section 7 l. 2, ed. Riedinger, *Der Fürstenspiegel für Kaiser Iustinianos Κέντρον Ἐρεῦνης Βυζαντίου* 4 (Athens, 1995), pp. 26-76: Τῶν ἐπιγείων χρημάτων ὁ ἄστατος πλοῦτος τῶν ποταμίων ῥευμάτων μμείται τὸν δρόμον·

There are two particularly noteworthy marginal scholia of a grammatical nature accompanying the main text of the *Metaphrasis* that both serve as an explanation to a correction given by a later hand in the main text. The first is written in response to the use of the word *εὐθύνην* on f. 61^v ([6.3a], l. 93, Hand V⁴) and is as follows:

καὶ εὐθύνην ἄνευ λόγον καὶ εὐθυαν προπαρόξυτονον γράφε ἵνα μὴ εὐθύνας τῷ Δημοσθένει δῶς· ἢ εὐθυνα γὰρ τῆς εὐθύνης τὴν εὐθυαν, καὶ τᾶλλα περισπωμένην τίθει, ἵν' ἀποφήνης τὴν συναίρεσιν τῶν δύο αα εἰς α μακρόν, ὡς καὶ τὸ ἔργον τοῦρον τὸ ἔπος τοῦπος καὶ ἕτερα μυρία.

and *euthynen* is without meaning, write *euthynan* proparoxytone, in order not to give *euthynas* (indictments) to Demosthenes. For *e euthyna* [declines] *tes euthynes, ten euthynan*, and in other cases place a circumflex, in order to show the synaeresis of two alphas into a long a, and likewise in *to ergon, touyrgon; to epos, toupos*; and other examples. (My transl.)

This novel scholium appears to make light of the erroneous use of *εὐθύνην* in the place of *εὐθυαν* by the hand V. The scholium seems to be playing on the general meaning of *εὐθυνα* of chastisement and its more specific meaning within the Athenian democracy of indictment, with Demosthenes having been served one such indictment (Plut. Dem. 21.1). Nonetheless this is a somewhat obscure scholium for a later reader to be inspired to add, and perhaps reveals a later audience of the *Metaphrasis* that was concerned with its literary value, and which noticed such things during their study of the text.

This too can be seen in another scholium by a different hand with a grammatical theme found at the top of f. 138 ([8.3e], l. 70, Hand V⁵):

οὕτω λέξεσιν αὐταῖς ἐν τῇ γραμματικῇ αὐτοῦ λέγει ὁ Κύριος Μαννουήλ: τὸ προσχῆς διὰ δύο σ ὀφείλεν γράφεσθαι ἐπεὶ δὲ κακόφωνον ἐγένετο οὕτως

ἀποβάλλει τὸ ἐν σ : καὶ τὸ πρόσχημα δια τοῦτο ἀποβάλλει τὸ σ ἀπὸ τῆς προς
προθέσεως καὶ τὸ σχῆμα συντεθειμένον καὶ ὅσοι τοιαῦτα:

So Lord Manuel says these words in his grammar: one should write *prosches* with two sigmas, but this would become cacophonous, so one casts off one sigma, and *proschema* likewise casts off the sigma from the prefix *pros* and *schema* is added. (My transl.)

This scholium accompanies the correction of *προσχεῖν*, apparently previously *προσσχέιν*, on f. 138 l. 1. Presently the contents of this scholium have only been found in one other source, that is as a scholium accompanying the minor work of Paul Silentarius *Εἰς τὰ ἐν Πυθίοις θέρμα* in the late fifteenth-century MS. *Par. gr.* 2596 ff. 135^v-138^v.¹⁹⁴ The accompanying scholia of this work appear in an appendix of the 1823 edition of this work by Boissonade, however an author is neither directly attested in the MS. *Par. gr.* 2596 nor offered by Boissonade. However, it is worth noting that this MS. comprises mainly of grammatical treatises, and that those works immediately preceding the *Εἰς τὰ ἐν πυθίοις θέρμα* are those of the thirteenth-century grammarian Manuel Moschopoulos. These include his *Schedographia* (ff. 45-58) and *Scholia in Philostratum* (ff. 58^v-98^v), as well as one work identified by the catalogue of the Bibliothèque Nationale de France as *ejusdem icones, cum Manuelis Moschopuli epimerismis* (ff. 135^v-138^v). Therefore there exists the possibility that the scholia accompanying *Εἰς τὰ ἐν πυθίοις θέρμα* are from an either previously unidentified work of Manuel Moschopoulos, or else a work that was at one time attributed to the grammarian. Since both these scholia appeal either to an outside authority or offer a grammatical basis for their corrections, it seems unlikely their accompanying corrections in the main text were done so with the authority of an archetype or other manuscript for these would not require such justification. These scholia

---

¹⁹⁴ Paul Silentarius, *Εἰς τὰ ἐν Πυθίοις θέρμα*, ed. J. F. Boissonade, *Poetarum Graecorum Sylloge*, Vol. 1 (Paris, 1823), pp. 114-121, Notulae 145-157.

highlight that later readers engaged with the *Metaphrasis* outside of its apparent intended use with a schedule of readings during the Paschal cycle. This would explain why on two occasions later corrective hands felt it necessary to explain their corrections in grammatical terms.

There is also one lengthy interpolation in the text found in f. 35, which seems to have once been a marginal scholium attached to the *Metaphrasis*. This text occupies f. 35, ll. 25-30 and has been placed as a continuation of the main text of the *Metaphrasis* (see Plate 35). This interpolation is added to a passage that corresponds to the *Ladder*, 4.32 in which a certain elderly brother at the monastery tells John about 'a very serious spiritual fall' that he suffered in his youth while tending to some of the monastery's animals. This passage stands out as at no point within this brother's narrative does he explain what the spiritual fall entailed, and the audience is left to wonder what this was. This is in contrast to the other anecdotes in the same chapter that are usually quite detailed, and on account of this one could be forgiven if they assumed that this spiritual fall was some sort of fornication, which John did not care to relay, or which had been deemed inappropriate in earlier centuries and lost during the transmission of the text. The interpolation found within **V**, as well as scholia found in other MSS on the same subject matter (see below), addresses this presumption and clarifies that the sin committed by this brother in his youth was *λαθροφαγία*, that is secret eating, perhaps within the context of a coenobitic monastery this means eating outside of the community.

While the text of this interpolation is presented as a continuation of the main text of the *Metaphrasis*, beginning midway on f. 35, l. 25 after a middle stop, this text is differentiated from the main text in many intentional and unintentional ways. First and foremost, this has been indicated by **V** with the use of red ink at the end of f. 35, which suggests that it was placed after the main text. That this is

an interpolation inserted into the main text by **V** rather than a marginal scholium can be ascertained by the space reserved by **V** when initially copying this passage; whereas each folio on average contained twenty-seven lines of text, prior to the copying on the final lines of red text f. 35 contained only twenty-five lines of text, suggesting that **V** deliberately allowed himself space to insert this text later. This is further evidenced by the continuation of the same passage on f. 35^v that makes sense whether or not one reads the interpolation as forming part of the main text (see below, pp. 562-4 [4.12a]), albeit sounding slightly repetitive. However, it seems that **V** had underestimated the amount of space necessary for this text, as can be seen the condensed style of writing adopted in this section and that the text expands slightly into both the left and right-hand margin.

The contents of this interpolation have so far been found in scholia attached to two of the MSS which I have been able to survey during the course of this research. The earliest is to be found in the eleventh-century MS. *Lond. BL Add. 39610*, f. 35 in the outer margin, where the provenance of the scholium is not recorded, and within the fourteenth-century MS. *Oxon. Barocci 141*, ff. 41^{rv} scholium ξη', where the comments found in the interpolation are attached to another scholium. The MS. *Barocci 141* (α) is accompanied throughout by Elias of Crete's unpublished commentary on the *Ladder*. This Elias of Crete was originally identified as the Metropolitan of Crete who took part in the Council of Nicaea (A.D. 787), but whose work has been dated to about 1120/30 on the basis of internal evidence.¹⁹⁵ However, these comments follow on from the end of ξη' and are marked as being separate remarks by the inclusion of *καὶ ἄλλωζ*. Thus, this scholium may not be part of Elias of Crete's commentary, but rather added by scribe who thought that the information it provided was important. These scholia are presented synoptically below with the text of the interpolation.

---

¹⁹⁵ W. Smith, *A Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology* (London 1873), E.3. elias-bio-4.

	<i>Lond. BL Add. 39610, f. 35</i> (11 th c.)	α = MS. Barocci 141, f. 41 ^{rv} (2 nd quarter 14 th c.)	V, f.35
5	ἔστι μονῆς λε το τέλος τῆς πράξεως λαθροφαγίαν, ὅτι ἔφαγεν ἐκ τοῦ βαστάγματων τῶν ἀλόγων· οὐ γὰρ περι ἀμαρτίας φησι καθὼς τινὲς λόγους; ὑπονοοῦσιν	καὶ ἄλλως· τί δέ ἐστι νόημα; Τὸ τέλος τῆς πράξεως, λαθροφαγίαν, ὅτι ἔφαγεν ἐκ τῆς βαστάγματων τῶν ἀλογῶν οὐ γὰρ περι ἀμαρτίας φησι καθὼς τινὲς ὑπολαμβάνουσιν ἀλόγου· ἐπεὶ οὐδ' ἂν μειδιῶν τὴν ἀσέλγειαν ὑπεχώρει.	μή τις ὑπολάβῃ τὸν τοιοῦτον οἰκονόμον τὸν τὴν φροντίδα τῶν ἀλόγων ἔχοντα, αἰσχρὸν τι πόθεν πεπραχέναι ἐν αὐτοῖς ὡς τινες οἴονται· οὐ γὰρ ἂν τὸν ποιμένα μειδιῶντα ἑώρα καὶ μετρίως τὴν παρεῖαν τύπτοντα· ἀλλὰ λαθροφαγία τοῦτ' ἦν· ἢ ἄλλο τι πάθος τοιοῦτον τὸ ἐνοχλοῦν· ὃ μὴ ἐνδοῦναι τοῦτον φησιν τῷ λογισμῷ τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν εἰς τέλος ἀγαγεῖν
10			
15			

Although this section of the *Metaphrasis* contains the same subject matter as the scholia found in MS. *Lond. BL Add. 39610* and α , it nonetheless diverges significantly. It is notable that both scholia give *λαθροφαγία* as the spiritual fall that the monk in question experiences, whereas the interpolation in the *Metaphrasis* states at ll. 12-4 that it was “*λαθροφαγία* or some other such passion”. Both of the scholia identify this sin specifically, and further appear to understand the word *ἄλογα* with its modern, or rather newer, meaning of ‘horses’¹⁹⁶ as they state that this brother ate from the burden (*βασταγμάτων*) in which the animals were presumably carrying and bringing food to the desert

¹⁹⁶ The earliest recorded use of *ἄλογα* as horses specifically is to be found in P.Oxy. 138.29 dated to A.D. 610.

monastery. Finally, it is worth noting that since these scholia offer very similar readings three centuries apart from one another, it is possible that they are derived from a similar tradition that persisted into Blastares' own day.

The interpolation within the *Metaphrasis* on the other hand is much more elaborate than the scholia and could itself be a metaphrase penned by Blastares. Despite this it remains unlikely that if he was the author of this section, it was intended to be included within the main text of the *Metaphrasis*. This is on account of the repetition of narrative within it, something Blastares endeavored to avoid as he was writing his *Metaphrasis* of the *Ladder*. Therefore, on account of all of the above, two possibilities present themselves. In the first, hand V copied the manuscript on the basis of two exemplars, one of which contained the interpolation within the main text of the *Metaphrasis* and one which did not. In the first case, V when first copying the manuscript chose not to copy the interpolation within the text but allowed himself space to do so later, and when he came to rubricate the text decided to insert this interpolation into the main text of the *Metaphrasis*, following directly on from the end of the text on f. 35, l. 25. V did this in red ink either to indicate his uncertainty around its insertion into the main text, or else out of the expediency of red ink being at hand. The second possibility is that this section of text was indeed once a scholium, but one that Blastares adapted and placed beside his *Metaphrasis*, which would account for its higher style compared to those others found above. This scholium then may have been intended to accompany the *Metaphrasis*, and perhaps had already been rendered as part of the main text in the exemplar from which V was copying. V then recognizing that the scholium-interpolation was to be found in another form accompanying the *Ladder* and being uncertain as to whether this section of text was intended to be inserted into the

Metaphrasis, may then have decided to copy this passage in red ink to highlight this uncertainty.

Part II: The Edition

Principles and conventions adopted in the present edition

Our edition is based on the codex unicus *Vlatadon* 25 (= V) and follows the conventions adopted by the Corpus Christianorum, Series Graeca (CCSG).¹⁹⁷ Thus, we have retained medieval forms of words and adverbial expressions used in Byzantine MSS (e.g., μη δὲ for μηδὲ, διατοῦτο for διὰ τοῦτο). The same applies on accentuation, where we have retained the accent the scribe has placed on enclitics, particles and the personal pronoun against the modern conventions (e.g., τὲ for τε, τίς for τὶς or τις. etc), and in cases where a grave is placed over oxytones followed by punctuation (e.g., αὐτὸς, for αὐτός, etc).

The Byzantine system of punctuation used by the scribe to indicate various degrees of pause in the text is rich and complex, so that the reader/speaker is guided by the different signs in delivering the text aloud to an audience thus highlighting its prose rhythm, colouring his voice, and placing emphasis when needed. To underline this use we have followed the CCSG editorial punctuation principles, retaining in the critical text a mark of punctuation whenever this appears in V, though we have normalized the form of punctuation to make it more clear to the modern reader. Thus, the following signs have been adopted, though not slavishly: upper stop (·) in V appears as full stop (.) in the critical text, except where the sentence clearly continues, in which case upper stop appears as middle stop (·); middle stops are presented as they are in V (·); all other punctuation –lower point (.) and lower, middle and upper comma (, , ') in V– has been rendered as comma (,) in the critical

---

¹⁹⁷ Accessible online at: http://www.corpuschristianorum.org/series/pdf/CCSG_Guidelines.pdf (last accessed: 16/09/2018).

text. In some cases of long and convoluted sentences, dashes (— ... —) have been used in order to clarify the text for the reader.

Our edition of the *Metaphrasis* and the preliminary texts is arranged according to divisions in **V**, with chapters, sections, and subsections signified respectively by the use of major and minor initials, and rubrics in the MS. The four preliminary texts are signified in the edition by Roman numerals in bold characters: **[I]** Προοίμιον τῆς ἀγίας Κλίμακος, **[II]** Προθεωρία τῆς ἀγίας Κλίμακος, **[III]** Βίος καὶ πολιτεία ἐν ἐπιτομῇ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου ..., **[IV]** Ἐπιστολὴ τοῦ ὀσιωτάτου Ἰωάννου καὶ ἀφηγουμένου τῆς Ραϊθῶ πρὸς Ἰωάννην τὸν ἀξιάγαστον τοῦ Σινᾶ ὄρους ἡγούμενον ..., with each paragraph indicated by Hindu-Arabic numerals: **[1]**, **[2]**, etc. The text of the *Metaphrasis* is divided into chapters, sections, and subsections using Hindu-Arabic numerals in **bold** and normal characters followed by letters of the Latin alphabet: **[1.2a]**, **[2.3b]**, **[3.4c]**.

The critical text is accompanied by an *apparatus fontium* and an *apparatus criticus*. The *apparatus fontium* consists of two sections. The first section gives the original text of St John's *Ladder* (PG 88, cols. 631-1161) for easy reference. The second section records all sources (classical, Scriptural, Patristic, and proverbs) and parallel passages in the text.

We have adopted a positive *apparatus criticus* recording all variant and different readings, emendations, corrections, additions, omissions, erasures, deletions, interlinear and marginal notes in **V**. To indicate various hands in the edition we have adopted the following sigla:

V **V**²⁻³ **V** followed by a superscript number refers to the two copyists of the main text of Blastares' *Metaphrasis* (**V**, **V**²), a corrective hand (**V**³), and the two corrective hands who have written accompanying scholia (**V**⁴, **V**⁵, see above, pp. 88-90)

Signa typographica

- | lineolae drectae in textu transcribendo finis codicis foliis simulque initium foliis insequentis significantur.
- () uncis lunatis in appar. littera vel litterae per contractionem aut suspensionem in codice omissae significantur.
- [ ] uncis quadratis in appar. lacunae includuntur.
- <> uncis angulatis suppleta ab editore includuntur.

Abbreviationes

a.corr.	ante correctionem	lit.	litterae
ca.	circa	p.	pagina
cf.	confer	pp.	paginae
col.	columna	p. corr.	post correctionem
cols.	columnae	in ras.	in rasura
f.	folium	in rubr. scr.	in rubrica scripsit
ff.	folia	scil.	scilicet
in marg.	in margine	tit.	titulus

Sigla sacrae Scripturae

Act.	Actus Apostolorum	Lc.	Evangelium secundum Lucam
Apoc.	Apocalypsis	II Mach.	II Machabaeorum
Cant.	Canticum Cantorum	Mt.	Evangelium secundum Matthaem
Col.	ad Colossenses Epistula	Mc.	Evangelium secundum Marcum
I Cor.	I ad Corinthios Epistula	Num.	Numeri
II Cor.	II ad Corinthios Epistula	Os.	Osee
Deut.	Deuteronomium	II Par.	Paralipomenon
Eccl.	Ecclesiastes	I Petr.	Epistula Petri
Eph.	ad Ephesios Epistula	Phil.	Ad Philippenses Epistula
Ex.	Exodus	Prov.	Proverbia
Ez.	Ezechiel	Ps.	Psalmi
Gal.	ad Galatas Epistula	I Reg.	I Regnorum
Gen.	Genesis	II Reg.	II Regnorum
Hab.	Habacuc	Rom.	Ad Romanos
Hebr.	ad Hebraeos Epistula	Sir.	Siracides
Iac.	Epistula Iacobi	II Thess.	II ad Thessalonicenses Epistula
Ier.	Ieremias	I Tim.	I ad Timotheum Epistula
Io.	Evangelium secundum Iohannem	II Tim.	II ad Timotheum Epistola
Is.	Isaias		

Abbreviations used in the *apparatus fontium*

- Aes., *Fab.* Aesopus, *Fabulae*, eds. A. Hausrath and H. Hunger, *Corpus fabularum Aesopicarum* (Leipzig, 1970) pp. 1-210
- Acta Mon. Theotoc. Euerg., *Typic.* Acta Monasterii Theotoci Euergetae, *Typicon*, ed. P. Gautier, 'Le typikon de la Théotokos Évergetis', *Revue des études byzantines* 40 (1982), 15-95
- Acta Mon. Pat., *Reg. Chr.* Acta Monasterii Patmi, *Regula sancti Christoduli*, eds. F. Miklosich & J. Müller, *Acta et Diplomata Monasteriorum et Ecclesiarum Orientis Tomu*, in 'Acta et diplomata Graeca medii aevi', *Sacra et profana* 6 (1890) pp. 59-80
- Alc. Lesb., *Fragm.* Alcaeus Lesbius, *Fragmenta*, in eds. E. Lobel and D.L. Page, *Poetarum Lesbiorum fragmenta* (Oxford, 1968²), pp. 112-290
- Aristot., *Meteor.* Aritoteles Atheniensis, *Meteorologica*, ed. F. H. Forbes, *Aristotleis meteorologicorum libri quattuor* (Cambridge, Mass., 1919)
- Ath. Alex., *Contra Gen.* Athanasius Alexandrinus, *Contra Gentes*, ed. R.W. Thomson, *Contra Gentes and de incarnatione* (Oxford, 1971), pp. 2-132
- Ath. Alex., *Ep. Cast.* Athanasius Alexandrinus, *Epistulae ad Castorem*, PG 28, cols. 849-905
- Ath. Alex., *Exp. Ps.* Athanasius Alexandrinus, *Expositiones in Psalmos*, PG 27, cols. 60-589
- Ath. Alex., *Serm. Ann.* Athanasius Alexandrinus, *Sermo in Annuntiationem Deiparae*, PG 28, cols. 917-40
- Ath. Const., *Ep. Andr.* Athanasius I Constantinopolitanus, *Epistulae CXV ad imperatorem Andronicum II eiusque propinquos necnon officiales missae*, A. M. Talbot, *The Correspondence of Athanasius I, Patriarch of Constantinople* Corpus Fontium Historiae Byzantinae Series Washingtonensis 7 (Washington, D.C., 1975) pp. 2-302
- Bas. Caes., *Epis.* Basilius Caesariensis, *Epistulae*, ed. Y. Courtonne, *Saint Basile. Lettres*, vol. 1 (Paris, 1957) pp. 3-219, vol. 2 (Paris, 1961) pp. 1-218, vol. 3 (Paris, 1966) pp. 1-229
- Bas. Caes., *Orat. sive Exo.* Basilius Caesariensis, *Orationes sive Exorcismi*, PG 31, cols. 1677-1684
- Bas. Caes., *Hom. adv. eos* Basilius Caesariensis, *Homilia adversus eos qui irascuntur*, PG 31, cols. 353-372
- Bas. Seleuc., *Serm.* Basilius Seleuciensis, *Sermones xli*, PG 85, cols. 28-474
- Clem. Alex., *Quis Dives Salv.* Clemens Alexandrinus, *Quis Dives Salvetur*, ed. L. Früchtel, O. Stählin & U. Treu, *Clemens Alexandrinus*, 'DGCS' 17 (Berlin, , 1970) Liber III, pp. 159-191
- Clem. Alex., *Strom.* Clemens Alexandrinus, *Stromata*, eds. L. Früchtel, O. Stählin & U. Treu, *Clemens Alexandrinus*, 'DGCS' 52 (Berlin, 1985), Liber II, pp. 113-194; Liber III, pp. 195-247

- Const. Apost.* *Constitutiones Apostolorum*, ed. B.M. Metzger, *Les constitutions apostoliques*, vol. 1 (Paris, 1985) pp. 100-338, vol. 2 (Paris, 1986) pp. 116-394, vol. 3 (Paris, 1987) pp. 18-310
- Constan. Manas., Arist. et Callith.* *Constantinus Manasses, Aristarchus et Callithea*, ed. O. Masal, *Der Roman des Konstantinos Manasses. Überlieferung, Rekonstruktion, Textausgabe der Fragmente*, Wiener Byzantinistische Studien 4 (Vienna, 1967) 165-209
- Chrys. Stoic., Fragm.* *Chrysippus Stoicus, Fragmenta logica et physica*, ed. J. von Arnim, *Stoicorum veterum fragmenta*, vol. 2 (Leipzig, 1903) pp. 1-348
- Cyr. Alex., Comm. proph.* *Cyrillus Alexandrinus, Commentarius in xii prophetas minores*, ed. P.E. Pusey, *Sancti patris nostri Cyrilli archiepiscopi Alexandrini in xii prophetas*, vol. 1 (Oxford, 1868) pp. 1-740, vol. 2 (Oxford, 1868) pp. 1-626
- Dem. 2* *Demonsthenes Atheniensis, Olynthiaca 2*, in ed. S.H. Butcher, *Demosthenis orationes*, vol. 1 (Oxford, 1903; repr. 1966) pp. 18-27
- Ephr. Syr., Inter. et res.* *Ephraem Syrus, Interrogationes et responsiones*, ed. K.G. Phrantzoles, *Ἐπίσκιον Ἐφραΐμου τοῦ Σύρου ἔργα*, vol. 4 (Thessaloniki, 1992) pp. 76-110
- Eur., Med.* *Euripides, Medea*, ed. J. Diggle, *Euripidis fabulae*, vol. 1 (Oxford, 1984), pp. 93-155
- Eus. Caes., Dem. evan.* *Eusebius Caesariensis, Demonstratio evangelica*, ed. I.A. Heikel, *Eusebius Werke, Band 6: Die Demonstratio evangelica*, DGCS 23. (Leipzig, 1913) pp. 1-492
- Eus. Caes., Comm. in Is.* *Eusebius Caesariensis, Commentarius in Isaiam*, ed. J. Ziegler, *Eusebius Werke, Band 9: Der Jesajakommentar*, DGCS (Berlin, 1975) pp. 3-411
- Eus. Caes., Comm. in Ps.* *Eusebius Caesariensis, Commentaria in Psalmos*, PG 23, cols. 66-1396 & PG 24, cols. 9-76
- Eust. Thess., Comm. ad Hom. Iliad.* *Eustathius Thessalonicensis*, ed. M. van der Valk, *Eustathii archiepiscopi Thessalonicensis commentarii ad Homeri Iliadem pertinentes*, vol. 3, (Leiden, 1979)
- Euthym., Can. in Deip.* *Euthymius Constantinopolitanus, Canon in Deiparam*, ed. F. Germanus, 'Ἀνέκδοτος κανόνας εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον τοῦ Εὐθυμίου Ἀ Κωνσταντινουπόλεως', *Παρεκβολαί* 3 (2013) 137-143
- Etymol. Gud.* *E.L. de Stefani ed., Etymologicum Gudianum*, (Leipzig, 1909)
- Etymol. Magn.* *T. Gaisford ed., Etymologicum Magnum*, (Oxford, 1848)

- Evagr. Pont., *De Orat.* Evagrius Ponticus, *De Oratione*, PG 79, cols. 1165-1200
- Evagr. Pont., *Prac.* Evagrius Ponticus, *De Oratione*, in ed. A. Guillaumont and C. Guillaumont, *Évagre le Pontique. Traité pratique ou le moine*, vol. 2, 'Sources chrétiennes' 171 (Paris, 1971) pp. 482-712
- Ps. Gal., *Intr. seu med.* Pseudo-Galenus, *Introductio seu medicus*, ed. C.G. Kühn, *Claudii Galeni opera omnia*, vol. 14, (Leipzig, 1827; repr. 1965) pp. 674-797
- Georg. Cedr., *Comp. Hist.* Georgius Cedrenus, *Compendium Historiarum*, ed. I. Bekker, *Georgius Cedrenus Ioannis Scylitzae ope*, vol. 1 (Bonn, 1838), 3-802
- Gerog. Tornic., *Ep.* Georgius Tornices, *Epistulae*, ed. J. Darrouzès, *Georges et Dèmètrios Tornikès, Lettres et Discours* (Paris, 1970)
- Greg. Naz., *De mod.* Gregorius Nazianzenus, *De moderatione in disputando*, PG 36, cols. 173-212
- Greg. Naz., *De pac.* Gregorius Nazianzenus, *De pace 1 (orat. 6)*, PG 35, cols. 721-752
- Greg. Naz., *De theo.* Gregorius Nazianzenus, *De theologia (Orat. 28)*, ed. J. Barbel, *Gregor von Nazianz. Die fünf theologischen Reden* (Düsseldorf, 1963) pp. 62-126
- Greg. Naz., *Fun. orat.* Gregorius Nazianzenus, *Funebris oratio in laudem Basilii Magni Caesareae in Cappadocia episcopi (orat. 43)*, ed. F. Boulenger, *Grégoire de Nazianze. Discours funèbres en l'honneur de son frère Césaire et de Basile de Césarée* (Paris, 1908) pp. 58-230
- Greg. Naz., *In Sanct. pascha* Gregorius Nazianzenus, *In sanctum pascha et in tarditatem*, PG 35, 396-401
- Greg. Naz., *Sup. Vale* Gregorius Nazianzenus, *Supremum Vale*, PG 36, cols. 457-4
- Greg. Nyss., *Ad Ablab.* Gregorius Nyssenus, *Ad Ablabium quod non sint tres dei*, ed. F. Mueller, *Gregorii Nysseni opera*, vol. 3.1 (Leiden, 1958) pp. 37-57
- Greg. Nyss., *In Sext. Ps.* Gregorius Nyssenus, *In Sextum Psalmum*, ed. J. McDonough, *Gregorii Nysseni opera*, vol. 5, (Leiden, 1962) pp. 24-175
- Greg. Nyss., *Orat. viii* Gregorius Nyssenus, *Orationes viii de beatitudinibus*, PG 44 cols. 1193-1301
- Greg. Nyss., *In Cant.* Gregorius Nyssenus, *In Canticum canticorum (homiliae 15)*, ed. H. Langerbeck, *Gregorii Nysseni opera*, vol. 6 (Leiden, 1960) pp. 3-469

- Greg. Palam., *Ep.* Gregorius Palamas, *Epistulae*, ed. N.A. Matsoukas, "Επιστολαί," in P.K. Chrestou (ed.), *Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ συγγράμματα*, vol. 2 (Thessaloniki, 1966) cols. 315-547
- Greg. Palam., *Contra Nic. Greg.* Gregorius Palamas, *Contra Nicephorum Gregoram*, ed. P.K. Chrestoy, "Κατὰ Γρηγοῦρᾶ Συγγράμματα", in P.K. Chrestou (ed.), *Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ συγγράμματα*, vol. 4 (Thessaloniki, 1988) pp. 231-377
- Greg. Palam., *Hom.* Gregorius Palamas, *Homiliae xxi-xlii*, ed. P.K. Chrestou, *Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἅπαντα τὰ ἔργα*, vol. 10 (Thessaloniki, 1985), pp. 22-602
- Hesych. Hierosolym., *Comm. Brev.* Hesychius Hierosolymitanus, *Commentarius brevis*, ed. V. Jagic, *Supplementum Psalterii Bononiensis. Incerti auctoris explanatio Graeca*, (Vienna, 1917) pp. 1-301
- Himer. Athen., *Dec. et Orat.* Himerius Atheniensis, *Declamationes et Orationes*, in ed. A. Colonna, *Himerii declamationes et orationes cum deperditarum fragmentis* (Rome, 1951) pp. 13-248
- Hymn. Byz.* Hymnographica Byzantina, ed. A. Spanos, *Codex Lesbiacus Leimonos* 11, BA 23 (Berlin-New York, 2010) pp. 141-375
- Io. Dam., *Barl. et Ioas.* H. Mattingly & G.R. Woodward, *St. John Damascene, Barlaam and Joasaph* (Cambridge, Mass., 1983²)
- Menander, *Thais* J. M. Edmonds ed., *The Fragments of Attic Comedy*, Vol. IIIb: Menander (Leiden 1961)
- Iacob. Mon., *De fide* Iacobus Monachus, *De fide*, ed. E. Jeffreys & M. Jeffreys, *Iacobi Monachi Epistulae*, CCSG 68 (Turnhout, 2009) pp. 182-202
- Io. Chrys., *Ad. Oppugn. vitae mon.* Iohannes Chrysostomus, *Adversus Oppugnatores vitae monasticae (lib. 1-3)*, PG 47, cols. 319-386
- Io. Chrys., *Ep. ad Olymp.* Iohannes Chrysostomus, *Epistulae ad Olympiadem (epist. 1-17)* ed. A.-M. Malingrey, *Jean Chrysostome. Lettres à Olympias*, (Paris, 1968) pp. 106-388
- Io. Chrys., *De Chri. Prec.* Iohannes Chrysostomus, *De Christi precibus (homilia 10)*, PG 48, cols. 783-796
- Io. Chrys., *De Paen.* Iohannes Chrysostomus, *De Paenitentia (homiliae 1-9)*, PG 49, cols. 277-350
- Io. Chrys., *In Acta Apost.* Iohannes Chrysostomus, *In Acta apostolorum (homiliae 1-55)*, PG 60, cols. 13-384
- Io. Chrys., *In Ascens.* Iohannes Chrysostomus, *In ascensionem (sermo 3)* PG 52, 797-800
- Io. Chrys., *In Gen.* Iohannes Chrysostomus, *In Genesim (homiliae 1-67)*, PG 53, cols. 21-385 & PG 54, cols. 385-580

- Io. Chrys., *Ad illum. catech.* Iohannes Chrysostomus, *Ad illuminandos catecheses 1-2*, PG 49, cols. 223-240
- Io. Chrys., *In Illud Mem.* Iohannes Chrysostomus, *In Illud: Memor fui dei*, PG 61, cols. 689-698
- Io. Chrys., *In Matth.* Iohannes Chrysostomus, *In Matthaeum (homiliae 1-90)*, PG 57, cols. 13-472, PG 58 cols. 471-794
- Io. Chrys., *In Joan.* Iohannes Chrysostomus, *In Joannem (homiliae 1-88)* PG 59, cols. 23-482
- Io. Chrys., *In nat. Chris.* Iohannes Chrysostomus, *In natalem Christi diem* PG 56, cols. 385-394
- Io. Chrys., *In Ps. 50* Iohannes Chrysostomus, *In Psalmum 50 (homilia 1)*, PG 55, cols. 565-575
- Io. Chrys., *In Ps.118* Iohannes Chrysostomus, *In psalmum 118 (homiliae 1-3)*, PG 55, cols. 675-708
- Ign. Diac., *Vita Greg.* Ignatius Diaconus, *Vita Gregori*, ed. G. Makris, *Ignatios Diakonos und die Vita des Hl. Gregorios Dekapolites*, BA 17, (Stuttgart, 1997) 56-152
- Isid. Glab., *Hom.* Isidorus Glabas, *Homiliae xxviii-xl*, ed. V. Christophorides, *Ισιδώρου Γλαβᾶ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Ὁμιλίαις*, vol. 2, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς, Παράρτημα 3 (Thessaloniki, 1992) cols. 31-232
- Isid. Pelus., *Ep.* Isidorus Pelusiota, *Epistulae de interpretatione divinae scripturae*, PG 78, cols. 177-1048
- Joseph. Caloth., *Vita Greg. Nicom.* Iosephus Calothesus *Vita sancti Gregorii ascetae Nicomediensis*, in ed. D.G. Tsames, 'Ἰωσήφ Καλοθέτου συγγράμματα', *Θεσσαλονικεῖς Βυζαντινοὶ Συγγραφεῖς 1*, (Thessalonica, 1980) pp. 503-522
- Nicol. Lamp., *Laud. Andron.* Nicolaus Lampenus, *Laudation Andronici II Palaeologi*, ed. J. Polemis ed., *Ὁ λόγιος Νικόλαος Λαμπηνός καὶ τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀνδρόνικον Β' Παλαιολόγον*, Ἐταιρεία Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Μελετῶν. Διπτύχων Παράφυλλα 4, (Athens, 1992) pp. 27-82
- Just., *Ep. Contr. tria capit.* Flavius Justinianus, *Epistula contra tria capitula*, eds. R. Albertella, M. Amelotti, & L. Migliardi, *Drei dogmatische Schriften Iustinians*, *Legum Iustiniani imperatoris vocabularium*. Subsidia 2 (Milan, 1973²) pp. 82-126

- Leo. Diac., *Laud. Bas. II* Leo Diaconus, *Laudatio Imperatoris Basilii II*, ed. I. Sykutres, "Λέοντος τοῦ Διακόνου ἀνέκδοτον ἐγκώμιον εἰς Βασίλειον τὸν Β'", Ἑπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 10 (1933). 426-430
- Leo. Neapol., *Vita Joa. Alex.* Leontius Neapolitanus, *Vita Joannis Eleemosynarii episcopi Alexandrini*, eds. A. J. Festugière & L. Rydén, *Léontios de Néapolis, Vie de Syméon le Fou et Vie de Jean de Chypre*, Bibliothèque archéologique et historique 95 (Paris, 1974) pp. 343-409
- Luc., *DMort.* Lucianus Samosatenus, *Dialogi mortuorum*, ed. M.D. Macleod, *Lucian*, vol. 7 (Cambridge, Mass., 1961)
- Macar. Magnes., *Apocr. seu Monog.* Macarius Magnesiae, *Apocriticus seu Monogenēs*, ed. R. Goulet, *Macarios de Magnésie: Le monogénès (Tome II)* (Paris, 2003).
- Ps. Mac., *Serm.* Pseudo-Macarius Mesopotamius, *Sermones 64 (collectio B)*, ed. H. Berthold, *Makarios/Symeon Reden und Briefe*, vol. 1 (Berlin, 1973) 3-265, vol. 2 (Berlin, 1973) pp. 3-219.
- March. Aeg., *De his* Marchus Aegyptius, *De his qui putant se ex operibus justificarim* G. M. de Durand, *Traité I* (Paris, 1999) 130-200
- Man. II Palaeol., *Epitaph. in frat. Theod.* Manuel II Palaeologus, *Epitaphium in fratrem Theodorum*, ed. J. Chrysostomides, *Manuel II Palaeologus, Funeral Oration on his Brother Theodore*, CFHB 26 (Thessaloniki, 1985), 75-259
- Menol. Imp., *Pass. S. Tatian.* Menologia Imperialia, *Passio Sanctae Tatianae*, ed. F. Halkin, *Le ménologe impérial de Baltimore, SH 69* (Brussels, 1985) pp. 150-153
- Mich. Chon., *Ep.* Michael Choniates, *Epistulae*, ed. S. P. Lampros, *Μιχαήλ Ἀκομινάτου τοῦ χωνιάτου τὰ σωζόμενα* (Athens, 1880) pp. 1-357
- Mich. Chon., *Orat.* Michael Choniates, *Orationes* ed. S.P. Lampros, *Μιχαήλ Ἀκομινάτου τοῦ χωνιάτου τὰ σωζόμενα*, (Athens, 1879) 3-366 (Athens, 1880) 358-373
- Mich. Sync., *Vita Cos. Mel. et Joa. Dam.* Michael Syncellus, *Vita Cosmae Melodi et Joannis Damasceni*, ed. A. Papadopoulos-Keramemus, *Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας*, vol. 4 (St Petersburg, 1987; repr. 1963)
- Neoph. Incl., *Decem Hom.* Neophytus Inclusus, *Decem Homiliae*, ed. I. E. Stephanes, "Δέκα λόγοι περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν," ed. N. Zacharopoulos, D.G. Tsames, C. Oikonomou, and I. Karabidopoulos, *Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου Συγγράμματα*, vol. 1 (Paphos, 1996) pp. 35-212
- Nic. Myrsin., *Hom.* Nicetas Myrsiniotes, *Homiliae*, ed. I. Moniou, *Οἱ Ὁμιλίαι τοῦ Νείλου Μητροπολίτου Ρόδου* (Athens, 2010) pp. 147-359
- Orest. Hierosol., *Vita Chr. et Mac.* Orestes Hierosolymitanus, *Vita et conversatio Christophori et Macarii*, ed. I. Cozza-Lozi, *Historia et laudes ss. Sabae et Macarii Juniorum e Sicilia* (Rome, 1893) pp. 71-96

- Orig. Alex., *Fragm. in Jer.* Origenes Alexandrinus, *Fragmenta in Jeremiam (in catenis)*, ed. E. Klostermann, *Origenes Werke*, vol. 3 (Leipzig, 1901) pp. 199-232
- Orig. Alex., *Selec. in Ps.* Origenes Alexandrinus, *Selecta in Psalmos (fragmenta e catenis)*, PG 12, cols. 1053-1685
- Orac. Sibyll. Oracula Sibyllina, ed. J. Geffcken, *Die Oracula Sibyllina* (Leipzig, 1902) pp. 1-226
- Pass. S. Thom. Lesb. *Passio sanctae Thomaidae Lesbiae*, ed. F. Halkin, 'Sainte Thomaïs de Lesbos', *Hagiologie byzantine* (1986), 185-217
- Philo, *De spec.* Philo Judaeus, *De specialibus legibus (lib. i-iv)*, ed. L. Cohn, *Philonis Alexandrini opera quae supersunt*, vol. 5 (Berlin, 1962^{repr}) pp. 1-265
- Philo, *De opif.* Philo Judaeus, *De opificio mundi*, ed. L. Cohn, *Philonis Alexandrini opera quae supersunt*, vol. 1, (Berlin, 1962^{repr}) pp. 1-60
- Philostorg. Capp., *Hist. Ecc.* Philostorgius Cappadox, *Historia ecclesiastica (fragmenta e vita Constantini) (cod. Angelic. 22)*, ed. F. Winkelmann, *Philostorgius. Kirchengeschichte*, (Berlin; 1981³) pp. 8-26
- Philoth. Cocc., *Vita Sabb. Iun.* Philotheus Coccinus, *Vita Sabbae iunioris*, in ed. D.G. Tsames, *Φιλοθέου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Κοκκίνου ἀγιολογικὰ ἔργα. Α'· Θεσσαλονικεῖς ἄγιοι*, TBW 4 (Thessaloniki, 1985 pp. 161-325
- Plat., *Phaedo* Plato Atheniensis, *Phaedo*, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 1 (Oxford, 1900; repr. 1967) St. I.57a-118a
- Plat., *Leges* Plato Atheniensis, *Leges*, ed. J. Burnet, *Platonis opera*, vol. 1 (Oxford, 1900; repr. 1967) St. II.624a-969d
- Plut., *Ages.* Plutarchus Chaeronensis, *Agesilaus*, ed. B. Perrin, *Plutarch's Lives*, vol. 5 (Cambridge, Mass., 1917; repr. 1968) 2-112
- Plut., *Adulator* Plutarchus Chaeronensis, *Quomodo adulator ab amico internoscatur*, ed. F. C. Babbitt, *Plutarch's moralia*, vol. 1 (Chambridge, Mass., 1927) pp. 264-394
- Plut., *De invidia* Plutarch Chaeronensis, *De invidia et odio*, ed. M. Pohlenz, *Plutarchi moralia*, vol. 3, (Leipzig, 1929; repr. 1972) pp. 365-371
- Plut., *Cons. Ap.* Plutarchus Chaeronensis, *Consolatio ad Apollonium*, ed. F.C. Babbitt, *Plutarch's moralia*, vol. 2 (Cambridge, Mass., 1928; repr. 1962) pp. 108-210

Sev. Const., <i>De Caec. et Zach.</i>	Severianus Constantinopolitanus, <i>De Caeco et Zachaeo (olim sub auctore Joanne Chrysostomo)</i> , PG 59 cols. 599-610
Sym. Neotheol.	Symeon Neotheologus, Catecheses 1-34, eds. B. Krivochéine and J. Paramelle, <i>Syméon le Nouveau Théologien, Catéchèses</i> vol. 1 (Paris, 1963), vol. 2 (Paris, 1964), vol. 3 (Paris, 1965)
Sym. Neotheol., <i>Ep. de conf.</i>	Symeon Neotheologus, <i>Epistula de confessione et aliae epistulae</i> , ed. H. J. M. Turner, <i>The Epistles of St. Symeon the New Theologian</i> (Oxford, 2009), 26-180
<i>Synax. Eccl. Const.</i>	Synaxarium Ecclesiae Constantinopoleos mensis Martii, ed. Delehay, <i>Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanae (e codice Sirmondiano nunc Berolinensi)</i> , Acta Sanctorum 62 (Brussels, 1902; repr. 1985) pp. 497-576
Theoph. Nic., <i>Apod.</i>	Theophanes III Nicaeanus, <i>Απόδειξις ὅτι ἐδύνατο ἐξ αἰδίου γεγενῆσθαι τὰ ὄντα καὶ ἀνατροπὴ ταύτης</i> , ed. J. Polemis, <i>Θεοφάνους Νικαίας Απόδειξις ὅτι ἐδύνατο ἐξ αἰδίου γεγενῆσθαι τὰ ὄντα καὶ ἀνατροπὴ ταύτης</i> (Athens, 2000), 1-49
Theod. Cyr., <i>Int. in xii proph.</i>	Theodoretus Cyrrensis, <i>Interpretatio in xii prophetas minores</i> , PG 81, 1545-1988
Thom. Magis., <i>De sub. off.</i>	Thomas Magister, <i>De subditorum officiis</i> , PG 145, cols. 496-548
Typica Mon., <i>Const. Mon. Prod.</i>	Typica Monastica, <i>Constitutio monasterii Prodromi τοῦ Φοβεροῦ</i> , ed. A. Papadopoulos-Kerameus, <i>Noctes Petropolitanae</i> (St Petersburg 1913; repr. 1976), 1-87
<i>Vita et Mirac. Nic.</i>	<i>Vita et Miracula Niconis</i> , ed. D.F. Sullivan, <i>The Life of Saint Nikon</i> (Brookline, Mass., 1987) 26-270
<i>Vita Petri Atr.</i>	<i>Vita et Miracula Petri Atratae</i> , ed. Laurent, <i>La Vie merveilleuse de saint Pierre d'Atroa</i> , SH 29 (1956) pp. 65-225
Xen., <i>Cyr.</i>	Xenophon Atheniensis, <i>Cyropaedia</i> , ed. E.C. Marchant, <i>Xenophontis opera omnia</i> , vol. 4, (Oxford, 1910; repr. 1970)
Zenob. Rom., <i>Epitom. coll.</i>	Zenobius Romanus. <i>Epitome collectionum Lucilli Tarrhaei et Didymi</i> , eds. F.G. Schneidewin & E.L. von Leutsch, <i>Corpus paroemiographorum Graecorum</i> , vol. 1, (Göttingen, 1839; repr. 1965) pp. 1-175

Matthaei Blastaris *metaphrasis*
sancti Johannis Climaci *Scala Paradisi*

Editio completa

Τοῖς τῇ βίβλω τῆς ζωῆς τὰ ἑαυτῶν ὄντως ἐγγραφῆναι
 προελομένοις ὀνόματα, ἀρίστην ὁδὸν ἢ παροῦσα βίβλος
 σαφῶς ὑποδείκνυσι, κλίμακα γὰρ ἡμῖν ἀπὸ τῶν ἐπιγείων καὶ
 5 ὄρωμένων, μέχρι τῶν οὐρανίων καὶ νοητῶν διήκουσαν
 προτίθησι, τὸν τῆς ἀγάπης Θεὸν ἐπ' αὐτῆς ἐστηριγμένον τῆς
 κορυφῆς ἐμφανίζουσαν· ἦνπερ οἶμαι κλίμακα καὶ ὁ
 πτερνηστής τῶν παθῶν Ἰακώβ, ἐν τῇ ἀσκητικῇ ἑαυτοῦ κλίμη
 νοεροῖς κατεῖδε τοῖς ὄμμασι· ταύτην οὖν καὶ ἡμῖν τὴν ὁδὸν,
 10 βαδιστέον προθύμως ἀγαπητοί· καὶ διὰ ταύτης ἀνιστέον τῆς
 κλίμακος. Ὡς ἂν χειραγωγοῦσαν εὐροιμεν ἀσφαλῶς ἐπὶ τὴν
 ὑπερκειμένην καὶ μακαρίαν τῷ ὄντι ζωὴν, παντὸς λίθου
 προσκόμματος ἀτρώτους καὶ ἀπροσκόπους διαφυλάττουσαν·
 ἧς ἀρχὴ μὲν ἢ τῶν γηϊνῶν ἀποφυγὴ, τέλος δὲ τῶν ἐφετῶν τὸ
 15 ἀκρότατον, τουτ' ἔστιν, ὁ τῆς ἀγάπης Θεός.

2 βίβλω- ζωῆς] *Apoc.* 20, 15   7-9 ὁ ... ὄμμασι] *Gen.* 28, 10-9   14/15 τῶν -
 ἀκρότατον] *Ioh. Dam., Barl. et Ioas.* 24, 207
 1 *Post titulum scr.* εὐλόγησον π(άτ)εϛ V   9 νοεροῖς] *V^{in ras.}*

[II.1a] Καλῶς ὄντως ἐσκόπησεν ὁ τὴν νοερὰν ἡμῖν ταύτην καὶ οὐρανοδρόμον κλίμακα τεχνησάμενος θεῖος οὗτος ἀνὴρ, καὶ τῇ ἰσαριθμῷ τῆς κατὰ σάρκα τοῦ Χριστοῦ ἡλικίας, τῶν
 5 τριάκοντα ἐνιαυτῶν ἀναβάσει, ταύτην εὐφυῶς συναρμόσας, τοὺς τὴν | πνευματικὴν ἀτελεῖς ἡλικίαν, τῷ τελείῳ τῆς f. 6^v τριπλῆς ἀριθμῷ δεκάδος, πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ προτρεπόμενος τελειότητα, πρᾶξεώς τε ὁμοίως καὶ θεωρίας, μυστικῶς ἡμῖν ὄρους ἐντεῦθεν ὑποθεῖς, ἢ μὲν γὰρ δεκάς, ἀριθμὸς οὔσα
 10 τέλειος, τὸ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς αἰνίττεται τέλειον· τὸ δὲ ταύτην τριπλασιάζεσθαι τὴν τῆς μακαρίας τριάδος συμβολικῶς θεωρίαν ὑποσημαίνει· πάντως δὲ οἱ διὰ πασῶν τῶν ἡλικιῶν ὀδεύσαντες τοῦ Χριστοῦ καὶ δυνάμεων, συγκληρονόμοι τούτῳ καὶ τῆς ἀποκειμένης ἔσονται
 15 βασιλείας.

[II.2a] Δίκαιον δὲ οἶμαι τὸν τοῦ πατρὸς τοῦδε βίον πρότερον ἐκθέσθαι, ἵνα σύμφωνον τῇ τῶν ἀρετῶν ἀσκήσει τὸν λόγον εὐρίσκοντες, μὴ ἀπιστῶμεν τοῖς γεγραμμένοις· ἀλλὰ καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους ἐπιστολὰς ἑκατέρου, τοῦ τε μακαρίου
 20 Ἰωάννου καὶ ἀφηγουμένου τῆς Ῥαϊθῶ, καὶ τοῦ θαυμασίου τοῦδε πατρὸς, καὶ οὕτω, τὴν τῆς βίβλου ταυτησὶ πραγματείαν πᾶσαν ἀκολούθως ἐπισυνάψαι.

[III] Βίος καὶ πολιτεία ἐν ἐπιτομῇ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ f. 6^v
ἀφηγουμένου τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ τοῦ λεγομένου
Σχολαστικοῦ· τοῦ καὶ συγγραφαμένου τὰς πνευματικὰς
ταυτὰς πλάκας, ἤγουν τὴν ἁγίαν Κλίμακα.

5 [III.1a] Ἦτις μὲν ἐστὶν ἢ τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐνεγκαμένη καὶ
θρεψαμένη πρὸ τῆς ἀθλητικῆς αὐτοῦ καὶ ἀσκητικῆς
πολιτείας, οὐκ ἔχω λέγειν ἐπεσκεμμένως τε καὶ ἠκριβωμένως,
οὐ γὰρ οἶόν τ' ἦν κατάδηλον θέσθαι | τὴν ἑαυτοῦ, τὸν καὶ f. 7
γονέας καὶ φίλους ἐκ πρώτης ὃ φασι γραμμῆς, καθάπαξ
10 ἀπαρνησάμενον, τὴν δέ γε νῦν αὐτὸν φέρουσαν καὶ ἀγγελικῆ
τρυφῆ ἔστιῳσαν, ὃ μέγας Ἀπόστολος ἐγνώρισεν ἡμῖν, τελεῖ
γὰρ πάντως καὶ αὐτὸς, εἰς ἐκείνην τὴν ἐπουράνιον
Ἱερουσαλήμ, ἐν ἣ ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων ἐστίν, ὧν τὸ
πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἔνθα κορεννύμενος αἰσθήσει
15 αὔλω τῶν ἀκορέστων, καὶ τὰ ἀθέατα κάλλη καθορῶν, ἀξίας
τῶν ἰδρώτων ἀπολαμβάνει τὰς ἀμοιβὰς, καὶ πόνων ἄπονον
γέρας, τὴν ἐκεῖ κληρουχίαν ἀντιλαβῶν, σὺν ἐκείνοις χορεύει
αἰώνια, ὧν ὁ πούς ἔσθι δηλαδὴ ἐν εὐθύτητι. Ὅπως δὲ ταύτης

Βίος τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου

[III.1a] Τίς μὲν ἢ τὸν θεῖον ἄνδρα τοῦτον ἐνεγκαμένη πόλις καὶ θρεψαμένη πρὸ
τῆς ἀθλητικῆς αὐτοῦ καὶ ἀσκητικῆς διαγωγῆς, οὐκ ἔχω λέγειν ἐπεσκεμμένως τε
καὶ ἠκριβωμένως· τὴν δὲ νῦν αὐτὸν φέρουσαν, καὶ ἀμβροσίᾳ τρυφῆ ἔστιῳσαν ὃ
μέγας Ἀπόστολος Παῦλος ἐγνώρισε πρὸ ἡμῶν· τελεῖ γὰρ πάντως καὶ αὐτὸς εἰς
ἐκείνην τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ, ἐν ἣ ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων ἐστίν· ὧν
τὸ πολίτευμα, φησὶν, ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. Ἐνθα κορεννύμενος αἰσθήσει αὔλω
τῶν ἀκορέστων, καὶ τὰ ἀθέατα κάλλη ὄρων, ἀξίας τῶν ἰδρώτων ἀπολαμβάνει
τὰς ἀμοιβὰς· καὶ πόνων ἄπονων γέρας τὴν ἐκεῖσε κληρουχίαν ἀντιλαβῶν, σὺν
ἐκείνοις χορεύει αἰώνια, ὧν ὁ πούς ἔσθι λοιπὸν ἐν εὐθύτητι· ὅπως δὲ ταύτης/

9 ἐκ ... γραμμῆς] Leo. Diac., *Lau. Bas. II* p. 427, l. 3, *Pass. S. Thom. Lesb.* 3 l. 3,
Vita et Mirac. Nic. ch. 2, l. 23 13/14 τὸ – ὑπάρχει] Phil. 3, 20

ἐπέτυχε τῆς μακαριότητος ὁ αἰίδιμος, τὸν τεῦθεν ἂν ἤδη
20 γένοιτο δῆλον.

[III.2a] Οὗτος ἐκκαίδεκατον ἔτος ἄγων τῆς ἡλικίας,
προσήνεγκεν ἑαυτὸν, θυσίαν ζῶσαν ἀγίαν εὐάρεστον τῷ
Χριστῷ ἐν τῷ Σιναίῳ ὄρει, τὸν μοναδικὸν ζυγὸν ὑποδύς, καὶ ἐξ
αὐτῆς οἶμαι τῆς τοῦ ὀρωμένου χωρίου διατριβῆς, πρὸς τὸν
25 ἀόρατον Θεὸν, ἰθυνόμενός τε καὶ ποδηγούμενος. [III.2b] Καὶ
τὴν μὲν ξενιτείαν, ὡς προστάτιν τῶν νοερῶν νεανίδων,
ἠσπάσατο· δι' αὐτῆς δὲ παρῴησιαν ἄσεμνον πᾶσαν
ἀποβαλόμενος, ταπείνωσίν τε κόσμιον προσειληφώς,
ἀφορίζει εὐθύς ἐξ εἰσόδου, καὶ τὸν αὐτάρεσκον αὐτὸν καὶ
30 οἰκειόπιστον δαίμονα. [III.2c] Κλίνας δὲ τὸν ἀχένα τῷ ἐν
Κυρίῳ ὑποδεξαμένῳ αὐτὸν πατρὶ, ὡς ἀρίστῳ τινὶ κυβερνήτῃ,
ἀκινδύνως ἐπεραιούτο τὸ βραχὺ τοῦτο καὶ χαλεπὸν τοῦ βίου
κλυδώνιον.

[III.3a] Οὕτω δὲ τελείως ἐτεθνήκει τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἰδίῳις
35 αὐτοῦ | καὶ θελήμασιν, ὡς ἄλογόν τινα καὶ ἀβούλητον ἔχειν f. 7^v

/ἐπέτυχε τῆς μακαριότητος ὁ αἰίδιμος, τοῦτο ἤδη ἐρῶ. [III.2a] Οὗτος ἐκκαίδεκα
που τυγχάνων ἐτῶν τῆ τοῦ σώματος ἡλικία, προσήνεγκεν ἑαυτὸν τῷ Χριστῷ
θυσίαν εὐάρεστον καὶ δεκτὴν, ἐν τῷ Σιναίῳ ὄρει τὸν μοναδικὸν ζυγὸν ὑποδύς καὶ
ἀπ' αὐτῆς, οἶμαι, τῆς τοῦ ὀρωμένου χωρίου διατριβῆς, πρὸς τὸν ἀόρατον Θεὸν
ἰθυνόμενός τε καὶ ποδηγούμενος. [III.2b] καὶ τὴν μὲν ξενιτείαν ὡς προστάτιν
τῶν νοερῶν νεανίδων ἠσπάσατο· δι' αὐτῆς δὲ παρῴησιαν ἄσεμνον πᾶσαν
ἀποβαλόμενος, ταπείνωσίν τε κόσμιον προσειληφώς, ἐξορίζει λοιπὸν ἐξ εἰσόδου
τὸν αὐτάρεσκον δαίμονα καὶ οἰκειόπιστον ἀφ' ἑαυτοῦ. [III.2c] κλίνας δὲ τὸν
ἀχένα, καὶ πεπιστευκῶς ἐν Κυρίῳ τῷ ὑποδεξαμένῳ πατρὶ ὡς ἀρίστῳ τινὶ
κυβερνήτῃ, ἀκινδύνως ἐπεραιούτο τὸ βαθὺ τοῦτο καὶ χαλεπὸν τοῦ βίου
κλυδώνιον.

δοκεῖν ψυχὴν, καὶ ἀπηλλαγμένην πάντη τῆς φυσικῆς
ιδιότητος· καίτοι γε σοφίας ἐγκυκλίου πείραν ἐσχηκῶς, πρὸ
τῆς οὐρανίου ταυτησὶ καὶ θείας τῷ ὄντι σοφίας καὶ γνώσεως,
ὅπερ παράδοξον, τὸ γὰρ τῶν ἕξωθεν σοφῶν φρύαγμα
40 ἔκφυλον ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀπαῖδον τῆς καθ' ἡμᾶς φιλοσοφίας
καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ταπεινώσεως. Οὕτω τοίνυν ἐννέα πρὸς τοῖς
δέκα χρόνοις πολιτευσάμενος, καὶ τὰ τῆς μακαρίας ὑποταγῆς
ἄθλα ἀναδησάμενος, τοῦ παιδοτριβήσαντος αὐτὸν ἀγίου
γέροντος πρὸς τὸ χρεῶν ἤδη μεταλλάξαντος, ἐξέρχεται καὶ
45 αὐτὸς ἐπὶ τὸ τῆς ἡσυχίας στάδιον, τὰς ἐκείνου θείας εὐχὰς ἐν
χεροῖν ἔχων ὡς ὄπλα δυνατὰ, πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων
σατανικῶν.

[III.4a] Ἄντρον δὲ εὐρῶν οὐ πόρρω τοῦ κυριακοῦ, Θολᾶς δὲ
ὄνομα τῷ τόπῳ, τεσσαράκοντα ἐκεῖ διεκαρτέρησεν ἔτη ὁ
50 ἀθλητῆς, τῷ τῆς θείας ἀγάπης ἀεὶ πυρπολούμενος ἔρωτι.
[III.4b] ἀλλὰ τίς ἂν καθέκαστα τοῦ ἀγίου διεξιῶν, τῆς ἀξίας
ἐφίκοιτ' ἂν, πόσα γὰρ ἂν τις εἰπὼν, ἀκριβῶς ἐνδείξαιτο, οἷος
ἐκεῖνος ἦν, καὶ εἰς ὅσον μέτρον ἐκάστης τῶν ἀρετῶν

[III.3a] οὕτω δὲ τελείως ἐτεθνήκει τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἰδίῳις θελήμασιν, ὡς ἄλογόν
τινα καὶ ἀθέλητον ὄντως ψυχὴν, καὶ ἀπηλλαγμένην πάντη τῆς φυσικῆς
ιδιότητος· καίτοι γε σοφίας ἐγκυκλίου πείραν ἐσχηκῶς, πρὸ τῆς οὐρανίου ταύτης
ιδιωτείας· ὅπερ παράδοξον· τὸ γὰρ τῆς φιλοσοφίας φρύαγμα ἔκφυλον ὡς τὰ
πολλὰ τῆς ἐν Χριστῷ ταπεινώσεως. Οὕτω γοῦν ἐπὶ δέκα χρόνους πρὸς τοῖς ἐννέα
πολιτευσάμενος, καὶ τὰ τῆς μακαρίας ὑποταγῆς ἄθλα ἀναδησάμενος, τοῦ
παιδοτριβήσαντος αὐτὸν ἀγίου γέροντος τὴν ζωὴν ἤδη μεταθεμένου, ἐξέρχεται
καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸ τῆς ἡσυχίας στάδιον, τὰς ἐκείνου θείας εὐχὰς μετὰ χεῖρας ἔχων
ὡς ὄπλα δυνατὰ, πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων σατανικῶν. [III.4a] σημείοις δὲ
πέντε διεστηκυῖαν τοῦ Κυριακοῦ τὴν τῆς παλαιστρας μονίαν εἰληφως, (θολᾶς δὲ
ὄνομα τῷ τόπῳ) τεσσαράκοντα χρόνους ἐκεῖ διεπέρανεν ἀνολιγῶρας, ἐν διακαεῖ
ἔρωτι καὶ πυρὶ πυρπολούμενος ἀεὶ τῆς θείας ἀγάπης. [III.4b] Τίς δὲ ἐστὶν ἰκανός
οὔσπερ ἐκεῖσε διετέλεσε πόνους, λόγοις θριαμβεῦσαι καὶ κροτῆσαι δυνάμενος;
πῶς δὲ λεχθήσεται προφανῶς, οὐ πᾶς πόνος ἀφανῶς τινων, καὶ οἷον μικρῶν
ἀφορμῶν, τὴν πανόσιον διαγωγὴν τοῦ τρισσοῦ ἀκούσωμεν.

44 πρὸς τὸ χρεῶν] Plu. Cons. Ap. p. 119 E.4, Luc. Dia. Mort. 22.9.18

42 τὰ] τα 43 ἀναδησάμενος] ἀναδυσάμενος

55 ἀνέδραμε; Πλήν γε τοσοῦτον εἶπειν ἔνεστιν· ὡς ἄρα τοὺς
 ἐπ'ἐκείνου, σχεδὸν πάντας ὑπερηκόντισεν, ἐν ὅσοις τὲ αὐτὸς
 πόνους καὶ ἰδρωσι διήνεγκε, κὰν ταῖς ἕξωθεν καὶ παρὰ τῶν
 δημιουργῶν τῆς κακίας ἐπενηνεγμέναις αὐτῷ πάγαις καὶ ἰ
 ἐπιβουλαῖς· ὧν ἀπάντων ἀνώτερος ἦν. Ὅμως μικρὰ τινα τοῦ f. 8
 ἀγίου νῦν ἡμεῖς ἐκλέξαντες, γινώριμον οἶμαι τοῖς πᾶσιν αὐτὸν
 60 ἐντεῦθεν ποιήσαιμεν. [III.4c] Ἦσθιε μὲν πάντα ἅπερ ἀμέπτως
 ἐρεῖται τῷ ἐπαγγέλματι, ὥστε κὰν τούτῳ, τὸν τύφον καὶ τὸ
 τῆς οἰήσεως κέρας καταβαλεῖν, βραχὺ δὲ τὸ ἐσθιόμενον ἦν
 αἰεὶ τῇ μὲν γὰρ βραχύτητι, τὴν τύραννον γαστέρα ἐξέθλιβε, τῷ
 δὲ πάντων ἀπὸ μέρους μεταλαμβάνειν, τὰ τῆς κενοδοξίας
 65 κατεδουλοῦτο φρουράγματα. [III.4d] Ἔτι γε μὴν ἐρημία φιλικῶν
 ἔργων καὶ προσπαθείας ὑλικῆς, μακρὰν ἔστη τῆς ὕλης, καὶ
 τὸν τῶν σωμάτων διέπτυσεν ἔρωτα μῆδ'εἰς ὄψιν ὅλως ἐλθεῖν
 ἀνασχόμενος τῷ γένει τοῦ θήλεος. Ἀκτημοσύνην δὲ τοσαύτην
 ὥφθη κτησάμενος, ὡς αὐτὸ τοῦτο καὶ μόνον κτῆσιν ἠγεῖσθαι,
 70 τὸ μὴ δὲ τῶν ἀναγκαιοτάτων ὡς εἶπειν εὐπορεῖν.

[III.4c] Ἦσθιε μὲν ἅπαντα ἅπερ ἀμέπτως ἐρεῖται τῷ ἐπαγγέλματι, βραχὺ λίαν·
 ὥστε κὰν τούτῳ τὸν τύφον καὶ τὸ τῆς οἰήσεως κέρας πανσόφως καταβαλεῖν· τῇ
 μὲν γὰρ βραχύτητι, τὴν μαιμάσσουσαν δέσποιναν παντοίως ἐξέθλιβε, δι' ἐνδείας
 αὐτῇ βοῶν σιώπα· πεφίμωσο· τῷ δὲ πάντων ἀπὸ μέρους μεταλαμβάνειν, τὴν
 τυραννίδα τῆς κενοδοξίας κατεδιουλοῦτο· [III.4d-f] ἔτι γε μὴν ἐρημία καὶ
 ἀσυνουσία προσώπων τὴν φλόγα τῆς καμίνου ταύτης κατέσβησεν, ὡς εἰς τέλος
 αὐτὴν ἀποτεφρωθῆναι, καὶ κατευνασθῆναι λοιπόν· εἰδώλων δὲ προσκύνησιν,
 ἐλέω Θεοῦ, καὶ σπάνει ἀναγκαίων, ἀνδρείως ὁ ἀνδρεῖος διέφυγε· ψυχῆς δὲ τὸν
 κάθωρον θάνατον καὶ τὴν πάρεσιν, θανάτου κέντρῳ νύσσω, ἀνέστησε· θνήσκει
 δ' αὖ προσπαθείας, ἢ τάχα καὶ τῶν αὐτῶν αἰσθήσει, δεσμὸν λύπης λέλυκεν· ἦν
 δὲ τούτῳ προτεθηκυῖα διὰ ξίφους ὑπακοῆς τῆς μήνιδος ἢ τυραννίδος· ἀπροῖτῳ δὲ
 σώματι, καὶ ἀπροῖτωτέρῳ φθέγματι, τὴν ἀραχνώδη βδέλλαν τῆς κενοδοξίας
 τεθανάτωκε· τί ἔτι λοιπόν; τὸ τῆς ὀγδόης ἔπαθλον, ὁ τῆς ἀντιθέου ὑπερηφανείας
 ἀκρότατος καθαρισμός· οὐκ ἀπῆρξατο μὲν ὁ διὰ τῆς ὑπακοῆς Βεσελεὴλ οὗτος,
 τετελείωκε δὲ ὁ τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ Κύριος, παρουσία ἑαυτοῦ
 ἐπιδημήσας, καὶ τὴν ταπείνωσιν κατ'ἐκείνης ὑψώσας· ἥς ἄνευ οὐ
 καθαιρεθήσεται ὁ διάβολος καὶ ἡ αὐτοῦ συμμορία.

[III.4e] Τὴν δ' ἐν ταῖς εὐχαῖς ἀκηδῖαν καὶ τὴν τῶν μελῶν
ἀτονίαν καὶ οἶον εἰπεῖν πάρεσιν, μάλιστα πλήττων οἶονεὶ τῷ
τοῦ θανάτου κέντρῳ συνέσφιγγε, καὶ εὐτονωτέρας εἶχετο τῆς
ἐργασίας ἐκάστοτε. Πάσας μὲν οὖν τὰς ἀντικειμένας κακίας
75 ταῖς ἀρεταῖς, τοσοῦτον ἦν ἐκφυγῶν, ὅσον ταύταις δήπου
προσωκείωτο· καὶ οὐκ ἦν τῶν ἀρετῶν, ὃ μὴ ἐκάστης εἰς
ἄκρον μετῆει, οὐδ' αὖ τῶν κακιῶν, ἧς μὴ δὲ τὸ φαυλότατος
ὀλοσχερῶς ἐξετρέπετο. Ὡσπερ ἤδη που καὶ τῆ τῶν αὐτῶν
ἐφέσει· καὶ τῆ τῶν θείων ἡδονῶν αἰσθήσει, τὰ ἐπὶ γῆς ἡδέα
80 καταλιπὼν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς ἄλλως ἀπαντῶσιν ἀθυμίαν
ἀπεσεύσατο, μηδαμοῦ | πάροδον εἰς ψυχὴν τῆ λύπη διδούσ·
θυμῷ δὲ καὶ ὀργῇ ἐκποδῶν ἰστάμενος, τύπος ἅπασι καὶ
κανῶν ἦν πραότητος, δι' ὑπακοῆς αὐτὴν κρατυνάμενος, καὶ
διὰ ταύτης αὐτῶν, τῶν ἀτιθάστων κρατήσας παθῶν, ὀργῆς τέ
85 φημι καὶ θυμοῦ, καὶ μὴν σῶμα μὲν ἀπρόϊτον ἔχων, Θεῷ
προσλαλῶν ἦν μόνῳ καὶ ἑαυτῷ. [III.4f] Νοῦν δὲ ἀφέλκων ἀπὸ
τῶν ἔξω καὶ ὀρωμένων, καὶ τὴν γλῶτταν ἐπέειχε καθάπαξ μὴ
δὲ φθέγμα ὅλως προϊέναι βουλόμενος. Νοῦν δ' εἶχεν αὐτῷ τὰ
τοιαῦτα τὸ τῆς κενοδοξίας βλάστημα πρόρριζον ἐκτεμεῖν. Ἔτι

f. 8^v

90 δὲ καὶ ὑπερηφανίας ἀναχωρῶν, οὐδενὶ ταπεινοφροσύνης εἰς ἴσον ἐλθεῖν παρακεχώρηκες.

[III.5a] Ποῦ δὲ θήσω ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ στεφάνου πλοκῆ, καὶ ἅ κρουνηδὸν ἐκεῖνος διαπαντὸς κατέχευε δάκρυα, τὸν ποθούμενον γὰρ αἰεὶ ἐκζητῶν, εἰς βραχύτατον ἄντρον φέρων
95 ἑαυτὸν εἰσώκισατο, ὅπως ἂν μὴ τοῖς πολλοῖς τὰ τῶν ἀγῶνων αὐτοῦ κατάδηλα γίνοντο. Τοῦ γε μὴν ὕπνου τοσοῦτον μετελάγχανεν ὅσον μὴ τῇ ἀγρυπνίᾳ τὴν τοῦ νοῦ λυμαίνεσθαι κίνησιν, ἔστι δ' ὅτε καὶ πρὸ τοῦ ὕπνου τί προσευχόμενος, πυκτῖα συνέταττε, τοῦτο γὰρ ἦν αὐτῷ καὶ μόνον τῆς ἀκηδίας
100 κώλυμα· ὁ δὲ πᾶς δρόμος αὐτῷ, προσευχὴ τε διηνεκῆς, καὶ πρὸς Θεὸν ἔρως ἄπαυστος, τοῦτον γὰρ νύκτωρ καὶ μεθήμεραν, ἐν καθαρῷ ἀγνεΐας ἐσόπτρῳ φανταζόμενος ἦν.

[III.6a] Ταύτην οὖν τὴν θεάρεστον πολιτείαν ἰδὼν τις τῶν μοναχῶν, ζήλω θείῳ τρωθεὶς, καὶ τισὶ τῶν πατέρων
105 συμβούλοις εἰς τοῦτο χρησάμενος, φοιτητῆς αὐτῷ γενέσθαι ἐπείγεται καὶ δὴ μόλις μὲν, ἐπιτυχῶν δ' οὖν ὅμως ταυτησὶ τῆς
| αἰτήσεως, πᾶν τὸ προστυχόν, ἀόκνως ἐπέραινε, καὶ πρὸς

f. 9

[III.5a] Ποῦ θήσω ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ στεφάνου πλοκῆ τὴν τῶν δακρύων ἐκεῖνου πηγῆν; πρᾶγμα οὐκ ἐκ πολλοῖς εὐρισκόμενον· ὦν τὸ ἀπόκρυφον εἰσέτι καὶ νῦν περιέστιν ἐργαστήριον, ἄντρον βραχύτατον, ἐν ἐσχατιᾷ τινὶ καὶ ὑπωρείᾳ διακείμενον· ἀπέχον μὲν τῆς αὐτοῦ καὶ πάσης ἑτεράς κέλλης τοσοῦτον, ὅσον τὰ τῆς κενῆς δόξης ὦτα φράσσειν ἠδύνατον, μέχρις οὐρανοῦ δὲ φθάνον τοῖς ὀλολυγμοῖς καὶ ταῖς ἐν αὐτῷ ἀνακλήσεσι καὶ τοιοῦτος ἑτέροις, οἷα εἰκὸς γίνεσθαι παρὰ τῶν ξίφεσι καὶ καυτήρσο νυσομένων, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀποστερουμένων. Τοῦ ὕπνου μὲν μετελάγχανε τοσοῦτον, ὅσον μὴ λυμαίνεσθαι μόνον τὴν τοῦ νοῦ οὐσίαν τῇ ἀγρυπνίᾳ· πολλὰ δὲ πρὸ τοῦ ὕπνου ἠύχετο, καὶ δέλτια κατέταττε· τοῦτο γὰρ ἦν αὐτῷ καὶ μόνον τῆς ἀκηδίας φίμωτερον· ὁ δὲ πᾶς δρόμος αὐτοῦ, προσευχὴ ἀένναος καὶ πρὸς Θεὸν ἔρως ἀνείκαστος· τοῦτον γὰρ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐν καθαρῶτάτῳ ἀγνεΐας ἐσόπτρῳ φανταζόμενος, κόρον λαβεῖν οὐκ ἠβούλετο· μᾶλλον δὲ οἰκειοτέρως εἶπεῖν οὐκ ἠδύνατο. [III.6a] Τοῦτου γοῦν τοῦ θεοφόρου Πατρὸς κεντρωθεὶς τῷ ζήλῳ τῶν τὸν μονήρῃ τις μετιόντων βίον, ὄνομα Μωϋσῆς, ἐκλιπαρεῖ λίαν πρέσβεσι πολλοῖς τῶν Πατέρων χρησάμενος, φοιτητῆς αὐτῷ γενέσθαι καὶ στοιχειωθῆναι παρ' αὐτοῦ/

101 νύκτωρ — μεθήμεραν] Leo. Nea., *Vita Joa. Alex.* p. 384 l. 31 Orest. Hierosol., *Vita Chri. Mac.* 4, 4 Thom. Mag., *De Sub. Off.*, col. 521 l. 45

100 προσευχὴ τε] προσευχὴ τὲ

ὑπακοήν, ἐργάτης δόκιμος ἀνεδείκνυτο· ὡς καί ποτε
 συμβῆναι αὐτῷ, τοιοῦτόν τι παράδοξον. [III.6b] Κόπρον
 110 ἐθέλων ἕκ τινος τόπου μετακομίσει ἐπὶ λαχάνων εὐτροφία ὁ
 ὄσιος, τῷ Μωϋσεῖ τὸν τρόπον ἐδήλου, τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ
 μαθητῇ, καὶ τὸν τόπον ἐδείκνυεν· ὃ δ' ἀσμένως αὐτίκα πρὸς
 τοῦργον ἐχώρει· καὶ τὸ κελευσθὲν, μεθ' ὄσης ἂν εἴποι τις ἐποίει
 τῆς συντονίας. Ὡς δὲ τοῦ ἡλίου μέσης ἡμέρας δίκην πυρὸς
 115 τὰς ἀκτῖνας καθιέντος, κέκμηκεν ὁ ἀνὴρ, δεῖν ἔγνω, μικρᾶς
 ἀναπαύλης ἐπιτυχεῖν· κάτωθεν οὖν εἰς τινα ὑπώρειαν ἀνεῖς
 ἑαυτὸν καθεύδων ἦν. [III.6c] Ὁ δέ γε πατὴρ Ἰωάννης ὡς ἔθος
 τῇ προσευχῇ χρώμενος, εἰς ὕπνον μὲν καὶ αὐτὸς κατηνέχθη
 λεπτότατον. Ἔδοξε δὲ κατ' ὄναρ, ὄρᾱν ἱεροπρεπῆ τινα ἄνδρα,
 120 ἐπιμεμφόμενον ὥσπερ αὐτῷ τοῦ ὕπνου καὶ ὄνειδιζοντα. Ὡς
 αὐτὸς μὲν ἀμέριμνος διατελοίη, ὁ δέ γε Μωϋσῆς ἐν κινδύνῳ
 καθέστηκεν. Ἀναστὰς οὖν εὐθύς ὁ πατὴρ, ἐδεῖτο μαθεῖν τοῦ
 Θεοῦ, μὴ ἄρα, ἀδόκητόν τι τῷ Μωϋσεῖ συναντήσκειν.

[III.7a] Ὁ μὲν, οὖν ἐν τούτοις ἦν· τῆς ἑσπέρας δὲ ἤδη
 125 καταλαβούσης, ὁ Μωϋσῆς πρὸς τὸν θεῖον τοῦτον ἄνδρα

πρὸς τὴν ὄντως φιλοσοφίαν· ταῖς ἐκείνων οὖν ἰκεσίαις ἐκβιασάμενος τὸν
 μακάριον, προσελήφθη λοιπὸν παρ' αὐτοῦ. [III.6b] Καί ποτε τοῦ ἀγίου Πατρὸς
 προστάξαντος αὐτῷ γῆς καρποφόρου μετακομίσει ποθὲν ὕλην ἐπὶ λαχάνων
 καλλιεργία, καταλαβὼν ὁ Μωϋσῆς τὸν ὑποδειχθέντα τόπον, τὸ κελευσθὲν
 ἀόκνως ἐπέβαινε· ἤδη δὲ σταθερᾶς μεσημβρίας καταλαβούσης καὶ τοῦ
 ἀκροτάτου φλογμοῦ δίκην καμίνου ἐκπυροῦντος τὸν τόπον, (ἦν γὰρ δὴ λοιπὸν
 τῶν μηνῶν ὁ ἔσχατος), ὁ κλάσας ὁ Μωϋσῆς καὶ τῆ/

123 συναντήσκειν] συναντήσκειεν

ἐπάνεισι· καὶ ὃς ἐπυνθάνετο, μή τι σκαιὸν αὐτῷ κατὰ τὴν
ὁδὸν ἀπηντήκει· Ὁ δὲ, “λίθος” ἔφη “παμμεγέθης τῆς
ὕπωρείας ἀποσπασθεὶς, μικροῦ με ἀποκτενεῖν ἤμελλον
ὕπ’αὐτῷ ἠδέως καθεύδοντα εἰ μήτοιγε τῆς σῆς ἀκοῦσαι
130 δόξαν φωνῆς, καλοῦντος με ἐξ ὀνόματος, διανέστην θορύβου
μεστὸς, διὸ κἀκεῖθεν εὐθύς ἀνεχώρουν μετὰ σπουδῆς”.
Τούτων ἀκηκοῦσι τῷ θαυμαστῷ τούτῳ πατρὶ, εὐχαριστεῖν
αὐτίκα Θεῷ παρίστατο,¹ καὶ τὰς εἰωθείας ἰκετείας,
θερμότερον ἢ πρόσθεν πρὸς αὐτὸν δήπου τὸν τοῦ παντὸς
135 Προμηθεῖα πεποιῆσθαι ἐδόκει· ὅτι δὲ καὶ ἰατρὸς ἀφανῶν
τραυμάτων ὁ τοῦ Θεοῦ καθίστατο ἄνθρωπος. Δῆλον μὲν ἐκ
πολλῶν, ἐνὶ δὲ τούτῳ παραδείγματι χρησάμενος, καὶ περὶ τῶν
λοιπῶν ἠγοῦμαι τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐντεῦθεν εἰκάζειν ἔχειν.

f. 9^v

[III.8a] Τῶν μοναστῶν γὰρ τις τοῦνομα Ἰσαὰκ, ὑπὸ τοῦ
140 φιλοσάρκου δαίμονος ἰσχυρῶς πιεζόμενος, καὶ πανταχόθεν
τῇ ἀθυμίᾳ ἐξαπορούμενος, ἅμα δὲ καὶ τὸν μέγαν τοῦτον εἰς
νοῦν βαλόμενος, ἣ τάχους εἶχεν ἀφικτο, καὶ τὸν ἔμφυτον
αὐτῷ πόλεμον, ἐξετραγῶδει θερμῶς. Τὴν οὖν πίστιν αὐτοῦ καὶ

/μεταφορᾷ κερμηκῶς, δεῖν ἔγνω μικρᾶς τυχεῖν ἀναπαύσεως· ὅθεν ὑποκάτωθεν
παμμεγέθους λίθου ἀνείς ἑαυτόν, ἐκάθευδεν ὡς εἰκός· ὁ δὲ φιλάνθρωπος Θεός,
μὴ βουλόμενος ἐν τινι τοὺς ἑαυτοῦ γνησίους δούλους ἀνιᾶν, κινδυνεύειν ἤδη
Μαυσέως μέλλοντος, προκαταλαμβάνει συνήθως· καὶ ὅπως, αὐτίκα ἐρῶ. [III.6c]
Ὁ μέγας οὗτος Πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης, ἐν τῷ κελλίῳ διάγων, ὡς ἔθος, ἑαυτῷ τε
προσολοεσχῶν καὶ Θεῷ, εἰς ὕπνου μὲν τινα λεπτοτάτου ἔμφασιν κατηνέχθη,
ὁρᾷ δὲ τινα ἱεροπρεπῆ, διυπνίζοντά τε αὐτόν, καὶ τὸν ὕπνον ὡσπερ
διακωμωδοῦντα καὶ λέγοντα· Ἰωάννη, πῶς ἀμερίμνως ὕπνοίς, ὁ δὲ Μαυσῆς ἐν
κινδύνῳ διατελεῖ; Θᾶττον οὖν ἀναπηδήσας, τῇ προσευχῇ εὐθύς ὠπλίζετο ὑπὲρ
τοῦ φοιτητοῦ. [III.7a] εἶτα περὶ τὴν ἐσπέραν καταβόντα, ἠρώτα, μή τι σκαιὸν
αὐτῷ συνήνησεν ἢ ἀνέλπιστον· ὁ δὲ, λίθος με, φησί, παμμεγέθης περὶ τὰς
μέσας τῆς ἡμέρας ὥρας ἔμελλε μικροῦ πιέζειν καὶ τελείως συντρίβειν, ὑπ’αὐτῷ
βαθέως ὑπνώτατοντα, εἰ μή γε τῆς σῆς ἀκοῦσαι φωνῆς οἰηθείς, ἐξαντέστην τε
τοῦ χώρου ἐν ἄλματιν θορύβου μεστῷ· καὶ εὐθύς εἶδον τὸν λίθον ἐκείνον
κατασπασθέντα, καὶ προσερεισθέντα τῇ γῆ· ὁ δὲ ταπεινόνους ὄντως ἐκεῖνος,
οὐδὲν τῶν ὀραθέντων ἀπαγγείλας αὐτῷ, κρυφίαις βοαῖς καὶ βιαίαις ἀγάπης
ἀνυμνῶν, ἠὲ χαρίσσει Θεῷ. Ἦν δὲ καὶ ἰατρὸς μωλώπων ἀφανῶν ὁ τοῦ Θεοῦ
ἄνθρωπος.

129 σῆς] σης

ταπεινώσιν ὁ θεῖος πατήρ ἀγάμενος, “Εἰς προσευχήν” φησιν
145 “ἀμφοτέρω ὁ σὼμεν ἀδελφοὶ καὶ πάντως ὁ ἀγαθὸς καὶ
οἰκτιρῶν Θεὸς, τὴν ἰκετείαν ἡμῶν οὐ παρόψεται”.
[III.8b] Τούτου δὴ γενομένου, καὶ μήπω ταύτης εἰς τέλος
ἐλθούσης Θεὸς ἐπακούει τῶν τοῦ γνησίου θεράποντος
αἰτημάτων· ἵν’ ἀποφῆνῃ κὰν τούτῳ τὸν Δαβὶδ ἀληθεύοντα·
150 καὶ ὁ τῆς σαρκὸς σκόλοψ, δραπέτης εὐθύς ἐδείκνυτο, τοῖς τῆς
προσευχῆς μαστιζόμενος δάκρυσιν. Ὅγε μὴν τὴν νόσον
ταύτην νοσῶν, ἄνοσον ἑαυτὸν κατεμάνθανε· καὶ τοῦ λοιποῦ
θαύματι συνεχόμενος, εὐχαριστῶν διετέλει καὶ δόξαν
ἀναπέμπων Θεῷ καὶ τῷ μεγίστῳ τούτῳ πατρὶ, δι’ οὗ προσεχῶς
155 τῆς ἰάσεως ἔτυχεν.

[III.9a] Ἀλλὰ καίπερ οὕτως ἔχων ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ, καὶ οὕτω
πανταχόσε τῇ φήμῃ τῆς ἀρετῆς δικνούμενος, ὁμως,
οὐκ ἀντισχεῖν εἰς τέλος τῷ φθόνῳ δεδύνητο. Μᾶλλον
δὲ καὶ εἶξε προσβραχὺ κατακράτος αὐτὸν καθελεῖν
160 ἐπὶ καιροῦ μηχανώμενος. Ἰ Πονηροὶ γὰρ τινες ἄνδρες f. 10
ἀναστάντες τῶν πρὸς παρόντα κεχηνότων καὶ ταῖς
βιωτικαῖς φαντασίαις καὶ ἡδοναῖς προσηλωμένων, τὴν

[III.8a] Μοναχὸς γὰρ τίς ποτε τοῦνομα Ἰσαάκ, ὑπὸ βάρους τοῦ φιλοσάρκου
δαίμονος ἰσχυρῶς πιεζόμενος καὶ πανταζόθεν τῇ ἀθυμίᾳ ἐξαπορούμενος, πρὸς
τὸν μέγαν τοῦτον δραμαίως κατέλαβε, καὶ τὸν ἔμφυτον πόλεμον οἰμωγαῖς καὶ
δάκρυσιν κεχημένος ἐδημοσίευσεν· τὴν οὖν πίστιν αὐτοῦ καὶ ταπεινώσιν ἀγάμενος
ὁ ἀγαθὸς καὶ οἰκτιρῶν Θεὸς τὴν ἰκεσίαν ἡμῶν οὐ παρόψεται. [III.8b] Τούτου δὴ
γενομένου, καὶ μήπω τῆς ἰκετηρίας ἀποτελεσθείσης, ἀλλ’ ἐπὶ πρόσωπον ἔτι τοῦ
κάμνοντος κειμένου πρηνοῦς, ὁ μὲν Θεὸς ἐποίει τὸ θέλημα τοῦ δούλου αὐτοῦ,
ἵνα τὸν προφήτην Δαβὶδ ἀληθεύοντα δείξῃ κὰν τούτῳ· ὁ δὲ τῆς σαρκὸς ὄφιν
ἐδραπέτευσεν, μᾶστιξιν ἐναργοῦς προσυχῆς δαμαζόμενος· ὁ δὲ νοσῶν, ἄνοσον
ἑαυτὸν ὄρων καὶ ἀνενόχλητον τοῦ λοιποῦ, θαυμασίως ἐξίστατο, καὶ τῷ
δοξάσαντι Θεῷ σὺν τῷ δοξασθέντι δούλῳ τὴν χάριν ἀνέπεμπε. [III.9a] Τῷ λόγῳ
δὲ τῆς χάριτος πλουσίως τοῦ ἀοιδίμου τούτου Πατρὸς πρὸς τοὺς παρόντας
κεχημένου, καὶ τὰ τῆς διδασκαλίας νάματα ἀφθόνως καὶ δαψιλῶς προχέοντος,
πονηροὶ τινες ἄνθρωποι τῷ φθόνῳ νυττόμενοι, καὶ τὴν τοσαύτην ὠφέλειαν
ἐπισχεῖν μηχανώμενοι, λάλον αὐτὸν καὶ φλύαρον ἀπεκάλουν· ὁ δὲ πάντα εἰδῶς
ἰσχύειν ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι Χριστῷ, καὶ μὴ μόνον διὰ λόγου παιδεύειν τοὺς /

150 ὁ - σκόλοψ] II Cor. 12, 7

τοσαύτην ὠφέλειαν ἐπισχεῖν μηχανώμενοι, ἦν πρὸς τοὺς
προσιόντας ἐξέχεε, δαψιλῶς τὰ τῆς διδασκαλίας προχέων
165 νάματα, διελοιδροῦντο τὸν ἅγιον, λάλον ἀποκαλοῦντες καὶ
φλήναφον. Ὁ δὲ, πάντα εἰδῶς ἰσχύειν ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτῷ
Χριστῷ, καὶ μὴ μόνον διὰ λόγου παιδεύειν τοὺς προσιόντας,
ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον διὰ τῆς σιωπῆς καὶ τῆς ἔργων
φιλοσοφίας, μὴ δὲ δοῦναί τισι βουλόμενος ἀφορμὴν τοῖς
170 ἀφορμὴν ζητοῦσι, τὸ μελισταγῆς ἐκεῖνο ῥεῖθρον τοῦ
διδασκαλικοῦ μέχρι τινὸς, κατέπαυσε λόγου. Κρεῖττον εἶναι
νομίσας μικρὰ ζημιῶσαι τοὺς τῶν καλῶν ἐργαστὰς, οὓς οἶμαι
καὶ διὰ τῆς σιωπῆς ὠφελεῖν ἤμελλεν, ἢ τοὺς ἀγνώμονας καὶ
μεστοὺς ἐκείνους τοῦ φθόνου κριτὰς, πλεον διερεθίσαι καὶ
175 πρὸς κακίαν ἐκμῆναι· διάτοι τοῦτο καὶ ὑπὸ πάντων οἱ
δυστυχεῖς ὄνειδιζόμενοι τῶν οὐ φερόντων τὴν τοῦ ἀνδρὸς
σιωπὴν, κάκεῖνοι μόλις μὲν ἰκέται δ' οὖν ὅμως κατέστησαν
τοῦ ἀνδρὸς· εἶξεν οὖν εὐθύς ὁ μέγας οὐκ ἀντιλέγειν εἰδῶς, καὶ
πάλιν ὁμοίως τῆς πρώην διδασκαλίας εἶχετο.

/ προσιόντας ἐπ' ὠφελείῳ βουλόμενος, ἀλλὰ πολλῷ πρότερον διὰ σιωπῆς καὶ τῆς
ἐξ ἔργων φιλοσοφίας, ὥστε, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐκκόψαι τὴν ἀφορμὴν τῶν
ζητούντων ἀφορμὴν, ἐσιώπησεν ἐπὶ χρόνον τινά, τὸ μελισταγῆς ῥεῖθρον τοῦ
διδασκαλιῦ λόγου καταπαύσας εἰς τὸ ἐξῆς· κρεῖττον ἠγησάμενος μικρὰ
ζημιῶσαι τοὺς ἐραστὰς τῶν καλῶν, οὓς τάχα καὶ διὰ τῆς σιωπῆς ἔμελλεν
ὠφελεῖν, ἢ τοὺς ἀγνώμονας ἐκείνους κριτὰς πλεον ἐξερεθίσαι καὶ πρὸς τὴν
κακίαν ἐκμῆναι· ὅθεν κάκεῖνοι τὸ τοῦ ἀνδρὸς αἰδεσθέντες ὑποχωρητικόν τε καὶ
μέτριον καὶ συνιδόντες οἷαν ὠφελείας πηγὴν ἀπέφραξαν καὶ ὅσης ζημίας οἱς
πᾶσι γεγόνασιν αἴτιοι, ἰκέται κατέστησαν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τὸν τῆς διδασκαλίας
λόγον μετὰ τῶν ἄλλων ἠτοῦντο, καὶ μὴ διὰ τῆς σιωπῆς τοὺς ζητούντας τὴν ἐκ
ῶν λόγων σωτηρίαν λυμήνασθαι. Εἶξεν οὖν εὐθύς ὁ μὴ μαθῶν ἀντιλέγειν, καὶ
πάλιν ὁμοίως τῆς προτέρας εἶχετο καταστάσεως.

180 [III.9a] Οὗτος, πολλοῖς τοῖς ἰδρῶσιν ἀεὶ καὶ πόνοις ταῖς
 νοεραῖς βαθμίσιν ἀναβιβαζόμενος, εἰς τὸ τῆς τελείας ἀγάπης
 ἀνεισιν ὕψος· κἀκεῖθεν ἀκούει καὶ δέχεται τὴν θεοτύπων
 ταύτην νομοθεσίαν. Ἦν καὶ πρῶτος ὁ τῆς Ραϊθῶ Ἰωάννης
 ἐκζητήσας καὶ λαβὼν, τοῖς ὑπ' αὐτῶ μαθητευομένοις ἐδείκνυ,
 185 καὶ δι' αὐτῆς ὠδήγει | καὶ ἐρρῦθμιζε, τοὺς πρὸς τὴν τῆς f. 10^v
 ἀρετῆς τελειότητα ἀνιέναι ἐπειγομένους. Ὡς καὶ νῦν πάντα
 ἐφέλλεται πρὸς τὸ τῆς ἡσυχίας στάδιον, καὶ βασιλείαν
 οὐρανῶν τοῖς μειοῦσι χαρίζεται, διὰ τῆς τοιαύτης
 ἀναγράφου νομοθεσίας, ταῖς κατὰ μικρὸν ἀναβάσει,
 190 πρᾶξέως τε ὁμοῦ καὶ θεωρίας παρόντων διδασκαλίαν
 ὑποτιθεῖς. Τὸν τοίνυν ἅπαντα χρόνον αὐτοῦ, πᾶσαν ἀρετὴν
 κατωρθώκως, καὶ πολλοὺς νοθετήσας, τῶν μὲν παρόντων
 ἀπάντων καταφρονεῖν καὶ ἀφίστασθαι ὀπόση δύναμις, ὡς
 ἀστάτων ὄντων καὶ χώραν διδόντων τοῖς πάθεσι· τῶν
 195 οὐρανίων δὲ μόνων ἐφίεσθαι, καὶ τὰ ἐκεῖ κάλλη φαντάζεσθαι,
 ἃ διὰ ταπεινώσεως καὶ ἡσυχίας καὶ τῆς ἄλλης φιλοσοφίας
 οἶόν τ' ἔσται κατακτήσασθαι, πρὸς τὸν ποθούμενον ὄν ἐζήτει
 μεταβαίνει Χριστόν, ἵνα κἀκεῖ μετάσχη καθαρώτερον τῆς
 θείας ἐλλάμψεως τῆς ἐν τῇ σεπτῇ Τριάδι θεωρουμένης, ἣν

[III.9a] Οὕτως οὖν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ὑπερέχοντα πάντων ἀγάμενοι, πάντες ὁμοῦ, ὡς νεοφανῆ τινα Μωσέα, βία ἐπὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν ἡγεμονίαν ἐνεβίβασαν, τὸν λύχνον, ὡς εἰπεῖν, ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς λυχνίας μετεωρίσαντες, οἱ καλοὶ τῶν τοιούτων δοκιμασταί· καὶ οὐκ ἐψεύσθησαν τῶν ἐλπίδων· προσβαίνει γὰρ καὶ αὐτὸς τῷ Ὁρει, καὶ τὸν ἄδυτον ὑπελθὼν γνώφον, τὴν θεοτύπων δέχεται νομοθεσίαν καὶ θεωρίαν βαθμίσι νοεραῖς ἀναβιβαζόμενος· λόγῳ Θεοῦ ἀνοίγει τὸ στόμα, καὶ τὸ πνεῦμα ἐλκύσας, ἐξηρεύσατο λόγον ἀγαθὸν ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας. Οὕτως οὖν ἀποπεραίνει τὸ τοῦ ὀρωμένου βίου πέρασ ἐν τῇ ὁδηγίᾳ τῶν Ἰσραηλιτῶν μοναχῶν, ἐν τούτῳ μόνῳ Μωσέως ἀνόμοιος γεγωνῶς, ἐν τῷ ἀσφαλῶς ἐπιβῆναι τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ· ἐκεῖνος γὰρ, οὐκ οἶδ' ὅπως, τῆς κάτω διέψευσαι. Μαρτυροῦσι τοῖς λεγομένοις, ὅσοι τῶν τοῦ πνεύματος ἀπηχημάτων ἀπολαύσαντες δι' αὐτοῦ, ἐσώθησάν τε πολλοί, εἰσέτι νῦν σώζονται. Μάρτυς ἄριστος τῆς τοῦ σοφοῦ σωτηρίας ὁμοῦ καὶ σοφίας ὁ νέος Δαβίδ. Μάρτυς δὲ καὶ ὁ καλὸς ἡμῶν ποιμὴν Ἰωάννης, ὑφ' οὗ λιπαρηθεῖς ὁ μέγας, ἐκ τοῦ Σιναίου ὄρους πρὸς ἡμᾶς τῷ λογισμῷ συγκαταβάς, ὡς ἄλλος οὗτος νέος θεόπτης τὰς θεογράφους αὐτοῦ πλάκας ὑπέδειξεν ἡμῖν, ἔξωθεν μὲν πρακτικά, ἔσωθεν δὲ θεωρητικὰ περιεχοῦσας διδάγματα.

187 τὸ – στάδιον] *Vit. Pet. Atro.* 5, 16 *Syn. Ecc. Con.* Day 10 1, 7 *Act. Mon. Pat. Reg. Chr.* 23, 8

200 πάντες ὁμολογοῦμεν καὶ δοξάζομεν, Πατέρα ἀναρχον σὺν τῷ
μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

[IV] Ἐπιστολὴ τοῦ ὀσιωτάτου Ἰωάννου καὶ ἀφηγουμένου τῆς f. 10^v
Ῥαϊθῶ πρὸς Ἰωάννην τὸν ἀξιάγαστον τοῦ Σινᾶ ὄρους
ἡγούμενον, τὸν τὸ ἐπώνυμον σχολαστικὸν κληθέντα—
ὕστερον δὲ ἀπὸ τοῦ συγγράμματος ἐπωνομασμένον τῆς
5 Κλίμακος.

[IV.1a] Τῷ ὑπερφυεστάτῳ καὶ ἰσαγγέλῳ πατρὶ πατέρων καὶ
διδασκάλῳ ὁ ἁμαρτωλὸς Ἰωάννης τῆς Ῥαϊθῶ ἡγούμενος, ἐν
Κυρίῳ χαίρειν. |

[IV.2a] Γινώσκοντες ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς τὴν εὐγνώμονά σου f. 11
10 καὶ ἀρίστην ὑπακοὴν ὡς καὶ πάσας τὰς ἄλλας τῶν ἀρετῶν,
καὶ μάλιστα ὅπουπερ ἂν ἐπικερδῆσαι δέοι τῷ παρὰ Θεοῦ σοι
δοθέντι ταλάντῳ, τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πρὸς σὲ τὴν τιμίαν
ἡμῶν πεπόμφαμεν κεφαλὴν. Τὸ εἰρημένον ἐν νῶ λαβόντες,
ἐπερώτησον τὸν πατέρα σου καὶ ἀναγγελεῖ σοι τοὺς
15 πρεσβυτέρους σου καὶ ἐροῦσί σοι. [IV.2b] Τούτου γε ἕνεκεν,
προσπίπτομεν διὰ τουτωνὶ τῶν γραμμάτων, σοὶ τῷ πατρὶ καὶ
κοινῷ ἡμῶν διδασκάλῳ, τῷ φιλοσοφίᾳ καὶ ἀγχινίᾳ πάντων

Ἐπιστολὴ Ἰωάννου, Ἠγούμενου τῆς Ῥαϊθῶ, πρὸς Ἰωάννην τὸν Σιναῖτην
[IV.1a] Τῷ ὑπερφυεστάτῳ καὶ ἰσαγγέλῳ πατρὶ πατέρων καὶ διδασκάλῳ τῷ
ὑπερλίαν, ὁ ἁμαρτωλὸς Ἰωάννης τῆς Ῥαϊθῶ ἡγούμενος, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.
[IV.2a] Γινώσκοντες ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς τὴν ἐν Κυρίῳ ἀδιάκριτόν σου πρὸ πάντων
ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀρεταῖς κατακεκοσμημένην ὑπακοήν, καὶ μάλιστα ὅπου
δ' ἂν ἐπικερδῆσαι δέοι τῷ παρὰ Θεοῦ δοθέντι σοι ταλάντῳ, τῇ ἀξιώσει ταύτη
κεχρήμεθα, τὸ εἰρημένον ἐν νῶ λαβόντες· ἐπερώτησον γάρ, φησί, τὸν πατέρα
σου, καὶ ἀναγγελεῖ σοι τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοι. [IV.2b] τούτου
ἕνεκεν, ὡς κοινῷ πάντων πατρὶ, πρεσβυτέρῳ τε παρὰ πάντας ἐν ἀσκήσει καὶ
ἀγχινίᾳ, καὶ δασκάλῳ ἀρίστῳ, διὰ τῶνδε ἡμῶν τῶν γραμμάτων προσπίπτομεν,
καὶ τὴν σὴν καθικετεύομεν τῶν ἀρετῶν κορωνίδα τοῦ ἐπιστεῖλαι τοῖς ἀμαθέσιν
ἡμῖν, ἅπερ ἐν /

14/15 ἐπερώτησον – σοι] Deut. 32, 7

κεκρατηκότι, καὶ τὴν σὴν καθικετεύομεν τῶν ἀρετῶν
κορωνίδα, τοῖς ἀτελέσιν ἡμῖν, τὰς θεοδιδάκτους ἐπιστεῖλαι
20 πλάκας ἄσπερ κατὰ τὸν πάλαι Μωσέα τῇ σῇ θεωρίᾳ περὶ τὸ
αὐτὸ σχεδὸν ὄρος τεθέασαι, καὶ πρὸς διδασκαλίαν τοῦ τῆς
νοητῆς Αἰγύπτου ἐξεληλυθότος νέου Ἰσραὴλ, προθεῖναι
ἐσπούδακας, ὡς ἂν δι' αὐτῶν ῥαδίως τοὺς ἐλομένους τὴν
ἀγγελικὴν ταυτηνὴ πολιτείαν μετιέναι, ἀπλανῶς ἔχοιμεν
25 ὁδηγεῖν, καὶ ἀναβιβάζειν πρὸς τὸ τῆς ἡσυχίας στάδιον, καὶ
τὰς τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἀναπείθειν ἐκφεύγειν ἐπιβουλάς,
ἅς ἐπιφερεῖν εἰώθασι, πρὸς τοὺς κρείττους παντὸς τοῦ κόσμου
ἑαυτοὺς ποιήσαντας, καὶ τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ἐφιεμένους.

/τῇ Θεοπτία, κατὰ τὸν πάλαι Μωσέα, περὶ τὸ αὐτὸ ὄρος τεθλασαι καὶ οἰονεὶ
πλάκας θεογράφους τὴν παρὰ σοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐπιστελλομένην τιμίαν δέλτον εἰς
διδασκαλίαν προθεῖναι τοῦ νέου Ἰσραὴλ, τῶν ἀρετίως, φημί, τῆς νοητῆς
Αἰγύπτου, καὶ τῆς Θαλάσσης ἐξεληλυθούων τοῦ βίου. Ὡσπερ τοίνυν ἀντὶ
ράβδου τῇ θεοδότημονί σου γλώττη χρησάμενος, ἐν τῇ Θαλάσσει
ἐθαυματούργησας, οὕτω καὶ νῦν μὴ ἀπαξιώσης παρακαλούμενος τὰ δέοντα τῇ
μοναδικῇ πολιτείᾳ, ὡς μέγας καθηγητῆς ἀληθῶς, ἀόκνως ἅμα καὶ εὐκρινῶς
ἀνατάξασθαι, πρὸς σωτηρίαν τῶν ἐλομένων τὴν τοιάνδε ἀγγελικὴν πολιτείαν·
μὴ λογιζόμενος θωπείαν ἢ κολακείαν τινὰ τὰ παρ' ἡμῶν εἰρημένα· ἐπίστασαι
γάρ, ὦ ἱερά κεφαλῇ, ὄντως ὡς ἀλλότρια ταῦτα ἡμῶν· ἀλλ' ἐκεῖνο ὑπολαμβάνων,
ὅπερ ἐστὶν ἐναργῶς βλεπόμενον καὶ νοούμενον καὶ λεγόμενον παρὰ πάντων.
Διὸ πεποιθήαμεν ἐν Κυρίῳ δέξασθαι ταχέως καὶ περιπτύξασθαι τὰ παρ' ἡμῶν
ἐλπιζόμενα τίμια ταῖς πλαξίν ἐγχαράγματα, καθοδηγοῦντα ἀληθῶς τοὺς
ἀπλανῶς ἔπεσθαι βουλομένους, καὶ καθάπερ τινὰ κλίμακα ἐστηριγμένην μέχρι
τῶν οὐρανοῦ πυλῶν, καὶ ἀναβιβάζουσαν τοὺς προαθρομένους ἀβλαβεῖς καὶ
ἀσινεῖς, διαβαίνοντας ἀκωλύτως τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας καὶ τοὺς
κοσμοκράτορας τοῦ σκότους καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦ ἀέρος·

21/22 τῆς νοητῆς Αἰγύπτου] Eus. Cae., *Dem. Ev.* 9, 4, 9 l. 4, Hesych. Hier., *Com. Bre. Ps.*
135 11, 3 Nic. Myr., *Hom.* 1, 514

[IV.3a] Εἰ γὰρ Ἰακώβ, προβάτων ποιμὴν γενόμενος, τὴν
30 τοιαύτην ὄπτασίαν τεθέαται, ἀναβαίνοντας μὲν τοὺς
ἀνθρώπους πρὸς τὸ τῆς θείας γνώσεως ὕψος, τοὺς δὲ
ἀγγέλους κατιόντας διὰ τὸ τῆς θεογνωσίας μέγα μυστήριον,
πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡμῶν καὶ αὐτὸς ὡς ἐκεῖνοι προθυμηθείης,
τὴν τῶν πολλῶν ἐκζητῶν ὠφέλειαν καὶ ἀποδεχόμενος,
35 ταύτης ἡμῖν | μεταδοῦναι τῆς νοητῆς καὶ θείας ὄντως f. 11^v
κλίμακος, ὥστε τοὺς ἐθέλοντας πρὸς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα
χωρεῖν, ἀναβιβάζειν ὡς οἶόν τε καὶ ὀδηγεῖν πρὸς τὴν ἐκεῖθεν
μακαριότητα;

Ἐρῶσο ἐν Κυρίῳ τιμιώτατε πάτερ.

[IV.3a] εἰ γὰρ Ἰακώβ προβάτων ποιμὴν ὢν τὴν τοιαύτην φοβερὰν ὄπτασίαν ἐν τῇ κλίμακι τεθέαται, πόσῳ μᾶλλον ὁ λογικῶν θρεμμάτων προϊστάμενος οὐκ ὄπτασις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀληθεῖα ἀπλανῆ ἄνοδον πρὸς τὸν Θεὸν ἅπασιν ὑποδείξειεν.

Ἐρῶσο ἐν Κυρίῳ, τιμιώτατε πάτερ.

Ἰωάννης Ἰωάννη, χαίρειν.

Λίαν τεθαύμακα τὸ ἀπλοῦν τῆς φρονήσεως, τῆς τε διανοίας
 τὸ ὕψος, καὶ τὴν ταπεινὴν καὶ καθαρὰν σου καρδίαν
 5 δεξάμενος τὰ παρὰ σου τίμια, ἃ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ
 πένητας τῶν ἀρετῶν ἐπέσταλκας θειότατε πάτερ.
 Παραπλήσιόν τι ποιῶν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐκ βάτου ῥόδα
 ἐπιζητοίη, καὶ ἐξ ἀνίκμου πέτρας, πηγὴν ὕδατος, καὶ ἐξ
 ἀμμώδους καὶ ἀγόνου παντάπασι γῆς, σπέρματα καὶ
 10 καρπούς, τούναντίον γὰρ ἐμοὶ μᾶλλον προσῆκε, τὸ παρὰ σοῦ
 τῆς ἱερᾶς ψυχῆς ὠφελείας λόγον αἰτήσασθαί τε καὶ λαβεῖν,
 οὕτω δε τὴν εἰς ἄκρον σὴν φιλομάθειαν εὖ εἰδότε καὶ σύνεσιν.
 Εἰ δὲ καὶ τι κρεῖττον ἔδει ζητῆσαι καὶ ὑψηλότερον, ὃ τὴν σὴν
 ἐκπέφευγεν ἂν ἴσως διάνοιαν παρ' ἐτέρων ἔδει τοῦτο πάντως
 15 ἐπιζητεῖν, οἱ λόγῳ καὶ βίῳ πάντων πολὺ τῶν ἄλλων
 διενηνόχασιν· ἡμεῖς δ' ἐν τῇ τῶν μαθητευομένων ἔτι τὰ πρὸς
 δὲ καθεστήκαμεν τάξει, ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τῆς σῆς

Ἐπιστολή ἀμοιβαία- Ἰωάννης Ἰωάννη, χαίρειν.

Ἀπεδεξάμην ὡς πρέπουσαν τῷ σεμνῷ σου βίῳ καὶ ἀπαθει, καὶ τῇ καθαρᾷ καὶ
 τεταπεθνωμένη σου καρδίᾳ, ἣν πρὸς ἡμᾶς τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας τῶν
 ἀρετῶν ἐπέσταλκας τιμίαν συλλαβὴν, μᾶλλον δὲ ἐπιταγὴν, καὶ ὑπὲρ τὴν
 ἡμετέραν ἰσχὺν κέλευσιν· σὸν γὰρ ἦν ὄντως, σόν, καὶ τῆς σῆς ἱερᾶς ψυχῆς ἴδιον,
 τὸ παρ' ἡμῶν τῶν ἀπαιδευτῶν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀμαθῶν, διδασκαλίας καὶ
 νοθεσίας λόγον αἰτήσασθαι· σύνηθες γὰρ σοι καὶ αἰεὶ διὰ σαυτοῦ προτιθέναι
 ταπεινοφροσύνης ἡμῖν ὑποδείγματα· πλὴν ἡμεῖς ἐκεῖνο ἐροῦμεν· ὡς, εἰμὴ φόβος
 καὶ πολὺς ἦν ὁ κίνδυνος τὸν ζυγὸν τῆς ὀσίας ὑπακοῆς τῆς μητρὸς τῶν ἀρετῶν
 ἀπασῶν, ἐξ ἑαυτῶν ἀπορρίψαι, οὐκ ἂν ἀλόγως τῶν ὑπὲρ δυνάμιν ἡμετέραν

11 αἰτήσασθαι - λαβεῖν] Plu. Ages. ch. 36.6 l. 10, Mar. *De his* 211, l. 25, Sym. Neo. *Epis. de conf.* 1 l. 234; cf. Mt 7, 7: Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν.

ταπεινοφροσύνης, σύνηθες αεί σοι μισθούς, ἀλλὰ καὶ
θερμότητος προαιρέσεως μάρτυς τούτου ἀληθῆς, ὁ τὰ τῆς
20 χῆρας ἐκείνης δύο λεπτὰ ἀμενῶς προσδεξάμενος, καὶ τῶν
ἄλλων, καίπερ ὄντων πολλῶν ἀποφήνας ταῦτα λαμπρότερα.

Τὴν ἐξ ἐμοῦ γραφεῖσαν εὐχαῖς σου βίβλον,
ἦν πάτερ ἤτησας, προθύμως νῦν δέχομαι.

ἐκδειματούμενος, καὶ ὥσπερ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὴν ὑπακοὴν συνωθούμενος, ἐπὶ
τὴν πανόσιόν σου κέλευσιν φόβῳ καὶ πόθῳ ἐλήλυθα, ὡς εὐγνώμων ὑπήκοος, καὶ
παῖς ἀχρεῖος ζωγράφου ἀρίστου, τῇ μὲν ψιλῇ καὶ ἐξιτήλῳ μου γνώσει καὶ τῇ
ἰσχυροφάνῳ προφορᾷ διὰ μέλανος μόνου μονοειδῶς τὰ ζῶντα προεσκιακῶς
λόγια, σοὶ δὲ λοιπὸν καταλελοιπῶς, ὡς διδασκάλων ἀριστε καὶ ταξιάρχῳ,
ἐπικαλλώπισαι καὶ τρανώσαι ταῦτα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληρῶσαι, οἷα δὴ
πληρωτὴ τοῦ πνευματικοῦ νόμου· οὐ σοὶ μέντοι ταύτην ἡμῶν τὴν ἐγχείρησιν
ἐπεστείλαμεν· ἄπαγε· τοῦτο γὰρ ἐσχάστης ἂν εἴη εὐηθείας· ἱκανοὶς γὰρ ἐν Κυρίῳ
οὐχ ἑτέρους μόνον, ἀλλὰ λαὶ ἡμᾶς εὐτοῦς ἐν τοῖς θείοις ἐμπεδοῦν ἤθεσι καὶ
διδάγμασιν· ἀλλὰ τῇ σὺν ἡμῖν παρὰ σοὶ μαθητευομένη θεοκλήτῳ συνοδίᾳ, ὡς
διδασκάλων κράτιστε· ἂν ταῖς εὐχαῖς, ὥσπερ τισὶ νοεραῖς ἐλπίσι τῆς ἀμαθείας
κουφιζόμενος, τὸ τοῦ καλάμου λοιπὸν ἰστίον ἐκτείνας, καὶ τῷ καλῷ κυβερνήτῳ
Χριστῷ τοὺς οἴακας τοῦ λόγου δεδωκῶς μετὰ χειρῶν σὺν ἰκεσίᾳ πάσῃ, τοῦτο πρὸς
αὐτοὺς ἀπάρχομαι διὰ σοῦ, ἀξιῶν τοὺς ἐγκύπτοντας ἅπαντας τῷ λόγῳ, εἴ τίς τι
ἐν τούτῳ ποτὲ ὀνησιφόρον εὐρήσει, τὸν καρπὸν τούτου τῷ καλῷ ἡμῶν ἐπιστάτῃ
ὡς εὐγνώμων λογίσαιτο, ἡμῖν δὲ τῆς ἐγχειρήσεως καὶ μόνῃς τὴν ἀντάμειψιν
δωρηθῆναι παρὰ Θεοῦ ἐξαιτήσαιτο· οὐ τοῖς λεγομένοις ἐνατενίζων, εὐτελῇ γὰρ
ἀληθῶς καὶ πάσῃς ιδιωτείας ἀνάμεστα, ἀλλὰ τὴν τοῦ προσάγοντος
ἀποδεχόμενος χηρικὴν, ὡς γέγραπται, πρόθεσιν· οὐ γὰρ πλήθει δῶρων καὶ
καμάτων, ἀλλὰ θερμότητι προαιρέσεως ὁ Θεὸς τοὺς μισθοὺς ἀντιδίδωσιν.
Ἐρῶωσο.

19/20 ὁ - προσδεξάμενος] Mc. 12, 41-44

- Λόγος Ἀσκητικὸς τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ f. 12^v
ἀφηγουμένου τῶν ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει μοναχῶν, ὃν ἀπέστειλε τῷ
ὁμωνύμῳ καὶ ἀγίῳ Ἰωάννῃ τῷ ἀφηγουμένῳ τῆς Ραϊθῶ·
διήρηται δὲ κεφαλαίοις τριάκοντα· βαθμίσι κλίμακος ὁμοίως·
5 ἀπὸ τῶν χθαμαλωτέρων ἐπὶ τὰ μετεωρότερα τὸν νοῦν τῶν
ἀκροωμένων ἀνάγουσι· διὸ καὶ Κλίμαξ ἢ βίβλος ὠνόμασται.

Περὶ τῆς τοῦ ματαίου βίου βιαίας ἀποταγῆς

- [1.1a] Τῶν ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ὑπεραγάθου καὶ παναγάθου
Θεοῦ καὶ βασιλέως ἡμῶν, καλὸν γὰρ ἐκ Θεοῦ πρὸς τοὺς τοῦ
10 Θεοῦ θεράποντας ἄρξασθαι, λογικῶν γεγονότων κτισμάτων,
αὐτεξουσιότητος ἀξιώματι πρὸς αὐτοῦ τιμηθέντων, οἱ μὲν
γεγόνασιν ὡσανεὶ αὐτῷ φίλοι· οἱ δὲ, γνήσιοι δούλοι· οἱ δὲ,
ἀχρεῖοι· οἱ δὲ, πάντῃ ἀπεξενωμένοι· οἱ δέ, εἰ καὶ ἀσθενεῖς,
ὅμως ἀντίδικοι.
- 15 [1.2a] Καὶ φίλους μὲν κυρίως ἡμεῖς οἱ ἰδιῶται, ὧ ἱερὰ κεφαλή,
ἐπὶ Θεοῦ ὑπειλήφραμεν, τὰς περὶ αὐτὸν νοεράς τε καὶ
ἀσωμάτους οὐσίας, γνησίους δὲ δούλους, τοὺς τὸ πανάγιον

Περὶ τῆς τοῦ ματαίου βίου ἀποταγῆς

[1.1a] Τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ὑπεραγάθου καὶ παναγάθου Θεοῦ καὶ βασιλέως ἡμῶν,
(καλὸν γὰρ ἐκ Θεοῦ πρὸς τοὺς τοῦ Θεοῦ θεράποντας ἄρξασθαι) πάντα τὰ
ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντα λογικὰ ποιήματα αὐτεξουσιότητος ἀξιώματι τετιμηκότος, οἱ
μὲν, αὐτοῦ εἰσι φίλοι· οἱ δὲ, γνήσιοι· οἱ δὲ, ἀχρεῖοι· οἱ δὲ, πάντῃ ἀπεξενωμένοι· οἱ
δέ, εἰ καὶ ἀσθενεῖς, ὅμως ἀντίδικοι. [1.2a] Καὶ φίλους μὲν κυρίως ἡμεῖς οἱ ἰδιῶται,
ὧ ἱερὰ κεφαλή, ἐπὶ Θεοῦ ὑπειλήφραμεν, τὰς περὶ αὐτὸν νοεράς τε καὶ ἀσωμάτους
οὐσίας· γνησίους δὲ δούλους, τοὺς τὸ πανάγιον/

αὐτοῦ θέλημα, ἀόκνως καὶ ἀνελλιπῶς ποιήσαντας καὶ
ποιούντας. Ἀχρείους δὲ δούλους, ὅσοι τοῦ μὲν θείου
20 βαπτίσματος, ἠξιῶσθαι νομίζουσι· τὰς δὲ πρὸς αὐτὸν
συνθήκας γνησίως οὐκ ἐτήρησαν. Ξένους δὲ καὶ ἐχθροὺς
νοήσομεν Θεοῦ, ὅσους ἢ ἀβαπτίστους ἢ κακοπίστους ὀρώμεν
ὑπάρχοντας. Πολέμιοι δὲ εἰσὶν, οἱ μὴ μόνον τὸ τοῦ Κυρίου
πρόσταγμα διακρουσάμενοι καὶ ἐξ ἑαυτῶν ἀπορρίψαντες,
25 ἀλλὰ καὶ τοῖς τοῦτο κατεργαζομένοις ἰσχυρῶς πολεμοῦντες
καὶ ἀντιπίπτοντες. Ἐπεὶ τοίνυν τῶν μὲν προειρημένων
ἐπωνυμιῶν ἑκάστη, ἰδιὸν τινα | καὶ προσήκοντα κέκτηται f. 13
λόγον, ἡμῖν δὲ τοῖς εὐτελέσιν οὐκ ἔξεστιν ἐπὶ τοῦ παρόντος
περὶ πασῶν διεξελεῖν, φέρε πρὸς τοὺς εὐσεβῶς ἡμᾶς
30 τυραννήσαντας καὶ πιστῶς βιασαμένους Θεοῦ γνησίους
δούλους, μικράττα τούτων ἀπολαβόντες, εἵπωμεν οὕτω.

[1.3a] Πάντων τῶν προαιρουμένων ὁ Θεός, πάντων ἡ ζωὴ,
πάντων ἡ σωτηρία· πιστῶν ἀπίστων, δικαίων ἀδίκων,
εὐσεβῶν ἀσεβῶν, ἀπαθῶν ἐμπαθῶν, μοναχῶν κοσμικῶν,
35 σοφῶν ἰδιωτῶν· ὑγιαίνοντων ἀσθενούντων, νέων,

/ αὐτοῦ θέλημα ἀόκνως καὶ ἀπαραλείπτως ποιήσαντας καὶ ποιούντας· ἀχρείους
δὲ δούλους, ὅσοι τοῦ μὲν θείου βαπτίσματος ἀξιωθῆναι νομίζουσι, τὰς δὲ πρὸς
αὐτὸν συνθήκας γνησίως οὐκ ἐφυλάξαντο· ξένους δὲ Θεοῦ καὶ ἐχθροὺς
νοήσομεν, ὅσους ἢ ἀβαπτίστους ἢ κακοπίστους ὀρώμεν ὑπάρχοντας· πολέμιοι δὲ
εἰσὶν, οἱ μὴ μόνον τὸ τοῦ Κυρίου πρόσταγμα διακρουσάμενοι καὶ ἐξ ἑαυτῶν
ἀπορρίψαντες, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦτο κατεργαζομένους ἰσχυρῶς πολεμοῦντες.
Ἐπεὶ οὖν τῶν προειρημένων ἕκαστος ἰδιὸν τινα καὶ προσήκοντα κέκτηται λόγον,
ἡμῖν δὲ τοῖς ἀμαθέσιν οὐκ ἔστιν λυσιτελὲς ἐπὶ τοῦ παρόντος περὶ πάντων
τούτων διεξέρχεσθαι· φέρε πρὸς τοὺς εὐσεβῶς ἡμᾶς τυραννήσαντας καὶ πιστῶς
βιασαμένους τοῖς αὐτῶν προστάγμασιν εἴξαι Θεοῦ γνησίους δούλους τὴν
ἑαυτῶν ἀναξίαν χεῖρα δι' ὑπακοῆς ἀδιακρίτου ἐκτείναντες, καὶ παρὰ τῆς αὐτῶν
γνώσεως τὸν τοῦ λόγου δεξάμενοι κάλαμον, τῇ σκυθρωπῇ καὶ λαμπούσῃ
ταπεινοφροσύνῃ βάψαντες, κὰν ταῖς λείαις αὐτῶν καὶ λευκαῖς καρδίαις, ὥσπερ
ἐν τισὶ χάρταις, μᾶλλον δὲ πλαξὶ πνευματικαῖς τοῦτον ἀναπαύσαντες, τὰ θεῖα
λόγια διαζωγραφοῦντες, εἵπωμεν οὕτως. [1.3a] Πάντων τῶν προαιρουμένων ὁ
Θεός, πάντων ἡ ζωὴ, πάντων ἡ σωτηρία· πιστῶν, ἀπίστων· δικαίων, ἀδίκων·
εὐσεβῶν, ἀσεβῶν· ἀπαθῶν, ἐμπαθῶν· μοναχῶν, κοσμικῶν· σοφῶν, ἰδιωτῶν·
ὑγιῶν, ἀσθενῶν· νέων, /

προβεβηκότων· ὡσπερ φωτὸς χύσις καὶ ἡλίου θέα καὶ ὠρῶν
ἐναλλαγὰι, καὶ ἄλλως οὐκ ἔστιν οὐδὲ γὰρ ἔστι προσωποληψία
παρὰ τῷ Θεῷ. [1.3b] Ἀσεβής ἐστι· φύσις λογικὴ θνητὴ,
ἐκουσίως τὴν ζωὴν ἀποφεύγουσα, καὶ τὸν οἰκεῖον ποιητὴν
40 τὸν ἀεὶ ὄντα, ὡς οὐκ ὄντα λογιζομένη. [1.3c] Παράνομός ἐστιν·
ὁ τὸν νόμον μὲν τὸν ἐκ Θεοῦ ἡμῖν δοθέντα κατέχων,
μεθ' αἰρέσεως δὲ ἐναντίας. [1.3d] Χριστιανός ἐστιν· ὁ καὶ τὰς
δοθείσας μὲν ἡμῖν παρὰ Χριστοῦ ἐντολὰς ἐπαινῶν καὶ
ἀποδεχόμενος· καὶ λόγῳ δὲ καὶ ἔργῳ καὶ ἐννοίᾳ, εἰς τὴν ἁγίαν
45 Τριάδα ὀρθῶς φρονῶν καὶ διδάσκων. [1.3e] Θεοφιλής ἐστιν· ὁ
πᾶσι τοῖς φυσικοῖς καὶ ἀναμαρτήτοις χρώμενος, καὶ τῶν
κατὰ δύναμιν ἀγαθῶν μὴ ἀμελῶν. [1.3f] Ἐγκρατής ἐστιν· ὁ ἐν
μέσῳ πειρασμῶν καὶ παγίδων καὶ θορύβων ἀναστρεφόμενος,
καὶ τοὺς τῶν θορύβων ἀπηλλαγμένους τρόπους, πάσῃ δυνάμει
50 μιμεῖσθαι φιλονεικῶν.

/ προβεβηκότων. Ὡσπερ φωτὸς χύσις, καὶ ἡλίου θέα, καὶ ἀέρων ἐναλλαγὴ, καὶ
ἀλλοίωσις οὐκ ἔστιν. Καὶ τοῦτο δὲ ποιῶν ὁ Θεὸς πολλάκις. Οὐ γὰρ
προσωποληψία παρὰ Θεῷ. [1.3b] Ἀσεβής ἐστιν, φύσις λογικὴ, θνητὴ, ἐκουσίως
τὴν ζωὴν ἀποφεύγουσα, καὶ τὸν οἰκεῖον Ποιητὴν, τὸν ἀεὶ ὄντα, οὐκ ὄντα
λογιζομένη. [1.3c] Παράνομός ἐστιν ὁ τὸν νόμον τὸν ἐκ Θεοῦ μετ' οἰκειᾶς
κακονοίας κατέχων, καὶ μεθ' αἰρέσεως ἐναντίας πιστεύειν Θεῷ νομίζων. [1.3d]
Χριστιανός ἐστιν, μίμημα Χριστοῦ κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώπων, λόγοις, καὶ
ἔργοις, καὶ ἐννοίᾳ εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα ὀρθῶς καὶ ἀμέμπτως πιστεύων. [1.3e]
Θεοφιλής ἐστιν ὁ πάντων τῶν φυσικῶν καὶ ἀναμαρτήτων ἐν μετουσίᾳ ὑπάρχων·
καὶ τῶν κατὰ δύναμιν ἀγαθῶν μὴ ἀμελῶν. [1.3f] Ἐγκρατής ἐστιν ὁ ἐν μέσῳ
πειρασμῶν, καὶ παγίδων, καὶ θορύβων ἀπηλλαγμένου τρόπους πάσῃ δυνάμει
μιμεῖσθαι φιλονεικῶν.

[1.4a] Μοναχός ἐστίν· ὁ σῶματι μὲν ὑλικῶ ζῶν, ἑαυτὸν δὲ τῇ τε
καθαρότητι καὶ ὑμνωδία ταῖς τῶν ἀϋλῶν δυνάμεσιν ὡς οἶόν τε
προσαφομοιοῦν πειρώμενος. | [1.4b] Μοναχός ἐστίν· ὁ μόνων f. 13^v
τῶν θείων ἐχόμενος ἐν παντὶ καιρῶ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι.
55 [1.4c] Μοναχός ἐστίν· βία φύσεως διηνεκῆς, καὶ φυλακὴ
αἰσθήσεων ἀνελλιπῆς. [1.4d] Μοναχός ἐστίν· ἡγνισμένον
στόμα, κεκαθαρμένον σῶμα, καὶ πεφωτισμένος νοῦς. [1.4e]
Μοναχός ἐστίν· κατώδυνος ψυχὴ, διηνεκεῖ μνήμη θανάτου
συνουῖσα, ἐγρηγοριᾶ τε ἅμα καὶ ὑπνώπτουσα. [1.4f]
60 Ἀναχώρησις κόσμου ἐστίν· ἐκούσιος φυγὴ, καὶ ἄρνησις
φύσεως δι' ἐπιθυμίαν τῶν ὑπὲρ φύσιν.

[1.5a] Πάντες οἱ τὰ τοῦ βίου προθύμως ἐκλελοιπότες, τριῶν ἔν
γέ τι πάντως κεκερδακέναι νομίζοντες, οὕτως ἐγχειροῦσι, καὶ
τὴν ἀναχώρησιν πραγματεύονται, ἢ τῆς μελλούσης ἐφιέμενοι
65 δόξης ἐπιτυχεῖν, ἢ τὸν τῶν ἀμπλακημάτων ἐσμὸν
ἀποσεύσασθαι, ἢ γοῦν καὶ διὰ ψιλὴν μόνην τὴν εἰς Θεὸν
ἀγάπην τῆς βιωτικῆς ἀσχολίας ἐξέστησαν. Εἰ τοίνυν μηδεὶς
τῶν προειρημένων σκοπῶν παρ' αὐτοῖς προηγῆσατο, ἄλογος

[1.4a] Μοναχός ἐστίν, τάξις καὶ κατάστασις ἀσωμάτων, ἐν σῶματι ὑλικῶ καὶ
ῥυπαρῶ· ἐκτελουμένη. [1.4b] Μοναχός ἐστίν, ὁ μόνων τῶν τοῦ Θεοῦ ἐχόμενος
ὄρων καὶ λόγων, ἐν παντὶ καιρῶ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι. [1.4c] Μοναχός ἐστίν
βία φύσεως διηνεκῆς καὶ φυλακὴ αἰσθήσεων ἀνελλιπῆς. [1.4d] Μοναχός ἐστίν
ἡγνισμένον στόμα, κεκαθαρμένον σῶμα καὶ πεφωτισμένος νοῦς. [1.4e]
Μοναχός ἐστίν, κατώδυνος ψυχὴ, ἐν διηνεκεῖ μνήμη θανάτου ἀδολεσχοῦσα
ἐγρηγοριᾶ τε καὶ ὑπνώπτουσα. [1.4f] Ἀναχώρησις κόσμου ἐστίν, ἐκούσιον
μῖσος ἐπαινουμένης ὕλης καὶ ἄρνησις φύσεως, δι' ἐπιτυχίαν τῶν ὑπὲρ φύσιν.
[1.5a] Πάντες οἱ τὰ τοῦ βίου προθύμως καταλιπόντες, πάντως ἢ διὰ τὴν
μέλλουσαν βασιλείαν ἢ διὰ πλῆθος ἀμαρτημάτων ἢ διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην
τοῦτο πεποιήκασιν. εἰ δ' οὐδεὶς τῶν προειρημένων σκοπῶν τούτοις
προηγῆσατο, ἄλογος./

52 ταῖς ... δυνάμεσιν] Gre. Nys., *In Cant. Hom.* 15, Vol. 6, P. 34, l. 16 Bas. Cae.,
Ora. Exo. 31 col. 1677, l. 42

70 ἢ τούτων καθέστηκεν ἀναχώρησις. Πλὴν τὸ πέρασ τοῦ
δρόμου ὅποιον ἄρα καὶ εὐρεθήσεται, τοιοῦτον ὁ καλὸς ἡμῶν
ἀγνοοθέτης ἐκδέχεται.

[1.6a] Μιμείσθω ὁ τὸ ἑαυτοῦ φορτίον τῶν ἀμαρτημάτων
ἀποφορτίσασθαι ἐξεληλυθῶς τοὺς πρὸ τῶν τάφων
καθημένους καὶ κλαίοντας. Καὶ μὴ παυσάσθω τῶν θερμῶν
75 καὶ διαπύρων δακρῦων καὶ ἀφῶνων στεναγμῶν ἕως ἂν ἴδῃ
τὸν Ἰησοῦν καὶ αὐτὸς ἐληλυθότα, καὶ τὸν λίθον τῆς
πωρώσεως ἐκ τῆς καρδίας ἀποκυλίσοντα, καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν
Λάζαρον τῶν σειρῶν τῶν ἀμαρτημάτων ἐλευθερώσοντα, καὶ
80 τοῖς ὑπουργοῖς αὐτῷ ἀγγέλοις| κελεύσοντα· λύσατε αὐτὸν ἐκ
τῶν παθῶν, καὶ ἄφετε ἀπελθεῖν πρὸς τὴν μακαρίαν ἀπάθειαν.
Εἰ δὲ τοῦτο ἐκ τῆς τοῦ κόσμου ἀναχωρήσεως εὐρεῖν οὐ
δεδύνηται, ὁ τοιοῦτος ἄρ' ὠφελήθη οὐδέν.

[1.7a] Ὅσοι τῆς αἰγυπτιακῆς τοῦ βίου τούτου πλάνης καὶ
δουλείας, καὶ τῶν τοῦ Φαραῶ χειρῶν, ἦτοι τοῦ τυραννοῦντος
85 δαίμονος ἐξελθεῖν βουλόμεθα, Μωϋσέως καὶ αὐτοὶ πάντως

/ ἢ τούτων καθέστηκεν ἀναχώρησις. πλὴν τὸ πέρασ τοῦ δρόμου ὅποιον ἄρα καὶ
εὐρεθήσεται, ὁ καλὸς ἡμῶν ἀγνοοθέτης ἐκδέχεται. [1.6a] Μιμείσθω ὁ τὸ ἑαυτοῦ
φορτίον τῶν ἀμαρτημάτων ἐξεληλυθῶς σκορπίσαι, τοὺς πρὸ τῶν τάφων
καθημένους ἔξω τῆς πόλεως, καὶ μὴ παυσάσθω τῶν θερμῶν καὶ διαπύρων
σταγόνων καὶ ἀφῶνων ὀλολυγμῶν τῆς καρδίας ἕως οὗ ἴδῃ τὸν Ἰησοῦν καὶ αὐτὸς
ἐληλυθότα, καὶ τὸν λίθον τῆς πωρώσεως ἐκ τῆς καρδίας ἀποκυλίσαντα, καὶ τὸν
νοῦν ἡμῶν Λάζαρον τῶν σειρῶν τῶν ἀμαρτημάτων ἐλευθερώσαντα, καὶ τοῖς
ὑπουργοῖς ἀγγέλοις κελεύσαντα. λύσατε αὐτὸν ἐκ τῶν παθῶν, καὶ ἄφετε
ὑπάγειν πρὸς τὴν μακαρίαν ἀπάθειαν. εἰ δὲ μὴ οὕτως, οὐδέν ὠφελήθη. [1.7a]
Ὅσοι ἐξ Αἰγύπτου καὶ τοῦ Φαραῶ ἐξελθεῖν καὶ φυγεῖν βουλόμεθα, πάντως
Μωσέως/

79/80 λύσατε ... ἀπάθειαν] Io. 11, 44 84/85 cf. Ex. 14,21

χειραγωγῷ καὶ μεσίτου πρὸς Θεὸν καὶ διαλλακτοῦ
 δεησόμεθα· ὅπως ὑπὲρ ἡμῶν ἐν μέσῳ πράξεώς τε καὶ θεωρίας
 ἐστῶτος, καὶ τὰς χεῖρας πρὸς τὸν Θεὸν ἐκτείνοντος τὴν τε
 θάλατταν τῶν ἀμαρτημάτων διαπεράσωμεν, καὶ τὸν Ἀμαλήκ
 90 τῶν παθῶν τροπασώμεθα. Ἄλλ' ἐξηπάτηνται ἄρα οἱ ἑαυτοῖς
 θαρρόησαντες καὶ μηδενὸς τοῦ ὀδηγοῦντος, ἐν χρεῖα
 καθεστάναι νομίζοντες. [1.7b] Οἱ μὲν τῆς Αἰγύπτου
 ἐξεληλυθότες Μωϋσέα, οἱ δὲ τῶν Σοδόμων, ἄγγελον τὸν
 προηγούμενον ἐκέκτηντο· καὶ οἱ μὲν, τοῖς τὰ ψυχικὰ πάθη
 95 ἰωμένοις δι' ἐπιμελείας ἰατρῶν εὐοίκασιν· οἱ ἔξ Αἰγύπτου λέγω
 ἐκπορευόμενοι· οἱ δὲ, τοῖς τὴν τοῦ δυστήνου τούτου σώματος
 ἀκαθαρσίαν ἐπιποθοῦσιν ἐκδύσασθαι, διὸ καὶ ἀγγέλου, ἴν'
 οὕτως εἶπω, τοῦ βοηθοῦντος ἐπιδέονται, κατὰ γὰρ τὴν
 σηπεδόνα τῶν τραυμάτων καὶ ἰατροῦ ἀρίστου φαρμάκων
 100 προσδεόμεθα. [1.7c] Οἱ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελθεῖν ἐπιχειροῦντες
 πολλῶν δακρῦων καὶ συντονίας θρήνων ἐπιδέονται, καὶ
 μάλιστα ἐν προοιμίῳ τῆς οἰκείας ἀναχωρήσεως, ὅπως τὸ
 φιλήδονον αὐτῶν ἦθος καὶ τὴν ἀνάλητον καρδίαν, εἰς
 φιλοθεΐαν καὶ ἀγνισμόν διὰ πένθους μεταποιήσωσι, μόχθου

/τινὸς καὶ ἡμεῖς μεσίτου πρὸς Θεὸν καὶ μετὰ Θεὸν δεόμεθα, ὅπως ὑπὲρ ἡμῶν μέσος
 πράξεως καὶ θεωρίας ἐστῶς, τὰς χεῖρας ἐκτείνῃ πρὸς τὸν Θεόν. ἵνα τούτῳ
 καθοδηγούμενοι τὴν τε θάλασσαν τῶν ἀμαρτημάτων περάσωμεν, καὶ τὸν Ἀμαλήκ
 τῶν παθῶν τροπασώμεθα. ἠπατήθησαν τοίνυν οἱ ἑαυτοῖς θαρρόησαντες, καὶ
 μηδενὸς τοῦ προηγούμενου χηρῆσιν ὑπονοήσαντες. [1.7b] Οἱ μὲν ἔξ Αἰγύπτου
 ἐξεληλυθότες, Μωσέα. οἱ δὲ ἐκ Σοδόμων φυγόντες, ἄγγελον τὸν καθοδηγοῦντα
 ἐκέκτηντο. καὶ οἱ μὲν, τοῖς τὰ ψυχικὰ πάθη ἰωμένοις δι' ἐπιμελείας ἰατρῶν εὐοίκασιν.
 οἵτινές εἰσιν οἱ ἔξ Αἰγύπτου ἐκπορευόμενοι. οἱ δὲ, τοῖς τὴν τοῦ δυστήνου σώματος
 ἀκαθαρσίαν ἐπιποθοῦσιν ἐκδύσασθαι. διὸ καὶ ἀγγέλου, ἡγουν ἰσαγγέλου, ἴν' οὕτως
 εἶπω, τοῦ βοηθοῦντος ἐπιδέονται. κατὰ γὰρ τὴν σηπεδόνα τῶν τραυμάτων, τεχνίτου
 λίαν καὶ ἰατροῦ δεόμεθα. [1.7c] Βίας ἀληθῶς καὶ ἀπαύστων ὀδυνῶν, οἱ εἰς τὸν
 οὐρανὸν μετὰ σώματος ἀνελθεῖν ἐπιχειρήσαντες δέονται. Καὶ μάλιστα ἐν προοιμίῳ
 αὐτῶν τῆς ἀποταγῆς, ἄχρις οὗ τὸ φιλήδονον ἡμῶν ἦθος καὶ ἡ ἀνάλητος καρδία εἰς
 φιλοθεΐαν καὶ ἀγνισμόν διὰ πένθους ἐναργοῦς κατασταθῶσι. Μόχθος/

105 γὰρ ὄντως καὶ ἀπαύστου δεῖ τῆς πικρίας, τοῖς ἐκ τοῦ πρόσθεν
 ἀμελῶς διακειμένοις, | ἄχρις ἂν τὸν φιλομάκελλον αὐτῶν f. 14^v
 νοῦν φιλόθεόν τε ὁμοῦ καὶ φίλαγνον ἀπεργάσωνται
 δι' ἐπιμελείας καὶ νήψεως. Πλὴν θαρρόμεν οἱ ἔμπαθεῖς καὶ
 ἀδύνατοι, πίστει ἀδιστάκτῳ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν καὶ
 110 ψυχικὴν ἀδυναμίαν Χριστῷ προσφέροντες καὶ
 ἐξομολογούμενοι, καὶ πάντες τὴν αὐτοῦ βοήθειαν καὶ ὑπὲρ
 ἡμετέραν ἀξίαν κομισαίμεθ' ἂν διηνεκεῖ μέντοι
 ταπεινοφροσύνη περιτειχίσωμεν ἑαυτούς.

[1.8a] Γνώτωσαν πάντες οἱ τῷ καλῷ ἀγῶνι, τούτῳ τῷ σκληρῷ
 115 καὶ στενῷ καὶ ἐλαφρῷ προσερχόμενοι ὡς εἰς πῦρ
 προσεληλύθασιν εἰσπηδῆσαι, ἵνα διὰ ταπεινώσεως τὴν
 ἑαυτῶν ἐκδαπανήσαντες σάρκα, ὀλοκαυτώματα τῷ Θεῷ
 τέλεια γένωνται. [1.8b] Εἰ οὐ πᾶς ὁ βαπτιζόμενος σέσωσται, τὸ
 ἐξῆς· πρόδηλον οἶμαι παντί, κἂν ἡμεῖς μὴ λέγωμεν. [1.8c] Οἱ
 120 τῷ Κυρίῳ γνησίως προσελθεῖν βουλόμενοι, διὰ τὴν τῶν
 μελλόντων ἀπόλαυσιν πάντα ἀπαρνήσονται, πάντων
 καταφρονήσουσι, πάντων καταγελάσονται πάντα

/γὰρ ὄντως, μόχθος, καὶ πολλὴ καὶ ἀόρατος ἡ πικρία, καὶ μάλιστα τοῖς ἀμελῶς
 διακειμένοις, ἄχρις οὐ τὸν φιλομάκελλον ἡμῶν κύνα νοῦν καὶ φιλόβρωμον,
 φιλεπίσκοπόν τινα καὶ φίλαγνον δι' ἀπλότητος καὶ ἀοργησίας βαθείας καὶ
 ἐπιμελείας ποιήσωμεν. πλὴν θαρρόμεν οἱ ἔμπαθεῖς καὶ ἀδύνατοι, πίστει ἀδιστάκτῳ
 τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν καὶ τὴν ψυχικὴν ἀδυναμίαν τῇ χειρὶ ἡμῶν τῇ δεξιᾷ Χριστῷ
 προσφέροντες καὶ ἐξομολογούμενοι. καὶ πάντως τὴν αὐτοῦ βοήθειαν καὶ ὑπὲρ τὴν
 ἑαυτῶν ἀξίαν κομισόμεθα. ἐν βυθῷ μέντοι ταπεινοφροσύνης ἑαυτοὺς διηνεκῶς
 καταφέροντες. [1.8a] Γινωσκέτωσαν πάντες οἱ ἐν τῷ καλῷ ἀγῶνι τούτῳ τῷ σκληρῷ
 καὶ στενῷ καὶ ἐλαφρῷ προσερχόμενοι, ὡς εἰς πῦρ προσεληλύθασιν εἰσπηδῆσαι,
 εἴτερον πῦρ αὐτὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐνοικῆσαι ἐκδέχονται. Δοκιμαζέτω δὲ ἕκαστος ἑαυτὸν,
 καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου αὐτῆς τοῦ μετὰ πικρίδων, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου αὐτῆς τοῦ
 μετὰ δακρύων ἐσθιέτω, καὶ πινέτω, ἵνα μὴ εἰς κριμα ἑαυτῷ στρατεύηται. [1.8b] Εἰ οὐ
 πᾶς ὁ βαπτιζόμενος σέσωσται, τὸ ἐξῆς σιωπήσομαι, [1.8c] πάντα ἀπαρνήσονται,
 πάντα καταφρονήσουσι· πάντα καταγελάσονται πάντα ἐκτινάξονται οἱ
 προσερχόμενοι, /

ἐκτινάξονται, ἵνα στερόρον θεμέλιον τῆς οἰκείας αὐτῶν
οἰκοδομῆς καταβάλωνται. [1.8d] Καλὸς τρίδομος καὶ
125 τρίστυλος θεμέλιος, ἀκακία, νηστεία, σωφροσύνη. Πάντες οἱ
ἐν Χριστῷ νήπιοι διὰ τούτων ἀρχέσθωσαν, εἰς παράδειγμα
λαμβάνοντες βρέφη τὰ ὑπομάζια, οὐδὲν γὰρ παρ' ἐκείνοις
δεινόν. Οὐδὲν ὑπουλον εὐρεθήσεται ποτε. Οὐ κόρος
ἀκόρεστος, οὐ σῶμα πυρούμενον, ἴσως γὰρ οἶμαι κατὰ τὴν
130 αὔξησιν τῆς τροφῆς προκόπτονται, καὶ τὰ λοιπὰ ἀναφύεται
πάθη. [1.8e] Μίσους ἄξιον, ἅτε κινδύνου πλείστου πρόξενον,
τὸ ἐξ εἰσόδου τῆς πάλης, εὐθύς χαυνωθῆναι τὸν παλαίοντα. f. 15
Ἐπεὶ καὶ πολλοῖς ἑτέροις αἴτιος ἀπωλείας οὕτωσιν καὶ ἡγεμῶν
καθεστήξει.

135 [1.9a] Ἔσται ἡμῖν πάντως ἐκ τῆς στερόρας ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ
μετ' αὐτὴν χαυνώσει ὠφέλεια, ψυχὴ γὰρ ἀνδρῖσαμένη καὶ
αὐθύς ὑποχαλάσασα, ὑπὸ τῆς μνήμης τῆς ἀρχαίας σπουδῆς,
ὡς ὑπὸ κέντρου πληγήσεται, διὸ καὶ ἐκ τούτου τινὲς πολλάκις
ἑαυτοὺς ἀνεπτέρωσαν. [1.9b] Ὅποτεν ἡ ψυχὴ ἐν τινι πάθει
140 ἑαυτὴν προδοῦσα τὴν θέρμην ἀπολέση τὴν μακαρίαν καὶ

/ ἵνα καλὸν θεμέλιον καταβάλωνται. [1.8d] Καλὸς τρίδομος καὶ τρίστυλος
θεμέλιος ἀκακία, νηστεία, σωφροσύνη. Πάντες οἱ ἐν Χριστῷ νήπιοι διὰ τούτων
ἀρχέσθωσαν, εἰς ὑπόδειγμα λαμβάνοντες τὰ αἰσθητὰ νήπια. Οὐδὲν γίνεται
παρὰ ἐκείνοις δεινόν, οὐδὲν ὑπουλον εὐρεθήσεται ποτε· οὐ κόρος ἀκόρεστος· οὐ
γαστήρ ἀχόρταστος· οὐ σῶμα πυρούμενον. Ἴσως γὰρ κατὰ τὴν αὔξησιν τῆς
τροφῆς λοιπὸν προκόπτονται καὶ τὴν πύρωσιν προσλαμβάνονται. [1.8e]
Μισητὸν ἀληθῶς καὶ ἐπικίνδυνον τὸ εὐθύς ἐξ εἰσόδου τῆς πάλης χαυνωθῆναι
τὸν παλαίοντα, πᾶσι διδόντα τεκμήριον τῆς ἑαυτοῦ σφαγῆς. [1.9a] Ἔσται ἡμῖν
πάντως ἐκ τῆς στερόρας ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ μετ' αὐτὴν χαυνώσει ὠφέλεια. Ψυχὴ γὰρ
ἀνδρῖσαμένη, καὶ αὐθύς ὑποχαλάσασα, ὑπὸ τῆς μνήμης τῆς ἀρχαίας σπουδῆς,
ὡς ὑπὸ κέντρου. πλησεται διὸ καὶ ἐκ τούτου πολλάκις τινὲς ἑαυτοὺς
ἀνεπτέρωσαν. ἦσαν γὰρ ὡς ἀετοὶ πετεροβόλησαντες. [1.9b] Ὅποτεν ἡ ψυχὴ
ἑαυτὴν προδοῦσα τὴν θέρμην ἀπολέση τὴν μακαρίαν καὶ /

130 προκόπτονται] προκόπτοντα 133/134 ἀπωλείας – καθεστήξει] *V^{in ras.}*

πᾶσιν ἐπήρατον, ἦν πολλοῖς πόνοις ἐκτήσατο, ζητησάτω ἐπιμελῶς ἐκ ποίας αἰτίας ταύτης ἐστέρηται, καὶ κατ' ἐκείνης ὄλον τὸν πόλεμον, καὶ τὴν σπουδὴν ἀναλαβέτω, οὐ γὰρ ἐστὶ δι' ἑτέρας πύλης αὐτὴν ἐπανελθεῖν, εἰ μὴ δι' ἧς καὶ ἐξελήλυθεν.

145 [1.9c] Ὁ μὲν ἐκ φόβου τὴν ἀποταγὴν ποιησάμενος, ἴσως τῷ καιομένῳ θυμιάματι ἔοικεν, ἐν ἀρχῇ μὲν, ἐξ εὐωδίας ἀρξαμένῳ, ὕστερον δὲ, εἰς καπνὸν καταλήξαντι· ὁ δὲ δι' ἐλπίδα μισθοῦ, ὡς ὀνικὸς μύλων καθίσταται, διὰ παντὸς ὡσαύτως κινούμενος· ὁ δ' ἐξ ἀγάπης θείας τὴν ἀναχώρησιν
150 ποιήσας, πῦρ εὐθύς ἐν προοιμίῳ λαβὼν, καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω ἰῶν, καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, τοὔτεστι τοῖς τῶν ἀρετῶν κατορθώμασι, τὸν τοῦ Θεοῦ ἔρωτα σφοδρότερος ἐξάψειεν ἄν.

[1.10a] Εἰσὶ τινες οἱ ἐπάνω λίθων πλίνθους οἰκοδομοῦντες· καὶ
155 εἰσὶν αὐθις ἕτεροι, οἱ ἐπάνω γῆς στύλους ἰδρύσαντες. Ἔστι δέ τις καὶ τρίτη μοῖρα τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευομένων, μικρὸν γὰρ τῷ λογισμῷ πεζεύσαντες ἔνιοι, τῶν νεύρων καὶ ἄρθρων θαλφθέντων, ὀξυτέρως ἐβάδισαν. Ὁ νοῶν, νοεῖτω λόγον

/ ἐπήρατον, ζητησάτω ἐπιμελῶς ἐκ ποίας αἰτίας αὐτῆς ἐστέρηται, καὶ κατ' ἐκείνης ὄλον τὸν πόλεμον, καὶ τὴν σπουδὴν ἀναλαβέτω. Οὐκ ἐστὶ γὰρ δι' ἑτέρας πύλης αὐτὴν ἐπαναστρέψαι, εἰ μὴ δι' ἧς καὶ ἐξελήλυθεν. [1.9c] Ὁ μὲν ἐκ φόβου τὴν ἀποταγὴν ποιησάμενος, ἴσως τῷ καιομένῳ θυμιάματι ἔοικεν, ἐν ἀρχαῖς μὲν ἐξ εὐωδίας ἀρξαμένῳ ὕστερον δὲ εἰς καπνὸν καταλήξαντι· ὁ δὲ δι' ἐλπίδα μισθοῦ, ὀνικὸς μύλος καθίσταται, διὰ παντὸς ὡσαύτως κινούμενος· ὁ δὲ ἐξ ἀγάπης θείας τὴν ἀναχώρησιν ποιούμενος, εὐθέως πῦρ ἐν προοιμίῳ κέκτηται· καὶ ἴσως ἐν ὕλῃ βληθὲν, κατὰ πρόσω τὴν πυρὰν σφοδρότερον ἐξάψειεν. [1.10a] Εἰσὶ τινες οἱ ἐπάνω λίθων πλίνθους οἰκοδομοῦντες· καὶ εἰσὶν ἕτεροι, οἱ ἐπάνω γῆς στύλους ἠδραῖωσαν· καὶ εἰσὶν ἄλλοι μικρὸν πεζεύσαντες, καὶ τῶν νεύρων, καὶ ἀρμῶν θαλφθέντες, ὀξυτέρως ἐβάδισαν, ὁ νοῶν νοεῖτω /

συμβολικόν, καὶ ὁ ἀκροώμενος, προσεχέτω τοῖς λεγομένοις
160 τὸν νοῦν. [1.10b] Ὡς ὑπὸ Θεοῦ καὶ βασιλέως κληθέντες,
προθύμως δράμωμεν | μήπως ὀλιγοχρόνιοι γεγόνότες, ἐν f. 15^v
ἡμέρᾳ θανάτου ἀκαρποὶ εὐρεθῶμεν, καὶ τῷ λιμῷ
συναπέλωμεν. [1.10c] Εὐαρεστήσωμεν τῷ Κυρίῳ ὡς
στρατιῶται βασιλεῖ, ἐν γὰρ τῇ στρατείᾳ ταύτῃ, τὴν ἀκριβῆ
165 δουλείαν ἀπαιτούμεθα.

[1.11a] Φοβηθῶμεν τὸν Κύριον, ὡς ἔνιοι τὰ θηρία, εἶδον γὰρ
τινας ἐπὶ τῷ συλῆσαι ἀπιόντας, καὶ Θεοῦ μὲν, οὐδαμοῦ τινα
φόβον ἐν νῷ λαβόντας· ἐπεὶ δὲ ὑλακῆς κυνῶν ἦσθοντο,
παραχρημα ἀναχωρήσαντας. Ὅπερ οὖν φόβος Θεοῦ οὐκ
170 ἴσχυσε, τοῦθ' ὑλακῆ κυνῶν πάντως κατέπραξεν. [1.11b]
Ἀγαπήσωμεν τὸν Θεὸν ὡς τοὺς φίλους φιλεῖν εἰώθαμεν, οἶδα
γὰρ ἐνίους αὐτὸς πολλάκις Θεὸν μὲν παροργίσαντας καὶ
οὐδ' ἠντιναοῦν ἐσχηκότας φροντίδα τοῦτον ἐξευμενίσασθαι,
τοὺς
175 ἑαυτῶν δὲ φίλους ἐν τινι ψιλῷ λόγῳ παραπικράναντας,
πᾶσαν μηχανήν, πᾶσαν ἐπίνοιαν, πᾶσαν ἐξομολόγησιν,

/ λόγον συμβολικόν. [1.10b] Ὡς ὑπὸ Θεοῦ καὶ βασιλέως κληθέντες προθύμως
δράμωμεν, μήπως ὀλιγοχρόνιοι ὄντες ἐν ἡμέρᾳ θανάτου ἀκαρποὶ εὐρεθῶμεν,
καὶ τῷ λιμῷ τελευτήσωμεν. [1.10c] Εὐαρεστήσωμεν Κυρίῳ ὡς στρατιῶται
βασιλεῖ. Μετὰ γὰρ στρατείαν τότε τὴν ἀκριβῆ δουλείαν ἀπαιτούμεθα. [1.11a]
Φοβηθῶμεν τὸν Κύριον ὡς τὰ θηρία. εἶδον γὰρ ἄνδρας συλῆσαι πορευθέντας,
καὶ Θεὸν μὲν οὐκ ἐφοβήθησαν, κυνῶν δὲ φωνὴν ἐν τῷ τόπῳ ἀκούσαντες εὐθέως
ὑπέστρεψαν. Καὶ ὅπερ φόβος Θεοῦ οὐκ ἐποίησε, τοῦτο φόβος θηρίων ἴσχυσεν.
[1.11b] Ἀγαπήσωμεν τὸν Κύριον, ὡς τοὺς φίλους σεβόμεθα. εἶδον γὰρ πολλάκις
τινας, Θεὸν λυπήσαντας, καὶ οὐδεμίαν ἐσχηκότας μέριμναν περὶ τοῦτο. τοὺς
ἑαυτῶν δὲ ἀγαπητοὺς ἐν τινι ψιλῷ παραπικράναντας, καὶ πᾶσαν μηχανήν,
πᾶσαν ἐπίνοιαν, πᾶσαν θλίψιν, πᾶσαν ἐξομολόγησιν, δι' ἑαυτῶν, διὰ φίλων, διὰ
δώρων ποιησαμένους, ἵνα εἰς /

δι' ἑαυτῶν διὰ φίλων, διὰ δώρων ποιησαμένους, ὅπως πρὸς
 τὴν πάλιν ἀγάπην αὐτοὺς καὶ συνήθειαν ἐκκαλέσωνται.
 [1.11c] Ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρχαῖς τῆς ἀποταγῆς, πάντως, μετὰ
 180 κόπου καὶ πικρίας, τὰς ἀρετὰς μετερχόμεθα. προκόψαντες δὲ
 ἤδη, ἀλύπως ἐν αὐταῖς ἢ καὶ μικρὸν λυπούμενοι, διακείμεθα.
 Ὅταν δὲ τὸ θνητὸν ἡμῶν φρόνημα καταποθῆ καὶ κυριευθῆ
 ὑπὸ τῆς ἐνοικούσης ἡμῖν προθυμίας καὶ χάριτος, τότε δὴ,
 μετὰ πάσης ῥαστώνης καὶ ἡδονῆς, καὶ φλογὸς θείου πόθου,
 185 ταύτας κατέχοντες, ἀγαλλόμεθα. [1.11d] Καθ' ὅσον ἐπαινετέοι
 οἱ εὐθέως ἐκ προοιμίων μετ' εὐφροσύνης καὶ προθυμίας τὰς
 ἐντολὰς μετιόντες καὶ τὰς ἀρετὰς κατορθοῦντες, κατὰ
 τοσοῦτον ἐλέους ἄξιοι, οἱ ἐν φροντιστηρίῳ πάντα | τὸν βίον f. 16
 αὐτῶν κατατετριφότες, εἶτα μετὰ πλείονος ἔτι τῆς ἀθυμίας
 190 καὶ κόπου ταύτας ἐκζητοῦντες καὶ ἐργῶδεις ἀεὶ καὶ δυσχερεῖς
 ἡγούμενοι, καὶ τοῖς εἰσαγωγικοῖς παραπλησίως διακείμενοι
 τὰς γνώμας. [1.11e] Μηδὲ τὰς ἐκ περιστάσεως τισὶν
 ἐγγενομένας ἀποταγὰς βδελυξώμεθα ἢ κατακρίνωμεν, μικρὰ
 γὰρ ἢ οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἐκ προνοίας καὶ ἐκόντων
 195 ἑαυτοὺς ταῖς ἀποταγαῖς ἐκδόντων. Εἶδον δὲ πού καὶ τινὰς

/ τὴν ἀρχαίαν ἀγάπην ἐπιστρέψωσιν. [1.11c] Ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρχαῖς τῆς ἀποταγῆς
 πάντως μετὰ κόπου καὶ πικρίας τὰς ἀρετὰς κατεργαζόμεθα. προκόψαντες δὲ
 λοιπὸν, ἀλύπως ἐν αὐταῖς ἢ καὶ μικρὸν λυπούμενοι, διακείμεθα. ὅταν δὲ τὸ
 θνητὸν ἡμῶν φρόνημα καταποθῆ καὶ κυριευθῆ ὑπὸ τῆς ἐν ἡμῖν προθυμίας, τότε
 λοιπὸν, μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ σπουδῆς καὶ πόθου καὶ φλογὸς θείας ταύτας
 κατεργαζόμεθα. [1.11d] Καθ' ὅσον ἐπαινετοὶ οἱ εὐθέως ἐκ προοιμίων μετὰ χαρᾶς
 καὶ προθυμίας τὰς ἀρετὰς μετιόντες καὶ τὰς ἐντολὰς ἐκτελοῦντες, κατὰ
 τοσοῦτον ἐλεεινοὶ οἱ ἐν τῇ ἀσκήσει χρονίσαντες καὶ ἔτι μετὰ κόπου αὐτὰς
 μετερχόμενοι, κἂν μετέρχωνται. [1.11e] Μηδὲ τὰς περιστατικὰς ἀποταγὰς
 βδελυξώμεθα ἢ κατακρίνωμεν. εἶδον γὰρ τινὰς φεύγοντας, καὶ ἀκουσίως /

τῷ βασιλεῖ συναντήσαντας ἐρχομένῳ ὀπόθεν δὴ καὶ
 δορυφορήσαντας καὶ εἰς τὰ βασίλεια συνεισελθόντας αὐτῷ,
 καὶ μεθ' ὅσης ἂν εἴποι τις τῆς ῥαστώνης τὸ λοιπὸν τοῦ βίου
 διάξαντας. Ὡσπερ δῆτα καὶ σπόρον ἐν γῆ μὲν ἀκουσίως
 200 πεσόντα, πλήν γε καρπὸν εὐθαλῆ τε καὶ οὕτω πολὺν
 ἐνεγκόντα, ὅσον οὐδ' ἂν ὁ μετ' ἐπιμελείας ὑφ' ὠντινωνοῦν γε
 σπαρεῖς καὶ τοῖς νεώμασιν ἐγκαταβληθεῖς. [1.11f] Εἶδον ἐν
 ἰατρείῳ τινὰ κατὰ τινα χρεῖαν ἐτέραν πολλάκις
 παραγενόμενον, εἶτα τῇ τοῦ ἰατροῦ ἀστειότητι, τὸ τέως
 205 ἀγνοούμενον αὐτῷ νόσημα καὶ ἐμφωλεῦον, εἰς φῶς ἰόν, καὶ
 τὴν θεραπείαν δεξάμενον. Διὸ γέγονε πολλάκις τα ἀκούσια
 τῶν ἐν τισιν ἐκουσίῳ, βεβαιότερά τε καὶ προτιμότερα.
 [1.11g] Μηδεὶς τε τῶν τοῖς πολλοῖς καὶ κοινοῖς ἀμαρτήμασι
 περιπεπωκότων, ἀνάξιον ἑαυτὸν τοῦ μοναχικοῦ
 210 ἐπαγγέλματος ἀποκαλῶν ἀφιστάσθω τούτου, ὡς δῆθεν τὴν
 οἰκείαν ἐξευτελίζων συνείδησιν, τουτί γὰρ οὐδέν ἐστιν, ἢ
 σκῆψις τοῦ, μήτε τῶν ἡδονῶν ἀποστήναι βούλεσθαι, μήτε
 τὸν ἐπίπονον ἀνθελέσθαι βίον, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς αἰεὶ περὶ τὰ
 πονηρὰ διανοίας ἔχεσθαι. Ὅ καὶ τις τῶν τὰ θεῖα σοφῶν

f. 16^v

/τῷ βασιλεῖ συναντήσαντας προερχομένῳ, καὶ τοῦτον λοιπὸν δορυφορήσαντας
 καὶ ἐν τῷ παλατίῳ συνεισελθόντας καὶ τούτῳ συναριστήσαντας Εἶδον σπόρον
 εἰς γῆν ἀκουσίως ἐμπεσόντα, καὶ καρπὸν εὐθαλῆ τε καὶ πολὺν ἐνεγκόντα.
 ὡσπερ δῆ καὶ τὸ ἔμπαλιν. [1.11f] Εἶδον ἐν ἰατρείῳ τινὰ κατὰ τινα ἐτέραν χρεῖαν
 παραγενόμενον, καὶ τῇ τοῦ ἰατροῦ ἀστειότητι κρατηθέντα καὶ ἀποστυφθέντα
 καὶ τὴν ἐπικειμένην τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἀχλὺν ἀποβαλόντα. καὶ γέγονε τὰ ἀκούσια
 τῶν ἐν τισιν ἐκουσίῳ βεβαιότερά τε καὶ κυριώτερα. [1.11g] Μηδεὶς βάρος καὶ
 πλῆθος ἀμαρτιῶν προφασιζόμενος, ἀνάξιον ἑαυτὸν τοῦ μοναχικοῦ
 ἐπαγγέλματος ἀποκαλείτω, καὶ διὰ ἡδυπάθειαν ἑαυτὸν εὐτελίζειν νομιζέτω,
 προφάσεις προφασιζόμενος ἐν ἀμαρτίαις./

197 δορυφορήσαντας] V δωροφορήσαντας

215 εἰδὼς ἔλεγε πρὸς τὸν Θεόν, μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας, τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, οὐ γὰρ ἔστι λόγον σῶσον, τὸν πολλῆς σηπεδόνος γέμοντα, τὸν ἰατρὸν ἐκφεύγειν, οὐ γὰρ ἀνίατα νοσεῖν, ἀλλ'ἰάσιμα φάρμακα χρεῶν ἐπιζητεῖν. [1.11h] Εἰ τοῦ ἐπιγείου βασιλέως
220 κελεύσαντος εἰς τὴν κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπελθεῖν ἐκστρατεῖαν, οὐκ ἂν ἠξιώσαμεν ἀπειθεῖν, οὐδ' ἂν πρόφασιν τινα εἶπεῖν ἔσχομεν, ἀλλὰ πάντα καταλιπόντες ἄσμενοι ἂν εἶημεν κατακολουθοῦντες αὐτῷ, πολλῷ μᾶλλον δεδοικέναι χρή, εἰ τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων καὶ Κυρίου τῶν
225 κυριευόντων, καὶ Θεοῦ τῶν θεῶν καλοῦντος ἡμᾶς εἰς τὴν οὐράνιον πολιτείαν μὴ πάσῃ προθυμίᾳ συνεποίμεθα, καὶ τὸ κελευόμενον ἀπαραιτήτως ποιεῖν ἐπισπεύδοιμεν, ἀλλ' ἐξ ὀκνηρίας καὶ ῥαθυμίας ἀπειθήσασμεν, ἢ καὶ παρελθόντες εἰς τάξιν, εἶτα λειποτάκται γενοίμεθα. Κάντεῦθεν οὐ σχοίημεν
230 ἀπαιτούμενοι λόγον, ἢ πρόφασιν τινα ὑποσχεῖν εὐπρόσωπον.

[1.12a] Ἐξεστι καὶ δεδεμένῳ τοῖς τοῦ βίου πράγμασι καὶ ταῖς σιδηραῖς φροντίσι βαδίζειν, πλήν γε δυσχερῶς, ἐπεὶ καὶ οἱ

/ὅπου γὰρ πολλὴ σηπεδών, ἐκεῖ καὶ μεγάλης ἰατρείας χρεία, ἵνα τὸν ρύπον ἀπόθηται. οἱ γὰρ ὑγιαίνοντες ἐν ἰατρείῳ οὐ παραγίνονται. [1.11h] βασιλέως ἐπιγείου καλέσαντος, καὶ εἰς τὴν κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ δουλείαν στρατεῦσαι θελήσαντος, οὐκ ἂν ἐμένομεν, οὐ προεφασίζόμεθα. ἀλλὰ πάντα καταλιπόντες, προθύμως ἂν αὐτὸν κατεφθάνομεν. πρόσχωμεν ἑαυτοῖς, μήπως τοῦ Βασιλέως τῶν βασιλέων καὶ Κυρίου τῶν κυρίων καὶ Θεοῦ τῶν θεῶν καλοῦντος ἡμᾶς εἰς τὴν οὐράνιον ταύτην τάξιν, ἐξ ὀκνηρίας καὶ ῥαθυμίας παραιτησώμεθα, καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ βήματι εὐρεθῶμεν ἀναπολόγητοι. [1.12a] Δυνατὸν μὲν, καὶ δεδεμένον τοῖς τοῦ βίου πράγμασι καὶ σιδηραῖς φροντίσι βαδίζειν ἀλλὰ δυσχερῶς. ἐπεὶ καὶ οἱ /

215/216 μὴ - ἁμαρτίαις] Ps. 140, 4

223 εἶημεν] ἦειμεν 229 λειποτάκται] *intellige* λιποτάκται

πέδας φέροντες τοῖς ποσὶ, πολλάκις βαδίζουσιν, ἀλλὰ
 συνεχῶς προσκόπτουσιν αἰεὶ καὶ τραύματα δέχονται.
 235 [1.12b] Ὁ μὲν μήπω γάμῳ προσμιλήσας, καὶ μόνοις τοῖς τοῦ
 κόσμου πράγμασιν | ἐνδεδεμένος, τῷ ἐν χερσὶ πέδας φέροντι f. 17
 ἔοικε, διὸ καὶ ὅτε βούλεται δραμεῖν πρὸς τὸν μονήρη βίον, οὐ
 κεκώλυται. ὁ δὲ γήμας, τῷ χειρᾶς ἅμα καὶ πόδας πεπεδημένῳ
 προσαφωμοῖται [1.12c] Ἀκήκοα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ
 240 ἀμελῶς ἐπαίων διακειμένων εἰρηκότων πρὸς με· “Πῶς
 δυνάμεθα γυναιξὶ συνοικοῦντες, καὶ ταῖς τοῦ κόσμου
 περιστοιχιζόμενοι φροντίσι τὸν μοναδικὸν βίον ὑπελθεῖν;”
 Πρὸς οὓς ἀπεκρινάμην ἔγωγε· “Οὐδεὶς ὑμῶν δυνήσεται δυοῖ
 κυρίοις δουλεύειν, οὐδὲ τοῖς βιωτικοῖς ἐγκαλεῖν δεῖσθαι καὶ τὸν
 245 ἀγγελικὸν μετιέναι βίον, ἀλλ’ εἰ μὴ τῶν κοσμικῶν τελέως
 ἀποστήναι δύνασθε, ὅμως ἔξεστι κἂν τούτοις φυλαξαμένους,
 ἃ χρὴ φυλάττεσθαι, τῆς σωτηρίας ἐπιτυχεῖν. Ταῦτα δ’ ἔστι,
 μηδ’ ἓνα λαιδορήσετε, μηδενὸς καταψεύσεσθε, μὴ τι τοῦ
 πλησίον ὑφέλεσθε, μὴ τῶν ἐπιεικῶν κατεπαίρεσθε, τῶν
 250 ἀσθενῶν μὴ ὀλιγωρεῖτε, μηδένα μισήσετε, τῶν συνάξεων μὴ
 χωρίζεσθε, τοῖς δεομένοις ἐπαρκεῖτε, μηδένα σκανδαλίσετε,

/κλοιὰ συνεχῶς προσκόπτοῦσι καὶ τραύματα δέχονται. [1.12b] Ὁ μὲν ἄγαμος ἐν
 τῷ κόσμῳ μόνοις τοῖς πράγμασι δεδεμένος, τῷ ἐν χερσὶ τὰ κλοιὰ περικειμένῳ
 ἔοικε. διὸ καὶ ὅτε βούλεται δραμεῖν πρὸς τὸν μονήρη βίον, οὐ κωλύεται. ὁ δὲ
 γήμας τῷ ἐν χερσὶ καὶ ποσὶ ταῦτα περικειμένῳ. [1.12c] Ἦκουσά τινων ἐν κόσμῳ
 ἀμελῶς διακειμένων, εἰρηκότων πρὸς με. πῶς δυνάμεθα συζῶντες ὁμοζύγοις καὶ
 δημοσίαις περιστοιχιζόμενοι φροντίσι, τὸν μοναδικὸν βίον μετελθεῖν; πρὸς οὓς
 ἀπεκρίθην. πάντα ὅσα δύνασθε ποιεῖν ἀγαθὰ, ποιεῖτε. μηδένα λαιδορήσητε.
 μηδένα κλέψητε. μηδενὶ ψεύσησθε. μηδενὸς κατεπαρθητε. μηδένα μισήσητε. τῶν
 συνάξεων μὴ χωρίζησθε. τοῖς δεομένοις συμπαθεῖτε. μηδένα σκανδαλίσητε./

243/244 Οὐδεὶς ... δουλεύειν] Mt. 6, 24

240 ἐπαίων διακειμένων] *V*^{in ras.} 244 ἐγκαλεῖν] *V*^{p. corr.}, ἐγκαλιν *V*^{a. corr.}

μη τοῖς ἀνθρώποις φιλεχθρεῖτε μάτην, ὅπου καὶ τοῖς ἐπταικόσι συγγνώμην χρεῖ. Ἀλλοτρία μερίδι μη προσεγγίσετε. Ἀρκεῖσθε δὲ τοῖς ὑμετέροις ὀψωνίοις, ταῖς νομίμοις φημί
255 γαμεταῖς· ταῦτα τηροῦντες, οὐ μακρὰν ἔσεσθε τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας”.

[1.13a] Προσδράμωμεν χαρᾶ καὶ φόβῳ τῷ καλῷ ἡμῶν ἀγωνοθέτῃ μη δειλιῶντες τοὺς ἐπικειμένους ἡμῖν ἐχθρούς, ἐπειδήπερ εἰς πρόσωπον αἰετῆς | ἡμετέρας ὀρώσι ψυχῆς, f. 17^v
260 αὐτοὶ οὐχ ὀρώμενοι. Κἂν ἴδωσιν αὐτὸ ἐκ δειλίας ἀλλοιωθέν, τότε καθ’ ἡμῶν πικροτέρως μᾶλλον ὀπλίζονται καὶ ἀνυποστόλως ἐπιπηδῶσιν. Εὐψύχως οὖν πρὸς αὐτοὺς ὀπλισώμεθα, τῷ γὰρ μαχομένῳ προθύμως, οὐδεὶς ἂν ἢ δυσκόλως ἀντιμάχησῃτο. [1.13b] Οἰκονομικῶς ὁ Κύριος ἀπὸ
265 τῶν νεωστὶ ἐληλυθότων, τοὺς πολέμους ἐκούφισεν, ἵνα μη ἐκ προοιμίων δυσχερᾶναντες εἰς τὸν κόσμον ἐπανακάμψωσι. Χαίρετε οὖν ἐν Κυρίῳ, πάντες οἱ δούλοι αὐτοῦ χαίρετε. Τοῦτο πρῶτον σημεῖον τῆς τοῦ Δεσπότου ἀγάπης, συνεννοηκότες, ὡς αὐτὸς ἡμᾶς κέκληκε. [1.13c] Καὶ τοῦτο δὲ πολλάκις ὁ Θεὸς
270 ποιῶν φαίνεται, ταῖς γὰρ ἀνδρείαις ψυχαῖς αὐτίκα ἐκ

/ἀλλοτρία μερίδι μη προσεγγίστε. καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις τῶν γυναικῶν ὑμῶν. ἐὰν οὕτως ποιῆτε, οὐ μακρὰν ἔστε τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. [1.13a] Προσδράμωμεν χαρᾶ καὶ φόβῳ τῷ καλῷ ἀγωνί, μη δειλιῶντες τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν καθορώσιν, εἰ καὶ οὐχ ὀρώνται. Κἂν ἴδωσιν αὐτὸ ἐκ δειλίας ἀλλοιωθέν, τότε καθ’ ἡμῶν πικροτέρως ὀπλίζονται, νοήσαντες οἱ δόλιοι ὅτι ἐφοβήθημεν· εὐψύχως οὖν πρὸς αὐτοὺς ὀπλισώμεθα· τῷ γὰρ μαχομένῳ προθύμως οὐδεὶς μάχεται. [1.13b] Οἰκονομικῶς ὁ Κύριος ἀπὸ τῶν νεωπαγῶν τοὺς πολέμους ἐκούφισεν, ἵνα μη ἐκ προοιμίων εὐθέως εἰς τὸν κόσμον ἐπαναλύσωσι· διὸ χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε πάντες οἱ δούλοι Θεοῦ, τοῦτο πρῶτον σημεῖον ἐν ἑαυτοῖς τῆς τοῦ δεσπότου πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης γνωρίσαντες· καὶ ὡς αὐτὸς ὑμᾶς κέκληκε. [1.13c] Καὶ τοῦτο δὲ ποιῶν ὁ Θεὸς πολλάκις /

255 Ἀρκεῖσθε - ὀψωνίοις] Lc. 3, 14 255/256 οὐ - βασιλείας] Mc. 14, 34 268 χαίρετε - χαίρετε] Phil. 4, 4

προοιμίων τοὺς πολέμους ἐνδίδωσι, στεφανῶσαι ταύτας
 παραχρημα βουλόμενος. [1.13d] Ἀπέκρυψεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἐν
 τῷ κόσμῳ, τὴν τοῦ σταδίου τούτου δυσχέρειαν, εἰ γὰρ ταύτην
 ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τις τῶν τὰ σαρκικὰ φρονούντων, τῇ τῶν
 275 μοναχῶν πολιτεία προσῆλθε πώποτε. [1.13e] Δίδου κόπους
 νεότητός σου Χριστῷ, καὶ χαρήση ἐν γήρᾳ ἐπὶ πλούτῳ
 ἀπαθείας, τὰ γὰρ ἐν νεότητι συναγόμενα, ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου,
 τοὺς ἐξατονήσαντας τρέφουσι καὶ παραμυθοῦνται. [1.13f]
 Δράμωμεν νέοι ζεόντως· δράμωμεν νηφόντως, ὁ γὰρ θάνατος,
 280 ἄδηλος. [1.13g] Πονηροὺς, χαλεπούς, δολίους, ἀπατεῶνας,
 αὔπνους, ἀοράτους, αὔλους ἐχθροὺς, φθονεροὺς δαίμονας
 καθ' ἡμῶν αὐτῶν ἔχοντες, τὸ τῆς ἐπιθυμίας πῦρ αἰεὶ
 κατέχοντας | καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν ἐμπρῆσαι f. 18
 φιλονεικοῦντας, διὰ τὸν φθόνον ὃν πρὸς ἡμᾶς αἰεὶ κέκτηνται,
 285 νήφειν καὶ ἐγρηγορέναι μετὰ πολλῆς τῆς ταπεινοφροσύνης
 πάση σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ χρῆσώμεθα.

[1.14a] Μηδεὶς νέος ὢν, τοὺς ἀφανεῖς αὐτῷ ἐχθροὺς
 παραδεξάσθω λέγοντας· “μή σου κατατρίψης τὴν σάρκα, ἵνα

*Γνωρίζεται· ἰδὼν γὰρ ἀνδρείαις ψυχαῖς, εὐθέως ἐκ προοιμίων τοὺς πολέμους
 συνεχώρησεν ἐν αὐταῖς στεφανῶσαι ταύτας συντόμως βουλόμενος. [1.13d]
 Ἀπέκρυψεν ὁ Κύριος ἀπὸ τῶν ἐν Κόσμῳ τὴν τοῦ σταδίου δυσχέρειαν, μᾶλλον δὲ
 εὐχέρειαν· εἰ γὰρ ταύτην ἔγνωσαν, οὐκ ἂν ἀπεστάσσετο πᾶσα σὰρξ [1.13e] Δίδου
 κόπους νεότητός σου προθύμως Χριστῷ, καὶ χαρήση ἐν γήρᾳ ἐπὶ πλούτῳ
 ἀπαθείας· τὰ ἐν νεότητι συναγόμενα, ἐν τῷ γήρᾳ τοὺς ἐξατονήσαντας τρέφουσι
 καὶ παραμυθοῦνται. [1.13f] κάμωμεν νέοι ζεόντως· δράμωμεν νηφόντως· ὁ γὰρ
 θάνατος, ἄδηλος. [1.13g] Πονηροὺς, ἀληθῶς καὶ χαλεπούς, δολίους, πανουργούς,
 ἀπατεῶνας, δυνατούς καὶ αὔπνους, ἀοράτους, αὔλους ἐχθροὺς ἔχομεν· μετὰ
 χεῖρας πῦρ κατέχοντας, καὶ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ἐμπρῆσαι ἐπιθυμοῦντας διὰ τῆς
 φλογὸς τῆς ἐν αὐτοῖς. [1.14a] Μηδεὶς νέος ὑπάρχων, τοὺς ἐχθροὺς αὐτῷ /*

274 τῷ] *V^{sup. l.}*

μη νόσοις καὶ ἀσθενείαις περιπέσης". Ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς
290 αὐτὸν αὐτὸς ἀποκρίθητι· "Οὐκ ἤκουσας, πονηρὸν δαῖμον, τοῦ
Κυρίου λέγοντος· ὁ μὴ πάντα ἀπαρνησάμενος ἔτι δὲ καὶ τὴν
ἑαυτοῦ ζωὴν οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής; πῶς οὖν σὺ ἐξ
εἰσόδου ῥάθυμον καὶ χαύνην ποιῆσαι βούλει μου τὴν ψυχὴν,
ἀλλ' ἴν' ὡς ἔοικε ῥαθυμότερόν με ἀπεργάσῃ καὶ κατάλληλον
295 ἐπιθῆς μου τὸ τέλος τῆ ἀρχῆ, τοὺς τοιούτους εἰσάγεις μοι
λογισμούς. Ἐπεὶ καὶ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, οὕτω τῆς τοῦ
δημιουργήσαντος Θεοῦ κατολιγωρῆσαι πέπεικας ἐντολῆς,
δολίως γὰρ ὑπελθὼν καὶ ἰσοθεῖα δαλεάσας, διὰ τῆς τοῦ
ἀπειρημένου ξύλου μεταλήψεως εἰς ἔσχατον κρημνὸν
300 ὤθησας, οὐ γὰρ τοι γυμνὸν μόνον καὶ ἄμοιρον τῆς θείας
χάριτος ἀπέφηνας, ἀλλὰ καὶ τῆ ἐνθάδε ταλαιπωρίᾳ συζῆν
παρεσκεύασας, ἐξ ἐκείνου τοίνυν ἀρξάμενος τοῦ
πρωτοπλάστου καὶ μέχρι νῦν τῶ τῶν ἀνθρώπων γένει
πόλεμον ἀράμενος ἄσπονδον, τοῖς αὐτοῖς φαίνῃ χρώμενος
305 ἀεὶ, φενακίζων καὶ παρακρουόμενος, τοῖς ἠδύνουσι πᾶσιν
ἔργοις καὶ λογισμοῖς, εἰς μυρίας ἄτας αὐτὸν ἐμβάλλων".
Τοιούτοις τισὶν ἀπάντησον πρὸς τὸν πολέμιον λόγους,

/δαίμονας παραδεξάσθω, λέγοντας· μή σου κατατρίψῃς τὴν σὰρκα, ἵνα μὴ νόσοις καὶ ἀσθενείαις περιπέσης· μόλις γάρ, ἐν τῇ παρουσίᾳ μάλιστα γενεᾶ, εὐρεθήσεται ὁ θανατῶσαι ταύτην προελόμενος· κἂν τῶν πολλῶν καὶ ἠδυνόντων βρωμάτων ἑαυτὸν στερήσειε· σκοπὸς δὲ τούτῳ τῶ δαίμονι αὐτὴν ἡμῶν τὴν ἐν τῶ σταδίῳ εἴσοδον χαύνην καὶ πλήρη ραθυμίας ποιῆσαι. καὶ τὸ τέλος λοιπὸν τῆ ἀρχῆ κατάλληλον.

293 οὐ - μαθητής] Lc. 14, 26

ἐπειδάν σου τὸν τόνον τῆς προθυμίας πειρώμενος ὑποχαλᾶν,
| ἔνθεν μὲν ἐπισείη τὰς νόσους καὶ τὰς ταλαιπωρίας, ἔνθεν δὲ f.18^v
310 τὰ ἡδέα προτείνει καὶ ἄφυκτόν σοι δοκῆ ἑκατέρωθεν
παρασκευάζειν τὸν κίνδυνον.

[1.15a] Πρὸ πάντων τοῦτο καὶ ζητητέον καὶ φροντιστέον τοῖς
Χριστῶ γνησίως δουλεῦσαι προηρημένοις, ὅπως καὶ τοὺς
τόπους καὶ τοὺς τρόπους καὶ τὰ καταγώγια καὶ τὰ
315 ἐπιτηδεύματα διὰ πνευματικῶν πατέρων καὶ οἰκείας
ἐπιγνώσεως ἀρμόζοντα ἑαυτοῖς ἐπιλέξονται, οὐ γὰρ πάντων
τὰ κοινόβια διὰ τὸ λιχνῶδες. Οὐδὲ πάντων τὰ ἡσυχαστήρια
διὰ τὸ θυμῶδες. Ἐκαστος δὲ ἐπισκεπτέσθω ἐν τίνι πεποιῶται.

[1.15b] Ἐν τρισὶ γενικωτάταις καταστάσεσι καθισμάτων,
320 ἅπαντα ἢ μοναχικὴ ἡμῶν περιέχεται πολιτεία· ἢ
μεθ' ὑπομονῆς ἐν κοινοβίῳ συνδιαιτᾶσθαι, ἢ μεθ' ἑνὸς ἢ δυοῖν
καθέζεσθαι, ἢ ἐν ἀθλητικῇ ἀναχωρήσει μεμονωμένον
ἡσυχάζειν. *Μὴ ἐκκλίνης*, φησὶν ὁ Ἐκκλησιαστής, *εἰς τὰ δεξιὰ ἢ*
εἰς τὰ ἀριστερά. Ἀλλὰ πορείαν βασιλικὴν ὄδουσον, ἢ γὰρ μέση
325 τῶν προειρημένων τοῖς πλείστοις ἀρμοδιωτέρα καθέστηκε,

[1.15a] Πρὸ πάντων τοῦτο καὶ ζητήσουσι καὶ ποιήσουσιν οἱ Χριστῶ γνησίως
δουλεῦσαι βουλόμενοι· ἵνα καὶ τοὺς τόπους καὶ τοὺς τρόπους καὶ τὰ καθίσματα
καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα, διὰ πνευματικῶν Πατέρων καὶ οἰκείας ἐπιγνώσεως,
ἀρμόζοντα ἑαυτοῖς ἐπιλέξωνται· οὐ γὰρ πάντων τὰ κοινόβια, διὰ τὸ λιχνῶδες·
οὐδὲ πάντων τὰ ἡσυχαστήρια, διὰ τὸ θυμῶδες· Ἐκαστος δὲ ἐπισκέψεται ἐν ποίῳ
πεποιῶται. [1.15b] Ἐν τρισὶ γενικωτάταις καταστάσεσι καθισμάτων ἅπαντα ἢ
μοναχικὴ περιέχεται πολιτεία· ἢ ἐν ἀθλητικῇ ἀναχωρήσει καὶ μονία· ἢ μετὰ ἑνός
ἢ τὸ πολὺ δύο ἡσυχάζειν· ἢ ἐν κοινοβίῳ μεθ' ὑπομονῆς καθέζεσθαι· μὴ ἐκκλίνης,
φησὶν Ὁ Ἐκκλησιαστής, εἰς τὰ δεξιὰ ἢ εἰς τὰ ἀριστερά· /

323/324 Μὴ ... ἀριστερά] Prov. 4, 27; cf. Deut. 5, 32

τῷ μὲν γὰρ μόνῳ οὐαί, φησίν, ὅτι ἐὰν πέσῃ εἰς ἀκηδίαν ἢ εἰς
 ὕπνον, ἢ εἰς ῥαθυμίαν, ἢ ἀπογνωσιν, τὸν ἐγεροῦντα αὐτὸν ἐν
 ἀνθρώποις οὐκ εὐρήσει. Τὸ δ' αὖ κοινόβιον, ἔστιν ὅπου
 330 κέκτηται. Ὅπου δέ εἰσι συνηγμένοι δύο ἢ τρεῖς εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα,
 ἐκεῖ εἶμι ἐν μέσῳ αὐτῶν, ὁ Κύριος εἴρηκε. [1.15c] Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ
 πιστὸς καὶ φρόνιμος μοναχός, ὃς τὴν θέρμην τὴν ἑαυτοῦ
 ἐφύλαξεν ἄσβεστον, πάντα καταπύσας τὰ γέλωτος ἄξια, f. 19^r
 καὶ μέχρι τῆς ἑαυτοῦ ἐξόδου καθεκάστην, πῦρ πυρὶ
 335 προστιθείς· καὶ θέρμην θέρμη· καὶ πόθον πόθῳ· καὶ σπουδὴν
 σπουδῇ, διετέλεσεν;

[1.16a] Περί ἀποταγῆς πρώτη ἀνάβασις. Ὁ ἐπιβεβηκῶς μὴ
 στραφήτω εἰς τὰ ὀπίσω, μήπως εἰς στήλην ἀλὸς παγείς,
 ἐπίχαρμα τῷ χαιρεκάκῳ γένηται δαίμονι.

/ προειρημένων πολλοῖς ἀρμόδιος καθέστηκε· τῷ μὲν γὰρ μόνῳ οὐαί, φησίν, ὅτι,
 ἐὰν πέσῃ εἰς ἀκηδίαν ἢ ὕπνον ἢ ραθυμίαν ἢ ἀπόγνωσιν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐγείρων
 αὐτὸν ἐν ἀνθρώποις· δέ εἰσι συνηγμένοι δύο ὅπου δέ εἰσι συνηγμένοι δύο ἢ τρεῖς
 εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἶμι ἐν μέσῳ αὐτῶν, ὁ Κύριος εἴρηκεν. [1.15c] Τίς ἄρα
 ἐστὶν ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος μοναχός. ὃς τὴν θέρμην τὴν ἑαυτοῦ ἐφύλαξεν
 ἄσβεστον, καὶ μέχρι τῆς αὐτοῦ ἐξόδου καθ' ἡμέραν πῦρ πυρὶ προστιθείς, καὶ
 θέρμην θέρμη, καὶ πόθον πόθῳ, καὶ σπουδὴν σπουδῇ οὐκ ἐπαύσατο;

Πρώτη ἀνάβασις· ὁ ἐπιβεβηκῶς, μὴ στραφῆς εἰς τὰ ὀπίσω.

326 πορείαν – ὄδουσον] cf. Num. 20, 17 326/328 Τῷ ... εὐρήσει] Eccl. 4, 10
 331/332 Ὅπου – αὐτῶν] Mt. 18, 20

326 φησίν] φησιν

[2.1a] Ὁ ἐν ἀληθείᾳ τὸν Κύριον ἀγαπήσας, ὁ ἐν ἀληθείᾳ τῆς
 μελλούσης βασιλείας ἐθέλων ἐπιτυχεῖν, ὁ τὸν προσήκοντα
 πόνον περὶ τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων ἐσχηκώς, ὁ τῶ ὄντι
 5 μνήμην κολάσεως κτησάμενος, καὶ κρίσεως αἰωνίου, ὁ φόβον
 καὶ αἴσθησιν τῆς ἑαυτοῦ ἐξόδου ἤδη ἀναλαβῶν, οὔτε τι τῶν
 ὄντων καθεξεί, οὔτε τινος ἐπιθυμήσει, οὔτε τινα ἕξει
 φροντίδα, οὐ χρημάτων πέρι, οὐ κτημάτων, οὐ γονέων, οὐ
 δόξης τῆς προσκαίρου ταυτησί, οὐκ ἀδελφῶν, οὐ φίλων,
 10 οὐδενὸς ἐπιγείου τοπαράπαν, ἀλλὰ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν σχέσιν,
 πᾶσαν τὴν προσπάθειαν, πᾶσαν τὴν τούτων μεριμναν
 ἀποσεισάμενος καὶ μισήσας, ἔτι δὲ καὶ τὴν οἰκειάν σάρκα
 ἀπαρνησάμενος, γυμνὸς καὶ ἄσκητος καὶ ἀμέριμος Χριστῶ
 ἀκολουθήσει, πρὸς τὸν οὐρανὸν αἰεὶ βλέπων, καὶ τὴν ἐκεῖθεν
 15 βοήθειαν ἐκκαλούμενος, κατὰ τὸν εἰπόντα ἅγιον, ἐκολλήθη ἡ
 ψυχὴ μου ὀπίσω σου, καὶ τὸν ἄλλον, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐκοπίασα
 κατακολουθῶν σοι, καὶ ἡμέραν ἢ ἀνάπαυσιν ἀνθρώπου, οὐκ
 ἐπεθύμησα Κύριε. |

Περὶ Ἀπροσπαθείας [2.1a] Ὁ ἐν ἀληθείᾳ τὸν Κύριον ἀγαπήσας, ὁ ἐν ἀληθείᾳ τῆς
 μελλούσης βασιλείας ἐπιζητήσας ἐπιτυχεῖν, ὁ ἐν ἀληθείᾳ πόνον περὶ τῶν ἑαυτοῦ
 πταισμάτων ἐσχηκώς, ὁ ἐν ἀληθείᾳ μνήμην κολάσεως κτησάμενος καὶ κρίσεως
 αἰωνίου, ὁ ἐν ἀληθείᾳ φόβον τῆς ἑαυτοῦ ἐξόδου ἀναλαβῶν, οὐκέτι ἀγαπήσει,
 οὐκέτι φροντίζει ἢ μεριμνήσει, οὐ χρημάτων, οὐ κτημάτων, οὐ γονέων, οὐ δόξης
 τοῦ βίου, οὐ φίλων, οὐκ ἀδελφῶν, οὐδενὸς ἐπιγείου τὸ παράπαν· ἀλλὰ πᾶσαν
 αὐτοῦ τὴν σχέσιν, πᾶσαν τὴν περὶ τούτων φροντίδα ἐκτιναξάμενος καὶ μισήσας,
 ἔτι δὲ καὶ ἑαυτοῦ σάρκα πρὸ τούτων, γυμνὸς καὶ ἀμέριμος καὶ ἄσκητος Χριστῶ
 ἀκολουθεῖ, πρὸς τὸν οὐρανὸν αἰεὶ βλέπων, καὶ τὴν ἐκεῖθεν βοήθειαν
 ἐκδεχόμενος, κατὰ τὸν εἰπόντον ἅγιον, ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου, καὶ τὸν
 ἄλλον, τὸν ἀείμνηστον εἰρηκότα· ἐγὼ δὲ οὐκ ἐκοπίασα κατακολουθῶν σοι, καὶ
 ἡμέραν ἢ ἀνάπαυσιν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα, Κύριε.

15/16 ἐκολλήθη – σου] Ps. 62 16/18 ἐγὼ - Κύριε] Ier. 17, 16

5 μνήμην] V3.p. corr.?, μνήμην Va. corr.

[2.2a] Αἰσχύνῃ μεγίστῃ, πάντα τὰ προειρημένα καταλιπόντας, f. 19^v
 20 μετὰ τὴν κλήσιν ἣν ὁ Κύριος κέκληκε καὶ οὐκ ἄνθρωπος,
 φροντίδα τινὰ τῶν σωματικῶν ἔτι ποιεῖσθαι, μὴ δυναμένην
 ἡμᾶς, ἐν τῇ τῆς ἐξόδου ἐκείνης ὥρᾳ, τῶν τοῦ διαβόλου χειρῶν
 ἐξελέσθαι, καθὰ καὶ ὁ Κύριος προσέταξε, μὴ στραφῆναί τινα
 εἰς τὰ ὀπίσω τὸν ἐθέλοντα ἕτοιμον εὔρεθῆναι ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν
 25 βασιλείᾳ. [2.2b] ὁ Κύριος τὸ εὐόλισθον ἡμῶν τῶν εἰσαγωγικῶν
 γινώσκων, καὶ ὡς εὐχερῶς τοῖς κοσμικοῖς συνδιαιτώμενοι ἢ
 συντυγχάνοντες, πάλιν ἐπὶ τὸν κόσμον στρεφόμεθα, καὶ
 χεῖροσιν ἔτι περιπίπτομεν ἁμαρτήμασι, φησὶ πρὸς τὸν
 εἰρηκότα αὐτῶ· “Ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθεῖν θάψαι τὸν πατέρα
 30 μου, ἄφες τὸν σὸν πατέρα τὸν ὄντα ὑπὸ τοῦ γήρωσ δηλονότι
 ἐγγύς που νεκρόν, τοὺς δὲ σοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, τοὺς τὴν
 σὴν ψυχὴν ἐργασαμένους νεκρὰν, θάψον τῇ τοῦ κόσμου
 ἀναχωρήσει”. [2.2c] Οἱ δαίμονες πάλιν μετὰ τὴν τοῦ κόσμου
 τούτου ἀναχώρησιν, τοῖς μὲν ἀνακεχωρηκόσι, μακαρίζειν
 35 ὑποτίθενται τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ διατρίβοντας ὡς ἐλεήμονας
 ὄντας καὶ συμπαθεῖς, ἑαυτοὺς δ’ ἀθλίους ἀποκαλεῖν, ὡς
 τοιαύτης ἀρετῆς ἑαυτοὺς ἀπεστερηκότας· ὡς ἐντεῦθεν ἢ πρὸς

[2.2a] Αἰσχύνῃ μεγίστῃ ὑπάρχει, πάντα τὰ προειρημένα καταλιπόντας, μετὰ τὴν κλήσιν, ἣν ὁ Κύριος κέκληκεν ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ἑτέρου τινὸς φροντίζειν, μὴ δυναμένου ἡμᾶς εὐεργετῆσαι ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀνάγκης ἡμῶν, ἡγουν τῆς ἐξόδου· τοῦτου γὰρ ἔστιν ὅπερ εἶπεν ὁ Κύριος στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ μὴ εὔρεθῆναι εὐθετον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. [2.2b] Ὁ Κύριος τὸ εὐόλισθον ἡμῶν τῶν εἰσαγωγικῶν γινώσκων, καὶ ὡς εὐχερῶς τοῖς κοσμικοῖς συνδιάγοντες ἢ συντυγχάνοντες πάλιν ἐπὶ τὸν κόσμον στρεφόμεθα, φησὶ πρὸς τὸν εἰρηκότα αὐτῶ· ἐπίτρεψόν με ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου· ἄφες τοὺς νεκροὺς, θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς. [2.2c] οἱ δαίμονες μετὰ τὴν ἀποταγὴν λοιπὸν τοὺς ἐλεήμονας ἡμῖν καὶ συμπαθεῖς τῶν κοσμικῶν μακαρίζειν ὑποτίθενται, καὶ ἑαυτοὺς ταλανίζειν, ὡς πάσης τῆς τοιαύτης ἀρετῆς ἀποστερήσαντας ἑαυτούς· /

23/25 μὴ - βασιλείᾳ] Lc. 9, 62 29/31 ἐπίτρεψόν - ἄφες] Mt. 8, 21-2; cf. Lc. 9, 59-60

τὸν κόσμον αὐτοὺς ἐπαναγαγεῖν, ἢ πρὸς τὸ τῆς ἀπογνώσεως
 κατακοντίσαι βάραθρον. [2.2d] Τὸ μὲν ἐξευτελίζειν τινὰς τῶν
 40 πλησίον καὶ κοσμικῶν, ἐξ οἰήσεως τὰ πλεῖστα συμβαίνει, τὸ
 δ' αὐτὸν τινὰ κατήγορον ἑαυτοῦ γίνεσθαι τοῦ φυγεῖν ἔνεκεν
 τὴν ἀπόγνωσιν, καὶ ἐλπίδα τινὰ σωτηρίας προσκτήσασθαι.
 [2.2e] Ἀκούσωμεν τοῦ Κυρίου πρὸς ἰκετὸν τὸν νεανίσκον, f. 20
 τὸν πάσας σχεδὸν τὰς ἐντολὰς ἐργασάμενον εἰρηκότος ὅτι ἔν σοι
 45 λείπει, τὸ πωλῆσαι τὰ ὑπάρχοντα καὶ δοῦναι πτωχοῖς καὶ
 πτωχὸν αὐτὸν καταστήσαι βουλομένου ἐλεημοσύνης
 προσδεησόμενον καὶ αὐτῷ συνεψόμενον· ἀρκείτω τοίνυν ἡμῖν
 εἰς μεγίστην πληροφορίαν τοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐπαγγέλματος ἢ
 τοιαύτη μαρτυρία. [2.2f] Οἱ ἐν κόσμῳ διάγοντες ὑπὸ τοῦ
 50 βορβόρου τῆς κενοδοξίας ἐκτρεφόμενοι καὶ ὑπὸ φιλαυτίας
 ποτιζόμενοι καὶ ὑπὸ ἐπαίνων κοπριζόμενοι, καὶ ὑπὸ
 ὑπερηφανίας σκαλευόμενοι, ἔστιν ὅτε νηστεῖαις καὶ
 ἀγρυπνίαις καὶ ἐτέραις τιμωρίαις ἑαυτοὺς κατατήκουσι, πρὸς
 δὲ τὸν μονήρη βίον ἐληλυθότες καὶ ἐκ τῆς τοῦ κόσμου
 55 ματαιότητος μικρὸν ἀναχωρήσαντες οὐκέτι τὴν αὐτὴν
 μετέρχονται κατεψευσμένην εὐλάβειαν, οὐ γὰρ δὴ πέφυκε τὰ

/ σκοπὸς δὲ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν διὰ νόθου τάπεινώσεως, ἢ πρὸς τὸν κόσμον ἡμᾶς
 ἐπαναγαγεῖν, ἢ μένοντας μοναχοῦς, κατακρημνίσαι πρὸς τὴν ἀπόγνωσιν. [2.2d] Ἔστιν
 εὐτελίζειν τοὺς ἐν κόσμῳ, διὰ οἰήσιν· καὶ ἔστιν αὐτοὺς ἀπόντας ἐξουθενεῖν, πρὸς τὸ
 φυγεῖν τὴν ἀπόγνωσιν, καὶ τὴν ἐλπίδα προσκτήσασθαι. [2.2e] Ἀκούσωμεν τοῦ Κυρίου
 πρὸς ἰκετὸν τὸν νεανίσκον, τὸν πάσας σχεδὸν τὰς ἐντολὰς ἐργασάμενον, εἰρηκότος ὅτι
 ἔν σοι λείπει τὸ πωλῆσαι τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δοῦναι πτωχοῖς, καὶ ἑαυτὸν πτωχὸν
 καταστήσαι, ἐλεημοσύνην δεχόμενον. Οἱ προθύμως καὶ ὀξέως δραμεῖν βουλόμενοι,
 νουνεχῶς ἐπισκεψώμεθα, πῶς ὁ Κύριος πάντας τοὺς ἐν Κόσμῳ διατρίβοντας καὶ ζῶντας
 νεκροὺς κατεδίκασεν, εἰπὼν πρὸς τινὰ· ἄφες τοὺς νεκροὺς κοσμικοὺς, τοὺς τῷ σώματι
 νεκροὺς θάψαι. Οὐδὲν ἐκάλυσε τὸν νεανίσκον ἐκεῖνον ὁ πλοῦτος, προσελθεῖν τῷ
 βαπτίσματι· ἐματαιώθησαν τοίνυν φάσκοντές τινες, ὅτι τοῦ βαπτίσματος χάριν ὁ Κύριος
 πωλῆσαι αὐτῷ τὸν πλοῦτον ἐπέταττεν. Ἀρκείτω ἡμῖν εἰς μεγίστην πληροφορίαν τῆς
 τοῦ ἡμετέρου ἐπαγγέλματος δόξης ἢ τοιαύτη μαρτυρία. [2.2f] Οἱ ἐν κόσμῳ διάγοντες, καὶ
 ἀγρυπνίαις καὶ νηστεῖαις καὶ κόποις καὶ κακοπαθείαις κατατήκοντες ἑαυτοὺς, πρὸς τὸν
 μονήρη βίον ὥσπερ ἐπὶ τι δοκιμαστήριον ἢ στάδιον ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἀναχωροῦντες,
 τὴν προτέραν ἄσκησιν αὐτῶν τὴν νεοθευμένην καὶ ἐπίπλαστον οὐκέτι μετέρχονται.
 Ἐώρακα πλεῖστα φυτὰ ἀρετῶν καὶ διαφορὰ παρὰ τῶν ἐν κόσμῳ καταφτυεύμενα, καὶ
 ὥσπερ ἐξ ὑπονόμου βορβόρου τῆς κενοδοξίας ποτιζόμενα, καὶ ὑπὸ φανητισμοῦ
 σκαλευόμενα, καὶ ὑπὸ ἐπαίνων κοπριζόμενα· καὶ μέντοι μεταφτυεθέντα ἐν γῆ ἐρήμῳ
 καὶ ἀβάτῳ κοσμικῶν καὶ ἀνύδρῳ κενοδοξιακοῦ καὶ βρωμώδους ὕδατος, εὐθέως
 ἀπεξηράνθησαν· /

44/45 τὸν – πτωχοῖς] Mt. 19, 21

40 τὰ] τα V

ἔνυδρα φυτὰ ἐν σκληροῖς καὶ ἀνίκμοις τόποις καρποφορεῖν.
 [2.2g] Εἴ τις κόσμον ἐμίσησεν, οὗτος λύπην διέφυγεν. Εἰ δ' ἐν τινι
 τῶν ὀρωμένων προσπάθειάν ἐστιν ἔχων, οὐκέτι πω λύπης ὁ
 60 τοιοῦτος ἀπήλλακται, οὐ γὰρ ἐστιν οὐκ ἔστι τὸν τοῦ ποθουμένου
 στερόμενον, μὴ οὐκ ἀνίαν τινὰ τῇ ψυχῇ δέξασθαι. [2.2h] Ἐν
 πᾶσι μὲν οὖν τοῖς πάθεσι, πολλῆς ἡμῖν χρεῖα τῆς νήψεως.
 Διαφερόντως δὲ τὸ τῆς πορνείας ἐνοχλοῦν ἡμῖν ἀπόσασθαι
 ἀφ' ἑαυτῶν σπουδάσωμεν εἶδωλον, συχνούς γὰρ ἐν κόσμῳ
 65 κατεῖδον μερίμναις καὶ φροντίσι καὶ ἀδολεσχίαις καὶ
 ἀγρυπνίαις βιωτικαῖς, ἐκδόντας ἑαυτοὺς, καὶ οὕτω μὲν τὴν τοῦ
 οἰκείου σώματος ἐκφυγόντας μανίαν. Πρὸς δὲ τὸν τῶν
 μοναχῶν βίον ἐληλυθότας, καὶ ἐν ἀμεριμνία καὶ ἀνέσει πάσῃ
 διάγοντας, | ἐλεεινῶς ὑπὸ τῆς τοῦ σώματος κινήσεως ἑαυτοὺς f. 20^v
 70 καταρῶνύσαντας.

[2.3a] Προσέχωμεν ἑαυτοῖς μήποτε τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην
 λέγοντες ὀδεύειν ὁδόν, εἶτα τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον
 κατέχοντες ἐπλανήθημεν. [2.3b] Στενὴν ὁδὸν ἐμφανίσει σοι,

/ οὐ γὰρ πεφύκασι τὰ ἔνυδρα φυτὰ ἐν σκληροῖς καὶ ἀνύδροις γυμναστηρίοις
 καρποφορεῖν. [2.2g] Ἐἴ τις κόσμον ἐμίσησεν, οὗτος λύπην διέφυγεν· εἰ δὲ τις πρὸς
 τι τῶν ὀρωμένων προσπάθειαν κέκτηται, οὐδέπω λύπης λελύτρωται· τῶς γὰρ ἐπὶ
 τῇ στερήσει τοῦ ἀγαπωμένου μὴ λυπηθήσεται; [2.2h] Ἐν πᾶσι μὲν πολλῆς ἡμῖν
 χρεῖα τῆς νήψεως, ἐπὶ πλείον δὲ τοῦτο προσεκτέον πρὸ τῶν λοιπῶν νουνεχῶς·
 πολλοὺς τεθέαμαι ἐν κόσμῳ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ φροντίδων καὶ ἀδολεσχίων καὶ
 ἀγρυπνίων βιωτικῶν τὴν τοῦ οἰκείου σώματος μανίαν ἐκφυγόντας· ἐν ἀμεριμνία
 δὲ πάσῃ πρὸς τὸν μονήρη βίον ἐληλυθότες οἱ τοιοῦτοι, ἐλεεινῶς ὑπὸ τῆς τοῦ
 σώματος κινήσεως ἐρῶνύθησαν. [2.3a] Προσέχωμεν ἑαυτοῖς, μή ποτε τὴν στενὴν
 καὶ τεθλιμμένην λέγοντες ὀδεύειν ὁδόν, τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον
 κατέχοντες, ἐπλανήθημεν. [2.3b] Στενὴν ὁδὸν ἐμφανίσει σοι /

60 οὐ - ἔστιν] Dem. 2, 10, 1 Clem. Alex. Strom. 5.10, 65, 4, l. 1-2 71/72 τὴν -
 εὐρύχωρον] Mt. 7, 13-14

75 θλίψις κοιλίας, στάσις πάννυχος, μέτρον ὕδατος, ἄρτου ἔνδεια,
 ἀτιμίας πόμα καθάρσιον, μυκτηρισμοί, καταγέλωτες,
 ἐμπαιγμοί, ἐκκοπή θελημάτων οικείων, προσκομιμάτων
 ὑπομονή, περιφρονήσεως ὀλιγωρία, ὑβριζόμενον χაίρειν,
 ἀδικούμενον ὑπομένειν, καταλαλούμενον μὴ ἀγανακτεῖν,
 80 ἐξουθενούμενον μὴ ὀργίζεσθαι, κατακρινόμενον
 ταπεινοῦσθαι. Οἱ τοιαύτην ὁδὸν μετερχόμενοι τῆς
 μακαριότητος ἀξιοθήσονται καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας
 οὐκ ἀμοιρήσουσιν, ὡς ὁ Κύριος ἐπηγγείλατο. [2.3c] Οὐδεὶς τῶν
 μοναχῶν εἰς τὸν οὐράνιον νυμφῶνα ἐστρεφανωμένος
 εἰσελεύσεται, εἰ μὴ πάντων πραγμάτων καὶ φίλων καὶ
 85 ἀδελφῶν καὶ παιδῶν τὴν προσπάθειαν ἐκτιναξάμενος, πρὸς δὲ
 καὶ ἑαυτὸν ἀποστήσας τοῦ οικείου θελήματος, τὴν τῆς
 κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας διαφύγοι ματαιότητα.
 [2.3d] Ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε καὶ ἀκαθαρσίας
 κόσμου μὴ ἄπτεσθαι, λέγει Κύριος, τίς γὰρ παρ' ἐκείνοις θαύματα
 90 πεποίηκε πώποτε, τίς νεκροὺς ἤγειρε, τίς δαίμονας
 ἀπήλασεν; Οὐδεὶς. Ταῦτα γὰρ πάντα, μοναχῶν τὰ ἔπαθλα, ἃ ὁ

/ θλίψις κοιλίας, στάσις μαννύχιος, μέτρον ὕδατος, ἄρτου ἔνδεια· ἀτιμίας πόμα
 καθάρσιον, μυκτηρισμοί, καταγέλωτες, ἐμπαιγμοί, ἐκκοπή θελημάτων οικείων
 προσκρούσεων ὑπομονή, περιφρονήσεως ἀγογγυσία, ὕβρεων βία· ἀδικούμενον
 ὑπομένειν ἰσχυρῶς, καταλαλούμενον μὴ ἀγανακτεῖν, ἐξουθενούμενον μὴ
 ὀργίζεσθαι, κατακρινόμενον ταπεινοῦσθαι· μακάριοι οἱ τὴν προειρημένην ὁδὸν
 πορευόμενοι ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. [2.3c] Οὐδεὶς ἐν τῷ
 οὐρανίῳ νυμφῶνι στεφανηφορῶν εἰσελεύσεται, μὴ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν καὶ
 τρίτην ἀποταγὴν ἀποταξάμενος· λέγω δὴ, τὴν πάντων τῶν πραγμάτων καὶ
 ἀνθρώπων καὶ γόνεων· καὶ τὴν ἐκκοπὴν τοῦ ἰδίου θελήματος· καὶ τρίτην
 ἀποταγὴν τῆς κενοδοξίας, τῆς ἐπακουλθούσης τῆ ὑπακοῆς. [2.3d] Ἐξέλθετε ἐκ
 μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, καὶ ἀκαθαρσίας κόσμου μὴ ἄπτεσθε, λέγει
 Κύριος· τίς γὰρ παρ' ἐκείνοις θαύματα πεποίηκε πώποτε; Τίς γὰρ νεκροὺς ἤγειρε;
 Τίς δαίμονας ἐπήλασεν; Οὐδεὶς· ταῦτα γὰρ πάντα μοναχῶν τὰ ἔπαθλα, ἃ ὁ /

82/83 cf. Mt. 5, 11 88/89 Ἐξέλθετε – Κύριος] I Cor. 6, 17

κόσμος χωρῆσαι οὐ δύναται, εἰ γὰρ ἐδύνατο, περιττὴ λοιπὸν ἡ
τούτων | ἂν ἦν ἀναχώρησις. [2.3e] Ὅσπερ οἱ δαίμονες μετὰ
τὴν ἀναχώρησιν, τῷ πρὸς τοὺς γονέας φίλτρῳ καὶ ἀδελφοὺς
95 τὴν καρδίαν ἡμῶν ἐκθερμαίνωσι, τότε ἡμεῖς τῇ προσευχῇ
κατ' αὐτῶν ὀπλισώμεθα, καὶ τῇ τοῦ αἰωνίου πυρὸς ἐκκαύσει τὴν
ἄκαιρον τῆς καρδίας κατασβέσωμεν κάμινον. [2.3f] Ὅσοι τῶν
νέων περὶ τοὺς τῶν σωμάτων ἔρωτας καὶ τὴν τρυφήν ἐμμανῶς
διακείμενοι, ἔπειτα τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ προσελθεῖν
100 βούλονται, πάσῃ νήψει καὶ προσοχῇ σπουδαζέτωσαν ἑαυτοὺς
ἐγγυμναῖσαι καὶ πείσαι πάσης τρυφῆς καὶ πονηρίας
ἀποσχέσθαι, μήπως αὐτοῖς γένηται χεῖρονα τῶν προτέρων τὰ
ἔσχατα, ὃ γὰρ λιμὴν καὶ σωτηρίας ἐνίοις καὶ κινδύνου πολλάκις
γίνεται πρόξενος, καὶ τοῦτο ἴσασι ἀκριβῶς οἱ τὴν αἰσθητὴν
105 θάλασσαν πλέοντες. Ἐλεεινὸν δὲ θέαμα τοὺς ἐν τῷ πελάγει
διασωθέντας, ναυαγίῳ ἐν τῷ λιμένι περιπεσόντας ἰδεῖν.

[2.4a] Περὶ ἀπροσπαθείας, δευτέρα ἀνάβασις. Ὁ τρέχων μὴ
τὴν σύζυγον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Λῶτ μιμούμενος, φεῦγε ὀπίσθη
σοι δύναμις.

/ κόσμος χωρῆσαι οὐ δύναται· εἰ γὰρ ἠδύνατο, περιττὴ ἡ ἄσκησις, ἡγουν ἡ
ἀναχώρησις. [2.3e] Ὅσπερ οἱ δαίμονες μετὰ τὴν ἀποταγὴν τῇ πρὸς τοὺς γονεῖς
ἡμῶν μνημὴ καὶ ἀδελφοὺς καρδίαν ἡμῶν ἐκθερμαίνωσι, τότε ἡμεῖς τῇ προσευχῇ
κατ' αὐτῶν ὀπλισώμεθα, καὶ τῇ τοῦ αἰωνίου πυρὸς μνήμῃ πυρῶσωμεν ἑαυτούς·
ἵνα τῇ τούτου ὑπομνήσει τὸ ἄκαιρον τῆς καρδίας πῦρ κατασβέσωμεν. Εἴ τις
ἀπροσπαθῶς διακείσθαι νομίζει περὶ τὸ οἰονοῦν πρᾶγμα, ἐπὶ δὲ τῇ τούτου
στερήσει τὴν καρδίαν λελύπηται, ὃ τοιοῦτος τελείως ἠπάτηται. [2.3f] Ὅσοι νέοι
περὶ τοὺς τῶν σωμάτων ἔρωτας καὶ τὴν τρυφήν ἐμμανῶς διάκεινται, καὶ τῇ
μοναδικῇ πολιτείᾳ προσελθεῖν βούλονται, πάσῃ νήψει καὶ προσοχῇ
σπουδαζέτωσαν ἑαυτοὺς γυμναῖσαι, καὶ πείσαι πάσης τρυφῆς καὶ πονηρίας
ἀπέχεσθαι· μήπως αὐτοῖς γένηται τὰ ἔσχατα χεῖρονα τῶν πρώτων. Ὁ λιμὴν,
καὶ σωτηρίας καὶ κινδύνων πρόξενος· καὶ τοῦτο γινώσκουσιν οἱ τὴν νοητὴν
θάλασσαν πλέοντες· ἐλεεινὸν δὲ ἰδέσθαι θέαμα τοὺς ἐν τῷ πελάγει
διασωθέντας, ἐν τῷ λιμένι ναυαγήσαντας. [2.4a] Δευτέρα ἀνάβασις· ὁ τρέχων μὴ
τὴν σύζυγον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Λῶτ μιμούμενος, φεῦγε.

102/103 γένηται - ἔσχατα] Mt. 12, 45 107/109 cf. Gen. 19, 26

95 ἐκθερμαίνωσι] ἐκθερμήνωσι

- [3.1a] Περὶ μὲν ἀπροσπαθείας, ἀρκεῖ τοσαῦτα· καλῶς δ' ἂν ἔχοι
 περὶ ξενιτείας εὐθύς ἐπελθεῖν, καὶ δεῖξαι δι' ὧν ξένοι τῶν
 βιωτικῶν πραγμάτων ἐσόμεθα. [3.1b] Ξενιτεία ἐστὶ, κατάλειψις
 5 πάντων τῶν ἐν τῇ γῆ, τῶν ἀντιπραττόντων ἡμῖν πρὸς τὸν τῆς
 εὐσεβείας σκοπὸν. [3.1c] Ξενιτεία ἐστίν, ἀπαρόρησιastos ἦθος,
 ἄγνωστος σοφία, ἀδημοσίευτος σύνεσις, ἀπόκρυφος βίος,
 ἀθεώρητος | σκοπός, ἀφανὴς λογισμός, εὐτελείας ὄρεξις, f. 21^v
 στενοχωρίας ἐπιθυμία, πόθου θείου ἄπληστος ἔρωσ,
 10 κενοδοξίας ἄρνησις, σιωπῆς μελέτη. [3.1d] Ὅπηνικα τὸ πῦρ
 ἐκεῖνο ἀναφθῆ ὁ βαλεῖν ἦλθεν ὁ Κύριος εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν ἐν
 τῷ γηῖνῳ τούτῳ σώματι, τοῖς τῶν ἀρετῶν δηλαδὴ
 κατορθώμασι, τότε δὴ πάντων τῶν ὄντων καὶ τῆς ἰδίας
 πατρίδος ἀφίστασθαι παρακαλεῖ σκοπῷ εὐτελείας καὶ
 15 θλίψεως. Πλὴν καθ' ὅσον δὴ μέγας καὶ ἀξίεπαινος ὁ τοιοῦτος
 σκοπός, κατὰ τοσοῦτον μεγίστην καὶ τὴν διάκρισιν ὀφείλει
 κεκτηῖσθαι, οὐ γὰρ πᾶσα ξενιτεία ἄκρως γινομένη καλή.

Περὶ ξενιτείας. [3.1b] Ξενιτεία ἐστὶ κατάλειψις, ἀνεπίστροφος πάντων τῶν ἐν
 τῇ πατρίδι πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας σκοπὸν ἀντιπραττόντων. [3.1c] Ξενιτεία
 ἐστίν, ἀπαρόρησιastos ἦθος, ἄγνωστος σοφία, ἀδημοσίευτος σύνεσις,
 ἀπόκρυφος βίος, ἀθεώρητος σκοπός, ἀφανὴς λογισμός, εὐτελείας ὄρεξις,
 στενοχωρίας ἐπιθυμία, πόθου θείου ὑπόθεσις, ἔρωτος πλήθος, κενοδοξίας
 ἄρνησις, σιωπῆς βυθός. [3.1d] Πέφυκε πῶς καὶ οὗτος ὁ λογισμὸς ἐν προοιμίῳ
 διανοχλεῖν ἀεννάως καὶ ἐπιτεταμένως τοῖς ἐρασταῖς Κυρίου, ὡς ἐν θείῳ πυρί-
 λέγω δὴ, ὁ τῶν ἰδίων μακροσμός, σκοπῷ εὐτελείας καὶ θλίψεως προτρεπόμενος
 τοὺς ἐραστὰς τοῦ τοιοῦτου καλοῦ· πλὴν καθόσον μέγας καὶ ἀξίεπαινός ἐστι,
 κατὰ τοσοῦτον πολλὴν καὶ τὴν διάκρισιν κέκτηται· οὐ γὰρ πᾶσα ξενιτεία
 ἄκρως γενομένη, καλή.

[3.2a] Εἰ πᾶς προφήτης ἄτιμος ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ὡς φησιν ὁ
Κύριος, σκοπήσωμεν μήπως γένηται ἡμῖν ἡ ξενιτεία
20 κενοδοξίας ὑπόθεσις, ξενιτεία γάρ ἐστιν ὁ πάντων χωρισμὸς
διὰ τὸ τὸν λογισμὸν ποιῆσαι Θεοῦ ἀχώριστον, ὡς προέφημεν.
[3.2b] Ξενιτεύων διὰ Θεὸν ἐστιν, ὁ πένθους διηνεκοῦς ἐρῶν καὶ
τούτου μὴ ἀφιστάμενος. Ξένος ἐστιν, ὁ ξένον ἑαυτὸν
ποιησάμενος τῆς τῶν ἰδίων καὶ ἀλλοτρίων σχέσεως. [3.2c] Τῷ
25 θεῷ ἔρωτι ᾧ οὔτος ἀναφθεις, καὶ πρὸς τὴν μοναχικὴν
πολιτείαν ἢ ξενιτείαν ἀπελθεῖν ἐπειγόμενος, μὴ καὶ τὰς
φιλοκόσμους προσκαρτέρει σῶσαι ψυχάς, πολλοὶ γὰρ
ῥαθύμους συσσωσαι θελήσαντες καὶ ὀκνηροὺς, τούτοις
συναπάλοντο καὶ αὐτοί, τοῦ πυρὸς ἤδη τῷ χρόνῳ
30 ἀποσβεσθέντος. [3.2d] Δεξάμενος φλόγα, τρέχε, οὐ γὰρ ἂν
γνοίης πότε σβεσθήσεται σοὶ καὶ ἡ σκοτία σε καταλήψεται,
ἐξῥαστωνευμένως περὶ τὸν θεῖον | ἔρωτα διακείμενον. f. 22
[3.2e] Ἄλλους μὲν σῶσαι, οὐ πάντες ἴσως ἀπαιτούμεθα, φησὶ
γὰρ ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν, ἀδελφοί, περὶ
35 ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ Θεῷ· καὶ πάλιν, ὁ διδάσκων, φησὶν,
ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ἑαυτοὺς δὲ πάντες πάντως.

[3.2a] Εἰ πᾶς προφήτης ἄτιμος ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι αὐτοῦ, ὡς φησιν ὁ Κύριος, σκοπήσωμεν μή πως γένηται ἡμῖν ξενιτεία κενοδοξίας ὑπόθεσις, ξενιτεία γάρ ἐστιν ὁ πάντων χωρισμὸς, διὰ τὸ τὸν λογισμὸν ποιῆσαι Θεοῦ ἀχώριστον. [3.2b] Ξενιτεύων ἐστίν, ἀνεμπλήστου πένθους ἐραστής ἢ καὶ ἐργάτης· ξένος ἐστίν, ὁ πάσης ἰδίων καὶ ἀλλοτρίων σχέσεως φυγᾶς. [3.2c] Μὴ ἀνάμενε ἐπὶ τὴν ξενιτείαν ἢ τὴν μονίαν ἐπειγόμενος, τὰς φιλοκόσμους ψυχάς· διότι ὁ κλέπτης ἀνυπονόητος. Πολλοὶ γὰρ συσσωσαι πειραθέντες ῥαθύμους καὶ ὀκνηροὺς, συναπάλοντο τούτοις, τοῦ πυρὸς τῷ χρόνῳ ἀποσβεσθέντος. [3.2d] Δεξάμενος φλόγα τρέχε· οὐ γὰρ γινώσκεις, τὸ πότε σβέννυται, καὶ ἐν σκοτία σε καταλήψει. [3.2e] Ἄλλους μὲν σῶσαι οὐ πάντες ἀπαιτούμεθα· φησὶ γὰρ ὁ θεῖος Ἀπόστολος· ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν, ἀδελφοί, περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ Θεῷ· καὶ πάλιν· Ὁ διδάσκων ἕτερον, φησὶν, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; Ὡσπερ ἔλεγε· ἑαυτοὺς δὲ πάντες πάντως.

18 πᾶς – αὐτοῦ] Mt. 13, 57, cf. Lc. 4,26; Mc. 6,4; Io. 4,44   34/35 ἄρα ... Θεῷ] Rom. 14, 12   35/36 ὁ ... διδάσκεις] Rom. 2, 21

[3.2f] Ξενιτεύων, ἀσφαλίζου τὸν περιάγοντά σε τῆδε κάκειϊσε φιλήδονον δαίμονα, ἢ γὰρ ξενιτεία, ἀφορμὴν αὐτῷ δίδωσι.
 [3.2g] Καλὴ ἢ ἀπροσπάθεια· ταύτης δὲ ξενιτεία μήτηρ.
 40 [3.2h] Ὁ ξενιτεύσας διὰ Θεὸν, μηκέτι πρὸς σχέσεις τινὰς ἀποβλεπέτω· ἵνα μὴ φανῆ διὰ πάθη πλανώμενος.
 [3.2i] Ὁ κόσμου ξένος γεγονώς, μηκέτι κόσμου, μὴ δὲ πρὸς βραχὺ ψαυέτω, πεφύκασι γὰρ τὰ πάθη φιλεπίστροφα εἶναι.

[3.3a] Ἐξόριστος μὲν ἀκουσίως τοῦ παραδείσου γέγονεν Εὐά,
 45 μοναχὸς δὲ φιλόθεος ἐκὼν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος καὶ τῶν οἰκείων πάντων ὑπερόριος ἔσται. Ἄλλ' ἐκείνη μὲν τοῦτο ἦν παθοῦσα, διὰ τὴν παρακοήν, ἣν αὐτῇ ὑπέσαιεν ἢ τοῦ ξύλου ἐπιθυμία· οὗτος δὲ, διὰ τὸν κίνδυνον, ὃν ὑφίστασθαι ἔμελλεν ἐκ τῆς τῶν οἰκείων αὐτοῦ προσπαθείας. [3.3b] Απόφευγε ὡς
 50 ἀπὸ μάστιγος, τοὺς τῶν πτωμάτων τόπους, καρποῦ γὰρ μὴ παρόντος, οὐ συχνῶς ὀρεγόμεθα. [3.3c] Μὴ δὲ οὗτος ὁ τρόπος καὶ δόλος τῶν κλεπτῶν λανθανέτω σε, ὑποβάλλουσι γὰρ ἡμῖν τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ μὴ χωρίζεσθαι, οὐκ ὀλίγον λέγοντες ἔχειν ἡμᾶς τὸν μισθόν, εἴπερ ὀρῶντες τὸ θῆλυ, κρατήσαιμεν
 55 ἑαυτῶν. Οἴσισιν οὐ πείθεσθαι δεῖ, μᾶλλον δὲ τοῦναντίον | ποιεῖν καὶ κατακράτος ἀνθίστασθαι.

f. 22^v

[3.2f] Ξενιτεύων, ἀσφαλίζου τὸν γυρευτήν, καὶ φιλήδονον δαίμονα· ἢ γὰρ ξενιτεία ἀφορμὴν αὐτῷ δίδωσι. [3.2g] Καλὴ ἢ ἀπροσπάθεια· ταύτης δε, ξενιτεία μήτηρ. [3.2h] Ὁ ξενιτεύσας διὰ τὸν Κύριον, οὐκέτι σχέσεις ἔσχηκεν· ἵνα μὴ φανῆ διὰ πάθη πλαζόμενος. [3.2i] Ὁ κόσμου ξενιτεύων, μηκέτι κόσμου προσψαύση· πεφύκασι γὰρ τὰ πάθη φιλεπίστροφα εἶναι. [3.3a] Ἐξορίζεται Εὐά ἀκουσίως τοῦ παραδείσου, καὶ μοναχὸς ἐκουσίως τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος. Ἡ μὲν γὰρ πάλιν τοῦ ξύλου τῆς παρακοῆς ἐπιθυμεῖν ἔμελλεν· ὁ δὲ κίνδυνον ἐκ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν πάντως ἀν καθ' ἐκάστην ὑφίστατο. [3.3b] Απόφευγε ὡς ἀπὸ μάστιγος τοὺς τῶν πτωμάτων τόπους· καρποῦ γὰρ μὴ παρόντος, οὐ συνεχῶς ὀρεγόμεθα. [3.3c] Μὴδὲ οὗτος ὁ τρόπος, καὶ δόλος τῶν κλεπτῶν λανθανέτω σε· ὑποβάλλουσι γὰρ ἡμῖν τῶν κοσμικῶν μὴ χωρίζεσθαι, πολὺν τὸν μισθὸν λέγοντες ἡμᾶς κομίζεσθαι, εἴπερ ὀρῶντες τὸ θῆλυ, κρατήσωμεν ἑαυτῶν, οἷς τισιν οὐ πείθεσθαι δεῖ, μᾶλλον δὲ τοῦναντίον ποιεῖν.

[3.4a] Ὄταν τῶν οἰκείων ἡμῶν μακρῷ χρόνῳ ἀναχωρήσαντες μικράν τινα εὐλάβειαν ἢ κατάνυξιν ἢ ἐγκράτειαν ἑαυτοῖς περιποιησώμεθα, τότε πολλάκις οἱ λογισμοὶ τῆς φρενοβλαβοῦς οἰήσεως ἐπιστάντες, ἐπανερχεσθαι ἡμῖν ὑποβάλλουσιν εἰς τὴν οἰκείαν πατρίδα, εἰς οἰκοδομὴν πολλῶν καὶ τύπον καὶ ὠφέλειαν καὶ ἐπανόρθωσιν, τῶν τὰς πράξεις ἡμῶν τὰς ἀθεμίτους εἰδότην. Εἰ δὲ λόγου τινὸς τύχοιμεν εὐποροῦντες, καὶ ψιλῆς φρονήσεως, τότε δὴ καὶ ὡς σωτῆρας ψυχῶν καὶ διδασκάλους, εἰς τὸν κόσμον ἡμᾶς ἐπανελθεῖν ἀναπέιθουσιν· ἵνα τὰ ἐν τῷ λιμένι συναχθέντα καλῶς ἐν τῷ πελάγει κακῶς διασκορπίσωμεν. [3.4b] Μὴ τὴν γυναῖκα, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Λῶτ μιμεῖσθαι σπουδάσωμεν, ψυχὴ γὰρ στραφεῖσα ὅθεν ἐξῆλθεν, ὡς τὸ ἄλας μωρανθήσεται καὶ ἀκίνητος μενεῖ τοῦ λοιποῦ. [3.4c] Φεῦγε Αἴγυπτον ἀμεταστρεπτί, αἱ γὰρ στραφεῖσαι καρδίαι τὴν γῆν τῆς ἀπαθείας, Ἱερουσαλήμ, οὐκ ἐθεάσαντο, ἐπεὶ καὶ Μωϋσῆς ἐκεῖνος τὸ παλαιὸν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ὁμοφύλου γένους ἀπεστάλη μὲν, πολλοὺς δ' ἐν Αἰγύπτῳ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ἐπιφορὰς ἐκαρποῦτο τῶν θλίψεων. Ἔστι δὲ ὅμως οὐκ ἀπεικός,

[3.4a] Ὄταν τῶν οἰκείων ἡμῶν ἐπὶ χρόνον, ἢ χρόνους ἀναχωρήσαντες μικράν τινα εὐλάβειαν, ἢ κατάνυξιν, ἢ ἐγκράτειαν ἑαυτοῖς περιποιησώμεθα· τότε λοιπὸν οἱ λογισμοὶ τῆς ματαιότητος ἐπιστάντες πορεύεσθαι ἡμῖν πάλιν ἐπὶ τὴν οἰκείαν πατρίδα ἐπιτρέπουσιν εἰς οἰκοδομὴν πολλῶν, φησὶν, καὶ τύπον, καὶ ὠφέλειαν τῶν τὰς πράξεις ἡμῶν τὰς ἀθεμίτους σκοποῦντων. Εἰ δὲ καὶ λόγου, καὶ φίλης γνώσεως εὐποροῦντες τυγχάνομεν, τότε λοιπὸν ὡς σωτῆρας ψυχῶν, καὶ διδασκάλους ἡμᾶς ἐν αὐτῷ κόσμῳ ὑποβάλλουσιν, ἵνα τὰ ἐν τῷ λιμένι συναχθέντα καλῶς, ἐν τῷ πελάγει κακῶς σκορπίωσι. [3.4b] Μὴ τὴν γυναῖκα, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Λῶτ μιμεῖσθαι σπουδάσωμεν· ψυχὴ γὰρ στραφεῖσα ὅθεν ἐξῆλθεν, ὡς τὸ ἄλας μωρανθήσεται, καὶ ἀκίνητος λοιπὸν μένει. [3.4c] Φεῦγε Αἴγυπτον ἀμεταστρεπτί. Αἱ γὰρ στραφεῖσαι καρδίαι ἐκεῖ τὴν γῆν τῆς ἀπαθείας Ἱερουσαλήμ οὐκ ἐθεάσαντο. Ἔστιν ἐν προοιμίῳ διὰ τὸ νηπιῶδες ἀπολιπόντας τὰ οἰκεία, καὶ τελείως καθαρθέντας, πρὸς αὐτὰ συμφερόντως ἐπιστραφεῖναι, ἴσως σκοπῶ τοῦ μετὰ τὸ σωθῆναι σῶσαί τινος. Καίπερ ἐκ Θεοῦ Μωσῆς ἐκεῖνος ὁ θεόπτης, πρὸς σωτηρίαν τοῦ ὁμοφύλου γένους ἀποσταλείς, πολλοὺς ἐν Αἰγύπτῳ τοὺς κινδύνους, ἤγουν ἐν τῷ κόσμῳ τοὺς σκοτασμοὺς ἔσχηκε.

67/68 γυναῖκα ... Λῶτ] Gen. 19, 26

προλιπόντα τοὺς οἰκείους τῶν νέων τινὰ καὶ μήπω γεγονότα
τῷ παρόντι βίῳ συνόμιλον, τελείως τε καθαρθέντα
καὶ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον | ἀπορρίψαντα, συμφερόντως
ὑπονοστήσαι, καὶ μετὰ τὸ σωθῆναι σῶσαι θελήσαι τινας.

f. 23

- 80 [3.5a] Καλὸν λυπῆσαι γονέας καὶ μὴ Θεόν, ὁ μὲν γὰρ ἔπλασέ τε
ὁμοίως καὶ εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἰδεῖν τοὺς
ἀνθρώπους βούλεται. Οἱ δέ, καὶ οὖς ἐκθύμως φιλεῖν εἰώθασιν,
ἐνίστε προσαπώλεσαν καὶ τῇ κολάσει παρέπεμψαν.
[3.5b] Ξένος ἐκεῖνος ἐστίν, ὁ ὡς ἀλλόγλωσσος ἐν ὁμογλώσσοις
85 ἐν γνώσει καθήμενος. [3.5c] Οὐ μισοῦντες ἡμεῖς τοὺς οἰκείους
ἡμῶν αὐτῶν, ἢ τοὺς τόπους ἀναχωροῦμεν· ἀλλὰ τὴν ἐξ αὐτῶν
ἡμῖν προσγινομένην βλάβην ἐκφεύγοντες, τοῦτο δρῶμεν.
[3.5d] Ὡς ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις, κὰν τούτῳ γέγονεν ἡμῖν ὁ
Δεσπότης καὶ Διδάσκαλος, φαίνεται γὰρ καὶ αὐτὸς τοὺς
90 κατὰ σάρκα γονέας πολλάκις καταλιπών, ὃς παρὰ τινος
ἀκούσας, *“ἢ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ζητοῦσί
σε”*, αὐτίκα τὸ ἀπαθὲς ἡμῖν ὑπέδειξε μῖσος, εἰπών,
*μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου εἰσὶν οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ
Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.* [3.5e] Ἔστω σοι πατήρ ὁ πρὸς τὸ

[3.5a] Καλὸν λυπῆσαι γονεῖς, καὶ μὴ Κύριον· ὁ μὲν γὰρ καὶ ἔπλασε, καὶ ἔσωσεν· οἱ
δὲ πολλάκις οὖς ἠγάπησαν, ἀπόλεσαν, καὶ τῇ κολάσει παρέδωκαν. [3.5b] Ξένος
ἐκεῖνός ἐστι· ὁ ὡς ἀλλόγλωσσος ἐν ἑτερογλώσσοις ἐν γνώσει καθήμενος. [3.5c]
Οὐ μισοῦντες ἡμεῖς τοὺς οἰκείους ἑαυτῶν, ἢ τοὺς τόπους ἀναχωροῦμεν, μὴ
γένοιτο ἀλλὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ἡμῖν προσγινομένην βλάβην ἐκφεύγοντες. [3.5d] Ὡς
ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τούτοις γίνεται ἡμῖν Χριστὸς τοῖς ἀγαθοῖς διδάσκαλος. Φαίνεται
γὰρ καὶ αὐτὸς τοὺς γονεῖς κατὰ σάρκα πολλάκις καταλιπών· καὶ παρὰ τινῶν
ἀκούων· Ἡ μήτηρ σου, καὶ οἱ ἀδελφοί σου ζητοῦσί σε· θάττον ὁ καλὸς ἡμῶν
Κύριος, καὶ διδάσκαλος ἀπαθὲς μῖσος ὑπέδειξεν εἰπών· Μήτηρ μου, καὶ ἀδελφοί
μού εἰσὶν οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. [3.5e]
Ἔστω σου πατήρ ὁ πρὸς τὸ /

91/92 ἢ – σε] Mt. 12, 47 93/94 μήτηρ – οὐρανοῖς] Mt. 12, 49-50

95 φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων συγκοπιᾶσαι δυνάμενος καὶ
 βουλόμενος. Μήτηρ δὲ κατάνυξις καὶ τὸ ἐπίπονον δάκρουν,
 τὸ ἀποπλῦναί σε τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας δυνάμενον.
 Ἀδελφὸς δὲ ὁ πρὸς τὸν δρόμον τὸν ἄνω συμπονῶν καὶ
 συναμιλλώμενος. Κτῆσαι σύμβιον ἀναπόσπαστον, μνήμην
 100 θανάτου. Τέκνα δέ σοι ἔστωσαν φίλτατα, στεναγμοὶ καρδίας.
 Δουῖλον ἔχε σὸν σῶμα, καὶ μὴν καὶ φίλους, τὰς ἀγίας σαυτῶ
 δυνάμεις ἀπέργασαι, αἵτινες | ἐν καιρῷ τῆς ἐντεῦθεν f. 23^v
 ἐκδημίας, ὠφελήσαντες ἃ δύνανται πρότερον, εἶτα
 συνέκδημοί σοι γενήσονται. Αὕτη ἡ γενεὰ ἀρίστη τῶν
 105 ἐκζητούντων τὸν Κύριον.

[3.6a] Πόθος Θεοῦ, γονέων πόθον ἀπέσβεσεν. Ὁ δὲ λέγων
 ἀμφοτέρω ἔχειν, πεπλάνηκεν ἑαυτὸν, ἀμφοτέρων
 διαμαρτάνων, οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσι κυρίοις δουλεύειν, ὡς ὁ
 Κύριος ἔφησε. Τοῦ δ' αὐτοῦ Σωτῆρος πάντως ἐστὶ, καὶ τὸ
 110 οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, τῇ σαρκὶ δηλαδή, ὥστε αὐτὴν
 ἐκδοῦναι τρυφαῖς καὶ πότοις καὶ ἡδοναῖς, μήπως ὁ ταύτην
 ἔχων ἀκηκοῶς ἔση, γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση, ἀλλὰ μάχαιραν,
 τοὔτέστιν ἀγῶνας καὶ πόνους πνευματικούς, ὥστε νηστεῖαις

/ τῶν ἁμαρτημάτων συγκοπιᾶσαι δυνάμενος καὶ βουλόμενος· μήτηρ δὲ ἡ
 κατάνυξις, ἡ ἀποπλῦναί σε τοῦ ῥύπου ἰσχύουσα· ἀδελφὸς δὲ, ὁ πρὸς τὸν δρόμον
 τὸν ἄνω συμπονῶν καὶ συναμιλλώμενος· κτῆσαι σύμβιον ἀναπόσπαστον,
 μνήμην θανάτου· τέκνα δέ σου φίλτατα ἔστωσαν, στεναγμοὶ καρδίας· δουῖλον
 κτῆσαι, σὸν σῶμα· φίλους δὲ, τὰς ἀγίας δυνάμεις, αἵτινες ἐν καιρῷ ἐξόδου
 ὠφελῆσαί σε δύνανται, ἐὰν φίλοι σου γένωνται· αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν
 Κύριον. [3.6a] Πόθος Θεοῦ ἀπέσβεσεν πόθον γονέων. Ὁ δὲ λέγων ἀμφοτέρω
 ἔχειν, πεπλάνηκεν ἑαυτὸν, ἀκούων τοῦ λέγοντος οὐδεὶς δύναται δυσι κυρίοις
 δουλεύειν, καὶ τὰ ἔξης. Οὐκ ἦλθον, φησὶν ὁ Κύριος, εἰρήνην βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς,
 καὶ ἀγάπην γονέων πρὸς υἱοὺς καὶ ἀδελφούς δουλεύσαι μοι προαιρουμένους·
 ἀλλὰ μάχην καὶ μάχαιραν· διχάσαι φιλοθέους ἐκ φιλοκόσμων· ὑλικούς ἐξ
 αὔλων, φιλοδόξους ἐκ ταπεινοφρόνων·/

108 οὐδεὶς - δουλεύειν] Mt. 6, 24 cf. Lc. 16, 13   110/113 οὐκ ... μάχαιραν] Mt. 10, 34
 113 γῆ - ἀπελεύση] Gen. 3, 19

105 ἐκζητούντων] ἐκζητούτων

καὶ ἀγρυπνίαις καὶ προσευχαῖς, κατατήκειν αὐτὴν καὶ τὰ
115 ἄλογα ταύτης σκιρτήματα τα χαλινοῦν ὑπὸ τοῦ κρείττονος
λογισμοῦ. Οὐδ' αὖ πάλιν ἤλθον βαλεῖν ἀγάπην φιλοκόσμων
γονέων πρὸς υἱοὺς καὶ ἀδελφοὺς, δουλεῦσαί μοι
προαιρουμένους, ἀλλὰ μᾶλλον μάχην καὶ μάχαιραν
ἐκτέμνουσαν φιλοθέους ἐκ φιλοκόσμων· ὑλικούς ἐξ αὐλων·
120 φιλοδόξους ἐκ ταπεινοφρόνων, εὐφραίνεται γὰρ Κύριος τῷ
χωρισμῷ, τῶν τὰς τοῦ κόσμου φροντίδας οὐ περὶ πολλοῦ
ποιουμένων, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τε καὶ οἰκείωσιν.
[3.6b] Ὅρα μήπως σοι τὰ πάντα ὑδάτων πεπληρωμένα φανῆ,
τῇ προσπαθείᾳ τῶν οἰκείων σοι καθελκομένῳ, ἥνικα τὰ τῆς
125 τελευτῆς ἐπιστῆ, καὶ τῷ τῆς φιλοκοσμίας συναπέλθης
κατακλυσμῷ. [3.6c] Μὴ σε δυσωπησάτων γονέων ἢ φίλων
δάκρυα, ἴν' ὅπως μὴ αἰώνιά σε ἐκδέξεται δάκρυα.
Ἄλλ' ὀπηνίκα μὲν | αὐτὸς βούλει τῆς τοῦ κόσμου συγχύσεως
ἀπαναστῆναι, καὶ μικρὸν ἀναδῦναι τῶν τοῦ κόσμου
130 κυμάτων, πρὸς τε τὸ φῶς ἐμβλέψαι τῆς ἀληθείας, οἱ δὲ
προσῆκοντες περισχόντες ὡς μέλισσαι βομβοῦσι καὶ θρῆνον
ἐγείρουσι ἐπὶ σοὶ καὶ ὡς σφῆκες δάκνουσι, καὶ ὡς τύραννοι
κατέχειν βιάζονται καὶ ὑπισχνοῦνται πάντα τὰ φίλα καὶ
μέγιστα, τοῦ προκειμένου σοι δρόμου ἐμπόδιον γενέσθαι
135 μηχανώμενοι, τότε δὴ τότε, πρὸς τὸν σαυτοῦ θάνατον εὐθύς
ἀπιδῶν, ἀπόστηθι, ἵνα πόνον πόνῳ δυνηθῆς ἀποπέμψασθαι.
[3.6d] Ἡ τῶν τόπων ἡμῖν ἀναχώρησις, ἔστω πρὸς τὰ
ἀπαρακλητότερα καὶ ἀκενοδοξότερα μέρη. Εἰ δ' οὖν,

f. 24

/εὐφραίνεται γὰρ ὁ Κύριος ἐπ' ἀμφιβολία καὶ χωρισμῷ, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν
ἀγάπην γινομένῳ. [3.6b] Ὅρα ὅρα, μή πως ὑδάτων σοι τὰ πάντα
συμπεπληρωμένα φανῆ, τὴν προσπάθειαν τῶν οἰκείων σοι ἀγαπητῶντι, καὶ τῷ
κατακλυσμῷ τῆς φιλοκοσμίας συναπέλθης. [3.6c] Μὴ οἰκτειρήσης γονέων ἢ
φίλων δάκρυα· εἰ δὲ μὴ, αἰωνίως μέλλεις δακρύνειν. Ὅπταν σε περικυκλώσωσιν
ὡσπερ μέλισσαι, μᾶλλον δὲ σφῆκες, θρῆνον οἱ ἴδιοι ποιούμενοι ἐπὶ σοὶ,
συντόμως πρὸς τὸν σὸν θάνατον καὶ τὰς πράξεις τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα
ἀμεταστρέπτως ἀτένισον, ἵνα πόνον πόνῳ δυνηθῆς ἀποπέμψασθαι.
Ἵπισχνοῦνται δολίως ἡμῖν οἱ ἡμῶν, καὶ οὐχ ἡμῶν, πάντα τὰ φίλα
διαπράττεσθαι· σκοπὸς δὲ τούτοις τῷ ἀρίστῳ ἡμῶν ἐμποδίσαι δρόμῳ, εἴθ' οὕτως
λοιπὸν πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπὸν ἡμᾶς ἐπισπάσασθαι. [3.6d] Ἡ τῶν τόπων ἡμῶν
ἀναχώρησις ἔστω πρὸς τὰ ἀπαρακλητικώτερα, καὶ ἀκενοδοξότερα, καὶ
ταπεινότερα μέρη· εἰ δὲ μὴ, μετὰ πάθους πετόμεθα.

140 ἐμπαθείας οὐ καθαρεύειν δόξομεν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐπιχειροίη
 μετά τινος τῶν πεφυκότων τὸν τοῦ σώματος ὄγκον
 καθέλκειν, ἄλλεσθαι. [3.6e] Ὑπόκρυπτε εὐγένειαν καὶ
 εὐδοξίαν μὴ θριάμβευε, μήπως ὀφθήσῃ ἐτέρως μὲν ἐν τοῖς
 λόγοις, ἐτέρως δ' ἐν τοῖς πράγμασι διακείμενος. [3.6f] Οὐδεὶς
 145 τοσοῦτον τῇ ξενιτείᾳ ἐκδέδωκεν ἑαυτὸν, ὡς ὁ μέγας ἐκεῖνος ὁ
 ἀκηκοώς, ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ τῆς συγγενείας σου καὶ τοῦ
 οἴκου τοῦ πατρὸς σου, καίπερ εἰς ἀλλόγλωσσον καὶ
 βαρβαρώδη γῆν προσκεκλημένος. [3.6g] Ἔστι καὶ κατὰ τὸν
 μέγαν τουτονὶ τινὰ ξενιτεύσαντα ἐπιπλεῖστον πρὸς Θεοῦ
 δόξης προελθεῖν. Πλήν, ἀλλ' εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἡ τοιαύτη
 150 δόξα θεόσδοτος, ὅμως κρεῖττον αὐτὴν διὰ θυρεοῦ
 ταπεινοφροσύνης ἀπροκρούεσθαι, φευκτέον γὰρ δόξαν τὴν
 κενὴν ταύτην, ἵνα τὴν θείαν καὶ παρὰ τοῦ κρεῖττονος ἡμῖν
 αὐτοῖς προμνηστεύσωμεν. | [3.6h] Ὅπηνίκα οἱ δαίμονες ὡς ἐπὶ f. 24^v
 155 μεγάλῳ τινὶ κατορθώματι τὴν ξενιτείαν ἡμῖν ἐπαινοῦσιν ἢ
 καὶ ἄνθρωποι, τότε ἡμεῖς τοῦ δι' ἡμᾶς ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν
 ξενιτεύσαντος ἀναλάβωμεν ἔννοιαν, καὶ εὐρήσομεν ἡμᾶς
 αὐτοὺς τὸν ἅπαντα βίον, οὐδὲν ἢ μικρὰ κατορθοῦντας.

[3.6e] Ἀπόκρυπτε εὐγένειαν καὶ εὐδοξίαν ἀναπομπεύειν· μήπως εὐρεθῆς ἐτέρως
 μὲν ἐν τῷ σώματι, ἐτέρως δὲ ἐν τοῖς πράγμασι διακείμενος. [3.6f] Οὐδεὶς
 τοσοῦτον τῇ ξενιτείᾳ ἐκδέδωκεν ἑαυτὸν ὡς ἔτυχεν, ὡς ὁ μέγας ἐκεῖνος, ὁ
 ἀκηκοώς· Ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐξ οἴκου τοῦ
 πατρὸς σου· καίπερ ἐν ἀλλογλώσσῳ καὶ ἐξ οἴκου τοῦ πατρὸς σου· καί περ εἰς
 ἀλλογλώσσον καὶ βαρβαρώδη γῆν προσκαλούμενος. [3.6g] Ἔστιν ὅτε, κατὰ τὸν
 μέγαν τοῦτον τινὰ ξενιτεύσαντα, ἐπὶ πλεῖον ὁ Κύριος ἐδόξασε· πλήν, εἰ καὶ δόξα
 θεόσδοτος, καλὸν αὐτὴν διὰ θυρεοῦ ταπεινώσεως ἀποστρέφεσθαι. [3.6h]
 Ὅπηνίκα οἱ δαίμονες ὡς ἐπὶ μεγάλῳ κατορθώματι τῇ ξενιτείᾳ ἐπαινοῦσιν ἡμᾶς, ἢ
 καὶ οἱ ἄνθρωποι, τότε ἡμεῖς τοῦ δι' ἡμᾶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τὴν γῆν
 ξενιτεύσαντος ἀναλαμβάνωμεν ἔννοιαν, καὶ εὐρήσομεν ἑαυτοὺς εἰς αἰῶνα
 αἰῶνος ἀναπληροῦν μὴ ἰσχύοντας.

[3.6h] Χαλεπή ή προς τινά τῶν οἰκείων ἤ καί ξένων
προσπάθεια, εἰ γάρ μή καθάπαξ ἑαυτοῦς ταύτης
160 ἀποτινάξωμεν, δυνήσεται κατὰ μικρόν πρὸς τὸν κόσμον ἡμᾶς
ἐπισπάσασθαι καὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο ἀποσβέσαι τῆς χάριτος, ὃ ἐν
τοῖς εὐαγγελίοις ἠκούσαμεν, ὡς γὰρ ἀμήχανον ἕνα μὲν τῶν
ὀφθαλμῶν ἐς τὸν οὐρανόν, θᾶτερον δ' ἐπὶ γῆν νεύειν, οὕτως
ἀδύνατον μὴ κινδυνεῦσαι περὶ ψυχὴν, τὸν μὴ τελείως πάντων
165 ἑαυτὸν τῶν οἰκείων καὶ φίλων ἀφιστῶντα, καὶ ξένον ὁμοῦ τῷ
τε λογισμῷ καὶ τῷ σώματι γενόμενον. [3.6i] Πόνῳ μὲν δὴ
πολλῷ καὶ μόχθῳ κατορθοῦνται ἐν ἡμῖν ἦθος χρηστὸν καὶ
εὐκατάλυκτον. Ἀλλὰ γε τὸ πολλῷ μόχθῳ καὶ χρόνῳ
κατορθούμενον, οὐ τῶν ἀδυνάτων ἐν μιᾷ καιροῦ
170 ῥοπῇ ἀπολέσθαι, φθείρουσι γὰρ ἦθη χρηστὰ ὁμιλίας κακαί,
καθάπερ τις εἶπε τῶν πρὸ ἡμῶν, οὐχ ὅποι γε τοῖς τὰ κοσμικὰ
φρονοῦσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς ὁ μονήρης διεσπούδασται βίος. [3.6j]
Ὁ τοῖς ἐν κόσμῳ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν συναναστρεφόμενος ἢ
τὴν οἴκησιν ἐγγύς που τούτων ποιούμενος, ἢ ταῖς αὐταῖς
175 αὐθις ἄρκυσι περιπεσεῖται, ἢ τὴν καρδίαν, τῇ τούτων ἐνώσει
μολυνεῖ, ἢ μὴ μολυνομένους, τοὺς μολυνομένους κατακρίνων

[3.6h] Χαλεπή ή προς τινά τῶν οἰκείων ἢ καί ξένων προσπάθεια, ή δυναμένη
κατὰ μικρόν ἐπὶ τὸν κόσμον ἡμᾶς ἐπισπάσασθαι, καὶ τὸ πῦρ τῆς κατανύξεως
ἡμῶν ἀποσβέσαι τελείως. Ὡς ἀμήχανον ἐνὶ μὲν ὀφθαλμῷ εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνὶ δὲ
εἰς τὴν γῆν νεύειν, οὕτως ἀδύνατον μὴ κινδυνεῦσαι κατὰ ψυχὴν, τὸν μὴ τελείως
πάντων τῶν οἰκείων καὶ ἀνοικείων ἑαυτὸν τῷ λογισμῷ καὶ τῷ σώματι
ξενιτεύσαντα. [3.6i] Κόπῳ πολλῷ καὶ μόχθῳ κατορθοῦται ἐν ἡμῖν ἦθος χρηστὸν
καὶ εὐκατάστατον, καὶ τὸ πολλῷ μόχθῳ κατορθούμενον, δυνατὸν ἐν μιᾷ καιροῦ
ῥοπῇ ἀπολέσθαι· φθείρουσι γὰρ ἦθη χρηστὰ ὁμιλίας κακαί, κοσμικαὶ τε ἅμα καὶ
ἄκοσμοι. [3.6j] Ὁ τοῖς κατὰ τὸν κόσμον μετὰ τὴν ἀποταγὴν συναναστρεφόμενος,
ἢ πλησίον τυγχάνων, πάντως ἢ ἐν τοῖς αὐτῶν περιπεσεῖται βρόχοις ἢ τὴν
καρδίαν ἐν τῇ περὶ τούτων ἐννοίᾳ μολυνεῖ ἢ μὴ μολυνόμενος, /

170 φθείρουσιν – κακαί] I Cor. 15, 33 cf. Menander, *Thais* 218

171 καθάπερ] V3^{a. corr.}, [...]αθ[.] Vp. corr.

Περὶ ὀνείρων

180 [3.7a] Ὅτι μὲν ὁ τῆς ἡμετέρας φύσεως νοῦς ἀτελῆς
καθέστηκεν ὅλως καὶ ἀπαγῆς, καὶ τῶν ὑψηλοτέρων
ἀμελέτητος νοημάτων, ἤκιστα λέληθε, λάρυγξ μὲν γὰρ
βρώματα διακρίνει, ἀκοὴ δὲ νοήματα. Καὶ ἀσθένειαν μὲν
ὀμμάτων ἐδήλωσεν ἥλιος, ἄγνοιαν δὲ ψυχῆς, ἤλεγξε ῥήματα.
185 Πλὴν γε ὁ τῆς ἀγάπης νόμος, καὶ πρὸς τὰ ὑπὲρ δύναμιν,
λέγειν ἡμᾶς ἐκβιάζεται. Οὐκοῦν οἶμαι καλὸν εἶναι, ἐν αὐτοῖς
τοῖς τῆς ξενιτείας λόγοις, μικράττα καὶ περὶ ὀνείρων
διαλαβεῖν, ἵν' ὦμεν μὴ δὲ τούτου τοῦ δόλου τῶν δολίων
ἀπερίσκεπτοι. [3.7b] Ἐνύπνιον ἐστὶ νοῦ κίνησις ἐν ἀκινήσιᾳ
σώματος. [3.7c] Φαντασία ἐστὶν ἀνυπόστατος θεωρία, τὰ μὴ
190 ὄντα ὡς ὄντα λογιζομένη καὶ τὰ δοκοῦντα, ἀντὶ τῶν ἀληθῶν
κατοπτρεύουσα. [3.7d] Φαντασία ἐστὶν, ἀπάτη ὀφθαλμῶν, ἐν
κοιμωμένῃ διανοίᾳ. [3.7e] Φαντασία ἐστὶν, ἔκστασις
νοῦ, μὴ ἐγρηγορότος τοῦ σώματος. [3.7f] Ἡ αἰτία δι' ἣν
μετὰ τὴν προλαβοῦσαν τάξιν περὶ ὀνείρων λέγειν

/ τοὺς μολυνομένους κατακρίνων, καὶ αὐτὸς μολυνθήσεται.

Περὶ Ὀνείρων

[3.7a] Ὅτι μὲν τῆς ἡμετέρας γνώσεως νοῦς ἀτελῆς ὅλως, καὶ πάσης ἀγνοίας
ἀνάπλεως, κρύπτειν οὐ δύνατον· λάρυγξ μὲν γὰρ βρώματα διακρίνει, ἀκοὴ δὲ
νοήματα· καὶ ἀσθένειαν μὲν ὀμμάτων ἐδήλωσεν ἥλιος, ἀγνωσίαν δὲ ψυχῆς
ἤλεγξε ῥήματα· πλὴν ὁ τῆς ἀγάπης νόμος καὶ πρὸς τὰ ὑπὲρ δύναμιν ἐκβιασθῆς.
Οὐκοῦν οἶμαι, οὐδὲ γὰρ ὀρίζομαι, ἀκόλουθον μετὰ τοὺς τῆς ξενιτείας λόγους,
μᾶλλον δὲ ἐν αὐτοῖς μικρὰ περὶ τῶν ὀνείρων ἐντάξαι, ὅσον μὴδὲ τούτου τοῦ
δόλου τῶν δολίων ἀμυήτους ὑπάρχειν ἡμᾶς. [3.7b] Ἐνύπνιον ἐστὶ νοῦς κίνησις ἐν
ἀκινήσιᾳ σώματος. [3.7d] Φαντασία ἐστὶν ἀπάτη ὀφθαλμῶν ἐν κοιμωμένῃ
διανοίᾳ· [3.7e] φαντασία ἐστὶν ἔκστασις νοῦς ἐγρηγορότος τοῦ σώματος· [3.7c]
φαντασία ἐστὶν ἀνυπόστατος θεωρία. [3.7f] Ἡ αἰτία δι' ἣν μετὰ τὴν προλαβοῦσαν
τάξιν, περὶ ὀνείρων λέγειν /

195 πρόδηλος, ὅταν γὰρ δι' ἀγάπην Θεοῦ τὴν πατρίδα
καταλιπόντες καὶ τοὺς οἰκείους, ξενιτεία ἐκδῶμεν ἑαυτοὺς,
τότε δὴ κακομηχάνως οἱ δαίμονες δι' ἐνυπνίων, θορυβεῖν
ἡμᾶς πειρῶνται, τοὺς γονέας ἡμῖν ὑποδεικνύντες ἢ
θνήσκοντας ἢ κοπτομένους ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ δεινόν τι
200 πάσχοντας καὶ ἀπρεπές. Ὁ τοίνυν ὄνειροις πιστεύων, ὁμοίος
ἔστι, τῷ τὴν ἑαυτοῦ σκιὰν κατατρέχοντι, καὶ ταύτην
πειρωμένῳ κατασχεῖν. [3.7g] Οἱ δαίμονες κενοδοξίας, καθ'
ὑπνους γίνονται ἡμῖν ἔσθ' ὅτε προφητῆται, τὰ μέλλοντα ὡς
παρόντα τεκμαιρόμενοι καὶ ταῦτα ἡμῖν προευαγγελιζόμενοι.
205 [3.7h] Τῶν ὄραθέντων εἰς τέλος ἐλθόντων, ἡμεῖς
ἐκπεπλήγμεθα, καὶ ὡς πλησίον ἤδη τοῦ προγνωστικοῦ ὄντες
χαρίσματος, τὸν λογισμὸν ἀνυψώσαμεν. [3.7i] Ἐν τοῖς
πειθομένοις τῷ δαίμονι, πολλάκις προφήτης ἐγένετο. Πρὸς δὲ
τοὺς ἐξουθενοῦντας αὐτὸν, αἰεὶ ψευδόμενος διετέλεσε, πνεῦμα
210 γὰρ ὧν ὁ διάβολος, τὰ ἐντὸς τοῦ ἀέρος τούτου διερχόμενος,
καθορᾷ, καὶ νοήσας τινὰ θνήσκοντα, δι' ἐνυπνίων ἐν τοῖς
κουφοτέροις προεφήτευσεν, οὐ γὰρ τι τῶν μελλόντων ἐκ

f. 25^v

/ ἠβουλήθημεν, πρόδηλος· ὅταν καταλείψαντες διὰ τὸν Κύριον τοὺς ἑαυτῶν οἴκους καὶ οἰκείους, ξενιτεία δι' ἀγάπην Χριστοῦ πωλήσωμεν ἑαυτοὺς, τότε λοιπὸν οἱ δαίμονες δι' ἐνυπνίων θορυβεῖν δοκιμάζουσιν ἡμᾶς, τοὺς οἰκείους ἡμῖν ὑποδεικνύντες, ἢ κοπτομένους, ἢ θνήσκοντας ἢ ὑπὲρ ἡμῶν κατεχομένους, καὶ σινομένους· ὁ τοίνυν ὄνειροις πιστεύων ὁμοίος ἔστι τῷ τὴν σκιὰν αὐτοῦ κατατρέχοντι καὶ ταύτην κατέχειν περιωμένῳ. [3.7g] Δαίμονες κενοδοξίας καθ' ὑπνους προφητῆται· τὰ μέλλοντα ὡς πανοῦργοι τεκμαιρόμενοι, καὶ ταῦτα ἡμῖν προευαγγελιζόμενοι. [3.7h] τῶν ὄραμάτων πληρουμένων, ἡμεῖς ἐθαμβήθημεν· καὶ ὡς πλησίον τοῦ προγνωστικοῦ λοιπὸν ὑπάρχοντες χαρίσματος, τὸν λογισμὸν ἀνυψώσαμεν. [3.7i] Ἐν τοῖς πειθομένοις τῷ δαίμονι τούτῳ πολλάκις προφήτης ἐγένετο· πρὸς τοὺς ἐξουθενοῦντας αὐτὸν αἰεὶ ἐψεύσατο· πνεῦμα γὰρ ὧν, τὰ ἐντὸς τοῦ ἀέρος τούτου ἐώρακεν· καὶ νοήσας τινὰ θνήσκοντα, δι' ἐνυπνίων ἐν τοῖς κουφοτέροις προεφήτευσεν· Οὐδὲν τῶν μελλόντων ἐκ /

προγνώσεως ἴσασιν· ἐπεὶ καὶ οἱ φαρμακοὶ, προλέγειν ἂν ἡμῖν
καὶ τὸν θάνατον ἐδύναντο. [3.7j] Ὅταν ἐν ὕπνῳ τοῖς δαίμοσιν
215 ἀρξώμεθα πείθεσθαι, τότε ἤδη καὶ ἐγρηγορότες, ἐμπαιζόμεθα
παρ' αὐτῶν. [3.7k] Ὁ τοῖς ἐνυπνίοις πειθόμενος, τοπαράπαν
ἀδόκιμος· ὁ δὲ καθάπαξ ἀποστῶν, οὗτος φιλόσοφος. [3.7l] Εἰς
ἄγγελον μὲν φωτὸς καὶ μαρτύρων εἶδος, πολλάκις
μετασχηματίζονται δαίμονες, καὶ ἡμῖν προσερχόμενοι, αὐτοὺς
220 καθ' ὕπνου ὑπέδειξαν. Τοῦ ὕπνου δ' ἐξεγεροθέντας ἡμᾶς,
οἰήσει καὶ χαρᾶ κατεβάπτισαν. Τοῦτο δὴ σοι σημεῖον ἔστω
τῆς τῶν δαιμόνων πλάνης. Κολάσεις δὲ καὶ κρίσεις καὶ
ἀπειλὰς, ὑποδεικνύουσιν ἄγγελοι, ἵν' ἡμᾶς συσταλέντας καὶ
μετανοήσαντας, τῆς δεινῆς ἐκείνης κολάσεως ῥύσωνται. Τοῖς
225 τοίνυν κολάσεις καὶ κρίσεις ὑποδεικνύουσι πίστευε μόνοις. Εἰ
δέ τις ἀπόγνωσις καὶ οὕτω παρενοχλεῖ, ἀλλ' οὐ μᾶλλον ἢ
σπουδῆ καὶ εὐλάβεια καὶ τῶν ἐντολῶν ἀπαραίτητος τήρησις,
καὶ τοῦτο τῆς ἐναντίας εἶναι δυνάμεως νόμιζε.

[3.8a] Ὁ ξένον ἑαυτὸν ποιησάμενος διὰ τὸν ξενιτεύσαντα
230 Κύριον, τὸν ἰσάριθμον τῆς τριάδος βαθμὸν ἀναβέβηκεν. Ὁ
τοίνυν ἐπιβεβεκῶς, μὴ ἐπιβλεψάτω δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ἀλλ' ὁδῶ
βασιλικῇ πορευέσθω καὶ τῆς κατ' εὐθείαν ἐχέσθω φορᾶς.

/προγνώσεως οἱ δαίμονες οἶδασιν· ἐπεὶ καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ τὸν θάνατον ἂν ἡμῖν
προλέγειν ἐδύναντο. [3.7j] Ὅπταν ἐν ὕπνῳ τοῖς δαίμοσιν ἀρξώμεθα πείθεσθαι,
τότε λοιπὸν καὶ ἐγρηγορότας ἐμπαίζουσιν παρ' αὐτῶν. [3.7k] Ὁ ἐνυπνίος
πεισθεὶς, εἰσάπαν ἀδόκιμος· ὁ δὲ πᾶσιν ἀπιστῶν, οὗτος φιλόσοφος [3.7l] Εἰς
ἄγγελον φωτὸς, καὶ μαρτύρων εἶδος, πολλάκις μετασχηματίζονται, καὶ ἡμῖν
προσερχομένους αὐτοῖς καθ' ὕπνου ὑπέδειξαν· διυπνισθέντας, οἰήσει καὶ χαρᾶ
κατεβάπτισαν. Τοῦτο δὴ σοι ἔστω σημεῖον πλάνης· κολάσεις καὶ κρίσεις καὶ
χωρισμοὺς ὑποδεικνύουσιν ἄγγελοι· διυπνισθέντας, ἐντρόμους καὶ σκυθρωποὺς
ἀπεργάζονται. Ὅπταν ἐν τοῖς ὕπνοις τοῖς δαίμοσι πείθεσθαι ἀρξώμεθα, τότε
λοιπὸν καὶ ἐγρηγορότας ἐμπαίζουσιν. Ὁ ἐνυπνίος πεισθεὶς εἰς ἅπαν ἀδόκιμος.
Ὁ δὲ πᾶσιν ἀπιστῶν, φιλόσοφος οὗτος· Πᾶσί σοι τοῖς κόλασιν σοὶ καὶ κρίσιν
εὐαγγελιζομένοις πίστευε μόνοις· εἰ δὲ ἀπόγνωσίς σοι διενοχλεῖ, καὶ ταῦτα ἐκ
δαιμόνων. [3.8a] Ὁ τρίτος Τριάδος ἰσάριθμος δρόμος· ὁ ἐπιβεβηκῶς, μὴ
περιβλέψη δεξιὰ ἢ ἀριστερά.

218/219 ἄγγελον ... μετασχηματίζονται] II Cor. 11, 14 231/232 ὁδῶ – πορευέσθω]
Num. 20, 17 21, 22

[4.1a] Πρὸς ὑμᾶς τοίνυν ὧ οὔτοι τοὺς Χριστοῦ ἀθλητὰς καὶ
 πύκτας, προῖὼν ἡμῖν ὁ λόγος εὐκαίρως ἀπήνησε, παντὸς μὲν
 γὰρ καρποῦ προηγείται ἄνθος· τῆς δ' ὑψηλοτάτης ὑπακοῆς,
 5 ξενιτεία, ἢ σώματος ἢ θελήματος, ἐν ταῖς δυσὶ γὰρ ταύταις
 ἀρεταῖς πτεροφυήσασα ἢ ψυχῇ, πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνεισιν
 ἔρωτα, τὰ ἐκεῖθεν κάλλη περισκοποῦσα καὶ περιφέρουσα· καὶ
 ἴσως περὶ αὐτῆς θεῖος τίς μελωδήσει ἀνὴρ, τίς δώσει μοι
 πτέρυγας ὥσει περιστερᾶς καὶ πετασθήσομαι διὰ πρακτικῆς, καὶ
 10 καταπαύσω διὰ θεωρίας καὶ ταπεινώσεως.

[4.2a] Μὴ δ' αὐτὸ τὸ σχῆμα τῶν ἀνδρείων τουτωνὶ καὶ κατὰ
 πνεῦμα πολεμιστῶν εἰ δοκεῖ παρίδωμεν ἀδελφοί, μὴ οὐ
 κατάδηλον τῷ λόγῳ ποιήσασθαι, ὅπως τὸν θυρεὸν
 κατέχουσι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ γυμναστὴν πίστεως,
 15 δ' αὐτοῦ πάντα λογισμὸν, ὡς εἰπεῖν, ἀπιστίας ἢ μεταβάσεως
 ἀπωθούμενοι, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος ἀνατείνουσι
 διηνεκῶς, ἅπαν ἑαυτῶν ἀποτέμοντες θέλημα· θώρακάς τε

Περὶ τῆς μακαρίας, καὶ ἀεμνήστου ὑπακοῆς. [4.1a] Πρὸς τοὺς πύκτας ἡμῖν
 λοιπὸν, καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὰς περιῶν ὁ λόγος εὐθέτως κατήνησεν. Παντὸς
 μὲν γὰρ καρποῦ προηγείται ἄνθος· πάσης δὲ ὑπακοῆς ξενιτεία, ἢ σώματος, ἢ
 θελήματος. Ἐν ταῖς δυσὶ γὰρ ταύταις ἀρεταῖς, ὡσπερ ἐν χρυσαῖς πτέρυξι πρὸς
 τὸν οὐρανὸν ἀόκνως ἀνέρχεται ἡ ὁσία. Καὶ ἴσως περὶ αὐτῆς πνευματοδόχος τις
 ἐμελώδησε. Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὥσει περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι διὰ
 πρακτικῆς, καὶ καταπαύσω διὰ θεωρίας καὶ ταπεινώσεως; [4.2a] Μὴδ' αὐτὸ τὸ
 σχῆμα, εἰ δοκεῖ, τῶν ἀνδρείων τούτων πολεμιστῶν παραδράμωμεν τῷ λόγῳ
 κατάδηλον ποιήσασθαι, πῶς τε τὸν θυρεὸν κατέχουσι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ
 πρὸς τὸν γυμναστὴν πίστεως, ἐν αὐτῷ ὡς εἰπεῖν πάντα ἀπιστίας ἢ μεταβάσεως
 λογισμὸν ἀπωθούμενοι, τὴν τε μάχαιραν τοῦ πνεύματος ἀνατείνοντες διηνεκῶς,
 καὶ πᾶν ἑαυτῶν θέλημα πλησιάζον αὐτοῖς ἀποκτείνοντες, θώρακάς τε/

8/9/10 τίς ... καταπαύσω] Ps. 54, 7 16 μάχαιραν – πνεύματος] Eph. 6, 17

3 προῖων] *V^m ras.*

σιδηροῦς ὑπομονῆς καὶ πραότητος | ἡμφιεσμένοι, πᾶσαν f. 26^v
ῦβριν καὶ ὄνειδισμὸν καὶ συκοφαντίαν δι' αὐτῶν
20 ἀποκρούονται. Ἐχουσι δὲ καὶ περικεφαλαίαν σωτηρίου τὴν
τοῦ προεστῶτος δι' εὐχῆς σκέπην, τὸν μὲν νοῦν ἀεὶ πρὸς Θεὸν
ἄσχολον ἔχοντες, τὰς χεῖρας δὲ καὶ τοὺς πόδας, εἰς διακονίας
προτείνοντες.

[4.3a] Ὑπακοή ἐστι, νέκρωσις μελῶν ἐν ζώσῃ διανοίᾳ· ἢ καὶ
25 τὸναντίον· νέκρωσις διανοίας, ἐν ζῶντι καὶ ὑπηρετουμένῳ
τῷ σώματι. [4.3b] Ὑπακοή ἐστι, ἀνεξέταστος κίνησις·
ἀμελέτητος φορὰ· ἐκούσιος θάνατος· ἀπερίεργος ζωή·
ἀμέριμνος κίνδυνος· ἀνεύθυνος πρὸς Θεὸν ἀπολογία· ἀφοβία
θανάτου· ἀκίνδυνος πλοῦς· εὐλίμενον καταγώγιον· ὑπνοῦσα
30 ὁδοιπορία. [4.3c] Ὑπακοή ἐστι, μνήμα θελήσεως καὶ ἔγερσις
ταπεινώσεως· οὐκ ἀντερεῖ ἢ διακρινεῖ ὁ νεκρὸς οὗτος ἐν
ἀγαθοῖς ἢ δοκοῦσι πονηροῖς, ὁ γὰρ θανατώσας τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ εὐσεβῶς, ὑπὲρ πάντων ὁμοίως ἀναπολόγητος ἔσται.
[4.3d] Ὑπακοή ἐστίν, ἀπόθεσις διακρίσεως ἐν πλούτῳ
35 διακρίσεως. [4.3e] Ἀρχὴ μὲν νεκρώσεως σώματος καὶ ψυχῆς

/σιδηροῦς πραότητος, καὶ ὑπομονῆς ἡμφιεσμένοι, πᾶσαν ῦβριν καὶ κέντησιν, καὶ
βολίδα ἑαυτῶν δι' αὐτῶν ἀποκρούμενοι ἔχουσι τε καὶ περικεφάλαιον
σωτηρίου τὴν τοῦ προεστῶτος δι' εὐχῆς σκέπην. Ἴστανται δὲ σύμποδες οὐδ'
ὅλως, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰς διακονίαν προτείνοντες, τὴν δὲ ἐπὶ προσευχὴν ἀκίνητον
ἔχοντες. [4.3a] Ὑπακοή ἐστίν ἄρνησις ψυχῆς οἰκείας παντελῆς διὰ σώματος
ἐπιδεικνυμένη ἐνεργῶς. Ἡ τάχα τὸ ἔμπαλιν, ὑπακοή ἐστίν· νέκρωσις μελῶν ἐν
ζώσῃ διανοίᾳ. [4.3b] Ὑπακοή ἐστίν ἀνεξέταστος κίνησις, ἐκούσιος θάνατος,
ἀπερίεργος ζωή, ἀμέριμνος κίνδυνος, ἀμελέγητος Θεοῦ ἀπολογία· ἀφοβία
θανάτου, ἀκίνδυνος πλοῦς, ὑπνοῦσα ὁδοιπορία. Ὑπακοή ἐστίν μνήμα θελήσεως,
καὶ ἔγερσις ταπεινώσεως· οὐκ ἀντερεῖ, ἢ διακρίνει νεκρὸς ἐν ἀγαθοῖς, ἢ τὸ
δοκεῖν πονηροῖς. Ὁ γὰρ θανατώσας αὐτοῦ εὐσεβῶς τὴν ψυχὴν, ὑπὲρ πάντων
ἀπολογήσεται. [4.3d] Ὑπακοή ἐστίν ἀπόθεσις διακρίσεως ἐν πλούτῳ
διακρίσεως, [4.3e] ἀρχὴ μὲν νεκρώσεως, καὶ ψυχῆς/

20 περικεφαλαίαν σωτηρίου] Eph. 6, 17

20 ἀποκρούονται] *Vp.corr.*, ἀποκούονται *Va.corr.*

θελήματος, πόνος· μεσότης δὲ, ποτὲ μὲν πόνος, ποτὲ δὲ
 ἀπονία. Τέλος δὲ ἀκίνησις καὶ ἀναισθησία πόνου. Τότε δὴ
 πονῶν μᾶλλον ὀραῖται καὶ ἀλγυνόμενος ὁ ζῶν ἔτι καὶ νεκρός
 οὗτος ὁ μακάριος, ὅταν ἑαυτὸν ἴδῃ τὸ οἰκεῖον πληροῦντα
 40 θέλημα, δεδιώς τὸ κατάκριμα τοῦ ἰδίου βουλήματος.
 [4.3f] Ὅσοι πρὸς τὸ στάδιον ἤδη τῆς νοερᾶς ταύτης ὁμολογίας
 ἠθελήσατε ἀποδύσασθαι, τὸν μὲν ἐλαφρότατον τοῦ Κυρίου
 ζυγὸν ἐπὶ τῶν ὤμων ἀράμενοι, τὸ δὲ ἑαυτῶν φορτίον εἰς
 ἑτέρου ἀχένα ἐπιθεῖναι διανοηθέντες, καὶ τὰς ἑαυτῶν
 45 ἁμαρτίας ἐκουσίως τῷ ἑαυτῶν | πατρὶ ἐξομολογούμενοι, καὶ f.27
 διὰ τούτου, ἐλευθερίαν λαμβάνοντες, καὶ δι' ἑτέρου τὸ μέγα
 τοῦτο τῆς παρούσης ζωῆς διαπλεῦσαι κλυδώνιον ἔγνωτε,
 καλὴν ὁδὸν καὶ σύντομον βαδίσει διενεώθητε· κἂν τραχεῖα
 καὶ ἀνάντης τοῖς πολλοῖς εἶναι δοκῇ, καὶ οὐ ῥαδία καὶ εὐδός,
 50 ὅς γὰρ τὸ ἴδιον πάντως ἀπαρνησάμενος θέλημα, διαπαντός
 τὸ τοῦ πατρὸς ἐκπληρῶν φαίνεται, εἰς τὸν ἀκύμαντον ἐκεῖνον
 δηλαδὴ λιμένα τῆς αἰωνίου ἔφθασε ζωῆς, καὶ πρὸ τοῦ τὸν
 παρόντα βίον ἐκμετρήσει, ὑπακοὴ γὰρ ἐστὶ, τὸ καὶ ἐν πᾶσι
 τοῖς ἀγαθοῖς καὶ οἰκειοῖς κατορθώμασιν ἑαυτῷ μὴ θαρῶρειν

/θελήματος, καὶ μέλους σώματος πόνος· μεσότης δὲ ποτε μὲν πόνος, ποτὲ δὲ
 ἀπονία· τέλος δὲ ἀναισθησία λοιπὸν πᾶσα, καὶ ἀκίνησις πόνου· τότε πονῶν
 ὀραῖται, καὶ ἀλγυνόμενος ὁ ζῶν νεκρός οὗτος ὁ μακαρίτης, ὅταν ἑαυτὸν ὀψεται
 τὸ οἰκεῖον ποιῶντα θέλημα, δεδοικότα τὴν βασταγὴν τοῦ ἑαυτοῦ κρίματος.
 [4.3f] Ὅσοι πρὸς τὸ στάδιον τῆς νοερᾶς ὁμολογίας ἐπεχειρήσατε ἀποδύσασθαι·
 ὅσοι τὸν τοῦ Χριστοῦ ζυγὸν ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἀχένα ἄραι βούλεσθε· ὅσοι ἐκ
 τούτου τὸ ἑαυτῶν φορτίον ἐπὶ τὸν τοῦ ἑτέρου τράχηλον ἐπιθεῖναι σπουδάζετε·
 ὅσοι τὰς ἑαυτῶν ὀνάς γράψαι ἐκουσίως σπεύδετε, καὶ ἀντ' ἐκείνων ἐλευθερίαν
 γραφῆναι ὑμῖν βούλεσθε· ὅσοι χερσὶν ἑτέρων ἀνυψούμενοι νηχόμενοι τὸ μέγα
 τοῦτο περαιούσθε πέλαγος, γνῶτε ὡς σύντομόν τινα, καὶ τραχεῖαν ὁδὸν
 βαδίζειν ἐπεχειρήσατε, μίαν πλάνην καὶ μόνην ἐν αὐτῇ κεκτημένοι, αὕτη δὲ
 καλεῖται ἰδιορυσμία· ὁ γὰρ ταύτην εἰς ἅπαν ἀπαρνησάμενος, ἐν οἷς δοκεῖ εἶναι
 καλοῖς, καὶ πνευματικοῖς, καὶ θεαρέστοις πρὸ τοῦ βαδίζειν ἔφθασεν. Ὑπακοὴ
 γὰρ ἐστὶν ἀπιστία ἑαυτῷ ἐν τοῖς καλοῖς ἅπασιν μέχρι τέλους ζωῆς.

40 θέλημα] *V^{in ras.}*, <β>ούλ<ημα>? *V^{ante ras.}*

55 τινα, ἀλλὰ τῷ ἀγαθῷ πατρὶ καὶ διδασκάλῳ τὰ πάντα
 λογίζεσθαι. [4.3g] Μέλλοντες ἀδελφοὶ τὸν ἡμέτερον αὐχένα
 παρέχειν ἑτέρῳ, καὶ ὑποκύπτειν σωτηρίας ψυχικῆς ἕνεκεν,
 πρὸ μὲν τῆς εισόδου, εἴ τις φρόνησις παρ' ἡμῖν καὶ κρίσις
 οὕσα τυγχάνει, τὸν διδάσκαλον ἐξετάσωμεν καὶ ἀνακρίνωμεν
 60 καὶ, ἴν' οὕτως εἴπω, πειράσωμεν, ἵνα μὴ τῷ ναύτῃ ὡς
 κυβερνήτῃ, καὶ τῷ νοσοῦντι ὡς ἰατρῷ, καὶ τῷ ἐμπαθεῖ ὡς
 ἀπαθεῖ, καὶ τῷ πελάγει ὡς λιμένι περιπεσόντες, αἰφνίδιον
 ἑαυτοῖς ναυάγιον προξενήσωμεν· μετὰ δὲ τὴν ἐν τῷ σταδίῳ
 ἤδη τῆς εὐσεβείας καὶ ὑποταγῆς εἴσοδον, μηκέτι τὸν καλὸν
 65 ἡμῶν ἀθλοθέτην ἐν τινὶ τὸ σύνολον ἀνακρίνωμεν, κἂν εἴ τινα
 ἐν αὐτῷ ὡς ἀνθρώπῳ ὄντι, βραχέα πλημμελήματα
 θεωρήσασιν, εἰ γὰρ οὕτως ἀνακρινουῦμεν, ὠφέλειαν ἐκ τῆς
 ὑποταγῆς κτησόμεθα· ἀνάγκη δὲ πᾶσα τοὺς βουλομένους
 πίστιν ἔχειν βεβαίαν καὶ διηνεκῆ, πρὸς τοὺς οἰκείους αὐτῶν
 70 διδασκάλους, τὰ τούτων μόνα κατορθώματα καθορᾶν, καὶ τῇ
 ἑαυτῶν | εἰσοικιζομένους καρδίᾳ διατηρεῖν ἀνεξάλειπτα καὶ f. 27^v
 ἀεὶ τούτων μνημονεύειν, ἴν' ὅταν οἱ δαίμονες ἀπιστίαν τούτοις
 ἐγκατασπείρωσιν, ἐκ τῶν αὐτοῖς ἴσως μνημονευομένων,

[4.3g] Μέλλοντες ἐν Κυρίῳ τὸν ἑαυτῶν αὐχένα κλίνειν, σκοπῶ μὲν καὶ λόγῳ ταπεινοφροσύνης, καὶ κυρίως τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἑτέρῳ, ἐν Κυρίῳ πιστεῦειν πρὸ μὲν τῆς εισόδου, εἴπερ τις πονηρία, καὶ φρόνησις παρ' ἡμῖν τυγχάνει, τὸν κυβερνήτην ἀνακρίνωμεν, καὶ ἐξετάσωμεν, καὶ, ἴν' οὕτως εἴπω, πειράσωμεν, ἵνα μὴ τῷ ναύτῃ ὡς κυβερνήτῃ, καὶ τῷ νοσοῦντι ὡς ἰατρῷ, καὶ τῷ ἐμπαθεῖ ὡς ἀπαθεῖ, καὶ τῷ πελάγει ὡς λιμένι περιπεσόντες, ἔτοιμον ἑαυτῆς εὐρήσωμεν ναυάγιον. Μετὰ δὲ τὴν ἐν τῷ σταδίῳ λοιπὸν τῆς εὐσεβείας, καὶ ὑποταγῆς εἴσοδον, μηκέτι τὸν καλὸν ἡμῶν ἀθλοθέτην ἐν τινὶ τὸ σύνολον ἀνακρίνωμεν, κἂν τινα ἐν αὐτῷ ὡς ἐν ἀνθρώπῳ ἴσως ἔτι βραχέα πλημμελήματα θεασώμεθα. Εἰ δὲ μὴ, οὐδὲν ἐκ τῆς ὑποταγῆς οἱ ἀνακρίνοντες ὠφελοῦμεθα. Ἀνάγκη πᾶσα τοὺς βουλομένους ἐν τοῖς ἐπιστατοῦσι πίστιν ἀδίστακτον διὰ παντὸς κατέχειν, τὰ τούτων κατορθώματα ἐν τῇ αὐτῶν καρδίᾳ ἀνεξάλειπτα, καὶ ἀείμνηστα φυλάττειν, ἵνα ὅτε οἱ δαίμονες ἡμῖν ἀπιστίαν πρὸς αὐτοὺς σπείρωσιν, ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν μνημονευομένων /

59/60 ἀνακρίνωμεν – εἴπω] *V^m ras.* 73 μνημονευομένων] *V^m ras.*, μνημονευο[...]ων?

ἀποσοβεῖν αὐτοὺς ἔχωσι, καθ' ὅσον γὰρ ἀναθάλλει ἡ πίστις ἐν
75 τῇ τοῦ ὑπηκόου καρδίᾳ, κατὰ τοσοῦτον καὶ τὸ σῶμα ἐν τῇ
διακονίᾳ σπουδάζει· εἰ δὲ τῇ ἀπιστίᾳ κατεύχεται, τὸ πᾶν
ἀπώλεσε, τὸ γὰρ μὴ πιστεῖ πεπραγμένον, παντί που δῆλον
ἀμαρτία κριθήσεται.

[4.4a] Ἐάν σε ὁ λογισμὸς ὑποβάλη κατακρῖναι τὸν ὑπὸ Θεοῦ
80 σοι δοθέντα τελεῖν εἰς ἡγούμενον, εἰ μόνον εὐσεβείας
ἀντέχεται, καὶ τῶν θείων κανόνων ἀκριβέστατός ἐστι φύλαξ,
ἔτι τὲ τῶν προδήλων καθαρεύει πλημμελημάτων, ἀδικίας,
ψεύδους, καὶ ἐπιορκίας, τὸν τοιοῦτον ταχέως ἄγξον λογισμὸν·
καὶ τὸν ἐνοχλοῦντα δαίμονα, προπηλάκισον· μὴ δὲ μίαν ἐπὶ
85 σὲ χώραν, μήτ' εἴσοδον, μήτ' ἀρχὴν αὐτῷ δούς. Μᾶλλον δὲ καὶ
τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν διαλέχθητι “Τί με κάκιστε καὶ πονηρῶς
φρανακίζεις δαῖμον· τί με ταῖς σαῖς ἄρκυσι συνωθεῖς· οὐκ ἐγὼ
τοῦ ἄρχοντος, ἀλλ' αὐτὸς τοῦμὸν ἀνεδέξατο κριμα· οὐκ ἐγὼ γε
τούτου· ἀλλ' οὗτος ἐμοῦ κατέστη κριτής· εἰ δ' αὖ τούτῳ
90 σύννοιδας, ὑπὸ κενῆς φουσσωμένῳ δόξης, καὶ τῇ γαστρὶ
ταπλεῖστα χαριζομένῳ καὶ μέθης ἡττωμένῳ, καὶ τοῖς

/ἀποφιμώσωμεν. Καθόσον γὰρ ἡ πίστις θάλλει ἐν τῇ καρδίᾳ, κατὰ τοσοῦτον καὶ
τὸ σῶμα σπεύδει ἐν τῇ διακονίᾳ. Ἐπὶ δὲ εἰς ἀπιστίαν προσκόψῃ, ἔπεσε·
Πάντως γὰρ ὁ οὐκ ἐκ πίστεως, ἀμαρτία ἐστίν. [4.4a] Ἐπὶ σε ὁ λογισμὸς
ἀνακρῖναι, ἢ κατακρῖναι τὸν προηγούμενον ὑποβάλλῃ, ὡς ἀπὸ πορνείας
ἀποπήδησον· μὴδ' ὅλως τῷ ὄφει τούτῳ παράσχῃς ἄδειαν· μὴ τόπον, μὴ εἴσοδον,
μὴ ἀρχὴν. Φθέγγου δὲ πρὸς τὸν δράκοντα· Ὡ ἀπατεῶν· οὐκ ἐγὼ τοῦ ἄρχοντος,
ἀλλ' αὐτὸς τὸ ἐμὸν κριμα ἀνεδέξατο· οὐκ ἐγὼ ἐκείνου, ἀλλ' αὐτὸς ἐμοῦ κριτής
καθέστηκεν. Ὅπλον μὲν οἱ Πατέρες τὴν ψαλμοδίαν, τὴν δὲ προσευχὴν τείχος,
λουτήρα δὲ τὸ ἄμωμον δάκρυον εἶναι ὀρίζονται· τὴν δὲ μακαρίαν ὑπακοὴν
ὁμολογίαν ἔκριναν, ἧς χωρὶς οὐδεὶς τῶν ἐμπαθῶν ὄψεται τὸν Κύριον· ὁ
ὑποτακτικὸς αὐτὸς τὴν ψῆφον καθ' ἑαυτοῦ ἐκφέρει· εἰ μὲν διὰ Κύριον τελείως
ὑπακούσει, εἰ καὶ μὴ δόξει τελείως, τὸ ἑαυτοῦ κριμα ἐξεδύσατο. Εἰ δὲ τὸ ἑαυτοῦ
ἐν τισὶν ἐκπληροῖ θέλημα, ἢ καὶ δόξει ὑπακούειν, αὐτὸς τὸ φορτίον ἐπιφέρεται·
εἰ μὲντοι αὐτὸν ἐλέγχων ὁ προεστῶς οὐκ ἐπαύσατο, εὖ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ σεσιώπηκε,
τί λέγειν οὐκ ἔχω.

ὑπ' αὐτὸν βιοῦσιν αἰσχυρῶς μὴ παραινοῦντι τὰ δέοντα, ἀλλὰ
 τούναντίον καὶ συνευδοκοῦντι, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος, τὸν
 τοιοῦτον, φεῦγε καθάπαξ, ὡς οὐχ ὅπως ὠφελοῦντα μηδέν,
 95 ἀλλὰ τούναντίον καὶ λυμαινόμενον". [4.4b] Οἱ ἐν ἀπλότητι
 ὑποτασσόμενοι καλὸν δρόμον ἀνύτουσι, μὴ κεκινηκότες ἰ
 ἑαυτοῖς δι' ἀκριβολογίαν τὴν τῶν δαιμόνων πανουργίαν τε f.28
 καὶ ἀναίδειαν. [4.4c] Πρὸ πάντων, ἐξομολογησώμεθα τῷ καλῷ
 ἡμῶν Διδασκάλῳ καὶ μόνῳ· εἰ δ' ἐκεῖνος κελεύει, καὶ πᾶσι,
 100 μάλωπες γὰρ θριαμβευόμενοι, οὐ προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον
 ἀλλ' ἰαθήσονται. Ἐπεὶ καὶ τούναντίον φασί, νόσημα ὑπουλον
 μὴ δεικνύμενον, ὥστε τὴν προσήκουσαν δέξασθαι θεραπείαν,
 συναποθνήσκει τῷ κεκτημένῳ.

[4.5a] Ἐτυχόν που παραγενόμενος ἐν κοινοβίῳ καλοῦ κριτοῦ
 105 καὶ ποιμένος, ἔνθα δὴ φρίκης γέμον ἑώρακα κριτήριον, ἐκ
 γὰρ ληστρικῆς τάξεως ἦν ὁ τῇ μοναδικῇ τῷ τότε προσελθὼν
 πολιτεία· ὃν ὁ ἄριστος ἐκεῖνος ἰατρὸς καὶ ποιμὴν, ἐκέλευσεν
 ἐφ' ἡμέραις ἑπτὰ, πάσης ἀναπαύσεως ἀπολαῦσαι πρὸς
 θεωρίαν μόνην τῆς ἐν τῷ τόπῳ διατριβῆς· εἶτα

[4.4b] Οἱ ἐν ἀπλότητι ὑποτασσόμενοι ἐν Κυρίῳ καλὸν δρόμον περαιούσι, μὴ
 κεκινηκότες ἑαυτοῖς δι' ἀκριβολογίαν τὴν τῶν δαιμόνων πανουργίαν. [4.4c] Πρὸ
 πάντων ἐξομολογησώμεθα τῷ καλῷ ἡμῶν δικαστῇ καὶ μόνῳ, εἰ δὲ κελεύει καὶ
 πᾶσι μάλωπες γὰρ θριαμβευόμενοι, οὐ προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἀλλ'
 ἰαθήσονται. Φοβερόν που παραγενόμενος ἐν κοινοβίῳ καλοῦ κριτοῦ, καὶ
 ποιμένος ἑώρακα κριτήριον. [4.5a] Τετύχηκε γὰρ μου ἐκεῖσε ὑπάρχοντος, τινὰ ἐκ
 ληστρικῆς τάξεως τῇ μοναδικῇ προσελθεῖν πολιτεία, ὃν ὁ ἄριστος ἐκεῖνος
 ποιμὴν, καὶ ἰατρὸς ἐκέλευσεν ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ ἀναπαύσεως ἀπάσης ἀπολαῦσαι
 πρὸς θεωρίαν καὶ μόνην τῆς ἐν τόπῳ καταστάσεως./

110 προσκαλεσάμενος αὐτὸν, κατιδίαν ἐπυνθάνετο, εἰ ἄρα
 ἀρεστὸν αὐτῷ δοκοίη μετ' αὐτῶν τὴν συνοίκησιν ποιήσασθαι·
 ὡς δὲ συνθέμενον ἔγνω μετὰ πάσης εἰλικρινουῶς διανοίας,
 ἐκέλευσε πάλιν, εἴ τι ἀπρεπὲς αὐτῷ ἐν τῷ κόσμῳ πέπρακται
 ἐξειπεῖν· ὡς οὖν τούτων ἀσμένως ἀπάντων ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος
 115 ἐξομολόγησιν ἐποιήσατο, εἶτ' αὐθις ὁ χρηστὸς ποιμὴν
 τοιαῦτ' ἦν τούτῳ παρεγγυώμενος· “βούλομαί σε τοίνυν”, ἔφη,
 “πάσης ἐναντίον τῆς ἀδελφότητος, πάντα τὰ κατὰ σὲ
 θριαμβεῦσαι”. ὁ δὲ ὄντως τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν μισήσας
 ἐκεῖνος καὶ αἰσχύνῃς πάσης καταφρονήσας, ἀνενδοιάστως
 120 καὶ τότε καθυπέσχετο πράξειν· καὶ “εἰ βούλει” φησί, “κατὰ
 μέσῃν τῆς Ἀλεξάνδρου γενέσθω”. Προσκαλεῖται τοίνυν ὁ
 ποιμὴν εἰς τὸ Κυριακὸν, πάντας ἢ συλλεγῆναι τοὺς μοναχοὺς,
 τὸν ἀριθμὸν ὄντας διακοσίους πρὸς τοῖς τριάκοντα· εἶτα τῆς
 θείας ἤδη συνάξεως τελουμένης, ἡ κυρία δὲ ἦν τῶν ἡμερῶν,
 125 μετὰ τὴν τοῦ θείου εὐαγγελίου συμπλήρωσιν, εἴσεισιν ὁ
 γεννάδας ἐκεῖνος ὡς καταδίκης ὑπαίτιος, ὑπ' ἐνίων ἐλκόμενος
 καὶ μετρίως τυπτόμενος· τῷ χεῖρῃ τὲ δεδεμένος ὄπισθεν, καὶ
 σάκκον τρίχινον ἡμφιεσμένος, καὶ σποδὸν τῆς κεφαλῆς

f. 28^v

/Μετὰ οὖν τὴν ἑβδόμην προσκαλεσάμενος αὐτὸν κατ' ἰδίαν ὁ ποιμὴν ἠρώτα, εἰ
 ἀρεστὸν αὐτῷ τὴν συνοίκησιν μετ' αὐτῶν ποιήσασθαι· ὡς δὲ συνθέμενον αὐτὸν
 μετὰ πάσης εἰλικρινείας ἐθέασατο, πάλιν ἠρώτα τί αὐτῷ ἄτοπον ἐν τῷ κόσμῳ
 πέπρακται. Ὡς δὲ οἶδεν αὐτὸν σὺν τῷ λόγῳ πάντων προθύμως
 ἐξομολογησάμενον· πάλιν πρὸς αὐτὸν πειράζων ἔλεγε· Βούλομαί σε, φησὶν, ἐπὶ
 πάσης τῆς ἀδελφότητος ταῦτα θριαμβεῦσαι. Ὁ δὲ ὄντως τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν
 μισήσας ἐκεῖνος, καὶ αἰσχύνῃς ἀπάσης καταφρονήσας ἀδιστακτικῶς ὑπέσχετο·
 καὶ εἰ βούλει, φησὶ, κατὰ μέσον Ἀλεξάνδρου τῆς πόλεως. Εἶτα συναθροίζει ὁ
 ποιμὴν ἐν τῷ Κυριακῷ πάντα τὰ πρόβατα τὸν ἀριθμὸν τριακόσια τριάκοντα, καὶ
 τῆς θείας συνάξεως τελουμένης· ἦν γὰρ Κυριακὴ τῶν ἡμερῶν, μετὰ τὴν
 συμπλήρωσιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰσφέρει λοιπὸν τὸν ἄμεμπτον κατάδικον ἐκεῖνον
 ὑπὸ τινῶν ἀδελφῶν συρόμενον καὶ μετρίως τυπτόμενον, τὰς χεῖρας δι' ὄπισθεν
 δεδεμένον, καὶ σάκκον τρίχινον ἡμφιεσμένον, καὶ σποδὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς/

122 συλλεγῆναι - μοναχοῦς] *V^{in ras.}*

καταχέων, ὡς καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θεᾶς ἅπαντας
 130 καταπλαγέντας, ἐν ἀθυμίαις εἶναι καὶ δάκρυσιν, οὐ γὰρ ἔγνω
 τις τὸ γινόμενον· εἶθ' ὡς πλησίον τῶν τῆς ἐκκλησίας
 προσεληλύθει θυρῶν, προσφωνεῖ αὐτῷ ἢ ἱερὰ ἐκείνη τοῦ
 φιλανθρώπου κριτοῦ κεφαλῇ μεγάλη τῇ φωνῇ, “Στῆθι, οὐ
 γὰρ ἄξιός εἰ τῆς ἐνταῦθα εἰσόδου”. Ἐκπλαγεῖς οὖν ἐπὶ τῇ τοῦ
 135 ποιμένου ἐκ τοῦ ἱερατείου πρὸς αὐτὸν ἐξελθούση φωνῇ,
 ἐνόμιζε γὰρ, ὡς ὕστερον ἡμᾶς ὄρκους διεβεβαίου, οὐκ
 ἀνθρώπου φωνὴν ἀφιέντος, ἀλλὰ βροντῆς ἐξ οὐρανοῦ
 ἐκραγείσης ἀκηκοέναι, πίπτει μὲν εὐθὺς κατὰ γῆς, ἔντρομος
 δὲ τῷ φόβῳ γενόμενος, χαμαὶ κείμενος ἐωρᾶτο καὶ τοῦδαφος
 140 βρέχων τοῖς δάκρυσιν ἀστακτί. Πάλιν οὖν ἀναστὰς παρὰ τοῦ
 θαυμασίου ἐκείνου ἱατροῦ, τοῦ τύπον σωτηρίας ἑαυτὸν πᾶσι
 παρέχοντος, πάνθ' ὅσαπερ αὐτῷ πέπρακται, ἐναντίον πάντων
 ἐζήτη κατὰ μέρος ἐξαγγεῖλαι· ὁ δὲ, μετὰ φόβου πάντων
 καθ' ἓν ἐξομολόγησιν ἐποιεῖτο, οὐ μόνον σωματικῶν κατὰ
 145 φύσιν καὶ ὑπὲρ φύσιν, ἀλλ' ἤδη καὶ ἄχρι φαρμακειῶν | καὶ f. 29
 φόνων καὶ ἐτέρων, ἃ μὴ θέμις παραδοῦναι γραφῇ. Τοιαύτην
 τοίνυν ἐξομολόγησιν ποιησάμενος, ἐπιτέτραπται αὐτίκα τὰς

/ὡς καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θεωρίας ἅπαντας καταπλαγέντας εὐθέως τῷ κλαυθμῷ
 ἀλαλάσαι· οὐ γὰρ ἔγνω τις τὸ γινόμενον. Εἶτα ὡς πλησίον τῶν τῆς ἐκκλησίας
 πυλῶν ἔφθασε, προσφωνεῖ αὐτῷ ἢ ἱερὰ ἐκείνη τοῦ φιλανθρώπου κεφαλῇ
 μεγάλη τῇ φωνῇ· Στῆθι, ἀνάξιός γὰρ ὑπάρχεις τῆς ἐνταῦθα εἰσόδου. Ἐκπλαγεῖς
 οὖν ἐπὶ τῇ τοῦ ποιμένου ἐξ ἱερατείου ἐναχθείση πρὸς αὐτὸν φωνῇ· ἐνόμιζε γὰρ,
 ὡς ἔσχατον ἡμᾶς ὄρκους ἐπληροφόρει, οὐκ ἀνθρώπου, ἀλλὰ βροντῆς ἀκηκοέναι
 πίπτει μὲν εὐθέως ἐπὶ πρόσωπον ἔντρομος γενόμενος, καὶ ὅλος τῷ φόβῳ
 κλονηθεῖς. Χαμαὶ τοίνυν ὑπάρχων, καὶ τὸ ἔδαφος τοῖς δάκρυσιν βρέχων,
 ἐπιτρέπεται πάλιν παρὰ τοῦ θαυμασίου ἱατροῦ τοῦ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ ἐν
 ἅπασιν πραγματευομένου, καὶ τύπον σωτηρίας καὶ ἐνεργούσας ταπεινώσεως πᾶσι
 παρέχοντος, εἰπεῖν πάντα τὰ πεπραγμένα αὐτῷ κατ' εἶδος ἐπὶ πάντων. Ὁ δὲ
 μετὰ φοβῆς ἐξομολογεῖ τὰ ἅπαντα καθ' ἓν ἕνα ἀκοήν ξενίζονται· οὐ μόνον
 τὰ σωματικὰ κατὰ φύσιν, καὶ παρὰ φύσιν, ἐν λογικοῖς τε ζώοις, καὶ ἀλόγοις·
 ἀλλὰ γε καὶ ἄχρι φαρμακειῶν, καὶ φόνων, καὶ ἐτέρων, ὧν οὐ θέμις ἀκοῦσαι, ἢ
 γραφῇ παραδοῦναι. Ἐξομολογησάμενος τοίνυν ἐπιτρέπει εὐθέως/

150 μὲν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κατ' ἔθος ἀποκείραι τρίχας, ἐκ τριχῶν
 δ' ἄμφια περιβαλεῖν καὶ συγκαταλεγῆναι τοῖς ἀδελφοῖς, ὃ δὴ
 καὶ παραχρῆμα πεποίηκεν. Ἐγὼ δὲ τὴν τοῦ ὀσίου τοῦδε
 σοφίαν θαυμάσας, ἠρόμην ἰδίᾳ, ἀνθ' ὅτου τὸ τοιοῦτον ξένον
 εἰργαστο σχῆμα· ὃ δὲ ὄντως ἰατρὸς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ Δεσπότη
 φιλανθρωπίας μιμούμενος, “Δυοῖν” φησὶ “τούτοιιν ἔνεκεν· ἵνα
 καὶ τὸν ἐξαγορεύσαντα τὰ πεπλημελημένα, διὰ τῆς
 155 παρούσης, τῆς μελλούσης ἀπαλλάξω αἰσχύνης, καὶ τοὺς
 κεκρυμμένα πταίσματα ἔχοντας, διὰ τούτου γε ἐξαγγέλλειν
 κἀκείνους αὐτὰ πνευματικοῖς ἀνδράσι προτρέψωμαι· οὐ
 χωρὶς, οὐδεὶς ἀφέσεως τεύξεται, οὐ γὰρ οὗτος τοῦ ἐδάφους
 ἀνέστη ὧ ἀδελφὲ Ἰωάννη, ἄχρις οὐ τῆς πάντων ἀφέσεως
 160 ἔτυχεν, ὡς καὶ τις μου τῶν ἀδελφῶν τε θαρῶρηκε λέγων·
 ἄγγελόν τινα ἐωρακέναί, χάρτην κατέχοντα ἐγγεγραμμένον,
 καὶ τὰς τούτου ἐξαγγελθείσας ἤδη κειμένου ἁμαρτίας τῷ
 καλάμῳ ἀπειληφότα, ἐξαγορεύσω γὰρ εἶπε καὶ Δαυῖδ τῷ
 Κυρίῳ τὴν ἀνομίαν μου, καὶ αὐτὸς ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς
 165 καρδίας μου”.

/ ἀποκαρθῆναι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς συγκαταριθμηθῆναι. Ἐγὼ δὲ τὴν τοῦ ὀσίου
 ἐκείνου θαυμάσας σοφίαν, ἠρώτων ἰδίᾳ, τίνος χάριν τὸ τοιοῦτον ξένον σχῆμα
 πεποίηκεν. Ὁ δὲ ὄντως ἰατρὸς· Δύο τούτων χάριν, φησὶν· πρῶτον μὲν ἵνα αὐτὸν
 ἐξομολογησάμενον διὰ τῆς παρούσης αἰσχύνης, τῆς μελλούσης ἀπαλλάξω,
 ὅπερ καὶ γέγονεν. Οὐ γὰρ ἀνέστη τοῦ ἐδάφους, ὧ ἀδελφὲ Ἰωάννη, ἄχρις οὐ τῆς
 πάντων ἀφέσεως τετύχηκε· καὶ μὴ ἀπίσται· τίς γὰρ μοι τῶν ἐκεῖσε τυγχανόντων
 τεθάρῶρηκεν ἀδελφὸς λέγων· ὅτι, φησὶν, ἐθεώρουν τινὰ φοβερόν κατέχοντα
 χάρτην γεγραμμένον, καὶ καλάμον· καὶ ἅμα. φησὶ, τὴν ἁμαρτίαν ὃ κείμενος
 ἔλεγε, ταύτην ἐκείνος τῷ καλάμῳ ἐχάραττεν, καὶ εἰκότως· Εἶπα γὰρ, φησὶν·
 Ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ· καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν
 τῆς καρδίας μου. Δεύτερον δὲ, ἐπειδὴ τινὰς κέκτημαι ἀνεξαγόρευτα πταίσματα
 ἔχοντας, καὶ διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐκείνους εἰς ἐξομολόγησιν προτρεπόμενος, ἥς
 χωρὶς οὐδεὶς ἀφέσεως τεύξεται·

163/165 ἐξαγορεύσω ... μου] Ps. 31, 5

152 δεσπότη] *V in marg.* 163] ἀπειληφότα] ἀπηλειφότα

[4.6a] Ἐωράκειν ὧ θεία καὶ ἱερά κεφαλὴ καὶ πλεῖστ' ἕτερα
θαύματος καὶ μνήμης ἄξια, παρ' ἐκείνῳ ποιμένι καὶ ποιμνίῳ
γιγνόμενα· ὧν ἓνια, κατάδηλα καὶ ὑμῖν θέσθαι πειράσομαι,
οὐ γὰρ ὀλίγον χρόνον ἔμεινα παρὰ τοῖς ὁσίοις ἐκείνοις
170 ἀνδράσι, τὴν τούτων ἀνιχνεύων οὐράνιον πολιτείαν
διηνεκῶς, ἧς ἐπὶ τῆς γῆς ὄντες, εἰς μίμησιν ἤρχοντο.
[4.6b] Ἀγάπης μὲν οὖν ἐς τοσοῦτον | ἐδέδετο παρ' αὐτοῖς f. 29^v
δεσμὸς μὴ λυόμενος, ὥστε πάντας τὴν τούτων θαυμάζειν καὶ
ἐκπλήττεσθαι σύνοδον· καίτοιπερ ἀργολογίας πάσης καὶ
175 παρῴρησίας ἀπηλλαγμένος· προύργου δὲ αὐτοῖς ἦν, τὸ μὴ
τινος ἀδελφοῦ τρωῶσαι συνείδησιν· εἰ δέ που τις ὥφθη
μισάλληλος, τοῦτον ὁ ποιμὴν ἐν τῷ ἑτέρῳ τῷ ἀγχοῦ που
διακειμένῳ φροντιστηρίῳ καὶ τοῖς κατακρίτοις ἐπίτηδες
ἀφωρισμένῳ ἐξώρισεν, ὡς τοῦ συνδέσμου τῆς ἀγάπης
180 καταλύτην δεικνύμενον. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν ἀδελφῶν τινα τὸν
πλησίον λελοιδωρηκότα ἀκήκοε, παραχρῆμα, τῆς μονῆς
ἀποσκορακισθῆναι προσέταξεν· “Οὐ δίκαιον εἶναι λέγων,
ἐνταῦθ' ὄρατὸν παρεῖναι καὶ ἀόρατον διάβολον”. [4.6c] Εἶδον
ἐγὼ παρὰ τοῖς ὁσίοις ἐκείνοις φυτὰ, ἀξίους βρίθοντα τοὺς

[4.6a] καὶ ἕτερα μένουσιν πολλὰ ἀξιοθαύμαστα, καὶ ἀξιομνημόνευτα παρὰ τῷ
ἀειμνήστῳ ἐκείνῳ ἑώρακα ποιμένι, καὶ ποιμνίῳ, ὧν τὰ πλεῖστα ὑμῖν
κατάδηλα ποιῆσαι πειράσομαι· ἔμεινα γὰρ παρ' αὐτῷ χρόνον οὐκ ὀλίγον
τὴν αὐτῶν ἀνιχνεύων πολιτείαν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ μεγάλως ἐξιστάμενος, πῶς
τε οἱ ἐπίγειοι ἐκείνοι τοὺς οὐρανίους ἐμιμοῦντο. [4.6b] Ἦν μὲν οὖν ἀγάπη
παρ' αὐτοῖς δεσμὸς ἄλυτος· καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, πάσης παρῴρησίας καὶ
ἀργολογίας ἀπηλλαγμένη. Ἦσκουν δὲ πρὸ πάντων τοῦτο, τὸ μὴ πληῖσαι
ἀδελφοῦ τὴν συνείδησιν ἐν τινι. Εἰ δέ που ἐφάνη τις μισάλληλος, τοῦτον ὁ
ποιμὴν ἐν τῷ ἀφοριστικῷ μοναστηρίῳ ὡς κατάκριτον ἐξώριζεν. Ποτὲ δὲ τινας
τῶν ἀδελφῶν, πρὸς αὐτὸν τὸν πλησίον λειδορήσαντος, παραυτίκα
διωχθῆναι αὐτὸν ὁ πανόσιος προσέταξε, λέγων μὴ συγχωρεῖν εἶναι ἐν τῇ
μονῇ ὄρατὸν, καὶ ἀόρατον διάβολον. [4.6c] Εἶδον ἐγὼ παρὰ τοῖς ὁσίοις
ἐκείνοις ὄνησιφόρα, καὶ ἀξιάγαστα ὄντως πράγματα·

175 προύργου δὲ] *Vp. corr.*, προύργο δὲ *Va. corr.* 179 ἐξώρισεν] *V in ras.*

185 καρπούς και οὐκ ὀλίγην τὴν ὄνησιν φέροντα, συνειλεγμένην
καὶ συνδεδεμένην κατὰ Κύριον ἀδελφότητα, θαυμασίας καὶ
τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν θεωρίαν ἔχουσαν, οὕτω γὰρ ἑαυτοὺς
τοῖς θείοις ἐνεγύμναζον κατορθώμασιν, ὡς μὴ δὲ δεῖσθαι
ἴσως τῆς τοῦ παιδοτρίβου διδασκαλίας καὶ ὑπομνήσεως,
190 ἀλλ' ἕκαστον τὸν ἕτερον, μᾶλλον δὲ πάντας ἀλλήλους, πρὸς
τὴν θεῖαν διεγείρειν ἐγρήγορσιν, ὅσα γὰρ πρὸς ἀρετὴν
ἔφερον, ταῦτ' ἦν αὐτοῖς μεμελετημένα καὶ πάγια, ὅστιά τε καὶ
θεῖα γυμνάσματα. Εἰ δ' αὖ συμβέβηκε τινὶ, τοῦ προεστῶτος μὴ
ἐνδημοῦντος λοιδορίας ἢ κατακρίσεως ἢ ὅλως ἀργολογίας
195 ἄρξασθαι, νεύματι τοῦτον ἀδήλω, τῶν ἀδελφῶν ἕτερός τις
κατέπαυεν· εἰ δ' ἴσως οὐκ ἐδύνατο τοῦτον ἐπισχεῖν, τὴν
συνήθη νέμων αὐτῷ μετάνοιαν, | καὶ ἅμα τὰ τῆς τελευτῆς f. 30
ἀναμιμνήσκων, εὐθύς ἀνεχώρει, καὶ τῷ παιδοτρίβῃ, τὰ
κατ' αὐτὸν ἀπήγγελε· κἀκεῖνος εὐθύς πρὸς τὴν θεραπείαν,
200 κατάλληλα ἐπετίθει τὰ φάρμακα· ἦν δὲ αὐτοῖς ὡσπερὶ νόμος
τίς βέβαιος τὸ σιγᾶν· ἢ τε τῶν χειλέων ἀκίνησία καὶ ἢ τοῦ
προσώπου κατῆφεια· δεῖσαν δέ που καὶ λόγον δοῦναί τε καὶ
λαβεῖν, περὶ τε θανάτου μνήμης καὶ τῆς ἐκδεχομένης αὐτοῦς

/ ἀδελφότητά τε κατὰ Κύριον συγγεγεννημένην, καὶ συνδεδεμένην, θαυμαστὴν
κεκτημένην, καὶ τὴν ἐργασίαν, καὶ τὴν θεωρίαν. Οὕτως γὰρ ἑαυτοὺς τοῖς θείοις
ἐξέτριβον, καὶ ἐγύμναζον κατορθώμασιν, ὡς μὴ δεῖσθαι σχεδὸν τῆς τοῦ
προεστηκότος ὑπομνήσεως· ἀλλ' ἰδιαίρετως ἀλλήλους πρὸς τὴν θεῖαν διωπνίζειν
ἐγρήγορσιν. Ἦν γὰρ αὐτοῖς ὠρισμένα τε, καὶ μεμελετημένα, καὶ πεπαγιωμένα
ὅστιά τινα, καὶ θεῖα γυμνάσματα. Εἰ ἔδοξε γὰρ τινα αὐτῶν ποτε τοῦ προεστῶτος
μὴ παρόντος λοιδορίας, ἢ κατακρίσεως, ἢ ὅλως ἀργολογίας ἄρξασθαι, νεύματι
αὐτὸν ἀγνώστως ἀδελφός τις ἕτερος ὑπομιμνήσκων λεληθότως κατέπαυεν. Εἰ δὲ
καὶ οὐκ ἦσθετο ἴσως, βαλὼν λοιπὸν μετάνοιαν ὁ ὑπομνήσας ἀνεχώρει. Ἦν δὲ
αὐτοῖς ἄληκτος (εἰ δέοιτο φθέγξασθαι) καὶ ἄπαυστος συλλαλία, ἢ τοῦ θανάτου
ἀνάμνησις, καὶ κρίσεως αἰωνίου ἔννοια.

βιοτῆς ἦν ἐκείνοις ὁ σύλλογος, ὥστε οἰονεῖ τινα ὑπομνήματα
205 ἔχειν τῆς τῶν μελλόντων ἐννοίας σφίσιν αὐτοῖς, τὰ
παρ' ἀλλήλων λεγόμενα.

[4.7a] Οὐ σιωπήσω πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοὶ τὸ τοῦ ὀψοποιοῦ τῶν
ἐκεῖ τὸ παράδοξον ἐκεῖνο κατόρθωμα, ὁρῶν γὰρ αὐτὸν ἔγωγε,
ἀένναον ἐν τῇ διακονίᾳ κεκτημένον μετὰ τῆς συννοίας καὶ
210 δάκρυον, ἐδεόμην ἀπαγγεῖλαι μοι, πόθεν τῆς τοιαύτης ἡξιώτο
χάριτος. ὁ δὲ, καίτοι μὴ βουλόμενος, ἐπιθέντος ἀνάγκην ἐμοῦ,
ἀπεκρίνατο· "Ὡς οὐδέ ποτε δουλεύειν ἀνθρώποις ἐννενόηκα
πάτερ ὅτι μὴ μόνω Θεῷ· καὶ πάσης δὲ ἡσυχίας ἀνάξιον
ἐμαυτὸν κρίνας, αὐτὴν δὴ τὴν τοῦ πυρὸς θέαν, ὑπόμνησιν τῆς
215 μελλούσης φλογὸς διαπαντὸς πεποίημαι· ὅθεν καὶ τῷ φόβῳ
συνελαυνόμενος, τουτὶ προχέω τὸ δάκρυον σβεστήριον τῆς
τοιαύτης φλογὸς ἔσεσθαι μοι νομίζων". [4.7b] Καὶ ἐκεῖνο δέ μοι
τῶν θαυμασίων εἰς ἀρετῆς κατεφαίνετο λόγον, καὶ γὰρ
οὐδ' ἐπ' αὐτῆς τῆς τραπέζης, τῆς νοερᾶς ἐργασίας ἐπαύοντο·
220 σεσημειωμένῳ δὲ ἦθει τινὶ καὶ ἀφανεῖ νεύματι, τῆς κατὰ
ψυχὴν ἑαυτοῦς ὑπεμίμησκον προσευχῆς· οὐκ ἐν τῇ τραπέζῃ

[4.7a] Οὐ σιωπήσω ὑμῖν φράσαι τοῦ ὀψοποιοῦ τῶν αὐτόθι τὸ παραδοξότατον
κατόρθωμα. Ὅρῶν γὰρ αὐτὸν ἀένναον ἐν τῇ διακονίᾳ κεκτημένον τὴν σύννοιαν,
καὶ τὸ δάκρυον, ἰκέτευον ἐπαγγεῖλαί μοι, πόθεν τῆς τοιαύτης χάριτος ἡξιώθη. Ὁ
δὲ βιασθεὶς παρ' ἐμοῦ ἀπεκρίνατο· Οὐδέποτε, φησὶν, ἀνθρώποις με δουλεύειν
ἐννενόηκα, ἀλλὰ τῷ Θεῷ· καὶ τῆς ἡσυχίας πάσης ἀνάξιον ἑαυτὸν καταδικάσας,
αὐτὴν τὴν τοῦ πυρὸς θέας ὑπόμνησιν τῆς μελλούσης φλογὸς διὰ παντὸς
κέκτημαι. [4.7b] Ἄλλου παραδόξου αὐτῶν ἀκουσώμεθα κατορθώματος. Καὶ γὰρ
οὐδὲ ἐπ' αὐτῆς τῆς τραπέζης, τῆς νοερᾶς ἐργασίας ἐπαύοντο. Σεσημειωμένῳ δὲ
ἦθει τινὶ ἀγνώστῳ, καὶ νεύματι τῆς κατὰ ψυχὴν ἑαυτοῦς προσευχῆς
ὑπεμίμησκον οἱ μακάριοι· οὐκ ἐν τῇ τραπέζῃ δὲ τοῦτο ποιοῦντες μόνον
ἐφαίνοντο, ἀλλὰ καὶ κατὰ πᾶσαν ἑαυτῶν ἀπάντησίν τε καὶ σύνοδον./

δὲ μόνον, τοῦτο ποιοῦντες ἐφαίνοντο, ἀλλὰ καὶ κατὰ πᾶσαν
 αὐτῶν ὑπαντήν τε καὶ σύνοδον· | εἴ ποτε δέ τι συμβέβηκε f. 30^v
 παραπεσεῖν, ἰκετεύοντες αὐτὸν οἱ λοιποὶ τῶν ἀδελφῶν, οὐκ
 225 ἀνίεσον, τούτους προσαναθεῖναι καὶ καταλιπεῖν τὴν περὶ
 αὐτοῦ φροντίδα καὶ ὡς ὑπὲρ οἰκείων τῶν ἀμαρτημάτων,
 ὑπευθύνους ἑαυτοῦς καταστήσασθαι τῷ ποιμένι· καὶ ἀντὶ τοῦ
 παραπεπτωκότος, αὐτοὺς τὴν ἐπιτίμησιν δέξασθαι
 συγχωρῆσαι· ὅθεν ὁ μέγας τὴν τῶν μαθητῶν ἐπιγνοὺς
 230 ἐργασίας, κουφοτέρας δῆθεν καὶ τὰς ἐπιτιμήσεις παρείχε-
 νομίζων ἀνεύθυνον εἶναι τὸν ἐπιτιμώμενον, ἅτε ἴσως ἐτέρου
 τοῦ πταίσαντος ὄντος· οὐκ οὐκον διηρυνᾶτο τὸν κυρίως ἀλόντα
 τῷ πταίσματι, ἀβασάνιστον γὰρ τοῦτο κατελελοίπει τὸ μέρος·
 [4.7c] Οὐ ποτε παρ' ἐκείνοις ἐργολογίας ὡς προέφημεν ἢ
 235 εὐτραπελίας εἶδος ἐπεπολίτευτο· ἀλλὰ σεμνὰ τὰ πάντα καὶ
 ἥρεμα καὶ σιγῇ σπουδαζόμενα, τὰ κάλλιστά τε καὶ ἐπωφελῆ
 καὶ μετάρσια· καὶ μὴν εἰ μὲν που τίς ἄγνω φιλονεικοῦντας
 ἐνίους μετριώτερον, διαλλάττειν ἐπειρᾶτο πᾶσι τρόπους, γόνυ
 τὲ κλίνων ἀμφοτέροις, καὶ λόγοις ὡς ἰατροῖς πρὸς ἑκάτερον
 240 χρώμενος τὴν ὀργὴν ἐκ μέσου τούτων θεῖναι βουλόμενος· εἰ

/Εἰ ποτε δὲ παράπτωμά τις αὐτῶν πεποίηκε, πλείστας ἰκεσίας παρὰ τῶν ἀδελφῶν
 ἐδέχετο αὐτοῖς περὶ τούτου πρὸς τὸν ποιμένα καταλιπεῖν τὴν φροντίδα, καὶ
 ἀπολογίαν, καὶ ἐπίπληξιν· ὅθεν ὁ μέγας τὴν τῶν μαθητῶν ἐπιγνοὺς ἐργασίαν,
 κουφοτέρας λοιπὸν καὶ τὰς ἐπιτιμήσεις παρείχεν, ὡς γινώσκων ἀνεύθυνον
 ὑπάρχειν τὸν ἐπιτιμώμενον· οὐ μὲντοι καὶ ἐπεζήτει τὸν κυρίως ἐπιπεσόντα τῷ
 πταίσματι. [4.7c] Ποῦ ποτε παρ' ἐκείνοις ἐπεπολίτευτο ἀργολογίας, ἢ
 εὐτραπελίας ὑπόμνησις; Καὶ εἰ ποῦ τις τῶν ἐν αὐτοῖς ἀμφιβολίας πρὸς τὸν
 πλησίον ἤρξατο, παριῶν ἕτερος, καὶ μετάνοιαν πεποηκῶς τὴν ὀργὴν
 διεσκέδαζεν. Εἰ δὲ μνησικακοῦντας ἤσθετο, τῷ τὰ δευτέρα τοῦ προεστῶτος
 διέποντι τὴν ὀρμὴν ἀπήγγειλε, καὶ πρὸ τῆς ἡλίου δύσεως διαλλάττεσθαι αὐτοὺς
 ἑαυτοῖς παρεσκεύαζεν. Εἰ δὲ σκληρυνόμενοι ἐσκληρύνοντο, ἢ μὴ μεταλαμβάνειν
 τροφῆς ἄχρι τῆς διαλλαγῆς ἐπετιμῶντο· ἢ τῆς μονῆς ἐξεβάλλοντο./

237 εἰ] εἰ

δ' ἐμμένοντας τοῖς ἐγνωσμένοις καὶ μνησικακοῦντας
 ἔτ' ἀλλήλους ἤσθετο, τῷ σα δευτερεῖα φέροντι τοῦ
 προεστῶτος ἀπήγγελλε παραχρῆμα· κάκεῖνος τούτους εὐθὺς
 παραλαβῶν, τὰ μὲν πειθοῖ, τὰ δ' ἀπειλαῖς χρώμενος, ἐς
 245 διαλλαγὰς προουτρέπετο· ὦγε ἀπειθεῖν οὐκ ἐξῆν· ἀλλὰ πρὶν
 ἥλιον εἰς δυσμὰς ἰέναι, τὰς πρὸς ἀλλήλους ὀργὰς καὶ
 φιλονεικίας διέλυν· εἰ δὲ τί σκληρονομένους | ἐνίους f. 31
 ὀπωσοῦν κατενόει, ἢ μὴ μεταλαμβάνειν τροφῆς, ἄχρι τοῦ
 διηλλάχθαι προσέταπεν, ἢ τῆς κοινῆς ἐξωθειῖσθαι μονῆς·
 250 πολλὴν δ' ἐκ τῆς τοιαύτης πολιτείας ἐκαρποῦντο τὴν ἡδονήν,
 ὥστε καὶ πρακτικὸς ἅμα γενέσθαι καὶ διορατικὸς
 διακριτικὸς τε καὶ ταπεινόφρονας, ἐκ τῆς τελουμένης
 τοιαύτης ἀκριβείας καὶ καταστάσεως, καὶ ἦν ἐν τούτοις ἰδεῖν
 οὐκ ὀλίγους, πολιοὺς αἰδεσίμους· καὶ ἱεροπρεπεῖς, καὶ ὥσπερ
 255 ἰσαγγέλους τινὰς, δίκην παίδων ἐν τῇ ὑπακοῇ περιτρέχοντας,
 καὶ περιμάχητον σπούδασμα τὴν ἰδίαν ἕκαστον ταπείνωσιν
 ποιουμένους.

[4.8a] Ἔτι τοίνυν ἑτέρους κατεῖδον τῶν ἀειμνήστων ἐκείνων

/Ἐώρακα ἐκεῖσε ἄνδρας περὶ τὰ πενήτηκοντα ἔτη ἐν τῇ ὑπακοῇ ἔχοντας, οὓς
 ἰκέτεον μαθεῖν, τίνα ἐκ τοῦ τοσούτου κόπου παραμυθίαν προσελάβοντο· ὧν οἱ
 μὲν εἰς ἄβυσσον ταπεινοφροσύνης κατηνηκέναι λοιπὸν ἑαυτοὺς ἔφασκον, δι'
 ἧς πάντα πόλεμον εἰς αἰῶνα διακροῦνται· ἕτεροι δὲ τελείαν ἀναισθησίαν, καὶ
 ἀπόνοιαν ἐν λαιδορίαις, καὶ ὕβρεσι λοιπὸν ἔχειν ἔλεγον. [4.8a] Ἐώρακα ἑτέρους
 τῶν ἀειμνήστων ἐκείνων/

242 ἔτ' ἀλλήλους] *V in marg.*

260 ἀνδρῶν εἰς βαθυτάτην μὲν ἡλικίαν ἐληλακότας,
 σεσοφισμένην δὲ καὶ ἐκούσιον ἀπλότητα καὶ ἀκακίαν
 ἔχοντας, οὐκ ἄλογόν τινα κατὰ τοὺς ἄλλους τοὺς τῷ κόσμῳ
 καὶ τοῖς κοσμικοῖς ἐγγηρῶντας, οὓς καὶ λεληρηκότας
 φιλοῦσι καλεῖν· ἀλλ' ἔξωθεν μὲν, ἡπίους ὄλους· προσηνεῖς·
 φαιδρούς· ἄπλαστον καὶ ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀνόθευτον καὶ
 265 τὸν λόγον καὶ τρόπον ἔχοντας, πρᾶγμα οὐκ ἐν πολλοῖς
 εὐρισκόμενον, ἐντὸς δὲ, τὸν Θεὸν αὐτὸν καὶ τὸν προεστῶτα
 ὡς ἄκακα νήπια ὀλοσχερῶς ἀναπνέοντας· βέβαιον δὲ καὶ
 σταθερὸν καὶ σύνουν ἀεὶ τὸ τῆς διανοίας ὄμμα, πρὸς μόνας
 τὰς τῶν δαιμόνων ἐπηρείας καὶ ἐπιφορὰς τῶν θλίψεων
 270 κεκτημένους· [4.8b] Οὐκ ἀποχρήσει μοι βίος ἅπας, ὧ ἱερὰ
 κεφαλῇ, τὴν τῶν μακαρίων ἐκείνων ἀρετὴν διηγουμένῳ καὶ
 οὐρανομήκη πολιτείαν· ἀλλ' ὅμως ἄμεινον ἐκ τῶν ἐκείνοις
 πονηθέντων, τὸν ἡμέτερον καλλωπίσαι λόγον, καὶ πρὸς θεῖον
 ζῆλον πάντας | διερεθίσαι, εἶπερ ἐξ οἰκείων πόνων
 275 καὶ εὐτελῶν παραινήσεων, χωρὶς γὰρ εὐλογεῖται, καθὼς φησιν
 ὁ Ἀπόστολος· οὐ χρὴ δ' ὀρῶντας ὑμᾶς τὴν τοῦ πράγματος
 δυσχέρειαν, ὑπονοῆσαι γράφειν ἡμᾶς πεπλανημένον τί καὶ
 ἀπίθανον, πέφυκε γὰρ ἡ ἀπιστία λυμαίνεσθαι

f. 31^v

/σὺν τῇ πολιᾷ τῇ ἀγγελοειδεῖ εἰς βαθυτάτην ἀκακίαν, καὶ ἀπλότητα
 σεσοφισμένην, καὶ ἐκούσιόγνωμον, καὶ θεοκατόρθωτον ἐληλακότας. Ὡσπερ
 γὰρ ὁ πονηρὸς δύο ἐστίν, ἄλλο τὸ φαινόμενον, καὶ ἄλλο τὸ κρυπτόμενον· οὕτως
 ὁ ἀπλοῦς, οὐ διπλοῦς, ἀλλ' ἐν τί ἐστίν· οὐκ ἄλογός τις ὢν, καὶ ἄσοφος κατὰ τοὺς
 ἐν κόσμῳ γηραιούς, οὓς καὶ λεληρηκότας φιλοῦσι καλεῖν· ἀλλ' ἔξωθεν μὲν,
 ἡπίους ὄλους, προσηνεῖς, φαιδρούς, ἄπλαστον ἔχοντας, καὶ ἀνεπιτήδευτον, καὶ
 ἀνόθευτον, καὶ τὸν λόγον, καὶ τὸ ἦθος, πρᾶγμα οὐκ ἐν πολλοῖς εὐρισκόμενον·
 ἔσωθεν δὲ τῇ ψυχῇ τὸν Θεὸν αὐτὸν, καὶ τὸν προεστῶτα ὡς ἀκέραια νήπια
 ἀναπνέοντας· καὶ ἰταμόν, καὶ στερέμνιον τὸ τοῦ νοῦς ὄμμα πρὸς τοὺς δαίμονας,
 καὶ τὰ πάθη κεκτημένους. [4.8b] Ἐπιλείψει με, ὧ ἱερὰ κορυφή, καὶ θεοφιλῆς
 συνάθροισις, ὁ τῆς ζωῆς μου χρόνος, τὴν ἐκείνων τῶν μακαρίων διηγούμενον
 ἀρετὴν, καὶ οὐρανομίμητον βίωσιν· ἀλλ' ὅμως ἄμεινον ἐκ τῶν ἐκείνοις
 πεπονημένων ἰδρώτων τὸν ἡμέτερον ἐγκαλλωπίσαι πως ἡμᾶς λόγον, καὶ εἰς
 ζῆλον θεοφιλῆ διεγείραι ἢ ἐξ οἰκείων παραινήσεων. Χωρὶς γὰρ πάσης
 ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος κατακοσμεῖται. Ἐκεῖνο δὲ ἐρωτῶ,
 μηδὲν ἡμᾶς πεπλανημένον γράφειν ὑπονοῆσαι· ἔθος γὰρ τῇ ἀπιστίᾳ τὴν
 ὠφέλειαν λυμαίνεσθαι. Πάλιν δὲ τῶν προειρημένων ἐχώμεθα.

275 χωρὶς ... εὐλογεῖται] Hebr. 7, 7

260 ἀνδρῶν,] *V³ in marg.* 278 πεπλανημένον] *V^p. corr.*

τὴν ἀπὸ τούτων προσοῦσαν ὠφέλειαν· ἀλλ' ἂν τοῖς
280 εὐαγγελικοῖς προσέχητε ῥήμασι, μικρὰ καὶ εὐτελῆ τὰ
παρόντα ὑμῖν φανήσεται· ἐπειδήπερ ὡς ἴστε, καὶ τῶν τοῦ
Χριστοῦ θαυμάτων, μείζω ποιεῖν ἐκελεύσθημεν, εἰ πίστιν
μέχρι καὶ κόκκου νάπυος ἔχοιμεν· πάλιν οὖν τῶν
προειρημένων ἐχώμεθα·

285 [4.9a] Ἀνήρ τις Ἰσίδωρος τοῦνομα· οὐ τῶν πολλῶν ἀλλὰ τῶν
ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς, ἐκ τῆς Ἀλεξάνδρου ὀρμώμενος πόλεως, ἐν
τῷ προλεχθέντι σεμνείῳ, πρὸ τινῶν ἐνιαυτῶν ἀφίκετο, ὡς τῆς
ἀρετῆς καὶ αὐτὸς τῶν ἀγίων μεθέξων, ἀλλὰ γὰρ οὐ συνωδᾶ τῇ
προθέσει, καὶ τὰ τοῦ ἡθους ἐπεδείκνυτο· ἀλλὰ σεμνῶ τινι ἐώκει
290 καὶ σοβαρῶ, καὶ τὰ τῆς κοσμικῆς ἔτι πλάνης ἐμφαίνοντι
σύμβολα· πρὸς ὃν ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ποιμὴν, σοφίζεταιί τι
τοιῦτον, τὸν τύφον αὐτοῦ καταστεῖλαι μηχανόμενος· καὶ “Εἰ
τὸν τοῦ Κυρίου” φησὶ “ζυγὸν καθαρῶς ἄρασθαι διανοῆ, πρὸ
πάσης ἄλλης ἀρετῆς, ὑπακοὴν σε δεῖ κτήσασθαι”· ὁ δ' εὐθύς
295 ἀρπάσας τὸν λόγον, “Ὡς σίδηρος” ἔφη “χαλκεῖ, οὕτω καὶ γὼ σοι
ἐμαυτὸν ἐκδίδωμι πάντων ἀγιώτατε· καίτοι οὐ σαυτῷ μόνῳ,
ἀλλὰ καὶ τῷ χείρονι πάντων, ὑπήκοον ἐμὲ καταστήσας, οὔτε
σαυτὸν τῆς κρίσεως, οὔτ' ἐμὲ τῆς διακονίας αἰτίαση”·

[4.9a] Τὸς ἀνὴρ Ἰσίδωρος τοῦνομα ἐξ ἀρχοντικῆς ἀξίας Ἀλεξάνδρου τῆς πόλεως
ἐν τῷ εἰρημένῳ κοινοβίῳ, πρὸ τούτων τῶν χρόνων ἀπετάξατο, ὃν καὶ γὼ ἐκεῖσε
ἔτι κατέλαβον. Τοῦτον δεξάμενος ὁ πανόσιος ἐκεῖνος ποιμὴν κακεντρεχῆ πάνυ,
καὶ ὤμον, δεινόν τε, καὶ ἀγέρωχον θεασάμενος, σοφίζεταιὶ ὁ πάνσοφος δαιμόνων
πανουργίαν δι' ἀνθρωπίνης ἐπινοίας, καὶ φησὶ πρὸς τὸν Ἰσίδωρον· Εἰ ἄρα τὸν
τοῦ Χριστοῦ ζυγὸν ἄραι προήρησας, ὑπακοὴν σε ἀσκειν πρὸ πάντων βούλομαι. Ὁ
δέ φησιν· Ὡς σίδηρος χαλκεῖ, οὕτως, ἀγιώτατε, ὑποτάσσεσθαι ἑαυτὸν δέδωκα. Ὁ
δέ μέγας καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ παραδείγματι θεραπευθεὶς, /

280 κόκκου νάπυος] Greg. Naz., *Sup. Val.*, vol. 36 p. 469 l. 23, Mich. Chon., *Orat.* 2 p. 47, l. 27

300 ἐφ' ᾧ δὲ καρδίας ὁ μέγας ἐκεῖνος ἦσθεις, μάλισθ' ὅτι καὶ
 προσφυνῶς τῷ τοῦ | σιδήρου ἐχρήσατο παραδείγματι, δίδωσιν
 αὐτίκα τὸ γυμνάσιον τῷ σιδηρῷ Ἰσιδώρῳ· πρὸς ὃν φησιν
 αὐθις· “Βούλομαί σε ἀνυποκριτῶς ἐν τῷ πυλῶνι καθέζεσαι
 τῆς μονῆς, κάκεῖ γονυκλισίαν ποιεῖν πᾶσιν ἀνθρώποις
 305 εἰσιούσι τὲ καὶ ἐξιούσι, λέγοντα· εὗξαι ὑπὲρ ἐμοῦ τιμιώτατε
 πάτερ, ἐπιληπτικὸς γάρ εἰμι”· ὑπήκουσε δ' αὐτὸς οὕτως εὐθύς,
 ὡς ἄγγελος Κυρίῳ. Πεποικηκότα τοίνυν αὐτὸν ἐκεῖ ἐνιαυτοῦς
 ἑπτὰ, καὶ εἰς βαθυτάτην ταπείνωσιν καὶ κατάνυξιν
 φθάσαντα, ἐβουλήθη μὲν ὁ ἀοίδιμος μετὰ τὴν ἑβδοματικὴν
 ἑπταετίαν, ἐπεὶ τὴν αὐτοῦ ὑπομονὴν καὶ εὐλάβειαν ἐώρα, ὡς
 310 πολλοῦ γε ἄξιον, συναριθμῆσαι τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ
 χειροτονίας ἀξιῶσαι· οὕτως δ' ἀπηνήνατο καθάπαξ
 ὁ θεῖος Ἰσιδωρος, πλείστας δὴ καὶ ἰκετεύσας δι' ἐμοῦ
 τὲ καὶ ἑτέρων, ὥστ' ἀφεῖναι τοῦτον, ταῦθ' ἅ καὶ
 πρώην ποιοῦντα ἐν τῇ αὐτῇ λειτουργίᾳ τοῦ πυλῶνος
 315 ἐνστρέφεσθαι· αἰνιξάμενός πως ἐντεῦθεν καὶ τὸ τέλος τοῦ
 βίου, ὅπερ ἤδη καὶ γέγονεν, ἔαθεις γὰρ παρὰ τοῦ διδασκάλου
 ἐν τῇ τοιαύτῃ τάξει, μετὰ καρτερίας τελειῶν τὸν τοιοῦτον

f. 32

/δίδωσιν εὐθέως τὸ γυμνάσιον τῷ σιδηρῷ Ἰσιδώρῳ καὶ φησιν· Βούλομαί σε, ὦ
 ἀδελφε, τῇ φύσει, ἐν τῷ πυλῶνι τῆς μονῆς παρίστασθαι καὶ πάσῃ ψυχῇ
 εἰσιούσῃ τε, καὶ ἐξιούσῃ ποιεῖν γονυκλισίαν λέγοντα· Εὗξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, πάτερ,
 ὅτι ἐπιληπτικὸς εἰμι. Ὑπήκουσε δὲ οὕτως, ὡς ἄγγελος Κυρίῳ. Ἐπταετίαν δὲ
 αὐτοῦ ἐκεῖσε πεποικηκότος, καὶ εἰς βαθυτάτην ταπείνωσιν, καὶ κατάνυξιν
 ἐληλακότος, ἠβουλήθη ὁ ἀοίδιμος μετὰ τὴν νομικὴν ἑπταετίαν, καὶ τὴν τοῦ
 ἀνδρὸς ἀνεύκαστον ὑπομονὴν, τοῦτον, ὡς ὑπεράξιον, τοῖς ἀδελφοῖς
 συναριθμῆσαι, καὶ χειροτονίας ἀξιῶσαι. Ὁ δὲ πλείστας καὶ δι' ἑτέρων, καὶ δι'
 ἐμοῦ τοῦ ἀσθενοῦς ἰκεσίας πεποίηκε τῷ ποιμένι, ἐκεῖσε αὐτὸν ὡσαύτως
 διάγοντα τελειῶσαι, τὸν δρόμον αἰνιξάμενος, καὶ ἀμυδρῶς πως τῷ λόγῳ τὸ
 τέλος, καὶ τὴν αὐτοῦ κλῆσιν πλησιάζουσας, ὅπερ καὶ γέγονεν. /

299/300 καρδίας ὁ μέγας ἐκεῖνος] *V^m ras.* 303 γόνου] γονυ 321 συναριθμῆσαι τοῖς]
V^m ras. 323 ὡς] *V^m ras.*

δρόμον τῆς ταπεινώσεως, εἶτα δεκάτης ἡμέρας παριούσης,
 πρὸς τὸν Θεὸν, δι' ἀδοξίας εὐκλεῶς ἐξεδήμησε· τῇ δ' ἑβδόμη
 325 τῆς αὐτοῦ μεταστάσεως, καὶ τὸν θυρωρὸν τῆς μονῆς
 προσελάβετο, ἦν γὰρ αὐτῷ προσειρηκῶς σχεδὸν ἐπὶ λέξεως·
 Ὅτιπερ ἂν τύχω παρόρησίας ἀπιὼν πρὸς Κύριον, ἀχώριστός
 μου γενήσῃ, κάκει διατάχους ἐψόμενος· ὁ δὲ καὶ τοῦτ' εἰς
 ἔργον ἐκβέβηκεν εἰς μεγίστην πληροφορίαν | τῆς f. 32^v
 330 ἀκαταισχύντου τάνδρος ὑπακοῆς καὶ τῆς ὑπερβαλλούσης
 ταπεινώσεως· ἠρόμην ἔτι περιόντα τὸν μέγαν τοῦτον
 Ἰσίδωρον, τίνας μὲν λογισμοὺς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐν νῶ
 βαλόμενος, ἐν τῷ πυλῶνι καθῆστο, τίνας δ' αὖ ἐν τοῖς μέσοις
 καὶ τελευταίοις· ὁ δὲ, παραχρημα πρὸς ἐμὴν ἀπιδῶν
 335 παραίνεσιν, οὐκ ᾤετο δεῖν κρύπτειν· Ἔν ἀρχαῖς μὲν γάρ
 φησιν ἔλογιζόμην, ὡς ὑπὲρ τῶν ἡμαρτημένων ἐμοὶ πέπρακα
 ἑμαυτόν. Ὅθεν καὶ μετ' ὀδύνης ὅτι πλείστης καὶ πικρίας, τὰς
 γονυκλισίας ἐποιούμην· ἐνιαυτοῦ δ' ἐξελθόντος, τοῦντεῦθεν
 λοιπὸν ἀλυπότερον διεκείμην, μισθὸν ἤδη παρὰ Θεοῦ ἐκ τῆς
 340 τοιαύτης ὑπομονῆς προσδοκῶν· ἑτέρου δ' αὖθις ἐνιαυτοῦ
 παροδεύσαντος, καὶ ἀνάξιον ἑμαυτὸν ἔκρινα, μὴ ὅτι τῆς τῶν

/ Ἐάσαντος γὰρ αὐτὸν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει τοῦ διδασκάλου, μετὰ δεκάτην ἡμέραν
 πρὸς Κύριον δι' ἀδοξίας ἐνδόξως ἐξεδήμησε, τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ τῆς αὐτοῦ
 κοιμήσεως. καὶ τὸν θυρωρὸν τῆς μονῆς πρὸς Κύριον προσλαβόμενος. Ἦν γὰρ
 αὐτῷ εἰρηκῶς ὁ μακάριος, ὅτιπερ, Ἐὰν τύχω παρόρησίας πρὸς Κύριον, ἀχώριστός
 μου γενήσῃ κάκει διὰ τάχος. Ὅπερ καὶ γέγονεν, εἰς μεγίστην πληροφορίαν τῆς
 ἀκαταισχύντου αὐτοῦ ὑπακοῆς, καὶ ταπεινώσεως θεομιμήτου. Ἠρώτησα ἔτι
 περιόντα τὸν μέγαν τοῦτον Ἰσίδωρον, ποίαν ἐργασίαν αὐτοῦ ὁ νοῦς ἐν τῷ πυλῶνι
 διάγοντος ἐκέκτητο. Καὶ οὐκ ἔκρυψεν ὠφελῆσαί με θέλων ὁ ἀείμνηστος. Ἐν
 ἀρχαῖς μὲν γὰρ τοῦτο, φησὶν, ἐλογιζόμην, ὅτιπερ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μου
 ἐπράθην. Ὅθεν καὶ μετὰ πικρίας πάσης, καὶ βίας, καὶ αἵματος τὴν μετάνοιαν
 ἔβαλλον. Ἐνιαυτοῦ δὲ πληρωθέντος ἀλύπως λοιπὸν διεκείμην τὴν καρδίαν,
 μισθὸν παρ' αὐτοῦ Θεοῦ ὑπομονῆς προσδεχόμενος. Περαιωθέντος δὲ ἑτέρου ἐνός
 χρόνου, ἀνάξιον ἑαυτὸν λοιπὸν ἐλογιζόμην σὺν αἰσθήσει καρδίας, καὶ τῆς ἐν τῇ
 μονῇ διατριβῆς, καὶ τῆς τῶν Πατέρων θέας, καὶ συντυχίας, καὶ τῆς τῶν
 μυστηρίων μεταλήψεως, καὶ τῆς ἐν προσώπῳ τινὸς θεωρίας. Κάτω δὲ νεύων τῷ
 ὄμματι, καὶ κατωτέρῳ φρονήματι τοὺς εἰσιόντας καὶ ἐξιόντας εἰλικρινῶς λοιπὸν
 ὑπὲρ εὐχῆς ἰκέτευον.

343 γονυκλισίας] γονυκλησίας, *Va.corr.*

θείων μυστηρίων μεταλήψεως, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ὁσίων
 ἐκείνων θεάς ὅλως καὶ ὁμιλίας· μεταταῦτα δ' ἐς γῆν ἐρείδων τὰ
 ὄμματα μετὰ ταπεινοῦ τοῦ φρονήματος, ὑπὲρ εὐχῆς τοὺς
 345 εἰσιόντας καὶ ἐξιόντας ἰκέτευον, μὴ πείραν λαβεῖν με τῶν
 ἀνηκέστων ἐκείνων κολάσεων". [4.9b] Ἐν τῇ τραπέζῃ ποτὲ
 καθημένων ἡμῶν, ὁ μέγας ἐκεῖνος καθηγητῆς πρὸς τὸ ἐμὸν
 οὖς τὸ ἅγιον αὐτοῦ κεκλικῶς στόμα, "Βούλει σοι δείξω" φησὶν
 "ἐν πολιᾷ βαθυτάτῃ, νεανικὸν καὶ θεῖον ὄντως φρόνημα;"
 350 Ἐμοῦ δὲ τὸν λόγον ἀρπάσαντος καὶ προσδεηθέντος, καλεῖ ἐκ
 τῆς δευτέρας τραπέζης Λαυρέντιόν τινα τοῦνομα ἐν ταῦτῳ
 σεμνείῳ ὀκτῶ καὶ τεσσαράκοντα ἔτη διατρίψαντα,
 πρεσβύτερόν τε ὄντα καὶ τοῦ ἱερατείου δεύτερον. Ἐλθὼν
 τοίνυν οὗτος, καὶ τῷ ἡγουμένῳ τὴν συνήθη ποιήσας
 355 μετάνοιαν, εὐλογεῖται μὲν παρ' αὐτοῦ· | ἐπεὶ δὲ ἀνέστη, οὐδὲν
 τι πρὸς αὐτοῦ ἀκήκοεν· ἀλλ' εἶασεν αὐτὸν ἐκεῖνος ὁ δίκαιος,
 οὕτω πρὸ τῆς τραπέζης ἰστάμενον, ἄχρ[ι] τελευτῆς τῆς τῶν
 μοναχῶν ἐστιάσεως· ὡς μὴ δὲ ἀντιβλέπ[η] εἰς τὸ αὐτοῦ
 πρόσωπον ἔχειν ἐμὲ αἰδούμενον· ἀναστάντων

f. 33

[4.9b] Ἐν τῇ τραπέζῃ ποτὲ συγκαθημένῳ μοι τῷ με γάλῳ ἐπιστάτῃ, πρὸς τὸ ἐμὸν
 οὖς κεκλικῶς τὸ ἅγιον αὐτοῦ στόμα φησί. Βούλει σοι δείξω ἐν πολιᾷ βαθυτάτῃ
 θεϊκὸν φρόνημα; Ἐμοῦ δὲ ἰκετεύσαντος, ὁ δίκαιος ἐκ τῆς δευτέρας τραπέζης
 Λαυρέντιον τοῦνομα περὶ τὰ τεσσαράκοντα ὀκτῶ ἔτη ἐν τῇ μονῇ ἔχοντα, καὶ
 δεύτερον τοῦ ἱερατείου πρεσβύτερον ὑπάρχοντα. Ἐλθόντα οὖν, καὶ βαλόντα τῷ
 ἡγουμένῳ γονυκλισίαν, εὐλογεῖται μὲν παρ' αὐτοῦ· ἀναστάντι δὲ οὐδὲν τὸ
 σύνολον εἶρηκεν· ἀλλ' εἶασεν αὐτὸν πρὸ τῆς τραπέζης ἰστῶτα, καὶ μὴ ἐσθίοντα
 ἦν δὲ τοῦ ἀρίστου ἢ εἰσοδος· ὥστε ποιῆσαι περὶ ὥραν μεγάλην, ἢ καὶ δύο
 ἰστάμενον· ὡς ἐμὲ λοιπὸν αἰδεῖσθαι κἂν εἰς πρόσωπον τοῦ ἐργάτου ἀτενίσαι. Ἦν
 γὰρ ὀλοπόλιος, ὀγδοηκοστὸν ἄγων χρόνον ἀναποκρίτου τε ἄχρι τῆς πληρώσεως
 τῆς ἐστιάσεως μείνοντος· ἀναστάντων/

361 ἀλλ' εἶασεν] ἀλλεῖασεν

360 τῶν τοίνυν ἡμῶν, πέμπεται παρὰ τοῦ ὀσίου, εἰπεῖν τῷ
 προλεχθέντι μεγάλῳ Ἰσιδώρῳ, τὴν τοῦ τριακοστοῦ ἐνάτου
 Ψαλμοῦ ἀρχὴν· οὐ παρεῖδον δὲ ἐγὼ τὸν γέροντα ἐπερωτήσας
 τί ἄρα παριστάμενος, καθ' ἑαυτὸν ἐλογίζετο· ὃδ' ἔφη “Τὴν τοῦ
 Χριστοῦ εἰκόνα περιθέμενος τῷ ποιμένι, οὐ λελόγισμαί ποτε
 365 παρ' αὐτοῦ ἐπιτάττεσθαι, ἀλλὰ παρὰ Θεοῦ· ὅθεν πάτερ
 Ἰωάννη, οὐχ ὡς ἐναντίον τραπέζης ἀνθρώπων, ἀλλ' ὡς
 ἐνώπιον θυσιαστηρίου ἰστάμενος, Θεῷ προσηυχόμεν
 οὐδ' ὅτι οὖν ἐννοίας τινὸς πονηρᾶς δεξάμενος περὶ αὐτοῦ, ὡς
 μικρὰν τινα τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην τρέφοντος, ἢ ἀγάπη
 370 γὰρ τὸ κακὸν οὐ λογίζεται ὡς ὁ Ἀπόστολος ἔφησε, κακείνο
 τοίνυν γίνωσκε πάτερ· ὡς ἐὰν ἀγάπη καὶ ἀπλότητι καὶ
 ἀκακίᾳ, ἐκδῶ τίς ἑαυτὸν, οὐκέτι δίδωσι καθ' ἑαυτοῦ χώραν τῷ
 πονηρῷ”.

[4.10a] Ὁ τῶν λογικῶν ἐκείνων προβάτων ποιμὴν, τοιοῦτον
 375 εἶχε καὶ τὸν οἰκονόμον τῆς τοιαύτης μονῆς, ὡς καὶ αὐτὸν
 μικροῦ δέοντα, τοιοῦτον εἶμαι τὴν ἀρετὴν, ὁποῖος ἦν καὶ
 αὐτὸς, σώφρονα, πρᾶον, ἡσυχον, μήτε θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἤττω
 δεικνύμενον, μήθ' ὑποθυμίας νικώμενον· τοῦ Κυριακοῦ
 προσέταξε μὴ δ' ἡντινοῦν αἰτίας ἔχων εἰπεῖν κατ' αὐτοῦ·

/ἡμῶν πέμπεται ὑπὸ τοῦ ὀσίου εἰπεῖν τῷ προμνημονευθέντι μεγάλῳ Ἰσιδώρῳ τὴν
 τοῦ τριακοστοῦ ἐνάτου ψαλμοῦ ἀρχὴν. Οὐ παρεῖδον δὲ ἐγὼ ὡς πονηρότατος τὸν
 γέροντα πειρᾶσαι· ἐρωτήσαντος δὲ μου αὐτὸν τί ἄρα παριστάμενος τῇ τραπέζῃ
 ἐλογίζετο· Τοῦ Χριστοῦ, ἔφη, τὴν εἰκόνα τῷ ποιμένι περιθέμενος, οὐδ' ὅπως ποτὲ
 ἐξ αὐτοῦ ἐπιτάσσεσθαι λελόγισμαι, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ Ὁθεν, πάτερ Ἰωάννη, οὐχ ὡς
 ἐνώπιον τραπέζης ἀνθρώπων, ἀλλ' ὡς ἐνώπιον θυσιαστηρίου Θεοῦ, καὶ Θεῷ
 ἰστάμεν προσευχόμενος· οὐδ' ὅπως ἐννοιάν τινα πρὸς τὸν ποιμένα πονηρὰν
 λογισάμενος, ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν μου πίστεως καὶ ἀγάπης. Εἶρηκε γὰρ τις, ὅτι ἢ
 ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ κακόν. Πλὴν κακείνα γίνωσκε, Πάτερ ὅτι ἐπὶ τίς εἰς
 ἀπλότητα καὶ ἐκουσίαν ἀκακίαν ἐκδῶ, οὐκ ἔτι ἐκεῖ ὁ πονηρὸς χώραν ἢ ὦραν
 ἀναλαμβάνει. [4.10a] Κύριος ὁ δίκαιος, οἷος καὶ ἦν ὁ τῶν λογικῶν θρεμμάτων
 σωτὴρ διὰ τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνος τοιοῦτον αὐτῷ καὶ οἰκονομοῦντα τὰ τὴν μονὴν
 ἄλλον πέπομφε· ἦν γὰρ σώφρων εἰ καὶ τις ἄλλος, πρᾶος, ὡς πάνυ ὀλίγοι. Τούτῳ
 πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν ὠφέλειαν ἐπηνέχθη ὁ γέρον ὁ μέγας εἰκὴ ἐπὶ τοῦ Κυριακοῦ
 διωχθῆναι αὐτὸν κελεύσας ἀκαίρως. Ἐγὼ δὲ ἐγνωκῶς ἀμεμπτον αὐτὸν εἶναι ἐφ'
 ᾧ ἐγκλήματι πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν ὁ ποιμὴν, κατ' ἰδίαν ὑπὲρ τοῦ οἰκονόμου
 ἀπολογία ἐποιοῦμένη πρὸς τὸν μέγαν. Ὁ δὲ σοφὸς φησι/

370 τὸ - λογίζεται] I Cor. 13, 5

380 κάμου δὲ ἀπολογίας ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν μέγαν ἐκεῖνον
 ποιουμένου ἔγνω καὶ αὐτὸς ἀπεκρίνατο “Πλὴν οὕτω
 συμφέρειν ἢ ἡγοῦμαι, ὥσπερ γὰρ οὐκ ἂν τις ἐκλιμώπτοντος f. 33^v
 στόματος ἄρτον ἀρπάσει καὶ νοῦν ἔχων, οὕτως ὁ δ’ ὁ ψυχῶν
 προεστῶς οὐθ’ αὐτὸν, οὔτε τοὺς ὑπ’ αὐτῷ μαθητευομένους,
 385 ὠφελῆσαι δυνήσεται, ἂν μὴ συνεχεῖς ἐπιπλήξεις τοῖς
 τοιούτοις ἐπάγη καὶ ἐπηρείας τινὰς μετρίας, ἃς φέρειν οἰοί
 τ’ ἔσονται, τρία γὰρ τὰ μέγιστα ἀδικεῖ ὁ μὴ τοῦτο ποιῶν·
 ἑαυτὸν μὲν, τοῦ ἐκ τῆς ἐπιτιμήσεως μισθοῦ ἀποστερῶν, τοῖς
 390 μὲν, οὐ βουλόμενος δέ· καὶ τρίτον ὁ καὶ βαρύτερον, ὅτι καὶ
 αὐτοὶ οἱ δοκοῦντες εἶναι φερέπονι, ἐπὶ χρόνον ἀμεληθέντες
 καὶ μὴ ἐλεγχόμενοι, καὶ τῆς προσούσης αὐτοῖς πραότητος καὶ
 ὑπομονῆς, ἐστέρησαν ἑαυτούς, κἂν γὰρ καλὴ καὶ
 καρποφόρος καὶ πίων ἢ γῆ, ἀλλ’ οἶδε λειψίς ὕδατος ἀτιμίας,
 395 ἀκάνθας ἀναφύειν τύφου καὶ ζιζάνια πονηρίας, καὶ
 ἀκαρπίαν παντελῆ ἀφοβίας καὶ ἀμελείας· τοῦτο γινώσκων
 καὶ ὁ μέγας οἶμαι Ἀπόστολος τῷ Τιμοθέῳ ἐπέστελλε λέγων·
 ἐπίστηθι, ἐπενέσθηθι. Ἐπίπληξον αὐτοῖς· εὐκαίρως ἀκαίρως”·

/Καί γε ἔγνωκα, πάτερ, ἀλλ’ ὥσπερ οὐ δίκαιον, ἀλλ’ ἔλεεινὸν ἐκλιμώπτοντος νηπίου τὸν ἄρτον ἐκ στόματος ἀφαρπάσαι· οὕτως καὶ ἑαυτὸν, καὶ τὸν ἐργάτην ὁ ψυχῶν προεστηκώς, μὴ βλάπτει προξενῶν αὐτῷ στεφάνους, ὅσους καὶ γινώσκει αὐτὸν ὑπομένειν, κατὰ πᾶσαν ὥραν· εἴτε δι’ ὕβρεων, εἴτε δι’ ἀτιμιῶν, δι’ ἐξουδενώσεως, δι’ ἐμπαιγμῶν· τρία γὰρ μέγιστα ἀδικεῖται· πρῶτον μὲν στερούμενος αὐτὸς τοῦ ἐκ τῆς ἐπιτιμήσεως μισθοῦ· δεύτερον δὲ ὅτι καὶ ἄλλους ὠφελεῖν ἐκ τῆς ἐτέρου ἀρετῆς δυνάμενος, οὐκ ἐποίησε· τρίτον, ὁ καὶ βαρύτερον, ὅτι πολλάκις καὶ αὐτοὶ οἱ δοκοῦντες φερέπονι, καὶ ὑπομονητικοὶ ὑπάρχειν, ἐπὶ χρόνον ἀμεληθέντες, καὶ ὡς δηθεν ἐνάρετοι, λοιπὸν ὑπὸ τοῦ προεστῶτος μὴ ἐλεγχόμενοι, ἢ ὄνειδιζόμενοι, τῆς προσούσης αὐτοῖς πραότητος, καὶ ὑπομονῆς ἐστερήθησαν. Κἂν γὰρ καλὴ καὶ καρποφόρος καὶ πίων ἐστὶν ἡ γῆ, ἀλλ’ οἶδεν λειψίς ὕδατος ἀτιμίας ὑλομανοῦσαν αὐτὴν ποιεῖν, καὶ ἀκάνθας τύφου, καὶ πορνείας, καὶ ἀφοβίας ἐν αὐτῇ βλαστῆσαι. Τοῦτο γινώσκων ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἀπόστολος τῷ Τιμοθέῳ ἐπέστελλεν· Ἐπίστηθι· ἐπενέσθηθι· ἐπίπληξον αὐτοὺς εὐκαίρως, ἀκαίρως./

398 ἐπίστηθι ... ἀκαίρως] II Tim. 4, 2

400 ἔμοῦ δὲ πρὸς τὸν ὀδηγὸν ὄντως ἐκεῖνον φιλονεικοῦντος, καὶ
 τὴν ἀσθένειαν προβαλλομένου τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς· καὶ ὡς
 οἱ πολλοὶ, διὰ τῆς εἰκῆς ἐπιπλήξεως ἴσως δὲ καὶ οὐκ εἰκῆ τῆς
 ποιμνῆς εὐχερῶς ἀπορῶγγυνται, πάλιν ὁ τῆς σοφίας ἐκεῖνος
 ἔλεγεν οἶκος “Ψυχὴ δεθεῖσα διὰ Χριστὸν ἀγάπη ποιμένος καὶ
 405 πίστει εἰλικρινεῖ, καὶ μέχρις αἵματος οὐκ ἀφίσταται· καὶ
 μάλιστα εἰ φθάσειεν εὐεργετηθεῖσα παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τισὶ
 μώλωψιν, οὐ γὰρ δύναιντ' ἂν αὐτὸν χωρῖσαι οὔτ' ἄγγελοι,
 οὔτ' ἀρχαί· οὔτε δυνάμεις· οὔθ' ἕτερα τίς κτίσις, τῆς τοῦ
 Χριστοῦ καὶ ποιμένος ἀγάπης· ἢ δὲ | μὴ οὕτω δεθεῖσα καὶ f. 34
 παγεῖσα καὶ κολληθεῖσα, εἰ οὐκ εἰκῆ τὴν ἐν τῷ τόπῳ
 410 ἀναλίσκει διατριβὴν, πάνυ θαυμάζω, ἐπιπλάστῳ γὰρ
 συνήπται ὑποταγῇ”. Τὸ ἀψευδές δ' ἐκεῖνο οὐκ ἐψεύσατο
 στόμα· ἀλλὰ καὶ ὠδήγησε καὶ τετελείωκε· καὶ προσενήνοχε
 Χριστῷ ἄμωμα θύματα. [4.10b] Ἀκούσωμεν πάλιν εἰ δοκεῖ, καὶ
 ἕτεραν Θεοῦ σοφίαν ἐν ὄστρακίνοις σκεύεσι καθιεμένην. [4.10c]
 415 Ἀγάμενος ἔγωγε παρῶν ἐκεῖ, τὴν τῶν νεηλύδων ἐκείνων
 πίστιν καὶ ὑπομονὴν καὶ ἀδαμαντίνην καρτερίαν, ἐπὶ ταῖς τοῦ
 προεστῶτος ἐπηρείαις, καὶ οὐ τούτων μόνον, ἀλλ' ἔσθ' ὅπου

/Ἐμοῦ δὲ πρὸς τὸν ὀδηγὸν ὄντως ἐκεῖνον ἀντιφιλονεικοῦντος, καὶ τὴν ἀσθένειαν
 τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς προβαλλομένου, καὶ ὡς πολλοὶ ἴσως ἐκ τῆς εἰκῆς, τάχα δὲ
 καὶ οὐκ εἰκῆ ἐπιπλήξεως τῆς ποιμνῆς ἀπορῶγγυνται· πάλιν ὁ τῆς σοφίας οἶκος
 ἔλεγε· Ψυχὴ δεθεῖσα διὰ Χριστὸν ἀγάπη ποιμένος, καὶ πίστει, μέχρις αἵματος οὐκ
 ἀφίσταται· μάλιστα εἰ καὶ εὐεργετηθεῖσα ἐπὶ μώλωψί ποτε τυγχάνει παρ' αὐτοῦ·
 μνημονεύουσα τοῦ φάσκοντος· Οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, οὔτε τίς
 κτίσις ἕτερα χωρῖσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ δεδύνηται. Ἡ δὲ μὴ
 οὕτως δεθεῖσα, καὶ παγεῖσα, καὶ κολληθεῖσα, θαυμάζω, εἰ οὐκ εἰκῆ τὴν ἐν τῷ
 τόπῳ διατριβὴν διαπεραίνει, ἐπιπλάστῳ, καὶ ἠπατημένη ὑποταγῇ συνημμένη· οὐκ
 ἔψευσται δὲ ἑαυτὸν ἀληθῶς ὁ μέγας· ἀλλὰ καὶ κεκράτηκε, καὶ ὠδήγηκε, καὶ
 τετελείωκε, καὶ προσενήνοχε Χριστῷ ἄμωμα θύματα. [4.10a] Ἀκούσωμεν σοφίαν
 Θεοῦ, καὶ θαυμάσωμεν ἐν ὄστρακίνοις σκεύεσιν εὐρημένην. [4.10b] Ἀγάμενος
 ἐγὼ ἐκεῖσε παρῶν τὴν τινῶν τῶν νεοπαγῶν πίστιν, καὶ ὑπομονὴν, καὶ
 ἀδάμαστον καρτερίαν ἐπὶ ταῖς τοῦ προεστῶτος, /

καὶ τῶν ἄλλων, ἠρόμην τινὰ τῶν ἀδελφῶν, πέντε μὲν πρὸς
 τοῖς δέκα ἐνιαυτοὺς ἐν τῷ σεμνείῳ διατρίψαντα, πάντων δὲ
 420 μᾶλλον τῶν ἄλλων τὰ χεῖριστα πάσχοντα, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς
 τραπέζης ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν ἐξωθούμενον· “Ἀδελφὲ
 Ἀββάκυρε”, τοῦτο γὰρ ἦν αὐτῷ τοῦνομα· “ἀνθ’ ὄτου τῆς
 τραπέζης ἀποπέμπη πολλάκις καὶ ἀριστᾶν οὐ συγχωρῆ, καὶ
 τῶν δεῖπνων ἀπελαύνη, καὶ νῆστις ἐνίοτε διατελεῖς
 425 ὑπνώττων”. ὁδ’ “οὐκ ἄλλοῦ του ταῦτα τοὺς μοναχοὺς ἐμοὶ
 ποιεῖν” ἀπεκρίνατο, “ἢ τοῦ γινῶναι, εἴ ποτε δυνήσομαι
 κατ’ αὐτοὺς γενέσθαι, βάσανον τῆ ἐμῆ προθέσει ἐξ ἀγάπης
 προσάγοντας, ἀλλ’ οὐκ ἀληθεία ταῖς ἐπηρείαις χρωμένους·
 ὅπερ εἰδὼς ἔγωγε φέρω ταύτας ἀβαρῶς· καὶ ἰδού,
 430 πεντεκαίδεκα ἐνιαυτοὺς τοῦτ’ ἔχω κατὰ νοῦν λογιζόμενος,
 καθὼς μοι καὶ οὗτοι ἅμα τῆ ἡμετέρα εἰσόδῳ προϋπέφηναν,
 φήσαντες ἄχρι τριάκοντα ἐτῶν, πείραν προσάγειν, τοῖς
 ἐνθάδε νέον ἐληλυθόσι· καὶ δικαίως” ἔφη “πάτερ Ἰωάννη,
 τοιοῦτοις φαρμάκοις χρῶνται, ἐν τοῖς κατ’ ἐμὲ ῥαθύμοις καὶ
 435 ἀναπεπτωκόσι, χωρὶς γὰρ δοκιμῆς, ὁ χρυσοὺς οὐ τὸ | τέλειον f. 34^v
 ἔξει”. Ἐπιμείνας τοίνυν ὁ γενναῖος οὗτος Ἀββάκυρος,
 μετὰ τὴν ἐμὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἄφιξιν, ἔτη δύο,

/ἀλλὰ καὶ τῶν λίαν ὑποβεβηκότων ἠρώτων, οἰκοδομῆς χάριν, τινὰ τῶν ἀδελφῶν πέντε καὶ δέκα ἔτη ἐν τῇ μονῇ ἔχοντα, ὀνόματι Ἀββάκυρον, ὃν καὶ μάλιστα ὑπὸ πάντων σχεδὸν ἀδικούμενον, ἔσθ’ ὅτε καθ’ ἡμέραν, τῆς τραπέζης ἐκ τῶν ὑπηρετῶν διωκόμενον ἔβλεπον· ἦν γὰρ ἐκ φύσεως μικρὸν πάνυ περὶ τὴν γλῶσσαν ἀκράτητος ἀδελφός. Καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγον· Ἀδελφὲ Ἀββάκυρε, διὰ τί τῆς τραπέζης καθ’ ἡμέραν ἐλαυνόμενόν σε θεωρῶ, καὶ ἀδειπνον πολλάκις κοιμώμενον; Καί φησι· Πίστευσόν μοι, πάτερ, ὅτι δοκιμάζουσί με οἱ πατέρες μου, ἐὰν ποιῶ μοναχόν, ἐπεὶ οὐκ ἐν ἀληθείᾳ τοῦτο ποιοῦσι· καὶ γὰρ λοιπὸν γινώσκων τὸν σκοπὸν τοῦ μεγάλου, καὶ αὐτῶν, ὑπομένω πάντα ἀβαρῶς. Καὶ ἰδού δεκαπέντε ἔτη ἔχων τοῦτο λογιζόμενος, καθὼς μοι καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ ἐμῇ εἰσόδῳ ἔφησαν· ὅτι ἄχρι τῆς τριακονταετίας δοκιμάζουσι τοὺς ἀποτασσομένους· καὶ δικαίως, πάτερ Ἰωάννη χωρὶς γὰρ δοκιμῆς ὁ χρυσοὺς οὐ τελειοῦται. Ἐπιμείνας οὖν ὁ γενναῖος οὗτος Ἀββάκυρος μετὰ τὴν ἐμὴν ἄφιξιν τῷ μοναστηρίῳ διετῆ χρόνον/

πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε· τοῦτο μόνον εἰπὼν τοῖς ἀγίοις
ἐκείνοις ἀνδράσιν ἐν τῷ τελευτᾶν· “Εὐχαριστῶ τῷ Κυρίῳ μου
440 καὶ ὑμῖν ὅτι διὰ τὸ, μικροὺς τινὰς πειρασμοὺς καθεκάστην
δέχεσθαι παρ’ ὑμῶν, ἑπτακαίδεκα ἐνιαυτοὺς ἐκ δαιμόνων
ἀπείραστος ἔμεινα”. Ὃν δὴ καὶ ὡς ὁμολογητὴν, μετὰ τῶν ἐκεῖ
κατακειμένων ἀγίων, ὁ δικαιοκρίτης ποιμὴν, καταθεῖναι
ἐκέλευσεν.

445 [4.11a] Ἀδικήσω πάντως τοὺς ἐραστὰς τῶν καλῶν, εἶπερ
σιωπῆς βυθῶ, τὸ τοῦ Μακεδονίου πρώτου τῶν ἐκεῖ διακόνων
παραδράμω κατόρθωμα. [4.11b] Οὗτος ὁ τῷ Κυρίῳ
καθιερωμένος, πρὸ δυοῖν ἡμερῶν τῆς τῶν ἀγίων Θεοφανίων
έορτῆς, τὸν ποιμένα καθικετεύει εἰς τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου
450 συγχωρῆσαί οἱ πόλιν ἀφικέσθαι, χρείας χάριν ἀναγκαΐας
τινός. Λόγον μέντοι δούς αὐτῷ, θᾶπτον ἂν τῆς πόλεως
ἐξελθεῖν καὶ ἀναστρέψαι, διὰ τὴν τῆς έορτῆς τῶν Θεοφανίων
περιφάνειαν· ὁ τοίνυν διάβολος ἐμποδῶν καταστὰς τῷ
ἀρχιδιακόνῳ, τῆς πόλεως ἐξέναι οὐκ ἔδωκε κατὰ τὰς ἐκείνου
455 συνθήκας καὶ τὸν ὄρον, ὃν ἦν ἐκ τοῦ προεστῶτος λαβῶν·

*/πρὸς Κύριον ἀπεδήμησε, τοῦτο εἰπὼν τοῖς πατράσιν ἐν τῷ μέλλειν ἐκλείπειν·
Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ὑμῖν, ὅτι διὰ τὸ πειράζεσθαι εἰς σωτηρίαν
μου ἐξ ὑμῶν, ἔμεινα ἐκ δαιμόνων ἀπείραστος ἰδοὺ δεκαεπτὰ ἔτη. Ὃν καὶ ὡς
ὁμολογητὴν μετὰ τῶν ἐκείσε κατακειμένων ἀγίων ἀξίως ὁ δικαιοκρίτης ποιμὴν
κατατεθῆναι ἐκέλευσεν. [4.11a] Ἀδικῶ πάντας τοὺς ζηλωτὰς τῶν καλῶν, εἶπερ
σιωπῆς μνήματι θάψω τὸ Μακεδονίου τοῦ πρώτου τῶν ἐκείσε διακόνων
κατόρθωμα καὶ ἄθλον. [4.11b] οὗτος ὁ μεμελημένος Κυρίῳ ποτὲ τῆς τῶν ἀγίων
Θεοφανίων έορτῆς καταλαβούσης, λιπαρεῖ τὸν ποιμένα, πρὸ δύο ἡμερῶν ἐν τῇ
πόλει Ἀλεξανδρεΐα εἰσελθεῖν οἰκείας χρείας χάριν τινός, ὑποσχόμενος μέντοι
θᾶπτον ἐξέρχεσθαι τῆς πόλεως, διὰ τὴν τῆς έορτῆς ἀκουλουθίαν τε καὶ
έτοιμασίαν. Ὁ οὖν μισόκαλος διάβολος ἐμπόδιον πεποιηκῶς τῷ ἀρχιδιακόνῳ
πεποίηκεν αὐτὸν ἀπολυθέντα τοῦ ἡγουμένου, μὴ καταλαβεῖν τῇ ἀγία έορτῇ ἐν
τῇ μονῇ κατὰ τὸν ὄρον, ὃν ἦν ἐκ τοῦ προεστῶτος κομισάμενος./*

439 πειρασμοὺς] ?Vp.corr., πειραμοὺς Va.corr. 445 τὸ] Vp.corr., τῷ Va.corr.

μεθ' ἡμέραν οὖν μίας τῆς ἑορτῆς, ἐπάνεισιν ὁ καλὸς
 Μακεδόνιος· ἀφορίζει τοῦτον τῆς διακονίας ὁ ποιμὴν, καὶ τῆ
 τῶν ἐσχάτων δίδωσι χώρα· δέχεται ὁ καλὸς τῆς ὑπομονῆς
 διάκονος καὶ τῆς καρτερίας ἀρχιδιάκονος τὸν τοῦ πατρὸς
 460 ὄρον καὶ λόγον, οὕτως ἠδέως, ὥσπερ ἂν εἰ χρυσοῦν στέφανον
 περιέθηκε τῆ τούτου κορυφῇ· ἡμερῶν δὲ τεσσαράκοντα
 παριουσῶν,| πάλιν ἐπὶ τὸν ἴδιον βαθμὸν, ἀνάγειν αὐτὸν f. 35
 ἐβούλετο ὁ σοφὸς· ἀλλ' ἔφθη δυσωπήσας αὐτὸν ὁ
 Μακεδόνιος, μηκέτι τῆς τοιαύτης χωρῆσαι τάξεως, ὡς ἐν τῇ
 465 πόλει πταίσαντά τι δεινόν· γνοῦς δὲ ὁ ὄσιος μὴ ἀληθῆ ταῦτα
 λέγειν, ἀλλ' ἴν' ἐντεῦθεν πλείονα ταπεινώσιν κτήσεται, εἶξε τῇ
 τοῦ ἐργάτου καλῇ ἐπιθυμίᾳ· καὶ ἦν ἰδεῖν πολιὰν αἰδέσιμον,
 νεήλυδος τάξιν ἐπέχουσας, καὶ πάντας ἐκλιπαροῦσαν
 εἰλικρινῶς ἑαυτοῦ ὑπερεύχεσθαι· ἐμοὶ δὲ καὶ τεθάρῳηκεν ὁ
 470 μέγας οὗτος Μακεδόνιος ἐξειπεῖν τίνος ἔνεκεν ἔκουσίως τῇ
 τεταπεινωμένη ταύτῃ προσέδραμε πολιτεία "Οὐ ποτε γάρ"
 φησιν "κουφισμὸν οὕτω πολέμου παντὸς καὶ φωτισμοῦ
 θείου, πάτερ, γλυκύτητα ἐν ἑμαυτῷ τεθέαμαι ὥσπερ νῦν.
 [4.11c] Ἀγγέλων μὲν τὸ μὴ πίπτειν· οἶμαι δ' οὐδ' αὐτῶν ὡς φασί

/Μεθ' ἡμέραν οὖν καταλαβόντα, ἀφορίζει ὁ ποιμὴν τῆς διακονίας, καὶ ἐν τῷ
 ἐσχάτων ἀρχαρίων κατατάττει χώρα· δέχεται ὁ καλὸς τῆς ὑπομονῆς διάκονος
 καὶ τῆς καρτερίας ἀρχιδιάκονος, τὸν τοῦ Πατρὸς ὄρον, καὶ ἀλύπως οὕτως, ὡς
 ἑτέρου ἐπιτιμηθέντος, καὶ οὐκ αὐτοῦ· πεπονηκότα τοίνυν αὐτὸν ἐν τῇ τοιαύτῃ
 τάξει τεσσαράκοντα ἡμέρας, πάλιν ἐπὶ τὸν ἴδιον βαθμὸν ἀνήγαγε ὁ σοφός· καὶ
 δὴ μετὰ μίαν ἡμέραν δυσωπεῖται ὑπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου πάλιν ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ
 τῇ πρῶτῃ ἀτιμῇ καταστῆναι, φήσας αὐτῷ, ὅτι περὶ ἀσυγχώρητόν τι ἐν τῇ πόλει
 ἔπταισα. Γνοῦς δὲ ὁ ὄσιος ἀληθῆ μὴ λέγειν αὐτῷ, ἀλλὰ ταπεινώσεως χάριν τοῦτο
 ἐπιζητεῖν, εἶξε τῇ καλῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἐργάτου· καὶ ἦν ἰδεῖν πολιὰν αἰδέσιμον ἐν
 τῇ ἀρχαϊκῇ τῶν ἀρχαρίων διάγουσαν τάξει· καὶ πάντας δυσωποῦσαν εἰλικρινῶς
 ὑπὲρ αὐτοῦ εὔχεσθαι. Ἐπειδὴ, φησὶν, εἰς πορνείαν παρακοῆς πέπτωκα, ἐμοὶ δὲ
 τῷ ταπεινῷ τεθάρῳηκεν ὁ μέγας οὗτος Μακεδόνιος, τίνος χάριν τῇ τοιαύτῃ
 τεταπεινωμένη διαγωγῇ ἔκουσίως προσέδραμεν· οὐδέποτε γὰρ κουφισμὸν οὕτως
 πολέμου παντὸς, καὶ φωτὸς θείου γλυκασμὸν ἐν ἑαυτῷ ὡς νῦν τεθέαμαι. [4.10c]
 Ἀγγέλων, φησὶ, τὸ μὴ πίπτειν, ἴσως καὶ μὴ δυναμένων, ὡς φασὶ τινες/

466 εἶξε] εἶξαι

475 τινες· ἀνθρώπων δὲ, τὸ πίπτειν καὶ πάλιν ἀνίστασθαι, ὅσάκις ἂν
τοῦτο συμβαίνει <διὰ> τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν καὶ
ἄφατον εἰς ἡμᾶς ἀγαθότητα· δαιμόνων δὲ μόνον, τὸ ἅπαξ
πεσόντας, μηδὲ ποτ' ἐθέλειν ἐγείρεσθαι, διὰ τὴν ἐνουσαν
αὐτοῖς φυσίωσιν”.

480 [4.12a] Ὁ τῆς τοιαύτης μονῆς οἰκονόμος, τοῦτό μοι τεθάρρηκε
λέγων· “Νέω ἔτι ὄντι, καὶ ἐν τῇ τῶν ἀλόγων φροντίδι διάγοντι,
συνέβη κατενεχθῆναι μοι τὴν ψυχὴν εἰς πτώμα βαρύτερον·
συνήθειαν δ' ἔχων μηδὲ ποτε κρύπτειν ὄφιν ἐν φωλεῷ καρδίας,
τῷ ἰατρῷ τοῦτον εὐθὺς ἐστηλίτευσά τῆς κέρκου κρατήσας·|

485 μηδὸλως ἐνδοῦς τῷ τέλει λέγω τῆς πράξεως. Ὁ δὲ, μειδιῶντι f. 35v
προσώπῳ μετρίως παίσας μοι τὴν παρειᾶν, πρὸς με φησίν·
Ἄπιθι, τέκνον· ἔχου τῆς διακονίας σου ὡς τοπρίν· μηδὲν
τοπαράπαν δεδιώς'· ἐγὼ δ' ἐπειδήπερ ἄκρατον ἐπεδειξάμην
ὑπακοήν, οὐ συχναῖς ὕστερον ἡμέραις, θεραπείας τῆς

/ἀνθρώπων δὲ τὸ πίπτειν, καὶ θάττον ἀνίστασθαι· ὅσάκις τοῦτο καὶ συμβαίνει
δαιμόνων δὲ καὶ μόνον, τὸ πεσόντας μὴ ἐγείρεσθαι. [4.10d] Ὁ τὴν διακονίαν τῆς
μονῆς πεπιστευμένος τοῦτό μοι τεθάρρηκε· Νέου μου ὄντος, φησί, καὶ ἐν τῇ τῶν
ἀλόγων φροντίδι διάγοντος, συνέβη πτώμα κατενεχθῆναι εἰς πτώμα πεσεῖν
βαρύτερον ψυχῆς· ἐμοῦ δὲ σεσυνηθηκότος μηδέποτε κρύπτειν ὄφιν ἐν φωλεῷ
καρδίας, τῷ ἰατρῷ τοῦτον τῆς κέρκου κρατήσας ἐστηλίτευσά. [4.11a] [-]

475 ἀνθρώπων - ἀντίστασθαι] cf. Ps. 81, 7-8, sic. in Georg. Tornic., *Ep.* 30 (p. 333, l.
11-4)

484 post κρατήσας in rubr. scr. μή τις ὑπολάβῃ τὸν τοιοῦτον οἰκονόμον τὸν τὴν
φροντίδα τῶν ἀλόγων ἔχοντα, αἰσχρόν τι πόθεν πεπραχέναι ἐν αὐτοῖς ὡς τινες
οἶονται· οὐ γὰρ ἂν τὸν ποιμένα μειδιῶντα ἐώρα καὶ μετρίως τὴν παρειᾶν
τύπτοντα· ἀλλὰ λαθροφαγία τοῦτ' ἦν· ἢ ἄλλο τι πάθος τοιοῦτον τὸ ἐνοχλοῦν· ὃ μὴ
ἐνδοῦναι τοῦτον φησιν τῷ λογισμῷ τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν εἰς τέλος ἀγαγεῖν + +
+++++++ *V^m textu*

490 προσβολῆς ἐκείνης ἐκομισάμην, τὴν αὐτὴν βαδίζων χαίρων
 ἅμα καὶ τρέμων.” [4.12b] Αἱ τῶν νέων γινῶμαι ἀρτιπαγεῖς
 ἔτ’οὔσαι πρὸς τὴν τῆς φιλοσοφίας ἀκρίβειαν, εἰ καὶ τᾶλλα
 πάθη κατέχειν δοκοῦσιν, ἀλλὰ τό γε γαστρὸς κρατεῖν καὶ
 δόξης ὑπερορᾶν, οὐ ῥαδίως ὑφίστανται· ὅθεν καὶ τῶν ἐν τέλει
 495 τινὰς, τὸ φροντιστήριον εἰσαφικνουμένους ὀρῶντες, σοβοῦσι
 καὶ ἐνασμενίζουσι καὶ ἐνοῦσθαι τούτοις καὶ συμφύρεσθαι
 σπεύδουσιν· ὁ δὲ τῶν ψυχῶν ἰατρὸς ἐκεῖνος, τούτους
 ἐσημειοῦτο· καὶ ἐσχάτοις ὀνειδέσιν ἔσθ’ ὅτε καὶ ὕβρεσιν,
 ἐκείνων ἐπ’ ὄψεσι καθυπέβαλλεν· ἐκ τούτου τοίνυν τοῦ τρόπου,
 500 μὴ ὅτι βλέποντες τοὺς συγκλητικοὺς πρὸς αὐτοὺς οὐκ
 ἀπήεσαν, ἀλλὰ καὶ ὡς δραπέται, τὴν ἐναντίαν ἐβάδιζον, καὶ ὡς
 μέλισσαι ὑπὸ καπνοῦ, εἰς φυγὴν ἐτρέποντο· τῆς ὑπερηφανίας
 ὡς οἶμαι προτρεπούσης τὴν κενοδοξίαν, τὸ κρύπτεσθαι.

Κέρκον δὲ λέγω τὸ τέλος τῆς πράξεως· ὁ δὲ μειδιῶν τῷ προσώπῳ φησὶν πρὸς με·
 παίσας μου τὴν σιαγόνα μετρίως, ἄπιθι, τέκνον, ἔχου τῆς διακονίας σου, ὡς τὸ
 πρὶν, μηδὲν τὸ παράπαν δεδιώς. Ἐγὼ δὲ πίστει διαπύρῳ πεισθεὶς ἐν βραχείαις
 ἡμέραις τῆς ἰάσεως πληροφορίαν εἰληφώς, ἔτρεχον τὴν ὁδὸν μου χαίρων ἅμα καὶ
 τρέμων. [4.12b] Κέκτηται πᾶσα τάξις κτιστῶν, ὡς φασί τινες, διαφορὰς
 διαφερόντων. Ἐπεὶ οὖν ἦσαν καὶ παρὰ τῇ συνόδῳ τῶν ἀδελφῶν προκοπῶν καὶ
 γνωμῶν διαφοραί· ἐπὶ τινος τούτων ὁ ἰατρὸς φιλενδείκτας ἐπὶ ταῖς τῶν κατὰ
 κόσμον ἐν τῇ μονῇ ἐπιδημίαις ἐσημειοῦτο, καὶ τούτους ἐπὶ τούτων ἐσχάταις
 ὕβρεσι, καὶ διακονίαις ἀτιμοτέραις ἐνώπιον ἐκείνων περιέβαλλεν· ὥστε λοιπὸν
 δραμαίως ὑποχωρεῖν, ἥνικα δ’ ἂν τινῶν τῶν κατὰ κόσμον ἐπιδημίαν ἐβλεπον· καὶ
 ἦν ἰδέσθαι ὑπερφυῆς τὸ γινόμενον, αὐτὴν τὴν κενοδοξίαν ἑαυτὴν ἐκδιώκουσαν,
 καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀποκρύπτουσαν./

496 ὁ ... ἰατρὸς] Eus. Cae., *Com. Is.* 2, 40, l. 30 Ath. Alex., *Ep. Cast.* 28, 877, l. 15 cf. Mt. 9, 12

[4.12c] Πρὸ τινῶν ἡμερῶν οὐ πολλῶν, τῆς μονῆς ἐξιέναι μου
505 μέλλοντος, ὁ μετὰ τὸν ποιμένα τὰ τοῦ ποιμένος δευτερεῖα
πεπιστευμένος, πρὸς τὰς οὐράνιους ἐκείνας ὄντως σκηναὶς
μετοικίζεται· ἔτη τὰ τούτου διατρίψας ἐν τῷ ποιμνίῳ
πεντήκοντα πρὸς τοῖς ἐννέα· καὶ οὕτω διακονήσας, | σὺν f. 36
ἐπιμελεία τὰ πάντα, ὡς οὐχ ἐν τῶν σπουδαζόντων ἕτερος, καὶ
510 πᾶσι νόμον ὑποδεικνύς εἰς ἄλλων πολλῶν ὠφέλειαν, τὴν
ἑαυτοῦ ταπεινώσιν καὶ εὐλάβειαν· μετὰ τρίτην οὖν ἡμέραν,
παρισταμένων ἡμῶν, καὶ τὰ εἰωθότα ἐκτελούντων αὐτῷ
μνημόσυνα, ἅπας ὁ χώρος εὐωδίας παραχρηῖμα πληροῦται,
καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν, ὅσης τῆς ἡδονῆς ἐμπίπλησιν· αὐτίκα
515 τοίνυν τῆς θήκης τί μέρος ἀνοίξαντες τοῦ ἡγουμένου
κελεύσαντος, καθορῶμεν εὐθέως δύο μερῶν κρουνοῦς, ἐκ τῶν
αὐτοῦ τιμίων ποδῶν ἐξιόντας δίκην δύο πηγῶν· καὶ πρὸς
ἡμᾶς ἀπιδῶν ὁ καθηγητῆς ἐκεῖνος καὶ τοιοῦτου ποιμνίου
μέγας ποιμὴν, φησὶ μετὰ παρόρησίας· “Ὁρᾶτε; Ἴδου οἱ τῶν
520 ποδῶν αὐτοῦ καὶ τῶν πόνων ἰδρῶτες, ὡς μῦρον Θεῶ
προσηνέχθησάν τε καὶ προσεδέχθησαν ἀληθῶς”. Πολλὰ μὲν
οὖν καὶ ἄλλα περὶ τούτου θαυμασίου Μηνᾶ κατορθώματα, οἱ

/Μὴ στερησαί με Κύριος ὁσίου Πατρὸς εὐχῆς βουλόμενος, [4.12c] πρὸ μιᾶς
ἑβδομάδος τῆς ἐμῆς τοῦ ὁσίου τόπου ἐξελεύσεως, προσελάβετο τὸν τὰ δευτέρα τοῦ
ποιμένος διέποντα, ἄνδρα θαυμαστὸν, Μηνᾶν τούνομα, πενήκοντα ἐννέα ἔτη
ἔχοντα ἐν τῷ κοινοβίῳ, λοιπὸν διακονήσαντα πᾶσαν διακονίαν. Τῇ οὖν ἡμέρᾳ τῇ
τρίτῃ, ἡμῶν τὸν συνήθη κανόνα τῆς τοῦ ὁσίου κοιμήσεως ἐπιτελούντων, ἐξαίφνης
εὐωδιάζεται ὅλος ὁ χώρος, ἐν ᾧ ὁ ὁσίος κατέκειτο. Ἐπέτρεψεν οὖν ὁ μέγας τὴν, ἐν ἣ
κατετέθη, θήκην ὁ ὁσίος ἀποσκεπάσαι ἡμᾶς καὶ τούτου γενομένου, ὁρῶμεν πάντες
ἐκ τῶν αὐτοῦ τιμίων πελμάτων δίκην δύο πηγῶν τὴν τοῦ μύρου εὐωδίαν
ἐκπορευομένων. Τότε, φησὶν ὁ διδάσκαλος πρὸς πάντας, ὁρᾶτε; ἰδου οἱ τῶν πόνων
ποδῶν αὐτοῦ, καὶ κόπων ἰδρῶτες μῦρον Θεῶ προσηνέχθησαν. Καὶ ἀληθῶς. Καὶ
ἄλλα τε πλείστα ἡμῖν περὶ αὐτοῦ τοῦ πανοσίου Μηνᾶ, οἱ τοῦ τόπου /

τότε πατέρες ἡμῖν ἀπήγγειλαν· ἔν δ' ἔξ ἀπάντων εἰπὼν,
 ἀποχρήσειν μοι δοκῶ. [4.12d] Τὴν ἐκείνου τὰνδρὸς ὑπομονὴν,
 525 δοκιμάσαι βουλόμενος ὁ θεῖος οὗτος ποιμὴν, τὴν εἰωθυῖαν
 μετάνοιαν ἐν τῷ ἡγουμενεῖῳ, πρὸ ποδῶν αὐτοῦ ποτε
 ποιησάμενος, καὶ τὴν συνήθη συγχώρησιν, ἐξ αὐτοῦ λαβεῖν
 ἐσπέρας καθικετεύοντα, οὐ κατανεύσας, εἶασεν αὐτὸν ἐπὶ
 530 πρόσωπον αὐτοῦ που κείμενον καθορᾶσθαι ἄχρι μέσης
 νυκτός· περὶ δὲ τὰς τῶν ἀλεκτρούωνων ῥῥὰς τῷ καθαρωτάτῳ
 Θεῷ τὸν θεῖον ὕμνον ἄδειν εἰώθαμεν, τότε δὴ τοῦ ὕπνου
 διαναστὰς, ἀπεπέμπετο τοῦτον καὶ ἐλοιδορεῖ, καὶ
 ἀνυπομόνητον ἀπεκάλει, | τὸν γενναῖον πανταχῆ καὶ f. 36^v
 ἀνδρεῖον ὡς ἀληθῶς καὶ στερρόν τὸ φρόνημα ἔχοντα· ὡς
 535 δ' ἐγὼ τινος ἤκουσα τῶν αὐτοῦ, οὐ μόνον οὐκ εἰς ὕπνον
 κατηνέχθη οὗτος ὁ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ τὰς τοῦ Δαυῖδ ἀπάσας
 διήλθεν ῥῥὰς, οὕτως ὡς ἔφην ἐπὶ πρόσωπον κείμενος.
 [4.12e] Οὐ παρίδω ἐγκαλλωπίσαι τὸν τοῦ λόγου στέφανον καὶ
 τῷ παρόντι σμαράγδῳ.

/πατέρες κατορθώματα ἀπήγγειλαν, ἐν οἷς καὶ τοῦτο ἔλεγον. [4.12d] Ὅτι φασὶ
 ποτε ὁ προεστὼς τὴν αὐτοῦ θεοδώρητον ὑπομονὴν δοκιμάσαι βουλόμενος,
 ἀνελθόντα αὐτὸν ἐν τῷ ἡγουμενεῖῳ, καὶ βαλόντα μετάνοιαν ἐσπέρας τῷ
 ἡγουμένῳ, παράθεσιν τε λαβεῖν συνήθως ἰκετεύοντα, εἶασεν αὐτὸν οὕτως χαμαὶ
 κείμενον ἄχρι τοῦ κανόνος ὥρας· τότε λοιπὸν αὐτὸν εὐλογήσας, καὶ λοιδορήσας
 ὡς φιλενδείκτην καὶ ἀνυπομόνητον ἀνέστησεν. Ἐγίνωσκε γὰρ ὁ ὄσιος, ὅτι
 ὑποφέρει γενναίως· διὸ καὶ τὸ δρᾶμα πρὸς οἰκοδομὴν πᾶσι πεποίηκεν. Ὁ δὲ
 τούτου ἡμᾶς τοῦ ὀσίου Μηνᾶ μαθητῆς ἐπληροφόρει ἡμᾶς τὰ κατὰ τὸν ἐπιστάτην
 διδάσκαλον. Διὸ καὶ, φησὶν, ἐμοῦ πολυπραγμονήσαντος αὐτὸν, εἰ ἄρα ἐν τῇ
 τοιαύτῃ πρὸς τὸν ἡγούμενον γονυκλισία ὕπνω κατηνέχθη, ἐπληροφόρει, φησὶν,
 ὡς ἅπαν τὸ Ψαλτήριον χαμαὶ κείμενον ἀποστηθίσει. [4.12e] Οὐ παρίδω ἐγὼ
 ἐγκαλλωπίσαι τὸν τοῦ λόγου στέφανον καὶ τῷ παρόντι σμαράγδῳ. Κεκίνηκά
 ποτε περὶ ἡσυχίας λόγον τισὶ τῶν ἀνδρειοτάτων γερόντων ἐκείνων· οἱ δὲ
 μειδιῶντι τῷ προσώπῳ, καὶ ἰλαρῷ ἤθει ἀστείως φασὶ πρὸς με· Ἡμεῖς, ὦ πάτερ
 Ἰωάννη, ὑλικοὶ ὄντες ὑλικωτέραν καὶ ἀγωγὴν μετερχόμεθα· ἐκεῖνο
 προκρίναντες, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἑαυτῶν ἀσθενείας καὶ τὸν πόλεμον ὑπελθεῖν·
 ἄμεινον λογισάμενοι ἀνθρώποις παλαίειν, τοῖς ποτε μὲν ἡγρωμένοις, ποτὲ δὲ
 μετανοοῦσι, καὶ μὴ δαίμοσι διὰ παντός πρὸς ἡμᾶς μαινομένοις καὶ ὀπλιζομένοις.

540 [4.13a] Ἐτερος δ' αὐθις τῶν ἀειμνήστων ἐκείνων καὶ μακαρίων
ἀνδρῶν, ἰκανὴν πρὸς με, τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπην καὶ τὴν
εὐνοίαν τρέφων, μετὰ παρρησίας ἐμοὶ διείλεκται. “Ὡς εἰ ἄρα
σοι πρόσσεστιν ἢ τοῦ εἰπόντος ἐν αἰσθήσει καρδίας ἐνέργεια,
ὅτι πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐν δυναμοῦντι με Χριστῷ· εἰ Πνεῦμα
545 ἅγιον δρόσου ἀγνείας κατὰ τὴν Παρθένον ἐπὶ σὲ ἐπῆλθεν·
εἰ σοι δύνამις ὑψίστου ὑπομονῆς ἐπεσκίασε, ζῶσαι ὥσπερ
Χριστὸς ὁ Θεὸς τὸν ὄσφύν σου λεντίῳ ὑπακοῆς, καὶ ἀναστὰς
ἐκ τοῦ δεῖπνου τῆς ἡσυχίας, νίψον πόδας ἀδελφῶν ἐν
συντετριμμένῳ πνεύματι· μᾶλλον δὲ καὶ κυλινδοῦ ὑπὸ τοὺς
550 αὐτῶν πόδας, ἐν καταβεβλημένῳ φρονήματι· στήσον
φυλωροὺς ἀποτόμους ἀϋπνοὺς, ἐν τῇ τῆς καρδίας σου πύλῃ·
κάτεχε νοῦν ἀκράτητον ἐν περισπωμένῳ τῷ σώματι· ἄσκει
νοερὰν ἡσυχίαν, ἐν κινουμένοις καὶ σαλευομένοις τοῖς
μέλεσιν· ἀπτόητος γίνου μεταξὺ τῶν θορύβων τὸ
555 παραδοξότατον· ἄγχε γλῶτταν προπηδᾶν εἰωθυῖαν καὶ
μαίνεσθαι· πάλαιε τῇ δεσποίνῃ ταύτῃ, ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ
τῆς ἡμέρας· πῆξον τὸν σὸν νοῦν ἐν τῷ τῆς καρδίας σου βάθει,
καὶ νεκρώθητι διὰ τὸν ἐν ξύλῳ σταυρωθέντα Χριστὸν

f. 37

[4.13a] Ἐτερος δὲ αὐθις τῶν ἀειμνήστων, πολλὴν πρὸς με τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπην καὶ παρρησίαν κεκτημένος, φησὶ μοι μετ' εὐμενείας· Εἰ ἄρα σοι πρόσσεστι, πάνσοφε, ἢ τοῦ εἰπόντος ἐν αἰσθήσει ψυχῆς ἐνέργεια, ὅτι Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ· εἰ Πνεῦμα ἅγιον δρόσου ἀγνείας κατὰ τὴν Παρθένον ἐπῆλθεν ἐπὶ σε· εἰ δύνამις Ὑψίστου ὑπομονῆς ἐπεσκίασέ σοι· ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ Χριστὸς ὁ Θεὸς τὴν ὄσφύν σου λεντίῳ ὑπακοῆς, καὶ ἀναστὰς ἐκ τοῦ δεῖπνου τῆς ἡσυχίας νίψον πόδας ἀδελφῶν ἐν συντετριμμένῳ πνεύματι. Μᾶλλον δὲ κυλίου ὑπὸ πόδας συνοδίας ἐν καταβεβλημένῳ φρονήματι. Στήσον φυλωροὺς ἀποτόμους, καὶ ἀϋπνοὺς ἐν πύλῃ καρδίας σου· κράτει νοῦν ἀκράτητον ἐν περισπωμένῳ σώματι· ἄσκει νοερὰν ἡσυχίαν ἐν κινουμένοις καὶ σαλευομένοις μέλεσι. Τὸ πάντων παραδοξότατον, γίνου ἀπτόητος ψυχὴ μεταξὺ τῶν θορύβων· ἄγχε γλῶτταν προπηδᾶν ἐν ἀντιλογίαις μαινομένην· πάλαιε τῇ δεσποίνῃ ταύτῃ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ τῆς ἡμέρας· πῆξον ἐν ξύλῳ ψυχῆς σταυρῶ νοῦν ἄκμονα/

544 πάντα – Χριστῷ] Phil. 4,13 546 cf. Orig., *Hom.* 7 p. 42, l. 16 Greg. Nyss., *In Cant.* vol. 6 p. 388 l. 10 556 ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ] Mt. 18,22

545/546 καὶ μακαρίων ἀνδρῶν,] *V^{m ras.}*, ἐκείνων καὶ ἰκανήν, *V^{a corr.}* 541 ἰκανήν] *V^{m marg.}*
545/546 εἰ σοι] *V^{m marg.}* 546 ἐπεσκίασε, ζῶσαι] *V^{p corr.}*, ἐπεσκίασέ σοι ζῶσαι *V^{a corr.}*

δι' ἄλληπαλλήλων σφυρῶν καὶ κτύπων, τυπτόμενος,
 560 ἐμπαιζόμενος, λοιδορούμενος, καὶ μηδαμῶς ἐκλυόμενος, μὴ
 δὲ θραῦσιν ὑπομένων τινὰ, ἀλλ' ὅλος λειῖος ὢν καὶ ἀκίνητος·
 ἀπόδυσαι θέλημα σὸν, ὡς αἰσχύνης περιβολήν· καὶ γυμνὸς
 τούτου ἐν τῷ σκάμματι εἴσελθε· ἔνδυσαι πίστεως θώρακα
 565 πρὸς τὸν ἀθλοθέτην, τὸ σπάνιον καὶ δυσεύρετον, ὑπὸ
 ἀπιστίας τινὸς μὴ ἐκλυόμενος μὴ δὲ τιτρωσκόμενος· κράτει
 χαλινῷ σωφροσύνης, ἀφῆς ἀναιδῶς προπηδώσης· σύστελλε
 ὀφθαλμὸν μελέτη θανάτου, μεγέθη καὶ ὥρας σωμάτων
 περιεργάζεσθαι καθ' ὥραν ἐθέλοντα· χαλίνου νοῦν περιέργον
 570 ἐν οἰκείᾳ μερίμνῃ τὸν ἀδελφὸν κατακρίνειν ὡς ἀμελέστατον
 καὶ φίλαντον σπεύδοντα, μᾶλλον μέντοι καὶ πᾶσαν ἀγάπην
 καὶ συμπάθειαν πρὸς τὸν πλησίον ἐκ τοῦ περιόντος ἐμφάνιζε,
 ἐκ γὰρ τούτων προσφιλέστατε πάτερ, γνῶσονται ὡς ἀληθῶς,
 ὅτι Χριστοῦ μαθητῆς εἶ, καὶ τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν ἀκριβέστατος
 φύλαξ, τοῦ γὰρ κατοικεῖν ἰ ἀδελφοὺς ἐπιτοαυτὸ, οὐδὲν f. 37^v
 575 τερπνότερον οὐδὲ ἡδύτερον· εἰ δὲ οὕτω τοῦ ἀγαθοῦ τῆς
 τοιαύτης ὑπομονῆς καὶ ὑπακοῆς ἠξιώθημεν, καλὸν ἂν
 εἶη τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν ἐπεγνωκότας, πόρρω που τοῦ

/δι' ἄλληπαλλήλων σφυρῶν καὶ κτύπων τυπτόμενον, ἐμπαιζόμενον,
 λοιδορούμενον, χλευαζόμενον, ἀδικούμενον, καὶ μηδαμῶς ἐκλυόμενον, μὴδὲ
 θραῦσιν ὑπομένοντα· ἀλλ' ὅλον λειῖον καὶ ἀκίνητον ὑπάρχοντα. Ἀπόδυσαι
 θέλημα ὡς αἰσχύνης περιβολήν, καὶ γυμνὸς τούτου ἐν τῷ σκάμματι εἴσελθε. Τὸ
 σπάνιον, καὶ δυσάρεστον ἔνδυσαι πίστεως θώρακα, ὑπὸ ἀπιστίας πρὸς τὸν
 ἀγωνοθέτην μὴ διαλυόμενον, μὴδὲ τιτρωσκόμενον κράτει χαλινῷ σωφροσύνης
 ἀφῆν ἀναιδῶς προπηδώσαν· ἄγχε ὀφθαλμὸν μελέτη θανάτου, μεγέθη καὶ ὥραν
 σωμάτων περιεργάζεσθαι καθ' ὥραν βουλόμενον· φίμου νοῦν περιέργον ἐν
 οἰκείᾳ μερίμνῃ τὸν ἀδελφὸν κατακρίνειν ἐν ἀμελείᾳ βουλόμενον ἔργων· καὶ
 πᾶσαν ἀγάπην, καὶ συμπάθειαν πρὸς τὸν πλησίον ἀπλανῶς ἐμφανίζοντα.
 Γνῶσονται πάντες ἀληθῶς ἐν τούτῳ, ὃ προσφιλέστατε πάτερ, ὅτι Χριστοῦ
 μαθητῆς ὑπάρχεις τότε, εἴ ἐν ἐν συνοδίᾳ ἀγάπην ἔχωμεν ἐν ἀλλήλοις. Δεῦρο,
 δεῦρο, πάλιν ἔλεγεν ὁ καλὸς φίλος, δεῦρο, συναυλίσθητι. Πίε μυκτηρισμὸν καθ'
 ὥραν, ὡσπερ ὕδωρ ζῶν, ἐπειδὴ πάντα τὰ τερπνὰ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ὁ Δαβὶδ
 ἐξερευνήσας, ἔσχατον πάντων διαπορῶν ἔλεγεν. Ἴδου δὴ τί καλὸν, καὶ τί
 τερπνόν; οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό. Εἰ δὲ οὕτω τοῦ
 ἀγαθοῦ τῆς τοιαύτης ὑπομονῆς καὶ ὑπακοῆς ἠξιώθημεν, καλὸν λοιπὸν κἂν τὴν
 οἰκείαν ἀσθένειαν ἐπεγνωκότας, κατὰ μόνας πόρρω τοῦ/.

ἀθλητικοῦ σταδίου ἴστασθαι, τοὺς ἀθλοῦντάς τε μακαρίζειν
 καὶ πρὸς μίμησιν ἐκείνων καὶ ἑαυτοὺς ὡς οἶόν τε παραθήγειν
 580 ταῖς γνώμαις". ἐπίσθην κὰγὼ τοῖς τοιούτοις λόγοις καὶ
 οὕτως ἔχειν πεπίστευκα καὶ τὰ νικητήρια, τῇ μακαρία
 ὑπακοῇ ἀνενδοιάστως ἐδεδώκειν. [4.13b] Ἰσταμένων ποτὲ ἐν
 τῷ θεῖῳ ναῶ καὶ τὰς ἱκετηρίας εὐχὰς κατὰ τὸ εἰωθὸς ἡμῶν τῷ
 Θεῷ προσφερόντων, λόγους τινὰς ὁ ποιμὴν κατὰ τινῶν ἐνίους
 585 τῶν πρεσβυτέρων, λάθρα ἰδὼν ψιθυρίζοντας, τῆς ἐκκλησίας
 εἰς ἑπτὰ τὲ ἡμέρας διέστησε, καὶ τοῖς εἰσιούσι καὶ ἐξιούσι,
 μετάνοιαν ποιεῖν, καὶ περὶ ἀργοῦ λόγου διδόναι λόγον
 ἐκέλευσεν. [4.13c] Ὅρων τινὰ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
 590 ἰστάμενον, καὶ ἐν τῇ πρωτολογίᾳ τῶν ὕμνων, ὡς πρὸς τινὰς
 τοῖς ἑαυτοῦ ἦθεσι καὶ τῷ προσώπῳ διαλεγόμενον, ἠρώτων
 τὴν τε ἔννοιαν τοῦ ἦθους καὶ τὸν τρόπον τοῦ μακαρίου
 μαθεῖν. Ὁ δ' οὐκ ἐγνωκῶς κρύπτειν "Ἐπ' ἐμῇ ὠφελείᾳ", φησί,
 "τοὺς λογισμοὺς πάτερ Ἰωάννη καὶ τὸν νοῦν ἄμα
 595 τῇ ψυχῇ, ἐκ προοιμίῶν ἐπισυνάγειν εἴωθα· καὶ
 προσκαλῶν τούτους, ἐπιφωνεῖν 'Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ
 προσπέσωμεν Χριστῷ τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν'". |

/ἀθλητικοῦ σταδίου ἰσταμένους τοὺς ἀθλοῦντας μακαρίζειν, καὶ τούτοις
 ὑπομονὴν εὐχεσθαι. Ἠτήθη ἐγὼ καλῷ πατρὶ, καὶ διδασκάλῳ ἀρίστῳ
 εὐαγγελικῶς ἡμῖν καὶ προφητικῶς μαχησαμένῳ· μάλλον δὲ φιλικῶς, καὶ τὰ
 πρεσβεῖα τῇ μακαρία ὑπακοῇ δοῦναι ἀναμφιβόλως τεθελήκαμεν. Μιᾶς δὲ ἔτι
 ὀνησιφόρου τῶν μακαρίων τούτων ἀρετῆς ἐπιμνησθεῖς, ὥσπερ ἐκ παραδείσου
 ἐξιῶν, πάλιν τὰ ἀκαλλῆ, καὶ ἀνησιφόρα ὑμῖν ἀκανθολογήματα παραθήσομαι.
[4.13b] Ἐν τῇ εὐχῇ πολλάκις ἡμῶν παρισταμένων, συντυχίας τινὰς ποιήσαντας
 ἐσημειώσατο ὁ μακάριος ποιμὴν· οὐδ' ἐπὶ ἐβδοματιαῖον χρόνον πρὸ τῆς
 ἐκκλησίας στήσας, πᾶσι μετάνοιαν ποιεῖν παρεκέλευσε· τοῖς εἰσιούσι τε καὶ
 ἐξιούσι καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, καὶ τοιγε κληρικούς ὑπάρχοντας τοῦτ' ἔστι
 πρεσβυτέρους. **[4.13c]** Τινὰ τῶν ἀδελφῶν ὄρων σὺν αἰσθήσει καρδίας πλέω τῶν
 πολλῶν ἐν τῇ ψαλμωδίᾳ περιστάμενον· καὶ μάλιστα ἐν τῇ πρωτολογίᾳ τῶν
 ὕμνων πρὸς τινὰς τοῖς ἑαυτοῦ ἦθεσι, καὶ τῷ προσώπῳ διαλεγόμενον, ἠρώτων
 τοῦ ἦθους τοῦ μακαρίου τὴν ἔννοιαν μαθεῖν. Ὁ δὲ γνοὺς ἵνα μὴ κρύπτειν
 ὠφελῆσαι, φησί· Τοὺς λογισμοὺς μου, πάτερ Ἰωάννη, καὶ τὸν νοῦν σὺν τῇ ψυχῇ
 εἴωθα ἐκ προοιμίῶν ἐπισυνάγειν, καὶ συγκαλῶν κρᾶζειν τούτοις· Δεῦτε,
 προσκυνήσωμεν, καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ Χριστῷ /

595/596 Δεῦτε – προσπέσωμεν] Ps. 94, 6   595/596 Δεῦτε ... ἡμῶν] Ath. Alex., *Serm.*
in Ann. vol. 28 p. 936 l. 54 Bas. Caes. *Epi.* 46, 6 l. 5

581 πεπίστευκα] *Vp.corr...*, πίστευα? *Va.corr.*

[4.14a] Τὸν δ' ἐστιάτορα πολυπραγμονῶν, οὕτωςι ποιῶντα f. 38
κατενόησα, μικρὸν γὰρ πτύχιον ἐν τῇ ζώνῃ κρεμάμενον ἔχων,
600 τοὺς ἑαυτοῦ μεθημέραν σημειούμενος λογισμοὺς, τούτους
πάντας, τῷ ποιμένι ἐξήγγελλεν· οὐ μόνον δὲ τοῦτον, ἀλλὰ γε
καὶ ἑτέρους πλείστους τῶν ἐκεῖ, τοῦθ' ἑώρων ποιῶντας· ἦν δὲ
καὶ αὕτη ἡ τοῦ μεγάλου ἐπίνοια. Διέβαλέ τις ποτὲ τῶν
ἀδελφῶν τὸν πλησίον πρὸς αὐτὸν, ὡς ὄντα λάλον καὶ
605 φλήναφον· ὃδ' εὐθέως τῆς μονῆς ἐξέωσεν, ὡς κακόνουν
μᾶλλον αὐτὸν ὄντα καὶ λοιδορον· ὃδ' ἐβδόμην ἡμέραν τῷ τῆς
μονῆς ἐμμένων νῆστις πυλῶνι, συγχωρήσεως ἐδεῖτο τυχεῖν·
ἐπεὶ δ' ὁ τῶν λογικῶν οὕτωςι προβάτων ποιμῆν, μηδὲν τι
βεβρωκέσαι τοπαράπαν τὸν ὑπαίτιον ἐκεῖνον κατεμάνθανε,
610 προσίεται μὲν ὀπωσοῦν· ἑτέραν δ' οἴκησιν αὐτῷ ἀπένειμεν, ἐν
τῷ τῶν κατακρίτων καὶ μετανοούντων προσαγορευομένῳ
μονυδρίῳ. Τοῦτ' οὖν ἄσμενος ὁ μετανοῶν προσήκατο· καὶ
ἀπήει παραχρῆμα. [4.14b] Ἐπεὶ δὲ τοῦ προλεχθέντος
ἐμνήσθημεν μονυδρίου, φέρε μικρὸν τι τῷ λόγῳ
615 προσδιατρίψωμεν. [4.14c] Χῶρος ἦν τις ἀγχοῦ που τοῦ μεγάλου

/βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν. [4.14a-b] Τὸν δὲ ἐστιάτορα τοῦτο ποιῶντα κατέλαβον πολυπραγμονήσας· μικρὸν γὰρ πτύχιον ἐν τῇ ζώνῃ κρεμάμενον ἔχοντα ὄρων, ἔμαθον ὡς τοὺς ἑαυτοῦ καθ' ἡμέραν σημειούμενος λογισμοὺς, τούτους πάντας τῷ ποιμένι ἐξαγγέλλει. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους πλείστους τῶν αὐτόθι τοῦτο ποιῶντας ἐθεώμην· ἦν δὲ καὶ αὕτη ἐντολὴ τοῦ μεγάλου ὡς ἀκήκοα. Ἐδιώχθη τις παρ' αὐτοῦ ποτε τῶν ἀδελφῶν τὸν πλησίον πρὸς αὐτὸν διαβαλῶν ὡς φλύαρον καὶ λάλον. Ὁ δὲ προσεκαρτέρησε τῷ πυλῶνι τῆς μονῆς ἐβδοματιαῖον χρόνον δυσωπῶν εἰσόδου, καὶ συγχωρήσεως τυχεῖν· ὡς δὲ τοῦτο ἔμαθεν ὁ φιλόψυχος, περιεργασάμενος αὐτὸν, μηδὲν βεβρωκέσαι ἐν ταῖς ἐξ ἡμέραις τὸ παράπαν, δηλοῖ αὐτῷ. Εἰ ὅλως ἐν τῇ μονῇ τὴν οἴκησιν ποιήσασθαι βούλει, ἐν τῇ τῶν μετανοούντων τάξει σε κατὰξω. Ὡς δὲ ἄσμένως τοῦτο ἐδέξατο μετανοῶν, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ ποιμῆν ἐν τῇ μονῇ τῇ ἰδιαζούσῃ τῶν ἐπὶ πτώμασι πενθούντων ἐπενεχθῆναι, ὅπερ καὶ γέγονεν. Ἐπεὶ δὲ τῆς εἰρημένης ἐμνήσθημεν μονῆς, διὰ βραχέων περὶ αὐτῆς εἶπωμεν.

φροντιστηρίου κείμενος· φυλακή καλούμενος· σκληρὸς μὲν
 ἄγαν καὶ ἐς τοπαντελὲς ἀτημέλητος· μέγα δ' ἄκος καὶ τοῖς
 ὀπωσοῦν πλημμελήσασιν, οὐ γὰρ ἦν ἐκεῖ καπνὸν ὀφθῆναι
 ποτε· οὐκ οἶνον· οὐκ ἔλαιον· οὐχ ἕτερόν τι τῶν ἐδωδύμων· πλήν
 620 ἄρτου τινὸς καὶ λαχάνων ἀγρίων, ἃ καὶ μόνα πρὸς τὸ ἀποζῆν
 εἶχον ἐκάστοτε· ἐν τούτῳ, τοὺς εἰσιόντας, ἐν ἰδίῳ οἰκίσκῳ |
 κατέκλειεν, ἄχρις οὗ ὁ Κύριος αὐτὸν ἐπληροφόρει περὶ f. 38^v
 ἐκάστου ὡς ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ἀμάρτημα καὶ τοῦ τραύματος
 τὴν ἴασιν ἐχαρίσατο· κατέστησε δὲ αὐτοῖς καὶ τινα
 625 παιδοτρίβην ἄριστον τοῦνομα Ἰσαὰκ, ὃς αὐτοὺς εἰσέπραττε
 τὴν προσευχὴν σχεδὸν ἀδιάκοπον· θαλλοὺς δ' ἔπλεκον
 μόνους, καὶ τούτους ἐστῶτες, ἴν' ἐκ τούτου τὴν ἀκηδῖαν
 ἐξόριστον ἀφ' ἑαυτῶν ποιεῖν ἔχωσιν· οὗτος ὁ βίος· αὕτη ἡ
 κατάστασις καὶ δίαιτα, τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευομένων καὶ
 630 πᾶσι τρόποις ἐκζητούντων αὐτόν.

[4.15a] Κάλλιστον μὲν, τοὺς τῶν ἀγίων θαυμάζειν ἀγῶνας· τὸ
 δὲ ζηλοῦν, σωτηρίας πρόξενον· τὸ δὲ γε τὴν ἐκείνων ἐθέλειν

[15.14c] Τόπος μὲν ἦν ἀπὸ σημείου ἑνὸς τῆς μεγάλης μονῆς, φυλακὴ λεγομένη, ἀπαράκλητος· οὐκ ἦν ἐκεῖσε πώποτε καπνὸν ὀφθῆναι, οὐκ οἶνον, οὐκ ἔλαιον εἰς βρῶσιν, οὐχ ἕτερόν τι ἄλλο, ἢ ἄρτον, καὶ λεπτὰ λάχανα. Ἐν τούτῳ τοὺς μετὰ τὴν κλῆσιν συμποδιζομένους ἀπροῖτους κατέκλειεν· οὐχ ἅμα, ἀλλ' ἰδίᾳ, καὶ χωρὶς, ἢ καὶ δύο τὸ πολὺ, ἕως οὗ ὁ κύριος αὐτὸν περὶ ἐκάστου ἐπληροφόρει· κατέστησε δὲ αὐτοῖς, καὶ τοποποιὸν μέγαν Ἰσαὰκ ὀνόματι, ὃς ἀπήτει τὴν προσευχὴν ἀδιάλειπτον σχεδὸν τοὺς αὐτῷ παραδιδόμενους· εἶχον δὲ καὶ θαλλοὺς πλείστους εἰς ἀκηδῖας ἐμπόδιον. Οὗτος ὁ βίος, αὕτη ἡ κατάστασις· αὕτη ἡ διαγωγή τῶν ὄντως ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ· [4.15a] Τὸ μὲν θαυμάζειν τοὺς ἀγίων πόνους καλόν· τὸ δὲ ζηλοῦν σωτηρίας πρόξενον· τὸ δὲ ὑφ' ἐν τὴν ἐκείνων μιμεῖσθαι θέλειν πολιτείαν, ἄλογον καὶ ἀμήχανον

618 πλημμελήσασιν] *V^{m ras.}*, πλημελήσασι [. . .]σίων? *V^{a.corr.}* 626 θαλλοὺς] θαλοὺς

εἰς ἄκρον πολιτείαν μιμῆσθαι, δυσχερὲς μὲν, οὐκ ἀμήχανον
 δὲ παντάπασιν. [4.15b] Ἐλεγχόμενοι παρὰ τινων καὶ
 635 δακνόμενοι, τῶν ἡμετέρων ἀναμνησθῶμεν ἁμαρτημάτων·
 καὶ σιγῇ τὰς ἐπιπλήξεις καὶ γενναίως ἐνέγκωμεν· ἀνθ' ὧν τὴν
 τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὀδύνην ὁ Κύριος εἰς χαρὰν μεταβαλεῖ, ἐφ'
 γὰρ εἰπεῖν ὅτι καὶ τὴν τῶν πταισμάτων ἄφρῆσιν χαριεῖται· καὶ
 ἡμεῖς ἐντεῦθεν τὸ σύνθημα τῆς ἐλευθερίας κομιούμεθα, κατὰ
 640 γὰρ τὸ πληθος τῶν ὀδυνῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ μου, κατὰ
 τοσοῦτον αἰ αὐτοῦ παρακλήσεις ἐν ἰδίῳ καιρῷ τὴν ἐμὴν ψυχὴν
 εὐφραναν ὁ Προφήτης φησί· καὶ πάλιν ὅσας ἔδειξάς μοι
 θλίψεις πολλὰς καὶ κακὰς· καὶ ἐπιστρέψας ἐζωοποίησάς με· καὶ
 ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς μετὰ τὸ πεσεῖν, πάλιν ἀνήγαγες.
 645 [4.15c] Μακάριος μὲν κάκεινος, ὃς λοιδορούμενος οὐκ
 ἀντιλοιδορήσει· ὀνειδιζόμενος οὐκ ἀντονειδιεῖ· ἀλλ' οἶσει
 γενναίως διὰ Θεὸν, τὴν παρὰ τῶν ἄλλων αὐτῷ χλεύην
 ἐπενηνεγμένην· μακαριώτερος δ' αὖ ὁ καὶ τῆς τοιαύτης f. 39
 λοιδορίας καὶ χλεύης ἄξιον ἑαυτὸν ὀσημέραι νομίζων·
 650 μακάριος δὲ, καὶ ὃς τὸ οἰκεῖον θέλημα διατέλους ἐνέκρωσε,
 καὶ τῷ διδασκάλῳ τὴν ἑαυτοῦ ἐκδέδωκεν ἐπιμέλειαν.

[4.15b] Δακνόμενοι μὲν ἐπὶ τοῖς ἐλέγχοις τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων
 μνημονεύσωμεν, ἄχρις οὗ ὁ Κύριος τὴν βίαν ἡμῶν τῶν βιαστῶν αὐτοῦ ὀρών
 ἁμαρτίας ταύτας ἐξαλείψει, καὶ τὴν δάκνουσαν ἡμᾶς ἐν τῇ καρδίᾳ ὀδύνην εἰς
 χαρὰν μεταποιήσει. Κατὰ γὰρ τὸ πληθος τῶν ὀδυνῶν μου, ἐν τῇ καρδίᾳ μου,
 φησὶν κατὰ τοσοῦτον, αἱ παρακλήσεις σου εὐφραναν τὴν ψυχὴν μου. Ἐν τῷ ἰδίῳ
 καιρῷ μὴ ἐπιλαθώμεθα τοῦ λέγοντος πρὸς Κύριον· Ὅσας ἔδειξάς μοι θλίψεις
 πολλὰς, καὶ κακὰς, καὶ ἐπιστρέψας ἐζωοποίησάς με, καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς
 γῆς μετὰ τὸ πεσεῖν πάλιν ἀνήγαγές με. **[4.15c]** Μακάριος ὃς διὰ Θεὸν καθ'
 ἡμέρας λοιδορούμενος, καὶ ἐξουδενούμενος ἑαυτὸν ἐβιάσατο. Μετὰ μαρτύρων
 χορεύσει οὗτος, καὶ μετὰ ἀγγέλων παρόρησιάζεται. Μακάριος μοναχός, ὃς
 πάσης ἀτιμίας καὶ ἐξουδενώσεως ἑαυτὸν ἄξιον καθ' ὥραν λογίζεται· μακάριος
 ὃς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα εἰς τέλος ἐνέκρωσε, καὶ τῷ ἐν κυρίῳ διδασκάλῳ τὴν ἑαυτοῦ
 ἐκδέδωκεν ἐπιμέλειαν· ἐκ δεξιῶν γὰρ τοῦ σταυρωθέντος σταθῆσεται.

639/641 κατὰ ... ψυχὴν] Ps. 93, 19 642/644 ὅσας -ἀνήγαγες] Ps. 70, 20

[4.15d] Εἴ τις ἔλεγχον δίκαιον, ἢ ἄδικον ἑαυτοῦ ἀπεσεύσατο, οὗτος, τὴν οἰκείαν ἀπωθεῖται τοκαθαυτὸν σωτηρίαν· εἰ δὲ μετὰ πόνου ἢ καὶ ἀπόνως τοὺς ἐλέγχους, πλὴν ἀταράχως
655 διήνεγκε, βεβαίως ἴστω, τοὺς μισθοὺς κομιούμενος. [4.15e] Ὁ πάντα πονηρὸν λογισμὸν τῷ αὐτοῦ στηλιτεύων πατρὶ, πίστιν ἐναργῆ διατελεῖ πρὸς Θεὸν ἐνδεικνύμενος· ὁ δ' ἀποκρύπτειν αὐτοὺς ἐκάστοτε πειρώμενος, ἐν ἀλλοτρίαις ὁδοῖς ἔτι πεπλάνηται. [4.15f] Εἴ τις σαφῶς ἐπιγνῶναι βούλεται εἰ τὸ
660 μέγα τῆς ἀγάπης κεφάλαιον, πρὸς τὸν πλησίον εἶη κατωρθωκῶς, τοῦτ' ἀκραιφνὲς σημεῖον ἔχέτω, τό γε αὐτὸν ὄραν πενθοῦντα ἐπὶ τοῖς τοῦ πλησίον πλημμελήμασι, καὶ αὐθις ἐνθόμενον ταῖς ἐκείνου πνευματικαῖς δωρεαῖς τε καὶ χάρισιν. [4.15g] Ὁ ἐν διαλέξει τὸν ἑαυτοῦ λόγον εἰ καὶ ἀληθῆ
665 λέγει, στήσαι φιλονεικῶν, γινωσκέτω τὴν τοῦ διαβόλου νόσον νοσῶν· καὶ εἰ μὲν τῇ πρὸς τοὺς ἴσους συλλαλιᾷ τοῦτο ἐργάζεται, ἴσως ἂν ἰαθῆι ποτὲ διὰ τῆς τῶν μειζόνων ἐπιπλήξεως· εἰ δὲ καὶ πρὸς τοὺς μείζονας ἢ σοφωτέρους οὕτω διάκειται, παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀνίατον. [4.15h] Ὁ γὰρ λόγῳ
670 μὴ ὑποβεβηκῶς, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἔργῳ, ὁ γὰρ ἐν ὀλίγῳ ἄπιστος, καὶ ἐν πολλῷ ἄπιστος ἔσται καὶ ἀνωφελής, καὶ τῆς ὀσίας ὑποταγῆς, οὐδὲν τι καρπούμενος. εἴ τις τὸ ἑαυτοῦ συνειδὸς,

[4.15d] Εἴ τις ἔλεγχον δίκαιον, ἢ ἄδικον ἐξ ἑαυτοῦ ἀπερῴψατο, οὗτος τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἠρνήσατο. Εἰ δὲ τις τοῦτον μετὰ πόνου, ἢ καὶ ἀπόνως κατεδέξατο, ταχέως τῆς τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων ἀφέσεως τεύξεται. [4.15e-f] Θεῷ νοερώς πρὸς τὸν σὸν πατέρα πίστιν, καὶ ἀγάπην εἰλικρινῶς ὑποδείκνυε, κάκεινος ἀγνώστως τοῦτον λοιπὸν πληροφορήσει κατὰ τὴν σὴν πρὸς αὐτὸν διάθεσιν προστεθῆναι, καὶ οἰκειωθῆναι σοι. Ὁ πάντα ὄφιν στηλιτεύων πίστιν ἐναργῆ ἔδειξεν. Ὁ δὲ ἀποκρύπτων, εἰς ἀνοδίας ἔτι πεπλάνηται. Τότε τὴν ἑαυτοῦ φιλαδελφίαν, καὶ κυρίως ἀγάπην ἐπιγνώσεται τις, ὅταν ἑαυτὸν πενθοῦντα ἐπὶ τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ σφάλμασιν ὄψεται· καὶ ὅταν ἀγαλλόμενον ἐπὶ ταῖς ἐκείνου προκοπαῖς, καὶ χαρίσμασιν. [4.15g] Ὁ ἐν διαλέξει τὸν ἑαυτοῦ λόγον, κἂν ἀληθῆ λέγει, συστήσαι θέλων καὶ στήσαι βουλόμενος, γινωσκέτω τὸν τοῦ διαβόλου νόσον νοσεῖν. Καὶ εἰ μὲν ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἴσους συλλαλιᾷ τοῦτο ἐργάζεται, ἴσως ἔστιν αὐτὸν ἰαθῆναι ἐκ τῆς τῶν μειζόνων ἐπιτιμίας. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τοὺς μείζονας ἢ σοφωτέρους οὕτως διάκειται παρὰ ἀνθρώπων τοῦτο ἀνίατον.

661 αὐτὸν] αὐτόν

καθαρόν πρὸς τὸν αὐτοῦ ποιμένα ἐκτήσατο, οὗτος εὖ οἶδα,
τὸν θάνατον ὥσπερ ὕπνον | μεθήμεραν ἐκδεχόμενος, οὐ f. 39^v
675 δέδοικεν· ἀλλ' ὡς πρὸς κρείττω ζωὴν καὶ ἐγρήγορσιν, χαίρων
ἐπείγεται· ἄτε δήπου καὶ βεβαίως γινώσκων ὡς οὐκ αὐτὸς ἐν
τῷ τοῦ χωρισμοῦ καιρῷ, ἀλλ' ὁ προεστῶς λογοθετηθήσεται.
[4.15i] Εἴ τις καθ' ὑποταγὴν ἀκουσίας καὶ οὐκ ἐξ ἰδίας γνώμης
ἐγχείρημα διακονίας εἰληφώς, ἀδόκητόν τι πέπονθεν ἐν αὐτῇ
680 πρόσκομμα, μὴ τῷ δεδωκότι τὸ ὄπλον, ἀλλ' ἑαυτῷ τὴν αἰτίαν
λογιζέσθω, εἴληφε γὰρ ὄπλον πρὸς μάχην ἐχθροῦ· αὐτὸς δ' ἐκ
ῥαθυμίας, τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ τοῦτο ἠκόντισεν· εἰ δὲ διὰ Κύριον
ἐβιάσατο, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν τῷ δεδωκότι προεῖπε,
θαρσεῖτω, εἰ γὰρ καὶ πέπτωκεν ἀλλ' οὐκ ἀπέθανε· μικροῦ με
685 διέλαθε καὶ τουτονὶ παραθεῖναι τὸν ἡδὺν τῆς ἀρετῆς ἄρτον.

[4.16a] Ἐώρακα ἐκεῖ τινὰς ὑπηκόους ταῖς ὕβρεσιν ἑαυτοὺς
κατατρύβοντας καὶ διὰ Θεὸν ἀτιμάζοντας· καὶ μονοῦ κατὰ
μόνας σφᾶς αὐτοὺς τύπτοντας· ἵνα ἐπὶ ταῖς ἔξωθεν

[4.15h] Ὁ λόγῳ μὴ ὑποβεβηκῶς, δηλὸν ὅτι οὐδὲ ἔργῳ. Ὁ γὰρ ἐν ὀλίγῳ ἄπιστος,
καὶ ἐν ἔργῳ ἄκλιτός ἐστι, μάτην κοπιῶν, καὶ τῆς ὀσίας ὑποταγῆς οὐδὲν, εἰ κρῖμα
ἑαυτῷ, κομιζόμενος. Εἴ τις τὸ ἑαυτοῦ συνειδὸς καθαρόν εἰς ἄκρον εἰς τὴν παρὰ
τοῦ πατρὸς ὑποταγὴν ἐκτήσατο· οὗτος λοιπὸν τὸν θάνατον ὥσπερ ὕπνον,
μᾶλλον δὲ ζωὴν, καθ' ἡμέραν ἐκδεχόμενος οὐ πτοεῖται· γινώσκων ἐν βεβαίῳ, ὡς
οὐκ αὐτὸς ἐν καιρῷ τοῦ χωρισμοῦ, ἀλλὰ προεστῶς λογοθετηθήσεται. [4.15i] Εἴ τις
ἐν Κυρίῳ ἀβιάστως ἐκ τοῦ πατρὸς ἐγχείρημα διακονίας εἰληφώς, ἀδόκητόν τι
πέπονθεν ἐν αὐτῇ πρόσκομμα, μὴ τῷ δεδωκότι τὸ ὄπλον, ἀλλὰ τῷ δεξαμένῳ τὴν
αἰτίαν ἐπιγράφοιτο. Εἴληφεν γὰρ ὄπλον πρὸς μάχην ἐχθροῦ, προσήνεγκε δὲ
αὐτὸ τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ. Εἰ δὲ βεβιάσται ἑαυτὸν διὰ Κύριον, καὶ τὴν ἑαυτοῦ
ἀσθένειαν τῷ διδόντι προεῖπεν, θαρσεῖτω· κἂν γὰρ πέπτωκεν, οὐκ ἀπέθανε.
Λέληθα ὑμῖν, ὦ φίλοι, καὶ τοῦτον παραθεῖναι τὸν ἡδὺν τῆς ἀρετῆς ἄρτον.
[4.16a] Ἐώρακα ἐκεῖ ἐν Κυρίῳ ὑπηκόους ταῖς ὕβρεσιν ἑαυτοὺς ἐκτρύβοντας κατὰ
Θεὸν ἀτιμάζοντας, ἵνα ἐπὶ ταῖς ἔξωθεν/

παρά τινων, προσφερομέναις αὐτοῖς θλίψεσι, μὴ
690 καταπίπτωσι μὴ δ' ἀνιῶνται· ἀλλ' ἐν ἔθει τοῦ καρτερεῖν οὕτω
σφόδρα γίνονται, ὥστε καὶ τὰς παρωντινωνοῦν
ἐπενηνεγμένας αὐτοῖς ἐπηρείας, γενναίως φέρειν, καὶ τῆς
ὑπομονῆς καὶ μεγαλοψυχίας ἄθλα κομίζεσθαι. [4.16b] Ψυχὴ
εἰωθυῖα τοὺς ἑαυτῆς ἐξαγγέλλειν καθεκάστην τῷ Πατρὶ
695 λογισμοῦς, οὐκ ἂν ποτε ῥαδίως ἀλοίη ἐξαμαρτάνουσα,
ἐννοῦσα γὰρ τὴν τοῦ πταισματος ἀποκάλυψιν, ὡς ὑπὸ
χαλινοῦ κατέχεται· τὰ δὲ μὴ φανερούμενα, ὡς ἐν σκότει
πάντως πεπραγμένα, καὶ εἰς τὸ ἐξώτερον ἡμᾶς παραπέμψουσι
πῦρ. | [4.16c] Ὅταν τοῦ προεστῶτος ἀπόντος τὸ πρόσωπον
700 ἀναπολοῦντες, καὶ ὡς παρεστῶτα τοῦτον ἡμῖν νομίζοντες,
πᾶσαν ὁμιλίαν καὶ λόγον, ἢ ὕπνον· ἢ βρῶσιν· ἢ ἄλλοτι πρὸς ὃ
ὑπειλήφαμεν ἀηδῶς αὐτὸν ἔχειν ἀποστρεφώμεθα, τότε δὴ
ὑπακοὴν ἀνόθευτον μέτιμεν. [4.16d] Οἱ μὲν ἀμελεῖς τῶν
παίδων καὶ ἀναπεπτωκότες, χαρὰν ἑαυτοῖς ἤγηνται τὴν τοῦ
705 διδασκάλου ἀπουσίαν· οἱ δ' ἐγνώμονες καὶ σπουδαῖοι, καὶ
προσζημιουῖσθαι ταύτη νομίζουσιν.

f. 40

*/προσφερομέναις αὐτοῖς προπαρασκευασμένοι τυγχάνωσιν ἐπ' ἀτιμίαις μὴ
πτύρεσθαι. [4.16b] Ψυχὴ ἐξαγόρευσιν ἐννοουμένη, ὡς ὑπὸ χαλινοῦ, ὑπὸ ταύτης
κατέχεται, μὴ ἀμαρτάνειν. Τὰ γὰρ ἀνεξαγόρευτα ὡς ἐν σκότει ἀδεῶς λοιπὸν
πράττομεν. [4.16c] Ὅταν τοῦ προεστῶτος ἀπόντος, τὸ αὐτοῦ πρόσωπον
ἐξεικονίζοντες, τοῦτον παρίστασθαι ἡμῖν νομίζομεν, καὶ πᾶσαν συντυχίαν, ἢ
λόγον, ἢ βρῶσιν, ἢ ὕπνον, ἢ ἄλλο τι πρὸς ὃ ὑπειλήφαμεν ἀηδῶς αὐτὸν ἔχειν ἐν
ἡμῖν ἀποστρεφώμεθα· τότε ἀληθῶς ἐγνώκαμεν ὑπακοὴν ἀνόθευτον. [4.16d] Οἱ
μὲν νόθοι τῶν παίδων χαρὰν τὴν τοῦ διδασκάλου ἀπουσίαν· οἱ δὲ γνήσιοι ζημίαν
ταύτην λογίζοντα προσζημιουῖσθαι ταύτη νομίζουσιν.*

[4.17a] Ἐρομένου δέ μου τινὰ τῶν δοκιμωτάτων ὅπως ἄρα
καθαρὰν ἢ ὑπακοὴν τὴν ταπεινώσιν κέκτηται, ἔφη· “Κἂν
νεκροὺς ὁ εὐγνώμων ὑπήκοος ἐναστήσῃ· κἂν δάκρυον
710 κτήσῃται, κἂν ἀπαλλαγὴν εὖρη πολέμων, μὴ παρ’ ἑαυτῶ,
ἀλλ’ ἐκ τῆς τοῦ προεστῶτος εὐχῆς, τοῦθ’ εὕρηκέναι λογιζέσθω,
οὕτω γὰρ φρονῶν, πόρρω τῆς ματαίας οἰήσεως ἔσθω, πῶς
γὰρ ἂν καὶ ὑψωθῆῃ παρ’ ἐκείνου, ὃ ἐκ τῆς τοῦ Πατρὸς
βοηθείας κατορθωκέναι ὑπονοεῖ ἀλλ’ οὐκ ἐξ ἰδίας σπουδῆς;”.

715 Τὴν εἰρημένην ἐργασίαν οἱ ἐπιπολαίως ἡσυχάζοντες, οὐκ
ἤδεσαν, ἢ γὰρ οἴησις, αὐτοῖς τὰ δίκαια δίδωσι, τὰ
κατορθώματα ποιεῖν αὐτοὺς ὑποτιθεμένη. [4.17b] Δύο
νεκρικῶς ὁ ὢν ἐν ὑποταγῇ δόλους, ἔμεινεν, ἀληθῆς μὲν τοῦ
προεστῶτος ὑπήκοος· τοῦ δὲ Χριστοῦ, θεράπων γνησιώτατος.

720 [4.17c] Πυκτεύει ὁ δαίμων πολλάκις τοὺς τῶν μοναχῶν
νεοπαγεῖς, ποτὲ μὲν μολυσμοῖς τισι καταρῶνται καὶ
σκληροκαρδίους ἐργάζεσθαι· ποτὲ δὲ ταραχώδεις καὶ
ὀκνηροὺς, ὑπνώδεις τὲ καὶ | ἐσκοτισμένους· καὶ τῆς τῶν
725 ἄθλούντων καρτερίας κατολιγωρεῖν· ἴν’ ὡς μηδὲν ἐκ τῆς
ὑποταγῆς κεκερδακότας· ἀλλὰ τὸναντίον καὶ χεῖρους

f. 40^v

[4.17a] Ἡρώτησά ποτέ τινα τῶν δοκιμωτάτων δυσωπῶν, πῶς ἢ ὑπακοὴν τὴν
ταπεινοσύνην κέκτηται· ὁ δὲ φησὶ· Κἂν νεκροὺς ὁ εὐγνώμων ὑπήκοος
ἀναστήσῃ· κἂν δάκρυον κτήσῃται κἂν ἀπαλλαγὴν πολέμων, λογίζεται πάντως,
ὅτι ἢ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς εὐχὴ τοῦτο ἐποίησε· καὶ μένει αὐτὸς ἐκ τῆς
ματαίας οἰκήσεως ξένος, καὶ ἀλλότριος· Πῶς γὰρ ἂν καὶ ὑψωθῆσεται ἐπ’ ἐκεῖνο,
ὃ ἐξ ἑτέρας βοηθείας λέγει, πεποιηκέναι, καὶ οὐκ ἐκ τῆς αὐτοῦ σπουδῆς· οὐκ
οἶδεν ἡσυχαστὴς τὴν τῶν προειρημένων ἐργασίαν· τὰ δίκαια γὰρ πρὸς αὐτὸν ἢ
οἴησις κέκτηται ἰδίᾳ σπουδῇ τὰ κατορθώματα αὐτῶ ὑποβάλλουσα ἐπιτελεῖν.
[4.17b] Δύο νεκρικῶς ὁ ὢν ἐν ὑποταγῇ δόλους, μένει λοιπὸν δούλος Χριστοῦ
αἰώνιος ὑπήκοος. [4.17c] Πυκτεύει ὁ δαίμων τοὺς ὑπηκόους, ποτὲ μὲν μολυσμοῖς
μολύνειν, καὶ σκληροκαρδίους ἐργάζεσθαι, τούτους ταραχώδεις παρὰ
συνήθειαν γίνεσθαι ἐκμοχλεύων, ποτὲ δὲ ξηροὺς τινας, καὶ ἀκάρπους, καὶ περὶ
τὴν προσευχὴν ὀκνηροτέρους, ὑπνώδεις τε καὶ ἐσκοτισμένους, ἴν’ ὡς μηδὲν ἐκ
τῆς ὑποταγῆς ὠφεληθέντας, ἀλλὰ καὶ κατόπιν βαδίσαντας, τῆς ἀθλήσεως
ἀποσπάσῃ. Οὐ γὰρ συγχωρεῖ αὐτοῖς ἐννοεῖν, ὅτι πολλάκις ἢ τῶν δοκούντων ἐν
ἡμῖν ἀγαθῶν οικονομικὴ ἀφαίρεσις βαθυτάτης ταπεινοφροσύνης γίνεται
πρόξενος.

712/713 ἔσθω· πῶς γὰρ ἂν] *V^{in ras.}* 715 ἐπιπολαίως] ἐπιπολέως

διαζεύξη συζυγίας, οὐ γὰρ ἐνδίδωσιν αὐτοῖς ἐννοεῖν, ὅτι ἡ τῶν
 δοκούντων ἡμῖν πολλάκις οικονομικὴ ἀφαίρεσις
 ἀγαθῶν, μείζονος ταπεινοφροσύνης γίνεται πρόξενος.
 [4.17d] Απεκρούσθη δι' ὑπομονῆς ἔσθ' ὅτε παρὰ τινῶν
 730 ἀγωνιστῶν, ὁ ἀλάστρωρ οὗτος· εἶθ' ἕτερος ἄγγελος πονηρὸς
 μετ' αὐτὸν προσιών, ἑτέρω τρόπῳ φενακίζειν πειρᾶται· διὰ τοι
 τοῦτο διαπαντὸς νήφωμεν ἀδελφοί, μὴ ποθ' ὡς ἀμελεῖς
 εὐρεθέντας εἰς τὰ τούτου ἐμβάλλη δίκτυα, πολλὰ γὰρ δὴ
 αὐτοῦ τὰ ἔνεδρα καὶ αἱ μηχαναί.

735 [4.18a] Εἶδον ἔγωγε πολλάκις τινὰς εὐκατανύκτους, προσηνεῖς,
 ἐγκρατεῖς, σπουδαίους, ζέοντας εἰς τὴν τῆς ἀρετῆς
 εὐδοκίμησιν, πόλεμόν τινα ἐκ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπηρείας
 ὑφισταμένους μὲν, μὴ κατεστρατηγημένους δέ· ἔπειτ' ὡς οἱ
 πονηροὶ ἔξαπατήσαντες δαίμονες, καὶ τῆς τοῦ πατρὸς
 740 ἀπαγαγόντες βοήθειαν καὶ ἐπισκέψεως, τὴν τῆς
 φιλοσοφίας ὑπέσπειραν ἐκείνοις ἀνδρείαν διαγωγὴν.
 Οἷδ' ἔξαπατηθέντες, ὡς πρὸς ἀπάθειαν ἤδη φθάσαντες, ἐπὶ τὸ
 πέλαγος ὤρμησαν, τοῦ λιμένος καταφρονήσαντες

[4.17d] Απεκρούσθη δι' ὑπομονῆς πολλάκις παρὰ τισιν ὁ προλεχθεὶς ἀπατεῶν.
 Εἶτα ἐτι τούτου λαλοῦντος, ἕτερος ἄγγελος παραστάς μετ' ὀλίγον ἑτέρω τρόπῳ
 ἀπατᾶν ἡμᾶς δοκιμάζει. [4.18a] Εἶδον ὑπηκόους εὐκατανύκτους, προσηνεῖς,
 ἐγκρατεῖς, σπουδαίους, ἀπολεμήτους, θερμούς ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς σκέπης
 γεγονότας· οἷς οἱ δαίμονες ἐπιστάντες δυνατοὺς εἶναι λοιπὸν πρὸς ἡσυχίαν
 ὑπέσπειραν, ὡς πρὸς τέλειον λοιπὸν ἔπαθλον, καὶ πρὸς ἀπάθειαν δι' ἐκείνης
 καταντῆσαι ἰσχύοντας· καὶ μέντοι ἀπατηθέντες τοῦ λιμένος ἐπὶ τὸ πέλαγος
 χωρήσαντες, /

εἴτ' ἐπελθούσης ζάλης ποθὲν, κυβερνήτου μὴ εὐπορήσαντες,
 745 ὑπὸ τὸ θαλάττιον κῦμα τῆς ἀλμυρᾶς καὶ ῥυπαρᾶς ταύτης
 σαρκὸς, πάντες κατεβαπτίσθησαν, δεῖ γὰρ δὴ πρῶτον τὴν
 τῆς σαρκὸς θάλασσαν ἀγριωθῆναι | καὶ ταραχώδη φανῆναι f. 41
 καὶ θολερὰν, ἵν' ἄπερ οἱ τῶν πονηρῶν ποταμοὶ λογισμῶν
 κατήγαγόν ποτε πρὸς αὐτὴν πάθη, δι' ἀγρυπνίας καὶ
 750 νηστείας καὶ προσευχῆς, ἀφ' ἑαυτῆς πάλιν ἀπορρίψονται καὶ
 οὕτω μόλις εὐρεῖν δυνηθεῖεν Θεοῦ διδόντος, μετὰ τὴν ζάλην
 ἐκείνην, ἀποχρῶσαν καὶ τὴν γαλήνην. [4.18b] Ὁ ποτε μὲν
 ὑπακούων τοῦ Πατρὸς, ποτε δὲ παρακούων, ὅμοιός ἐστιν
 ἀνδρὶ, τῷ ποτε μὲν κολλούριον, ποτε δὲ τίτανον τοῖς οἰκείοις
 755 ὀφθαλμοῖς ἐπιτιθέντι· καὶ εἷς δὲ φησὶν οἰκοδομῶν καὶ ἕτερος
 καταλύων, τί τὸ ὄφελος· οὐδὲν, ἀλλ' ἢ κενὸς κόπος καὶ ἄνους.
 [4.18c] Μὴ ἐξαπατάτω σε τὸ τῆς οἰήσεως πνεῦμα ὡς ἐξ ἑτέρου
 δῆθεν προσώπου, τὰ σὰ πλημμελήματα, τῷ σῶ διδασκάλῳ
 καὶ ἱατρῷ βουλόμενον ἀπαγγέλλειν· οὐ γὰρ ἐστὶν οὐκ ἔστιν
 760 ἐκτὸς αἰσχύνης, αἰσχύνην διαφυγεῖν· ἐμφάνιζε τὸν
 σὸν μῶλωπα τῷ καλῷ ἱατρῷ μηδὲν τι αἰσχυρόμενος·
 "Τοῦτ' ἐμὸν" εἶπε "Πάτερ τὸ τραῦμα· ἡ πληγὴ αὕτη ἐμῆ·
 ἐξ οἰκείας ῥαθυμίας καὶ οὐκ ἐξ ἑτέρου γέγονεν· οὐδεὶς

/ζάλης αὐτῆς καταλαβούσης, κυβερνητῶν μὴ εὐπορήσαντες, ἐλεινῶς ὑπὸ τῆς
 θαλάσσης ταύτης τῆς ῥυπερᾶς καὶ ἀλμυρᾶς ἐκινδύνευσαν· ἀνάγκη τὴν
 θάλασσαν ταραχθῆναι καὶ ἀγριωθῆναι, ἵνα τότε τὴν ὕλην, ἥνπερ οἱ ποταμοὶ τῶν
 παθῶν, καὶ τὸν χόρτον, καὶ πᾶσαν σαπρίαν ἐν αὐτῇ κατήγαγον, δι' αὐτῶν πάλιν
 ἐν τῇ γῇ ἀπορρίψηται· ἐπισκεψώμεθα, καὶ εὐρήσομεν μετὰ τὴν ἐν τῇ θαλάσῃ
 ζάλην βαθείαν γινομένην γαλήνην. [4.18b] Ὁ ποτε μὲν ὑπακούων, ποτε δὲ
 παρακούων τοῦ πατρὸς, ὅμοιός ἐστι ἀνδρὶ τῷ ποτε μὲν κολλούριον, ποτε δὲ
 ἄσβεστον τῷ ἑαυτοῦ ὀφθαλμῷ προσάγοντι. Εἷς γὰρ, φησὶν, οἰκοδομῶν, καὶ εἷς
 καταλύων, τί ὠφέλησεν, ἀλλ' ἢ κόπους; [4.18c] Μὴ ἀπατῶ, ὧς υἱὲς ὑπάκουε Κυρίου,
 πνεύματι οἰήσεως, καὶ ὡς ἐξ ἑτέρου δῆθεν προσώπου τὰ σὰ πλημμελήματα τῷ
 διδασκάλῳ ἀπάγγελε. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐκτὸς αἰσχύνης, αἰσχύνης ἀπαλλαγῆναι.
 Γύμνου σὸν μῶλωπα τῷ ἱατρῷ· εἶπε, καὶ μὴ αἰσχυρῆς. Ἐμὸν τὸ τραῦμα, πάτερ·
 ἐμῆ ἡ πληγὴ· ἐξ οἰκείας ῥαθυμίας, καὶ οὐκ ἐξ ἑτέρου προσγενομένη· οὐδεὶς
 ταύτης αἴτιος· οὐκ ἄνθρωπος, οὐ πνεῦμα, οὐ σῶμα, οὐ τι/

759 οὐ - ἔστιν] cf. supra, p. 150, infra. pp. 289, 363, 412, 495

756 κόπος καὶ ἄνους] V3 p.corr., κόπος Va.corr.

αἴτιος οὐτ' ἀνθρώπων οὔτε πνευμάτων, οὔθ' ἕτερόν τι
765 προσέστη τῶν πάντων, ἀλλ' ἢ τὸ ἐμὸν ὀλίγωρον". Γενοῦ καὶ
τῷ εἶδει καὶ τῷ ἦθει καὶ τῷ λογισμῷ, ὡς κατάδικος εἰς γῆν
νενευκῶς· καὶ τοὺς τοῦ κριτοῦ καὶ ἰατροῦ πόδας, δάκρυσιν εἰ
δυνατὸν βρέχων ὡς ἢ ποτὲ γυνή, ἧς κρείττων φάνηθι· μὴ δὲ
770 χείρων ἀξιώσης ὀφθῆναι, πόρνης μὲν τοπρῶτον, εἶτα
σωφρονούσης γυναικὸς, καὶ ταῖς αὐτῆς θριξίν, ἐκματτούσης
τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ.

[4.19a] Ἔθος πολλάκις τοῖς δαίμοσιν, ἢ μὴ ἐξομολογεῖσθαι
πεῖθειν τινὰς, ἢ ὡς ἐκ προσώπου ἑτέρου, τοῦ ἤδη | ποιεῖν· ἢ f. 41^v
τισὶν ἐπιμέμφεσθαι, ὡς αἰτίοις τῆς οἰκείας αὐτῶν
775 ὀλισθήσεως· [4.19b] Οὐ κοπιάσεις ἐν πολλοῖς ἔτεσιν εὐρεῖν τὴν
μακαρίαν καὶ πλουτοποιὸν ταπείνωσιν, ἐὰν ὀλοψύχως,
θλίψειςιν ἐκ πρώτης σεαυτὸν καὶ ἀτιμίαις ἐκδώς· [4.19c] Μὴ
ὀλιγωρήσης ὅλη τῇ σῇ διανοίᾳ τὴν ἐξομολόγησιν
ποιήσασθαι τῷ τὰ πάντα εἰδότε πρὶν γενέσεως αὐτῶν, οὕτως
780 γὰρ ὁ δίκαιος δικαστῆς, οὐ μόνον τὸν θυμὸν καταστορέσει
καὶ τὴν ἀποτομίαν ὑφήσει καὶ καταμαλάξει τὸ ἄκρατον τῆς
ὀργῆς, ἀλλ' οὐκ ἔστι μὴ τῷ περιόντι τῆς φιλανθρωπίας καὶ

/ἕτερον, ἀλλ' ἢ ἐμὴ ἀμέλεια. Γίνου καὶ τῷ εἶδει καὶ τῷ λογισμῷ ὡς κατάδικος ἐπὶ
τῇ ἐξομολογήσει· εἰς γῆν νενευκῶς, καὶ εἰ δυνατὸν, τοὺς τοῦ κριτοῦ καὶ ἰατροῦ
πόδας, ὡς τοῦ Χριστοῦ, δάκρυσιν βρέχων. Ἔθος πολλάκις τοῖς δαίμοσιν, ἢ μὴ
ἐξομολογεῖσθαι ἡμᾶς ὑποβάλλειν· ἢ ὡς ἐκ προσώπου ἑτέρου τοῦτο ποιεῖν· ἢ
τινὰς ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν ἁμαρτία καταμέμφεσθαι ὡς αἰτίους. [4.19a] Εἰ πάντα
συνηθεία ἤρτηνται, καὶ ἐπακολουθοῦσι, πολλῷ πλέον πάντως τὰ ἀγαθὰ, ὡς
μέγαν συνεργὸν ἔχοντα τὸν Θεόν. [4.19b] Οὐ κοπιάσεις, υἱέ, ἐν πολλοῖς ἔτεσιν
εὐρεῖν ἐν σοὶ τὴν μακαρίαν ἀνάπαυσιν, ἐὰν ἐν ἀρχαῖς ὀλοψύχως ἑαυτὸν
ἀτιμίαις ἐκδώσης. [4.19c] Μὴ ἀπαξιώσης ὡς Θεῷ τῷ βοηθῷ ἐν καταβεβλημένῳ
ἦθει τὴν ἐξομολογίαν ποιήσασθαι. Εἶδον γὰρ καταδίκους ἐλεεινοτάτῳ ἦθει, καὶ
σφοδρῶτερά ἐξομολογήσει, καὶ ἰκεσίᾳ ἀποτομίαν δικαστοῦ μαλάξαντας, καὶ τὸν
θυμὸν αὐτοῦ εἰς εὐσπλαγχνίαν μεταμορφώσαντας/

767/768 τοὺς ... γυνή] Lc. 7, 37-8

770/771 καὶ ταῖς αὐτῆς θριξίν,] V3 *in ras.* 774 οἰκείας] Vp.corr., οἰκείας ὡς V^a.corr.

ἔλεόν τινα καταχεῖν καὶ σωτηρίας ἀξιῶσαι, καθά φησιν
 αὐτὸς ὁ τὰ εὐαγγέλια συγγεγραφώς· διατοῦτ' οἶμαι καὶ
 785 Ἰωάννης πρὸ τοῦ βαπτίσματος, τὴν ἐξομολόγησιν ἐπεζήτει,
 οὐκ αὐτὸς ταύτης δεόμενος τρόπον ἕτερον, ἢ διὰ ταύτης, τὴν
 ἐκείνων σωτηρίαν πραγματευόμενος. [4.19d] Μὴ θαμβηθῶμεν
 καὶ μετ' ἐξομολόγησιν πολεμούμενοι, ἄμεινον γὰρ
 ἁμαρτήμασι τισὶ κατάρξυπαίνεσθαι, ἢ τῇ οἰήσει φυσιοῦσθαι
 790 τὲ καὶ ἐπαίρεσθαι. [4.19e] Ἀκούων κατορθώματα, τῶν τὴν
 ἄκραν φιλοσοφίαν ἀσκούντων ἀνδρῶν, μὴ τὸ σὸν καταλιπεῖν
 στάδιον, καὶ τούτοις συνεῖναι βουλεύου· μὴ δὲ πρόστρεχε μὴ
 δὲ συνεπαίρου τοῖς τούτων διηγήμασι, τὴν τοῦ
 πρωτομάρτυρος γὰρ καὶ αὐτὸς εὖ ἴσθι βαδίζων στρατείαν
 795 διατελεῖς· μὴ δ' ἀποχώρει πίπτων, τοῦ σκάμματος, τότε γὰρ δὴ
 πολὺ μᾶλλον ἰατροῦ ἀρίστου προσδεηθήσῃ. [4.19f] Εἴ τὸν ὑπό
 τινος ὁδηγοῦ βοηθούμενον, συνέβη πολλάκις τὸν πόδα
 προσκεκρουκέναι, πῶς οὐ πολλῶ μᾶλλον | ὁ τούτου f. 42
 στερόμενος, οὐ τοῦτο πείσεται μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν κακὸν
 800 ἀποθανεῖται θάνατον· οἱ τοίνυν πονηροὶ δαίμονες, ὅταν ἡμᾶς

/Διὰ τοῦτο καὶ Ἰωάννης ὁ πρόδρομος τὴν ἐξομολόγησιν πρὸ τοῦ βαπτίσματος
 ἐπεζήτει παρὰ τῶν προσερχομένων, οὐκ αὐτὸς ταύτης δεόμενος, ἀλλὰ τὴν τῶν
 προσερχομένων σωτηρίαν πραγματευόμενος. [4.19d] Μὴ θαμβηθῶμεν καὶ μετ'
 ἐξομολόγησιν πολεμούμενοι ἄμεινον γὰρ μολυσμοῖς, καὶ μὴ οἰήσει παλαίειν.
 [4.19e] Μὴ πρόστρεχε, μηδὲ συνεπαίρου ἐπὶ διηγήμασιν ἡσυχαστῶν, καὶ
 ἀναχωρητῶν πατέρων· τῇ γὰρ τοῦ πρωτομάρτυρος στρατεία βαδίζων ὑπάρχεις·
 μηδὲ πίπτων ὑποχώρει τοῦ σκάμματος. Τότε γὰρ μάλιστα ἰατροῦ πολλῶ πλέον
 δεόμεθα. [4.19f] Ὁ μετὰ βοηθείας εἰς λίθον τὸν πόδα προσκόψας, ὁ ἐκτὸς
 βοηθείας ὑπάρχων, πάντως οὐ προσκόπτει μόνον, ἀλλ' ἀποθνήσκειν ἤμελλεν./

ἴδωσιν, εἷς τι μᾶλλον ἐμπεπτωκότας πταιίσμα καὶ
 ὀλισθήσαντας, ὡς εὐλόγου δῆθεν τινὸς ἀφορμῆς τούτου
 δραξάμενοι, τὴν ἡσυχίαν ἡμῖν ὑποτίθενται· σκοποῦντες
 ταμάλιστα, τραῦμα μέγιστον ἕτερον, προσθεῖναι τοῖς
 805 τραύμασιν, ὥσπερ δῆπου φασὶ πῦρ ἐπὶ πῦρ. [4.19g] Ὅταν ὁ τῶν
 ψυχῶν ἰατρὸς, ἀσθένειαν ἢ ἀτονίαν τινὰ προβάληται,
 τότε ἀνάγκη πορευθῆναι πρὸς ἕτερον, χωρὶς γὰρ ἰατροῦ, οἱ
 θεραπεύομενοι σπάνιοι· τίς οὖν ὁ δοκῶν ἡμῖν ἀντιλέγειν
 ὀριζομένοις, ὅτι πᾶσα ναῦς κυβερνήτην μὲν ἔμπειρον
 810 κεκτημένη καὶ ναυαγίῳ περιπεσοῦσα, σχολῇ γ' ἂν καὶ σὺν
 πολλῷ τῷ πόνῳ διασωθείη, ἀποροῦσα δέ τινος τοιούτου
 κυβερνήτου, ταχέως ἂν καταδύσοιτο; [4.19h] Ἐξ ὑπακοῆς,
 ταπεινώσεως· ἐκ ταπεινώσεως, ἀπάθεια, εἶπερ ἐν τῇ ταπεινώσει
 ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν
 815 ἐχθρῶν ἡμῶν, ὡς τὰ ἱερά φασὶ λόγια· οὐκοῦν, οὐδὲν τὸ
 κωλύον εἰπεῖν, ὅτι ἐξ ὑπακοῆς ἀπάθεια, ἢ τὸ τέλος τῆς
 ταπεινώσεως ἔπεται, ἄρχεται μὲν γὰρ ἐξ ἐκείνης αὕτη, ὡς
 ἡ Μαρία τὴν συναγωγὴν. [4.19i] Τιμωρίας ἄξιοι πάσης παρὰ
 Θεῷ· οἱ θεραπείας τινὸς τετυχηκότες παρ' ἰατροῦ, εἶτα πρὸ

/Ὅταν κατενεχθῶμεν, θάπτον οἱ δαίμονες ἐπιστάντες ἀφορμοῖς εὐλόγου,
 μᾶλλον δὲ ἀλόγου δραξάμενοι τὴν ἡσυχίαν ἡμῖν ὑποτίθενται· σκοποῖς δὲ τοῖς
 ἐχθροῖς ἡμῶν τραῦμα ἐπὶ πτώματι προσθεῖναι ἐφ' ἡμᾶς [4.19g] ὅταν ὁ ἰατρὸς
 ἀδυναμίαν προβάλληται, τότε ἀνάγκη ἐφ' ἕτερον πορευέσθαι· χωρὶς γὰρ ἰατροῦ
 σπάνιοι οἱ θεραπεύομενοι. Τίς ἄρα ὁ δοκῶν ἀντιλέγειν ἡμῖν ὀρίζουσιν; Ὅτι πᾶσα
 ναῦς κυβερνήτην ἔμπειρον κεκτημένη, καὶ ναυαγίῳ περιπεσοῦσα, ἐκτὸς
 κυβερνήτου, πάντως ἀπόλλυσθαι ἤμελλεν. [4.19h] Ἐξ ὑπακοῆς ταπεινώσεως, ἐκ
 ταπεινώσεως ἀπάθεια. Εἶπερ ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος,
 καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, οὐκ οὐδὲν τὸ κωλύον εἰπεῖν, ὅτι ἐξ
 ὑπακοῆς ἀπάθεια, δι' ἧς τὸ τέλος τῆς ταπεινώσεως γίνεται· ἄρχεται μὲν γὰρ
 ἐκείνης αὕτη, ὡς Μωϋσῆς νόμου· τελειοῖ δὲ ἡ θυγάτηρ τὴν μητέρα, ὡς Μαρία τὴν
 συναγωγὴν. [4.19i] Τιμωρίας ἀπάσης ἄξιοι παρὰ Θεῷ οἱ νοσοῦντες, καὶ μετὰ τὴν
 τοῦ ἰατροῦ πείραν, /

805 ὥσπερ ... πῦρ] Aristot., *Meteor.*, p. 375a l. 20 Plat., *Leges*, p. 66a l. 5 Plut.,
Adulator, p. 61, l. 5 805/806 ὁ - ἰατρὸς] Eus. Cae., *Com. Is.* 2, 40, 30 Ath. Alex., *Ep.*
Cas. V. 28, p. 892, l. 37 813/815 ἐν - ἡμῶν] Ps. 135, 23-4 818 ἢ - συναγωγὴν] Lc. 2,
 48-51

820 τελείας ἰάσεως, τοῦτον ἀφέντες, ἐφ' ἕτερον μεταβαίνουσι.
[4.19j] Μὴ ἀπόφυγε χεῖρας τοῦ τῷ Κυρίῳ σε |
προσενέγκαντος, οὐ γὰρ αἰδεσθήση τῶν ἄλλων οὐδένα ὡς f. 42^v
τοῦτον, ἕως ἂν εἰς ζῶντας τελοίης.

[4.20a] Οὐκ ἀσφαλὲς τῷ ἀπείρῳ πρὸς γυμνασίαν πολέμου τῆς
825 στρατιᾶς ἑαυτὸν ἀφιστῶντι, πρὸς μονομαχίαν χωρεῖν,
οὐδ' ἀκίνδυνον μοναχῷ πρὸ τελείας ὑποταγῆς, πρὸς ἡσυχίαν
ἀφικέσθαι· πέφυκε γὰρ, ὁ μὲν, σωματικούς· ὥστε κρεῖττον
Υἱὸν μετὰ Πατρὸς διὰ τῆς τοῦ θείου Πνεύματος ἐνεργείας,
πρὸς τὰς προλήψεις ἀγωνίζεσθαι. [4.20b] Ὁ ἀποστερῶν
830 τυφλὸν ὄδηγοῦ· ποιμνην ἀρίστου ποιμένος· τὸν πλανώμενον
ἐρμηνέως· τὸ βρέφος τῆς οἰκείας μητρὸς· τὸν νοσοῦντα τοῦ
ἱατροῦ· τοῦ πλοίου τὸν κυβερνήτην, ἐκάστῳ τούτων οἶμαι, οὐ
τὸν τυχόντα κίνδυνον προξενεῖ· ὁ δὲ μήπω καθαρῆς,
πολεμίοις δὲ τοιούτοις ἐπιχειρῶν ἀνταγωνίζεται, πῶς οὐχ
835 ὑπ' αὐτῶν ἀποθανεῖται, μὴ ἔχων τὸν προασπίζοντα. [4.20c] Οἱ
μὲν ἐν ἱατρείῳ τοπρῶτον παραγενόμενοι, τὰς ὀδύνας τὰς
ἑαυτῶν· οἱ δὲ ἐν ὑποταγῇ, τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς ταπείνωσιν

/καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ὠφέλειαν τοῦτον ἐφ' ἕτερου προκρίσει καταλιμπάνοντες πρὸ
τελείας ἰάσεως. [4.19j] Μὴ φεῦγε χεῖρας τοῦ τῷ Κυρίῳ σε προσενέγκαντος, οὐκ
αἰδεσθήση γὰρ ὡς αὐτὸν ἐν τῇ ζωῇ σου τίνα. [4.20a] Οὐκ ἀσφαλὲς τῷ ἀπείρῳ ἐκ
τοῦ πλήθους τῶν στρατιωτῶν, πρὸς μονομαχίαν ἑαυτὸν ἀποχωρίσαι, καὶ οὐκ
ἀκίνδυνον τῷ μοναχῷ πρὸ πείρας καὶ γυμνασίας πολλῆς τῶν ψυχικῶν παθῶν
ἐπὶ τὴν ἡσυχίαν χωρῆσαι. Πέφυκε ὁ γὰρ μὲν σωματικῶς, ὁ δὲ ψυχικῶς
κινδυνεύειν· Ἀγαθοὶ φησὶν ἢ Γραφή, οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα· τοῦτ' ἔστιν, ἀγαθὸν
υἱῷ μετὰ πατρὸς δι' ἐνεργείας θείου Πνεύματος πρὸς τὰς προλήψεις
ἀγωνίζεσθαι. [4.20b] Ὁ ἀποστερῶν τυφλὸν ὄδηγοῦ, καὶ ποιμνην ποιμένος, τὸν
πελαζόμενον χειραγωγοῦ, τὸν νήπιον τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς, τοῦ ἱατροῦ τὸν
νοσοῦντα, τὸ πλοῖον τοῦ κυβερνήτου, ἀμφοτέροις κίνδυνον προξενεῖ. Ὁ δὲ
ἀβοηθήτως πνεύμασι προσπαλαίειν ἐπιχειρῶν, θανατοῦται ὑπ' αὐτῶν. [4.20c] Οἱ
μὲν ἐν ἱατρείῳ ἐν ἀρχαῖς παραγενόμενοι, τὰς ὀδύνας τὰς ἑαυτῶν
σημειούσθωσαν· οἱ δὲ ἐν ὑποταγῇ τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς ταπείνωσιν/

σημειούσθωσαν, τοῖς μὲν γὰρ, ὁ τῶν ὀδυνῶν κουφισμός· τοῖς
δὲ, ἢ τῆς καταγνώσεως αὐτῶν προσθήκη, σημεῖον ἀπλανὲς
840 τῆς καθαρωτάτης ὑγείας, ὡς οὐχ ἕτερόν τι φανήσεται.

[4.21a] Τὸ συνειδὸς, ἔσοπτρόν σοι ἔστω διαπαντὸς τῆς
ὑπερλάμπρου ὑποταγῆς καὶ ἰκανὸν ἔσται καὶ τοῦτο. [4.21b] Οἱ
μὲν ἐφ' ἡσυχίας τῷ οἰκείῳ πατρὶ ὑποταττόμενοι, δαίμονας
μόνους τοὺς μαχομένους καὶ ἀντιλέγοντας ἰ ἔχουσιν· οἱ δ' ἐν f. 43
845 κοινοβίῳ, αὐτοῖς τε δὴ τούτοις, καὶ ἅμα τοῖς τὰς θείας
ἐντολάς ἀφ' ἑαυτῶν ἀπορρίψασιν ἀδελφοῖς διατελοῦσιν ἀεὶ
μαχόμενοι· καὶ τοὺς μὲν προτέρους, ἢ πρὸς τὸ θεῖον εὐχή καὶ
δέησις· τοὺς δ' ὑστέρους, ὑπερβολὴ τὲ ταπεινώσεως καὶ λιτὸς
βίος ἀπώσεται. [4.21c] Ἐν τοῖς μεγίστοις πελάγεσι, πνεῦμα
850 σφοδρὸν ἐμπεσὸν, ἔστι μὲν ἅ τῶν πλοίων κατέδυσεν
αὐτανδρα· ἔστι δ' ἅ καὶ ταῖς πέτραις προσήραξεν· ὑπὸ θυμοῦ
δέ τις κινήθεις, ζημίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἑαυτῷ τὲ καὶ τοῖς
ἄλλοις προξένησεν· ἀεὶ τοίνυν τῷ τοῦ Θεοῦ φόβῳ
περίφραττε σαυτόν, καὶ μὴ μόνον ὡς ἀτίθασον θηρίον, φεῦγε
855 θυμὸν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτοῦ γενναίως ἀνδρίσθητι,

/ τοῖς μὲν γὰρ ὁ τῶν ὀδυνῶν κουφισμός, τοῖς δὲ ἢ τῆς ἑαυτῶν καταγνώσεως
προσθήκη σημεῖον ἀπλανὲς τῆς ὑγείας, ὡς οὐχ ἕτερόν τι φανήσεται. [4.21a] Τὸ
συνειδὸς σοι ἔσοπτρον τῆς ὑποταγῆς ἔστω, καὶ ἀρκετόν ἐστιν. [4.21b] Οἱ μὲν καθ'
ἡσυχίαν πατρὶ ὑποτασσόμενοι, δαίμονας, καὶ μόνον τοὺς ἀντιπράττοντας
κέκτηνται· οἱ δὲ ἐν συνοδίᾳ ὑπάρχοντες δαίμοσι καὶ ἀνθρώποις ὁμοῦ
προσπαλαίουσι. Καὶ οἱ μὲν πρότεροι διὰ τῆς διηνεκοῦς τοῦ διδασκάλου θέας
ἀκριβεστέρας τὰς παρ' αὐτοῦ φυλάττουσιν ἐντολάς. Οἱ δὲ δεύτεροι πολλάκις διὰ
τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ μικρὸν ταύτας παρατιτρώσκουσι. Πλὴν ἐὰν σπουδαῖοί τινες
καὶ φιλόπονοι γίνωνται, διὰ τῆς τῶν προσκρούσεων ὑπομονῆς ὑπεραναπληροῦσι
τὴν ἔλλειψιν καὶ διπλοῦς τοὺς στεφάνους κομίζονται. [4.21c] Πάση φυλακῇ
τηροῦντες ἑαυτοὺς τηρήσωμεν. Λιμὴν γὰρ πλοίων ἀνάπλεως εὐχερῶς ταῦτα
συντρίβειν πέφυκεν, καὶ μάλιστα τὰ ὑπὸ θυμοῦ, ὥσπερ ὑπὸ σκώληκός τινος
τετριμμένα λεληθότως· σιωπὴν ἐσχάτην καὶ ἄγνοιαν ἐπὶ τοῦ προεστῶτος
ἀσκήσωμεν· ἀνὴρ γὰρ σιωπηλὸς φιλοσοφίας υἱὸς γινώσιν πολλὴν πάντοτε
κτώμενος.

841 διαπαντὸς] *V^m marg.* 851 προσήραξεν] προσήρῳραξεν

καθάπέρ τισιν ἀγχεμάχοις ὄπλοις, τῇ τ' ἐπεικειά χρησάμενος
καὶ πραότητι, δι' ὧν ἡμερόν σοι τὸ θυμικὸν γενήσεται καὶ
χειρόηθες· καὶ νικητῆς οὕτως ἀναφανείς, ἐπ' ἀμείνονος
σταίης τοῦ σχήματος, ἀνήρ γὰρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων.

- 860 [4.22a] Εἶδον ὑποτακτικὸν ἀναισχύντως καὶ ἰταμῶς τὴν
διήγησιν, ἐκ στόματος τοῦ προεστῶτος ἀρπάσαντα· καὶ τὴν
ἐκείνου ὑποταγὴν ἀπέγνωκα· ὑπερηφανίας μᾶλλον καὶ οὐ
ταπείνωσιν αὐτὸν συνορῶν, ἐκ ταύτης τῆς ἀναιδείας
προσκοτῶμενον. [4.22b] Πᾶσαν νῆψιν νήψωμεν ἀδελφοί· καὶ
865 ἐπικαίρως τῇ προσευχῇ χρῆσώμεθα· παραφυλαττόμενοι πότε
καὶ πῶς ἢ διακονία ταύτης ὀφείλει προσκορῖνεσθαι, οὐ γὰρ
πάντοτε πάντως ἔσται συμφέρουσα. [4.22c] Ἐξιὼν μετὰ τῶν
σῶν ἀδελφῶν εἰς ἐργόχειρον, μὴ ζῆτει σπουδαιότερος αὐτῶν
φαίνεσθαι, δύο γὰρ ἐργάση κακῶν κάκιστα· | ἐκείνους μὲν
870 διὰ τῆς τοιαύτης ἐπιπλάστου πλήξας σπουδῆς· σαυτὸν δὲ ἐκ
παντὸς τρόπου, εἰς τὸν τῆς ὑψηλοφροσύνης ἐκκυλίσας
βόρβορον.

f. 43^v

[4.22a] Εἶδον ὑποτακτικὸν τὴν διήγησιν ἐκ στόματος τοῦ προεστῶτος ἀρπάσαντα,
καὶ τὴν ἐκείνου ὑποταγὴν ἀπέγνωκα, ὑπερηφανίαν καὶ οὐ ταπείνωσιν βλέπων
αὐτὸν ἐκ ταύτης προσλαμβανόμενον. [4.22b] Πᾶση νήψει νήψωμεν, καὶ τηρήσει
τηρήσωμεν, καὶ φυλακὴ φυλαξώμεθα, πότε καὶ πῶς ἢ διακονία τῆς προσευχῆς
ὀφείλει προκορῖνεσθαι. [4.22c] Οὐ γὰρ πάντοτε πάντως· πρόσεχε σεαυτῷ τοῖς
ἀδελφοῖς σου παρῶν, καὶ μὴ σπεῦδε δικαιότερος αὐτῶν φαίνεσθαι τὸ παράπαν
ἐν τινι. Δύο γὰρ ἐργάση κακὰ, ἐκείνους μὲν διὰ τῆς σῆς ψευδεπιπλάστου σπουδῆς
πλήξας· ἑαυτῷ δὲ ἐκ παντὸς τρόπου ὑψηλοφροσύνην προξενήσας.

856 ἀγχεμάχοις ὄπλοις] Gre. Naz., *Fun. Bas. Mag.* 43, 2.2 Him. Ath., *Dec. et Ora.* 12,
114 859 ἀνήρ -εὐσχήμων] *Prov.* 11, 25

[4.23a] Γίνου σπουδαῖος ψυχῇ· μηδαμῇ τοῦτ'ἐμφαίνων τῷ
 σώματι· μὴ σχήματι· μὴ λόγῳ, μὴ αἰνίγματι· καίτοι καὶ
 875 ταῦτα, εἰ μὴ τοῖς τοῦ πλησίον ἐπιτίθεσαι πταίσμασιν· εἰ δὲ
 πρόχειρος ἑτέροις προφέρειν ὄνειδη τούτων, οὐδὲν ὄφελος·
 διὸ γίνου τοῖς σοῖς ἀδελφοῖς ὅμοιος καὶ μὴ τῇ οἴησει
 ἀνόμοιος. [4.23b] Εἶδον ἀδόκιμον μαθητὴν ἐπὶ ταῖς τοῦ
 διδασκάλου ἐγκαυχώμενον ἀρεταῖς καὶ τισὶ κατορθώμασι
 880 καὶ μέντοι δοκοῦντα δόξαν ἑαυτῷ τινα ἐκ τῶν ἀλλοτρίων
 ἐπαίνων περιποιεῖσθαι, τόδ'οὐχ οὕτως ἦν ὡς ἐκεῖνος ᾤετο,
 οὐδὲ φιλοτιμίαν μᾶλλον ἢ πᾶν τούναντίον αἰσχύνην καὶ
 ὄνειδος εἶχεν αὐτῷ· οἷς ὅτι δένδρον ἀγαθόν, τοιοῦτον κλάδον
 ἄκαρπον ἤνεγκεν. [4.23c] Οὐχ ὅταν τὸν τοῦ πατρὸς
 885 μυκτηρισμὸν γενναίως ὑπενέγκωμεν, ὑπομονητικοὶ
 κρινόμεθα καὶ ἐσμέν· ἀλλ'ὅταν παρὰ παντὸς ἀνθρώπου
 καταφρονώμεθα καὶ πληττώμεθα, πατρὸς γὰρ ἐπιπλήξεις
 χρῆ πάντως φέρειν, διαπαντὸς αἰδεῖσθαι ὀφείλοντας, κἂν
 οἰκείῳ θυμῷ καὶ ὀρέξει χαρίζοιντο. [4.23d] Πῖνε προθύμως καὶ
 890 μεθ'ἡδονῆς χλευασμοὺς καὶ ὕβρεις ὡς ὕδωρ ζωῆς παρὰ
 παντὸς ἀνθρώπου τοῦ ποτίζειν σε τὸ τῆς λαγνείας

[4.23a] Γίνου σπουδαῖος ψυχῇ, μηδὸλως σώματι τοῦτο ἐμφαίνων, μὴ σχήματι, μὴ λόγῳ, μὴ αἰνίγματι· καὶ τοῦτο εἶπερ τοῦ ἐξουθενεῖν τὸν πλησίον πέπαυσαι. Εἰ δὲ πρόχειρος εἰς τοῦτο καθέστηκας, γίνου τοῖς ἀδελφοῖς σου ὅμοιος, καὶ μὴ τῇ οἴησει ἀνόμοιος. [4.23b] Εἶδον ἀδόκιμον μαθητὴν ἐπὶ τοῖς τοῦ διδασκάλου κατορθώμασιν ἐπὶ τινῶν ἀνθρώπων καυχώμενον, καὶ μέντοι δοκῶν δόξαν ἑαυτῷ ἐκ τοῦ ἀλλοτρίου σίτου περιποιήσασθαι, ἀτιμίαν μᾶλλον ἑαυτῷ προεξένησε, πάντων πρὸς αὐτὸν εἰρηκότων· Καὶ πῶς δένδρον καλὸν, κλάδον ἄκαρπον ἤνεγκεν;. [4.23c] Οὐχ ὅτε τὸν τοῦ πατρὸς μυκτηρισμὸν γενναίως ὑπενέγκωμεν, ὑπομονητικοὶ κρινόμεθα, ἀλλ' ὅταν παρὰ παντὸς ἀνθρώπου καταφρονώμεθα καὶ πλησώμεθα· τὸν γὰρ πατέρα καὶ αἰδούμενοι καὶ χρεωστοῦντες βαστάζομεν. [4.23d] Πῖνε προθύμως μυκτηρισμὸν ὡς ὕδωρ ζωῆς παρὰ παντὸς ἀνθρώπου, ποτίζειν σε τὸ καθαρτήριο τῆς λαγνείας ζητοῦντος· τότε γὰρ ἀνατελεῖ ἀγνεία βαθεῖα ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ φῶς Θεοῦ οὐκ ἐκλείψει ἐκ τῆς καρδίας σου.

890 ὕδωρ ζωῆς] Apor. 22, 17

883/884 κλάδον ἄκαρπον ἤνεγκεν.] *V^{in ras}*.

καθάρισον ὕδωρ ἐθέλοντος, τότε γὰρ δὴ τότε ἀνατελεῖ
ἀγνεία βαθεῖα τῇ σῆ ψυχῇ, καὶ ἀπὸ τῆς σῆς καρδίας, φῶς
γνώσεως οὐκ ἐκλείψει.

- 895 [4.24a] Μηδεὶς σύλλογον περὶ αὐτὸν | ὁρῶν ἀδελφότητος, f. 44
ἐφ' ἑαυτῷ καυχάσθω, οἱ γὰρ κλέπται πολλοὶ κύκλω.
[4.24b] Μνημόνευε καθεκάστην τοῦ δεσποτικοῦ
προστάγματος τοῦ λέγοντος, ὅταν πάντα ποιήσητε τὰ
προστεταγμένα, λέγετε ὅτι ἀχρεῖοι δούλοι ἐσμέν· ὃ ὀφείλομεν
900 ποιῆσαι, οὐ πεποιήκαμεν, τὸ γὰρ κρίμα τῶν κόπων, ἐν τῷ
καιρῷ τῆς ἐξόδου γνωσόμεθα. [4.24c] Κοινόβιον ἐστίν,
ἐπίγειος οὐρανός. Διόπερ ὡς τῷ Κυρίῳ τῶν ὄλων
λειτουργοῦντες ἄγγελοι, οὕτω πείσωμεν ἑαυτοὺς πρὸς
ἀλλήλους διακεῖσθαι μεθ' ὁμονοίας καὶ εἰρήνης καὶ ἁγιασμοῦ
905 τὴν αἴνεσιν διαπαντὸς τῷ μόνῳ Θεῷ προσφέροντες. Εἰ δὲ
τρυφαῖς καὶ πότοις ἐκδώσομεν ἑαυτοὺς, λόγοις ψευδεῖς
κατὰ τοῦ πλησίον συρρόαπτοντες, καὶ συνδαιτιᾶσθαι τοῖς
ἄρχουσι, καὶ ὅλως ἐπιποθεῖν τὰ γήινα, δαιμόνων οἶμαι
καταγῶγια ἑαυτοὺς ἀπεργασόμεθα, μὴ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ
910 τῷ πονηρῷ φεῦ τὰς θυσίας προσάγοντες. [4.24d] Καὶ
τὸ οἰονοῦν πῦρ, οὐκ ὀλίγον κατατῆκει κηρόν·

[4.24a] Μηδεὶς ὑφ' ἑαυτοῦ ἀναπαυόμενον ὁρῶν σύλλογον ἀδελφότητος, ἐν τῇ
διανοίᾳ καυχάσθω. Οἱ γὰρ κλέπται πέριξ. [4.24b] Μνημονεύων μνημόνευε τοῦ
λέγοντος· Ὅταν πάντα ποιήσητε τὰ προστεταγμένα, λέγετε, ὅτι Ἀχρεῖοι δούλοι
ἐσμεν, ὅτι ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. Τὸ κρίμα τῶν κόπων ἐν καιρῷ
ἐξόδου γνωσόμεθα. [4.24c] Κοινόβιον ἐστίν ἐπίγειος οὐρανός· διὸ ὡς Κυρίῳ
λειτουργοῦντες ἄγγελοι, οὕτω πείσωμεν διακεῖσθαι τὴν καρδίαν ἡμῶν. Ποτὲ μὲν
οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ τούτῳ ὄντες τῇ καρδίᾳ ὡς λιθῶδεις διάκεινται· ποτὲ δὲ πάλιν διὰ
τῆς κατανύξεως παρακαλοῦνται, ἵνα καὶ τὴν οἴησιν ἐκφύγωσι, καὶ τοὺς κόπους
διὰ τῶν δακρῶν παραμυθῆσονται. [4.24d] Μικρὸν πῦρ κηρόν πολὺν
κατεμάλαξε, καὶ μικρὰ ἀτιμία /

καὶ μικρὰ ἀτιμία πολλάκις ἐπισυμβᾶσα, ἅπασαν τὴν τῆς
καρδίας θηριωδίαν καὶ ἀγριότητα, καταμαλάσσειν οἶδε καὶ
τιθασσεύειν. [4.24e] Εἶδον ἐγὼ τινὰς λεληθότως
915 παρακαθημένους καὶ τοὺς τῶν ἀγωνιζομένων στεναγμοὺς
καὶ καμάτους ἐπιτηροῦντας καὶ προσακροωμένους· ἀλλὰ
τούτων, τοὺς μὲν, ὅπως μιμήσονται τοὺς δὲ, ἵνα καιροῦ
καλοῦντος, ὀνειδιστικῶς θριαμβεύσωσι· καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ
ἐργάτην τῆς ἀρίστης ἐργασίας ἐκκόψωσιν. [4.24f] Μὴ γίνου
920 σιωπὴν ἀλόγως ἀσκῶν, εἶτα ἑτέροις ταραχὴν καὶ πικρίαν
προξενῶν | μὴ δὲ νωθρὸς καὶ ἥθει καὶ σχήματι καὶ βαδίσματι, f. 44v
σπουδάζειν ἐπαγγελλόμενος· εἰ δ' οὖν ἐμπλήκτως φέρεσθαι
δόξεις, καὶ τῶν μαινομένων κατ' οὐδὲν ἀποδεῖν.

[4.25a] Ὁ πλείοσι συμπεριφερόμενος, οὐ τοσοῦτον ἐκ τῆς
925 ψαλμωδίας ὅσον ἐκ τῆς συνεχοῦς εὐχῆς κερδαίνειν δύναται, ἢ
γὰρ σύγχυσις, ψαλμοῦ διάλυσις. [4.25b] Σπούδαζε ὅσαι ὥραι
τὸν νοῦν ἀεὶ ἀνακαλούμενος ἐκ τῆς ματαίας τοῦ κόσμου
διατριβῆς, καὶ γὰρ ἀνεπίδεκτον καὶ ἀφιλότιμον ὁ Θεὸς ἐκ τῶν
ὑπηκόων ἀπαιτεῖ προσευχήν. [4.25c] Μὴ ἀθύμει κλεπτόμενος,
930 ἀλλ' εὐθύμει τὸν νοῦν ἀεὶ ἀνακαλούμενος, ἀγγέλου γὰρ μόνου
τὸ ἄσυλον· [4.25d] ὁ ἑαυτὸν πεπεικῶς διὰ τὸν Θεοῦ πόθον μὴ

/ πολλάκις ἐπισυμβᾶσα, ἅπασαν τὴν τῆς καρδίας ἀγριότητα καὶ ἀναισθησίαν
καὶ πῶρῳσιν αἰφνιδίως κατεμάλαξε, καὶ κατεγλύκανε, καὶ ἐξήλειψεν. [4.24e]
Εἶδόν ποτε δύο λεληθότως παρακαθημένους, καὶ τοὺς τῶν ἀγωνιζομένων
στεναγμοὺς καὶ καμάτους ἐπιτηροῦντας, καὶ προσακροωμένους· ἀλλ' ὁ μὲν, ἵνα
ζηλώσῃ, ὁ δὲ ἵνα καιροῦ καλοῦντος, ὀνειδιστικῶς ταῦτα θριαμβεύσῃ, καὶ τὸν τοῦ
Θεοῦ ἐργάτην τῆς καλῆς ἐργασίας ἀνακόψῃ. [4.24f] Μὴ γίνου ἄλογος
σιωπητικὸς, ἑτέροις ταραχὴν καὶ πικρίαν προξενῶν, μηδὲ νωθρὸς τῷ ἥθει καὶ τῷ
βήματι σπουδάζειν ἐπιτρεπόμενος· εἰ δὲ μὴ, τῶν μαινομένων καὶ ταραχωδῶν
χείρων καθέστηκας. [4.25a] Ἐώρακα τοιαῦτα, καθὼς φησιν ὁ Ἰώβ, πολλάκις
ἦθους νωθρότητι, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐπιτηδειότητι ψυχᾶς ὀδυνηθείσας· καὶ
ἐθαύμασα πῶς ποικίλη ἢ κακία. Ὁ ἐν τῷ μέσῳ, οὐ τοσοῦτον ἐκ τῆς ψαλμωδίας,
ὅσον ἐκ τῆς εὐχῆς κερδαίνειν δύναται· ἢ γὰρ σύγχυσις, ψαλμοῦ διάλυσις. [4.25b]
Πάλαι ἐννοίᾳ ἀδιαλείπτως, ταύτην ῥεμβομένην ἐπισυνάγων πρὸς ἑαυτόν. Οὐ
γὰρ ἀρέμβαστον ὁ Θεὸς τοὺς ὑπηκόους ἀπαιτεῖ προσευχήν· [4.25c] μὴ ἀθύμει
κλεπτόμενος· ἀλλ' ἀθύμει, τὸν νοῦν ἀεὶ ἀνακαλούμενος. Ὁ πεπεικῶς ἑαυτὸν
λεληθότως, μὴ τοῦ παλαίσματος ἀναχωρεῖν ἄχρις ὑστάτης ἀναπνοῆς, καὶ χιλίων
θανάτων, καὶ σώματος, καὶ ψυχῆς μὴ ὑποχωρεῖν, ἐν οὐδενὶ ῥαδίως τῶν τοιούτων
πεσεῖται /

τοῦ σκάμματος ἀναχωρεῖν, ἄχρισ ἐσχάτης ἀναπνοῆς μυρίων
 ἐπιόντων θανάτων, ἐν οὐδενὶ ῥαδίως τῶν τοιούτων
 περιπεσεῖται ἢ δειλιάσει, δισταγμὸς γὰρ καρδίας καὶ ἀπιστία,
 935 τὰς μεταβάσεις ποιεῖν εἴωθεν. [4.25e] Οἱ εὐχερεῖς πρὸς
 μετάβασιν, πάντη ἀδόκιμοι, σκάμματος ἀναχωρεῖν, ἄχρισ
 ἐσχάτης ἀναπνοῆς, μυρίων ἐπιόντων θανάτων, ἐν οὐδενὶ
 ῥαδίως τῶν τοιούτων περιπεσεῖται ἢ δειλιάσει, οὐδὲν γὰρ
 οὕτω τὴν ἀκαρπῖαν ὡς ἡ ῥαδία μετάθεσις ἀπεργάζεται.
 940 [4.25f] Ἐν ἀσκητικῇ εἰσιῶν παλαίστρᾳ, ἄγνωστος ἀγνώστοις
 συνδιάτριβε· λεληθότως τὰς αὐτῶν ἀποματτόμενος ἀρετάς· εἰ
 δ' ἦσθου καὶ τινος ἐξ αὐτῶν ὠφελείας, τὸ τῆς οἰήσεως κέρας
 αὐτόθι κατάβαλε· καὶ ταπεινοῦσθαι καὶ ὑποκύπτειν αὐτοῖς,
 ἄσμενος προθυμήθητι· ἵνα τὰς σὰς ἐντεῦθεν κηλίδας
 945 ἀποनिψάμενος, καθαρὸν σεαυτὸν τῷ καθαρωτάτῳ
 προσφέρειν ἔχης Θεῷ· μηδαμῇ τὸ οἰκεῖον θέλημα ἐκπληρῶν·
 ἐπεὶ καὶ Χριστὸς ὑπέικων Πατρὶ, τῷ ἰδίῳ ἡμᾶς ἐξηγόρασεν
 αἷματι ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου. [4.25g] Μνήμα σοι πρὸ
 μνήματος, ὁ χῶρος ἐν ᾧ κατοικεῖς ἔστω, οὐδεὶς γὰρ ἐκ
 950 μνήματος ἀναστήσεται ἄχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. | εἰ δὲ f. 45
 καὶ τινες ἐξηλθον, ὄρα ὅτι ἀπέθανον· ὅπερ μὴ καὶ ἡμᾶς
 παθεῖν τοῦ Θεοῦ δεηθεῖμεν.

/δισταγμὸς γὰρ καρδίας, καὶ ἀπιστία τόπων, τὰς προκόψεις ἀεὶ καὶ τὰς
 συμφορὰς ποιεῖν πέφυκεν. [4.25d] Οἱ εὐχερεῖς πρὸς μετάβασιν πάντη ἀδόκιμοι
 οὐδὲν γὰρ οὕτως τὴν ἀκαρπῖαν, ὡς ἀνυπομονησία ἐργάζεται. [4.24e] Εἰ μὲν ἐν
 ἀγνώστῳ ἰατρῷ καὶ ἰατρείῳ κατήντησας, γίνου ὡς παριῶν, καὶ λεληθότως τὴν
 ἀπάντων πείραν τῶν αὐτόθι λαμβάνων. Ἐπὰν δὲ καὶ ἐκ τῶν τεχνιτῶν καὶ
 ὑπουργῶν ὠφελείας ἐν ταῖς σαῖς νόσοις αἰσθάνη, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ὀγκώσει τῆς
 ψυχῆς τὸ ζητούμενον, τότε καὶ πρόσελθε λοιπὸν, καὶ πιπράσκου χρυσίῳ
 ταπεινώσεως, καὶ χάριτι ὑπακοῆς. καὶ γράμμασι διακονίας, καὶ μάρτυσιν
 ἀγγέλοις διαῤῥήστων ἐπὶ τούτων διαῤῥήξον τὸν τοῦ οἰκεῖου θελήματος χάριτη·
 περιῶν γὰρ ἀνατρέπειν τὴν ὠνὴν πέφυκας, ἢ σε λοιπὸν Χριστὸς ἐξωνήσατο
 [4.25f] Μνήμά σοι πρὸ μνήματος ὁ τόπος ἔστω. Οὐδεὶς γὰρ ἀπὸ μνήματος
 ἐξέρχεται ἄχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως· εἰ δὲ καὶ τινες ἐξηλθον, ὄρα ὅτι
 ἀπέθανον· ὅπερ μὴ παθεῖν ἡμᾶς, τὸν Κύριον δυσωπήσωμεν. [4.26a] Ὅτε μὲν
 αἰσθονται βαρέα τὰ ἐπιτάγματα εἶναι οἱ ὀκνηρότεροι, τότε τὴν προσευχὴν
 μᾶλλον προκρίνειν ἐπιχειροῦσιν· ὅτε δὲ κουφότερα, ἐκ ταύτης ὡς ἀπὸ πυρὸς
 ἀποφεύγουσιν.

948 ἡμᾶς ... νόμου] Gal. 3, 13

[4.26a] Ὅταν μὲν αἰσθωνται φορτικὰ καὶ ἐπαχθῆ τὰλλα τῶν
 955 διδασκάλων οἱ ῥαθυμότεροι ἐπιτάγματα τότε τὴν προσευχὴν,
 μαλλον ἐκείνων προκρίνουσιν· ὅταν δ' ἐκεῖνα κουφότερα,
 τηνικαῦτα φεύγουσι καθάπαξ τὰ τῆς εὐχῆς. [4.25b] Εἶδον ἐγώ
 τινα μετὰ προθυμίας ἀπάσης ἐγχείρημα διακονίας
 μετερχόμενον· καὶ τοῦτ' αἰτηθέντα παρὰ τινος, αὐτοῦ
 960 ἀφιστάμενον ἐκόντα, θεραπείας ἕνεκεν τῆς πρὸς τὸν
 ἀδελφόν· ὡς δὲ, καὶ ἕτερον, αὐτὸν ἐξ ὀκνηρίας τῆς τοιαύτης
 λειτουργίας ἀποκεχωρηκότα· καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ, τὰδελφῶ
 τοῦ πράγματος παραχωρήσαντα· καὶ μὴν ὥπται καὶ ἐκ
 κενοδοξίας τοῦτ' αὐτὸ ποιῶν, ὅπως ἂν τινα τῶν ἐπιπονωτέρων
 διαδέξηται λειτουργιῶν, τῆς προτέρας ἐκὼν ἀφεῖται.
 965 [4.26c] Λοιδορίαὶ καὶ ὕβρεις καὶ ἔριδες, μυρία δεινὰ τοῖς ἐν
 κόσμῳ προξένησαν· συνελεύσεις δὲ καὶ συμπόσια παρὰ τῶν
 πολλῶν καὶ συνεστιάσεις γινόμεναι, πολλὰς καὶ χαλεπὰς τὰς
 ἐπιφορὰς καὶ τὰς θλίψεις ἐπείγουσι, τοῖς ἡσυχάζειν ἐθέλουσι
 μοναχοῖς. [4.26d] Ἐὰν τῆς γαστρὸς κρατήσης, πᾶσα σοὶ
 970 καθέδρα, προξενήσει ἀπάθειαν· ἐκείνης δὲ ἀρχούσης, πρὸ τοῦ
 τὸν βίον μεταθέσθαι, πανταχοῦ κίνδυνός σοι ἐφέψεται.
 [4.26e] Κύριος μὲν σοφίζει τυφλοὺς ἔφη τίς τῶν τὰ θεῖα σοφῶν·
 τοὺς ὑπηκόων δηλαδὴ καὶ μαθητῶν τάξιν ἐπέχοντας ἐν ταῖς
 975 καλοῖς ἀπεναντίας ἰστάμενος | δαίμων, τοῖς τούτων f. 45^v

[4.26b]. Ἔστιν ὁ ἐγχείρημα μετερχόμενος διακονίας, καὶ πρὸς ἀνάπαυσιν ἄλλου ἀδελφοῦ αἰτηθεὶς τοῦτο καταλιμπάνων αὐτό· καὶ ἔστιν ὁ ἐξ ὀκνηρίας τοῦτο καταλιμπάνων· καὶ ἔστιν καὶ αὐθις ὁ ἐκ κενοδοξίας τοῦτο καταλιμπάνων· καὶ ἔστιν ὁ ἐκ προθυμίας. Εἰ συνηρηπάγης ἐν ταῖς συνθήκαις, καὶ ἀπρόκοπον ὄρας τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα, μὴ παραιτήσῃ τὴν διάταξιν. Πλήν ὁ δόκιμος πανταχοῦ δόκιμος· ὥσπερ καὶ τὸ ἔμπαλιν. [4.26c] Λοιδορίαὶ κατὰ κόσμον πολλοὺς χωρισμοὺς πεποιήκασιν· γαστριμαργίαι δὲ ἐν συνοδίαις πάντα τὰ πτώματα καὶ τὰς ἀθετήσεις ἐργάζονται. [4.26d] Ἐὰν τῆς δεσποίνης ἄρξης, πᾶν σοὶ κάθισμα προξενήσει ἀπάθειαν· ἐκείνης δὲ ἀρχούσης, ἐκτὸς μνήματος πανταχοῦ κινδυνεύσεις. [4.26e] Κύριος μὲν σοφοὶ τυφλοὺς τοὺς τῶν ὑπηκόων /

972 Κύριος ... τυφλοὺς] Ps. 145, 8

974 τοὺς] *Vp.corr.*, τοὺς τῶν *Va.corr.*

ὄφθαλμοῖς ἐπισκοτεῖ καὶ τούτους ἄμαυροῖ, ἤνιχ' ὁ προεστῶς
τύχοι ἔωθεν προπίνων καὶ τοῖς ἀγαθοῖς χοίροις
συναμιλλώμενος καὶ τῇ ὀκνηρίᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ κατέχεται.
[4.26f] Τύπος ἡμῖν ἀρίστης ὑποταγῆς, ὁ λεγόμενος ὑδρώδης
980 ἄργυρος ἔστω, κάτω γὰρ κυλινδούμενος, παντὸς ἀνεπίμικτος
ῥύπου διατελεῖ, μηδὲν τι τῆς συρφετώδους ὕλης
προσλαμβάνων. [4.26g] Οἱ σπουδαῖοι, μᾶλλον ἑαυτοῖς
προσεχέτωσαν· ἵνα μὴ ἐκ τοῦ κρίνειν τοὺς ῥαθύμους καὶ
ἀμελεῖς, ἐκείνος δεδικαίωται, ὅτι μέσον τοιούτων πολλῶν
985 οἰκῶν, οὐδέποτε τούτων οὐδένα κρίνων ἐφάνη.
[4.26h] Πάντοτε μὲν καὶ νύκτωρ καὶ μεθήμεραν τὸν λιτὸν βίον
καὶ ἡσύχιον καὶ ἔξω πάσης φοντίδος καὶ ταραχῆς, πείσωμεν
ἑαυτοὺς τηρεῖν καὶ ἀσπάζεσθαι· μᾶλλον μὲν οὖν ἐν ταῖς πρὸς
Θεὸν ὑμνωδίαις καὶ ἱκετείαις· οὐκ ἦκιστα μέντοι μετὰ πολλῶν
990 οἰμωγῶν καὶ δακρῶν τὴν τῶν πταισμάτων λῦσιν
ἐπιζητῶμεν· ἐπειδὴ σκοπὸς τοῖς δαίμοσι, διὰ συγχύσεως
ἀφανίζειν τὴν προσευχὴν. [4.26i] Τὸν διακινούντα καὶ
ὑπηρετούμενον τοῖς ἀδελφοῖς καὶ σωματικῶς παρεστῶτα, οὐ
χρὴ τῆς προσευχῆς ἀμελεῖν καὶ τὴν καρδίαν εὐφραίνειν, ὁ

/ ὄφθαλμοὺς ἐν ταῖς τοῦ διδασκάλου ἀρεταῖς, ἐν δὲ ταῖς ἐλλείψεσι σκοτοῖ· ὁ δὲ
μισόκαλος τὸναντίον [4.26f] Τύπος ἡμῖν, ὃ οὔτοι, ἀρίστης ὑποταγῆς ὁ
λεγόμενος ὑδρώδης ἄργυρος ἔστω· ὑποκάτω γὰρ κυλινδούμενος πάντων, παντὸς
ῥυπουμένου μένει ἀνεπίμικτος. [4.26g] Οἱ σπουδαῖοι μᾶλλον ἑαυτοῖς
προσεχέτωσαν, ἵνα μὴ διὰ τοῦ κρίνειν τοὺς ῥαθύμους, ἐκείνων πλεῖον
κατακριθῶσιν. Διὰ τοῦτο, οἶμαι, ὁ Λῶτ δεδικαίωται, ὅτι μέσος ὑπάρχων τοιούτων,
οὐδ' ὅλως ἐφάνη τούτους κατακρίνων ποτέ. [4.26h]. Πάντοτε μὲν, ἐπὶ πλεῖον δὲ
ἐν ταῖς ὑμνωδίαις, τὸ ἡσύχιον καὶ ἀτάραχον τηρήσωμεν· σκοπὸς γὰρ τοῖς δαίμοσι
διὰ ταραχῶν τὴν προσευχὴν ἀφανίζειν. [4.26i]. Διακινῶν ἐστὶ, σώματι μὲν
ἀνθρώποις παρεστῶς, νοῦ δὲ ἐν οὐρανοῖς διὰ προσευχῆς κρούων.

986 νύκτωρ — μεθήμεραν] cf. supra, p. 116, infra, p. 284

995 γὰρ ἐν τούτῳ καιροῦ καὶ τοιαύτη διακονία τῆς προσευχῆς
ἐπιμελόμενος, καὶ τὸν νοῦν ἐκκαθαίρει τῶν ῥυπαρῶν
λογισμῶν, καὶ τῷ Θεῷ ἐνοῦσθαι δοκεῖ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις
συνάδων φαίνεται. [4.26j] Αἱ μὲν ὕβρεις καὶ ἐπιπλήξεις καὶ
τᾶλλα τὰ τοιαῦτα, ἐν τῇ τοῦ νεήλυδος καὶ νεοπαγοῦς ψυχῇ,
1000 ἀψινθίου ἐοικότα πικρότητι φαίνονται· ἔπαινοι δὲ τιμαί τε καὶ
εὐφημῖαι, | τῇ τοῦ μέλιτος γλυκύτητι, τούτων γὰρ ἑκατέρου ἢ f. 46
φύσις, ἢ μὲν, αὖξιν εἴωθε τὴν χολὴν ἢ τοῦ μέλιτος· ἢ δὲ γε
τοῦ ἀψινθίου, τὰ ὑλώδη πάθη ἀποκαθαίρειν· σκοπήσωμεν
τοῖνυν· καὶ πρὸς τὴν ἴασιν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, φάρμακα
1005 ἐπιζητήσωμεν. [4.26k] Οἱ τὰ ἐμὰ φορτία καὶ τὰς νόσους
δεξάμενοι παιδεύται, καὶ τὰ φάρμακα πάντως ποικίλα καὶ
διάφορα ἐπιστημόνως εἰς τὴν τούτων ἐπινοοῦσιν ἴασιν· ὅθεν
εἰ καὶ ἀπεναντίας ἡμῖν δοκοῦσι τὰ ἐξ αὐτῶν ἐπιταττόμενα,
καὶ τῆς ἡμῶν εἶναι σωτηρίας ἀλλότριους, ἀλλ' οὖν
1010 ὑποκύπτειν καὶ μεθ' ὑπομονῆς καὶ ἐπιεικείας πάνθ' ὅσα ἂν
κελεύωσι ποιεῖν ὑποδέχεσθαι χρῆ, ἴν' ὡς ἐν χωνευτηρίῳ, τῇ
τοιαύτῃ βασάνῳ, τὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀποκαθάρωμεν
τραύματα.

[4.26j] Αἱ μὲν ὕβρεις καὶ ἐξουδενώσεις, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ὑπηκόου
ἀψινθίου πικρότητι παρεικάζονται· οἱ δὲ ἔπαινοι, τιμαί τε καὶ εὐφημῖαι μέλιτος
δίκτην ἐν τοῖς ἡδυπαθέσιν ἠδύτητα πᾶσαν ἀποτίκτουσι. Προσκοπήσωμεν τοῖνυν
πῶς ἢ φύσις τῶν ἑκατέρων, ἢ μὲν καθαίρειν ἅπαντα τὰ ἐντὸς ὑλώδη, ἢ δὲ αὖξιν
εἴωθε τὴν χολὴν. [4.26k] Πιστευτέον ἀμερίμνως τοῖς ἐν Κυρίῳ τὴν ἡμῶν
ἀναδεξαμένοις ἐπιμέλειαν, κὰν ἐναντία τινὰ τῷ δοκεῖν καὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν
ἐναντιούμενα ἐπιτάττωσι· τότε γὰρ ἢ πρὸς αὐτοὺς ἡμῶν πίστις, ὡς ἐν
χωνευτηρίῳ ταπεινώσεως, δοκιμάζεται· τοῦτο γὰρ πίστεως ἀληθεστάτης
γνώρισμα, τὸ τὰ ἐναντία τῶν ἐλπιζομένων γινόμενα θεωροῦντας, τοῖς
προστάττουσι πείθεσθαι ἀδιστακτως.

1008 ἀπεναντίας ἡμῖν δοκοῦσι τὰ] *V^{m ras.}* 1012 ἡμῶν] *V*

[4.27a] Ἐξ ὑπακοῆς ταπεινώσις ὡς ἤδη φθάσαντες εἶπομεν· ἐκ
 1015 ταπεινώσεως, διάκρισις· ὡς καὶ τινι τῶν πρὸ ἡμῶν
 περιλοσόφηται· ἐκ διακρίσεως, διόρασις· ἐκ δὲ ταύτης,
 προόρασις· τίς τοίνυν οὐκ ἂν εἰς τὸ τῆς ὑπακοῆς ἀφικέσθαι
 τουτὶ στάδιον ἔλοιτο, τοσαῦτ' ἀγαθὰ τούτῳ κατανοῶν
 ἐπόμενα; Περὶ ταύτης οἶμαι τῆς ὑπακοῆς καὶ ὁ Μελωδὸς
 1020 ἔλεγεν, *Ἡτοίμασας ἐν τῇ χρηστότητί σου τῷ πτωχῷ ὑπηκόω ὁ*
Θεὸς τὴν σὴν παρουσίαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ. [4.27b] Ὅρα
 καθεκάστην καὶ ἐννοεῖ ἐν πάσῃ σου τῇ ζωῇ, τὴν τοῦ ἀθλητοῦ
 ἐκείνου ὑπακοήν, ὅς ἐν ὅλοις ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα οὐκ ἀκήκοε
 πώποτε παρὰ τοῦ ἐπιστατοῦντος σωθείης ὅπερ ἐστὶν
 1025 εὐκτικόν, ἀλλ' ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων λέγοντος ὡς ἐκείνῳ δοκοῦν
 ἦν, παρὰ δὲ τοῦ καρδίας ἐπιβλέποντος καὶ νεφροῦς, οὐ
 σωθείης ἤκουεν· ἀλλ' ἐσώθης, ὅπερ ἐστὶν ὀριστικόν καὶ
 βέβαιον. |

[4.28a] Τινὲς τῶν ὑπηκόων πονηροὶ ὄντες καὶ τὸ εὐπειθὲς τοῦ f. 46^v
 1030 ποιμένος κατανενοηκότες, πρὸς τὰς οἰκείας ἑαυτῶν ὀρέξεις,
 αὐτὸν ἐφέλκονται, δόξας ἐπιζητοῦντες καὶ ἀναπαύσεις, καὶ

[4.27a] Ἐξ ὑπακοῆς ταπεινώσις, ὡς καὶ ἤδη φθάσαντες εἶπομεν· ἐκ ταπεινώσεως
 διάκρισις, ὡς καὶ τῷ μεγάλῳ Κασσιανῷ ἐν τῷ Περὶ διακρίσεως αὐτοῦ λόγῳ
 περιλοσόφηται κάλλιστά τε καὶ ὑψηλότατα. Ἐκ διακρίσεως διόρασις· ἐκ δὲ
 ταύτης, προόρασις. Καὶ τίς ἄρα μὴ δράμῃ ἐν τῷ καλῷ τούτῳ τῆς ὑπακοῆς δρόμῳ
 τοιούτων ἀγαθῶν ἐτοιμασίας ὀρῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ; Περὶ ταύτης τῆς μεγάλης
 ἔλεγεν ὁ καλὸς Ψάλτης ἐκεῖνος· Ἡτοίμασας ἐν τῇ χρηστότητί σου τῷ πτωχῷ
 ὑπηκόω, ὁ Θεὸς, τὴν σὴν παρουσίαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ. [4.27b] Μὴ ἐπιλάθῃ ἐν τῇ
 ζωῇ σου πάσῃ τοῦ ἀθλητοῦ τοῦ μεγάλου ἐκείνου, ὅς ἐν ὅλοις δεκαοκτῶ ἔτεσιν
 οὐκ ἀκήκοε τοῖς ἕξωθεν ὡσί, παρὰ τοῦ ἐπιστάτου· Σωθείης· τοῖς δὲ ἔνδον καθ'
 ἡμέραν ἤκουεν παρὰ τοῦ Κυρίου, οὐ, Σωθείης (τοῦτο γὰρ εὐκτικόν ἐστὶ καὶ
 ἄδηλον), ἀλλ' Ἐσώθης, ὅπερ ὀριστικόν καὶ βέβαιον κατέστηκεν. [4.28a] Ἐλαθον
 ἑαυτοὺς τῶν ὑπηκόων τινὲς τὸ εὐπειθὲς καὶ συγκαταβατικόν τοῦ προεστῶτος
 αἰσθόμενοι· καὶ πρὸς τὰς ἑαυτῶν θελήσεις τὰς ἐπιτροπὰς αἰτούμενοι
 κομισάμενοι δὲ γινωσκέτωσαν ἐκπεπτωκέναι πάντῃ τοῦ τῆς ὁμολογίας
 στεφάνου· ὑπακοή γὰρ ἐστὶν ὑποκρίσεως καὶ ἐφέσεως οἰκείας ξενισμὸς

1020 Ἡτοίμασας — πτωχῷ] Ps. 67, 11 1026 καρδίας ... νεφροῦς] Apos. 2, 23

1020 πτωχῷ] πτωχῷ

1035 ἄλλάττα, ἐξ ὧν ἂν δυνηθεῖεν καὶ χρήματα συλλέξαι καὶ
 γαστέρα ἐμπλῆσαι· καὶ κενῆς δόξης ἐπιτυχεῖν· τοῦτο δ' ἐστὶ τί
 ἄλλο γ' ἢ σαφῶς τοῦ τῆς ὁμολογίας στεφάνου ἐκπίπτειν· καὶ
 1040 εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας κατασύρεσθαι βάραθρον, ξένον γὰρ εἶναι
 παντάπασι τὸν ὑπήκοον τῆς οἰκείας ἐφέσεως δεῖ· [4.28b]
 Δεξάμενός τις παρὰ τοῦ προεστῶτος διακονίας ἐγχείρημα·
 καὶ πάλιν τοῦτον αἰσθόμενος ἀηδῶς πρὸς αὐτὸ διακείμενον
 καὶ ἀπαρεσκόμενον, ἀφῆκεν εὐθύς· ἄλλος μέντοι λειτουργίαν
 1045 τινὰ τοιαύτην ἀναδεξάμενος, καὶ τοῦθ' ὅπερ ἐκεῖνος
 ὑπονοήσας τὸν προϊστάμενον ἀηδῶς ἔχειν ἐπὶ τῷ ἔργῳ, οὐ
 παρήκεν εὐθύς· οὐδὲ μετὰ μικρὸν· ἀλλ' ἀντείχετο τοῦ
 πράγματος ὡς αὐτόνομος· ἔνθεν τοι καὶ ὁ πρῶτος ἀμφοῖν, τὸ
 τῆς ὑπακοῆς ἐκομίσατο γέρας. [4.28c] Ἀμήχανον τὸν τῆ
 1050 πονηρία συντεθραμμένον, καὶ ταῖς ἡδοναῖς ἔκδοτον, ἅπαξ
 γοῦν ἀντιστῆναι ταῖς οἰκείαις ἐπιθυμίαις. [4.28d] Οἱ τοῖς
 ἀνθρώποις προσγινόμενοι πειρασμοὶ, ποικίλοι μὲν καὶ
 διάφοροι καθ' ἕκαστον ἤκουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν, διὰ τὸ
 λαμπροτέρους ὡς τὸν Ἰῶβ ἀναφανῆναι τινὰς, καὶ τὴν τούτων
 1050 ἀρετὴν καὶ μεγαλοψυχίας ἔκδηλον μᾶλλον γενέσθαι· οἱ δὲ

[4.28b-c] Ἔστιν ὁ ἐπιταγὴν κομισάμενος, καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ ἐπιτάξαντος
 αἰσθόμενος μὴ ἡδέως τὴν τοῦ ἐπιταχθέντος περαιώσιν ἔχοντα ταύτην
 παραιτησάμενος· καὶ ἔστιν ὁ αἰσθόμενος καὶ ἀναμφιβόλως ὑπακούσας. Ζητητέον
 τίς αὐτῶν εὐσεβεστερῶς ἐποίησε. Τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστὶ τῷ ἑαυτοῦ θελήματι
 τὸν διάβολον ἀντιστῆναι καὶ πειθέτωσάν σε οἱ ἐν ἀμελείᾳ ζῶντες, καὶ ἐν ἐνὶ
 ἡσυχαστηρίῳ κεκαρτερηκότες, ἢ κοινοβίῳ Γενέσθω ἡμῖν ἢ ἐκ τῶν τόπων
 πολεμουμένη ἀναχώρησις τῆς ἡμετέρας ἐκεῖσε εὐαρεστήσεως ἀπόδειξις. Εἴπερ τὸ
 πολεμεῖσθαι, σημεῖον τοῦ πολεμεῖν, οὐ γενήσομαι κρύπτῃς ἄδικος, καὶ
 πλεονέκτης ἀπάνθρωπος σιωπῶν ὑμῖν, ἂ σιγᾶσθαι μὴ θέμις.

1034/1035 καὶ - βάραθρον] *V^{in ras.}* 1042 ἀντείχετο] *V^{a,corr.}*, ἀντίχετο *V^{p,corr.}*

δυσχερῶν ἡμῖν ἐξ ἀπονοίας ἐπιφοιτῶσιν, ἢ αὐθαδείας, ἢ καί
 τινος ἑτέρου πάθους· εἰ γοῦν ἐπῆλθε σοι πειρασμός, ἐν ᾧ
 διατρίβεις χῶρῳ, τὴν σὴν πολιτείαν, κάτοπτρον λάμβανε· ἢ
 καὶ οὕτως εὐρήσεις, εἰ ἐκ δαιμόνων ἢ ἀναχώρησις καὶ ὁ
 1055 πόλεμος ἐκ τοῦ πολεμῆν αὐτοῖς κατακράτος ἐγένετο· εἰ δὲ
 σὺ σαυτῷ τῶν πειρασμῶν αἴτιος, αὐτὸς καὶ τῆς διορθώσεως
 κύριος γενήσῃ, καταλιπὼν τὰ θανατοῦντα σε πάθη.
 [4.28e] Οὐ δύναμαι σιγῇ παρατρέχειν, ἃ μὴ σιωπᾶσθαι
 λυσιτελέστατον· Ἰωάννης ὁ πάνυ ὁ τῆς τοῦ μεγάλου μονῆς
 1060 ἐξορμώμενος Σάββα, θαυμαστά μοι τινὰ διηγήσατο· ὃν ὅτι
 ἀπαθῆς καὶ παντὸς ἀεὶ ψεύδους καθαρεύων ἀνήρ, οἶμαί σε
 γινώσκειν ἀκριβῶς, τὸν τὰ ἐκείνου πεπειραμένον· οὗτος
 τοίνυν ἀφηγήσατό μοι παρῶν· “Ὡς ἄρα ἐν τῷ τῆς Ἀσίας
 ἀσκητηρίῳ ᾧπερ αὐτὸς ἐτύγχανεν ἐνασκούμενος, ἐκεῖθεν
 1065 γὰρ καὶ ὤρμητο, γέρον τὶς πάνυ τῶν ἀμελῶν καὶ ῥαθύμως
 βιούντων· λέγω δὲ οὐ κρίνων, ἀλλ’ ἴν’ ἀληθεύων φανῶ, οὗτος
 οὐκ οἶδ’ ὅπως, μαθητὴν ἔσχε νεώτερον, ἀπλοῖκόν μὲν τῷ
 τρόπῳ, συνετὸν δὲ τῷ νῷ, ἀκέραιον, ἄκακον, ὃς
 τοσαῦτα παρὰ τοῦ διδασκάλου κακώσεις ἔφερον,
 1070 ὅσα καὶ τοῖς πολλοῖς ἴσως ἄπιστα δόξειεν

f. 47^r

[4.28e] Ἰωάννης μοι ὁ πάνυ, ὁ Σαβαΐτης ἀξιάκουστα διηγήσατο πράγματα ὅτι δὲ
 ἀπαθῆς ὁ ἀνήρ, καὶ παντὸς ψεύδους καὶ λόγου καὶ ἔργου πονηροῦ καθαρὸς, ἐκ
 τῆς αὐτοῦ πείρας ἐπίστασαι, ὅσιε. Οὗτός μοι διηγήσατο. Ὅτιπερ ἐν τῇ μονῇ μου
 τῇ εἰς Ἀσίαν (ἐκεῖθεν γὰρ ὁ δίκαιος ὤρμητο), γέρον τὶς πάνυ ἀμελῆς καὶ
 ἀκόλαστος· λέγω γὰρ μὴ κρίνων, ἵνα φανῶ ἀληθεύων οὗτος, οὐκ οἶδ’ ὅπως,
 ἐκτήσατο μαθητὴν νεώτερον, τῷ ὀνόματι Ἀκάκιον, ἀπλοῦντινα τῇ γνώμῃ,
 φρόνιμον δὲ τῷ λογισμῷ· ὃς τοσαῦτα παρὰ τοῦ τοιοῦτου γέροντος ὑπέμεινεν,
 ὅσα καὶ τοῖς πολλοῖς ἄπιστα ἴσως εἶναι δόξει/

1056/1057 διορθώσεως κύριος γενήσῃ] *in ras.* *Vp.corr.*, διορθώσεως γενήσῃ *Va.corr.*

1059 τοῦ -μονῆς] *in ras.* *Vp.corr.*, μεγάλης μονῆς? *Va.corr.* 1059 Σάββα] σάβα

ἄν, οὐ μόνον γὰρ ὕβρεσι καὶ λοιδορίαις, ἀλλὰ καὶ πληγαῖς
 μεθημέραν ἀτεχνῶς ἐβάλλετο· τούτῳ τοίνυν ἐγὼ
 τοιαῦτ' ἀναιτίως πάσχοντι συνειδῶς, προσίων ἔλεγον· 'Τί
 ἐστὶν ἀδελφὲ Ἀκάκιε;' τοῦτο γὰρ αὐτῷ τοῦνομα, 'Τί σοι ταυτί
 1075 βούλεται; πόσης μὲν παρὰ Θεῶ τῆς ἐπιτιμίας· πόσων δὲ τῶν
 στεφάνων ἔσται σοι πρόξενα;' Ἐωρᾶτο γὰρ νῦν μὲν τὸν
 ὀφθαλμὸν, νῦν δὲ τὸν αὐχένα, καὶ ἄλλο τ' ἄλλότι τῶν τοῦ
 σώματος μορίων πεπληγωμένον φέρων καὶ πελιδνόν· ὁ μὲν
 οὖν μειδιῶντι | προσώπῳ, μὴ δ' οὔτῳ τὴν ἀξίαν ἀπολαβεῖν f. 47^v
 1080 τῶν οἰκειῶν ἀμαρτημάτων ἀπεκρίνατο ἀλλὰ πλεῖστον ἐνδεῖν,
 ἐγὼ δ' ἐπ' ἑμαυτοῦ διετέλουν, τὴν καρτερίαν τάνδρὸς
 θαυμάζων, καὶ τὸ τοιοῦτον σχῆμα τῆς ὑπομονῆς
 ἐκπληττόμενος· ἔτη δὲ διανύσας ὑπὸ τῷ ἀπηνεῖ παιδοτρῖβῃ
 τούτῳ ἐννέα τὰ σύμπαντα, εἶτα, πρὸς ὃν ἐπόθει μεταβαίη
 1085 Δεσπότην· οὗ τὸ σῶμα τῷ τάφῳ δοῦς ὁ ἐκείνου πατῆρ,
 ἀσχάλλων οὔτῳ καὶ ἀνιώμενος, ἀφῖκτο πρὸς τινα τῶν ἀρετῆς
 μεταποιουμένων τᾶ τῆς τελευτῆς Ἀκακίου δηλώσων, καὶ τινα
 ἴσως καὶ παραμυθίαν ληψόμενος· ἀλλ' ὁ μὲν, ἀκηκοῶς,
 εὐθὺς διηπίσται τῷ πράγματι· ὁ δ' ἐπὶ θεῶν αὐτὸν

/ Οὐ μόνον γὰρ ὕβρεσι καὶ ἀτιμίαις αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ πληγαῖς καθ' ἡμέραν
 ἀνεβασάνιζεν. Ἦν ἡ ὑπομονὴ αὐτοῦ οὐκ ἄλογος. Ὁρῶν οὖν αὐτὸν ἐγὼ καθ'
 ἡμέραν ὡς ὠνητὸν δοῦλον ἐσχάτως ταλαιπωροῦντα, ἐν ἀπαντήσῃ πολλάκις
 ἔλεγον πρὸς αὐτόν· Τί ἐστὶν, ἀδελφὲ Ἀκάκιε; πῶς ἡ σήμερον; Καὶ εὐθὺς ἐκεῖνος,
 ποτὲ μὲν ὀφθαλμὸν πεπελιδνωμένον. ποτὲ δὲ τὸν τράχηλον, ἄλλοτε δὲ τὴν
 κεφαλὴν πεπληγμένην μοι ὑπεδείκνυε. Γινώσκων οὖν ἐγὼ, ὅτι ἐργάτης ἐστίν,
 ἔλεγον αὐτῷ· Καλῶς, καλῶς, ὑπόμεινον, καὶ ὠφελήθησθαι. Ποίησας οὖν ὑπὸ τὸν
 γέροντα τὸν ἀνελεῖ ἐκεῖνον ἐννέα χρόνους ἐπορεύθη πρὸς Κύριον. Ταφέντος
 οὖν αὐτοῦ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῶν Πατέρων, μετὰ πέντε ἡμέρας ἀπῆλθε πρὸς
 τινα γέροντα μέγαν τῶν αὐτόθι ὁ τοῦ Ἀκακίου ἐπιστάτης, καὶ λέγει αὐτῷ
 Πάτερ, ὁ ἀδελφὸς Ἀκάκιος ἀπέθανεν. Ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ γέρον, λέγει τῷ εἰπόντι·
 Πίστευσον, γέρον, οὐ πείθομαι. Ὁ δὲ φησιν· Ἐρχου καὶ ἴδε. Ἀνέστη ὁ γέρον
 τάχιστα, καὶ καταλαμβάνει τὸ κοιμητήριον σὺν τῷ ἐπιστάτῃ τοῦ μακαρίου
 πύκτου/

1090 ἐκάλει τοῦ τεθνηκότος· καὶ αὐτόπτην ἠξίου γενέσθαι· ἔνθα
 δὴ καὶ ἀμφότεροι μηδὲν μελλήσαντες, παρήσαν. Ὁ μέντοι
 γέρων εὐθὺς τῷ τοῦ Ἀκακίου τάφῳ ἐπιστάς, ὡς ζῶντι τῷ
 τεθνηκότι, μᾶλλον δὲ τῷ δοκοῦντι τεθνάναι, προσδιαλέγετο,
 ἐπεὶ καὶ ζῶν ἀληθῶς ἦν, ὡς γὰρ ἐξ ὀνόματος ἐκάλει τουτονὶ
 1095 τὸν Ἀκάκιον, καὶ εἰ ἀπέθανεν ἐπυνθάνετο, ὁ δὲ, παραχρῆμα
 ὦ τοῦ θαύματος, οὐκ ἀπέθανον πρὸς τόνδ' ἀπεκρίνατο
 δεικνὺς ὡς ἔοικεν, ὡς ἄρα καὶ μετὰ τελευτὴν, ὑπήκοος
 εὐγνώμων ἐστὶ, καὶ ὡς οὐκ ἀποθνήσκει τίς, ὑπακοῆς
 ἀκριβεστάτης ἐργάτης ὢν· ἐφ' ᾧγε ὁ παιδοτρίβης ἐκείνου
 1100 ἔντρομος γεγονῶς, πρηγῆς αὐτίκα πρὸς γῆν <ἐαυτὸν>
 ἔρριπτο· καὶ κείμενος ἐφ' ἱκανόν, αὐτοῦ που, δακρῶν
 ἠφίει πηγᾶς· ἔπει τ' ἀναστὰς, αἰτεῖται παρὰ τοῦ τῆς λαύρας
 προΐσταμένου, καλύβην τινὰ, ἣτις ἐγγὺς που τοῦ μνήματος
 ἴδρυτο, ὥστ' ἐν ἐκείνῃ μείναντα, τὴν λειφθεῖσαν αὐτῷ
 1105 τοῦ βίου μοῖραν διαγαγεῖν, ἣς γε τυχῶν, τὸν βίον | διήνυεν
 ὀδυρόμενος, καὶ τοῖς πατράσιν ἐξομολογούμενος, ὡς
 δὲ φόνον πεποιηκῶς· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, τὸν μέγαν τοῦτον
 Ἰωάννην εἶναι τὸν τῷ νεκρῷ λαλήσαντα. καὶ ἕτερον
 γὰρ μοι ὡς παρ' ἄλλου τινὸς πεπραγμένον, ἀφηγήσατο·
 1110 ἦν δὲ αὐτὸς οὗτος ὁ πεπραχῶς, ὡς ἐν ὑστέρω

f. 48

/καὶ βοᾷ ὡς ζῶντι πρὸς τὸν ἀληθῶς ἐν κοιμήσει ζῶντα, καὶ λέγει· Ἀδελφε
 Ἀκάκιε, ἀπέθανες; Ὁ δὲ εὐγνώμων ὑπήκοος, καὶ μετὰ θάνατον ὑπακοὴν
 ἐνδεικνύμενος, ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν μέγαν· Πῶς, Πάτερ, ἀποθανεῖν δυνατόν
 ἄνθρωπον ὑπακοῆς ἐργάτην; Τότε ὁ γέρων ὁ πρῶην αὐτοῦ ἐπιστάτης, ἔμφοβος
 γενόμενος, ἐπὶ πρόσωπον σὺν δάκρυσιν ἔπεσε, καὶ αἰτησάμενος τὸν τῆς λαύρας
 ἠγούμενον πλησίον τοῦ μνήματος κελλίον, ἐκεῖ σωφρόνως λοιπὸν ἔζησε, λέγων
 αἰεὶ τοῖς Πατράσιν, ὅτι Φόνον πεποίηκα. Ἐμοὶ δοκεῖ, Πάτερ Ἰωάννη, τὸν μέγαν
 τοῦτον Ἰωάννην εἶναι τὸν τῷ νεκρῷ λαλήσαντα.

1093 μᾶλλον — προσδιαλέγετο] *V in ras.*

μοι καταφανές ἐγγόνει”.

[4.29a] “Καί τις” φησὶν “ἕτερος αὐθις παρὰ τῆ τοιαύτη μονῆ
μονάζοντί τω προσελθὼν, ὑπετάγη πράω καὶ ἐπιεικεῖ
1115 διδασκάλω χρησάμενος εἰς μαθητευομένου τάξιν αὐτὸν
τελέσας· ὁρῶν οὖν ἑαυτὸν ὑπὸ τοῦ γέροντος τιμώμενον καὶ
ἀναπαύλης ὅτι πλείστης τυγχάνοντα, σκέπτεται τι τοιοῦτον,
ὅπερ πολλοῖς ἐδόκει σφαλερόν· δεῖται τούτου μεθ’ ὅσης ἂν
εἴποι τις τῆς σπουδῆς, ἐλευθερίας τυχεῖν, ἣν γὰρ δὴ
παρ’ ἐκείνῳ καὶ ἕτερος μαθητῆς, καὶ οὐ πάνυ τοι τὸ
1120 γινόμενον ἀνιαρόν ἐδόκει· ἔξισιν οὖν λαβὼν τὸ ἐνδόσιμον·
καὶ καθιστᾶ ἑαυτὸν δι’ ἐπιστολῆς τοῦ ἐπιστατεύοντος, ἐν τι-
τῶν κατὰ τὸν Πόντον κοινοβίων· καὶ τῆς πρώτης νυκτὸς
καθ’ ἣν εἰσηλθεν, ἔδοξεν ὄναρ ὁρᾶν, ἑαυτὸν ὑφ’ ὅτων δὴ
λογοθετούμενον καὶ εὐθύνας ἀπαιτούμενον· εἶτα μετὰ τὸ
1125 φοβερώτατον ἐκεῖνο λογοθέσιον, λειπόμενον καὶ
χρεωστοῦντα χρυσίον μινῶν ἑκατόν· ὃς καὶ ἀφυπνισθεὶς,
ἔκρινε τὸ φανθέν· καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἔλεγε· ‘Ταπεινὸ Ἄντιοχέ’,
τοῦτο γὰρ ἐκαλεῖτο· ὄντως πολλῶ τοῦ χρέους λειπόμεθα εἰς

[4.29a] Καὶ ἕτερον γὰρ μοι ὡς περὶ ἄλλου τινὸς διηγήσατο ἡ μακαρία αὐτοῦ
ψυχῆ· ἦν δὲ αὐτὸς, ὡς ὕστερον ἀκριβῶς μαθεῖν ἠδυνήθη. Ἐμαθήτευσεν, φησὶν,
ἕτερός τις ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ τῆς Ἀσίας μοναχῶ τινι πράω καὶ ἐπιεικεῖ, καὶ ἡσυχίῳ
καὶ ὁρῶν ἑαυτὸν ὑπὸ τοῦ γέροντος ὡς τιμώμενον καὶ περιφρονούμενον,
σκέπτεται καλῶς ὅπερ πολλοῖς σφαλερόν, καὶ δυσωπεῖ τὸν γέροντα ἀπολύσαι
αὐτόν. Εἶχε γὰρ καὶ ἕτερον μαθητὴν, καὶ οὐ πάνυ ἦν τὸ γινόμενον λυπηρόν.
Ἐξέρχεται οὖν ἐξ αὐτοῦ καὶ καθιστᾶ ἑαυτὸν δι’ ἐπιστολῆς τοῦ ἐπιστάτου ἐν τι-
τῶν κατὰ τὸν Πόντον κοινοβίων· καὶ τῇ πρώτῃ νυκτὶ, καθ’ ἣν εἰσηλθεν εἰς τὸ
κοινόβιον, ὁρᾶ κατὰ τοὺς ὕπνους ἑαυτὸν ὑπὸ τινῶν λογοθετούμενον, καὶ μετὰ
τὸ τέλος τοῦ φοβερωτάτου ἐκεῖνου λογοθεσίου, λοιπαζόμενον καὶ χρεωστοῦντα
χρυσίου λίτρας ἑκατόν. Διυπνισθεὶς οὖν ἔκρινε τὸ ὄραθὲν, καὶ εἶπε· Ταπεινὸ
Ἀντίοχε (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα αὐτοῦ),/

1122 τὸν] *Vp. corr?*, τῶν *Va. corr.*

1130 ἔκ τισιν· ὡς οὖν ἔμεινά” φησιν “ἐν τῷ φροντιστηρίῳ ἐκείνῳ
 ἔτος που τρίτον διαγαγὼν, καὶ ἀδιστακτῶ συζῶν ὑπακοῇ,
 ὑπὸ πάντων, ὡς νεήλυς, ἐξουδενούμενος καὶ πιεζόμενος ἦν·
 εἶτα ὄψις μοι αὐθις ὀνειράτος | ἦλθεν, ὡς ἄρα τίς μοι f. 48^v
 ἀπόδειξιν ἐδίδου δέκα μνῶν τοῦ προλεχθέντος ἡμετέρου
 χρέους· ἀφ’ ὕπνου τοίνυν γενόμενος, ἔγνω τὸ ὄραθέν, καὶ
 1135 πρὸς ἑμαυτὸν εἶπον· “Ἐτι δέκα λείπομαι; Ἀλλὰ πότε ταύτας
 ἐξέσται μοι ἐκτίσειν;” Καί τις μοι πάλιν ἕτερος ἐπήλθε
 λογισμὸς ἑτέρου προσδεήσεσθαι πόνου, καὶ μείζονος ἀτιμίας
 ἐν χρεῖα ἔσεσθαι, ὥστε τοῦ ποθουμένου τυχεῖν, καὶ τοῦ παντὸς
 ἀπαλλαγῆναι χρέους· ἐξ ἐκείνου τοίνυν, ἠρξάμην τὸν ἔκνου
 1140 καὶ σχεδὸν ἔκφρονα ὑποκρίνεσθαι· οὐκέτι μέντοι τῆς
 διακονίας οὐδ’ ὀτιοῦν ἀφιστάμην· ἀλλ’ ἐπειδὴ με τῇ τοιαύτῃ
 λειτουργίᾳ καὶ τάξει προσανακείμενον ἑώρων οἱ ἀνελεήμονες
 ἐκεῖνοι, ἔτι μοι καὶ μείζους παρεῖχον τοὺς πόνους· καὶ τὰς
 δυσχερεστέρας τῶν κατὰ χεῖρα καὶ σῶμα λειτουργιῶν,
 1145 ἔμοι προσέταττον καὶ διανύττειν ἔπειθον, βαρέα φορτία
 καὶ οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν προσανατιθέντες·
 ὅμως δ’ οὖν ἐνεκαρτέρου αὐτὸς τῇ τοιαύτῃ διαγωγῇ

/ὄντως πολλὰ λοιπαζόμεθα τοῦ χρέους ἡμῶν. Ὡς οὖν ἔμεινα, φησὶν, ἐν τῷ
 κοινοβίῳ χρόνους τρεῖς ἐν ἀδιακρίτῳ ὑπακοῇ, ὑπὸ πάντων ὡς ξένος
 εὐτελιζόμενος καὶ θλιβόμενος (οὐ γὰρ ἦν ἐκεῖσε ἄλλος μοναχὸς ξένος), θεωρῶ
 πάλιν κατὰ τοὺς ὕπνους τινὰ δόντα μοι ἀπόδειξιν δέκα λιτρῶν τοῦ χρέους μου.
 Διυπνισθεὶς οὖν, ἔγνω τὸ ὄραμα, καὶ λέγω· Ἀκμὴν δέκα, καὶ πότε ἄρα μέλλω
 ἀποπληρῶσαι; Τότε λέγω ἑμαυτῷ· Ταπεινὲ Ἀντίοχε, περισσοτέρου κόπου καὶ
 ἀτιμίας χρεῖα· ἐκ τότε οὖν ἠρξάμην τὸν ἔξηχον ὑποκρίνεσθαι μὴ μέντοι ἀργῶν
 τῆς διακονίας τὸ σύνολον· ὅθεν ὀρώντές με ἐν τῇ αὐτῇ τάξει καὶ προθυμία οἱ
 ἀνελεήμονες Πατέρες, πάντα τὰ τῆς μονῆς μοι βαρέα ἔργα ἐπέταττον.
 Ἐπιμείνας οὖν τῇ τοιαύτῃ διαγωγῇ/

τρισκαιδέκατον ἔτος· ἔπειτα εἶδον ὄναρ τοὺς πρώην ἔμοιγε
 ὀφθέντας, τελείαν ἐλευθερίαν, καὶ ἐκκοπὴν τοῦ χρέους μοι
 1150 γεγραφότας, ὀπηνίκα γάρ τι τῶν προειρημένων ἔπασχον ὅπερ
 ἀφόρητον ἔδοκει, τηνικαῦτα τοῦ τοιούτου χρέους
 ὑπομνησκόμενος, γενναίως τοῦτ' ἔφερον". ταῦτα μοι ὁ
 σοφὸς Ἰωάννης ὡς ἐκ προσώπου δῆθεν ἄλλου διηγήσατο· διὸ
 καὶ Ἀντίοχον αὐτὸν οἶμαι ὠνόμασεν· οὗτος δ' ἦν ἀληθῶς ὁ τὸ
 1155 χειρόγραφον δι' ὑπομονῆς διαρρήξας γενναίως καὶ εἰς
 τελειότητα τῆς ἀρετῆς | ἐφθακῶς· οἷος δὲ δήπου διακριτικὸς f. 49
 γέγονεν ἐκ τῆς ἄκρας ὑπακοῆς, ἀναγκαῖον μαθεῖν. [4.29b]
 Τούτῳ προσελθόντες τῶν μοναχῶν τινὲς σφόδρα ἀκμάζοντες,
 μαθηταὶ γενέσθαι καθικέτευον· οὓς ὑποδεξάμενος,
 1160 παραχρῆμα μὲν ἀσμένως ἐφιλοξένησε, τὸν τῆς ὁδοιπορίας
 κόπον ἀναψύξαι βουλόμενος· μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν, οὕτωςί
 πως αὐτοῖς διείλεκται· "Ἐγὼ παῖδες ἐμοὶ, φύσει ἄνθρωπος εἰμὶ
 τῇ πορνείᾳ χαίρων· καὶ οὐ δύναμαι τὴν μεθ' ἐτέρων
 συνοίκησιν δέχεσθαι". Ἐκεῖνοι δὲ, οὐκ ἐσκανδαλίσθησαν,
 1165 ἤδεσαν γὰρ τὴν ἐργασίαν τοῦ γέροντος· ἀλλ' ὡς πολλὰ
 παρακαλοῦντες αὐτὸν πείσαι οὐκ ἴσχυσαν, ῥίπτουσιν

*/ἐπὶ δεκατρία ἔτη, εἶδον τοὺς πρώην ὀφθέντας μοι ἐλθόντας αὐθις, καὶ τελείαν
 ἀμερμινίαν τοῦ χρέους μοι γράψαντας. Ὅτε οὖν εἰ ἐθλιβόν με, τῆς μονῆς ἐν τινι
 τοῦ χρέους μοι ὑπομνησκόμενος, γενναίως ὑπέφερον, ταῦτά μοι ὁ πάνσοφος
 Ἰωάννης, Πάτερ Ἰωάννη, ὡς ἐκ προσώπου δῆθεν ἄλλου διηγήσατο· διὸ καὶ
 Ἀντίοχον ἑαυτὸν μετωνόμασεν. Οὗτος δὲ ἦν ὡς ἀληθῶς ὁ τὸ χειρόγραφον δι'
 ὑπομονῆς διαρρήξας γενναίως [4.29b] οἷος δὲ καὶ γέγονε διακριτικὸς ὁ ὅσιος ἐκ
 τῆς ἄκρας αὐτοῦ ὑπακοῆς, ἀκούσωμεν. Καθεζομένῳ τούτῳ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου
 Σάββα προσήλθον τρεῖς νεώτεροι μοναχοὶ μαθητεῦσαι αὐτῷ βουλόμενοι· οὓς
 ὑποδεξάμενος παραυτίκα ἐφιλοξένησεν, ἀσμένως τῶν τῆς ὁδοιπορίας κόπῳ
 ἀναψύξαι βουλόμενος. Μετὰ τρίτην οὖν ἡμέραν λέγει αὐτοῖς ὁ γέρον· Φύσει,
 ἀδελφοί, ἄνθρωπος πόρνος εἰμὶ, καὶ οὐ δύναμαι δέξασθαι τινὰ ἐξ ὑμῶν.
 Ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἐσκανδαλίσθησαν· ἐγίνωσκον γὰρ τὴν ἐργασίαν τοῦ γέροντος.
 Ὡς οὖν πολλὰ παρακαλέσαντες αὐτὸν, πείσαι ὅλως οὐκ ἴσχυσαν, τότε
 ῥίπτουσιν/*

1154/1155 τὸ χειρόγραφον] Col. 2, 14

1170 έαυτοὺς εἰς τοὺς ἐκείνου πόδας· δεόμενοι κανονισθῆναι
 γοῦν καὶ ὀδηγηθῆναι πρὸς αὐτοῦ, καὶ διδαχθῆναι, ὅπως
 καὶ ὅποι δὴ καθευδοῦνται· καὶ ὅς μόλις μὲν, εἷξας δ' οὖν
 1175 ὅμως τῇ τεταπεινωμένῃ τούτων αἰτήσῃ, λέγει τῷ ἐνί·
 “Βούλεταί σε ὁ Κύριος τέκνον, ἐν ἡσυχῶ τόπῳ καὶ ὑποταγῇ
 καθεσθῆναι πατρὸς”. τῷ δ' ἄλλῳ φησίν· “Ἀπελθὼν, τὰ
 οἰκεῖα σου θελήματα, τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ
 πώλησον· καὶ σεαυτὸν καθαρὸν καὶ ἄρῳπον, τῷ
 1180 ἀκραιφνεστάτῳ καὶ καθαρωτάτῳ Θεῷ διατήρησον, καὶ
 τὸν σταυρὸν ἐπ' ὤμων ἀράμενος, καὶ τὰ τραύματα ἐν τῷ
 ἰδίῳ σώματι τοῦ γλυκυτάτου Ἰησοῦ περιενεγκῶν,
 μετ' ἀδελφῶν ἰσχυρῶς προσκαρτέρει, καὶ πάντως ἕξεις
 θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς”. τῷ δε γε τρίτῳ φησίν· “Εὐρὼν
 1185 ἄνθρωπον σκληρὸν καὶ ἀπότομον καὶ ἀλαζόνα, τούτῳ
 ὑποτάγηθι, τὴν αὐτοῦ χλεύην καὶ τοὺς μυκτηρισμοὺς, ὡς
 κηρίον μέλιτος αἰεὶ προσιέμενος· | κἂν πορνεύοντα ἴδης, f. 49^v
 τούτου μὴ ἀποστῆς· ἀλλὰ λέγε κατὰ σεαυτὸν· Ἐταῖρε,
 ἐφ' ᾧ πάρει· τότε ὄψει τὰ τῆς σῆς γαστρὸς ἐξαγριούμενα
 1185 πάθη, φυσίωσιν λέγω καὶ πύρωσιν, κατὰ μικρὸν
 συστελλόμενά τε καὶ μαραινόμενα”. [4.29c] Μετὰ σπουδῆς

/έαυτοὺς εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ· δυσωποῦντες κἂν κανονισθῆναι παρ' αὐτοῦ,
 ὅπως τε καὶ ὅπου καθίσει ὀφείλουσιν. Εἷξας οὖν ὁ γέρον, καὶ γνοὺς ὅτι μετὰ
 ταπεινώσεως καὶ ὑπακοῆς δέχονται, λέγει τῷ ἐνί· Βούλεταί σε ὁ Κύριος, τέκνον,
 ἐν ἡσυχαστικῷ τόπῳ μετὰ πατρὸς ἐν ὑποταγῇ καθεσθῆναι. Λέγει καὶ τῷ
 δευτέρῳ· Ἀπελθὼν πώλησόν σου τὰ θελήματα, καὶ δὸς Θεῷ· καὶ ἄρον τὸν
 σταυρὸν σου, καὶ καρτέρει ἐν συνοδίᾳ καὶ κοινοβίῳ ἀδελφῶν· καὶ πάντως ἕξεις
 θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς. Εἶτα καὶ τῷ τρίτῳ λέγει· Ἀναλαβοῦ σὺν τῇ πνοῇ σου
 ἀχωρίστως τὸν λόγον τὸν φάσκοντα· Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.
 Καὶ ἀπελθε, εἰ δυνατόν, μὴ ἐάσης ἐν ἀνθρώπων φύσει ἐπιπληκτικώτερον, ἢ
 ἀποτομώτερον τοῦ σοῦ ἐν Κυρίῳ γυμναστοῦ, καὶ καρτερήσας καθ' ἡμέραν πίνε
 ὡσεὶ μέλι καὶ γάλα μυκτηρισμὸν καὶ χλευασμὸν. Ὁ δὲ ἀδελφός φησι πρὸς τὸν
 μέγαν Ἰωάννην· Κἂν ἐν ἀμελείᾳ, Πάτερ, ὁ τοιοῦτος παρέχεται τί; Ὁ δὲ γέρον·
 Κἂν πορνεύοντα αὐτὸν θεάσῃ, μὴ ἀποστῆς· ἀλλὰ λέγε καθ' ἑαυτόν· Ἐταῖρε, ἐφ'
 ᾧ πάρει; Τότε ὄψει ἐκ σοῦ ἀφανιζομένην φυσίωσιν καὶ μαραινομένην πύρωσιν.

ἀπάσης ἀγωνισώμεθα ἀδελφοὶ οἱ τῷ Κυρίῳ προσιόντες,
 τοῦτον ἡμῖν αὐτοῖς ἐκμειλίξασθαι καὶ διαλλάξαι δι' ἐπιεικείας
 καὶ μετριότητος, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ νουνεχῶς προσεκτέον,
 1190 μῆπως ἀντ' ἀρετῆς τὴν πνευματικὴν ταύτην εἰσιόντες
 παλαίστραν, τὸναντίον ἅπαν πονηρίαν καὶ κακίαν
 ἐπισπασώμεθα, συμβαίνει γὰρ τοῦτο γίνεσθαι, καὶ θαυμάζειν
 οὐ δεῖ, ἕως μὲν γὰρ τις τῶν πολλῶν ἐστὶν ἢ ναυτικός, ἢ
 γεωργικός, ἢ τῶν βαναύσων τινὰ τέχνην καὶ ἐπιτήδευσιν
 1195 μετιῶν, οὐ τοσοῦτον οἱ τοῦ βασιλέως ἐχθροὶ κατ' αὐτοῦ
 κινοῦνται· ὅταν δ' αὐτὸν τὸν τὴν σφραγίδα λαβόντα
 θεάσωνται, τὴν τε ἀσπίδα καὶ τὸ τόξον ἐν χεροῖν ἔχοντα, καὶ
 τὸ δόρυ καὶ τὴν περικεφαλαίαν πάντα ἀπλῶς τὰ τοῦ
 στρατιώτου ἡμφιεσμένον ὄπλα, τότε δὴ καὶ αὐτοὶ πρὸς
 1200 ἐκείνον ἰστάσι τὸν πόλεμον· καὶ παντὶ τρόπῳ σπεύδουσιν
 ἀνελεῖν· διὰ τοι τοῦτο μὴ ὑπνώσσωμεν ἀδελφοί· μὴ ποτε ὁ
 τοῖς τοιοῦτοις ὑπνοῖς παρεπόμενος θάνατος, ἡμᾶς καταλάβῃ·
 ἑώρακα γὰρ πολλάκις παιδία χρηστὰ τῷ ἤθει καὶ κάλλιστα
 εἰς διδασκαλεῖον δι' ὠφέλειαν παραγενόμενα· μηδεμίαν
 1205 δ' ἐκεῖθεν παιδευσιν καρπωσάμενα, ὅτι μὴ τὸναντίον

[4.29c] Αγωνισώμεθα δυνάμει πάση πάντες οἱ τὸν Κύριον φοβηθῆναι
 βουλόμενοι, ἵνα μὴ ἐν τῷ τῆς ἀρετῆς γυμνασίῳ, ἐκεῖσε πονηρίαν ἑαυτοῖς μᾶλλον
 καὶ κακίαν, δεινότητά τε καὶ πανουργίαν, κακεντρέχειαν, καὶ ὀργὴν
 ἐπικτησώμεθα. Γίνεται γὰρ, καὶ οὐ θαῦμα. Ἔως μὲν γὰρ ἰδιώτης ἐστίν, ἢ
 ναυτικός, ἢ γηπόνος ἄνθρωπος, οὐ τοσοῦτον κατ' αὐτοῦ οἱ τοῦ βασιλέως ἐχθροὶ
 ὀπλίζονται. Ἐπὰν δὲ αὐτὸν τὴν σφραγίδα λαβόντα καὶ τὴν ἀσπίδα, καὶ τὴν
 μάχαιραν καὶ τὴν ῥομφαίαν, καὶ τὸ τόξον, καὶ τοῦ στρατιώτου τὸ ἔνδυμα
 ἡμφιεσμένον θεάσωνται, τότε καὶ αὐτοὶ τοὺς ὀδόντας κατ' αὐτοῦ βρύχουσι, καὶ
 πάντως ἀνελεῖν αὐτὸν δοκιμάζουσι. Διόπερ μὴ ὑπνώσσωμεν. Ἐώρακα ἄκαιρα
 καὶ κάλλιστα νήπια ἐν σχολῇ διὰ σοφίαν, καὶ παιδείαν, καὶ ὠφέλειαν
 παραγενόμενα· καὶ μηδὲν ἐκεῖσε εἰ μὴ δεινότητα καὶ κακίαν παιδευθέντα ἐκ τῆς
 τῶν λοιπῶν συνδιατριβῆς. Ὁ νοῦν ἔχων νοήσει.

δεινότητα καὶ κακοήθειαν ἐκ τῆς τῶν ἐτέρων συνδιατριβῆς.
[4.29d] Ἀδύνατον τοὺς τέχνην ἠντιναοῦν προθύμως μανθάνειν
ἐθέλοντας, | μὴ καθεκάστην ὄραν τὴν αὐτῶν προκοπὴν· f. 50
ἀλλ' οἱ τῶν μοναχῶν ἄριστοι, οἱ μὲν, ἴσασι τὴν οἰκείαν
1210 ἐφ' ἐκάστης ἡμέρας ἐπίδοσιν· οἷδ' οἰκονομικῶς ἀγνοοῦσι,
γαλακτοτροφούντων ἔτι παιδίων τὸν νοῦν ἀσθενέστερον
ἔχοντες.

[4.30a] Ὁ πάσης ἀλαζονείας μεστὸς, παρὰ τοῦ σκωπτόμενος
ἐνίστε καὶ ὄνειδιζόμενος, ἢ περὶ τὰς ἀντιλογίας εὐθύς ὄρμα, ἢ
1215 καὶ τούναντίον ὑποχωρεῖ τῷ διαλοιδουμένῳ· καὶ τοῖς
ὄνειδισμοῖς οὐκ ἀνθίσταται· οὐχ ἔνεκα ταπεινώσεως· ἀλλὰ
τούτους αὐτοὺς καταπαῦσαι βουλόμενος· ὅπερ ἄμεινον
ὀπηροῦν τοῦ προτέρου καθέστηκε, *δυοῖν γὰρ φασι κακοῖν, τὸ μὴ
χεῖρον βέλτιον*· σὺ δὲ σκωπτόμενος, σιγὴν ἄσκει τὴν τῆς
1220 ταπεινοφροσύνης μητέρα· καὶ εἰ τὸ τῆς ἀγνείας βούλει
δέξασθαι κάλλος, τοὺς τῆς ψυχῆς ἀεὶ καταδέχου καυστήρας.
[4.30b] Πausαμένου τοῦ ἱατροῦ, τότε τούτῳ προσελθὼν
μετανόει· ἐν τῷ θυμῷ γὰρ, ἴσως οὐδὲ μετάνοιαν δέξεται.

[4.29d] Ἀδύνατον τοὺς τέχνην μανθάνοντας ὀλοψύχως μὴ καθ' ἡμέραν
προκόπτειν ἐν αὐτῇ· ἀλλ' οἱ μὲν τὴν προκοπὴν ἐπιγινώσκουσιν· οἱ δὲ
οἰκονομικῶς ἀγνοοῦσιν. Ἄριστος τραπεζίτης καθ' ἑσπέραν τὸ τῆς ἡμέρας
κέρδος ἢ ζημίαν πάντως ψηφίζει· οὐ δύναται δὲ σαφῶς γνῶναι, εἰ μὴ καθ' ὥραν
ἐν τῷ πινακιδίῳ σημειοῦται. [4.30a-b] Τὰ γὰρ καθ' ὥραν λογοθέσια τὸ
καθημερινὸν φωτίζουσι· ὅταν ὄνειδιζόμενος, ἢ κατακρινόμενος ὁ ἄφρων
δάκνηται, καὶ ἀντιλέγειν δοκιμάζει, ἢ συντόμως τῷ ἐπιπλήττοντι μετάνοιαν
δέδωκεν, οὐ ταπεινώσεως χάριν, ἀλλὰ τοὺς ὄνειδισμοὺς παῦσαι βουλόμενος·
τυπτόμενος σιώπα, καὶ καταδέχου ψυχῆς καυστήρας, μᾶλλον δὲ ἀγνείας
φωστήρας. Πausαμένου τοῦ ἱατροῦ, τότε τούτῳ μετανόει· ἐν τῷ θυμῷ γὰρ ἴσως
οὐδὲ τὴν μετάνοιαν δέχεται.

1218/1219 δυοῖν ... βέλτιον] Acta Mon. Theotoc. Eueg., *Typic.* 14, l. 687 *Typica Mon.,
Const. Mon. Prod.* 35, p. 53 *Man. II Palaeol., Epitaph. in frat. Theod.* p. 197, l. 1
1209 ἡμέρας] *Vp. corr.*, ἡμέρων *Va. corr.* 1211 γαλακτοτροφούντων]
γαλατοτροφούντων 1219/1220 τὴν –μητέρα] *V⁵ in marg.*

[4.30c] Καὶ πρὸς πάντα μὲν κάλλιστα πρὸς τὰ δύο δ' οὐχ
 1225 ἥκιστα ταυτὶ πάθη τοῖς ἐν κοινοβίῳ σφοδρότερον ἀγωνιστέον
 ἔστιν ὡς εἰπεῖν καθεκάστην, τὴν τε τῆς γαστροῦ ἄμετρον
 ἡδυπάθειαν, καὶ τὴν τοῦ θυμοῦ λέγω κίνησιν, ταῦτα γὰρ
 πλουτοῦσιν οἱ ἀμελῶς μάλιστα διακείμενοι. [4. 30d] Τοῖς ἐν
 1230 ὑποταγῇ ὁ διάβολος, τῶν μεγίστων τῶν ἀρετῶν ἐπιθυμίαν
 πολλάκις ἐμβάλλει· ὁμοίως καὶ τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ, τὰ ἀνοίκεια
 ὑποτίθεται. [4.30e] Ἀνάπτυξον ὑποτακτικῶν ἀδοκίμων
 διάνοιαν· καὶ εὐρήσεις ἐκεῖ πεπλανημένην ἔννοιαν· ἐπιθυμίαν
 ἡσυχίαν· νηστείας πόθον· καθαρᾶς προσευχῆς ἐπιμέλειαν·
 κενοδοξίας ἀποφυγὴν· μνήμην θανάτου· | διηνεκῆ f. 50^v
 1235 κατάνυξιν· σιωπῆς ἄσκησιν· ἀγνείαν· ἐπιείκειαν· γαλήνην
 λογισμῶν· καὶ τὸ μηδὲν ὀργίζεται· ὡνπερ κατ' οἰκονομίαν
 ἐν προοιμίῳ μικρὸν εὐπορήσαντες, εἰς τὸ τῆς ἡσυχίας
 μετεπήδησαν στάδιον ἐξαπατηθέντες, πρὸ γὰρ καιροῦ ταῦτα
 φιλοτιμηθῆναι καὶ ζητῆσαι πέπεικεν αὐτοὺς ὁ ἐχθρὸς, ὁ τοῖς
 1240 ἡμετέροις ἀεὶ λογισμοῖς ὀλισθὸν ἐμποιῶν, ὅπως μὴ πρὶν
 καθαρθεῖσιν, ἐπικαίρως ἐκεῖνων ἐπιτυχεῖν ἐκγένοιτο.
 [4.30f] Μακαρίζει παρ' ἡσυχασταῖς ὁ ἀπατεῶν, τὴν τῶν

[4.30c] Πρὸς πάντα μὲν, πλὴν ἴσως πρὸς τὰ δύο ταῦτα πάθη οἱ ἐν συνοδίαις καθ' ὥραν ἀγωνισώμεθα· πρὸς τὴν κοιλιωμανίαν, καὶ τὴν ὀξυχολίαν· τῶν οἰκείων γὰρ ὑλῶν ἐν τῷ ὄχλῳ εὐποροῦσι. [4.30d] Τοῖς ἐν ὑποταγῇ ὁ διάβολος ἀδυνάτων αὐτοῖς ἀρετῶν ἐπιθυμίαν ἐμβάλλει, ὁμοίως καὶ τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ τὰ ἀνοίκεια ὑποτίθεται· [4.30e] ἀνάπτυξον ὑποτακτικῶν ἀδοκίμων διάνοιαν, καὶ εὐρήσεις ἐκεῖ πεπλανημένην ἔννοιαν, ἐπιθυμίαν ἡσυχίας, νηστείας ἀκροτάτης, προσευχῆς ἀρεμβάστου, ἀκενοδοξίας ἄκρας, μνήμης ἀνεπιλήστου ἐξόδου, διηνεκοῦς κατανύξεως, ἀοργησίας παντελοῦς, σιωπῆς βαθείας, ἀγνείας ὑπερβαλλούσης. Ὦνπερ κατ' οἰκονομίαν ἐν προοιμίῳ ἀποροῦντες, εἰκὴ μετεπήδησαν ἀπατηθέντες. Πρὸ γὰρ καιροῦ ζητῆσαι αὐτοὺς, ὁ ἐχθρὸς ταῦτα πεποίηκεν, ἵνα μὴ ὑπομείναντες ἐν τῷ καιρῷ τούτων ἐπιτύχωσι. [4.30f] Μακαρίζει παρ' ἡσυχασταῖς ὁ ἀπατεῶν/

1229 ἀνοίκεια] *Vp.corr.*, ἀνοίκεια *Va.corr.* 1238 αὐτοὺς – τοῖς] *Vm ras.*

ὑπηκόων φιλοξενίαν καὶ διακονίαν· τὴν τε φιλαδελφίαν καὶ
 τὸ ὁμοῦ συνδιαιτᾶσθαι· καὶ τὴν τῶν νοσοῦντων ἐπιμέλειαν·
 1245 ὅπως κἀκείνους ἂν τι συμβῆ δυσχερὲς ὕστερον, εἰς ὀλιγορίαν
 ἐμβάλῃ καὶ ἀνυπομονήτους κατὰ τοὺς προτέρους ἐργάσῃται.
 [4.30g] Τῶν σπανιωτάτων ὡς ἀληθῶς· καὶ τὸ, λόγῳ τὴν
 ἡσυχίαν μετέρχεσθαι, κἀκείνοις γὰρ μόνοις ἴσως τοῦτ' εἶναι
 συμβέβηκε ῥάδιον, τοῖς τὴν θείαν παράκλησιν δεξαμένοις,
 1250 πρὸς τε τὴν τῶν πόνων παραμυθίαν καὶ τὰς τῶν ἀνηκέστων
 ἀντιτυπίας πολέμων. [4.30h] Πρὸς τὰς ποιότητας τῶν ἐν ἡμῖν
 παθῶν, καὶ τὰς ὑποταγὰς διακρίνωμεν καὶ ἐκλεγώμεθα
 πρεπόντως. [4.30i] Ἔστω σοι περὶ τὸ λάγνον ῥέποντι,
 γυμναστῆς φιλοσοφίαν ἀσκῶν, καὶ τόπος παντελῶς πρὸς
 1255 τροφᾶς ἀπαράκλητος. [4.30j] Ἔστω σοι ὑψαύχενι ὄντι,
 σκληρὸς ὀξύς καὶ ἀπότομος, ἀλλὰ μὴ τούναντίον, ἡσύχιος
 καὶ πρᾶος καὶ φιλάνθρωπος. [4.30k] Ζητητέον μὴ τοὺς
 θαύματα κατωρθωκότας· μὴ δὲ προβλέποντας· ἀλλὰ πρὸ γε
 τῶν ἄλλων, ταπεινόφρονας | καὶ ταῖς ἐν ἡμῖν νόσοις, f. 51
 1260 ἀρμόζοντα καὶ πρόσφορα τὰ φάρμακα κατεπάδοντας.

/τῶν ὑπηκόων τὴν φιλοξενίαν, τὴν διακονίαν, τὴν φιλαδελφίαν, καὶ
 συνδιαγωγήν, τὴν τῶν νοσοῦντων ὑπηρεσίαν, ἵνα κἀκείνους ἀνυπομονήτους
 κατὰ τοὺς προτέρους ἀπεργάσῃται ὁ πλάνος. [4.30g] Σπανίων μὲν γὰρ, ὡς
 ἀληθῶς τὸ λόγῳ τῆς ἡσυχίας μετέρχεσθαι κἀκείνων μόνων τῶν τὴν θείαν
 παράκλησιν πρὸς τὴν τῶν πόνων παραμυθίαν, καὶ πολέμων συνέργειαν
 κτησαμένων. [4.30h] Πρὸς τὰς ποιότητας ἡμῶν τῶν παθῶν, καὶ τὰς ὑποταγὰς
 διακρίνωμεν, καὶ ἐκλεξώμεθα πρεπόντως. [4.30i] Ἔστω σοι περὶ τὸ λάγνον
 ἀκρατῶς ἔχοντι καὶ ῥέποντι γυμναστῆς, ἀσκητῆς, καὶ ἀπαράκλητος πρὸς
 τροφήν, [4.30j] καὶ μὴ μᾶλλον θαυματοποιὸς, καὶ ἔτοιμος παντὶ εἰς ὑποδοχὴν καὶ
 τράπεζαν. Ἔστω σοι ὑψαύχενι ὄντι ὀξύς καὶ ἀπαραχώρητος, καὶ μὴ πρᾶος καὶ
 φιλάνθρωπος. [4.30k] μὴ ζητῶμεν προγνώστας, μηδὲ προβλέπτας· ἀλλὰ πρὸ
 πάντων πάντως ταπεινόφρονας, καὶ τῇ ἐν ἡμῖν νόσῳ ἀρμοδίους ἐκ τρόπου καὶ
 τοῦ καθίσματος.

1242 φιλοξενίαν] *Vp.corr.*, φιλοξίαν *Va.corr.*

- [4.31a] Ἐστω σοι κατὰ τὸν Ἀββάκυρον τὸν προμνημονευθέντα δίκαιον, καὶ οὗτος καλὸς πρὸς ὑπακοὴν ὁ τρόπος, τὸ αἰεὶ στρέφειν τῇ διανοίᾳ, ὅτι σοι τὸ φιλήδονον καθελεῖν βουλόμενος ἐπίτηδες ὁ προεστῶς, ἐπιπλήττει καὶ πράγματά σοι παρέχει καὶ μείζω ἔσθ' ὅτε τῆς σῆς δυνάμεως ἐπιτίθησι φορτία, ἵν' ἀνώτερον ἐκ τούτου σε τῶν παθῶν ἀπεργάσῃ καὶ χρυσοῦ καθαρώτερον τῷ Θεῷ προσαγάγῃ. [4.31b] Ὄταν παρὰ τοῦ πατρὸς πληττόμενος καὶ ὄνειδιζόμενος, πλείονα τὴν πρὸς αὐτὴν πίστιν καὶ ἀγάπην προσλαμβάνῃς, τότε ἀτεχνῶς ἴσθι Πνεύματος ἁγίου δεχόμενος μετουσίαν· πλήν, μὴ κόμπαζε τῇ ψυχῇ· μὴ δὲ χαῖρε ὅτι γενναίως τὰς ὕβρεις καὶ τὰ ὄνειδη, πάνθ' ὑποφέρεις· ἀνιῶ δὲ καὶ κατὰ νοῦν ἀναπόλει, μὴ τι σοι ἀπρεπὲς εἰργασταί, καὶ ἀνάξιον τῆς σῆς προθέσεως· ἔτι δὲ καὶ τῆς τοῦ μυσταγωγοῦ νοθεσίας, ἧ κατὰ σοῦ τοῦτον κεκίνηκε.
- 1265
1270
1275
- [4.30c] Μὴ ἐκπλαγῆς ἐπὶ τῷ ῥηθησομένῳ· κρεῖττον εἰς Θεὸν, ἢ εἰς τὸν σὸν πατέρα ἐξαμαρτεῖν, Θεὸν μὲν γὰρ ὀργισθέντα, ὁ τῶν ψυχῶν τῶν ἡμετέρων προϊστάμενος, καταλλάξαι καὶ ἐκμειλίξασθαι δυνηθεῖ ἄν· τούτου δ' ἐφ' ἡμῖν τεταραγμένου, τὸν ἐξευμενίσοντα τὸ θεῖον οὐχ ἔξομεν· συνάδει δέ μου τῷ

[4.31a] Ἐστω σοι κατὰ τὸν Ἀββάκυρον τὸν προμνημονευθέντα δίκαιον, καὶ οὗτος καλὸς πρὸς ὑπακοὴν ὁ τρόπος, τὸ αἰεὶ λογίζεσθαι, ὅτι πειράζει σε ὁ προεστῶς, καὶ οὐ μὴ ἀστοχήσεις ποτέ. [4.31b] Ὄταν ἐπιπλήσσοντος ἀπαύστως, πλείονα τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν καὶ ἀγάπην προσλαμβάνῃς, Πνεῦμα ἅγιον ἀοράτως ἐν τῇ ψυχῇ σου ἐνώκησε, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπεσκίασέ σοι, γίνωσκε. Πλήν μὴ καυχῶ, μηδὲ χαῖρε, γενναίως ὑποφέρων τὰς ὕβρεις καὶ τὰς ἀτιμίας· ἀλλὰ μάλλον θρήνηι, ὅτι ὅλως ἄξιόν τι ὕβρεως διεπράξω, καὶ ἐτάραξας ψυχὴν κατὰ σοῦ. [4.31c] Μὴ θαμβηθῆς, ἐφ' ᾧ μέλλω λέγειν· Μωϋσῆν γὰρ ἔχω συνήγορον· συμφέρον εἰς Θεὸν, καὶ μὴ εἰς πατέρα ἡμῶν ἀμαρτησαί· Θεοῦ μὲν γὰρ παροργισθέντος, ὁ ἡμῶν ὀδηγὸς καταλλάξαι αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς δύναται, τούτου δὲ ἐφ' ἡμῶν παραχθέντος, τινὰ τὸν ἐξιλεούμενον λοιπὸν ὑπὲρ ἡμῶν οὐκ ἔχομεν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ εἰς μίαν δόξαν ἀνατρέχειν τὰ ἀμφότερα.

- 1280 λόγῳ καὶ Μωσῆς ὁ θεοπτικώτατος. [4.31d] Σκοπῶμεν καὶ
διακρίνωμεν πότε μὲν ὑπὸ τοῦ προεστῶτος κατηγορούμενους
καὶ ὄνειδιζομένους, ὑπομένειν χρῆ καὶ μὴ δυσχεραίνειν μὴ δὲ
ἀσχάλλειν, ἀλλὰ σιγῇ φέρειν τὴν ἐπιτίμησιν, πότε δ' αὐτὴν |
ἀποσεῖσθαι καὶ ἀπολογία διδόναι. [4.31e] Ἐμοὶ δοκεῖν ἐπὶ f. 51^v
- 1285 πᾶσι μὲν τοῖς ἀτιμίαν προξενούσιν ἡμῖν, ἄμεινον σιωπᾶν,
κερδαίνειν γὰρ οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς βελτιοῦσθαι κατὰ ψυχὴν
ἐστίν, ἐπὶ δὲ τοῖς εἰς πρόσωπον ἑτέρου ἀναφέρουσιν, ἔστι ἴσως
ἀναγκαῖον ἀπολογεῖσθαι διὰ τὸν τῆς ἀγάπης σύνδεσμον, καὶ
τὴν εἰρήνην τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσιν. [4.31f] Ὅσοι τῆς
- 1290 ὑπακοῆς ἀπεπήδησαν, οὗτοι σοὶ ἀναγγελοῦσι σαφῶς τὴν
ταύτης ὠφέλειαν, τότε γὰρ τότε ἐγνώκεσαν ἀληθῶς ἐν ποίῳ
ἴσταντο χώρῳ. [4.31g] Ὁ δὲ ἀπαθείας πρὸς Θεὸν αἰεὶ τρέχων, ἐν
ἧ ἡμέρᾳ οὐ λοιδορεῖται, πολλὴν τὴν ζημίαν ὑφίστασθαι
λογίζεται. [4.31h] Ὡσπερ τὰ τοῖς ἀνέμοις ἐκκείμενα δένδρα καὶ
- 1295 ὑπ' αὐτῶν αἰειδήποτε καταπνεόμενα βαθείας καὶ στερόδ' αὐτὰς
τὰς ῥίζας προσκτῶνται, τὸν αὐτὸν ἔξεστι τρόπον καὶ τοῖς ἐν
ὑποταγῇ βεβιωκόσιν, ἰσχυρὰς καὶ ἀπεριτρέπτους τὰς ψυχὰς
διατηρῆσαι. [4.31i] Ὅστις ἐν ἡσυχίᾳ καθήμενος, τὴν ἑαυτοῦ
ἐπιγνοῦς ἀσθένειαν, ὑπακοῆ ἐκδέδωκεν ἑαυτὸν οὗτος

[4.31d] Σκοπήσωμεν καὶ διακρίνωμεν, καὶ νήψωμεν· ποτὲ μὲν κατηγορούμενοι πρὸς τὸν ποιμένα εὐχαρίστως ὑπομένειν, καὶ ἡσυχίως ὀφείλομεν· ποτὲ δὲ πρὸς αὐτὸν πληροφορίαν ποιήσασθαι. [4.31e] Ἐμοὶ δοκεῖ ἐπὶ πᾶσι μὲν τοῖς ἀτιμίαν ἡμῖν προξενούσιν σιωπᾶν· κέρδους γὰρ ὥρα ἐστίν· ἐπὶ δὲ τοῖς εἰς πρόσωπον ἑτέρου ἀνατρέχουσιν ἀπολογεῖσθαι, διὰ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ἀλύτου εἰρήνης. [4.31f] Ὅσοι ἐξ ὑπακοῆς ἀπεπήδησαν, οὗτοί σοι ἀναγγελοῦσι τὴν ταύτης ὠφέλειαν. Τότε γὰρ ἔγνωσαν ἐν ποίῳ οὐρανῷ ἴστανται. [4.31g] Ὁ πρὸς τὴν ἀπάθειαν καὶ τὸν Θεὸν τρέχων, /

1300 τυφλὸς ὦν, χωρὶς ἀνέβλεπε κόπου. [4.31j] Στηριχθέντες οὖν
ἀδελφοὶ πάση καὶ παντοῖα ὑπακοῇ, δράμωμεν ἐπὶ τὸν
λοιπὸν καὶ προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα· ἀφορῶντες εἰς τὸν
τῶν πάντων ἐπίκουρον καὶ τῆς ἐλπίδος τελειωτὴν, τὸν καὶ
τῆς πίστεως ἀρχηγὸν τῆς ἐν τῇ ἀγία καὶ σεπτῇ Τριάδι
1305 θεωρουμένης· ἡ δόξα αἰώνιος ἀμήν.

[4.32a] Ὁ τῆς ὑπακοῆς ἰσάριθμος εὐαγγελιστῶν οὕτως
βαθμὸς, ἐνταῦθα χώραν ἐχέτω, ὡς γὰρ ὁ Πέτρος ἐν τῷ
δεσποτικῷ τάφῳ, τοῦ Ἰωάννου προέδραμεν, οὕτως καὶ ἡ
ὑπακοῇ τῆς μετανοίας κατὰ λόγον οἶμαι προτέτακται· | ὅν
1310 γὰρ ἔξεστι μετάνοιαν κτήσασθαι, τὸν μὴ πρότερον ὑπακοῇ
τελέως ἑαυτὸν ἐκδόντα.

f. 52

/ πᾶσαν ἡμέραν, ἐν ἣ οὐ λοιδορεῖται, πολλὴν ζημίαν λογίζεται, [4.31h] ὥσπερ τὰ
δένδρα ὑπὸ τῶν ἀνέμων σειόμενα, βαθείας ῥίζας καταβάλλουσιν· οὕτως καὶ οἱ ἐν
ὑπακοῇ διατρίβοντες ἰσχυρὰς καὶ ἀσαλεύτους ψυχὰς κέκτηνται. [4.31i] Ὅστις
καθ' ἡσυχίαν καθήμενος, ἐπέγνω τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, καὶ μετελθὼν
πέπρακεν ὑπακοῇ, οὗτος τυφλὸς ὦν, ἀκόπως πρὸς Χριστὸν ἀνέβλεψε. [4.31j]
Στήτε, στήτε, καὶ πάλιν ἐρῶ, στήτε τρέχοντες, ἀδελφοὶ ἀθληταὶ, ἀκούοντες περὶ
ὑμῶν τοῦ σοφοῦ ἐκείνου βοῶντος· Ὡς χρυσὸν ὁ Κύριος ἐν χωνευτηρίῳ, μᾶλλον
δὲ ἐν κοινοβίῳ ἐδοκίμασεν αὐτοὺς, καὶ ὡς ὀλοκαύτωμα θυσίας προσεδέξατο
αὐτοὺς ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ· [4.32a] ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος αἰώνιον σὺν Πατρὶ
ἀνάρχῳ καὶ Πνεύματι ἀγίῳ καὶ προσκυνητῷ, Ἀμήν.

[5.1a] Ἀλλὰ περὶ μὲν ὑπακοῆς, τοσαῦτα· ἤδη δὲ καὶ περὶ
μετανοίας ὡς ἔξεστιν ἡμῖν, ῥητέον· ἥς χωρὶς, οὐδέν τι τῶν
5 ἄλλων τῆς ἀρετῆς μορίων κατορθωθήσεται, τῷ γὰρ
μετανοοῦντι γνησίως, εὐθὺς ὥσπερ τινι σπέρματι, τὸ τῶν
ἄλλων ἀρετῶν ἀναφύεται πλήρωμα· καὶ ὥσπερ τῶν γενικῶν
ἀρετῶν καλουμένων, φροντὶς ὑπερέχειν πεπίστευται, οὕτω
καὶ τῶν πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν φερουσῶν ὁδῶν, μία τίς ἐστιν
10 ἀτραπὸς αὕτη μεγίστη καὶ οἷον εἰπεῖν βασιλικωτέρα, δι' ἧς
καὶ πρὸς ἐκείνας φερόμεθα· εἰ δ' ἐπικαίρως ἐνταῦθα τοῦ λόγου
κείσεται, κρινεῖς αὐτός. [5.1b] Μετάνοιά ἐστιν, ἐγκαινισμὸς
θεοῦ βαπτίσματος· συνθήκη πρὸς Θεὸν δευτέρου βίου·
διηνεκῆς ταπεινώσις παρὰ τινος μὴ προσιεμένη παράκλησιν·
15 αὐτοκατάκριτος λογισμὸς ἐφ' ἑαυτῆς μόνης τὴν μέριμναν
διαπαντὸς τῆς κρίσεως ἔχουσα· δι' ἐλπίδος ἐκδεχομένη
συμπάθεια, καὶ δι' ὑπερβαλλούσης ὑπομονῆς, τὴν τοῦ Θεοῦ
ἐκκαλουμένη βοήθειαν.

Περὶ μετανοίας μεμεριμνημένης καὶ ἐναργοῦς, ἐν ἣ καὶ βίος τῶν ἀγίων
καταδίκων· καὶ περὶ τῆς φυλακῆς. [5.1b] Μετάνοιά ἐστιν ἀνάκλησις
βαπτίσματος. Μετάνοια, ἐστὶ συνθήκη πρὸς Θεὸν δευτέρου βίου. Μετάνοιά ἐστὶ
ταπεινώσεως ἀγορασθῆς. Μετάνοιά ἐστὶ σωματικῆς κατακλήσεως διηνεκῆς
ἀνελπιστία. Μετάνοιά ἐστὶ αὐτοματόκριτος λογισμὸς, καὶ ἀμέριμνος
αὐτομέριμνος. Μετάνοιά ἐστὶ θυγάτηρ ἐλπίδος, καὶ ἄρησις ἀνελπιστίας.
Μετανοῶν ἐστὶ κατάδικος ἀκαταίσχυντος.

[5.2a] Μετάνοιά ἐστὶ, διαλλαγὴ πρὸς Θεὸν· συνειδότης
 20 καθαρισμὸς· τῶν λυπηρῶν πάντων ἐκούσιος ὑπομονή·
 αἰσθησις καρδίας τῶν μελλουσῶν ἀμοιβῶν τοῖς ἐνθάδε
 καλῶς καὶ ὑπέρευγε βεβιωκόσι· καὶ μέντοι καὶ τῶν
 ἀποκειμένων τοῖς ἀθέμιτα πράξασι κολαστηρίων.
 [5.2b] Μετανοίας δ' ἐστὶν εἰλικρινοῦς, καὶ τὸ μὴ εἰς κόρον
 25 ἐσθίειν, μὴ δ' οἶνον ἐγχεῖν | τῇ γαστρὶ· ἀλλὰ κατατήκειν f. 52^v
 αὐτὴν εἰ οἶόν τε καὶ τῇ τοῦ ὕδατος ἐνδείᾳ· καθάπερ καὶ τοῖς ἐν
 τῇ ἰδίᾳ μονῇ τῇ καλουμένῃ φυλακῇ ἐνασκουμένοις
 διεσπούδασται· ὁ φθάσας ὁ λόγος ἤδη γνωριεῖ, ἦν γὰρ ἑτέρα
 τις οἴκησις καὶ χώρα τῶν πενθούντων λεγομένη καὶ
 30 μετανοούντων, τοῖς κατακρίτοις ἐπίτηδες ἀφωρισμένη, παρὰ
 τοῦ προμνημονευθέντος θείου ἀνδρός· ἔνθα δήπου γενόμενος
 ἔγωγε, κατείδον εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν, ἃ ὀφθαλμὸς ἀμελοῦς
 οὐκ εἶδε, καὶ οὐς ῥαθύμου οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου
 ὀκνηροῦ οὐκ ἀνέβη· σχήματα καὶ ῥήματα καὶ ἐπιτηδεύματα,
 35 τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, βιαίως ὡς οὕτως εἰπεῖν
 ἐκκαλούμενα, καὶ θᾶπτον σχεδὸν ἢ τὸ θεῖον ἐβούλετο,

[5.2a] Μετάνοιά ἐστὶ διαλλαγὴ Κυρίου, διὰ τῆς τῶν ἐναντίων τοῖς πταίσμασιν ἀγαθῶν ἐργασίας. Μετάνοιά ἐστὶ συνειδότης καθαρισμὸς. Μετάνοια ἐκούσιος πάντων τῶν θλιβερῶν ὑπομονή. Μετανοῶν ἐστὶ δημιουργὸς οικείων κολάσεων.
 [5.2b] Μετάνοιά ἐστὶ θλίψις γαστρὸς ἰσχυρὰ, καὶ ψυχῆς πληξίς ἐν αἰσθήσει κραταιᾷ. Συνδράμετε, καὶ προσέλθετε, δεῦτε καὶ ἀκούσετε, καὶ διηγήσομαι ὑμῖν· πάντες οἱ τὸν Θεὸν παροργίσαντες, ἀθροίσθητε καὶ ἴδετε, ὅσα πρὸς οἰκοδομὴν ὑπέδειξε τῇ ψυχῇ μου. Προτάξωμεν καὶ προτιμήσωμεν τετιμημένων ἀτίμων ἐργατῶν διήγησιν. Ἀκούσωμεν καὶ φυλάξωμεν, καὶ ποιήσωμεν, ὅσοι τι ἀδόκιμον πτώμα πεπόνθαμεν. Ἀνάστητε καὶ καθίστατε, οἱ διὰ τῶν πτωμάτων κατακεείμενοι. Προσέχετε, ἀδελφοί μου, τούτῳ τῷ λόγῳ μου· κλίνατε τὸ οὖς ὑμῶν οἱ τὸν Θεὸν πάλιν ἑαυτοῖς δι' ἐπιστροφῆς ἀληθοῦς διαλλάξαι βουλόμενοι. Ἀκούσας ἐγὼ ὁ ἀσθενὴς μεγάλην τινὰ καὶ ξένην εἶναι τὴν κατάστασιν καὶ τὴν ταπείνωσιν τῶν ἐν τῇ μονῇ τῇ ἰδιαζούσῃ τῇ λεγομένῃ φυλακῇ, τῇ ὑποκειμένῃ τῷ προμνημονευθέντι φωστῆρι ἐκεῖνῳ τῶν φωστήρων, ἐκεῖσέ μου ἔτι ὄντος ἔτι ὦν], ἰκέτευσά τὸν δίκαιον παραγενέσθαι με ἐκεῖσε· καὶ δὴ εἶξεν ὁ μέγας, μηδ' ὅλως ποτὲ ψυχὴν λυπῆσαι θέλων./

32/34 ἃ ... ἀνέβη] I. Cor. 2, 9 27 μονῇ ... φυλακῇ] cf. supra, p. 198, infra, p. 245

33/34 ἐπὶ - οὐκ] *V^m ras.*

συγγνώμην τοῖς ἑπταικόσι παρ' ἐκείνου κομίζοντα· τοὺς μὲν,
 γὰρ εἶδον τῶν ὑπευθύνων ἐκείνων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν
 ἀνευθύνων, αἰθρίους ὁμοῦ καὶ παννυχὶ ἴσταμένους, τοὺς
 40 πόδας ἀκινήτους ἔχοντας καὶ τῷ ὕπνῳ ἔλεεινῶς
 κατακλονομένους τῇ βίᾳ τῆς φύσεως· ἄλλους, εἰς οὐρανὸν
 τὰ ὄμματα ἐνατενίζοντας, καὶ τὴν ἐκεῖθεν μετ' ὄδυρμῶν
 ἐκκαλουμένους βοήθειαν· τοὺς δὲ, ἐν προσευχῇ
 παρισταμένους, καταδίκων δίκην τὰς χεῖρας συνδήσαντας,
 45 εἰς γῆν τὸ πρόσωπον κλίναντας, καὶ ἀναξίους σφᾶς αὐτοῦς
 τῆς εἰς οὐρανὸν ἀναβλέψεως ἡγουμένους· μήθ' ἵκετηρίαν πρὸς
 Θεὸν πεποιηκέναι τολμῶντας, μήθ' ὀπωσοῦν εἰπεῖν τί, ἢ
 φθέγξασθαι δυναμένους· μόνην δὲ ὡς εἰπεῖν ψυχὴν ἄλογον
 συντετριμμένην τὲ καὶ τεταπεινωμένην· | καὶ νοῦν f. 53
 50 ἔστερημένον φωνῆς· καὶ ὑπὸ τοῦ βάρους δῆθεν τῶν
 πολλῶν αὐτοῖς ἀμαρτιῶν πεπληρωμένον σκοτώσεως,
 παρεισάγοντας καὶ δεικνύντας· ἄλλους, σάκκον τρίχινον
 περιβεβλημένους καὶ ἐν τῷ ἐδάφει καθημένους, σποδὸν τῇ
 κεφαλῇ πράττοντας· καὶ τοῖς γόνασι προσφυσῶς τὸ πρόσωπον
 55 ἔχοντας· καὶ εἰς γῆν ἔστιν ὅτε, τὸ μέτωπον κρούοντας· καὶ μὴν

Παραγενόμενος οὖν ἐγὼ ἐπὶ τῇ τῶν μετανοούντων μονῇ, καὶ ὄντως πενθούντων
 χώρα, ἑώρακα ἀληθῶς, εἰ μὴ τολμηρὸν εἰπεῖν, ἃ ὡς ἔτυχεν ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου
 ἀμελοῦς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς ῥαθύμου οὐ δέχεται, καὶ ἐπὶ καρδίαν ὀκνηροῦ οὐκ
 ἀνέβη· πράγματα καὶ ῥήματα τὸν Θεὸν δυνάμενα βιάσασθαι, ἐπιτηδεύματά τε
 καὶ σχήματα τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν συντόμως κατακάμπτοντα. Τοὺς μὲν τῶν
 ὑπευθύνων ἐκείνων τῶν ἀνευθύνων παννυχὶ μέχρι πρωΐας ἴσταμένους αἰθρίους,
 τοὺς πόδας ἀκινήτους ἔχοντας, καὶ τῷ ὕπνῳ ἔλεεινῶς κατακλονομένους τῇ βίᾳ
 ταύτης τῆς φύσεως, καὶ μηδεμίαν ἀνάπαυσιν αὐτοῖς χαριζομένους· ἀλλ' ἑαυτοὺς
 ἐπιπλήσοντας καὶ ἀτιμίαις καὶ ὕβρεσι διωπνίζοντας· ἄλλους εἰς οὐρανὸν
 ἀτενίζοντας, καὶ τὴν ἐκεῖθεν βοήθειαν μετ' ὄδυρμῶν καὶ βοῶν ἐπικαλουμένους·
 ἑτέρους ἐν προσευχῇ παρισταμένους, καὶ ὀπισθεν ἑαυτῶν καταδίκων δίκην τὰς
 χεῖρας συνδήσαντας, εἰς γῆν τε τὸ σκοτεινὸν αὐτῶν πρόσωπον κλίναντας, καὶ
 ἀναξίους ἑαυτοῦς τῆς εἰς οὐρανὸν ἀναβλέψεως καταδικάσαντας. μηδὲ τι εἰπεῖν,
 ἢ φθέγξασθαι, ἢ εὐξασθαι πρὸς Θεὸν, ὑπὸ τῆς τῶν λογισμῶν καὶ τοῦ συνειδῶτος
 ἀτιμίας εὐποροῦντας, μηδὲ πῶς ἢ πόθεν τὴν ἵκεσίαν ποιήσασθαι εὐρίσκοντας,
 μόνην ψυχὴν ἄλογον, καὶ νοῦν ἄφωνον τῷ Θεῷ παριστῶντας, /

54 πράττοντας] πάττοντας

ἔτι καὶ πλείστους ἑτέρους εἶδον, τὸ στήθος διαπαντὸς
τύπτοντας καὶ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν βεβυθισμένην
ἀνακαλουμένους τοῖς πταίσμασιν.

[5.3a] Οἱ μὲν, ἐκείνων τοῖς δάκρυσιν τοῦδαφος ἔβρεχον· οἱ δὲ,
60 τούτων ἀποροῦντες, ἑτέρως ἑαυτοὺς κατέκοπτον· [5.3b] Οἱ μὲν,
μὴ δυνάμενοι φέρειν τὴν τῆς καρδίας ἕξαψιν, ὡς ἐπὶ νεκροῖς,
τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ὠλοφύροντο· οἶδ' ἐκ καρδίας, ὀλολυγμοὺς
ἀνέπεμπον· οἶδ' ἀνέκραζον αἰφνιδίως ὡς οἱ μαινόμενοι· εἶδον
ἕγωγέ τινας ἐκεῖ, ὥσπερ ἐξεστηκότας, τῷ ἦθει καὶ τῇ συννοίᾳ
65 τεκμαιρόμενος ἐννεοῦς τῇ πολλῇ γεγονότας ἀδημονία, ἐν τῇ
τῆς ταπεινώσεως καταδύντας ἀβύσσῳ, καὶ τῷ πυρὶ τῆς
ἀθυμίας, τὰ τῶν ὀφθαλῶν καταξηράναντας δάκρυα· ἄλλους
εἰς γῆν νενευκότας, καὶ τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ὑπὸ τῆς πολλῆς
ὀδύνης καὶ πικρίας ἀδιαλείπτως κινουῦντας, καὶ δίκην λεόντων
70 βρυχωμένους καὶ στένοντας· οἱ μὲν, ἐκείνων ἐλπίδα τινὰ
ἔχοντες πρὸς Θεὸν, ἄφρῃσιν παντελῆ ἐπεζήτουν καὶ ἠῦχοντο·
ἕτεροι δ' ἐξ ἀφάντου ταπεινώσεως, ἀναξίους ἑαυτοὺς τῆς
ἀφρέσεως ἔκρινον, ὡς μὴ ἰσχύοντες δοῦναι λόγον τῷ κριτῇ·

/σκοτίας πεπληρωμένους, καὶ ψιλῆς ἀπογνώσεως [5.3a] ἄλλους ἐν τῷ ἐδάφει ἐπὶ
σάκκου καὶ σποδοῦ καθημένους, καὶ τὸ πρόσωπον τοῖς γόνασι καλύπτοντας, καὶ
τὸ μέτωπον εἰς γῆν τύπτοντας· ἑτέρους τὸ στήθος διαπαντὸς τύπτοντας, καὶ τὴν
ἑαυτῶν ψυχὴν καὶ ζωὴν ἀνακαλουμένους. [5.3b] Οἱ μὲν ἐν ἐκείνοις τὸ ἕδαφος
τοῖς δάκρυσιν ἔβρεχον· οἱ δὲ δακρῶν ἀποροῦντες ἑαυτοὺς κατέκοπτον. Οἱ μὲν
ὡς ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς ὠλόλυζον, τὴν συνοχὴν τῆς καρδίας φέρειν μὴ
ἰσχύοντες· οἱ δὲ τῇ καρδίᾳ ἔβρυχον, καὶ τῷ στόματι τὸν τοῦ ὀδυρμοῦ ψόφον
διεκάλυον. Ἔστι δὲ ὅτε μηκέτι κρατεῖν ἰσχύοντες αἰφνιδίως ἀνέκραζον. Καὶ
ἄρκετὸν ἡμῖν, φασίν, ἔστιν. Ἐώρακα ἐκεῖ ψυχὰς ταπεινάς τεταπεινωμένας καὶ
συντετριμμένας, καὶ κατακαμπτομένας ὑπὸ τοῦ βάρους τοῦ φορτίου
ὑπαρχούσας, καὶ αὐτὴν τὴν τῶν λίθων αἴσθησιν καταλύσαι δυναμένας, ἐπὶ ταῖς
παρ' αὐτῶν πρὸς Θεὸν βοωμέναις φωναῖς καὶ ῥήμασιν· ἔλεγον γὰρ κάτω εἰς γῆν
νενευκότες· Οὕτως οἶδαμεν, οἶδαμεν ὅτι ἄξιοι λοιπὸν πάσης τιμωρίας καὶ
κολάσεώς ἐσμεν, καὶ δικαίως· οὐδὲ γὰρ ἐξαρκοῦμεν λοιπὸν πρὸς ἀπολογίαὶν τοῦ
πλήθους τοῦ ἡμετέρου χρέους, οὐδ' ἂν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑπὲρ ἡμῶν
πενθοῦσαν συγκαλέσωμεν. Ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐρωτῶμεν, ἐκεῖνο δυσωποῦμεν,
ἐκεῖνο ἰκετεύομεν λοιπὸν· Μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης ἡμᾶς, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου
παιδεύῃς ἡμᾶς. Ἀλλὰ φειδομένως, καὶ ἄρκετὸν ἡμῖν τῆς πολλῆς σου ἀπειλῆς,
καὶ βασάνων ἀνωνύμων καὶ ἀποκρύφων ἐλευθερωθῆναι· εἰς τέλος γὰρ ἀφρῃσιν
αἰτήσασθαι, οὐ τολμῶμεν. /

69 δίκην λεόντων] Ps. Gal., *Intro. Med.* v. 4, p. 757, l. 12. Cyr. Alex., *Com. Pro.* v. 2, p.
49, l. 8. Bas. Sel., *Serm.* col. 393, l. 17.

70/71 ἐλπίδα τινὰ

75 τινές μὲν ἐνταῦθα κολασθῆναι, κάκει δὲ, ἐλέους ἐδυσώπου
 τυχεῖν | ἄλλοι ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν ἁμαρτιῶν πιεζόμενοι, f. 53^v
 μὴθ' ἰκέτευον κολασθῆναι, μὴθ' ὅλως τῆς βασιλείας τυχεῖν·
 ἀλλ' ἀντ' ἄλλου ἀγαθοῦ, ἀποχρώντως τοῦθ' ἡδιστον εἶναι
 ἐδόκει, τὸ καὶ ἀμφοῖν ἐκπεσεῖν, ὡς τοῦ μὲν, τοῖς ἀνευθύνοις
 80 μόνοις προσκληρωθησομένου, τοῦ δὲ τοῖς ὑπευθύνοις, τῶν
 ἐκεῖσε κολαστηρίων· καὶ τοίνυν οὐδὲν ἦν ἕτερον παρ' αὐτοῖς
 λεγόμενόν τε καὶ ἀκουόμενον ὅτι μὴ ταῦτα τὰ ῥήματα· οὐαὶ
 οὐαὶ· καὶ οἴμοι οἴμοι· καὶ δικαίως· πρὸς δὲ τούτοις, φεῖσαι
 δέσποτα· ἐλέησον· σύγγνωθι· ἰλάσθητι· καὶ τὰ παραπλήσια.
 [5.3c] Ἦν ἐν ἐκείνοις γλώσσας φλεγόμενας ἰδεῖν· καὶ δίκην
 85 κυνὸς προβεβλημένης τοῦ στόματος· οἱ μὲν, τῷ καύσωνι,
 ἑαυτοῦς· οἱ δὲ, τῷ ψύχει παρεδίδοσαν· ἀμφοτέροι διὰ τὸ
 κακοῦν τὰ οἰκειὰ βούλεσθαι σώματα· καὶ τινες αὖ ἕτεροι τοῦ
 ὕδατος τοσοῦτον ἀπεγεύοντο, ὅσον μὴ ἐκ δίψης ἀποθανεῖν·
 ἔνιοι δὲ που καὶ μέρος ἄρτου μεταλαμβάνοντες, τὸ λοιπὸν
 90 ἀπερῶνιπτον, ἀναξίους, ἑαυτοῦς λογικῆς ἡγούμενοι βρώσεως,
 ὡς εἰς τὰ τῶν ἀλόγων ἐκκυλισθέντας πάθη.

/Πῶς γὰρ οἱ τὸ ἑαυτῶν ἐπάγγελμα μὴ φυλάξαντες ἄμωμον, ἀλλὰ τοῦτο μετὰ
 τὴν προτέραν φιλανθρωπίαν, καὶ ἀφεισιν ῥυπώσαντες; Ἦν ἐκεῖ τὰ τοῦ Δαυῖδ
 ἐναργῶς θεάσασθαι ῥήματα, τάλαιπωροῦντας ἰδέσθαι, κατακαμπτομένους ἕως
 τέλους τῆς ἑαυτῶν ζωῆς· ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζοντας πορευομένους·
 προσόζοντας καὶ σεσημμένους σώματος μώλωπας, καὶ ἀνεπιμελήτους
 ὑπάρχοντας, ἐπιλανθανομένους τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον αὐτῶν· τὸ δὲ πόμα τοῦ
 ὕδατος μετὰ κλαυθμοῦ κιρνῶντας· καὶ σποδὸν, καὶ τέφραν ἀντὶ ἄρτου
 ἐσθίοντας· καὶ κεκολλημένα ἔχοντας τὰ ὀσῆα τῆ σαρκί· καὶ αὐτοῦς ὡσεὶ χόρτος
 ἐξηραμμένους. Οὐδὲν ἦν ἕτερον παρ' αὐτοῖς ἀκούειν, εἰ μὴ ταῦτα τὰ ῥήματα·
 Οὐαὶ, οὐαὶ, οἱ μοι, οἴμοι, δικαίως, δικαίως· φεῖσαι, φεῖσαι, Δέσποτα. Οἱ μὲν
 ἔλεγον· Ἐλέησον, ἐλέησον· οἱ δὲ πάλιν ἔτι ἐλεεινότερον· Συγχώρησον, Δέσποτα,
 συγχώρησον ἂν ἐνδέχεται. [5.3c] Ἦν ἐν ἐκείνοις γλώσσας φλεγόμενας ἰδέσθαι,
 καὶ δίκην κυνῶν τοῦ στόματος προβαλλομένης. Οἱ μὲν ἐν τῷ καύσωνι ἑαυτοῦς
 ἐτιμῶρον· οἱ δὲ ἐν τῷ ψύχει ἑαυτοῦς ἐβασάνιζον. Ἐνιοι μὲν μικρὸν τοῦ ὕδατος
 ἀπογευόμενοι, ἐπαύοντο, ὅσον μόνον μὴ ἐκ δίψης ἀποθνήσκειν· οἱ δὲ τοῦ ἄρτου
 μικρὸν μεταλαμβάνοντες, τοῦτον τῇ χειρὶ μακρὰν ἀπερῶνιπτον, ἀναξίους
 ἑαυτοῦς λέγοντες λογικῆς βρώσεως ὡς τὰ τῶν ἀλόγων διαπραξαμένους.

[5.4a] Οὐκ ἦν ἐν ἐκείνοις γέλωτος διάχυσις ἢ ὄλως μειδιάμα·
οὐ λόγος ἀργὸς ἢ καὶ ἀναγκαῖος ὡς τοῦ λόγου λόγον
τίκτοντος· οὐ θυμοῦ ἔξαψις· οὐκ ὀργῆς ζέσις· οὐκ ἔφεσις
95 παρῴησις· οὐ φιλοτιμίας ἔρωσις· οὐ τροφῆς κόρος· οὐ
φάρυγγος ἠδυπάθεια· οὐκ ἕτερα τρυφή τις παρ' αὐτοῖς
τιμωμένη καὶ περισπούδαστος, πάντων γὰρ | τούτων ἢ f. 54
χρησις ἢ πρᾶξις, ἢ ὄλως ἔννοια παρ' ἐκείνοις ἀνήρηται, οὐ
γὰρ ἦν ἐν αὐτοῖς λόγος τῶν ἐπιγείων τινός· ταῦτα δ' ἦν
100 παρ' ἐκείνοις αἰεὶ λεγόμενά τε καὶ ζητούμενα· [5.4b] “Ἄνοιξον
ἡμῖν ἄνοιξον δικαστά, ἄνοιξον τὸν τῆς μετανοίας πύλην· ἐπεὶ
ἀπεκλείσαμεν ἡμῖν αὐτοῖς, μὴ τοῖς ἡμετέροις ἀγγείοις ἔλαιον
προσεπενεγκόντες”· οἱ μὲν, ἔλεγον· “Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν
σου καὶ συνθησόμεθα”· ἄλλος, “ταχὺ προκαταλαβέτωσαν
105 ἡμᾶς· ὅτι ἐξελίπομεν σφόδρά”.

[5.5a] Οἱ μὲν, ἔλεγον, “Ἄρ' ἐπιφανεῖν ἂν τὸ τοῦ Κυρίου
πρόσωπον ἐφ' ἡμᾶς; Ἄρα διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τοῦ
χρέους τὸ ἀνυπόστατον; Ἄρα παρακλήθησεται Κύριος τοῦ
λοιποῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἀκούσομεν αὐτοῦ λέγοντος ἡμῖν “Τοῖς
110 ἐνδεσμοῖς ἀμαρτιῶν ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν Ἄδη τῆς μετανοίας
συγχωρήθητε”; Ἄρα εἰσῆλθεν ἡ φωνὴ ἡμῶν εἰς ὦτα Κυρίου;”
Πάντες δὲ ἐκάθηντο ἐν ταῖς διανοίαις τὸν θάνατον

[5.4a] Ποῦ ἐν ἐκείνοις γέλωτος ἐμφάνεια; ποῦ ἀργολογία; ποῦ θυμός; ποῦ ὀργή;
Οὐδὲ εἰ ἔστιν ὀργὴ παρ' ἀνθρώποις λοιπὸν ἠπίσταντο· τοῦ πένθους εἰς τέλος τὸν
θυμὸν ἀπολέσαντος. Ποῦ ἀντιλογία; ποῦ ἔορτή; ποῦ παρῴησις; ποῦ θεραπεία
σώματος; ποῦ ἴχνος κενοδοξίας; ποῦ τρυφῆς λοιπὸν ἐλπίς; ποῦ οἴνου ἔννοια; ποῦ
ὀπώρας γεύσις; ποῦ χύτρας παράκλησις; ποῦ λάρυγγος γλυκασμός; Πάντων γὰρ
τούτων λοιπὸν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἡ ἐλπίς παρ' ἐκείνοις ἐσβέσθη. Ποῦ ἐν ἐκείνοις
μέριμνα ἐπιγείου τινός; ποῦ κρῖναί τινα ἀνθρώπων; Οὐδαμοῦ. Ταῦτα ἦν παρ'
ἐκείνοις διηνεκάς τὰ λεγόμενα καὶ βοώμενα πρὸς Κύριον. Οἱ μὲν τὸ στήθος ἰσχυρῶς
κρούοντες, ὥσπερ ἐν τῇ τοῦ οὐρανοῦ πύλῃ ἰστάμενοι, πρὸς Θεὸν ἔλεγον· [5.4b]
Ἄνοιξον ἡμῖν, δικαστά, ἄνοιξον ἡμῖν, ἐπειδὴ ἀμαρτίας ἐκλείσαμεν ἑαυτοῖς, ἄνοιξον
ἡμῖν. [5.5a] Οἱ δὲ ἔλεγον· Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου μόνον, καὶ σωθησόμεθα.
Ἄλλος πάλιν· Ἐπίφανον τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις ταπεινοῖς.
Ἄλλος· Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοὶ σου, Κύριε, ὅτι ἀπολώλαμεν, ὅτι
ἀπεγνώκαμεν, ὅτι ἐξελίπομεν σφόδρα. Οἱ μὲν ἔλεγον· Εἰ ἄρα ἐπιφάνοι Κύριος τοῦ
λοιποῦ ἐφ' ἡμᾶς; ἄλλοι δέ· Ἄρα διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ χρέος τὸ ἀνυπόστατον;
Ἄλλος· Ἄρα παρακλήθησεται Κύριος τοῦ λοιποῦ ἐφ' ἡμᾶς; ἄρα ἀκουσόμεθα αὐτοῦ
λέγοντος ἡμῖν τοῖς ἐν δεσμοῖς ἀλύτοις· Ἐξέλθετε· καὶ τοῖς ἐν τῷ ἄδη τῆς μετανοίας·
Συγχωρήθητε; Ἄρα εἰσῆλθεν ἡ κραυγὴ ἡμῶν εἰς τὰ ὦτα Κυρίου;/

106/107 ἐπιφανεῖν ... ἡμᾶς] Ps. 79, 4

περιφέροντες· καὶ ὥσπερ τοῖς ὀφθαλμοῖς εἰς προὔπτον
 κίνδυνον καθορῶντες· καὶ συννοοῦντες, οἱ δὲ καὶ λέγοντες
 115 ἀπὸ στόματος· “Τί τὸ ἀποβησόμενον· τίς ἡ ἀπόφασις· τί τὸ
 τέλος; Ἄρα ἐστὶν ἀνάκλησις; Ἄρα ἐστὶν συγχώρησις, τοῖς
 ταπεινοῖς τοῖς σκοτεινοῖς τοῖς καταδίκαις; Ἄρα ἴσχυσεν ἡ
 δέησις ἡμῶν, εἰσελθεῖν ἐνώπιον Κυρίου, ἢ ἀπεστράπτει
 τεταπεινωμένη καὶ κατησχυμμένη; Εἰσελθοῦσα δὲ, πόσον
 120 ἦνυσεν ἄν· πόσον ἐξευμενίσαστο· πηλίκης δ’ ἂν ὠφελίας
 ἐγένετο πρόξενος; | Τί δὲ προσφυνές, ἢ τί τῶν ὀφειλομένων f. 54^v
 πράξασα, πρὸς τὸν ἀόρατον δικαστὴν ἀνηνέχθη; οὐ γὰρ ἐκ
 καθαρῶν σωμάτων ἐπέμφθη. Ἄρ’ ἐγγὺς ἡμῶν εἰσὶν οἱ
 φύλακες ἄγγελοι, ἢ πόρρωθεν ἀφεστήκασιν; Εἰ γὰρ μὴ πρὸς
 125 ἡμᾶς οὗτοι ἀφίκνουντο, πόνος ἅπας ἡμῖν ἀνόητος, οὐ γὰρ ἔχει
 δύναμιν παρόρησίας τὰ τῆς εὐχῆς· οὐδὲ πτερόν καθαρότητος
 πρὸς Θεὸν ἀναπτῆναι, ἂν μὴ ταύτην οἱ ἐφροσῶτες ἡμῖν
 ἄγγελοι προσλαβόντες, Κυρίῳ προεισενέγκωσιν”. Οἷα δὲ
 πολλάκις καὶ πρὸ ἀλλήλους διαποροῦντες ἐφθέγγοντο· “Ἄρα
 130 ἀδελφοὶ ἀνύομέν τι, ἢ ἀνύσομεν, ἢ τευξόμεθα τῆς αἰτήσεως;
 Ἄρα δέξεται πάλιν ἢ ἀνοίξει τὴν τῆς σωτηρίας πύλην; Καὶ
 μὴν καὶ ἕτεροι, πρὸς ταῦτ’ ἀπεκρίναντο· “Τίς οἶδεν, εἰ
 μεταμεληθεῖ ὁ Κύριος καὶ τῶν ἀνηκέστων ἡμᾶς κολάσεων

/Πάντες δὲ ἐκάθηντο αἰεὶ ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ὄρωντες τὸν θάνατον, καὶ
 λέγοντες· Ἄρα τί τὸ ἀποβησόμενον· ἄρα τίς ἡ ἀπόφασις; ἄρα τί τὸ τέλος ἡμῶν;
 ἄρα ἐστὶν ἀνάκλησις; ἄρα ἐστὶ συγχώρησις τοῖς σκοτεινοῖς, τοῖς ταπεινοῖς, τοῖς
 καταδίκαις; ἄρα ἴσχυσεν ἡμῶν ἡ δέησις εἰσελθεῖν ἐνώπιον Κυρίου; ἢ ἀπεστράφη
 δικαίως τεταπεινωμένη καὶ κατησχυμμένη; ἄρα δὲ εἰσελθοῦσα, πόσον
 ἐξευμενίσαστο; πόσον ἦνυσεν; πόσον ὠφέλησε; πόσον ἐνήργησεν; ἐπειδὴ ἐξ
 ἀκαθάρτων στομάτων καὶ σωμάτων ἀνεπέμφθη, καὶ οὐ πολλὴν τὴν
 ἰσχὺν κέκτηται. Ἄρα εἰς τέλος διήλλαξε τὸν κριτὴν; ἄρα μερικῶς; ἄρα κατὰ τὸ
 ἡμισυ τῶν μολώπων; μεγάλοι γὰρ οὗτοι ὄντως, καὶ πολλῶν ἰδρώτων καὶ μόχθων
 δεόμενοι. Ἄρα ἐπλησίασαν ἡμῖν οἱ ἡμῶν φύλακες, ἢ ἔτι πόρρω ἀφ’ ἡμῶν
 ὑπάρχουσιν; Ἐκείνων γὰρ μὴ ἐγγιζόντων πρὸς ἡμᾶς, πᾶς ὁ κόπος ἡμῶν
 ἀνωφελὴς καὶ ἀνόητος· οὐ γὰρ ἔχει δύναμιν παρόρησίας ἡ προσευχὴ ἡμῶν, οὐδὲ
 πτερόν καθαρότητος εἰσελθεῖν πρὸς Κύριον, εἰ μὴ τί γε οἱ ἄγγελοι ἡμῶν
 προσεγγίσαντες ἡμῖν, ταύτην λαβόντες Κυρίῳ προεισενέγκωσιν./

135 ἐξαιρήσεται, ὡς καὶ ποτε Νινευῖταις ἐφιλανθρωπεύσατο·
 πλὴν γε τὸ ἐφ' ἡμῖν ποιήσωμεν ἀδελφοί· καὶ εἰ μὲν ἀνοίξει, εὖ
 ἂν ἔχοι· εἰ δ' οὐκ ἀξίους τούτου κρινεῖ, καὶ οὕτως εὐλογητὸς
 Κύριος ὁ Θεὸς, ὁ δικαίως ἡμῖν ἀποκλείσας τὰ αὐτοῦ
 φιλάνθρωπα σπλάχνα· πλὴν ἐπιμείνωμεν κρούοντες, μέχρι
 140 τέλους τῆς ἡμετέρας ζωῆς· ἴσως τῇ πολλῇ προσεδρεία καὶ
 παρακλήσει, ὑπανοίξει τὴν τοῦ ἐλέους, πύλην ἡμῖν· ὅθεν καὶ
 παροτρύνοντες ἀλλήλους, δράμωμεν" ἔλεγον "ἀδελφοί,
 δρόμου γὰρ χρεῖα καὶ συντονίας· ἐπειδὴ τῆς καλῆς ἡμῶν
 ἀπελείφθημεν συμμορίας· σπεύσωμεν ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα, μὴ
 φειδόμενοι τῆς ῥευστῆς καὶ ῥυπαρᾶς ταύτης σαρκός·
 145 ἀλλ' ἀποκτείνωμεν, ἕως ἔτι τῷ βίῳ περιέσμεν, ὡς αὕτη τὴν
 ἡμετέραν ψυχὴν, εἰς Ἄιδην κατήγαγε". | Τοιούτοις καὶ λόγοις f. 55
 ἐχρῶντο καὶ πράγμασιν οἱ καλούμενοι καὶ δοκοῦντες
 ὑπεύθυνοι οὗτοι καὶ πολλῶν ἀνευθύνων ὄντες μακαριώτεροι.

[5.6a] Ἐν ἐκείνοις ἦν ἰδεῖν, γόνατα ἀπεκληκότα τῷ πλήθει τῶν
 150 μετανοιῶν ὀφθαλμοὺς ἐκτετηκότας· πώγωνα ἐρήμους
 τριχῶν παρειᾶς ἐρρύτιδωμένας καὶ ὠχρὰς, τῇ τε τῶν θερμῶν
 δακρῶν ἐπιῶρη, καὶ τῇ ἀσιτία, κατ' οὐδὲν τῶν νεκρῶν

/Οἱ δὲ πολλάκις καὶ πρὸς ἀλλήλους διηπόρουν, καὶ ἔλεγον· Ἄρα, ἀδελφοί,
 ἀνύομεν; ἄρα τυγχάνομεν τῆς αἰτήσεως; ἄρα δέχεται πάλιν; ἄρα ἀνοίγει; Οἱ δὲ
 ἕτεροι πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο· Τίς οἶδεν, ὡς εἶπον οἱ ἀδελφοί ἡμῶν οἱ
 Νινευῖται· Μὴ πως μεταμεληθήσεται Κύριος; Καὶ κὰν τῆς πολλῆς κολάσεως
 λυτρώσεται ἡμᾶς, ὅμως ἡμᾶς τὸ ἐφ' ἡμῖν ποιήσωμεν. Καὶ ἐὰν ἀνοίξη, εὖ καὶ
 καλῶς· ἐπεὶ εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς, ὁ ἀποκλείσας ἡμῖν δικαίως. Πλὴν
 ἐπιμείνωμεν κρούοντες, ἕως τέλους τῆς ζωῆς ἡμῶν· ἴσως τῇ πολλῇ ἡμῶν
 ἀναιδείᾳ ἀνοίξει ἡμῖν. Διὸ καὶ ἑαυτοὺς διεγείροντες, ἔλεγον· Δράμωμεν, ἀδελφοί,
 δράμωμεν· δρόμου γὰρ χρεῖα καὶ δρόμου, ἐπειδὴ τῆς καλῆς ἡμῶν συνοδίας
 ἀπελείφθημεν· δράμωμεν μὴ φειδόμενοι ταύτης τῆς ῥυπαρᾶς καὶ μοχθηρᾶς
 σαρκός ἡμῶν· ἀλλ' ἀποκτείνωμεν αὐτήν, ὡς ἀπέκτεινεν ἡμᾶς, ὥσπερ καὶ
 ἐποίουν οἱ μακάριοι ὑπεύθυνοι. [5.6a] ἐν ἐκείνοις ἑωρᾶτο γόνατα ἐπεσκληκότα
 τῷ πλήθει τῶν μετανοιῶν· οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκτακέντες καὶ ἔσω που εἰς βάθος
 δεδυκότες/

146 Ἄιδην] Ἄιδου

155 διαφερούσας· στέρνα ταῖς πληγαῖς ἀλγοῦντα, καὶ αἱμάτων
 πτυέλους ἐξ αὐτῶν ἀπορῶριπτοντα· καὶ μὴν καὶ στρωμνῆς
 ἀνάπαυλαν, οὐκ ἂν εὗροις παρ'αὐτοῖς· οὐτ'ἐνδύματος
 στερόρου ἢ καθοῦ περιβολήν. Πάντα δὲ διερῶκόντα καὶ ὑπὸ
 τῆς ἀλουσίας ἐπικεκαλυμμένα φθειρσίν· οὐδαμοῦ τῶν
 μαινομένων ἢ κακοπάθεια ἢ τῶν νεκροῦς πενθούντων καὶ
 κοπτομένων, τῇ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐκουσίῳ ταλαιπωρίᾳ
 160 παρισωθειῇ ἂν· οἱ γ'ἔστιν οὗ καὶ τὸν μέγαν ἐκείνον
 προουκαλοῦντο Κριτὴν, τὸν Ποιμένα φημί, πέδας μὲν τῷ
 τραχήλῳ περιθεῖναι καὶ ταῖν χεροῖν τῷ πόδε δὲ, ταῖς
 ποδοκάκαις ὑποβαλεῖν· καὶ μὴ πρότερον ἐκεῖθεν, πρὶν ἢ τοῦ
 τῆς σαρκὸς ἐκλυθῆναι δεσμοῦ· μέλλοντες δὲ ἤδη τὸν βίον
 165 μεταλλάττειν, μὴ δ'ἀνθρώπινης ταφῆς ἠξίουں τυγχάνειν· μὴ
 δὲ τῶν ἄλλων τῶν ἐπὶ τοῖς τελευτῶσι νομιζομένων· ἀλλὰ τῷ
 ῥείθρῳ ῥιφῆναι τοῦ ποταμοῦ καὶ τοῖς θηρσὶ γενέσθαι βορᾶ·
 ἀλλὰ τοῦτο μὲν, οὐκ ἔκρινε δεῖν ὁ τῆς διακρίσεως λύχνος
 ἐκεῖνος οὕτως γίγνεσθαι· ἀλλὰ καίτοι πρὸς τὰς ἰκετηρίας
 170 αὐτῶν, λόγοις κατανεύων, ὅμως τοῖς λογισμοῖς ἀνένευε·

/τριχῶν ἀπεστερημένοι, παρειάσκεικκημένοι πεπληγμένας, καὶ περιπεφλεγμένας
 τῇ ζέσει τῶν πολλῶν δακρῶν· πρόσωπα καταμεμαρασμένα καὶ ὠχρὰ, μηδὲν ἐν
 συγκρίσει νεκρῶν διαφέροντα· στήθη ταῖς πληγαῖς ἀλγοῦντα καὶ αἱμάτων
 πτύελοι ἐκ τῶν ἐν τῷ στήθει πυγμῶν ἐκπεμπόμενοι. Ποῦ ἦν ἐκεῖ στρωμνῆς
 κατάστασις; ποῦ ἐνδύματος καθαρότης ἢ στερεότης; Ἀλλὰ διερῶγγμένα καὶ
 ὑπῶντα, καὶ ὑπὸ τοῦ φθειρὸς ἐπικεκαλυμμένα. Τί πρὸς ἐκείνους ἢ τῶν
 δαιμονῶντων κακοπάθεια; τί ἢ τῶν νεκροῦς πενθούντων; τί ἢ τῶν ἐν ἐξορίᾳ
 διαγόντων; τί ἢ τῶν ἐπὶ φόνοις καταδίκων; Οὐδὲν ὄντως ἢ ἐκείνων βάσανος, καὶ
 τιμωρία ἀκούσιος, πρὸς τὴν τούτων ἐκούσιον. Καὶ μὴ μύθους τὰ εἰρημένα
 λογισησθε, ἔρωτῶ, ἀδελφοί. Ἐδυσώπουں πολλακίς τὸν κριτὴν τὸν μέγαν ἐκείνον,
 τὸν ποιμένα λέγω, τὸν ἄγγελον ἐν ἀνθρώποις· καὶ παρεκάλουں σίδηρα καὶ κλοιά
 ἐν χερσὶ καὶ τραχήλῳ περιθέσθαι καὶ τοὺς πόδας ἐν τῷ τῶν πασχόντων
 κατασφαλισθῆναι ξύλῳ καὶ μὴ πρότερον ἐκεῖθεν λυθῆναι, ἄχρι λοιπὸν τὸ μνημα
 διαδέξεται, πλὴν οὐδὲ τὸ μνημα. Οὐ μὴ γάρ, οὐ μὴ κρύψω οὐδὲ ταύτην αὐτῶν
 τῶν μακαρίων ὄντως ἠλεημένην ταπείνωσιν, καὶ συντετριμμένην πρὸς Θεὸν
 ἀγάπην καὶ μετάνοιαν. Μέλλοντες τοίνυν πρὸς Κύριον πορεύεσθαι, καὶ τῷ
 ἀδεκάστῳ βήματι παρίστασθαι, καλοὶ ἐκεῖνοι τῆς χώρας τῆς μετανοίας πολῖται./

κηδεμονίας ἀπάσης | μετὰ τελευτὴν ἀξίων αὐτοῦς· φοβερόν f. 55^v
 δὲ καὶ τὸ τῆς ἐκείνων διαζεύξεως θέαμα, ὀπηνίκα γὰρ
 ἤσθοντο τὸν προπορευόμενον, ἔτι τὸν νοῦν ἐρῶμενον ἔχοντα
 περιεκύκλουν αὐτὸν, διχῶντες μαθεῖν, εἴ τινα τῶν οἰκείων
 175 ἀμαρτημάτων ἄφεςιν ἐκομίσατο· καὶ πενθοῦντες καὶ
 κλαίοντες, καὶ τὰς ἑαυτῶν σείοντες κεφαλὰς, τὸν
 λειποψυχοῦντα ἤρνοντο· “Τί ἐστὶν ἀδελφεῖ;” λέγοντας· “Πῶς
 ἔχει τὰ σά;” Ἦνυσας ἐκ τοῦ τοσοῦτου κόπου τὸ ζητούμενον, ἢ
 οὐκ ἔφθασας ἔτι; Ἔλαβες τὸ ποθούμενον ἢ οὐκ ἐπέτυχες;
 180 Ἐδέξω τινὰ πληροφορίαν τῶν σῶν πόνων, ἢ τὴν ἐλπίδα ἔτι
 ἄδηλον ἔχεις; Ἡ ἔτι ἐν σκότῳ μένει σου ἡ ψυχὴ· ἐγένετό τις ἐν
 σοὶ φωνὴ λέγουσα “ἴδε ὑγιῆς γέγονας”, ἢ ἔτι κἀξείνης ἀκούειν
 δοκεῖς τῆς φωνῆς “ἀποστραφήτωσαν οἱ ἀμαρτωλοὶ εἰς τὸν
 Ἄϊδην καὶ δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, ἐμβάλλετε εἰς τὸ
 185 σκότος”. καὶ ἀρθήτω ὁ ἀσεβὴς ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν τοῦ Κυρίου δόξαν;
 τὸ γὰρ ἐξεπιεῖν ἡμῖν ἐν ὁποίᾳ τέταξαι σὺ γε χώρα, καὶ ἡμῖν
 ἔστι πληροφορίαν δοῦναι ἐν τίσιν ἄρα μετὰ τελευτὴν
 ἐσόμεθα; Οὐκέτι γὰρ ἄλλος ἔσται καιρὸς, τοῦ παρόντος ἤδη
 σοὶ κλειομένου”.

/ὀπηνίκα τις αὐτῶν ἐν τῷ παντὶ ἐθεώρει ἑαυτὸν, τοῦτο διὰ τοῦ προεστώτος
 αὐτῶν ἐδυσώπει μεθ' ὄρκων τὸν μέγαν, τοῦ μὴ καταξιοθῆναι αὐτὸν ἀνθρωπίνης
 ταφῆς, ἀλλὰ ἀλόγου, ἢ ἐν τῷ ῥεῖθρῳ τοῦ ποταμοῦ, ἢ ἐν τῷ ἀγρῷ τοῖς θηρίοις
 παραδοθῆναι ὅπερ πολλάκις καὶ ὑπήκουσεν ἐποίησεν ὑπακούσας ὁ τῆς
 διακρίσεως λύχνος, ψαλμωδίας τε πάσης καὶ τιμῆς ἐστερημένους ἐξοδιάζεσθαι
 κελεύων. Οἶον δὲ καὶ τὸ θέαμα φοβερόν καὶ ἐλεεινὸν τῆς ἐκείνων ἐσχάτης ὥρας·
 ὁπότεν γὰρ οἱ συγκατάδικοι τὸν προπορευόμενον τελειοῦσθαι μέλλοντα
 ἤσθοντο, ἔτι τοῦ νοὸς ἐρῶμενου περιεκύκλουν καὶ διψῶντες, καὶ πενθοῦντες
 ἐλεεινοτάτῳ ἤθει καὶ σκυθρωπῷ λόγῳ τὴν κεφαλὴν σείοντες τὴν ἑαυτῶν [τὰς
 ἑαυτῶν κεφαλὰς], ἠρώτων τὸν ἐκλείποντα· καὶ καιόμενοι τῇ συμπαθείᾳ τῇ πρὸς
 αὐτὸν ἔλεγον· Τί ἐστὶν, ἀδελφεῖ καὶ συγκατάδικε, πῶς; τί λέγεις; τί ἐλπίζεις; τί
 ὑπολαμβάνεις; Ἦνυσας ἐκ τοῦ κόπου τὸ ζητούμενον, ἢ οὐκ ἴσχυσας; Ἦνοιξας, ἢ
 ὑπεύθυνος ἔτι ὑπάρχεις; ἔφθασας, ἢ οὐκ ἐπέτυχες; Ἔλαβές τινα πληροφορίαν, ἢ
 ἄδηλον ἔχεις τὴν ἐλπίδα; Εἴληφας ἐλευθερίαν, ἢ κλονεῖται καὶ ἀμφιβάλλει ἔτι ὁ
 λογισμὸς; Ἦισθου τινὸς ἐν τῇ καρδίᾳ φωτισμοῦ, ἢ ἐσκοτισμένη ἔτι καὶ
 ἠτιμωμένη ὑπάρχει; Ἐγένετό τις ἐν σοὶ φωνὴ λέγουσα ἔνδον· Ἴδε ὑγιῆς γέγονας·
 ἢ, Ἀφένονται σοὶ αἱ ἀμαρτίαι· ἢ, Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε; ἢ ἄρα ἔτι ἐκείνης
 ἀκούεις τῆς λεγούσης· Ἀποστραφήτωσαν οἱ ἀμαρτωλοὶ εἰς τὸν ἄϊδην· καὶ· Δήσατε
 χεῖρας καὶ πόδας· καὶ· Ἀρθήτω ὁ ἀσεβὴς, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου;/

182 ἴδε - γέγονας] Io. 5, 14 183/184 ἀποστραφήτωσαν - ἄϊδην] Ps. 9, 18
 184/185 δήσαντες ... σκότος] Mt. 22, 13 185 ἀρθήτω - δόξαν] Is. 26, 10

190 [5.7a] Πρὸς ταῦτα, οἱ μὲν, τῶν ἔτι ἐμπνεόντων, “εὐλογητὸς
Κύριος” ἀπεκρίνοντο, “ὄς οὐκ ἀφ’ ἡμῶν”. οἱ δὲ, “εὐλογητὸς
Κύριος ὄς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς τοῖς τῶν δαιμόνων ὁδοῦσιν”. ἄλλοι
δὲ μηκέτι | βεβαίαν δεξάμενοι τὴν ἐπαγγελίαν, τοιούτοις
195 ὕδωρ τῶν πνευμάτων τῶν ἀερίων τὸ ἀνυπόστατον; Καὶ οὐαὶ
τῇ ψυχῇ, τῇ μὴ φυλαξάσῃ τὸ ἐπάγγελμα ἄμωμον”. ἤδη δέ τις
καὶ ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ θανάτῳ διεπρίετο καὶ ἀνώμοζε· πικρότατον
τοῦτον ἀποκαλῶν, καὶ λέγων, μήπω πρῶην εἰδέναι τὴν
ἄφυκτον ἀνάγκην τῆς διαζεύξεως. [5.7b] Ἐγὼ δ’ ἐπεὶ τούτων
200 ἀπάντων αὐτόπτης ἅμα καὶ αὐτήκοος ἐγενόμην, μικροῦ δεῖν
καὶ ἀπογινώσκειν ἑμαυτοῦ ἔμελλον, τὴν ἐμὴν ἀμέλειαν
συνορῶν, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων παραβάλλων σπουδὴν τε καὶ
κακοπάθειαν· οἷα δὲ ἦν καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ τόπου ἄποψις· ὄλη
σκοτεινὴ καὶ ζοφώδης καὶ αὐχημρᾶ, φυλακὴ εὐλόγως
205 κατωνομασμένη· ὡς καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ χωρίου θέαν, πάντας
δηλαδὴ τοὺς ἐκεῖσε εἰσιόντας ἐφέλεσθαι πρὸς μετάνοιαν, τὰ
γὰρ τοῖς ἐρῶραθυμηκόσιν ἀπενκτὰ τε καὶ δυσχερῆ, τοῖς ἐξ
ἀρετῆς καὶ πνευματικοῦ πλούτου ἐκπεπτωκόσιν,

f. 56

/Τί λέγεις ἀπλῶς, ἀδελφέ; εἰπέ ἡμῖν, δυσωποῦμεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς γνῶμεν, ἐν ποίοις μέλλομεν ἔσεσθαι σοῦ γὰρ λοιπὸν ὁ καιρὸς ἐκλείσθῃ, καὶ ἄλλον οὐχ εὐρήσεις ἔτι εἰς τὸν αἰῶνα. [5.7a] Πρὸς ταῦτα, οἱ μὲν τῶν κοιωμένων, Εὐλογητὸς Κύριος, ἀπεκρίνοντο, ὄς οὐκ ἀπέστησε τὴνπροσευχὴν μου, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπ’ ἐμοῦ. Οἱ δὲ πάλιν· Εὐλογητὸς Κύριος, ὄς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὁδοῦσιν αὐτῶν. Οἱ δὲ ἐκεῖνο ἐνωδύνως ἔλεγον· Ἄρα διέλθῃ ἡ ψυχὴ ὑμῶν τὸ ὕδωρ τῶν πνευμάτων τοῦ ἀέρος τὸν ἀνυπόστατον; Μὴ θαρρόυντες ἀκμὴν, ἀλλὰ ἀποσκοποῦντες τί ἐν τῷ λογοθεσίῳ ἐκείνῳ γίνεται. Ἐτεροὶ δὲ τούτου ἐνωδυνηρότερον ἄλλο ἀπεκρίναντο, καὶ ἔλεγον· Οὐαὶ ψυχῇ, τῇ μὴ φυλαξάσῃ τὸ ἐπάγγελμα ἄμωμον, ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ καὶ μόνῃ γινώσεται τί αὐτὴ ἠτοίμασται. [5.7b] ἐγὼ δὲ ταῦτα ἐωρακῶς τε παρ’ ἐκείνοις καὶ ἀκηκοῶς, μικροῦ δεῖν ἑαυτοῦ ἀπογινώσκειν ἔμελλον, ὄρων τὴν ἑαυτοῦ ἀδιαφορίαν, καὶ συγκρίνων ταύτην πρὸς τὴν ἐκείνων κακοπάθειαν. Οἷα γὰρ ἦν καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ τόπου κατάστασις καὶ κατοίκησις; Ὅλη σκοτεινὴ, ὄλη δυσώδης, ὄλη ῥυπῶσα καὶ αὐχημρᾶ. Φυλακὴ γὰρ καὶ καταδίκη εὐλόγως προσωνόμασται· ὡς καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ χώρου θέαν μετανοίας πάσης καὶ πένθους ὑπάρχειν διδάσκαλον./

191/192 εὐλογητὸς ... ὁδοῦσιν] Ps. 123, 6 203/204 φυλακὴ εὐλόγως
κατωνομασμένη] cf. supra, p. 198, p. 236

210 εὐπαράδεκτα τυγχάνει καὶ προσηνῆ, ψυχὴ γὰρ τῆς προτέρας
 στερηθεῖσα παρόρησίας, καὶ ἐλπίδος ἐκπεσοῦσα ἀπαθείας, τό
 τε τῆς ἀγνείας διαφθειράσα κάλλος, καὶ τὸν τῶν χαρισμάτων
 ἀποσυληθεῖσα πλοῦτον, καὶ θείας ἀπαλλοτριωθεῖσα
 παρακλήσεως, ἀθετήσασα τὰς πρὸς Θεὸν συνθήκας, καὶ τὴν
 τῶν δακρῶν πηγὴν ἀποκλείσασα, τοῦ πυρὸς φεῦ ἐκείνου
 215 ἀποσβεσθέντος, ὅπερ ἐλθὼν ὁ Δεσπότης εἰς τὰς ἡμετέρας
 ἐνήκε ψυχὰς, τῇ τούτων οὖν μνήμη ἢ ψυχὴ πληττομένη, οὐ
 μόνον τοὺς προειρημένους τόπους μετὰ πάσης δέχεται
 προθυμίας, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν | εὐσεβῶς διὰ τῆς τοιαύτης f. 56^v
 ἀσκήσεως, ἀναιρεῖν ἐπιτηδεύει· εἰ ἄρα καὶ ἐγκαταλέλειπται ἐν
 220 αὐτῇ, σπινθήρ τις τοῦ προειρημένου πυρὸς· τοιοῦτοι οἱ
 μακάριοι οὗτοι, ταῦτα γὰρ ἐν νῶ ἔχοντες· καὶ τὸ
 ὕψος τῆς ἀρετῆς οὐπερ ἀποπεπτώκασιν ἀναλογιζόμενοι,
 ἐμνήσθημεν ἡμερῶν ἀρχαίων <καὶ> πρὸς Θεὸν ἐβόων·
 “Ποῦ ἐστὶ τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα Κύριε ἃ ἔδειξας τῇ ψυχῇ ἡμῶν
 225 ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου; Μνήσθητι τοῦ ὄνειδισμοῦ καὶ τοῦ μόχθου
 τῶν δούλων σου. Ποῦ ἢ τῆς προσευχῆς ἡμῶν καθαρότης· ποῦ

/. Ἀλλὰ τὰ ἑτέροις δυσχερῆ καὶ ἀκατάδεκτα, τοῖς ἐξ ἀρετῆς καὶ πνευματικοῦ
 πλοῦτου ἐκπεπτωκόσι προσηνῆ καὶ εὐπαράδεκτα τυγχάνουσι. Ψυχὴ γὰρ παρόρησίας
 προτέρας ἐστερημένη, καὶ ἐλπίδος ἀπαθείας ἐκπεσοῦσα, καὶ σφραγίδα ἀγνείας
 διανοίξασα, καὶ πλοῦτου χαρισμάτων συληθεῖσα, θείας τε παρακλήσεως
 ἀλλοτριωθεῖσα, καὶ συνταγὴν Κυρίου ἀθετήσασα, πρὸς καλοῦ δακρῶν ψυχικῶν
 ἀποσβεσθεῖσα, καὶ τῇ τούτου μνήμη πληττομένη, καὶ ἐνωδύνως νυσομένη, οὐ
 μόνον τοὺς προειρημένους πόνους μετὰ πάσης καταδέξεται προθυμίας, ἀλλὰ καὶ
 ἑαυτὴν ἀναιρεῖν εὐσεβῶς δι' ἀσκήσεως ἐπιτηδεύει· εἰ ἄρα καὶ ἔστιν ἐν αὐτῇ
 ἐγκατάλειμμα σπινθήρος ἀγάπης, ἢ φόβου Κυρίου. Οἱ οὖν ὄντως ὑπῆρχον οἱ μακάριοι
 οὗτοι· ταῦτα γὰρ ἐν νῶ ἔχοντες, καὶ ὕψος οὐ ἐκπεπτώκασιν εἰς νοῦν λαμβάνοντες,
 ἔλεγον· Ἐμνήσθημεν ἡμερῶν ἀρχαίων, τοῦ πυρὸς ἐκείνου τῆς ἡμετέρας σπουδῆς.
 Ἄλλοι πρὸς τὸν Θεὸν ἐβόων· Ποῦ εἰσὶ τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα, Κύριε, ἃ ἔδειξας τῇ
 ψυχῇ ἡμῶν ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου; Μνήσθητι τοῦ ὄνειδισμοῦ καὶ τῶν μόχθων τῶν
 δούλων σου· ἕτερος· Τίς ἂν με θείῃ κατὰ μῆνας ἡμερῶν τῶν ἐμπροσθεν, ὧν με
 ἐφύλαττεν ὁ Θεός, ὅτε ἠῦγει ὁ λύχνος τοῦ φωτός αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς τῆς καρδίας
 μου; πῶς τε τῶν προτέρων αὐτῶν ἐμνημόνευον κατορθωμάτων, καὶ ταῦτα δίκην
 νηπίων τεθνηκότων ἀπωδύροντο, καὶ ἔλεγον· Ποῦ ἢ τῆς προσευχῆς καθαρότης; ποῦ
 ἢ ταύτης παρόρησία; ποῦ τὸ γλυκὺ ἀντὶ πικροῦ δάκρυον; ποῦ ἐλπίς τῆς παντελοῦς
 ἀγνείας καὶ καθάρσεως;/

224 Ποῦ - ἄ] Ps. 88, 50

224 ἐστι]εἰσὶ

τὸ τῆς ἀγνεΐας κάλλος· ποῦ ἢ πρὸς τὸν ποιμένα πίστις· ποῦ ἢ
 τῆς αὐτοῦ προσευχῆς ἐν ἡμῖν ἐνέργεια; Ἀπόλωλε
 ταῦθ' ἅπαντα καὶ διέφθαρται, καὶ ὡς μήποτ' ὄντα ἐκλέλοιπε
 230 καὶ ἠφανίσθη καὶ ὤχετο". Ταῦτα καὶ πλεῖσθ' ἕτερα περιπαθῶς
 φθεγγόμενοι, οἱ μὲν, ἠὔχοντο δαιμονᾶν· οἱ δὲ, τῇ ἱεραῖ νόσῳ
 περιπεσεῖν· ἄλλοι, τὰς ὄψεις ἀποβαλεῖν· καὶ ἕτεροι, πάρεσιν
 τῶν μελῶν ὑποστῆναι· καὶ ἄλλος ἄλλό τι τῶν τοῦ σώματος
 μορίων περιαιρεθῆναι, ἐφ' ᾧ μὴ τῶν ἐκεῖ κολαστηρίων πείραν
 235 λαβεῖν· ἐγὼ δὲ τὰ τοιαῦθ' ὁρῶν, ἐδάκρουν ἑμαυτὸν
 ἀποκλαιόμενος, καὶ τῶν ἡμετέρων εἰς ἔννοιαν ἦκων· ἔνθα δὴ
 καὶ μείνας ἡμέρας ἐγγύς που τριάκοντα, πάλιν αὐθις ἄλλος ἐξ
 ἄλλου γενόμενος, ἐπάνειμι πρὸς τὸν μέγαν· καὶ ὡς εὐθύς μοι
 φησίν, "Ἐώρακας ὦ πάτερ Ἰωάννη τοὺς τῶν πεπτωκότων
 240 ἄθλους;" Ἐγὼ δ' ἔφην· "Καὶ λίαν τούτους, καὶ μᾶλλον τοι τῶν
 ἱσταμένων τεθαύμακα· οἱ μὲν, γὰρ ἰδρύνθησαν ἀσφαλῶς· οἱ
 δὲ, δόξαντες ἀσφαλῶς ἐστάναι, εἰ συμβαίη, ὃ μὴ γένοιτο
 σφαλῆναι, | ἦττους ἐκείνων κριθήσονται· ὡς καὶ τινὰ τῶν
 σπουδαίων τοῦτ' ἔγνω παθόντα, μικρὸν ἀπορῶραθυμήσαντα·
 245 οὗτος, πρόσεισι τῷ διδασκάλῳ μετὰ τὴν πληγὴν· δείκνυσι

/ποῦ ἢ προσδοκία τῆς μακαρίας ἀπαθείας; ποῦ ἢ πρὸς τὸν ποιμένα πίστις; ποῦ ἢ
 τῆς αὐτοῦ προσευχῆς ἐν ἡμῖν ἐνέργεια; Ἀπόλωλε ταῦτα πάντα· καὶ ὡς περὶ μὴ
 φανέντα, ἐκλέλοιπεν· καὶ ὡς μὴ ὑπάρξαντα, ἠφανίσθησαν καὶ ὤχετο. Ταῦτα μὲν
 λέγοντες καὶ θρηνοῦντες, οἱ μὲν, δαιμονᾶν ἠὔχοντο· οἱ δὲ τῇ ἱεραῖ νόσῳ,
 ἐδυσώπουν τὸν Κύριον· οἱ μὲν τὰς ὄψεις ἀποβάλλειν, καὶ ἐλεινὸν προκειῖσθαι
 θέαμα· οἱ δὲ πάρετοι γενέσθαι, καὶ μόνον τῶν ἐκεῖ μοχθηρῶν μὴ πειρασθῆναι.
 Ἐγὼ δὲ, ὦ φίλοι, λέληθα ἑμαυτὸν ἐν τῷ ἐκείνῳ ἐμφιλοχωρῶν πένθει, καὶ ὅλος τῷ
 νοῖ σνηρηπάγην, κατέχειν ἑμαυτὸν μὴ δυνάμενος. Ἀλλ' ἐπανακτέον τὸν λόγον.
 Τοίνυν προσμείνας ἐν τῇ φρουραῖ ἐπὶ ἡμέρας τριάκοντα, ἐπανέρχομαι ὁ
 ἀνυπομόνητος εἰς τὸ μέγα κοινόβιον πρὸς τὸν μέγαν. Ὁ δὲ θεασάμενός με, ὡς περὶ
 ἠλλοιωμένον ὅλον καὶ ἐξεστηκότα, ἔγνω ὁ πάνσοφος ἀλλοιώσεως τὸν τρόπον· καὶ
 φησὶ· Τί ἐστὶν, Πάτερ Ἰωάννη; Ἐώρακας τοὺς τῶν καμνόντων ἄθλους; Ἐγὼ δὲ ἔφην·
 Καὶ ἐώρακα, Πάτερ, καὶ τεθαύμακα, καὶ μεμακάρικα ἔγωγε τοὺς πεπτωκότας, καὶ
 πενθοῦντας, ὑπὲρ τοὺς μὴ πεπτωκότας, καὶ ἑαυτοὺς μὴ πενθοῦντας· ὅτι διὰ
 πτώσεως ἀνέστησαν ἀνάστασιν ἀκίνδυνον. Ὁ δὲ, Οὕτως ἔχει, φησὶ· καὶ διηγήσατο
 ἢ ἀψευδῆς αὐτοῦ γλῶττα· Ὅτι περὶ, φησὶ, πρὸ δέκα χρόνων, εἶχον ὧδε ἀδελφὸν
 πάνυ σπουδαῖον καὶ ἐργάτην, καὶ τοιοῦτον ὥστε με ὁρῶντα αὐτὸν, οὕτως τῷ
 πνεύματι ζέοντα, τρέμειν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν τοῦ διαβόλου φθόνον, μὴ πως τῷ πολλῷ
 δρόμῳ προσκόψη πρὸς λίθον τὸν πόδα· ὅπερ τοῖς ὀξέως βαδίζουσι συμβαίνειν/

ταύτην αὐτῶ, εἰς τοῦδαφος ῥίψας αὐτόν· ἐπιλαμβάνεται τῶν
 τούτου ποδῶν· καταβρέχει τούτους τοῖς δάκρυσιν· εἰσαχθῆναι
 καὶ τὴν ἀντισηκοῦσαν δοῦναι δίκην, ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐπιζητεῖ
 φυλακῇ· κατανεύοντα εὐρίσκει τὸν ἰατρὸν· εἴσεισιν ἐκεῖσε
 250 πρόθυμος ὡς οὐκ ἄλλος οὐδεὶς· εἷς καὶ αὐτὸς τῶν
 μετανοούντων γίγνεται· καὶ κοινωνὸς αὐτοῖς, οὐ μόνον τοῦ
 πένθους ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων πάντων καθίσταται· καθαρθεὶς
 οὖν τὴν καρδίαν τοιοῦτοις φαρμάκοις χρησάμενος, εἴτ' ἐν
 ἀκαρεῖ τοῦ χρόνου, πρὸς ὃν ἐπόθη μεθίσταται, μὴ δὲ ταφῆς
 255 τυχεῖν αἰτησάμενος· ἀλλ' ὁ μὲν, ἀπῆλθε τὴν ἀναγκαίαν αὐτοῦ
 πορείαν· οἱ δὲ τῶν μεγίστων τιμῶν ἄξιον κρίναντες, εἷς τε τὴν
 μεγάλην μονὴν ἐπανήγαγον, καὶ τοῖς θείοις ἐκείνοις ἀνδράσι
 συνέθαψαν· μηδεὶς δὲ τὸ παράδοξον τῶν διηγημάτων ἐννοῶν
 περὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν ἀμφιβαλλέτω· ἀλλ' ἴστω
 260 μηδὲν τῶν αἰσχυρῶς βιούντων διαφέρειν ὅσα γε εἰς κακίαν,
 τοὺς τὰ θεῖα καπηλεύοντας, καὶ καθαπερεὶ μύθους τινὰς, τὰ
 περὶ Θεοῦ καὶ θεῶν ἀνδρῶν συντιθέντας καὶ διηγουμένους·
 ἐγὼ δὲ οἶδα μὲν αὐτὸς τὰληθῆ ἀπαγγέλλων, ἅπερ οὐχ ἑτέρου
 λέγοντος ἠκηκόειν, ἀλλὰ τοῖς ἡμετέροις εἶδον ὀφθαλμοῖς·

*/πέφυκεν ὅπερ καὶ γέγονεν. Εἶτα ἀνέρχεται πρὸς με, ἐσπέρας βαθείας, δείκνυσι τὸ
 τραῦμα γυμνόν· ζητεῖ ἔμπλαστρον, αἰτεῖται καυτήρα, θορυβεῖται σφοδρῶς. Εἶτα
 ἐπεὶ ἄξιος συμπαθείας ἦν, ὁρᾷ μὴ πάνυ αὐτῶ ἀσθηρᾷ τομῇ τὸν ἰατρὸν χρήσασθαι
 βουλόμενον, ῥίπτων ἑαυτὸν εἰς τὸ ἔδαφος, ἐπιλαμβάνεται τῶν ποδῶν, λούει ἰκανῶς
 τούτοις τοῖς δάκρυσιν· αἰτεῖται καταδίκην ἐν ἧ ἑώρακας φρουρᾷ· ἀδύνατον ἐβόα μὴ
 ἐκεῖ με πορευθῆναι. Εἶτα βιάζεται εὐσπλαγχνίαν ἰατροῦ μετενεγκεῖν εἰς ἀποτομίαν,
 τὸ σπάνιον ἐν νοσοῦσι καὶ παραδοξότατον· καταλαμβάνει θᾶπτον τοὺς
 μετανοοῦντας, γίνεται κοινωνὸς καὶ συναλγός. Πληγείς οὖν τὴν καρδίαν ὡς ὑπὸ
 ξίφος τῆς δι' ἀγάπην Θεοῦ λύπης, τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἐκδημεῖ πρὸς Κύριον,
 αἰτησάμενος ταφῆς μὴ τυχεῖν. Ἐγὼ δὲ αὐτὸν καὶ ἐνταῦθα ἐνήνοχα, καὶ τοῖς πατράσι
 συντέταφα ὡς ἄξιον· διὸ καὶ μετὰ τὴν ἐβδόμην δουλικὴν, τῇ ὀγδόῃ λύεται ἐλεύθερος
 ἡμέρᾳ. Ἔστι δὲ τις ἐκεῖνο γνούς ἐναργῶς, μὴ πρότερον αὐτὸν τῶν εὐτελῶν καὶ
 ῥυπαρῶν μου ποδῶν ἀναστήναι, πρὶν Θεὸν ἐξευμενίσασθαι καὶ οὐ θαῦμα· πίστιν
 γὰρ ἐν καρδίᾳ τῆς πόρνης ἐκείνης ἀναλαβὼν, τοιαύτη καὶ αὐτὸς πληροφορία τοὺς
 ἐμοὺς ταπεινοὺς πόδας κατέβρεξε· Πάντα δὲ δυνατὰ τῶ πιστεύοντι, ὁ Κύριος
 εἶρηκεν. Εἶδον ἀκαθάρτους ψυχὰς περὶ ἔρωτας σωμάτων ἐμμανῶς μαινομένας· καὶ
 δὴ σκηψὶν μετανοίας προσλαβοῦσαι, ἐκ πείρας./*

264 ἠκηκόειν] *V p. corr.*, ἀκηκόειν

265 πέπεισμαι δὲ, τοῖς εὐγνωμονεστέροις, καὶ ἐπιμᾶλλον τὴν
διάνοιαν ἐντεῦθεν στηρίξαι, καὶ σὺν Θεῷ γ'εῖπειν, τῶν εἰς
ἀρετὴν φερόντων, ἡγεμῶν τοῖς ἄλλοις γενήσεσθαι". |

[5.8a] Οὐκ ἔστι τοὺς εἰς τὸν βόρβορον καταπεπτωκότας τῶν
ἡδονῶν, ἐκεῖθεν ἀνελκυσθῆναι, ἂν μὴ πρότερον εἰς τὸν τῆς
270 ταπεινώσεως κατενεχθῶσι βυθόν. [5.8b] Ἡ τοῦ συνειδότος τῶν
μετανοούντων κατάγνωσις, ταπείνωσιν ἐκ τοῦ βάρους τῶν
ἀμαρτιῶν σχηματίζεται· ὁ δ'εἰς τὸ πενθεῖν ἀφικόμενος, δῆλον
που πάντα, ὡς αἰσθησιν τῶν ἐκεῖ λαμβάνων δικαιοτηριῶν,
οὕτω τῇ ταπεινώσει κέχρηται· ὅπερ ἄμεινον ἐκείνου πολλῶ· εἰ
275 δὲ προσέτι καὶ ἐξ ἔργων ἀγαθῶν ταυτηνὶ κτήσαιοτί τις, καὶ ὡς
κεκοπιακῶς καὶ τὸν θησαυρὸν ἐντεῦθεν τῆς ταπεινώσεως
εὐράμενος, κρείττων οἶμαι καὶ τούτου νομισθεῖν ἂν· ἦνπερ δὲ
καὶ τοῖς θείοις πατράσιν ἐπῆλθε πλουτοποιὸν ταπείνωσιν
ἀποφήνασθαι. [5.8c] Τρεῖς ταυτασὶ ταπείνωσεις ἐκθέσμως,
280 παρακαλῶ, μὴ λόγοις μόνον πρεσβεύειν, ἀλλὰ καὶ ἔργοις
αὐτὰς ἐπιδείκνυσθαι· καὶ τῆς μὲν προτέρας, προηγείσθω τῶν
πεπλημμελημένων μετάνοια· τῆς δὲ δευτέρας, ἢ τῶν

f. 57^v

/ἔρωτος, τὸν αὐτὸν πρὸς Κύριον μετενηνόχασιν ἔρωτα· καὶ πάντα φόβον
ὑπερπηδήσασαι, ἀπλήστως εἰς ἀγάπην Θεοῦ ἐνεγκεντριόσθησαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ
Κύριος τῇ σώφρονι ἐκείνῃ πόρνη οὐ λέγει, ὅτι ἐφοβήθη, ἀλλ' Ὅτι ἠγάπησε πολὺ,
καὶ ἐδυνήθη εὐχερῶς ἔρωτι ἔρωτα διακρούσασθαι. Οὐκ ἀγνοῶ δὲ ἐγώ, ὦ
θαυμάσιοι, ὅτι τοῖσιν μὲν ἄπιστα, ἑτέροις δὲ ἀνέλπιστα· ἄλλοις δὲ ἀπόγνωσιν
τίκτοντα φαίνονται, ἅπερ διηγησάμην, ἔπαθλα. Ἀνὴρ δὲ ἀνδρείος ἐκ τούτων
προσελάβετο κέντρον, καὶ βέλος πυρός, καὶ ζῆλον ἐν καρδίᾳ ἀπῆλθε βαστάζων.
Ὁ τούτου ὑποβεβηκῶς, ἐπέγνω τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, καὶ ταπεινοφροσύνην
εὐχερῶς κτησάμενος διὰ τῆς ἑαυτοῦ μέμψεως τὸν πρῶτον κατέδραμεν, ἀγνοῶ δὲ
εἰ καὶ κατέλαβεν. Ἀνὴρ δὲ ἀμελής μὴ προσψαύσῃ τοῖς εἰρημένοις, μὴ πῶς καὶ
αὐτὸ ὁ ἐργάζεται, ἀπογνοὺς σκορπίσει· καὶ γένηται καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸ φάσκον
λόγιον· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος προθυμίαν, καὶ ὁ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ'
αὐτοῦ· [5.8a-c] Οὐκ ἔστιν ἡμᾶς ἐν τῷ λάκκῳ τῶν ἀνομιῶν πεπτωκότας, καὶ μὴ εἰς
τὴν ἄβυσσον τῆς ταπεινώσεως τῶν μετανοούντων καταδύσαντας, ἐκεῖθεν
ἐλκυσθῆναι ἄλλῃ ἢ τῶν μετανοούντων σκυθρωπῇ ταπείνωσις, καὶ ἑτέρα τῶν ἐπι
ἀμαρτανόντων τοῦ συνειδότος κατάγνωσις· καὶ ἄλλῃ ἢ τοῖς τελείοις δι' ἐνεργίας /

279 ἐκθέσμως]ἐκθέσμος

μελλόντων ἔρρυνα· τῆς δ' αὖ γε τρίτης καὶ τελευταίας, τὸ
περασμοὺς ἔκουσίους καὶ θλίψεις καρτερῶς φέρειν, καὶ τοῖς
285 φυσικοῖς πολέμοις ἀνθίστασθαι.

[5.9a] Τυραννεὶ ἢ πρόληψις καὶ τὸν πενθοῦντα πολλάκις,
ἠνίκα ἢ χάρις εἰς τὸν τῆς ταπεινώσεως βυθὸν καταγαγεῖν
αὐτὸν βούλεται καὶ μὴ τολμᾶν κατακρίναι τὸν πταίοντα.

[5.9b] Εἶδον ἀκαθάρτους ψυχὰς περὶ ἔρωτας σωμάτων
290 ἔμμανῶς διακειμένας· καὶ δὴ αὐταὶ μετανοίας ἀφορμὴν
δραξάμεναι, τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον πρὸς Κύριον ἐκ πείρας
μετενηνόχασιν ἔρωτα· καὶ πάντα φόβον εὐθὺς
ὑπερπηδήσασαι, εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀπλήστως ἀγάπην
μετεκεντρίσθησαν, ὡς καὶ ἡ ἐν εὐαγγελίοις πόρνη, f. 58

295 ἡγαπηκυῖα φαίνεται πολλά, ἀλλ' οὐ βοηθεῖσα· ἔρωτι
δυνηθεῖσα εὐχερῶς ἔρωτα διακρούσασθαι. [5.9c] Ὁ περὶ
κριμάτων θεῶν καὶ πτωμάτων ἀνθρωπίνων λόγος, ἀσαφῆς
πάντη καὶ σκοτεινός· καὶ οὐχ ἔξει τίς ῥαδίως εἰπεῖν ἢ
συνιέναι, ὅποια μὲν τὰ ἐξ ἡμετέρας ἀβουλίας, ἢ ἀμελείας
300 συμπίπτοντα, ὁ πότερα δὲ τὰ κατὰ πρόσταξιν θεῖαν

/Θεοῦ προσγινομένη μακαρία πλουτοταπείνωσις· μὴ σκεύσωμεν τὴν τρίτην
λόγοις εὐρεῖν, μάτην γὰρ δραμούμεθα τῆς δὲ δευτέρας σημείον, ὑπομονὴ ἀτιμίας
παντελής· [5.9a-c] τυραννεὶ ἢ πρόληψις, καὶ τὸν πενθοῦντα πολλάκις. Καὶ οὐ
θαῦμα, ὁ περὶ κριμάτων, καὶ πτωμάτων λόγος σκοτεινός, καὶ πάντη ψυχῇ
ἀκατάληπτος· ποῖα μὲν τὰ δι' ἀμελείας, ποῖα δὲ δι' ἐγκατάλειψιν οικονομικὴν·
ποῖα δὲ δι' ἀποστροφὴν Θεοῦ συμβαίνοντα ἡμῖν πτώματα. Πλὴν ἐκεῖνό μοι τις
διηγήσατο, ὅτιπερ τὰ κατ' οικονομίαν ἡμῖν συμβαίνοντα, ταχεῖαν τὴν ἐξ αὐτῶν
ἀποστροφὴν κέκτηνται· οὐ γὰρ συγχωρεῖ ὁ παραδούς, ἐπεὶ πολὺ κρατεῖσθαι
ἡμᾶς τὸ τῆς λύπης δαίμονι./

294/296 cf. Lc. 7, 37-50

οικονομικήν, καὶ αὐθις ὅσα φασὶ κατὰ παραχώρησιν ἢ καὶ
ὄργην ἐπερχόμεθα τοῖς ἀνθρώποις· πλὴν ἐκεῖνό μοι τίς
διηγήσατο· ὅτιπερ τὰ κατ'οἰκονομίαν ἡμῖν συμπίπτοντα,
ταχεῖαν καὶ τὴν ἐπανάκλησιν δέχεται, οὐ γὰρ ἐπιπολὺ
305 δουλεύειν ἐκείνοις συγχωρεῖ ὁ Θεός, διὰ τὸ τῆς φύσεως
ἀσθενὲς καὶ εὐόλισθον. [5.9d] Μὴ θαμβηθῆς μὴδ' ἀπογνῶς
καθεκᾶστην εἰς τι ἀμάρτημα πίπτων ἀδελφέ· μὴδ' ἀποπήδα·
ἀλλ' ἀνδρείως στήθι· καὶ πάντως αἰδεσθήσεται σου τὴν
μετ'εὐλαβείας καρτερίαν καὶ ὑπομονὴν, ὁ φυλάσσων σε
310 ἄγγελος καὶ τοῦ κινδύνου δήπουθεν ῥύσεται. [5.9e] Πρὸ
παντὸς ἡνίκα ἂν πίπτωμεν ἀμαρτάνοντες, τῷ τῆς λύπης καὶ
τῆς ἀπογνώσεως μαχώμεθα δαίμονι· ἐπειδήπερ οὗτος τῷ
καιρῷ τῆς προσευχῆς ἡμῖν ἐπελθὼν ἔγκειται, καὶ τῆς
προτέρας ὑπομιμνήσκει παρόρησίας, διαλύσαι τὸν τόνον
315 τῆς λοιπῆς ἐργασίας πειρώμενος, καὶ τὴν πρόθεσιν ἀμβλῦναι,
μᾶλλον δὲ καὶ καθάπαξ ἐκλιπεῖν αὐτὴν ἀναγκάζων.

*/Οἱ πεσόντες πρὸ πάντων μαχησώμεθα πρὸς αὐτόν· αὐτὸς γὰρ παρὰ τὸν καιρὸν
τῆς προσευχῆς ἡμῶν παριστάμενος, καὶ τῆς προτέρας ἡμῶν παρόρησίας
ὑπομιμνήσκων καταργῆσαι ἡμᾶς τῆς εὐχῆς βούλεται. [5.9d] Μὴ θαμβηθῆς καθ'
ἡμέραν πίπτων, μὴδὲ ἀποπήδα, ἀλλὰ στήθι ἀνδρείως, καὶ πάντως αἰδεσθήσεται
σου τὴν ὑπομονὴν ὁ φυλάσσων σε ἄγγελος. [5.9e-f] Ὡς νεαρὸν καὶ ζέον τὸ
τραῦμα εὐΐατον εἶναι πέφυκε· τὰ γὰρ χρόνια καὶ ἡμελημένα καὶ κεχερωμένα
δυσίατα, καὶ πολλοῦ τοῦ κόπου, καὶ σιδήρου καὶ ξηρίου, καὶ τοῦ πυρὸς ἐνταῦθα
πρὸς ἰατρειάν δεόμενα. Πολλὰ τῷ χρόνῳ ἀνίατα, παρὰ δὲ Θεῷ πάντα δυνατά.*

[5.9f] Ὡς ἔτι τὸ τραῦμα πρόσφατον, εὐϊατότερον πέφυκε, τὰ γὰρ χρόνια ὡς ἡμελημένα καὶ κεχερσωμένα, δυσίατά ἐστι καὶ πολλοῦ τοῦ κόπου καὶ τῆς ἐπιμελείας δέονται· ὅμως, εἰ καὶ τῶ
 320 χρόνῳ ἀνίατά εἰσιν, ἀλλὰ γε τῶ Θεῶ πάντα δυνατά. |
 [5.9g] Πρὸ μὲν τοῦ πτώματος, φιλόανθρωπον τὸν Θεὸν, μετὰ δὲ f. 58^v
 τὸ πτώμα, ἀπότομον εἶναι λέγουσιν, ἵν' εἰς ἀπόγνωσιν τοὺς
 ῥαθύμους ἐμβάλωσι. [5.9h] Μὴ πείθου τῶ λέγοντι μετὰ τὸ
 πτώμα ἐπὶ τοῖς μικροῖς ἐλαττώμασιν, εἴθε ἐκεῖνο μὴ ἐποίησας,
 325 ταῦτα γὰρ οὐδέν εἰσιν, ἐκ γὰρ τούτων μᾶλλον ἔχεις, τὸν τοῦ
 κριτοῦ καταμαλάξαι θυμόν.

[5.10a] Ὁ τοῦ πενθεῖν ὅλος γινόμενος, καὶ Θεῶ δίκας ἂν οὕτω
 δίδοναι νομίζω, ἐφ' οἷς πρότερον ἡμαρτεν, ἢ ἂν ἡμέρα τουτὶ
 διαλίποι, καὶ τῆς ἡμέραν ὡς ἀπολωλεκῶς, οὕτω διάκειται.
 330 [5.10b] Μηδεὶς τῶν θρηνούντων καὶ ἔτι τῶ σκότῳ
 κατεχομένων, ἐν ἐξόδῳ, τὴν ἐλευθερίαν ἐκδεχέσθω, τὸ γὰρ
 ἄδηλον, οὐ βέβαιον, ἄνες μοι γὰρ τοῦ προφήτου ἤκουσας ἵνα
 ἀναψύξω, πρὸ τοῦ ἀπελθεῖν ἐντεῦθεν ἀπληροφόρητον.
 [5.10c] Ἐνθα δὴ πνεῦμα Θεοῦ, ὁ δεσμὸς λέλνται καὶ ἡ χάρις

[5.9g] Πρὸ μὲν τοῦ πτώματος, φιλόανθρωπον· μετὰ δὲ τὸ πτώμα ἀπότομον τὸν Θεὸν λέγουσιν οἱ δαίμονες· [5.9h] μὴ πείθου τῶ λέγοντι μετὰ τὸ πτώμα ἐπὶ τοῖς μικροῖς ἐλαττώμασιν, εἴθε τότε μὴ ἐποίησας· τοῦτο γὰρ οὐδέν ἐστι. Πολλάκις γὰρ μικρὰ δῶρα πολὺν θυμόν κριτοῦ κατέπαυσαν. [5.10a-b] Ὁ ἐν ἀληθείᾳ εὐθύνας διδοὺς, πᾶσαν ἡμέραν ἐν ἧ οὐ πενθεῖ, ὡς ἀπολέσας ταύτην λογίζεται. Κὰν ὅποια ἀγαθὰ πεποίηκεν ἐν αὐτῇ· μηδεὶς τῶν θρηνούντων ἐν ἐξόδῳ τὴν πληροφορίαν ἐκδέξεται. Τὸ γὰρ ἄδηλον οὐ βέβαιον. Ἄνες μοι διὰ πληροφορίας, ἵνα ἀναψύξω πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν ἐντεῦθεν ἀπληροφόρητον./

320 Θεῶ — δυνατά] Mt. 19, 26 332/333 ἄνες ... ἀπελθεῖν] Ps. 38, 14

335 ἐκκέχυται· ὅπου δὲ ταπείνωσις ὑπερβάλλουσα, κἀκειῖθεν
 δραπέτης ὁ δεσμός γίνεται καὶ μετὰ θάνατον, εἰς τὰς
 οὐρανίους σκηνας ὁ τοῦτον περικείμενος τὸν δεσμόν
 ἐλευθέρως ἐγκατοικίζεται· εἰ δὲ χωρὶς τούτων ἀπιέναι
 340 συμβῆ/ῆ, δέδοικα μὴ χειρας καὶ πόδας δεσμευθεῖς, ἔξω τοῦ
 νυμφῶνος ἀποκεισθείη, ὅστις ποτ' ἐστίν. [5.10d] Οἱ τῷ κόσμῳ
 καὶ τοῖς κοσμικοῖς συναστρεφόμενοι πράγμασι, κἂν
 ἐλεημοσύναις ἑαυτοὺς περιτειχίζωσιν, ἀλλ' οὐκ ἴασιν ἔτι τὴν
 ἀπὸ τούτων ὠφέλειαν κομιζόμενοι· ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς
 ἐξόδου, τὸν οἰκεῖον καρπὸν ἐπιγνώσονται· καὶ μεθ' ἑαυτῶν,
 345 τοῦτον συμπαραλήψονται. | [5.10e] Ὁ ἑαυτὸν θρηνῶν, οὔτε τῷ
 ἐτέρου πτώματι ἐφησθήσεται, οὔτε μομφὴν ἐποίσει τινί,
 ἑαυτὸν αἰεὶ καθαρῶν καὶ μεμφόμενος. [5.10f] Ὑπὸ δαιμόνων
 πολλάκις τρωθεῖς διανάστηθι· καὶ πολεμούμενος μάχου· καὶ
 πληττόμενος πλήττε· καὶ βαλλόμενος, βάλλε· καὶ δακνόμενος
 350 ὡς κύων ὑπὸ θηρός, τῷ θυμῷ κατ' αὐτῶν μάλλον χρῆσαι·
 πρὸς πᾶσαν ἑαυτὸν ἐπιδούς ἀρετὴν, ἴν' αὐτοὺς ἀποφήνας
 νεκροὺς, κρείττων ὀφθῆς πολεμούμενος. [5.10g] Προσεκτέον
 μήπως οὐκ ἐκ καθαρότητος, ἀλλὰ περικακῆσαν ὥσπερ τοῦ

f. 59

*/Ὅπου πνεῦμα Κυρίου, ὁ δεσμός λέλυται· ὅπου ταπείνωσις ἀνείκαστος, ὁ δεσμός
 λέλυται. Οἱ γὰρ τῶν δύο τούτων χωρὶς, μὴ πλανηθῶσι, δέδενται γάρ. [5.10c] Οἱ ἐν
 κόσμῳ καὶ μόνοι τούτων ὑπάρχουσι ξένοι τῶν πληροφοριῶν, καὶ μάλιστα τῆς
 προτέρας, δι' ἐλεημοσύνης δέ τινες τρέχουσιν ἐν ἐξόδῳ τὸ ἑαυτῶν κέρδος
 γνωρίζοντες. Οὐ γινώσεται ὁ ἑαυτὸν θρηνῶν, θρηῖνον, ἢ πτώμα ἄλλου, ἢ μέμψιν.
 [5.10d] Οἱ ἐν κόσμῳ καὶ μόνοι τούτων ὑπάρχουσι ξένοι τῶν πληροφοριῶν, καὶ
 μάλιστα τῆς προτέρας, δι' ἐλεημοσύνης δέ τινες τρέχουσιν ἐν ἐξόδῳ τὸ ἑαυτῶν
 κέρδος γνωρίζοντες. Οὐ γινώσεται ὁ ἑαυτὸν θρηνῶν, θρηῖνον, ἢ πτώμα ἄλλου, ἢ
 μέμψιν. [5.10e-f] Ὑπὸ θηρός δηχθεῖς κύων, ἐπὶ πλέον ἐθυμώθη κατ' αὐτοῦ,
 τῷ πόνῳ τῆς πληγῆς πρὸς αὐτὸν ἀσυγχωρήτως μαινόμενος· [5.10g] πρὸς ὁμῶς
 μήπως οὐκ ἐκ καθαρότητος, ἀλλὰ περικακῆσαν ὥσπερ, τοῦ ἐλέγχειν τὸ συνειδὸς
 ἐπαύσατο.*

355 ἐλέγχειν τὸ συνειδὸς ἐπαύσατο. [5.10h] Σημεῖον ἔστω σοι τῆς
ἐν τῷ πτώματι διαλύσεως τὸ διαπαντὸς σεαυτὸν χρεώστην
λογίζεσθαι.

[5.11a] Τῶν τοῦ Θεοῦ οἰκτιρῶν, παντί που δῆλον, ὡς οὐτ' ἴσον,
οὔτε μείζον ἔστι· διάτοι τοῦτο ὁ ἀπογινώσκων, ἑαυτὸν
διεχειρίσατο. [5.11b] Σημεῖον ἀκραιφνὲς μεμεριμνημένης
360 μετανοίας καὶ ταπεινώσεως, τὸ πασῶν τῶν ἡμῖν ἐπερχομένων
ὄρατῶν τε καὶ ἀοράτων θλίψεων, ἀξιούς ἑαυτοὺς λογίζεσθαι
καὶ ἔτι πλειόνων. [5.11c] Πτωχεύει καὶ ὁ δίκαιος Ἰώβ ἀλλὰ
πάλιν ὡς ἅπαντες ἴσασι, διπλοῦν τὸν πλοῦτον ἐδέξατο [5.11d]
Χαλεπὰ τοῖς ῥαθύμοις τὰ πτώματα, ὡς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν
365 ἐπανήκοντα· μετὰ τὴν κλῆσιν αὐτὰ ἐπανήκοντα· ἀλλ' ἔγωγε
μακάριον ἡγήμαι, τὸν διὰ μετανοίας ἐξαναστήναι τοῦ βόθρου
θελήσαντα, καὶ μικρὸν τῶν βιωτικῶν ἀνανῆψαι σκανδάλων,
καὶ γὰρ καὶ Μωυσῆς ἐκεῖνος μετὰ τὸ Θεὸν ἰδεῖν, εἰς Αἴγυπτον
κατῆι· καὶ εὐθὺς ἐπανῆκε· λαμπροῖς τροπαίοις
370 ἐγκαλλωπιζόμενος καὶ τὸ τῆς βάτου πῦρ ἐνοπτριζόμενος· οὐκ
ἀμήχανον οὖν ἀνεγερθῆναι βουληθέντα τὸν πεπτωκότα. |

[5.10h] Σημεῖον τῆς ἐν πτώματι λύσεως, τὸ διὰ παντὸς χρεώστην λογίζεσθαι.
[5.11a] Οὐδὲν τῶν τοῦ Θεοῦ οἰκτιρῶν ἴσον, ἢ μείζον ὑπάρχει διὸ ὁ
ἀπογινώσκων, ἑαυτὸν ἔσφαξε. [5.11b] Σημεῖον μεμεριμνημένης μετανοίας
πασῶν τῶν συμβαινουσῶν ὄρατῶν καὶ ἀοράτων θλίψεων ἀξιούς ἑαυτοὺς
λογίζεσθαι καὶ τούτων πλείω. [5.11c-d] Μωϋσῆς μετὰ τὸν Θεὸν ἐν τῷ βάτῳ
ιδέσθαι, πάλιν εἰς Αἴγυπτον, ἤγουν σκοτασμὸν πρὸς τὴν πλινθουργίαν τοῦ
νοητοῦ ἴσως Φαραῶ ὑπέστρεψεν· ἀλλὰ πάλιν ἀνέρχεται ἐν τῇ βάτῳ καὶ οὐ
μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὄρει. Ὁ γνοὺς τὸ θεώρημα, οὐδέ ποτε ἑαυτοῦ
ἀπογινώσκει. Πτωχεύει ὁ μέγας Ἰώβ, ἀλλὰ πάλιν διπλῶς ἐπλούτησεν. Ἐν τοῖς
ῥαθύμοις, χαλεπὰ τὰ μετὰ τὴν κλῆσιν πτώματα, τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπαθείας
ῥαπίσαντα καὶ εἰς μακάριον ἡγεῖσθαι πείθοντα λογιζομένους, κὰν τὴν τοῦ
βόθρου ἀνάστασιν. Ὅρα, οὐ γὰρ πάντως δι' ἧς ὁδοῦ ἐπλανήθημεν,
ἐπιστρέφομεν· ἀλλὰ δι' ἐτέρας συντόμου.

363 cf. Iob 20, 15 368/370 cf. Ex. 3, 1—9

365 αὐτὰ ἐπανήκοντα] *V^m marg.*

[5.11e] Είδον δύο τινὰς τῷ Κυρίῳ δουλεύοντας· ἀλλ' ὁ μὲν, f. 59^v
ἐναπελείφθη τοῖς πόνοις ἐγκαυχώμενος· ὁ δὲ γε νεώτερος,
ἀμιλλώμενος καὶ τρέχων, φθάσας εἰς τὸ μνήμα τῆς
375 ταπεινώσεως, τάχων εἰσέδου τοῦ γέροντος.

[5.12a] Προσεκτέον ἐστὶ πᾶσι καὶ μᾶλλον τοῖς πεπτωκόσιν,
ὅπως μὴ τὴν τοῦ Ὡριγένους νόσον νοσήσωσι, τὴν γὰρ Θεοῦ
φιλανθρωπίαν προῖσχύμενος ἐκεῖνος, τέλος κολάσεως
ἀπεφήνατο· δι' οὗ τοῖς φιληδόνοις, εὐπαράδεκτον δηλητήριον
380 συσκευάζει. [5.12b] Ἐν τῇ μελέτῃ καὶ ἀδολεσχίᾳ τῆς μετανοίας
μου, ἐκκαυθήσεται μοι προσευχῆς οὐράνιον πῦρ, κατακαῖον
ὑλὴν ἀμαρτιῶν· ὄρος οὖν ἀδελφὲ καὶ τύπος ὑπογραμμὸς τε
καὶ εἰκὼν πρὸς μετάνοιαν, οἱ προλεχθέντες ἡμῖν κατάδικοι
ἔστωσάν σοι καὶ οὐκ ἄλλου προσδεηθήσῃ ἐν τῇ ζωῇ σου τοῦ
385 βοηθήσοντος, ἕως οὗ ἐπιφάσῃ σοι ὁ Χριστὸς ὁ τοῦ αἰδίου
Πατρὸς ὄρος καὶ Λόγος, αἴγλην τέ σοι διδοὺς καὶ
λαμπρότητα, τουτέστι τὰ τῆς μετανοίας βραβεῖα, ἅπερ
κἀκεῖνοι πλουσίως ἐκομίσαντο, πόνοις μὲν καὶ ἰδρωσιν
οἰκείοις, συνεργία δὲ τοῦ παναγίου Πνεύματος μεθ' οὗ τω

[5.11d] Είδον δύο ὁμοτρόπως καὶ ὁμοχρόνως πρὸς Κύριον βαδίζοντας καὶ ὁ μὲν
τούτων γηραιὸς ἦν, καὶ προύχων ἐν πόνοις· ὁ δὲ ἄλλος μαθητὴς, καὶ προέδραμε
τάχιον τοῦ γέροντος· καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον τῆς ταπεινώσεως [5.12a]
Πρόσχωμεν πάντες, ἐπὶ πλείω δὲ οἱ πεπτωκότες, μὴ νοῆσαι ἐν καρδίᾳ τὴν τοῦ
Ὡριγένους τοῦ ἀθέου νόσον· τὴν γὰρ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ἢ μισρὰ
προβαλλομένη, εὐπαράδεκτος ἐν τοῖς φιληδόνοις γίνεται. [5.12b] Ἐν τῇ μελέτῃ
μου, μᾶλλον δὲ ἐν τῇ μετανοίᾳ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ προσευχῆς καιούσης
ὑλὴν. Ὅρος σοι, καὶ τύπος, καὶ ὑπογραμμὸς, καὶ εἰκὼν πρὸς μετάνοιαν ἔστωσαν
οἱ προμνημονευθέντες ἅγιοι κατάδικοι, καὶ οὐ μὴ δεηθήσῃ βιβλίου ὅλως ἐν τῇ
ζωῇ σου πάσῃ, ἕως οὗ ἐπιφάσῃ σοι ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸς ἐν τῇ
ἀναστάσει τῆς μεμεριμημένης μετανοίας. Ἀμήν.

390 Πατρι· ἄμα τῷ Υἱῷ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

[5.13a] Πέμπτον δὴ βαθμὸν ὁ μετανοήσας ἀνῆλθε, τὰς γὰρ πέντε αἰσθήσεις ἐκάθηρε δι' αὐτῆς· τὴν ἀκούσιον τιμωρίαν καὶ κόλασιν, διὰ τῆς αὐτοπροαιρέτου ἐκφυγῶν.

[5.13a] Πέμπτον βαθμὸν ἀνῆλθες ὁ μετανοήσας, τὰς γὰρ πέντε αἰσθήσεις ἐκάθηρας δι' αὐτῆς· καὶ τὴν ἀκούσιον τιμωρίαν καὶ κόλασιν δι' αὐτῆς αὐτοπροαιρέτου ἐκφυγῶν.

[6.1a] Παντὸς μὲν λόγου, προηγείται ἔννοια· πταισμάτων δὲ μνήμη, τὸν τοῦ θανάτου φόβον γεννᾷ, ἐντεῦθεν γὰρ ἡ ψυχὴ ἐλθοῦσα πρὸς τὴν τῶν ἡμαρτημένων αἴσθησιν, οὐδενὸς
 5 ἐπιγείου τοπαράπαν ἐπιποθεῖ· ἀλλ' ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζουσα πορεύεται, ὀδυρομένη καὶ κλαίουσα, ἐπιζητοῦσα τὸν ἑαυτῆς νυμφίον Χριστὸν· ὁ τοίνων εἰς μνήμην ἦκων ἀεὶ θανάτου, τὴν τούτου ἤδη πικρίαν ἐκπέφευγεν· ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς δειλιᾷν μὲν, οὐ φοβεῖσθαι δὲ καὶ τρέμειν τὸν
 10 θάνατον ἀναγέγραπται· καὶ τοῦτο δ' οὐκ ἄλλως γε ἢ ὅπως ἐμφανίση τὰ τῶν δύο φύσεων ιδιώματα· ὁ δὲ δὴ τοῦτον δεδιῶς, δῆλον ὡς ἀμετανοήτοις συνέχεται πταισίμασιν.
 [6.1b] Ὡσπερ ἀπάντων ἐδωδύμων ὁ ἄρτος ἀναγκαιότερος, οὕτω πάσης ἐργασίας πνευματικῆς, ἡ τοῦ θανάτου
 15 προηγείται ἔννοια· ἥς χωρὶς, οὐδέν τι τῶν ἄλλων τῆς ἀρετῆς μορίων, ὡς δεῖ καὶ μετὰ προθυμίας κατορθωθήσεται.
 [6.1c] Ἡδονὴ μὲν τοῖς ἐν κοινοβίῳ διατρίβουσιν ἀγωνισταῖς, ἢ τε τῶν ἐντολῶν τήρησις καὶ ἡ τῶν ὑβρεων καὶ μυκτηρισμῶν

Περὶ Μνήμης Θανάτου [6.1a] Παντὸς λόγου προηγείται ἔννοια. Μνήμη δὲ θανάτου καὶ πταισμάτων προηγείται κλαυθμοῦ καὶ πένθους· διὸ κατὰ τὴν οἰκείαν τάξιν καὶ ἐν τῷ λόγῳ τέθεται. Μνήμη θανάτου ἐστὶ καθημερινὸς θάνατος, μνήμη δὲ ἐξόδου κάθωρος στεναγμός. Δειλία μὲν θανάτου ἐστὶν ιδίωμα φύσεως ἐκ παρακοῆς προσγενόμενον, τρόμος δὲ θανάτου ἐστὶν ἀμετανοήτων πταισμάτων τεκμήριον. Δειλιᾷ Χριστὸς θάνατον, οὐ τρέμει, ἵνα τῶν δύο φύσεων τὰ ιδιώματα σαφῶς ἐμφανίση. [61b-c] Ὡς πασῶν τροφῶν ὁ ἄρτος ἀναγκαιότερος, οὕτως πασῶν ἐργασιῶν ἡ τοῦ θανάτου ἔννοια· μνήμη θανάτου γεννᾷ ἐν μὲν τοῖς ἐν μέσῳ πόνους καὶ ἀδολεσχίας· μᾶλλον δὲ ἀτιμίας ἠδύτητα· παρὰ δὲ τοῖς ἐκτὸς θορύβου φροντίδων ἀπόθεσιν καὶ εὐχὴν διηνεκῆ, καὶ νοδὸς φυλακῆν. Αἱ αὐταὶ δὲ αὐτῆς καίμητέρες καὶ θυγατέρες κατεστήκασιν· ὡς φανερὸς ὁ κασσίτηρος παρὰ τὸν ἄργυρον, κἂν τὴν θεωρίαν ἔοικεν, οὕτως παρὰ τοῖς διακριτικοῖς φανερὰ καὶ δῆλη ἡ φυσικὴ, καὶ ἡ παρὰ φύσιν δειλία τῆς ἐξόδου./

7 νυμφίον Χριστὸν] Ori. Alex., *Frag. Jer.* 10, 2 Ps. Mac., *Serm.* Hom. 25, 1.9 l.7, cf. Io. 3, 29 Mc.2, 19 Mt. 25, 1

4 ἐλθοῦσα πρὸς] *Vp.corr.*, ἐλθοῦσα *Va.corr.*

ἐπιθυμία· τὴν τοῦ θανάτου δὲ μνήμην τοῖς ἡσυχάζουσιν, ἢ
20 πασῶν φροντίδων ἀπαλλαγῇ, ἢ τε διηνεκῆς προσευχῇ, καὶ ἢ
τοῦ νοῦ φυλακῇ χαρίζεται· ὥσπερ δ' ἐκ τούτων ἢ τοῦ θανάτου,
οὕτως ἐξ ἐκείνου, ἢ τούτων ἐπιθυμία καὶ ἐπίδοσις τίκτεται. |

[6.2a] Δόκιμος μὲν ὁ τοῦτον ἐνδεχόμενος νυκτὸς καὶ ἡμέρας f. 60^v
διὰ τὰς τῶν θλίψεων ἐπιφορὰς· ἅγιος δὲ, ὁ τούτου καθ' ὥραν
25 ἐφιέμενος· πλὴν οὐ πᾶσα ἐπιθυμία θανάτου ἀγαθῇ, εἰσὶ μὲν
γὰρ οἱ συνεχῶς βία τῆς σωματικῆς ἕξεως πταίοντες· καὶ
τοῦτον τὸν τρόπον, ἅτε μὴ δυνάμενοι ἑαυτοὺς ἀποστῆσαι
μετ' ἐπεικειᾶς καὶ ταπεινώσεως, ἀπαλλαγῆναι τῆς ζωῆς
ἀνθαιροῦντων τοῦ ζῆν πλημμελῶς· ἕτεροι δὲ, τῷ μὴ
30 μετανοῆσαι βούλεσθαι, τὸν θάνατον ἐξ ἀπογνώσεως
προτιμῶνται· καὶ μὴν καὶ αὐθις ἔνιοι, ἐξ οἰήσεως ἑαυτοὺς
ἀπαθεῖς ἡγούμενοι, τὸν θάνατον οὐ δεδίασιν· ἀλλ' ὡς τὸ πᾶν
κατωρθωκότες, οὕτω δήπου τῆς τελευτῆς ὀλιγωροῦσι· τριῶν
τοίνυν τούτων οὐσῶν τῆς ἀναλύσεως ἐπιθυμιῶν, ἢ μέση μὲν,
35 χεῖρων τῶν ἄκρων· ἐκατέρων δὲ, ἢ τελευταία τῆς πρώτης·
πᾶσαι δὲ, τοῖς τελείοις ἀπόβλητοι· ἀλλ' οἱ τὴν ἐνέργειαν τοῦ

/Τοῦτο ἀληθὲς τεκμήριον τῶν ἐν αἰσθήσει καρδίας μνημονευόντων τοῦ θανάτου,
ἢ πρὸς πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐκούσιος ἀπροσπάθεια, καὶ τοῦ ἰδίου θελήματος
παντελῆς ἐγκατάλειψις. [6.2a] Δόκιμος μὲν, ὁ τοῦτον καθ' ἡμέραν πάντως
προσδεχόμενος· ἅγιος δὲ, ὁ τούτου καθ' ὥραν ἐφιέμενος. Οὐ πᾶσα ἐπιθυμία
θανάτου ἀγαθῇ. Εἰσὶ γὰρ οἱ διηνεκῶς βία ἕξεως πταίοντες, καὶ τοῦτον εὐχόμενοι
μετὰ ταπεινώσεως· καὶ εἰσὶν αὐθις οἱ μετανοῆσαι μὴ βουλόμενοι, καὶ τὸν
θάνατον ἐξ ἀπογνώσεως προσκαλούμενοι καὶ εἰσὶν οἱ ἐξ οἰήσεως ἀπαθεῖς
ἑαυτοὺς ἔχοντες, καὶ τοῦτον μὴ δειλαινόμενοι καὶ εἰσὶν, εἴπερ καὶ νῦν ἄρα εἰσὶν./

θείου δεξάμενοι Πνεύματος, ἵνα τοὺς πόνους
 ἐπισφραγίσωνται τέλει καλῶ, ταχεῖαν ἐπιζητοῦσιν αὐτοῖς
 γενέσθαι τὴν τοῦ βίου κατάλυσιν. [6.2b] Εἰ ἀπορεῖς ἀδελφε
 40 πῶς οὐ συνετὸν ἡμῖν γέγονε τὸ τοῦ θανάτου μυστήριον,
 ἀλλ' ἀφ' ἡμῶν τοῦτ' ἔκρουψεν ὁ Θεὸς, μὴ ἄλλην αἰτίαν ἐνταυθοῖ
 καταμάνθανε, ἢ ὅτε πολλοῦ ἂν ἡμῖν αἴτιον τοῦτο τῆς
 ἀπωλείας κατέστη, εἰ γὰρ τοῦτον προέγνωμεν, οὐκ ἂν τῷ
 βαπτίσματι ἢ τῇ μετανοίᾳ ἔτ' ἐρῶμένως τοῦ σώματος
 45 ἔχοντες, εὐκόλως προσεληλύθαμεν· ἀλλ' ἅπαντα ἡμῶν
 τὸν βίον ἐν ἀνέσει καὶ ἀμελείᾳ διήγομεν ἂν τοῖς ἐμπαθέσιν ἀεὶ
 καὶ ἔργοις καὶ λογισμοῖς | ἐγκαλινδούμενοι· ὡς οὖν τὴν
 σωτηρίαν ἡμῖν μνόμενος, ἄδηλον ἀφῆκε τὴν τελευτήν·
 [6.2c] Μηδέποτε ἐν τῷ πενθεῖν, ἀποδέξῃ τὸν κύνα, τὸν
 50 φιλάνθρωπον σοὶ τὸν Θεὸν ὑποβάλλοντα, ἔθος γὰρ αὐτῷ καὶ
 σκοπιμώτατον, τὸ πένθος καὶ τὸν ἄφοβον φόβον ἐκ τῶν
 ἐχόντων ἀπωθεῖσθαι, ὅπως ἂν ἐρῶστωνευμένος τῇ μετανοίᾳ
 καὶ τῷ πενθεῖν προσιόντας, τῶν μεγίστων ἀποστερήσῃ· πλὴν
 εἰ μὴ που σε σαφῶς εἰς ἀπόγνωσιν ἴδοις ὠθοῦντα, ἐκείνως
 55 γὰρ ἀποτυχῶν, οὕτως αὐθις ἐπηρεάζει· τοὺς δ' ἐν ἀμφοτέροις

f. 61

οἱ δι' ἐνεργείας Πνεύματος ἁγίου τὴν ἐκδημίαν ἐπιζητοῦντες τὴν ἑαυτῶν.
 Ζητοῦσί τινες καὶ διαποροῦσι, [6.2b] τίνας ἔνεκεν οὕτως εὐεργετούσης ἡμᾶς τῆς
 τοῦ θανάτου μνήμης, τὴν τούτου πρόγνωσιν ὁ Θεὸς ἐξ ἡμῶν ἀπέκρουψεν, μὴ
 γινώσκοντες ὅτι τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ὁ Θεὸς διὰ τούτου εἰργάσατο θαυμασίως.
 Οὐδεὶς γὰρ τὸν ἑαυτοῦ θάνατον προγνοῦς πρὸ πολλοῦ χρόνου τῷ βαπτίσματι, ἢ
 τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ προσέτρεχεν· ἀπάσας δὲ τὰς ἑαυτοῦ ἡμέρας ἐν ἀνομίαις
 διέτριβεν, καὶ ἐν αὐτῇ τῆς ἐξόδου εἰς τὸ βάπτισμα καὶ εἰς τὴν μετάνοιαν
 προσήρχετο. [6.2c] Μηδέποτε πενθῶν ἀποδέξῃ, τὸν κύνα ἐκείνον τὸν
 φιλάνθρωπόν σοι τὸν Θεὸν ὑποβάλλοντα· σκοπὸς γὰρ αὐτῷ, τὸ πένθος, καὶ τὸν
 φόβον τὸν ἄφοβον ἐκ σοῦ ἐξεώσασθαι, εἰ μὴ τι ἂν εἰς βαθεῖαν ἀπόγνωσιν ἴδη
 σεαυτὸν κατασυρόμενον.

46 τὸν βίον] V² in ras.

προσέχοντας, οὐδ' ἑτέρως δυνήσεται ζημιῶσαι· διὸ τοίνυν καὶ
 σὺ· ὁ μὲν δεῖ σε ποιεῖν, μὴ ἀμέλει· οὐ δὲ τυχεῖν, μὴ ἀπ' ἐλπίδος
 τίθει· ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἔσο γινώσκων, ὡς ἄρα τὸ θεῖον τῆς
 μετανοίας ἀφορμῆς λαβόμενον, τὰ μείζω δωρεῖται· καὶ τὰς
 60 διαφορὰς τῶν ψυχικῶν εὐεργετημάτων, πρὸς τὰ μέτρα τῶν
 μετανοούντων χαρίζεται. [6.2d] Ὁ μνήμην θανάτου καὶ
 κρίσεως Θεοῦ διαπαντὸς ἐν ἑαυτῷ κατέχειν βουλόμενος, εἶτα
 φροντίσι καὶ μερίμναις βιωτικαῖς ἑαυτὸν ἐκδιδούς, ὁμοίος
 ἔστι τῷ νηχομένῳ, καὶ ἅμα τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας κροτοῦντι καὶ
 65 παίζειν ἐθέλοντι. [6.2e] ὅς τὴν τοῦ θανάτου μνήμην
 ὀλοσχερῶς κατέχων, καὶ ἀκραιφνῆ τὴν πρὸς τὸν ποθούμενον
 ἔφεσιν κεκτημένος διάλυσιν ἐννοεῖ, οὐ μόνον τῶν περιττῶν,
 ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἀναγκαίων, ἑαυτὸν ἀποστερεῖ· καὶ
 οὐθ' ἰματίων καλλωπισμοὺς, οὐθ' ἡδονὰς βρωμάτων
 70 προσίεται· ἀλλ' ἄρτου μόνου καὶ τούτου βραχέος φαγῶν, καὶ
 πιῶν ὕδατος καὶ αὐτοῦ πεφεισμένως διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς
 φύσεως, ἔπειτα, τῶν ἄλλων ἀπάντων καταφρονεῖ· καὶ πάντα
 διαπτύει· καὶ ὅλως ὡς μὴ ὄντα τὰ ὄντα νομίζει, τοῦ γὰρ |
 θανάτου μνημονεύων, τούτων ἀμνημονεῖ· καὶ τὸ φθαρτὸν καὶ f. 61^v

[6.2d] Ὁ μνήμην θανάτου, καὶ κρίσεως Θεοῦ ἐν ἑαυτῷ διὰ παντὸς κατέχειν βουλόμενος, καὶ φροντίσι καὶ περισπασμοῖς ὑλικοῖς ἑαυτὸν ἐκδιδούς, ὁμοίος ἔστι τῷ νηχομένῳ, καὶ τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας κρατεῖν βουλομένῳ. [6.2e] Μνήμη θανάτου ἐναργῆς περιέκοψε βρώματα, βρωμάτων δὲ ἐν ταπεινώσει κοπέντων συνεξέκοπσαν πάθη. Αναλγησία καρδίας ἐπώρωσε νοῦν, βρωμάτων δὲ πλήθος ἐξήρανε πηγὰς· δίψα καὶ ἀγρυπνία ἐξέθλιψαν καρδίαν· καρδίας δὲ θλιβήσης ἀπεπήδησαν ὕδατα. Σκληρὰ μὲν γαστριμάργους, ἄπιστα δὲ ῥαθύμους τὰ εἰρημένα. Ἄνθρωπος δὲ πρακτικὸς δοκιμάσει προθύμως·

75 ἐπίκηρον τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς συννοούμενος, τῶν ἐν γενέσει
καὶ φθορᾷ πάντων, ὡς μὴ δὲ τηναρχὴν γεγονότων,
ἀνεπαισθήτως ἔχει· οὐδὲν ὅτι μὴ τὸ τῷ Δαυῖδ καὶ
πεπραγμένον καὶ λελεγμένον καὶ αὐτὸς ποιῶν, λούων
καθεκάστην νύκτα τὴν αὐτοῦ κλίνην, καὶ τὴν στρωμνὴν βρέχων
80 τοῖς δάκρυσιν, ὁ γὰρ ἤκιστα τῇ τοῦ θανάτου μνήμῃ θανατῶν
ἑαυτὸν, ἐπώρωσε νοῦν τῷ πλήθει τῶν ἡδονῶν καὶ
πηγὰς δακρῶν ἐξήρανε· ταῦτα τοῖς μὲν
γαστριμάργοις, σκληρὰ τοῖς δὲ γε ῥαθύμοις, ἄπιστα δόξειεν
ἄν· πρακτικὸς δὲ ἀνὴρ, καὶ θαυμάσει ταῦτα καὶ
85 προθύμως καθέξει. [6.2f] Ὁ ταῦθ' εὐρηκῶς, μακάριος ἔσται· ὁ
δ' ἀμελεία ἀλούς, ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου, οὐκ ὀλίγα
θρηνήσει.

[6.3a] Ὡσπερ τὴν τελείαν ἀγάπην ἄπτωτον οἱ πατέρες εἶναι
ὀρίζονται, οὕτως ἔγωγε τὴν τελείαν τοῦ θανάτου αἴσθησιν,
90 ἄφοβον εἶναι ἀποφαίνομαι. [6.3b] Ὁ νοῦς ἡμῶν ἔνθεν
κἀκεῖθεν πλανώμενος, εἰς ὄρη καὶ ἐρημίας ἐξήει καὶ βάραθρα,
καὶ τόπους οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ Κύριος· ἀλλ' εἰ βούλει τοῦτον

[6.2f] ὁ πείρα εὐρηκῶς μηδιάσει ἐπὶ τούτοις· ὁ δὲ ἐπιζητῶν, σκυθρωπότερος
ἔσται. [6.3a] Ὡσπερ τὴν τελείαν ἀγάπην οἱ Πατέρες ἄπτωτον εἶναι ὀρίζονται,
οὕτως ἔγωγε τὴν τελείαν τοῦ θανάτου αἴσθησιν ἄφοβον εἶναι ἀποφαίνομαι.
[6.3b] Πολλὰ μὲν τοῦ νοῦς τοῦ πρακτικοῦ αἰ ἐργασίαι· λέγω δὲ ἔννοια ἀγάπης,
τῆς πρὸς Θεόν· μνήμης θανάτου, μνήμης Θεοῦ, μνήμης βασιλείας, /

78/79 λούων ... δάκρυσιν] Io. Chry., *In Ps. 50* col. 570 l. 16, cf.

ἀνακαλέσθαι, καὶ τῇ σῆ ἐνοικίσαι καρδία, Θεοῦ μνήμην
λάμβανε· ζωῆς τὲ ἀπόθεσιν, καὶ κρίσεως ἔννοιαν· καὶ τῶν
95 βεβιωμένων εὐθύνην ἵνα μὴ εὐθύνῃς τε καὶ κολάσεις ἐκείνας
καὶ τᾶλλα ὅσα τοῖς ἐνθάδ' ἐπταικόσι καὶ βεβιωκόσιν αἰσχυρῶς
τὸ θεῖον ἐπανατείνεται· καὶ οὕτω ποιῶν, εὐρήσεις τὸ
ζητούμενον, ὃ οὐκ ἴσασιν οἱ πολλοὶ, οὐδὲ λέγειν ἤδη καιρός.

[6.4a] Διηγῆσατό μοι ποτὲ Αἰγυπτίος τις ἀνὴρ τὸ τῶν μοναχῶν
100 σχῆμα ἡμφιεσμένος, ὡς ἄρα | μετὰ τὴν ἐν αἰσθήσει καρδίας f. 62
τῆς τοῦ θανάτου μνήμης αὐτῷ παγίωσιν, βουλευθεὶς ποτε
χρείας ἀναγκαίας καταλαβούσης, μικρὸν ἑαυτὸν
παραμυθήσασθαι, ὑπὸ τῆς μνήμης ταύτης ὡς ὑπὸ τινος
ἀμειλίκτου δικαστοῦ, κεκώλυται· καὶ τὸ δὴ μείζον, ὅτι καίπερ
105 βιαίως ἀντιστὰς ἐπὶ τισιν, ὅμως οὐκ ἐδυνήθη ταύτην
ἀπώσασθαι. [6.4b] Ἔτερός τις οἰκῶν ἐνταῦθα ἐν τῷ λεγομένῳ
Θολᾷ, συχνάκις ἐκ τῆς τοιαύτης ἐννοίας, ἐξίστατο,
μὴδ' ἠντινοῦν αἰσθησιν ἔχων τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, ἀλλ' ὄλος
ἠλλοιωμένος καὶ σχεδὸν ἔκφρων γενόμενος ὑπὸ τῆς
110 κατεχούσης αὐτὸν ἀθυμίας καὶ θλίψεως. [6.4c] Οὐ δίκαιον

/ ζήλου τῶν ἁγίων μαρτύρων, μνήμης αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ παρόντος, κατὰ τὸν
εἰπόντα· Προωρώμην τὸν Κύριον. Μνήμης ἁγίων καὶ νοερῶν δυνάμεων· μνήμης
ἐξόδου, ἀπαντήσεως, κολάσεως, ἀποφάσεως. Ἐν μεγάλοις μὲν ἠρξάμεθα,
ἀναπτῶσι δὲ κατελήξαμεν. [6.4a] Διηγῆσατό μοι ποτὲ Αἰγύπτιος μοναχός, ὡς
ὅτι μετὰ τὴν ἐν αἰσθήσει καρδίας τῆς τοῦ θανάτου μνήμης παγίωσιν,
θελήσαντός μου χρείας καταλαβούσης μικρὸν τὸν πηλὸν παραμυθήσασθαι, ὑπὸ
τῆς μνήμης, ὡς ὑπὸ δικαστοῦ κεκώλυμαι. Καὶ τὸ θαυμαστὸν, ὅτιπερ καὶ
βουλευθεὶς οὐκ ἠδυνήθη ἀπώσασθαι. [6.4b] Ἔτερός τις οἰκῶν ἐνταῦθα ἐν τῷ
λεγομένῳ Θολῷ τόπῳ, πολλάκις ἐκ τῆς τοιαύτης ἐννοίας ἐξίστατο, καὶ ὡς
ὀλιγοθυμήσας, ἢ καὶ ἐπιληπτιάσας παρὰ τῶν εὐρισκομένων ἀδελφῶν, ἄπνους
σχεδὸν ἐβαστάζετο.

93 εὐθύνην],εὐθυναν V6p.crrr?

σιγῇ παραδραμεῖν καὶ τὸ τοῦ ἀξιαγᾶστου Ἡσυχίου τοῦ
 Χωρηβίτου κατόρθωμα· οὗτος ἔτι ζῶν καὶ ἐρρώμενως ἔχων
 τοῦ σώματος, μηδαμῇ τοῦ κρείττονος μέρους ποιούμενος
 πρόνοιαν, ἀτόποις ἑαυτὸν ἐκδέδωκε πράξεσιν· ἐσχάτη δέ ποτε
 115 νόσω ληφθεὶς, καὶ αὐτὴν ἐκλιπεῖν ἔδοξε τὴν πνοὴν καὶ ὡσεὶ
 νεκρὸς ἐφ' ἱκανὸν κατακεῖσθαι. Εἶτα ῥάων γενόμενος, καὶ τοῦ
 διοχλοῦντος πάθους ἀπαλλαγείς, ἐδεῖτο πάντων ἡμῶν
 συγχωρῆσαι τούτῳ μικρὸν τῆς λαύρας ἀναχωρῆσαι, καὶ τῆς
 προτέρας ῥαθυμίας, ἀντισηκοῦσαν τὴν ἐπανόρθωσιν
 120 ἐπιδείξασθαι· καὶ ἐπειδὴ συνεκεχώρητο, εἰσελθὼν ἐν οἰκίσκῳ
 μικρῷ καὶ ἑαυτὸν κατακλείσας εἰς ἐνιαυτοὺς δύο πρὸς τοῖς
 δέκα, μηδενὶ τοπαράπαν εἰς λόγους ἐλθὼν, ἀλλ' αἰεὶ τὸν νοῦν
 ἄσχολον ἔχων πρὸς θεωρίαν καὶ τὰ ὄραθέντα καὶ ἀκουσθέντα
 τούτῳ μυστήρια, τὸν βίον διήνυσε· τροφῆς δὲ μηδεμιᾶς
 125 τοπαράπαν ἐτέρας, πλὴν ἄρτου βραχέος καὶ ὕδατος εἰς
 σωματικὴν σύστασιν προσαιπτόμενος, καὶ τῷ | πένθει f. 62^v
 προστιθεὶς αἰεὶ πένθος καὶ τοῖς δάκρυσιν δάκρυα, εἶτα τὴν
 ψυχὴν ἀφῆκε καὶ πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησε· τοῦτο μόνον τοῖς
 περὶ αὐτὸν ὡσπερ τι ἐξόδιον ἐπειπὼν, ὡς οὐδεὶς τῶν μνήμη

[6.4c] Οὐ σιωπήσω σοι καὶ τὸ τοῦ Ἡσυχίου τοῦ Χωρηβίτου σημᾶναι διήγημα. Οὗτος αἰεὶ ἐν πάσῃ ἀμελείᾳ διέτριβε, τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς τὸ παράπαν μὴ ποιούμενος ἐπιμέλειαν· ἀσθενήσας οὖν ἐσχάτως τοῦ σώματος, ὡς ἐπὶ ὥραν μίαν ἀκριβῶς ἐξεδήμησε· καὶ εἰς αὐτὸν ἐπανελθὼν δυσωπεῖ μὲν ἡμᾶς πάντας εὐθέως ἀναχωρῆσαι. Καὶ τὴν θύραν τῆς κέλλης ἀνοικοδομήσας ἔμεινεν ἔνδον χρόνους δύο καὶ δέκα μηδενὶ τὸ παράπαν συντετυχηκῶς, οὐ μικρὸν, οὐ μέγαν λόγον, οὐχ ἑτέρου τινός, ἀλλ' ἢ ἄρτου καὶ ὕδατος ἀπογευόμενος· μόνον δὲ καθήμενος καὶ πρὸς ἃ ἐώρακεν ἐν τῇ ἐκστάσει ἐξηστηκῶς σύννουσ οὕτως, ὡς μηδέποτε ἐπὶ Κυρίου τὸ ἴδιον ἦθος ἀλλοιώσας, ἀλλ' ἔκνουσ αἰεὶ, καὶ δάκρυα θερμὰ ἀψοφητὶ καθ' ὅλου προχέόμενος. Ὅτε δὲ ἤμελλεν τελευτᾶν, ἀναφράξαντες τὴν θύραν εἰσεληλύθαμεν, καὶ πολλὰ δυσωπήσαντες, τοῦτο καὶ μόνον παρ' αὐτοῦ ἀκηκόαμεν· /

113 πνοήν] πνοην

130 θανάτου συνόντων αἰ, ἀμαρτεῖν ποτ' ἀνάσχοιτ' ἄν· τὸ τοίνυν
αὐτοῦ τίμιον σῶμα μεθ' ὅσης ἂν εἶποι τις αἰδοῦς καὶ
εὐλαβείας οἱ τῆς μονῆς ἀνελόντες τῇ ὀσία παρέδωσαν· καὶ τῶ
κοινῶ μνημείῳ τῶν πατέρων κατέθεσαν· ἀλλ' οὐδ' οὕτως ὁ
πάντας ἀνακαλούμενος δέσποτα, σιγῇ προσεδέξω τὸν τοῦ
135 Ἑσυχίου μετὰμελον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ἐθέλων πρὸς τὴν αὐτὸν
ὑποκλίνας μετάνοιαν, καὶ τὸ αὐτοῦ ἅγιον, εἰς ἴδιον πάντως
χώρον, μετενήνοχας λείψανον, ὡς ἤδη φθάσαντες ἔγνωμεν.

[6.5a] Ὡσπερ τὴν ἄβυσσον ἀπέραντον εἶναι τόπον ὀρίζονται
τινες, οὕτω καὶ τῆς τοῦ θανάτου ἐννοίας νύκτα καὶ
140 μεθημέραν ἀειδῶρον καταχεούσης δάκρυον, οὐ δυνήσεται τις
αὐτὸ κατασχεῖν, μέχρις ἂν καὶ αὐτὴ ἢ τῶν ὀστέων
ἐκδαπανηθῇ δύναμις· διατοῦτ' οἶμαι δῶρον καὶ τοῦτ' εἶναι
Θεοῦ μετὰ πάντων τῶν αὐτοῦ γε εἰπῶν ἀγαθῶν, οὐκ ἂν τις
ἀμάρτοι, ὡς πάντ' ἀποσμήχον πρὸ πάντων τὰ ἔλκη, καὶ τὰς
145 κηλίδας ἀποκαθαίρον ἄς μετὰ τὸ θεῖον, ἐξ ἀμελείας ἑαυτοῖς
προσεχρώσαμεν βάπτισμα. [6.5b] Ὁ πάντων τῶν ὄντων ἑαυτὸν
ἀφιστῶν, θανάτου ἔσχεν ἐννοίαν καὶ ἀμαρτιῶν πικροτάτης

/Συγχωρήσατε· οὐδεὶς μνήμην θανάτου ἐγνωκῶς, δυνήσεται ἀμαρτησαί ποτε.
Ἡμεῖς δὲ ἐθαμβούμεθα τὸν οὕτως πρώην ἀμελῆ ὀρῶντες, οὕτως ἀθρόον
μεταμορφωθέντα τὴν μακαρίαν ἀλλοίωσιν καὶ μεταμόρφωσιν· θάψαντες δὲ
αὐτὸν ὀσίως ἐν τῶ κοιμητηρίῳ τῶ πλησίον τοῦ κάστρου· μεθ' ἡμέραν
ἐπιζητήσαντες τὸ ἅγιον αὐτοῦ λείψανον, οὐχ εὔρομεν· τοῦ Κυρίου καὶ ἐν τούτῳ
τὴν μεμεριμνημένην αὐτοῦ καὶ ἀξιεῖται μετάνοιαν πληροφορήσαντος,
πάντας τοὺς βουλομένους, καὶ μετὰ πολλὴν ἀμέλειαν διορθώσασθαι. [6.5a]
Ὡσπερ τὴν ἄβυσσον ἀπέραντον, τινὲς εἶναι ὀρίζονται· τόπον γὰρ αὐτὴν καλοῦσιν
ἀπύθμαντον. Οὕτως ἢ τοῦ θανάτου ἐννοία ἀφθαρτον καὶ τὴν ἀγνείαν καὶ τὴν
ἐργασίαν κέκτηται. Βεβαιοῦται δὲ τὸ εἰρημένον ὁ προειρημένος ὀσιος. Φόβῳ
φόβον διηνεκῶς οἱ τοιοῦτοι προσλαμβάνοντες, οὐ παύονται ἄχρις ἂν καὶ αὐτὴ ἢ
τῶν ὀστέων ἐκδαπανηθῇ δύναμις. Δῶρον Θεοῦ καὶ τοῦτο μετὰ πάντων ἀγαθῶν
εἶναι ἑαυτοῦς πληροφορήσωμεν· ἐπεὶ πῶς πολλάκις καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μνήμασι
παραγενόμενοι, ἀδάκρυτοὶ τινὲς καὶ σκληροὶ διαμένομεν· ἐκτὸς δὲ τῆς τοιαύτης
θεωρίας πλειστάκις καταनुσώμεθα. [6.5b] Ὁ πάντων νεκρωθεὶς, οὗτος /

τιμωρίας ἀντέκτισιν· καὶ ὁ γε διαπαντὸς ἑαυτὸν τῇ
προαιρέσει θανατῶν, πάντων ὁμοίως τῶν σωματικῶν ἡδονῶν
150 ἀφέξεται· καὶ πάσης τῆς πρὸς τὰ ἔξω προσπαθείας, ἐκτὸς
ἔσται· εἴσω τὰ κάλλη στρέφων ἀπὸ τῶν ὀρωμένων καὶ
χαμερπῶν, | οὐ γὰρ ὥσπερ ἤδη τινὲς ἐξ ἡμισείας τῆς ἀρετῆς f. 63
ἀψάμενοι, ἐπαγγέλονται μὲν ἡσυχίαν ἀσκεῖν· εἶτα μικρὸν
διαλιπόντες, ἐξίασιν ἀδεῶς θυροκρουστοῦντες καὶ
155 περιφερόμενοι τῆδε κἀκεῖσε, δυοῖν ἔνεκα, τοῦ τε τὰ ἐπιτήδεια
ἱκανῶς· ἔστι δ' ὅτε καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον πορίζεσθαι, καὶ τοῦ
δόξης ἐφίεσθαι κενῆς, καὶ πάντων ἐθέλειν κρατίστους εἶναι τὲ
καὶ δοκεῖν· οὐχ οὕτως ὁ τῶ ὄντι καὶ κατὰ Θεὸν ἀνὴρ, καὶ τῆς
τελείας ἐραστῆς φιλοσοφίας· ἀλλ' ὡς ἅπαξ ἑαυτὸν εἰς τοὺς
160 πνευματικοὺς ἀγῶνας ἐμβαλῶν, καὶ πάντα τὰ ὄντα ῥίψας,
οὐκέτι πρὸς τρυφήν αὐθις οὐδὲ πρὸς δόξαν τὴν ἔξωθεν
ἀποβλέψει· ὁ δὲ μὴ δὲ τῆς οἰκειᾶς καταγωγῆς ἐξιέναι
καταδεχόμενος, πολλῶ μᾶλλον πόλιν ἐκ πόλεως οὐκ ἀμείψει,
οὐδὲ πολλοῖς καὶ τοῖς τυχοῦσι τῶν ἀνθρώπων ἐντεύξεται·
165 ἀλλὰ τῇ τοῦ θανάτου μνήμη συμβιώσας, τῶν ἄλλων
ἀπάντων λήθην ἀποίσειται· ὅπερ οἶμαι καὶ τοὺς ἔξω σοφοὺς

/ θανάτου ἐμνημόνευσεν· ὁ δὲ ἔτι σχετικὸς, οὐ σχολάσει ἑαυτῷ ἀντεπίβουλος ὢν.
Μὴ θέλε πάντας διὰ λόγον πληροφορεῖν τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην· μᾶλλον δὲ
Θεὸν αἰτοῦ ταύτην αὐτοῖς ἀρρήτως ἐμφανίσει· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἐξαρκέσει σοι ὁ
χρόνος πρὸς σχέσεις καὶ κατάνυξιν. Μὴ ἀπατῶ, ἄφρον ἐργάτα, χρόνον χρόνον
ἀναπληροῦν· οὐ γὰρ ἐξαρκεῖ ἡ ἡμέρα οὐδὲ τὸ ἑαυτῆς χρέος τῷ Δεσπότῃ
ἀνελλιπῶς πληρῶσαι· παρὰ ἀνθρώποις οὐκ ἔστι, φησὶν, οὐκ ἔστι τὴν ἐνστώσαν
ἡμέραν εὐσεβῶς διεξιέναι, εἰ μὴ αὐτὴν ἐσχάτην παντὸς τοῦ βίου λογισώμεθα. /

164 πόλιν ἐκ πόλεως] II Par. 30, 10 II Mach. 5, 8

ειδότας, μηδὲν ἄλλο φιλοσοφίαν, ἢ θανάτου μελέτην
ὀρίσασθαι.

170 [6.6a] Ἡ τοῦ θανάτου μνήμη, ἕκτην ἀνάβασιν ἔχει· ὁ πρὸς
τοῦτον ἀναβάς τὸν βαθμὸν, οὐκέτι πλημμελής· ὅπερ ἀληθὲς
ἐκεῖνο, τὸ μμνήσκου τὰ ἔσχατά σου, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ
ἀμάρτης.

/Καὶ θαῦμα ὄντως πῶς καὶ Ἕλληνες τι τοιοῦτον ἐφθέγγαντο, ἐπεὶ καὶ
φιλοσοφίαν τοῦτο εἶναι ὀρίζονται, μελέτην θανάτου. [6.6a] Ἐκτη ἀνάβασις· ὁ
ἀναβάς, οὐ μὴ λοιπὸν ἀμαρτήσῃ ποτέ. Ὑπερμμνήσκου τὰ ἔσχατά σου, καὶ εἰς
τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἀμάρτης.

168/169 μμνήσκου -ἀμάρτης] Sir. 7, 36

- [7.1a] Τῶν παρὰ Θεοῦ κεχορηγημένων ἡμῖν ἀπάντων, οὐδέν
 ἔστιν ἀπόβλητον, οὐδὲ περισσόν, οὐδ' ἀνόνητον· ἀλλὰ καὶ
 μεγίστην τοῖς χρωμένοις ὡς δεῖ προξενοῦν τὴν ὠφέλειαν·
 5 ἕκαστόν τε τῶν τοῖς θείοις ἀνδράσι νενομοθετημένων, ἢ
 εὐλόγως καὶ ἡμῖν συμφερόντως νενομοθέτηται τε καὶ f. 63^v
 διατέτακται· ἔνθεν τοι καὶ πένθος αὐτοῖς παρεισήχθη καὶ ταῖς
 ἄλλαις ἀρεταῖς συνηρίθμηται, ἀναγκαῖον ὄν ἐς τὰ μάλιστα
 τοῖς τὸν ἀσκητικὸν ἐλομένοις βίον, ὃ πικρίαν μὲν τῷ δοκεῖν
 10 προμνηστεύεται· κηρίου δὲ μέλιτος ἠδὲ τοῖς κεκτημένοις
 αἰσθησὶν ἐμποιεῖ· καὶ χαρᾶς αἴτιον ἀποδείκνυται, καὶ λύπης
 ἀντίπαλον· περὶ οὗ κάμοι βραχέα διαλαβεῖν ἔδοξε νῦν.
 [7.1b] Πένθος κατὰ Θεὸν ἔστι, σκυθρωπὴ κατωδύνου καρδίας
 διάθεσις· αἰείπως ἐκκαλουμένη τὸ γλυκὺ καὶ ποθούμενον
 15 δάκρυον· καὶ τῇ τούτου στερήσει, ὀδυνηρῶς ἔχουσα.
 [7.1c] Πένθος ἔστι, κέντρον χρυσοῦν διαπαντὸς πλήττουσα τὴν
 ψυχὴν, λύπη πεπηγυῖα, φροντίδος πάσης ἀπηλλοτριωμένη
 καὶ πραγμάτων παντοίων ἑαυτὴν ἀφορίζουσα.
 [7.1d] Κατάνυξις ἔστι, βάσανος διηνεκῆς, συνειδότος οὐ
 20 φαύλου· δι' ἐξαγορεύσεως νοεράς, τὸν τῆς καρδίας φωτισμὸν

Περὶ τοῦ χαροποιοῦ πένθους [7.1b] Πένθος κατὰ Θεὸν ἔστι σκυθρωπότης ψυχῆς ἐνωδύνου καρδίας διάθεσις, αἰεὶ τὸ διψώμενον ἐμμανῶς ζητοῦσα· καὶ ἐν τῇ τούτου ἀποτυχίᾳ ἐμπόνως διώκουσα, καὶ ὀπισθεν τούτου ὀδυνηρῶς ὀλολύζουσα. [7.1c] Ἡ οὕτως πένθος ἔστι κέντρον χρύσεον ψυχῆς πάσης προσηλώσεως καὶ σχέσεως γυμνωθέν· καὶ ἐν ἐπισκοπῇ καρδίας ὑπὸ τῆς ὀσίας λύπης καταπηχθέν. [7.1d] Κατάνυξις ἔστιν ἀένναος συνειδότος βασανισμός, διὰ νοεράς ἐξαγορεύσεως τὴν ἀνάψυξιν τοῦ πυρὸς τῆς καρδίας πραγματευόμενος.

ἐπισπεύδουσα καὶ ἐφελκομένη. [7.1e] πάσης σωματικῆς παρακλήσεως στέρησις· ὡς καὶ τις τῶν τὰ θεῖα σοφῶν, τὸν ἄρτον αὐτοῦ, ἐκ τοῦ διόλου πενθεῖν, φαγεῖν ἐπελάθετο.

[7.2a] Τῶν μὲν ἔτι προκοπτόντων ἐν τῷ μακαρίῳ τούτῳ πένθει, 25 σιωπῇ· καὶ πάντων τῶν ὄντων ἀποχή· γαστροῦ ἐγκράτεια· καὶ προγεγονότων πταισμάτων μεταμέλεια καὶ διόρθωσις· καὶ φόβος ἀνελλιπῆς καὶ δειλία τῆς τοῦ φοβερωτάτου κριτοῦ ἐξετάσεως· τῶν δ' ἤδη προκοψάντων, ὀργῆς διόρθωσις καὶ μνησικακίας ἀλλοτριώσις· τοῖς δέ γε | τελείοις, ἢ τῆς f. 64 30 ταπεινοφροσύνης ἀναλάμπει φαιδρότατη καὶ ἡ τῶν ὕβρεων καὶ προσκρούσεων ἀνεξικακία· τεκμήριον δὲ μέγιστον, καὶ τὸ μὴ μόνον κατακρίνειν τοὺς πίπτοντας, ἀλλὰ καὶ τῶν τοῦ διαβόλου σπεύδειν χειρῶν ἐξαιρήσεσθαι· ἔτι δὲ ἡ πρὸς πάντας συμπάθεια. [7.2b] Ἀποδεκτέοι μὲν οὖν οἱ πρότεροι· ἄξιοι δὲ 35 πάντως ἐπαίνων οἱ δεύτεροι· ὧν μέντοι καὶ οἱ τρίτοι τεύξονται, καὶ ὁ Προφήτης ἔφθη δηλώσας· μακάριοι γάρ φησιν οἱ πεινῶντες θλίψιν καὶ διψῶντες ἀτιμίαν ὅτι αὐτοὶ κορεσθήσονται τροφῆς ἀκορέστου. [7.2c] Ὁ πένθους κρατῶν,

[7.1e] Ἐξομολόγησις ἐστὶ λήθη φύσεως, εἴπερ ἐπελάθετό τις τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον αὐτοῦ. Μετάνοιά ἐστὶν ἄθλιπτος στέρησις πάσης παρακλήσεως σωματικῆς. [7.2a] Τῶν μὲν προκοπτόντων ἔτι ἐν τῷ μακαρίῳ πένθει ἰδίωμα ἢ ἐγκράτεια καὶ σιωπῇ τῶν χειλέων τῶν δὲ προκοψάντων, ὀργησία, καὶ ἀμνησικακία· τῶν τελειωθέντων ταπεινοφροσύνη, ἀτιμιῶν δίψα, θλίψεων ἀκουσίων πείνα ἐκούσιος, ἀκατακρισία ἀμαρτανόντων, συμπάθεια ὑπὲρ δύναμιν· [7.2b] ἀποδεκτέοι οἱ πρῶτοι, ἀξιεπαίνετοι οἱ δεύτεροι· μακάριοι δὲ οἱ πεινῶντες θλίψιν, καὶ διψῶντες ἀτιμίαν, ὅτι αὐτοὶ κορεσθήσονται τροφῆς ἀκορέστου. [7.2c] Κρατῶν πένθους/

22/23 τὸν ... ἐπελάθετο] Ps. 101, 5 36/37 μακάριοι ... διψῶντες] Mt. 5, 6 cf. Ps 106, 5

26 διόρθωσις] *V^m marg.*

40 ἰσχυρῶς κρατεῖτω· καὶ θορύβων καὶ φροντίδων καὶ τῆς
 πολυγλώσσου τρυφῆς ἀποστήτω, ἕως ἂν εἰς ἕξιν ἀφίκηται· τὸ
 γὰρ μὴ χρονίσαν μὴ δὲ ποιηθὲν, εὐαφαίρετον εἶναι πέφυκεν,
 ὡς κηρὸς ὑπὸ πυρὸς εὐχερῶς διαλυόμενος. [7.2d] Μείζον τοῦ
 βαπτίσματος τὸ τῶν δακρῶν χοῦμα καθέστηκεν εἰ καὶ
 45 τολμηρὸν εἰπεῖν· οὐ τῇ φύσει ἀλλὰ τῷ συμβεβηκότι· ἐκεῖνο
 μὲν γὰρ τῶν προγεγονότων ἡμῖν ἐστὶ καθαρτήριον καὶ ἔτι τῆς
 πίστεως σφραγίς· τοῦτο δὲ, τῶν ὑστέρων πλημμελημάτων
 λουτήριον ἀποδείκνυται· καὶ προσέτι, τῆς καθαρᾶς μετανοίας
 χαρακτήρ ἐναργέστατος· καὶ ἐκεῖνο μὲν νήπιοι λαμβάνοντες, εἰς
 ἄνδρας ἔλθόντες, ταῖς τῆς σαρκὸς ἡδυπαθείαις πολλάκις τὸ
 50 ἐφ' ἡμῖν ἐμολύναμεν· διὰ τούτου δὲ, καὶ ἐκεῖνο γε ἡμῖν αὐτοῖς
 αὐθις ἀνακαθαίρομεν· ὅπερ εἰ μὴ πρὸς Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις
 ἐδέδοτο, κομιδῇ τῶν εὐαριθμῶν ἂν ἐτύγχανον οἱ
 σωζόμενοι. [7.2e] Οἱ μὲν στεναγμοὶ καὶ ἡ κατήφεια, βοῶσι
 πρὸς τὸν Θεὸν· τὰ δὲ ἐκ φόβου δάκρυα, πρεσβεύουσι· τὰ δὲ
 55 τῆς θείας ἀγάπης, τὴν ἰκετείαν ἡμῶν προσδεχθεῖσαν, ἰ
 σαφῶς ἐμφανίζουσιν. [7.2f] Εἰ οὐδὲν ἄλλο τὸ ἡδὺ τουτὶ πένθος
 ὡς ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια γεννᾶ, δῆλον ὡς ἡ

f. 64^v

/πάση ἰσχύϊ κράτει· πρὸ γὰρ ποιήσεως εὐαφαίρετον λίαν εἶναι πέφυκε· καὶ ἀπὸ
 θορύβων καὶ φροντίδων σωματικῶν καὶ τρυφῆς, καὶ μάλιστα πολυλογίας καὶ
 εὐτραπελείας ὡσπερ κηρὸς ἀπὸ πυρὸς εὐχερῶς διαλυόμενον. [7.2d] Μείζον τοῦ
 βαπτίσματος μετὰ τὸ βάπτισμα τῶν δακρῶν πηγὴ καθέστηκεν, εἰ καὶ τολμηρὸν
 ἐστὶ πῶς τὸ λεγόμενον· διότι ἐκεῖνο μὲν τῶν προγεγονότων ἐν ἡμῖν κακῶν ἐστὶ
 καθαρτήριον· τοῦτο δὲ τῶν μεταγεγονότων, καὶ ἐκεῖνο μὲν νήπιοι λαμβάνοντες,
 πάντες, ἐμολύναμεν· διὰ τούτου δὲ καὶ ἐκεῖνο ἀνακαθαίρομεν· ὃ εἰ μὴ δεδωρητο
 φιλανθρώπως ἐκ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις, σπάνιοι ὄντως καὶ δυσεύρετοι οἱ
 σωζόμενοι. [7.2e] Οἱ μὲν στεναγμοὶ, καὶ ἡ κατήφεια βοῶσι πρὸς Κύριον. Τὰ δὲ ἐκ
 φόβου δάκρυα πρεσβεύουσι· τὰ δὲ τῆς παναγίας ἀγάπης, τὴν ἰκεσίαν
 προσδεχθεῖσαν ἡμῖν ἐμφανίζουσιν. [7.2f] Εἰ οὐδὲν οὕτω τῇ ταπεινοφροσύνῃ ὡς
 τὸ πένθος συνέρχεται, οὐδὲν πάντως αὐτῇ ὡς ὁ γέλως ἀνθέστηκεν.

πολυποσία καὶ ἡ τῆς γαστροῦς ἡδυπάθεια· καὶ ἡ ὑπερηφάνια,
 τοῦτ' ἀφαιρεῖν οἶδε καὶ συστέλλειν. [7.2g] Πάντων τῶν ὄντων
 60 ἀπογυμνωθεὶς ἀδελφεῖ, κάτεχε τὴν μακαρίαν τῆς κατανύξεως
 χαρμολύπην· καὶ μὴ παύση ταύτην ἐπιτηδείως ὡς ἂν τις εἴποι
 διὰ τῆς τῶν πάντων ἄλλων στερήσεως σεαυτῶ
 πραγματευόμενος, μέχρις ἂν μετάρσιόν σε τῶν ἐντεῦθεν
 ἀγάγοι· καὶ καθαρὸν τῷ καθαρωτάτῳ παραστήσῃ Χριστῷ.
 65 [7.2h] Εἰ μὴ δακρῦων εὐπορεῖς ἀδελφεῖ, μὴ παύση
 διερευνώμενος ἀβύσσους καθεκάστην αἰωνίου πυρός·
 βρυγμὸν ὀδόντων καὶ σκωλήκων ἀτελευτήτων πληθυσμὸν,
 ἴσως γὰρ ἂν τῇ συνεχεῖ τούτων μνήμη, πρὸς δάκρυα
 κατενεχθήσῃ καὶ ὀδυρμούς· ὡς γὰρ τοῖς φιληδόνοις ὁπότεν
 70 ἐν μνήμῃ τῶν ἡδέων γένωνται, χαίρειν ἔξεστι καὶ ὡς
 παρόντων αὐτοῖς τῶν ἀπόντων αἰσθάνεσθαι, οὕτω καὶ τοῖς
 εἰς ἔννοιαν ἐρχομένοις τῶν ἀλγεινῶν, πενθεῖν καὶ κόπτεσθαι
 ἔπεισι καὶ πρὸ τῆς πείρας, ἧς ἀπάγει μάλιστα τὸ δακρῦειν·
 δάκρυσον τοίνυν ἐπιμελῶς πρὸ τοῦ τέλους· ἵνα μὴ μετὰ τὴν
 75 τελευτὴν δακρῦσης ἀνωφελῶς. [7.2i] Τῶν βιωτικῶν πάντων
 πραγμάτων ἀπαλλαγείς ἀδελφεῖ, σύννους καὶ ἔντρομος

[7.2g] Κατέχων κάτεχε τὴν μακαρίαν τῆς ὀσίας κατανύξεως χαρμολύπην· καὶ μὴ
 παύση τῆς ἐν αὐτῇ ἐργασίας, ἄχρις οὐ μετάρσιον ἐκ τῶν ἐντεῦθεν τῷ Χριστῷ
 καθαρὸν παραστήσῃ σε [7.2h-i] ἀνατυπῶν ἐν ἑαυτῷ μὴ παύση καὶ διερευνῶν
 πυρὸς σκοτεινοῦ ἄβυσσον· καὶ ἀνελεεῖς ὑπηρέτας, ἀσυμπαθῆ κριτὴν καὶ
 ἀσυγχώρητον, χάος τε ἀπέρατον καταχθονίου φλογός, καὶ ὑπογείων, καὶ
 φοβερῶν τόπων, καὶ χασμάτων τεθλιμμένας καταβάσεις, καὶ τῶν τοιούτων
 πάντων εἰκόνας· ὅπως τῷ πολλῷ τρόμῳ στυφθεῖσα ἡ ἐνυπάρχουσα ἡμῶν τῇ
 ψυχῇ λαγνεία συναφθῆ τῇ ἀφθάρτῳ ἀγνείᾳ καὶ φωτὸς αἴλου πυρὸς παντὸς
 πλέον ἀποστίλβοντος ἐν αὐτῇ δέξῃται τὴν ἐμφάνειαν· [7.2i] στήθι ἐν προσευχῆς
 δεήσει σύντρομος, ὡς κατάδικος περιστάμενος δικαστῇ, ἵνα τῷ ἐκτὸς εἶδει, καὶ
 τῷ ἐντὸς ἦθει κατασβέσης θυμὸν δικαίου κριτοῦ. Οὐ γὰρ φέρει ὑπερορᾶν ψυχὴν
 χήραν κατωδύνως αὐτῷ περισταμένην, καὶ κόπους τῷ ἀκόπῳ παρέχουσαν.

66 βρυγμὸν ὀδόντων] Mt. 8, 12 Lc. 13, 26 σκωλήκων ἀτελευτήτων] Is. 66,
 24 76 τῆς – ἐκεῖνης] cf. Lc. 18, 5

61 σεαυτῷ] *Vp. corr.*, ἑαυτῷ *Va. corr.* 65 βρυμὸν] *V?p. corr.*, βρυμῶν *Va. corr.* 67 βρυγμὸν] *Vp.*
corr., βρυγμῶν *Va. corr.* 66 πληθυσμὸν] *V?p. corr.*, πληθυσμὸν *Va. corr.*

ἐν προσευχῇ ὡς κριτῇ κατάκριτος, στήθι· καὶ τῆς
χήρας ἐκείνης τὸν ἔπαινον λάβοις ἂν, ἦν ὁ λόγος τοῖς
εὐαγγελίοις ἐνέθηκε, τιμιωτέραν ἀποφαίνων τῆς δόσεως τὴν
80 προαίρεσιν.

[7.3a] Εἴ τις ἐγκάρδιον ἐκτήσατο δάκρυον, τούτῳ πᾶς τόπος |
εἰς πένθος ἀρμόδιος· εἰ δ' ἔτι ἐκ διαλειμμάτων ἐπέρχεται, τοὺς f. 65
τόπους καὶ τοὺς τρόπους ἐξετάσαι ὀφείλομεν· εἰ γὰρ τοῦτο μὴ
ζητοῦντες φαινοίμεθα, παντί που δῆλον ὡς ἀμελεῖς καὶ
85 ῥάθυμοι, μάτην τὸν παρόντα καιρὸν ἀναλίσκομεν· ἐκείνους
δὴ καὶ ἡμεῖς μιμούμενοι, οὓς ὁ Κύριος εἰς τοὺς γάμους
ἐκάλεσεν, αὐτοὶ δ' ἐξ ἀκρασίας, εἰς ἀλόγους ἑαυτοὺς ἐξέδωκαν
πράξεις. [7.3b] Ὡς ὁ κεκρυμμένος θησαυρὸς τοῦ ἐπ' ἀγορᾶς
κειμένου ἀσφαλέστερος, οὕτω καὶ τὰ προλεχθέντα νόει μοι
90 δάκρυα. [7.3c] Μὴ ἔσο ὡς οἱ νεκροὺς κλαίοντες, ποτὲ μὲν
ἐπ' αὐτοῖς θρηνοῦντες, ποτὲ δὲ δι' αὐτοὺς μεθύοντες· ἀλλ' ὡς οἱ
ἐν μετάλλοις δέσμιοι καθ' ὥραν ὑπὸ δημίων μαστιζόμενοι.
[7.3d] Ὁ ποτὲ μὲν πενθῶν, ποτὲ δὲ παρὰ τὸ προσῆκον
μειδιῶν, τῷ μετὰ ἄρτου τὸν κύνα διώκοντι ἔοικεν.

[7.3a] Εἴ τις δάκρυον ψυχικὸν ἐκτήσατο, τούτῳ πᾶς τόπος εἰς πένθος ἀρμόδιος. Εἰ
δὲ μόνον διὰ τοῦ ἐκτὸς ἐργάζεται, τοὺς τόπους καὶ τοὺς τρόπους διακρίνων οὐ μὴ
παύσεται. [7.3b] Ὡς ὁ κεκρυμμένος θησαυρὸς, τοῦ ἐπ' ἀγορᾶς προκειμένου
ἀσυλώτερος καθέστηκεν, οὕτω καὶ τὰ προλεχθέντα νοήσωμεν. [7.3c] Μὴ γίνου
ὡσεὶ νεκροὺς θάψαντες, ποτὲ μὲν ἐπ' αὐτοῖς θρηνοῦντες, ποτὲ δὲ δι' αὐτοὺς
μεθυσκόμενοι· ἀλλὰ γενοῦ ὡς οἱ ἐν μετάλλοις δέσμιοι, καθ' ὥραν ὑπὸ δημίων
μαστιζόμενοι. [7.3d] Ὁ ποτὲ μὲν πενθῶν, ποτὲ δὲ τρυφῶν. καὶ γελειάζων, ὁμοίως
ἔστι τῷ μετὰ ἄρτου τὸν κύνα τῆς φιληδονίας λιθάζοντι,

77/78/79 cf. Mc. 12, 41-44, Lc. 21,1-4

95 [7.3e] Εἰ χαρὰ ἐκεῖ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασις, δῆλον ἐνταῦθα,
λύπη καὶ στεναγμὸς καὶ κατήφεια· οὐκοῦν, οὐαὶ οἱ γελῶντες,
ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.

[7.4a] Μὴ ἀπολελυμένως· ἀλλὰ σύννους ἔστω, τὴν λογικὴν
θυσίαν μετὰ θερμῶν δακρῶν προσάγαγε ἀδελφέ τῷ μόνῳ
100 φιλανθρώπῳ Θεῷ· ἵν' ἐντεῦθεν γνῶς ἀκριβῶς τῆς τοῦ Θεοῦ
κηδεμονίας τὰ σύμβολα. [7.4b] Ὁ τῆς ἀγαθῆς ἐννοίας
λογισμὸς, φόβον ἐνίησι τῇ ψυχῇ· καὶ δάκρυα προχέει
ἀσοφητί· ὁ δ' ἀλόγως ἄλογον ἐπιφέρων δάκρυον, ἀλογία
συνέζευκται· καὶ χειρὸν τῶν ἀλόγων διάκειται. [7.4c] Ὡς ἐν
105 τάφῳ κατατεθέντι, οὕτω σοὶ ἢ ἐν τῇ κλίνῃ ἀνάκλισις ἔστω,
ἥνικ' ἀνακλί|νεσθαι δέη· οὕτωςι γὰρ, ἢ διάβροχον αὐτὴν τοῖς f. 65^v
δάκρυσιν ἀπεργάσῃ, ἢ τῷ τοῦ θανάτου φόβῳ, ἤττον οἶμαι
ὑπνώσεις. [7.4d] Ὡσαύτως σοὶ καὶ ἐν τῇ τῆς τραπέζης
ἀπολαύσει, ἢ τῆς τῶν σκωλήκων ἐκείνων πικρότης γινέσθω
110 ἀνάμνησις· κἀντεῦθεν, οὐκ ἄνευ δακρῶν τῆς τροφῆς
μεταλήψῃ· τὴν δὲ τοῦ ὕδατος πόσιν, ἢ τοῦ Λαζάρου
περικοπτέτω σοὶ ἔννοια· ὅς ὑπὸ τῆς φλογὸς ἐκτυρούμενος,

[7.3e] ὅς τῷ μὲν σχήματι τοῦτον διώκει· τῷ δὲ πράγματι παρεδρεύειν τοῦτον
προτρέπειται. [7.4a] Γίνου σύννους ἀφιλένδεικτος, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν
ἐξεστηκώς. Δεδοίκασι γὰρ σύννοιαν οἱ δαίμονες, ὡς οἱ κλέπται τοὺς κύνας. [7.4b]
Οὐκ ἔστιν ἡμῖν, ὦ οὔτοι, ἐνταῦθα ἢ τοῦ γάμου κλήσις, οὐκ ἔστιν, οὐκοῦν· πάντως
δὲ εἰς πένθος ἑαυτῶν ὁ καλέσας ἡμᾶς ἐνταῦθα ἐκάλεσε. [7.4c] Τινὲς δακρύνοντες,
μηδὲν τὸ παράπαν ἐν τῷ καιρῷ τῷ μακαρίῳ λογίζεσθαι ἑαυτοὺς ἀκαιρῶς
βιάζονται, μὴ λογιζόμενοι, ὅτι δάκρυον ἀνέννοιον ἀλόγου φύσεως ἴδιον, καὶ οὐ
λογικῆς· γέννημα ἐννοιῶν δάκρυον· πατὴρ δὲ ἐννοίας λογισμὸς καὶ νοῦς.
Γινέσθω σοὶ ἢ ἐν τῇ κλίνῃ σου ἀνάκλισις τῆς ἐν τῷ τάφῳ σου κατακλίσεως
τύπος, καὶ ἤττον ὑπνώσεις. [7.4d] Καὶ αὐτὴ σοὶ ἢ τῆς τραπέζης ἀπόλαυσις, τῆς
τῶν σκωλήκων ἐκείνων ὀδυνηρᾶς τραπέζης γενέσθω ἀνάμνησις· καὶ ἤττον
τρυφήσεις· μηδὲ τοῦ ποτοῦ τοῦ ὕδατος μεταλαμβάνων τῆς δίψης τῆς φλογὸς
ἐκείνης ἀμνημονήσεις· καὶ πάντως βίαση τὴν φύσιν.

96 σύννους] σύννους

ἄκρω δακτύλω καταψύξαι τὴν ἑαυτοῦ γλῶτταν ἐζήτει,
καθάπερ ἐν εὐαγγελίοις ἱστορήματος. [7.4e] “Χρόνω” μὲν ὡς
115 φησιν ὁ Ἰώβ, “οὐ σπανίζεται θάλαττα”. χρόνω δὲ καὶ ὑπομονῇ,
καταμικρὸν ἐν ἡμῖν λιμνάζουσι τὰ εἰρημένα καὶ
ὑπερεκκέχυνται δάκρυα. [7.4f] Πυρὸς αἰωνίου μνήμη δείλης
ὀψίας συγκοιμηθήτω σοι καὶ συναναστήτω σοι, καὶ οὐ
περιέσται σου ῥαθυμία ἐν καιρῷ προσευχῆς. [7.4g] Εἰ τὸν νοῦν
120 ἐρωμένον ἔχεις, αὐτό σου μόνον τὸ ἔνδυμα, πενθεῖν καὶ
κλαίειν παρακαλεῖ· καὶ πάντες γὰρ οἱ τοὺς οἰκείους θανάτῳ
ἀποβαλόντες, μέλανα ἐνδύματα περιβάλλονται καὶ θρήνον
ἐγείρουσιν. [7.4h] Εἰ μὲν οὐ πενθεῖς, λύπην ἔχε, διὰ τὸ, μηκέτι
τὸν Παράκλητον παρακληθῆναι ἐν σοί· εἰ δέ γε τοῦ πένθους
125 ἀφορμὰς ἔχεις, διατοῦτο μᾶλλον θρήνει, ὅτι ἐξ ἀπόνου
τάξεως, εἰς ἐπίπονον βίον παρήλθες, καὶ εἰς σπουδαῖον ἐκ
ῥαθύμου.

[7.5a] Οὐχ ἀρμόσει πενθοῦντι θεολογία, διαλύειν γὰρ αὐτὴν τὸ
αὐτοῦ πένθος πέφυκεν· ὁ μὲν γὰρ τῇ θεολογίᾳ σχολάζων, τῷ
130 ἐφ’ ὑψηλοῦ τοῦ θρόνου καθημένῳ διδασκάλῳ ἔοικεν· ὁ δὲ
πενθῶν, τῷ ἐπὶ κοπρίας καὶ σάκκου. | [7.5b] Ὡς ἐπὶ τῆς

f. 66

[7.4e] Χρόνω σπανίζεται θάλασσα, ὡς φησιν ὁ Ἰώβ, καὶ χρόνω καὶ ὑπομονῇ κατὰ
μικρὸν τὰ εἰρημένα ἐν ἡμῖν προσγίνεται καὶ τελειοῦται. [7.4f] Πυρὸς αἰωνίου
μνήμη καθ’ ἑσπέραν συγκοιμηθήτω σοι, καὶ συναναστήτω σοι καὶ οὐ μὴ σου
ῥαθυμία ἐν καιρῷ ψαλμωδίας κυριεύση ποτέ. [7.4g] Πεισάτω σε πρὸς ἐργασίαν
πένθους, κἄν αὐτό σου τὸ ἔνδυμα. Πάντες γὰρ οἱ νεκροὺς θρηνοῦντες, μέλανα
περιβάλλονται. [7.4h] Εἰ μὲν οὐ πενθεῖς, διὰ τοῦτο πένθει· εἰ δὲ πενθεῖς, διὰ
τοῦτο θρήνει μᾶλλον, ὅτι ἐξ ἀπόνου τάξεως εἰς ἐπίπονον ἑαυτὸν κατήγαγες διὰ
τῶν σῶν πταισμάτων κρίνεται πάντως παρὰ τῷ καλῷ καὶ δικαίῳ ἡμῶν κριτῇ, ὡς
ἐν ἅπασι, καὶ ἐν τοῖς δάκρυσι ἢ τῆς φύσεως δύναμις. Εἶδον γὰρ μικρὰς σταγόνας
δίκην αἵματος μετὰ πόνου προχεομένας· καὶ εἶδον πηγὰς ἀπόνως προχεομένας,
καίπερ ἔγωγε κατὰ τὸν πόνον μᾶλλον, καὶ οὐ κατὰ τὸ δάκρυον τοὺς κάμνοντας
ἔκρινα· οἶμαι δὲ καὶ ὁ Θεός. [7.5a] Οὐχ ἀρμόζει πενθοῦσι θεολογία· διαλύειν γὰρ
αὐτῶν τὸ πένθος πέφυκεν. Ὁ μὲν γὰρ τῷ ἐπὶ θρόνου καθημένῳ διδασκαλικῶ
ἔοικεν· ὁ δὲ, τῷ ἐπὶ κοπρίας καὶ σάκκου διατρίβοντι. Καὶ τοῦτο ἐστίν, ὡς οἶμαι,
ὅπερ καὶ Δαυῖδ, εἰ καὶ διδάσκαλος καὶ σοφὸς ὑπῆρχεν, ἡνίκα ἐπένθει, πρὸς τοὺς
ἐρωτῶντας ἀπεκρίνατο· Πῶς ἄσω τὴν ψῆχόν μου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίᾳ; ἤγουν,
ἐμπαθείας. [7.5b] Καὶ ἐπὶ τῆς κτίσεως, καὶ ἐπὶ τῆς κατανύξεώς ἐστιν αὐτοκίνητος
καὶ /

112/113 χρόνω ... θάλαττα] Job 14, 11

126 αὐτὴν -αὐτοῦ] *Vp.corr.*, αὐτοῦ? τὸ *Va.corr.*

κτίσεως, οὕτω μοι νόει καὶ ἐπὶ τῆς κατανύξεως, ἔστιν
αὐτοκίνητα καὶ ἑτεροκίνητα. [7.5c] Ὅταν ἡ ψυχὴ καὶ μὴ
σπευσάντων ἡμῶν μὴ δέ τι ἐπιτηδευσάντων δακρυώδης
135 γένητο καὶ κάθυγρος καὶ ἡπία, δράμωμεν, ὁ γὰρ δὴ
Παράκλητος, ἀκλήτως ἐλήλυθε παρακληθῆναι ἐν σοὶ, ὕδωρ
ἀναψύξεως διδοὺς, καὶ σπόγγον λύπης θεοφιλοῦς, πρὸς
ἐξάλειψιν τῶν συμπεπτωκότων ἀνιαρῶν· φυλάξαι δὲ ταύτην
ὡς κόρην χρεῶν ὀφθαλμοῦ, μηδὲν τι ἐνθύμιον πράγματος
140 ὑλικοῦ ἐν νῶ λαβόντας, μέχρις ἂν ἀποσμήξῃ τὰ πολυχρόνια
τῶν τραυμάτων ἔλκη καὶ ὑποχωρήσῃ· μεγίστη γὰρ ἡ τῆς
κατανύξεως ταύτης ἰσχὺς καὶ ὠφέλεια, ὑπὲρ τὴν ἐξ ἡμετέρας
σπουδῆς καὶ ἐπινοίας προσγινομένην. [7.5d] Οὐχ ὅτε βούλεται
πενθεῖν ὁ πενθῶν, οὗτος εἰς ἀληθινὸν ἔφθασε πένθος· ἀλλ' ὅτε
145 δεῖ καὶ ἐν οἷς πενθεῖν ἐδιδάχθημεν· ἡνίκα δὴ ὁ τοῦ Θεοῦ πόθος
ἀναφθῆ, καὶ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν εἰλικρινοῦς πίστεως καὶ
ἀγάπης, καὶ ἐλεημοσύνη παντὶ τῷ δεομένῳ προσγένηται.
[7.5e] Τῷ κατὰ Θεὸν πένθει, ἔστιν ὅτε τὸ τῆς κενοδοξίας ἄχαρι
συμπλέκεται δάκρυον· ἐπιγνωσόμεθα δὲ τοῦτο, ὅταν
150 πενθοῦντας ἅμα καὶ πονηρευομένους ἴδωμεν ἡμᾶς αὐτούς.

/ἑτεροκίνητος. [7.5c] Ὅταν ἡ ψυχὴ, καὶ ὑμῶν μὴ σπευσάντων, μηδὲ
ἐπιτηδευσάντων δακρυώδης καὶ κάθυγρος καὶ ἡπία γένηται, δράμωμεν, ὁ γὰρ
Κύριος ἀκλήτως ἐλήλυθε· σπόγγον ἡμῖν διδοὺς λύπης θεοφιλοῦς, καὶ ὕδωρ
ἀναψύξεως δακρύων θεοσεβῶν πρὸς τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἐν τῷ χάρτη
πταισμάτων, φυλάξον ταύτην ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ ἄχρις οὗ ὑποχωρήσῃ· πολλὴ
γὰρ ἡ ἰσχὺς τούτου, ὑπὲρ τὴν τοῦ ἐξ ἡμετέρας σπουδῆς καὶ ἐπινοίας
προσγινομένου· [7.5d] Οὐχ ὅτε βούλεται ὁ πενθῶν, οὗτος κάλλος πέφθακε
πένθους· ἀλλ' ὁ ἐν οἷς ἂν βούληται· καὶ οὐδὲ ἐν οἷς ἂν βούληται, ἀλλ' ὁ καθὼς
Θεὸς βούλεται. [7.5e] Πολλάκις τῷ κατὰ Θεὸν πένθει τὸ τῆς κενοδοξίας
ἀχαρίτωτον συμπλέκεται δάκρυον. Τοῦτο δὲ δοκίμως καὶ εὐσεβῶς
ἐπιγνωσόμεθα, ὅποταν πενθοῦντας καὶ πονηρευομένους ἑαυτοὺς ἴδωμεν.

138/139 φυλάξαι ... ὀφθαλμοῦ] Ps. 16, 8

148 ἡμᾶς αὐτούς] *V^{in ras.}*

[7.5f] Κατάνυξις κυρίως ἐστὶν ἀμετεώριστος ὀδύνη ψυχῆς, μηδεμίαν ἑαυτῇ παράκλησιν ἔχουσα, ἀλλὰ τὴν ἀνάλυσιν ἐννοῦσα μόνον τοῦ σώματος, καὶ τὸν καθ' ὄραν ἐκδεχομένη θάνατον, καὶ τὴν τοῦ Παρακλήτου προσδεχομένη

155 παράκλησιν· τοῦ πάντας παρακαλοῦντος, τοὺς τε πτωχοὺς καὶ ταπεινοὺς τὴν καρδίαν καὶ ὑπερασπίζοντος. [7.5g] ὅσοι ἐν αἰσθήσει καρδίας πένθος | ἐκτήσαντο, οὗτοι μεθ' ἡδονῆς τὸν

160 Παράκλητον ἐπιεικῶς ἐδέξαντο· καὶ οὐ μόνον τὴν ἑαυτῶν ζωὴν οὐκ ἠγάπησαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιον ὡς ἐχθρὸν ἀπεστράφησαν σῶμα. [7.5h] Ὅταν τοῖς πενθοῦσιν ὀργὴν καὶ ὑπερηφανίαν καὶ ψευδεῖς λόγους προσόντας ἐνίδωμεν, τηνικαῦτα, οὐ πλησιάζειν, ἀλλ' ἐκφεύγειν ὅση δύναμις ὡς ἔλαφος ἐκ βρόχων, ὀφείλομεν, οὐ γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος· γέννημα γὰρ δὴ νενοθευμένης καὶ δαιμονιώδους

165 κατανύξεως, οἴησις καὶ λόγοι ψευδεῖς, καὶ τὸ, τί τῶν παρόντων ἐπιζητεῖν, κἂν χρηστὰ εἶναι δοκῇ· ἐπαίνου δ' ἄξια καὶ θαύματος, ταπείνωσις καὶ εὐτέλεια, καὶ τὸ τῶν παρόντων ἀπάντων κατακράτος ἀπέχεσθαι. [7.5i] ὥσπερ τὸ πῦρ ἀναλωτικὸν καλάμης ἐστὶν, οὕτω τὸ δάκρυον τὸ ἀγνόν,

[7.5f] Κατάνυξις κυρία ἐστὶν, ἀμετεώριστος ὀδύνη ψυχῆς μηδεμίαν ἑαυτῇ παρηγορίαν παρέχουσα, μόνην δὲ τὴν ἑαυτῆς ἀνάλυσιν καθ' ὄραν φανταζομένη, καὶ τὴν τοῦ παρακαλοῦντος Θεοῦ τοὺς ταπεινοὺς μοναχοὺς παράκλησιν ὡς ὕδωρ ψυχρὸν προσδεχομένη. [7.5g] Ὅσοι ἐν αἰσθήσει καρδίας πένθος ἐκτήσαντο, οὗτοι καὶ αὐτὴν τὴν ἑαυτῶν ζωὴν ἐμίσησαν· τὸ δὲ ἑαυτῶν σῶμα, ὡς ἐχθρὸν ἀπεστράφησαν. [7.5h] Ὅποταν ἐν τοῖς κατὰ Θεὸν πενθεῖν δοκοῦσιν ὀργὴν καὶ ὑπερηφανίαν θεασώμεθα, τούτων τὰ δάκρυα ἐναντία λογισώμεθα· Ποία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Γέννημα μὲν νενοθευμένης κατανύξεως, οἴησις, ἐπαινουμένης δὲ παράκλησις. [7.5i] ὥσπερ ἀναιρετικὸν τὸ πῦρ καλάμης, οὕτω τὸ δάκρυον τὸ ἀγνόν παντὸς φαινομένου, καὶ νοουμένου ρύπου.

164/165 κοινωνία — σκότος] II Cor. 6, 14

170 παντὸς φαινομένου τὲ ῥύπου καὶ νοουμένου, καθάρσιον
 γίνεται. [7.5j] Ὁ περὶ τῶν δακρῶν λόγος, πολυειδῆς καὶ
 δυσεύρετος τοῖς πατράσιν ἔδοξεν εἶναι· τὰ μὲν, γὰρ ἐκ
 φύσεως· τὰ δ' ἐκ πορνείας. Τὰ πλεῖστα δὲ, ἐκ θλίψεων καὶ
 περιστάσεων τινῶν· εἰσὶ δ' ἄ καὶ ἐκ κενοδοξίας ἡμῖν
 175 ἐγγίνεσθαι ἔφασαν· πρὸς δὲ τούτοις, ἕτερα μὲν εἶναι τὰ διὰ
 ψιλὴν μόνην ἀγάπην συνιστάμενα Θεοῦ· καὶ τὸ ζητεῖν ἐκείνῳ
 προσκολλᾶσθαι· ἕτερα δ' αὖ πάλιν τὰ μνήμης ἕνεκεν θανάτου
 καὶ τῶν μετὰ θάνατον εὐθυνῶν· δύο δὴ ταυτασί καὶ
 τελευταίας τῶν δακρῶν πηγὰς κατέχοντες καὶ
 180 καθαιρόμενοι, τὰς ἄλλας χαίρειν ἐάσωμεν, ὡς οὐδὲν ἐντεῦθεν
 κερδαίνοντες.

[7.6a] Τὸ μὲν ἐξ ἀγαθῶν ἐννοιῶν ἄρξασθαι τοὺς πενθοῦντας
 δακρῶν, καὶ εἰς πονηρὰ καταλῆξαι, οὐ θαυμαστὸν, ὅτι μὴ
 καὶ κατηγορίας ἄξιον· τὸ δ' ἐξ ἐναντίων ἢ φυσικῶν, εἰς
 185 πνευματικὰ | μετακεντρίσαι, τοῦτο δὴ καὶ λίαν ἐπαινετέον, f. 67
 καὶ τῷ Θεῷ, εὐαγὲς καὶ εὐάρεστον. [7.6b] Μὴ θάρρει τοῖς
 δάκρυσιν πρὸ τελείας καθάρσεως· οὐ γὰρ ἔχει πίστιν οἶνος νέος

[7.5j] Ὁ περὶ τῶν δακρῶν λόγος παρὰ πολλοῖς τῶν Πατέρων σκοτεινός τις καὶ
 δυσεύρετος, ἐν τοῖς εἰσαγωγικοῖς μάλιστα εἶναι ὀρίζεται, καὶ ἐκ πολλῶν καὶ
 διαφόρων τρόπων ταῦτα τίκεσθαι. Λέγω δὴ ἐκ φύσεως, ἐκ Θεοῦ, ἐκ θλίψεως
 ἐναντίας· ἐξ ἐπαινουμένης, ἐκ κενοδοξίας, ἐκ πορνείας, ἐξ ἀγάπης, ἐκ μνήμης
 θανάτου, καὶ ἑτέρων πολλῶν· τοὺς δὲ τούτων ἀπάντων τρόπους φόβῳ Θεοῦ
 γυμνάσαντες, τὰ τῆς ἡμετέρας ἀναλύσεως καθαρὰ καὶ ἄδολα ἑαυτοῖς
 περιποιησώμεθα δάκρυα· οὐ γὰρ ἔστιν ἐν αὐτοῖς κλοπὴ ἢ οἴησις. Κάθαρος δὲ
 μᾶλλον καὶ ἀγάπης τῆς εἰς Θεὸν προσκοπῆ, καὶ ἁμαρτίας ἔκπλυσις, καὶ παθῶν
 ἀπάθεια. [7.6a] Τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀγαθῶν ἄρξασθαι τοῦ πένθους δακρῶν, καὶ εἰς
 πονηρὰ καταλῆξαι, οὐ θαῦμα. Τὸ δὲ ἐξ ἐναντίων ἢ φυσικῶν εἰς πνευματικὰ
 μετεγκεντρίσαι ἀξιέπαινον· τοῦτο δὲ τὸ πρόβλημα οἱ περὶ τὴν κενοδοξίαν
 ἐπιρρόεπῳ ἔχοντες, σαφῶς ἐπίστανται. [7.6b] Μὴ πίστευε σαῖς πηγαῖς πρὸ
 τελείας καθάρσεως· οὐ γὰρ ἔχει πίστιν οἶνος εὐθέως ἐκ τῶν ληνῶν ἐγκλειόμενος.

172 θλίψεων] θίψεων

πίθω ἐγκλειόμενος. [7.6c] Ὅτι μὲν ἅπαντα τὰ κατὰ Θεὸν ἡμῶν
δάκρυα πάνυ ὠφέλιμα, ὁ ἀντιλέγων οὐδεὶς· τίς δὲ ἢ ἐκ τούτων
190 ὠφέλεια, οὐχ ἦκιστα καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξόδου γνωσόμεθα.
[7.6d] Ὅστις πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων πορεύεται νύκτα καὶ
μεθημέραν ἑορτάζων τοῖς δάκρυσιν, οὗτος πρόδηλον, ὡς τῆς
ἀλήκτου τοῦ Δεσπότητος χαρᾶς ἔσται συμμετοχός· ὁ δὲ τῶν
ἐνταῦθα μὲν ἡδέων ἐφιέμενος· τῇ γαστρὶ δὲ ἑορτάζων καὶ
195 τοῖς πότοις ἐγκείμενος· φιλοτιμίαις τὲ ἀκαιροῖς καὶ
ἐπιδείξεσιν ἐνηδόμενος, καὶ τὸ σύμπαν ὑπὸ τῆς κενῆς
ἐπαιρόμενος δόξης, οὗτος ἐκὼν τοῦ καθαροῦ πένθους
δραπέτης γινόμενος, εἰς τὸ καυστικὸν πάντως καὶ διαιωρίζον
ἀπελεύσεται πένθος. [7.6e] Οὔτε καταδίκους ἐν ταῖς εἰρκταῖς
200 ἡδονῇ, οὔτε φιλοσοφοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἑορτή.

[7.7a] Γενοῦ ὡς βασιλεὺς ἐν τῇ σῆ καρδίᾳ ὡς ἐφ' ὑψηλοῦ τοῦ
θρόνου, τῆς σαυτοῦ διανοίας καθήμενος· καὶ λέγων τῷ
γέλῳτι καὶ ταῖς δάκρυσιν καὶ τῇ τῆς ψυχῆς διὰ Θεὸν
περιωδυνία. “τάχιστα μοι παράστητε”· καὶ τῷ δούλῳ μὲν,
205 τυραννεῖν δὲ ἐπιχειροῦντι σώματι, “ποίησον τοῦθ' ὅσα
προστάττω”· εἰ δ' οὖν, μυρίαὶς κακώσεων ἰδέαις περιβληθήση.

[7.6c] Ὅτι μὲν ἅπαντα τὰ κατὰ Θεὸν ἡμῶν δάκρυα ὠφέλιμα, ὁ ἀντιλέγων οὐδεὶς·
τίς δὲ ἐκ τούτων προσγινομένη ὄνησις, ἐν καιρῷ τῆς ἐξόδου γνωσόμεθα. [7.6d]
Ὅστις ἐν πένθει διηκεῖ κατὰ Θεὸν πορεύεται, οὗτος καθ' ἡμέραν ἑορτάζων οὐ
παύεται. Ὅς σωματικῶς ἑορτάζων οὐ παύεται, τοῦτον πένθος αἰώνιον μέλλει
διαδέχεσθαι. [7.6e] Οὐκ ἔστι καταδίκους ἐν φυλακῇ χαρμονή, καὶ οὐκ ἔστι
μοναχοῖς ἀληθινοῖς ἐπὶ γῆς ἑορτή. Καὶ ἴσως διὰ τοῦτο ἐκεῖνος ὁ καλλίπενθος
στενάζων ἔλεγεν· Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου, τοῦ ἀγαλλιασθῆναι
λοιπὸν ἐν τῷ ἀρρήτῳ φωτί σου. [7.7a] Γενοῦ ὡς βασιλεὺς ἐν τῇ σῆ καρδίᾳ, ὑψηλός
ἐν ταπεινώσει καθήμενος, καὶ κελεύων τῷ γέλῳτι· Πορεύου, καὶ πορεύεται· καὶ
τῷ κλαυθμῷ τῷ γλυκεῖ· Ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ ἡμῶν, καὶ τυράννῳ
σώματι· Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.

[7.7b] Εἴ τις τὸ μακάριον τοῦτο καὶ χάριεν πένθος, ὥσπερ διπλοῖδα νυμφικὴν ἐνεδύσατο, οὗτος τὸν τῆς ψυχῆς πλοῦτον ὅς τις ποτ' ἔστιν ἔγνω, καὶ τὸν τοῦ κόσμου διέπτυσσε γέλωτα.

210 [7.7c] Μακάριος μὲν μοναχός, ὁ τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς, τὰ τε ὄντα καὶ τὰ ἐσόμενα παρὰ Θεοῦ τοῖς δάκρυσι καθαρθεῖς, | ὡς f. 67^v
οἶόν τε καὶ ὡς χρῆ συνορᾶν δυνάμενος· οὐχ ἦττον δ' ἐπαινετέος καὶ μακαριστέος κἀκείνων πάντως ἐπέτυχον ἔνιοι. [7.7d] Εἶδον ἐγὼ προσαίτας ἀναιδεῖς ἀστείοις τισὶ
215 ῥήμασιν, αὐτὰς τὰς τῶν βασιλέων καρδίας εἰς συμπάθειαν τινὰ κατακλίναντας· καὶ εἶδον πένητας ἀρετῶν ἐστερημένους, οὐκ ἀστείοις, ἀλλὰ μᾶλλον ταπεινοῖς τισι καὶ σκοτεινοῖς καὶ ἐξηπορημένοις ῥήμασιν, ἐκ βαθείας καὶ ἀπεγνωσμένης καρδίας, πρὸς τὸν οὐράνιον βασιλέα
220 ἀναισχύντως καὶ συνεχῶς κρᾶζοντας· καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ, τὴν φύσει μᾶλλον δ' ὑπὲρ φύσιν αὐτῷ προσοῦσαν εὐσπλαγχνίαν τὲ καὶ συμπάθειαν, ἐκκαλεσαμένους καὶ οἶον εἰπεῖν βιασαμένους. [7.7e] Οὔτε τοῖς σαυτοῦ δάκρυσι φυσιοῦσθαί σε δεῖ, οὔτε τοὺς μὴ δακρύνοντας ἐξουθενεῖν· μὴ
225 πη τὸν σὸν πλοῦτον ἀποσυληθῆς καὶ εἰς τὰ μέγιστα σαυτὸν

[7.7b] Εἴ τις τὸ μακάριον καὶ κεχαριτωμένον πένθος ὥσπερ διπλοῖδα νυμφικὴν ἐνεδύσατο, οὗτος τὸν τῆς ψυχῆς πνευματικὸν ἐγνώρισε γέλωτα. Τίς ἄρα τοιοῦτός ἐστιν ὅς τὸν ἑαυτοῦ χρόνον ἅπαντα τὸν ἐν τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ οὕτως δεδαπάνηκεν εὐσεβῶς, ὡς μὴ ἡμέραν, μὴ ὥραν, μὴ ῥοπήν ζημιωθεῖν ποτε, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ ταύτην ἐξαναλώσει, λογιζόμενος ὡς οὐκ ἔστι τὴν αὐτὴν ἡμέραν δις ἐν τῷ βίῳ θεάσασθαι. [7.7c] Μακάριος μὲν μοναχός, ὁ τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασιν ταῖς νοεραῖς δυνάμεσιν ἐνατενίζει δυνάμενος· ἄπτωτος δὲ ἀληθῶς ὁ τὰς ἑαυτοῦ παρεῖας τοῖς αἰσθητοῖς ὄμμασιν ἐκ μνήμης θανάτου καὶ πταισμάτων διηλεκῶς καταβρέχων τοῖς ζῶσι δάκρυσι κοπιῶ δὲ πιστεύειν ὡς χωρὶς τῆς δευτέρας καταστάσεως, ἢ προτέρα ἐβάδισεν. [7.7d] Εἶδον ἐγὼ προσαίτας, καὶ πτωχοὺς ἀναιδεῖς, ἀστείοις τισὶ ῥήμασι, καὶ αὐτὰς τὰς βασιλέων καρδίας εἰς συμπάθειαν συντόμως κατακλίναντας. Καὶ εἶδον πτωχοὺς καὶ πένητας τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀστείοις, ἀλλὰ μᾶλλον ταπεινοῖς τισι, καὶ σκοτεινοῖς, καὶ ἐξαπόροις ῥήμασιν ἐκ βαθείας καὶ ἀπεγνωσμένης καρδίας πρὸς τὸν ἐπουράνιον βασιλέα ἀναισχύντως καὶ ἐπιμόνως ἀνακρᾶζοντας· καὶ τῇ αὐτῶν βίᾳ τὴν ἀβίαστον αὐτοῦ βιασαμένους εὐσπλαγχνίαν καὶ φύσιν· [7.7e] ὁ ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ δάκρυσι ψυχικῶς φυσιοῦμενος, καὶ τοὺς μὴ δακρύνοντας ἐν ἑαυτῷ κατακρίνων, ὁμοίος ἐστι τῷ ὄπλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ ἐχθροῦ ἐκ τοῦ βασιλέως αἰτησαμένῳ, ἑαυτὸν δὲ ἐν τούτῳ διαχειρησαμένῳ.

ζημιώσης· εἶτα ζητῶν, οὐ ῥαδίως ἀναλάβης αὐτά. [7.7f] Οὐχ ἀπλῶς ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ θρηνεῖν καὶ ἀσχάλλειν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοῖς πλημμελήμασιν ἀναλόγως ἐπιμετρεῖν· σὺν χαρᾷ δέ τινι καὶ τῇ τῆς ἐλπίδος εὐθυμία, τὸν ποθούμενον
230 ἐπιζητεῖν. [7.7g] Ἄνελε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ περιττὸν τὸ κατώδυνον δάκρυον· οὐ χρεῖα γὰρ ξυροῦ μὴ παρόντος μώλωπος. [7.7h] Οὐκ ἦν ἐν τῷ Ἀδὰμ πρὸ τῆς παραβάσεως δάκρυον· οὐ δὴ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καταργουμένης τῆς ἁμαρτίας, εἶπερ ἐκεῖθεν ἀπέδρα πᾶσα ὀδύνη λύπη καὶ
235 στεναγμός.

[7.8a] Εἶδον ἐν τισι μεμεστωμένον δακρῶν πένθος· ἐν ἑτέροις δὲ, δι' ἀπορίας δακρῶν, ὀδύνην καὶ στεναγμούς καὶ κατήφειαν· καὶ δὴ καὶ τῷ μὴ δακρύειν, ἕτερον προσγενόμενον πένθος | ποθεινὸν ἐμοὶ καὶ ταπεινώσεως πρόξενον, εἶπερ καὶ f. 68
240 οἱ διψῶντες ἐνταῦθα δάκρυα, ἐκεῖ παρεκλήθησαν, κορεσθέντες τῆς πνευματικῆς τοῦ νέκταρος πόσεως. [7.8b] Εἴωθε πολλάκις ἐπαίρειν τοὺς κουφοτέρους τὰ δάκρυα· διὰ τοι τοῦτο, καὶ τινὰς ὁ Θεὸς ἀφείλεν αὐτά, ἵν' ὅπως ἑαυτοὺς

[7.7f] Οὐ δέεται, ὦ οὔτοι, οὐδὲ βούλεται Θεὸς ἄνθρωπον ἐξ ὀδύνης καρδίας πενθεῖν· ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτὸν ἐν γέλωτι ψυχῆς ἀγάλλεσθαι. [7.7g] Ἄνελε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ περιττὸν τὸ κατώδυνον δάκρυον τοῖς αἰσθητοῖς ὄμμασιν. Οὐδὲν γὰρ ξηρίου μὴ παρόντος μώλωπος. [7.7h] Οὐκ ἦν ἐν τῷ Ἀδὰμ πρὸ τῆς παραβάσεως δάκρυον· ὥσπερ οὐδὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν λοιπὸν καταργουμένης τῆς ἁμαρτίας· Εἶπερ ἀπέδρα ὀδύνη τότε, λύπη καὶ στεναγμός. [7.8a] Εἶδον ἐν τισι πένθος, καὶ εἶδον ἐν ἑτέροις διαπορίαν πένθους· πένθος καίπερ ἔχοντες, ὡς μὴ κατέχοντες διάκεινται· καὶ διὰ τῆς καλῆς ἀγνείας ἄσυλοι διαμένουσι. Καὶ οὔτοι εἰσι, περὶ ὧν εἴρηται· Κύριος σοφοὶ τυφλοὺς. [7.8b] Πέφυκε πολλάκις τοὺς κουφοτέρους καὶ τὸ δάκρυον ἐπαίρειν· διόπερ καὶ τισιν οὐ δίδεται οἵτινες ἐπὶ τῇ τούτου ζητήσῃ, ἑαυτοὺς/

234/235 ἀπέδρα – στεναγμός] Neoph. Incl., Dec. Hom. 10, 12 l. 4 Greg. Palam., Hom. 32, 10 l. 12

235 καί?] καὶ

245 ταλανίζοντες, εἰς τὸ τῆς ταπεινώσεως βάθος, καὶ ἄκοντες
κατενεχθῶσιν. [7.8c] Ἐπιτηρήσαντες, πολλάκις εὐρομεν
γελοῖον τι παρὰ τῶν δαιμόνων γινόμενον· κορεσθέντας γὰρ
ἡμᾶς, κατανύσσουσι· καὶ νηστεύοντας, πάλιν σκληρύνουσι·
ἴν' ἀπατηθέντες τοῖς νόθοις δάκρυσιν, ἑαυτοὺς τῇ μητρὶ τῶν
250 παθῶν ἐκδῶμεν τροφῇ· οἷς οὐ πείθεσθαι δεῖ· μᾶλλον δὲ
τοῦναντίον ἀνθίσταται.

[7.9a] Ἐγώ γε καὶ αὐτὴν τὴν τῆς κατανύξεως ποιότητα ἐννοῶν,
ἐξίσταμαι, πῶς πένθος λύπης λεγόμενον, τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν
εὐφροσύνην τῇ ψυχῇ ἐνίησι, καὶ τὴν χαρὰν ἀποτίκτει ὡς
κηρίον ἀεὶ ποτε; τί οὖν ἐκ τούτου συνίημι; δῶρον μέγιστον
255 τοῦτ' εἶναι Θεοῦ, ὡς καὶ πρότερον εἴρηται· ἐνταῦθα λεληθότως
παρακαλοῦντος ἡμᾶς διὰ τῆς τοιαύτης κατανύξεως εἰς τὴν
ἐκεῖθεν ἀνάπαυσιν, ὡς καὶ τὸ νῦν ῥηθησόμενον, διατοῦτ' ἤδη
λεχθήσεται. [7.9b] Στέφανός τις οἰκῶν ἐνταῦθα τὸν ἐρημικὸν
καὶ ἡσύχιον ἀσπαζόμενος βίον, ἐπὶ συχνοῖς ἔτεσι πρότερον
260 φροντιστηρίῳ τινὶ προσδιατρίψας, εἶτα, ἄνεισιν εἰς τὸ ὄρος ἐν
ᾧ τὰς διατριβὰς ὁ θεόπτης Ἡλίας πεποίητο· ἐν ᾧ που

/ταλανίζουσι, καὶ καταδικάζουσι, στεναγμοῖς καὶ κατηφεία καὶ λύπη ψυχῆς καὶ
βαθεῖα σκυθρωπότητι, καὶ ἔξαπορία, ἅπερ ἀναπληροῦν τὸν τοῦ δακρύου τόπον
ἀκινδύνως πεφύκασι, εἰ καὶ εἰς οὐδὲν παρ' αὐτοῖς συμφερόντως λογίζονται.
[7.8c] Ἐπιτηρήσαντες πολλάκις εὐρήσομεν γελοῖον πικρὸν παρ' αὐτοῖς δαίμοσι
καθ' ἡμῶν γινόμενον. Κορεσθέντας γὰρ ἡμᾶς κατανύσσουσι, καὶ νηστεύοντας
σκληρύνουσι, ἵνα τοῖς νόθοις δάκρυσιν ἀπατηθέντες τῇ μητρὶ τῶν παθῶν
τροφῇ, ἑαυτοὺς ἐκδώσωμεν· οἷσιν οὐ πείθεσθαι δεῖ· μᾶλλον δὲ τοῦναντίον
ποιεῖν. [7.9a] Ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν τῆς κατανύξεως ποιότητα ἐννοῶν ἐξίσταμαι·
πῶς δὲ πένθος, καὶ λύπη λεγομένη τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐφροσύνην ἐνδοθεν
ὡσπερ μελικηρίῳ συμπεπλεγμένην κέκτηται. Τί δὲ ἐκ τούτου μανθάνομεν; Ὅτι
κυρίως Κυρίου δῶρον ἢ τοιαύτη κατάνυξις καθέστηκεν· οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ψυχῇ
τότε ἀνήδονος ἡδονή, τοῦ Θεοῦ λεληθότως παρακαλοῦντος τοὺς
συντεθλασμένους τῇ καρδίᾳ· πρὸς δὲ ὄντως πένθους ἐναργεστάτου, καὶ ὀδύνης
ὄνησιφόρου ὑπόθεσιν ἀκούσωμεν ψυχωφελοῦς καὶ ἐλεεινοτάτου διηγήματος.
[7.9b] Στέφανός τις οἰκῶν ἐνταῦθα, τὸν ἐρημικὸν καὶ ἡσύχιον ἀσπαζόμενος βίον
χρόνους τε ἱκανοὺς ἐν μοναδικῇ διατρίψας παλαιστρα, νηστεῖαις τε μάλιστα καὶ
δάκρυσιν κατακεκοσμημένος, καὶ ἐτέροις ἀγαθοῖς πλεονεκτήμασι
περιηρησμένος ὑπάρχων, ἐκέκτητο τὴν κέλλαν πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ἀγίου
καὶ θεόπτου Ἡλίου ἐν τῷ ἀγίῳ τούτῳ ὄρει/

στενώτατον οἶκον δειμάμενος, ἐκεῖσε φέρων ἑαυτὸν
 εἰσῳκίσατο, νηστείας κατατρύχων καὶ ἀγρυπνίας καὶ
 δάκρυσιν· οὗτος ἐκεῖθεν ἀπαναστὰς, τὸ οὕτω πως ἐγχωρίως
 265 καλούμενον Σίδην κατείληφεν, ὡς τραχὺ καὶ σκληρὸν ὄν, καὶ
 πᾶσιν | ἀνθρώποις σχεδὸν ἀνεπίβατον· ὡς δὲ κἀκεῖ χρόνον f. 68^v
 καθῆστο τινὰ, πάλιν ἐπάνεισι πρὸς τὸ ὄρος, ἔνθα πρότερον
 καὶ τὸν οἰκίσκον ἐκεῖνον ἐδείματο· καὶ νόσῳ βαρεῖα ληφθεὶς,
 λογοθέσιον οἶμοι καθωρᾶτο ὑπὸ πάντων γινόμενον, ἔλεγε
 270 γὰρ ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικούτος τὴν ἀρετὴν ὡς μετὰ τινων
 διαλεγόμενος· “Ναὶ ὄντως ἐποίησα· ἀλλ’ ἔκλαυσα·
 ἀλλ’ ἐδικόνησα”· ἔστι δ’ ὅτε καὶ ἐπὶ τισιν ἔλεγε, “Ναὶ ἀληθῶς·
 πρὸς ταῦτ’ οὐκ ἔχω τί ἐξειπεῖν, ἐν τῷ Θεῷ ἔστι τὸ ἔλεος. Βαβαὶ
 ὁ ἐν ἡσυχίᾳ περὶ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη βεβιωκώς”, ἔστιν ὅτε
 275 ἐπὶ τισιν ἔλεγεν, “Οὐκ ἔχω πρὸς ταῦτα τί εἰπεῖν· πῶς οὐκ ἦν
 ἐκεῖ ἢ τοῦ Ἰεζεκιήλ φωνῆ, ἢ λέγουσα, ἐν ᾧ σε εὗρω εἶπεν ὁ
 Θεὸς ἐκεῖ καὶ κρινῶ”· οὐδὲν τοιοῦτον ἐδυνήθης τοῦ Θεοῦ
 ἀπολογήσασθαι ἄνθρωπος· ἐμοὶ δοκεῖν, διὰ τῆς ἄγαν ἐθέλων
 ταπεινώσεως, τούτους ἀπώσασθαι· οὐ γὰρ δὴ ἄλλη τοιαύτη
 280 ἀπολογία τοῖς δαίμοσιν ἰσχυρά· Θεῷ δὲ πάντας ἔξεστι τοὺς

/ οὗτός τε, οὗτος ὁ αἰδιδμος κατείληφε σκοπῶ πρὸς σκοπὸν ἐνεργεστέρας καὶ
 στενοτέρας, καὶ ἐπιπόνου μετανοίας, τὸν τόπον τῶν ἀναχωρητῶν, τὸν
 καλούμενον Σίδδην, πεποικῶς τε ἐκεῖσε ἐν στενοτάτῃ καὶ ἐπιτεταγμένῃ διαίτῃ
 χρόνους τινὰς, ἐπεὶ ἀπαράκλητος ὁ τύπος καὶ πάσης ἀνθρώπου διόδου
 ἀνεπίβατος. ὡς ἔτυχεν ἂν ἀπὸ ἐβδομήκοντα μιλιῶν τοῦ κάστρου, ἀνέρχεται περὶ
 τὰ ἑαυτοῦ ἔσχατα ἐν τῷ ἰδίῳ κελλίῳ ἐν τῇ ἀγία κορυφῇ ὁ γέρων. Εἶχε δὲ ἐκεῖ καὶ
 δύο μαθητὰς Παλαιστίνους εὐλαβεῖς πάντῃ· οἱ καὶ ἐφύλαττον τὸ κελλίον τοῦ
 γέροντος. Ποίησας οὖν ὀλίγας ἡμέρας ὁ γέρων ἀσθενεῖ ἀσθένειαν, ἐν ἣ καὶ
 ἐπιτελειώθη. Πρὸ οὖν μιᾶς ἡμέρας τοῦ ἀναλύσαι, ἐξίσταται τῷ νοῖ καὶ τῶν
 ὀφθαλμῶν ἀνεωγμένων κατενόει εἰς τὰ δέξια, καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ τῆς κλίνης·
 καὶ ὡς ὑπὸ τινων λογοθετούμενος, ἔλεγε πάντων ἀκουόντων τῶν περισταμένων,
 ποτὲ μὲν· Ναὶ, ὄντως, ἀλήθεια, ἀλλ’ ἐνήστευσα τοσοῦτους χρόνους ὑπὲρ τούτου
 εἶτα πάλιν· Οὐχί, ὄντως ψεύδεσθε, τούτο οὐκ ἐποίησα· καὶ πάλιν· Ναὶ, ἀληθῶς
 τοῦτο, ναί· ἀλλ’ ἔκλαυσα, ἀλλὰ δικόνησα· καὶ πάλιν· Οὐχί, ὅπως κατηγορεῖτέ
 μου. Ἔστι δὲ ὅτε εἰς τινὰ ἔλεγε· Ναὶ, ἀληθῶς, ναί· καὶ πρὸς τούτο τί εἰπεῖν οὐκ
 οἶδα· ἐν τῷ Θεῷ ἔστιν ἔλεος. Καὶ ἦν ἀληθῶς θέαμα φρικτὸν καὶ φοβερὸν,
 ἀόρατον καὶ ἀσυγχώρητον λογοθέσιον· καὶ τὸ φοβερότερον, ὅτι καὶ ἂ οὐκ
 ἐποίησε, κατηγοροῦν αὐτοῦ. Βαβαὶ, ὁ ἡσυχαστὴς καὶ ἀναχωρητὴς /

276/277 cf. Ez. 33, 12–16

ράθυμους καὶ ἀναπεπτωκότας, πρὸς μετάνοιαν διεγειραι, διὰ
 τῆς τοιαύτης φρικώδους καὶ φοβερᾶς διαλέξεως· τινές
 δ' ἔφρασαν καὶ σκύμνον ἐν τῷ ὄρει ταῖς αὐτοῦ χερσὶν
 ἀνατρέφειν τὸν τοιοῦτον ἀγωνιστήν.

- 280 [7.10a] Ὡσπερ γυνή, τὸν σύνοικον ἄνδρα ἀποβαλοῦσα, ἐπὶ τῷ
 καταλειφθέντι ταύτης νιῶ, τὰς ἐλπίδας σαλεύει, καὶ οὐ
 μικρὸν ἐπὶ τούτῳ τρέφει τὴν ἡδονὴν, οὕτω καὶ ψυχὴ εἰς βάθος
 ἐμπεσοῦσα κακῶν, οὐκ ἐξ ἄλλης, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν δακρῶν
 ῥοῆς, τὴν παραμυθίαν κομίζεται· ταυτὶ δὲ γεννᾷ σιωπὴ καὶ
 285 πάντων τῶν παρόντων ὡς προέφημεν καταφρόνησις.
 [7.10b] Γαστρὸς κρατεῖν· ἀκράτου ἀπέχεσθαι· τοῖς ἄρχουσι μὴ
 συμφέρεσθαι· τοῖς πρεσβυτέροις ὑπέικειν τῶν ἀδελφῶν· μὴ
 τὴν ὀφροῦν αἶρειν, μὴ δ' ὑπερνεφεῖν· ταῦτα τηρῶν ἀδελφεῖ, καὶ
 τὴν τοῦ θανάτου μελέτην ἔχων ἀεὶ, καὶ δακρῶν ἀφθονίαν
 290 ἔξεις, καὶ δόξαν λήψῃ, τὴν μηδέποτε λήγουσαν.
 [7.10c] Ἐπνευσεν ἔν τισι τὸ μακάριον πένθος καὶ ἡ τῆς

f. 69

/ ἔλεγεν εἰς τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων, ὅτι Πρὸς ταῦτα εἰπεῖν οὐκ οἶδα, ἔχων
 που λοιπὸν περὶ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη μοναχός, καὶ ἔχων τὸ δάκρυον. Οἱ μοι, οἱ
 μοι, ποῦ ἦν τότε ἡ τοῦ Ἰεζεκιήλ φωνή, ἵνα εἴπη πρὸς αὐτούς, ὅτι Ἐν ᾧ εὗρω σε, ἐν
 αὐτῷ καὶ κρινῶ σε, εἶπεν ὁ Θεός. Ὅντως οὐδὲν τοιοῦτον εἰπεῖν ἠδυνήθη· τίνος
 χάριν δόξα τῷ μόνῳ γινώσκοντι· τινές δέ μοι, ὡς ἐπὶ Κυρίου διηγήσαντο, ὅτι καὶ
 λεοπάρδω ἀπὸ χειρὸς παρέβαλεν εἰς τὴν ἔρημον· καὶ οὕτω λογοθετούμενος, τοῦ
 σώματος ἐχωρίσθη, τί τὸ κριμα, ἢ τὸ πέρας, ἢ ἀπόφασις αὐτοῦ, ἢ τὸ τέλος τοῦ
 λογοθεσίου κατάδηλον μὴ ποιησάμενος. [7.10a] Ὡσπερ χήρα τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα
 ἀποβαλοῦσα, καὶ μονογενῆ υἱὸν κεκτημένη μετὰ Κύριον, ἐκείνον μόνον
 παραμυθίαν κέκτηται· οὕτω καὶ ψυχῆς πεσοῦσης οὐκ ἔστι παραμυθία τις ἕτερα ἐν
 καιρῷ ἐξόδου, ὡς οἱ κόποι τοῦ λαιμοῦ, καὶ τὸ δάκρυον. Οὐ μελωδήσουσιν οἱ
 τοιοῦτοί ποτε, οὐδὲ ἀλαλάζουσιν ἐν ὕμνοις πρὸς ἑαυτούς· λυμαντικά γὰρ τὰ
 τοιαῦτα τοῦ πένθους καθεστήκασιν. Ἄν διὰ τούτων προσκαλεῖσθαι αὐτὸ
 ἐπιτηδεύῃς, ἔτι πόρρω ἀπὸ σου ἀφέστηκε τὸ ἔργον· πένθος γὰρ ἔστιν
 πεποιωμένον ἄλγημα ψυχῆς ἐμπύρου· πρόδρομον ἐν πολλοῖς τῆς μακαρίας
 ἀπαθείας τὸ πένθος γέγονε, προεπτεπίσαν, καὶ προσαρῶσαν, καὶ ἀναλῶσαν τὴν
 ὕλην. [7.10b-c] Διηγήσατό μοι τις τούτου τοῦ καλοῦ ἐργάτης δόκιμος, ὅτι περ,
 φησὶν, ἐπιτηδεύοντί μοι πολλάκις πρὸς κενοδοξίαν, ἢ ὀργὴν, ἢ γαστρὸς κόρον
 ἐκφέρεσθαι, ὁ τοῦ πένθους ἔσωθεν διεμαρτύρατό μοι λογισμός, καὶ φησι· Μὴ
 κενοδοξήσης, ἐπὶ ἀναχωρῶ σου, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων παθῶν. Ἐγὼ δὲ πρὸς
 αὐτὸν ἔλεγον· Οὐ μὴ σου παρακούσω ποτὲ, ἄχρις οὐ τῷ Χριστῷ παραστήσης.

288 τὴν — αἶρειν] Gre. Naz., *De Mod*; col. 196, l. 44 Jos. Cal., *Vit. Greg.* l. 105 Ath.
 Con., *Epi. ad Andr.* 69 l. 191

ἀπαθείας ρίζα ἐβλάστησε, τοῦ Θεοῦ τὴν ὕλην τῶν παθῶν
 πρότερον κατασβέσαντος. [7.10d] Ἄβυσσος μὲν πένθους,
 παράκλησιν ἐξεκαλέσατο· καθαρότης δὲ καρδίας, ἐδέξατο
 295 ἔλλαμψιν· ἔλλαμψις δ' ἐστίν, ἄρρητος ἐνέργεια, νοουμένη
 ἀγνώστως καὶ ὄρωμένη ἀοράτως. [7.10e] Παράκλησις ἐστὶ,
 περιωδύνου ψυχῆς ἀνάψυξις· νηπίου δίκην ἐν ταυτῷ
 κλαυθμυριζομένη καὶ φαιδρῶς μειδιῶσα· ἀντίληψις ἐστὶ,
 ψυχῆς ἀνακαίνισις, ὑπὸ λύπης, καταπεσούσης· τὸ κατώδυνον
 300 δάκρυον, εἰς ἀνώδυνον θαυμασίως μετασκευάζουσα.
 [7.10f] Δάκρυον θανάτου ἀπέτεκε φόβον· φόβου δὲ τεκόντος
 ἀφοβίας, ἐπεφάνη χαρὰ· χαρᾶς δὲ ἀνεκλαλήτου
 βλαστησάσης, τῆς ὁσίας ἀγάπης ἀνέτειλεν ὁ καρπός. Οὐπερ ὁ
 μετασχῶν, οὐκ ἀποθανεῖται· ἀλλ' αἰωνίως ζήσεται καὶ
 305 διαιωρίζουσιν ἕξει τὴν εὐφροσύνην.

[7.11a] Ἀπόθου ὡς οὐκ ἄξιός ἐν χειρὶ ταπεινώσεως,
 ἐπιδημοῦσαν χαρὰν, ἵνα μὴ λίαν εὐάγωγος ᾖν, δέξῃ λύκον
 ἀντὶ ποιμένος. [7.11b] Μὴ πρόστρεχε θεωρία ἐν οὐ καιρῷ
 θεωρίας, ἵνα σου τὸ κάλλος τῆς ταπεινώσεως ἀνατείλῃ· καὶ

[7.10d] Ἄβυσσος μὲν πένθους παράκλησιν ἐθεάσατο. καθαρότης δὲ καρδίας
 ἐδέξατο ἔλλαμψιν. Ἐλλαμψις ἐστὶν ἄρρητος ἐνέργεια, νοουμένη ἀγνώστως, καὶ
 ὄρωμένη ἀοράτως. [7.10e] παράκλησις ἐστὶν ἐνωδύνου ψυχῆς ἀνάψυξις, νηπίου
 δίκην ἐν ἑαυτῇ κλαυθμυριζομένης ἅμα καὶ φαιδρῶς μειδιώσης. Ἀντίληψις ἐστὶ
 ψυχῆς ἀνανέωσις, καταπεσούσης λύπη, τὸ ἐνώδυνον δάκρυον εἰς ἀνώδυνον
 θαυμασίως μεταποιήσασα. [7.10f] Δάκρυα ἐξόδου ἀπέτεκον φόβον· φόβου δὲ
 τεκόντος ἀφοβίαν, ἐπιφαίνει χαρὰ, χαρᾶς δὲ ἀκαταλήκτου ληξάσης τῆς ὁσίας
 ἀγάπης, ἀνέτειλε τὸ ἄνθος. [7.11a] Ἀπόθου ὡς οὐκ ἄξιός ἐν χειρὶ ταπεινώσεως
 ἐπιδημοῦσαν χαρὰν, ἵνα μὴ εὐπαράδεκτος ᾖν, δέξῃ λύκον ἀντὶ ποιμένος. [7.11b]
 Μὴ πρόστρεχε θεωρία ἐν οὐ καιρῷ θεωρίας, ἵνα σου τοῦ κάλλους τῆς
 ταπεινώσεως καταδιώξῃται./

278/279 λύκον — ποιμένος] Ev. Pont., *De Orat.* col. 1193, l. 1 Io. Chry., *Epis. ad Oly.*
 8.1.38

- 310 ἐπικαίρως ἐν ἀγνῶ γάμῳ σοι συναφθῆ. [7.11c] Τὸ βρέφος ἐν ἀγκάλαις βασταζόμενον, χαρᾶς πληροῦται· καὶ τῆς μητρὸς δὲ προσολίγον οἰκονομικῶς ὑποχωρησάσης, εἴτ' ἐξαίφνης αὐθις φανείσης χαρᾶς ὁ παῖς ὁμοῦ καὶ λύπης ἀνάμεστος γίνεται. Χαρᾶς μὲν, | ἄτε τὴν ποθουμένην εὐθέως καὶ παρ' ἐλπίδας f. 69^v
- 315 ἰδὼν λύπης δὲ, ἄτε διὰ χρόνου, καὶ τὴν ἐπιτοσοῦτον ταύτης ἀνατυπῶν στέρησιν· κρύπτουσα δ' ἑαυτὴν ἢ μητῆρ, τὸν παῖδα προσφυῶς ἐκπαιδεύει καὶ διηνεκῶς αὐτῆς ἔχεσθαι, τὸ τῆς ἀγάπης ἐντεῦθεν ὑπανάπτουσα πῦρ. Ὁ δακρῶν στερηθεὶς, τὸ λεγόμενον νοήσει. [7.11d] Οὐθ' ὁ θανάτου δίκην ὀφείλων
- 320 ἐκτίσαι, θεάτρων ἐν νῶ καὶ συνόδων πρόνοιαν ἔξει, οὔτε τῶ θρηνοῦντι, τρυφῆς ποτε καὶ κενῆς δόξης ἔρως παρενοχλήσει. [7.11e] Ὡσπερ τῇ ὠδινούσῃ καὶ ἐπιτόκῳ, ὀδύνας παρενοχλοῦσιν, οὕτω καὶ τῇ πενθούσῃ ψυχῇ, νύκτωρ καὶ μεθημέραν ὀδύνας τε καὶ λύπαι ἐγγίνονται· ἀλλ' εἰ δίκαιος καὶ
- 325 ὄσιος ὁ Κύριος, καὶ τὸν λόγῳ ἡσυχάζοντα, λόγῳ κατανύσσει· καὶ τὸν λόγῳ ὑποτασσόμενον, μεθημέραν εὐφραίνει· ὁ δὲ θάτερον τούτων οὐκ ἀνοθεύτως μετερχόμενος, τοῦ τε κατὰ Θεὸν πένθους ἅμα, καὶ τῆς θείας εὐφροσύνης δικαίως

/ καὶ καταλήψεται, καὶ εἰς αἰῶνα αἰῶνων συναφθήσεται σοι ἐν πανάγνῳ γάμῳ. [7.11c] Ἐν ἀρχαῖς μὲν αὐταῖς γνωρίζων ὁ νῆπιος τὸν πατέρα, χαρᾶς ὅλος πεπληρωμένος γίνεται· τούτου δὲ πρὸς χρόνον οἰκονομικῶς ἀποδημοῦντος, εἶτα πάλιν ἐπιδημοῦντος, χαρᾶς ὁ παῖς καὶ λύπης ἀνάμεστος γίνεται· χαρᾶς μὲν, ὡς τὸν ποθούμενον ἰδὼν· λύπης δὲ, διὰ τὴν τοῦ τοσοῦτου χρόνου τοῦ καλοῦ κάλλους στέρησιν. Κρύπτει μῆτηρ ἑαυτὴν τοῦ νηπίου, καὶ τούτου ἐνοδύνως ἐπιζητοῦντος αὐτὴν ὀρώσα, τέρεται, παιδεύουσα, αὐτὸ διηνεκῶς προσκολλᾶσθαι αὐτῇ· καὶ τὸ φίλτρον αὐτοῦ τὸ πρὸς ἑαυτὴν σφοδρῶς ἀναφλέγουσα. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω, φησὶν ὁ Κύριος. [7.11d] Οὐ μεριμνήσει ὁ τὴν ἀπόφασιν εἰληφῶς κατάδικος τὰς θεάτρων διοικήσεις· καὶ οὐ μὴ προσχῆ ὁ ἐναργῶς θρηνῶν, τρυφῆ, ἢ δόξῃ, ἢ ὀργῇ, ἢ ὀξυκολίᾳ ποτέ. [7.11e] Πένθος ἐστὶ πεποιωμένη ὀδύνη μετανούσης ψυχῆς, καθ' ἡμέραν ὀδύνας ὀδύνας προστιθεῖσα, ὡς ἡ τίκτουσα καὶ ὀδύνουσα. Δίκαιος καὶ ὄσιος ὁ Κύριος· καὶ τὸν λόγῳ ἡσυχάζοντα, λόγῳ κατανύσσων· καὶ τὸν λόγῳ ὑποτασσόμενον καθ' ἡμέραν εὐφραίνων. Ὁ θάτερον τρόπον οὐκ ἀνοθεύτως μετερχόμενος τοῦ πένθους ἀπήλλακται

323/324 νύκτωρ – μεθημέραν] cf. supra, pp. 116, 217 324/325 δίκαιος ... Κύριος] Deut. 32, 4

310 συναφθῆ] V^{2 p. corr.}, συναφῆ V^{a. corr.} 319 Οὐθ'] V^{p. corr.}, Οὐτ' V^{a. corr.} 320 πρόνοιαν] V^{? p. corr.}, πρόνοιαν V^{a. corr.}

330 ἐστέρηται. [7.11f] Ἀπωθοῦ τὸν κύνα τὸν ἐν τῷ βαθυτάτῳ
 πένθει σοι προσιόντα, καὶ τὸν Θεὸν ἄσπλαγχνον εἶναι καὶ
 ἀσυμπαθῆ διαβάλλοντα. [7.11e] Ἐὰν μεγάλην τινὰ
 μετερχώμεθα πολιτείαν, καὶ βίον μὲν σχῶμεν σπουδαῖον καὶ
 ἐπιεικῶς ἐνάρετον, τὴν δὲ καρδίαν ἡμῶν μὴ συντετριμμένην
 335 μὴ δὲ πλήρη πένθους προσκτησώμεθα, χωλανοῦμεν, καὶ
 δόξομεν, ἕτερα μὲν ποιεῖν, ἕτερα δὲ φρονεῖν· ὧν οὐδὲν ὄφελος·
 ὡσπὲρ που καὶ τοῦ λέγειν ἄνευ τοῦ πράττειν. Δεῖ γὰρ δὴ τοὺς
 μετὰ τὸ θεῖον λουτρὸν μολυνθέντας, δευτέρῳ λουτρῷ τῷ τῶν
 δακρῦων, τοὺς μετὰ τὸ βάπτισμα ῥύπους, τελείως ἀποπλῦναι
 καὶ ἀποσμῆξαι. |

340 [7.12a] Εἶδον ἐγὼ παρά τισι, πένθους ὄρον ἀκρότατον. Ἐξ οὗ τὰ f. 70
 τῶν ὀφθαλμῶν ἀπεξήρανται δάκρυα· τῇ γὰρ ὑπερβολῇ τοῦ
 τῆς καρδίας πυρὸς, τὰς ἔνδον ὑγρότητας ἐξικμάζοντος, ὁ τῶν
 δακρῦων ἐπέχεται ῥοῦς· ἐμνήσθην δὲ καὶ τοῦ λέγοντος ἐπλήγη
 ὡσεὶ χόρτος ἡ ψυχὴ μου καὶ ἐξηράνθη τὰ τῆς καρδίας μου
 345 δάκρυα. [7.12b] Τὰ μὲν ἐκ φόβου δάκρυα, αὐτὰ ἐν ἑαυτοῖς τὴν
 φυλακὴν κέκτηνται· τὰ δὲ τῆς ἀγάπης πρὸ τελείας ἀγάπης,

[7.11f] Ἀπόθου τὸν κύνα τὸν ἐν τῷ πένθει τῷ βαθυτάτῳ προσερχόμενον· καὶ τὸν
 Θεὸν ἄσπλαγχνον καὶ ἀσυμπαθῆ ὑποβάλλοντα. Ἐπιτηρήσας γὰρ αὐτὸν,
 εὐρήσεις πρὸ τῆς ἁμαρτίας φιλόφρονον, καὶ συμπαθῆ τὸν Θεὸν καὶ
 συγχωρητὴν προσαγορεύοντα. Ἀδολεσχία γεννᾷ συνέχειαν, αὐτὴ δὲ καταλήγει
 εἰς αἰσθησιν· τὸ δὲ ἐν αἰσθήσει ποιούμενον, δυσφαίρετον, [7.11e] κὰν ὁποίας ἂν
 ἡμῶν τὰς πολιτείας μεγάλας μετερχώμεθα, τὴν δὲ καρδίαν ἐνάδυνον οὐ
 κεκτήμεθα, νόθοι αὐταὶ καὶ ἔωλοι κατεστήκασιν· δεῖ γὰρ ὄντως, δεῖ, ἴν' οὕτως
 εἶπω, τοὺς μετὰ τὸ λουτρὸν πάλιν μολυνθέντας, πυρὶ καρδίας ἀνευδότη, καὶ
 ἐλαίῳ Θεοῦ τὰς ἑαυτῶν ἀποπισσῶσαι χεῖρας. [7.12a] Εἶδον ἐγὼ ὄρον ἐν τισι
 πένθους τὸν ἀκρότατον· αἷμα γὰρ αὐτοῦς αἰσθητῶς ἐκ τῆς κατωδύνου καὶ
 πεπληγμένης καρδίας ἐθεασάμην προχέοντα ἐκ τοῦ στόματος· καὶ ἐνεθυμήθην
 τοῦ φήσαντος· Ἐπλήγη ὡσεὶ χόρτος, καὶ ἐξηράνθη ἡ καρδία μου. [7.12b] Τὰ μὲν
 ἐκ φόβου δάκρυα, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτοῖς/

313/314 ἐπλήγη ... καρδίας] Ps. 101, 5

332/333 σπουδαῖον? – ἐνάρετον] *V^m ras.*

ἴσως εὐσύλητα ἔν τισι καθεστήκασιν· εἰ μήπου τὸ πῦρ ἐκεῖνο
τὸ θαυμάσιον, ἐν τῷ τῆς ἐνεργείας καιρῷ, πάνυ τὴν καρδίας
ἐξάψει· καὶ θαῦμα, πῶς τὸ ταπεινότερον, ἀσφαλέστερον ἐν
350 ἰδίῳ καιρῷ. [7.12c] Οἱ παρὰ τῶν ὑλῶν ἡμῖν ἐγγινόμενοι
λογισμοὶ πολλάκις τὰς πηγὰς ἡμῖν τῶν δακρῶν
ἀποξηραίνουσιν· ἕτεροι δ' αὖ πεφύκασιν καὶ βόρβορον αὐταῖς
ἐμποιεῖν. [7.12d] Πολλὴ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν ἡ κακία, πῶς
τὰς μητέρας τῶν ἀρετῶν, μητέρας κακιῶν ἀπεργάζονται, καὶ
355 τὰς ποιητικὰς τῆς ταπεινώσεως ὕλας, ὑπερηφανίας
ἀποτελοῦσι δημιουργούς. [7.12e] Πεφύκασιν πολλάκις καὶ
αὐταὶ αἱ τῶν οἰκίσεων ἡμῶν διατριβαί, εἰ σκληραὶ εἰσὶ καὶ
ὕλώδεις καὶ δύσβατοι τὸν νοῦν ἡμῶν εἰς κατάνυξιν
ἐκκαλεῖσθαι καὶ δάκρυα· καὶ πεισάτωσάν σε Ἰησοῦς καὶ
360 Ἥλιος καὶ Ἰωάννης εἰς τὸ ὄρος πολλάκις ἀνερχόμενοι καὶ
καθ' ἑαυτοὺς προσευχόμενοι. [7.12f] Εἶδον ἐν πόλεσι καὶ
θορύβοις, πολλάκις κινηθέντα δάκρυα· σκοπὸς δ' οὗτος τῷ
πονηρῷ καὶ τῆς κακίας ἀρχηγέτη. τὸ μηδὲν ἐκ τούτων
οἰηθέντας ζημιῶσθαι τινὰς, τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς κοσμικοῖς ἀεὶ
365 προσηλοῦν. [7.12g] Εἰς μὲν λόγος πολλάκις πένθος διέλυσε,

/ τὸν τρόπον καὶ τὴν φυλακὴν κέκτηται· τὰ δὲ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν τελείαν ἀγάπης ἴσως καὶ εὐσηλα ἔν τισιν καθεστήκασιν. Οὐκ οἶδα εἰ μή γε ἂν πολὺ τὸ ἀείμνηστον πῦρ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐνεργείας τὴν καρδίαν ἀνεξάψει. Καὶ θαῦμα εἰπεῖν, πῶς τὸ ταπεινότερόν ἐστιν ἀσφαλέστερον ἐν καιρῷ αὐτοῦ. [7.12c] Εἰσὶν ὕλαι τὰς πηγὰς ἡμῶν ξηραίνουσαι καὶ εἰσὶν ἕτεροι καὶ βόρβορον ἐν αὐτοῖς, καὶ θηρία ἀποτίκτουσαι καὶ διὰ μὲν τῶν προτέρων ὁ Λῶτ ταῖς θυγατέρας παρανόμως συνεγένετο· διὰ δὲ τῶν δευτέρων ὁ διάβολος ἐξ οὐρανοῦ πέπτωκε. [7.12d] Πολλὴ παρ' αὐτοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν ἡ κακία, πῶς τὰς μητέρας τῶν ἀρετῶν, μητέρας κακιῶν ἀπεργάζονται, καὶ τὰς ποιητικὰς τῶν ταπεινώσεων ὕλας, ὑπερηφανίας δημιουργούς ἀποδεικνύουσι. [7.12e] Πεφύκασιν πολλάκις, καὶ αὐταὶ τῶν οἰκετηρίων ἡμῶν αἱ καταμοναὶ καὶ θεαὶ τὸν νοῦν ἡμῶν εἰς κατάνυξιν προσκαλεῖσθαι καὶ πεισάτωσαν ἴσως Ἰησοῦς καὶ Ἥλιος, καὶ Ἰωάννης καθ' ἑαυτοὺς προσευχόμενοι. [7.12f] Εἶδον ἐν πόλεσι καὶ θορύβοις πολλάκις κινηθέντα δάκρυα, ἵν' ὡς μηδὲν ἐκ τῶν θορύβων ἀδικεῖσθαι οἰόμενοι, τῷ κόσμῳ πλησιάζωμεν· σκοπὸς γὰρ οὗτος τοῖς πονηροῖς δαίμοσιν·

θαυμαστὸν δὲ καὶ εἶπερ εἰς αὐθις τοῦτο συνέστησεν.
[7.12h] Οὐδεις ἡμᾶς ὧ οὔτοι κρινεῖ, | ἐν τῷ τοῦ θανάτου καιρῷ, f. 70^v
ὅτι οὔτε θαυματουργήκαμεν ἢ οὔτε θεολογήκαμεν· οὐδ' ὅτι
θεωρητικοὶ οὐ γεγόναμεν· ἀλλὰ λόγον πάντως δώσομεν, τῷ
370 μόνῳ Θεῷ, ὡς ἀδιαλείπτως οὐ πεπενθήκαμεν.

[7.13a] Ὁ τῆς ἐβδόμης τοῦ πένθους ἀναβάσεως ἠξιωμένος, καὶ
ἐμοὶ βοηθήτω· αὐτὸς γὰρ ἤδη βεβοήθηται, ὡς διὰ τοῦ
ἐβδόμου βαθμοῦ, τὰς τοῦ αἰῶνος τούτου κηλίδας
ἀποनिψάμενος.

[7.12g] εἰς μὲν λόγος πολλάκις πένθος διέλυσε· θαῦμα δὲ, εἶπερ καὶ εἰς αὐτὸ
συνήγαγεν. [7.12h] Οὐκ ἐγκληθησόμεθα, ὧ οὔτοι, οὐκ ἐγκληθησόμεθα ἐν ἐξόδῳ
ψυχῆς, διότι οὐ τεθαυματουργήκαμεν· οὐδ' ὅτι οὐ τεθεολογήκαμεν· οὐδ' ὅτι
θεωρητικοὶ οὐ γεγόναμεν, ἀλλὰ λόγον πάντως δώσομεν τῷ Θεῷ διότι
ἀδιαλείπτως οὐ πεπενθήκαμεν. [7.13a] Βάσις ἐβδόμη· ὁ ἀξιωθεὶς κάμοι βοηθεῖτω·
αὐτὸς γὰρ ἤδη βεβοήθηται, διὰ τοῦ ἐβδόμου βαθμοῦ τὰς τοῦ αἰῶνος τούτου
κηλίδας ἀποनिψάμενος.

- [8.1a] Ὡσπερ ὕδωρ ἐν πυρὶ ἀθρόον προχεόμενον, τελείως τὴν φλόγα ἀποσβέννυσιν, οὕτω καὶ τοῦ ἀληθινοῦ πένθους τὸ δάκρυον, πᾶσαν δὴ τὴν τοῦ θυμοῦ φλόγα καὶ τὴν ὀργὴν,
 5 καταπαύειν πέφυκε· διατοῦτο καὶ ἀκολούθως ἐκείνοις ἡ πραότης καὶ ἀνεξικακία καὶ ἐφεξῆς συντέτακται.
- [8.1b] Ἀνεξικακία ἐστίν, οὐ μόνον ἀτιμαζομένους ἡμᾶς ἀνέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀεὶ πάσχειν ἐφίεσθαι, ὡς τοῖς κενოდόξοις ἢ τῶν ἐπαίνων καὶ εὐφημιῶν ἔφεσις.
- 10 [8.1c] Ἀνεξακία ἐστὶ, φύσεως ἐκούσιος ἦττα ὡς ἐν ἀναισθησίᾳ διακειμένη τῶν ὕβρεων. [8.1d] Πραότης ἐστίν, ἥπια ψυχὴ καὶ ἀκίνητος, ἐν ἀτιμίαις καὶ εὐφημίαις ὡσαύτως ἔχουσα.
- [8.1e] Ἀρχὴ μὲν ἀνεξικακίας, σιωπὴ χειλέων ἐν ταραχῇ καρδίας· μεσότης δὲ, ἡρεμία λογισμῶν ἐν ψιλῇ ταραχῇ
 15 ψυχῆς, προσκρούσεσι μὴ σαλευομένη.

[8.2a] Ὡσπερ τινὰ θεμέλιον καὶ κρηπίδα μεγίστης οἰκοδομῆς,

Περὶ ἀοργησίας καὶ πραότητος [8.1a] Ὡσπερ ὕδατος ἐν φλογὶ κατὰ μικρὸν προστιθεμένου, τελείως ἡ φλόξ ἀποσβέννυται, οὕτω καὶ τοῦ ἀληθινοῦ πένθους τὸ δάκρυον πᾶσαν τὴν φλόγα τοῦ θυμοῦ καὶ ὀξυχολίας ἀποκτείνειν πέφυκε· διὸ αὐτὸ καὶ ἀκολούθως τετάχαμεν. [8.1b] Ἀοργησία τοίνυν ἐστὶν ἔφεσις ἀτιμίας ἀκόρεστος, ὡς ἐν τοῖς κενოდόξοις εὐφημίας ἀπέραντος. [8.1c] Ἀοργησία ἐστὶ φύσεως ἦττα, ἐν ἀναισθησίαις ὕβρεων ἐξ ἀγώνων καὶ ἰδρώτων προσγινομένη. [8.1d] Πραότης ἐστὶν ἀκίνητος ψυχῆς κατάστασις, ἐν ἀτιμίαις καὶ εὐφημίαις ὡσαύτως ἔχουσα. [8.1e] Ἀρχὴ μὲν ἀοργησίας, σιωπὴ χειλέων ἐν ταραχῇ καρδίας· μεσότης δὲ σιωπὴ λογισμῶν ἐν ψιλῇ ταραχῇ ψυχῆς· τέλος δὲ πεπηγμένη γαλήνη ἐν πνοῇ ἀνέμων ἀκαθάρτων. Ὀργὴ ἐστὶν ὑπόμνησις κεκρυμμένου μίσους, ἡγουν μνησικακίας. Ὀργὴ ἐστὶν ἐπιθυμία κακώσεως τοῦ παροξύνοντος. Ὀξυχολία ἐστὶν ἔξαψις καρδίας ἀχρόνως γινομένη. Πικρία ἐστὶν ἀνήδονος κίνησις ἐν ψυχῇ συγκαθημένη. Θυμός ἐστὶν εὐμετάβολος κίνησις ἡθῶν, καὶ ψυχῆς ἀσχημοσύνη. [8.2a-3a] Ὡς φωτὸς φανέντος ὑποχωρεῖ τὸ σκότος· οὕτως καὶ ἐξ ὁσμῆς ταπεινώσεως πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς ἐξαφανίζεται. Τινὲς εὐμετάβλητοι ἐκ θυμοῦ ὑπάρχοντες, ἀμελῶς περὶ τὴν τούτου θεραπείαν καὶ ἐπιμέλειαν διάκεινται, μὴ ἐννοοῦντες οἱ τάλανες τοῦ εἰπόντος Ἡ ῥοπὴ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ, πτώσις αὐτῶ. Ἔστι κίνησις μύλου ὀξεῖα ἐν μιᾷ ῥοπῇ ὑπὲρ τὴν τοῦ ἐτέρου ἡμέραν, σῆτον ψυχῆς, καὶ καρπὸν συντριβούσα καὶ ἐξαφανίζουσα· διὸ προσεκτέον νουνεχῶς. Ἔστι φλογὸς ἔξαψις συντόμως ὑπὸ σφοδροῦ πνεύματος ἀναπτομένη, καὶ ὑπὲρ φλόγα χρονίζουσα τὸν ἀγρὸν τῆς καρδίας ἀνεμπιπρῶσα, καὶ ἀπολλύουσα. Οὐδὲ τοῦτο ἡμᾶς λανθάνειν ὀφείλει, ὦ φίλοι, ὅτι περ ἐν καιρῶ οἱ πονηροὶ δαίμονες ἑαυτοὺς συντόμως ὑποστέλλουσιν, ἴν' ὡς μικρῶν τῶν /

11 ἥπια] ἥπια

f. 71

| οὕτω τὴν ταπεινοφροσύνην πρὸ πάντων καταβάλλεσθαι
 δεῖ, οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστι τὸν πνευματικῶς ἀγωνιζόμενον,
 ταύτης σωθῆναι χωρὶς· ἀλλὰ κἂν νηστεύῃ τις, κἂν εὐχῆται,
 20 κἂν ἐλεημοσύνην μετὰ ἀπονοίας ποιῇ, βδελυκτὰ πάντα καὶ
 ἕωλα ταύτης μὴ παρούσης· ὥσπερ οὖν ποθεῖνὰ καὶ ἐπέραστα
 καὶ μετὰ ἀσφαλείας πάντα γίγνεται τὰ ἐπωφελεῖ, ταύτης
 ἐρριζωμένης. [8.2b] Ὅρῶντα τὸ τῆς φύσεως εὐτελές καὶ
 εὐόλισθον· καὶ τὸ τῆς προαιρέσεως ἐπιτόρεπες καὶ
 25 εὐμετάτρεπτον, ταπεινοῦσθαι σε χρηὴ ἀδελφὲ οὐκ ἐπαίρεσθαι·
 οὐδὲ φυσσαῖσθαι· εἰ δὲ δὴ καὶ πρὸς τὸ πλῆθος τῶν
 ἁμαρτημάτων ἀποβλέψεις, ἔτι μᾶλλον εἰκὸς, ἐπεικῆ τε καὶ
 μετριάζοντα φαίνεσθαι. [8.2c] Εἰ μέγα φρονεῖς ὡς πλεῖστα
 κατωρθωκῶς, ἀλλ' ἐννόησον πῶς ὑπὸ τίνος πνεύματος
 30 ἀναρῶριπισθεῖς ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος κατέπεσε. [8.2d] Τὸ
 ἀόργητον πανταχοῦ τηροῦντες, μιμηταὶ Θεοῦ καθεστήκαμεν·
 μάθετε γάρ φησιν ἀπ' ἐμοῦ, τουτέστιν ἀπὸ τῆς εἰς ὑμᾶς ἐμῆς

/ μεγάλων παθῶν ἀμελήσαντες, ἀνίατα λοιπὸν νοσήσωμεν. Ὅσπερ λίθος
 ὀξύγωνος, καὶ ἀπόκροτος ἐτέροις λίθοις συγκρουόμενος καὶ συνδαιρόμενος,
 ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ὀξύγωνον καὶ ἀπόκροτον καὶ στερόραν διάπλασιν
 διαθρύπτεται, καὶ στρογγυλοειδῆ ἀπεργάζετα»θαι οὕτως καὶ ψυχὴ ὀξεῖα καὶ
 ἀπότομος συμμιγνυμένη καὶ συνδιάγουσα σκληροῖς τισι, δυεῖν θάτερον
 ὑπομένει ἢ ἐκ τῆς ὑπομονῆς τὸ ἴδιον τραῦμα θεραπεύσει, ἢ ὑποχωρήσασα τὴν
 ἰδίαν πάντως ἀσθένειαν γνωρίσει; τῆς φυγῆς τῆς δειλάνδρου ταύτην αὐτῇ,
 ὥσπερ ἔσοπτρον φανερώσασης. Θυμῶδης ἐστὶν ἐπιληπτικὸς ἐκούσιος, ἐξ
 ἀκουσίου προλήψεως, καταρῶρηγνύμενος καὶ ῥασσόμενος. Οὐδὲν οὕτω τοῖς
 μετανοοῦσιν ἀνοίκειον ὡς θυμὸς ταρασσόμενος, εἴπερ ἡ ἐπιστροφή πολλῆς
 δεῖται τῆς ταπεινώσεως. Ὁ δὲ πάσης οἰήσεως ὑπάρχει τεκμήριον. Εἰ τοῦτο ὄρος
 ἀκροτάτης πραότητος, τὸ καὶ παρόντος τοῦ ἐρεθίζοντος γαληνῶς τῆ καρδία καὶ
 ἀγαπητικῶς πρὸς αὐτὸν διακεῖσθαι, πάντως τοῦτο ὄρος ἀκροτάτου θυμοῦ, τὸ καὶ
 καθ' ἑαυτὸν διάγοντα μόνον, λόγοις καὶ σχήμασι πρὸς τὸν λυπήσαντα
 διαμάχεσθαι, καὶ θηριοῦσθαι. Εἰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰρήνην ψυχῆς καὶ ὀρίζειται,
 καὶ ὑπάρχει ἢ δὲ ὀργή, ταραχὴ καρδίας καὶ ὑπάρχει καὶ λέγεται. Οὐκ οὖν οὐδὲν
 οὕτω τὴν αὐτοῦ παρουσίαν ἐν ἡμῖν, ὡς θυμὸς ὑποτεριχίζειν πέφυκε. Πάμπολλα
 καὶ χαλεπὰ αὐτοῦ τὰ γεννήματα γνωρίζοντες· ἕνα καὶ μόνον ἀκούσιον
 ἀπόγονον, εἰ καὶ νόθον, ὅμως ὠφέλημον ἐπεγνώκαμεν. Εἶδον μανικῶς
 ἐξαφθέντας, καὶ τὴν χρονίαν καὶ ἐναπόθετον μνησικακίαν ἐμέσαντας, καὶ διὰ
 πάθους, πάθους ἀπαλλαγέντας· περὶ τῆς χρονίου λύπης ἢ μετάνοιαν, ἢ
 πληροφορίαν ἐκ τοῦ λελυπηκότος κομισαμένους. Καὶ εἶδον τὸ δοκεῖν
 μακροθυμήσαντας ἀλόγως, καὶ ἐκ τῆς σιωπῆς μνησικακίαν ἔνδον
 ἀποθεμένους./

18 οὐ – ἔστι] cf. supra, pp. 150, 205, infra. pp. 363, 412, 495 29/30 ὑπὸ - Φαρισαῖος] Io.
 Chry., In Joan. col. 192, l. 35

ἐνοικήσεως, ὅτι πρᾶος εἰμί καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· καὶ εὐρήσετε
ἀνάπαισιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν, τὴν θείαν χάριν καὶ ἐνέργειαν
35 καὶ τὸν φωτισμὸν τῆς ἐμῆς ἐλλάμπειως καὶ χορηγίας
δηλονότι· μὴ τοίνυν μέγα φρονῶμεν· μὴ δὲ φυσιώμεθα, γῆ καὶ
σποδὸς ὄντες καπνὸς ὁμοῦ καὶ σκιά.

[8.3a] Ἐνέγκωμεν ὑβριστὴν, ὡς Ἰησοῦς τοὺς σταυρώσαντας·
τοῦτο ἐπιείκεια τοῦτο πραότης· ἀκούση καὶ αὐτὸς εὖ οἶδα
40 παρὰ Θεοῦ, νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

[8.3b] Τῷ ἀνεξικακῶ, ὡς φωτισμὸς αἰεὶ συνέπεται ψυχῆς, αὐτὸ
τὸ χρῆμα τῆς ἀνεξικακίας | μῆτε θυμῷ ἀμαυρουμένης, μῆτε
τινα κηλῖδα κακίας εἰσδεχομένης· οὔτε γὰρ αὐτὸς ὑπὸ κακοῦ
πάσχει τί, οὔθ' ἑτέρῳ κακὸν ἐπάγει· οὔτ' ἐγκοτεῖ· ἀλλὰ πάσης
45 τοιαύτης ἕξω, ἀμέθεκτον καὶ καθαρὰν τηρεῖ τὴν ψυχὴν·
ὄλην ἠπίαν· ὄλην ποθεινὴν καὶ προσηνῆ περιφέρων καὶ
πάσης βιωτικῆς ἕξω συγχύσεως. [8.3c] Ἀνεξικακία ἐστὶ,
διάθεσις φιλοσόφου ψυχῆς, τὸ ἐπιεικὲς μὲν πανταχοῦ
τιμώσης καὶ ἡμερον, τὰ δὲ τῶν ἄλλων κακὰ, μακροθύμως

f. 71^v

/καὶ τῶν μαινομένων μάλλον αὐτοὺς ἐταλάνισα, ὡς διὰ μέλανος τὸ τῆς
περιστερᾶς λευκὸν ἀφανίσαντας. Πολλῆς ἡμῖν πρὸς τὸν ὄφιν δεῖ τοῦτον τῆς
ἐπιμελείας· τὴν γὰρ φύσιν καὶ αὐτὸς, ὡς καὶ ὁ τῶν σωμάτων συνεργοῦσαν αὐτῷ,
κέκτηται. Εἶδον ὀργισθέντας, καὶ ἐκ πικρίας τὴν τροφὴν ἀπωσαμένους, καὶ
μέντοι ἰὸν ἰῶ διὰ τῆς ἀλόγου ἐγκρατείας προσελάβοντο. Καὶ εἶδον ἑτέρους
ἀφορμῆς δηθεν εὐλόγου τοῦ θυμοῦ δραξαμένους, καὶ γαστριμαργία ἑαυτοὺς
μεθοδεύσαντας, καὶ ἐκ βοθύνου εἰς κρημνὸν περιπεσόντας. Ἐτέρους δὲ
ἐχέφρονας τεθέαμαι, ὡς καλοὺς ἰατροὺς ἀμφοτέρω συγκεράσαντας, καὶ τὰ
μέγιστα ἐκ τῆς συμμέτρου παρακλήσεως ὠφελήθέντας. Ποτὲ μὲν ἡ μελωδία τὸν
θυμὸν ἀρίστως διαλύει, ἢ σύμμετρος· ποτὲ δὲ τῇ φιληδονίᾳ συνέρχεται, ἢ γε
ἄμετρος καὶ ἄκαιρος. Τοὺς οὖν καιροὺς κανονίζοντες, οὕτως ἐχρησάμεθα.
Ἦκουσα παρακαθήμενος ἕξω κατὰ τινα χρεῖαν ἀνδρῶν ἡσυχάζόντων, ὡς
περδίκων ἐν τῇ κέλλῃ ἐκ πικρίας καὶ θυμοῦ καθ' ἑαυτοὺς κλοβομαχοῦντων, τῷ
προσώπῳ δὲ ὡς παρόντος τοῦ λελυπηκότος ἐπιτηδόντων· οἷς ἔγωγε τὸ μὴ
ἀπιδιάζειν εὐσεβῶς συμβεβούλευκα, ἵνα μὴ ἐξ ἀνθρώπων δαίμονες
κατασταθῶσι. Καὶ τεθέαμαι πάλιν λάγνους καὶ βρωμώδεις καρδίας, πρᾶους
τινὰς καὶ κόλακας, καὶ φιλαδέλφους, καὶ φιλοκαλλιπροσώπους ὑπάρχοντας, οὓς
τὴν ἡσυχίαν ὡς ξύριον μισόλαγνον, καὶ μισόβρωμον μετιέναι παρεσκεύασα, ἵνα
μὴ ἐκ λογικῆς εἰς ἄλογον φύσιν ἐλεινῶς μετατεθῶσιν. Ἐπεὶ δὲ μοί τινες ἐν
ἀμφοτέροις ἑαυτοὺς ἔλεγον οἰκτίστως ἐκφέρεσθαι, τούτους ἔγωγε πάντη
αὐτεξουσίως πορεύεσθαι κεκόλυκα. Τοῖς μὲντοι αὐτῶν ἐπιστατοῦσι τοῦτο
φιλικῶς ὑποθέμενος· ποτὲ μὲν αὐτοῖς τοῦ χρόνου ταύτην, ποτὲ δὲ ἐκείνην τὴν
τάξιν ἐπιτρέπειν /

33/34 πρᾶος — καρδία] Mt. 11, 29 36/37 μὴ — σκιά] Io. Chry., *In Acta* col. 225 ll. 3-4

40 νῦν — ἀνθρώπου] Io. 13, 31

42 τὸ -ἀνεξικακίας] V3 ^{in marg.} 46 ποθεινὴν] V^{in ras.}

50 φερούσης· ὁ μὲν γὰρ ἀνεξίκακος, παντὸς ἐξίσης ἀνέχεται τοῦ
ἐπηρεάζοντος· ὁ δὲ μακρόθυμος, τὰς τῶν ἐλαττόνων ῥαδίως
φέρει πλημμελείας· ὑπερβολὴ δὲ ἀμφοτέρων, τότε τοὺς
ἐπηρεάζοντας εὖ ποιεῖν, καὶ τὸ τῶν ἐχθρῶν ὑπερεύχεσθαι ὁ
παρὰ τοῦ Σωτῆρος ποιεῖν ἐκελεύσθημεν. [8.3d] Ὡσπερ τοῦ τὸν
55 βίον μεταλλάξαντος, τὸ σῶμα ταφῆ δίδεται, καὶ οὐκέτι
τουλοιποῦ τὰς πρότερον ἐνεργείας δύναται διαπραττεσθαι,
ἐπειδὴν εἰσάπαν ὑπὸ γῆν ἔτι κρυβῆ, οὕτω καὶ ὁ πρῶτος καὶ
ἐπιεικῆς, μετατίθεται εἰς ἄλλον αἰῶνα, κάκεισε ἐστὶν
ἠχμαλωτισμένος καὶ ἐσταυρωμένος καὶ ἐκῶν καὶ ἄκων
60 δέδετα ὑφ' ἑτέρας δυνάμεως· καὶ οὐθ' ὁδοιπορεῖ, οὔτε
μεταβαίνει, οὐ καθίζει συμπότας· οὐχ ἄβρῶς ἐσθίει· οὐ
πραγματεύεται· οὐ συρῶσται δόλους· οὐ κατηγορεῖ τῶν
πάντων οὐδενός· ἀλλ' ἐκθαμβος αἰεὶ καὶ μετέωρος ἐπὶ τῇ
παραδόξῳ ἐργασίᾳ καὶ ταῖς θεωρίαις τοῦ ἁγίου ἔστηκε
65 Πνεύματος, τεθεμελίωτο γὰρ ὑπὸ τὴν πέτραν, ἣν οἱ ἄνεμοι οὐκ

/μετέρχεσθαι ὁμῶς τὸ πᾶν τῶ κρατοῦντι τῶ πάντα κρατοῦντι, τὸν αὐχένα δούς.
Ὁ μὲν φιλήδονος ἑαυτὸν, ἴσως δὲ καὶ ἕτερον ἓνα φιλομύστην αὐτοῦ
λυμαίνεσθαιπέφυκεν· ὁ δὲ θυμῶδης ὥσπερ λύκος πᾶσαν ποίμνην
διετάρραξε, καὶ πολλὰς ψυχὰς ταπεινώσας διέθλιψε· χαλεπὸν μὲν τὸν τῆς
καρδίας ὀφθαλμὸν ἐκ θυμοῦ ταράξει, κατὰ τὸν εἰπόντα· Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ
ὀφθαλμὸς μου· χαλεπώτερον δὲ τὸ διὰ χειρῶν τὴν τῆς ψυχῆς ὀρμὴν
ἐνδείξασθαι τὸ διὰ χειρῶν πάντη που τῆς μοναδικῆς, καὶ ἀγγελικῆς, καὶ θεϊκῆς
πολιτείας ἐχθρὸν καὶ ἀλλότριον. Εἰ κάρφος ἑτέρου ἰάσασθαι θέλεις, μᾶλλον δὲ
νομίζεις μὴ ἀντὶ μήλης δοκῶ τοῦτον ἀποχρίσης, ἢ ἀποστύψης· δοκὸς βαρὺς
λόγος, σχήματα ἀπρεπῆ· τὸ δὲ ἕτερον ἐπιεικῆς διδασκαλία, καὶ μακρόθυμος
ἐπιτιμία. Ἐλεγξον, φησὶν, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον· οὐ μέντοι καὶ τύπον. Εἰ δὲ
καὶ τοῦτο δέοι, σπανίως καὶ οὐ δι' ἑαυτοῦ. Ἐπισκεψώμεθα καὶ ἐν τοῖς πολλοῖς τῶν
θυμικῶν τὴν ἀγρυπνίαν προθύμως, καὶ τὴν νηστείαν καὶ ἡσυχίαν ἐπιτελουμένην
θεασώμεθα. Σκοπὸς γὰρ τῶ δαίμονι τὰς αὐξητικὰς τοῦ πάθους ὕλας, προφάσει
δηθεν μετανοίας, καὶ πένθους αὐτοῖς ὑποτίθεσθαι. Εἰ εἰς λύκος, ὡς προέφημεν,
δύναται ἐκταράξει ποίμνην, δαίμονα συνεργὸν κεκτημένος, πάντως καὶ εἰς
ἀδελφὸς σοφώτατος, ὥσπερ ἄσκος χρηστὸς ἐλαίου μεστὸς τὸ κῦμα παρενέγκαι
καὶ γαληνιάσαι ποιεῖν τὴν ὀλκάδα, ἄγγελον συνεργὸν κεκτημένος, κατὰ τὸ
μέγεθος τοῦ προτέρου κρίματος, οὗτος ἐκ Θεοῦ μισθὸν κομισόμενος, καὶ τύπος
ὠφελείας πᾶσι γινόμενος. [8.3b-5b] Ἀρχὴ τῆς μακαρίας ἀνεξίκακίας ἐν πικρίᾳ
καὶ ὀδύνη ψυχῆς τὰς ἀτιμίας καταδέχεσθαι. /

53 cf. Mt. 5, 44 65 τεθεμελίωτο ... πέτραν] Mt. 7, 25

53 ἐχθρῶν] V p.corr., ἐχθῶν V^a.corr

ἔσεισαν· οὐδὲ οἱ ὄμβροι κατέχωσαν· οὐδὲ ὁ τῶν Ἰουδαίων
φθόνος, αὐτῆς περιγενέσθαι ἴσχυσεν· οὕτω δὴ τὸ χρῆμα τῆς
ἐπιεικείας ὑψηλὸν καὶ ἀνάλωτον. |

[8.4a] Τῶν ἀνεξικάκων καὶ ἐπιεικῶν καὶ πράων τὰ σημεῖα, f. 72
70 ταῦτά ἐστι· σιωπή, κατήφεια, ἡσυχία, δάκρυα, ὁ ὑπὲρ
εὐσεβείας ἀγών, νηστεία, ἀγρυπνία, ἐγκράτεια, μακροθυμία,
ἀδιάλειπτος εὐχή, ταπείνωσις, φιλαδελφία, κακοπάθεια,
ἀγάπη, ὑποταγή, ἀγαθόσυνη, κοσμιότης, καὶ τὸ ὅλον φῶς.
[8.4b] Τῶν δὲ μὴ τοιούτων, τὰναντία δήπου· ἀκηδία·
75 μετεωρισμοί· γέλως· ἐπιβλέψεις· γογγυσμοί· ἀδδηφαγίαι·
ἀσωτία· καταλαλιαί· φυσιώσεις· ὑπερηφανίαι· ἀπιστίαι·
ταραχαί· φιλαρχίαι· αἰσχροκέρδειαι· ὑπεροψίαι· φιλαργυρίαι·
θυμοί· καὶ τὸ σύμπαν σκότος. [8.4c] Ὅ τὰ πρῶτα κατωρθωκῶς
τουτέστι τὰ τῶν ἀρετῶν, ἀγγέλω ἐπιγείω καὶ φωτεινῶ· ὁ
80 δ' ἀποκλίνας πρὸς τὰ ἔσχατα δηλονότι τῶν κακιῶν, δαίμονι
πονηρῶ καὶ σκότους πεπληρωμένῳ ἔοικε· ψυχῇ γὰρ σαρκικῶ

/ Μεσότης δὲ ἀλύτως ἐν ταύταις διακεῖσθαι· τελείωσις δὲ, εἴπερ καὶ ἔστιν, ὡς
εὐφημίας ταύτας λογίζεσθαι. Χαίροις ὁ πρότερος, ἔρῳσο ὁ δεύτερος, μακάριος
ἐν Κυρίῳ καὶ ἀγαλλιῶ ὁ τρίτος· ἐλεεινὸν ἐπεσημηνάμην ἐν ὀργίλοις θέαμα, ἐξ
οιήσεως λεληθότως αὐτοῖς συμβαῖνον, ὀργιζόμενοι γὰρ διὰ τὴν ἥτταν, πάλιν
ὠργίζοντο· καὶ πτώματι πτώμα ἐκδιωκόμενον ὀρῶν ἐθαύμαζον· καὶ ἁμαρτίαν
ἁμαρτία διεκδικοῦντας ἠλέουν θεώμενος, καὶ δαιμόνων πανουργίαν
ἐκπληττόμενος, τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς μικροῦ δεῖν ἀπεγίνωσκον. Εἰ τις ἑαυτὸν ἀπὸ
οιήσεως καὶ ὀξυχολίας, πονηρίας τε καὶ ὑποκρίσεως εὐχερῶς ἠττώμενον
θεάσοιτο, καὶ οὕτως τὴν μάχαιραν τῆς πραότητος καὶ ἀνεξικακίας δίστομον καθ'
αὐτῶν ἐσκέψατο σπάσασθαι, οὗτος πορευθεὶς παραγένηται, ὡσπερ ἐν κναφείῳ
σωτηρίας, ἐν συνοδίᾳ ἀδελφῶν, καὶ μάλιστα σκληροτάτων, εἴπερ αὐτὰ τελείως
ἐκδύσασθαι βούλεται, ἵνα ἐκεῖσε ἐξ ὕβρεων καὶ ἀτιμιῶν, καὶ τρικυμιῶν τῶν
ἀδελφῶν τεινόμενος, καὶ νοερῶς τυπτόμενος, ἢ τάχα που καὶ αἰσθητῶς
ξέομενος, καὶ πατούμενος καὶ λακτιζόμενος, τὸν ῥύπον τὸν /

67 δὴ τὸ χρῆμα] *V² in ras.* 76 καταλαλιαί] *V^b. corr.*, καταλία *V^a. corr.* 75 ἀδδηφαγίαι]
intellige ἀδηφαγία

φρονήματι συνυπαγομένη, οὐκ ἔνεστι σύνεσις ἀγάπης·
 ἀλλ' ὀργὴ καὶ ζῆλος· καὶ τὸ πάντων ἔσχατον τῶν κακῶν,
 ὑψηλοφροσύνη· ὑπ' αὐτῶν οὖν ἀρπάζεται· καὶ ἐν μέσῳ τῆς
 85 παρεμβολῆς τῶν πονηρῶν εὐθέως πνευμάτων εὐρίσκεται· καὶ
 τοῖς αὐτοῖς συνεξομοιουμένη, συμπαίζουσά τε καὶ παιζομένη
 δείκνυται· γινῶθι οὖν τὴν διαφορὰν ἐκατέρων τῶν ψυχῶν
 ἀδελφέ· τῇ μὲν, γὰρ, κόπῳ καὶ πολλῷ ἀγῶνι ἐνωθείση τῇ
 ἐντολῇ, ἐπίρροια πνεύματος ἐπιγίνεται· ἡ δὲ, ταῖς βλακείαις
 90 ἐνηδομένη, καὶ ἐν τῇ τῶν ἁμαρτωλῶν ὁδῷ ἐστάναι τὸ τοῦ Δαυῖδ
 εἰπεῖν ἐφιεμένη, ὑπὸ τῆς τοῦ ἀντικειμένου δυνάμεως ἐμπαίζεται
 καὶ κατέχεται. [8.4d] Εἰ ὅρος τοῦτο θυμοῦ τὸ καὶ καθ' ἑαυτὸν
 διάγοντα, λόγοις καὶ σχήμασι διαμάχεσθαι καὶ ἐκθηριοῦσθαι
 πρὸς τὸν λυπήσαντα, | ὅρος ἄρα πραότατος τὸ, καὶ παρόντος f. 72^v
 95 τοῦ ἐπιπλήσσοντος, καὶ διερεθίζοντος, γαληνῶς τῇ καρδίᾳ καὶ
 ἀγαπητικῶς διακεῖσθαι πρὸς αὐτὸν, καὶ ἡμέρως

/ ἐνυπάρχοντα αὐτοῦ τῇ αἰσθήσει τῆς ψυχῆς ἀποπλύνῃ· αὐτὴ σε ἡ δημῶδης φωνῆ· πεισάτω πλυντήριον τὸν ὄνειδισμόν τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν καθίστασθαι· φασὶ γὰρ τινες τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἡνίκα τινὰ κατὰ πρόσωπον ἀτιμίας περιβάλλουσι, καυχώμενοι πρὸς ἑτέρους, ὅτι τὸν δεῖνα ἀπέπλυνα Ὅ τι καὶ ἀληθὲς καθέστηκεν. Ἄλλη ἐστὶν ἡ ἐκ πένθους ἐν τοῖς εἰσαγωγικοῖς ἀοργησία, καὶ ἑτέρα, ἡ ἐν τοῖς τελείοις ὑπάρχουσα ἀκινήσια· καὶ ἡ μὲν, ὡσπερ χαλινῷ τινι τῷ δακρῦν δέδεται. Ἡ δὲ, ὡσπερ ὄφις ὑπὸ τῆς ἀπαθείας, ὡς ὑπὸ μαχαίρας, τεθανάτωται. Τρεῖς ἔγωγε ὁμοθυμαδὸν ἑώρακα μοναχοὺς ἀτιμασθέντας· καὶ ὁ μὲν δέδηκται δέδηκτο, καὶ ἐσιώπησεν· ὁ δὲ ἐχάρη ἑαυτοῦ χάριν, λελύπηται δὲ περὶ τοῦ λοιδορήσαντος· ὁ δὲ τρίτος τὴν τοῦ πλησίον βλάβην ἀνατυπώσας ἐδάκρυσεν θερμῶς· καὶ ἦν ἰδεῖν φόβου, καὶ μισθοῦ, καὶ ἀγάπης ἐργάτας. Ὡσπερ ὁ τῶν σωμάτων πυρετός, εἷς μὲν ἐστὶ, πολλὰς δὲ καὶ οὐ μίαν τῆς αὐτοῦ ζέσεως τὴν ἀφορμὴν κέκτηται· οὕτως καὶ ἡ τοῦ θυμοῦ ζέσις, καὶ κίνησις, καὶ τῶν λοιπῶν ἡμῶν παθῶν πολλὰς καὶ διαφόρους αἰτίας ἔχουσα καθεστήκασι. Διὸ καὶ ἀδύνατον κατὰ τούτων μονοτρόπως ὀρίσασθαι. Γνώμην δὲ δίδωμι μᾶλλον ἐν ἐκάστου λοιπὸν τῶν νοσοῦντων μεμεριμνημένη σπουδῇ τῆς ἰατρείας τὴν θεραπείαν ἐπιζητεῖν. Πρώτη δ' ἂν εἴη θεραπεία, τῆς αὐτοῦ ἀλγηδόνας τὴν αἰτίαν ἐπιγινῶναι, ἵνα τῆς αἰτίας εὐρεθείσης πρὸς αὐτήν, καὶ τὴν ἔμπλαστορον ἐκ /

90 καὶ – ἔσταναι] Ps. 1, 1

86 αὐτοῖς συνεξομοιουμένη] V⁷ p. corr., αὐτοῖς <..>θε<> συνεξομοιουμένη? V^a. corr.

ἀνταποκρίνεσθαι· ἐπίδειξις δὲ μείζονος ἔσται πραότητος, τὸ καὶ
καθαρῶς ὑπὲρ αὐτῶν εὐχεσθαι. [8.4e] Ἄλλη ἐστὶν ἡ ἐκ πένθους
ἐν τοῖς εἰσαγωγικοῖς ἀνεξικακία· καὶ ἕτερα ἡ τοῖς τελείοις
100 ἐνυπάρχουσα ἀκινήσια· ἡ μὲν, γὰρ ὡς ἐν χαλινῷ τινὶ, τῷ
δακρῦν δέδεται· ἡ δὲ, ὡσπερ ὄφεις, ὑπὸ τῷ τῆς ἀπαθείας
τεθανάτωται ξίφει· ταύτην οὖν πρὸς πάντας εἰ ἔχομεν ἀδελφοί,
οὐ μόνον τὸν παρόντα βίον εὐμαρῶς καὶ ἡδέως διανύσομεν·
μακάριοι γὰρ οἱ πραεῖς ὅτι αὐτοὶ τὴν τῆς ἐπαγγελίας
105 κληρονομήσουσι γῆν, ἀλλὰ καὶ τῶν μελλόντων ἀπολαύσομεν
ἀγαθῶν, χάριτι τοῦ πράου καὶ φιλανθρώπου Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα
εἰς τοὺς <αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν>.

[8.5a] Τὸν στέφανον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ὁ τῆς ἀνεξικακίας
καὶ πραότητος ἐργάτης προήρπασε· καὶ τῷ μὲν ἐκ φύσεως
110 αὐτὴν κεκτημένῳ, ἴσως οὐ δοθήσεται ἕτερος, τῷ δ' ἐκ πόνων
τὲ καὶ ἰδρώτων, κάκεινος προσεπιδοθήσεται.

/ προνοίας Θεοῦ καὶ ἰατρῶν πνευματικῶν λήψεται, ὡς ἐν ὑποδείγμασιν οἱ
βουλόμενοι ἡμῖν ἐν Κυρίῳ εἰς τὸ νοερόν καὶ προβεβλημένον δικαστήριον
συνεισελθεῖν, συνεισελθέτωσαν, καὶ ἀμυδρῶς πῶς περὶ τῶν προειρημένων
παθῶν ἢ αἰτιῶν βασανίσωμεν. Δεθῆτω λοιπὸν θυμὸς ὡς τύραννος ἐν δεσμοῖς
πραότητος, καὶ τυπτόμενος ὑπὸ μακροθυμίας ἐκσυρόμενός τε ὑπὸ τῆς ἀγίας
ἀγάπης ἐν τῷ βήματι τούτῳ τοῦ λόγου παραστάς τὰ προσήκοντα ἐξεταζέσθω.
Λέγε ἡμῖν, ᾧ παράφρον καὶ ἄσεμνε, τὴν τε τοῦ γεγεννηκότος [σε]
προσηγορίαν, καὶ τῆς κακῶς τεκούσης σε προσωνυμίαν, τῶν σῶν τε υἱῶν καὶ
θυγατέρων μιᾶν τὰ ὀνόματα· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τῶν πολεμούντων καὶ
ἀποκτεινούντων σε τὰς σημασίας. Ὁ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀποκρινόμενος ἔλεγεν. Αἱ
ἐμὲ γεννήσασαι πολλαί, καὶ ὁ ἐμὸς πατὴρ οὐχ εἷς. Αἱ δὲ μητέρες μου
κενοδοξία, φιλαργυρία, γαστριμαργία· ἔστι δὲ ὅτε καὶ πορνεία· ὁ ἐμὲ
γεγεννηκῶς προσηγορεύεται τύφος. Αἱ δὲ ἐμαὶ θυγατέρες μνησικακία, μίσος,
ἔχθρα, δικαιολογία· αἱ ἐμοῦ δὲ ἀντίδικοι, ὑφ' ὧν νῦν περιέχομαι δέσμιος, αἱ
τούτων ἀντικείμεναι, ἀοργησία καὶ πραότης. Ἡ δὲ ἐμὴ ἐπίβουλος,
ταπεινοφροσύνη προσαγορεύεται. Τίς δὲ ὁ τετοκῶς ἐκείνην, ἐν ἰδίῳ καιρῷ
αὐτὴν ἐρωτήσατε. [8.6a] Ἐν ὀγδόῳ τινὶ βαθμῷ ὁ τῆς ἀοργησίας κεῖται
στέφανος, καὶ ὁ μὲν ἐκ φύσεως τούτων περικείμενος, ἴσως οὐ περικείται
ἕτερον· ὁ δὲ ἐξ ἰδρώτων, εἰς ἅπαν τοὺς ὀκτῶ νενίκηκεν.

104/105 μακάριοι ... γῆν] Mt. 5, 5

[9.1a] Αἱ μὲν ἀρεταὶ ὡς προείπομεν, τῇ τοῦ Ἰακώβ κλίμακι· αἱ δὲ
 αἰσχροὶ καὶ δυσώδεις κακίαι, τῇ ἐκπεσούσῃ, ἀλύσει Πέτρου τοῦ
 κορυφαίου ἐοίκασιν. Αἱ μὲν, γὰρ τοὺς μετιόντας, εἰς οὐρανὸν
 5 ἀναφέρουσιν· αἱ δὲ, τῷ τῶν πταισμάτων βάρει, εἰς γῆν
 κατασύρουσι καὶ καθέλκουσι καὶ τῷ αἰωνίῳ πυρὶ
 παραπέμπουσι, διὸ δὴ καὶ τῶν κακιῶν τούτων τοῦ θυμοῦ
 φημι καὶ τῆς μήνιδος, πᾶσι τρόποις ἀποστατέον, περὶ ὧν νῦν
 | ἡμῖν πρόκειται λέγειν καὶ τίς ἑκατέρων τούτων ἢ δύναμις, f. 73
 10 θυμὸς μὲν γὰρ ἐστίν, ἑξαψὶς καρδίας ἑξαίφνης γινομένη·
 μνησικακία δὲ, ἐπίμονον μῖσος καὶ ὕφαλος ὀργή. [9.1b] Θυμὸς
 ἐστίν, ἡθους ἐναλλαγὴ καὶ ἀσχημοσύνη· καὶ ψυχῆς
 παρατροπή. [9.1c] Ὡς φωτὸς φανέντος, ὑποχωρεῖ σκότος,
 οὕτω καὶ ἐκ ταπεινώσεως, πᾶσα πικρία τὲ καὶ θυμὸς
 15 ἀναιρεῖται. [9.1d] Τινὲς ἐκ θυμοῦ ῥαδίως μεταβαλλόμενοι,
 ἀμελῶς περὶ τὴν τούτου διόρθωσιν καὶ θεραπείαν διάκεινται·
 μὴ συνιέντες τοῦ λέγοντος, ἢ ῥοπή τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ, πτώσις
 τῷ θυμουμένῳ.

[9.1a-b] Αἱ μὲν ὅσαι ἀρεταὶ, τῇ τοῦ Ἰακώβ κλίμακι παρεοίκασιν, αἱ δὲ ἀνόσιοι
 κακίαι, τῇ ἀλύσει τῇ ἐκπεσούσῃ ἐκ Πέτρου τοῦ κορυφαίου. Διὸ αἱ μὲν μία τῇ
 μιᾷ συνδεθεῖσαι εἰς οὐρανὸν τὸν προαιρούμενον ἀναφέρουσιν· αἱ δὲ ἑτέρα τὴν
 ἑτέραν γεννᾶν καὶ συσφίγγειν πεφύκασιν. Διὸ καὶ ἠκούσαμεν νῦν τοῦ
 ἀσυνέτου θυμοῦ γέννημα αὐτοῦ οἰκεῖον τὴν μνησικακίαν ὑπάρχειν φήσαντος,
 ὅθεν καὶ καιροῦ νῦν καλοῦντος ἀρτίως περὶ αὐτῆς εἶπωμεν. Μνησικακία ἐστὶ
 θυμοῦ κατάληξις, ἀμαρτημάτων φύλαξ, δικαιοσύνης μῖσος, ἀρετῶν ἀπώλεια,
 ἰὸς ψυχῆς, σκώληξ νοῦς, προσευχῆς αἰσχύνη, δεήσεως ἐκκοπή· ἀγάπης
 ἀλλοτριώσις, ψυχῆς ἥλος πεπηγὼς, ἀνόδυνος αἰσθησις ἐν ἡδύτητι πικρίας
 ἀγαπωμένη, διηνεκῆς ἀμαρτία, ἄυπνος παρανομία, κάθωρος κακία.
 [9.1c-d] Ἐν καὶ τοῦτο σκοτεινὸν, καὶ ἀηδὲς πάθος, λέγω δὴ τὸ τῆς μνησικακίας
 τῶν γεννωμένων καὶ οὐ γεννώντων, ἢ καὶ γεννώντων καθέστηκεν· ὅθεν περὶ
 αὐτοῦ οὐ πλεῖστα λέγειν βουλόμεθα. Ὁ παύσας ὀργὴν ἀνείλε μνησικακίαν· τοῦ
 γὰρ πατρὸς ζῶντος τεκνογονία γίνεται· ὁ κτησάμενος ἀγάπην, ἐξενίτευσε
 μήνιδος· ὁ δὲ ἐχθραίνων, κόπους ἀκαίρους ἑαυτῷ συναθροίζει· τράπεζα
 ἀπρόσεκτος μήτηρ παρρησίας, καὶ διὰ θυρίδος ἀγάπης εἰσπηδήσει
 γαστριμαργία.

2 Ἰακώβ κλίμακι] Gen. 28, 10-2   3 ἐκπεσούσῃ – Πέτρου] Act 12, 7

20 [9.2a] Ὡς ἔστι κίνησις μύλωνος ὀξεῖα σὺν τάχει πολλῶ τὸν
 σῖτον ἀλήθουσα, οὕτω καὶ ἡ ταχεῖα τοῦ θυμοῦ ζέσις καὶ
 κίνησις· τὸν τῆς ψυχῆς καρπὸν, συντριβουσα δείκνυται καὶ
 ἐξαφανίζουσα, καὶ καθάπερ φλογὸς ἑξαψις ὑπὸ σφοδροῦ
 ἀναπτομένη καὶ ἀναρόπιζομένη πνεύματος, εἰς ἀγρὸν
 ἐνσκήψασα, ταχέως ἐνέπρησεν, οὕτω καὶ ψυχὴ θυμουμένη,
 25 ῥαδίως τὸν οἰκεῖον ἀγρὸν καρποφόρον ὄντα ἐπινέμεται καὶ
 ὡς χόρτον κατεσθίει καὶ ἄκαρπον πάντη δείκνυσιν.
 [9.2b] Ὡσπερ λίθος ὀξύγωνος ἐτέροις λίθοις συγκρουόμενος,
 ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ὀξεῖαν διάπλασιν διαθρύπτεται, οὕτω καὶ
 ψυχὴ ὀξεῖα καὶ ἀπότομος, πλήθει σκληρῶν καὶ ἀνδρείων
 30 συμμιγνυμένη ἀνδρῶν, δυοῖν θάτερον ὑπομενεῖ· ἢ ἐκ τῆς
 καρτερίας καὶ ὑπομονῆς, τὸ οἰκεῖον θεραπεύσει τραῦμα, ἢ μὴ
 ἐνδοῦσα, τὴν οἰκεῖαν εἴσεται πάντως ἀσθένειαν καὶ ἀπὸ τοῦ
 σκάμματος ἀναχωρήσει· θυμώδης ἐστίν, ὃ τε δίκην
 μαινομένου καὶ τοῖς πλησίον ἐνάλλεται· | [9.2c] Εἰ τὸ Πνεῦμα f. 73^v
 35 τὸ ἅγιον εἰρήνην καὶ ἀγαλλίασιν καὶ χαρὰν καὶ φωτισμὸν τῶ
 ἐπιεικεῖ δίδωσιν, εὐδηλον ὡς ἡ ὀργή, λύπην καὶ πικρίαν καὶ
 ὀδύνην καὶ σκότος ἐν τῇ τοῦ θυμώδους ἀποτίκτει ψυχῇ· καὶ

[9.2a-3d] Εἶδον μῖσος πορνείας δεσμὸν χρόνιον διαρῶξεν, καὶ μνησικακίαν
 ἐκεῖ ἄδεσμον αὐτὸν τοῦ λοιποῦ παραδόξως διατηρήσασαν· θαυμαστὸν ὄραμα,
 δαίμονα τὸν δαίμονα ἰώμενον. Τοῦτο δὲ ἴσως ἔργον Θεοῦ οἰκονομικῶς, καὶ οὐ
 δαιμόνων καθέστηκε.

ἀτίθασσον καὶ δαιμονιώδη τὸν ἔχοντα ταύτην ἀποφαίνει.
[9.2d] Εἶδον ὑπὸ θυμοῦ τινὰς ἐξαφθέντας, καὶ τὴν χρονίαν καὶ
40 ἐναπόθετον μνησικακίαν ἐμέσαντας καὶ διὰ πάθους, πάθος
νικήσαντας, καὶ τὴν ἐπικειμένην λύπην, τῇ μετανοίᾳ καὶ
ἀνανήψει διαλύσαντας, καὶ εἶδον αὐθις ἑτέρους τῶ δοκεῖν
μακροθυμήσαντας, καὶ ἐκ τῆς ἀλόγου σιωπῆς μνησικακίαν
ἔνδον ἀποθεμένους· οὗς καὶ τῶν μαινομένων ἔγωγε, χεῖρους
45 ἐλογισάμην, οἱ μὲν γὰρ ἀκούσιον ἴσως· οἱ δὲ μνησικακοῦντες
οὕτως, αὐθαίρετον κέκτηνται τὸ πάθος. [9.2e] Οὐδὲν ἄλλο τὴν
τοῦ παναγίου Πνεύματος παρουσίαν ὡς θυμὸς καὶ
μνησικακία τοῖς ἀνθρώποις ἀποτειχίζει δύναται. [9.2f] Εἶδον
ὀργισθέντας, καὶ ἐκ πικρίας, τὴν τροφήν ἀπωσαμένους, καὶ
50 εἶδον αὐθις ἑτέρους τῇ γαστριμαργίᾳ ἑαυτοὺς ἐκδεδωκότας,
καὶ λίαν ἐθαύμασα τὰ τῶν δαιμόνων ποικίλα
πανουργεύματα· πῶς τοὺς μὲν ἴν' ἀποπνίξωσι, τοὺς δὲ ἴν' εἰς
ἕτερα πάθη κατακρημνίσωσιν ἐβουλεύσαντα. [9.2g] Εἶδον
κατὰ τινα χρεῖαν παραγενόμενος ἐν ἀνδράσιν ἡσυχάζουσιν
55 ἐν τοῖς αὐτῶν οἴκοις ἐκ πικρίας καὶ θυμοῦ καθάπερ ἀτίθασσα
θηρία ἐπιπηδῶντας τοῖς διὰ τι λυπήσασιν ὡς παροῦσιν· οὗς

55 ἀτίθασσα] ἀτίθασσα

ἡσυχάζειν οὐκ ἔδει πάντως, ἴν' ἔξ ἀνθρώπων, μὴ δαίμονες οἱ
 ἄθλιοι γένωνται, καὶ εἶδον ἑτέρους λάγνους καὶ δυσώδεις
 ἔχοντας καρδίας, φιλαδέλφους φαινομένους καὶ κόλακας· οἷς
 60 τὴν ἡσυχίαν ὡς φίλαγον, | μετιέναι παρήνεσα· ἴν' ἐκ λογικῆς f. 74
 μὴ εἰς ἄλογον φύσιν ἐλεεινῶς μεταπέσωσιν. [9.2h] Ὁ μὲν
 φιλήδονος, ἑαυτὸν ἴσως δὲ καὶ ἕτερον αὐτοῦ συμμύστην
 λυμαίνεσθαι πέφυκεν· ὁ δὲ θυμώδης, ὡσπερ λύκος πᾶσαν τὴν
 ποιμήνην, ἐξαίφνης ἐτάραξε, καὶ πολλὰς ψυχὰς
 65 τεταπεινωμένας ἐξέπληξε. [9.2i] Χαλεπὸν μὲν ὑπὸ θυμοῦ τὸν
 τῆς καρδίας ὀφθαλμὸν ἐκταράξει κατὰ τὸν εἰπόντα ἐταράχθη
 ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμὸς μου. Χαλεπώτερον δὲ τὸ διὰ χειλέων
 τὴν τῆς ψυχῆς ὀρμὴν ἐνδείξασθαι καὶ ἀναίδειαν, τὸ δὲ καὶ
 λάξ ἐπιπηδᾶν, καὶ κατὰ κεφαλῆς παίειν, καὶ πυγμῇ
 70 ἐπιτίθεσθαι τῷ λελυπηκότι, καὶ πώγωνας ἐκτίλλειν ἐνίοτε,
 καὶ λαγόνας συνθλᾶν τῶν ἀνταγωνιστῶν, πῶς οὐκ
 καταδίκης τῆς ἐσχάτης ἄξιον. [9.2j] Εἰ θυμὸν ἑτέρου καὶ ὀργὴν
 ἰάσασθαι βούλει, μὴ λόγους βαρεῖς καὶ σχήματα ἀπρεπῆ·
 ἀλλ' ἐπιείκειαν καὶ πραότητα καὶ ἀγάπην αὐτῷ, ὡς ἄριστος
 75 ἰατρὸς προσάγαγε πρότερον· ἴν' αὐτοῦ τὸν θυμὸν καταλεάνης.

66/67 ἐταράχθη – μου] Ps. 6, 8

67 χαλεπώτερον δὲ] in ras., χαλεπώτερον Vp. corr.

[9.3a] Τῷ προσκεκρουκότι, μὴ ἀντείπης λόγοις αἰσχροῖς καὶ ἀνωφελέσιν, ἔλεγξον γὰρ φησιν ἐπιτίμησον τὸν μὴ ἐπιστρέφοντα παρακάλεσον· μὴ μέντοι καὶ τύψον. Εἰ δ' ἄρα καὶ τοῦτο δέοι, σπανίως καὶ δι' ἑτέρου χρῆ τὸν προεστῶτα

80 τοῦτο ποιεῖν· ταύτη γὰρ εὖ δόξει ἀμφοτέρω προνοήσεσθαι, ἅμα τὲ γὰρ ἐκεῖνον τῇ αἰκίᾳ ἔσται μεταβαλὼν, καὶ ἑαυτὸν τοῦ τῆς ὀργῆς ἐγκλήματος ἐξαιρούμενος. [9.3b] Ἐπισκεψώμεθα καὶ εὐρήσομεν ἐν πολλοῖς τῶν θυμικῶν, προθύμως τὴν νηστείαν τὲ καὶ ἀγρυπνίαν ἐκτελουμένην, σκοπὸς γὰρ τῷ

85 δαίμονι, τὰς ἀύξητικὰς τούτου τοῦ πάθους ὕλας, προφάσει δῆθεν μετανοίας καὶ πένθους, | αὐτοῖς ὑποτίθεσθαι. [9.3c] Εἰ λύκος εἷς ὡς προέφημεν δύναται ποιμνιον ἐκταράξει, δαίμονα συνεργὸν ἔχων, πάντως καὶ εἷς σοφώτατος ἀδελφὸς ὥσπερ ἄσκὸς ἐλαίου μεστὸς, τὰ κύματα καταστορέσει καὶ εἰς

90 γαλήνην ἄξει, καὶ τὴν ὀλκάδα διασώσει, συνεργὸν ἄγγελον κεκτημένος, καὶ τύπος ὠφελείας πᾶσιν ἀποδειχθήσεται καὶ παρὰ θεοῦ τὸν μισθὸν κομιεῖται. [9.3d] Εἶδον ἐν ὀργίλοις θέαμα ἐλέους ἄξιον ἐξ οἰήσεως αὐτοῖς ἐγγινόμενον, ὀργιζόμενοι γὰρ διὰ τὸ μὴ ἠττηθῆναι, πάλιν ὠργίζοντο,

f. 74^v

95 καὶ πτώματι πτώμα ὀργῶν ἐκδικούμενον ἐθαύμαζον, καὶ
ἀμαρτίαν ἀμαρτία διεκδικούντας ἠλέουν θεώμενος, καὶ
δαιμόνων πανουργίαν ἐκπληττόμενος, τὴν ἑμαυτοῦ ζωὴν,
μικροῦ δεῖν ἀπεγίνωσκον.

[9.4a] Ὡσπερ ὁ τῶν σώματων πυρετὸς, εἷς μὲν ἐστίν, ἐκ
100 πολλῶν δὲ καὶ ποικίλων ἔστιν ὃ τε συνίσταται, καὶ οὐκ ἐξ ἑνὸς
τοῦ χυμοῦ, οὕτω καὶ ἡ τοῦ θυμοῦ καὶ αἱ τῶν ἄλλων παθῶν
κινήσεις καὶ διαφοραὶ, ἕτεραι ἐξ ἑτέρων τὴν γένεσιν ἔχουσιν·
ἀναγκαῖον οὖν ἐστίν, ἕκαστος τῶν νοσοῦντων, τὴν τῆς
ιατρείας ἐπιζητεῖν ἴασιν· καὶ πρόσφορα ταῖς πληγαῖς,
105 ἐπιτιθέναι τὰ φάρμακα. [9.4b] Ὁ κτησάμενος ἀγάπην, πόρρω
που τῆς ὀργῆς ἔστηκε· τῷ δ' ἔχθραν οἰκουροῦσαν ἔχοντι, καὶ
ὀργὴ τις ἔμμονος ἔπεται.

[9.5a] Τράπεζα πολλάκις διαλύει μῖσος· καὶ δῶρα καθαρὰ,
καταπραΰνουσι θυμόν· [9.5b] Οὐ τοὺς φίλους μόνον· ἀλλὰ καὶ
110 τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν ἐδιδάχθημεν, καὶ τούτους γε μᾶλλον ἢ
ἐκείνους· μόνοις ἄρα μνησικακεῖν τοῖς δαίμοσι χρὴ, μισεῖν δὲ
καὶ τὸ οἰκεῖον σῶμα, εἴ ποτ' ἐχθρὸν εὐρεθείη τοῖς ἔργοις, ὡς ἰ
ἐπίβουλον· φίλος γὰρ δόλιος καὶ θεραπευόμενος, μειζόνως f. 75

110 τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν] Lc. 6.27, Mt. 5.44

ἀδικεῖ· [9.5c] τῆς θείας Γραφῆς ὑφηγητῆς ὁ μνησικακος· πρὸς
 115 τὴν ἰδίαν διάθεσιν τὰ τοῦ Πνεύματος ἀλληγορῶν λόγια.
 [9.5d] Αἰσχνέτω αὐτὸν Ἰησοῦ προσευχῇ· ἦν μνησικακοῦντες,
 οὐ δυνάμεθα λέγειν, ἄφες ἡμῖν τὰ παραπτώματα, ὡς καὶ τοῖς
 ἡμετέροις ὀφειλέταις ἡμεῖς ἀφίεμεν. [9.5e] ὁ τε πολλὰ καμῶν
 ἐκ μέσου ποιῆσαι τὰ σκάνδαλα μὴ δύνασαι διὰ τέλους, διὰ
 120 στόματος γοῦν ὀμιλεῖν τῷ ἐχθρῷ μὴ ἀπαξιώσης· ἵνα ποτὲ τὴν
 πρὸς αὐτὸν σου ὑπόκρισιν αἰδεσθεῖς, ἴσως ἀγαπήσης αὐτὸν
 ὡς ὑπὸ μάστιγος ὑπὸ τοῦ συνειδότος νυττόμενος.

[9.6a] Τότε γνώση σαυτὸν τῆς σηπεδόνας ταύτης
 ἀπαλλαγέντα, οὐχ ὅτε ὑπὲρ τοῦ λυπήσαντος εὔξη.
 125 Οὐδ' ὅτ' αὐτὸν δώροις ἀμείψῃ· οὐδ' ὅτ' ἐπὶ τράπεζαν ἀγάγῃ·
 οὐδ' ὅτε ψυχικῇ τοῦτον ἢ σωματικῇ συμφορᾷ περιπεσόντα
 μαθῶν, ὡς ἐφ' ἑαυτῷ ὀδυνηθῆς καὶ δακρῦσεις· ταῦτα γὰρ
 ἴσως καὶ Πέρσαι καὶ Σκύθαι ποιεῖν εἰώθασιν· ἀλλ' ὅταν αὐτὸν
 δοξαζόμενον ὑπὸ πάντων καὶ θεραπευόμενον ὄρων, οὐ μόνον
 130 οὐ λυπῆ, ἀλλὰ καὶ δόξαν οἰκείαν τὴν τούτου λογίζῃ τιμὴν καὶ

[9.4d] Μακρὰν ἀπὸ ἀγάπης στερόρᾳ φυσικῆς μνησικακία, εὐχερῶς δὲ πορνεία
 πλησιάζει αὐτῇ· καὶ λεληθότως ὄρᾳ ἐν περισσότερᾳ φθειραν. Μνησικακῶν
 μνησικακεῖ δαίμοσι, καὶ ἐχθραίων ἐχθραίνει τῷ σώματι διὰ παντός. Ἀγνώμων
 καὶ δόλως φίλος ἢ σάρξ· καὶ θεραπευομένη, μειζόνως ἀδικεῖ· γραφικὸς
 ὑφηγητῆς μνησικακία· πρὸς τὴν ἰδίαν εἶδησιν τὰ τοῦ Πνεύματος λόγια
 ἀλληγορῶν. Αἰσχνέτω αὐτὸν Ἰησοῦ ἢ προσευχῇ, ἦν λέγειν σὺν αὐτῷ οὐ
 δυνάμεθα· [9.5e] ὁπότε πολλὰ πυκτεύσας τὸ σκῶλον διαλύσαι εἰς τέλος
 οὐ δύνασαι, μετανόει τῷ ἐχθρῷ, κὰν τῷ στόματι, ἴν' ἐπὶ πολὺ ὑπόκρισιν
 τὴν πρὸς αὐτὸν αἰδεσθεῖς, τελείως ἀποδέξῃ ὑπὸ τοῦ συνειδότος, ὡς ὑπὸ
 πυρὸς νυττόμενος· [9.6a] τότε γνώση ἑαυτὸν τῆς σηπεδόνας ταύτης
 ἀπαλλαγέντα· οὐχ ὅταν ὑπὲρ τοῦ λυπήσαντος εὔξη· οὐδ' ὅταν αὐτὸν δώροις
 ἀνταμείψῃ· οὐδ' ὅταν ἐπὶ τράπεζαν ἀγῆς· ἀλλ' ὅταν αὐτὸν ἢ ἐν τοῖς κατὰ ψυχὴν,
 ἢ σωματικὴν συμφορὰν δεξάμενον ἀκούσης· καὶ ὡς ἐφ' ἑαυτῷ, ὀδυνηθῆς καὶ
 δακρύσης.

117/118 ἄφες ... ἀφίεμεν] Mt. 6, 12, cf. Lc. 11, 4

εὐδοξίαν. [9.6b] Μνησικάκος ἡσυχαστῆς, ἐμφωλεύουσα ἀσπίς· ἰὸν θανατηφόρον ἐν ἑαυτῇ περιφέρουσα. [9.6c] Μνήμη παθημάτων Ἰησοῦ, ἰάσεται μνησικακοῦσαν ψυχὴν· ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀνεξικακίας ἰσχυρῶς αἰσχυνομένην.

- 135 [9.7a] Εὐλῶ σαθρῶ, ἐναποτίκτονται σκώληκες· καὶ κούφοις ἀνθρώποις, συναναφύεται μῖσος. [9.7b] Ὁ ἀποβαλὼν αὐτὸ, ἀμαρτημάτων ἄφεισιν εὗρεν. ὁ δὲ προσκαλλώμενος, ἐστέρηται οἰκτιρῶν. [9.7c] Εἰς πόνους καὶ ἰδρῶτας διὰ πολλῶν πλημμελημάτων συγχώρησιν, ἑαυτοῦς τινες
140 ἐκδεδώκασιν· ἀμνησικάκος δὲ ἀνὴρ, | πάντα ἀπενίψατο· καὶ f. 75^v
κόπου χωρὶς, τούτους προκατέλαβεν, εἶπερ ἐκεῖνο ἀληθὲς τὸ ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν.

- [9.8a] Τῆς μετανοίας ἐναργέστατον ἢ ἀμνησικακία τεκμήριον· ὁ δὲ κατέχων ἔχθραν καὶ μετανοεῖν δοκῶν, ὁμοίος ἐστι, τῷ
145 καθ' ὑπνοὺς τρέχειν ὑπονοοῦντι. [9.8b] Εἶδον μνησικάκους παραινούντας ἄλλοις μὴ μνησικακεῖν· εἶτα δὴ τοὺς οἰκείους αἰσχυνθέντας λόγους, τοῦ πάθους παυσαμένους. [9.8c] Μηδεὶς πάθους ψιλὸν, τὴν σκοτόμαιναν ταύτην ὑπονοήσειε, πέφυκε

[9.6b] Μνησικάκος ἡσυχαστῆς ἐμφωλεύουσα ἀσπίς, ἰὸν θανατηφόρον ἐν ἑαυτῇ περιφέρουσα. [9.6c] μνήμη παθημάτων Ἰησοῦ ἰάσεται μνησικακίαν ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀνεξικακίας ἰσχυρῶς αἰσχυνομένην. [9.7a] Εὐλῶ σαθρῶ ἐνδοθεν ἐναποτίκτονται σκώληκες· καὶ πρασάτοις καὶ ἡσυχίοις νόθοις συγκολλᾶται μῆνις. [9.7b] Ὁ ἀποβάλλων αὐτὴν εὗρεν ἄφεισιν, ὁ δὲ προσκαλλώμενος αὐτῇ. Ἐστερήθη οἰκτιρῶν. [9.7c] εἰς πόνους καὶ ἰδρῶτας διὰ συγχώρησιν ἑαυτοῦς τινες ἐκδεδώκασιν· ἀμνησικάκος δὲ ἀνὴρ προκατελάβετο τούτους· εἶπερ ἄφετε συντόμως, καὶ ἀφεθήσεται ἡμῖν πλουσίως. [9.8a] τῆς γνησίας ἢ ἀμνησικακία τεκμήριον· ὁ δὲ ταύτην κατέχων, καὶ μετανοεῖν δοκῶν, ὁμοίος ἐστι τῷ καθ' ὑπνοὺς τρέχειν δοκοῦντι. [9.8c] Εἶδον μνησικάκους περὶ ἀμνησικακίας· ἄλλοις μνησικάκοις παραινέσαντες καὶ τοὺς οἰκείους λόγους ἐντραπέντες, τοῦ πάθους ἐπαύσαντο. Μηδεὶς ψιλὸν πάθος τὴν ἐσκοτισμένην ταύτην ὑπονοήσοιτο· πέφυκε γὰρ πολλάκις καὶ μέχρι τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν ἐπεκτείνεσθαι.

142 ἄφετε – ὑμῖν] cf. Mt. 6, 12, Lc. 11, 4, sic in Ps. Macar., *Serm. Hom.* 36 2.4.1 *Const. Apost.* 2, 21.36 *Io. Chrys., In Matth.* col. 581, l. 48

136 αὐτὸ] αὐτὴν 144 μετανοεῖν] *V^m ras.*

γὰρ πολλάκις καὶ μέχρι τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν
150 ἐπεκτείνεσθαι. [9.8d] Ὁ τῶν κακῶν τῶν παρ' ἑτέρου γινομένων
ἀμνημονῶν, τῶν ἀγαθῶν τῶν παρὰ Θεοῦ ἡμῖν χορηγουμένων
μνημονεύει ἀνελλιπῶς· ὁ δὲ τοῦτο ποιῶν, καὶ τὴν ὧν ἐν
ἄλλοις ἐξήμαρτεν, ἄφεσιν κομιεῖται· καὶ τοῦ ἐξῆς βίου ὅπως
ἄριστα ἔξει, πρόνοιαν θήσεται· καὶ πολλῶν ἀνθ' ἐνός
155 ἁμαρτημάτων ἀφέξεται, ὁ γὰρ μνησικακίας ἠττώμενος,
πάντα κακὰ ἐν ταυτῷ συνείληφεν, ὁ δὲ κρατῶν, ἅπαντα
φροῦδα πεποίηκε· μνημονεύων τοῦ, ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν
τοῦ δεσπότη φήσαντος, αὐτῶν.

[9.9a] Ὁ τῆς Τριάδος ἐπόπτης, τὸν τριπλοῦν τῆς τριάδος
160 βαθμὸν ἐξόχως τετίμηκεν· ὅς μνησικακίαν πολλῶν οὖσαν
αἰτίαν κακῶν, οὐ στηλιτεύει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξόριστον
τίθεσι· τούτου καὶ ἡμεῖς ἀντισχώμεθα ὅπως λύσιν εὔρωμεν
τῶν πταισμάτων.

[9.8d] - [9.9a] Βαθμὸς ἕννατος ὁ κτησάμενος, παρόρησά λοιπὸν τὴν λύσιν τῶν
πταισμάτων αἰτεῖτω παρὰ τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ.

157 ἄφετε - ὑμῖν] cf. supra, p. 302

151 ἡμῖν χορηγουμένων] *V^b. corr.*, χορηγουμένων, *V^a. corr.* 152 μνημονεύει
ἀνελλιπῶς] *V^{in marg.}*

[10.1a] Οὐδεὶς οἶμαι τῶν εὖ φρονούντων ἀντείποι μὴ οὐκ ἐκ μίσους καὶ μνησικακίας, τὴν καταλαλιὰν ἀποτίκτεσθαι· διὸ καὶ μετὰ τοὺς αὐτῆς προγόνους, ὡς ἐν εἰρμῶ τετάκται·

- 5 [10.1b] Καταλαλιά ἐστὶν, ἀποκύημα μίσους· νόσος λεπτή βραχεῖα καὶ κεκρυμμένη καὶ λανθάνουσα· βδέλλα ἀγάπης ἐκδαπανῶσα καὶ ἐξαφανίζουσα τὸν κεκτημένον· ἀγάπης ὑπόκρισις· ἀγνείας ἀφανισμός· ῥύπου παντὸς καὶ πάσης ἀκαθαρσίας πρόξενος· [10.1c] ὥσπερ εἰσὶ τινες
10 ἀπηρυθριασμένως τὰ κακὰ πράττοντες, καὶ εἰσὶν ἕτεροι λεληθότως μὲν καὶ μετ'αἰδοῦς, χαλεπώτερα δ' ἐκείνων ἐπιτελοῦντες, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας ἔστιν ἰδεῖν, ἢ γὰρ ὑπόκρισις καὶ ἢ πονηρία καὶ τὸ ψεῦδος, καὶ ἢ μνησικακία, καὶ ἢ καταλαλιά, λύκου ἀραβικοῦ τὴν γνώμην
15 ἔχουσαι, μᾶλλον δ' ἀλώπεκος, προβάτου δορὰν ἐνδύονται· καὶ τῶν ἀπλουτέρων τὰς ψυχὰς κατατρέχουσαι, πάντ' ἀναιδῶς ποιοῦσι καὶ πράττουσι, καθελεῖν ταύτας βουλόμεναι.

[10.1a] Οὐδεὶς τῶν εὐφρονούντων ἀντείπη, οἶμαι, μὴ ἐκ οὐδεὶς τῶν εὐφρονούντων ἀντείπη, οἶμαι, μὴ ἐκ μίσους καὶ μνησικακίας τὴν καταλαλιὰν τίκτεσθαι· διὸ καὶ μετὰ τοὺς αὐτῆς προγόνους ὡς ἐν εἰρμῶ τέτακται. [10.1b] Καταλαλιά ἐστὶν ἀποκύημα μίσους· λεπτή νόσος, παχεῖα, κεκρυμμένη καὶ λανθάνουσα βδέλλα, ἀγάπης ἐκδαπανῶσα καὶ ἐξαφανίζουσα αἶμα· ἀγάπης ὑπόκρισις· καρδίας ῥύπου καὶ βάρους πρόξενος· ἀφανισμός ἀγνείας. [10.1c] Ὅσπερ εἰσὶ νεάνιδες ἀπηρυθριασμένως τὰ κακὰ πράττουσαι εἰσὶ δὲ ἕτεραι λεληθότως καὶ αἰδεστικώτερος χαλεπώτερα τῶν προτέρων ἐπιτελοῦσαι οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας ἔστιν ἰδεῖν. Αἱ πλείους ὕπουλοι νεάνιδες ὑπόκρισις, πονηρία, λύπη, μνησικακία, καταλαλιά καρδίας, ἄλλα μὲν τῷ δοκεῖν ὑποτιθέμεναι, ἄλλα δὲ ἀποβλέπουσαι.

[10.2a] Τισὶ καταλαλοῦσι προσιῶν, ἐπέπληξα· ἀλλ' οἱ μὲν, ἐξ ἀγάπης καὶ πρὸς διόρθωσιν τῶν ἀδελφῶν ταῦτ' ἔλεγον
 20 πάσχειν· ἐγὼ δ' εὐθὺς πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρινάμην· “ὡς ἔοικεν οὐκ ἠκούσατε τοῦ διὰ τοῦ Προφήτου λέγοντος, τὸν καταλοῦντα λάθρα τοῦ πλησίον τοῦτον ἐξεδίωκον. Εἰ τῷ ὄντι φῆς ἀγαπᾶν τὴν πλησίον, καὶ τὸ λεληθότως σκώπτειν αὐτὸν, παραιτοῦ· εἰ δὲ καὶ τις σοι λογισμὸς εἰς τοῦτο παρενοχλεῖ, καὶ
 25 λεληθότως ἀπαλλαγῆναι τοῦ πάθους, εὐχου· καὶ ἀνύσεις ὁ βούλει· οὕτως γὰρ ὁ τῆς ἀγάπης πληρωθήσεται νόμος”·
 [10.2b] Εἰ νικῆσαι βούλει πνεῦμα καταλαλιᾶς, μὴ τῷ πταίοντι τὴν μέμψιν, ἀλλὰ τῷ ὑποβάλλοντι δαίμονι ὑπογράφου. Οὐδεὶς γὰρ ἐθέλει εἰς Θεὸν ἀμαρτεῖν, εἰ καὶ ἀβιάστως ἅπαντες
 30 ἀμαρτάνομεν· εἶδον προφανῶς ἀμαρτόντα, καὶ λεληθότως μετανοήσαντα· καὶ ὄν ἔγωγε ὡς πόρνον κατέκρινα, ὡς σώφρονα εὗρον παρὰ Θεῷ λογιζόμενον, διὰ τῆς μετανοίας, γνησίας αὐτὸν ἐξευμενισάμενον| μὴ αἰδεσθῆς ποτε τὸν πρὸς
 35 “Παῦσαι ἀδελφέ· ἐγὼ χαλεπώτερα περὶ κείμαι τραύματα· ἐκεῖνον οὖν, πῶς κατακρῖναι δύναμαι;” Καὶ ἐν μιᾷ

f. 76^v

[10.2a] Ἦκουσα καταλαλούντων, καὶ ἔπληξα, καὶ τοῦτο πρὸς ἀπολογία οἱ τοῦ κακοῦ ἐργάται ἀπεκρίναντο ὡς ἐξ ἀγάπης καὶ φροντίδος τοῦ καταλαλουμένου τοῦτο ποιοῦσιν. Ἐγὼ δὲ αὐτοῖς· Παύσασθε, ἔφην, τῆς τοιαύτης ἀγάπης· ἵνα μὴ ψεύσῃται ὁ εἰρηκῶς· Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον. Εἰ λέγεις ἀγαπᾶν, εὐχου λεληθότως, καὶ μὴ σκώπτε τὸν ἄνδρα· οὗτος γὰρ ὁ τρόπος δεκτὸς παρὰ Κυρίῳ. Μὴ δὲ τοῦτό σε λανθανέτω, καὶ πάντως ἐκνήψεις τοῦ μὴ κρίνειν τὸν πταίοντα. Ἰούδας ἐν τῷ χορῷ τῶν μαθητῶν ἦν, ὁ δὲ ληστής ἐν τῷ χορῷ τῶν φονευτῶν· καὶ θαῦμα πῶς ἐν μιᾷ ὀπῆ ἢ ἀντικαταλλαγῆ γέγονεν. [10.2b] Εἰ τις καταλαλιᾶς πνεῦμα νικῆσαι βούλεται, μὴ τῷ πταίοντι, ἀλλὰ τῷ ὑποβάλλοντι δαίμονι τὴν μέμψιν ἐπιγραφέτω· οὐδεὶς γὰρ θέλει εἰς Θεὸν ἀμαρτῆσαι, εἰ καὶ ἀβίαστος πᾶς ἡμῶν τυγχάνει. Εἶδον προφανῶς ἀμαρτήσαντα, καὶ λεληθότως μετανοήσαντα, καὶ ὄν κατέκρινα ὡς πόρνον, ἦν λοιπὸν παρὰ Θεῷ σώφρων διὰ τῆς ἐπιστροφῆς γνησίως αὐτὸν ἐξευμενισάμενος· μηδέποτε αἰδεσθῆς τὸν πρὸς σὲ τοῦ [τὸν] πλησίον καταλαλοῦντα μᾶλλον δὲ λέγε· Παῦσαι, ἀδελφέ· ἐγὼ καθημέραν ἐν χαλεπωτέροις πταίῳ, καὶ πῶς ἐκεῖνον κατακρῖνειν δύναμαι; Δύο γὰρ ταῦτα κερδανεῖς ἐν μιᾷ ἐμπλάστρω, καὶ σεαυτόν,

21/22 τὸν – ἐξεδίωκον] Ps. 100, 5

δυνηθείης ἂν καὶ σεαυτὸν καὶ τὸν πλησίον ἰάσασθαι.
[10.2c] Οὐκ ἐξ ἄλλης αἰτίας· ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ μὴ κρίνειν,
λῦσιν τῶν αὐτοῦ πταισμάτων ἴσως ἕξει τις εἴπερ ἀληθὲς τὸ μὴ
40 κρίνετε καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. [10.2d] Ὡς τὸ πῦρ τῷ ὕδατι κατὰ τὴν
φύσιν ἐναντίον, οὕτω τῷ κρίνειν τὸ μετανοεῖν ἀντίκειται· εἰ
γοῦν μετανοίας ὁ καιρὸς καὶ κριτοῦ τὸ κρίνειν, πῶς κρίνειν
κατατολμᾶς;

[10.3a] Ἐὰν ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ θανάτου ὥρᾳ, τινὰ πταίοντα ἴδης,
45 μὴ δὲ τότε κατάκρινε· ἄδηλα γὰρ ἡμῖν τὰ τοῦ Θεοῦ
καθέστηκε κρίματα. [10.3b] Πταίουσιν ἔνιοι μεγάλα
προφανῶς· ἀλλ' ἐργάζονται μείζονα κρυπτῶς· ἠπατήθησαν
οὖν τινὲς φιλοσκῶπται, καπνὸν ἀντὶ ἡλίου θεώμενοι. [10.3c]
Ἐπειδὴ τὸ ἀψευδὲς τοῦ Θεοῦ στόμα διαρρήδην εἶρηκεν ἐν ᾧ
50 κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε, εὐδηλον ὡς ἐν οἷς ἂν τῷ πλησίον
μεμψώμεθα, ἐν αὐτοῖς δὴ καὶ περιπεσούμεθα, ἔστι ψυχικοῖς
εἴτε σωματικοῖς ἀρρώστημασιν. [10.3d] Οἱ μήπω περὶ τῶν
οἰκείων πταισμάτων λόγον ποιούμενοι, ἀκριβεῖς λογισταὶ τῶν

[10.2c] καὶ τὸν πλησίον ἰασάμενος μία καὶ αὕτη τῶν συντόμως ὁδῶν πρὸς τὴν
ἄφραση τῶν πταισμάτων καθέστηκεν ὁδηγουσῶν· λέγω δὲ τὸ μὴ κρίνειν· Εἶπερ
μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. [10.2d] Ἀλλότριον τὸ πῦρ τοῦ ὕδατος, ὥσπερ τὸ
κρίνειν τῷ μετανοεῖν βουλομένῳ τῶν μετανοεῖν βουλομένων· [10.3a] κἂν ἐν αὐτῇ
τῇ ἐξόδῳ τινὰ θεάσῃ πταίοντα, μὴ τότε αὐτὸν κατάκρινε. Ἄδηλον γὰρ
ἀνθρώποις τὸ τοῦ Θεοῦ κρίμα καθέστηκεν. [10.3b] Ἐπταισάν τινες μεγάλα
προφανῶς· εἰργάσαντο δὲ ἀγαθὰ μείζονα κρυπτῶς· καὶ ἠπατήθησαν οἱ
φιλοσκῶπται καπνὸν ἀντὶ ἡλίου κατέχοντες. [10.3c] Ἀκούσατέ μου, ἀκούσατε,
πάντες οἱ κακοὶ τῶν ἀλλοτρίων λογοθέται· εἰ ἀληθὲς, ὥσπερ καὶ ἀληθὲς, ὅτι Ἐν
ᾧ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε, πάντως ἐν οἷς ἂν μεμψώμεθα τὸν πλησίον, ἐν
αὐτοῖς περιπεσούμεθα· καὶ ἀλλοίως οὐκ ἔστιν, εἴτε σωματικοῖς, εἴτε ψυχικοῖς. Οἱ
ὀξεῖς καὶ ἀκριβεῖς λογοθέται τῶν τοῦ πλησίον πλημμελημάτων ὑπάρχοντες,
τοῦτο τὸ πάθος ὑφίστανται, [10.3d] ἐπειδὴ μήπω περὶ τῶν οἰκείων πταισμάτων
τελείαν καὶ ἀρέμβαστον μνήμην καὶ φροντίδα ἐποιήσαντο.

39/40 μὴ – κριθῆτε] Lc. 6, 37 49/50 ἐν – κριθήσεσθε] Mt. 7, 2

55 τοῦ πλησίον πλημμελημάτων ὑπάρχουσιν· οἱ δὲ καθορῶντες
 τὰ ἑαυτῶν ἔλκη τομῆς δεόμενα, πῶς τὰ ἑτέρων οὗτοι
 ἰάσσονται, δακρῶν ὄμβρων δεόμενοι· [10.3e] ἢ πρὸς ἀτόπους
 πράξεις ἡμᾶς οἱ δαίμονες ἐρεθίζουσιν, ἢ γοῦν τοὺς
 ἁμαρτάνοντας, κατακρίνειν ἑξαπατῶσιν, ἵνα διὰ τούτου ἡμᾶς
 ἤδη μολύνωσι καὶ εἰς τὸν τῆς ἀπωλείας ἰ βυθὸν f. 77
 60 κατακρημνίσωσιν· οἱ δαίμονες οὐ μόνον τὰ τῶν ἀμελεστέρων
 ἐξουθενεῖν προτρέπονται ἐλαττώματα, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετὰ
 πολλοῦ τοῦ κόπου κατωρθωκότας τὸ τῶν ἀγαθῶν,
 διαβάλλειν ἐξοτρύνουσι· καὶ τὴν μὲν σιωπὴν ἀσκοῦντα,
 κενόδοξον· τὸν δ' ἄκραν φιλοσοφίας καὶ ἐγκράτειαν
 65 μετερχόμενον, ὑπερήφανον λέγουσιν.

[10.4a] Ἀγαθὸς ἐργάτης, τὰς πεπείρους ῥάγας συλλέγων ἐν τῷ
 τοῦ τρυγητοῦ καιρῷ, τοὺς ὄμφακας οὐδενὸς λόγου ποιεῖται·
 καὶ νοῦς ὑγιῆς, τὰς τῶν κρειπτόνων ἀποματτόμενος ἀρετὰς,
 τὰς κακίας τῶν πολλῶν, ἀποφεύγειν οἶδε σαφῶς καὶ
 70 ἐκτρέπεσθαι· καὶ ἐξερευνᾶν κατὰ τὸν Δαυῖδ ἐξερευνήσεις

[10.3e] Κρίναι ἐστὶν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀξίας ἀναιδῆς ἀρπαγμός· κατακρίναι δὲ τῆς
 ἑαυτοῦ ψυχῆς ὄλεθρος. Ὡσπερ ἡ οἴησις καὶ χωρὶς ἑτέρου πάθους ἀπολέσαι τὸν
 ἄνθρωπον ἰσχύει· οὕτως καὶ τὸ κρίνειν καθ' ἑαυτὸ καὶ μόνον ἐν ἡμῖν ὑπάρχον
 τελείως ἀπολέσαι ἡμᾶς δύναται· εἴπερ ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος ἐκ τούτου
 καταδεδίκασται. Εἰ γάρ τις τὰ ἑαυτοῦ κακὰ ἀπὸ τοῦ τῆς φιλαυτίας
 περικαλύμματος ἀκριβῶς θεάσοιτο, οὐδενὸς λοιπὸν ἄλλου τῶν ἐν τῷ βίῳ
 φροντίδα ποιήσοιτο, λογιζόμενος μηδὲ πρὸς τὸ οἰκεῖον πένθος ἐξαρκεῖν αὐτῷ
 τὸν ἑαυτοῦ χρόνον, κἂν ἑκατὸν ἔτη ζήσειεν· κἂν τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ὅλον
 δάκρουν ἐκ τῶν ἑαυτοῦ ὀφθαλμῶν ἴδοι ἐκπορευόμενον. Ἐπεσημνάμην τὸ
 πένθος, καὶ οὐχ εὖρον ἐν αὐτῷ ἴχνος καταλαλιᾶς, ἢ κατακρίσεως. Ἡ ἁμαρτήσαι
 ἡμᾶς οἱ δαίμονες προτρέπονται· ἢ μὴ ἁμαρτήσαντας, τοὺς ἁμαρτάνοντας
 κρίνειν· ἵνα διὰ τοῦ δευτέρου τὸ πρῶτον μολύνωσιν οἱ φόνιοι. Γίνωσκε καὶ τοῦτο
 τῶν μνησικάκων καὶ βασκάνων εἶναι τεκμήριον· ὅτι τὰς διδασκὰς, ἢ πράγματα, ἢ
 κατορθώματα ἠδέως καὶ εὐχερῶς τοῦ πλησίον ψέγουσιν, ὑπὸ πνεύματος μίσους
 καταβαπτίζόμενοι. Εἰδόν τινος λεληθότως καὶ ἀδημοσιεύτως πάνδεινα
 διαπράττοντας πταισμάτα· καὶ τῇ ὑπολήψει τῆς ἑαυτῶν καθαρότητος χαλεπῶς
 ἐπεμβαίνοντας τοῖς ψιλὰ πταίοισι, καὶ δημοσιευομένοις [10.4a-c] Ὁ καλὸς
 ῥαγολόγος τὰς πεποιήτους ῥάγας ἐσθίων, οὐδὲν περὶ τῶν ὀμφάκων
 ἐπιραγολογήσει· καὶ ὁ εὐγνώμων καὶ ἐχέφρων νοῦς, ὅσας μὲν ἔν τισιν ἀρετὰς
 ὄψεται, ταῦτα σπουδαίως σημειώσεται· ὁ δὲ ἄφρων τὰς μέμφεις καὶ τὰς
 ἐλλείψεις ἐξερευνήσει, περὶ οὐ καὶ εἰρηται· Ἐξερεύνησαν ἀνομίαν, ἐξέλιπον
 ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις.

59 τῆς — βυθόν] Phil. Cap., His. Ecc. 1.9a, Mac. Mag., Apo. Mono. 3 p. 78 l. 28-29
 70 ἐξερευνᾶν ... ἐξερευνήσεις] Ps. 67, 7

οὐδ' ὄπηϋν τοιαύτας ἀνέχεται· [10.4b] Μὴ δὲ τοῖς σοῖς τινὰ
ιδῶν ὀφθαλμοῖς κατάκρινε· πολλάκις γὰρ πεπλάνηται καὶ
αὐτοί. [10.4c] Οὐκ ἤκουσας ἀνθρώπε, ὡς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, τὴν
κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ; Μὴ τοίνυν τὴν
75 δεσποτικὴν ἐξουσίαν ἀφαίρει τὸ κατὰ σαυτὸν, τοῦ συνδούλου
κατατρέχων, καὶ καταψηφιζόμενος ὄντινῶν, αὐτὸς
ὑπεύθυνος ὢν, καὶ τοιοῦτοις ἢ καὶ μείζοσιν ἴσως ἐγκλήμασιν
ἐνεχόμενος· ἀλλὰ σαυτὸν μᾶλλον αἰεὶ περισκόπει, ὅπως μὴ
κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα γένηται ὡς ὁ Μωυσῆς ὁ
80 μέγας νομοθετεῖ, καὶ λόγον δῶς πάντως Θεῷ, καὶ περὶ
ἀλλοτρίων ἀμαρτημάτων, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

[10.5a] Ἡ πρώτη δεκάς τῶν κατὰ Θεὸν ἀναβάντων, τὴν
καταλαλιὰν περιέχει· ὡς πρώτην οὖσαν αἰτίαν κακῶν· μεθ' ἧς
καὶ τὸ κρίνειν ἑτέρους τάττουσα, ἀποστήναι παντὶ τρόπῳ καὶ
85 πάσῃ σπουδῇ νουθετεῖ· | διὸ μὴ μόνον αὐτοὶ καταλαλῶμεν, f. 77^v
ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ Προφήτου τιμῶμεν, τὸν καταλαλοῦντα
λάθρα τοῦ πλησίον ἐκδιώκοντες.

[10.5b-c] Μὴδὲ τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς ὄρων, κατάκρινε· πολλάκις γὰρ καιαὐτοὶ
πεπλάνηται. [10.5a] Ἀνάβασις δεκάτη, ἣν ὁ νικήσας ἀγάπης ἐργάτης ἢ πένθους
καθέστηκεν.

- [11.1a] Εἴρηται μὲν ἡμῖν διὰ βραχέων ἐν τοῖς φθάσασιν, ὡς ἐπισφαλές ἐστι λίαν τὸ κρίνειν· νυνὶ δὲ λοιπὸν, ἀναγκαῖον ᾤθηθην, καὶ τὴν αἰτίας δι' ἧς εἰσέρχεται καὶ ἐξέρχεται εἰπεῖν.
- 5 [11.1b] Πολυλογία ἐστὶ, κενοδοξίας καθέδρα· δι' ἧς ἑαυτὴν ἐμφανίζειν καὶ ἀναπομπεύειν εἴωθε. [11.1c] Πολυλογία ἐστίν, ἀνοίας γέννημα· καταλαλιᾶς θύρα εὐτραπελίας χειραγωγός· προσευχῆς ἀφανισμός· καὶ πυρὸς γεένης ἑξαψις· [11.1d] Οὐκ ἄλογος σιωπὴ, μήτηρ προσευχῆς αἰχμαλωσίας ἀνάκλησις,
- 10 πυρὸς ἐγκαρδίου φυλακῆ, λογισμῶν ἐπισκοπῆ, προσθήκη ἀγάπης, πολεμίων σκοπός, δεσμωτήριον πένθους, δακρῶν ἀγωγός, θανάτου μνήμη, κολάσεως ζωγράφος, κρίσεως ἐξέτασις, παρῶρησίας ἐναντία, ἡσυχίας σύζυγος, διδασκαλίας τύπος, γνώσεως ἑλλαμψις, θεωρημάτων δημιουργός, ἀφανῆς
- 15 προκοπῆ, πόθου θεοῦ ἀνάβασις, θεοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτησις. Ὁ ταύτην ποθήσας, πάντων εὔρε τὴν γνῶσιν· ὁ γνοὺς παραπτώματα, γλῶτταν ἐπέσχε· ὁ δὲ πολυλόγος, οὐπω ἑαυτὸν ἐπέγνω ὡς δεῖ.

[11.1a] Εἴρηται μὲν ἡμῖν βραχέως ἐν τοῖς φθάσασιν, ὡς ἐπισφαλές λίαν, καὶ αὐτοῖς τοῖς πνευματικοῖς εἶναι δοκοῦσι παρεισδύνον τὸ κρίνειν· μᾶλλον δὲ τὸ κρίνεσθαι, καὶ ὑπὸ γλώττης κολάζεσθαι· νυνὶ δὲ λοιπὸν καὶ τὴν αἰτίαν, καὶ τὴν θύραν δι' ἧς εἰσέρχεται, μᾶλλον δὲ ἐξέρχεται, ἀκόλουθον ἐν λόγοις τάξει.

[11.1b] Πολυλογία ἐστὶ κενοδοξίας καθέδρα, δι' ἧς ἑαυτὴν ἐμφανίζειν καὶ ἀναπομπεύειν πέφυκε. [11.1c] Πολυλογία ἐστὶν ἀγνωσίας τεκμήριον, καταλαλιᾶς θύρα, εὐτραπελίας χειραγωγός, ψεύδους ὑπουργός, κατανύξεως διάλυσις, ἀκηδίας κλήτωρ, ὕπνου πρόδρομος, συννοίας σκορπισμός, φυλακῆς ἀφανισμός, θέρμης ψυχρηστήριον προσευχῆς ἀμαύρωσις. [11.1d] σιωπὴ ἐν γνῶσει μήτηρ προσευχῆς, αἰχμαλωσίας ἀνάκλησις, πυρὸς φυλακῆ, λογισμῶν ἐπίσκοπος, σκοπός πολεμίων, πένθους δεσμωτήριον, δακρῶν φίλη, θανάτου μνήμης ἐργάτης, κολάσεως ζωγράφος, κρίσεως φιλοπράγμων, ἀδημονίας ὑπουργός, παρῶρησίας ἔχθρα, ἡσυχίας σύζυγος, φιλοδιδασκαλίας ἀντίπαλος, γνώσεως προσθήκη, θεωρημάτων δημιουργός, ἀφανῆς προκοπῆ, λεληθυῖα ἀνάβασις. Ὁ ἐπιγνοὺς παραπτώματα, ἐκράτησε γλώσσης· ὁ δὲ πολυλόγος οὐπω ἐπέγνω ἑαυτὸν ὡς δεῖ.

7 καταλαλιᾶς] V^{2a.corr.}, καταλαλεῖν V^{p.corr.}

[11.2a] Σιωπῆς φίλος, προσεγγίζει Θεῶ· καὶ λεληθότως
 20 ἐντυγχάνων, φωτίζεται παρ' αὐτοῦ· [11.2b] Ἰησοῦ σιωπῆ,
 ἀθῶον τὸν Πιλάτον τοῦ δεσποτικοῦ αἵματος προέτρεψε λέγειν
 εἶναι. [11.2c] Λόγον Πέτρος εἰπὼν, πικρῶς ἐθρήνησεν ἐν τῷ
 καιρῷ | τοῦ σταυροῦ, εἰς μνήμην ἔλθων τοῦ εἰπόντος πρὸ τοῦ
 ἀλεκτρούνα φωνῆσαι, τρις ἀπαρνήση με. [11.2d] Ὁ μεριμναν
 25 ἐσχηκῶς ἐξόδου, περιέκοψε λόγους· καὶ ὁ κτησάμενος πένθος,
 ὡς πῦρ ἀπεστράφη πολυλογίας. [11.2e] Ὁ ἀγαπήσας ἡσυχίαν,
 ἀπέκλεισε στόμα· ὁ δὲ χαίρων ταῖς προόδοις, καὶ ταῖς
 πολυλογίαις συνήδεται· μνημόνευε τοῦ λέγοντος φυλάξω τὰς
 ὁδοὺς μου τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν με ἐν γλώσση μου· καὶ τοῦ
 30 εἰπόντος, κρεῖττον ἀπὸ ὕψους ἢ ἀπὸ γλώσσης πεσεῖν, καὶ
 σιωπὴν ἀσκήσεις οὐκ ἄλογον.

[11.3a] Εἰ τὸ τῆς καρδίας ἀναφθῆ πῦρ διὰ τῆς τῶν θείων
 ἐντολῶν ἐνεργείας καὶ παρατηρήσεως, ὁ βαλεῖν ἦλθεν ὁ
 Κύριος, τὴν ἀδολεσχίαν, ὡς καπνὸς τὰς μελίττας, ἀπώσεται·
 35 [11.3b] Ὁ στερόραν γλώτταν καὶ ἀναίσχυντον ἔχων, ἢ ἐκ
 συνηθείας καὶ ἀπαιδευσίας αὐτὴν ἐκτίσατο, ἢ ἐκ

[11.2a] Ὁ σιωπῆς φίλος προσεγγίζει Θεῶ, καὶ λεληθότως συνομιλῶν φωτίζεται παρὰ τοῦ Θεοῦ. [11.2b] Ἰησοῦ σιωπῆ ἐνέτρεψε Πιλάτον, καὶ ἀνδρὸς ἡσυχία φωνῆς κατήρησε κενοδοξίαν. [11.2c] Λόγον εἰπὼν Πέτρος ἐθρήνησε πικρῶς ἀμνημονήσας τοῦ εἰπόντος· Εἶπα· Φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν με ἐν γλώσση μου, καὶ τοῦ ἐτέρου φήσαντος, Κρεῖττον πεσεῖν ἀπὸ ὕψους εἰς γῆν, ἢ ἀπὸ γλώσσης. Καὶ πολλὰ περὶ τούτων ἔγωγε γράφειν οὐ βούλομαι, κἂν αἱ τοῦ παθῶν πανουργίαι τοῦτο ποιεῖν προτρέπωται. Πλὴν ἤκουσά ποτέ τις περὶ ἡσυχίας στόματος πρὸς με φιλοπευστοῦντος, ὃς ἔλεγε, τὴν μὲν πολυλογίαν ἐξ ἑνὸς τούτων τίκτεσθαι πάντως, ἢ ἐξ ἀναστροφῆς καὶ συνηθείας πονηρᾶς καὶ ἀκρατοῦς· μέλος γὰρ ὄν φυσικὸν ἢ γλώσσα τοῦ σώματος, καθ' ὃ λοιπὸν παιδευθῆ συνηθειαν ἀπαιτήσκειν, ἢ πάλιν ἐν τοῖς ἀγωνιζομένοις, καὶ μάλιστα ἐκ τῆς κενοδοξίας· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐκ τῆς γαστρομαργίας. Διόπερ πολλάκις πολλοὶ χαλινοῦντες τὴν γαστέρα, βία τινὶ καὶ ἀτονία συγκλείουσι καὶ τὴν γλώτταν καὶ τὴν πολυπέειαν. [11.2d] Ὁ μεριμνήσας ἐξόδου περιέκοψε λόγους· καὶ ὁ κτησάμενος πένθος ψυχῆς, ὡς πῦρ ἀπεστράφη πολυλογίαν. 10. [11.2e] Ὁ ἀγαπήσας ἡσυχίαν, ἀπέκλεισε στόμα, ὁ δὲ χαίρων ταῖς προόδοις, ὑπὸ τοῦ πάθους ἐκ τῆς κέλλης διώκεται. [11.3a-b] Ὁ γνοὺς ὁσμὴν πυρὸς ὑψίστου./

20/21 ἀθῶων ... εἶναι] Mt. 27, 24 24 φωνῆσαι – με] Mt. 14, 34, cf. Mc. 14, 30, Lc. 22, 34, Io. 13, 36 28/29 φυλάξω – μου] Ps. 38, 1

γαστριμαργίας καὶ πολυποσίας· ἢ ἐκ κενοδοξίας, παρακούων
 τοῦ λέγοντος καὶ ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου λόγον δώσομεν τῷ Θεῷ,
 [11.3c] ἀλλὰ μὴ δόλους καὶ μηχανὰς ἐξ ἀκρασίας συρράπτων
 40 κατὰ τοῦ πλησίον ὁ ἀναιδής ὥσπερ χειμάρρους φερόμενος,
 συνέδριον καθιστάτω· μὴ δὲ τὰ μὲν, ὀρῶν τὰδ' ἀκούων, ταῦτα
 συνείρων καὶ ἐξυφαίνων ὑπεροπτικῶς καθήσθω,
 διαλεγόμενος· ἀλλ' ἴστω πῦρ ἀνάπτων τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ,
 πρὸς δ' ἔτι καὶ ἀπωλείας ἐτέροις γινόμενος αἴτιος· ἀποστήναι
 45 τοίνυν τῶν κενῶν τούτων ῥημάτων παρακαλῶν· καὶ τῶν
 περιττῶν καὶ ἀνονήτων λόγων, ἐκποδῶν γενέσθαι· αἰεὶ δὲ τῇ
 σιγῇ τὸν νοῦν προσέχοντας, ταῖς καταμικρὸν ὑφ' αἰρέσεσι,
 νοῦν σχεῖν ὑγιᾶ καὶ πάσης κηλίδος ἀνεπίμικτον· ἐν Χριστῷ
 Ἰησοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. |

50 [11.4a] Τῷ παυσαμένῳ τοῦ κατατρέχειν ἐτέρου καὶ τὸ τῆς
 σιωπῆς εὐθὺς ἔπεται· διὸ τὴν πρώτην τῆς δευτέρας δεκάδος
 ἐκκληρώσατο βάσιν· οὐ γὰρ ταῖς πολυλογίαις εἰκὸς προσέχειν,
 τὸν πρὸς τὸ ὕψος ἀνιόντα τῆς ἀρετῆς· ἀλλὰ σιγὴν ἀσκεῖν
 βαθεῖαν ὁ καθηγητῆς προτρέπεται λόγος.

f. 78^v

/ὡς μέλισσα καπνόν, ἀνθρώπων φεύγει σύνοδον· τὴν μὲν γὰρ ὁ καπνὸς διώκει·
 τῷ δὲ ἀνθρώπων σύνοδος ἀντιπράττει. Ὀλίγων λίαν τὸ ὕδωρ ἀφρακτον κωλύειν·
 ὀλιγωτέρων δὲ στόμα ἀκρατὲς δαμάσαι. [11.4a] Βαθμὸν ἐνδέκατον ὁ κινήσας,
 πλῆθος κακῶν ὑφ' ἐν περιέκοψεν.

41 τὰ] τα 47 ὑφ' αἰρέσεσι] *V^a. corr.*, ? *V^b. corr.*

[12.1a] Γέννημα μὲν λίθου καὶ σιδήρου, πῦρ· γέννημα δὲ πολυλογίας καὶ εὐτραπείας, ψεῦδος. [12.1b] Ψεῦδος ἐστίν, ἀγάπης ἀφανισμός· ὡς ἐπιορκία Θεοῦ ἄρνησις.

- 5 [12.2a] Εἰ ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος ὁ Δαυῖδ εἶρηκε, τί λοιπὸν πείσονται, οἱ μεθ' ὄρκου τὸ ψεῦδος συρῳάπτοντες· μὴ τοίνυν τὴν τοῦ ψεύδους ἀμαρτίαν, μικρὰν τινα εἶναι τις τῶν εὐφρονούντων λογίζοιτο. [12.2b] Εἶδον τινὰς ἐπὶ ψεύδει σεμνυνομένους, καὶ δι' εὐτραπείας καὶ
- 10 ἀργολογίας, γελοῖα τινα ἐξυφαίνοντας διηγήματα· καὶ τὴν τῶν ἀκροουμένων σύνεσιν, ἐλεεινῶς παρασαλεύοντας, καὶ τὴν σύννοιαν διαφθείροντας· οὗς ὡς λοιμικὴν νόσον, ἀποφεύγειν σε χρὴ, καὶ δι' ἄλλης βαδίζειν, μήπως ἐν τῇ προσευχῇ σου γελοίων ἐννοίας ἀνατυπώσης. [12.2c] Μὴ φεῦγε
- 15 μόνον· ἀλλὰ καὶ τὸ πονηρὸν συνέδριον διάλυε· θανάτου καὶ κρίσεως ἐκείνοις ὑπόμνησιν ὑποβάλλων, ἐκ γὰρ δὴ τούτου, καὶ σεαυτῷ κἀκείνοις, οὐ μικρὰν ὠφέλειαν προξενήσεις.

[12.1a] Γέννημα μὲν σιδήρου καὶ λίθου πῦρ· γέννημα δὲ πολυλογίας καὶ εὐτραπείας ψεῦδος. [12.1b] Ψεῦδος ἐστίν ἀγάπης ἀφανισμός· ἐπιορκία δὲ Θεοῦ ἄρνησις. [12.2a] Μηδεὶς τῶν εὐφρονούντων μικρὰν τινα τὴν τοῦ ψεύδους ἀμαρτίαν εἶναι ὑπονοήσει· φοβερὰ γὰρ ὑπὲρ πάντα ἀποφάσει κατὰ τούτου τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἐχρήσατο. Εἰ ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος, ὡς φησὶν ὁ Δαυῖδ πρὸς τὸν Θεόν, τί λοιπὸν πείσονται οἱ μεθ' ὄρκων τὸ ψεῦδος συρῳάπτοντες; [12.2b] Εἶδόν τινας ἐπὶ ψεύδει σεμνυνομένους, καὶ δι' εὐτραπείας, καὶ ἀργολογίας γελοῖα ἐξυφαίνοντας· καὶ τὰ τῶν προσακρωμένων πένθη ἐλεεινῶς ἐξαφανίζοντας ὅποτε οἱ δαίμονες ἴδωσιν ἡμᾶς ὡς ἐκ λοιμικῆς νόσου τῆς τῶν ἀστείων ἀκροάσεως μετὰ τὴν προκάταρξιν τοῦ χαλεποῦ ὑφηγητοῦ ἀναχωρεῖν δοκιμάζοντας, τότε λοιπὸν δυσὶν ἡμᾶς δελεάζειν ἐπιχειροῦσι λογισμοῖς· Μὴ λυπήσης τὸν ἐξηγητὴν, ὑποβάλλοντες ἡμῖν ἢ, Μὴ φανερώσης σεαυτὸν φιλοθεώτερον τῶν παρόντων· ἀποπήδα, μὴ χρονίσης. Εἰ δὲ μὴ, ἐν τῇ προσευχῇ σου ἔννοιαν γελοίων ἀνατυπώσεις. [12.2c] Μὴ μόνον φεῦγε, ἀλλὰ καὶ τὸν πονηρὸν συνακτῆριον εὐσεβῶς διάλυε, θανάτου καὶ κρίσεως εἰς μέσον ὑπόμνησιν προβαλλόμενος· ἄμεινόν σε γὰρ ἐκ τούτου ἴσως καὶ μικρὰ κενὴ δόξη ῥαντισθῆναι, καὶ μόνον πᾶσι πρόξενον ὠφελείας εὐρεθῆναι.

5 ἀπολεῖς – ψεῦδος] Ps. 5, 3

[12.2d] Οἱ ἀναιδεῖς καὶ διεφθαρμένοι καὶ κάκιστοι ἄνθρωποι
 προβάτου ἐνδεδυμένοι δορᾶν, μετὰ ψεύδους καὶ ὄρκων
 20 συμπεπλεγμένην ἀεὶ ταύτην προφέροντες, πολλοὺς τῶν
 ἀπλουστέρων ἐξαπατῶσι· καὶ εἰς τὸν τῆς | ἀπωλείας βυθὸν f. 79
 κατακρημνίσαι ἐπείγονται· καὶ εἰ μὴ ὁ φυλάσσων τὰ νήπια
 Κύριος διετήρησεν, ὡς φησιν ὁ Προφήτης, παραβραχὺ
 παρῶκησεν ἡ ψυχὴ αὐτῶν τῷ Ἄδῃ. [12.2e] Ὁ φόβον Κυρίου
 25 δεξάμενος, ξένος ψεύδους ἐγένετο· δικαστὴν ἔχων ἀδέκαστον,
 τὴν ἰδίαν συνείδησιν· ὥσπερ ἐν πᾶσι τοῖς πάθεσι διαφορὰν
 βλάβης γνωρίζομεν, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ψεύδους, ἄλλο μὲν γὰρ
 τὸ διὰ φόβον κολάσεων ψεύδεσθαι· ἕτερον δὲ, τὸ κινδύνου μὴ
 προκειμένου, διὰ τρυφὴν καὶ φιληδονίαν, ψευδεῖς λόγους
 30 προῖεσθαι· καὶ μὴν ἕτερος, ὅπως τοῖς ἄλλοις γέλωτα
 προξενήσῃ, τοῖς ψεύδεσιν ἐγκαλλωπίζεται· ἄλλος ἐφ' ᾧ τὸν
 οἰκεῖον ἀδελφὸν κακὸν τι ἐργάσεσθαι, ὡς ἐξαπατῶν αὐτῷ
 διαλέγεται· [12.2f] Ἐκ μαστίγων τυρῶνων, ἀλήθεια
 ὠμολόγηται· ἐκ δὲ πλήθους δακρύων, ψεῦδος ἀπόλλυται καὶ
 35 διέφθαρται· [12.2g] Προφασίζεται οἰκονομίας ὁ τοῦ ψεύδους
 προστάτης· καὶ δικαιοσύνας λογίζεται τὰς τῆς ψυχῆς

[12.2d] Ὑπόκρισις μήτηρ ψεύδους πολλάκις, καὶ ὑπόθεσις· οὐδὲν γὰρ τινες
 ὑπόκρισιν ὀρίζονται, ἀλλ' ἡ ψεύδους μελέτην καὶ δημιουργὸν κεκολασμένον
 καὶ συμπεπλεγμένον· [12.2e] ὁ φόβον Κυρίου κτησάμενος, ἐξενίτευσεν ψεύδους,
 δικαστὴν ἀδέκαστον ἔχων τὴν ἰδίαν συνείδησιν. Ὡσπερ ἐν πᾶσι τοῖς πάθεσι
 διαφορὰν βλάβης γνωρίζομεν, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ ψεύδους. Ἄλλο μὲν γὰρ τὸ
 κρῖμα τοῦ διὰ φόβον κολάσεως ψευδομένου· καὶ ἕτερον τὸ, κινδύνου μὴ
 προκειμένου ψεύδεσθαι. Ἄλλος διὰ τρυφὴν ἐψεύσατο, ἕτερος διὰ φιληδονίαν·
 ἄλλος ἵνα τοῖς παροῦσι προξενήσῃ γέλωτα, ἕτερος δὲ ἵνα τῷ ἀδελφῷ
 ἐπιβουλεύσῃ, καὶ τοῦτον κακοποιήσῃ. [12.2f-g] Ἐκ βασάνων ἀρχόντων
 ἐξαλείφεται ψεῦδος· ἐκ δὲ δακρύων πλήθους εἰς τέλος ἀπόλλυται
 προφασίζεται οἰκονομίας ὁ ψεύδους προβολεὺς, καὶ δικαιοσύνας πολλάκις
 λογίζεται τὰς ψυχῆς ἀπωλείας. Τῆς Παὰβ μιμητὴν ἑαυτὸν τεκμαίρεσθαι
 ψευδοπλάστης ἀνήρ, καὶ δι' ἀπωλείας οἰκειᾶς τὴν ἑτέραν σωτηρίαν λέγει
 πραγματεύεσθαι. Ὅποταν ψεύδους εἰς ἅπαν καθαρεύσωμεν, τότε αὐτὸ μετὰ
 φόβου καὶ καιροῦ καλοῦντος ὑπέλθωμεν.

19 προβάτου ἐνδεδυμένοι] Mt. 7, 15 22/23 φυλάσσων – κύριος] Ps. 114, 6

21 ἐξαπατῶσι] *V^{2a}. corr.*, ἐξαπατῶσιν *V^p. corr.* 33 μαστίγων] μα?στίγων

ἀπωλείας· [12.2h] Βρέφος ψεῦδος οὐκ ἐπίσταται· οὐδὲ ψυχὴ
 ἀπλή καὶ πονηρίας ἐστερημένη· τούτων μέντοι γε οὕτως
 ἐχόντων, ἔστι καὶ ψεῦδος πολλάκις κρεῖττον ἀληθείας ἐξ
 40 ἀγάπης γινόμενον· ὡς ὅταν τις τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ
 δῶ, μηδὲν ἀνήκεστόν τι παθεῖν εἶδωλα ἐξαφανίσαι ἐθελήσῃ·
 ἔστι καὶ ἀλήθεια τίς ἢ πολλοὺς διαφθείρουσα, καὶ εἰς βάθος
 κακῶν, κατασπῶσα καὶ καταφέρουσα καὶ κατασεύρουσα· εἰ
 γοῦν ἐξ ἄλλων εἰς ἕτερα μεταπίπτειν ἐθέλεις, ὦ ἄνθρωπε,
 45 δῆλον ὡς οὐ μόνον τὸν ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου τὴν ψυχὴν
 προέμενον οὐκ αἰδῆ, ἀλλὰ καὶ τῇ σαυτοῦ ψυχῇ καὶ ἑτέροις
 οὐκ ὀλίγοις, αἴτιος ἀπωλείας καθίστασαι· σκόπει τοίνυν μὴ
 καὶ | εἰς τὸ τοῦ σκότους ἀπορῥίφῃς πῦρ, τὸ ἠτοιμασμένον τῷ f. 79^v
 διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, τὴν μὴ προσήκουσαν
 50 κατέχων ἀλήθειαν καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν στέρηθῆς, ὃ μὴ
 γένοιτό τινα τοῦτο παθεῖν, ἀλλὰ τὸ τῆς γνώσεως φῶς
 κατέχοντας ἅπαντας, πάντ' εὐσεβῶς ἀνύειν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

[12.3a] Οἱ τοῖς τοῦ Δαυΐδ προσέχοντες ῥήμασι, τὴν ἀλήθειαν
 55 προείλοντο καὶ τὸ ψεῦδος ἀπώσαντο, πάντας γὰρ οὗτος
 ἀπολωλέναι τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος μετ' ὀργῆς πρὸς Θεὸν
 ἐκζητεῖ· ὅθεν καὶ ὁ τοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπώσάμενος, τὸν
 δωδέκατον βαθμὸν, τῆς κατὰ Θεὸν ἀναβάσεως ἐκληρώσατο.

[12.2h] Οὐκ οἶδεν νήπιον ψεῦδος· οὐδὲ ψυχὴ πονηρίας ἐστερημένη. Ὁ οἶνῳ
 εὐφρανθεὶς ἀκουσίως ἀληθεύσῃ εἰς πάντα· καὶ ὁ μεθυσθεὶς καταλύξει οὐ
 δυνησεται ψεῦσασθαι. [12.3a] Ἀνάβασις δωδεκάτης ὃ ἐπιβεβηκῶς ῥίζαν τῶν
 καλῶν κέκτηται.

41 ἐθέλουσαι] ἐθελήσαι 43 καὶ κατασεύρουσα] *V^m marg.*

[13.1a] Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦ τῆς ἀκηδίας δαίμονος περιγενέσθαι πάντη, τοὺς τὴν ἀρετὴν μετιόντας καὶ φιλοσοφίας ἄκραν ἐξησκηκότας ἀμήχανον, δεῖν ἔγνωσαν καὶ περὶ ταύτης βραχέ' ἄττα διεξελεθῆναι. [13.1b] Ἀκηδία τοίνυν, προσχωρεῖ μὲν καὶ ἐφίσταται πᾶσι τοῖς τοιούτοις· προσφύεται δὲ, μόνοις τοῖς ῥαθυμοτέροις ἀγωνισταῖς· ἀποχωρεῖ δὲ θᾶττον ἀπὸ τῶν σπουδαιοτέρων· οἱ καὶ ὡς ἡδιστον ἄκος, αὐτὴν ἐνίοτε προβέβληνται· δι' αὐτῆς πάλιν αὐτὴν ἀποσοβοῦντες·
 5
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995

f. 80

Περὶ Ἀκηδίας [13.1a-c] Εἷς καὶ οὗτος πολλάκις τῶν τῆς πολυλογίας κλάδων, ὡς καὶ ἤδη φθάσαντες εἶπομεν, ἐστὶ, καὶ πρῶτος ἀπόγονος, λέγω δὴ ὁ τῆς ἀκηδίας. [13.1b-c] Διὸ καὶ ἀρμόζουσαν αὐτῷ τάξιν ἐν τῇ πονηρᾷ ἀλύσει ἀπενεῖμαμεν. Ἀκηδία ἐστὶ πάρεσις ψυχῆς, καὶ νοὸς ἐκλυσις, ὀλιγωρία ἀσκήσεως, μῖσος τοῦ ἐπαγγέλματος, κοσμικῶν μακαρίστρια, Θεοῦ διαβλήτωρ, ὡς ἀσπλάγχνου καὶ ἀφιλανθρώπου, ἀτονία ψαλμωδίας, ἐν προσευχῇ ἀσθενοῦσα, ἐν διακονίᾳ σιδηρᾷ, ἐν ἐργοχείρῳ ἄοκνος, ἐν ὑπακοῇ δόκιμος.

12 πάρεσις – νοῦ] *V^p. corr.*, πάρεσις ψυχῆς? *V^a. corr.*

εὐρεθήσεται, καὶ τὸ ῥαστωναύεσθαι τοῦ σπουδάζειν, πολὺ
20 πρότερον τίθησιν. [13.1c] Ὁ κατ'ἀλήθειαν ὑποτάσσεσθαι
μεμαθηκῶς, ἀκηδία οὐ δεδούλωται, διὰ τῶν αἰσθητῶν τὰ
νοητὰ κατωρθωκῶς.

[13.2a] Κοινόβιον, ἀκηδίας ἀντίπαλον τοῖς εὐσεβεῖν ἐθέλουσι·
τοῖς δέ γε φιλοσοφεῖν καὶ μὴ νήφειν, χρόνιος αὕτη σύζυγος·
25 μέχρι γὰρ καὶ θανάτου οὐκ ἀποστήσεται, εἰ μὴ τὸν
Παράκλητον ἔξει.

[13.3a] Οἰκίσκον ἀμελοῦς ἀναχωρητοῦ ἰδοῦσα ἢ ἀκηδία,
ἐμειδίασε· καὶ πλησίον τούτου εὐμενῶς κατεσκήνωσεν·
[13.3b] Ἰατρὸς νοσοῦντας ἔωθεν ἐπισκέπτεται· ἀκηδία δὲ
30 φιλοσοφοῦντας δειλῆς μεσημβρίας, ἀναπεπτωκότας, καὶ
χαύνους ποιεῖ· [13.3c] Ἀκηδία ξένους καὶ ἀσθενεῖς
ἐπισκέπτεσθαι προθύμως προτρέπεται· ἀσθενῆς ἤμην λέγουσα
καὶ ἦλθετε πρὸς με· καὶ ἐλεημοσύνην δι' ἐργοχείρου,
ἐργάζεσθαι δυσωπεῖ· καὶ πρὸς ἀθυμοῦντας καὶ ὀκνηροὺς,
35 ἀπέρχεσθαι ὑποτίθησι· ὀλιγοψύχους παρακαλεῖν, ἢ ὄντως
ὀλιγόψυχος ὑποβάλλουσα· στάντας δ' ἐν προσευχῇ.

[13.2a-3a] Ἀνὴρ ὑποτακτικὸς ἀγνώριστος, διὰ τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητὰ
κατωρθωκῶς. Κοινόβιον ἀκηδίας ἀντίπαλον ἀνδρὶ δὲ ἡσυχαστῇ σύζυγος
αἰώνιος, πρὸ θανάτου αὐτοῦ οὐ μὴ ἀποστήσεται· καὶ πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ
καθημέραν παλαίσει. Κέλλαν ἀναχωρητοῦ ἰδοῦσα ἐμειδίασε, καὶ
προσεγγίσασα αὐτῷ πλησίον ἐσκήνωσεν. [13.3b] Ἰατρὸς νοσοῦντας ἔωθεν
ἐπισκέπτεται καὶ ἀκηδία ἀσκοῦντας περὶ μέσον ἡμέρας. Ξενοδοχεῖα ἀκηδίας
ὑποβολή, καὶ ἐλεημοσύνας δι' ἐργοχείρων δυσωπεῖ ἐργάζεσθαι. [13.3c]
Ἐπισκέπτεσθαι ἀσθενοῦντας προτρέπεται προθύμως, ὑπομνησκουσα τοῦ
λέγοντος· Ἀσθενῆς ἤμην καὶ ἦλθετε πρὸς με. Πρὸς ἀθυμοῦντας καὶ
ὀλιγοψύχους δυσωπεῖ ἀπέρχεσθαι παρακαλεῖν τε τοὺς ὀλιγοψύχους ἢ
ὀλιγόψυχος ὑποβάλλουσα· ἐν προσευχῇ σταθέντας /

30 δειλῆς μεσημβρίας] cf. Ps. 90, 6 32/33 ἤμην – με] Mt. 25, 36

24 φιλοσοφεῖν καὶ] *V^{in ras.}*, φιλο. . . .

ἀναγκαίων ὑπομνήσκει πραγμάτων· πᾶσαν κινουσα
μηχανὴν ἐκεῖθεν ἡμᾶς ἀποσπᾶσαι· καὶ δεδεμένους ὥσπερ ἔν
τινι φορβειᾷ, εὐλόγως ὑποσύραι ἢ ὄντως ἄλογος
40 δοκιμάζουσα.

[13.4a] Τρίωρον φρίκην καὶ κεφαλαλγίαν, πυρετὸν καὶ ὀδύνας,
ἀκηδίας δαίμων πολλάκις εἰργάσατο· καταλαβούσης
δ' ἐνάτης, μικρὸν ὑπεχάλασε· καὶ τῆς τραπέζης τεθείσης, |
εὐθὺς ἐξεπήδησε· καὶ στάντας ἐν προσευχῇ καταλαβούσης, f. 80^v
45 πάλιν τὸ σῶμα βεβάρυνται· καὶ στάντας ἐν προσευχῇ, τῷ
ὑπνω ἐβάπτισε· καὶ χάσμοις ἀκαίροις, τοῦ στόματος τὸν
στίχον διήρπασε. [13.4b] Τὰ λοιπὰ πάθη, μᾶ τινὶ καταργεῖται
καθέκαστον· ἀκηδία δὲ τῷ μοναχῷ, περιεκτικὸς ἐστὶ θάνατος.

[13.5a] Ἀνδρεία ψυχὴ, νοῦν ἀποθανόντα ἀνέστησεν· ἀκηδία δὲ
50 καὶ ὀκνηρία, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀρετῆς ἐργασίαν διέλυσε καὶ
ἐμάρανε.

[13.6a] Ψαλμωδίας μὴ παρουσίας ἀκηδία οὐ φαίνεται, τοῖς γὰρ
κενοῖς διηγήμασιν, οὐχ ἥκιστα ἦδεται. [13.6b] Ἐν καιρῷ
ἀκηδίας, οἱ δόκιμοι φαίνονται, οὐδὲν γὰρ

/ἀναγκαίων πραγμάτων ὑπομνήσκει, καὶ πᾶσαν μηχανὴν ποιεῖ ἐκεῖθεν ἡμᾶς
φορβιᾷ εὐλόγῳ ἀποσύραι ἢ ἄλογος. [13.4a] Τρίωρον φρίκην καὶ κεφαλαλγίαν,
πρότερόν τε καὶ στρόφον ἀκηδίας δαίμων πεποίηκε. Τῆς ἐνάτης καταλαβούσης
μικρὸν ἀνένευσε· τῆς τε τραπέζης τεθείσης, τῆς στρωμνῆς ἐπήδησε· καὶ τῆς
εὐχῆς καταλαβούσης πάλιν τὸ σῶμα βεβάρηται. Ἐν προσευχῇ σταθέντα τῷ
ὑπνω ἐβάπτισε, καὶ χάσμοις ἀκαίροις τοῦ στόματος τὸν στίχον διήρπασεν.
[13.4b] Τὰ μὲν λοιπὰ πάθη μᾶ τινὶ ἀρετῇ ἕκαστον αὐτῶν κατήρηται. Ἀκηδία δὲ
τῷ μοναχῷ. [13.5a] Ἀνδρεία ψυχὴ νοῦν ἀποθανόντα ἀνέστησεν· ἀκηδία δὲ καὶ
ὀκνηρία ὅλον τὸν πλοῦτον ἐσκόρπισεν. Ἐνὸς καὶ τούτου καὶ πάντων βαρυτάτου
τῶν ὀκτῶ τῆς κακίας προστατῶν ὑπάρχοντος κατὰ τὴν ἐκείνων ἀκολουθίαν, καὶ
ἐν τούτῳ ποιήσωμεν. [13.6a] Πλὴν κάκεινο προσθήσομεν· ψαλμωδίας μὴ
παρουσίας, ἀκηδία οὐ φαίνεται καὶ κανόνος τελεσθέντος ὀφθαλμοὶ
διηνοίχθησαν [13.6b] Ἐν καιρῷ ἀκηδίας οἱ βιασταὶ φαίνονται· οὐδὲν γὰρ/

50 ἐργασίας] ἐργασίας

55 ἕτερον ὡς ἀκηδία στεφάνους εἴωθε προξενεῖν· εὐρήσεις γὰρ
αὐτὴν ἐν μὲν τῇ στάσει τῆς προσευχῆς, τοὺς πόδας ἀστατεῖν
ποιουσαν καὶ κατατρύχουσαν· καὶ κλονεῖσθαι ὑπὸ ἀθυμίας
παρέχουσαν· οὗς ἐν φαύλοις τισὶ καὶ αἰσχροῖς διηγήμασιν,
ἀνδριάντος ἰσχυρότερους εὐρήσεις αὐτὴν ἀποφαίνουσαν· ἐν
60 δὲ τῇ καθέδρᾳ τῷ τοίχῳ ἀνακλίνεσθαι πείθουσιν, ἢ πρὸς τὰ
ἔξω χωρεῖν. [13.6c] Ὁ ἑαυτὸν πενθῶν, ἀκηδίαν οὐκ εἶδε, πῶς
γὰρ θανάτου μνήμην ἐν νῶ ἔχων ἀεὶ, καὶ κρίσεως ἔννοϊαν, καὶ
τῶν τούτοις ἐπομένων, τοῖς τῆς ἀκηδίας περιπεσεῖται κακοῖς;
ὧν μὴ γένοιτο πείραν ἡμᾶς λαβεῖν· ἀλλὰ πᾶσαν ῥαστώνην
65 ἐκποδῶν θεμένους, τῆς τῶν καλῶν ἐργασίας ἀνευδότης
ἔχεσθαι, καὶ τῆς μακαρίας ἐλπίδος ἐκκρέμασθαι τῆς ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

[13.7a] Τρισκαιδέκατον ἄθλον ἀνδρείως ἠγωνίσασατο, ὁ τὸ
ἀκηδίας πάθος νενικηκώς, προθύμως ἐκ | πληρῶν τὸ τοῦ
70 Κυρίου παράγγελμα τὸ γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε ἵνα μὴ
εἰσέλθετε εἰς πειρασμόν.

f. 81

/ στεφάνους προξενεῖ ὡς ἀκηδία μοναχῶ. Κατανόησον, καὶ εὐρήσεις ἐν τῇ στάσει
τῶν ποδῶν παλαιούσαν· καὶ ἐν καθέδρᾳ ἀνακλίνειν δοκιμάζει, τῷ τοίχῳ τὸν
κέλλης παρακύπτειν προτρέπεται, ψόφους καὶ κτύπους ποδῶν ποιούσα· [13.6c] ὁ
ἑαυτοῦ πενθῶν ἀκηδίαν οὐκ οἶδεν. Δεσμείσθω καὶ οὗτος ὁ τύραννος ὑπὸ μνήμης
πταισμάτων, καὶ τυπτέσθω ὑπ' ἐργοχείρου· συρόμενός τε ὑπὸ ἔννοϊας τῶν
μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ παραστάς τὰ προσήκοντα ἐρωτάσθω· Λέγε λοιπὸν σύ, ᾧ
παρειμένε καὶ ἔκλυτε. τίς ὁ τετοκῶς σε κακῶς; τίνας οἱ σοὶ ἀπόγονοι; τίνας δὲ οἷ
σε πολεμοῦντες; καὶ τίς ὁ σοῦ ἀναιρέτης; Ὁ δὲ φησιν, Ἐν τοῖς μὲν ἀληθεία
ὑπηκόοις οὐκ ἔχω ἐγὼ τοῦ τῆν κεφαλὴν κλίνειν· ἐν οἷς δὲ ἔχω, καθ' ἡσυχίαν
συνδιάγω τούτοις. Αἱ δὲ μοῦ κλήτραι πλεῖσται· ποτὲ μὲν ἀναισθησία ψυχῆς,
ποτὲ δὲ ἀμνημοσύνη τῶν ἄνω· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὑπερβολὴ καυμάτων· ἐμοῦ
ἀπόγονοι μεταβάσεις τόπων σὺν ἐμοὶ γινόμεναι· παρακοὴ πατρὸς, ἀμνημοσύνη
κρίσεως· ἔστι δὲ ὅτε καὶ κατάλειψις τοῦ ἐπαγγέλματος· αἱ ἐμοῦ ἀντίδικοι, ὑφ' ὧν
δέδεμαι νῦν, ψαλμῶδία σὺν ἐργοχείρῳ· ἐμοῦ ἐχθρός, θανάτου ἔννοια· ἢ δὲ
ἐμέθανατοῦσα, ἔστι προσευχὴ μετὰ ἐλπίδος βεβαίας τῶν καλῶν. Τίς δὲ ὁ
τετοκῶς προσευχὴν, αὐτὴν ἐρωτήσατε. [13.7a] Τρισκαιδεκάτη νίκη, ἣν ὄντος ὁ
κτησάμενος ἐν παντὶ, δόκιμος κατέστηκε καλῶ.

70/71 γρηγορεῖτε — πειρασμόν] Mt. 26, 41

[14.1a] Μέλλοντές τι λέγειν περὶ γαστροῦ, καθ' ἡμῶν αὐτῶν
λέγειν πάντων ἀρχόμεθα· θαυμάζω, γὰρ εἴ τις εἰς ζῶντας
τελῶν, ταύτης ἂν ἐλεύθερος γένοιτο· πλήν γε, μετριώτερον
5 αὐτῇ χρηστέον, τοὺς γε κατὰ Θεὸν ζῆν ἡρημένους, καὶ
γαστριμαργίας ἀφεκτέον, ὡς καὶ τοῦνομα αὐτὸ παραδηλοῖ,
οὐ πόρρω μανίας ὄν τῆς περὶ τὰ βρώματα, γαστριμαργία γὰρ
ἐστὶ, γαστῆρ μαργῶσα καὶ μαινομένη κατὰ πᾶν εἶδος
βρώσεως, κεκορεσμένη γὰρ, ἔνδειαν ὑποκρίνεται, καὶ
10 ἐμφορουμένη καὶ ῥηγνυμένη, πεινᾶν ἀνακράζει.
[14.1b] Γαστριμαργία ἐστὶ, καρυκευμάτων δημιουργός· τὰ μὲν
ἡδέα πάντα ἐπιζητοῦσα καὶ περιπολλοῦ τιθεμένη. Τὴν δὲ
λιτὴν καὶ ἀποίκιλον ἀποσειομένη τράπεζαν. [14.1c] Κόρος
βρωμάτων, πορνείαν οἶδε γεννᾶν· θλιβεῖσα δὲ κοιλία, ἀγνείαν
15 παρασκευάζει. [14.1d] Ὁ κολακεύσας λέοντα, πολλάκις
ἡμέρωσε· σῶμα δ' ὁ θεραπεύσας, ἐπιπλεῖον ἐξέμηνε. [14.1e]
Χαίρει Ἰουδαῖος Σαββάτῳ καὶ ἑορτῇ· μοναχὸς δὲ
γαστρίμαργος, ἑορτὰς καθεκάστην ἀπαριθμεῖ, καὶ πρὸ

Περὶ γαστριμαργίας [14.1a] Μέλλοντες περὶ γαστροῦ λέγειν ὡς ἐν ἅπασιν, νῦν πλέον καθ' ἑαυτῶν φιλοσοφεῖν προεθέμεθα. Θαυμάζω γὰρ εἰ μή τις τάφον οἰκήσας, ἐγένετο ταύτης ἐλεύθερος. [14.1b] Γαστριμαργία ἐστὶν κοιλίας ὑπόκρισις· κεκορεσμένη γὰρ οὔσα ἔνδειαν ἀναβοᾷ, καὶ πεφορημένη καὶ ῥηγνυμένη πεινᾶν ἀνακράζει. Γαστριμαργία ἐστὶν καρυκείας δημιουργός, ἡδυτήτων πηγῆ· κατήρησας τὴν φλέβα, καὶ ἄλλοθεν ἀνέκυψε· καὶ ταύτην ἀποσφάξας, ἑτέρα ἠτήθησεν. Γαστριμαργία ἐστὶν ὀφθαλμῶν ἀπάτη· μέτρια δεχομένη τάδε σύμπαντα καταπίνειν ὑφὲν ὑποτιθεμένη. [14.1c] κόρος βρωμάτων, πορνείας πατήρ· θλίψις δὲ κοιλίας, ἀγνείας πρόξενος. [14.1d] Λέοντα ὁ κολακεύσας, πολλάκις ἡμέρωσε· σῶμα δὲ ὁ θεραπεύσας ἐπὶ πλείω ἠγρώσε. [14.1e] Χαίρει Ἰουδαῖος Σαββάτῳ καὶ ἑορτῇ· μοναχὸς γαστρίμαργος Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ· πρὸ χρόνου τὸ Πάσχα ψηφίζει, καὶ πρὸ ἡμερῶν τὰ ἐδέσματα εὐτρεπίζει.

17 μοναχὸς δὲ] *V in ras.* 18 ἀπαριθμεῖ] *V3? in ras.*

καιροῦ, τὰς αἰδεσίμους ἡμέρας ὁ ἀναιδὴς μελετᾶ· καὶ πρὸ
 20 ἡμερῶν, τὰ ἐδέσματα εὐτρεπῆ καθίστησι. [14.1f] Φροντίδα
 οὐκ ὀλίγην ὁ θεόδουλος ποιεῖται ἐν ποίοις χαρίσμασιν
 ἐορτάσει· ὁ δὲ κοιλιόδουλος ἐν ποίοις βρώμασιν ἀδεῶς
 κατατροφήσει· ὁ δ' αὐτὸς καὶ ἰ φίλου τινὸς ἐπιδημήσαντος, ἐξ f. 81^v
 ἀγάπης ὅλον ἑαυτὸν τῇ γαστριμαργίᾳ ἐξέδωκε· μεγίστην
 25 αὐτοῦ ὠφέλειαν, τὴν τοῦ ἀδελφοῦ παράκλησιν λογιζόμενος.
 [14.1g] Τράπεζα ἀσύνετος, γαστριμαργίας πρόξενος· ἐπὶ τινῶν
 παρουσία, τὸν οἶνον καταλύειν ἐσκέψατο· καὶ ἀρετὴν δοκῶν
 κρύπτειν, πάθους δούλος ἐγένετο. [14.1h] Ἐχθραίνει πολλάκις
 κενοδοξία τῇ γαστριμαργίᾳ· καὶ ὡς ἐπὶ ὠνητῷ δούλῳ, τῷ
 30 ἀθλίῳ μοναχῷ διαμάχονται· ἡ μὲν, καταλύειν βιάζεται· ἡ δὲ,
 τὴν οἰκείαν ἀρετὴν, θριαμβεύειν ὑποτίθεται. Σοφὸς μοναχὸς,
 ἀμφοτέρως ἐκφεύξεται, ἐν οἰκείῳ καιρῷ, τῇ ἑτέρῳ τὴν ἑτέραν
 ἀποσειόμενος.

[14.2a] Τῆς μὲν σαρκὸς σφριγώσης, ἐν καιρῷ παντὶ καὶ τόπῳ,
 35 τὴν ἐγκράτειαν τηρήσωμεν· ταύτης δὲ ἡρεμούσης, τὴν
 ἑαυτῶν ἐργασίαν, μικρὸν ἀποκρυψώμεθα. [14.2b] Εἶδον ἱερέας

[14.1h] Ἐχθραίνει πολλάκις κενοδοξία τῇ γαστριμαργίᾳ, καὶ ὡς ἐπὶ ὀνησίμῳ
 δούλῳ τῷ ἀθλίῳ μοναχῷ διαμάχονται· ἡ μὲν καταλύειν βιάζεται, ἡ δὲ τὴν
 ἑαυτοῦ ἀρετὴν θριαμβεύειν ὑποτίθεται· σοφὸς μοναχὸς ἀμφοτέρων ἐκφεύξεται,
 ἐν οἰκείῳ καιρῷ τῇ ἑτέρῳ τὴν ἑτέραν ἀποσειόμενος. [14.2a] Τῆς μὲν σαρκὸς
 σφρυγώσης, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ταύτην τιμωρήσωμεν· ταύτης δὲ
 ἡρεμούσης, ὅπερ πρὸ τάφου οὐ πείθομαι, τὴν ἑαυτῶν ἐργασίαν ἀποκρύψομεν.
 [14.2b] Εἶδον πρεσβύτας ἱερεῖς/

20 καθίστησι] *V*³ *p. corr.*, καθίστης? *V*^a *corr.*..... 22/23 ἀδεῶς κατατροφήσει] *V*³ *in ras.*

40 ἐνίστε σαφῶς ὑπὸ δαιμόνων ἐμπαιζομένους καὶ γελοῖόν τι
 πάσχοντας, ἐν συμποσίῳ γὰρ καθήμενοι, οὐ μόνον ἑαυτοὺς
 εἰς ὄλεθρον, ἀλλὰ καὶ τοὺς μὴ ὑποκειμένους αὐτοῖς νέους σὺν
 45 τοῖς ἐδωδίμοις, καὶ τοῦ ἀκράτου ἐμφορηθῆναι μετ'εὐλογίας
 ἐναγεῖς προτρέπονται μήτε τοῦ μεγάλου ἀκούοντες Παύλου
 οἴνω ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὰς τοῦ σώματος ἀσθενείας, μήτε τοῦ
 Κυρίου διαδρόγηδην λέγοντος μέθυσοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ
 45 κληρονομήσουσιν, ὡς ἀπεντεῦθεν τὴν τοῦ πυρὸς οἶμαι φλόγα
 ἀνάψαντες. [14.2c] Ὁ μὲν σοφίας παντοίας ἐπ'ἄκρον ἦκων
 Εὐάγριος, εἰ καὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι οὐ καλῶς
 δογματίζειν ἐν τισιν ἔδοξεν· ἀλλὰ τοῦτο γε δὴ καὶ μάλα
 σοφῶς ἀπεφήνατο· ὡς ὀπηνίκα διαφόρων βρωμάτων ἐπιθυμεῖ ἡ
 ψυχὴ, ἐν ἄρτῳ | στενοῖσθω καὶ ὕδατι, περαιτέρῳ τῆς ἀναγκαίας
 50 χρείας, τὰ γε πρὸς τροφήν μὴ ἐνθυμῆσθαι ταύτην ἐντεῦθεν
 παρασκευάζων· ἀλλ'ἀγαπητὸν ἡγεῖσθαι, εἰ ὅσον ἀποζῆν
 εὐποροίη· ταῦτόν τῳ μεγάλῳ πατρὶ φθεγγόμενος Βασιλείῳ·
 οὐ χεῖρον δὲ καὶ τοῦτο ἴσως εἰπεῖν, οὐ φημι δεῖν, ἐν ἐνὶ
 ὡσπερεὶ βήματι, τὴν κλίμακα πᾶσαν ἀνιέναι παραχρῆμα
 55 πειραῖσθαι· ἀλλὰ ταῖς κατὰ μέρος ἀναβάσεσι, πρὸς τὸ τέλειον

f. 82

/ὑπὸ δαιμόνων ἐμπαιζομένους· καὶ τοὺς μὴ ὑποκειμένους αὐτοῖς νέους ἐν
 συμποσίοις, τοῦ οἴνου καὶ τῶν λοιπῶν μετ'εὐλογίας λύοντας. Εἰ μὲν ἐν Κυρίῳ
 μεμαρτυρημένοι ὑπάρχουσι, μετρίως λύσωμεν· εἰ δὲ ἀμελεῖς, μηδὲν περὶ τῆς
 ἑαυτῶν εὐλογίας φροντίσωμεν· καὶ μάλιστα εἴπερ τῳ πυρὶ μαχόμενοι
 τυγχάνομεν. [14.2c] Ἐδόκησεν ὁ θεήλατος Εὐάγριος τῶν σοφῶν σοφώτερος τῆ τε
 προφορᾷ καὶ τοῖς νοήμασι γενέσθαι· ἀλλ' ἐψεύσθη ὁ δαίμων, τῶν ἀφρόνων
 φανεῖς ἀφρονέστερος· ἐν πολλοῖς μὲν πλήν καὶ ἐν τούτῳ φησὶ γὰρ· Ὀπηνίκα
 διαφόρων βρωμάτων ἐπιθυμεῖ ἡμῶν ἡ ψυχὴ, ἐν ἄρτῳ στενοῦσθω καὶ ὕδατι·
 ὅμοιον δὲ τι προστέταχε τῳ εἰπόντι τῳ παιδί ἐν ἐνὶ βήματι πᾶσαν ἀνελεῖν τὴν
 κλίμακα· τοῖνον ἀποτρέποντες αὐτοῦ τὸν ὄρον, ἡμεῖς φήσομεν/

43 οἴνω ... ἀθενείας] I Tim. 5, 23   44/45 μέθυσοι — κληρονομήσουσιν] I Cor. 6, 10
 49/50 ὀπηνίκα — ὕδατι] Ev. Pont., Prac. 16, 1-2
 41 μετ'εὐλογίας - τοῦ] *Vp.corr.*, μετ'εὐλογίας προτρέπονται μή τε τοῦ *Va.corr.*
 45 ἀπεντεῦθεν] *Vp.corr.*, ἀπ<ο>?τεῦθεν *Va.corr.*

αὐτοὺς τῆς ἐγκρατείας γυμνάζειν, ὀπηνίκα γὰρ διαφόρων
βρωμάτων ἐπιθυμῆ ἢ ψυχῆ, φύσεως ἰδίον τι ἐπιζητεῖ· διὸ
μηχανῆ τινι πρὸς τὴν παμμήχανον χρησώμεθα· καὶ εἴ γε μὴ
βαρύτερος πάρεστι πόλεμος, ἢ πτωμάτων εὐθύναι,
60 περικόψωμεν τέως τὰ τῶν ἐδεσμάτων λιπαίνοντα· εἶτα τὰ
ἐκκαίοντα· ἔπειθ' ἐξῆς τὰ ἡδύνοντα. Ὡς ἂν οὕτω ταῖς κατὰ
μικρὸν ὑφαιρέσει τῶν εὐωχουμένων πρὸς τὸ τελειότερον
ἑαυτοὺς ἐνάγοντες τῆς ἐγκρατείας, τῆ τοῦ Θεοῦ συνάρσει, καὶ
τῆς ἀναγκαίου τροφῆς τοπλεῖστον, ὑποσπῶντες ἔχοιμεν καὶ
65 ἀλύπως φέρειν.

[14.3a] Εἰ δυνατόν, δίδου σῆ κοιλία, τροφὴν ἐμπιπλῶσαν καὶ
εὐπεπτον· ἵνα διὰ μὲν τῆς πλησμονῆς, τὸν ἄπληστον αὐτῆς
βόθυνον κορέσης· διὰ δὲ τῆς ταχείας πέψεώς τε καὶ
διαπνεύσεως, τῆς ἐκκαύσεως ἐκφύγῃς τὸν ὄλεθρον.
70 [14.3b] Οἱ δαίμονες ἡμᾶς μετὰ τὸ δεῖπνον ἤδη κορεσθέντας,
ὑπερθεσίμους ποιεῖν ἀναπείθουσι· μετὰ δὲ τὴν αὖριον, τῆς
ἐνάτης καταλαβούσης, τὴν συμφωνίαν ἠρνήσαντο. [14.3c]
Ἄλλη ἢ τοῖς ἀνευθύνους· καὶ ἑτέρα ἢ τοῖς ὑπευθύνους

/ Ὀπηνίκα διαφόρων βρωμάτων ἐπιθυμῆ ἡμῶν ἢ ψυχῆ, φύσεως ἰδίον ἐπιζητεῖ·
διὸ μηχανῆ πρὸς τὴν παμμήχανον χρησώμεθα· εἶπερ μὴ, βαρύτερος παρέσθι
πόλεμος ἢ πτώματος εὐθύναι. Περικόψωμεν τέως τὰ λιπαίνοντα· εἶτα τὰ
ἐκκαίοντα, εἶθ' οὕτως τὰ ἡδύνοντα. [14.3a] εἰ δυνατόν, δίδου τῆ σῆ κοιλία τροφὴν
ἐμπιπλῶσαν καὶ εὐπεπτον· ἵνα διὰ μὲν τῆς πλησμονῆς τὴν ἄπληστον αὐτῆς
γνώμην ἀποστήσωμεν· διὰ δὲ τῆς ταχείας διαπνεύσεως, τῆς πυρώσεως ὡς
μάστιγος λυτρωθῶμεν. Ἐπισκεψώμεθα καὶ τὰ πλεῖστα τῶν πνευματούντων, καὶ
κινουῦντα εὐρήσομεν. [14.3b] Γέλα ἐπὶ τῷ δαίμονι τῷ μετὰ τὸ δεῖπνον
ὑπερθεσίμους σε ποιεῖν ὑποτιθεμένῳ· τῆς γὰρ ἐνάτης τῆ ἐξῆς καταλαβούσης,
ἠρνήσατο τὴν συνταγὴν τῆς προλαβούσης. [14.3c] Ἄλλη ἢ τοῖς ἀνευθύνους, καὶ
ἑτέρα τοῖς ὑπευθύνους./

ἀρμόζουσα ἐγκράτεια, οἱ μὲν γὰρ, τὴν τοῦ σώματος
75 εὐρωστίαν ὡς ἐνὸν αὐτοῖς, παραμυθοῦνται. Οἱ δὲ, μέχρι
θανάτου, τὸν τῆς ζωῆς | ἅπαντα χρόνον τοῖς δάκρυσιν f. 82^v
ἑαυτοὺς κατατήκοντες καὶ ὀλοφυρόμενοι, ἀπαράκλητοι
προσκαρτεροῦσιν, ἴν' ἐντεῦθεν, τὸν Θεὸν εὐμενῆ καὶ ἴλεων
ἑαυτοῖς ἀπεργάσωνται. [14.3d] Καιρὸς εὐφροσύνης καὶ
80 παρακλήσεως, τῷ μὲν τελείῳ, ἀμεριμνία ἐν πᾶσι καὶ τὸ τῶν
δακρῦν ἀνενδεές. Τῷ δὲ ἀγωνιστῇ, ὁ τῆς πάλης καιρὸς καὶ ὁ
τῶν πταισμάτων κουφισμός. Τῷ δὲ ἐμπαθεῖ καὶ γαστριμάργῳ
έορταὶ καὶ πανηγύρεις, τὸν τῆς ἀφροσύνης ἐμποιοῦσιν
ὄλεθρον.

85 [14.4a] Πέφυκεν ἡ ψυχὴ τοῖς ἀνθρώποις περὶ ἃ γρηγορούντων
ἡσχόληται, ταῦτα καὶ καθευδόντων φαντάζεσθαι. Διὸ καὶ τὰ
ὄναρ θεάματα. ἢ τοῖς βίοις, ἢ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν, ἢ τοῖς
τρόποις ἐκάστων ἀπεικάζεται, ἄλλα μὲν γὰρ τοῦ φιλαργύρου·
ἕτερα δὲ τοῦ φιληδόνου τὰ ἐνύπνια. Τῶν γε μὴν ἑαυτοὺς
90 πενθούντων, τὰ ἐν τῇ μελλούσῃ βιώσει δικαιοτήριά τε καὶ
κολαστήρια. [14.4b] Κράτει κοιλίας ὅση σοι δύναμις, πρὶν

/ἀρμόζουσα ἐγκράτεια· οἱ μὲν γὰρ τὴν τοῦ σώματος κίνησιν εἰς σημεῖον
κέκτηνται· οἱ δὲ μέχρι θανάτου καὶ τέλους πρὸς τοῦτο ἀπαρακλήτως καὶ
ἀδιαλήκτως διάκεινται· οἱ μὲν πρότεροι τὴν σύγκρασιν τοῦ νοῦς ἀεὶ φυλάττειν
ἐθέλουσιν· οἱ δὲ δεύτεροι διὰ τῆς ψυχικῆς σκυθρωπότητος καὶ τήξεως τὸν Θεὸν
ἐξευμενίζονται. [14.3d] Καιρὸς εὐφροσύνης καὶ παρακλήσεως τῷ μὲν τελείῳ
ἀμεριμνία ἐν πᾶσι· τῷ δὲ ἀγωνιστῇ καιρὸς πάλης· τῷ δὲ ἐμπαθεῖ έορτὴ έορτῶν,
καὶ πανήγυρις πανηγύρεων. [14.4a] Ἐνύπνια τροφῶν καὶ βρωμάτων ἐν καρδίᾳ
γαστριμάργων· ἐνύπνια δὲ κολάσεων καὶ κρίσεως ἐν καρδίᾳ πενθούντων. [14.4b]
Κράτει κοιλίας, /

αὐτή σου κρατήσει· ἴσασι τὸ εἰρημένον, οἱ τῷ ἀρρήτῳ βόθρῳ
περιπεσόντες, καὶ μετ' αἰσχύνης ποθήσαντες τὴν ἐγκράτειαν·
ἄπειροι δὲ τούτου, τὸ τῶν εὐνούχων γένος· περικόψωμεν
95 τοίνυν ἐννοία πυρός, τὰ ταύτης σκιρτήματα· καὶ
βρωμάτων ἐνδεία καὶ στερήσει ὕδατος, νεκρὰν αὐτὴν
ἀποφῆναι σπουδάσωμεν, πάντα γὰρ ταυτὶ τὰ ναύαγια, τοῦ
κόρου τῆς γαστρὸς ἐξορμῶνται. [14.4c] Ὁ νηστείαν τιμῶν,
νηφόντως προσεύχεται· ὁ δὲ ἐγκρατὴς εἰδώλων ἐννοίας
100 ἀκαθάρτων ἀνατυποῖ. [14.4d] Κοιλίας κόρος, ὑδάτων ὄμβρους
ἐπέσχεν· αὐτὴ δὲ στενωθεῖσα καὶ ξηρανθεῖσα, πηγὰς
δακρῶν ἀνήκε. [14.4e] Σκόπει σαυτὸν περὶ δειλὴν ἑψάν καὶ
δειλὴν μεσημβρίαν καὶ δειλὴν ὀψίαν | πρὸ τῆς τροφῆς· f. 83
κάντεῦθεν μαθήση τὴν τῆς νηστείας ὠφέλειαν.

105 [14.5a] Ὁ τὴν ἑαυτοῦ θεραπεύων γαστέρα, εἶτα πνεῦμα
πορνείας νικῆσαι φιλονεικῶν, ὅμοιός ἐστι τῷ μετὰ ἐλαίου
σβεννύοντι ἐμπρησμόν. [14.5b] Θλιβομένης κοιλίας,
ταπεινοῦται καρδία, σκιρτᾷ μὲν γὰρ πρωΐας καὶ ῥέμβεται·
καταλαβούσης δὲ τῆς ἑκτῆς, μικρὸν ὑπεχάλασεν. Ἡλίου δὲ

/πρὶν αὐτὴ σοῦ κρατήσει· καὶ τότε μέλλεις μετ' αἰσχύνης ἐγκρατεῦσθαι. Οἶδασι
τὸ εἰρημένον οἱ τῷ ἀρρήτῳ περιπεσόντες βόθρῳ· εὐνούχοι δὲ ἄνδρες ἀπείραστοι
τούτου. Κοιλίαν περικόψωμεν ἐννοία πυρός· ταύτη γὰρ ὑπακούσαντές τινες,
ἔσχατον τὰ μέλη ἑαυτῶν ἐξέκοψαν· καὶ διπλοῦν τεθνήκασιν θάνατον.
Ζητήσωμεν, καὶ πάντως εὐρήσομεν τὰ παρ' ἡμῖν ναύαγια ταύτην μόνην
ἐργαζομένην. [14.4c] Νοῦς νηστευτοῦ προσεύχεται νηφόντως· ὁ δὲ τοῦ ἀκρατοῦς
εἰδώλων ἀκαθάρτων πεπλήρωται· [14.4d-e] κοιλίας κόρος ἐξήρανε πηγὰς· αὐτὴ
δὲ ξηρανθεῖσα ἐγέννησεν ὕδατα. [14.5a] Ὁ τὴν ἑαυτοῦ θεραπεύων γαστέρα, καὶ
πνεῦμα πορνείας νικῆσαι βουλόμενος, ὅμοιός ἐστι τῷ μετὰ ἐλαίου σβεννύοντι
ἐμπρησμόν. [14.5b-c] Θλιβομένης κοιλίας ταπεινοῦται καρδία· θεραπευομένης δὲ
ταύτης γαυριᾷ λογισμός. Ψηλάφα σεαυτὸν περὶ τὴν μέσην, καὶ περὶ τὴν ἐσχάτην
ῶραν πρὸ τῆς βρώσεως· καὶ μαθήση ἐξ αὐτοῦ τὴν τῆς νηστείας ὠφέλειαν. Σκιρτᾷ
μὲν πρωΐας καὶ πελάζεται λογισμός· τῆς ἑκτῆς καταλαβούσης, μικρὸν
ὑπεχάλασε, τῆς δὲ ἡλίου δύσεως εἰς τέλος ἐταπεινώθη. Θλίβε κοιλίαν, καὶ
πάντως κλείσεις καὶ στόμα·/

106 φιλονεικῶν] V^{2a}.corr, φιλονοκῶν V^p.corr.

110 περὶ δύσιν ἰόντος, εἰς τέλος τεταπεινωμένος εὐρίσκεται.
 [14.5c] Θλίβε κοιλίαν καὶ κλεισθήσεται σου τὸ στόμα,
 Κορεσθείσης γὰρ ταύτης, ἢ γλῶττα νευροῦται.
 [14.5d] Μαλασσόμενος ἄσκος καὶ τεινόμενος, οὐκ ὀλίγον
 οἶνον· περιφρονούμενος δὲ, οὐ τοσοῦτον εἰσδέξεται· καὶ σὺ
 115 τοίνυν εἰ καταναγκάζεις τὴν σὴν γαστέρα φαγεῖν καὶ πιεῖν,
 ῥαδίως πλατυνθήσεται· ὁ δὲ ἀγωνιζόμενος, πάντα
 ἐγκρατεύεται· καὶ πάντων καταφωνεῖ· καὶ τῆς ἀνονήτου καὶ
 δυσώδους, οὐδένα λόγον ποιήσεται κόπρου· αἴσθησιν τῆς
 ἄνωθεν μετασχῶν εὐφροσύνης καὶ ἡδονῆς, ὡς οὐδὲ τὸν
 200 σκότον τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος ἀνταλλάξασθαι δυνατόν. [14.5e]
 Δίψαν μὲν δίψης πολλάκις ἔστι περιγενέσθαι, πείναν δὲ
 πείνης, χαλεπὸν καὶ ἀμήχανον, πρὸ τοῦ τὸν Παράκλητον
 σκηνώσαι ἐν τῷ πεινῶντι, διὰ τῆς τῶν θείων ἐντολῶν
 κατορθώσεως. [14.5f] Ἐάν σε νικήσῃ, ἐν κόποις δάμαζε ἑαυτὴν
 205 καταπάλαισον, πολλάκις γὰρ ὁ δαίμων ἐκείνης
 ὑπερκαθέζεται· καὶ μὴ κορένυσθαι ἀθλίαν παρασκευάζει
 δοκεῖν, κἂν τὰς Αἰγυπτιακὰς ἐκεῖνας καταφάγη πυραμίδας,

/ νευροῦται γὰρ γλῶσσα ὑπὸ πλήθους ἐδεσμάτων. Πυκτεῦων πύκτευε αὐτῇ, καὶ νήφων νήφε αὐτῇ· ἂν γὰρ μικρὸν πονήσῃς, εὐθέως καὶ ὁ Κύριος συνεργήσῃ.
 [14.5d] Μαλασσόμενοι ἄσκοι ἐπιδοῦσι τῇ χωρήσει, περιφρονούμενοι δὲ οὐ τοσοῦτον δέχονται· ὁ καταναγκάζων γαστέρα αὐτοῦ, ἐπλάτυνεν ἔντερα· ὁ δὲ ἀγωνιζόμενος πρὸς αὐτήν, συνέσφιξε ταῦτα· τούτων δὲ συσφιγθέντων, οὐ πολλὰ δέξονται· καὶ τότε λοιπὸν γινόμεθα φυσικῶς νηστεύοντες. [14.5e] Δίψα δίψαν πολλάκις κατέπαυσε· πείνα δὲ πείναν περικόψαι χαλεπὸν καὶ ἀμήχανον.
 [14.5f] Ὅποτε νικήσῃ σε, ἐν πόνοις δάμαζε αὐτήν· εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἀδύνατον δι' ἀσθένειαν, ἀγρυπνία πάλαισον πρὸς αὐτήν. Ὀφθαλμῶν βαρυνομένων ἐπιλαβοῦ ἐργοχείρου· ὕπνου δὲ μὴ παρόντος, μὴ ἄψι αὐτοῦ· ἀδύνατον γὰρ Θεῷ καὶ μαμμωνᾷ, τοῦτ' ἔστι Θεῷ καὶ ἐργοχείρῳ, παραστήσαι τὸν νοῦν./

117 καταφωνεῖ] καταφονεῖ

κἄν ὄλον πίη | τὸν Νεῖλον εἰς ἀκράτου φύσιν ἐλθόντα. Μετὰ f. 83^v
 δέ γε τὴν τροφήν εἰκότως ἀναχωρεῖ· καὶ τῷ τῆς πορνείας
 210 ὀλέθρῳ ταυτ'εὐθύς ἀπαγγέλλει· κάκεῖνος ἐλθὼν καὶ τὸν
 τοσοῦτον φόρτον ἰδὼν, ἐμειδίασε· καὶ τῷ ὕπνῳ δῆσας χεῖρας
 καὶ πόδας, πάνθ' ὅσα ἠθέλησε ποιεῖν ὡσπερὶ τύραννος
 ἐβιάσατο. Τὴν ψυχὴν ὁμοῦ καὶ τὸ ἄθλιον τουτὶ σῶμα
 καταμιάνας φαντασίαις καὶ μολυσμοῖς καὶ ἐκκρίσεσιν. [14.5g]
 215 Ὅντως μέγιστον θαῦμα, νοῦν ἀσώματον κατιδεῖν ὑπὸ
 σώματος σκοτούμενον καὶ μολυνόμενον. Πολλῶ δὲ μείζον καὶ
 κάλλιστον, διὰ τούτου πάλιν ἀνακαθαιρόμενον καὶ
 λεπτυνόμενον καὶ ὡς ἂν εἶπη τις θεούμενον, τουτέστι διὰ τῆς
 εἰλικρινουῶς μετανοίας καὶ ταπεινώσεως. [14.5h] Εἰ τὴν στενὴν
 220 καὶ τελιμμένην ὀδεύειν προήρησαι, καὶ τῷ Δεσπότῃ
 ἀκολουθεῖν, πρὸ παντὸς ἄλλου, τῆς τροφῆς ἀπόστηθι· καὶ
 τὸν λιτὸν καὶ ἀπέριττον ἐκλέξαι βίον, ἵνα μὴ ὁ τῆς γαστρὸς
 πῶλος, ἔξω τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν παροιμίαν φερόμενος,
 ἀκοντίση καὶ σέ που κατὰ κρημουῦ, κἄντεῦθεν εἰς τὸν τῆς
 225 ἀκολασίας ἐκκυλισθῆς ὀλεθρον. Στενωθήτω σοι τοίνυν τὰ
 τῆς διαίτης· ἵν' ἔχῃς ἐν εὐρυχώρῳ στήσαι σου τοὺς πόδας, καὶ

/Γίνωσκε, ὅτι περὶ πολλάκις ὁ δαίμων τῷ στομάχῳ καθέζεται, καὶ μὴ
 κορέννυσθαι τὸν ἄνθρωπον παρασκευάζει, κἄν πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον φάγη καὶ
 τὸν Νεῖλον ποταμὸν πίη. Μετὰ τὴν τροφήν ἀναχωρεῖ ὁ ἀνόσιος, καὶ τὸν τῆς
 πορνείας ἡμῖν ἀποστέλλει, ἀπαγγείλας αὐτῷ τὸ γενόμενον· κατάλαβε, λέγων,
 θορύβησον αὐτόν· τῆς κοιλίας γὰρ ἐμπεφορημένης κοπωθήσῃ· ἐλθὼν ἐμειδίασε,
 καὶ τῷ ὕπνῳ δῆσας ἡμῶν χεῖρας καὶ πόδας, πάντα λοιπὸν ὅσα ἠθέλησεν,
 ἐποίησεν· τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἐν μολυσμοῖς, καὶ φαντασίαις, καὶ ἐκκρίσει
 καταμιάνας. [14.5g] Θαῦμα ἰδέσθαι νοῦν ἀσώματον ὑπὸ σώματος μολυνόμενον
 καὶ σκοτούμενον· καὶ πάλιν διὰ πηλοῦ τὸ ἄθλιον ἀνακαθαιρόμενον καὶ
 λεπτυνόμενον. [14.5h] Ἐὰν τὴν στενὴν καὶ τελιμμένην ὁδὸν ὀδεύειν τῷ Χριστῷ
 συνετάξω, στένωσον τὴν γαστέρα· ταύτης γὰρ θεραπευομένης καὶ
 πλατυνομένης, τὰς συνθήκας ἠθέτησας. Ἐπίσκεψαι, καὶ ἀκούσεις τοῦ λέγοντος,
 Πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς τῆς κοιλίας, ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς
 πορνείας· καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς./

224 ἀκοντίση ... κρημουῦ] Euthym., *Can. in Deip.* ode 3, l. 35 Const. Manas., *Arist. et Callith. frag.* 108 l. 7

τὴν τεθλιμμένην τέως ὄδευσον, ἵνα πρὸς τὸ τῆς χαρᾶς καὶ
 εὐφροσύνης καταγώγιον θᾶπτον ἀφίξει· ἤκουσας δέ που κἄν
 τοῖς ἱεροῖς τοῦτ'εὐαγγελίοις ὡς ἄρα πλατεῖα ἡ ὁδὸς καὶ
 230 εὐρύχωρος ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ
 εἰσπορευόμενοι δι' αὐτῆς· καὶ στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδός,
 ἢ εἰσάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι
 δι' αὐτῆς· οὐκ οὐκ ἀργῶς οὐδὲ ῥαθύμως | δεῖ τῶν τοιούτων
 ἀκροᾶσθαι· ἀλλὰ καὶ σφόδρα τοῖς ἔργοις κυροῦν, εἰ
 235 μέλλοιμεν ἐκείνων πάντως ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν, ἃ Κύριος
 ἠτοίμασε τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. [14.5i] Ἄρχων δαιμόνων, ὁ
 πεσὼν Ἐωσφόρος· ἀρχηγέτης δὲ παθῶν, ὁ τῆς κοιλίας λαιμός.

f. 84

[14.6a] Ἐν τῇ τραπέζῃ καθήμενος, μνήμην θανάτου καὶ
 κρίσεως εἰς μέσον ἄγαγε· καὶ πίνων τοῦ ὕδατος, ὄξους καὶ
 240 χολῆς τοῦ σοῦ Δεσπότης μνημόνευε, οὐ γὰρ ἐλευθερωθήσῃ
 τοῦ νοητοῦ Φαραῶ, οὐδὲ τοῦ Πάσχα μετάσχοις ἂν, τῆς
 ψυχικῆς λέγω ἐλευθερίας, ἂν μὴ πικρίδας καὶ ἄζυμα φάγῃς
 διαπαντός μετὰ τῆς νηστείας, καὶ μέτριον τὸ φρόνημα τηρῶν,
 συνωδᾷ τῷ θειοτάτῳ Δαυΐδ καὶ διανοούμενος καὶ λέγων, ἐν
 245 τῷ παρενοχλεῖν με τοὺς δαίμονας, ἐνεδύομην σάκκον, καὶ
 ἔταπείνουν ἐν νηστεία τὴν ψυχὴν μου· καὶ ἡ προσευχὴ μου, εἰς
 κόλπον μου ἐκεκόλλητο. [14.6b] Νηστεία ἐστὶ, σιτίων μὲν

/ Τί στενὴ πύλη καὶ τεθλιμμένη ὁδὸς τῆς νηστείας, ἢ εἰσάγουσα εἰς τὴν ζωὴν τῆς
 ἀγνείας, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. [14.5i] Ἄρχων δαιμόνων, ὁ
 πεσὼν Ἐωσφόρος· καὶ ἀρχων παθῶν ὁ λαιμός τῆς κοιλίας· [14.6a] Ἐν τραπέζῃ
 ἐδεσμάτων ἀνακλινόμενος, μνήμην θανάτου καὶ κρίσεως εἰς μέσον ἄγε· μόλις
 γὰρ, κἄν οὕτως μικρὸν πάθος ἐμποδίσης. Τὸ πόμα πίνων, τοῦ ὄξους καὶ τῆς
 χολῆς τοῦ σοῦ Δεσπότης μὴ παύση ἐννοῶν· καὶ πάντως ἡ ἐγκρατεὺς, ἢ
 στενάξεις, ἢ καὶ ταπεινότερον ποιήσεις τὸ φρόνημα. Μὴ πλανῶ, οὐ μὴ τοῦ
 Φαραῶ ἐλευθερωθήσῃ, οὐδὲ τὸ ἄνω Πάσχα θεάσῃ, ἂν οὐ πικρίδας καὶ ἄζυμα
 φάγῃς γεύσης διὰ παντός. Πικρίδες ἐστὶν ἢ τῆς νηστείας βία καὶ πόνος· ἄζυμα
 δὲ, τὸ μὴ φυσώμενον φρόνημα· τῇ σῇ ἀναπνοῇ συγκολληθήτω ὁ λόγος τοῦ
 λέγοντος· Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ τοὺς δαίμονας παρενοχλεῖν μοι, ἐνεδύομην σάκκον· καὶ
 ἔταπείνουν ἐν νηστεία τὴν ψυχὴν μου· καὶ ἡ προσευχὴ μου εἰς κόλπον ψυχῆς
 μου ἐκεκόλλητο. [14.6b] Νηστεία ἐστὶ /

229/232 πλατεῖα – εἰσιν] Mt. 7, 13-14 244/247 ἐν ... μου] Ps. 34, 13

235 ἀγαθῶν] *V^{in marg.}*

στέρησις. Πρόξενος δὲ μυριῶν ἀγαθῶν τῷ τῶν ἀνθρώπων
 γένει· αὐτὴ, ἐκκόπτει μὲν ἡδύτητας· σβέννυσι δὲ πυρώσεις·
 250 καὶ μὴν καὶ πονηρῶν λογισμῶν ἀπωθεῖται γεννήματα· καὶ
 ὄνειρων ἀτόπων, ἐλευθερίαν δίδωσι. Καθαρὰν τὲ τὴν
 προσευχὴν ἀπεργάζεται· καὶ τῇ ψυχῇ ἀντὶ φωστῆρος γίνεται.
 Ἔτι δὲ, λύει μὲν πυρώσεις· ἐγείρει δὲ κατανύξεις· καὶ
 συνίστησι μὲν στεναγμούς· ἀφιστᾶ δὲ πολυλογίας· καὶ τῷ μὲν
 255 σώματι τὴν ὑγείαν, τῇ ψυχῇ δὲ τὴν σωτηρίαν χαρίζεται, καὶ
 τοῖς μὲν πάθεσι χώραν οὐ δίδωσι, ταῖς δ' ἀρεταῖς παρῶρησίαν
 προυξένησεν· εἰ τοίνυν γαστριμαργία τὸν Ἀδὰμ ἐκείνον τὸν
 τοσοῦτον καὶ τηλικούτον τοῦ Παραδείσου ἐξέωσε, καὶ τὸν τοῦ
 Θεοῦ ἄνθρωπον Νῶε ἀσχημονήσιν ἢ τοῦ οἴνου χρήσις
 260 ἐποίησε, καὶ τὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν γένος, εἰς τὸν τῆς ἀπωλείας
 βυθὸν κατεκρήμνισεν, | εἰ δὴ ταῦθ' οὕτως ἔχει, πῶς οὐκ ἂν f. 84^v
 προθυμηθεῖη καὶ ὁ λίαν ῥάθυμος καὶ ἀναπεπτωκῶς, τῆς
 τοιαύτης κακίας ἑαυτὸν ἀποστῆσαι καὶ τὸ περὶ τὴν δίαιταν
 λίχνον, κολάσαι τὲ καὶ συστειλαὶ καὶ μὴ καταπροδοῦναι τῇ
 265 γαστριμαργία τοσοῦτον ἔσμον ἀγαθῶν, ὅσα τε νῦν ἡμεῖς
 διήλθομεν, καὶ ὅσα τις ἂν ἄμεινον σκέψαιτο. Διατοῦτο δέομαι

/ βία φύσεως, καὶ περιτομὴ ἡδύτητος λάρυγγος, πυρώσεως ἐκτομή, πονηρῶν
 ἐννοιῶν ἐκκοπή, ἐνυπνιασμῶν ἐλευθερία, προσευχῆς καθαρότης· ψυχῆς φωστήρ,
 νοῦς φυλακὴ· πυρώσεως λῦσις, κατανύξεως θύρα, στεναγμὸς ταπεινός,
 συντριμμὸς ἰλαρὸς, πολυλογίας ἀργία, ἡσυχίας ἀφορμὴ, ὑπακοῆς φύλαξ, ὕπνου
 κουφισμὸς, ὑγεία σώματος, ἀπαθείας πρόξενος, ἀμαρτημάτων ἀφεςις·
 παραδείσου θύρα καὶ τρυφή. Ἀπαιτήσωμεν καὶ τοῦτον, μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων
 τούτων τὸν προστάτην τῶν κακῶν ἡμῶν πολέμιον, τὴν θύραν τῶν παθῶν, τὴν
 πτώσιν τοῦ Ἀδὰμ, τὴν τοῦ Ἡσαῦ ἀπώλειαν, τῶν Ἰσραηλιτῶν τὸν ὄλεθρον, τὴν
 τοῦ Νῶε ἀσχημοθέαν, τὴν τῶν Γομῶρων προδότην, τὴν τοῦ Λῶτ μέμψιν, τὴν
 τῶν υἱῶν Ἡλεί τοῦ ἱερέως ἐξολόθρευσιν, τὴν τῶν μολυσμῶν χειραγωγόν. Πόθεν
 δὲ τίκεται, καὶ τίνες οἱ ταύτης ἀπόγονοι; Τίς τε ὁ συντριβὼν αὐτήν; Καὶ τίς ὁ
 ἀπολλύων αὐτήν εἰς τέλος; Λέγε ἡμῖν, ὦ ἢ πάντων τῶν βροτῶν τυραννίς, ἢ
 πάντας ὠνησαμένη χρυσίῳ ἀπληστίας, πόθεν τὴν εἴσοδον ἐν ἡμῖν κέκτηται; καὶ
 τί μετὰ τὴν εἴσοδον τίκεται πέφυκας; καὶ τίς ἢ σοῦ ἐξ ἡμῶν ἔξοδος; Ἡ δὲ ἐπὶ ταῖς
 ὕβρεσι πονήσασα, πρὸς ἡμᾶς τυραννικῶς ἢ μαιμάσσουσα, καὶ ἀγρία ἀπεκρίνετο·
 Τί με λαιδορίας/

257/258 Ἀδὰμ ... ἐξέωσε] Io.. Chry., *In Nat.* col. 393, l. 1 258/261 cf. Gen. 9, 18-29

καὶ ἀντιβολῶ πάντας ὑμᾶς, τὴν τοῦ θανάτου μνήμην ἐν νῶ
κατέχοντας, τῆς ἀκαίρου ταύτης τρυφῆς ἀποσχέσθαι· καὶ μὴ
μόνον φιάλας ὑπερχεῖλεις, ὥσπερ ἤδη τινες, ἀλλὰ καὶ τί
270 μέτριον ἀπωθεῖσθαι τοῦ οἴνου, καθόσον ἂν οἶόν τε γένοιτο,
τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡμῖν τοῦ προκειμένου σκοπός, ὅπως ἐς ὅτι
πλεῖστον τὴν φύσιν καταπαλαίσωμεν· καὶ τὴν σάρκα τῶ
πνεύματι καθυποτάξαιμεν. Πῶς δ' ἂν τῶ τοσοῦτον ἐξέσται
μετασχεῖν οἴνου, ᾧ μὴδ' εἰς κόρον ὕδατος ἐξεστὶν ἐλθεῖν, εἶπερ
275 ἀπρεπὲς καὶ τοῦτο καὶ κάκιστον τοῖς θείοις πατράσι κέκριται.
Ὅθεν καὶ ἡμεῖς εἰ κατ' ἴχνος ἐκείνων βουλοίμεθα βαίνειν καὶ
τὴν αὐτὴν τούτοις ὁδὸν ἔπεσθαι, καὶ τὰ κείνων μετ' ἀκριβείας
μιμῶμεθα, καὶ ζηλῶμεν τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶνας καὶ τὰ
παλαίσματα, ἵνα καὶ τῶν αὐτῶν τούτοις στεφάνων, ἀξίους
280 ἑαυτοὺς καταστήσωμεν. Ἐν Χριστῶ Ἰησοῦ τῶ Κυρίῳ ἡμῶν ᾧ
ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

/ βάλλετε, οἱ ἐμοὶ ὑπεύθυνοι τυγχάνοντες; Πῶς δέ μου χωρισθῆναι σπουδάζετε; Κἀγὼ τῇ φύσει συνδέδεμαι· ἐμοῦ θύρα, φύσις βρωμάτων· ἐμοῦ δὲ ἀπληστία συνήθεια αἴτιος· ἐμοῦ δὲ πάθους ὑπόθεσις συνήθεια προλαβοῦσα, καὶ ἀναλγησία ψυχῆς, καὶ ἀμνημοσύνη θανάτου· πῶς δὲ τῶν ἐμῶν ἀπογόνων τὰ ὀνόματα ζητεῖτε μαθεῖν; ἐξαριθμῆσομαι αὐτοὺς, καὶ ὑπὲρ ἄμμον πληθυνθήσονται· ὅμως τοὺς πρωτότοκους μου καὶ ἀγαπητοὺς ἀκούσατε τίνες προσαγορεύονται. Υἱὸς πρωτότοκός μου, πορνείας ὑπουργός, ἐκείνου δὲ δεύτερος σκληρότης καρδίας· ὁ ὕπνος τρίτος, θάλασσα λογισμῶν, κύματα μολυσμῶν· βυθὸς ἀγνώστων καὶ ἀρρήτων ἀκαθαρσιῶν ἐξ ἐμοῦ ἐκπορεύονται. Ἐμοῦ θυγατέρες ὀκηρία, πολυλογία, παρόρησία, γελωτοποιῖα, εὐτραπελία, ἀντιλογία, σκληροτραχηλία, ἀνηκοῖα, ἀναισθησία, αἰχμαλωσία, μεγαλαυχία, θρασύτης, φιλοκοσμία, ἣν διαδέχεται προσευχὴ ὄυπαρὰ, καὶ ῥεμβασμοὶ λογισμῶν. Πολλάκις δὲ καὶ συμφοραὶ ἀνέλπιστοι καὶ ἀπροσδόκητοι, αἷς προσωμίλησε ἀνελπιστία ἢ πάντων χαλεπωτέρα· ἐμὲ πολεμεῖ μὲν, οὐ νικᾷ δὲ μνήμη πταισμάτων· ἐχθραίνει μοι εἰς ἅπαν ἔννοια θανάτου, τὸ δὲ ἐμὲ καταργοῦν τελείως ἐν ἀνθρώποις οὐδέν· ὁ κτησάμενος παράκλητον, τούτῳ ἐντυγχάνει κατ' ἐμοῦ· κάκεῖνος δυσωπηθεῖς, ἐμπαθῶς οὐκ ἔα με ἐνεργεῖν· οἱ γὰρ ἐκείνου ἄγευστοι, διὰ τῆς ἐμῆς γλυκύτητος πάντως ἠδύνεσθαι ζητοῦσι.

280/281 Ἰησοῦ — ἀμήν] *V^m marg.*

[14.7a] Τὸν τῆς γαστροῦ κρατοῦντα, καὶ τῶν ἄλλων ἀνάγκη
παθῶν κυριεύειν, ὁ δὲ τοῦτο ποιῶν, τὴν τελείαν ἔσχηκε
σωφροσύνην· δι' ἧς ὥσπερ τι φορτίον, τὴν οἰκίαν ἀποθέμενος
285 σάρκα, κούφως ἄνεισι πρὸς τὰ ἄνω, τῷ γὰρ δεκάτῳ ἅμα καὶ
τετάρτῳ τῶν βαθμῶν ἑαυτὸν ἐπερυσάμενος, ἐντεῦθεν, εἰς τὰ
τελεώτερα πρόσεισι· καὶ τὸν λοιπὸν ἥμισυν ἐκτελέσαι δρόμον
τῆς θείας ἀνόδου ταύτης ἐπείγεται.

[14.7a] Ἀνδρεία νίκη. Ὁ ἰσχύσας δῆλος πρὸς ἀπάθειαν καὶ σωφροσύνην
ἀκροτάτην ἐπειγόμενος.

[15.1a] Ἦκούσατε ἀδελφοὶ, εἰς ὅσον ἀκρασίας ἐξέδωκεν
 ἑαυτὸν ἐκεῖνος ὁ κατ'εἰκόνα Θεοῦ γενόμενος ἄνθρωπος,
 ἐπειδήπερ οὐκ ἐπιτέτραπται τι τοῦ ξύλου φαγεῖν ἐκείνου; Εἰ
 5 γὰρ μὴ τῆς γαστροῦς ἐκεῖνος ἠττήθη, οὐκ ἂν ἡμεῖς οἱ
 ἀπ'ἐκείνου, εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας ἐξωκείλαμεν βάραθρον· οὐκ
 ἂν τὴν σύζυγον ἡμῶν περιεθάλλομεν οὕτω σάρκα, ὥστε τὰ
 μὲν τοῦ παρόντος κόσμου ἡδέα ἐπιζητεῖν, καὶ περιπολλοῦ
 ποιεῖσθαι, τοὺς βραχύ τι τῶν ἀγγέλων λειπομένους, τὸ γεῶδες
 10 τουτὶ σαρκίον, τῶν δ'αὖ μελλόντων καὶ οὐρανίων
 καταφρονεῖν· ἀλλ'οἶμαι καὶ νῦν, ἐπιποθεῖν ὑμᾶς, καὶ περὶ τῆς
 ἀγνείας καὶ σωφροσύνης ποιήσασθαι τὴν ἀκρόασιν.
 [15.1b] Ἄγνός ἐστιν, ὁ ὑπὸ πάντων σεβόμενος διὰ τὸ καθαρῶς
 τῷ καθαρωτάτῳ προσομιλεῖν. [15.1c] Ἄγνεία ἐστὶ, φύσεως
 15 ὑλικῆς πρὸς ἀσωμάτους ἄμιλλα. [15.1d] Ἄγνεία ἐστὶν, οἶκος
 Χριστοῦ ἐράσμιος καὶ οὐρανὸς ἐπίγειος. [15.1e] Ἄγνός ἐστι,
 ὑπερφυῆς ἀθανάτου βίου μετάθεσις. [15.1f] Ἄγνός ἐστιν, ὁ
 ἔρωτι διακρουσάμενος ἔρωτα· καὶ διὰ τοῦ ἀναφθέντος ἐν τῇ

Περὶ ἀφθάρτου ἐν φθαροῖς ἐκ καμάτων καὶ ἰδρώτων ἀγνείας καὶ σωφροσύνης
 [15.1a-f] Ἄγνεία ἐστὶν ἀσωμάτου φύσεως οἰκείωσις. Ἄγνεία ἐστὶν φύσεως ὑπὲρ
 φύσιν ὑπερφυῆς ἄρνησις· καὶ ἀσωμάτων σώματος θνητοῦ καὶ φθαροῦ
 παράδοξος ὄντως ἄμιλλα· ἀγνός ἐστιν ὁ ἔρωτι ἔρωτα διακρουσάμενος, καὶ πῦρ
 πυρὶ ἀϋλῷ ἀποσβέσας

3 ὁ ... ἀθρώπου] Gen. 1, 27 4 cf. Gen. 2, 17

καρδία πυρός, τὸ τῆς γενένης ἀποσβέσας πῦρ.

- 20 [15.2a] Σωφροσύνη ἐστὶ, καθολικὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐπωνυμία. [15.2b] Σώφρων ἐστὶν, ὁ σώας ἔχων τὰς φρένας καὶ διατοῦτ' ἀεὶ τὰ μὲν παρόντα μυσαιτόμενος, τῶν αἰδίων δὲ περὶ, πᾶσαν φροντίδα ποιούμενος. [15.2c] Σώφρων ἐστὶν, ὁ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ὕπνοις, μηδεμίαν ἀλλοίωσιν ἀλλοιούμενος.
- 25 [15.2c] Σώφρων ὄντως ἐστὶν, ὁ πάντα τὰ εἶδη τῶν σωμάτων μὴ διαιρῶν, ἀλλ' ἀναισθησίαν ἔχων διαπαντός, ὅπερ οἶμαι καταρωθῶκασιν διὰ | πολλοῦ γε τοῦ χρόνου, οἱ σφᾶς αὐτοὺς f. 85^v τῶν παθῶν ἀπαναστήσαντες, καὶ τὴν ἔρημον οἰκήσαντες καὶ ἑαυτοῖς μόνοις προσαδολεσχοῦντες καὶ τῷ Θεῷ.
- 30 [15.3a] Οὗτος ὁ ὅρος τῆς τελείας ἀγνείας, τὸ παραπλησίως ἐπ' ἐμφύχοις μὲν καὶ ἀψύχοις, λογικοῖς τε καὶ ἀλόγοις σώμασιν ὁμοίως διακεῖσθαι· τὴν δ' αἴσθησιν πᾶσαν καὶ ἐπιθυμίαν ἴσχειν, πρὸς μόνον τὰ τῷ Θεῷ φίλα καὶ ἐλπιζόμενα.
- [15.3b] Ἀρχὴ μὲν ἀγνείας, ἀπότομος λογισμὸς, 35 συγκατατεθῆναι ὅλως εἰς εἰδῶλου τύπον μὴ ἀνεχόμενος· ἀλλ' ἐκφεύγων οὐ μόνον ἰδεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀναπολῆσαι τῷ νῷ τὸ

[15.2a] Σωφροσύνη ἐστὶν καθολικὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐπωνυμία. [15.2b] - [15.2b] Σώφρων ἐστὶν ὁ ἐν αὐτοῖς τοῖς ὕπνοις μηδεμίαν κίνησιν τῆς προσούσης αὐτῷ καταστάσεως αἰσθόμενος· [15.2d] σώφρων ἐστὶν, ὁ τελείαν ἀναισθησίαν ἐπὶ διαφορᾷ σωμάτων διὰ παντός κτησάμενος. [15.3a] Οὗτος κανὼν καὶ ὅρος τῆς τελείας καὶ πανάγνου ἀγνείας, τὸ ὡσαύτως ἐπ' ἐμφύχοις τε καὶ ἀψύχοις, λογικοῖς τε καὶ ἀλόγοις διακεῖσθαι. Μηδεὶς τῶν ἀγνεῖαν ἐξησκηκότων ἑαυτῷ τὴν ταύτης κτήσιν λογίσοιτο· τὴν γὰρ φύσιν αὐτὴν νικῆσαι τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστίν· ὅπου φύσεως ἦτα γέγονεν, ἐκεῖ τοῦ ὑπὲρ φύσιν παρουσίας ἐπέγνωσται. Χωρὶς γὰρ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος καταργεῖται. [15.3b] Ἀρχὴ μὲν ἀγνείας ἀσυγκατάθετος λογισμὸς, καὶ ἀνείδωλοι διὰ χρόνων ἐκκρίσεις. Μεσότης ἀγνείας, φυσικαὶ κινήσεις ἐπὶ πλήθει βρωμάτων, καὶ μόνων ἀνειδῶλως συνιστάμεναι, καὶ ῥεύσεως ἀπηλλαγμέναι. Τέλος δὲ, νέκρωσις σώματος προθανόντων λογισμῶν. Μακάριος ἀληθῶς, ὃς ἐν παντὶ σώματι, καὶ χρώματι, καὶ ὡρᾷ τελείαν ἀναισθησίαν ἐκτήσατο· [15.3c] οὐχ ὁ τὴν πηλὸν ἄρῶντον φυλάξας, οὗτος ἀγνός· ἀλλ' ὁ τὰ μέλη ταύτης τῆ ψυχῆ ὑποτάξας τελείως· [15.3d] μέγας μὲν ὁ ἐπὶ ἀφῆ διαμένων ἀπαθῆς διαμείνας ἄτρωτος, καὶ νικήσας πυρὸς θέαν ἐννοίᾳ κάλλους τῶν ἄνω. [15.3e] Ὁ μὲν εὐχῆ τὸν κύνα ἀπωθούμενος, τῷ μαχομένῳ προσέειπε λέοντι· ὁ δὲ ἀντιρῶσει τοῦτον ἀνατρέπων, τῷ καταδιώκοντι ἔτι τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ· ὁ δὲ τὴν τούτου προσβολὴν εἰς ἅπαξ ἐξουθενήσας, εἰ καὶ ἐν σαρκὶ ἐστὶν, ἀλλὰ γε τῆς σοροῦ ἀνέστη.

31 γενένης] γέννης

τῶν ἀρρένων ἀντίθετον γένος· τέλος δὲ, νέκρωσις καὶ
 ἀναισθησία πάντων τῶν αἰσθητῶν. [15.3c] Οὐχ ὁ τὴν σάρκα
 ἀρρύπτου φυλάξας, οὗτος ἀγνὸς ἐμοί· ἀλλὰ καὶ ὁ τὰ μέλη
 40 νεκρώσας τὰ ἐπὶ γῆς, τὰ ἐξ ἀκρασίας ἡμῖν προσγινόμενα.
 [15.3d] Μέγας μὲν ὁ φύσει ἀπαθῆς διαμείνας. Μείζων δὲ, ὁ ἐξ
 ἰδρώτων οἰκείων καὶ πόνων τὴν καλὴν ἀλλοιωθεὶς
 ἀλλοίωσιν· καὶ οὗτός ἐστιν ὁ τὰς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας
 δεξάμενος, καθὰ καὶ ὁ ψαλμωδὸς αἰνίττεται λέγων· ἐξεκαύθη ἡ
 45 καρδία μου καὶ οἱ νεφροὶ μου ἠλλοιώθησαν. [15.3e] Ὁ μὲν εὐχῆ
 τὸν τῆς φιληδονίας ἀπωθούμενος δαίμονα, τῷ πρὸς ἰσχυρὸν
 ἀνταγωνιστὴν, μάχην συγκροτοῦντι καὶ πόλεμον ἔοικεν· ὁ δὲ
 ἀντιρῶσει τοῦτον ἀνατρέπων, τῷ καταδιώκοντι ἔτι τὸν
 οἰκεῖον ἐχθρὸν. Ὁ δὲ τελῶς αὐτοῦ κρατήσας, ἀμφοτέρων τὲ
 50 ἀπήλλακται, καὶ νίκης καθαρᾶς ἀνεδήσατο στέφανον. [15.3f]
 Εἰ τοῦτο λαγνείας ἴδιον, τὸν γρηγοροῦντα μὲν καὶ τοῖς
 αἰσχροῖς ἐμμένοντα λογισμοῖς, περὶ τὰς ἀλόγους μίξεις
 ἐγκαλινδεῖσθαι, ὑπνοῦντα δὲ ὄνειρώττειν καὶ ἰ μυσαρὰν
 ἔκκρισιν ὑπομένειν, καὶ τουτὶ δήπου πάντως ἀγνείας
 55 τεκμήριον, ἔν τε τοῖς μεθήμεραν ἔργοις, μηδεμίαν ἔρωτος

f. 86

[15.3f] Εἰ τοῦτο ἀληθοῦς ἀγνείας τεκμήριον, τὸ ἀκίνητον εἶναι ἐν τοῖς καθ' ὕπνον φαντάσμασιν· τοῦτο πάντως ὄρος λαγνείας, τὸ ὄυσιν ὑπομένειν γρηγοροῦντα τοῖς ἐνθυμήμασιν· ὁ μὲν ἐξ ἰδρώτων καὶ μόχθων πολεμῶν τούτῳ τῷ ἀντιδίκῳ τῷ καταδήσαντι βρυλλίῳ τὸν ἐχθρὸν ἑαυτοῦ ἔοικεν· ὁ δὲ ἐξ ἐγκρατείας καὶ ἀγρυπνίας τῷ κλοιά τούτον περιβαλόντι· ὁ δὲ διὰ ταπεινοφροσύνης, καὶ ἀοργησίας, καὶ δίψης, τῷ ἀποκτείναντι τὸν πολέμιον, καὶ ἐν ψάμμῳ κρύψαντι ψάμμον νοήσεις τὴν ταπείνωσιν, οὐ γὰρ τρέφει παθῶν βοσκήν, ἀλλ' ἔστι γῆ καὶ σποδός· [15.4a] ἕτερος ὁ ἐξ ἀγώνων, καὶ ἕτερος ὁ ἐκ ταπεινώσεως· καὶ ἄλλος, ὁ θεῖα ἀποκαλύψει τὸν τύραννον δεδεμένον ἔχων· ὁ μὲν τῷ ἑωσφόρῳ· ὁ δὲ τῇ μεγάλῃ σελήνῃ, ὁ δὲ τῷ λαμπρῷ ἡλίῳ προσεοίκασιν· ἀμφοτέροι δὲ ἐν οὐρανοῖς τὸ πολίτευμα κέκτηνται. Ἐκ μὲν αὐγῆς φῶς, ἐκ φωτὸς δὲ ἀνέτειλε ἥλιος· ὡς καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἔστι νοῆσαι καὶ εὐρεῖν. [15.4b] Ὑποκρίνεται μὲν ἀλώπηξ ὕπνον, δαίμων δὲ καὶ σωφροσύνην· ἀλλ' ἡ μὲν, ἵνα ὄρνιν ἀπατήσῃ· ὁ δὲ ἵνα ψυχὴν ἀπολέσῃ. [15.4c] Μὴ πιστεύσης τῇ πηλῷ ἐν τῇ ζωῇ σου· καὶ μὴ θαρῶσῃς αὐτῇ ἄχρι Χριστῷ ὑπαντήσεις· [15.4d] μὴ θάρσει ἐξ ἐγκρατείας μὴ πίπτειν· μηδὲ γὰρ ἐσθίων τις ἐξ οὐρανοῦ ἐρῶφι. Ἀποταγὴν τινες γνωστικοὶ καλῶς ὠρίσαντο λέγοντες ταύτην ἔχθραν πρὸς σῶμα, καὶ μάχην πρὸς κοιλίαν. [15.4e] Ἐν μὲν τοῖς εἰσαγωγικοῖς, ἐκ τρυφῆς τὰ πτώματα ἐπίπαν πεφύκασι γίνεσθαι τὰ τοῦ σώματος· ἐν δὲ μέσοις, καὶ ἐξ ὑψηλοφροσύνης, πλὴν ὅτι καὶ ἐν εἰσαγωγικοῖς· ἐν τοῖς δὲ τῇ τελειότητι προσεγγίζουσι, καὶ ἐκ τοῦ /

43/44 τοῦ — δεξάμενος] Io. Chry., *Ad Ill.* cols. 228, l. 15   44/45 ἐξεκαύθη - ἠλλοιώθησαν] Ps. 72, 21

φαντασίαν ἴσχειν, κὰν τοῖς καθ' ὕπνους φαντάσμασιν,
ἀκίνητον τοπαράπαν διατελεῖν.

[15.4a] Ἐτερος ὁ ἐξ ἀγώνων ἀγνός· καὶ ἕτερος ὁ ἐκ
ταπεινώσεως· καὶ ὁ μὲν τῷ ἑωσφόρῳ· ὁ δὲ τῇ σελήνῃ· ὁ
60 δὲ τρίτος, τῷ ἡλίῳ προσεοίκασιν, ἐξ αὐγῆς γὰρ φῶς· ἐκ δὲ
φωτὸς, ὁ τῆς ἀπαθείας ἀνέτειλεν ἥλιος. Ἐκαστος δὲ τούτων,
ἐν οὐρανοῖς τὸ πολίτευμα κέκτηται. [15.4b] Ὑποκρίνεται
ἀλώπηξ μὲν ὕπνον· δαίμων δὲ, σωφροσύνην· ἀλλ' ἡ μὲν, ἵνα
ὄρνιθος περιγένηται· ὁ δ' ἵνα τὴν μὴ νήφουσαν ζωγήση
65 ψυχὴν. [15.4c] Μὴ τῇ σαρκὶ θαρρόρησιν ἄχρῳ ἂν ὑπνώσῃ καὶ
ταύτης διαζευχθῆς. [15.4d] Μὴ ἐξ ἐγκρατείας μόνης, τὴν τῆς
ἀγνείας εὐρεῖν ὠφέλειαν νόμιζε, μηδὲν γὰρ ἐσθίων ἄγγελος
Σατάν, ὅμως ἐξ οὐρανοῦ ἀπερῶριφη. [15.4e] Ἐν μὲν
τοῖς εἰσαγωγικοῖς, ἐκ τρυφῆς τὰ πτώματα· ἐν δὲ τοῖς
70 μέσοις, ἐξ ὑψηλοφροσύνης. Ἐν δὲ τοῖς τελειοτέροις, ἐκ τοῦ
κατακρίνειν τὸν πλησίον πέφυκε γίνεσθαι. [15.4f] Ἐωράκειν

/ κατακρίνειν τὸν πλησίον καὶ μόνον. Τινὲς μεμακαρίκασι τοὺς φύσει εὐνούχους ἀποτεχθέντας, ὡς τῆς τοῦ σώματος τυραννίδος λελυτρωμένους. Ἐγὼ δὲ μεμακάρικα τοὺς καθημερινούς εὐνούχους· οἵτινες λογισμῶ ὡσπερ μαχαίρα ἑαυτοὺς ἀκρωτηριάζειν πεφύκασιν· [15.4f] ἑώρακα ἀκουσίως πεσόντας, καὶ ἑώρακα ἐκουσίως πίπτειν βουλομένους μὲν, μὴ δυναμένους δὲ, καὶ τῶν καθ' ἡμέραν πιπτόντων αὐτοὺς μᾶλλον ἔταλάνισα, ὡς καὶ μὴ δυναμένους τῆς δυσωδίας ἐφίεσθαι. [15.4g] Ἐλεεινὸς ὁ πίπτων· ἐλεεινότερος δὲ ὁ καὶ ἐτέρῳ τοῦτο προξενῶν· διότι τῶν δύο πτωμάτων καὶ τῆς ἐτέρου ἡδονῆς αὐτὸς τὸ βάρος ἐπισύρεται. [15.4h] Μὴ θέλε δικαιολογίαις καὶ ἀντιρρήσεσιν ἀνατρέπειν τὸν τῆς πορνείας δαίμονα· διότι ἐκεῖνος τὰ εὐλογα κέκτηται ὡς φυσικῶς ἡμῖν μαχόμενος. [15.4i] Ὁ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα βουληθεὶς πολεμῆσαι, ἢ νικῆσαι ἐξ ἑαυτοῦ, εἰς μάτην τρέχει. Ἐὰν γὰρ μὴ Κύριος καταλύσῃ οἶκον σαρκός, καὶ οἰκοδομήσῃ οἶκον ψυχῆς, εἰς μάτην ἠγρύπνησε, καὶ ἐνήστευσε ὁ καταλύων. [15.5a] Ἀνάθου Κυρίῳ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν ἐπιγνούς εἰς ἅπαν τὴν οἰκίαν ἀδυναμίαν, καὶ λήψη χάρισμα σωφροσύνης ἀνεπαισθήτως· ἔστιν ἐν τοῖς ἡδυπαθέσιν, ὡς μοί τις αὐτῶν ἐν πείρᾳ γεγονώς μετὰ τὴν ἔκνηψιν διηγήσατο, αἰσθησίς τινος σωμάτων ἔρωτος, καὶ πνεῦμα ἀναιδὲς καὶ ἀπάνθρωπον αὐτῇ τῆς καρδίας αἰσθήσει ἐναργῶς ἐγκαθήμενον, καὶ σωματικοῦ καρδίας πόνου δίκην ἐκ πυρὸς καμίνου, τῷ πολεμουμένῳ αἰσθέσθαι παρασκευάζον, Θεὸν μὲν μὴ φοβούμενον, μνήμην κολάσεως ὡς οὐδὲν καταφρονῶν, εὐχὴν βδελυσσόμενον, καὶ ἐπ' αὐτῇ τῇ πράξει σχεδὸν ἐπιτελουμένη νεκρῶν λειψάνων ὡς ἀψύχων λίθων τὴν θεωρίαν λογιζόμενον /

ἀκουσίως πεσόντας τινάς· καὶ ἐωράκειν ἐκουσίως πίπτειν
 βουλομένους μὲν, οὐ δυναμένους δέ· καὶ τῶν μεθημέραν
 πιπτόντων, μᾶλλον αὐτοὺς ἐταλάνισα, ὡς καίτοι μὴ
 75 δυναμένους, ὅμως τῆς δυσωδίας ἐφιεμένους. [15.4g] Ἄθλιος ὁ
 πίπτων· ἀθλιώτερος δὲ, ὁ καὶ ἐτέρῳ τοῦ πεσεῖν αἴτιος
 γινόμενος, ὡς καὶ τῆς ἐκείνου ἡδονῆς τὸ βάρος αὐτὸς
 ὑφιστάμενος. [15.4h] Μὴ θέλε δικαιολογίαις καὶ ἀντιρρήσεσιν
 | ἀνατρέπειν τὸν τῆς πορνείας δαίμονα, οὐ γὰρ ἰσχύσεις f. 86^v
 80 αὐτὸν καταπαλαῖσαι, εὐλογά τινα καὶ πιθανὰ λέγειν
 ἐπιχειροῦντα, ὡς δὴ φυσικῆς τινος οὐσης αὐτῷ τῆς πρὸς
 ἡμᾶς διαμάχης. [15.4i] Ὁ τὴν αὐτὸς αὐτοῦ σάρκα νικῆσαι
 φιλονεικῶν, ἄριστα βεβούλευται· ὁ δὲ τὸ πᾶν κατωρθωκέναι
 νομίζων, οὐκ ὀρθῶς οἶεται, ὡς γέ μοι δοκῶ, ἐὰν γὰρ μὴ ἡ
 85 σοφία, τὸν τῆς σαρκὸς καταλύση οἶκον, καὶ οἰκοδομήσῃ τὸν
 τῆς ψυχῆς, εἰς μάτην ἀγρυπνῶν ἔσται καὶ νηστεύων ὁ
 καταλύειν αὐτὴν οἰκοθεν λογιζόμενος, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς θείας
 ὡς εἶπειν συμμαχίας.

[15.5a] Ἐπιγνούς ἀδελφὲ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν, τὴν

/ ἔκνουν τινὰ, καὶ ἐξεστηκότα τὸν πάσχοντα ἀπεργαζόμενον· λογικῆς καὶ
 ἀλόγου οὐσίας ἐν ἐφέσει διηνεκεῖ μεμεθυσμένον, οὐ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ
 ἡμέραι, οὐκ ἂν ἐσώσθη πᾶσα ψυχὴ, τὴν πηλὸν ταύτην τὴν αἵματι καὶ χυμῷ
 ὄυπαρῶ συγκεκριμένην, ἡμφιεσμένην. Πῶς γὰρ; Διότι πᾶν τὸ γεγονός, τῆς
 συγγενείας τῆς ἑαυτοῦ ἐμφιεται ἀπλήστως. Τὸ αἷμα αἵματος, καὶ ὁ σκώληξ
 σκώληκος, καὶ ἡ πηλὸς πηλοῦ· οὐκ οὖν καὶ ἡ σὰρξ σαρκός; Κἂν μεθοδείαις αὐτὴν
 τὴν ἀπατεῶνα ἀπατᾶν δοκιμάζωμεν, οἱ τῆς φύσεως καὶ τῆς βασιλείας βιασται
 καὶ ἐπιθυμηταί· τοῦ μὲν προειρημένου πολέμου, οἱ μὴ πειρασθέντες, μακάριοι.
 Εὐξώμεθα εἰς ἅπαν τῆς αὐτοῦ τοιαύτης λυτρωθῆναι πείρας· οἱ γὰρ ἐν τῷ
 προειρημένῳ κατολισθήσαντες βόθρῳ τῶν ἐκείνη τῆ κλίμακι ἀνερχομένων, καὶ
 κατερχομένων μακρὰν ἀποπίπτουσι, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν ἀνάβασιν ἰδρώτων
 πολλῶν μετὰ λιμοῦ δέονται ἀκροτάτου. Σκοπήσωμεν μήπως ἐπὶ τῶν νοερῶν
 ἐχθρῶν ἡμῶν, ὥσπερ ἐν αἰσθητῷ πολέμῳ, ἐν τῇ παρατάξει αὐτῶν τῇ πρὸς ἡμᾶς
 οἰκείαν τινὰ ἕκαστος αὐτῶν τὴν ἐγχείρησιν μετέρχεσθαι τέτακται· ὅπερ θαῦμα
 ἐπεσημηνάμην ἐν τοῖς πειραζομένοις· καὶ ἐώρακα πτώματα πτωμάτων
 χαλεπώτερα· καὶ ἔχων νοῦν ἀκούειν ἀκουέτω. Εἴθισται τῷ δαίμονι καὶ μάλιστα
 ἐν τοῖς ἀγωνιζομένοις, καὶ τὸν μονήρη βίον μετερχομένοις πολλάκις πᾶσαν
 αὐτοῦ τὴν ὀρμὴν, καὶ τὴν σπουδὴν καὶ μηχανὴν, καὶ πανουργίαν, καὶ ἐπινοίαν,
 ἐν τοῖς παρὰ φύσιν μόνον, καὶ οὐκ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν αὐτοὺς παρασκευάζειν
 πολεμῆσθαι· ὅθεν καὶ πολλάκις τῷ θήλει συνδιάγοντες, πρὸς αὐτὸ εἰς
 ἐπιθυμίαν, ἢ ἔννοιαν ὅλως μὴ πολεμούμενοι, ἑαυτοὺς μεμακαρῖκάσιν, /

85/86 οἶκον ... ἀγρυπνῶν] Ps. 126, 2

90 ἐλπίδα σου πᾶσαν, ἀναθεῖναι τῷ Κυρίῳ βουλήθητι· καὶ
λάβοις ἂν οἶμαι ῥαδίως καὶ ἀνεπαισθήτως, τὸ τῆς
σωφροσύνης μέγα κειμήλιον. [15.5b] Ἔστι τι τοῖς νέοις πτώμα
θανάτω καὶ ἀπώλεια γειτονοῦν. Ὁ ἐγὼ γραφῆ παραδοῦναι,
οὐ τετόλμηκα, ἐπέσχε γάρ μου τὴν χεῖρα Ὁ εἰρηκῶς, τὰ γὰρ
95 κρυφῆ γινόμενα, αἰσχρὸν ἔστι καὶ λέγειν. [15.5c] Εἰ τὸ πτώμα τοῦ
χειρωθέντος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας σώματος, θάνατον ὠνόμασεν
ὁ θαυμάσιος Παῦλος, τίς γὰρ μ' ἔφησε ῥύσεται ἀπὸ τοῦ
σώματος τοῦ θανάτου τούτου, εὐδηλον, ὁ δι' ἐγκρατείας καὶ
φιλοσοφίας τοῦτο ῥυσάμενος, ὡς οὐκ ἀποθανῶν ἔσται.
100 [15.5d] Πρὸ μὲν τοῦ πτώματος, φιλάνθρωπον ἡμῖν τὸν Θεὸν ὁ
πειραστῆς ὑποβάλλει νομίζειν· μετὰ δὲ τοῦτο, δικαιοκρίτην
αὐτὸν καὶ ἀσυμπαθῆ εὐρήσομεν ὀνομάζοντα. Ἐκεῖ μὲν, ἴν'
ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν διερεθίσῃ· ἐνταῦθα δὲ, ἵνα διὰ
τῆς ἀπογνώσεως, ἡμᾶς εἰς τέλος κατακρημνίσῃ. |
105 [15.5e] Καθ' ὅσον ἐγγὺς αὔλων ὁ σῶφρων καὶ ἀγνὸς ἔστηκε, f. 87
κατὰ τοσοῦτον καὶ τῆς αὔλου καὶ θείας μετουσίαν ἔσχηκε
φύσεως. [15.5f] Τὴν γῆν μὲν πρὸ πάντων ὡς ζωοτρόφον,
μητέρα τινες τῶν ἔξωθεν ἔφασαν· ἐγὼ δὲ γε τὴν ἡσυχίαν καὶ

/ ἀγνοήσαντες οἱ τάλανες ὅτι ὅπου μείζων ὁ ὄλεθρος, ἐκεῖ τοῦ ἐλάττονος χρεία οὐ κατέστηκεν. Οἶμαι δυοῖν τούτων αἰτιῶν οἱ φόνιοι ἡμᾶς τοὺς ἀθλίους οἱ πανάθλιοι ἐν τοῖς παρὰ φύσιν ἐπορθεῖν πεφύκασιν, ὡς τῆς ὕλης τοῦ πτώματος πανταχοῦ ἡμῶν εὐπορούντων· καὶ ὡς μείζονα τὴν τιμωρίαν κεκτημένων. Οἶδε τὸ εἰρημένον ὁ τῆς ὀνάγροις πρώην μὲν ἐπιτρέπων· ἔσχατον δὲ ὑπὸ τῶν ἀγρίων ὀνάγρων ἐλεεινῶς ἐπιτραπείς καὶ ἐμπαιχθεῖς, καὶ οὐρανίῳ τρεφόμενος ἄρτω, ὕστερον δὲ τοῦ καλοῦ στερηθεῖς, καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, ὅτι καὶ μετὰ μετάνοιαν Στύλος μὲν μέγας ἔπεσεν, ὀδυνώμενος πικρῶς ὁ καθηγητῆς ἡμῶν ἔφησεν Ἀντώνιος· τὸν δὲ τρόπον τῆς πτώσεως ὁ σοφὸς ἀπέκρυσεν· ἐγίνωσκε γὰρ εἶναι πορνείαν σωματικῶς, καὶ ἐκτὸς ἐτέρου σώματος. [15.5b] ἔστι τις θάνατος ἐν ἡμῖν καὶ ἀπώλεια πτώματος ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν αἰεὶ συμπεριφερόμενος, ἐν νεότητι μάλιστα· ὃν ἔγωγε γραφῆ παραδοῦναι οὐ τετόλμηκα· ἐπέσχε γάρ μου τὴν χεῖρα ὁ εἰρηκῶς· τὰ γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπὸ τινων, αἰσχρὸν ἔστι καὶ λέγειν, καὶ γράφειν, καὶ ἀκούειν. [15.5c] Τὴν μὲν ἐμὴν ταύτην καὶ οὐκ ἐμὴν ἐχθρὰν φίλην σάρκα, Παῦλος μὲν θάνατον προσηγόρευσε· τίς με γὰρ, φησὶ, ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; Ἄλλος δὲ θεολόγος ἐμπαθῆ καὶ δούλην καὶ νυκτερινήν· τίνας δὲ, τίνας χάριν τοιαύταις πρὸς αὐτὴν προσηγορίαις ἐχρήσαντο, μαθεῖν ἐδίψων. Εἰ θάνατος, ὡς προλέλεκται, σάραξ, ὁ ταύτην νικήσας πάντως οὐκ ἀποθνήσκει· καὶ τίς ἐστὶν ἄρα ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον μολυσμοῦ σαρκὸς αὐτοῦ; Ζητητέον δυσωπῶ, τίς μείζων· ὁ θανῶν καὶ ἀναστὰς, ἢ ὁ μὴδ' ὄλωσ/

94/95 τὰ – λέγειν] Eph. 5, 12 97/98 τίς ... τούτου] Rm. 7, 24

97 μ'] V^a.corr., μέ V^p.corr.

ἀγνείας, πασῶν τῶν ἀρετῶν, μητέρας εἶναι ὀρίζομαι.

- 110 [15.6a] Ἡ μὲν ἐξ ἡσυχίας κατορθομένη ἀπάθεια, τῷ κόσμῳ
πολλάκις πλησιάζουσα, οὐκ ἀσάλευτος ἔμεινεν· ἡ δ' ἐξ
ὑπακοῆς προσγινομένη, πανταχόσε δόκιμος καὶ ἀκέραιος.
[15.6b] Εἶδον ὑπερηφανίαν ταπεινοφροσύνης πρόξενον· καὶ
τοῦ λέγοντος τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου ἐμνήσθην, πτώμα γὰρ
115 πολλάκις ἐξ ὑπερηφανίας ἐπισυμβάν, ταπεινοφροσύνης τοῖς
πεπονθόσι κατέστη πρόξενον. [15.6c] Ὁ τὸν τῆς πορνείας
δαίμονα νικῆσαι φιλονεικῶν, εἶτα τῇ γαστριμαργίᾳ ἑαυτὸν
ἐκδούς, ὁμοίος ἐστὶ τῷ μετὰ ἐλαίου σβεννύειν ἐμπρησμὸν
ἐπιχειροῦντι. [15.6d] Ὁ μετ' ἐγκρατείας μόνης τὸν τῆς
120 πορνείας πόλεμον καταπαῦσαι βουλόμενος, ὁμοίος ἐστὶ, τῷ
τῇ μιᾷ χειρὶ νηχομένῳ καὶ τοῦ πελάγος ἀπαλλαγῆναι
φιλονεικοῦντι. Ὁ δὲ τῇ ἐγκρατεῖᾳ καὶ ἡσυχίᾳ τὸ τῆς
ταπεινοφροσύνης συζεύξας χρῆμα, ὡς ἀετὸς ὑψιπέτης,
ἀνάλωτος ἔσται καὶ πολλῶ γε κρείττων ταύτης φανήσεται.

/ δεύτερον μακαρίσας, ἔψευσται θανῶν γὰρ ὁ Χριστὸς, ἀνέστη· ὁ δὲ τὸν πρῶτον, μηδεμίαν παρὰ τοῖς θνήσκουσι, μᾶλλον δὲ πίπτουσι τὴν ἀπόγνωσιν εἶναι δυσωπεῖ· [15.5d-e] φιλάνθρωπον γὰρ τὸν Θεὸν ὁ ἀπάνθρωπος ἐχθρὸς ὁ τῆς πορνείας προστάτης λέγει· καὶ πολλὴν συγγνώμην τῷ πάθει τούτῳ ὡς φυσικῶ παρέχοντα· ἐπιτηρήσωμεν δὲ δόλους δαιμόνων, καὶ μετὰ τὴν πρᾶξιν δικαιοκρίτην αὐτόν, καὶ ἀσυγχώρητον εὐρήσωμεν αὐτοὺς ὀνομάζοντας· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἵνα ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν προτρέψωνται, οὕτως ἐχρήσαντο· νῦν δὲ λοιπόν, ἵνα ἐπὶ τὴν ἀπόγνωσιν ἡμᾶς καταποντίσωσι. Τῆς μὲν λύπης καὶ ἀπογνώσεως συνισταμένης, ἑαυτοὺς ἐπὶ τῷ πταίσματι ἐκδιδόναι πάλιν οὐ πεφύκαμεν· ταύτης δὲ κατασβεσθείσης, πάλιν ὁ τῆς φιλάνθρωπίας ἡμᾶς τύραννος διαδέχεται. Καθόσον ἄφθαρτος καὶ ἀσώματος ὁ Κύριος, κατὰ τοσοῦτον τῇ ἀγνείᾳ καὶ τῇ ἀφθαρσίᾳ τοῦ σώματος ἡμῶν εὐφραίνεται, οὐδενὶ οὕτως ἐτέρῳ ὡς τῇ δυσωδίᾳ τῆς πορνείας τινὲς φασὶν ἐπιχαίρειν τοὺς δαίμονας· οὐκ οὖν οὐδὲ πάθει ἐτέρῳ, ὡς τῷ τοῦ σώματος μολυσμῷ. [15.5f] Ἀγνεία Θεοῦ οἰκείωσις καὶ ὁμοίωσις κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώποις. Μήτηρ μὲν γλυκύτητος, γῆ καὶ δρόσος· μήτηρ δὲ ἀγνείας ἡσυχία σὺν ὑπακοῇ· [15.6a] ἡ μὲν ἐξ ἡσυχίας κατορθομένη τοῦ σώματος ἀπάθεια, κόσμῳ πολλάκις πλησιάζουσα οὐκ ἀσάλευτος διέμεινεν· ἡ δὲ ἐξ ὑπακοῆς προσγινομένη, πανταχοῦ δόκιμος καὶ ἀκράδαντος. [15.6b] εἶδον ὑπερηφανίαν ταπεινοφροσύνης πρόξενον, καὶ τοῦ λέγοντος ἐμνημόνευσα· Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου; λάκκος καὶ κῆμα τύφου, πτώμα· πτώμα δὲ πολλάκις ἐν τοῖς βουλομένοις ταπεινοφροσύνης ὑπόθεσις. [15.6c] Ὁ μετὰ γαστριμαργίας καὶ κόρου τὸν τῆς πορνείας νικῆσαι βουλόμενος δαίμονα, ὁμοίος ἐστὶ τῷ μετὰ ἐλαίου σβεννύοντι ἐμπρησμὸν. [15.6d] Ὁ μετὰ ἐγκρατείας καὶ μόνης πόλεμον δοκιμάσας καταπαῦσαι, ὁμοίος ἐστὶ τῷ μιᾷ χειρὶ νηχομένῳ, καὶ πελάγους λυτροῦσθαι φιλονεικοῦντι. Σύζευξον ἐγκρατεῖα ταπείνωσιν· ἐκτὸς γὰρ τῆς

114 τίς – Κυρίου] Rom. 11, 34

117 φιλονεικῶν] φειλονεικῶν

- 125 [15.7a] Τῶν ἀμαρτημάτων τὰλλα μὲν, ἐκτὸς τοῦ σώματος ἔστι
 τὲ καὶ συνίσταται, ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει
 Παύλῳ τῷ θείῳ διείληπται, κατατήκει γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν τῇ
 τοῦ πάθους ἐπιθυμίᾳ καὶ ταῖς συνεχέσι γονοῤῥοίαις, ὅπερ
 ἐπ' ἄλλης ἀμαρτίας οὐ πέφυκε γίνεσθαι· φιλαργυρίας |
 130 λέγω καὶ κενοδοξίας καὶ τῶν ἄλλων παθῶν, ἃ ὑπὸ τῆς f. 87^v
 ἀλόγου ἐπιθυμίας, καὶ αὐτὰ πολλάκις τὸν ἔχοντα
 κατατήκουσι μὲν· οὐχ οὕτω δὲ καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα
 μολύνουσιν. [15.7b] Εἰ οὐπερ τίς ἠττᾶται πάθους, τούτῳ δὴ καὶ
 δεδούλωται, πρὸς τὸ ἐνοχλοῦν ἡμῖν πάθος, πλείονα καὶ τὴν
 135 σπουδὴν εἰσενεκτέον καὶ ἀγωνιστέον ὡς ἕξεστι.
 [15.7c] Ζητητέον, πῶς ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις ἀμαρτήμασιν,
 ἐαλωκότας τινὰς ἀνακαθαίρομεν, τοὺς δὲ πεπορνευκότας, οὐ
 δυνάμεθα ὡς πεπτωκότας ἤδη καὶ ὀλισθήσαντας, εἰς τὸ τῆς
 ἰερωσύνης ἐπαναγαγεῖν ἀξιωμα. [15.7d] Αποφεύγει μὲν
 140 ἄγκιστρον ἰχθύς γενναῖος· ψυχὴ δὲ φιλήδονος, καθαρὰν
 ἡσυχίαν. [15.7e] Ὅταν ὁ δαίμων ἐπὶ αἰσχροῖς τισι πράξει,
 συνδῆσαι τινὰς βουληθῆ, ἐκάτερα τὰ μέρη δολίως
 ὑπερχόμενος, λόγους συνείρει καὶ προφάσεις ἐφευρίσκει

/ δευτέρας ἢ προτέρα ἀνωφελῆς εὐρίσκεται. Ὅστις ἑαυτὸν ὑπὸ τινος πάθους
 πλεονεκτούμενον θεάσεται, κατ' αὐτοῦ καὶ μόνου πρὸ πάντων ὀπιστάτω
 ἑαυτόν, καὶ μάλιστα τοῦ ἐμφυλίου ἐχθροῦ. Τούτου γὰρ μὴ καθαιρεθέντος, οὐδὲν
 ἐκ τῆστων λοιπῶν νίκης ὠφελούμεθα. Τὸν δὲ Αἰγύπτιον τοῦτον, καὶ ἡμεῖς
 πατάξαντες πάντως ἐν τῇ βιάτῳ τῆς ταπεινώσεως τὸν Θεὸν ὀψόμεθα. Ἡισθόμην
 ἐγὼ πειραζόμενος τὸν λύκον τοῦτον, χαρὰν ἄλογον, καὶ δάκρυα, καὶ
 παρακλήξιν τῇ ψυχῇ ἀπατηλῶς ποιῶντα, καὶ ἐδόκουν νηπιώδης καρπὸν καὶ οὐ
 φθορὰν κατέχειν. [15.7a-b] Εἰ πᾶσα ἀμαρτία ἦν ἂν ποιήσῃ ἄνθρωπος ἐκτὸς τοῦ
 σώματός ἐστιν, ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει, πάντως διὰ τοῦτο,
 ἐπειδὴ αὐτὴν τὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν μολύνειν τῇ ῥοῇ πεφύκαμεν· ὅπερ ἐπ'
 ἄλλης ἀμαρτίας γίνεσθαι ἀδύνατον. [15.7c] Ζητῶ δὲ ἐγὼ πῶς ἐπὶ πάσης ἀμαρτίας
 σφαλλομένους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μόνον, σεσσηθίκαμεν λέγειν· ἐπὶ δὲ τινὰ
 πεπορνευκότα ἀκούσωμεν, ὀδυνηρῶς λέγομεν βοῶμεν· Ὁ δεῖνα πέπτωκεν.
 [15.7d] Φεύγει ἄγκιστρον ἰχθύς ὀξέως, καὶ φιλήδονος ψυχὴ ἀποστρέφεται
 ἡσυχίαν. [15.7e] Ὅταν πρὸς ἀλλήλους τινὰς ὁ διάβολος δεσμὸν αἰσχροῦ δῆσαι
 βούλεται, τὰ ἐκάτερα μέρη δοκιμάσας, ἐκεῖθεν τοῦ πυρὸς ἄρχεται. Πολλάκις οἱ
 περὶ τὸ φιλήδονον ῥέποντες, συμπαθεῖς καὶ ἐλεήμονες, καὶ συνδάκρυες, καὶ
 κόλακες εἶναι πεφύκασιν· οἱ δὲ ἀγνείας ἐπιμελούμενοι οὐχ οὕτως τὰ τοιαῦτα
 κέκτηται [15.7f] Γνωστικός με ἀνὴρ φοβερόν ἐπηρώτησε πρόβλημα, Ποία, φήσας,
 ἀμαρτία, φόνου καὶ ἀρνήσεως χωρὶς, βαρύτερα πάντων/

126/127 ἐκτὸς ... ἀμαρτάνει] I Cor. 6, 18

139 ἐπαναγαγεῖν] ἐπαναγαγῖν

145 τινὰς, ὅπως ἂν ἀμφοτέρους χειρώσῃται. Κάντεϋθεν εἰς
 βάραθρον ἀπωλείας ἐκκυλίση. [15.7f] Βούλει γινῶναι ἀδελφῆ
 ὅσον τὸ τῆς πορνείας πτώμα βαρύτερον; Αἰρετικούς μὲν ἢ
 καθολικὴ ἐκκλησία εἰσδεχομένη μετὰ τὸν γνήσιον τῆς οἰκείας
 αἰρέσεως ἀναθεματισμὸν, τῆς τῶν θείων μυστηρίων ἀξιοῖ
 150 μεταλήψεως. Τὸν δὲ πεπορνευκότα, καίτοι σαφῶς
 ἐξομολογούμενον καὶ τῆς ἁμαρτίας παυόμενον εἰσδεχόμενοι,
 ὁμως τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἀφορίζειν εἰώθασιν οἱ τῆς
 ἐκκλησίας τρόφιμοι. [15.7g] Μετ' ὧδῆς τὰ τοῦ Πνεύματος
 ἄδοντες λόγια, μὴ εἰς πορνικούς λογισμοὺς καὶ πλάνας
 ἐκδῶμεν ἑαυτοὺς· ἀλλὰ δι' ἐγκρατείας ταπεινώσεως, τὴν τοῦ
 155 παναγίου Πνεύματος χάριν ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν ἐκζητήσωμεν.
 [15.7h] Ἦσθόμην τινὰς καὶ δι' ἀφῆς | μολυνομένους· καὶ f. 88
 ἐμνήσθην τοῦ συμπλέξαντος τὸ θέριστρον τῇ χειρὶ· ὃς ἐς
 τοσοῦτον ἤλασε σωφροσύνης, ὡς μὴ δὲ τῆς μητρὸς ἀμέσως
 ἀνασχέσθαι τῆς χειρὸς ἄψαθαι, ἦν γὰρ αὕτη τοῖς ποταμίοις
 160 ὕδασι κεκυκλωμένη, καὶ δεινῶς τῇ τῶν ῥευμάτων
 κατακλονουμένη φορᾶ, καὶ τὰ λοίσθια πνέουσα· διατοῦτο
 καὶ αὐτὸς ναρκῶσαν πάντα καὶ ἀργὴν παθῶν, πολλῶν

/καθέστηκε; Κάμου, τὸ εἰς αἵρεσιν πεσεῖν εἰρηκότος· Καὶ πῶς, φησὶν, αἰρετικούς
 Ἐκκλησία μὲν καθολικὴ δεχομένη σὺν τῷ γνησίῳ τῆς οἰκείας αἰρέσεως
 ἀναθεματισμῷ τῆς τῶν μυστηρίων αὐτοὺς ἀξιοῖ μεταλήψεως· τὸν δὲ
 πεπορνευκότα ἐξομολογούμενον, καὶ τῆς ἁμαρτίας παυόμενον εἰσδεχομένη ἐπὶ
 χρόνους αὐτὸν τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἀφορίζειν παρὰ τῶν ἀποστολικῶν
 ὑποτρέπεται κανόνων; Κάμου τῇ ἀπορία καταπλαγέντος, τὸ ἄπορον μεμένηκεν
 ἄπορον καὶ ἀδιάλυτον. [15.7g] Ἐρευνήσωμεν καὶ μετρήσωμεν, καὶ τηρήσωμεν
 ποία μὲν ἐν τῇ ψαλμωδίᾳ ἐκ τοῦ τῆς πορνείας δαίμονος ἠδύτης ἡμῖν
 προσγίνεται· ποία δὲ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς
 ὑπαρχούσης χάριτος καὶ δυνάμεως. Μὴ λάθῃς σεαυτὸν, ὦ νέε. Εἶδον γὰρ ἐκ
 ψυχῆς τινὰς τοῖς ἑαυτῶν προσφιλέσι προσευχομένους, καὶ ἐκ πορνείας
 κινούμενοι, ἐδόκουν μνήμην καὶ θεσμὸν ἀγάπης ἐκτελεῖν. [15.7h] Ἔστι δι' ἀφῆς
 σωματικῶς μολύνεσθαι· οὐδὲν γὰρ βαρύτερον ταύτης τῆς αἰσθήσεως· μέμνησο
 τοῦ συμπλέξαντος τῇ χειρὶ τὸ θέριστρον, καὶ νάρκα χεῖρα ἐπὶ φυσικῶν, καὶ οὐ
 φυσικῶν, οἰκείου τε καὶ ἀλλοτρίου σώματος. Οἶμαι μὴ λέγεσθαί τινα τὸ
 παράπαν ἅγιον φερωνύμως, εἰ μὴ πρότερον τὴν γῆν ταύτην εἰς ἁγιασμὸν
 μεταποίησιν, εἴπερ καὶ ἔνεστι μεταμορφῶσαι. Ἐν τῇ στρωμνῇ ἀναπεσόντες, τότε

153 καὶ πλάνας] *V^m ras.* 155 ἐλθεῖν] *V^m ras.*

ἐπιδηθεῖς. Εἰ δ' ἀνακλιθῆναι δεήσει καὶ καθευδῆσαι μικρὸν,
μὴ καὶ τῇ διανοίᾳ συγκαταπέσης· ἀλλὰ τηνικαῦτα καὶ
165 μᾶλλον τὸν λογισμὸν νηφάλιον κτῆσαι, ὅπηνίκα ἔξεστι τοῖς
πονηροῖς λογισμοῖς προσπαλαίειν καὶ δαίμοσιν, εἰς τοῦτο γὰρ
οἶμαι καὶ τὸ τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος φέρειν ἐγὼ καθεύδω καὶ ἡ
καρδία μου ἀγρυπνεῖ.

[15.8a] Καὶ ἡ τοῦ θανάτου δὲ μνήμη, συγκοιμηθῆτω σοι καὶ
170 συναναστήτω σοι· καὶ οὕτω καθέξεις τὴν ἀγνείαν τοῦ
σώματος, καὶ λήψη τὸ τῆς ἀφθαρσίας ἔνδυμα παρὰ τοῦ
δικαίου κριτοῦ. Συντελέσει δε σοι πρὸς τοῦτο μάλιστα, τὸ μὴ
κόρον ἐσθίειν· μὴ δ' οἴνου παρὰ τὸ μέτρον μεταλαμβάνειν,
ἀλλὰ καὶ τοῦ μετρίου βραχύτερον καὶ ὑδαρέστερον πίνειν, καὶ
175 λιτὴν πάντη καὶ ἀκατάσκευον παρατίθεσθαι τράπεζαν, καὶ
τοῖς ἐκ γῆς φυομένοις πρὸς τροφήν ἀποχρῆσθαι. [15.8b] Ἔστιν
ὅτε οἱ περὶ τὸ φιλήδονον ῥέποντες, συμπαθεῖς ἐλεήμονες καὶ
εὐκατάνυκτοι εἶναι δοκοῦσιν· οἱ δὲ ἀγνείας καὶ σώφρονος
ἐπιμελόμενοι βίου, σκληροὶ καὶ ἀπότομοι καὶ δυσπρόσιτοι.
180 [15.8c] Μὴ δὲ τὰ καθ' ὕπνου φαντάσματα ἐπιμελὲς ἐχέτω τίς

/ χωρὶς τοῦ σώματος συμπαλαίει τοῖς δαίμοσι· κἂν εὐρεθῇ φιλήδονος, προδότης ἡδέως γίνεται. [15.8a-b] Μνήμη θανάτου πάντως συγκοιμηθῆτω σοι, καὶ συναναστήτω σοι, καὶ μονολόγιστος Ἰησοῦ εὐχή· οὐδὲν γὰρ ὡς ταῦτα ἐν τῷ ὕπνῳ εὐρήσεις βοηθήματα. Τινὲς ἐκ βρωμάτων μόνων τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἐκκρίσεις εἶναι δοκιμάζουσιν· ἐγὼ δὲ ἐσχάτως νοσοῦντας, καὶ εἰς ἄκρον νηστεύοντας, ταύταις ἰσχυρῶς μολυνομένους τεθέαμαι. Ἡρώτησά ποτέ τινα περὶ τούτων τῶν δοκιμωμάτων διακριτικῶν μοναχῶν· καὶ ἐδίδαξεν ὁ μακάριος μάλα σαφῶς. Ἔστι, φησὶν ὁ αἰδιμος καθ' ὕπνου ἐκκρίσις ἐκ πλήθους βρωμάτων καὶ ἀνέσεως· ἐτέρα ἐξ ὑπερηφανίας, ὅταν ἐν τῇ χρονίᾳ ἡμῶν τυφώμεθα ἀρῥευστία· καὶ ἔστιν ἐκ τοῦ τὸν πλησίον κατακρίνειν· καὶ αἱ μὲν δύο, φησὶ, δύνανται καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι ἐπισυμβαίνειν· νομίζω δὲ καὶ αἱ τρεῖς. Εἰ δέ τις ἑαυτὸν πασῶν τῶν προειρημένων αἰτιῶν καθαρεύοντα ψηλαφήσειε, μακάριος τῆς τοιαύτης ἀπαθείας ἐργάτης, ἐκ φθόνου δαιμόνων, καὶ μόνον τὸ συμβᾶν πεπονθῶς τοῦτο τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ συγχωρήσαντος γενέσθαι ἐκ χρόνου, ἵνα δι' ἀναμαρτήτου συμφροῶς ὑψηλοτάτην κτήσεται τὴν ταπείνωσιν. [15.8c] Μηδεὶς τὰ καθ' ὕπνου φαντάσματα πρὸς ἑαυτὸν μεθ' ἡμέραν λογίζεσθαι θελήσειεν· σκοπὸς γὰρ καὶ οὗτος τοῖς δαίμοσιν, ἵνα ἐξ ἐνυπνίων χρηγοροῦντας ἡμᾶς μολύνωσιν. Ἀκούσωμεν καὶ ἄλλην τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν πανουργίαν./

317/318 ἐγὼ – ἀγρυπνεῖ] Cant. 5, 2

321 τῆς ἀφθαρσίας] *Vin ras.*

μεθημέραν σκοπεῖν καὶ ἀναλογίζεσθαι, οἱ γὰρ δαίμονες
πολλάκις ἐνίους αὐτῶν, καὶ γρηγοροῦντας, ἢ μολύνειν f. 88^v
ἐθέλουσιν, ὥσπερ γὰρ τὰ κακόχυμα τῶν ἐδεσμάτων, οὐ
ταχεῖαν, ἀλλὰ μετὰ χρόνον τὴν νόσον τοῖς ἡμετέροις ἐμποιεῖν
185 εἰώθασι σώμασιν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς νόει μοι γίνεσθαι.
[15.8d] Ἐωράκειν τρυφῶντας καὶ γυναιξὶ συνεσθίοντας καὶ
συνδιατρίβοντας· καὶ πονηρὰν ἔννοιαν μηδαμόθεν ἐκ τοῦ
προχείρου λαβόντας. Ὅτε δ' ἔδοξαν ἀσφάλειαν ἔχειν μᾶλλον
καὶ εἰρήνην, ἐν τῇ ἰδίᾳ καταλύσει, αἰφνίδιον ὑπέστησαν
190 ὄλεθρον. Τίς δὲ οὗτος ὁ ὄλεθρος, οὐ δύναμαι σαφῶς ἐξειπεῖν.
Ὁ μέντοι γε πειρασθεῖς, ἐπίσταται τὸ λεγόμενον. [15.8e] Ἐν
ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, καλὸν ἡμῖν βοήθημα, σάκκος, σποδός,
στάσις πάννουχος, νηστεία, γλῶττα φλεγόμενη καὶ μετρίως
δροσιζομένη, ἡσυχία μετὰ ταπεινώσεως, δάκρυα καὶ
195 στεναγμοὶ καὶ κατήφεια, καὶ πατήρ ἢ ἀδελφὸς σπουδαῖος
τὴν τοιαύτην πτῶσιν ἐπανορθούμενός τε καὶ
παραμυθούμενος, οὐ γὰρ τις ἐκ κλύδωνος καὶ ζάλης τῶν τὴν
θάλατταν ἐμπλεόντων, διασῶσαι μόνος πλοῖον δυνήσεται.

/ Ὅσπερ τὰ τὸ σῶμα βλάπτοντα βρώματα μετὰ χρόνον, ἢ ἡμέραν τὴν νόσον ἡμῖν
ποιεῖν πεφύκασιν, οὕτω πολλάκις καὶ ἐπὶ τῶν τὴν ψυχὴν μολυνόντων αἰτίων
ἔωρακα τρυφῶντας, καὶ παρατῆρα μὴ πολεμουμένους· [15.8d] καὶ ἔωρακα
γυναιξὶ συνεσθίοντας, καὶ συνδιατρίβοντας· καὶ μηδεμίαν πονηρὰν ἔννοιαν παρ'
αὐτὰ λογιζομένους· καὶ μέντοι θαρσύνοντες οἱ ἀπατῶμενοι, ὅταν ἔδοξαν
εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν ἔχειν, ἐν τῇ ἑαυτῶν κέλλῃ αἰφνίδιον ἔπαθον ὄλεθρον. Τίς
δὲ ὁ ὄλεθρος, ὁ κατὰ μόνους μόνους ἡμῖν σωματικῶς καὶ ψυχικῶς γινόμενος, ὁ μὲν
πειρασθεῖς ἐπίσταται· ὁ δὲ μὴ πειρασθεῖς, γινῶναι οὐ δεῖται. [15.8e] Τῷ καιρῷ
ἐκείνῳ καλὸν ἡμῖν βοήθημα σάκκος, σποδός, στάσις παννύχιος· ἐπιθυμία ἄρτου
γλῶσσα φλεγόμενη, καὶ μετρίως δροσιζομένη, σορῶν οἴκησις, καὶ πρὸ πάντων
ταπεινώσις καρδίας, καὶ εἰ δυνατόν, πατήρ, ἢ ἀδελφὸς σπουδαῖος, γηραιὸς τῷ
φρονήματι εἰς βοήθειαν. Θαυμάζω γὰρ εἰ μόνος τις ἐκ πελάγους ναῦν διασῶσαι
δύναται. [15.9a] Τὸ αὐτὸ πτῶμα πολλάκις ἑκατονταπλάσιον τοῦ ἑτέρου
πραχθέντος κρῖμα κέκτηται, ἐκ τρόπου, ἐκ τόπου, ἐκ προκοπῆς, καὶ ἐξ ἄλλων
πολλῶν. [15.9b] Παράδοξόν μοι τις καὶ ἀκρότατον ἀγνεΐας ὄρον ὑφηγήσατο.
Κάλλος γὰρ, φησὶν, τις θεασάμενος, τὸν Ποιητὴν μεγάλως ἐξ ἐκείνου ἐδόξασε·
καὶ ἀπὸ μόνης τῆς θεᾶς εἰς ἀγάπην Θεοῦ καὶ δακρύων πηγὴν κατεφέρετο· καὶ ἦν
θάμβος ιδέσθαι τὸν ἑτέρου βόθρον, ἄλλω στέφανον γενόμενον ὑπὲρ φύσιν. Εἰ
πάντοτε ὁ τοιοῦτος ἐν τοῖς τοιούτοις αἰσθησὶν καὶ ἐργασίαν κέκτηται, ἀνέστη
ἄφθαρτος πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως./

200 [15.9a] Τὸ αὐτὸ πτώμα, ἔστιν ὅτε μείζονα τὴν τιμωρίαν ἔχει, ἢ
 ἐν ἄλλῳ καιρῷ· ἢ τόπῳ, κρίνει γὰρ ὁ Θεὸς ἀμφοτέρω, καὶ
 μέντοι καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν τὰ πτώματα συμβαίνει
 γίγνεσθαι. [15.9b] Τινὲς ποτε ἐξ ἀπόπτου, κάλλος ὑπερφυῆς
 θεασάμενοι, τὸν ποιητὴν ἐθαύμασαν καὶ ἐδόξασαν· καὶ εἰς
 205 πόθον Θεοῦ μετὰ δακρῦων, τὴν τοῦ κάλλους ἐκείνου θέαν
 μετήνεγκαν· καὶ ἡ ἐτέρων ἀπώλεια, ἐκείνοις στεφάνων αἰτία
 γέγονε, τὴν ἀφθαρσίαν κομισαμένοις πρὸ τῆς κοινῆς
 ἀναστάσεως. [15.9c] Τοῖς ἐν ἐρημίαις διατριβουσι, πολλῶ
 πλείους οἱ παρὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν ἐγγίνονται πόλεμοι,
 ἐμφιλοχωροῦσιν γὰρ | οἱ δαίμονες ταῖς ἀβύσσοις καὶ ὄρεσιν, f. 89
 210 ἐξ οὐπερ ὁ Κύριος τὸ καθ' ἡμᾶς προσελάβετο πρόσλημμα, ὡς
 καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἠκούσαμεν. [15.9d] Πόλεμον ἐνίοτε καὶ
 τοῖς ἡσυχάζουσιν, οἱ τῆς πορνείας ἐπιφέρουσι δαίμονες, ἵν' ὡς
 μηδὲν ἐντεῦθεν κερδαίνειν τὰ πρὸς ἀγνείαν ἔχοντας, πρὸς τὸν
 κόσμον ἐκ τῆς ἐρήμου πάλιν ἐπαναγάγῃσι. [15.9e] Καὶ αὐθις
 215 ἀναχωροῦσιν ἐν τῷ κόσμῳ ἡμῶν διατριβόντων, ἵν' ὡς ἐκεῖθεν
 μὴ πολεμούμενοι, ἀλλ' ἀνίατα νοσοῦντες, τοῖς κοσμικοῖς
 καθάπαξ ἐναπομείνωμεν, οἷς γὰρ μάχαι καὶ πόλεμοι, ἐκείνοις
 καὶ μνησικακία ἐγκέκρυπται· ὅπου δὲ σπονδαὶ καὶ φιλίαι,
 ἐκεῖ καὶ εἰρήνη συνίσταται.

/ Τῷ αὐτῷ κανόνι, καὶ ἐπὶ τῶν μελωδικῶν καὶ ἀσμάτων χρῆσόμεθα. Οἱ μὲν γὰρ
 φιλόθεοι, εἰς ἰλαρότητα καὶ θεῖαν ἀγάπην, καὶ δάκρυα, καὶ ἐκ τῶν ἔξωθεν, καὶ ἐκ
 τῶν πνευματικῶν ὠδῶν κινεῖσθαι πεφύκασιν· οἱ δὲ φιλήδονοι, τὸ ἐναντίον.
 [15.9c] Τινὲς, καθὼς καὶ φθάσαντες εἶπομεν, ἐν τοῖς ἡσυχαστικοῖς τόποις, πολλῶ
 πλέον πολεμῆσθαι πεφύκασι· καὶ οὐ θαῦμα, φιλοχωροῦσι γὰρ ἐκεῖ πολλῶ πλέον
 οἱ δαίμονες ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ ἐν τῇ ἀβύσσῳ ἐξορισθέντες πρὸς
 σωτηρίαν ἡμῶν. [15.9d] Πολεμοῦσιν ἡσυχαστῇ χαλεπῶς οἱ τῆς πορνείας
 δαίμονες· ἵνα ὡς μηδὲν ὠφελοῦμενον ἐκ τῆς ἐρήμου πρὸς τὸν κόσμον διώξωσιν·
 [15.9e] ἀναχωροῦσιν ἐξ ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ διαγόντων, ἵνα ὡς μὴ πολεμούμενοι
 τοῖς κοσμικοῖς συναπομείνωμεν. Ὅπου πολεμούμεθα, ἐκεῖ πάντως τῷ ἐχθρῷ
 χαλεπῶς πολεμοῦμεν. Μὴ πολεμούμενος γὰρ ἐξ ἡμῶν, φίλος ἐχθρῶν καὶ αὐτὸς
 εὐρίσκεται.

206 ἀφθαρσίαν] *V^{p.corr}*, ἀ . . αρσίαν *V^{a.corr}*.

220 [15.10a] Καθιέντες τινες ἑαυτοὺς τοῖς ὕδασι, τοῦ διψᾶν
ἐπαύσαντο· ἐκ τῶν ἀφανῶν πόρων, ὡσπέρ τινος σπογγιάς, τὸ
ἀρκοῦν ἀνιμησαμένου τοῦ σώματος· καὶ μοναχοὶ φιλήδονοι
γυναιξὶ προσομιλοῦντες καὶ συνδιαιτώμενοι, τὴν ἐξ αὐτῶν
γινόμενην ἐπήρειαν, ἀγνοοῦσιν εἰσδεχόμενοι. Διόπερ
225 ἀειφυγία πρὸς ταύτας χρηστέον· καὶ μὴ τις προσομιλεῖν ὅλως
αὐταῖς, μὴθ' ὄρᾶν μητ' ἀκούειν αὐτῶν πὸτ' ἀνασχοίμεθα, κἂν
εἰς ἄκρον γήρως ἐληλακότες ὦμεν, καὶ τοῦ πάθους
παντάπασιν ἀπηλλάχθαι καὶ καθαρεύειν νομίζωμεν, καρποῦ
γὰρ μὴ παρόντος, οὐ συνεχῶς ὀρεγόμεθα, εἰ γὰρ ὁ πρᾶος καὶ
230 διορατικώτατος Δαυῖδ, τὸ τοῦ ἀγίου κατοικητήριον
Πνεύματος, ἢ καθαρὰ καρδία καὶ ἄδολος, ὁ σεβάσμιος καὶ
γενναῖος ἀνὴρ, ταῖς πάγαις ἐάλω τῆς τοῦ Οὐρίου ἐκ μόνης
ὄψεως, πόσω μᾶλλον ἡμεῖς οἱ μυρίοις ἐγκαλινδούμενοι
πάθεσι, καὶ ἀμελῶς τοπαράπαν βιοῦντες, οὐκ ἂν ῥαδίως,
235 ἄνετον τὴν ὄψιν ἔχοντες, εἰς | τοιοῦτον ἐκκυλισθείημεν f. 89^v
ὄλεθρον. [15.10b] Τινές φασιν, ἀμήχανον εἶναι μετὰ τὴν τῆς
ἀμαρτίας ταύτης γεῦσιν, ἀγνόν τινα ὀνομάζεσθαι. Ἐγὼ δὲ
ὀρίζομαι, ῥάδιον τῷ βουλομένῳ τὰ ἀγριέλαιον μετακεντρίσαι

[15.10a] Σκεπόμεθα τῇ χειρὶ τοῦ Κυρίου ἐν τῷ κόσμῳ κατὰ τινα χρεῖαν διάγοντες, ἴσως ἐξ εὐχῆς τοῦ πατρὸς πολλάκις, ἵνα μὴ καὶ ὁ Κύριος βλασφημηθῇ δι' ἡμᾶς· ἐστὶ δὲ ὅτε καὶ ἐξ ἀναληθσίας, καὶ τοῦ ἐν πολλῇ πείρᾳ, καὶ κόρῳ, τῶν θεωμένων, καὶ λαλουμένων προὑπάρχειν· ἢ καὶ τῶν δαιμόνων ὑποχωρούντων ἑκουσίως, καὶ καταλιμπανόντων ἡμῖν τὸν τῆς οἰήσεως δαίμονα τὸν τόπον πάντων ἀναπληροῦντα. Ἀκούσατε τοῦ ἀπατεῶνος τούτου μηχανῆν καὶ πανουργίαν, πάντες οἱ ἀγνείαν ἐξασκεῖν προαιρούμενοι, καὶ φυλάξασθε. Δηγήσατό μοι τις τῶν ἐν πείρᾳ τοῦ δόλου γεγονότων, ὡς πλειστάκις ὁ τῶν σωμάτων δαίμων ὑποπέλλει ἑαυτὸν εἰς τέλος, εὐλάβειαν ἀκροτάτην τῷ μοναχῷ ὑποτιθέμενος, καὶ δακρύων ἴσως πηγὴν κατὰ τὸν καιρὸν ἡνίκα γυναιξὶ συγκάθηται, ἢ διαλέγεται περὶ μνήμης τε θανάτου, καὶ κρίσεως, καὶ σωφροσύνης, αὐτὸν ταύτας νουθετεῖν ὑποβάλλων, ἵνα διὰ τοῦ λόγου, καὶ τῆς ἐπιπλάστου εὐλαβείας προσδράμωσιν ὡς ποιμένι τῷ λύκῳ αἱ ἄθλια, καὶ συνηθείας, καὶ παρῳήσιας λοιπὸν γενομένης, τότε τὸ πτώμα ὁ πανάθλιος ὑποστήσεται. Φεύγοντες φεύγωμεν τοῦ μὴ βλέπειν, μηδὲ ἀκούειν καρποῦ οὐ μὴ γεύσασθαι λοιπὸν συνεταξάμεθα. Θαυμάζω γὰρ [ὅτι] τοῦ Δαυῖδ τοῦ προφήτου ἰσχυροτέρους ἑαυτοὺς λογιζόμεθα, ὅπερ ἀμήχανον. Οὕτως ὑψηλὸν καὶ μέγα τὸ τῆς ἀγνείας ἐγκώμιον, ὡς τολμησαί τινας τῶν Πατέρων ἀπάθειαν αὐτὴν προσαγορεύσαι. [15.10b] Τινές φασιν ἀμήχανον λοιπὸν μετὰ γεῦσιν ἀμαρτίας, ἀγνόν ὀνομάζεσθαι. Ἐγὼ δὲ αὐτοὺς ἀνατρέπων ἔφασκον· δυνατὸν καὶ ῥάδιον τῷ βουλομένῳ ἀγριέλαιον /

233/236 cf. II Reg. 11, 1-26

232 πάγαις – οὐρίου] *in ras.* V¹⁵² *a.corr.*, πάγαις ἐάλω τοῦ οὐρίου? V^{p.corr.}

240 εἰς καλλιέλαιον, εἰ γὰρ τοῦτο τῶν ἀδυνάτων ἦν, οὐκ ἂν ὁ
 Πέτρος ἢ πέτρα τῆς πίστεως, ὁ τοῦ Σωτῆρος διάπυρος
 ἐργαστής, ἐντὸς τῆς βασιλείας, ὁ γάμου θεσμοῖς
 προσομιλήσας ἐπεπίστευτο. [15.10c] Ὁ τῶν σωμάτων
 δολιώτατος ὄφρις, τοῖς μὲν ἀπείροις, λογισμοὺς ὑποσπείρει καὶ
 ὑποκνίζει ἐν πείρᾳ μόνῃ γενέσθαι τοῦ πράγματος· τούσδ' ἐν
 245 πείρᾳ, ἐκ τῆς μνήμης, πρὸς τὴν προᾶξιν αὐθις διερεθίζει· ὁ δὲ
 κρείττων τοῦ τοιούτου μύσους γενόμενος, ἐλάττους οἶμαι καὶ
 οὐ πολλάκις τὰς ἐπιθυμίας ὑφίσταται· ὁ δ' ἐκ συνηθείας πρὸς
 τὸ πάθος παριῶν, εὐκόλως αὐτὸν ὑποσύρεται. [15.10d] Ὅστις
 σῶμα ἐνέκρωσεν, οὗτος, φύσιν ἐνίκησεν. Ὁ δὲ φύσιν
 250 νενικηκῶς, πάντως ὑπὲρ φύσιν ἐγένετο· ὁ δὲ τοῦτο παθὼν,
 βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἠλάττωται. [15.10e] Οὐ θαῦμα μὲν τῷ
 αὐτῷ τὸν αὐτὸν μάχεσθαι· θαύματος δ' ἄξιον, τὸν ἐνυλον, εἶτι
 τὰ τῆς ὕλης διώκοντα καὶ φρονοῦντα, τοῖς αὐλοῖς ἐχθροῖς,
 ἀνθίστασθαι καὶ ζητεῖν, ὅπως αὐτοὺς τροπώσεται.
 255 [15.10f] Πολλὴν ἡμῶν κἀντεῦθεν οὐχ ἥκιστα ὁ φιλόσοφος
 τιθέμενος πρόνοιαν, τὴν τοῦ θήλεος ἔμφυτον ἀναίδειαν, τῇ

/ εἰς καλλιέλαιον μετεγκεντρίσαι. Εἰ μὲν παρθένῳ τῷ σώματι αἱ κλεῖς τῶν ἄνω
 ἐπιστεύθησαν, δίκαια ἴσως οἱ προλεχθέντες ἐδογματίζον· αἰσχυνέτω αὐτοὺς ὁ
 πενθερὰν κτησάμενος, καὶ ἄγνός γενόμενος, καὶ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας
 ἐπιφερόμενος. [15.10c] Πολύμορφος ὁ τῶν σωμάτων ὄφρις· τοῖς μὲν ἀπείροις
 ἐνοσπείρων τὸ ἐν πείρᾳ, καὶ γενέσθαι, καὶ παύσασθαι τοῖς δὲ ἐμπείροις ἐκ τῆς
 μνήμης πρὸς τὴν πείραν αὐθις προτρέπεται ὁ δεῖλαιος. Πολλοὶ τῶν προτέρων ἐκ
 τῆς τοῦ κακοῦ ἀγνωσίας ἀπολέμητοι ὑπάρχουσι. Τῶν δὲ δευτέρων ὡς ἐν πείρᾳ
 τοῦ μύσους τούτου γεγονότες, ὀχλήσεις λοιπόν, καὶ πολέμους ὑφίστανται πλὴν
 καὶ τὸναντίον πολλάκις ἐστίν. Ὅτε ἐκ τῶν ὑπνῶν ἀγαθοὶ καὶ εἰρηνικοὶ τινες
 ἀνιστάμεθα, ὑπὸ ἀγίων ἀγγέλων τοῦτο λεληθότως ὑπομένομεν, καὶ μάλιστα
 ὅταν μετὰ πολλῆς εὐχῆς καὶ νήψεως κοιμηθέντες τυγχάνωμεν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ
 ἔστιν ὅτε, σκυθρωποὶ καὶ οὐκ ἀγαθοὶ τῶν ὑπνῶν ἀνιστάμεθα, ὑπὸ πονηρῶν
 ἐνυπνίων τοῦτο παθόντες [15.10d] Ὅστις σῶμα ἐνίκησεν, οὗτος φύσιν ἐνίκησεν·
 ὁ δὲ τὴν φύσιν νικήσας, πάντως ὑπὲρ φύσιν ἐγένετο· ὁ δὲ οὗτος γενόμενος
 ἠλαττώθη βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους, ἵνα μὴ εἶπω, οὐδέν. [15.10e] Οὐ θαῦμα τῷ
 αὐτῷ τὸν αὐτὸν μάχεσθαι· θαῦμα δὲ, ὄντως θαῦμα, τὸ ἐνυλον κατὰ τῆς ἐχθρᾶς
 ταύτης καὶ ἐπιβούλου ὕλης τοὺς αὐλοὺς ἐχθροὺς τροπώσασθαι. [15.10f] Πολλὴν
 περὶ ἡμᾶς ὁ ἀγαθὸς Κύριος ποιούμενος καὶ ἐν τούτῳ τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν τοῦ
 θήλεος ἀναισχυντίαν, ὥσπερ χαλινῷ τινι τῇ αἰδοῖ ἐπεστόμισεν. Εἰ γὰρ ἐκεῖνο
 πρὸς τὸ ἄρῃεν ἠτομόλει, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ. [15.11a] Ἄλλο προσβολή, καὶ
 ἄλλο συνδυασμὸς, καὶ ἄλλο συγκατάθεσις, καὶ ἄλλο αἰχμαλωσία, καὶ ἕτερον
 πάλιν, καὶ ἄλλο τὸ λεγόμενον πάθος ἐπὶ τῆς ψυχῆς, παρὰ τοῖς τῶν πατέρων /

πρὸς τὸ ἄρρῆν, οὐδενὶ πάντως ἂν ἐξῆν σώζεσθαι.

[15.11a] Αἱ τῶν αἰσχυρῶν λογισμῶν ἔννοιαι, ποικίλαί τινές εἰσι
καὶ διάφοροι· καὶ αἱ μὲν, μᾶλλον, αἱ δ' ἦττον τοῖς ἀνθρώποις |
260 ἐγγίνονται· διὸ καὶ διαφοροὶς ὀνόμασιν οἱ θεῖοι πατέρες f. 90
αὐτὰς προσειρήκασιν. Τὴν μὲν, οὖν ἐκάλεσαν προσβολήν· τὴν
δὲ, συνδυασμόν· καὶ προσβολὴν μὲν, ἐρωτικὴν ἔνοιαν καὶ
τύπον ἀσχηματίστου κάλλους ταχέως λυθέντα τῷ μὴ
συνθέσθαι μὴ δ' ὑποκύψαι τούτῳ τὸν νοῦν. Συνδυασμόν δὲ, τὸ
265 καὶ συνθέσθαι ὅπως οὖν καὶ συλλαλήσαι τῷ προσελθόντι
αἰσχυρῷ λογισμῷ· καὶ μὴν καὶ συγκατάθεσιν ἄλλην ἔφασαν,
τὴν τοῦ ὀφθέντος αἰσχυροῦ φημι γεῦσιν ἐνήδονον. [15.11b] Καὶ
ἑτέραν αἰχμαλωσίαν· ἦτοι τὴν βιαίαν καὶ ἀκούσιον τῆς
καρδίας ἀπαγωγὴν, καθ' ἣν ἐνστρεφομένη τοῖς αἰσχυροῖς ἢ
270 γνώμη λογισμοῖς, ἐν ἀνδραπόδου τάξει καθέστηκε· καὶ
πάλιν ἄλλην. Τουτέστι, τὴν ἀντίπαλον πρὸς τὸ μαχόμενον
δύναμιν, ἐκουσίας ἀγωνιζομένην, πῆ μὲν νικῶσαν, πῆ δὲ καὶ
τὴν ἦτταν ἐκδεχομένην καὶ γενναίως φέρουσαν. Ἐπειδήπερ
ἀποκρούεσθαι δύναται ἵνα μὴ καὶ τὸ μείζον εἴπω· καὶ μέντοι

/ διακριτικοῖς εἶναι ὀρίζεται. Προσβολὴν μὲν γὰρ οἱ μακάριοι εἶναι ὀρίζονται λόγον ψιλόν, ἢ εἰκόνα τοῦ τυχόντος νεοφανῶς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐμφερομένην· συνδυασμόν δὲ, τὸ συλλαλήσαι τῷ φανέντι μετὰ πάθους, ἢ ἀπαθῶς· συγκατάθεσιν δὲ νεῦσιν ἐνήδονον τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ὀφθέν γινομένην· αἰχμαλωσίαν δὲ βιαίαν καὶ ἀκούσιον τῆς καρδίας ἀπαγωγὴν, ἢ ἐπίμονον καὶ τῆς ἀρίστης ἡμῶν καταστάσεως ἀφανιστικὴν συνουσίαν πρὸς τὸ τυχόν. Πάλιν δὲ ὀρίζονται εἶναι ἰσοσθενῆ πρὸς τὸν μαχόμενον δύναμιν, ἐκουσίως ἢ νικῶσαν, ἢ τὴν ἦτταν ὑπομένουσαν· πάθος δὲ κυρίως εἶναι λέγουσιν τὸ χρόνω μακρῷ ἐν τῇ ψυχῇ ἐμπαθῶς ἐμφωλεῦον, καὶ ὥσπερ εἰς ἕξιν αὐτὴν λοιπὸν ἐν τῇ πρὸς αὐτὸ συνηθείᾳ ἀγαγόν, καὶ αὐθαιρέτως λοιπὸν ἐν αὐτῷ καὶ οἰκείως αὐτομολοῦσαν. Τούτων πάντων τὸ μὲν πρῶτον ἀναμάρτητον, τὸ δὲ δεύτερον οὐ πάντως, τὸ δὲ τρίτον πρὸς τὴν τοῦ ἀγωνιζομένου κατάστασιν· ἢ δὲ πάλιν ἢ στεφάνων, ἢ τιμωριῶν αἴτιος. [15.11b] Ἡ γὰρ αἰχμαλωσία ἑτέρως ἐν καιρῷ προσευχῆς, καὶ ἑτέρως ἐν ἑτέρῳ καιρῷ, καὶ ἄλλως ἐπὶ μέσοις, καὶ ἄλλως ἐπὶ πονηροῖς ἐνθυμήμασι κρίνεται· τὸ δὲ πάθος ἀναμφιβόλως ἐν πᾶσιν, ἢ ἀντιζύγω μετανοίᾳ, ἢ τῇ μελλούσῃ κολάσει ὑπόκειται· ὁ τοίνυν τὸ πρῶτον ἀπαθῶς λογιζόμενος, πάντα τὰ ἔσχατα ὑφ' ἐν περιέκοψεν. Ἔστι παρὰ τοῖς ἀκριβεστάτοις τῶν γνωστικῶν Πατέρων, καὶ ἕτερα τίς τούτων λεπτοτέρα ἔννοια, ὅπερ παραῤῥήπισμόν νοός τινες ὀνομάζεσθαι λέγουσιν, ὅστις χρόνου χωρὶς, καὶ λόγου καὶ εἰκόνας ὀξύτερος τὸ πάθος τῷ πάσχοντι σημαίνειν πέφυκε. Θάττον οὐδὲν τοῦ τῶν σωμάτων, ὀξύτερον ἢ ἀφανέστερον ἐν πνεύμασιν εἶναι πέφυκε, μνήμη ψιλῆ

275 καὶ πάθος ἰδίῳ καλοῦσιν ὀνόματι, τὸ κοινὸν πᾶσι πάθεσιν ὄν,
τὸ χρόνῳ τῇ ψυχῇ ἐμφωλεῦσαν ἐμπαθῶς νόημα· καὶ ὡς εἰ ἕξιν
διὰ συνηθείας μακρᾶς γεγονὸς, ὡς κινδυνεύειν λοιπὸν καὶ
ἐκούσιον ἀεὶ τὸν ῥύπον εἰσδέχεσθαι τῇ ψυχῇ, μὴ
δ' ἀπώσασθαι δύνασθαι. Τοσοῦτων τοίνυν οὐσῶν τῶν
280 ἐπερχομένων τοῖς ἀνθρώποις αἰσχυρῶν ἐννοιῶν, καὶ οὕτω
παρὰ τῶν θείων πατέρων ὅπερ ἔφην καλουμένων, ἢ
προλεχθεῖσα μὲν, ἀμαρτίας ἴσως ἐκτός· ἢ δευτέρα δ' οὐ
πάντως· ἢ μέντοι γε τρίτη, καὶ τῆς τετάρτης αἰτία
καθέστηκεν, ἅτε γὰρ μηδεμίαν φυλακὴν τῆς ἀκολάστου
285 γνώμης ἔχουσα, τῇ αἰχμαλωσίᾳ ταχέως ἑαυτὴν παραδίδωσι·
καὶ τὸν κεκτημένον, εἰς ἄνδραποδώδεις ἄγαν τὰς ἡδονάς. ὅς
γε καὶ τῷ διαβόλου πέπρακεν ἑαυτόν. Τοσοῦτον ἢ
συγκατάθεσις ἅμα τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἐν ἀνθρώποις δύναται. Ἡ
δὲ πάλιν, ἀγὼν τίς ἐστὶ θαυμαστός καὶ μάχη, πρὸς τε τὰς
290 ἡδονὰς καὶ τοὺς ἐπιστρατεύοντας δαίμονας· οἱ δι' αὐτῶν τῶν
δοκούντων ἡδέων, τοὺς μὴ σφόδρ' ἀνθισταμένους

f. 90^v

/ ἀσυνδιάστω, ἀχρόνῳ τε καὶ ἀφράστω, παρὰ τισὶ δὲ καὶ ἀγνώστῳ τὴν ἑαυτοῦ ἐν
τῇ ψυχῇ παρουσίαν ποιούντος. Εἴ τις τοίνυν τὴν τοιαύτην αὐτοῦ λεπτότητα διὰ
πένθους καταλαβεῖν ἠδυνήθη, οὗτος ἡμᾶς διδάξαι δύναται, πῶς τέ ἐστὶ καὶ
ὀφθαλμῷ μόνῳ, ψιλῇ τε θῆα καὶ ἀφῆ χειρὸς, καὶ μέλους ἀκροάσει ἐκτός πάσης
ἐννοίας, καὶ λογισμοῦ πορνέων ψυχὴν ἐμπαθῶς. Τινὲς φασὶν ἐκ τῶν λογισμῶν
τῆς καρδίας τὸ σῶμα εἰς πάθη ἔρχεσθαι· τινὲς δὲ πάλιν τὸ ἔμπαλιν, ἐκ τῶν τοῦ
σώματος αἰσθήσεων τοὺς πονηροὺς ἀποτίκτεσθαι λογισμοὺς· καὶ οἱ μὲν
πρότεροί φασιν, ἂν μὴ ὁ νοῦς προδράμη, οὐκ ἂν τὸ σῶμα ἐπακολουθήσειν· οἱ δὲ
δεύτεροί τὴν τοῦ σωματικοῦ πάθος κακουργίαν εἰς οἰκείαν συνηγορίαν φέρουσι
λέγοντες· Πολλάκις ἐξ ἠδίστης ὀψεως ἢ χειρὸς ἀφῆς, ἢ εὐώδους ὀσφρήσεως, ἢ
ἀκοῆς ἠδυφωνίας οἱ λογισμοὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν εἴσοδον λαμβάνουσιν. Περὶ
τούτων ὁ δυνάμενος ἐν Κυρίῳ διδάξει. Πάνυ γὰρ τὰ τοιαῦτα τοῖς διὰ γνώσεως
τὴν πρακτικὴν μετερχομένοις ἀναγκαῖα καὶ ὠφέλιμα. Τοῖς γὰρ ἐν ἀπλότητι
καρδίας ἐργάταις τούτων λόγος οὐδεὶς· οὐ γὰρ πάντων ἢ γνώσις, οὐδὲ πάντων ἢ
μακαρία ἀπλότης. ὁ θώραξ πρὸς τοὺς τῶν πονηρῶν δόλους· ἕνια μὲν τῶν παθῶν
ἐκ τῶν ἐντὸς ἐπὶ τὸ σῶμα προέρχονται· τινὰ δὲ πάλιν τὸ ἔμπαλιν καὶ ἐν τοῖς μὲν
ἐν κόσμῳ τὸ δεύτερον· ἐν δὲ τοῖς μονήρη βίον μετιοῦσι τὸ πρότερον διὰ τὴν τῶν
ύλων ἀπορίαν. Ἐγὼ δὲ περὶ τούτου ἐκεῖνο λέγω· Ζητήσεις παρὰ κακοῖς σύνεσιν,
καὶ οὐχ εὐρήσεις. [15.12a] Ὅταν πολλὰ πρὸς τὸν τῆς πηλοῦ σύζυγον δαίμονα
ἀγωνισάμενοι, /

295 ἔξαπατῶσιν· ἀλλ' ὁ σφόδρα τῇ πάλῃ προσέχων τὸν νοῦν, καὶ
 ὑπὲρ ταύτης ἀγωνιζόμενος, ταῖς φρονίμοις παρθένους ἑαυτὸν
 ἐγκατέλεξεν. Ἔτι δὲ καὶ τὸ καλούμενον πάθος χεῖρον σχεδὸν
 300 τῶν ἄλλων ὄν, ὅμως τῇ τῆς μετανοίας ἐλπίδι, κουφότερον
 ἔσται ποτέ· ὁ μέντοι παρὰ ταῦτα ποιῶν, ἔνοχον ἑαυτὸν τῇ
 τιμωρῶ καταστήσει δίκη· καὶ ταῦτα διαρρήδην τοῦ Κυρίου
 βοῶντος ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη
 ἐμοίχευσεν ταύτην ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Ὁ τοίνυν τὸ πρῶτον
 305 ὄρημα τῆς αἰσχροῦς ἐννοίας ἐξόριστον ἀφ' ἑαυτοῦ
 ποιησάμενος, καὶ σύμπασαν ἄλλην ἐργασίαν αὐτῆς περοεῖλε·
 καὶ ὡς ἀληθῶς, ἀγνὸς τῷ καθαρωτάτῳ καὶ ἀγίῳ Θεῷ
 παρίσταται.

[15.12a] Τινὲς φασιν ἐκ τῶν πορνικῶν λογισμῶν καὶ ἐνηδόνων
 305 ἐννοιῶν, καὶ εἰς αὐτὰ πολλάκις τὰ πάθη, τὸ σῶμα
 κατασύρεσθαι. Τινὲς δὲ τοῦναντίον μᾶλλον ἐκ τῶν τοῦ
 σώματος γαργαλισμῶν, τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς

/ τοῦτον ἐκ τῆς ἡμετέρας καρδίας διὰ λίθων νηστείας, καὶ ξίφους ταπεινώσεως
 βασανίσαντες ἐξελάσωμεν, τότε λοιπὸν ἐν τῷ σώματι ὡσπερ σκώληξ τις
 ἐγκαθήμενος εἰς ἀλόγους τινὰς κινήσεις καὶ ἀκαίρους ἡμᾶς γαργαλίζων ὁ
 δαίλαιος μολύνειν βιάζεται. Τοῦτο δὲ μάλιστα πάσχειν εἰώθασι οἱ τῷ τῆς
 κενοδοξίας δαίμονι πειθόμενοι, διότι ἐν καρδίᾳ μηκέτι λογισμοὺς πορνικοὺς
 συνεχῶς λογιζόμενοι, τῇ κενοδοξίᾳ προσεπέλασεν. Καὶ ὅτι τὸ εἰρημένον
 ἀψευδές, ὅποταν ἡσυχίας τινὸς οὗτοι ἐπιλάβωνται, νουνεχῶς ἑαυτοὺς
 ἀνακρινάτωσαν· καὶ πάντως εὐρίσκουσι λογισμὸν τινα κατὰ βάθος τῆς καρδίας
 αὐτῶν, ὡσπερ τινὰ ὄφιν ἐν κόπρῳ κρυπτόμενον, καὶ ἐξ οἰκείας σπουδῆς καὶ
 προθυμίας τὸ κατόρθωμα τὸ τῆς καρδιακῆς ποσῶς ἀγνείας κατορθωκότας
 ὑποτιθέμενον, μὴ νοοῦντες οἱ τάλανες τό· Τί γὰρ ἔχεις ὁ οὐκ ἔλαβες δωρεάν, ἢ ἐκ
 Θεοῦ, ἢ ἐξ ἐτέρων συνεργίας καὶ εὐχῆς; Σκοπεῖτωσαν τοίνυν, καὶ πάσῃ σπουδῇ
 τὸν προειρημένον ὄφιν τῆς ἑαυτῶν καρδίας διὰ ταπεινοφροσύνης πολλῆς
 νεκρῶσαντες ἀποπεμπέσθωσαν, ὅπως τούτου ἀπαλλοτριωθέντες, δυνήσωνται
 ἴσως ποτὲ καὶ οὗτοι τοὺς δερματίνους χιτῶνας ἐκδύσασθαι, καὶ τὸν ἐπινίκιον τῆς
 ἀγνείας, εἰς ποτε τὰ ἀγνὰ νήπια, ὕμνον τῷ Κυρίῳ ᾄσαι· εἴπερ ἐκδυσάμενοι οὐ
 γυμνοὶ τῆς ἐκείνων ἀκακίας καὶ ταπεινώσεως φυσικῆς εὐρεθήσονται. [15.13a]
 Ἐπιτηρεῖ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ δαίμων, καὶ πολλῶν πλέον τῶν ἄλλων τοὺς καιροὺς,
 ὅταν μάλιστα οὐ δυνάμεθα σωματικῶς κατ' αὐτοῦ εὔξασθαι· καὶ τότε πολεμεῖν
 ἡμᾶς δοκιμάζει ὁ ἀνόσιος Συνέρχεται τοῖς μήπω κεκτημένοις προσευχὴν
 καρδίας ἀληθῆ ὁ ἐν τῇ σωματικῇ εὐχῇ σκυλμὸς, λέγω δὴ, ἔκτασις χειρῶν,
 στήθους τύψις, εἰς οὐρανοὺς εἰλικρινῆς ἀνάβλεψις, στεναγμῶν θόρυβος,
 γονάτων συνεχῆς κλίσις, /

ἀποτίκτεσθαι· καὶ δὴ καὶ ἄμφω μὲν ἀληθῆ πρὸς τὰς γνώμας ἢ
κράσεις τῶν χρωμένων. Ἐγὼ δὲ καὶ ἐξ ὀράσεως, ὀσφρησεως,
310 καὶ ἀκοῆς καὶ ἀφῆς, καὶ προλήψεων, καὶ συνηθείας οἶδα
ταῦτα ἀπογεννᾶσθαι καὶ ἀναβλαστάνειν τὰ πάθη, ὡς τὰς
ἀκάνθας ἐκφύειν τὴν λιπαρὰν καὶ | εὐσταχυν ἄρουραν. f. 91
Τοιγαροῦν τῷ τῆς πίστεως ἀρότρῳ τὰ πάθη τεμόντων
ἡμῶν τῆς φύσεως, εὐδηλον ὡς οἱ πονηροὶ λογισμοὶ
315 διὰ τῆς ἐγκρατείας ἡσυχίας κατακαήσονται τοῦ πυρὸς
ἀναφθέντος ἐκείνου, ὃ βαλεῖν ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Χριστός.

[15.13a] Ἐν κλίνῃ πολλάκις ἀσθενοῦσι καὶ κατακειμένοις,
πολεμεῖν ἡμῖν εἶωθεν ὁ ἐχθρός. Μάλιστα μὲν διὰ τὰς
αἰσχροουργίας ἃς ἔφθημεν ἐργασάμενοι, τοῦ ἐν ἡμῖν ψυχικοῦ
320 πνεύματος προαποσβεσθέντος· ἔπειτα, καὶ τῷ, μὴ δύνασθαι

/ ἄπερ ποιεῖν διὰ τοὺς παρόντας οὐ δύναται πολλάκις. Διόπερ τότε πολεμεῖν οἱ
δαίμονες δοκιμάζουσιν· οἱ δὲ μὴ ἰσχύοντες ἀκμὴν τῆ τοῦ νοῦς ἐμβριθεία, καὶ
ἀοράτῳ δυνάμει προσευχῆς ἀνθίστασθαι ἐξ ἀνάγκης ἴσως ὑποχαλῶσι τοῖς
πολεμοῦσιν αὐτούς· ἀποπήδησον, εἰ δυνατόν, συντόμως, ἀποκρῦβητι μικρὸν
ἀγνώστως· ἀνάνευσον ὄμματι, εἰ δυνατόν ψυχικῶ· εἰ δὲ μὴ, κὰν ἐξωτικῶ·
σταύρωσον χεῖρας ἀκινήτως, ἵνα δὴ διὰ τοῦ τύπου τὸν Ἀμαλήκ αἰσχύνης καὶ
νικήσης· βόησον πρὸς τὸν δυνάμενον σῶσαι, μὴ ἐν σεσοφισμένοις ῥήμασιν, ἀλλ’
ἐν ταπεινοῖς φθέγμασι πρὸ πάντων· Ἐλέησόν με, ὅτι ἀσθενῆς εἰμι,
προοιμιαζόμενος. Τότε πειρασθήσῃ Ὑψίστου δυνάμεως· καὶ ἀοράτως ἀοράτους
διώξεις δι’ ἀοράτου βοηθείας. Ὁ οὕτως σεσσηθικῶς πολεμεῖν, ταχέως καὶ τῆ
ψυχῇ μόνῃ τοὺς ἐχθροὺς ἐκδιώκειν ἄρξεται· ἀντίδωρον γὰρ τοῦ προτέρου τὸ
δεύτερον παρὰ Θεοῦ τοῖς ἐργάταις, καὶ δικαίως. Ἐν συναθροίσει που εὐρεθεῖς,
ἐπεσημηνάμην σπουδαῖον ἀδελφὸν ὑπὸ πονηρῶν λογισμῶν ὀχληθέντα· καὶ
τόπου ἀρμοδίου μὴ εὐρεθέντος εἰς ἀπόκρυφον προσευχῆς, εἰς τὴν τῆς γαστρὸς
χρεῖαν εἰσπετηδικῶς ὡς ὑπ’ αὐτῆς νενυγμένος, εὐτόνῳ εὐχῇ κατὰ τῶν
πολεμίων ἐχρήσατο· ἐμοῦ δὲ ἐπὶ τῆ τοῦ τόπου ἀνοικειότητι αὐτὸν
ἐπιμεμψαμένου, Ὑπὲρ ἀκαθάρτων, φησὶν, λογισμῶν διώξεως ἐν ἀκαθάρτῳ
τόπῳ προσηυξάμην καθαρισθῆναι ῥύπου. Πάντες μὲν οἱ δαίμονες σκοτοῦν τὸν
νοῦν δοκιμάζουσιν· ἴθ’ οὕτως, τὰ αὐτοῖς φίλα ὑποβάλλουσιν. Εἰ μὴ γὰρ ἐκεῖνος
καμμύσει, οὐ συληθήσεται ὁ θησαυρός. Ὁ δὲ τῆς πορνείας πολλῶ πλέον
πάντων. Οὗτος πολλάκις τὸν ἡγεμόνα νοῦν συλλήσας, καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων ποιεῖν
προτρέπεται, καὶ παρασκευάζει, ἄπερ οἱ ἐξεστηκότες μόνοι ἐργάζονται. Ὅθεν
μετὰ καιρὸν τοῦ νοῦς ἐκνήφοντος οὐ /

376/377 πυρὸς ... γῆς] Lc. 12, 49

ὑπὸ τοῦ νοσεῖν κατ' αὐτοῦ προσεύξασθαι, οἱ γὰρ τὸ πρῶτον ἀπολέσαντες, τῷ δευτέρῳ πολλάκις τὰ πάθη ἀναχαιτίζουσιν. Ἐκτάσεσι λέγω χειρῶν, καὶ στέρνων πληγαῖς· καὶ τῶν ὀμμάτων εἰς οὐρανοὺς ἐπάρσεσι· στεναγμοῖς τὲ καρδίας, καὶ
 325 γονάτων κλίσεσιν· οἱ δὲ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν δεξάμενοι, τὰς τῶν ἀλλεπαλλήλων κυμάτων ἐπιφορὰς τέμνοντες, καὶ τὴν τοῦ πελάγους τούτου διαπερῶντες δυσχέρειαν, πρὸς τὸν ἀκύμαντον ἐκείνον λιμένα γεγανωμένοι ἀπίασιν. [15.13b] Ὅστις καρδίαν συνέτριψεν, οὗτος σῶμα ἐνίκησε. Τίς δ' ἐστὶν ὁ
 330 τὴν καρδίαν συντρίψας; Ὁ ἑαυτὸν ἀπαρνησάμενος, πῶς γὰρ οὐ συντέτριπται τῇ ψυχῇ, ὁ τεθνηκῶς τῷ ἰδίῳ θελήματι;

/ μόνον τοὺς θεασαμένους, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν ἀσέμνοις πράξεσι, καὶ ὀμιλίαις ἢ σχήμασιν αἰσχυρόμεθα, καὶ τὴν πρώτην ἡμῶν πώρῳσιν ἐκθαμβούμεθα. Τοίνυν τινὲς πολλάκις ἐκ τῆς τοιαύτης διακρίσεως τοῦ κακοῦ ἐπαύσαντο. Αποστρέφου τὸν πολέμιον τὸν μετὰ τὴν πράξιν προσεύχεσθαι σε, ἢ θεοσεβεῖν, ἢ ἀγρυπνεῖν ἀνακόπτοντα· μνημονεύων τοῦ εἰπόντος· Διὰ τὸ τοὺς κόπους μοι παρέχειν τὴν ὑπὸ τῶν προλήψεων τυραννουμένην ψυχὴν, ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς ἐκ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς. [15.13b] Τίς σῶμα ἐνίκησεν; Ὅστις καρδίαν συνέτριψεν. Τίς δὲ καρδίαν συνέτριψεν; Ὅς ἑαυτὸν ἠρνήσατο. Πῶς γὰρ οὐ συνετριβῆ, ὅς θελήματι τέθνηκεν; Ἔστιν ἐμπαθὴς ἐμπαθοῦς ἐμπαθέστερος, καὶ αὐτὴν τὴν τῶν ἑαυτοῦ μολυσμῶν ἐξαγόρευσιν μετὰ ἡδυπαθείας ἐνηδόνως ποιούμενος. Οἱ ἐν καρδίᾳ ἀκάθαρτοι καὶ αἰσχροὶ λόγοι ἐκ τοῦ ἀπατεῶνος τῆς καρδίας τοῦ τῆς πορνείας δαίμονος πεφύκασι τίκτεσθαι· οὐς ἰᾶται ἐγκράτεια καὶ τὸ τούτους εἰς οὐδὲν ὅλως λογίζεσθαι· ποίῳ δὲ ἐγὼ ἦθει καὶ τρόπῳ τὸν ἐμὸν τοῦτον φίλον δήσας κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν λοιπῶν δικάσω, οὐκ ἐπίσταμαι· πρὶν γὰρ δήσω, λύεται· καὶ πρὶν δικάσω, διαλλάσσομαι· καὶ πρὶν τιμωρῆσω, κατακάμπτομαι. Πῶς μισήσω ὃν φύσει ἀγαπᾶν πέφυκα; Πῶς ἐλευθερωθῶ ᾧ εἰς αἰῶνα συνδέδεμαι; Πῶς καταργήσω τὸ καὶ σὺν ἐμοὶ ἀνιστάμενον; Πῶς δεῖξω ἄφθαρτον τὸ φθαρτὴν εἰληφὸς φύσιν; Τί εὐλογον εἶπω τῷ τὰ εὐλογα κεκτημένῳ διὰ τῆς φύσεως; Ἄν δήσω νηστεία τούτον, κατακρίνας τὸν πλησίον, αὐτῷ πάλιν παραδίδομαι. Ἄν τὸ κρίνειν παύσας τούτον νικήσω, ὑψωθεὶς τῇ καρδίᾳ/

[15.13c] Μηδείς τὴν τῶν ἑαυτῶν κακῶν ἐξαγόρευσιν, ἀναίδην
καὶ μεθ' ἡδονῆς ποιείσθω καὶ οἷς ἂν ἐντύχοι, τῷ μηδὲν αἰσχίον
335 ἐμπαθέστερον ἔγωγε ἀποφαίνομαι. Ἀλλὰ μετ' εὐλαβείας ὅτι
πλείστης καὶ συντετριμμένης καρδίας, τοῖς δυναμένοις αὐτῶ
λῦσιν τινὰ τῶν ἡμαρτημένων παρασχεῖν προσιῶν οὕτως
ἐξαγορευέσθω· ὡς ἐν ἐπηκόῳ Θεοῦ τοῦτο δοκῶν | ποιεῖν, f. 91^v
παρ' οὗ καὶ τὴν ἄφεςιν τάχιστα κομιεῖται.

340 [15.14a] Βαθμὸν ἐπραξάμεθα πέμπτον πρὸς τῷ δεκάτῳ· τὸν
[ίκ]έτην τοῦ σώματος αὐτοῦ δρόμου χώραν ἔχοντα· οἷόν τινα
τῶν προτέρων τὸν ἀ[...]αν δια[...]ξᾶς εὐτονίαν τὴν
παροῦσ[αν] ἐπιδεικνύντα [ἴ]άσιν, καὶ [περὶ] σωφροσύνης μὲν
διαλέγεται τῷ φαινομένῳ σώματι τῇ [ἀγαθ]ῇ δ' ἀληθείᾳ καὶ
345 τῷ νοουμένῳ, καθολικῇ καὶ πασῶν ἐστι περιοχῇ.

/κατηνέχθην ἐντούτῳ. Καὶ γὰρ καὶ σύνεργός ἐστι καὶ πολέμιος, καὶ βοηθός καὶ
ἀντιδικός, καὶ ἀντιλήπτωρ καὶ ἐπίβουλος· θεραπευόμενος πολεμεῖ, καὶ τηκόμενος
ἀτονεῖ, ἀναπαυόμενος ἀτακτεῖ, καὶ σαινώμενος οὐ φέρει ἂν λυπήσω, ὅλως
κινδυνεύσω ἂν πλήξω, οὐκ ἔχω διὰ τίνος τὰς ἀρετὰς κτήσομαι· τὸν αὐτὸν καὶ
ἀποστρέφομαι καὶ περιπτύσσομαι. Τί τὸ περὶ ἐμὲ μυστήριον; Τίς ὁ λόγος τῆς ἐμῆς
συγκράσεως; Πῶς ἑαυτῷ ἐχθρὸς καὶ φίλος κατέστηκα; Λέγε μοι σύ, λέγε μοι, ὦ ἢ
ἐμὴ σύζυγος, ὦ ἢ ἐμὴ φύσις· οὐ γὰρ παρ' ἄλλου μαθεῖν περὶ σοῦ δεήσομαι· πῶς ἐκ
σοῦ μείνω ἄτρωτος; πῶς δυναθῶ τὸν φυσικὸν ἐκφυγεῖν κίνδυνον, ἐπειδὴ λοιπὸν
ἐχθραίνειν πρὸς σε Χριστῷ συντέταγμα; Πῶς σου τὴν τυραννίδα νικήσω, ἐπειδὴ
βιαστής σου γενέσθαι προήρηται; Ἡ δὲ πρὸς τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν ἀποκρινομένη
ἔλεγεν· Οὐ μὴ σοι μέντοι φράσω, ὃ καὶ σὺ οὐκ ἐπίστασαι, ἀλλ' ὃ ἅμα τῇ γνώσει
κατέχομεν. Ἐγὼ ἐν ἐμοὶ ἀγάπησιν πατέρα ἔχω, τῆς μὲν ἕξωθεν πυρώσεως τὴν
ἐμὴν θεραπείαν καὶ καθολικῶς ἀνεσιν, τῆς δὲ ἕσωθεν κινήσεως ἐκ προλαβούσης
ἀνέσεως, καὶ γεγονότων πράξεων. Ἐγὼ συλλαβοῦσα τίκτω πτώματα· ἐκεῖνα δὲ
τεχθέντα πάλιν θάνατον δι' ἀπογνώσεως τίκτουσιν· ἂν γνῶς τὴν ἐμὴν καὶ σὴν
ἐναργῆ καὶ βαθεῖαν ἀσθένειαν, ἔδησάς μου τὰς χεῖρας· ἂν τὸν λαϊμὸν
βασανίσῃς, ἔδησάς μοι τοὺς πόδας τοῦ μὴ πόρῳ βαδίζειν· ἂν ζευχθῆς ὑπακοῆ,
ἐμοῦ ἀπεζεύχθῃς· ἂν κτήσῃ ταπείνωσιν, ἐμοῦ τὴν κεφαλὴν ἀπέκοψας.

[15.14a] Πεντεκαίδέκατον ἔπαθλον, ὃ ἐν σαρκὶ ὦν, καὶ τοῦτο εἰληφῶς ἀπέθανε,
καὶ ἀνέστη· καὶ τῆς μελλούσης ἀφθαρσίας τὸ προοίμιον ἤδη ἀπ' ἐντεῦθεν
ἐγνώρισεν.

[16.1a] Πολλοὶ τῶν σοφῶν διδασκάλων μετὰ τὸν
 προειρημένον τύραννον τῆς ἀκολασίας, ἐφεξῆς τὸν παρόντα
 δαίμονα τῆς φιλαργυρίας, τάττειν εἰώθασιν· ἴν' οὖν μὴ τὴν
 5 ἐκείνων τάξιν ἡμεῖς ἐναλλάττειν δόξωμεν, τῷ αὐτῷ ὄρω καὶ
 κανόνι, καὶ αὐτοὶ δεῖν ἔγνωμεν χρῆσασθαι· διὸ καὶ περὶ τῆς
 νόσου ταύτης ὀλίγ' ἄττα διαλεχθέντες, εἶθ' οὕτω, καὶ περὶ
 ἀκτημοσύνης βραχέα φιλοσοφήσωμεν. [16.1b] Φιλαργυρία
 ἐστίν, ἀνελπιστίας θυγάτηρ· ἀσθενειῶν σκῆψις· γήρως
 10 μάντις· αὐχμῶν κήρυξ καὶ λιμῶν προάγγελος.

[16.2a] Ὁ φιλαργυρίας ἠττώμενος, εὐαγγέλια μυκτηρίζει·
 καὶ παραβάτης ἐκούσιος τῶν δεσποτικῶν δείκνυται
 παραγγελμάτων· ὁ δ' αὐτός μοι δοκεῖ, καὶ εἰδώλων
 θεραπευτῆς ἂν εἰκότως κληθῆναι. [16.2b] Ὁ κτησάμενος
 15 ἀγάπην, διεσκόρπισε χρήματα· ὁ δὲ τούτων ἀντιποιοῦμενος,
 τῆς ἀγάπης ἐστέρηται· εἰ δὲ τις λέγει καὶ ἀμφοτέρω ἔχειν,
 ἑαυτὸν μᾶλλον πεπλάνηκεν, ἢ τοὺς ἄλλους φενακίζει. [16.2c]
 Ὁ πενθῶν ἑαυτὸν, οὐ μόνον | ἀπέρριψε χρήματα, ἀλλ' οὐδὲ

f. 92

Περὶ φιλαργυρίας (καθὼς καὶ περὶ ἀκτημοσύνης) [16.1a] Πλείστοι ὅσοι τῶν σοφῶν διδασκάλων πεφύκασιν μετὰ τὸν προγεγραμμένον τύραννον τὸν παρόντα μυριοκέφαλον δαίμονα φιλαργυρίας ἐντάττειν. Ἴνα μὴ οὖν τὴν τάξιν τῶν σοφῶν οἱ ἄσοφοι ἡμεῖς ἐναλλάξαιμεν, τούτῳ ὄρω καὶ κανόνι ἐξηκολουθήσαμεν. Διὸ περὶ τῆς νόσου, εἰ δοκεῖ, μικρὰ, εἶθ' οὕτως περὶ τῆς υἰείας βραχέα διαλάβωμεν. [16.1b] Φιλαργυρία ἐστὶν εἰδώλων προσκύνησις, ἀπιστίας θυγάτηρ, ἀσθενειῶν προφασίστρια, γήρως μάντις, λιμῶν προμηνυτὶς ἀβροχίας ὑποβολεύς. [16.2a] Φιλαργυρὸς ἐστὶν εὐαγγελίων μυκτηριστῆς, καὶ ἐκούσιος παραβάτης. [16.2b] Ὁ κτησάμενος ἀγάπην, διεσκόρπισε χρήματα· ὁ δὲ τοῖς δύο λέγων συζῆν, ἑαυτὸν ἠπάτησεν. [16.2c] Ὁ πενθῶν ἑαυτὸν/

τοῦ ἰδίου τῶ καλοῦντι τοῦ καιροῦ σώματος ἐφείσατο. [16.2d]
20 Μὴ λέγε συνάγειν τὰ χρήματα τῶν πτωχῶν ἕνεκα. Μὴ δὲ
πρόφασιν ταύτην, ἀρκεῖν εἰς ἀπολογίαὶν νόμιζε. Οὐ γὰρ τὰ μὴ
προσόντα συλλέγειν καὶ κτᾶσθαι· ἀλλὰ τὰ ὄντα σκορπίζειν
καὶ ἀποκτᾶσθαι παρὰ τῆς ἐντολῆς ἐδιδάχθημεν κἂν ὅτι
25 χήρα ἢ τοῖν δυοῖν λεπτοῖν τόν τίμιον μαργαρίτην ὠνησαμένη,
καθὰ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἐπῆλθεν ἀποφήνασθαι.

[16.3a] Ὁ τῆς φιλαργυρίας περιγενόμενος, καὶ φροντίδας
περιεῖλεν ἀπάσας· ὁ δὲ τῶ πάθει δεδεμένος, οὐδὲ καθαρῶς
ὑπὲρ τούτου προσεύξεται· ἀλλὰ πεπλανημένη καὶ
30 συγκεχυμένη τῇ διανοίᾳ χρώμενος κἂν τῇ προσευχῇ, οὐκ εἰς
θείας ταύτην ἀκοᾶς ἀναφέρει· πρὸς αὐτὴν δὲ τοῦμπαλιν
ἐπαναστρέφει· καὶ ἀντὶ κατάρας, ταύτην ἑαυτῶ καθιστᾶ.

[16.3b] Οὐκ ἔστιν φιλαργυρίας ἠττᾶσθαι τὸν ἐλεήμονα· οὔτε
μὴν αὐθις οἰκτίρονα τὸν φιλάργυρον εἶναι· ἀλλ' ἀρχὴ μὲν τῶ
35 φιλαργύρω, σπουδὴ καὶ μανία περὶ χρήματα· τέλος δὲ,
κατοχὴ καὶ μῖσος πρὸς πένητας. [16.3c] Ὁ φιλάργυρος ἕως μὲν

/καὶ τὸ σῶμα ἠρνήσατο· καὶ καιροῦ καλοῦντος, οὐδὲ τούτου ἐφείσατο.
[16.2d] Μὴ λέγε συνάγειν τῶν πτωχῶν ἕνεκα· δύο γὰρ λεπτὰ τὴν
βασιλείαν ἠγόρασαν. [16.3a-c] Φιλόξενος καὶ φιλάργυρος ἑαυτοῖς
ὑπήντησαν· ὁ δὲ δεύτερος τὸν πρότερον ἀδιάκριτον ὠνόμασεν· ὁ νικήσας
τὸ πάθος, μερίμνας περιέκοψεν· ὁ δὲ δεδεμένος οὐδέποτε καθαρῶς
προσεύξεται. Ἀρχὴ φιλαργυρίας ὑπόθεσις ἐλεημοσύνης, τέλος δὲ ταύτης
μῖσος πρὸς πένητας. Ἔως οὗ συνάξει, ἐλεήμων γίνεται· τῶν χρημάτων δὲ
παρόντων, τὰς χεῖρας ἀπέσφιγξεν. Εἶδον πένητας τοῖς χρήμασιν ἐν τῇ
τῶν πτωχῶν τῶ πνεύματι πολιτεία πλουτήσαντας· καὶ γε τῆς προτέρας
αὐτῶν πενίας ἐπελάθοντο·

30 ἑαυτῶ] *V?p.corr.*, αὐτῶ *Va.corr.*

ἂν ἐπὶ συλλογὴν σπουδάζῃ χρυσίου, καὶ τινα μικρὰν ἴσως
 φιλανθρωπίαν ἐπιδείκνυται. Ἐπειδὴν δὲ εἰς ἄκρον ἀφίκεται
 καὶ πλῆθος ἀθροίση χρημάτων, τότε μειζόνως αὐθις εἰς
 40 ἔρωτα τούτων ἐκκαίόμενος, τὰς χεῖρας συσφίγγει· καὶ τῇ
 φιλαργυρία προσθήκην διδούς, τὴν φιλανθρωπίαν ἐκποδῶν
 τίθεται. [16.3d] Μοναχὸς φιλῶν χρήματα, ἀκηδίας ἀλλότριος·
 τὸ τοῦ Ἀποστόλου διὰ γλώττης φέρων αἰεὶ ὁ ἀργὸς μὴ δὲ
 ἐσθιέτω· καὶ αἱ μὲν χεῖρες αὐταὶ διηκόνησαν | ἐμοὶ ἐξέφηνε. f. 92^v
 45 Τὸ δὲ καὶ τοῖς μετ' ἐμοῦ, παρνεκράτησε. Τί δεῖ μὴ καὶ τᾶλλα
 λέγειν· καὶ μὴν καὶ εἰδὼς ὡς ἄρα πλούσιοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ
 κληρονομήσουσι, καὶ μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ὅτι
 αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὡς ὁ Κύριος ἀπεφήνατο,
 ἕπειτ' ἀγνοεῖν προσποιεῖται· καὶ συνελόντι φᾶναι, ὅσα μὲν
 50 αὐτῷ συνεργὰ καὶ σύμφωνα δοκεῖ πως ταῖς αὐτοῦ γνώμαις
 καὶ ἐνεργείαις, ταῦτ' εἰς μέσον προφέρει· ἅττα δ' ἐναντίως ἔχει
 καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς αὐτοῦ κακίας κομίζει περιφανῆ,
 ταῦθ' ὁμοῦ πάντα σιωπῶν, ἀποκρύπτεται. Ταῦτα μὲν περὶ
 φιλαργυρίας· ἤδη δὲ καὶ περὶ ἀκτημοσύνης ῥητέον, καὶ τῶν
 55 τοῦ εὐαγγελίου ῥημάτων μακρὰν οὐκ ἐσόμεθα.

[16.3d] Φιλοχρήμων μοναχὸς ἀκηδίας ἀλλότριος, τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου καθ'
 ὥραν μνημονεύων· Ὁ ἀργὸς μὴδὲ ἐσθιέτω. Καί· Αἱ χεῖρές μου διηκόνησαν ἐμοί,
 καὶ τοῖς σὺν ἐμοί. Ἐκκαίδεκάτη πάλη· ἦν ὁ νικήσας ἢ ἀγάπην κέκτηται, ἢ
 μέρμιναν περιέκοψεν.

43/44 μὴ δὲ ἐσθιέτω] II Thess. 3, 10   47/48 μακάριοι — οὐρανῶν] Mt. 5, 3

55 μακρὰν - ἐσόμεθα] *V^m marg.*

[16.4a] Ἀκτημοσύνη ἐστὶ, πασῶν φροντίδων ἀπόθεσις· ἀμεριμνία βίου· ὁδοιπόρος πρόθυμος· λύπης ἀλλότριος· ἐντολῶν ἀκριβέστατος φύλαξ. [16.4b] Ἀκτήμονι μοναχῶ, πᾶς ὁ κόσμος οἰκεῖος νομίζεται· ἅτε γὰρ τῷ Θεῷ τὴν φροντίδα

60 πᾶσαν προσανατεθέμενος, καὶ τῆς ἐκείνου μόνου προνοίας ἐξαρτώμενος, τᾶλλα πάντα οὐχ ὁμόδουλα μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπεύκοντα καὶ δοῦλα καὶ ἑαυτοῦ νομίζει· διὰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἔρει τι περὶ χρείας αὐτοῦ. Τὰ δὲ προσφερόμενα καὶ τᾶλλα τῶν ἐπιτηδείων, ὡς ἐκ χειρὸς Κυρίου δέξεται εὐχαρίστως.

65 [16.4c] Ἀκτῆμων μοναχός, προσπαθείας ἐκτός· οὐ μόνον τὰ προσόντα αὐτῷ ὡς μὴ ὄντα λογιζόμενος, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀναγκαίων φροντίδα τιθέμενος· καὶ μέντοι καὶ ἀναχωρῆσαι δεῖσαν, πάνθ' ἠγήσατο σκύβαλα· εἰ δὲ τι τῶν βιωτικῶν ἀλίσκόμενος φαίνοιτο, | ἢ τοῖς κατ' εὐχὴν ἀπαντῶσιν f. 93

70 ἐνηδόμενος, ἢ τοῖς ἀπευκτοῖς ἀνιώμενος, οὐπω ἀκτῆμων ἐγένετο. [16.4d] Ἀκτῆμων ἀνὴρ, ἐν προσευχῇ καθαρός· ὁ δὲ φιλοκτῆμων ὕλης εἰκόνας ἐν προσευχῇ φαντάζεται.

[16.4a] Ἀκτημοσύνη ἐστὶ φροντίδων ἀπόθεσις, ἀμεριμνία βίου, ὁδοιπόρος ἀνεμπόδιτος, πίστις ἐντολῶν, λύπης ἀλλότριος· [16.4b] ἀκτῆμων μοναχός δεσπότης κόσμου, τῷ Θεῷ τὴν φροντίδα πιστεύων, καὶ διὰ πίστεως πάντας δούλους κεκτημένος· οὐκ ἔρει ἀνθρώπῳ περὶ χρείας αὐτοῦ· τὰ δὲ ἐρχόμενα ὡς ἐκ χειρὸς Κυρίου δέξεται. Ἀκτῆμων ἐργάτης, ἀπροσπαθείας υἱός, τὰ προσόντα αὐτῷ ὡς μὴ ὄντα λογιζόμενος, ἀναχωρήσεως καταλαβούσης ἠγήσατο πάντα σκύβαλα· εἰ δὲ λυπεῖται ἐν τινι, οὐπω ἀκτῆμων γέγονεν. [16.4d] Ἀκτῆμων ἀνὴρ ἐν προσευχῇ καθαρός, ὁ δὲ φιλοκτῆμων εἰκόνας ὕλης προσεύχεται·

[16.5a] Οἱ ἐν τελείᾳ ὑποταγῇ διάγοντες, πάσης φιλαργυρίας
 ἀλλότριοι· ὅπου γὰρ καὶ τὸ σῶμα ἐξέδωκαν, τί λοιπὸν
 75 βουλήσονται κτήσεσθαι. [16.5b] Ἔστι που καὶ ὕλην τινὰ
 κατιδεῖν ὑπομονὴν μοναχοῖς ἐν τόπῳ παρασκευάσασαν· καὶ
 ἀφορμὴν εἰς ἀρετῆς προκοπὴν ἐγγενέσθαι· ἀλλ' ἀμείνους οἱ
 διὰ Θεὸν μεταβαίνοντες, καὶ τόπον ἀμείβοντες ἐκ τόπου πρὸς
 ἐργασίαν μειζόνων, καὶ συντυχίαν ἀνδρῶν ἀγίων καὶ
 80 τελειωτάτων· διὰ δὴ ταῦτα, προτιμητέα τοῖς μοναχοῖς ἢ
 μετάβασις. [16.5c] Ὁ γευσάμενος τῶν ἄνω εὐχερῶς τῶν κάτω
 καταφρονεῖ· ὁ δὲ ἐκείνων ἄγευστος, ἐπὶ κτήμασιν ἀγάλλεται.
 [16.5d] Ἄλογος ἀκτήμων, καὶ ἀμφοτέρων ἐστέρηται· τῶν μὲν
 παρόντων ἀπεχόμενος· τῶν δὲ μελλόντων, οὐ τευξόμενος· μὴ
 85 τοίνυν φανῶμεν τῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πτηνῶν τὸ ἐφ' ἡμῖν
 ἀπιστότεροι· μὴ μεριμνῶντα γὰρ ἐκεῖνα μὴ δὲ συνάγοντα,
 ὅμως, αὐτόματον παρὰ Θεοῦ δέχονται τὴν τροφήν.
 [16.5e] Μέγας μὲν ὁ χρήματα ἀποβαλὼν· μείζων δὲ ὁ τὸ ἑαυτοῦ
 συναποθέμενος θέλημα. Ὁ μὲν γὰρ ἑκατονταπλασίονα
 90 λήψεται· ὁ δὲ, ζωῆς αἰώνιου κληρονόμος ἔσται. [16.5f] Οὐκ
 ἐκλείπει κύματα θάλασσαν· οὐδὲ φιλάργυρον ὄργη καὶ λύπη.

[16.5a-b] οἱ ἐν ὑποταγῇ διατρίβοντες, φιλαργυρίας ἀλλότριοι· ὅπου γὰρ καὶ τὸ
 σῶμα ἐξέδωκαν, τί λοιπὸν κέκτηται ἴδιον; Ἐν οἱ τοιοῦτοι ἀδικεῖσθαι πεφύκασιν,
 εἰς μετάβασιν εὐχερεῖς καὶ ἔτοιμοι ὑπάρχοντες. Εἶδον ὕλην ὑπομονὴν μοναχοῖς
 ἐν τόπῳ γεννήσασαν. Ἐκείνων δὲ ἐγὼ τοὺς διὰ Κύριον πελαζομένους πλέον
 ἐμακάρισα. [16.5c] Ὁ γευσάμενος τῶν ἄνω, εὐχερῶς καταφρονεῖ τῶν κάτω· ὁ δὲ
 ἐκείνων ἄγευστος, ἐπὶ κτήμασιν ἀγάλλεται. [16.5d-e] Ἄλογος ἀκτήμων δύο
 ἀδικεῖται τῶν παρόντων ἀπεχόμενος, καὶ τῶν μελλόντων στερούμενος. Μὴ οὖν
 φανῶμεν, ὡς μοναχοὶ, τῶν πετεινῶν ἀπιστότεροι. Οὐ γὰρ μεριμνῶσιν, οὐδὲ
 συνάγουσιν· μέγας γὰρ ὁ ἀποκτώμενος εὐσεβῶς χρήματα· ἅγιος δὲ ὁ
 ἀποκτώμενος τὸ ἑαυτοῦ θέλημα. 20. Ὁ μὲν ἑκατονταπλασίονα ἢ διὰ χρημάτων,
 ἢ διὰ χαρισμάτων λήψεται· ὁ δὲ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. [16.5f] οὐκ ἐκλείπει
 κύματα θάλασσαν, οὐδὲ φιλάργυρον ὄργη καὶ λύπη.

[16.5g] Ὁ καταφρονήσας ὕλης, δικαιολογίας ἀπήλλακται καὶ ἀντιλογίας. Ὁ δὲ φιλοκτήμων, καὶ περὶ ῥαφίδος, ἀντιλέγει· καὶ τῷ ἀντιποιοιμένῳ, διαπληκτίζεται.

- 95 [16.6a] Πίστις πρὸς Θεὸν βεβαία καὶ ἀκλινής, πολλοὺς φροντίδων | ἀπήλλαξεν· ἡ δὲ θανάτου μνήμη, καὶ τὸ ἴδιον σῶμα τὸν κεκτημένον, ἀρνήσασθαι παρεσκεύασεν. f. 93^v
[16.6b] Οὐκ ἦν ἐν τῷ Ἰὼβ φιλαργυρίας ἵχνος· δῆλον δὲ· στερηθεῖς γὰρ ἀπάντων, οὐ τεθορύβηται· οὐδέ τι ῥῆμα
100 προῆκεν, ὃ τὴν ἔνδον μανίαν ὑπεσήμανεν ἄν· ἀλλ' ὡς ἐτέρου πάσχοντος, οὕτως ἐνεκαρτέρει τοῖς ἀλγεινοῖς, τῷ μηδεμίαν ἔχειν τοῖς οὖσι προσπάθειαν. [16.6c] Ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἡ φιλαργυρία καὶ ἔστι δὴ καὶ λέγεται. Μῖση γὰρ καὶ διαβολὰς καὶ κλοπὰς, καὶ ἔριδας καὶ φθόνους καὶ χωρισμούς καὶ
105 ἔχθρας καὶ ζάλας· καὶ μνησικακίας, καὶ φόνους, καὶ ἅπαντα τὰ χεῖριστα ἀπεργάζεται.

[16.7a] Διὰ μικροῦ τινος σπινθῆρος, πολλὴν ὕλην ἄνδρες κατέκαυσαν· καὶ δι' ἀπροσπαθείας οἱ τὴν ἀρετὴν μετιόντες, τὰ πάθη πάντα ἐξέφυγον· τοῖς δὲ φιλαργύροις, ἐκ τῆς εἰς

[16.5g] Ὁ καταφρονήσας ὕλης, ἐλυτρώθη δικαιολογίας καὶ ἀντιλογίας· ὁ δὲ φιλοκτήμων ὑπὲρ ῥαφίδος ἕως θανάτου πυκτεύει· [16.6a] πίστις ἀκλινής περικόψει φροντίδας· θανάτου δὲ μνήμη ἀπαρνεῖται καὶ σῶμα. [16.6b] Οὐκ ἦν ἐν τῷ Ἰὼβ φιλαργυρίας ἵχνος· διὸ καὶ στερηθεῖς, ἀθόρυβος ἔμεινε. [16.6c] Ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἔστι καὶ λέγεται ἡ φιλαργυρία· μῖσος γὰρ, καὶ κλοπὰς, καὶ φθόνους, καὶ χωρισμούς, καὶ ἔχθρας, καὶ ζάλας, καὶ μνησικακίας, καὶ ἀσπλαγχνίας, καὶ φόνους αὕτη ἐποίησε. [16.7a] Διὰ μικροῦ πυρός τινος πολλὴν ὕλην κατέκαυσαν, καὶ διὰ μικρᾶς ἀρετῆς ὅλα τὰ παρόντα, καὶ τὰ εἰρημένα ἔφυγον πάθη· αὕτη καλεῖται ἀπροσπάθεια./

103 φόνους] *Vp.corr*, φθόνους? *Va.corr*.

110 χρήματα μανίας, καὶ τὰλλα ἀναφύεται πάθη· καὶ ζημίαν οὐ
 τὴν τυχοῦσαν τῷ περὶ ταῦτ' ἐνασχολεῖσθαι προξενεῖ· καὶ Θεοῦ
 τε καὶ τῶν θείων ἐντολῶν, ἀμνηστίαν ἐμποιεῖ· οὐ γὰρ ἐστὶ
 μνήμην ἔχειν Θεοῦ, ἢ χρηστῆς ὅλως ἐργασίας, τὸν περὶ τὰ
 χρήματα ἐπτοημένον· δηλοῖ δὲ σαφῶς καὶ τὰ ἱερὰ λόγια·
 115 ὅπου γὰρ φησιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. Διὸ
 φύγωμεν τὴν νόσον ταύτην, καὶ ὄραῖν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν
 ἐκεῖνα πείσωμεν ἑαυτοὺς, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε σωματικὸς· καὶ
 οὐς οὐκ ἤκουσεν αἰσθητόν· καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου τοῦ τὰ
 γήϊνα φρονοῦντος, οὐκ ἀναβέβηκεν· ὅπως ἂν ἤρεμον καὶ
 200 ἡσύχιον βίον | ἐνταῦθα διαγαγόντες, εἰς τὸν ἀκύμαντον f. 94
 ἐκεῖνον καὶ ἄκλυστον καταντήσωμεν λιμένα· τῶν ἐντεῦθεν
 ἀγωγίμων, εἰς πολλαπλάσιον τὸ κέρδος κομιούμενοι, καὶ τῆς
 ἐμπορείας ταύτης, πλουσίους δρεψόμενοι τοὺς καρπούς· ἐν
 Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

/ Ταύτην δὲ ἔτεκε πείρα καὶ γεῦσις γνώσεως Θεοῦ, καὶ φροντὶς ἀπολογίας ἐξόδου. Οὐκ ἠγνόηται μὲν τῷ μετὰ προσοχῆς ἀνεγνωκότη πάσης τῆς μητροκάκου ὁ λόγος. Φησὶ γὰρ ἐν τῇ πονηρᾷ αὐτῆς καὶ ἐπαράτῳ τεκνογονίᾳ, δευτέρου αὐτῆς εἶναι ἀπόγονον, τὸν ἀναισθησίας λίθον· κεκάλυκε δὲ μετὰ τὴν οἰκείαν αὐτῷ τάξιν ἀπονείμει ὁ πολυκέφαλος τῆς εἰδωλολατρίας ὄφις. Τρίτην πῶς οὐκ οἶδα λαχὼν παρὰ τοῖς διακριτικοῖς τῶν πατέρων ἐν τῇ τῶν ὀκτῶ ἀλύσει· ὃν συμμέτρως ἀποπεράναντες λέγειν λοιπὸν περὶ ἀναισθησίας βουλόμεθα, ὡς τρίτης ὑπαρχούσης τῆσέν γενέσει δευτέρας, μεθ' ἣν λοιπὸν καὶ περὶ ὕπνου καὶ ἀγρυπνίας· οὐ μὲν δὲ ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς νηπιώδους καὶ ἀνάδρου δειλίας, βραχέα διαλάβωμεν· εἰσαγωγικῶν γὰρ τὰ τοιαῦτα νοσήματα. [16.8a] Ἑπτακαίδέκατον ἄθλον ὁ κτησάμενος, πρὸς οὐρανὸν ἀῦλως ὁδοιπορεῖ.

113 ὅπου ... ὑμῶν] Lc. 12, 34 cf. 6, 21 115/117 ἃ ... ἀναβέβηκεν] I Cor. 2, 9

205 [16.8a] [.....] εἰς τὴν τετραπλὴν τετράδα τῶν βαθμῶν ἀνιῶν,
τοῦ πρὸς οὐρανὸν δρόμου ὑπὲρ ἡμ[ῶν?] τε φθάσας ἀνώτερος
τῆς ὑλικῆς προσπαθείας· τῆς γὰρ ἀ[πὸ?] τῆς [ράστωνης]
εἰσβάς καὶ πάντα πλοῦτον ἀφιεῖς [..]άτον· ὡς εἰς ἄλλον τινα
βίον καὶ δρόμον ἄνεισιν.

[17.1a] Ἦδη μὲν οὖν καὶ περὶ ἀναισθησίας ἐπίκαιρον εἰπεῖν, τῆς ἀπασῶν ὁμοῦ τῶν ἀρετῶν ἀργίας ὡς εἰπεῖν καὶ νεκρώσεως· ἢ τὴν ἀρχὴν ἐκ κενοδοξίας εἴληφεν. Ὁ γὰρ τῆ
 5 ἰδίᾳ βουλῇ ἀεὶ χρώμενος, εἰς τὸν τῆς ὑπερηφανίας ἐξώκειλεν ὄλεθρον. Αὐθις δὲ τῇ οἴησει συνεπαρθεὶς ἐξ ἀμελείας χρονίας, τῆδε κάκειῖσε περιφέρεται· ὃ μὴ παθεῖν καὶ αὐτοὶ φυλαξόμεθα. Τοῦτο δ' ἔσται πῶς; Ἄν τοῖς μὲν ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ λόγοις καὶ ἔργοις ὑπέικειν πείσωμεν ἑαυτούς·
 10 καὶ κρατοῦντες, ἔπειθ' ἐκόντες ἠττᾶσθαι τῶν χειρόνων, συμβούλοις δ' εἰς τὰ πρακτέα χρῆσθαι τοῖς κρείττοις· καὶ τοὺς πολὺ προέχοντας ἡμῶν διδασκάλους τῶν ψυχωφελῶν ἐπιλέγεσθαι. Ἐπεὶ καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν πατέρες τῇ ὑπακοῇ πρότερον ἑαυτοὺς | ἐκδόντες, εἰθ' οὕτω, τὰς θείας ἐντολάς
 15 κατωρθώκασι καὶ συνετήρησαν καὶ ἐφύλαξαν· καὶ ταύτας κατέχοντες, τῇ ἡσυχίᾳ προσώρμησαν· καὶ τοῦτό ἐστιν εὐεξία ψυχῆς, αἴσθησις λογισμῶν, ὁδῶ προελθεῖν ἐπὶ τὰ τελεώτερα ἀπὸ ταπεινοφροσύνης ἀρξάμενον. Ὁ γὰρ τοῖς ἀνθρώποις

f. 94^v

Περὶ ἀναισθησίας ἡγουν νεκρώσεως ψυχῆς, καὶ θανάτου νοῦς πρὸ θανάτου σώματος [17.1a] Ἀναισθησία καὶ ἐπὶ σωμάτων καὶ ἐπὶ πνευμάτων ἐστὶν νεκρωμένη αἴσθησις, ἐκ χρονίας νόσου, καὶ ἀμελείας εἰς ἀναισθησίαν καταλήξασα. Ἀναλησία ἐστὶ πεποιωμένη ἀμέλεια, ναρκῶσα ἔννοια· προλήψεως γέννημα, προθυμίας παγίς, ἀνδρείας βρόχος· κατανύξεως ἄγνοια· ἀπογνώσεως θύρα, λήθης μήτηρ, καὶ μετὰ τόκον μητρὸς οἰκείας μήτηρ, διάκρισις φόβου· ἀνάληγτός ἐστιν ἄφρων φιλόσοφος αὐτοκατάκριτος ἐξηγητής· αὐτεναντίος φιλολόγος, τυφλὸς διδάσκαλος τοῦ βλέπειν· περὶ τῆς τοῦ τραύματος ὑγιείας διαλέγεται, καὶ τοῦτο ἐπικνήθων οὐ πάυεται, κατὰ τοῦ /

20 ὑποταττόμενος, πολλῶ μᾶλλον τοῖς τοῦ Θεοῦ προστάγμασιν
εἶξει· οὐ τί μείζον εὐαισθησίας γνώρισμα· εἰς ῥάθυμον δὲ
ψυχὴν ποιωθεῖσα ἢ ἀμέλεια, ἀναισθησίαν εἰργάσατο, καὶ τὸν
νοῦν, ναρκῶντα ἀπέφηνεν. Ἦ γε μὴν αἰσθησις, ἀπόνοιαν
ἀπωθεῖται· ῥαστώνη χώραν οὐ δίδωσιν· ἀκηδίας περιγίνεται.
Τοῖς ἀγαθοῖς ἐνστρέφεται λογισμοῖς· τὰς τῶν δαιμόνων
25 πανουργίας περισκοπεῖ. Τὰς σφῶν μηχανάς, εἰς τοῦναντίον
αὐτοῖς περιτρέπει· καὶ τὰς πάγας, κατ' ἐκείνων ἀντιμεθίστησι.
Τοὺς ἀμαρτάνοντας, ἐλεεῖ· τοὺς κατορθοῦντας, ζηλοῖ. Εἰ καὶ
τὸ σῶμα ἀσθενές, ἀλλὰ τὸν νοῦν, ἐρῶμένον τίθησι· τῶν
βιωτικῶν καὶ ματαίων ἐλπίδων ἀπογνοῦσα, τῆς θείας καὶ
30 μακαρίας ἐξέχεται μόνης ἐλπίδος. Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσων ἡμῖν
αἰσθησις ἀγαθῶν αἰτία καθέστηκεν, ὥσπερ δὴ καὶ
τοῦναντίον ἀναισθησία, τῶν χειρίστων καὶ ἀπενκταίων· καὶ
πρῶτον μὲν, μνήμην οὐκ ἔχει Θεοῦ. Τῶν βεβιωμένων εὐθύνας
οὐχ ὑφορᾶται· τοῖς αἰσχροῖς ἤδεται λογισμοῖς· κατανύξεως
35 οὐκ ἐπίσταται τρόπον· γέλωσι δὲ καὶ οἰνοφλυγίαις καὶ
ἀδολεσχίαις καὶ πᾶσι τοῖς αἰσχίστοις, ἔκδοτον τὸν ἔχοντα
καθιστᾷ· καὶ μὴν καὶ διδάσκειν οἱ τοῦτο νοσοῦντες τὸ

/πάθους φθέγγεται· καὶ τὰ βλάπτοντα ἐσθίων οὐ παύεται· κατ' αὐτοῦ
προσεύχεται, καὶ εὐθέως ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ἐργασίαν πορεύεται· ἐπὶ τῇ τούτου
ἐργασίᾳ κατ' αὐτοῦ ὀργίζεται· καὶ τοὺς ἑαυτοῦ λόγους οὐκ αἰσχύνεται ὁ τάλας.
Κακῶς πράττω, βοᾷ, καὶ προθύμως ἐπίκειται· τὸ στόμα κατ' αὐτοῦ προσεύχεται,
καὶ τὸ σῶμα ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνίζεται. Περὶ θανάτου φιλοσοφεῖ, καὶ ὡς ἀθάνατος
διάκειται. Περὶ χωρισμοῦ στενάζει, καὶ ὡς αἰώνιος νυστάζει. Περὶ ἐγκρατείας
διαλέγεται, καὶ περὶ γαστριμαργίας ἀγωνίζεται. Περὶ κρίσεως ἀναγινώσκει, καὶ
μειδιᾷν ἄρχεται /

28 ἐρῶμένον] ἐρῶμένον

νόσημα, πρόθυμοί εἰσι· καὶ περὶ μέθης νουθετοῦντες, αὐτοὶ γε
 ὑπὸ τῆς μέθης | καταβαπτίζονται· περὶ γαστριμαργίας
 40 φιλοσοφοῦσι, καὶ αὐτοὶ κόρον λαβεῖν οὐκ ἀνέχονται· περὶ
 ὀργῆς καὶ μνησικακίας διδάσκουσι· καὶ τῆς ἔχθρας αὐτοὶ
 λύσιν οὐδέποτε ἐπινοοῦσι. Τοῦ θυμοῦ κατατρέχουσι· καὶ
 μάτην ἐνίοτε θυμούμενοι, τὴν ἀσχημοσύνην ἐπιδείκνυνται.
 Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τοῦ πλησίον ἐξεδίδωκον, ἔωθεν
 45 ἄδουσι· καὶ οὐχ ὅτι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν
 γνησιωτάτων ἔστιν ὅτε καταβοῶσιν. Ἦδη δέ τις ἐστοσοῦτον
 πρόεισι τῆς ἀναισθησίας, ὥστε τὸν μὲν καθήμενον, μισεῖ· τὸν
 δὲ ἰστάμενον, οὐ προσίεται. Πάντα τρόπον ἀνιχνεύει καὶ
 ἐρευνᾷ, τί προσὸν ἢ μὴ, τῶν διαβεβλημένων προσάψει τῷ
 50 ἀδελφῷ· εἰ κοιμώμενον ἴδοι, ὡς ὑπνώδους κατηγορεῖ. Εἰ
 γρηγοροῦντα, μαινόμενον ἀποκαλεῖ· σιωπῶντος, οὐκ
 ἀνέχεται· καὶ λαλοῦντος, ἄχθετος, περὶ θανάτου διαλέγεται·
 καὶ τοῖς ἔργοις, ὡς ἀθάνατος διάκειται. Περὶ κενοδοξίας
 ἀναγινώσκει· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀναγνώσει, κενοδοξεῖ· τὴν
 55 προσευχὴν ἐγκωμιάζει τοῖς λόγοις. Τοῖς δ' ἔργοις ἐξουθενεῖ·
 τὴν ὑπακοὴν μακαρίζει· καὶ πρῶτος αὐτὸς παρήκοος

f. 95

/περὶ κενοδοξίας, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀναγνώσει κενοδοξεῖ· περὶ ἀγρυπνίας ἐκστηθίζει, καὶ τῷ ὑπνῷ εὐθέως ἑαυτὸν καταβαπτίζει· τὴν προσευχὴν ἐγκωμιάζει, καὶ ὡς ἀπὸ μάλιστα ταύτης φεύγει· τὴν ὑπακοὴν μακαρίζει, καὶ πρῶτος αὐτὸς παρακούει. Τοὺς ἀπροσπαθεῖς ἐπαινεῖ, καὶ διὰ ῥάκος μνησικακῶν, καὶ πολεμῶν οὐκ αἰσχύνεται. Ὀργιζόμενος πικραίνεται, καὶ ἐπὶ τῇ πικρίᾳ πάλιν ὀργίζεται, καὶ τῇ ἥττη ἦταν προστιθεὶς οὐκ αἰσθάνεται· κορεσθεὶς μεταμελεῖται, καὶ μικρὸν προβάς, πάλιν τῷ κόρῳ προσέθηκε. Τὴν σιωπὴν μακαρίζει, καὶ διὰ πολυλογίας αὐτὴν ἐγκωμιάζει. Περὶ πραότητος διδάσκει, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ διδασκαλίᾳ πολλάκις ὀργίζεται, καὶ ἐπὶ τῇ πικρίᾳ πάλιν ὀργίζεται· ἀνανήψας ἐστέναξε, καὶ τὴν κεφαλὴν κινήσας πάλιν τοῦ πάθους ἔχειται. Τὸν γέλωτα ψέγει, καὶ μειδιῶν περὶ πένθους διδάσκει. Ἐαυτὸν ὡς κενόδοξον ἐπὶ τινῶν καταμέμφεται, καὶ διὰ τοῦ ψόγου δόξαν ἑαυτῷ πραγματεύεται. Ἐμπαθῶς εἰς πρόσωπον βλέπει, καὶ περὶ σωφροσύνης διαλέγεται. Τοὺς ἡσυχάζοντας ἐν κόσμῳ διατρίβων ἐπαινεῖ, καὶ ἑαυτὸν αἰσχύνων οὐ κατανοεῖ. Τοὺς ἐλεήμονας δοξάζει, καὶ τοὺς πτωχοὺς ὀνειδίζει. Πάντοτε ἑαυτοῦ κατήγορος γίνεται, καὶ εἰς συναίσθησιν ἐλθεῖν οὐ βούλεται, ἵνα μὴ εἶπω οὐ δύναται./

φαίνεται· τὴν ἀπροσπάθειαν ἐπαινεῖ· καὶ διὰ ῥάκος,
 μνησικακῶν καὶ πολεμῶν οὐκ αἰσχύνεται· ὀργιζόμενος,
 πικραίνεται· καὶ ἐπὶ τῇ πικρίᾳ, πάλιν ὀργίζεται· καὶ τῇ ἥττη
 60 ἥτταν προστιθεὶς, οὐκ αἰσθάνεται· κορεσθεὶς, μετάμελος
 γίνεται, ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς γαστρὸς, μὴ δ' ἀναπνεῦσαι
 δυνάμενος· καὶ μικρὸν ὑποχαλασάντων τῶν προτέρων αὐτῇ
 σιτίων, ἕτερα πάλιν εἰσοικίζεται· καὶ μὴν καὶ ἄλλὰττα
 προκατασκευάζει, διαφόρους ἔχοντα καρυκείας· σιωπὴν
 65 ἐκθειάζει· καὶ διὰ τῆς πολυλογίας, ἑαυτοῦ καταψευδόμενος f. 95^v
 ἐξελέγχεται· περὶ πραότητος διδάσκει· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ
 διδασκαλίᾳ, πολλάκις ὀργίζεται. Οὐ μὴ τάληθές παιδείας καὶ
 σωφρονισμοῦ τῶν διδασκομένων ἕνεκεν· ἀλλ' οἰκείαις ὀργαῖς
 καὶ ὀρέξεσι χαριζόμενος· ἐμπαθῶς εἰς πρόσωπα καθορᾷ· καὶ
 70 περὶ σωφροσύνης διαλέγεται· τοὺς ἐν ἐρημίαις διάγοντας,
 θαυμάζει· καὶ αὐτὸς τὰς πολιτείας περιπολεῖ· τὴν
 φιλανθρωπίαν ἐπαινεῖ· καὶ τοῖς πτωχοῖς ὀνειδίζει καὶ
 φιλοπτωχίας πόρρω καθέστηκε· διὰ πάντων ἑαυτοῦ
 κατήγορος γίνεται, καὶ εἰς αἴσθησιν ἔλθειν, οὐ ποτε βούλεται·
 75 ταύτην τὴν νόσον ὁ Ἰούδας νοσήσας, ἀπέπνιξεν ἑαυτὸν,

*/Εώρακα ἐγὼ τοιούτους πολλοὺς περὶ ἐξόδου καὶ φοβερῶν κριτηρίων ἀκηκόστας
 καὶ δακρύνοντας, καὶ ἔτι τῶν δακρῶν ἐν ὀφθαλμοῖς ὑπαρχόντων σπουδαίως ἐπὶ
 τὴν τράπεζαν ἐβάδιζον. Καὶ τεθαύμακα πῶς καὶ πένθος αὐτῇ ἡ δέσποινα καὶ
 ὀζοθήκη τροπώσασθαι ἠδυνήθη ἐξ ἀναλγησίας πολλῆς κρατυνομένη. Κατὰ τὴν
 δύναμιν τὴν ψιλὴν τὴν προσοῦσάν μοι τῆς λιθώδους ταύτης, καὶ ἀκροτόμου
 μαινάδος, καὶ μωρᾶς τοὺς δόλους, καὶ μάλωπας γεγύμνωκα. Ἐπὶ πολὺ γὰρ
 φιλολογεῖν πρὸς αὐτὴν οὐκ ἀνέχομαι· ὁ δὲ δυνάμενος ἐν Κυρίῳ ἐκπειρασθῆναι
 τοῖς μάλωψι τὰ φάρμακα, μὴ κατοκνήσει· οὐ γὰρ αἰσχύνομαι πρὸς ταῦτα
 ἀδυναμίαν προβαλλόμενος ὡς ὑπὸ ταύτης ἰσχυρῶς κατεχόμενος, οὐδέ γε τοὺς
 δόλους αὐτῆς καὶ μηχανὰς ἐξ ἑαυτοῦ καταλαβέσθαι ἴσχυσα, εἰ μὴ γε αὐτὴν που
 κατειληφῶς βία κεκράτηκε. Καὶ τὰ προλεχθέντα βασανίσας αὐτὴν ὁμολογήσαι
 πεποίηκα, μάλιστα φόβου Κυρίου, καὶ ἀδιαλείπτου προσευχῆς μαστιγῶσας
 αὐτήν./*

ἀποδοὺς τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τὰ τριάκοντα ἀργύρια, ὧν τὸν οἰκεῖον Διδάσκαλον καὶ Δεσπότην ἀπάντων ἀπέδοτο· οὕτως ὁ διάβολος ἑαυτὸν τετύφλωκε, καὶ πρὸς μετάνοιαν ἀποκλῖναι οὐκ ἴσχυσε.

- 80 [17.2a] Διατοῦτο ἀγαπητοὶ, ἵνα μὴ εἰς βάθος κακῶν ἐμπέσωμεν, ταπεινώσωμεν ἑαυτούς· καὶ κρίνειν ἄλλους ἀφέντες, ἑαυτοὺς κατακρίνωμεν, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν· οὐ γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστι τὸν κρίνοντα ἕτερον, μὴ καὶ αὐτὸν τοῖς αὐτοῖς βρόχοις περιπεσεῖν. [17.2b] Ἐν ἡσυχίᾳ
85 καὶ ἀγρυπνίᾳ, τὴν πολυλογίαν καταπαύσωμεν· καὶ εἰς αἴσθησιν ποτὲ τῆς μελλούσης ἐληλυθότες κρίσεως, πάνθ' ὅσα πρόσεστι τῷ παρόντι βίῳ τερπνὰ καὶ ἡδίστα, μετὰ πάσης ἐκφύγωμεν τῆς σπουδῆς. ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν. Χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου
90 καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς <αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.> |

[17.2a-b] Διὸ καὶ ἔλεγεν ἡ τυραννὶς καὶ κακοῦργος· Οἱ ἐμοὶ ὑπόσπονδοι νεκροὺς ὀρῶντες γελῶσιν· ἐν προσευχῇ παριστάμενοι, λιθῶδεις ὅλοι καὶ σκληροὶ καὶ σκοτεινοὶ τυγχάνουσι· πρὸς τὴν ἱεράν τράπεζαν παριστάμενοι ἀναισθητοῦσι τοῦ δώρου μεταλαμβάνοντες ὡς ψιλοῦ ἄρτου ἐπιγεύσει διάκεινται· ἐγὼ καταनुσσομένους ὀρῶσα μυκτηρίζω. Πάντα τὰ τικτόμενα ἐξ ἀνδρείας καὶ πόθου ἀγαθὰ ἐγὼ ἀποκτείνειν ὑπὸ τοῦ ἐμὲ γεγεννηκότος πατρὸς μεμάθηκα. Ἐγὼ γέλωτος μήτηρ· ἐγὼ ὕπνου τροφός· ἐγὼ κόρου φίλη· ἐγὼ ψευδευλαβεία συμπλέκομαι· ἐγὼ ἐλεγχομένη οὐ πονῶ· ἐγὼ οὖν ὁ τάλας τῆς μαινάδος τὸ λόγιον θαμβηθεὶς, ἠρώτων τοῦ ταύτην γεγεννηκότος τὸ ὄνομα μανθάνειν θέλων. Ἡ δέ· Γέννησιν μίαν οὐ κέκτημαι· μικτὴ δέ πως καὶ ἄστατος ἢ ἐμὴ καθέστηκα κύησις· ἐμὲ κρατύνει κόρος, ἐμεῖν ἔξησε χρόνος, ἐμὲ πεπαγίωκε συνήθεια πονηρὰ, ἐκεῖνην ὁ κατέχων οὐκ ἐλευθερωθήσεταιί μου. /

76 τὰ — τριάκοντα] Mt. 27, 3 84 οὐ — ἔστι] cf. supra, pp. 150, 205, 289, infra. pp. 412, 495

[17.3a] Ὁ τὴν ἀκριβῆ τῶν ἀνθρώπων λαβὼν αἴσθησιν, τὸν f. 96
ἔβδομον πρὸς τῷ δεκάτῳ βαθμῷ κατειληφῶς, τοῦ ματαίου
βίου τὴν ἀπάτην διέφυγε, τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀπαλλαγείς,
95 καὶ πρὸς τὴν μένουσαν ἤδη καὶ ἐστῶσαν βιοτὴν καὶ
πολιτείαν, ὅλον μεταθεῖς τὸ πολίτευμα.

/Ἐπίμενε μελετῶν ἐν ἀγρυπνίᾳ πολλῇ κρίσιν αἰώνιαν, ἴσως μικρὸν ὑποχαλάσω
σοι. Ὅρα τὴν ἐμὴν αἰτίαν πόθεν ἐν σοὶ τίκτομαι· καὶ κατὰ τῆς ἐμῆς ἀγωνίζου
μητρὸς· οὐ γὰρ μίαν ἐν πᾶσι κέκτημαι. Ἐν σοροῖς προσεύχου πυκνά· εἰκόνα
τούτων ἀνεξάλειπτον ζωγραφῶν ἐν σῇ καρδίᾳ· ταύτης γὰρ μὴ γραφείσης
γραφεῖω νηστείας, οὐ μὴ με νικήσης εἰς τὸν αἰῶνα.

[18.1a] Τὸν ὕπνον ἐγκατέθηκεν ὁ Θεὸς τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει, πρὸς παραμυθίαν τινὰ καὶ σύστασιν, ἵν' ὅπως μὴ τῇ συνεχεῖ ἐργηγόρσει, ὑπερδιατεινόμενα τὰ τοῦ σώματος μόρια,

5 ῥῆξιν ὑποσταίῃ τινά· ὡσπερ οὖν ὁ μέτριος ἀναγκαῖος αὐτῶ καθέστηκεν, οὕτως ὁ τὸ μέτρον ὑπερβάλλον ὕπνος, αὐτῶ τὲ τῶ σώματι λύσιν ἐμποιεῖ, καὶ τὸν νοῦν ἀπαμβλύνει καὶ τοῦ πεφυκότος ἐξίστησιν· ἢ καὶ τοῦναντίον μᾶλλον ἐξ ἀναισθησίας συμβαίνει τὸν πολὺν ὕπνον γίνεσθαι· καὶ ἔοικε

10 γένημα τῆς ἀναισθησίας αὐτὸν εἶναι· εἰ γὰρ μὴ ὁ νοῦς ἡμβλύνθη, οὐκ ἂν τῶ ὕπνῳ παρείσδυσιν ἔδωκεν· ὡσπερ γὰρ ἐξ ὀλίγου ἄρτου καὶ ὕδατος δύναται τις τῶν ἀγωνιζομένων συνιστᾶν τὸν ἀνάγκην τῆς φύσεως, οὕτω, καὶ περὶ τοῦ ὕπνου μοι νόει· ὁ δ' ἀναισθησία δουλεύων καὶ γαστριζόμενος αἰεὶ,

15 καὶ μεθύων, πῶς δυνήσεται ποτε ἀνανῆψαι, καὶ τῶ Θεῷ καθαρὰς προσοίσειν εὐχάς;

[18.2a] Τί ποιεῖς ἄνθρωπε; Ἱστορίας τινὰς συνάγων καὶ διηγούμενος, οὐκ ἀγανακτεῖς οὐδὲ δυσχεραίνεις, οὐδὲ Θεὸν

Περὶ ὕπνου καὶ προσευχῆς, καὶ τῆς ἐν συνοδίᾳ ψαλμωδίας [18.1a] Ὑπνος ἐστὶ φύσεως ποσῶς σύστασις εἰκῶν θανάτου, αἰσθήσεων ἀργία. Εἷς μὲν ὁ ὕπνος, πλείστας δὲ τὰς ὑποθέσεις, ὡς καὶ ἡ ἐπιθυμία ἔχει. Λέγω δὲ ἐκ φύσεως, ἐκ βρωμάτων, ἐκ δαιμόνων, ἢ τάχα που καὶ ἐξ ἄκρας ἐπιτεταμένης νηστείας· ἐξ ἧς ἐξασθενούσα ἡ σὰρξ, δι' ὕπνου λοιπὸν ἑαυτὴν παραμυθεῖσθαι βούλεται, ὡσπερ ἡ πολυποσία συνηθεία ἤρτηται· οὕτως καὶ ἡ πολυϋπνία· διὸ ἐν ἀρχαῖς μάλιστα τῆς ὑποταγῆς κατ' αὐτῆς ἀγωνισώμεθα. Χαλεπὸν γὰρ συνήθειαν μακρὰν ἰάσασθαι·

20 δέδιας ὑπὲρ τῶν ἀνωφελῶν σου ῥημάτων· ὅτε δέ σοι καιρὸς
 δεηθῆναι | καὶ ἄφρῃσιν τῶν ἡμαρτημένων αἰτήσασθαι, παρὰ f. 96^v
 τοῦ δυναμένου ταῦτ' ἀφιέναι, τηνικαῦτα, ὀκνεῖς καὶ
 ἀναβάλλη καὶ τῷ ὕπνῳ διόλου πρόσκεισαι; Οὐκ οἶδας ὅτι τὰ
 πλείω τῶν παθῶν ἐκ συνηθείας ἤρτηται, καὶ πολὺν ἡμῖν τὸν
 γέλωτα παρέχουσιν; [18.2b] Ἐπιτήρησον δαιμόνων
 25 πανουργίας καὶ εὐρήσεις τῆς πνευματικῆς σάλπιγγος
 κρουομένης, ὁρατῶς μὲν τοὺς ἀδελφοὺς ἀνισταμένους·
 ἀοράτως δὲ, τοὺς δαίμονας ἀθροιζομένους· ἐπιστάντες γὰρ
 μετὰ τὴν ἔγερσιν, οἱ μὲν αὐθις ἡμᾶς ἀνακλιθῆναι βιάζονται·
 οἱ δὲ, τῷ Θεῷ παρισταμένους καὶ τῇ προσευχῇ σχολάζοντας,
 30 τῷ ὕπνῳ καταβαπτίζουσιν. Οἱ δὲ, τὴν γαστέρα νύττουσιν·
 ἕτεροι, διαλέγεσθαι καὶ ὁμιλεῖν ἐξαπατῶσιν· ἄλλοι τὸν νοῦν
 ἡμῶν, εἰς λογισμοὺς αἰσχροὺς καὶ ἀτόπους ἐννοίας
 ὑποσύρουσιν. Ἔτεροι τῷ τοίχῳ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἐδάφει
 τῶν λόγων ἀναγινωσκομένων τοῦ Πνεύματος, ἀνακλίνεσθαι
 35 ἀναπείθουσιν, ἤδη δὲ καὶ λυγμοῖς καὶ χάσμαις ἀκαίροις καὶ
 ἐρυγαῖς πλείοσι τε καὶ ἀηδέσιν ὑπὸ ἀπαιδευσίας ἔνιοι, τοὺς
 πλησίον κατατιτρώσκουσιν· ὡς γὰρ ὄνοι ἐρυγγάνειν οὐκ

[18.2a-b] Ἐπιτηρήσωμεν καὶ εὐρήσωμεν τῆς πνευματικῆς σάλπιγγος
 σημαίνουσης ὁρατῶς μὲν ἀθροιζομένους ἀδελφοὺς, ἀοράτως δὲ συναγομένους
 τοὺς ἐχθροὺς· διὸ οἱ μὲν ἐπὶ τὴν κλίνην ἐπιστάντες μετὰ τὴν ἀνέγερσιν, πάλιν
 ἡμᾶς ἐπὶ ταύτην ἀνακλιθῆναι ὑποτίθενται Μείνον, λέγοντες, ἄχρι
 συμπληρώσεως τῶν προοιμιακῶν ὕμνων, εἴθ' οὕτως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πορεύση. Οἱ
 δὲ ἐν τῇ προσευχῇ παρισταμένους τῷ ὕπνῳ καταβαπτίζουσιν. Ἔτεροι τὴν
 γαστέρα παρὰ τὴν συνήθειαν ἐπιτεταμένως νύττουσιν· ἄλλοι συντυχίας ποιεῖν
 ἐν τῷ Κυριακῷ προτρέπονται· ἄλλοι τὸν νοῦν εἰς λογισμοὺς αἰσχροὺς
 ὑποσύρουσιν· ἕτεροι δὲ τῷ τοίχῳ ἡμᾶς, ὡς ἐξατονήσαντας ἀνακλίνουσιν· ἔστι δὲ
 ὅτε καὶ χάσμαις πλείοσι περιβάλλουσι/

αἰσχύνονται· καὶ ὡς ἐν χαμαιτυπείοις ἢ ἀγοραῖς καὶ θεάτροις,
 γέλωτα κινουῦσι καὶ τὴν ὑμνωδίαν συγχέουσιν, αὐτοὶ τε μὴ
 40 ἀκροώμενοι, καὶ τοὺς ἄλλους κωλύοντες· καὶ μὴν καὶ τῶν
 προσευχομένων αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλως τὸ θεῖον ἄσμασιν
 ὑμνούντων, οἱ μὲν, οὐκ ἀπὸ βαθείας τῆς γνώμης τὴν εὐχὴν
 ἀναπέμπουσιν οἷδ' ἄκροις ὃ φασι χεῖλεσι, τὸν ὕμνον
 45 ἐπιδείκνυνται, σπεύδοντες ὡσανεὶ τινος αὐτοὺς ἐλαύνοντος,
 καὶ τὰ μὲν, | ἀφαιροῦντες ὅλως, τὰ δ' ἐπιτροχάδην f. 97
 φθεγγόμενοι· ἅ πάντα, δαιμόνων ἐστὶν εὐρήματα καὶ
 παροξυσμοὶ, διανοίας οἰκειωσαμένων ἀπαγεῖς· καὶ πρὸς ἅπερ
 ἂν αὐτοὶ βούλοιντο καὶ ἐνάγοιεν, ἐπιρῶρεπεῖς ὄγε μὴν τῷ Θεῷ
 50 νηφόντως καὶ μετὰ δέους παρίστασθαι βουλόμενος ἐν τῇ
 προσευχῇ, ὡσπερ τις στύλος ἄσειστος εὐρεθήσεται,
 ὑπ' οὐδενὸς τῶν δαιμόνων σαλευόμενος· ἀλλ' ὅλος φωτεινός,
 ὅλος ἡλλοιωμένος τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν· ὅλος δακρυρῶων
 καὶ τῷ Θεῷ προσάγων θυσίαν αἰνέσεως. [18.2c] Πᾶσιν μὲν ὡς
 55 εἰπεῖν ῥάδιον, τὸ μετὰ πλήθους προσεύχεσθαι· οὐ πᾶσι δὲ διὰ
 ῥαθυμίαν σπουδάζεται· ἀγαθὸν μὲν οὖν καὶ τὸ σὺν πολλοῖς

/τινὲς μὲν αὐτῶν γέλωτα πολλάκις ἐν τῷ τῆς προσευχῆς καιρῷ γενέσθαι
 ἐποίησαν, ἵνα δι' ἐκείνου τὸν Θεὸν καθ' ἡμῶν εἰς ἀγανάκτησιν διεγείρωσιν·
 ἄλλοι σπεύδειν ἡμᾶς ἐν τῇ ἐκ ῥαθυμίας βιάζονται· ἄλλοι σχολαιότερον ψάλλειν
 ἐκ φιληδονίας προτρέπονται. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῷ στόματι παρακαθήμενοι,
 κεκλεισμένον τοῦτο καὶ δυσάνοικτον ἀπεργάζονται. Ὁ Θεῷ παρίστασθαι
 λογιζόμενος, ἐν αἰσθήσει καρδίας, ἐν προσευχῇ στύλος ἀκίνητος εὐρεθήσεται,
 ὑπ' οὐδενὸς τῶν προειρημένων ἐμπαιζόμενος. Ὁ ὄντως ὑπήκοος, πολλάκις
 ἐξαίφνης ἐπὶ προσευχὴν ὅλως φωτεινός καὶ ἀγαλλιώμενος γίνεται.
 Προπαρεσκευασμένος γὰρ ἦν διὰ τῆς ἀνοθεύτου διακονίας καὶ προπετυρωμένος
 ὁ πύκτης. [18.2c] Πᾶσι μὲν δυνατὸν μετὰ πλήθους προσεύχεσθαι, τοῖς πολλοῖς δὲ
 ἀρμόδιον μεθ' ὁμοψύχου μόνου. Ὀλίγων γὰρ λίαν ἢ μεμονωμένη προσευχή·

43 ἄκροις ... χεῖλεσι] Aes., *Fab.* 160 version 1, l. 4, Philo, *De Spec.* 1.37.2 & 4.92.1

46 τὰ μὲν] ταμὲν τὰ δ'] τάδ'

έτεροις· τὸ δὲ ἀπασῶν, μεθ' ἑνὸς ὁμοτρόπου τὴν προσευχὴν ποιεῖν, μείζω μοι δοκεῖ φέρειν τὸν ὄνησιν. Τὴν μεγίστην δὲ ἡ μεμονωμένη εὐχή, ὡς τῷ Θεῷ μόνη μόνῳ συνοῦσα καὶ τὸν
60 νοῦν ἐκκαθαίρουσα καὶ θείας ἐλλάμψεως ἐκεῖθεν δεχομένη καὶ θεωρίας. Διὸ δὴ κρείττων αὕτη καὶ ἀμφοτέρων καθέστηκε.

[18.3a] Μετὰ πλήθους εὐχόμενος, οὐ δυνήση νηφόντως καὶ οἶον εἰπεῖν ἀλλῶς προσεύξασθαι· διόπερ ἔστω σοι μὲν ὁ νοῦς,
65 ἐν τῇ τῶν ἀδομένων θεωρίᾳ. Προσέστω δὲ καὶ ἀφωρισμένη τις εὐχή, ἐν τῇ τούτων ἀργίᾳ. [18.3b] Οὐδενὶ κατέχειν ἐν τῇ χειρὶ, ἔργον τί ἐπιτέτραπται, ὀπηνίκα τῷ Θεῷ προσευχὰς ἀναπέμπειν ἔξεστιν· οὕτω γὰρ σαφῶς καὶ τὸν μέγαν Ἀντώνιον ἐπαίδευσεν ἄγγελος· ἐπεὶ μὴ δὲ δυνατόν ἐστιν,
70 ἀμφοτέρα δεόντως ἐπιτελεῖν· ἄλλως τε, καὶ ὀλιγωρία τοῦτ' ἂν εἴη τῆς προσευχῆς. [18.3c] Δοκιμάζει κάμιнос χρυσόν προσευχῆς δὲ παράστασις σπουδὴν ἔμμονον καὶ οἰκείωσιν πρὸς Θεόν.

[18.3a] μετὰ πλήθους ὑμνῶν, οὐ δυνήση ἀλλῶς προσεύξασθαι. Ἐστω δέ σοι εἰς ἐργασίαν νοὸς ἢ τῶν λεγομένων λογίων θεωρία, ἢ πάλιν ὠρισμένη εὐχή ἐν τῇ ἀναμονῇ τοῦ στίχου τοῦ πλησίον. [18.3b] Οὐδενὶ πρέπον ἐν προσευχῇ πάρεργον, μᾶλλον δὲ κάτεργον. Τοῦτο γὰρ σαφῶς ἐπαίδευσεν ὁ κατὰ τὸν μέγαν Ἀντώνιον ἄγγελος. [18.3c] Δοκιμάζει μὲν γὰρ κάμιнос χρυσόν, προσευχῆς δὲ παράστασις σπουδὴν καὶ ἀγάπην πρὸς Θεὸν μοναχῶν. Ἐπαινετὸν ἔργον ὁ κτησάμενος, καὶ Θεῷ πλησιάζει, καὶ δαίμονας δραπετεύει.

[18.4a] Ἡ ὀγδὴ πρὸς τῇ δεκάτῃ ἀνάβασις, τὴν τε τοῦ
75 παρόντος βίου τελειότητα | καὶ τοῦ μέλλοντος ἀνάπαυσιν f. 97^v
ὑπεμφαίνει, ὁ τοίνυν ἐγρηγορῶς καὶ τοὺς ὕπνους
ἀπωθούμενος, ἀμφοτέρων ἐπιτεύξεται ὡς καὶ τοῦ δεσποτικοῦ
προστάγματος πληρωτῆς γενόμενος, γρηγορεῖτε λέγοντος καὶ
προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.

78/79 γρηγορεῖτε — πειρασμόν] Mt. 26, 41

[19.1a] Καὶ τοῖς ἐπὶ γῆς βασιλεύουσιν, οἱ μὲν, ἄοπλοι· οἱ δὲ, ῥάβδους· οἱ δὲ, τόξα· οἱ δὲ, θυρεοὺς· οἱ δὲ, ξίφη κατέχοντες, μεθ' ὅσης ἂν εἴποι τις τῆς αἰδοῦς, εὐσχημόνως παρίστανται·
 5 φέρε γοῦν καὶ ἡμεῖς ἴδωμεν πῶς τὴν ἡμῶν ἰκετείαν πρὸς τὸν πάντων βασιλέα καὶ δεσπότην ποιούμεθα· Οἱ μὲν, γὰρ αὖτως καὶ γυμνοὶ πάσης φροντίδος ἐπὶ προσευχὴν τὰς χεῖρας ἐκτείνουσι· καὶ τὸν νοῦν πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἔρωτα δεδεμένον ἔχουσιν· οἶδ' αὖθις, μετὰ ψαλμωδίας παρίστανται· ἕτεροι τῇ
 10 ἀναγνώσει μᾶλλον ὀρώνται προσκείμενοι· εἰσὶ δ' οἱ τῇ τοῦ θανάτου μνήμῃ διαπαντὸς προσεσχέκασιν, διὰ ταύτης κατάνυξιν προσλαβεῖν ἐθέλοντες. Τούτων ἀπάντων, οἱ πρῶτοι καὶ ἔσχατοι, κρείττω πολιτείαν μετίασιν. Ὅμως φιλόδωρος ὢν ὁ Δεσπότης, κατὰ τὸν λογισμὸν ἐκάστου, καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ τὰ
 15 δῶρα χαρίζειται. [19.1b] Ἀγρυπνον ὄμμα, ἀγνὸν τὸν νοῦν καὶ μετέωρον διετήρησεν. Ὑπνος δὲ ἄμετρος, καὶ τοῦτον καθείλκυσε καὶ ἐβάπτισε, καὶ ὡσπερ εἰς ἄδου κατήγαγεν, ἐπεὶ καὶ ἀληθὲς ἐστὶν ὅ τις ἔφησε θανάτου γείτονα τὸν ὕπνον εἶναι,

Περὶ ἀγρυπνίας σωματικῆς, πῶς διὰ ταύτης γίνεται ἢ τοῦ πνεύματος, καὶ πῶς δεῖ ταύτην μετεῖναι [19.1a] Τοῖς ἐπὶ γῆς βασιλεύουσιν οἱ μὲν ἄοπλοι τινες καὶ γυμνοὶ, οἱ δὲ ῥάβδους κατέχοντες, οἱ δὲ θυρεοὺς, οἱ δὲ μαχαίρας παρίστανται πολλὴ δὲ τις ἢ διαφορὰ τῶν πρωτευόντων παρὰ τοὺς ἔσχατους καὶ ἀσύγκριτος. Οὗτοι γὰρ καὶ συγγενεῖς κυρίως, καὶ οἰκεῖοι τοῦ βασιλέως εἶναι πεφύκασιν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις· φέρε δὲ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἴδωμεν πῶς τὴν ἡμετέραν παράστασιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ βασιλέα ποιούμεθα, ἐν τε ταῖς ἑσπεριναῖς, καὶ ἡμεριναῖς, καὶ νυκτεριναῖς παραστάσεσι καὶ εὐχαῖς. Τινὲς μὲν γὰρ ἐν τῇ ἑσπερινῇ διανυκτερεύουσι αὖλοι, καὶ γυμνοὶ πάσης φροντίδος, ἐπὶ προσευχὴν τὰς χεῖρας ἐκτείνουσι· ἕτεροι δὲ, μετὰ ψαλμωδίας ἐν ταύταις παρίστανται· ἄλλοι, τῇ ἀναγνώσει μᾶλλον προσκαρτεροῦσι· τινὲς δὲ, διὰ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν ἐξ ἀσθενείας ἀνδρείως τῷ ὕπνῳ μάχονται· ἄλλοι, τῇ τοῦ θανάτου ἐννοίᾳ προσασχολούμενοι, διὰ ταύτης κατάνυξιν προσλαβεῖσθαι βούλονται. Τούτων πάντων οἱ πρῶτοι καὶ ἔσχατοι θεοφιλεῖ προσκαρτεροῦσι διανυκτερεύουσι· οἱ δὲ δεύτεροι, μοναχικῇ· οἱ δὲ τρίτοι ἔσχατωτέρων βαδίζουσιν ὁδόν· πλὴν κατὰ τὸν λογισμὸν καὶ τὴν δύναμιν ὁ Θεὸς τὰ δῶρα δέχεται καὶ λογίζεται [19.1b] ἀγρυπνον ὄμμα ἤγνισεν νοῦν. Πλήθος δὲ ὕπνου ἐπώρωσε ψυχὴν.

18 θανάτου γείτονα] Is. Pel., *Epis.* 3, 191, 1 29, Ign., *Vit. Greg.* proem. l. 43, *Hym. Byz.*, Men. Jun. Acol. 17 l. 184

17 καθείλκυσε] *Vp.corr.*, καθέλκυσε *Vn.corr.*

| καὶ τὴν ψυχὴν κατεμόλυνεν. [19.1c] Ἄγρυπνος μοναχὸς,
 20 πορνείας ἐχθρὸς· ὁ δὲ ὑπνώδης, ταύτης ἐραστὴς. [19.1d] Ὁ
 γρηγορῶν, σώματος οὐκ οἶδε πύρωσιν, οὐδὲ ἐνύπνια
 φαντάζεται· οὐδὲ καθύγρους ἔχει τοὺς ὀφθαλμοὺς·
 οὐδ' ἀπαλὴν καὶ ἄτονον τὴν καρδίαν· ἀλλὰ καὶ τὸν νοῦν ὑγιᾶ
 καὶ ἐρωμένον εὐρίσκεται ἔχων, καὶ τὴν γλῶτταν, μόνα τὰ
 25 χρήσιμα φθειγγομένην. [19.1e] Ἄγρυπνος μοναχὸς, ἀλιεὺς
 δοκιμώτατος· τὰ μὲν καλὰ, συνέχων καὶ συντηρῶν· τὰ σαπρὰ
 δὲ ἀπωθούμενος. [19.1f] Τραπεζίης ἐτοιμασία, ἐδοκίμασε
 γαστριμάργους· ἐργασία δὲ προσευχῆς, ἔδειξε φιλοθέους. Ὁ
 μὲν περὶ τὴν δίαιταν ἀκόλαστος, ταύτην ἰδὼν ἐσκίρτησεν· ὁ
 30 δὲ φίλα Θεῷ πεπολιτευμένος, σκυθρωπὸς γενόμενος, ᾤχετο.
 [19.1g] Ἄμετρος ὕπνος, πρόξενος λήθης ἐγένετο· ἀγρυπνία δὲ,
 νοῦν ἐκκαθαίρει καὶ Θεῷ παριστᾶ.

[19.2a] Πλοῦτος γεωργοῖς, ἐν ἄλωνι καὶ ληνῷ συνάγεται.
 Πλοῦτος δὲ ἀρετῆς καὶ σοφίας καὶ γνώσεως τοῖς μοναχοῖς, ἐν
 35 ἐσπεριναῖς καὶ νυκτεριναῖς παραστάσεσι καὶ νοεραῖς
 ἐργασίαις περιγίνεται. [19.2b] Ἄμετρος ὕπνος, σύμβιος ἄδικος,
 τὸ ἥμισυ τῆς ζωῆς τοῦ ῥαθύμου ἀφαρπάζων ἢ καὶ τὸ πλεόν.

[19.1c] ὁ δὲ ὑπνώδης, ταύτης σύζυγος· [19.1d] ἀγρυπνία πυρώσεων θραύσις·
 ἐνύπνιασμῶν λύτρωσις· κάθυγρος ὀφθαλμὸς, ἠπαλυμένη καρδία, λογισμῶν
 φυλακὴ, βρωμάτων χωνευτήριον, πνευμάτων δαμαστήριον, γλώττης
 κολαστήριον, φαντασιῶν φυγαδευτήριον. [19.1e] Μοναχὸς ἄγρυπνος, ἀλιευτὴς
 λογισμῶν, ἐν γαλήνῃ νυκτὸς εὐχερῶς τούτους κατανοεῖν, καὶ ἀγρεύειν
 δυνάμενος· μοναχὸς φιλόθεος σάλπιγγος προσευχῆς σημαινούσης λέγει· Εὐγε,
 εὐγε! Ὁ δὲ ῥαθύμος λέγει· Οἶμοι, οἶμοι! [19.1f] Τραπεζίης ἐτοιμασία ἐδοκίμασε
 γαστριμάργους· καὶ προσευχῆς ἐργασία ἐδοκίμασε φιλοθέους· ὁ μὲν πρότερος
 ἰδὼν ἐκείνην, σκιρτᾶ, [19.1g] ὁ δὲ δεύτερος σκυθρωπάζει· λήθης πρόξενος ὕπνος
 πολὺς· ἀγρυπνία δὲ μνήμην ἐκκαθαίρει· [19.2a] πλοῦτος γεωργοῖς ἐν ἄλωνι καὶ
 ληνῷ συνάγεται· πλοῦτός τε καὶ γνώσις μοναχοῖς ἐν ἐσπεριναῖς, καὶ νυκτεριναῖς
 παραστάσεσι, καὶ ἐργασίαις νοός· [19.2b] ὕπνος πολὺς σύμβιος ἄδικος· τὸ ἥμισυ
 τῆς ζωῆς τῶν ῥαθύμων ἀφαρπάζων ἀπ' αὐτῶν, ἢ καὶ πλεόν.

21 γρηγορῶν] ἐγρηγορῶν

[19.2c] Ἀδόκιμος μοναχός, ἐν μὲν περιτταῖς ὀμιλίαις καὶ ἀνονήτοις, ἄγρυπνος. Προσευχῆς δὲ καταλαβούσης,
40 βεβάρηται τοὺς ὀφθαλμούς.

[19.3a] Ῥάθυμος μοναχός καὶ ἐξόραστωνευμένος, ἐν διηγήσειν ἀκαίροις καὶ φιλοτιμίαις, πρόθυμος. Ἀναγνώσεως δὲ τεθείσης, οὐδ' αἴρειν τὰ βλέφαρα τῷ ὕπνῳ δεδύνηται.

[19.3b] Δόλιος φίλος τοῦ ὕπνου ὁ τύρραννος. Κορεσθεῖσι γὰρ
45 ἡμῖν, πολλάκις ὑποχωρεῖ· οὐσι δὲ τοῦναντίον μᾶλλον ἐν πείνῃ καὶ δίψῃ, γενναιότερον ἀνθίσταται. Ἔργον γάρ τι τῶν εἰωθότων | ἐργάζεσθαι ταῖν χεροῖν ὑποβάλλει, ὅπως ἡμᾶς f. 98^v
ἀπάγη τῆς προσευχῆς. Ἄλλως γὰρ ἀφανίζειν ταύτην οὐ δύναται. [19.3c] Τοῖς εἰσιούσιν ἐν φροντιστηρίῳ νεωστὶ
50 μοναχοῖς, πρῶτος οὗτος πολεμῶν ὑπείσέρχεται· ἵνα ῥαθύμους τούτους ἐκ προοιμίῶν ποιήσας, τῷ τῆς πορνείας παραδῶ δαίμονι. [19.3d] Μέχρις ἂν τούτου ἐλευθερωθῶμεν τοῦ πάθους, ἄδειν Θεῷ μετὰ πλήθους μὴ παραιτησώμεθα· ἴσως γὰρ ἐκείνους αἰδούμενοι, οὐκ ὑπνώσομεν ἂν.

[19.2c] Ἀδόκιμος μοναχός ἐν συντυχίαις ἄγρυπνος, καὶ ὥρας εὐχῆς καταλαβούσης, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐβαρήθη· [19.3a] Μοναχός χαῦνος ἐν πολυλογίαις δόκιμος, καὶ ἀναγνώσεως ἐνεχθείσης, ἐμβλέπειν ἀπὸ τοῦ ὕπνου οὐ δύναται. Σάλπιγγος γινομένης νεκρῶν ἀνάστασις, καὶ ἀργολογίας καταλαβούσης κοιμωμένων ἀνάνηψις· [19.3b] δόλιος φίλος τοῦ ὕπνου ὁ τύρραννος· κορεσθέντων ἡμῶν πολλάκις ὑποχωρεῖ καὶ ἐν πείνῃ καὶ ἐν δίψῃ ἰσχυρῶς πολεμεῖ· ἔργον χειρῶν ἐν ταῖς εὐχαῖς βαστάζειν ὑποτίθεται· ἄλλως γὰρ τὴν προσευχὴν τῶν ἀγρυπνούντων ἀφανίζειν οὐ δύναται· [19.3c] τοῖς εἰσαγωγικοῖς πρῶτον ἐν τῷ πολέμῳ ὑπείσέρχεται, ἵνα ῥαθυμῆσαι ἐκ προοιμίῶν ποιήσῃ, ἢ ἵνα τῷ τῆς πορνείας προεுτρεπίσῃ δαίμονι. [19.3d-4a] Ἔως οὐ τούτου ἐλευθερωθῶμεν, μετὰ πλήθους ψάλλειν μὴ παραιτησώμεθα· πολλάκις γὰρ αἰδούμενοι, οὐ νυστάζομεν· ἐχθραίνει τοῖς λαγωῖς ὁ κύων, καὶ τῷ ὕπνῳ ὁ τῆς κενοδοξίας δαίμων.

55 [19.4a] Πλέον τῶν ἄλλων ζώων, τοῖς λαγωοῖς ὁ κύων
 ζηλοτυπεῖ, τοῖς δὲ μοναχοῖς, ὁ τῆς κενοδοξίας δαίμων,
 παρεδρεύει διαπαντός· καὶ ἐν παρουσίαις, τὸν ἐπικείμενον
 ὕπνον ἀφαιρεῖ. [19.4b] Μετὰ τὴν πανήγυριν, ὁ ἔμπορος· μετὰ
 δὲ τὴν ψαλμωδίαν ὁ σπουδαῖος τῶν μοναχῶν, τὸ κέρδος
 60 λογιζεται. [19.4c] Κάθισον μετὰ προσευχὴν νηφόντως· καὶ
 ὄψει δαιμόνων ὄρμαθούς, πολλοὺς σοι τοὺς λογισμοὺς
 ὑποβάλλοντας· ὡς τραυματισθέντες γὰρ ὑφ' ἡμῶν,
 ἐξεμάνησαν· καὶ ἀτόμοις λογισμοῖς καὶ αἰσχροῖς πράξεσι,
 περιπέριον ἐπιχειροῦσι, τὰ τοῦ νοῦ ἀκροθίνια, ἀφαρπάσειν
 65 ἐθέλοντες. [19.4d] Εἰσὶν οἱ κατὰ τοὺς ὕπνους τὰ ψαλλόμενα ἐκ
 συνηθείας εὐρίσκονται μελετῶντες· ἔστι δ' ἅ τούτων καὶ οἱ
 δαίμονες αὐτοῖς ὑποτίθενται ἵνα πρὸς ὑπερηφανίαν
 ἐκκλίνωσιν. Ἔστι καὶ τρίτον τί τῶν τοιούτων αἴτιον ὅπερ
 ἐπίτηδες σιωπῶ μηδενός μοι βίαν ἐπάγοντος. [19.4e] Ψυχὴ
 70 λόγον εἶωθε λέγειν, εἰς ἀποτροπὴν τῶν ἀερίων πνευμάτων·
 ταύτης, τίς ἂν ἐπιτύχοι τῆς δωρεᾶς, ἢ τίς ταύτης τὸ κάλλος
 οὐ προσίεται· ὄρας εἰς ὅσον ἡμᾶς ἢ τῆς ἀγρυπνίας
 καὶ ψαλμωδίας | χάρις ἀνείλκυσε; καὶ ἔτι μᾶλλον f. 99

[19.4b] Μετὰ μὲν τὴν ἡμέραν ὁ πρῶτος· μετὰ δὲ τὴν ψαλμωδίαν ὁ ἐργάτης
 καθεσθεις τὸ κέρδος ψηφίζει· [19.4c] ἔκδεξαι μετὰ προσευχὴν νηφόντως· καὶ τότε
 ὄψει ὄρμαθούς δαιμόνων ὡς πολεμηθέντας ὑφ' ἡμῶν μετὰ τὴν προσευχὴν ταῖς
 ἀτόμοις ἡμᾶς φαντασίαις περιπέριον δοκιμάζοντας· καθεσθεις τήρει, καὶ ὄψει
 τοὺς σεσηθηκότας τὰς ἀπαρχὰς ἀφαρπάζειν τῆς ψυχῆς· [19.4d] ἔστι μὲν μετὰ
 τοὺς ὕπνους ἐκ συνεχείας μελετᾶν τὰ τῶν ψαλμῶν λόγια· ἔστι δὲ ὅτε οἱ δαίμονες
 ἡμῖν ταῦτα ὑποτίθενται, ἵνα πρὸς ὑπερηφανίαν ἀνεπάρωσι. Τὸ δὲ τρίτον λέγειν
 οὐκ ἤθελον, πλὴν τίς με λέγειν βεβίακε. [19.4e] Ψυχὴ λόγον Κυρίου ἀδιαλείπτως
 μεθ' ἡμέραν μελετῶσα, καὶ τῷ ὕπνῳ ἐν τούτῳ ἐμφιλοχωρεῖν πέφυκεν.
 Ἀντιμισθία γὰρ κυρίως τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον πρὸς ἀποτροπὴν πνευμάτων
 καὶ φαντασμάτων.

φῶς ἂν γνώσεως φωτισθῆμεν, καὶ ἴδοιμεν, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ
75 εἶδε καὶ οὐς οὐς ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ῥαθύμου καὶ
ἀμελοῦς οὐκ ἀνέβη, εἰ φιλοσοφίαν μόνον ἀσκεῖν, καὶ
πολυλογίαν ἀποθέσθαι προθείημεν, καὶ μέθην καὶ γαστρὸς
κόρον καὶ ὑπουλον φρόνημα· καὶ λόγους ψευδεῖς· καὶ
φθόνους καὶ μάχας καὶ ἔριδας· καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα
80 ἐκποδῶν ποιησαίμεθα, ἀγρυπνον ἔχοντες τὸ ὄμμα, πρὸς Θεὸν
διαπαντὸς αὐτὸ τείνοντες, καὶ τὴν ἐκεῖθεν βοήθειαν
ἐκκαλούμενοι, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ
καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας
ἀμήν.

85 [19.5a] Βαθμὸς οὕτοσι δέκατος πρὸς τῷ ἐνάτῳ ἅμα τῷ τελείῳ
τῶν ἀριθμῶν καὶ τῷ τριπλῷ τῆς τριάδος ἰσομέτρητος
τυγχάνων, καὶ τὴν ἀξίαν, ἰσομέτρητον εἴληφε τῇ τάξει· ὁ γὰρ
ἐπιβὰς αὐτοῦ καὶ κρείττων ὑπνοῦ καὶ ῥαθυμίαν γενόμενος,
διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοὺς τῆς διανοίας
90 ἀγρύπνους σχῶν, ἀγίας Τριάδος ἔλλαμψιν ἐκομίσατο ὥστε
καὶ πρὸς τὸν λειπόμενον δρόμον, δι' αὐτῆς φωτίζεσθαι τε καὶ
χειραγωγεῖσθαι

[19.5a] Βαθμὸς εἰκοστός· ὁ τοῦτον εἴληφώς, φῶς ἐδέξατο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

74 φῶς ... φωτισθῆμεν] Os. 10, 12 74/75/76 ἃ ... ἀνέβη] I Cor. 2, 9

- [20.1a] Οἱ ἐν φροντιστηρίῳ τὴν ἀρετὴν μετερχόμενοι, οὐ πάνυ
μοι δοκοῦσιν ὑπὸ δειλίας πεπολεμηῆσθαι· οἱ δ' ἐν ἐρημίαις
διατρίβοντες, ἀγωνιζέσθωσαν, μήπως αὐτῶν περιγένηται τὸ
5 τῆς κενοδοξίας γέννημα, ἢ τῆς ἄπιστίας λέγω θυγάτηρ· ἢ f. 99^v
ὑποχθόνιος Ἐρινύς· ἢ τῶν μειρακίων Μορμώ. Ὁ τῆς
ἀναισθησίας ἔλεγχος φανερώτατος· ἢ τῆς ἡσυχίας προδότις·
ὁ τῶν ἀμελούντων ὄλεθρος ἰσχυρός. [20.1b] Ἀνδρεία ψυχὴ, οὐ
μόνον σωματικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχικῶν ἀπάντων παθῶν
10 περιγίνεται. Οὐ δὲ τούτων μᾶλλον, ἢ τῶν ταῦτα ὑποτιθέντων
εἰσαγόντων δαιμόνων. [20.1c] Ἀνδρεία ψυχῆς, καὶ τὰς ἄλλας
βιωτικὰς ἀφαιρεῖ περιστάσεις, καὶ πταίοντας μὲν ἡμᾶς,
ἀναλαμβάνει ταχέως· κατορθοῦντας δὲ, μὴ ἐπαίρεσθαι μὴ δὲ
κομπάζειν· ἀλλὰ ταπεινοφρονεῖν εἰς ὅσον ἔξεστιν ἀναπεῖθει.
15 [20.1d] Ἀνδρεία ἐστὶ, δύναμις τίς καρδίας εὐθείας, ὥσπερ ἐν
τοῖς σωματικοῖς εὐεξία σώματος ἄριστα κεκραμένου τοῖς
μέλεσί τε καὶ μέρεσιν, οὕτω κἀνταῦθα τῶν λογισμῶν πῆξις
καὶ εὐτονία τῆς φύσεως εὐ ἔχόντων καὶ τῆς αἰρέσεως

Περὶ τῆς ἀνάνδρου δειλίας [20.1a] Εἰ μὲν ἐν κοινοβίοις ἢ ἐν συνοδαῖς τὴν
ἀρετὴν μετέρχη, οὐ πάνυ ὑπὸ δειλίας πολεμῆσθαι πέφυκας. Εἰ δὲ ἐν
ἡσυχαστικωτέροις τόποις ἀγωνίζῃ, μὴ σου κυριεύῃ τὸ τῆς κενοδοξίας
γέννημα, καὶ ἀπιστίας θυγάτηρ [20.1b-d] -

κάλλιστα ἤρμοσμένων. Ἡ δ' αὐτὴ καὶ καρτερία τίς
20 ὀνομάζεται, ἐπειδὴν μὴ πρὸς τοὺς σωματικούς ἢ καὶ
ψυχικούς ἀγῶνας ἀποκάμη, ἀλλὰ φέρη γενναίως τὰ
διοχλοῦντα καὶ ἀντιπίπτοντα.

[20.2a] Ἐπειδὴν εἰς ὕπνον ἢ μέθην, ἢ τι τῶν ἀπειρημένων
ἕτερον ὁ κάκιστος δαίμων προτρέπεται, τηνικαῦτα σὺ τῇ
25 ἀνδρία χρῆσαι· καὶ ἀνδρίσθητι κατ' αὐτοῦ· καὶ ὄψει τάχιστα
σοι τοῦτον, οὐχ ὅπως ὑπὸ πόδα ἀναχωροῦντα, ἀλλὰ καὶ φυγῇ
χρώμενον· ἀποδειλιάσας δὲ καὶ νῶτα δούς τῷ πειράζοντα,
ράδίως εὐάλωτος ἔση. [20.2b] Δειλία ἐστὶ, νηπιῶδες ἦθος ἐν
γηραιᾷ κενοδόξου ψυχῇ. [20.2c] Δειλία ἐστὶν, ἐκτροπὴ
30 πίστεως, ἀδόκητόν τι παθεῖν ὑποπτεύουσα. [20.2d] Φόβος
ἐστὶ, προμελετώμενος κίνδυνος· ἢ αἴσθησις καρδίας περὶ
ἀδήλων συμφορῶν κλονουμένη καὶ ἀσχάλλουσα.
[20.2e] Φόβος ἐστὶν, ἀφοβίας ἔκγονος | τὸν Θεὸν μὲν ἥκιστα f. 100
φοβουμένης· τοὺς δὲ κτύπους καὶ τὰς σκιάς, δειλιώσης καὶ
35 δεδοικίας· καὶ οἶον εἰπεῖν δεισιδαίμονα τὸν ἔχοντα
ἀπεργαζομένης. [20.2f] Οἱ μὲν πενθοῦντες καὶ τεταπεινωμένοι,

[20.2b] δειλία ἐστὶ νηπιῶδες ἦθος ἐν γηραλέᾳ κενοδόξῳ ψυχῇ· [20.2c] δειλία ἐστὶν ἐκτροπὴ πίστεως ἐπὶ προσδοκίᾳ ἀδοκῆτων· [20.2d] φόβος ἐστὶ προμελετώμενος κίνδυνος. [20.2e] Ἡ πάλιν φόβος ἐστὶ σύντρομος αἴσθησις καρδίας περὶ ἀδήλων συμφορῶν κλονουμένη, καὶ ἀσχάλλουσα· φόβος ἐστὶ πληροφορίας στέρησις. Ὑπερήφανος ψυχὴ ἐστὶ δειλίας δούλη ἐφ' ἑαυτῇ πεποιθυία, καὶ κτύπους κτισμάτων καὶ σκιάς δεδιῶσα. [20.2f] Οἱ μὲν πενθοῦντες καὶ ἀπηλγηκότες, δειλίαν οὐ κέκτηνται· ἔκστασιν δὲ πολλακίς δειλαινόμενοι ὑπομεμενήκασιν· καὶ εἰκότως. Δικαίως γὰρ τοὺς ὑπερηφάνους ἐγκαταλιμπάνει Κύριος, /

δειλίαν οὐ πεφόβηνται· οἱ δ' ὑπερήφανοι καὶ ἀλαζόνες, τῆς δειλίας δούλοι γεγόνασιν, ἵνα παιδευθῶσιν ὡς ἔοικε μὴ ἐπαίρεσθαι.

- 40 [20.3a] Πάντες μὲν οἱ δειλιῶντες, κενόδοξοι· οὐ πάντες δὲ οἱ μὴ τοῦτο πάσχοντες ταπεινόφρονες· ἐπειδὴ καὶ λησταὶ καὶ τυμβωρύχοι, δειλῶσιν οὐδέποτε. [20.3b] Ἐν οἷς εἴωθας τόποις ἐκδειματοῦσθαι, μὴ ὄκνει ἐκεῖσε μᾶλλον ἀπιέναι ἄωρί. Εἰ δὲ μικρὸν ὑποχαλάσεις, συνόμιλον ἔσται σοι διαπαντὸς τὸ
- 45 νηπιῶδες τουτὶ πάθος καὶ γελοῖον. [20.3c] Ἐνθα ἂν δέη πορεύεσθαι, τῇ προσευχῇ ὀπλίζου. Καταλαβὼν δὲ ἐξεῖνο τὸ χωρίον ἢ τὸ καταγώγιον πρὸς ὅπερ σοι τὰ τῆς πορείας ἔβλεπεν, ἐκεῖ τὴν διάνοιαν εὐθύς καὶ τὰς χεῖρας, πρὸς τὸν ζῶντα Θεὸν διαπέτασον. [20.3d] Τῷ μεγάλῳ τοῦ Ἰησοῦ
- 50 ὀνόματι, πολεμίους αἰκίζου. [20.3e] Ἀπαλλαγείς τῆς νόσου, ἀνύμνει τὸν λυτρωσάμενον. Εὐχαριστῶν γὰρ εἰς αἰῶνας σκεπασθήσῃ. [20.3f] Κατὰ τὸ μέτρον τοῦ πένθους, ἐκείνη ἀναχωρεῖ· καὶ κατὰ τὴν ἐκείνου ἔλλειψιν, δειλοὶ διαμένομεν. [20.3g] “Ἐφριζάν μου τρίχες καὶ σάρκες” Ἐλιφὰτς ἔφησεν, ὡς ἡ

/ ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ παιδευθῶμεν μὴ ἐπαίρεσθαι· πάντες μὲν οἱ δειλιῶντες κενόδοξοι. [20.3a] Οὐ πάντες δὲ οἱ μὴ δειλιῶντες ταπεινόφρονες, ἐπεὶ καὶ λησταὶ καὶ τυμβωρύχοι οὐ δειλιάνονται ὡς ἔτυχεν. [20.3b] Ἐν οἷς ἐκδειματοῦσθαι εἴωθας τόποις, ἄωρία μὴ ὄκνει παραγίνεσθαι. Εἰ δὲ ὑποχαλάσεις ὀλίγον, συγγηράσει σοι τοῦτο τὸ νηπιῶδες πάθος καὶ γελοῖον. [20.3c-d] Πορευόμενος, προσευχῇ ὀπλίζου· καταλαβὼν, τὰς χεῖρας διαπέτασον, Ἰησοῦ ὀνόματι μᾶστιζε πολεμίους· οὐ γὰρ ἔστιν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ἰσχυρότερον ὄπλον. [20.3e] ἀπαλλαγείς τῆς νόσου ἀνύμνει τὸν λυτρωσάμενον· εὐχαριστοῦμενος γὰρ εἰς αἰῶνα σκεπάσει σε· οὐδέποτε δυνήσῃ τὴν γαστέρα ὑφ' ἐν ἐμπλήσει· ὡσπερ οὐδὲ δειλίαν νικήσαι. [20.3f] κατὰ τὸ μέτρον τοῦ πένθους θᾶπτον ὑποχωρήσει, καὶ κατὰ τὴν ἐκείνου ἔλλειψιν δειλοὶ διαμένομεν. [20.3g] Ἐφριζάν μου τρίχες, καὶ σάρκες, ὁ Ἐλιφὰτς ἔφησε, τὴν τοῦ δαίμονος πανουργίαν διηγούμενος.

54 Ἐφριζάν – σάρκες] Job 4, 15

43 ὄκνει] *Vp.corr.*, ὠκνει *Va.corr.*

55 τοῦ Ἰὼβ ἱστορία παραδηλοῖ· τὴν τοῦ δαίμονος τούτου
 πανουργίαν ἐκδιηγούμενος. [20.3h] Ποτὲ μὲν ἡ ψυχὴ ποτὲ δὲ
 τὸ σῶμα, δειλία κεκρατάται· καὶ τῷ ἑτέρῳ τοῦ πάθους
 εὐκόλως μετέδωκεν. [20.3i] Ὅταν τὸ μὲν σῶμα μόνον δειλίας
 δοῦλον γένηται, οὐπω δ' εἰς τὴν ψυχὴν φόβος | εἰσιν, πλησίον f. 100^v
 60 ἡ τῆς νόσου ἀπαλλαγὴ· ὅταν δὲ τὰ ἀνέλπιστα πάντα καὶ
 ἀπροσδόκητα μετὰ συντριμμοῦ καρδίας προθύμως
 δεχόμεθα, τότε δὴ ἀμφοτέρω δειλίας ἐλευθερωθήσεται.
 [20.3j] Οὐ τόπων σκοτία καὶ ἐρημία· ἀλλὰ ψυχῆς ἀπιστία καὶ
 ἀκαρπία, τοὺς δαίμονας καθ' ἡμῶν ἐνισχύουσιν. Ἔστι δ' ὅτε
 65 καὶ παρὰ Υἱοῦ τοῦ Κυρίου ἐγκολπωσάμενος ἐντολὰς, τὸν
 οἰκεῖον οὐ πεφόβητον Δεσπότην, ἡ γὰρ τελεία φασὶν ἀγάπη
 τὸν φόβον ἔξω βάλλει, πῶς οὗτος διάβολον φοβηθήσεται·
 ἄλλωστε καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας μέγα μυστήριον, πᾶσαν
 αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν ἐξενεύρισε καὶ ἠφάνισε· καὶ οὐκ ἔστι τῶν
 70 πάντων οὐδέν, ἐφ' ὅτῳ οὐ καταπεφρόνηται καὶ
 καταπεπάτηται, ἂν μόνον ἡμεῖς νηφόντες διάγοιμεν, καὶ τὰς
 ἐντολὰς τὰς θείας κατέχειν προθυμοίμεθα· οὐ τοίνυν χρὴ τὴν
 σκιὰν ἡμῶν δεδοικέναι· οὐδὲ δειλιᾶν, τὸν σταυρὸν ἐπὶ τῶν

[20.3h] Ποτὲ μὲν ἡ ψυχὴ, ποτὲ δὲ τὸ σῶμα προεδειλίασε· καὶ τῷ ἑτέρῳ τοῦ
 πάθους μετέδωκεν. [20.3i] Ὅταν τῆς σαρκὸς δειλανθείσης, ἐν τῇ ψυχῇ ὁ φόβος
 ὁ ἄκαιρος οὐκ εἰσέδυσσε, πλησίον ἡ τῆς νόσου ἀπαλλαγὴ· ὅταν δὲ ὄντως δειλίας
 ἠλευθερώθημεν [20.3j] οὐ τόπων σκοτία καὶ ἐρημία ἐνισχύει καθ' ἡμῶν τοὺς
 δαίμονας, ἀλλὰ ψυχῆς ἀκαρπία· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἡ οἰκονομικὴ παιδείυσις. Ὁ
 δοῦλος Κυρίου γενόμενος τὸν οἰκεῖον Δεσπότην καὶ μόνον φοβηθήσεται ὁ δὲ
 τοῦτον οὐπω φοβούμενος, τὴν ἑαυτοῦ σκιὰν πολλάκις πεφόβηται, ἐπιστάντος
 μὲν ἀοράτου πνεύματος φοβεῖται τὸ σῶμα· ἐπιστάντος δὲ ἀγγέλου ἀγάλλεται
 ταπεινῶν ἡ ψυχὴ. Διὸ ἐκ τῆς ἐνεργείας τὴν παρουσίαν νοήσαντες, θᾶπτον εἰς
 προσευχὴν ἀναπηδήσωμεν, συμπροσεύξασθαι γὰρ ἡμῖν ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν φύλαξ
 ἐλήλυθεν.

ὤμων ἀραμένους, τὰ μὲν τοῦ κόσμου μέλη ἀποφῆναι νεκρὰ
 75 κατὰ τὸν Ἀπόστολον σπουδάζοντας· μόνον δὲ τὸ τῆς ψυχῆς
 ἀδρεῖον ἐπιδεικνυμένους· εἰ δέ που καὶ ὀλισθεῖν συμβαίη,
 ταχέως ἀνισταμένους, καθάπερ ἵππον τινὰ τῶν
 ὤμαλεωτάτων συμποδισθέντα, τοίνυν κατὰ τοῦ πτώματος
 ἐξαναστάντα. Ἀνδρισώμεθα τοίνυν κατὰ τοῦ ἀλάστορος·
 80 χαίρειν τοῖς χαρὰν ἐμποιοῦσι καὶ ἡδονὴν φράσωμεν· τῆς τῶν
 παρόντων κτήσεως καταφρονήσωμεν· ἵνα τοῖς μέλλουσιν
 ἀγαθοῖς ἐντροφήσωμεν· καὶ τῆς ἀκηράτου καὶ ἀεὶ μενούσης
 ζωῆς ἐπιτύχωμεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ καὶ δι' ἡμᾶς
 σαρκωθέντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα <εἰς τοὺς αἰῶνας.>

85 [20.4a] Βαθμὸς εἰκοστὸς οὐτοσί, τῇ διπλῇ δεκάδι, διπλοῦν
 ὑποτίθησιν ἀγωνίζεσθαι τὸν ἀγῶνα· τὸν μὲν, ὑπὲρ τῆς |
 ψυχῆς· τὸν δὲ, ὑπὲρ τοῦ σώματος· ὁ τοίνυν τῆς ψυχῆς τὴν
 [δειλίαν] ἐξορίσας, καὶ [γενναίως] κατὰ τῶν σωματικῶν
 παθῶν ἀνδρισάμενος γ . . . μ]α καὶ κατὰ δαιμόνων
 90 ἀνεστακῶς ἔσται· ὁ δὲ [. . .]ποιῶν, οὐ πρὸς τῷ τέλει τοῦ βίου
 μ[. . . ἀγαθῶν . . ἐν]ταῦθα, τὰ τῆς νίκης ἄθλα κομίζει(?) . . .]
 τοῦ Θεοῦ, θείας ἐλλάμψεως --- ca. 33 lit. ---]

f. 101

75 μόνον δὲ τὸ] *Vp.corr.*, μόνον τὸ *Va.corr.*

[21.1a] Βούλεσθε ἀδελφοὶ καὶ τῆς πολυμόρφου ταυτησὶ
κενοδοξίας ὅσον τὸ βλάβος εἰπεῖν, καὶ ὅσος ὁ κίνδυνος ἔπεται
τοῖς μὴ λίαν προσέχουσιν; ὁ γὰρ τὰ μείζω κατωρθωκῶς, καὶ
5 μηδενὸς ἐλλείπων τοῦ δέοντος, τῇ κενοδοξίᾳ δὲ μόνον ἀλοῦς,
ἅπαντα τὸν πλοῦτον ἐκένωσε καὶ διέφθειρε· τῶν γὰρ
μειζόνων τῆς κακίας ὀκτῶ παθῶν, καὶ ὁ τῆς ματαιίας οὔτος
δόξης ἐξεφύη κλάδος. Μὴ γὰρ μοι μόνον εἴποις γαστριμαργία
καὶ πορνεία· φιλαργυρία τὲ καὶ ὀργή· λύπη καὶ ἀκηδία καὶ
10 ὑπερηφανία ταῦτα οἰδαίνει καὶ ἀπόλλυσι τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ
τοὶ καὶ ὁ τῆς κενοδοξίας ὄλεθρος, οὐ μείων τῶν ἄλλων
καθέστηκεν· ὅθεν ἀναγκαῖον εἶναι μοι δοκεῖ καὶ περὶ ταύτης
βραχέα διαλαβεῖν, καὶ ἀποφῆναι τὴν ταύτης δόξαν, κενὴν
παντελῶς οὔσαν κατ' ἐπωνυμίας καὶ ἄδοξον, καὶ οὐδέν τι τῶν
15 χρησίμων ἔχουσιν ἔνδον. [21.1b] Κενοδοξία, τὸν μὲν φύσιν
ἐναλλάττει· τὰ δὲ ἤδη, διαστρέφει· τὰ οἰκεῖα οὐχ ὀρᾷ· καὶ
κατὰ τοῦ πλησίον ἐκφέρεται. Ἐαυτὸν περικρούπτει· καὶ τὰ τῶν
ἄλλων πολυπραγμονεῖ· τῶν ἀλλοτρίων κατήγορος· καὶ τῶν

Περὶ τῆς πολυμόρφου κενοδοξίας [21.1a] Τινὲς μὲν ἰδιαιρέτῳ τάξει καὶ λόγῳ τὴν
κενοδοξίαν παρὰ τὴν ὑπερηφανίαν φιλοῦσιν ὀρίζειν· ὅθεν καὶ ὀκτῶ τοὺς τῆς
κακίας λογισμοὺς πρωτεύοντας καὶ ἐπιτρόπους λέγουσιν εἶναι. Ὁ δὲ θεολόγος
Γρηγόριος, καὶ ἕτεροι ἑπτὰ πάλιν τούτους ἐξέδωκαν· οἷς ἔγωγε μάλιστα
συντίθεσθαι πείθομαι. Τίς γὰρ κενοδοξίαν νικήσας ὑπερηφανίαν κέκτηται;
Τοσαύτην δὲ μόνον πρὸς ἀλλήλας τὴν διαφορὰν κέκτηνται, ὅσῃν ἔχει τῇ φύσει ὁ
παῖς παρὰ τὸν ἄνδρα, καὶ ὁ σῖτος παρὰ τὸν ἄρτον· ἀρχὴ μὲν γὰρ τὸ πρότερον,
τέλος δὲ τὸ δεύτερον. Οὐκοῦν περὶ ἀρχῆς καὶ πληρώματος παθῶν τῆς ἀνοσίου
οἰήσεως καιροῦ καλέσαντος, εἴπωμεν συντόμως. Ὁ γὰρ διὰ μήκους περὶ τούτων
φιλοσοφεῖν ἐπιχειρῶν, ὁμοίος ἐστὶ τῷ περὶ ἀνέμων σταθμοῦ πολυπραγμονοῦντι
εἰκῆ. [21.1b] Κενοδοξία ἐστὶ κατὰ μὲν τὸ εἶδος φύσεως ἐναλλαγὴ, καὶ ἡθῶν
διαστρόφη, καὶ παρατήρησις μέμψεως· κατὰ δὲ τὴν ποιότητα, καμάτων
σκορπιστήριον, ἰδρώτων ἀπώλεια, /

οικείων ἀεὶ συνήγορος δείκνυται. | πάντα περισκοπεῖ τὰ f. 101^v
20 ἀνθρωπίνᾳ· καὶ μόνα τὰ ἑαυτῆς ἀνεξερεύνητα τίθησι· καὶ τῆς
μὲν ἑτέρων εὐδοξίας, αὐτῆ τὸ μέρος μεταλαμβάνει· τῆς
δ' οἰκείας, οὐδένα κοινωνὸν οὐδὲ μερίτην ποιεῖται· ἔτι δὲ τὰ
μὲν τῶν ἄλλων σκορπίζει· τὰ δὲ ἑαυτῆς μετὰ πολλοῦ τοῦ
κόπου συναχθέντα ἀπόλλυσιν· ἐπίβουλος δὲ γεγонуῖα τοῖς
25 τοῦ μοναχοῦ κειμηλίοις, ἀπιστίαν πρόξενος γίνεται καὶ
ὑπερηφανίας πρόδρομος· καὶ τί δεῖ μηκύνειν περὶ τῶν ταύτη
συνεπομένων πλημελημάτων; οἷον δὴ νανάγιον ἐν λιμένι,
τοιούτῳ μοι νόει καὶ τὴν κενοδοξίαν· καὶ ταυτόν δύνασθαι
ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς. Τὸ μὲν, γὰρ ἔνθα σωτηρίας ἐλπίς ἦν,
30 ἐνταῦθα μᾶλλον τὴν ναῦν διαφθεῖραν, χεῖρον πάντων τῶν
ἄλλων ἀπεφάνθη ναυαγίων· ἡ δὲ κενοδοξία τὸν συναχθέντα
πλοῦτον τῆς ἀρετῆς, ὅτ' ἔδει περισφίγγειν τὲ καὶ περιέπειν,
τόθ' ἅπαν τὸνναντίον διεσκόρπισε καὶ ἠφάνισεν, ἀσώτου
δίκην αὐτῷ χρησαμένη. [21.1c] Ὁ μὲν τῆς ἀπογνώσεως
35 δαίμων, ἁμαρτίαν κορυφουμένην θεωρῶν, καὶ εἰς ἔσχατον
κακίας ὃ δὴ λέγεται ἐμπεσόντας ἡμᾶς, ὡς μηδέ ποτ' ἴσως
ἀνενεγκεῖν δυνησομένους, χαίρει· ὁ δὲ γε τῆς κενοδοξίας,
αὐξομένην τὴν ἀρετὴν· καὶ ἐπιπονώτερον τὰ θήρατρα τίθησιν

/ θησαυροῦ ἐπιβουλή, ἀπιστίας ἔκγονος, ὑπερηφανίας πρόδρομος, ἐν λιμένι νανάγιον, ἐν ἄλλῳ μύρμηξ, λεπτός μὲν ὑπάρχων, παντὶ δὲ καμάτῳ καὶ καρπῷ ἐπιβουλεύων· ἀναμένει μύρμηξ τελεσθῆναι τὸν σῖτον, καὶ κενοδοξία συναχθῆναι τὸν πλοῦτον. [21.1c] Ὁ μὲν γὰρ χαίρει ἵνα κλέψῃ, ἡ δὲ ἵνα σκορπίσῃ· πνεῦμα ἀπογνώσεως χαίρει θεωρῶν πληθynoμένην κακίαν· πνεῦμα δὲ κενοδοξίας πληθynoμένην ἀρετὴν· θύρα γὰρ/

31/32 cf. Lc. 15, 11-31 33/34 εἰς — κακίας] Plu., *De Inv.* p. 538 A.1, Io. Chry., *Ad. Opp.*, col. 376 l. 32

- ἴν' ἐντεῦθεν ἐκτραηλίση τοὺς ταύτην μετιόντας καὶ ἑαυτοῖς
 40 μὴ προσέχοντας. Ὁ δὲ, καὶ τοσοῦτῳ μείζον ἤδεται, ὅσω καὶ
 ἀπὸ τῶν κρειπτόνων ἐπὶ τὰ χεῖρω καταγαγεῖν ἐπέιγεται· ὁ
 μεγίστον αὐτῷ τῶν κατορθωμάτων κέκριται· τὸν μὲν γὰρ
 κακὸν κακίῳ ποιῆσαι, ῥάδιον τῷ βουλομένῳ· τὸν δὲ χρηστὸν
 καὶ ἀρετῇ συντεθραμμένον, εἰς κακίαν οὐκ ἂν εἶη μεταθεῖναι
 45 ῥαδίως. | οὐδ' ἂν εἴ τις βιάζοιτο, δύναται· καὶ εἰκότως· ἐπὶ τοῖς f. 102
 οἰκείοις ἔργοις κομπάζει μᾶλλον, ἢ οὗτος ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ· καὶ
 γὰρ μέχρι δὲ καὶ μνημάτος δοξομανοῦντα εὐρήσεις ἐν
 ἱματίοις καὶ μύροις καὶ προπομπαῖς καὶ ἀρώμασι· καὶ ἵππων
 χρεμετισμοῖς ἐθέλοντας τοὺς ἔχοντας αὐτὴν θεατρίζεσθαι.
- 50 [21.2a] Πᾶσιν ἀφθόνως ὁ ἥλιος τὰς ἀκτῖνας ἀφήσι· καὶ πᾶσιν
 ἀγαθοῖς, ἢ κενοδοξία ἐπιτέρεται· ἀλλ' ὁ μὲν, ἵνα φωτίση· ἢ
 δὲ, ἴν' ἴσως μὴ νηστεύων φανῶ, πάλιν κενοδοξῶ· λαμπρὰ
 περιβεβλημένος καὶ περιβλεπόμενος, κενοδοξῶ· καὶ τριβώνιον
 ἐνδεδυμένος, ὡς πάλιν πάντων· καταφρονήσας, κενοδοξῶ.
- 55 Διδάσκων, τῆς κενοδοξίας ἥττημαι· καὶ σιωπῶν, πάλιν
 ἥττήθην ταύτης ὁ δειλῖος· ὅπως ἂν ῥίψῃς τὴν τρίβολον

/ τοῦ προτέρου τὰ πλήθη τῶν τραυμάτων· τοῦ δὲ δευτέρου, ὁ πλοῦτος τῶν
 καμάτων. Ἐπιτήρει, καὶ μέχρι μνημάτος τὴν ἀνοσίαν ἀνθοῦσαν εὐρήσεις, ἐν
 ἱματίοις, καὶ μύροις, καὶ προπομπῇ, καὶ ἀρώμασι, καὶ ἑτέροις. [21.2a] Πᾶσιν
 ἀφθόνως λάμπει ὁ ἥλιος, καὶ πᾶσιν ἐπιτηδεύμασιν ἐπιχαίρει κενοδοξία· οἶόν τι
 λέγω, νηστεύων κενοδοξῶ, καὶ καταλύων ἵνα μὴ γνωσθῶ, ὡς φρόνιμος πάλιν
 κενοδοξῶ. Λαμπρὰ περιβεβλημένος, ἥττώμαι ταύτη, καὶ εὐτελεῖ ἑξαλλάσσω,
 πάλιν κενοδοξῶ λαλῶν ἥττώμαι, /

54 πάλιν] *V^{2a}.corr.*, πᾶλλιν *V^p.corr.*

ταύτην, ὀρθὸν ἔν τι πάντως τῶν κέντρων εὐρήσεις ἰστάμενον·
 διατοῦτ' ἀναγκαῖον ἑαυτοῖς προσέχειν καθ' ἕκαστον.
 [21.2b] Κενόδοξός ἐστι, πᾶς φιλενδείκτης. [21.2c] Κενοδόξου
 60 νηστεία, μισθὸν οὐκ ἔχει· ἀπρόσδεκτα δὲ τῷ Θεῷ τὰ τῆς
 προσευχῆς αὐτοῦ· δι' ἔπαινον γὰρ ἀνθρώπων ἀμφοτέρα
 γίγνεται. [21.2d] Κενόδοξος ἀσκητής, διπλῆν ζημίαν
 ὑφίσταται· τὸ μὲν σῶμα κατατήκων τοῖς πόνοις· τὸν δὲ
 65 μισθὸν ἀπολλύς. Οὗτος ἐν μὲν τῷ ψάλλειν, ἐνίοτε γέλωτα· ἐν
 δὲ ἀθύρειν, δάκρυα κινεῖ, ἑκάτερα διὰ κενοδοξίαν· τὸ γὰρ
 ἐνώπιον ἄλλων ταῦτα ποιεῖν, κενοδοξοῦντος ἐστὶ, κἂν
 τὰναντία δρῶν φαίνεται, νῦν μὲν ἐπιδεικνύμενος, νῦν
 δ' εὐτελεῖ τινα καὶ κατεγνωσμένα ἑαυτοῦ καταψηφιζόμενος,
 καὶ ταῦτα μηδεμιᾶς ἀνάγκης ἐπούσης. [21.2e] Κρύπτει μὲν ὁ
 70 Θεὸς ἐξ ὀφθαλμῶν ἡμῶν πολλάκις | καὶ ἄπερ κεκτήμεθα f. 102^v
 ἀγαθά. Κόλαξ δὲ ἀνὴρ, δι' ἐπαίνων, ἔστιν ὅτε τὸν πλοῦτον
 ἡμῶν διεσκέδασε καὶ ἠφάνισεν. Ὁ γὰρ κολακεύειν
 αἰρούμενος, τῆς τῶν δαιμόνων πανουργίαν μερίτης γέγονε·
 τοὺς γὰρ μετὰ πολλοῦ κόπου κατωρθωκότας τι τῶν ἀγαθῶν,
 75 ταῖς κολακείαις ἐπαίρει καὶ τῷ τῆς κενοδοξίας παραδίδωσι

/ καὶ σιωπῶν πάλιν ἠττήθη. Ὡς ἂν ῥίψης ταύτην τὴν τρίβolon, ὀρθὸν τὸ
 κέντρον ἴσταται. [21.2b-c] Κενόδοξός ἐστιν εἰδωλολάτρης πιστός, Θεὸν μὲν τῷ
 δοκεῖν σεβόμενος, ἀνθρώποις δὲ, καὶ οὐ Θεῷ, ἀρέσκειν βουλόμενος. Κενοδόξός
 ἐστὶ πᾶς φιλενδείκτης. [21.2d] κενοδόξου νηστεία ἄμισθος, καὶ προσευχὴ
 ἀκαιρός· δι' ἔπαινον γὰρ ἀνθρώπων ἀμφοτέρα ἐργάζεται· κενοδόξος ἀσκητής
 ἀδικεῖται διπλῶς· καὶ τὸ σῶμα κατατήκων, καὶ μισθὸν μὴ λαμβάνων· τίς μὴ
 γελάσῃ τὸν τῆς κενοδοξίας ἐργάτην, ἐν ταῖς ψαλμοφθῆναις ἰστάμενον, καὶ ὑπὸ
 ταύτης κινούμενον; Ποτὲ μὲν γελᾷ, ποτὲ δὲ ἐπὶ πάντων κλαίειν
 παρασκευάζει. [21.2e] Κρύπτει Κύριος ἐξ ὀφθαλμῶν ἡμῶν πολλάκις, καὶ ἄπερ
 κεκτήμεθα καλά. Ἀνὴρ δὲ ἐπαινέτης, μᾶλλον δὲ πλανήτης, διὰ τοῦ ἐπαίνου
 τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἀνέφξε. Τούτων δὲ ἀνοιγέντων ἄφαντος ὁ πλοῦτος
 ἐγένετο ἀφ' ἡμῶν· κολακευτής ἐστὶ δαιμόνων διάκονος, ὑπερηφανίας
 χειραγωγός, κατανύξεως ἐξολοθρευτής, καλῶν ἀφανιστής, πλάνος ὁδοῦ· Οἱ
 γὰρ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς, φησὶν ὁ προφήτης. /

δαίμονι· ὁ δὴπου καὶ ὁ Κύριος παραδηλῶν ἔφησεν, οἱ γὰρ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς. Ὑψηλῶν μὲν γὰρ τὸ ὑπενεγκεῖν γενναίως ὕβριν. ὀσίων δὲ καὶ ἀγίων, τὸ καὶ ἀβλαβῶς ἐπαίνους καὶ καλακείας πονηρῶν ἀνδρῶν
80 παρελθεῖν. [21.2f] Εἶδον πενθοῦντας τινὰς ἐπαινεθέντας, καὶ εἰς ὀργὴν ἐκ τούτου ἐξαφθέντας· καὶ τῷ τῆς ὀργῆς πάθει ἐξ ἀνοίας τὸ ἑαυτῶν πένθος ἐναλλάξαντας.

[21.3a] Εἰ οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῷ, αἰσχυνέσθωσαν οἱ εἰς πρόσωπον μακαρίζειν
85 ἐθέλοντες. Μᾶλλον μὲν οὖν ὅταν σε ὁ πλησίον λοιδορήσῃ, τότε σὺ τὴν ἀγάπην ἀντεισένεγκε ἐπαινέσας αὐτόν. Ταπεινοφροσύνην γὰρ δεῖξειεν ἂν οὐχ ὁ ἑαυτὸν ἐξευτελίζων· ἀλλ' ὁ παρ' ἑτέρου ὀνειδιζόμενος καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ μὴ μειώσας μὴ δ' ἦττω ἢ πρότερον σύμβολα ταύτης
90 ἐπιδειξάμενος. [21.3b] Ἐπεσημηνάμην τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα, λογισμοὺς ἀδελφῶ ὑποβάλλοντα· καὶ ἑτέρῳ πάλιν αὐτοὺς τούτους ἀποκαλύψαντα· κάκεινον τὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ παρασκευάσαντα ἐξειπεῖν· καὶ ὡς προγνώστην τοῦτον

/ Ὑψηλῶν μὲν, τὸ ὑπενεγκεῖν γενναίως καὶ ἀσμένως ὕβριν. Ἀγίων δὲ καὶ ὀσίων, τὸ ἀβλαβῶς παρελθεῖν τὸν ἔπαινον. [21.2f] Εἶδον πενθοῦντας ἐπαινεθέντας, καὶ εἰς ὀργὴν ἐξαφθέντας, καὶ ὡς ἐν πανηγύρει πάθος συναλλάξαντας. [21.3a] Οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Αἰσχυνέσθωσαν οὖν καὶ φιμούσθωσαν οἱ ἐπὶ πρόσωπον μακαρίζειν ἐπιχειροῦντες. Ὅταν ἀκούσης ὅτι ὁ πλησίον σου καὶ ὁ φίλος ἐλοιδορήσῃ σε ἀπόντα, ἢ παρόντα, τότε τὴν ἀγάπην ἔνδειξαι ἐπαινέσας αὐτόν· μέγα τὸ ἀποσεῖσασθαι ἐκ τῆς ψυχῆς ἔπαινον ἀνθρώπων· μεῖζον δὲ, ἔπαινον δαιμόνων. Ταπεινοφροσύνην ἔδειξεν, οὐχὶ ἑαυτὸν εὐτελίζων (πῶς γὰρ ἑαυτὸν οὐ βαστάσει;) ἀλλ' ὁ παρ' ἑτέρου ὀνειδισθεὶς, καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ μὴ μειώσας. [21.3b-c] Ἐπεσημηνάμην τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα λογισμοὺς ἀδελφῶ ὑποβάλλοντα, καὶ ἑτέρῳ τούτους ἀποκαλύψαντα, κάκεινον τὰ ἐγκάρδια αὐτοῦ εἶπεῖν/

76/77 οἱ – ὑμᾶς] Is. 3, 12 83/84 τὰ – αὐτῷ] I. Cor. 2, 11

μακαρίζοντα, ἵν' εἰς κενοδοξίας κατακρημνήση. [21.3c] Ἔσθ' f. 103
 95 ὅτε καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ σώματος ἐφαπτόμενος μελῶν ὁ
 ἀνόσιος δαίμων, παλμούς τινας ποιεῖν | καὶ ἐκπυρώσεις
 πειρᾶται, ἵνα μὴ δάκρυα ἡμεῖς μετ' ὀδύνης προσφέρειν
 ἔχοιμεν τῷ τῶν ὅλων Δεσπότη. [21.3d] Μὴ παραδέξῃ αὐτὸν
 100 τοσύνολον, ἐπισκοπὴν σοι καὶ ἡγουμενεῖαν ἢ διδασκαλίαν
 ὑποβάλλοντα, εἰ μὴ βούλοιο τὴν ἀγγελικὴν καταλιπὼν
 πολιτείαν, καὶ τὸν ἀκύματον λιμένα καὶ τὸ γλυκὺ νέκταρ, εἰς
 κρημνοὺς ἐμπεσεῖν καὶ σκοπέλους καὶ ἄγρια κύματα καὶ
 ἀμπώτιδας, τῆς προτέρας νοθεσίας καὶ διδασκαλίαν
 ἀντίθετα· ὅταν γὰρ οὗτος ὁ τῆς ἀληθείας πολέμιος καὶ τῇ
 105 γαλήνῃ τῶν λογισμῶν ἐχθρὸς, ἐτέρωθεν μὴ δύνηται
 καταγωνίσασθαι τοὺς τῆς ἀρετῆς ἐργάτας, μικρὸν δέ τινα
 καταστάσεως τρόπον καὶ εἰρήνην ἔχοντας αἰσθηται, τότε δὴ
 φενακισμῷ χρώμενος, ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς τὸν κόσμον
 ἐπανελθεῖν προτρέπεται ἐπὶ σωτηρίᾳ δῆθεν πολλῶν
 110 ἀπολλυμένων ψυχῶν.

/ παρασκευάσαντα, καὶ ὡς προγνώστην λοιπὸν τοῦτον μακαρίζοντα. Ἔστι δὲ
 ὅτε καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἐφαπτόμενος παλμούς ποιεῖν ὁ ἀνόσιος
 πέφυκεν. [21.3d] Μὴ παραδέξῃ αὐτόν, ἐπισκοπὴν σοι, καὶ ἡγουμενεῖαν, καὶ
 διδασκαλίαν ὑποβάλλοντα. Κόπος γὰρ κύνα ἀπὸ μακελλικῆς τραπέζης διῶξαι.
 Ἐπ' ἀν μικρὸν τι εἰρηνικὴν ἴδη ἔχοντας κατάστασιν, εὐθύς ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς τὸν
 κόσμον παραγενέσθαι προτρέπεται, Ἄπελθε, λέγων, εἰς σωτηρίαν
 ἀπολλυμένων ψυχῶν.

94 κενοδοξίας κατακρημνήση] *V^a.corr.*, κενοδοξίας *V^p.corr.* 95 τῶν] των
 105 ἐχθρὸς] *V^p.corr.*, ἐχρός *V^a.corr.*

[21.4a] Ἄλλος ὁ τρόπος καὶ τὰ μηχανήματα τῶν ἐν τῷ κοινοβίῳ κενοδοξούντων, καὶ ἕτερος τῶν τὴν ἔρημον οἰκούντων, ἢ μᾶλλον καὶ τῇ κενῇ δόξῃ συνοικούντων.

[21.4b] Κενοδοξία, κοσμικῶν ἐπιδημίας ἐπιτέρεται· καὶ τοὺς 115 κουφοτέρους τῶν μοναχῶν, ἐξιέναι καὶ προὔπαντᾶν τοῖς ἡγεμόσιν ἀναπείθει· καὶ τῶν ἐκείνων προκαλινδεῖσθαι παρασκευάζει ποδῶν· καὶ ταπείνωσιν ὑποδύεται· καὶ ἦθος καὶ φωνὴν καταστέλλει· καὶ δεσπότην ἀποκαλεῖ· καὶ προστάτας ἀναγορεύει· ἐν τραπέζῃ τὲ καθεσθέντας, 200 ἐγκρατεύεσθαι νουθετεῖ· καὶ τοῖς ὑποδεεστέροις, ἀνηλεῶς ἐπιπλήττειν. Ἐν ψαλμῷ διαστάντας, τοὺς γε ῥαθύμους, ἀνδρείους ἐποίησε· καὶ τοὺς ἀφώνους, καλλιφώνους εἰργάσατο· καὶ ἀϋπνοὺς ἀπέδειξε, | τοὺς τὸν ὕπνον περὶ f. 103^v πολλοῦ ποιουμένους καὶ ταῖς ἀγρυπνίαις χαίρειν φράζοντας.

205 Τὸν νεωκόρον θωπεύει· καὶ τὰ πρωτεῖα ἑαυτῷ παρασχεῖν ἀξιοῖ· καὶ συνήθη καὶ ἀδελφὸν, ἄχρι τῆς τῶν συνάξεων διαλύσεως ἀποκαλεῖ· προτιμωμένους, ὑπερηφάνους κατέστησε· καὶ καταφρονουμένους, μνησικάκους ἀπέφηνε.

[21.4c] Κενόδοξος ἀνὴρ σὺνοικον τὴν ὄργην ἐκαρπώσατο· καὶ

[21.4a] Ἄλλη μορφή Αἰθιοπῶν, καὶ ἕτερα ἀνδριάντων· καὶ ἄλλος ὁ τῆς τῶν ἐν κοινοβίῳ διατριβόντων κενοδοξίας τρόπος, παρὰ τὸν τῶν ἐν ἐρήμοις ὄντων.

[21.4b] Κοσμικῶν ἐπιδημίας προλαμβάνει κενοδοξία, καὶ τοὺς κουφοτέρους εἰς ἀπαντὴν τῶν ἐρχομένων μοναχοὺς προτρέπεται ἐξελεθεῖν, πρὸ τῶν ποδῶν ἐκείνων παρασκευάζει προσπίπτειν, καὶ ταπείνωσιν ὑποδύεται ἢ ὑπερηφανίας ἀνάπλεως· ἦθος καὶ φωνὴν καταστέλλει, καὶ πρὸς τὰς χεῖρας τῶν ἐπιδημησάντων πρὸς τὸ λαβεῖν ἀποβλέπει, δεσπότης καλεῖ καὶ προστάτας, καὶ μετὰ Θεὸν τὴν ζωὴν χαρίζομένους· εἰς τὴν τράπεζαν καθεσθέντας ἐγκρατεύεσθαι προτρέπεται· καὶ τοῖς κατωτέροις ἀνηλεῶς ἐπιπλήττει· ἐν ψαλμῷ διάσταθέντας τοὺς ῥαθύμους ἀνδρείους ἐποίησε· τοὺς ἀφώνους καλλιφώνους, καὶ τοὺς νυστακτὰς ἀγρύπνοους. Τὸν ἐπὶ τοῦ κανόνος θωπεύει καὶ τὰ πρωτεῖα αὐτῷ χαρίσασθαι δυσωπεῖ, πατέρα καὶ διδάσκαλον καλεῖ, ἄχρι τῆς τῶν ξένων ἀποδημίας· προτιμωμένους ὑπερηφάνους κατέστησε· καὶ καταφρονουμένους μνησικάκους ἔδειξε. [21.4c] Κενοδοξία ἀντὶ τιμῆς πολλακίς ἀτιμίας ἐγένετο πρόξενος· /

210 πᾶσιν ἐπιπηδῶν, μεγίστην αἰσχύνην ἑαυτῷ προυξένησε· καὶ
ἀντὶ τιμῆς, ἐσχάτην ἀτιμίαν ἐκομίσατο. [21.4d] Οἱ ἀλαζόνες
καὶ ἀκρατεῖς καὶ κενόδοξοι, τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν
θηρώμενοι, ἡσυχους ἑαυτοὺς καὶ πράους τοῖς πᾶσιν
ὑποδεικνύουσι καὶ τοῖς φυσικοῖς ἐπισκιρτῶσι χαρίσμασιν,
215 ἴν' ἐντεῦθεν τοὺς κουφοτέρους ἐξαπατήσωσι καὶ δόξης κενῆς
ἐπιτύχωσιν. [21.4e] Ἐκ κενοδοξίας ὀργιζομένου ποτὲ τινός,
κοσμικῶν παρουσία γέγονε· καὶ τῇ κενοδοξίᾳ ἐξ ὀργῆς
μετεπράθη ὁ ἄθλιος· ἐν ταυτῷ γὰρ ἀμφοτέραις δουλεύειν
ἀμήχανον. [21.4f] Ὁ τῆς κενοδοξίας ἠττώμενος, διπλοῦν
220 ἀνθ' ἀπλοῦ τὸν βίον κέκτηται. Ἐν φροντιστηρίῳ μὲν
διατρίβων· τοῖς δε γε κοσμικοῖς συνῶν ἀεὶ καὶ διαλεγόμενος·
καὶ συμπίνων τοῖς χείροσι, καὶ τῇ τῶν φαύλων ὀμιλίᾳ
καλλωπιζόμενος.

[21.5a] Εἰ πρὸς τὴν ἄνω προήρησαι τρέχειν, τί τὰ κάτω καὶ
225 οὐδενὸς ἄξια λόγου περὶ πολλοῦ ποιῆ, καὶ ὑπὲρ οὐτιδανῶν
πραγμάτων ἔσθ' ὅτε φιλονεικεῖς, καὶ σπουδάζεις κατέχειν τὰ
μὴ κρατούμενα. ὁ γὰρ ἐκείνης γευσάμενος, τῶν ἐπιγείων

/ ὀργισθεῖσι γὰρ τοῖς αὐτῆς μαθηταῖς αἰσχύνην μεγάλην προσήγαγεν. [21.4d-e]
Κενοδοξία τοὺς ὀξεῖς ἐπὶ ἀνθρώπων πραεῖς εἰργάσατο· φυσικοῖς χαρίσμασιν
ἐπιπηδᾷ μεγάλως Εἶδον δαίμονα τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν λυπήσαντα καὶ διώξαντα·
ὀργιζομένου γὰρ ποτὲ τινος ἀδελφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ κοσμικῶν παρουσία
κατέλαβε, καὶ τῇ κενοδοξίᾳ ἐξ ὀργῆς μετεπράθη ὁ ἄθλιος· ὀμοθυμαδὸν γὰρ
αὐταῖς δουλεῦσαι οὐκ ἠδύνατο. Ὁ κενοδοξία ἀπεμποληθεὶς διπλοῦν τὸν βίον
κέκτηται· ἐν μοναχοῖς μὲν διατρίβων τῷ σχήματι, ἐν κόσμῳ δὲ τῷ φρονήματι καὶ
τῷ ἐνθυμήματι. [21.4f] Ὁ κενοδοξία ἀπεμποληθεὶς διπλοῦν τὸν βίον κέκτηται· ἐν
μοναχοῖς μὲν διατρίβων τῷ σχήματι, ἐν κόσμῳ δὲ τῷ φρονήματι καὶ τῷ
ἐνθυμήματι. [21.5a] Ἐὰν πρὸς τὴν ἄνω εὐαρέστησιν τρέχειν ἐπειγώμεθα, τῆς ἄνω
δόξης πάντως καὶ γευσόμεθα. Ἐκείνης δὲ ὁ γευσάμενος πάσης τῆς ἐπιγείου
καταφρονήσει. Θαυμάζω γὰρ εἰ μὴ τῆς προτέρας τις γευσάμενος, πάσης τῆς
δευτέρας κατεφρόνησε

- ἀπάντων καταπεφρόνηκε· θαυμαστὸν δὲ εἶ τις τῆς δευτέρας
 ὀλιγώρηκε, μὴ τῆς προτέρας γευσάμενος. | [21.5b] Νουνεχεῖς f. 104
 230 τινες πολλάκις ὑπὸ κενοδοξίας συληθέντες, εἶτα
 μεταστραφέντες, εὐφουεστέρως αὐτὴν ἐνίκησαν δι' ἐπεικειίας
 καὶ μετριότητος. [21.5c] Εἶδον τινὰ ἐκ κενοδοξίας,
 πνευματικὴν ἐργασίαν ποθήσαντα· καὶ τῆς ἀρχῆς
 καταβληθείσης οὐ θαυμαστῆς, τὸ τέλος γέγονε θαυμαστὸν
 235 καὶ μακάριον, διὰ τὸ μετενεχθῆναι τούτου τὴν ἔννοιαν εἰς
 μέτριον φρόνημα. [21.5d] Ὁ ἐπὶ φυσικοῖς προτερήμασιν
 ἐπαιρόμενος, οὐκ ἔσθ' ὅτε τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν
 ἐπιτεύξεται· ὁ γὰρ ἐν ὀλίγῳ ἄπιστος, καὶ ἐν πολλῷ ὡς
 κενόδοξος, ἄπιστός ἐστι καὶ ἀδόκιμος.
- 240 [21.6a] Πολλοὶ τῶν τὸν ἀσκητικὸν βίον μετιόντων, οὐ δι' αὐτὸ
 τὰγαθόν, οὐδὲ διὰ μετριότητα λογισμῶν τὰ ἑαυτῶν
 κατατήκουσι σώματα· ἀλλ' ἢ διὰ πλοῦτον δύναμιν· οὐκ
 εἰδότες ὡς οὐ πόνοι, ἀλλὰ μᾶλλον ταπείνωσις τῶν τοιούτων
 μήτηρ καθέστηκεν. [21.6b] Ὁ δῶρα ἀντὶ τῶν οἰκείων πόνων
 245 παρὰ Θεοῦ ζητῶν, σαθρὸν θεμέλιον κατεβάλετο· ὁ δ' αἰεὶ

[21.5b] Πολλάκις ὑπὸ κενοδοξίας συληθέντες, στραφέντες ἡμεῖς εὐφουεστέρως αὐτὴν ἐσυλήσαμεν. [21.5c] Εἶδόν τινὰς ἐργασίας πνευματικῆς ἐκ κενοδοξίας ἀπαρξαμένους, καὶ τῆς ἀρχῆς καταβληθείσης μωμητῆς, τὸ τέλος γέγονεν ἐπαινετόν, διὰ τὸ μετενεχθῆναι τὴν ἔννοιαν. [21.5d] Ὁ ἐπὶ φυσικοῖς πλεονεκτήμασι, λέγω δὴ ἀγχινόια, εὐμαθεία, ἀναγνώσει, προφορᾷ εὐφυῖα, καὶ τοῖς τοιούτοις πᾶσι τοῖς ἀπόνως προσοῦσιν ἡμῖν ἐπαιρόμενος, οὐδέποτε τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν ἐντεύξεται· Ὁ γὰρ ἐν ὀλίγῳ ἄπιστος, καὶ ἐν πολλῷ ἄπιστος, καὶ κενόδοξος· [21.6a] δι' ἀπάθειαν ἀκροτάτην, καὶ πλοῦτον χαρισμάτων, καὶ θαυμάτων ἐνέργειαν, καὶ προγνώσεως δύναμιν, τινὲς τὰ ἑαυτῶν σώματα εἰκὴ κατατρίβουσι λαθόντες οἱ τάλανες, ὡς οὐ πόνοι, ἀλλὰ μᾶλλον ταπείνωσις τῶν τοιούτων μήτηρ καθέστηκεν. [21.6b] Ὁ δὲ /

236 φρόνημα] φρόνιμα

χρεώστην αὐτὸν λογιζόμενος, ἀπροσδόκητον πλοῦτον
 αἰφνίδιον λήψεται. [21.6b] Μὴ πείθου τοῖς δαίμοσι τοῖς πρὸς
 ὠφέλειαν δῆθεν τῶν ἀκουόντων, τὰς σὰς ἀρετὰς θριαμβεύειν
 σε ὑποβάλλουσι· μή πη καθάπερ τινες φῶρες τὸν σὸν πλοῦτον
 250 ἀποσυλήσωσιν· ἀλλὰ κλείσας τὰς πύλας τῆς σῆς διανοίας τὰ
 μετὰ πολλῶν καμάτων συνελεγμένα, φύλαττε ἀσφαλῶς· καὶ
 κάτεχε διαπαντός μηδέν τι τούτων προέμενος νουθεσίας
 προφάσει· ἴν' ὁ βλέπων τὰ σὰ ἐν τῷ κρυπτῷ κατορθώματα,
 ἑκατονταπλασίονα τὸν μισθὸν ἀποτίσῃ. [21.6c] Οὐδὲν οὕτως
 255 ὡς ταπεινὸν καὶ μὴ νόθον ἦθος καὶ λόγος ἀπλοῦς καὶ ἀληθῆς
 καὶ ἀπεριέργος, | τοὺς ὀρῶντας οἰκοδομῆσαι δύναται· γίνεται f. 104^v
 γὰρ καὶ ἑτέροις ἐφόδιον τοῦ μηδέποτε ἐπαίρεσθαι μὴ δὲ
 κενοδοξεῖν· μὴ δὲ λόγους συρῶνται ψευδεῖς, μὴ δὲ κατὰ τῶν
 ἐτέρων νεανιεύεσθαι. [21.6d] Διηγῆσατό τις τῶν καὶ τὰ
 260 πόρρωθεν καθορᾶν δυναμένων· ὅτιπερ ἐν συνεδρίῳ που
 καθημένῳ μοι, οἱ τῆς κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας,
 προσεληλύθασι δαίμονες· καὶ ἑκατέρωθεν καθεσθέντες, ὁ μὲν,
 τῷ κενοδόξῳ αὐτοῦ δακτύλῳ, τὴν πλευρὰν μου ὑπένυττε
 προτρεπόμενος λέγειν τινὰ θεωρίαν ἢ ἐργασίαν ἣν ἐν τῇ

/ χρεώστην ἑαυτὸν λογιζόμενος, ἀπροσδόκητον πλοῦτον καὶ αἰφνίδιον λήψεται
 [21.6b] Μὴ πείθου τῷ λικμήτορι τῷ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων τὰς ἀρετὰς
 θριαμβεύειν ὑποβάλλοντι· Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος, ἐὰν ὅλον τὸν κόσμον
 κερδήσῃ, ἑαυτὸν δὲ ζημιωθῇ; [21.6c] Οὐδὲν οὕτως ὡς ταπεινόν, καὶ ἀνόθευτον
 ἦθος, καὶ λόγος τοὺς ὀρῶντας οἰκοδομῆσαι δύναται· γίνεται γὰρ καὶ ἑτέροις
 ἐφόδιον τοῦ μηδέποτε ἐπαίρεσθαι· οὐ τί ἂν ὠφελείας μείζον καθέστηκεν;
 [21.6d] Ἐπεσημῆνατό τις τῶν ὀρᾶν δυναμένων, καὶ διηγείτο βλέπων· Ὅτιπερ,
 φησὶν, ἐν συνεδρίῳ μου καθημένου ἐληλυθότες οἱ τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς
 ὑπερηφανίας δαίμονες ἐξ ἑκατέρωθέν μου ἐκάθηντο, καὶ ὁ μὲν ἔνυττέ μου τὴν
 πλευρὰν τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ τῷ κενοδόξῳ προτρεπόμενός με λέγειν τινὰ
 θεωρίαν ἢ ἐργασίαν, ἣν πεποίηκα ἐν τῇ /

224 ἑκατονταπλασίονα] Mt. 19, 29 Mc. 10, 30 Lc. 8, 8

265 ἐρήμῳ εἰργασμαι. Ὡς δὲ τοῦτον ἀπεσεισάμην, τὸ τοῦ
προφήτου εἰπὼν· “ἀποστραφείησαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ
καταισχυνθείησαν οἱ λογιζόμενοι μοι κακά”, θᾶπτον ὁ
ἐξευωνύμων πρὸς τὸ ἐμὸν ἔλεγεν οὕς. “Εὗγε εὗγε πεποίηκας·
καὶ μέγιστον τῶν ἄλλων σε ἤγημαι, τὴν ἐμὴν ἀναιδεστάτην
270 μητέρα νενικηκότα”, πρὸς ὃν ἐγὼ καθ’εἰρμὸν τὰ ἐξῆς τοῦ
στίχου ἀναλαβὼν, εἶρηκα· “ἀποστραφήτωσαν παραυτίκα
αἰσχυνόμενοι οἱ λέγοντές μοι, εὗγε εὗγε πεποίηκας”. [21.6e]
ἔρωτήσαντί μοι ποτὲ τὸν αὐτὸν, πῶς ἡ κενοδοξία μητῆρ
ὑπερηφανίας ἐστίν, ἀπεκρίνατο· “Οἱ μὲν ἔπαινοι, ὑψοῦσι καὶ
275 φυσιοῦσι τὸν οἰόμενόν τι περὶ αὐτοῦ λαβοῦσα δ’ ἐντεῦθεν ἡ
ὑπερηφανία τὴν ἐκείνου διάνοιαν, ἀναφέρει ἕως τῶν οὐρανῶν
καὶ κατάγει ἕως τῶν ἀβύσσων”. [21.6f] Ἦστι δόξα ἐκ Θεοῦ
προσγινομένη τοῖς χρηστοῖν ἔχουσιν ἦθος· καὶ τρόπον ἐπιεικῆ·
καὶ βίον ἀπέριττον· τοὺς γὰρ δοξάζοντάς με φησὶ δοξάσω· καὶ
280 ἔστιν ἐκ διαβολικῆς σκευωρίας, ὅταν φιλόνεικος ἦ καὶ
δυσκάθεκτος καὶ τῇ γαστρὶ δουλεύη, καὶ περὶ πάντων
φιλοσοφῆ | λόγους συνείρων ψευδεῖς, καὶ τὰ πάντα f. 105

/ ἐρήμῳ. Ὡς δὲ τοῦτον ἀπεσεισάμην εἰπὼν· Ἀποστραφείησαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ
καταισχυνθείησαν οἱ λογιζόμενοι μοι κακά· θᾶπτον ὁ ἐξ εὐωνύμων πρὸς τὸ ἐμὸν
οὕς ἔλεγεν· Εὗγε, εὗγε πεποίηκας· καὶ μέγας γέγονας, τὴν ἐμὴν ἀναιδεστάτην
μητέρα νενικηκότως. Πρὸς ὃν ἐγὼ εὐθυβόλως τὸ ἐξῆς τοῦ στίχου ἀναλαβὼν
εἶρηκα· Ἀποστραφήτωσαν παραυτίκα αἰσχυνόμενοι οἱ λέγοντές μοι· Εὗγε, εὗγε
πεποίηκας. [21.6e] Ἐρωτήσαντί μοι τὸν αὐτὸν πῶς ἡ κενοδοξία μητῆρ
ὑπερηφανίας, ἀπεκρίνατο· Οἱ μὲν ἔπαινοι ὑψοῦσι καὶ φυσιοῦσιν· ὑψωθείσης δὲ
τῆς ψυχῆς, τότε αὐτὴν ἡ ὑπερηφανία λαβοῦσα ἀναφέρει ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ
καταφέρει ἕως τῶν ἀβύσσων. [21.6f] Ἦστι δόξα ἐκ Κυρίου προσγινομένη· Τοὺς
γὰρ δοξάζοντάς με δοξάσω, φησὶν· καὶ ἔστιν ἐκ διαβολικῆς παρασκευῆς
ἐπακολουθοῦσα. Οὐαὶ γὰρ, φησὶν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι.
Ἐπιγνώση σαφῶς τὴν προτέραν, ὀπότεν αὐτὴν ὡς βλάβην λογιζόμενος πάση
μηχανῇ ταύτην ἀποστρέφη. Καὶ ὅπου δ’ ἂν πορεύη τὴν σεαυτοῦ πολιτείαν /

266/267 ἀποστραφείησαν ... κακά] Ps. 69, 3 271/272 ἀποστραφήτων –
πεποίηκας] Ps. 69, 4 276/7 ἕως ... ἀβύσσων] Ps. 106, 26 279 τοὺς ... δοξάσω] 1.
Reg. 2, 30

267/268 θᾶπτον ὁ ἐξευωνύμων] *Va.corr.*, θᾶπτον ἐξευωνύμων *Vp.corr.*

κατέχειν οϊόμενος· καὶ κατὰ πάντων φέρεται, καὶ μηχανὰς
 ἐφευρίσκη ἀλλοκότους καὶ ἀπρεπεῖς, τὰλλότρια καθαράζων
 285 καὶ ἰδιοποιούμενος· οὐαὶ γάρ φησιν ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι
 πάντες, οἱ ἄνθρωποι, οἱ νοῦν δηλονότι πνευματικὸν μὴ
 ἔχοντες· ἄλλωσθ' ὁ ταύτην προσειληφῶς τὴν ἀρχὴν, ὡς
 βλάβης αἰτίαν, αἰὲ φυλάττεται τε καὶ ἀποστρέφεται· καὶ τὴν
 αὐτοῦ πολιτείαν ἀποκρύπτειν σπουδάζει πάση μηχανῇ. Ὁ δὲ
 290 πρὸς τὸ θεαθῆναι καὶ καὶ τὰ ἑαυτοῦ ἐκπομπεύων
 κατορθώματα, ἤδη πεπλάνηται, ἀτεχνῶς ἐξαπατῶντος αὐτὸν
 τοῦ τῆς κενοδοξίας δαίμονος, καὶ λέγοντος μὲν τὸ λαμψάτω
 τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὅπερ ὁ Κύριος εἶρηκεν,
 ἀποκρύπτοντος δὲ τὸ ἐξῆς, τὸ Κύριος ὑπερηφάνοις
 295 ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.

[21.7a] Πολλάκις ὁ τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομῶν
 ἀγαθὸς Θεὸς, δι' ἀτιμίας τοὺς κενοδόξους, εἰς ἐσχάτην
 ταπεινώσιν ἤγαγεν. [21.7b] Ἔστιν ἐν τῇ ταπεινώσει, καὶ ἀρχὴν
 ἐπινοῆσαι καὶ μεσότητα καὶ πέρας. Ἀρχὴ μὲν οὖν ταύτης ἐστὶ,
 300 φυλακὴ τε γλώσσης καὶ ἀτιμίας ἔφρσις. Μεσότης δὲ, ἀποχὴ

/ ἀποκρύπτει τὴν δὲ δευτέραν, ὅποταν κἂν τὸ τυχὸν πρὸς τὸν θεαθῆναι τοῖς
 ἀνθρώποις ἐργάζη σχηματίζεσθαι ἡμᾶς τὴν οὐ προσοῦσαν ἡμῖν ἀρετὴν ἢ μιὰ
 ὑποτίθεται. Οὕτως γὰρ, φησὶν, λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν
 ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα, ὑποβάλλουσα [21.7a] Πολλάκις ὁ
 Κύριος τοὺς κενοδόξους δι' ἀτιμίας ἐπισυμβαινούσης εἰς ἀκενοδοξίαν
 κατέστησεν. [21.7b] Ἀρχὴ ἀκενοδοξίας φυλακὴ στόματος, καὶ ἀτιμίας ἀγάπη
 μεσότης δὲ ἀνακοπή πάντων τῶν νοουμένων τῆς κενοδοξίας ἐπιτηδευμάτων
 τέλος δὲ (εἴπερ ἄρα καὶ ἔστι τῇ ἀβύσσῳ τέλος) τὸ τὰ πρὸς ἀτιμίαν συντελοῦντα
 ἐπὶ πλήθους ἐπιτηδεύειν ἀνεπαισθήτως.

285/286 οὐαὶ ... ἄνθρωποι] Lc. 6, 26 293/294 τὸ – ἀνθρώπων] Mt. 5, 16
 294/295 Κύριος – χάριν] Prov. 3, 34

πάντων τῶν τῆς κενοδοξίας ἐπιτηδευμάτων. Τέλος δὲ εἶπερ
 ἄρα καὶ ἔστι τῇ ἀβύσσῳ ταύτη τέλος, τὸ μηδὲν τῶν πρὸς
 ἀτιμίαν φερόντων ἀπαναίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐνώπιον
 ἐπίτηδες λαιδορούμενον, χαίρειν καὶ εὐφραίνεσθαι· πλήν γε
 305 μὴ πρὸς ἐπίδειξιν· ἀλλ' ἀπαθῶς καὶ ἀναισθήτως τοῦτο ποιεῖν.
 [21.7c] Μὴ κρύπτε σὴν αἰσχύνην ἐν ἅπασι, διὰ τὸ βούλεσθαι
 δῆθεν μὴ διδόναι τοῖς ἄλλοις πρόσκομμα· οὐδὲ γὰρ ταῦτὰ
 πᾶσι λέγειν, ἢ ἀκούειν συμφέρει· ἐπεὶ καὶ οἱ τῶν ἰατρῶν f. 105^v
 παῖδες, οὐ τῇ αὐτῇ ἐμπλάστρω πανταχοῦ δείκνυνται
 310 χρώμενοι· ἀλλὰ διάφορα ἐκάστοτε πρὸς τὸ τοῦ τραύματος
 εἶδος. [21.7d] Ὅταν τινες τῶν ἀνθρώπων ἢ τῶν δαιμόνων
 ἐπαινεῖν ἡμᾶς ἄρξωνται, τοῦ πλήθους τῶν οικείων
 ἀμαρτημάτων αὐτοὶ μνημονεύωμεν· καὶ ἀναξίους ἑαυτοὺς
 τῶν λεγομένων εὐρήσομεν· οὐ γὰρ ἄλλως τὸν τῆς κενοδοξίας
 315 ἔχοιμεν ἂν καταβαλεῖν ἄρχοντα, εἰ μὴ πάντων χεῖρους
 ἑαυτοὺς νομίζοιμεν, καὶ κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, πάντων
 περίψημα σφᾶς αὐτοὺς λογιζοίμεθα· οὐ βεβαιωτῆς, ὁ
 Δεσπότης κατέστη διοριζόμενος τὸν ταπεινοῦντα ἑαυτόν,
 ὑψωθῆσθαι· αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς <αἰῶνας, ἀμήν.>

[21.7c] Μὴ κρύπτε σὴν αἰσχύνην διὰ τὸ δοκεῖν μὴ διδόναι πρόσκομμα· λοιπὸν
 δὲ καὶ πρὸς τὸ εἶδος τοῦ σφάλματος, οὐ τῇ αὐτῇ ἐμπλάστρω ἴσως χρήσασθαι
 χρή. Ὅποταν ἡμεῖς τὴν δόξαν προσκαλοῦμεθα, καὶ ὅταν ἀκλήτως ὑφ' ἑτέρων
 προπεμπομένη πρὸς ἡμᾶς παραγίνηται. Ὅταν πρὸς κενοδοξίαν ἐπιτηδεύματά
 τινα ποιεῖν ἐπιχειρήσωμεν, τοῦ ἑαυτῶν πένθους [μνημονεύσωμεν], καὶ τῆς ἐν
 τῇ ἰδιαζούσῃ ἡμῶν προσευχῇ ἐμφόβου παραστάσεως ἐννοηθῶμεν συντόμως,
 καὶ πάντως ἐντρέφομεν τὴν ἀναιδῆ, εἶπερ ἄρα καὶ προσευχῆς ἀληθινῆς
 ἐπιμελούμεθα· εἰ δὲ οὐ, τῆς ἑαυτῶν ἐξόδου συντόμως ἐννοίαν λάβωμεν. Εἰ δὲ
 μὴ, κἂν τὴν ἐπακολουθοῦσαν αἰσχύνην τῇ κενοδοξίᾳ φοβηθῶμεν· Ὁ γὰρ ὑψῶν
 ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται πάντως, καὶ ἐνταῦθα [καί] πρὸ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος·
 [21.7d] ὅταν οἱ ἐπαινέται, μᾶλλον δὲ πλανῆται, ἐπαινεῖν ἡμᾶς ἄρξωνται, τοῦ
 πλήθους τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν κατὰ νοῦν συντόμως μνημονεύσωμεν, καὶ
 εὐρήσομεν ἑαυτοὺς ἀναξίους τῶν λεγομένων ἢ πραττομένων. Εἰσὶ πάντως καὶ
 κενοδοξοὶ ἐν τισιν αἰτήμασιν αὐτῶν εἰσακουσθῆναι παρὰ τοῦ Θεοῦ
 ὀφείλοντες, ὧν ὁ Κύριος προκαταλαμβάνει τὰς εὐχὰς καὶ τὰς δεήσεις
 πέφυκεν· ἵνα μὴ δι' εὐχῆς εἰληφότες τῇ ἑαυτῶν οἴησει προσθήσουσιν· οὐ πάνυ
 οἱ ἀπλούστεροι τῷ ἰῶ τούτῳ περιπίπτειν πεφύκασι. Κενοδοξία γὰρ ἐστὶν
 ἀπλότητος ἀποβολή, καὶ ἐπίπλαστος διαγωγή· σκόληξ πολλάκις αὐξηθεὶς
 πτεροφυήσας ἀνηνέχθη εἰς ὕψος, καὶ κενοδοξία τελεσθεῖσα ὑπερηφανίαν
 ἔτεκε, τὴν πάντων τῶν κακῶν ἀρχηγὸν καὶ τελειωτήν.

308/309 οἱ — παῖδες] Io. Chry., *De Paen.* cols. 312 l. 52   316/317 πάντων περίψημα] I Cor. 4, 13   318 τὸν — ἑαυτόν] Io. Chry., *In Ps. 118* col. 681 l. 60

303 ἐνώπιον] *V^{in ras.}*

320 [21.8a] Ἴδου βαθμὸς ἕτερος εἰκὰς ἅμα τῇ μονάδι, τῆς
κενοδοξίας διαλύει τὴν βάσιν· καὶ πρὸς τὴν ἄνω πορείαν
χειραγωγεῖ· δόξης μόνης ἐκείνης πείθων ἐφίεσθαι τε καὶ
γλίχεσθαι, τῆς ἀεὶ μενούσης καὶ θείας· τῆς γὰρ αὐτῆς τοῖς
ἀγγέλοις ἀξιοῦται στάσεώς τε καὶ τάξεως, ὁ πᾶσαν τὴν κενὴν
325 διαπτύων δόξαν καὶ πρὸς μηδὲν τῶν τῆδε τερπνῶν
ἐπτοημένος.

[21.8a] Ὁ τῆς νόσου ταύτης ἐκτὸς, ἔγγιστα τῆς σωτηρίας· ὁ δ' οὐ, πόρῳ
φανήσεται τῆς ἀγίων δόξης. Βαθμὸς κβ'. Ὁ ταύτη μὴ ἀλοῦς, οὐ μὴ περιπέση τῇ
ἐχθραίνουση Θεῷ ἀκεφάλῳ ὑπερηφανία

- [22.1a] Εἴτ' ἀποκνήσομεν ὅση τῆς ὑπερηφανίας ἢ ἀπώλεια
κατιδεῖν, καὶ ὅσος ὁ δι' αὐτῆς τοῖς ἀνθρώποις ἐγγινόμενος
ὄλεθρος; Καὶ τίς οὐκ ἂν ἡμᾶς μέμψαιτο, τῶν εὖ φρονούντων;
- 5 [22.1b] Ὑπερηφανία τοίνυν ἐν ἀνθρώποις, δαιμόνων μὲν
εὗρημα, θυμοῦ δὲ πηγὴ καὶ κακοηθείας ῥίζα καθέστηκεν· ἢ
δ' αὐτὴ καὶ βλασφημίας ἐστὶ ποιητικὴ, ὁ γὰρ ταύτην
κεκτημένος, πάντων μὲν ῥαδίως καταψηφίζεται. Πᾶσι
δ' εὐχερῶς | λοιδορεῖται· καὶ τοῖς μὲν οἰκείοις κατορθώμασιν, f. 106
- 10 ἐγκαλλωπίζεται· τὰ δὲ τῶν ἄλλων, πρὸς ὀργὴν ἀκούσει· ἔτι δὲ
τὰ μὲν ἑαυτοῦ θριαμβεύει καλὰ· τὰ δὲ τῶν πλησίον, ἀφανίζειν
πειρᾶται τοκαθαυτὸν, καὶ λήθης παραπέμπειν βυθοῖς· καὶ
ἑαυτὸν μὲν ἀποσεμνύνειν· τὰ δ' ἐκείνων, πάση σπουδῇ
βιάζεται καθαιρεῖν· τοῖς πόρῳ ποι καθημένοις, ἐπιμέμφεται·
- 15 καὶ τοὺς ἐγγύς, ἀπαναίνεται· πάντων βούλεται κρατεῖν· καὶ
πάντας λυπεῖν οὐκ ἀπαξιοῖ. Τοὺς ἀγαθοὺς διὰ φθόνον
ἐκφεύγει· καὶ τοὺς πονηροὺς δι' αὐθάδειαν, οὐ προσίεται·
μᾶλλον δὲ τοῖς μὲν πονηροῖς κόλαξι καὶ ῥαδίως

Περὶ τῆς ἀκεφάλου ὑπερηφανίας, ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν τῆς
βλασφημίας [22.1a] – [22.2b] Ὑπερηφανία ἐστὶ Θεοῦ ἄρνησις, δαιμόνων εὗρημα,
ἐξουδένωσις ἀνθρώπων, κατακρίσεως μῆτηρ, ἐπαίνων ἀπόγονος, ἀκαρπίας
τεκμήριον, βοηθείας Θεοῦ φυγαδευτήριον, ἐκστάσεως πρόδρομος, πτωμάτων
πρόξενος, ἐπιληψίας ὑπόθεσις, θυμοῦ πηγὴ, ὑποκρίσεως θύρα, δαιμόνων
στήριγμα, ἀμαρτημάτων φύλαξ, ἀσπλαγχνίας πρόξενος, συμπαθείας ἄγνοια,
λογοθέτης πικρὸς, δικαστὴς ἀπάνθρωπος, Θεοῦ ἀντίπαλος, βλασφημίας ῥίζα,
ἀρχὴ ὑπερηφανίας,

17 προσίεται] *V^{p.corr}*, προῖεται *V^{a.corr}*.

20 ὑποκλινομένοις, ἑαυτὸν ἄσμενος ἐμπαρέχει· τοῖς δὲ γνώμης
 ὀρθῆς καὶ φρονήματος ἀληθοῦς γέμουσιν, ἐκποδῶν ἔστηκεν·
 ἐνώπιον πάντων μεγαλοῤῥημονεῖ· καὶ ἀποσεμνύεται μὲν εἰς
 τοὺς ἔμφρονας· ἀπογυμνοῦται δὲ εἰς τοὺς εὐήθεις· εἶτα γε
 πρὸς τῷ τέλει τῆς ἀδολεσχίας καὶ μεγαλοῤῥημοσύνης,
 25 ἔσθ' ὅτε καὶ ἑαυτοῦ καταμέμφεται καὶ μετάμελος δείκνυται,
 ὡς ἄκων δῆθεν εἰς τοιαύτας ἐμπεισῶν τὰς ἐπιδείξεις. Ξένους
 τρόπους ἐπινοεῖ· καὶ μόνος τὰ πάντα εἰδέναι διῖσχυρίζεται· ἦν
 μὴ φιλονεικῆση, φαγεῖν οὐ βούλεται οὐδὲ πιεῖν· εἰ δ' ὑπὸ τῆς
 ὥρας τοῦτο ποιῆσαι κατεπείγεται, ἀηδῶς ἀπαλλάττεται· καὶ
 ἀκουσίως, τῆς τοιαύτης φιλοτιμίας ἢ φιλονεικίας εἰπεῖν
 30 ἀπανίσταται· πάντων κατατρέχει· πάντας ληΐζεται· πάντων
 καταφρονεῖ· τῶν εὐαγγελίων παραβάτης εὐρίσκεται, καὶ ἐκ
 τῶν προφητικῶν Ψαλμῶν, νουθετεῖ· ἄλλους ἀγιάζειν ἐθέλει·
 καὶ ἑαυτὸν ἀκάθαρτον ἀποδείκνυσιν, ἀκάθαρτος | γὰρ παρὰ f. 106^v
 Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος, ὑπὸ τοῦ κόρου διαῤῥήγνυται, καὶ
 35 περὶ νηστείας νομοθετεῖ. Ὑπὸ μέθης ἐνίοτε τυφλοῦται· καὶ
 ὑπὲρ ὕδροποσίας τοῖς ἄλλοις διαλέγεται. Κύριος ἀντιτάσσεται
 ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν, καὶ τοῦτο μὲν πολλαχοῦ τῆς πρὸς

34/35 ἀκάθαρτος ... ὑψηλοκάρδιος] Prov. 16, 5   36/37 ἀντιτάσσεται — χάριν]
 Iac. 4, 6

τοὺς ἀκεραιότερους ὁμιλίας, διδάσκειν ἐστὶ πρόθυμος· αὐτὸς
δὲ ὑπερνεφεῖ, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ κρείττονας, ὑφ' αὐτὸν
40 μηχανᾶται ἔχειν. Εἰ μὲν οὐκ ἐπέβη τινὸς ἀξίας, εἰς τὴν οἰκείαν
ἐγκαυχᾶται πτωχείαν ἢ ἀδοξίαν, ὡς πάντων καταφρονῶν καὶ
μηδὲν ταυτὶ λογιζόμενος, εἰ δὲ μικρᾶς ἀρχῆς ἐπιλάβοιτο, τὰ
δόξαντα ἀναισθήτως ποιεῖ· καὶ πατέρων ὄρια, ἀναιδῶς
μετατίθησι· ποικίλοις τάπησιν ἐπιτέρεται· καὶ ἐσθῆτας
45 μαλακὰς ἐξυφαίνει· καὶ οἰκίας ὑπερλάμπρους οἰκοδομεῖ· καὶ
πάντας κούφους εἶναι ὑπολαμβάνει· τῷ μὲν σχήματι, μειδιᾷ·
τῇ δὲ ἔνδον διαθέσει, τὸ κακόηθες τηρεῖ· καὶ πάντα ὃ δὴ
λέγεται λίθον κινεῖ, τοῦ μή τινα ἐκφυγεῖν τοὺς ἐκείνου δόλους
καὶ τὰ δυσσεβῆ μηχανήματα· καὶ ἃ μὲν τοῖς λόγοις
50 διατείνεται, ταῦτα τοῖς ἔργοις οὐ προσκυροῖ· ἃ δὲ δογματίζων
φαίνεται, ῥαδίως τούτων ἐπιλανθάνεται· καὶ τοῖς αὐτοῖς
συμπίπτων καὶ ἔτι χεῖροσι πλημμελήμασιν, ἐπιτηδείως πως
ἐφευρίσκει ἐκ τῶν ἱστοριῶν τὴν διόρθωσιν· καὶ οὐς
κακογνώμονας καὶ ἀσεβεῖς πρότερον ἀπεκάλει, τούτοις αὖ
55 ἐσύστερον, ὡς συμβούλοις καὶ καλῶς πράττουσι κέχρηται·
εὐκαίρως οἶμαι ἀκούσει παρά τινος ὁ τοιοῦτος, βαβαὶ τῆς

/τέλος κενοδοξίας· μεσότης δὲ ἐξουδένωσις τοῦ πλησίον, πόνων ἰδίων ἀναιδῆς
ἐκπόμευσις, ἔπαινος ἐν καρδίᾳ, ἐλέγχου μῖσος· τέλος ἄρνησις Θεοῦ βοηθείας,
καὶ οἰκείας σπουδῆς ἔπαρσις. δαίμονιῶδες ἦθος. /

47/48 πάντα ... κινεῖ] Alc. Les., *Frag.* 344, 2, Chry. Sto., *Frag.* 800, 4 Zen. Rom., *Epi.*
Col. 5, 63

ἀναισθησίας, ματαιότης ματαιότητων | τὰ πάντα ματαιότης.
 Ἀκούσωμεν πάντες οἱ ἐκφυγεῖν βουλόμενοι τοῦτον τὸν
 ὄλεθρον, καὶ μὴ δὲ τοῖς χείροσιν ὑποκύπτειν ἀεὶ δειλιάσωμεν,
 60 ὁ γὰρ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται ὁ Κύριος εἶρηκε· καὶ
 τούτου σοι μάρτυρα τὸν τελώνην παρέσχετο.

[22.2a] Ὅπου πτώμα συνέπεσεν, ὑπερηφανία ἐκεῖ
 προκατείληφε, γέννημα γὰρ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον.
 [22.2b] Ἄλλο κενοδοξία, καὶ ἄλλο οἴησις, καὶ ἄλλο
 65 ὑπερηφανία· καὶ κενοδοξία μὲν ἔάλω, ὁ ἐγκαυχώμενος,
 πλούσιος ἢ λόγιος εἶναι ἢ ἀνδρεῖος ἢ εὐειδής· ὁ δὲ οἴησιν
 ἐνοικοῦσαν ἔχων, ὁ δι' ἀρετὴν τουτωνὶ πάντων λέγων
 καταπεφρονηκέναι, πλούτου, δόξης, τρυφῆς· καὶ τῶν ἄλλων.
 Ὅ δ' εἰς ὑπερηφανίαν ἐμπεσὼν, οὗτος εἶναι μοι δοκεῖ, ὁ
 70 πάντας ἐν οὐδενὶ τιθέμενος· ἀλλὰ τοῦ χείρονος ἀξιῶν, καὶ
 λόγου καὶ πράγματος· καὶ μόνος ὑπερκαθέζεσθαι τῶν ἄλλων·
 ἔστι δ' οὐ καὶ προῖστασθαι· καὶ πάνθ' ἑαυτῶν προσήκειν
 ἡγούμενος· καὶ πάντας ὑφ' αὐτῷ ποιεῖσθαι σπουδάζων· καὶ
 τοὺς ἄγαν σπουδαίους, ἐκόντας ὑποχωρεῖν καὶ τῆς αὐτοῦ

/Ἀκούσωμεν πάντες οἱ τὸν βόθρον ἐκφυγεῖν βουλόμενοι, ἐξ εὐχαριστίας
 πολλάκις τὸ πάθος τὴν νομὴν φιλεῖ προσλαμβάνεσθαι· ἀναιδῶν γὰρ ἐκ
 προοιμίων Θεὸν ἀρνεῖσθαι οὐχ ὑποτίθεται. Εἶδον εὐχαριστοῦντας τῷ Θεῷ
 στόματι, καὶ μεγαλαυχοῦντας τῷ φρονήματι· καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο σοφῶς ὁ
 Φαρισαῖος ἐκεῖνος εἰρηκῶς· Ὁ Θεός, εὐχαριστῶ σοι. [22.2a] Ὅπου πτώμα
 κατέλαβεν, ἐκεῖ ὑπερηφανία προεσκήνωσε· μηνυτὴς γὰρ τοῦ προτέρου τὸ
 δεύτερον. [22.2b] Ὑπόθου μοι εἶναι δώδεκα πάθη τῆς ἀτιμίας. Τινὸς
 τετιμημένου ἀκήκοα φήσαντος· Ἐὰν ἐν τούτων (λέγω δὴ τὴν οἴησιν) ἀγαπήσης
 θελήματι, ἐκεῖνο ἀναπληρώσει τὸν τόπον τῶν ἑνδεκα.

57 ματαιότης — ματαιότης] Eccl. 1, 2   60 ταπεινῶν — ὑψωθήσεται] Mt. 23, 12
 61 cf. Lc. 18, 9-14

62 παρέσχετο] *V^p. corr.*, παρέχετο *V^a. corr.*

75 διανοίας ἠπτάσθαι· ὅσγε, ἐπειδὴ τῶν τοιούτων ἀποτυγχάνη·
καὶ τὰ κατὰ γνώμην οὐ προχωροίη, οὐκ ἀγαπᾷ φέρειν
μετρίως· ἀλλὰ πάντ' ἄνω καὶ κάτω μετακινεῖ· καὶ νῦν μὲν,
ἑτέρω συσκευάζεται δόλους· καὶ μηχανὰς κατὰ τῶν μηδὲν
ἠδικηκότων συντίθησι· νῦν δὲ, τὰ τε ψευδῆ συμπλάττει, καὶ
80 τάληθῆ διατρέφει· καὶ ἐπιορκίαις ἔσθ' ὅπου προσχρηῖται· καὶ
ἴδια μὲν ἐνίοτε τὰ κοινὰ ποιεῖται· τὰ δὲ τῶν ἄλλων, τοῖς
κοινοῖς συνεισάγειν ἀνάγκην δίδωσι· καὶ πολλῶν τοιούτων
κακῶν παραίτιος ἐπειδὴν εἰς ἀρχὴν καταστῆ | δείκνυται· f. 107^v
τοιούτον ἐστὶν ἀνὴρ ὑπερηφανίαν νοσῶν.

85 [22.3a] Ὑψηλόφρων μοναχὸς, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ὠφέλειαν
προξενούσιν, ἀντιλέγειν πειρᾶται. Ὁ δὲ ταπεινόφρων, οὐδὲ
τοῖς χείροσιν ἀντιβαίνειν βούλεται. [21.3b] Οὐ ποτε κυπάριτος
ὑποκλίνεσθαι πέφυκεν· οὐδὲ μοναχὸς ὑψηλοκάρδιος,
ὑπακοῦσαι τινός. [21.3c] Ἀνὴρ ὑψηλοκάρδιος, πάντοτ' ἐν
90 ἅπασιν ἄρχειν ἐφίεται, ἄλλως γὰρ ζῆν οὐ προήρηται.
[22.3d] Εἰ Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, τίς τῶν αὐτῶν

[22.3a] Ὑψηλόφρων μοναχὸς ἀντιλέγει σφοδρῶς. Ὁ δὲ ταπεινόφρων οὐδαμῶς
ἀντιλέγειν ἐπίσταται. [22.3b] Οὐχ ὑποκλίνει κυπάρισσος εἰς γῆν περιπατεῖν·
οὐδὲ μοναχὸς ὑψηλοκάρδιος ὑπακοὴν κτήσασθαι. [22.3c] Ἀνὴρ ὑψηλοκάρδιος
τοῦ ἄρχειν ὀρέγεται· ἄλλως γὰρ, ὡς ἔτυχεν, ἀπολέσθαι εἰς τέλος οὐ δύναται·

77 ἄνω καὶ κάτω] Anax. Tes. 69, 21 Xen., Cyr. 1, 3, 4 Plat., Phaedo 111e l. 4

91 ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται] I Petr. 5, 5

τούτων φείσεται. [22.3e] Καὶ εἰ ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος, τίς τὸν τοιοῦτον ἀποκαθᾶραι δυνήσεται; [22.3f] Παιδεύμα μὲν ὑπερηφάνου, πτώμα. Ἄντι σκόλοπος δὲ, ὁ
95 δαίμων αὐτῷ καθίσταται· τῷ δὲ ἐγκαταλελειμένῳ, ἔκστασις ἐπακολουθεῖ· ἐν μὲν τοῖς προτέροις, πολλάκις καὶ ἄνθρωποι ὑπὸ ἀνθρώπων θεραπείαν εὔραντο· τὸ δὲ ἔσχατον, παρὰ ἀνθρώποις ἀνίατον.

[22.4a] Ὁ ἀποσειόμενος ἐλέγχους, τοῦ πάθους οὐδέποτε
100 ἐλεύθερος ἔσται· ὁ δὲ ἄσημος αὐτοῦς προσιέμενος, ὅσον οὐπω τοῦ δεσμοῦ λυθήσεται. [22.4b] Εἰ χωρὶς ἑτέρου πάθους, διὰ τούτου τίς μόνου τῶν οὐρανῶν ἐξέπεσε, ζητητέον μήπως καὶ χωρὶς ἑτέρας ἀρετῆς, ἐκ μόνης τῆς ταπεινοφροσύνης, ἀναβαίνειν εἰς οὐρανοὺς ἐνδέχεται. [22.4c] Ὑπερηφανία τοῖς
105 ἔχουσι, πλούτου τὲ ψυχῆς· καὶ πολλῶν ὑπὲρ ἀρετῆς ἰδρώτων ἀπωλείας πρόξενος ἀποδείκνυται. [22.4d] Ἐκέκραξαν καὶ οὐκ ἦν ὁ σώζων αὐτοῦς, Δαυῖδ ἔφη πού τῶν προφητῶν ὁ ἀκρότατος· πάντως ὅτι | μεθ' ὑπερηφανίας· καὶ πάλιν· ἐκέκραξαν πρὸς
Κυρίον καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν· ὅτι τὰς αἰτίας μεθ' ὧν
110 ἠῦχοντο, οὐκ ἀπέτεμον.

f. 108

[22.3e] μάλλον δὲ οὐ βούλεται. Ὑπερηφάνοις Κύριος ἀντιτάσσεται. Τίς λοιπὸν τούτους ἐλεῆσαι δύναται; Ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος. Καὶ τίς λοιπὸν τὸν τοιοῦτον ἀποκαθᾶραι δύναται; [22.3f] Παιδεύσις μὲν ὑπερηφάνῳ πτώμα· σκόλοψ δὲ δαίμων· ἐγκατάλειψις δὲ ἔκστασις. Καὶ τὰ μὲν πρότερα πολλάκις καὶ ἄνθρωποι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐθεραπεύθησαν· τὸ δὲ ἔσχατον παρ' ἀνθρώποις ἀνίατον. [22.4a] Ὁ ἀποσειόμενος ἐλεγχον, τὸ πάθος ἐσήμανεν· ὁ δὲ προσδραμῶν, τοῦ δεσμοῦ λέλυται. [22.4b] εἰ χωρὶς ἑτέρου πάθους τις διὰ τούτου καὶ μόνου τῶν οὐρανῶν κατέπεσε, ζητητέον μήπως καὶ δίχα ἀρετῆς ἑτέρας ἐκ ταπεινώσεως εἰς οὐρανοὺς ἀναβαίνειν ἐνδέχεται. [22.4c] Ὑπερηφανία ἐστὶ πλούτου καὶ ἰδρώτων ἀπώλεια· ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σώζων, πάντως, ὅτι μεθ' ὑπερηφανίας· ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν, πάντως, ὅτι τὰς αἰτίας καθ' ὧν ἠῦχοντο, οὐκ ἀπέκοπτον.

92/93 ἀκάθαρτος ... ὑψηλοκάρδιος] Prov. 16, 5 106/107 Ἐκέκραξαν — σώζων] Ps. 17, 42 108/109 ἐκέκραξαν — αὐτῶν] Ps. 17, 42

[22.5a] Τῶν σοφῶν τις ὑπερηφάνῳ τινὶ διαλεγόμενος, παρήνει μὴ κατὰ πάντων ἐκφέρεσθαι καὶ δικαιοῦν ἑαυτὸν, καὶ χεῖρας ἐπιβάλλειν ἐνίοις· καὶ σιαγόνας συνθλάῃ, καὶ τὰλλα ὅσα τοῖς ὑπερηφάνοις ἐσπούδασται κατὰ τῶν ὁμοιοπαθῶν, διὰ τὸ

115 ἐθέλειν ἄρχειν αὐτῶν. Πρὸς ὃν ἐκεῖνος τυφλώττων ἀπεκρίνατο· “Οὐκ εἰμὶ ὑπερήφανος. Ἀλλ’ ἔνεκα τοῦ μὴ καταφρονηθῆναι ὑφ’ ὅτουοῦν, τοιαῦτα ἐργάζομαι”. Ὁ δὲ πάνσοφος πρὸς αὐτόν· “Καὶ ποίαν φησὶν ἐναργεστέραν ἀπόδειξιν παρὰ σοῖς ἂν ἡμῖν τοῦ πάθους, ἢ τὸ τοιαῦτα ποιεῖν

120 καὶ πάσχειν, καὶ λέγειν οὐκ εἰμὶ ὑπερήφανος”; διὸ τοῖς τοιούτοις, ὠφέλιμον πάνυ, τὸ τῆς ὑποταγῆς καὶ τῆς ἀτιμοτέρας διαγωγῆς· πρὸς δὲ, καὶ ἡ τῶν ὑπὲρ φύσιν κατορθωμάτων τῶν πατέρων ἐπίδειξις, ἴσως γὰρ οὕτω γοῦν ἔσται τοῖς νοσοῦσι, μικρὰ τις σωτηρίας ἐλπίς. [22.5b] Ὡς ἔστιν

125 αἰσχύνῃ μεγίστη τὸ ἐπ’ ἀλλοτρίῳ κόσμῳ ἐπαίρεσθαι, οὕτω δήπου καὶ ἄνοια ἐσχάτη, ἐπὶ χαρίσμασι Θεοῦ, καλλωπίζεσθαι τε καὶ γαυριᾶν. [22.5c] Εἴ σοι πρὸ τῆς γενέσεως ἐξῆν ἐνεῖναι κατορθώματα, ἐπ’ ἐκείνοις ἄρα καὶ μόνοις ἐχορῆν ἐπαίρεσθαι, ἐπεὶ δ’ ἐκεῖνο τῶν ἀμηχάνων, λείπεται τῶν μετὰ τὴν γέννησιν,

[22.5a] Ἀδελφὸν ὑπερηφανευόμενον γέρον γνώστικώτατος πνευματικῶς ἐνουθέτησεν, ὃ δὲ τυφλώττων φησί· Συγχώρησον, πάτερ, οὐκ εἰμὶ ὑπερήφανος. Ὁ δὲ πάνσοφος γέρον πρὸς αὐτόν· Καὶ ποίαν, φησί, τέκνον, ἀπόδειξιν σαφεστέρην ταύτης παρέχεις ἡμῖν τοῦ πάθους, ἀλλ’ ἢ τὸ εἰπεῖν· Οὐκ εἰμὶ ὑπερήφανος; Πάνυ τοῖς τοιούτοις συνέρχεται ἡ ὑποταγή, καὶ παχυτέρα καὶ ἀτιμότερα διαγωγή· καὶ ἡ τῶν ὑπὲρ φύσιν τῶν πατέρων κατορθωμάτων ἀνάγνωσις· ἴσως κὰν οὕτως ἔσται τοῖς νοσοῦσι μικρὰ σωτηρίας ἐλπίς. [22.5b] Αἰσχύνῃ ἐπ’ ἀλλοτρίῳ κόσμῳ ἐπαίρεσθαι ἄνοια δὲ ἐσχάτη, ἐπὶ χαρίσμασι Θεοῦ φαντάζεσθαι. [22.5c] Ὅσα σοι κατορθώματα πρὸ τῆς σῆς γεννήσεως γεγόνασιν, ἐπὶ τούτοις μόνοις ἐπαίρου· τὰ γὰρ μετὰ γέννησιν ὁ Θεὸς ἐδώρησατο, ὡς περὶ καὶ τὴν γέννησιν· [22.5d] ὅσας ἐκτὸς τοῦ νοῦς ἀρετὰς κατώρθωκας, αὗται καὶ μόνοι σοῦ τυγχάνουσι· τὸν γὰρ νοῦν Θεὸς ὁ δωρησάμενος. [22.5e] Ὅσα ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐπεδείξω ἔπαθλα, ἐκ σῆς σπουδῆς καὶ μόνον γεγόνασι· τὸ γὰρ σῶμα, οὐ σόν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ ποίημα· [22.5f] μὴ θάρσει ἕως τὴν ἀπόφασιν δέξῃ, ὁρῶν ἐκεῖνον καὶ μετὰ τὴν ἐν τῷ νυμφῶνι κατάκλισιν χεῖρας καὶ πόδας δεσμούμενον, καὶ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον ἐξοριζόμενον· [22.5g] μὴ ὑψαυχένοι, γῆϊνος ὢν· πολλοὶ γὰρ καὶ ἐξ οὐρανῶν ἐρρίφησαν ἅγιοι καὶ ἄλλοι τυγχάνοντες. /

- 130 Θεῶ τὰς αἰτίας προσομολογεῖν, ὁ γὰρ τὴν πνοὴν δεδωκώς,
καὶ τᾶλλα σοὶ ἐχαρίσατο. [22.5d] Ὅσας πάλιν ἐκτὸς τοῦ νοῦ
κατώρθωσας ἀρετὰς, αὐταὶ καὶ μόναι σοὶ εἶναι ὀφείλουσι, τὸν
γὰρ νοῦν, ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο. [22.5e] Ὅσους ἐκτὸς τοῦ
σώματος ἄθλους | ἠγώνησαι, ἐκ μόνης τῆς σαυτοῦ σπουδῆς f. 108^v
- 135 νόμιζε γεγονέναι, τὸ γὰρ σῶμα οὐ σόν· ἀλλὰ Θεοῦ ποίημα·
ὥστε εἰ οὐκ ἐκεῖνα σὰ, πῶς ταῦτα μεμεστωμένα· πάσης
ὑπεροψίας καὶ ὑπερηφανίας, μᾶλλον δὲ ἀναισθησίας κρίνεις
σά. [22.5f] Μὴ θάρσει ἕως οὗ τὴν ἀπόφασιν δέξῃ, ὁρῶν
ἐκεῖνον, τὸν μετὰ τὴν ἐν τῷ νυμφῶνι κατάκλισιν, χειρὰς καὶ
- 140 πόδας δεσμούμενον καὶ εἰς τὸ ἐξώτερον ἀποπεμπόμενον πῦρ.
[22.5g] Μὴ ὑψαύχην ἔσο, γήϊνος ὢν, πολλοὶ γὰρ καὶ ἐξ
οὐρανῶν ἐρρίφησαν ἄυλοι ὄντες. Ὅταν χώραν ὁ δαίμων ἐν
τοῖς ὑπερηφάνοις λάβῃ, τότε αὐτοῖς καθ' ὑπνοὺς ἢ καὶ ὕπαρ,
ὡς ἐν σχήματι δῆθεν ἀγγέλου ἢ καὶ μάρτυρος τινὸς
- 145 ἐπιφαινόμενος, μυστηρίων ἀποκαλύψεις, καὶ χαρισμάτων
δωρεὰς χορηγεῖ· ἵνα διὰ τούτων ἀπατηθέντες, καὶ αὐτῶν
ἐκπέσωσι τῶν φρενῶν. [22.5h] Εἰ καὶ μυρίους θανάτους ὑπὲρ
Χριστοῦ ὑπομενοῦμεν, οὐπω τὸ ὀφειλόμενον ἀποδεδωκότες

/ Ὅταν χώραν ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ἐργάταις ὁ δαίμων λήψεται τότε ἂν τοῖς κατὰ
τοὺς ὑπνοὺς, ἢ καὶ καθ' ὑπαρ ὡς ἐν σχήματι δῆθεν ἀγίου ἀγγέλου, ἢ καὶ
μάρτυρός τινος ἐπιφαινόμενος, μυστηρίων αὐτοῖς ἀποκάλυψιν, ἢ χαρισμάτων
δωρεὰν ἐπιδίδωσιν, ἵνα ἀπατηθέντες οἱ τάλανες τελείως τῶν φρενῶν
ἐκπέσωσιν. Εἰ καὶ μυρίους θανάτους ὑπὲρ Χριστοῦ ὑπομείνωμεν, οὐδὲ οὕτως τὸ
δέον ἀνεπληρώσαμεν· ἄλλο γὰρ αἷμα Θεοῦ, καὶ ἕτερον αἷμα δούλων, κατὰ τὸ
ἀξίωμα, καὶ οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν· συζητοῦντες ἑαυτοὺς ἀεὶ, καὶ ἀνακρίνοντες
πρὸς τοὺς πρὸ ἡμῶν πατέρας καὶ φωστῆρας, μὴ παυσώμεθα, καὶ τότε
εὐρήσομεν ἑαυτοὺς μὴδὲ ὄλως ἴχνος ἀκριβοῦς πολιτείας πατήσαντας· μὴδὲ τὸ
ἐπάγγελμα ὁσίως τηρήσαντας· ἀλλ' ἔτι ἐν τῇ κοσμικῇ καταστάσει
διατρίβοντας. Μοναχὸς κυρίως ἐστὶν ἀμετεώριστον ὄμμα ψυχῆς, καὶ ἀκίνητος
σώματος αἴσθησις. Μοναχὸς ἐστὶν ὁ τοὺς πολεμίους, δίκην θηρῶν,
προσκαλούμενος, καὶ ἐρεθίζων ἐν τῷ φεύγειν ἀπ' αὐτοῦ. Μοναχὸς ἐστὶν
ἀδιάστατος ἕκστασις, καὶ λύπη ζωῆς. Μοναχὸς ἐστὶν ὁ ποιωθεὶς ταῖς ἀρεταῖς,
ὡς ἄλλος ταῖς ἡδοναῖς. Μοναχὸς ἐστὶν ἄληκτον φῶς ἐν ὀφθαλμῷ καρδίας.
Μοναχὸς ἐστὶν ἄβυσσος ταπεινώσεως, ἐν αὐτῇ πᾶν πνεῦμα κρημνίσας καὶ
ἀποπνίξας.

140 τὸ ... πῦρ] Eph. Syr., *Int. et Res.* p. 87, l. 12 Theo. Stu., *Ser. Cat.* 102 p. 122, l. 16

131 ὑψαύχη] ὑψαύχην

150 ἐσόμεθα, ἄλλο γὰρ αἷμα Θεοῦ σαρκὶ παθόντος δι' ἡμᾶς· καὶ
ἕτερον αἷμα δούλων πεπραμένων ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας.

[22.6a] Λήθην πταισμάτων, τύφος ἐργάζεται. Ἡ ἐκείνων δὲ
μνήμη, ταπεινοφροσύνη γεννᾷ. [22.6b] Ὑπερηφανία, ἐσχάτη
πενία ψυχῆς ἀναπέθει συζῆν· πλοῦτον μὲν φανταζομένη καὶ
φῶς οἰομένη κατέχειν, ἐν βαθυτάτῳ δὲ σκότῳ διαπορευομένη.
155 [22.6c] Ὑπερήφανος μοναχὸς, εὐμόρφῳ ἔοικε ροιᾷ·
ἐπιφερούση μὲν ἔξωθεν τὸ τεργνόν· ἐντὸς δ' ὑποκρυπτούση τὸ
σεσηπὸς καὶ ἀηδές. [22.6d] Ὑπερήφανος μοναχὸς, ἀντὶ
δαίμονος, ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς αὐτῷ συνοῦσι καθέστηκεν, ὑπὸ
τύφου καὶ ἀλαζονείας οὐδενὸς ἑτέρου του παροτρύνοντος,
160 ταραχὰς οὐ προσηκούσας αὐτῷ τε καὶ κείνοις προμνώμενος. |

[22.7a] Ἐναντίον τῷ φωτὶ τὸ σκότος· ἀλλότριος δὲ καὶ ὁ f. 109
ὑπερήφανος, καὶ πόρῳ παντοίας ἀρετῆς. [22.7b] Ἐν
ὑπερηφάνων καρδίαις, ἐντίκτονται βλασφημίας νοήματα·
ἐντεταπεινωμένων δὲ ψυχαῖς, οὐράνια καὶ ὑψηλὰ θεωρήματα.
165 [22.7c] Ὡσπερ τὴν μὲν ἐπιστήμην τοῦ κλέπτειν ἐπαινώσιν οἱ
φῶρες, τοὺς δὲ ὁμοίους αὐτοῖς, μισοῦσι καὶ ἀποστρέφονται,

[22.6a] Λήθην πταισμάτων τύφος ἐργάζεται· ἐκείνων γὰρ μνήμη
ταπεινοφροσύνης πρόξενος. [22.6b] Ὑπερηφανία ἐστὶν ἐσχάτη πενία ψυχῆς·
πλοῦτον ἐν σκοτεῖα οἰομένη οὐ μόνον προβαίνειν οὐκ ἔα ἢ μιὰ, ἀλλὰ καὶ τοῦ
ὑψους ἀπορῥίπτει. [22.6c] Ὑπερηφανία ἐστὶ ροιᾷ ἔσωθεν σεσηπυῖα, ἔξωθεν δὲ τῇ
ῶρα ἀποστίλβουσα. [22.6d] Μοναχὸς ὑπερήφανος οὐ δεηθήσεται δαίμονος·
αὐτὸς γὰρ λοιπὸν ἑαυτῷ δαίμων καὶ πολέμιος γέγονεν· ἀλλότριον μὲν τοῦ
φωτὸς τὸ σκότος· ἀλλότριος δὲ καὶ ὑπερήφανος παντοίας ἀρετῆς. [22.7b] Ἐν
ὑπερηφάνων καρδίαις γεννηθήσονται βλασφημίας ῥήματα· ἐν ταπεινῶν δὲ
ψυχαῖς, οὐράνια θεωρήματα. [22.7c] Βδελύττεται ἥλιον κλέπτῃς, ὑπερήφανος δὲ
πραεῖς ἐξουδενώσει.

159 ἑτέρου του] ἑτέρου του 159/160 δενὸς – προμνώμενος] V

οὕτω καὶ μοναχὸς ὑπερήφανος· τῷ μὲν ταῦτὰ καὶ ἄλλους
ἐπιτηδεύειν, ἀγάλλεται. Τῷ δ' ἐνώπιον αὐτοῦ ἐνίους
ὑπερηφανεύεσθαι, βλελύττεται τε καὶ ἀποστρέφεται. Ὡσπέρ
170 που καὶ τούναντίον· τὸν μὲν τῶν πραέων καὶ ἀκτημόνων καὶ
ἡσυχίων τρόπον, ἐχθρὸν ἑαυτοῦ ἡγούμενος, ἀδήλως μισεῖ·
φανερώς δὲ πρὸς τὴν οἰκείαν βούλησιν ὑπερετούμενόν τε καὶ
θεραπεύοντα, καὶ σφόδρα προσίεται καὶ ἀγαπᾷ.
[22.7d] Ἐλαθον ἑαυτοὺς οὐκ οἶδ' ὅπως οἱ πλείστοι τῶν
175 ὑπερηφάνων, ἀπαθεῖς ἡγούμενοι, ἀλλὰ γε ἤδη πρὸς τῷ τέλει
τοῦ βίου γενόμενοι, τὴν ἑαυτῶν πενίαν τοῦ πνευματικοῦ
χαρίσματος καὶ ἄνοιαν, ἐναργῶς κατείδον. [22.7e] Κατείληφά
ποτε τὴν ἀκέφαλον ταύτην, μᾶλλον δὲ τὴν σκοτεινὴν περὶ τὸ
φῶς, τὴν τῆς ὑπερηφανίας λέγω πλάνην, τῇ ιδιορρυθμίᾳ
180 στηριζομένην, καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς κενοδοξίας τῆς οἰκείας
ὄχουμένην μητρὸς· ἅς καὶ πεδήσας δεσμῶ ὑπακοῆς καὶ
εὐτελείας, ἐξετασμῶ καθυπέβαλον, πείθων, τὴν τε γέννησιν
καὶ τὴν ἰσχὺν ὑποδειξαί μοι· αἶ δ' αὐτίκα ἀνερευθριάστως τὲ
καὶ ἀνέδην, οὕτωςί πως ἤρξαντο λέγειν. Ὁ πεσὼν ἐωσφόρος
185 τοαπαρχῆς. γεγένηκέ τε ἡμᾶς, καὶ ἰσχὺν κατὰ μόνων ἔδωκε

[22.7d] Ἐλαθον, πῶς οὐκ οἶδα, ἑαυτοὺς ὑπερηφάνων πλείστοι καὶ δόξαντες
ἀπαθεῖς εἶναι, τὴν οἰκείαν πενίαν ἐν ἐξόδῳ ἐωράκασιν. Ὁ ταύτη ἀλοὺς Κυρίου
δεηθήσεται· ματαία γὰρ παρ' ἐκείνῳ σωτηρία ἀνθρώπων. [22.7e] Κατείληφά που
τὴν ἀκέφαλον πλανῆτιν πέλουσαν ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς
οἰκείας μητρὸς ὄχουμένην· ἅς παγιδεύσας δεσμῶ ὑπακοῆς, καὶ μαστιγι
εὐτελείας μαστιγώσας, τὴν ἐν ἐμοὶ αὐτῶν εἴσοδον ἐξήταζον λέγειν· διὸ καὶ
μαστιζόμεναι ἔλεγον· Ἡμεῖς ἀρχὴν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ γέννησιν· ἄρχουσαι γὰρ καὶ
γεννήτριαί πάντων τῶν παθῶν καθεστήκαμεν· πολεμεῖ δὲ ἡμᾶς οὐ μετρίως
συντριμμὸς καρδίας ἐν ὑποταγῇ τικτόμενος· ἄρχεσθαι γὰρ ὑπ' οὐδενὸς
σεσυνηθήκαμεν. Διὸ καὶ ἐν οὐρανοῖς ἄρχουσαι γεγонуῖαι, ἐκεῖθεν
ἀπεστατήσαμεν· διὸ καὶ πάντων συλλήβδην εἰπεῖν, τῶν ἀντιπραττόντων τῇ
ταπεινοφροσύνῃ, ἡμεῖς γεννήτριαί· πάντα γὰρ τὰ ἐκείνη συνεργοῦντα, ἡμῖν
ἀντίκεινται. Πλὴν ἐν οὐρανῷ ἰσχύσαμεν, καὶ ποῦ ἀπὸ προσώπου ἡμῶν φεύξει;
Ἡμεῖς πολλάκις ἐπ' /

168/169 Τῷ - αὐτοῦ] *Vⁿ.corr.*, τῷ δ' ἐνώπιον? ἑαυτοῦ *V^a.corr.*

τῶν ὑπερηφάνων· καὶ βλάβην οὐ τὴν τυχοῦσαν |
 προξενούμεν αὐτοῖς, ὀργὴν γὰρ καὶ καταλαλιὰν· καὶ πικρίαν· f. 109^v
 καὶ θυμόν· καὶ κραυγὴν καὶ βλασφημίαν· καὶ ὑπόκρισιν καὶ
 μῖσος, καὶ φθόνον καὶ ἀντιλογίαν, καὶ αὐτονομίαν καὶ
 190 ἀπειθειαν· καὶ τὰλλα τὰ τοιαῦτα πείθομεν κρατεῖν κατ' αὐτῶν
 καὶ τούτοις τὸν αἰῶνα περαίνειν, οὐ γὰρ ἄλλως ἡμῖν ἔξεστιν
 εἰς τὸ τῆς ὑπερηφανίας βάραθρον τοὺς ὑπερηφάνους
 ἐμβαλεῖν, ἢ τοιαῦτα μηχανωμένους. [22.7f] Ταπεινώσωμεν
 τοίνυν ἑαυτοὺς ἀδελφοί· καὶ τῷ τὴν μίαν ῥάπισαντι παρειὰν
 195 καὶ τὴν ἑτέραν παράσχωμεν· καὶ ὄνειδισμοὺς καὶ ὕβρεις καὶ
 συκοφαντίας, γενναίως ἐνέγκωμεν ἵνα τῷ δι' ἡμᾶς παθόντι
 Χριστῷ, μετὰ παρρησίας φαιδραῖς λαμπάσιν ὑπαντήσωμεν,
 καὶ τὸν νυμφῶνα σὺν ταῖς φρονίμαις παρθένοις εἰσελθῶμεν·
 καὶ τοῦ καινοῦ ἐκείνου ποτηρίου ἐμφορηθῶμεν, ὃ τοῖς
 200 μαθηταῖς ὁ Δεσπότης ἐν τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ, πιεῖν
 ἐπηγγείλατο, ᾧ ἡ δόξα <εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.>

[22.8a] Εἰς ὅσον ἦκει κακίας ὁ τὰς ὀφρῦς ἀνεσπακῶς καὶ
 ὑπερηφανίαν κεκτημένος, ἐνταῦθα που δι' ὀλίγων ἡμῖν
 ἀποδίδονται· τῷ δὲ ταύτης ἀπωκισμένῳ τῆς ἱερᾶς ταυτησί
 205 καὶ σωτηριώδους κλίμακος, ἢ δευτέρα πρὸς τῇ εἰκάδι
 βαθμίδᾳ ἀποκεκλήρωται· διὸ ταύτης ἐπιβαίνειν
 σπουδάσωμεν ἅπαντες ἀμφοῖν ποδοῖν τὸ λεγόμενον· τῆς
 ὑπερηφανίας ἀφιστάμενοι καὶ πρὸς τὸ ὕψος τῆς
 ταπεινοφροσύνης ἀνιστώμενοι.

/ ἀτιμίας, καὶ ὑπακοῆ, καὶ ἀοργησία, καὶ ἀμνησικακία, καὶ διακονία
 ἐπακολουθεῖν πεφύκαμεν· ἡμῶν ἕκγονα πτώματα πνευματικῶν· ὀργή,
 καταλαλιά, πικρία, θυμὸς, κραυγή, βλασφημία, ὑπόκρισις, μῖσος, φθόνος,
 ἀντιλογία, ἰδιορυσμία, ἀπειθεια. [22.7f] Ἔν ἐστι καὶ μόνον ἐν ᾧ ἐπιχειρεῖν οὐκ
 ἔχομεν δύναμιν· καὶ τοῦτό σοι μαστιζόμεναι λέγομεν· Ἐὰν ἑαυτὸν ἐνώπιον
 Κυρίου εἰλικρινῶς καταμέμψη, ἡμᾶς ὡς ἀράχνην λελογίση. Ἴππος μὲν γὰρ, ὡς
 ὀρᾶς, ὑπερηφανίας κενοδοξία, ἐφ' ἣν ἐπιβέβηκα· ἡ δὲ ὁσία ταπεινώσις, καὶ
 αὐτομεμψία καταγελάσσονται ἵππου καὶ τοῦ ἐπιβάτου αὐτοῦ· τὴν ἐπινίκιον
 ᾠδὴν ἐνηδόνως ἄδουσαι· Ἄισωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον
 καὶ ἀναβάτην ἔρῳψεν εἰς θάλασσαν, καὶ ἄβυσσον ταπεινώσεως.

194/195 cf. Mt. 5, 39, Lc. 6, 29

[23.1a] Μάθωμεν τοίνυν ὡς ἡ τῆς ὑπερηφανίας ῥίζα, καὶ τὸν
 τῆς βλασφημίας κλάδον ἐκφέρει· διόπερ ἀναγκαῖον καὶ
 τοῦτον εἰς μέσον παραγαγεῖν· καὶ τινα καὶ περὶ αὐτῆς κατὰ τὸ
 5 ἡμῖν ἐγχωροῦν εἰπεῖν. Χαλεπὸς μὲν αὐτὸς οὗτος καθ' ἑαυτὸν ὁ
 τῆς βλασφημίας ὄφιος καθέστηκε, διὰ τὸ μὴ δ' εὐχερῶς
 ἐκφρασθῆναι, ἢ στηλιστευθῆναι πνευματικῶ δύνασθαι
 ἰατρῶ· ὥστε καὶ πολλοῖς ἤδη πολλάκις ἀνελπιστίαν ἐμβαλεῖν
 καὶ ἀπόγνωσιν· καὶ καθάπερ σκώληξ ἐν ξύλῳ σαθρῶ, τὴν
 10 ἐλπίδα πᾶσαν αὐτῶν ἐξαναλώσας· οὐ μέντοι γε τοῖς
 κρείττοσιν ἐφάνη δυσκαταγώνιστος. Οὐδὲ τοῖς τῶν ἄλλων
 ἀμαρτημάτων προϋσταμένοις τεταγμένος· ἀλλ' ἔξω που τοῦ
 καταλόγου τούτου ἔκριναν ὄντα· καθὰ καὶ ἡμῖν ἤδη νῦν
 ἀποδειχθήσεται· τῷ γὰρ ἀλάστορι τούτῳ, φίλον ἐξ ἔθους, καὶ
 15 παρ' αὐτὰς τὰς ἀγίας συνόδους καὶ τὰς αἰδεσίμους καὶ
 μυστηριώδεις ἡμέρας, πείθειν ἐνίους δυσφημεῖν καὶ εἰς αὐτὰ
 τὰ τελούμενα. Ὅπερ οὐκ ἂν ἐξ ἡμετέρας ἐγίγνετο διανοίας, εἰ
 μὴ ἐκ τῆς σατανικῆς ἐπηρείας ἐπῆν τὸ αἴτιον· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν

Περὶ τῶν ἀνεκφράστων λογισμῶν τῆς βλασφημίας

[23.1a] Χαλεπῆς ῥίζης καὶ μητρὸς χαλεπώτατον ἀπόγονον εἶναι ἐν τοῖς
 φθάσασιν ἀκηκόαμεν, λέγω δὴ τῆς μιαρᾶς ὑπερηφανίας ἀρόητον τῆς
 βλασφημίας ἀπόγονον· διὸ ἀναγκαῖον αὐτὸν εἰς μέσον ἀχθῆναι· οὐ γὰρ τῶν
 τυχόντων, ἀλλὰ γε καὶ πολὺ πάντων χαλεπώτερος ἐχθρὸς καὶ πολέμιος
 καθέστηκε, καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον οὐδὲ εὐχερῶς ἐκφρασθῆναι καὶ
 ἐξομολογηθῆναι, ἢ στηλιτευθῆναι πνευματικῶ ἰατρῶ δυνάμενος. Διὸ καὶ
 πολλοῖς πολλάκις ἀπόγνωσιν καὶ ἀνελπιστίαν ἐγέννησεν· ὥσπερ σκώληξ ἐν
 ξύλῳ, πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἐλπίδα ἐξαναλώσας ὁ ἀνόσιος. Οὗτος τοίνυν, οὗτος ὁ
 παμμίαρος φιλεῖ πολλάκις παρ' αὐτὰς τὰς ἀγίας συνάξεις, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν
 φρικτὴν τῶν μυστηρίων ὥραν δυσφημεῖν τὸν Κύριον, καὶ τὰ τελούμενα ἅγια.
 Ὅθεν μάλιστα καὶ μανθάνομεν σαφῶς μὴ οὔσαν τὴν ἡμετέραν ψυχὴν τὴν τὰ
 ἄθεσμα, καὶ ἀκατάληπτα ἐκεῖνα, καὶ ἀρόητα λόγια ἐνδοθεν φθεγξαμένην·
 ἀλλὰ τὸν μισόθεον δαίμονα τὸν ἐκ τῶν οὐρανῶν δραπετεύσαντα· διὰ τὸ κάκεῖ
 τὸν Κύριον βλασφημίας τῷ δοκεῖν βαλεῖν /

ταῦτῳ χαίρειν τὲ ἅμα τοῖς τελουμένοις καὶ καταγινώσκειν
 20 αὐτῶν· καὶ θεία μὲν αὐτὰ καὶ λαμπρὰ νομίζειν, εἶτα καὶ τὰς
 χεῖρους περὶ αὐτῶν δόξας ἀναπολεῖν, καὶ δέχεσθαι μὲν τὸν
 οὐράνιον ἄρτον ἀσμένως καὶ μεθ' ὑποστολῆς. Πάλιν δ' ὥσπερ
 ἐκ μεταμέλου, κοινὸν αὐτὸν καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν |
 οἰκονομίαν καὶ πάντα μυστήρια τίθεσθαι· ὧ δῆλον, τοῦ f. 110^v
 25 μισοκάλου δαίμονος τυγχάνειν τὰ τοιαῦτα διανοήματα, τὰς
 ἀγαθὰς τῶν ἀνθρώπων διαφθείροντος δόξας, ἢ πειρωμένου,
 τοσοῦτους δὲ ἤδη καὶ πολλάκις ὁ ἀπατεῶν οὗτος καὶ
 ψυχοφθόρος ἐς τοσοῦτον ἠπάτησε καὶ διέφθειρεν, ὥστε καὶ
 δυσεξαγόρευτον αὐτοῖς ποιῆσαι καὶ δυσαπόνιπτον τὸν
 30 τοιοῦτον λογισμόν. Πολλάκις γὰρ ἐνίοις καὶ συνεγήρασε καὶ
 συνετελεύτησεν. Οὐδὲν γὰρ οὕτω τοῖς δαίμοσιν ἰσχυρὸν, ὡς
 τὸ τούτους ἀνεξαγορεύτους ἐν τῇ ἑαυτῶν καρδίᾳ τρέφειν καὶ
 ἀποκρύπτειν. Μηδεὶς τοίνυν ἑαυτὸν αἴτιον τῆς τοιαύτης
 βλασφημίας εἶναι λογίζεσθω. Ὁ γὰρ καρδίας καὶ νεφροῦς
 35 ἐξετάζων Θεός, οἶδεν οὐκ ἡμῶν ὄντα τὰ τοιαῦτα διανοήματα·
 ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅπερ ἔφην, δαιμόνων εἰσὶν ὑποθῆκαι καὶ
 ὑπομνήματα. Τὸ δὲ μὴ τὰ τοιαῦτα ἐξαγορεύειν βούλεσθαι καὶ

/ Εἰ γὰρ ἐμοὶ οἱ ἄσμενοι ἐκεῖνοι καὶ ἀπρεπεῖς λόγοι, πῶς τὸ δῶρον δεξάμενος
 προσκυνῶ; Πῶς λοιδορεῖν καὶ εὐλογεῖν δύναμαι; Πολλοὺς ὁ ἀπατεῶν οὗτος καὶ
 ψυχοφθόρος εἰς ἕκστασιν φρενῶν ἤγαγε πολλάκις· οὐδεὶς γὰρ ἕτερος λογισμὸς
 οὕτως δυσεξαγόρευτος, ὡς αὐτὸς καθέστηκε· διὸ πολλάκις τοῖς πολλοῖς καὶ
 συνεγήρασεν· Οὐδὲν γὰρ οὕτως τοῖς δαίμοσι καὶ τοῖς λογισμοῖς ἰσχὺν καθ'
 ἡμῶν δίδωσιν ὡς τὸ τούτους ἀνεξαγορεύτους ἐν τῇ καρδίᾳ σιτίζεσθαι καὶ
 ἀποκρύπτεσθαι· μηδεὶς ἐπὶ λογισμοῖς βλασφημίας αὐτὸν αἴτιον εἶναι
 λογίσοιτο· καρδιογνώστης γὰρ ἐστὶν ὁ Κύριος, καὶ ἐπίσταται, οὐχ ἡμῶν, ἀλλὰ
 τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν εἶναι τὰ τοιαῦτα ῥήματα. /

παραχρήμα λαμβάνειν ἴασι, τῆς ἡμετέρας ῥαθυμίας καὶ
ἀβουλίας, μᾶλλον δὲ καὶ ἐσχάτης ἀνοίας τεκμήριον. Οὐκ οἶδα
40 δ' εἰ καὶ τιμωρίας διατοῦτο ἀλλότριον· ὥσπερ δὲ τὸ μεθύειν
τοῦ προσκόπτειν αἰτιὸν ἐστίν, οὕτω καὶ τὸ ὑπερηφανεύεσθαι,
τῶν οὐκ ἐνδεχομένων αἰτίων λογισμῶν. Ὡσθ' ἔνεκα μὲν τοῦ
προσκόπτειν, ἀνέγκλητος δήπουθεν ὁ προσκόψας· διὰ δὲ τὸ
μεθύειν, πάντως οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται.

45 [23.2a] Ἐν προσευχῇ πολλάκις ἵσταμένοις ἡμῖν, οἱ ἀκάθαρτοι
λογισμοὶ ἐπανεστήσαν. Τῆς δὲ προσευχῆς τελεσθείσης, εὐθύς
ἀπεχώρησαν· τοῖς γὰρ μὴ μαχομένοις, αὐτοῖς οὐκ εἰώθασιν
μάχεσθαι. [23.2b] Οὐ μόνον εἰς τὰ θεῖα ὁ κάκιστος | δαίμων f. 111
βλασφημίας βλασφημεῖ, ἀλλὰ καὶ αἰσχροὺς τινὰς λογισμοὺς
50 ἡμῖν ὑποβάλλει καὶ ἀπρεπεῖς. Ἴν' ἢ τὴν προσευχὴν
καταλείψωμεν, ἢ ἑαυτῶν ἀπογνῶμεν. [23.2c] Πολλοὺς μὲν τῆς
προσευχῆς ἀπέστησε· πλείους δὲ τῶν μυστηρίων ἐστέρησεν.
Οὐκ ὀλίγων δὲ καὶ τὰ σώματα διὰ νηστείας λύπη κατέτηξεν·
ἐνίους δὲ καὶ αὐτῇ τῇ λύπῃ συνέθλασεν· ἴστω δήπουθεν
55 ἀκριβῶς μὴ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν αἰτίαν εἶναι τῶν τοιούτων
πονηρῶν λογισμῶν, ἀλλὰ τὸν ἀκάθαρτον δαίμονα, τὸν καὶ
τῷ δεσπότη τολμήσαντα εἰπεῖν, ταῦτα σοι πάντα δώσω, ἐὰν
πεσῶν προσκυνήσης μοι· διὸ καὶ ἡμεῖς ἐξουθενοῦντες αὐτὸν,
καὶ μηδοτιοῦν τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα, εἰς μέτρον ἀμαρτίας

/ Τὸ μεθύειν αἰτιὸν τοῦ προσκόπτειν· καὶ τὸ ὑπερηφανεύεσθαι, αἰτιὸν τῶν
ἀπρεπῶν λογισμῶν, καὶ ἐκ μὲν τοῦ προσκόπτειν ἀναίτιος ὁ προσκόψας, ἐκ δὲ
τοῦ μεθύειν πάντως τιμωρηθήσεται. [23.2a] Ἐν προσευχῇ σταθέντων ἡμῶν οἱ
ἀκάθαρτοι καὶ ἄρρητοι λογισμοὶ ἐκεῖνοι ἐπανεστήσαν· καὶ τὴν προσευχὴν
πληρωσάντων, εὐθέως ὑπεχώρησαν· τοῖς γὰρ μὴ μαχομένοις αὐτοῖς οὐ
φιλοῦσιν μάχεσθαι. [23.2b] Οὐ μόνον τὸ θεῖον, καὶ τὰ θεῖα πάντα ὁ ἄθεος
βλασφημεῖ, ἀλλὰ αἰσχροτάτους τινὰς καὶ ἀπρεπεῖς λόγους ἐν ἡμῖν φθέγγεται·
ἵνα ἢ τὴν προσευχὴν καταλείψωμεν, ἢ ἑαυτῶν ἀπογνῶμεν. [23.2c] πολλοὺς μὲν
τῆς προσευχῆς ἀνέκοψε, ὁλοὺς δὲ τῶν μυστηρίων ἀπεχώρησε· τινῶν μὲν τὰ
σώματα τῇ λύπῃ κατέτηξεν· ἄλλους δὲ διὰ νηστείας δεδάμακεν ὁ πονηρὸς
οὗτος καὶ ἀπάνθρωπος τύραννος· καὶ οὐδεμίαν αὐτῆς τῆν ἄνεσιν δέδωκεν· οὐ
μόνον τοῖς κατὰ κόσμον, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὸν μοναδικὸν βίον μετερχομένοις
τοῦτο ἀπεργασάμενος, μηδεμίαν αὐτοῖς λοιπὸν σωτηρίαν ἔχειν ὑποτιθέμενος,
ἀλλὰ καὶ ἀπίστων καὶ Ἑλλήνων πάντων ἐλεεινοτέρους εἶναι ἀποφαινόμενος.
Ὁ πνεύματι βλασφημίας ὀχλούμενος, καὶ τούτου ἀπαλλαγῆναι βουλόμενος /

60 ἡγούμενοι, θαρρόύντως, τοῦτον ἀποκρουώμεθα λέγοντες,
 ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ· Κύριον τὸν Θεὸν μου προσκυνήσω· καὶ
 αὐτῷ μόνῳ λατρεύσω· ἐπὶ δὲ τὴν σὴν κεφαλὴν, ἐπιστρέψοι ὁ
 πόνος· καὶ ἐπὶ τὴν κορυφὴν, ἡ βλασφημία σου προχωρήσοι· ὁ
 τοίνυν ἐκτὸς τοῦ προειρημένου τρόπου, τῷ τῆς βλασφημίας
 65 δαίμονι ἀντιλέγειν ἐπιχειρῶν, ὁμοίός ἐστι τῷ ταῖς ἑαυτοῦ
 χερσὶν ἀστραπὴν κατασχεῖν πειρωμένῳ, ἢ τοῖς οἰκείοις
 δακτύλοις ἡλιακὴν ἀκτῖνα περισφίγξαι. Πῶς γὰρ ἂν εἰς
 πάλιν ἔλθοι τις καὶ συμπλοκὴν, ἢ λόγων ἀμιλλαν, τῷ δίκην
 ἀνέμου προΐοντι, καὶ ῥοπῆς ἔχοντι τὸν λόγον ὀξύτερον·
 70 πάντες γὰρ οἱ ἐξ ἀνθρώπων ἄλλοι ἄλλων πολέμιοι
 καθιστάμενοι, καὶ ἴστανται παρὰ τὴν μάχην, καὶ
 προσμένουσι τοὺς ἀνταγωνιστάς. Ὁ δὲ τοῦ κοινοῦ γένους
 πολέμιος καὶ ἀλάστωρ, ἐκ τὰφανοῦς βάλλων, | ἅμα τῷ f. 111^v
 προσβῆναι, ἀπέπτῃ· καὶ ἅμα τῷ φανῆναι, μετὰ τῶν
 75 οὐκέτ' ὄντων εὐρέθη. Οὐ γὰρ αἰσθητοῖς ὑποπίπτει τοῖς
 ὀφθαλμοῖς· οὐδ' ἀνθρωπίνοις ὁμοίως χεῖλεσι καὶ τοῖς ἄλλοις
 φωνητικοῖς ὀργάνοις, τὰ παρ' ἑαυτοῦ μεταδίδωσιν· ἀλλὰ
 νόημα ταχύτερον ἢ νοῆσαι ἐγχωρεῖ, τοῖς ἀνθρώποις ἐνίησι,

/ ἐπιγνώτω ἀκριβῶς, μὴ τὴν ψυχὴν τὴν ἑαυτοῦ αἴτιον εἶναι τῶν τοιούτων
 λογισμῶν, ἀλλὰ αὐτὸν ἀκάθαρτον δαίμονα, τὸν ποτε πρὸς Κύριον λέγοντα·
 Ταῦτα πάντα σοι δώσω, εἰ ἂν πεσὼν προσκυνήσης μοι. Διὸ καὶ ἡμεῖς
 ἐξουθενοῦντες αὐτόν, καὶ μηδὲν τὰ παρ' αὐτοῦ λογιζόμενα εἰς μέτρον
 ἔχοντες, εἴπωμεν· Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, Κύριον τὸν Θεὸν μου
 προσκυνήσω, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσω. Σοῦ δὲ ἐπιστρέψει ὁ πόνος καὶ ὁ λόγος
 ἐπὶ τὴν κεφαλὴν σου, καὶ ἐπὶ τὴν κορυφὴν σου, ἡ βλασφημία σου καταβήσεται
 ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ὁ ἐκτὸς τοῦ προειρημένου τρόπου τὸν τῆς
 βλασφημίας δαίμονα παλαῖσαι βουλόμενος, ὁμοίός ἐστι τῷ ἐν ταῖς αὐτοῦ
 χερσὶν ἀστραπὴν κατασχεῖν δοκιμάζοντι· πῶς γὰρ καὶ καταλήψεται, ἢ
 ἀντείπη, ἢ παλαῖση τῷ ἐξαίφνης ἐν τῇ καρδίᾳ δίκην ἀνέμου παρερχομένῳ καὶ
 ῥοπῆς, τάχιστα τὸν λόγον λέγοντι, καὶ εὐθέως ἀφαντουμένῳ; Πάντες γὰρ οἱ
 πολέμιοι καὶ ἴστανται, καὶ προσπαλαίουσι, καὶ χρονίζουσι, καὶ καιρὸν
 παρέχουσι τῷ κατ' αὐτῶν παλαίειν βουλομένῳ· οὗτος δὲ οὐ, ἀλλὰ ἅμα τοῦ
 φανῆναι ἀπέστη, καὶ ἅμα τοῦ προσλαλήσαι παρῆλθε.

61/62 ὕπαγε — λατρεύσω] Mt. 4, 10, Lc. 4, 8

74 προσβῆναι] V^p. corr., προσβεῖν V^a. corr.

καὶ βέλους παντὸς ὀξύτερον, τὰς οἰκείας βολὰς ἀφήσιν
80 κατ'αὐτῶν. [23.2d] Πολλάκις ἐν τῇ τῶν ἀπλουστέρων καὶ
ἀκεραιότερων διανοίᾳ, ἐμφιλοχωρεῖν ὁ τοιοῦτος εἴω
λογισμὸς· οἵτινες καὶ μάλιστα σφοδροτέρως τῶν ἄλλων
θορυβοῦνται καὶ ἐκταράττονται· εἰ δὲ φρόνιμοι εἶεν καὶ
ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστῆραι, οὐκ ἐξαπατηθήσονται, σύμμαχον
85 ἔχοντες τὸν μεθ' ἡμῶν συνεῖναι ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος
ἐπαγγειλάμενον.

[23.3a] Τοῦ κρίνειν τὸν πλησίον παυσώμεθα γὰρ τοῦ δευτέρου
τὸ πρότερον. [23.3b] Ὡσπερ ὁ ἐν εἰρκτῇ κατακεκλεισμένος,
τῶν μὲν ἔξωθεν παριόντων ἀκούει τοὺς λόγους, τὸν δὲ νοῦν ἐν
90 ἄλλοις ἔχει, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἐν αὐτῇ διάγουσα τὰς τοῦ
δαίμονος κακουργίας ἐνωτίζεται μὲν ἄς παριῶν φθέγγεται,
οὐ ταράττεται δ' ὑπ' αὐτῶν· ἀλλὰ πρὸς ἑτέροις ἐργασίαις
ἀσχολουμένη, τῶν ἐκεῖθεν βελῶν ἀνώτερον τὸν νοῦν τίθησι
σύμμαχον καὶ τὸ θεῖον ἅμα προσλαμβάνουσα.
95 [23.3c] Μοναχὸς ποτε σπουδαῖος ὑπὸ τοῦ τῆς βλασφημίας
δαίμονος εἰς εἴκοσιν ἔτη πιεζόμενος, νηστείας καὶ

[23.2d] Πολλάκις ἐν τῇ τῶν ἀπλουστέρων ἀκεραιότερων διανοίᾳ ὁ τοιοῦτος
δαίμων φιλοχωρεῖν εἴωθε, οἵτινες καὶ μάλιστα σφοδροτέρως τῶν ἄλλων
θορυβοῦνται καὶ ταράττονται. Ἐν οἷς καὶ λέγομεν κυρίως, οὐκ ἐξ οἰήσεως, ἀλλ'
ἐκ φθόνου τῶν δαιμόνων τὸ πᾶν γίνεσθαι. [23.3a] Τοῦ κρίνειν καὶ τοῦ
κατακρίνειν τὸν πλησίον παυσώμεθα, καὶ λογισμοὺς βλασφημίας οὐ
φοβηθησόμεθα· ἀφορμὴ γὰρ καὶ ῥίζα τοῦ δευτέρου τὸ πρότερον. [23.2b] Ὡσπερ ὁ
ἐν οἴκῳ κατακεκλεισμένος ὑπάρχων τῶν ἔξω παριόντων τοὺς λόγους ἀκούει,
αὐτὸς τούτους μὴ φθεγγόμενος· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἐν ἑαυτῇ διάγουσα, τὰς τοῦ
δαίμονος βλασφημίας ἀκροωμένη ταράττεται, ἅπερ φθέγγεται δι' αὐτῆς
παρερχόμενος. Ὁ ἐξουθενώσας τοῦτον, τοῦ πάθους ἠλευθέρωται· ὁ δὲ ἄλλως
αὐτῷ παλαίειν σοφιζόμενος, εἰς τέλος ὑπόκειται· ὁ γὰρ λόγοις πνεύματα
κρατῆσαι βουλόμενος, ὁμοίος ἐστὶ τῷ ἀνέμους ἐγκλείοντι.

ἀγρυπνίαις ἑαυτὸν ἦν κατατήκων καὶ δάκρυσιν, ἐπεὶ
δ' ἐντεῦθεν ὠφελείας προσδήλως οὐκ ἦσθετο, ἔγνω δεῖν,
ἐντυχεῖν ἀνδρὶ τινι τῶν τελείων καὶ τῆς τοῦ παναγίου
100 Πνεύματος δωρεᾶς ἰκανῶς μετασχόντων· καὶ χάριτι τινὶ τὸ
τοιούτου πάθος | ἐγγεγραφῶς, τῷ πατρὶ τούτῳ μεθ' ὅσης τῆς f. 112
εὐλαβείας δίδωσιν. Ὁ δ' ἀνεγνωκῶς καὶ βραχὺ μειδιάσας,
ἐπιθεῖναι τὴν χεῖρα τῷ ἑαυτοῦ ἀρχένι τὸν ἀδελφὸν ἔπειθεν· ὁ
πεποικηκότα, μηδὲν εἶναι τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν ἐδίδασκε· μὴ
105 δ' εἰς μέτρον ταύτην ἔχειν τουλοιποῦ· ταῦθ' ὁ μοναστῆς
ἐκεῖνος ἡμῖν ἀφηγούμενος καὶ πίστιν παρέχων τοῖς
λεγομένοις, τέλος προσετίθει, ὡς οὕτω τοῦ θαυμαστοῦ
γέροντος μικρὸν ἀπέστη καὶ τῆς καταγωγῆς, καὶ παραχρῆμα,
τὸ πάθος γέγονεν ἀφανές καὶ τὰ τῆς βλασφημίας
110 ἐξαλήλιπται.

[23.4a] Ταῦτ' οὖν εἰδότες ἀδελφοὶ, ταπεινώσωμεν· τὸν δὲ
ἀλαζόνα καὶ ὑπερόπτην καὶ δοξομανῆ καὶ φιλόνεικον νοῦν
καὶ ἀπάνθρωπον καὶ ψευδεῖς λόγους κατὰ τοῦ πλησίον
συρρόαπτοντα· καὶ ἀδικεῖν καὶ κερδαίνειν ἐντεῦθεν

[23.2c-4a] Μοναχὸς σπουδαῖος ὑπὸ τούτου ὀχλούμενος τοῦ δαίμονος ἐπὶ
εἰκοστὸν ἔτος τὰς ἑαυτοῦ σάρκας νηστεῖαις καὶ ἀγρυπνίαις κατέτηξε. Καὶ ὡς
οὐδεμιᾶς ὠφελείας ἦσθετο ἀπελθὼν καὶ τὸ πάθος ἐν χάριτι γεγραφῶς, ἀγίῳ
τινὶ ἀνδρὶ ἐπέδωκεν, ἐπὶ πρόσωπον κείμενος καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνανεύειν μὴ
δυνάμενος. Ὡς δὲ ἀνέγνω ὁ γέρον, ἐμειδίασε, καὶ ἀναστήσας τὸν ἀδελφὸν
λέγει αὐτῷ· Ἐπίθες, τέκνον, τὴν σὴν χεῖρα ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἀρχένα. Καὶ ὡς τοῦτο ὁ
ἀδελφὸς πεποίηκε, λέγει ὁ μέγας· Ἐπὶ τὸν ἐμὸν τράχηλον, ἀδελφέ, ἡ μαρτία
αὕτη, ὅσα ἔτη καὶ πεποίηκε, καὶ ποιήσει ἐν σοί, μόνον σὺ αὐτὴν εἰς μέτρον
μηκέτι ἔχε. Καὶ διεβεβαιούτο ὁ τοιοῦτος, ὡς οὐ πρόωγν τῆς κέλλης τοῦ γέροντος
ἐξεληλύθει, ἕως οὗ τὸ πάθος θᾶπτον ἄφαντον γέγονεν· τούτου ἐν πείρᾳ
γενόμενος ἐμοὶ διηγήσατο εὐχαριστῶν τῷ Χριστῷ.

- 115 προαιρούμενον, ἐκτρεπώμεθα· ἵνα καὶ ἐνταῦθα τὰς ἐκείνου
παγὰς ἐκφύγωμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἀπολαύσωμεν
ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ
Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων ἀμήν.
- 120 [23.5a] Ὁ τῆς ὑπερηφανίας γεγωνῶς ὑπερόπτης ἀνάγκη πᾶσα
καὶ πόρρω ἑαυτοῦ βλασφημίας ποιεῖσθαι καὶ πολυλογίας·
ὥσπερ γὰρ τῷ φοβουμένῳ τὸν Θεὸν, ταπεινοφροσύνη
προσγίνεται καὶ εὐλάβεια, οὕτω ταῦτα τοῦ βλασφημοῦντος
ἄπεστι· τῦφος δὲ μᾶλλον αὐτοῦ καὶ ὑπεροψία κεκράτηκεν· ὁ
125 τοίνυν τῶν τριῶν πρὸς τοῦ εἴκοσι βαθμῶν ἐπιβὰς, οὐ τὰς τῆς
βλασφημίας μόνον πάσας διέφυγεν, ἀλλὰ καὶ τὸναντίον καὶ
νῶ καὶ ψυχῇ καὶ γλώττῃ, τὸν Θεὸν εὐλογῶν καὶ ὑμνῶν,
οὐδέποτε λήγει.

[23.5a] Νίκην τοῦ πάθους ὁ εἰληφῶς ἀπώσατο ὑπερηφανίαν.

[24.1a] Προτρέχει μὲν τοῦ ἡλίου τὸ αἰσθητὸν φῶς· ἀνθρώπου
 δὲ ταπεινόφρονος, ἢ ἀπλότης καὶ ἀκακία· καὶ τὸ πραότατον
 εἶναι καὶ ἡσύχιον· καὶ δόξης μὴ ἐρᾶν· καὶ φιλονεικιῶν
 5 ἀπέχεσθαι· καὶ ψεύδους καὶ πονηρίας εἶναι ἀλλότριον· καὶ
 τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾶν, οὐκ ἔστι γὰρ οὐκ ἔστι τὸν μὴ
 ταῦτα κατωρθωκότα, τὸν ἐκείνου φωτισθῆναι νοῦν, καὶ τὰς
 νοητὰς ἀκτῖνας τοῦ παναγίου δεδέχθαι Πνεύματος.
 [24.1b] Πρᾶος ἐστίν, ὁ νοῦν ἔχων ἐν τιμαῖς τε καὶ ἀτιμίαις
 10 ὡσαύτως ἔχοντα. [24.1c] Πρᾶος ἐστίν, ὁ ἐν ἀδίκους
 παροξυσμοῖς τοῦ πλησίον, ἀνεπαισθήτως ἔχων καὶ
 εἰλικρινῶς ὑπὲρ αὐτοῦ προσευχόμενος. [24.1d] Πρᾶος ἐστίν, ὁ
 πάνθ' ὑποφέρων ὡσπὲρ τις πέτρα παράλιος, τὰ ἐπιφερόμενα
 κύματα προσαῤῥάσσοντα καὶ διαλυόμενα. [24.1e] Πραότης
 15 ἐστίν, ὑπομονῆς στηριγμός· ὁδὸς διακρίσεως· διδάξει γὰρ
 φησι Κύριος πρᾶεῖς ὁδοῦς αὐτοῦ· ἢ τοιαύτη, ἐν μὲν προσευχῇ,
 παρόρησίαν δίδωσι· τοῖς δε γε παντοίως ἐπταικόσι, συγγνώμη

Περὶ Πραότητος, καὶ ἀπλότητος, καὶ ἀκακίας, καὶ πονηρίας σεσοφισμένων,
 καὶ οὐ φυσικῶν [24.1a] Προτρέχει μὲν τοῦ ἡλίου τὸ πρᾶϊν φῶς, πάσης δὲ
 ταπεινοφροσύνης πρᾶυτης πρόδρομος· διὸ καὶ τοῦ φωτὸς ἀκούσωμεν, οὕτως
 αὐτὰς τῷ βαθμῷ κατατάττοντος· Μάθετε γὰρ ἀπ' ἐμοῦ, φησὶ, ὅτι πρᾶος εἰμι,
 καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. Οὐκοῦν θέμις πρὸ ἡλίου περὶ φωτὸς φωτισθῆναι· εἶθ'
 οὕτως τῷ ἡλίῳ ἐναντείνουσαν τρανῶς. Οὐκ ἔστι γὰρ, οὐκ ἔστι τὸν μὴ τοῦτο
 προγόνοντα, ἐκείνον θεάσασθαι, ὡς ἢ τῶν λεγομένων διδάσκει ἀληθῆς
 κατάστασις. [24.1b] Πραότης ἐστὶν ἀμετάθετος νοὸς κατάστασις, ἐν τιμαῖς καὶ
 ἀτιμίαις ὡσαύτως ἔχουσα. [24.1c] Πραυτης ἐστὶν ἐν ταραχαῖς τοῦ πλησίον
 ἀνεπαισθήτως καὶ εἰλικρινῶς ὑπὲρ αὐτοῦ προσεύχεσθαι. [24.1d] Πραυτης ἐστὶν
 ὑπερκειμένη τῆς τοῦ θυμοῦ θαλάττης πέτρα, πάντα τὰ προσρήσσοντα κύματα
 διαλύουσα, καὶ οὐδαμῶς κλόνον ὑπομένουσα. [24.1e] Πραυτης ἐστὶν ὑπομονῆς
 στηριγμα, ἀγάπης θύρα, μᾶλλον δὲ μήτηρ, διακρίσεως ὑπόθεσις· Διδάξει γὰρ,
 φησὶ, Κύριος πρᾶεῖς ὁδοῦς αὐτοῦ· ἀφέσεως πρόξενος· παρόρησία ἐν προσευχῇ·
 Πνεύματος ἁγίου χωρίον· Ἐπὶ τίνας γὰρ ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ
 ἡσύχιον;

6 τὸν -ἀγαπᾶν] Mt. 22, 39 6 οὐκ - ἔστι] cf. supra, pp. 150, 205, 295, 363, infra, p.
 495 15/16 διδάσκει ... αὐτοῦ] Ps. 24, 9

παρέχει. Πρὸς δὲ, καὶ ἐπὶ τίνα γὰρ φησιν ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ
τὸν πρῶτον καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους.
20 [24.1f] Πρῶτος ἐστὶν, ὑπακοῆς ὁδηγός, τοὺς γὰρ ῥαθύμους πρὸς
ἀρετὴν διεγείρει· τοὺς δὲ σπουδαίους καὶ σώφρονας, πρὸς τὴν
κρείττω διαπαντὸς ἐπαλείφει διαγωγὴν. Τοῦτον ἰδὼν τις ὑπὸ
θυμοῦ μαινόμενος, | ἑαυτὸν χαλινοῖ· καὶ ἀφίσταται τοῦ f. 113
θυμοῦ καὶ εἰρήνην πρὸ παντὸς ἄλλου τιμᾶ, καὶ πικρίας
25 ἀλλότριος γίνεται.

[24.2a] Πρῶτος ἐστὶ, Χριστοῦ μιμητής· ἀγγέλων ὁμιλητής·
δαιμόνων δεσπότης· πάντων τῶν ὄντων κύριος·
κληρονομήσουσι γὰρ οἱ πραεῖς καὶ τὴν τῆς ἀπαθείας γῆν, ἣν ὁ
κοινὸς ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων Δεσπότης ἔφησε.
30 [24.2b] Ψυχαὶ πραέων, πλησθήσονται γνώσεως· θυμώδης δὲ
νοῦς, σκότει καὶ ἀφροσύνη σύνοικος. [24.2c] Ἀπλότης ἐστὶν,
ἕξις ψυχῆς ἀποίκιλος. Πρὸς κακόνοιαν οὔσα ἀκίνητος·
πονηρία ἐστὶν, ἐπιστήμη δαιμονιώδης· ἀληθείας
ἀποσεσαμένη καὶ τοὺς πολλοὺς εὐμηχάνως λανθάνειν καὶ
35 ποικίλως. [24.2d] Ἀκακία ἐστὶ, ψυχῆς ἥθος χρηστὸν

[24.1f] Πραῦτης ὑπακοῆς συνεργός, ἀδελφότητος ὁδηγός, μαινομένων χαλινός, θυμουμένων ἐκκοπή, καὶ χαρᾶς χορηγός, Χριστοῦ μίμημα, ἀγγέλων ἰδίωμα, δαιμόνων δεσμός, καὶ πικρίας θυρεός. Ἐν καρδίαις πραέων ἐπαναπαύεται Κύριος· ψυχὴ δὲ ταραχώδης διαβόλου καθέδρα. [24.2a] Οἱ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν· μᾶλλον δὲ κατακυριεύσουσι γῆς· μεμνηότες δὲ ἄνδρες ἐκπορθοῦνται ἀπὸ γῆς αὐτῶν. Ψυχὴ πραεῖα θρόνος ἀπλότητος· νοῦς δὲ ὀργίλος δημιουργός πονηρίας. Ψυχὴ ἠπία χωρήσει λόγους σοφίας· Ὁδηγήσει γὰρ Κύριος πραεῖς ἐν κρίσει, μᾶλλον δὲ ἐν διακρίσει. Ψυχὴ εὐθῆς σύμβιος ταπεινώσεως· ἢ δὲ πονηρὰ ὑπερηφανίας νεανίας. [24.2b] Ψυχαὶ πραέων πλησθήσονται γνώσεως· θυμώδης δὲ νοῦς σκότους καὶ ἀγνωσίας σύνοικος. Θυμώδης καὶ εἴρων ἀλλήλοις ὑπήνησαν· καὶ οὐκ ἦν εὐρεῖν λόγον εὐθῆ ἐν διαλέξει αὐτῶν. Ἀναπτύξας τὴν καρδίαν τοῦ προτέρου, εὐρήσεις μανίαν, τὴν δὲ τοῦ δευτέρου ψυχὴν ἐρευνήσας, θεωρήσεις πονηρίαν. [24.2c] Ἀπλότης ἐστὶν ἕξις ψυχῆς ἀποίκιλος, πρὸς κακόνοιαν γενομένη ἀκίνητος. Πονηρία ἐστὶν ἐπιστήμη, μᾶλλον δὲ ἀσχημοσύνη δαιμονιώδης, ἀληθείας ἀποστερηθεῖσα, καὶ τοὺς πολλοὺς λανθάνειν δοκοῦσα. Ὑπόκρισις ἐστὶ σώματος καὶ ψυχῆς ἐναντία κατάστασις ἐπινοίαις ἀπάσαις ἐμπεπλεγμένη· [24.2d] ἀκακία ἐστὶν ἰλαρὰ ψυχῆς κατάστασις ἐπινοίας /

18/19 ἐπὶ ... λόγους] Is. 66, 2 28 κληρονομήσουσι ... γῆν] Mt. 5, 5

κακοβουλίας πάσης ἀπηλλαγμένον. [24.2e] Εὐθύτης ἐστίν, ἀπερίεργος ἔννοια· ἀνόθευτος λογισμός· ἄπλαστος καὶ ἀπροκατάσκευος λόγος· καθαρὰ φύσιν ψυχῆς ὡς τοαπαρχῆς κτισθεῖσα, καὶ μηδέν τι τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου εἶδωλον
40 φέρουσα. [24.2f] Πονηρία ἐστὶν ἐπιτεταμένη κακία· βίος ὡς ἄν τις εἶποι δαιμονιώδης· καὶ τρόπος διαβολικός· ἦν ὁ κεκτημένος, ὁμοίως τὲ ταύτης ἐπώνυμος, καὶ τοῦ δαίμονος ὁμώνυμος δείκνυται, πονηρὸς γὰρ καὶ ὁ διάβολος προσηγόρευται· διὸ καὶ ὁ Κύριος λέγειν ἡμᾶς ἐδίδαξε ρῦσαι
45 ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Οὐκ οἶδα δὲ πότερος οὗτος τὸν ἀνθρωπον, ἢ ἐκεῖνος τοῦτον λαμβάνει συνέριθον· καὶ μὴν οὐχ ἀπλοῦν ἐστὶ τὸ τῆς πονηρίας εἶδος· οὐδ' ἐφ' ἐνί τινι πράγματι τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὁ ταύτην κεκτημένος λυμαίνεται· ἀλλ' ἐν πολλοῖς τι καὶ διαφόροις· καὶ τὰ μετὰ πρόδηλα ταύτης
50 | γεννήματα, τί ἄν τις ἀπαριθμείη; Τὰ γε μὴν ἐν ἀδήλω f. 113^v κείμενα, ἐντεῦθεν ἄν τις κατίδοι. Ἐσχηματισμένον γὰρ καὶ βίον καὶ τρόπον προῖσχομένη, ἀνόμοιον πάντη καὶ ἐξηλλαγμένον ζῆν ἤρηται τοῖς προδεικνυμένοις τὰ ἔνδον συσκιάζειν αἰεὶ πειρωμένη· ψευδῶν γὰρ ἐστὶν ἵνα συνελὼν

/ πάσης ἀπηλλαγμένη. [24.2e] Εὐθύτης ἐστὶν ἀπερίεργος ἔννοια, ἀνόθευτον ἦθος, ἄπλαστος καὶ ἀπροκατασκευάστος λόγος· ἀπόνηρός ἐστι καθαρὰ φύσιν ψυχῆς, ὡς πέφυκε κτισθεῖσα τὰς ἐντεῦξεις πρὸς πάντας ποιουμένη. [24.f] Πονηρία ἐστὶν εὐθύτητος ἐναλλαγή, πεπλανημένη ἔννοια· οἰκονομίας ψευδομένη· κεκολασμένοι ὄρκοι, συμπεπλεγμένοι λόγοι· βυθὸς καρδίας, ἄβυσσος δόλου, πεποιωμένον ψεῦδος, φυσικὴ λοιπὸν οἴησις, ταπεινώσεως ἀντίπαλος, μετανοίας ὑπόκρισις, πένθους μικροσμός, ἐξομολογήσεως ἔχθρα, ἰδιογνωμόρυθος, πτωμάτων πρόξενος, ἀναστάσεως ἀντίθετος, ὕβρεων μειδιασμός, μεμωραμένη κατήφεια, ἐπίπλαστος εὐλάβεια, δαιμονιώδης βίος. Πονηρὸς ἐστὶ διαβόλου συνώνυμος καὶ συνόμιλος. Διὸ καὶ Κύριος οὕτως αὐτὸν ἡμᾶς ὀνομάζειν ἐδίδαξε λέγοντας· Ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. /

45/46 ῥῦσαι – πονηροῦ] Mt. 6, 13 Lc. 11, 4

48 πράγματι] πράγμαγο?

55 εἶπω καὶ ἐπιορκιῶν καὶ φενακισμῶν καὶ ὑποκρίσεων,
ἀποθήκη τὲ καὶ ταμεῖον· ἐξ ὧν καθάπερ τι δηλητήριον,
κίρνησι τοῖς ἐξαπατωμένοις, τότε εἰς αὐτὴν ἦκον· ἀλλ' ὁ
συμπίπτει, πολλάκις εἰς μυρίας αὐτὴν ἄτας τοὺς κεκτημένους
ἐνέβαλεν.

60 [24.3a] Ἔτι τοίνυν πάντας μὲν ῥυθμίζειν καὶ νουθετεῖν καὶ εἰς
τὰγαθὸν ἐποτρύνειν σχηματίζεται· αὐτὴ δὲ καθ' αὐτὴν, οὐδέν
τι τούτων ἐννοεῖ διαπραξασθαι· ἀλλὰ τὸ ἄγκιστρον δολίως
τοὺς ἀπλουστέρους καθίησι καὶ τὰ δίκτυα· ἐκ τῶν ὑψηλῶν
νοήματα, διδάσκειν ἐπιχειρεῖ· καὶ εἰς τὸν τῆς ἀπωλείας
65 καταγαγεῖν πειρᾶται βυθόν· αὕτη ὑπὸ τῆς οἰήσεως
ἐπαρθεῖσα, ταπεινὸν οὐ βούλεται φρόνημα ἔχειν· οὔτε μὴν
μετάνοιαν· οὔθ' ὑπ' αὐθαδεῖας ἐξομολόγησιν· ἀλλ' αὐτόνομος
εἶναι καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς ἀντιπίπτουσα· αὕτη, πτώματων
πρόξενος· μετανοίας ἐμπόδιον· εἰρήνης κατάλυσις·
70 κατακρίσεως θύρα· ἐπίπλαστος εὐλάβεια· δαιμονιώδης βίος.
Φύγωμεν τοίνυν ἀδελφοὶ, παρακαλῶ, τὴν τοιαύτην πονηρίαν
καὶ ὑπόκρισιν, ὡς ἀτίθασα θηρία καὶ χαλεπώτατα.

[24.3a] Φύγωμεν ἀπὸ κρημοῦ ὑποκρίσεως, καὶ ἀπὸ λάκκου ὑπουλότητος, ἀκούοντες τοῦ λέγοντος ὅτι οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθήσονται, καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι βοσκὴ δαιμόνων. Ὡσπερ ἀγάπη ὁ Θεὸς ὀνομάζεται, οὕτως καὶ εὐθύτης. Διὸ ὁ σοφὸς ἐν τοῖς Ἰσμοσὶ φησὶ πρὸς τὴν καθαρὰν καρδίαν· Εὐθύτης ἠγάπησέ σε. Καὶ πάλιν ὁ τούτου πατήρ· Χρηστὸς καὶ εὐθύς ὁ Κύριος. Καὶ τοὺς συνωνύμους αὐτοῦ σώζεσθαι λέγει· φησὶ γάρ· Τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ. Καὶ πάλιν· Εὐθύτητας ψυχῶν εἶδε, καὶ ἐπεσκέψατο τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

64/65 τὸν ... βυθόν] Phil. Cap., His. Ecc. 1.9a, 29 Mac. Mag., Apo. Mono. 3 p. 78 l. 26
Men. Imp., Pas. San. Tat. 3 l. 9

62 ἄγκιστρον δολίως] *V^a.corr.*, ἄγκιστρον *V^p.corr.*

Ἀκούοντες τοῦ λέγοντος, οἱ πονηρευόμενοι
 ἐξολοθρευθήσονται· καὶ τὸ μέρος αὐτῶν, μετὰ τῶν
 75 ὑποκριτῶν θήσω, ὡς ἀνήκεστα δηλαδὴ πεισομένων· |
 [24.3b] Ἡ πονηρία τοὺς τῆς διανοίας λογισμοὺς, ἐκ λόγων καὶ f. 114
 σχημάτων τινῶν, δοκεῖ πως ὄρᾶν καὶ ἐξυφαίνειν τούτοις
 βιάζεται· καὶ προλέγειν ἐκ τῶν συμπιπτόντων πραγμάτων
 ἐπινοεῖ. [24.3c] Ὡσπερ ἀγάπη ὁ Θεὸς ὀνομάζεται, οὕτω δὴ καὶ
 80 εὐθύτης· “χρηστὸς” γὰρ φησι “καὶ εὐθύς ὁ Κύριος, καὶ
 εὐθύτητας ἠγάπησε”, μὴ τοίνυν ἀφιστῶμεν ἑαυτοὺς τῆς πρὸς
 τὸν πλησίον ἀγάπης τὲ καὶ εὐθύτητος, σώζει γὰρ πάντα
 τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τὴν τῶν
 ψυχῶν ἐπεσκέψατο εὐθύτητα, καὶ φῶς τοῖς εὐθέσιν, ἐν τῷ
 85 σκότει δηλαδὴ τῆς παρουσίας ζωῆς, ἐξανέτειλε, καὶ μόνοις
 τοῖς εὐθέσιν, ἐν εὐθέτῳ καιρῷ εἰρήνης προσευχομένοις,
 πρέπει αἴνεσις· οὐκοῦν καὶ περὶ τούτου σοι φροντιστέον,
 ὅπως ἕξις τὸ θεῖον εὐήκοον. [24.3d] Μέχρις οὗ τὴν ἀποίκιον
 Ἀδὰμ εἶχεν ἀπλότητα, τὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ γύμνωσιν οὐχ
 90 ἑώρα· οὐδὲ τὴν τῆς οἰκειᾶς σαρκὸς ἀσχημοσύνην
 κατανενόηκεν· ἐπεὶ δὲ τῆς πονηρίας εἰς πείραν ἦκε, καὶ

[24.3c] Ὡσπερ ἀγάπη ὁ Θεὸς ὀνομάζεται, οὕτως καὶ εὐθύτης. Διὸ ὁ σοφὸς ἐν
 τοῖς Ἰσμοσὶ φησι πρὸς τὴν καθαρὰν καρδίαν· Εὐθύτης ἠγάπησέ σε. Καὶ πάλιν
 ὁ τούτου πατήρ· Χρηστὸς καὶ εὐθύς ὁ Κύριος. Καὶ τοὺς συνωνύμους αὐτοῦ
 σώζεσθαι λέγει· φησὶ γὰρ· Τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ. Καὶ πάλιν·
 Εὐθύτητας ψυχῶν εἶδε, καὶ ἐπεσκέψατο τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. [24.3d] Πρῶτον
 ἰδίωμα τῆς τῶν παιδῶν ἀνξήσεως, ἀπλότης ἀποίκιος, ἦν ἕως εἶχεν Ἀδὰμ
 ἐκεῖνος, οὐκ εἶδε γύμνωσιν ψυχῆς αὐτοῦ· οὐδὲ ἀσχημοσύνην σαρκὸς αὐτοῦ.
 [24.4a] Καλὴ μὲν καὶ ἡ φύσει τισὶν ἐνυπάρχουσα ἀπλότης, καὶ μακαρία· οὐχ
 οὕτως δὲ, ὡς ἡ ἐκ πονηρίας δι' ἰδρώτων κατεγκεντριθεῖσα· ἡ μὲν γὰρ ἀπὸ
 πολλῆς ποικιλίας καὶ παθῶν σκέπεται· ἡ δὲ ὑψηλοτάτης ταπεινοφροσύνης καὶ
 πραότητος γίνεται πρόξενος· καὶ τῇ μὲν οὐ πολὺς ὁ μισθός, τῇ δὲ ὑπερύμνητος.
 [24.5a] Πάντες οἱ τὸν Κύριον ἑαυτοῖς ἐπισπάσασθαι βουλόμενοι, ἀπλῶς καὶ
 ἀπλάστως, καὶ ἀποικίως, καὶ ἀπονήρως ὡς διδασκάλῳ ἐν τοῖς μαθήμασιν
 ἀπεριέργως προσέλθωμεν. /

73/74 πονηρευόμενοι] Ps. 36, 9   79 ἀγάπη ὁ Θεός] I Io. 4, 16   80 χρηστὸς ...
 Κύριος] Ps. 24, 8

διενοήσατο πονηρὰ, τότε δὴ, καὶ τῆς οἰκείας ἐπήθετο
γυμνότητος, καὶ τῆς παρὰ Θεοῦ χάριτος ἐξωστρακίσθη.

95 [24.4a] Καλὴ μὲν καὶ ἡ φυσικὴ ἀπλότης· κρείττων δὲ ἡ ἐκ
φρονήσεως καὶ θείου πόθου μετακεντρισθεῖσα διὰ πόνων
πολλῶν καὶ ἰδρώτων καὶ θλίψεων.

[24.5a] Πάντες οἱ τὸν Κύριον ἑαυτοῖς ἐπισπάσθαι βουλόμενοι,
ἀπλῶς καὶ ἀποικίλως καὶ ἀπεριέργως προσέλθωμεν· ἀπλοῦς
γὰρ ὢν ἐκεῖνος καὶ ἀσύνθετος, ἀπλᾶς τινὰς καὶ ἀκεραίους καὶ
100 τὰς αὐτῷ προσερχομένας ψυχὰς εἶναι βούλεται· τοῦτο δ' οὐκ
ἔστι χωρὶς ταπεινώσεως κτήσασθαι. [24.5b] Εἰ ἡ γνῶσις τῶν

ὄντων, ἐπαίρει καὶ φυσιοῖ τοὺς πλείονας, | ὄρα μήπως ἡ f. 114^v
ιδιωτεία καὶ ἀμαθία, φύσιν ἴσχη ταπεινοῦν καὶ συστέλλειν· ὡς
καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ὁ ἀπλοῦς τοῦθ' εὐρηκέναι λέγεται·
105 ἀπλῶς γὰρ μοναχὸς ἔστι, ζῶον ἄλογον λογικὸν ὄν, τὸ
ἐπιτιθέμενον φορτίον φέρον τῷ ἄγοντι, κἂν δυσβάστακτον ἦ,
κἂν ἐξατονῆσαι ποιήσῃ τὸν ἀράμενον. [24.5c] Πτῶμα
πολλάκις πονηροὺς ἐσωφρόνισεν, ἀκούσιον αὐτοῖς σωτηρίαν
καὶ ἀκακίαν προξενήσαν. Διὸ δὴ πρὸ τοῦ πεσεῖν, ταῖς τοῦ

/Ἀπλοῦς γὰρ ὢν, καὶ ἀσύνθετος, ἀπλᾶς τινὰς καὶ ἀκεραίους τὰς ἑαυτῷ
προσερχομένας ψυχὰς εἶναι βούλεται. Οὐκ ἔστι γὰρ ἀπλότητα ἀπηλλαγμένην
ταπεινώσεως θεάσασθαι ποτε. Πονηρὸς ἔστι προβλέπτῃς, ψευδῆς ἐκ λόγων
τοὺς λογισμοὺς, καὶ ἐκ σχημάτων τὰ ἐγκάρδια λαμβάνειν φανταζόμενος· εἶδον
εὐθεῖς ἐκ πονηρῶν πονηρεῦσθαι μεμαθηκότας, καὶ πεφάντασμαι πῶς καὶ
φύσεως ἰδίωμα καὶ προτέρημα οὕτως ταχέως ἀπολέσαι ἴσχυσαν. Ὅσα οἱ εὐθεῖς
εὐχερῶς μεταπίπτουσι, τοσοῦτῳ δυσχερῶς οἱ ἐναντίοι μεταποιηθῆναι
δύνανται. Ξενιτεία ἀληθῆς καὶ ὑποταγή, καὶ φυλακὴ χειλέων πολλὰ πολλάκις
ἴσχυσαν καὶ μετεποίησαν παραδόξως ἀνίατα. [24.5b] Εἰ ἡ γνῶσις φυσιοῖ τοὺς
πλείονας· μή πως ἡ ιδιωτεία, καὶ ἡ ἀμαθία ταπεινοῦν συμμετρῶς πέφυκεν.
Ἀπόδειξις καὶ ὄρος ἐναργῆς καὶ τύπος ἡμῖν τῆς μακαρίας ἀπλότητος ὁ
τρισμακάριος Παῦλος γέγονεν ὁ ἀπλοῦς. Οὐδεὶς γὰρ, οὐδεὶς οὐδαμοῦ τοιαύτην
προκοπὴν ἐν ὀλίγῳ οὐδὲ εἶδεν, οὐδὲ ἤκουεν, οὐδὲ εἶδεν δύναται πώποτε.
Ἀπλοῦς μοναχὸς, ἄλογον λογικόν, ὑπήκοον, τὸ οἰκεῖον φορτίον τελείως τῷ
ἄγοντι ἀποθέμενος. Οὐκ ἀντίπει ζῶον τῷ δεσμοῦντι· οὐδὲ ψυχὴ εὐθῆς τῷ
ἐπιστατοῦντι· ἔπεται τῷ ἔλκοντι ὡς βούλεται, καὶ μέχρι θύσεως ἀντιλέγειν οὐκ
ἐπίσταται. Δυσκόλως πλούσιοι εἰς βασιλείαν, καὶ φρόνιμοι ἄφρονες εἰς
ἀπλότητα εἰσελεύσονται. [24.5c] Πτῶμα πολλάκις δεινοὺς ἐσωφρόνισεν,
ἀκούσιον αὐτοῖς σωτηρίαν καὶ ἀκακίαν κεχαρισμένον./

103 ιδιωτεία καὶ ἀμαθία] Mic. Syn., Vit. Cos. et Joa. p. 285, l. 28

110 Θεοῦ ἐντολαῖς στηρίξωμεν ἑαυτοὺς καὶ εὐθεῖς καὶ προῶι
γενώμεθα· καὶ μεθ' ἡσυχίας καὶ γαλήνης τῶν λογισμῶν, τὸν
ἡμέτερον διανύωμεν βίον· μὴ πονοῦντες ἐν τοῖς κακοῖς· μὴ δὲ
κραιπάλη καὶ μέθη καὶ ταῖς τοῦ βίου περιέργοις φροντίσι
προσκειμένοι· ἀλλὰ ταῖς συμμέτροις διαίταις ἀρκούμενοι,
115 καὶ ταῖς πολυτελείαις χαίρειν εἰπόντες, οὕτω τὸ λοιπὸν τοῦ
βίου διανύωμεν, πάσης πονηρίας καὶ φιλοπραγμοσύνης,
ἑαυτοὺς ἀποστήσαντες. Ἴνα καὶ ἐνταῦθα, πολλῆς
ἀπολαύσωμεν τῆς γαλήνης, καὶ ἐκεῖσε μετ' εὐθυμίας
ἀπελθόντες ἄφατον τὸν πλοῦτον κομισώμεθα καὶ τῶν
120 αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν· χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ
Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ᾧ ἡ δόξα
εἰς τοὺς αἰῶνας <τῶν αἰώνων> ἀμήν.

[24.6a] Ὁ τῆς ἀπλότητος καὶ ἀκακίας καὶ πραότητος ἀνῆρ,
τῆς εἰκοστῆς τετάρτης βαθμίδος ἐπιβὰς, ταύτη τοῖς
125 προπύλαισις [τῆς τρι]λαμποῦς οὐσίας ...ετρ.. ἰσαρίθμοις καὶ
...ύμοις ὀνόμασι τεταγμένος, καὶ [..... ἄς] παιδεύματα [---]

/ Πάλαιε πλανᾶν σου τὴν φρόνησιν, καὶ οὕτως ποιῶν εὐρήσεις σωτηρίαν, καὶ
εὐθύτητα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

130 | εἰς τὰ πρόσω ἐπείγεται μνηθῆναι τὰ τελεώτερα· διὸ καὶ f. 115
ἡμεῖς πάντα ποιῶμεν ὁδῷ βαδίζοντες διὰ τῶν ἑτέρων, ὥστε
καὶ πρὸς τοῦτον ἀνιέναι τὸν βαθμόν· οὐ γὰρ ἄλλοσέ ποι
βλέπειν εὐθύς ἔνεστιν, ἢ πρὸς τὴν τελείαν ἀρετὴν καὶ
ὑψηλοτάτην ἀγάπην, ἣ κακείνη τρισὶν ἐπιμερίζεται τοῖς
ὀνόμασι· μύστις οὕσα τῆς φανοτέρας τριαδικῆς καὶ θείας
ἐλλάμψεως.

[25.1a] Νοῦς μὲν οὖν ἤδη καὶ αἰσθησις, πάνθ' ὅσα δύναται
καθορᾶ· καὶ εἰς οὐρανούς ἄνεισι· καὶ ἀστέρων κάλλη
κατανοεῖ· καὶ ἡλίου δρόμους περισκοπεῖ· καὶ σελήνης ὁμοίως
5 αὐξήσεις τὲ καὶ μειώσεις φαντάζεται· καὶ κινήσεις ἀνέμων
τεκμαίρεται· καὶ εἰς βυθὸν κάτεισιν αὐθις· καὶ πού καὶ
θαλάσσης μέτρα διερευνᾶ. Τὴν μέντοι γε ἔλλαμψιν καὶ
ἐνέργειαν καὶ τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν γλυκύτητα τῆς
ἀφικνουμένης μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν οὐρανίων πυλῶν τῆς
10 ὑψηλοτάτης ταπεινοφροσύνης φημί, τέλος οὐκ ἔστιν εὐρεῖν·
ὅσοι δὲ Πνεύματι ἄγονται Θεοῦ, καὶ τὰς τῆς γνώσεως
θεογράφους πλάκας νοεραῖς ἐδέξαντο ταῖς χερσίν, οὗτοι
δήπου καὶ σκιαγραφήσουσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ περὶ αὐτῆς
βραχέ' ἄττα φιλοσοφήσουσιν· ὁ μὲν ἴσως ἂν εἴποι λήθην τῶν

Περὶ τῆς τῶν παθῶν ἀπωλείας τῆς ὑψίστου ταπεινοφροσύνης, ἀοράτῳ
αἰσθήσει ἐγγινομένης· ὡς ἀνάβασιν ἰσχυσεν, θαρσεῖτω, τὸν διδάσκαλον γὰρ
Χριστὸν μιμησάμενος σέσωσται. [25.1a] Ὁ ἀγάπης Κυρίου κυρίως, καὶ
ταπεινοφροσύνης πρέποντως, καὶ μακαρίας ἀγνείας ἀληθῶς, καὶ ἐλλάμψεως
Θεοῦ ἐναργῶς, καὶ φόβου αὐτοῦ ἀψευδῶς, καὶ πληροφορίας καρδίας εἰλικρινῶς
αἰσθησιν καὶ ἐνέργειαν διὰ λόγου ὄρατοῦ διηγείσθαι βουλόμενος, καὶ τοὺς
ταύτης ἀγεύστους ἐν ἐξηγήσει περὶ τῶν τοιούτων φωτίζειν δοκῶν, ὅμοιόν τι
ποιεῖ ἀνδρὶ, τῷ τοὺς μὴ γευσαμένους μέλιτος πώποτε τὴν τούτου γλυκύτητα
διὰ λόγων, καὶ ὑποδειγμάτων διδάσκειν θέλοντι. Ἄλλ' ὁ μὲν δεύτερος εἰς
μάτην φιλολογεῖ, ἵνα μὴ εἴπω βαττολογεῖ· ὁ δὲ πρότερος, ἢ ἄπειρος τῆς ἑαυτοῦ
διηγήσεως κατέστηκεν, ἢ ὑπὸ κενοδοξίας ὀξέως ἐμπαίζεται. /

15 κατωρθωμένων αὐτῷ ἀγαθῶν πολλῶν ὄντων· ὁ δὲ, τὸ πάντων ἔσχατον ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι. | Ἔτερος, τὸ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς οἰκείας ἀδυναμίας σχεῖν· ἄλλος, τὸ παρὰ τὴν πρώτην ποιεῖν μετάνοιαν, καὶ λύειν τὰ ἐν μέσῳ προσκόμματα. Ἦδη δὲ καὶ τὸ τῆς τοῦ Θεοῦ δωρεᾶς τε καὶ
 20 χάριτος αἰσθῆσθαι, καὶ τοῦτο, εἰς κόσμον ταπεινοφροσύνης ἀνήκει· πρὸς δὲ, καὶ τὸ συντετριμμένην φέρειν ψυχὴν καὶ τεταπεινωμένην, καὶ ἄρνησιν ποιῆσθαι τοῦ οἰκείου θελήματος, οὐκ ἀπὸ ταύτης εὐρεθήσεται. Ἐγὼ δὲ πάντα ἀκηκοῶς, καὶ κατ'ἑμαυτὸν ἐπεσκεμμένως τὲ καὶ
 25 ἠκριβωμένως βεβασανικῶς, ὥστ' αἰσθησὶν τινα τῆς μακαρίας ταυτησὶ ταπεινοφροσύνης λαβεῖν, καὶ τὸ ταύτης κάλλος συνιδεῖν, οὐπω δεδύνημαι· ἀλλ' ὅμως δι' ἑτέρων ὠφέλειαν ὁ πάντων ἔσχατος, μικρὰ τινα καὶ αὐτὸς προσθήσω τοῖς εἰρημένοις.

/ Προέθηκεν ὁ λόγος θησαυρὸν εἰς βάσανον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι, μᾶλλον δὲ σώμασι, κατησφαλισμένον ὑπάρχοντα, παντὶ λόγῳ τῇ ποιότητι ἀγνώριστον διαμένοντα, μόνην δὲ τὴν ἄνωθεν ἐπιγραφὴν ἀκατάληπτον περικεῖμενον πολλὴν καὶ ἀπέραντον τοῖς λόγῳ ζητοῦσι τὴν ἔρευναν, καὶ τὸν μόχθον παρέχουσαν. Εἶχε δὲ ἡ λέξις οὕτως· Ἡ ἀγία ταπεινώσις. Ὅσοι Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι ἡμῖν εἰς τὸ νοερὸν τοῦτο καὶ πάνσοφον συνεισιέτωσαν συνέδριον, πλάκας γνώσεως θεογράφους σὺν αὐτοῖς μετὰ χεῖρας νοερὰς ἐπιφερόμενοι καὶ συνεληλύθαμεν καὶ συνεζητήκαμεν, καὶ βεβασανίκαμεν τῆς τιμίας ἐπιγραφῆς τὴν δύναμιν. Καὶ ὁ μὲν ἔλεγε λήθην τῶν κατορθωμένων προσεχῆ· ἕτερος δὲ τὸ πάντων ἔσχατώτερον καὶ ἁμαρτωλώτερον ἑαυτὸν λογίζεσθαι· ἄλλος ἐπίγνωσιν νοὸς τῆς οἰκείας ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας· ἕτερος, τὸ προκαταλαμβάνειν τὸν πλησίον ἐν παροργισμοῖς καὶ λύειν πρῶτον τὴν μὴνιν· ἕτερος πάλιν χάριτος Θεοῦ καὶ συμπαθείας ἐπίγνωσιν· ἄλλος συντετριμμένης ψυχῆς αἰσθησιν, καὶ θελήματος οἰκείου ἄρνησιν. Ἐγὼ δὲ πάντων ἀκηκοῶς, καὶ ἐν ἑαυτῷ ταῦτα ἐπεσκεμμένως τε καὶ νηφάντως βεβασανικῶς, τὴν μακαρίαν ἐκείνης αἰσθησιν δι' ἀκοῆς μανθάνειν οὐ δεδύνημαι. Διόπερ καὶ ἔσχατος πάντων ὡς κύων ἐκ ψυχίων τραπέζης τῶν γνωστικῶν καὶ μακαρίων ἐκπιπτόντων αὐτῶν τοῦ στόματος συλλελεχῶς περὶ ταύτης ὀριζόμενος εἶπον.

30 [25.2a] Ταπεινοφροσύνη ἐστίν, ἀνώνυμος χάρις ψυχῆς· ἐν
ἐκείνοις μόνοις τὴν τοῦ ὀνόματος ἐνέργειαν σφύζουσα, τοῖς
τὴν χάριν πεπλουτηκόσι τοῦ παναγίου Πνεύματος· ἄφραστος
πλοῦτος· Θεοῦ ἔλλαμψις καὶ χορηγία, μάθετε γὰρ φησὶν οὐκ
ἀπ' ἀγγέλου ἢ ἀνθρώπου, ἢ ἄλλοῦ του τῶν κτιστῶν,
35 ἀλλ' ἀπ' ἐμοῦ. Τουτέστιν, ἐκ τῆς ἐμῆς ἐν ὑμῖν ἐνοικίσεώς τε καὶ
ἐλλάμφεως, ὅτι *πρᾶος εἰμί καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ καὶ εὐρήσετε*
πολέμων ἀποφυγὴν καὶ κουφισμὸν παθῶν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.
[25.2b] Ἄλλη τῆς ὀσίας ἀμπέλου ταύτης ἡ θεωρία ἐν χειμῶνι
ἐτι παθῶν· καὶ ἄλλη ἐν ἔαρι ἐν ἀώρῳ τῷ βότρου· καὶ ἐτέρῳ ἐν
40 τῷ τοῦ τρυγῆτου καιρῷ, ἡνίκα ἂν πεπανθῶσιν οἱ βότρουες·
ἡ μὲν γὰρ ἐκφυγεῖν τὰ πάθη βούλεται μὲν, | οὐ δύναται δὲ διὰ f. 116
τὸ νηπιῶδες ἐτι τῆς φύσεως. Ἡ δὲ, θυμὸν καὶ ὀργὴν καὶ δόξαν
ἄδοξον ἀφ' ἑαυτῆς ἀπορῶίψας, γαλήνην καὶ ἡσυχίαν
ἐδρέψατο. Τέλος δ' ἐπομένη τῷ Ποιητῇ τῆς κτίσεως,

[25.2a] Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ ἀνώνυμος χάρις ψυχῆς, μόνοις εὐώνυμοι· τοῖς τὴν
πειρᾶν εἰληφόσι, ἄφραστος πλοῦτος Θεοῦ ὀνομασία, καὶ χορηγία. Μάθετε
γὰρ, φησὶν, οὐκ ἀπ' ἀγγέλου, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπου, οὐκ ἀπὸ δέλτου, ἀλλ' ἀπ'
ἐμοῦ, τοῦτ' ἐστίν, ἐκ τῆς ἐμῆς ἐν ὑμῖν ἐνοικίωσεως καὶ ἐλλάμφεως, καὶ
ἐνεργείας· ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ τῷ λογισμῷ, καὶ τῷ
φρονήματι, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν πολέμων, καὶ κουφισμὸν λογισμῶν ταῖς
ψυχαῖς ὑμῶν. [25.2b] Ἄλλη τῆς ὀσίας ταύτης ἀμπέλου ἡ θέα ἐν χειμῶνι παθῶν
ἐτι, καὶ ἄλλη ἐν ἔαρι λοιπὸν τῶν καρπῶν· καὶ ἐτέρα ἢ ἐν θέρει τῶν ἀρετῶν, εἰ
καὶ εἰς μίαν πᾶσαι αὐτῆς αἱ θεωρίαι συντρέχουσιν τὴν εὐφροσύνην καὶ
καρποφορίαν· ὅθεν καὶ οἰκεία ὡσπερὶ τὰ σύμβολα καὶ τὰ τεκμήρια τῶν
καρπῶν κέκτηνται. Ὅταν μὲν γὰρ ἐν ἡμῖν ὁ τῆς ὀσίας ταύτης ἐπανθεῖν βότρους
ἄρξηται, μισοῦμεν εὐθέως μετὰ πόνου πᾶσαν ἀνθρωπίνην δόξαν καὶ
εὐφημίαν· θυμὸν καὶ ὀργὴν ἐξ ἑαυτῶν ἐξορίζοντες. Προκοπτούσης δὲ λοιπὸν
τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν ἀρετῶν τῇ πνευματικῇ ἡλικίᾳ ἐν τῇ ψυχῇ, εἰς οὐδὲν,
μᾶλλον εἰς βδέλυγμα, πάντα τὰ παρ' ἡμῶν ἐκτελούμενα ἀγαθὰ λογίζομεθα,
πᾶσαν ἡμέραν προστιθέναι μᾶλλον τῷ φορτίῳ ἐν ἀγνώστῳ σκορπισμῷ
ὑπολαμβάνοντες· τὴν δὲ τῶν ἐν ἡμῖν ἐπιδημούντων θείων χαρισμάτων
περιουσίαν, ὡς προσθήκην πλείονος κολάσεως, ὡς οὐκ ἀξίοις αὐτῶν
ὑποπτεύομεν. Διὸ τότε καὶ μένει ὁ νοῦς ἄσυλος ἐν βαλαντίῳ μετριότητος
ἑαυτὸν κατασφαλισάμενος τοὺς κτύπους μόνον καὶ τὰ ἀθύρματα τῶν κλεπτῶν
ἀκούων, καὶ ὑπ' οὐδενὸς τούτων ἐπηρεασθῆναι δυνάμενος, εἴπερ μετριότης
ἐστὶν ταμεῖον ἀνεπιχείρητον. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἀνθηφορίας καὶ προκοπῆς
βραχείας τοῦ ἀειθαλοῦς καρποῦ διὰ μικρολογίας φιλοσοφεῖν τετολμήκαμεν· τί
δὲ λοιπὸν τὸ τέλειον ἔπαθλον τῆς ἱεράς, τὸν Κύριον οἱ τοῦ Κυρίου οἰκείοι
ἐρωτήσατε. Περὶ μὲν οὖν τῆς ποσότητος τῆς οὐσίας ταύτης λέγειν οὐ δυνατόν·
περὶ δὲ τῆς ποιότητος ἀδυνατώτερον φράσαι. Πλήν δὲ περὶ τῆς ιδιότητος κατὰ
τὴν /

31/36 μάθετε ... ὑμῶν] Mt. 11, 29

45 τὰ ὄντα ὡς μὴ ὄντ' ἀποσείεται καὶ παρ' οὐδὲν τίθεται· οὐκ
ἐπαινον προσίεται· οὐχ ὕβριν ἀπαναίνεται· οὐ πλοῦτον τὸν
πρόσκαιρον ἐθέλει πλουτεῖν· ἀλλὰ καὶ πενίαν, μετὰ πολλοῦ
τοῦ πόνου διώκει κτήσασθαι· οὐ λιμὸν ἢ δίψαν βαρέως φέρει·
οὐ κόρῳ πρόσκειται καὶ τρυφῇ· οὐ ζωὴν τὴν παροῦσαν
50 ἐπιποθεῖ· οὐ θάνατον δέδοικε, μέχρις ἂν τῷ γεωργῷ τῶν
τοιούτων πτεροφυήσασα, εἰς τὰς οὐρανίους ἀναδράμοι
σκηναῖς, κἀκεῖ τὸν εὐκαιρον εἰσενέγκῃ καρπὸν τῷ φυτουργῷ
τῆς κτίσεως. [25.2c] Μοναχὸς ταπεινόφρων, οὐ
πολυπραγμονήσει ἄρῶντα ῥήματα· ὁ δὲ ὑπερήφανος,
55 ἀβύσσους Θεοῦ καὶ δικαιοσύνης κρίματα πολυπραγμονεῖν
βιάζεται, ἵν' ἐντεῦθεν γνωστικώτατος τοῖς πολλοῖς δόξῃ καὶ
ὑψηλὸς καὶ αἰθέριος.

/ὕπεισελθοῦσαν ἡμῖν ἔννοιαν λέγειν ἐπιχειρήσομεν. Μετάνοια, μεμεριμνημένη μέντοι, καὶ πένθος ἀφηγησιμὸν πάσης κηλίδος, καὶ ἡ πανόσιος εἰσαγομένων ταπεινώσεως, τσοαύτην ἀπ' ἀλλήλων τὴν διαφορὰν, καὶ τὴν διάκρισιν κέκτηνται, ὅσῃν ἔχει παρὰ τὸν ἄρτον ἢ ζύμη καὶ ὁ ἄλευρος. Συντριβεται μὲν γὰρ ψυχὴ καὶ λεπτύνεται διὰ μετανοίας ἐναργούς· ἐνοῦται δὲ πῶς, καὶ ἵν' οὕτως εἶπω συμφύρεται Θεῷ δι' ὕδατος πένθους ἀψευδοῦς· ἐξ οὗ καὶ ἐξάψασα πῦρ Κυρίου ἀρτοποιεῖται καὶ στερεοῦται ἢ μακαρία ταπεινώσεως ἢ ἄζυμος καὶ ἄτυφος· ὅθεν καὶ ὡς εἰς μίαν δύναμιν, καὶ ἐνέργειαν, καὶ συνθέουσα ἑαυτῇ ἢ πανόσιος αὐτῇ τρίσειρος ἄλυσις, μᾶλλον δὲ ἴρις, οἰκείας πῶς καὶ τὰς ἐργασίας, καὶ ιδιότητος κέκτηται· καὶ ὅπερ ἂν θατέρας εἰποῖς ὑπάρχειν σύμβολον, τοῦτο καὶ τῆς ἐτέρας εὐροῖς ἂν γινόμενον γνώρισμα. Διὸ καὶ ἐν συντόμῳ τὸ εἰρημένον δι' ἀποδείξεως κυρῶσαι πειράσομαι. Ἰδίωμα μὲν γὰρ τῆς καλῆς ταύτης καὶ ἀξιαγίας Τριάδος πρῶτον καὶ ἐξαιρέτον ἀτιμίας ὑποδοχὴ ἀσμενεστάτη, ὑπταίσις χερσὶ ψυχῆς προσδεχομένης καὶ περιπτυσσομένης ταύτην ὡς καταπαύουσαν καὶ καταφλέγουσαν νόσους ψυχῆς, καὶ ἁμαρτίας μεγάλας· δευτέρον δὲ ἀπ' ἐκείνου θυμοῦ παντός ἀπώλεια, καὶ μετριότης ἐν τῇ τούτου καὶ διηνεκῆς μαθήσεως ὄρεξις. Τέλος μὲν νόμου καὶ προφητῶν, Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι τέλος δὲ παθῶν ἀκαθάρτων κενοδοξία καὶ ὑπερηφανία παντὶ τῷ μὴ προσέχοντι· ὡν καθαιρέτις οὐσα ἢ νοερὰ αὐτῇ ἔλαφος φυλάττει τὸν ἑαυτῆς σύμβιον παντός ἰοῦ θανατηφόρου ἀνεπίδηκτον. Ποῦ γὰρ ἐν αὐτῇ ὑποκρίσεως ἰὸς ἐμφανίζεται; ποῦ καταλαλιάς; ποῦ ὄφις ἐν φωλεᾷ κρύπτεται; καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐκ τῆς γῆς τῆς καρδίας δημοσιευόμενος θανατοῦται καὶ ἀναλίσκεται· οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ταύτῃ συναφείᾳ μίσους ἐμφάνεια, οὐκ ἀντιλογίας εἶδος, οὐκ ἀπειθείας ὁσμὴ, εἰ μὴ που ὁ λόγος περὶ πίστεως. Ὁ ταύτην νυμφικῶς ἐνωθεῖς, ἡπιος, προσηγής, εὐκατάνυκτος, συμπαθής, ὑπὲρ ἅπαντα γαληνός, φαιδρός, εὐήνιος, ἄλυπος, ἄγρυπνος, ἄοκνος πέλει· καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγειν, ἀπαθής, εἴπερ Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος, καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν, καὶ τῶν παθῶν, καὶ τῶν μολυσμῶν ἡμῶν. [25.2c] Μοναχὸς ταπεινόφρων οὐ πολυπραγμονήσει ἄρῶντα· ὁ δὲ ὑπερήφανος πολυπραγμονήσει κρίματα.

48 κτήσασθαι] κτήσασθαι τὴν παροῦσαν] *in marg.* V

[25.3a] Πρὸς τινὰ τῶν ἀρετῆν μετιόντων ἐλθόντες οἱ δαίμονες, μακάριον αὐτὸν ἀπεκάλουν· ὁδ' εὐθύς τοιούτοις τισὶν |
60 ἀπηντήκει λόγοις· “Εἰ μὲν οὐ ἐπαινεῖν παύσασθε, ἐκ τῆς ὑμῶν f. 116^v
ὑποχωρήσεως, μέγαν ἐμαυτὸν ἠγήσομαι, εἰ δὲ ταῦτα ποιεῖν οὐκ ἀφεύξεσθε, ἐκ τῶν ὑμετέρων ἐπαίνων, τὴν ἐμαυτοῦ μᾶλλον ἀκαθαρσίαν ἐπιστήσομαι, ‘ἀκάθαρτος’ γὰρ φησι ‘παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος’· ἢ γοῦν ὑποχωρεῖτε καὶ ἰδοὺ
65 μέγας ἴσως γέγονα, ἢ ἐπαινούντων ὑμῶν, πάντως, οὐ τεταπεινωμένον ὡς φατὲ τὸ φρόνημα κέκτημαι”· οἱ δὲ, καταπλαγέντες τὴν τούτου ἐπίνοιαν, παραχρῆμα γεγόνασιν ἀφανεῖς. [25.3b] Μὴ ἔστω ἡ σὴ ψυχὴ λάκκος, ποτὲ μὲν διειδὲς ὕδωρ καὶ πότιμον βρῦουσα πτωχείαν καὶ ἀπαθείαν, ποτὲ δὲ,
70 βορβόρω μεμιγμένον καὶ δυσῶδες, ὑπὸ πονηρίας καὶ ὑψηλοφροσύνης· ἐπεὶ καὶ αἱ κοιλάδες τῶν θλίψεων καὶ τῶν πόνων ἀναδιδόασί τε καὶ αὐξοῦσι καρπὸν πνευματικόν. Τὰ δὲ ὄρη, τὰ τὰς ἀκάρπους ἀναφύοντα κέδρους, θηρίων καὶ ἔρπετῶν εἰσι καταγώγια. [25.3c] Οὐ τὸν χαμαὶ ὑπνώττοντα καὶ
75 ἀναπαυόμενον, οὔτε μὴν τὸν νηστεύοντα εὖ ἴσθι καὶ ἀγρυπνοῦντα καὶ ἀνυπόδητον ὁ Κύριος ἔσωσεν, ἀλλὰ τὸν

[25.3a] Τινὰ τῶν γνωστικωτάτων ἀδελφῶν ὀφθαλμοφανῶς οἱ δαίμονες ἐμακάρισαν ἐπιστάντες· ὁ δὲ πάνσοφός φησι πρὸς αὐτούς· Εἰ μὲν τοῦ ἐπαινεῖν με ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἐπαύσασθε, ἐκ τῆς ὑμῶν ὑποχωρήσεως μέγαν εἶναι ἑαυτὸν νενόηκα ἠγήσομαι· εἰ δὲ ἐπαινοῦντες οὐ παύεσθε, ἐκ τοῦ ὑμῶν ἐπαίνου τὴν ἑαυτοῦ ἀκαθαρσίαν στοχάσομαι. Ἀκάθαρτος γὰρ παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος. Ἡ οὖν ὑποχωρεῖτε, καὶ ἰδοὺ μέγας γέγονα, ἢ ἐπαινεῖτε, καὶ δι' ὑμῶν ταπεινώσιν κτῶμαι· καὶ καταπλαγέντες τὴν ἀπορίαν ἀφαντοὶ γεγόνασι. [25.3b] Μὴ ἔστω ἡ ψυχὴ λάκκος τοῦ ζωοποιοῦ τούτου νάματος, ποτὲ μὲν τοῦτο βρῦουσα, ποτὲ δὲ πάλιν λήγουσα ὑπὸ καύσωνος δόξης καὶ ἐπάρσεως· ἀλλὰ πηγὴ ἀπαθείας, ποταμὸν πτωχείας ἐξ αὐτῆς διὰ παντός ἀναφέρουσα. Γίνωσκε, ὦ φιλότης, ὡς αἱ κοιλάδες πληθύνουσι σῖτον καὶ καρπὸν πνευματικόν ἐν αὐταῖς. Κοιλίας ἐστὶ ψυχὴ τεταπεινωμένη ἀνὰ μέσον ὀρέων, πόνων καὶ ἀρετῶν, ἄτυφος ἀεὶ καὶ ἀκίνητος μένουσα. [25.3c] Οὐ νενήστευκα, οὐκ ἠγρύπνικα, οὐκ ἔχαμεύνικα, ἀλλ' ἐταπεινώθην, καὶ ἔσωσέ με συντόμως ὁ Κύριος. Ἡ μὲν μετάνοια ἀνιστᾷ· τὸ δὲ πένθος εἰς οὐρανούς κρούει· ἢ δὲ ὅσια ταπεινώσις ἀνοίγει. Ἐγὼ δὲ λέγω, καὶ προσκυνῶ Τριάδα ἐν μονάδι, καὶ μονάδα ἐν Τριάδι.

61/62 ἀκάθαρτος ... ὑψηλοκάρδιος] Prov. 16, 5

τεταπεινωμένον μᾶλλον ἢ ἐκείνους καὶ ἀπερὸριμμένον καὶ
ἑαυτὸν ἐκ προνοίας φαυλίζοντα.

[25.4a] Πάντα μὲν τὰ ὀρώμενα, φωτίζει καὶ αὖξει ὁ ἥλιος.
80 Πάντα δὲ τὰ λόγῳ πραττόμενα, κατέχει καὶ συνιστᾷ
ταπεινώσις. [25.4b] Μὴ παρόντος φωτὸς, πάντα ζοφώδη καὶ
σκοτεινά· μὴ παρούσης δὲ ταπεινοφροσύνης, τᾶλλα πάντα,
ἀνωφελῆ καὶ ἄκαρπα εὐρεθήσεται. [25.4c] Εἰς ἐν πάσῃ τῇ
κτίσει χῶρος, ἅπαξ τεθέαται ἥλιον· καὶ εἰς λογισμὸς
85 πολλάκις, ταπεινώσιν ἔτεκε. |

[25.5a] Τῇ τοῦ Χριστοῦ γεννήσει, πᾶς ὁ κόσμος, τῆς τοῦ f. 117
διαβόλου τυραννίδος ἀπήλλακται· καὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων
ταπεινοφροσύνῃ, πάντα τᾶλλα τῶν ἀμαρτημάτων ὑποχωρεῖ.
[25.5b] Ἐτέρα τοῦ ἐπηρμένου· καὶ ἄλλη, τοῦ μὴ τοῦτο
90 ποιούντος ἢ ἐργασία. Τοῦ δὲ ταπεινόφρονος, καὶ πάντῃ
ἐξηλλαγμένη. Ὁ μὲν γὰρ, καὶ μομφὴν τοῖς ἄλλοις ἐπάγει, καὶ
κατήγορος ἐνίοτε τῶν μηδὲν ἡδικηκότων ἀποδείκνυται, τὸ
καθ'αὐτὸν ἐπαίρων ἀεὶ καὶ πάσας προφάσεις κινῶν
ὥστ' ἐκθειάζεσθαι. Ὁ δὲ τούτου μὲν ὢν ἀλλότριος, μήπω δὲ

[25.4a] Πάντα μὲν τὰ ὀρώμενα φωτίζει ὁ ἥλιος· πάντα δὲ τὰ λόγῳ πραττόμενα
κρατύνει ταπεινώσις. [25.4b] Μὴ παρόντος φωτὸς, πάντα ζοφώδη· καὶ μὴ
παρούσης ταπεινοφροσύνης, πάντα ἡμῶν ἔωλα. [25.4c] Εἰς ἐν πάσῃ τῇ κτίσει
χῶρος ἅπαξ τεθέαται ἥλιον· καὶ εἰς λογισμὸς πολλάκις ταπεινώσιν τέτεκε. Μία
καὶ μόνη ἡμέρα πᾶς ὁ κόσμος ἠγαλλιάται· καὶ μία αὕτη ἐστὶν ἀρετὴ τοῖς
δαίμοσι ἀμίμητος. [25.5a-b] Ἄλλο τὸ ἐπαίρεσθαι· καὶ ἕτερον τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι,
καὶ ἄλλο τὸ ταπεινοῦσθαι· ὁ μὲν γὰρ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν· ὁ δὲ οὐ κρίνει· οὐ
μέντοι καὶ ἑαυτὸν κατακρίνει· ὁ δὲ ἀκαταδίκαστος ὢν διὰ παντὸς ἑαυτὸν
καταδικάζει.

95 καὶ εἰς ταπεινοφροσύνην ἔλθων, τῶν μὲν ἄλλων εὐχερῶς
οὐδένα κατακρίνει· οὐδὲ τῷ πλησίον μῶμον περιάπτει τινα·
τὰ δ'οἰκεία οὔτε σεμνύνειν, οὔτ'αὐθις ἐξευτελίζειν ἤρηται·
ἀλλ'ἔξισου καὶ ἀμφοτέρων ἀφέστηκεν· ὁ γε μὴν τῇ
ταπεινοφροσύνῃ ἑαυτὸν συνασκούμενος, οὐκ ὅπως ἐπέχει
100 γλῶτταν κατ'οὐδενὸς κινουμένην, ἀλλὰ καὶ τοῦναντίον
ἐφήησιν ὑπὲρ τῶν ἄλλων φθεγγομένην. Τὸ δὲ μείζον ὅτι καὶ
ἀνεπίληπτος ὢν αὐτὸς, ὁμῶς αἰειδήποτε φαυλίζων ἑαυτὸν
ὀρᾶται καὶ καταισχύνων. [25.5c] Ἄλλο τὸ ταπεινοφρονεῖν, καὶ
ἕτερον τὸ ἀγωνίζεσθαι ταπεινοφρονεῖν· καὶ ἄλλο τὸ ἐπαινεῖν
105 τὸν ταπεινόφρονα. Τὸ μὲν πρότερον, τελείων· τὸ δὲ δεύτερον,
τῶν ἀληθινὴν ὑποταγὴν μετιόντων. Τὸ δὲ ἔσχατον, πάντων
τῶν πιστῶν ἐστὶ τεκμήριον καὶ τὰ πρὸς Θεὸν εὐσεβούντων.

[25.6a] Καθ'ἑαυτὸν τίς διάγων, τὴν τῆς ταπεινοφροσύνης οὐκ
ἔγνω καθαρῶς ὠφέλειαν· μετὰ πλειόνων δὲ διαιτώμενος,
110 ῥαδίως ἔξει τὸ ζητούμενον· ὥσπερ δῆτα καὶ θεῶν ἵππος μόνος
μὲν, καλῶς ἔδοξε θεῖν· εἰς ἄμιλλαν δ'ἑτέρω ἰῶν, | τὴν ἑαυτοῦ f. 117^v

[25.5c] Ἄλλο τὸ ταπεινοφρονεῖν· καὶ ἄλλο τὸ ἀγωνίζεσθαι ταπεινοφρονεῖν· καὶ ἕτερον τὸ ἐπαινεῖν τὸν ταπεινόφρονα. Τὸ μὲν πρῶτον τελείων· τὸ δὲ δεύτερον ὑποτακτικῶν ἀληθινῶς· τὸ δὲ τρίτον, πάντων πιστῶν. [25.6a] Ὁ τὰ ἔσω τεταπεινωκῶς, ὑπὸ χειλέων οὐ κλέπτεται· ὁ γὰρ οὐκ ἔχει ὁ θησαυρὸς, οὐ προφέρει ἢ θύρα. Μεμονωμένος ἵππος πολλάκις τρέχειν δοκεῖ, συναγελαζόμενος δὲ τότε τὴν ἑαυτοῦ ἐπέγνω νωθρότητα. Ἐὰν μηκέτι ἐν τοῖς φυσικοῖς ὁ λογισμὸς ἐναβρύνηται, ἀρχῆς ὑγείας τεκμήριον· ἕως δὲ τῆς ὀξωδίας ἐκείνης ἐπαισθάνεται, ὀσμῆς μύρου οὐκ αἰσθάνεται. Οὐκ ἔτι πλήξει, οὐ δικάσει, οὐκ ἄρξει, οὐ σοφισθήσεται ὁ ἐμὸς ἐραστής, ἢ ὅσια ἔφησεν, ἄχρῃς ἂν ἐμοὶ συναφθῇ. Μετὰ γὰρ τὴν ἐμὴν συνάφειαν τούτῳ λοιπὸν νόμος οὐ κεῖται. Τινὶ τῶν ἐπὶ τὴν μακαρίαν ταύτην σπουδαζόντων, ἀνδρὶ ἀγωνιστῇ ἔπαινον ἐν καρδίᾳ οἱ ἀνόσιοι ὑπέσπειραν δαίμονες· ὁ δὲ μηχανᾶται ἐκ θείας ἐμπνεύσεως πνευμάτων πονηρίαν νικήσαι εὐσεβεῖ μεθοδείᾳ· καὶ δὴ ἀναστὰς κατατάττει ἐν τῷ τοίχῳ τῆς ἑαυτοῦ κέλλης τὰς τῶν ὑψηλοτάτων ἀρετῶν προσηγορίας· λέγω δὲ τῆς τελείας ἀγάπης, τῆς ἀγγελικῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, τῆς ἀφθάρτου ἀγνείας, καὶ τῶν τοιούτων. Ἦνίκα οὖν αὐτὸν οἱ λογισμοὶ ἐπαινεῖν ἤρχοντο, ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἀγωμεν ἐπὶ τὸν ἔλεγχον, καὶ ἐρχόμενος λοιπὸν τὰς προσηγορίας ἀνεγίνωσκε· καὶ ἐβόα αὐτῷ· Ὀπηνίκα ταύτας κτήση, γνῶθι ὅτι μακρὰν εἶ ἔτι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

θάττον ἀσθένειαν ἐμφανίζει. [25.6b] Ἦτις μὲν ἢ τοῦ ἡλίου
 τούτου δύναμις καὶ οὐσία καθέστηκεν, οὐκ ἂν ἔχοιμεν εἰπεῖν.
 Ὡσπερ δὲ ἐκ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ καὶ τῶν ιδιωμάτων, τὴν
 115 ἐνοῦσαν αὐτῷ οὐσίαν καταλαμβάνομεν, οὕτω καὶ τῶν μέτριά
 γε δοκούντων ἐφ' αὐτοῖς φρονεῖν, οὐκ ἄλλως τὴν ἀληθῆ
 ταπεινοφροσύνην συνιέμεν, ἢ ἐκ τῶν καταμέρους ἐνεργειῶν
 τε καὶ διαθέσεων. [25.6c] Ἡ ταπεινοφροσύνη, ἔστι τὲ καὶ
 λέγεται, σκέπη θεία τὰς τῶν δαιμόνων ὄψεις ἀποσκιάζουσα·
 120 εἰ δὲ βούλει καὶ προκάλυμμα τοὺς τῶν ἐχόντων ὀφθαλμοὺς,
 ἀπὸ τῶν οἰκείων ἐστίν, ἄβυσσος εὐτελείας πᾶσιν ἐχθροῖς
 οὐσα ἀνεπιχείρητος.

[25.7a] Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ, πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου
 ἐχθροῦ. Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῇ, καὶ υἱὸς ἀνομίας,
 130 τουτέστι πονηρὸς λογισμὸς, οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι τὸν
 ταύτην ἔχοντα. [25.7b] Ἄλλα τὰ τῷ μεγάλῳ τούτῳ καὶ ὑψηλῷ
 κατορθώματι ἐπακολουθοῦντα ιδιώματα· καὶ ἄλλη τῶν
 προοδηλωμένων ἢ ὠφέλεια, ἐκεῖνα γὰρ χωρὶς ἑνός, τοῖς
 ὀρῶσιν εἰσὶ τοῦ ἔνδον πλούτου σημαντικά. Οἷον τί λέγω· ὁ εἰς

[25.6b] Τίς μὲν ἢ τοῦ ἡλίου δύναμις καὶ οὐσία, εἰπεῖν ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα· ἐκ τῶν
 δὲ ἐνεργειῶν αὐτοῦ λοιπὸν καὶ ιδιωμάτων τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ οὐσίαν
 πεφανερῶκαμεν. [25.6c] Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ σκέπη θεία, ἐπὶ ἀβλεψία τῶν
 οἰκείων κατορθωμάτων. [25.7a] Ταπεινοφροσύνη ἐστὶν ἄβυσσος εὐτελείας πᾶσι
 κλέπταις οὐσα ἀνεπιχείρητος. Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ πύργος ἰσχύος ἀπὸ
 προσώπου ἐχθροῦ. Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ, καὶ υἱὸς, μᾶλλον δὲ λογισμὸς,
 ἀνομίαν οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν, καὶ συγκόψαι ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ
 τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτόν τροπώσεται. [25.7b] Ἄλλα τὰ τῷ
 κτήτορι τούτῳ τῷ μεγάλῳ τοῦ οἰκείου πλούτου ἐν τῇ ψυχῇ γνωριζόμενα
 ιδιώματα, παρὰ πάντα τὰ προοδηλωμένα. Ἐκεῖνα γὰρ ἅπαντα, ἄτερ ἑνός, τοῖς
 ὀρῶσιν εἰσὶ τοῦ πλούτου σημαντικά· γνώση καὶ οὐκ ἀπατηθήση ἐν σεαυτῷ
 προσοῦσάν σοι τὴν ὀσίαν ταύτην οὐσίαν, /

129/130 Οὐκ ... τὸν] Ps. 88, 23

135 τὸ ὕψος τῆς ταπεινοφροσύνης ἀναδραμῶν, στὰς ἐπὶ τὴν
πέτραν τῆς πίστεως, πάσης θυμηδίας καὶ εὐφροσύνης
πληροῦται· καὶ θείου φωτὸς ἔμπλεως γίνεται· καὶ φαιδρὸν
τοῖς προσορῶσι τὸ πρόσωπον δείκνυσι· καὶ γάννυται ἡ ψυχὴ·
140 ἀνερευνῶντες τὰ μέταλλα, συλλέγει καθεκάστην καὶ
ἀνιμᾶται, μηδενὸς τῶν παρόντων μνείαν ποιούμενος· καὶ τῶν
μελλόντων ὡς ἐστώτων ἀντιλαμβάνεται· ταῦτα τῆς f. 118
ταπεινοφροσύνης τὰ ἔπαθλα· δι' ἣν καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας
μυστήριον ἐγεγόνει· καὶ Δεσπότης αὐτὸς ὢν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος
145 καὶ τῆς κτίσεως Ποιητῆς, οὐ μόνον κατῆλθεν ἰν' ἡμᾶς ἐλύση
πρὸς ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ δούλου μορφήν ἔλαβεν, ἰν' ἡμᾶς υἱοὺς
ποιήσῃ καὶ τὰ τὸ ἐγχωροῦν· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι σταυροῦ καὶ
θανάτου· διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε· τίνος δὲ τῶ
150 ὑψηλοτέρῳ τῶν οὐρανῶν, ὑψώματος ἔδει· ἀλλ' ἦν ἐκῶν ἔλαβε
σάρκα, ταύτην φησὶν ἀντὶ τῆς ταπεινοφροσύνης,
ὑπερύψωσε ὁ Θεός· ἅμα καὶ ἡμῖν δεικνύων ὑψηλοῖς γενέσθαι
χαρίζεται. [25.7c] Ὁ ἑαυτὸν ἐπιγνοὺς, πάντων περίφημα

/ ἐν πλήθει φωτὸς ἀρρήτου, καὶ προσευχῆς ἔρωτι ἀμυθήτῳ προκαταλήψεως
τούτων, ἀλοιδόρητος καρδία ἐν πταισίμασιν ἀλλοτριόις. Πρόδρομον τῆς
λεχθείσης κενοδοξίας πάσης μίσος. [25.7c-d] Ὁ ἑαυτὸν ἐπιγνοὺς ἐν πάσῃ
αἰσθήσει ψυχῆς, ἐπὶ τὴν γῆν ἔσπειρεν· οὐκ ἔστι γὰρ μὴ οὕτως σπείραντας
ταπεινοφροσύνην ἀνθῆσαι· ὁ ἑαυτὸν ἐπιγνοὺς κατείληφε φόβου Κυρίου ἔννοιαν,
διὰ δὲ ταύτης βαδίσας εἰς πύλην ἀγάπης ἔφθασε. Ταπείνωσις ἐστὶ βασιλείας
πύλη, τοὺς πλησιάζοντας εἰσάγουσα. Διὰ ταύτης οἶμαι τὸν Κύριον εἰρηκέναι τὸν
εἰσιόντα, ὅτι καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται ἀφόβως ἐκ τοῦ βίου, καὶ νομὴν
εὐρήσει, καὶ χλόην ἐν τῷ παραδείσῳ· πάντες ὅσοι ἤλθον δι' ἐτέρας ἐν τῷ
σχήματι, κλέπται εἰσὶ τῆς ἑαυτῶν ζωῆς καὶ λησταί. Συζητοῦντες ἑαυτοὺς οἱ
καταλαβεῖν βουλόμενοι, μὴ διαλίπωμεν, κἂν ἐν αἰσθήσει ψυχῆς τὸν πλησίον
πάντα προὔχῃν ἡμῶν οἰώμεθα ἐγγὺς τὸ ἔλεος. Ἀδύνατον ἐκ χιόνος προῖέναι
φλόγα· ἀμηνανώτερον δὲ ἐν ἐτεροδόξῳ ταπεινοφροσύνην ὑπάρχειν. Πιστῶν καὶ
εὐσεβῶν τὸ κατόρθωμα, καὶ τοῦτο τοῖς λοιπὸν κεκαθαρμένοις. [25.7d] Οἱ πλείους
μὲν ἑαυτοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ λέγομεν ἴσως καὶ ἔχομεν· ἀτιμία δὲ /

146 δούλου — μορφήν] Gre. Naz. In San. Pas. vol. 35 p. 397 l. 38 Io. Chry., *De Chri.*
Pre. col. 793 l. 26 Fla. Jus., *Epi. Con. Tri.* sec. 44 l. 4 145 cf. Io. 1, 12

155 *ἑαυτὸν λογισθήσεται· καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης, οὐδέποτε ἀποστήσεται· ἀλλ' ὁδῶ βαδίζων βασιλικῇ, εἰς τὸν τῆς ἀγάπης ὅσον οὐπω βαθμὸν ἀνελεύσεται, κἀκεῖ πολλῆς τῆς χαρᾶς ἐμπλησθήσεται· περὶ ταύτης οἶμαι τὸν Κύριον εἰρηκέναι, ὅτι ἐξελεύσεται ὁ βουλόμενος ἐκ τοῦ βίου τούτου καὶ τῶν πράγματων, καὶ διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, εἰς τὴν αἰώνιον*
 160 *ζωὴν εἰσελεύσεται καὶ νομὴν εὐρήσει, τὴν προσοῦσαν ἡμῖν δηλαδὴ χορηγίαν τοῦ Πνεύματος. [25.7d] Οἱ πλείους μὲν ἐνίστε, ἀμαρτωλοὺς σφᾶς αὐτοὺς καὶ ὄντας ἴσως ἀποκαλοῦσιν· εἰ δὲ παρ' ἄλλων ἀκοῦσαι συμβῆ λαιδορούντων, οὐκ ἀνέχονται· ἀλλ' ἀντιλέγειν ἐπιχειροῦσι καὶ*
 165 *διαπληκτίζονται· καὶ μέχρι πολλοῦ τὴν ὀργὴν φυλάττουσιν· οὐ τί χειρὸν γένοιτ' ἄν;*

[25.8a] Ἦ ἐκ τῶν προγεγονότων, ἢ ἐκ τῶν καθεκάστην ἐμπιπτόντων πλημμελημάτων, ἑαυτοὺς ταπεινώσωμεν f. 118^v
 170 *ἀδελφοί, τὸ τοῦ Χριστοῦ στάδιον ἐπὶ νοῦν ἀναπολοῦντες, ὃ ἠγωνίσαστο ἐπὶ σταυροῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀρθεῖς, καὶ δούς ἑαυτὸν εἰς ἐπονείδιστον θάνατον· εἰ δὲ καὶ οἱ τὰγαθὰ πάντα*

/ καρδίαν ἐδοκίμασεν· οὐ παύσεται ὁ ἐπειγόμενος ἐπὶ τὸν λιμένα τοῦτον τὸν ἀκύμαντον, τρόπους, καὶ λόγους, καὶ ἐννοίας, καὶ ἐπινοίας, καὶ ζητήσεις, καὶ ἐκζητήσεις, καὶ ἀγωγὰς, καὶ μηχανὰς, καὶ εὐχὰς, καὶ προσευχὰς ποιῶν, καὶ νοῶν, καὶ ἐπινοῶν, ἄχρις οὐ διὰ Θεοῦ συνεργίας καὶ ταπεινοτέρων καὶ ἀτιμωτέρων ἀγωγῶν, τῆς ἀειχευμάστου οἰήσεως θαλάσσης ἐλευθερώσει τὸ τῆς οἰκείας ψυχῆς σκάφος· ὁ γὰρ ταύτης ἀπαλλαγίς, ἐπὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς ἀμαρτήμασιν εὐαπολόγητος τελώνης γίνεται. [25.8a] Τινὲς γὰρ τὰ προγεγονότα κακὰ, καὶ μετὰ τὴν ἄφεσιν τούτων εἰς ὑπόθεσιν ταπεινοφροσύνης, ἕως τέλους ἐσχήκασιν, δι' ἐκείνων τὸ μάταιον οἶημα κολαφίζοντες. Ἔτεροι δὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ ἐννοοῦντες πάθος, ἑαυτοὺς ἀεὶ χρεώστας λογίζονται. Ἄλλοι διὰ τῶν καθημερινῶν ἐλλείψεων ἑαυτοὺς εὐτελίζουσιν. Ἄλλοι ἐκ συμβατικῶν πειρασμῶν, καὶ νόσων, καὶ πτωμάτων, τὴν τῶν χαρισμάτων μητέρα ὤκειώσαντο. Εἰσὶ δὲ τινες· εἴπερ καὶ νῦν εἰσιν, οὐκ ἔχω λέγειν· οἱ δι' αὐτῶν τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν κατὰ πρόσβασιν τούτων ἑαυτοὺς ταπεινοῦντες, ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ τοιοῦτου πλούτου λογιζόμενοι, καὶ ὡς καθημέραν τῷ ἑαυτοῦ χρέει προστιθέντες οὕτως διακεῖμενοι. Τοῦτο ταπεινώσις, τοῦτο ἢ μακαριότης· τοῦτο τὸ τέλειον ἔπαθλον.

155 ὁδῶ ... βασιλικῇ] cf. supra, p. 164 150/151 cf. Mt. 5, 3-6

κατωρθωκότες, καὶ χάριν καὶ φῶς δεξάμενοι γνώσεως,
 ἑαυτοὺς πρῶτους ἀμαρτωλοὺς ἀπεκάλουν καὶ εἶναι ἐνόμιζον,
 πῶς οὐ πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τὸν σύμπαντα βίον ἐν ἀμελείᾳ
 175 δεδαπανηκότες, καὶ τῶν παθῶν ἤττους φαινόμενοι, τοῦ
 τοιούτου προσρήματος ἐνόχους ὀφείλομεν ἑαυτοὺς καθιστᾶν;
 ὁ γὰρ τῶν αἰσχυρῶν ἔργων μὴ καθαρεύων, διὰ γοῦν τοῦ τὰ
 αὐτοῦ λόγοις στηλητεύειν, κάθαρσίν τινα ἑαυτῷ προξενεῖτω.
 [25.8b] ὅταν τινα ἀκούσης ἐν ὀλίγοις ἔτεσιν, ἀπάθειαν τὴν τῶν
 180 ἀρετῶν ὑψηλοτάτην κτησάμενον, μὴ ἄλλην, ἀλλ' ἢ ταύτην
 οἴου τὴν μακαρίαν ὁδὸν πεζοπορήσαντα. [25.8c] Ἴερά ξυνωρίς,
 ἀγάπη τὲ καὶ ταπείνωσις· ὧν ἡ μὲν, τοὺς κεκτημένους ὑψοῖ,
 τοὺς δ' ὑψωθέντας ἢ ἑτέρα διακρατοῦσα, οὐδέποτε ἀλλαχόσε
 μεταπίπτειν ἔᾶ, μέχρις ἂν εἰς αὐτὸν ἀγάγη τὸν παράδεισον.

185 [25.9a] Τοῦ ταπεινόφρονος ἐστὶ, καὶ τὸ πάντα ὑπὲρ αὐτὸν, οὐ
 νομίζειν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἶναι ἐθέλειν καὶ ἀξιοῦν· καὶ ὑπὸ
 πάντων πατεῖσθαι ἀνέχεσθαι. [25.9b] Εἰ τοῦτο ὄρος
 ὑπερηφανίας, τὸ τὰς μὴ προσούσας ἡμῖν ἀρετὰς
 ὑποκρίνεσθαι, καὶ τὰς οὐσας ἐκπομπεύειν κάκεῖνο τεκμήριον

[25.8b] Ὅποτεν τινὰ ἴδης ἢ ἀκούσης ἐν ὀλίγοις ἔτεσιν ὑψηλοτάτην ἀπάθειαν
 κτησάμενον, καὶ μὴ ἄλλην, ἀλλὰ ταύτην αὐτὸν τὴν μακαρίαν σύντομον ὁδὸν
 πεζοπορήσαντα ὑπολάμβανε. [25.8c] Ἡ ἱερά ξυνωρίς, ἀγάπη καὶ ταπείνωσις· ἡ
 μὲν γὰρ ὑψοῖ, ἢ δὲ τοὺς ὑψωθέντας κρατοῦσα οὐδέποτε πίπτει. [25.9a] [25.9b] Εἰ
 τοῦτο ὄρος, καὶ λόγος, καὶ τρόπος ἐσχάτης ὑπερηφανίας καθέστηκε, τὸ τὰς μὴ
 προσούσας ἀρετὰς, δόξης χάριν, ὑποκρίνεσθαι, οὐκ οὖν τοῦτο τεκμήριον
 βαθυτάτης ταπεινοφροσύνης καθέστηκε τὸ τὰς μὴ προσούσας ἡμῖν αἰτίας ἐπί
 τινων εὐτελείας χάριν σχηματίζεσθαι. Οὕτως ὁ τὸν ἄρτον καὶ τὸν τυρὸν μετὰ
 χεῖρας εἰληφῶς πεποιήκεν· οὕτως ὁ τὴν ἑαυτοῦ ἐσθῆτα ἐκδυσάμενος, καὶ
 ἀπαθῶς ὁ τῆς ἀγνεΐας ἐργάτης τὴν πόλιν περιπολήσας· οὐ μεριμνῶσιν οἱ
 τοιοῦτοι ἀνθρωπίνου προσκόμματος, λοιπὸν εἰληφότες δύναμιν διὰ προσευχῆς
 ἀοράτως πάντα πληροφορησαί. Ὁ τοῦ προτέρου ἐπιμελούμενος, τοῦ δευτέρου
 ἔνδειαν ἐσήμανεν. Ὅπου γὰρ Θεὸς πρὸς αἰτήσιν ἔτοιμος, πάντα ποιεῖν
 δυνάμεθα. Θέλε μᾶλλον ἀνθρώπους, καὶ μὴ Θεὸν λυπεῖν· χαίρει γὰρ ὄρων ἡμᾶς
 ἀτιμία προστρέχοντας, ἵνα τὴν ματαίαν οἴησιν θλίψωμεν καὶ πλήξωμεν, καὶ
 ἀπολέσωμεν. Χενιτεία ἀκροτάτη τῶν τοιούτων ἄθλων πρόξενος· μεγάλων γὰρ
 ὄντως ἐξ οἰκείων φέρειν ἐμπαίζεσθαι. Μὴ θαμβηθῆς ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις· οὐδεὶς
 γὰρ κλίμακα ὑφ' ἐν ποτε ἀνελεθῆν δεδύνηται. Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι
 Θεοῦ μαθηταὶ ἐσμεν, οὐχ ὅτι τὰ δαιμόνια ἡμῖν ὑπακούουσιν, ἀλλ' ὅτι τὰ
 ὀνόματα ἡμῶν γέγραπται ἐν τῷ οὐρανῷ τῆς ταπεινώσεως. Ἡ μὲν ἀκαρπία φύσει
 εἰς ὕψος τοὺς τῶν λεγομένων κίτρων κλάδους ἀνυψοῦν πέφυκε·
 κατακαμφθέντες δὲ θάπτειν καρποφόροι γίνονται. Ὁ νουνεχῶς γνοῦς/

190 ταπεινοφροσύνης καὶ μετριότητος τὸ τὰς μὴ προσούσας ἡμῖν
κακίας, εὐτελείας ἔνεκεν, ἐπὶ τινῶν διαπαντὸς
σχηματίζεσθαι. | οὕτως ὁ τὸν ἄρτον καὶ τὸν τυρὸν μετὰ χειρᾶς f. 119
λαβὼν, ἀκαίρως ἐσθίειν προσεποιήσατο. Οὕτως ὁ τὴν ἑαυτοῦ
ἐσθῆτα ἀποδυσάμενος, καὶ ἀπαθῶς πᾶσαν τὴν πόλιν περιῶν·
195 οὐ φροντίσουσι γὰρ οἱ τοιοῦτοι ἀνθρωπίνου προσκόμματος
εἰληφότες τὴν χάριν καὶ τὴν ἰσχὺν διὰ προσευχῆς καὶ τῆς τοῦ
θεοῦ Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως. [25.9d] Χωρὶς μὲν προῤῥήσεων
καὶ ἐλλάμψεων, οὐκ ὀλίγοι τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐπέτυχον·
ἀπούσης δὲ ταπεινοφροσύνης, οὐδενὶ τῶν πάντων, ταύτης
200 ἐξέσται τυχεῖν· μᾶλλον μέντοι καὶ ἀμφοτέρων ὑπάρξει
διαμαρτεῖν. [25.9e] Ὁ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ τὸ οἰκεῖον ἀεὶ θέλημα
πεπλανημένον ἤγηται καὶ βδελύττεται· κὰν ταῖς πρὸς τὸ
θεῖον εὐχαῖς ὅσα ἐκείνῳ πρὸς βουλήσεως ἐστὶ, ταῦθ' ἑαυτῷ
γενέσθαι ἐπιζητεῖ. [25.9f] Ὁ ἐλάττους καὶ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ
205 ἀξίαν παρὰ Θεοῦ τὰς αἰτήσεις αἰτούμενος, τῶν ὑπὲρ αὐτὸν
πάντως αἰτήσεων τεύξεται· καὶ τούτου σοὶ μάρτυς ἀψευδῆς, ὁ
τελώνης αὐτὸς ἄφεςιν μὲν ζητῶν· δικαιοσύνην δὲ
κομισάμενος· καὶ ὁ ληστὴς δὲ ἐκεῖνος, τὸ "Μνήσθητί μου Κύριε

/ἐπίσταται. Κέκτηται ὁ τῆς ὀσίας ταύτης παρὰ Θεῷ βαθμὸς ἐν τριάκοντα καὶ ἐν
ἐξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατὸν τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐν τῷ ἐσχάτῳ οἱ ἀπαθείς, ἐν δὲ τῷ
μέσῳ οἱ ἀνδρεῖοι. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ πάντες ἀνελθεῖν δύνανται· ὁ γνοὺς ἑαυτὸν
οὐδέποτε ἐμπαιχθεὶς ἐν τοῖς ὑπὲρ ἑαυτὸν ἐπιχειρήσειεν· ἀλλὰ βέβηκε λοιπὸν
τὸν πόδα ἐπὶ τὴν μακαρίαν ταύτην τρίβον. Δεδείκασιν ὄρνεις ἰέρακος εἶδος,
ἐργάται δὲ ταύτης ἀντιλογίας ἤχον. [25.9d] Ἄνευ μὲν προῤῥήσεων, καὶ
ἐλλάμψεων, καὶ σημείων, καὶ τεράτων πολλοὶ τῆς σωτηρίας τετυχήκασιν· ἄνευ
δὲ ταύτης οὐδεὶς ἐν τῷ νυμφῶνι εἰσελεύσεται. Τῶν μὲν γὰρ προτέρων ἢ
δευτέρω φύλαξ· ταύτης δὲ πολλάκις τὰ πρότερα, ἐν τοῖς κουφοτέροις
ἀναιρετικὰ γεγονόασιν. Οἰκονόμησεν ὁ Κύριος πρὸς τὸ ἡμᾶς καὶ μὴ θέλοντας
ταπεινοῦσθαι καὶ τοῦτο· οὐδεὶς γὰρ τοὺς ἑαυτοῦ μάλωπας, ὡς ὁ πλησίον ὄραν
δύναται· διόπερ ἀνάγκη ἡμᾶς, μὴ ἑαυτοῖς. ἀλλ' ἐκείνῳ τὴν τῆς ὑγιείας χάριν,
καὶ Θεῷ διδόναι· [25.9e-f] ὁ ταπεινόνους πάντοτε τὸ ἑαυτοῦ θέλημα ὡς πλάνον
βδελύττεται καὶ ἐν τοῖς αἰτήμασιν αὐτοῦ τοῖς πρὸς Κύριον, πίστει ἀδιστάκτῳ
τὰ προσήκοντα μανθάνειν, καὶ ὑπακούειν πέφυκεν· οὐ τῇ πολιτεία προσέχων
τῶν διδασκάλων· ἀλλὰ Θεῷ ἀναθείς τὴν μέριμναν, τῷ καὶ δι' ὄνου ἐπὶ τοῦ
Βαλαὰμ τὰ χρεῖώδη διδάξαντι. Κὰν ἅπαντα ὁ τοιοῦτος ἐργάτης κατὰ Θεὸν καὶ
ποιῆ, καὶ νοῆ, καὶ φθέγγηται, οὐδ' οὕτως ἑαυτῷ ἀποδίδωσι· σκόλοψ καὶ βάρος
τῷ ταπεινῷ τὸ οἰκειόπιστον· ὥσπερ τῷ ὑπερηφάνῳ τὸ ἐτερόλεκτον. Ἐμοὶ δοκεῖ
ἀγγέλου, τὸ μὴ κλέπτεσθαι ἐφ' ἁμαρτήμασιν εἶναι, ἀκούοντι τοῦ ἐπιγείου
ἀγγέλου λέγοντος· Οὐδὲν ἑμαυτῷ σύννοιδά· ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμα· /

201 ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ] Mt. 11, 29 206/208 cf. Lc. 18, 9-14

ἐν τῇ βασιλείᾳ σου” μετὰ ταπεινοῦ φθεγξάμενος τοῦ
 210 φρονήματος, εἶτα, τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ κοινωνίας καὶ
 μετουσίας ἡξιωμένος. [25.9g] Οὐκ ἔστιν ἐν τῇ κτίσει μέγιστον
 πῦρ καὶ ἦττον τῇ φύσει θεάσασθαι· καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τῇ
 ἀνοθεύτῳ ταπεινοφροσύνη, εἶδος ὕλης εὐρεῖν τοσύνολον·
 γινώσκων ὁ Δεσπότης τῇ ἔξωθεν καταστολῇ, τὴν τῆς ψυχῆς
 215 ἀρετὴν σχηματίζεσθαι, λαβὼν λέντιον, τὴν τῆς
 ταπεινοφροσύνης ἡμῖν ὑπέδειξε τρίβον· τοῖς γὰρ τῶν
 ἀνθρώπων ἐπιτηδεύμασι, συνεξομοιοῦσθαί πως ἢ ψυχὴ
 πέφυκε· | καὶ πρὸς ἄττα δήπου πράττουσιν, ἢ διάνοιά τε f. 119^v
 τυποῦσων καὶ σχηματίζεται· ἄλλως γὰρ ὁ ἐπὶ θρόνου· καὶ
 220 ἄλλως ὁ ἐπὶ κόπρου καθήμενος, τῷ λογισμῷ διάκειται·
 διατοῦτ’ οἶμαι καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἰῶβ ἐν τῇ κοπρίᾳ ἔξω
 καθῆστο τῆς πόλεως, τὴν τελείαν ἐντεῦθεν τῆς
 ταπεινοφροσύνης ὁδὸν ἐνδεικνύμενος· καὶ ἐν αἰσθήσει
 ψυχῆς, ἐφαύλισα ἑμαυτὸν ἔλεγε καὶ ἐτάκην· καὶ πάλιν ἑμαυτὸν
 225 ἤγημαι γῆν καὶ σποδόν. [25.9h] Μανασσῆν ἐκεῖνον ἀκήκοα ὡς
 οὐδεὶς ἕτερος ἡμαρτηκότα, καὶ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ εἰδώλοις
 μίαναντα, ὑπὲρ οὗ εἰ ὁ κόσμος ἅπας δεήσεις προσήνεγκεν,

/ ὁ δὲ ἀνακρίνων με, Κύριός ἐστιν ὅθεν ὀφείλομεν διηνεκῶς ἑαυτοῦς
 κατακρίνειν καὶ μέμφεσθαι, ἵνα διὰ τῆς ἐκουσίου εὐτελείας, τὰς ἀκουσίους
 ἁμαρτίας ἀπολογηθῶμεθα· εἰ δὲ μὴ, πάντως ἐν τῇ ἐξόδῳ χαλεπῶς ὑπὲρ
 αὐτῶν λογοθετησόμεθα. [25.9f] Ὁ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν τὰ ἐκ Θεοῦ αἰτήματα
 αἰτούμενος, πάντως τῶν ὑπὲρ ἑαυτὸν τεύξεται καὶ τοῦτο τελώνης μαρτυρεῖ,
 ἄφεςιν μὲν αἰτησάμενος, δικαιοσύνην δὲ κομισάμενος· μνήμην μόνην ὁ
 ληστής ἐκεῖνος ἐν τῇ βασιλείᾳ ἠτήσατο, καὶ ὅλον τὸν παράδεισον πρῶτος
 ἐκληρονόμησεν· [25.9g] Οὐκ ἔστιν ἐν τῇ κτίσει μικρὸν καὶ μέγα πῦρ θεάσασθαι
 τὴν φύσιν· καὶ οὐκ ἔστι ἐν τῇ ἀνοθεύτῳ ταπεινοφροσύνη ὕλης εἶδος
 ἐναπομεῖναι τὸ σύνολον. Ἔως οὗ ἐκουσίως πταίωμεν, τοῦτο ἐν ἡμῖν οὐ
 πρόσεστι, καὶ τοῦτο τὸ σημεῖον τῆς παρουσίας αὐτοῦ. Γινώσκων ὁ Δεσπότης τῇ
 ἔξωθεν διαγωγῇ συσχηματίζεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν, λαβὼν λεντίον
 ὑπέδειξεν ἡμῖν μέθοδον ὁδοῦ ταπεινώσεως· τοῖς γὰρ τοῦ σώματος
 ἐπιτηδεύμασιν ἐξομοιοῦται ἢ ψυχὴ, καὶ πρὸς ἃ πράττει, τυποῦται, καὶ πρὸς
 αὐτὰ σχηματίζεται. Ἀρχὴ ἀγγέλων τινὶ γέγονεν ὑψηλοφροσύνης ὑπόθεσις, οὐ
 διὰ τοῦτο κομισαμένῳ αὐτήν. Ἄλλως ὁ ἐπὶ θρόνου, καὶ ἄλλως ὁ ἐπὶ κοπρίας
 καθήμενος διάκειται. Καὶ ἴσως διὰ τοῦτο ὁ μέγας ἐκεῖνος δίκαιος ἐν τῇ κοπρίᾳ
 ἔξω τῆς πόλεως ἐκαθέζετο. Τότε γὰρ τὴν τελείαν ταπεινοφροσύνην
 κτησάμενος, εἶπεν ἐν αἰσθήσει ψυχῆς· Ἐφαύλισα ἑμαυτὸν καὶ ἐτάκην· ἤγημαι
 δὲ ἑμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν. [25.9h] Εὐρίσκω Μανασσῆν ἐκεῖνον ἐν ἀνθρώποις
 ὡς οὐδέν’ ἕτερον ἁμαρτήσαντα, καὶ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ἐν εἰδώλοις, καὶ πᾶσαν/

208/209 Μνήσθητί — σου] Lc. 23,42 215 λαβὼν λέντιον] Io. 13, 4
 224/225 ἐφαύλισα ... σπονδόν] Iob 42, 6

οὐκ ἂν ἐδυνήθη τὴν τοῦ Θεοῦ καταμαλάξαι ὀργήν· ἀλλ' ἢ
 ταπείνωσις, ἱκανὴ γέγονε μόνη τοσοῦτου γε αὐτὸν ἐξελέσθαι
 230 κινδύνου· καὶ ὁ Δαυῖδ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν, εἰ ἠθέλησας θυσίαν
 εἶναι τῷ Θεῷ, πνεῦμα συντετριμμένον καὶ καρδίαν
 τεταπεινωμένην καὶ σφόδρα προσίεσθαι. [25.9i] *Ἠμάρτηκα τῷ*
Κυρίῳ ἢ μακαρία ταπείνωσις αὕτη πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ
μοιχείας καὶ φόνου διαλεχθεῖσα, καὶ ἀφείλετο Κύριος τὸ
 235 *ἁμάρτημά σου θάπτον ἀντήκουσε.*

[25.10a] Τοὺς σωματικούς κόπους οἱ ἀείμνηστοι πατέρες, τὸ
 τῆς ταπεινοφροσύνης εὐρηκέναι κάλλος ὠρίσαντο, ἤγουν
 τὴν νηστείαν· τὴν ἀγρυπνίαν, τὴν ἡσυχίαν· ἐγὼ δε φημι, τὴν
 ὑπακοὴν καὶ σιωπὴν καὶ τὴν τῆς καρδίας εὐθύτητα,
 240 τοῦθ' εὐρηκέναι. Αἱ καὶ φυσικῶς τῇ οἰήσει ἀντίκεινται.
 [25.10b] Εἰ ἐξ ἀγγέλων δαίμονας ἢ ὑψηλοφροσύνη, καὶ ἐκ
 δαιμόνων πάντως ἀγγέλους ταπεινοφροσύνη μεταποιῆσαι
 δύναται. | διὸ οἱ πεσόντες, θαρσεύωσαν. [25.10c] Πάση
 245 ἀνέλθωμεν κορυφὴν, καὶ εἰδῶμεν καὶ αὐτοὶ τὰ τοῦ Θεοῦ

f. 120

/ τὴν θρησκείαν μολύναντα· ὑπὲρ οὗ εἰ πᾶς ὁ κόσμος νενήστευκεν, οὐδὲν ἂν
 ἄξιον ἀντεισενεγκεῖν ἠδύνατο, ἀλλ' ἴσχυσεν ἢ ταπείνωσις ἀνιάτα ἰάσασθαι ἐν
 αὐτῷ· Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἂν, τῷ Θεῷ, φησὶν ὁ Δαυῖδ,
 ὀλοκαυτώματα, σώματα διὰ νηστείας, οὐκ εὐδοκήσεις. Θυσία τῷ Θεῷ, καὶ τὸ
 ἐξῆς νενόηται πᾶσιν. [25.9i] *Ἠμάρτηκα τῷ Κυρίῳ, ποτὲ ἢ μακαρία ταπείνωσις*
πρὸς Θεὸν ὑπὲρ μοιχείας καὶ φόνου ἐβόησε, καὶ θάπτον ἤκουσε· Κύριος ἀφείλε
τὸ ἁμάρτημά σου. [25.10a] Ὅδον μὲν ταύτης καὶ ὑπόθεσιν τοὺς σωματικούς
 κόπους οἱ ἀείμνηστοι ὠρίσαντο Πατέρες· ἐγὼ δὲ λέγω ὑπακοὴν καὶ εὐθύτητα
 καρδίας, αἱ καὶ φυσικῶς τῇ οἰήσει ἀντίκεινται. [25.10b] εἰ ἐξ ἀγγέλων δαίμονας
 τινὰς αὕτη πεποίηκε, πάντως ἐκείνη καὶ ἐκ δαιμόνων ἀγγέλους ποιῆσαι
 δύναται διὸ οἱ πεσόντες θαρσεύωσαν. [25.10c] *Σπεύσωμεν πάση δυνάμει, ἐπὶ*
τὴν ταύτης κορυφὴν ἀναβῆναι. Εἰ δὲ μὴ, κἂν ἐποχηθῆναι τοῖς ὤμοις. Εἰ δέ τι
ὀκλάζομεν, τῶν ἀγκαλῶν γοῦν αὐτῆς μὴ ἀποπέσωμεν· ὁ γὰρ ἐκεῖθεν
ἀποπίπτων, θαυμάζω εἰ ἐπιτεύξεταί τινος αἰωνίου δωρεᾶς·

230/232 εἰ ... τεταπεινωμένην] Ps. 50, 18-19 232/235 ἡμάρτηκα ... σου] II Reg. 12,
 13

μόλις ὀπίσθια. Ἐπὶ τὴν πέτραν ἐστῶτες τῆς πίστεως. ὡς καὶ τὸν μέγαν ἐκείνον τοπαλαιὸν Μωυσῆν παθεῖν ἀναγέγραπται.

[25.11a] Σύμβολα ταύτης τῆς ὑψηλόφρονος ταπεινοφροσύνης
εὐρήσομεν, σωφροσύνην· ἀκτημοσύνην· ξενιτείαν·
250 ἐναπόκρυφον σοφίαν· προσφορὰν λόγου ἀποΐκιλον·
ἐλεημοσύνης ἐπιμέλειαν· αὕτη γὰρ, οὐκ εὐγένειαν ἐπιζητεῖ
σώματος· οὐ παρόρησιαν δέχεται καὶ φιλοτιμίαν κενήν· οὐ
πολυλογίας ἐργᾶ· οὐχ ὀμιλίας συνεχεῖς καὶ διαχύσεις
καρδίας, ἀλλὰ πάντων ἑαυτὸν ἀφιστᾶ τῶν γηϊνῶν· καὶ ταῖς
255 ἐρημίαις ἐνδιατρίβουσα, ἐν οὐρανοῖς τὸ πολίτευμα
μετατίθησι, τῷ Θεῷ μόνῳ τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ἀναθεμένη καὶ
τοῦ τῆς ζωῆς ὕδατος εἰς κόρον πιεῖν ἐρῶσα· καὶ τὸν οὐράνιον
ἄρτον εἰσδέξασθαι· καὶ τοῦ βασιλικοῦ ἐκείνου κατατρυφεῖσθαι
δεῖπνου, ὃς ἀφθόνως χορηγεῖται, τοῖς ὀλοσχερῶς τῆς ἀρετῆς
260 ταύτης ἀντιποιοιμένοις· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς
ἀντιποιεῖσθαι χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ
καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

[25.11a] νεῦρα ταύτης καὶ ὁδοὶ, οὐ μέντοι καὶ σύμβολα, ἀκτημοσύνη, ξενιτεία, ἀφανὴς σοφίας ἀποκρυφῆ, προφορὰ ἀποΐκιλος, ἐλεημοσύνης ζήτησις, κρύψις εὐγενείας, παρόρησις ἐξορισμὸς, πολυλογίας μακροσμὸς· οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς πτωχὴ κατάστασις καὶ προσαιτῶν δίαιτα, ψυχὴν ταπεινώσει δεδύνηται πῶποτε· τότε γὰρ, τότε φιλόσοφοι καὶ φιλόθεοι δεικνύμεθα, ὅτε δυνάμενοι ὑψοῦσθαι τὸ ὕψος ἀποφεύγομεν ἀνεπιστρόφως· εἰ ὀπλίζη ποτὲ κατὰ τινος πάθους τοῦ οἴου δήποτε, ταύτην σύμμαχον ἐπίσπασαι· Ἐπὶ ἀσπίδα γὰρ καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσεται, καὶ καταπατήσει λέοντα καὶ δράκοντα· ἐγὼ δὲ λέγω, ἐπὶ ἁμαρτίαν καὶ ἀπόγνωσιν, καὶ τὸν διάβολον, καὶ τὸν δράκοντα τοῦ σώματος. Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ σίφων οὐράνιος ἐξ ἀβύσσου ἁμαρτημάτων εἰς οὐρανὸν ἀνενέγκαι ψυχὴν δυνάμενος· ἐώρακέ πού τις ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ ταύτης κάλλος· καὶ θάμβει ληφθεὶς ἠρώτα τοῦ τεκόντος μαθεῖν τὴν προσηγορίαν· ἢ δὲ φαιδρὸν αὐτῷ καὶ γαληνὸν ὑπομειδιάσασα, φησί· Καὶ πῶς τοῦ ἐμὲ γεγεννηκότος τὸ ὄνομα μαθεῖν ἐπέιγῃ, καὶ οὗτός ἐστι ἀνώνυμος; Οὐ μὴ σοι τοῦτο λέξω, ἕως οὐ Θεὸν κτήσῃ. Αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

246/247 cf. Deut. 34, 1-35

[25.12a] Ἡ πέμπτη πεντὰς τῶν βαθμῶν, τὴν ταπεινοφροσύνην
ὑπογράφει τῷ ἀσκητῇ· καὶ ὅπως διὰ ταύτης ἐγγύς που
265 γένοιτο τῆς τελείας ἀναβάσεως ὑποδείκνυσι, τὴν ἕκτην
παρακειμένην εὐθύς, ἅμα καὶ συμπληροῦσαν τὸν εἰς τὸν
ποθούμενον δρόμον ἔχουσα· διὸ ταύτην ὡς χρ[...].] ἀρετὴν
σπουδαστέον, καὶ στηρικτέον ἐνταῦθα τὸν νοῦν, ἵν' ἀσφαλῶς
ἔχοιμεν καὶ τόνων ταῖς ἐξῆς ἐπαναβῆναι βαθμίσι τῆς
πνευματικῆς πορείας καὶ ἀναβάσεως.

[25.12a] Πηγῆς μὲν μήτηρ ἄβυσσος καθέστηκε· διακρίσεως δὲ πηγὴ ταπείνωσις.

[26.1a] Καὶ περὶ διακρίσεως ἤδη λέγειν ἤκουσι, τοῦτο πρῶτον
ἐστὶ ρητέον, ὅτι ποτε διάκρισις ὄν τυγχάνει καὶ τίς ἢ ταύτης
5 ἐνέργεια· ἐν μὲν οὖν τοῖς εἰσαγωγικοῖς, ἢ τῶν καθ' ἑαυτοὺς
ἀληθῆς ἐπίσκεψις· ἐν δὲ τοῖς τὸ μέσον ἤδη τοῦ σταδίου
κατειληφόσιν, ἢ τὸ κυρίως ἀγαθὸν ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ
ἐναντίου ἀπταιστώσ διακρίνουσα νοερὰ αἰσθησις· ἐν δὲ τοῖς
τελείοις, ἢ διὰ θείας ἐλλάμψεως ἐνοικιζομένη γνῶσις· καὶ ἦτις
10 καὶ τὰλλα τῶν πολλῶ σκότῳ κεκαλυμμένων, τῷ ἑαυτοῦ
λύχνῳ καταφωτίζειν ἰσχύει· ἢ τάχα καθολικῶς καὶ
γνωρίζεται καὶ ἔστι διάκρισις, ἢ τοῦ θείου θελήματος
ἀσφαλῆς κατάληψις ἐν καιρῷ παντὶ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι,
ἢ μόνοις ἐγγίνεσθαι πέφυκε τοῖς κατ' ἀρετὴν τελεωτέροις, καὶ
15 ἀμέσως τὰς ἐμφάσεις τοῦ θείου δεχομένοις, εἴ γε καὶ καθαρὸν
τὸ φρόνημα καὶ μέτριον ἔχουσιν. [26.1b] Ἡ διάκρισις, οὐκ
ἔστιν ἄλλο τι τῶν ἀπάντων, ἢ συνειδήσεως ἔρρισμα·
σκοπητέον οὖν ὅπως μὴ τις ἐξ ἀγροικίας καὶ ἀμαθείας ἐν τῇ

Περὶ διακρίσεως λογισμῶν, καὶ παθῶν, καὶ ἀρετῶν. [26.1a] Διάκρισις ἐστὶν ἐν
μὲν τοῖς εἰσαγομένοις, ἢ τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀληθῆς ἐπίγνωσις· ἐν τοῖς δὲ μέσοις
ἢ τὸ κυρίως ἀγαθὸν ἐκ τοῦ φυσικοῦ, καὶ τοῦ ἐναντίου ἀπταιστώσ διακρίνουσα
νοερὰ αἰσθησις· ἐν τοῖς δὲ τελείοις, ἢ διὰ θείας ἐλλάμψεως ἐνυπάρχουσα
γνῶσις, ἢτις καὶ τὰ ἐν ἄλλοις σκοτεινῶς ἐνυπάρχοντα τῷ ἑαυτῆς λύχνῳ
καταφωτίζειν ἰσχύουσα. Ἡ τάχα καθολικῶς τοῦτο καὶ ἔστι, καὶ γνωρίζεται
διάκρισις, ἢ τοῦ θείου θελήματος ἀσφαλῆς κατάληψις ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ
τόπῳ, καὶ πράγματι, ἢτις ἐνυπάρχει μόνοις τοῖς καθαρῶς τῇ καρδίᾳ, καὶ τῷ
σώματι, καὶ τῷ στόματι. Ὁ μὲν τοὺς τρεῖς εὐσεβῶς καθελὼν συγκαθεῖλε, καὶ
τοὺς πέντε· ὁ δὲ ἐκείνων ἀμελῶν οὐδέτερον νικήσει. [26.1b] Διάκρισις ἐστὶ
συνείδησις ἀμόλυντος, καὶ καθαρὰ αἰσθησις· μηδεὶς ἐν τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ
ὑπὲρ φύσιν τινὰ ἀκούων ἢ ὁρῶν, ἐξ ἀγνωσίας εἰς ἀπιστίαν περιπέσοι· ὅπου
γὰρ ἐνδημήσει ὁ ὑπὲρ φύσιν Θεός, ὑπὲρ φύσιν λοιπὸν τὰ πλεῖστα τῶν
πραγμάτων γίνονται.

20 ἀσκητικῇ πολιτείᾳ ὑπερφυῆ τινὰ πεποηκότας ἐνίους
 εὐ ἔχη γινώσκειν ὡς ᾤπερ ἂν | ὁ Θεὸς ἐνοικῆσαι δικαιοσύνη, f. 121
 καὶ τὰ βραβεῖα λοιπὸν ὑπὲρ φύσιν καὶ θαυμαστὰ παρέχεται.
 [26.1c] Ἐκ τριῶν τουτωνὶ γενικωτάτων τρόπων, πᾶς πόλεμος
 ἐν ἡμῖν δαιμονιώδης συνίσταται· ἢ ἐξ ἀμελείας ἡμετέρας, ἢ
 25 ὑπερηφανίας, ἢ φθόνου τοῦ πρὸς ἡμᾶς αὐτῶν· ἀλλὰ
 συγγνωστοὶ μὲν ἴσως διὰ τὸ πρῶτον ἐσμέν, εἰ
 μεταμεληθῆίμεν καὶ ἐκ ῥαθυμίας, εἰς ἀγῶνας ἐμπέσοιμεν
 πνευματικούς· ἀσύγνωστοι δὲ, τοῦ δευτέρου χάριν. Τοῦ γε
 μὴν τρίτου, καὶ μακαριστοὶ, ἂν εἰς ἀγωνίαν καὶ πάλην τοῖς
 30 ἐπιτιθεμένοις ὅση δύναμις ἐρχώμεθα, καὶ τοῖς ἄρχουσι μάχης,
 ἀντεπεξίωμεν. [26.1d] Σκοπῶμεν ὅπως ἐν τῇ ἡμετέρᾳ
 συνειδήσει, καθάπερ τινὶ κανόνι προσχρώμεθα, ὥστε γνόντας
 τὰς τῶν ἀνέμων ἐπιφορὰς, καὶ ὅθεν ἕκαστος ἐπιπνεύσας
 ἔρχεται, πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, καὶ τὰ ἰστία πάντως
 35 ἀναπετάσαι.

[26.2a] Ἐν πάσαις ταῖς κατὰ Θεὸν ἐργασίαις, ἡμῖν τρεῖς

[26.1c] Ἐν τρισὶ τούτοις γενικωτάτοις τρόποις πᾶς πόλεμος δαιμονιώδης ἐν ἡμῖν
 συνίσταται, ἢ ἐξ ἀμελείας, ἢ ἐξ ὑπερηφανίας, ἢ ἐκ φθόνου τῶν δαιμόνων· καὶ
 ἐλεεινὸς μὲν ὁ πρῶτος· πανάθλιος ὁ δεύτερος· ὁ δὲ τρίτος τρισμακάριστος.
 [26.1d] Σκοπῶ καὶ κανόνι τῷ ἡμετέρῳ κατὰ Θεὸν συνειδῶμι πρὸς πάντα
 χρῶμεθα, ἵνα γνόντες τὴν τῶν ἀνέμων πνοὴν πόθεν ἔρχεται, πρὸς αὐτὸ
 λοιπὸν, καὶ τὰ ἰστία ἀνατείνωμεν. [26.2a] Ἐν πάσαις ἡμῶν ταῖς κατὰ Θεὸν
 ἐργασίαις τρεῖς ἡμῖν βοθύνους οἱ δαίμονες ὀρύσσουσι. Καὶ πρῶτον μὲν
 παλαίουσιν, ἵνα τὸ ἀγαθὸν κωλύσωσι γενέσθαι· δεύτερον δὲ μετὰ τὴν πρῶτην
 αὐτῶν ἦτταν, ἵνα μὴ κατὰ Θεὸν τὸ τυχὸν γένηται. Ὅταν δὲ καὶ τούτου οἱ
 κλέπται τοῦ σκοποῦ ἀποτύχωσι, τότε λοιπὸν ἡσυχίως ἐπιστάντες ἐν τῇ
 ἡμετέρᾳ ψυχῇ μακαρίζουσιν ἡμᾶς, ὡς κατὰ Θεὸν ἐν πᾶσιν πολιτευομένους.
 Τοῦ μὲν προτέρου ἐχθρὸς, σπουδὴ καὶ μέριμνα θανάτου· τοῦ δὲ δευτέρου,
 ὑποταγὴ καὶ ἐξουδένωσις· τοῦ δὲ τρίτου, τὸ ἑαυτὸν διηνεκῶς καταμέμφεσθαι.
 Τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιον ἡμῶν, ἕως οὗ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἀγιαστήριον ἡμῶν τὸ
 πῦρ τοῦ Θεοῦ. Οὐκ ἔσονται γὰρ λοιπὸν τότε προλήψεων ἐν ἡμῖν ἀνάγκαι. Ὁ
 γὰρ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον πᾶσαν πύρωσιν καὶ κίνησιν, καὶ πρόληψιν,
 καὶ πύρωσιν, τὴν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ὀρωμένην τε καὶ νοουμένην. Οἱ δαίμονες τὸ
 ἐναντίον πάλιν τῶν εἰρημένων ποιεῖν πεφύκασιν. Ἐπὶ γὰρ τῆς ψυχῆς
 περιγίνονται, καὶ τὸ τοῦ νοῦς φῶς περιτρέψουσιν, οὐκ ἔτι ἔσται ἐν ἡμῖν τοῖς
 ἀθλοῖς, οὐ νῆψις, οὐ διάκρισις, οὐκ ἐπίγνωσις, οὐκ ἐντροπή· ἀλλ' ἀναληγία,
 καὶ ἀναισθησία, καὶ ἀδιακρισία, καὶ ἀβλεψία. Οἶδασι γὰρ τὰ εἰρημένα /

21 *V² usque ad ἂν, V ab ὁ usque ad l. 392* 25 αὐτῶν] *scil.* δαιμόνων

βόθρους οί δαίμονες ὑπορύττουσι, καὶ πρῶτον μὲν παλαίουσι
 ἵνα τὸ ἀγαθὸν γενέσθαι κωλύσωσι· δεύτερον δὲ, ἐπειδὴν
 ἠττηθῶσιν, ἵνα δόξαν τινὰ τοῖς νικῶσιν ἐμποίησιν, ὡς ἄρα μὴ
 40 κατὰ Θεὸν τὴν νίκην ταυτηνὴν γενομένην· τρίτον, ὅτι καὶ τοῦ
 σκοποῦ τούτου διαμαρτόντες, τότε αὐθις ἡσυχῇ ἐπιστάντες,
 μακαρίζουσιν ἡμᾶς, ὡς κατὰ Θεὸν τὰ πάντα ποιῶντας. Ἴνα
 ταύτη γοῦν εἰς ὑπερηφανίαν ἐμβalόντες, ἀποσυλήσωσι· τῷ
 μὲν οὖν προτέρῳ, σπουδὴν καὶ θανάτου μνήμην
 45 ἀντιστήσωμεν· καὶ ὡς ἀντιπάλους ἰσχυροὺς ἀντιτάξωμεν· τῷ
 δευτέρῳ δὲ, τὴν τελείαν ὑποταγὴν τε
 καὶ ἐξουδένωσιν. | Τῷ μέντοι τρίτῳ καὶ τελευταίῳ, τό τε f. 121^v
 ταπεινώσιν ἄκραν ἀσκεῖν, καὶ τὸ διαπαντὸς ἡμᾶς αὐτοὺς
 καταμέμφεσθαι καὶ ἀχρείους δούλους ἀποκαλεῖν, ὅταν δὴ
 50 καὶ πάντα ὅσα προσῆκε δούλοις εὐγνώμοσιν ὤμεν
 πεποικότες, κατὰ τὸν ἐντειλάμενον. [26.2b] Κλοπὴ ἐστὶ, τῆς
 τοῦ νοῦ οὐσίας ἀπώλεια. [26.2c] Κλοπὴ ἐστὶ, τὸ μετὰ
 ῥαστώνης τὰ μὴ καλὰ ὡς καλὰ ποιεῖν, καὶ τούτοις

/εὖ μάλα σαφῶς οἱ ἐκ πορνείας ἀνανήψαντες, καὶ ἐκ παρῶρησίας ὑποσταλέντες,
 καὶ οἱ ἐξ ἀναιδείας εἰς συναίσθησιν ἐληλυθότες· πῶς τε μετὰ τὴν νῆψιν τοῦ
 νοῦς, καὶ τῆς παρώσεως, μᾶλλον δὲ πηρώσεως αὐτοῦ διάλυσιν, καὶ ἑαυτοὺς
 κατὰ νοῦν αἰδοῦνται, ἐφ' οἷς πρώην ἐλάλουν καὶ ἐπραττον ἐν τυφλώσει
 διάγοντες. Εἰ μὴ ὀφίσει καὶ σκοτάσει πρῶτον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ψυχῆς, οὐ μὴ οἱ
 κλέπται κλέψωσι, καὶ θύσωσι, καὶ ἀπολέσωσι. [26.2b-d] Κλοπὴ ἐστὶν ἄγνωστος
 αἰχμαλωσία ψυχῆς· θυσία ψυχῆς ἐστὶ λογικοῦ νοῦς θνήσις ἐν πράξει
 ἀτόποις περιπεσόντος· ἀπώλεια δὲ ἢ μετὰ τὴν ἀνομίαν ἑαυτοῦ ἀπόγνωσις.
 Μηδεὶς ἐπὶ ταῖς εὐαγγελικαῖς ἐντολαῖς ἀδυναμίαν προβάλλεται· εἰσὶ γὰρ ψυχαὶ
 αἱ καὶ ὑπὲρ τὴν ἐντολήν διεπράξαντο. Πείσει σε πάντως τὸ εἰρημένον ὁ ὑπὲρ
 ἑαυτὸν τὸν πλησίον ἀγαπήσας, καὶ ὑπὲρ τούτου τὴν ψυχὴν προθέμενος,
 καίπερ ἐπιταγὴν Κυρίου εἰς τοῦτο μὴ κομισάμενος. Θαρσεύωσαν οἱ
 τεταπεινωμένοι ἐμπαθεῖς· εἰ γὰρ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς βοθύνοις περιπέσωσι, καὶ ἐν
 πάσαις ταῖς παγίσιν βροχισθῶσι, καὶ πᾶσαν νόσον νοσήσωσιν· ἀλλὰ γε μετὰ
 τὴν ὑγείαν πᾶσι φωστῆρες, καὶ ἰατροὶ, καὶ λύχνοι, καὶ κυβερνήται γίνονται,
 ἐκάστης νόσου τοὺς τρόπους διδάσκοντες, καὶ τοὺς μέλλοντας πίπτειν, ἐκ τῆς
 οἰκείας πείρας διασώζοντες· εἰ μὲν ἐκ προγεγενημένων προλήψεων
 τυραννοῦνται τινες καὶ διδάσκειν κἂν ψιλῶ λόγῳ δύνανται, διδάξωσιν. Ἴσως
 γὰρ ποτε κἂν τοὺς οἰκείους λόγους αἰσχυνθέντες τῆς πρακτικῆς ἄρξωνται (μὴ
 μέντοι καὶ ἄρξωσι), καὶ γενήσεται καὶ ἐν αὐτοῖς ὅπερ ἐπίτινων ἐν βορβόρῳ
 κυλιόμενων εἶδον γινόμενον· ἐμπετηλωμένοι γὰρ ὑπάρχοντες τὸν τρόπον τῆς
 ἐκεῖσε αὐτῶν καταποντίσεως τοὺς παρερχομένους ἐδίδασκον ὑπὲρ τῆς
 σωτηρίας αὐτῶν τοῦτο πραγματευόμενοι, ὅπως μὴ κἂκεῖνοι τῇ αὐτῇ ὁδῷ
 πέσωσι καὶ μέντοι διὰ τὴν ἐτέρων σωτηρίαν, καὶ αὐτοὺς ὁ παντοδύναμος τοῦ
 πηλοῦ ἐλυτρώσατο. Εἰ δὲ γε οἱ ἐμπαθεῖς ἐκουσίως ἑαυτοὺς ταῖς ἡδοναῖς /

ἐγκαλλωπίζεσθαι. [26.2d] Κλοπή ἐστι, ἄνοια καὶ αἰχμαλωσία
50 ψυχῆς, ταῖς ἀτόμοις πράξεσιν ἑαυτὴν θανατοῦσα· καὶ τὸν
νοῦν σκοτοδίνης πληροῦσα, καὶ ἑαυτὴν ὑπεράνω πάντων
τιθεῖσα· πῶς γὰρ οὐχ ἑαυτὸν ἀπόλλυσιν, ὅς τοὺς ἄλλους μὲν
διδάσκει μὴ μεριμνᾶν ὑπὲρ τῆς ὑστεραίας, αὐτὸς δὲ πάντα
ἑαυτοῦ ποιεῖται, καὶ πάντων μετέχειν ἀξιοῖ· μᾶλλον δὲ
55 συμμετόχον οὐδένα ἔχειν βούλεται, ἀλλὰ καὶ κατατρέχει, καὶ
πάντας ληΐζεται, καὶ πᾶσι κακοῖς ὁμόσε χωρεῖ.

[26.3a] Τοῖς τὰ γράμματα παιδευομένοις, παντί που δῆλον ὡς
ἄλλα μὲν τοῖς ἀρτιμαθέσιν, ἕτερα δὲ τοῖς χρονίσασιν ἤδη
παραδεικνύουσιν οἱ παιδευταί· καὶ πάλιν ἤδη προϊόντες τῷ
60 χρόνῳ, τὰ τελεώτερα ἐκδιδάσκουσιν, ὥστε καταμικρὸν
ἐμβιβάζειν αὐτῶν αἰ τὴν διάνοιαν, εἰς τὸ μείζω τῶν
μαθημάτων καὶ ὑψηλότερα· αἰσχύνη δὲ μεγίστη τοῖς
εἰσαγωγικοῖς ἔτι συντάττεσθαι, τοὺς πλεῖστον μὲν
ἤδη χρόνον κατατετριφότες ἐν τῇ τῆς ἀσκήσεως
65 ταυτησὶ προπαιδεῖα, εἶτα μηδὲν ὀνομένους πλέον μὴ
δ' ἀναμαξαμένους, ἃ τῆς συνεχοῦς | διδασκαλίας ἀπήλαυσαν·

f. 122

/ ἐπιρῶίπτουσι, σιωπῆ τὴν διδασκαλίαν ἐνδείξονται. Ὡν χάριν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς
ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν. Χαλεπὸν, ὄντως χαλεπὸν περαιούμεθα, ὦ μοναχοὶ
ταπεινοὶ, πέλαγος καὶ πολλῶν πνευμάτων, καὶ σπιλάδων, καὶ ἰλίγγων, καὶ
πειρατῶν, καὶ σιφώνων, καὶ βραχῶν, καὶ θηρίων, καὶ κυμάτων πεπληρωμένον.
Σπιλάδα μὲν ἐπὶ ψυχῆς, τὸν ἄγριον θυμὸν καὶ αἰφνίδιον νοήσωμεν· ἰλιγγα δὲ
τὴν ἀνεμπιστείαν τὴν περικυκλοῦσαν τὸν νοῦν, καὶ τοῦτον αὐτὸν ἐν βυθῷ
ἀπογνώσεως κατενέγκαι σπουδάζουσιν· βράχος δὲ τὴν ἄγνοιαν, τὴν τὸ κακὸν
ὡς καλὸν κατέχουσιν· θηρία δὲ, τὸ βαρὺ τοῦτο καὶ ἄγριον σῶμα· πειρατὰς δὲ
τοὺς τῆς κενοδοξίας χαλεπωτάτους ὑπουργοὺς τοὺς τὸν φόρτον ἡμῶν, καὶ τὸν
κάματον τῶν ἀρετῶν ἀφαρπάζοντας· κύμα δὲ τὴν πεφουσημένην καὶ
ὀγκουμένην κοιλίαν, τὴν ἐκ τῆς ἰδίας ὀρμῆς τῷ θηρίῳ παραπέμπουσιν·
σίφωνα δὲ, τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ῥιφεῖσαν ὑπερηφανίαν, τὴν ἀναφέρουσιν ἡμᾶς
λοιπὸν καὶ καταφέρουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων. [26.3a] Γνώριμα καθεστήκασι
τοῖς γράμματα παιδευομένοις, ποῖα μὲν εἰσαγομένων, ποῖα δὲ μέσων, ποῖα δὲ
διδασκάλων τυγχάνουσι τὰ μαθήματα. Πρόσχωμεν νουνεχῶς, μήπως ἐν τῇ
μαθήσει χρονίσαντες ἔτι ἐν τοῖς εἰσαγωγικοῖς διατρίβωμεν ἐπαγγέλμασι ὅπερ /

60 ἐκδιδάσκουσιν] ἐκδιδάσκουσιν

[26.3b] Ἀρίστη πᾶσιν ἀλφάβητος εἶναι δοκεῖ, τοῖς τέσσαρσι
πρὸς τοῖς εἴκοσι γράμμασιν ἰσάριθμος:

Ἵπακοή. Νηστεία. Σάκκος Σποδός.

70

Δάκρυα Ἐξομολόγησις Σιωπή Ταπείνωσις.

Ἄγρυπνία Ἄνδρῖα Ψύχος Κόπος.

Ταλαιπωρία Ἐξουδένωσις. Συντριβή

Ἀμνησικακία. Φιλαδελφία. Ἠπιότης.

Πίστις ἀπλή καὶ ἀπεριεργος. Ἀμεριμνία κόσμου.

75

Ἀλλοτριώσις γονέων. Ἀπροσπάθεια.

Ἀπλότης σὺν ἀκακία. Ἐκούσιος εὐτέλεια.

Αὕτη τῶν ἔτι νηπίων ἢ προκοπή καὶ ἀσφάλεια· ταύτη
καλλωπίζονται καὶ ἀγάλλονται παῖδες ὁμοῦ καὶ διδάσκαλοι
τῶν τοιούτων, καὶ πρὸ πάντων γε, αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος·

80

οὗτος ὁ θεμέλιος, τῶν βουλομένων στηρίξαι τὸν ἑαυτῶν νοῦν·

/αἰσχύνῃ πᾶσι γνωρίζεται γηραλέον ιδέσθαι εἰς παιδευτήριον πορευόμενον.
[26.3b] Ἀρίστη πᾶσιν ἀλφάβητος αὕτη. Α ὑπακοή, Β νηστεία, Γ σάκκος, Δ
σποδός, Ε δάκρυα, Ζ ἐξομολόγησις, Η σιωπή, Θ ταπείνωσις, Ι ἀγρυπνία, Κ
ἀνδρεία, Λ ψύχος, Μ κόπος, Ν ταλαιπωρία, Ξ ἐξουδένωσις, Ο συντριβή, Π
ἀμνησικακία, Ρ συναδελφία, Σ ἠπιότης, Τ πίστις ἀπλή καὶ ἀπεριεργος, Υ
ἀμεριμνία κόσμου, Φ μῖσος ἄμισον γονέων, Χ ἀπροσπάθεια, Ψ ἀπλότης σὺν
ἀκακία, Ω ἐκούσιος εὐτέλεια. Καλὴ τάξις ὄροι μέσων. Κατάληψις καὶ ψήφος
προκοπτόντων, ἀκενοδοξία, ἀοργησία, εὐελπιστία, ἡσυχία, διάκρισις, κρίσεως
μνήμη παγία, εὐσπλαγχνία, φιλοξενία, νουθεσία σύμμετρος, προσευχὴ ἀπαθῆς,
ἀφιλαργυρία. Οὗτος ὁρος, λόγος τε καὶ νόμος πνευμάτων καὶ σωμάτων ἐν σαρκί
εὐσεβῶς τελειομένων· ἀναιχμαλώτιστος Α καρδία, Β τετελειωμένη ἀγάπη, Γ
ταπεινοφροσύνης πηγὴ, νοός Δ ἐκδημία Χριστοῦ, Ε ἐνδημία φωτός, καὶ Ζ
προσευχῆς ἀσυλία, ἐλλάμψεως Η Θεοῦ περιουσία, πόθος Θ θανάτου, μῖσος Ι
ζωῆς, φυγὴ Κ σώματος, κόσμου Λ πρέσβυς, Θεοῦ Μ βιαστής, ἀγγέλων Ν
συλλειτουργός, γνώσεως Ξ ἄβυσσος, μυστηρίων Ο οἶκος, ἀρρήτων Π φύλαξ,
ἀνθρώπων Ρ σωτὴρ, δαιμόνων Σ Θεός, παθῶν Τ Κύριος, Δεσπότης Υ σώματος,
φύσεως Φ ἐπίτροφος, ἀμαρτίας Χ ξένος, ἀπαθείας Ψ οἶκος, μιμητὴς Ω Δεσπότης,
ἐκ βοηθείας Δεσπότης,

66 ἀλφάβητος] ἀλφάβητος 72 Συντριβή] Σαντριβή

καὶ σπουδαζόντων ἰδεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ·
καὶ τῆς βασιλείας ἐκείνης κληρονόμους ἑαυτοὺς
καθιστώντων, ἧτις ἠντρεπίσται τοῖς ἀγαπῶσι τὸν ταύτης
Κύριον· τούτοις συνανατέλλει ὥσπερ ῥόδον ἢ ἡσυχία, καὶ τὸ
85 ἄτυφον καὶ λιτὸν τοῦ βίου· καὶ τροφή καὶ ῥαστώνη, ἐκποδῶν
ἀπελήλαται. Τὴν γὰρ ἐλπίδα καὶ πολιτείαν ἄπασαν, πρὸς τὸν
κρείττω μετατίθενται. Ὀργῆς τὲ καὶ μνησικακίας, οὐδ' ὄνομα
ἴσασι, τᾶλλα τὲ τῆς κακίας εἶδη μισοῦντες, ἀεὶ διαγίνονται·
ὡς εἶναι λοιπὸν τὰ τῶν ἀρετῶν παρὰ τῆ τῶν οὕτω
90 διακειμένων ἐσκηνημένα ψυχῇ. Τηνικαῦτα γὰρ ἅπαντα
ἐξανθήσει τὰ κάλλιστα· εὐχή τε καθαρὰ Θεῶ τούς ἀνθρώπους
διαλλάττουσα· ἀνυπόκριτος ἀγάπη καὶ ἀληθής· λογισμοὶ
σώφρονες· ταπεινοφροσύνης πηγή· νοῦ πρὸς τὸ θεῖον
ἐκδημία· Χριστοῦ παρουσία· φωτὸς μετουσία· | μῖσος ζωῆς· f. 122^v
95 θανάτου πότος· ἀγγέλων συμβίωσις· ἀρρήτων ἀποκάλυψις·
τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων παιδαγωγία· ἀλλοτριώσις ἀμαρτίας·
κατὰ παθῶν ὁμοῦ καὶ δαιμόνων δεσποτεία· φύσεως
δυναστεία· ἅτε γὰρ τῶν ἀπάντων Δεσπότην καὶ ποιητὴν ὡς
ἐφικτὸν μιμοῦ σε μοι, ἐκ τῆς αὐτοῦ βοηθείας, καὶ τὴν ἰσχὺν

81 τὸ – Ἰακώβ] Gen. 32, 30 98 τῶν – Δεσπότην] Eus. Cae., *Com. Ps.* cols. 157 l.50, Ath. Alex., *Ex. Ps.* cols. 65 l. 19, Ps. Mac., *Serm.* Hom. 35.1.1.1. Δεσπότην καὶ ποιητὴν] Ath. Alex., *Con. Gen.* 34.31 Io. Chry., *In Asc.* col. 797 l.31 Theo. Cyr., *Int. in Pro.* col. 1728 l. 31

88 μισοῦντες] μισοῦντες 88 διαγίνονται] *V in marg.* διατελοῦσιν

100 προσλήφονται, καθὰ καὶ Παῦλος ὁ μέγας φησίν.

[26.4a] Οὐ μικρᾶς ἡμῖν χρεια νήψεως, ὅτε τὸ σῶμα νοσεῖ. Χαμαὶ γὰρ κειμένοις οἱ δαίμονες ἐντυχόντες, καὶ μὴ δυναμένοις ἐκ τῆς ἀτονίας κατ'αὐτῶν ἴστασθαι, ἐρῶμενέστερον ἡμῖν ἐπεισπίπτουσι καὶ δυσμαχώτατον
105 αἰρῶσι πόλεμον. [26.4b] Ἐν μὲν τοῖς κατὰ κόσμον, ὁ τοῦ θυμοῦ· ἔστι δ' ὅτε καὶ ὁ τῆς βλασφημίας δαίμων τοῖς νοσοῦσι συνοικεῖ· ἐν δὲ τοῖς ἔξω κόσμου, εἰ μὲν τῶν χρωιδῶν εὐποροῦσιν, ὁ τῆς γαστριμαργίας καὶ πορνείας· εἰ δὲ ἐν σκληροῖς καὶ δυσβάτοις διατρίβουσι τόποις, ὁ τῆς ἀκηδίας
110 καὶ ἀχαριστίας ἐξεδρεύει τύραννος· ὁ γὰρ τῆς πορνείας λύκος ὀδύνας προσθεῖς τῷ κάμνοντι, ἔστιν ὅτε καὶ κινήσεις καὶ ἐκκρίσεις ποιεῖ. [26.4c] Εἶδον κατακειμένους καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς κλίνης παρακεκλημένους ὑπὸ τῆς θείας ἐνεργείας καὶ χάριτος, τὴν τῶν δακρῶν ἐντεῦθεν καὶ τῆς κατανύξεως
115 παραμυθίαν ποριζομένους· καὶ μέντοι διὰ τῆς παρακλήσεως ταύτης, καὶ κουφισμὸν τινα καὶ ἄνεσιν τῶν ὀδυνῶν λαμβάνοντας· καὶ οὕτω διατιθεμένους, ὡς μὴ μόνον εὐφόρως

[26.4a] οὐ μικρᾶς ἡμῖν, τε τὸ σῶμα νοσεῖ, χρειᾶτης νήψεως. Χαμαὶ γὰρ οἱ δαίμονες θεασάμενοι ἡμᾶς καὶ κειμένους μὴ δυναμένους τέως ἐκ τῆς ἀτονίας ἀσκήσει καθ' ἑαυτὸν χρήσασθαι, χαλεπῶς τότε πολεμοῦν δοκιμάζουσιν. [26.4b] Ἐν μὲν τοῖς κατὰ κόσμον ὁ τοῦ θυμοῦ, ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῆς βλασφημίας ὁ δαίμων ἐν τοῖς νοσοῦσι παρέπεται. Ἐν δὲ τοῖς ἔξω κόσμου, εἰ μὲν τῶν χρωιδῶν εὐποροῦσιν, ὁ τῆς γαστριμαργίας καὶ πορνείας· εἰ δὲ ἐν ἀπαρακλήτοις τισὶ καὶ ἀθλητικοῖς διατρίβουσι τόποις, ὁ τῆς ἀκηδίας καὶ ἀχαριστίας παρεδρεύει τύραννος· ἐπεσημηνάμην τὸν τῆς πορνείας λύκον ὀδύνας προστιθέντα τῷ κάμνοντι· καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὀδύναϊς κινήσεις αὐτῷ καὶ ἐκκρίσεις ποιοῦντα· καὶ ἦν ἐκπληκτὸν τι γινόμενον ιδέσθαι ἐν ἀλγηδόσι σφοδραῖς τὴν σάρκα σφριγῶσαν καὶ μαινομένην. [26.4c] Καὶ ἐπέστρεψα καὶ εἶδον κατακειμένους, καὶ ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτῆς ὑπὸ τῆς θείας ἐνεργείας, ἢ ὑπὸ κατανύξεως παρακαλουμένους· καὶ μέντοι διὰ τῆς παρακλήσεως τὰς ὀδύνας διεκρούοντο· ὡς οὕτως διακεῖσθαι, ὡς μὴ θέλειν αὐτοὺς τῆς νόσου ἀπαλλαγῆναί ποτε. Καὶ ἐπέστρεψα, καὶ εἶδον κεκακωμένους, καὶ διὰ τῆς νόσου ὡς δι' ἐπιτιμίου τινὸς πάθους ψυχικοῦ ἀπαλλαγέντας, καὶ ἐδόξασα τὸν διὰ τῆς πηλοῦ πηλὸν ἐκκαθάραντα.

φέρειν, ἀλλὰ καὶ καθάπαξ μὴ βούλεσθαι ταύτης
 ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου. [26.4d] Νοῦς νοερός, καὶ νοεράν
 120 ἀτεχνῶς τὴν αἴσθησιν | κέκτηται· ἦν ἐν ἡμῖν τὲ οὖσαν καὶ f. 123
 οὐκ ἐν ἡμῖν ἐκζητοῦντες, μὴ παυσώμεθα· ἐκείνης γὰρ
 φανερωθείσης καὶ τὸ οἰκεῖον ἐπιτελούσης καὶ ἔμφυτον ἔργον,
 αἱ φαινόμεναι καὶ ἐκτὸς, τὰ οἰκεῖα ἐνεργεῖν, τελέως
 ἐξασθενήσουσι· καὶ τῶν κατὰ φύσιν κινήσεων καὶ παθῶν
 125 ἀποστήσονται. [26.4e] Ὁ βουλόμενος ἀσκητικὸν μετιέναι βίον,
 διάκρισιν μετ' αἰσθήσεως ἔχέτω, ἐν τε λόγοις καὶ ἔργοις καὶ
 ἐνθυμήμασι καὶ κινήμασι. [26.4f] Πρόνοιαν δὴπου φαμὲν τοῦ
 Θεοῦ ὡς ἅπαντες ἴσασι, καὶ ἀντίληψιν αὐτοῦ, καὶ φυλακὴν
 καὶ ἔλεος καὶ παράκλησιν· ἔστιν οὖν ἕτερον ἕκαστον αὐτῶν,
 130 καὶ ἑτέρως νοούμενον. [26.4g] Πρόνοια μὲν γὰρ, κατὰ πάσης
 διήκει τῆς φύσεως, ἀψύχου τὲ καὶ ἐμψύχου· ἢ δ' ἀντίληψις, ἐν
 τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ θεωρεῖται μόνοις· ἔτι δὲ φυλακὴ μὲν
 Θεοῦ, πρὸς τοὺς εὐαρεστοῦντας αὐτῷ δικαίως ἂν λέγοιτο. Οὓς
 ὡς οἰκεῖους, περιέπειν ἀνάγκη πᾶσα καὶ φυλάττειν· τὸ δὲ θεῖον
 135 ἔλεος, ἐπὶ πάντας ἐξῆς κάτεισι, τοὺς τῆς ἀνθρωπίνης λαχόντας
 φύσεως δικαίους τε καὶ ἀδίκους, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς ὡς τὰ

[26.4d] Νοῦς νοερός πάντως καὶ νοεράν αἴσθησιν περιβέβληται, ἴν' ἐν ἡμῖν, καὶ
 οὐκ ἐν ἡμῖν οὖσαν ἐκζητοῦντες μὴ παυσώμεθα· ἐκείνης γὰρ φανερωθείσης, αἱ
 ἐκτὸς πάντως, τὰ οἰκεῖα ἐνεργεῖν οἰκειῶς παύσσονται. Καὶ τοῦτο ἔστιν, ὁ
 γινώσκων τις σοφὸς ἔφησε, Καὶ θεῖαν αἴσθησιν εὐρήσεις. [26.4e] Βίος
 μοναδικὸς ἐν αἰσθήσει καρδίας γινέσθω, ἐν ἔργοις καὶ λόγοις καὶ ἐνθυμήμασι,
 καὶ κινήμασι. Εἰ δὲ μὴ, οὐ μοναδικός, ἵνα μὴ λέγω, ἀγγελικός. [26.4f-g] Ἄλλο
 πρόνοια Θεοῦ, καὶ ἄλλο ἀντίληψις, καὶ ἄλλο φυλακὴ, καὶ ἕτερον ἔλεος Θεοῦ, καὶ
 ἄλλο παράκλησις. Καὶ τὸ μὲν ἐν πάσῃ τῇ φύσει, τὸ δὲ ἐν πιστοῖς καὶ μόνον, τὸ
 ἕτερον ἐν πιστοῖς, πιστοῖς ἀληθῶς· τὸ τέταρτον ἐν τοῖς δουλεύουσιν αὐτῷ· τὸ δὲ
 ἔσχατον, ἐν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἐνδείκνυται. [26.4h] Ἔστιν ὅτε τὸ ἕτερου
 φάρμακον, ἑτέρου δηλητήριον γίνεταί· ἔστι δὲ ὅτε καὶ τὸ αὐτὸ τῷ αὐτῷ ἐν μὲν τῷ
 οἰκεῖῳ καιρῷ προσφερόμενον, φάρμακον γίνεταί· ἐν οὐ καιρῷ δὲ πάλιν
 δηλητήριον γίνεταί. Εἶδον ἀφυῆ ἰατρόν, ἄρρώστον συντεθλασμένον ἀτιμάσαντα,
 καὶ μηδὲν πλέον, εἰ μὴ τὴν ἀπόγνωσιν αὐτῷ προξενήσαντα. Καὶ εἶδον εὐφυῆ,
 πεφουσημένον καρδίαν δι' ἀτιμίας χειρουργήσαντα, καὶ πᾶσαν αὐτῆς τὴν
 ὀζωδίαν κενώσαντα. Ἐώρακα τὸν αὐτὸν ἄρρώστον, ποτὲ μὲν διὰ κάθαρσιν
 ῥύπου πίνοντα ὑπακοῆς ἴαμα καὶ κινούμενον, καὶ περιπατοῦντα καὶ μὴ
 ὑπνοῦντα· ποτὲ δὲ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς νοσοῦντα καὶ ἀκίνητον καὶ
 ἡσυχάζοντα, καὶ ἐν σιωπῇ διατελοῦντα. Ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

136 δικαίους ... ἀγαθοὺς] Mt. 5, 46

θεῖα φασὶν εὐαγγέλια· ἡ δὲ παράκλησις, ἔστι τὸ Πνεῦμα τὸ
 θεῖον, παρακαλοῦν ὡσανεὶ καὶ ψυχαγωγοῦν καὶ διαναπαῦον
 ἐκ τῶν συνεχῶν καμάτων καὶ πόνων, τοὺς τὰς σάρκας αὐτῶν
 140 παρὰ πάντα τὸν βίον, νηστεῖαις καὶ ἀγρυπνίαις καὶ
 γυμνότησι κατατήκοντας, καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Δεσπότητος
 τηροῦντας σώας καὶ ἀκραιφνεῖς, ἅτε δήπου καὶ τὰ τούτου
 στίγματα ἐν τοῖς ἑαυτῶν μέλεσι περιφέροντας· ποῦ τοίνυν,
 εἰσὶν οἱ πλάνοι καὶ ἀκρατεῖς· οἱ μὴ δὲ τὰ ἐν ποσὶ | βλέποντες, f. 123^v
 145 τὰ πόρρωθεν πάνθ' ὄραν καὶ εἰδέναι βρενθύνονται, οἱ σκοτεινοὶ
 τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἀφώτιστοι, οἱ τρεῖς που πολλάκις
 καὶ τέτταρας ἐνιαυτοὺς τῷ δοκεῖν ἐν ἡσυχίᾳ βεβιωκότες, εἶτα
 τὰς πολιτείας περιπολοῦσι, καὶ τοῖς προστυχοῦσιν
 ἀναμίγνυνται; Μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς δυνατοὺς περισαίνουσι,
 150 καὶ τοῖς ἐπ' ἐξουσιῶν γνωρίμους ἑαυτοὺς καθιστῶσι, τοῦ τε
 λαμβάνειν χάριν, καὶ τοῦ τυχεῖν δι' αὐτῶν ἀρχῆς τινος καὶ
 ἐπιστασίας, δι' ἣν ἐπίτηδες καὶ τὴν δοκοῦσαν εὐλάβειαν
 προσηκῆκασι, καὶ καινὰ ἑαυτοῖς ὀνόματα ἐπεφήμισαν· ὁ
 φιλόσοφος· ὁ ἡσυχαστής· ὁ στυλῖτης· ὁ ἐρημίτης· ὁ

[26.4i] Τινὲς, πόθεν οὐκ οἶδα (οὐδὲ γὰρ οἰήσει Θεοῦ δῶρα ζητεῖν καὶ
 πολυπραγμονεῖν μεμάθηκα), φύσει, ἴν' οὕτως εἴπω, περὶ τὸ ἐγκρατές, ἢ περὶ τὸ
 ἡσυχαστικόν, ἢ καὶ ἀγνόν, ἢ ἀπαρῆρσίαστον, ἢ πρᾶον, ἢ εὐκατάνυκτον
 ἐπιρῶρεπῶς ἔχουσι. Καὶ εἰσὶν ἕτεροι αὐτὴν σχεδὸν τὴν ἑαυτῶν φύσιν πρὸς ταῦτα
 αὐτοῖς ἀντιπράττουσαν ἔχοντες, καὶ κατὰ δύναμιν ἑαυτοὺς βιαζόμενοι· εἰ καὶ ἐν
 καιρῷ ἡττῶνται, ἀλλ' ὅμως ὡς βιαστὰς τῆς φύσεως, αὐτοὺς τῶν προτέρων
 μᾶλλον ἀποδέχομαι. Μὴ μεγαλαύχει ἐπὶ ἀπόνῳ πλούτῳ, ἄνθρωπε· τὴν γὰρ
 πολλὴν σου βλάβην, καὶ ἀσθένειαν, καὶ ἀπώλειαν προγνοῦς ὁ δωροδότης τοῖς
 πλεονεκτήμασιν αὐτοῦ ἐκείνοις τοῖς ἀμίσθοις κἂν ποσῶς σε διέσωσε. Καὶ αἱ ἐκ
 νηπίου παιδεῖαι, καὶ ἀνατροφαί, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα συνέρχονται, ἢ καὶ
 ἀντιπράττουσιν, ἡμῖν ἀξήσασι πρὸς τὴν ἀρετὴν τε καὶ πρὸς τὴν μοναδικὴν
 πολιτείαν· φῶς μὲν μοναχοῖς ἄγγελοι· φῶς δὲ πάντων ἀνθρώπων μοναδικὴ
 πολιτεία. Οὐκοῦν ἐν πᾶσι τύπος ἀγαθὸς γίνεσθαι ἀγωνιζέσθωσαν, μηδενὶ
 πρόσκομμα ἐν μηδενὶ δίδόντες, ἐν οἷς ἂν ἐργάζωνται, ἢ ἀποφθέγγωνται. Εἰ γὰρ
 τὸ φῶς σκότος γίνεται, τὸ σκότος, ἡγουν, οἱ κατὰ κόσμον, πόσον
 σκοτισθήσονται. [26.4j] Εἰ ἄρα ἐμοὶ πείθεσθε, οἱ πειθόμενοι, μᾶλλον δὲ οἱ
 βουλόμενοι, καλὸν ἡμᾶς μὴ ποικίλλειν ἑαυτοὺς, καὶ τὴν ἀθλίαν ἡμῶν ψυχὴν
 διαμερίζειν, καὶ πολεμεῖν χιλιάς χιλιάσι, καὶ μυριάς μυριάσιν ἐχθρῶν· οὐ γὰρ
 ἐξαρκέσομεν πάσας αὐτῶν τὰς πανουργίας καταμαθεῖν, ἢ ὅλως εὐρεῖν. Τῇ
 Τριάδι· τῇ ἀγίᾳ κατὰ τῶν τριῶν, διὰ τῶν τριῶν ὀπλισώμεθα. Εἰ δὲ μὴ, πολλοὺς
 κόπους ἑαυτοῖς προξενήσομεν· ὄντως ἔαν καὶ ἐν ἡμῖν γένηται, ὁ μεταστρέφων
 τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν, διαβήσεται πάντως καὶ ὁ ἡμῶν Ἰσραὴλ, ἡγουν νοὺς
 ὄρων Θεόν, αὐτὴν ἀκυμάντως, καὶ ὄψεται τοὺς /

- 155 ἀνυπόδητος, οὐκ ἀκούοντες τοῦ Κυρίου λέγοντος, “Οὐαὶ ὑμῖν
ὅταν καλῶς ὑμῖν εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι”. Πόθεν οὖν
ἐπῆλθεν αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα διανοήματα καὶ αἱ καιναὶ
προσηγορίαι; τίνας ἄρα τὸ τοιόνδε σόφισμα; ἢ δῆλον, τοῦ
ἀρχεκάκου δαίμονος, ὃς τὸν ἑαυτοῦ θρόνον ἐπὶ τῶν νεφελῶν
160 θεῖναι ἐσπουδακῶς, καὶ ἃ μὴ ἐξῆν ἐγκαυχησάμενος καὶ τῶν
προσόντων ἐκπέπτωκε. [26.4h] Τὸ φάρμακον ἑτέρω, ἔστιν ὅτε
δηλητήριον ἄλλω γίνεται. Ἔστι δ' ὅτε καὶ τὸ αὐτὸ τῷ αὐτῷ,
μὴ κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν προσφερόμενον. [26.4i] Τινὲς
δῶρα πολυπραγμονοῦντες Θεοῦ, ὅμως πεφύκασιν πρὸς
165 ἐγκράτειαν ῥέπειν καὶ ἡσυχίαν καὶ κατάνυξιν, ἀγνεύουσί τε
ἱκανῶς καὶ φιλανθρωπίαν ἐπαγγέλλονται· καὶ τὸ πρᾶον καὶ
ἀόργητον ἐπιδείκνυνται φύσει· συνῆκα δὲ πῶς ἑτέρους τὴν
μὲν οἰκείαν φύσιν πρὸς ταῦτα ἀντιπράττουσαν ἔχοντας, |
ἐκόντας δὲ καὶ ἐκ προνοίας ἑαυτοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα f. 124
170 προσβιάζοντας καὶ βιαζομένους, ὥστε τὴν οἰκείαν αὐτῶν
κράσιν μεταποιῆσαι· καὶ τοίνυν ὡς βιαστὰς τουτουσί καὶ
ἀντίπαλον ἰσχυρὸν τὴν φύσιν ἔχοντας μᾶλλον τῶν προτέρων

/Αἰγυπτίους ἐν τῷ ὕδατι τῶν δακρῶν ἀποπνιγέντας· ἐκείνου δὲ ἐν ἡμῖν μὴ ἐνδημοῦντος, ἤχους κυμάτων αὐτῆς, ἤγουν τῆς σαρκόςταυτης τίς ὑποστήσεται; Ἐὰν ἀναστῆ ἐν ἡμῖν ὁ Θεὸς διὰ πράξεως, διασκορπισθήσονται οἱ ἔχθροί αὐτοῦ, καὶ ἂν διὰ θεωρίας προσπελάσωμεν αὐτῷ, Φεύξονται οἱ μισοῦντες αὐτὸν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καὶ ἡμῶν. Ἰδρῶτι μᾶλλον, καὶ μὴ ψιλῷ λόγῳ, τὰ θεῖα μανθάνειν σπουδάσωμεν. Οὐ γὰρ λόγους, ἀλλ' ἔργα ἐν καιρῷ ἐξόδου χρεῖα ἐνδείξασθαι. Οἱ θησαυρὸν κεκρυμμένον ἀκούσαντες ἐν τῷ τόπῳ, ζητοῦσι, καὶ ἐκ τῆς ζητήσεως τὸ εὐρεθὲν μετὰ πόνου φυλάττουσιν· οἱ γὰρ ἀπόνως πλουτήσαντες σκορπίζουσι. Δυσχερὲς μὲν τὸ τῶν προλήψεων εὐχερῶς περιγενέσθαι· οἱ δὲ ἔτι ταύταις προστιθέμενοι μὴ παύομενοι, ἢ ἑαυτῶν ἀπεγνώκασιν, ἢ οὐδὲν ἐκ τῆς ὑποταγῆς ὠφελήθησαν. Πλὴν οἶδα, ὅτι ὁ Θεὸς πάντα δύναται· ἀδυνατεῖ δὲ αὐτῷ οὐδέν. Δυσδιάκριτόν μοί τινες θεώρημα ἐπηπόρησαν, καὶ τοὺς κατ' ἐμὲ πάντας ὑπερβαῖνον, οὐδενὶ δὲ τῶν εἰς ἐμὲ ἐληλυθότων δέλτων περιεχόμενον λέγοντες. Ποῖοι τῶν ὀκτῶ λογισμῶν ἰδιαιρέτως ἀπόγονοι τυγχάνουσι; ἢ ποῖος τοιούτων πέντε ἐκ τῶν τριῶν τῶν προστατῶν γεννήτωρ καθέστηκεν; Ἐγὼ δὲ πρὸς τὴν ἀπορίαν ἐπαινέτην ἄγνοιαν προβαλόμενος, παρὰ τῶν πανοσίων ἀνδρῶν ἔμαθον οὕτως. Μήτηρ μὲν πορνείας γαστριμαργία, ἀκηδίας δὲ κενοδοξία· λύπη δὲ τῶν τριῶν τούτων γέννημα, ὥσπερ καὶ ὀργή· ὑπερηφανίας δὲ μήτηρ κενοδοξία. Ἐγὼ δὲ πάλιν πρὸς τοὺς ἀειμνήστους ἐκείνους ἀποκρινόμενος ἔφασκον, λιπαρῶν μανθάνειν λοιπὸν καὶ τῶν ὀκτῶ γεννήματα, καὶ ποῖον ποίου ὑπάρχει κύημα. Ἐδίδασκον δὲ εὐμενῶς οἱ ἀπαθεῖς λέγοντες, μὴ εἶναι τάξιν ἢ σύνεσιν ἐν ἀσυνέτοις /

ἔμακάρισα· κἄν τοῖς μὲν, ἐπὶ καιροῦ τινος συμβαίνοι
 ἀλίσκεσθαι, τοῖς δ' ἀηττήτοις διαμένειν εἰς τέλος. Καθὸ καὶ τις
 175 εἶπε τῶν τὰ θεῖα σοφῶν· οὔτε στέφανοι χωρὶς ἀνταγωνιστῶν,
 οὔτε πτῶμα χωρὶς ἀντιπάλων. [26.4j] Εἰς καλὸν ἡμῖν ἔσται τὸ μὴ
 ποικίλλειν μὴ δὲ διαμερίζειν ἡμᾶς αὐτοὺς ταῖς τῶν δαιμόνων
 πανουργίαις καὶ ἀντιλέγειν καθ' ἕκαστον, ὅπως μὴ ταῖς
 πάγαις αὐτῶν ἀλῶμεν· ἀλλ' ἔστιν ἄμεινον, κατακράτος
 180 ἀποστρέφεσθαι τούτους πάση μηχανῇ, καὶ ἀπωθεῖσθαι διὰ
 τῆς τῶν ἐντολῶν ἐπιμελείας καὶ παρατηρήσεως, ταῖς εὐχαῖς
 μόναις καὶ δεήσεσι προσκειμένους· ἐὰν γὰρ ἐν ἡμῖν γένηται ὁ
 μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν, διαβήσεται πάντως
 αὐτὴν ἀνωδύνως καὶ ἀκυμάντως ὁ καθ' ἡμᾶς Ἰσραήλ,
 185 τουτέστιν ὁ τὸν Θεὸν ὀρῶν νοῦς, καὶ ὄψεται τοὺς δυσειδεῖς
 Αἰγυπτίους ἐν τῷ τῶν δακρῶν ἀποπνιγέντας ὕδατι· ἐκείνου
 δὲ μὴ ἐνοικουῦντος ἢ ἐνδημοῦντος ἡμῖν, τῶν σαρκικῶν ἤχων
 καὶ βρασμᾶτων, οὐχ ὑποίσομεν τὴν συνέχειαν.

/ πᾶσαν δὲ ἀταξίαν καὶ ἀκαταστασίαν· καὶ πιθόντες οἱ μακάριοι πιθανοῖς
 ὑποδείγμασιν ἔλεγον, εἰς μέσον προενεγκόντες πιθανὰς ἀποδείξεις καὶ πλείονας,
 ἐξ ὧν τινα ἐν τῷ παρόντι λόγῳ συντάττομεν, ἵνα ἐξ ἐκείνων λοιπὸν καὶ περὶ τῶν
 λοιπῶν φωτισθῶμεν. Οἷόν τι λέγω· Ὁ γέλως, ὁ ἄκαιρος, ποτὲ μὲν ἐκ πορνείας
 δαίμονος τίκεται, ποτὲ δὲ ἐκ κενοδοξίας, ὅταν τις ἐφ' ἑαυτῷ ἔνδοθεν σεμνύνηται
 ἀσέμνως· ποτὲ δὲ ἐκ τρυφῆς, ὁ ὕπνος ὁ πολὺς. Ποτὲ μὲν ἐκ τρυφῆς, ποτὲ δὲ ἐκ
 νηστείας, ὅταν οἱ νηστεύοντες ἐπαίρωνται· ποτὲ δὲ ἐξ ἀκηδίας, ποτὲ δὲ καὶ ἐκ
 φύσεως. Ἡ πολυλογία ποτὲ μὲν ἀπὸ γαστριμαργίας, ποτὲ δὲ ἀπὸ κενοδοξίας· ἢ
 ἀκηδία ποτὲ μὲν ἀπὸ τρυφῆς, ποτὲ δὲ ἐξ ἀφοβίας Θεοῦ· ἢ βλασφημία ἔστιν μὲν
 κυρίως κύημα ὑπερηφανίας· πολλάκις δὲ καὶ ἐκ τοῦ κρίναι ἐν τῷ αὐτῷ τὸν
 πλησίον, ἢ καὶ ἀπὸ φθόνου ἀκαίρου τῶν δαιμόνων· ἢ σκληροκαρδία ἔστιν ὅτε ἀπὸ
 κόρου, ἀπὸ ἀναισθησίας, ἀπὸ προσπαθείας· πάλιν δὲ ἢ προσπάθεια ἔστι μὲν ὅτε
 ἀπὸ πορνείας, ἢ φιλαργυρίας, ἢ γαστριμαργίας, ἢ κενοδοξίας, καὶ ἐξ ἑτέρων
 πολλῶν· ἢ πονηρία πάλιν ἀπὸ οἰήσεως καὶ ὀργῆς. Ἡ ὑπόκρισις ἐξ αὐταρκείας καὶ
 ἰδιορυσθίας· τὰ δὲ τούτων ἐναντία ἐκ τῶν ἐναντίων γεννητόρων αὐτῶν
 ἀποτίκτονται. Καὶ ἵνα μὴ πολλὰ λέγω, ἐπιλείπει με γὰρ ὁ χρόνος, ἥπερ τὸ καθ' ἐν
 ἐξετάζειν βούλομαι κυρίως πάντων τῶν προειρημένων παθῶν ἀναιρέτις ἔστιν ἢ
 ταπεινοφροσύνη, ἣν οἱ κτησάμενοι πάντα νενικήκασι. Γενήτρια πάντων τῶν
 κακῶν, ἡδονὴ καὶ πονηρία, ἃ ὁ κατέχων οὐκ ὄψεται τὸν Κύριον· οὐδὲν δὲ ἡμᾶς ἐκ
 τῆς προτέρας ἀποχῆς ἐκτὸς τῆς δευτέρας ὀνήσειε. Φόβου Κυρίου ὑπόδειγμα ἐξ
 ἀρχόντων καὶ θηρίων ληψώμεθα. Πόθου δὲ τοῦ πρὸς Θεὸν ὑπόδειγμα ὁ τῶν
 σωμάτων ἕρως τύπος γενέσθω σοι· οὐδὲν γὰρ τὸ κωλύον, καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων
 ποιῆσθαι ἡμᾶς τὰ τῶν ἀρετῶν ὑποδείγματα./

175/176 οὔτε — ἀντιπαλῶν] Bas. Caе., *Hom. ad. eos* col. 361 l. 10

[26.5a] Πεπονήρευται ἡ παροῦσα γενεὰ καὶ ὅλη οἰήσεως καὶ
 190 ὑποκρίσεως πεπλήρωται, πόνους μὲν ἴσως καὶ ταλαιπωρίας
 καὶ τὴν ἄλλην ἄσκησιν, κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐπιδεικνυμένη
 πατέρας, τῶν δ' αὐτῶν χαρισμάτων οὐκ ἀξιουμένη, διὰ τὸν
 τῆς κενῆς ἔρωτα δόξης, ὃν οὐ λήγουσιν | οἱ τὰ τοῦ παρόντος f. 124^v
 βίου μεταδιώκοντες· καίπερ οἶμαι δαψιλεστέρων τῶν
 195 χαρισμάτων ὅσον ἐπὶ τῷ κρείττονι ἐς τοὺς ὕστερον κατιόντων
 διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν· ἡ γὰρ δύναμις τοῦ Θεοῦ ὡς ὁ
 Ἀπόστολος ἀπεφήνατο, ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται· ἀλλ' ἡμεῖς γε
 ταῦτα τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀφανῆ τίθεμεν· καὶ πρὸς ἡμᾶς ἤκουσαν τὴν
 θείαν χάριν ὥσπερ ἐκόντες ἐκτρεπόμεθα, διὰ τὸ ὑπεροπτικούς
 200 εἶναι καὶ βαρυκαρδίους καὶ ὑψηλόφρονας· καὶ πρὸς κενὴν
 αἰεῖποτε δόξαν ἐπτοημένους, καὶ τῇ γαστρὶ δουλεῖν
 μεμαθηκότας καὶ πάντα χαρίζεσθαι. [26.5b] Ὅταν τινα τῶν
 ἀδελφῶν κακούμενον θεασώμεθα καὶ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ
 κατεχόμενον, ὡς οἰκεῖον μέλος καὶ ὡς συστρατιώτην
 205 ἡμέτερον ἐκ ῥαθυμίας πληγέντα, εὐμενῶς ὄλαις χερσὶ
 δεξάμενοι, θεραπεύσωμεν· εἰ γὰρ ὁ Κύριος Θεὸς ὢν καὶ
 Δεσπότης ἡμᾶς οὐκ ἀπώσατο, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν εἰς ἑαυτὸν εἰς

[26.5a] Πεπονήρευται χαλεπῶς ἡ παροῦσα γενεὰ, καὶ ὅλη οἰήσεως καὶ
 ὑποκρίσεως πεπλήρωται· κόπους μὲν σωματικούς κατὰ τοὺς ἀρχαίους πατέρας
 ἡμῶν ἴσως ἐπιδεικνυμένη· τῶν δὲ χαρισμάτων αὐτῶν οὐκ ἀξιουμένη, καίπερ
 οἶμαι, οὐποτε ὡς νῦν ἡ φύσις χαρισμάτων ἐδέετο· καὶ εἰκότως πεπόνθαμεν· οὐ
 γὰρ κόποις, ἀλλ' ἀπλότητι καὶ ταπεινώσει ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται. Εἰ καὶ ἡ δύναμις
 Κυρίου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, ὅμως οὐ κωλύσει Κύριος ἐργάτην ταπεινόφρονα.
 [26.5b] Ὅποταν τινὰ τῶν ἀθλητῶν ἡμῶν κακούμενον σωματικῶς θεασώμεθα, μὴ
 ἐκ πονηρίας τὸ κρίμα τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας μανθάνειν σπουδάσωμεν· μᾶλλον δὲ
 ἀπλῆ καὶ ἀπονήρω ἀγάπη, ὡς οἰκεῖον μέλος, καὶ ὡς στρατιώτην ἐκ τοῦ πολέμου
 πληγέντα δεξάμενοι θεραπεύσωμεν. [26.5c-e] Ἔστιν ἀσθένεια διὰ καθαρισμὸν
 πταισμάτων, καὶ ἔστι διὰ τὸ ταπεινωθῆναι τὸ φρόνημα. Ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν καὶ
 πανάγαθος Δεσπότης καὶ Κύριος, ὅποταν πολλάκις τινὰς ὀκνηροτέρους περὶ τὴν
 ἄσκησιν θεάσῃται, δι' ἀσθενείας λοιπόν, ὥσπερ δι' ἀνετωτέρας ἀσκήσεως τὴν
 σάρκα ταπεινοῖ· ἔστι δὲ ὅτε καὶ τὴν ψυχὴν λογισμῶν πονηρῶν καὶ παθῶν
 ἐκκαθαίρει. Πάντα ἡμῖν τὰ συμβαίνοντα, ἤτε ὀρατὰ, ἤτε ἀόρατα, ἔστι καὶ καλῶς,
 καὶ ἐμπαθῶς, καὶ μέσως καταδέξασθαι. Εἶδον τρεῖς ἀδελφοὺς ζημιωθέντας· καὶ ὁ
 μὲν ἠγανάκτει, ὁ δὲ ἔμεινεν ἄλυπος, ὁ δὲ πολλὴν τὴν χαρὰν προσελάβετο. Εἶδον
 παρὰ γεωργοῖς ἐν σπέρμα παρ' ἀμφοτέροις καταβαλλόμενον, ἀλλὰ σκοπὸν
 οἰκεῖον ἕκαστος ἐκέκτητο· ὁ μὲν, ἵνα τὰ ἑαυτοῦ ἀποδώσει χρεῖ· ὁ δὲ ἵνα πλουτὸν
 ἑαυτῷ /

196 ἡ ... Θεοῦ] Act 8, 10 197 ἐν — τελειοῦνται] II Cor. 12, 9

202 μεμαθηκότας] *V in marg.*

θάνατον ἔδωκε, πολλῶ μᾶλλον ἡμᾶς προσδέχεσθαι χρῆ καὶ
ἀνακουφίζειν τοὺς καθεκάστην πίπτοντας, ἑβδομηκοντάκις
210 ἑπτὰ τῆς ἐντολῆς κελευούσης συγχωρεῖν τὸν προσπταίοντα.
[26.5c] Ἦστιν ἀσθένεια εἰς κάθαρσιν πταισμάτων
ἐπενηνεγμένη· καὶ ἔστιν ἕνεκεν μόνου τοῦ τὸ φρόνημα καὶ
τὴν οἴησιν καθαιρεθῆναι τοῦ κεκτημένου, ὅπως μὴ
ὑπεραίρηται· ὅταν γὰρ ὀκνηρότεροι τινὲς πρὸς τὴν ἀρετὴν
215 γένωνται, φιλοδοξία· ἢ τύφος καὶ κενοδοξία παρενοχλεῖ, δεῖ
δὲ συντονωτέρας αὐτοῖς ἀσκήσεως, τηνικαῦτα δίδωσιν ὁ
Θεὸς ἐπίτηδες σκόλοπα τινὰ τῆ τούτων σαρκί, ὥστε | διὰ τῆς f. 125
τοιαύτης πληγῆς τὴν ψυχὴν ἐκκαθαρθῆναι τῶν πονηρῶν
ἐννοιῶν τε καὶ πράξεων. Πάντα δὲ τὰ συμπίπτοντα ἡμῖν
220 ὄρατά τε καὶ ἀόρατα, ἔδει τὸν διάκρισιν παρὰ Θεοῦ εἰληφότα,
γενναίως καὶ εὐχαρίστως φέρειν, ἀλλὰ μὴ μικροψυχεῖν μὴ
δ' ἀσχάλλειν· ἀλλὰ τῷ Θεῷ τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ἀνατιθέναι, καὶ
κατὰ τὸ δεσποτικὸν τοῦ Σωτῆρος παράγγελμα,

/ θησαυρίση· ὁ δὲ ἵνα δώροισ τὸν Δεσπότην τιμήσῃ· ὁ δὲ ἕτερος, ἵνα ἐπὶ τῇ
καλοεργίᾳ τὸν παρὰ τῶν παρερχομένων ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ βίου ἔπαινον θηράσῃ· ὁ
δὲ ἵνα αὐτὸν ἑαυτοῦ ἐχθρὸν ζηλώσαντα θλίψῃ· ὁ δὲ, ἵνα μὴ ὡς ἀργὸς παρὰ τῶν
ἀνθρώπων ὄνειδίζηται. Αὐταὶ αἱ τῶν γεωργῶν τοῦ σπόρου προσηγορίαι·
νηστεία, ἀγρυπνία, ἐλεημοσύνη, διακονία, καὶ τὰ ὅμοια. Τοὺς δὲ σκοποὺς
προθύμως ἐν Κυρίῳ οἱ ἀδελφοὶ βασανίσουσιν, ὥσπερ ὕδωρ ἐκ πηγῶν
ἀπαντλοῦντες, ἔστιν ὅτε λεληθότως, καὶ τὸν λεγόμενον βάτραχον
συνηγλήσαμεν. Οὕτως καὶ τὰς ἀρετὰς μετερχόμενοι πολλάκις
συμπεπλεγμένας αὐταῖς ἀφανῶς τὰς κακίας μετερχόμεθα· οἷόν τι λέγω· τῇ
ξενοδοξίᾳ ἢ γαστριμαργίᾳ συμπέπλεκται· τῇ ἀγάπῃ ἢ πορνείᾳ· τῇ διακρίσει ἢ
δεινότητι· τῇ φρονήσει ἢ πονηρίᾳ· τῇ πραΰτητι ἢ ὑπουλότητι, καὶ νωθρότητι, καὶ
ὀκνηρίᾳ, καὶ ἀντιλογίᾳ, καὶ ἰδιορρυθμίᾳ, καὶ ἀνηκοῖᾳ· τῇ σιωπῇ τῆς διδασκαλίας
ὁ ὄγκος· τῇ χαρᾷ οἴησις· τῇ ἐλπίδι ἢ ὀκνηρίᾳ· τῇ ἀγάπῃ πάλιν τὸ κατακρίνειν·
τῇ ἡσυχίᾳ ἢ ἀκηδία καὶ ὀκνηρίᾳ· τῇ ἀγνεΐᾳ ἢ πικρίᾳ· τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἢ
παρόρησίᾳ· τούτοις δὲ πᾶσιν, ὥσπερ κοινὸν κολούριον, μᾶλλον δὲ δηλητήριον ἢ
κενοδοξία συνέπεται. Μὴ λυπηθῶμεν αἰτούμενοι τὸν Κύριον αἰτήματα, καὶ ἐπὶ
χρόνους μὴ εἰσακουόμενοι. Ἐβούλετο γὰρ Κύριος πάντας ἀνθρώπους ἐν μιᾷ
καιροῦ ῥοπῇ ἀπαθεῖς γενέσθαι. Πάντες οἱ αἰτούμενοι ἐκ Θεοῦ τὰ αἰτήματα, καὶ
μὴ λαβόντες, διὰ μίαν τούτων τῶν αἰτιῶν πάντως οὐ κομίζονται, ἢ ὅτι πρὸ
καιροῦ αἰτοῦσιν, ἢ ὅτι ἀναξίως αἰτοῦσι, καὶ κενოდόξως, ἢ ὅτι λαμβάνοντες
ἐπαρθῆναι ἔμελλον, ἢ ἀμελεῖν λοιπὸν μετὰ τὸν τοῦ αἰτήματος κτήσιν. Ὅτι μὲν
ἀναχωροῦσιν οἱ δαίμονες, καὶ τὰ πάθη ἐκ τῆς ψυχῆς, ἢ καιρῷ τινι, ἢ διηνεκῶς,
οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, οἶμαι. Τὸ δὲ ἐκ πόσων τρόπων ἢ τούτων ἀναχώρησις ἐξ
ἡμῶν γίνεται ὀλίγοι ἐπίστανται. Ἀνεχώρησαν τὰ πάθη ἐκ τινῶν οὐ μόνον
πιστῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπίστων, ἐκτὸς ἐνός, ἐκεῖνο μόνον καταλιπόντα αὐτοῖς ὡς
κακόν τι πρῶτεῦον, καὶ τὸν τόπον πάντων /

209/210 ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ] Mt. 18, 22

215 φιλοδοξία] *V in marg*

225 τὴν βασιλείαν ἐπιζητεῖν, ἔπειτ' ἐκδέχεσθαι καὶ τὰ λοιπὰ πάντα
 προστεθεισόμενα· ὡς ἔγωγε, πολλοὺς μὲν οἰκείους κατεῖδον
 ὀφθαλμοῖς τῇ ἡσυχίᾳ ἑαυτοὺς ἐκδόντας· πλείστους δὲ τῶν
 τοιούτων ταῖς βιωτικαῖς μερίμναις, συναναστρεφομένους
 εἰσέπειτα. Οἱ λόγῳ μὲν σεμνύνουσι τὴν ἀρετὴν· ἔργῳ
 230 δ' οὐδ' ὀτιοῦν, τῶν εἰς ταύτην γερόντων ἐνδείκνυνται· καὶ
 κατατρέχουσι μὲν τῆς πλησμονῆς καὶ φιλαργυρίας ἐκ τοῦ
 προφανοῦς· λεληθότως δὲ καὶ κατὰ νοῦν ὡς θεὸν ὅτις ἔφη
 τὴν γαστέρα νομίζουσι· καὶ τῆς φιλοχρηματίας, ὡς
 εἰδωλολατρίας ἐξέχονται· καὶ ὅτι μὴ τοῦ πλείονος ἐξεστι
 τυγχάνειν αὐτοῖς, ἀσχάλλουσι καὶ δεινὰ ποιοῦσιν· ὅθεν καὶ
 235 πένητας κατατρίβουσι· καὶ τινὰς προφάσεις ἀναμοχλεύοντες
 εἰ ἀρχῆς τινος ἐκ δαιμονικῆς σκευωρίας ἐπιλάβοιτο,
 καινὴν εὐπορίαν ἑαυτοῖς ἐντεῦθεν παρασκευάζουσιν.

/ ἀναπληροῦν, εἶπερ τοιαύτην κέκτηται τὴν βλάβην, ὡς καὶ ἐξ οὐρανοῦ
 κατενέγκαι. Αναλίσκεται ὕλη πυρὶ θείῳ δαπανωμένη, καὶ τῆς ψυχῆς
 ἐκριζομένη. Ὑποχωροῦσι δαίμονες ἐκουσίως, ἀμεριμνήσαι παρασκευάζοντες,
 καὶ αἰφνίδιον τὴν ἀθλίαν ψυχὴν ἀρπάζοντες, καὶ εἰς ἄκρον ποιωθῆναι τοῖς
 πάθεσι παρασκευάζοντες, ὡς ἐντεῦθεν αὐτεπίβουλον οὖσαν λοιπὸν καὶ
 αὐτοπολέμιον. Οἶδα καὶ ἄλλην ὑποχώρησιν τῶν θηρίων μετὰ τὸ τελείως
 συνήθειαν τὴν ψυχὴν, καὶ ὑπόδειγμα τοῦ εἰρημένου τὰ νήπια μετὰ γὰρ τὴν
 μακρὰν συνήθειαν, καὶ χωρὶς μαζοῦ, ἐκ τῶν οἰκείων δακτύλων θηλάζουσιν.
 Οἶδα καὶ πέμπτην ἐν τῇ ψυχῇ ἀπάθειαν, ἔτι ἐξ ἀπλότητος πολλῆς καὶ
 ἀκεραιότητος ἐπαινουμένους συνισταμένη. Δικαία γὰρ ἡ βοήθεια τοῖς τοιοῦτοις
 παρὰ Θεοῦ τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, καὶ ἀνεπαισθήτως αὐτοὺς τῶν
 κακῶν ἀπαλλάττοντες· εἶπερ καὶ τὰ νήπια ἐκδυθέντα οὐ πάνυ γινώσκουσι.
 Κακία μὲν, ἢ πάθος φυσικῶς ἐν τῇ φύσει οὐ πέφυκεν οὐκ ἔστι γὰρ κτιστὴς
 παθῶν ὁ Θεός· ἀρεταὶ δὲ φύσει καὶ πολλαὶ ἐν ἡμῖν παρ' αὐτοῦ γεγόνασιν, ἐξ
 ὧν εἰσι καὶ αὐταὶ σαφῶς· ἡ ἐλεημοσύνη, εἶπερ καὶ Ἕλληνες συμπαθοῦσιν· ἡ
 ἀγάπη, εἶπερ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα πολλάκις ἐπὶ τῇ στερησει ἀλλήλων
 ἐδάκρυσαν. Ἡ πίστις· πάντες γὰρ ἐξ ἑαυτῶν ταύτην ἀποτίκτομεν· ἐλπίς, ἐπεὶ
 καὶ δανειζόμενοι, καὶ πλέοντες, καὶ σπείροντες πλουτήσαι ἐλπίζομεν. Εἰ
 τοίνυν, ὡς ἀποδέδεικται, ἡ ἀγάπη φύσει καὶ ἀρετὴ ἐν ἡμῖν καθέστηκε,
 σύνδεσμος δὲ καὶ πλήρωμα νόμου αὕτη, οὐκοῦν οὐ πόρρω τῆς φύσεως αἱ
 ἀρεταὶ καθεστήκασιν, καὶ αἰσχυνθείησαν οἱ ἀδυναμίαν ἐπὶ τῇ τούτων ἐργασίᾳ
 προβαλλόμενοι.

224/225 τὴν ... προστεθεισόμενα] Mt. 6, 33 231/232 θεὸν ... νομίζουσι] Ath. Alex.,
De Sanct. Trin. col. 1132, l. 53

226 *V usque ad ἡσυχίᾳ, V² ab ἑαυτοὺς usque ad l. 244* 228 τὴν] τὴν 230 τοῦ] του

[26.5d] Οὐκ ἔστι τοσύνολον ταπείνωσιν κτήσασθαι, τὸν ἀνυποτάκτως διάγοντα· ὁ δὲ ιδιόρρυθμος, τέχνην μαθεῖν οὐ
 240 δεδύνηται. [26.5e] Εὐσεβῶν μὲν, τὸ παντὶ αἰτοῦντι διδόναι καὶ
 τὰ δυνατὰ χορηγεῖν· εὐσεβεστέρων δὲ, τὸ καὶ μὴ αἰτοῦντι· τὸ
 δ' ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ αὐτοῦ μὴ αἰτεῖν, τῶν ἀπαθῶν μόνων
 καθέστηκεν ἴδιον. [26.5f] Ἀμήχανον φυσικῶς τὸ ἀσώματον, ἢ
 ὑπὸ τοῦ σώματος περιορίζεσθαι. Πάντα δὲ δυνατὰ τῷ τὴν f. 125^v
 245 θάλασσαν χαλινώσαντι, καὶ οὐκ ἔωντι ἔξορα τὰ κύματα
 φέρεσθαι ὑπὸ τῆς πολλῆς τῶν ἀνέμων συνωθούμενα βίας, ἵνα
 μὴ τὴν γῆν λυμήνωνται, ὡς ὁ Προφήτης φησίν.
 [26.5g] Ὡσπερ οἱ τὴν ὄσφρησιν ὑγιῶς διακείμενοι, τὸν
 ἀρμώματα λεληθότως κατέχοντα οὐκ ἀγνοοῦσιν, ἀλλὰ
 250 πόρρωθεν αἰσθάνονται τῆς τῶν μύρων ὀσμῆς, οὕτω καὶ
 ψυχὰ καὶ θεοειδεῖς, τὸ τῶν ἐτέρων εὐῶδες τὲ καὶ δυσῶδες,
 ἀτεχνῶς ὀσφραίνονται τε καὶ γινώσκουσι. [26.5h] Πάντας μὲν
 ἀπαθεῖς γενέσθαι ἀμήχανον. Πάντας δὲ συνθῆναι καὶ
 δι' ἀνεξικακίας καὶ μετριότητος τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν, οὐ
 255 τῶν ἀδυνάτων ἔγωγε τίθεμαι. [26.5i] Εἰ Σολομῶν παντὶ
 πράγματι καιρὸν διετάξατο, καιρὸς λοιπὸν ἔστω καὶ τοῦ
 ὑποτάττεσθαι καὶ ἐπιτάττειν. Ὡσπερ νηστείας καὶ
 μεταλήψεως κρείττω καιρὸν ἔστιν ἰδεῖν καὶ πολέμου καὶ
 εἰρήνης καὶ διαστάσεως.

260 [26.6a] Τὰ μὲν μικρὰ παρὰ τοῖς μεγάλοις, ἴσως οὐ μικρὰ. Τὰ δὲ
 μεγάλα παρὰ τοῖς μικροῖς, οὐ πάντως τέλεια. [26.6b] Αἰθὴρ μὲν
 νεφῶν καθαρθεῖς, φαιδρὸν ὑπέδειξεν ἥλιον· ψυχὴ δὲ
 προλήψεων ἐλευθερωθεῖσα καὶ ἀφέσεως ἀξιοθεῖσα, θεῖον
 φῶς πάντως ἐδέξατο. [26.6c] Ἄλλο ἁμαρτία· καὶ ἄλλο ἀργία·

[26.5f] Ἀμήχανον φυσικῶς τὸ ἀσώματον ὑπὸ τοῦ σώματος ὀρίζεσθαι· πάντα δὲ
 δύνατα τῷ κτισαμένῳ Θεῷ.

244 *V*² *usque ad* ἀσώματον, *V ab* ὑπὸ *usque ad l.* 391

- 265 καὶ ἕτερον ἀμέλεια· καὶ ἄλλο πάθος· καὶ ἕτερο<ν> πτώμα ὡς
 προέφημεν· ὁ διάκρισιν ἔχων, ταῦθ' ἅπαντ' ἐρευνήσει.
 [26.6d] Μακαρίζουσί τινες, τοὺς θαύματα ποιοῦντας· ἐγὼ
 δ' ἕτερά εἰσιν ἃ φημι μείζω τούτων ὑπάρχειν ἃ καὶ
 ἀναλλοιώτα μένουσιν ἔτι. [26.6e] Ὅταν τινας ἴδης καθαρὰν τε
 270 ἀγάπην καὶ ἀπεριέργον | πρὸς σὲ κεκτημένους, μετ' αἰδοῦς f. 126
 καὶ αὐτὸς πρόσιθι, κολακίας πάσης ἐκτὸς καὶ παρρησίας,
 μήπως ἐξαίφνης τὸ τῆς ἀγάπης κάλλος διασκεδάσης. [26.6f]
 Ἔωθεν δίδου ἀπαρχὰς τῷ Κυρίῳ μὴ σου κατάρξῃ ὁ φιλήδονος
 δαίμων. [26.6g] Καὶ αἱ τῆς κακίας ὁδοὶ καὶ αἱ πρὸς τὰγαθὸν
 275 φέρουσαι, παντί που δῆλον ὅτι πολλαί· ὅθεν καὶ πλείσται
 μοναὶ παρὰ τοῦ Σωτῆρος ὠκονομήθησαν ἐκάστῳ κατ' ἀξίαν
 διδόμεναι· ὁ τοίνυν εἰληφῶς τὴν τῆς διακρίσεως γνῶσιν, τὴν
 κρείττω μοῖραν ἐπόθησεν· οἱ γὰρ τὰ ἄνω φρονήσαντες, τῶν
 κάτω καὶ χαμαὶ ἐρχομένων ὀλιγωροῦσι· καὶ χωριζόμενοι τῶν
 280 ἐπιθυμιῶν τοῦ σώματος, εἰς ὕψος αἴρονται· οἱ δὲ τοῖς γηϊνοῖς
 τὸν νοῦν ἐναπερείδοντες, πρὸς τὰ αἰσχροτάτα καὶ θανάτου
 γείτονα καθέλκονται πάθη· τῶν γὰρ οὕτω χωριζομένων, οὐχ
 ἴσταται τι μέσον· ἀλλ' ἀμειξία παντελεῖ τῶν ἑτέρων οἱ ἕτεροι
 διοικίζονται.
- 285 [26.7a] Ἐν τῶν κτισμάτων, ἐν ἑτέρῳ καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ τὸ εἶναι
 εἴληφε, συνίστασθαι πέφυκεν. [26.7b] Ὅν τρόπον ἐπιποθεῖ ἢ
 ἔλαφος πηγὴν εὐρεῖν ὕδατος ἐπειδὴν δίψα φλέγοιτο, οὕτω

l [26.7a-d] Ὁ νικήσας τὰ πάθη τιτρώσκει δαίμονας· τὰ πάθη μὲν ὑποκρινόμενος ἔχειν, διὰ τούτου δὲ ἀπατῶν τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, καὶ μένων ἀπολέμητος ἐξ αὐτῶν. Ἠτιμάσθη ποτέ τις τῶν ἀδελφῶν, καὶ μηδ' ὅλως κινηθεὶς τῇ καρδίᾳ, κατὰ νοῦν προσευξάμενος· εἶθ' οὕτως ἀποδύρεσθαι ἐπὶ ταῖς ἀτιμίαις ἤρξατο δι' ἐπιπλάστου πάθους τὴν ἑαυτοῦ ἀπάθειαν ἀποκρυψάμενος. Ἐτερος τῶν ἀδελφῶν εἰς προκαθεδρίαν ὧν εἰς ἅπαν ἀνόρεκτος, ὑπὲρ ταύτης τὸν πονοῦντα ὑπεκρίνατο. Πῶς δέ σοι φράσω τὴν ἐκείνου ἀγνείαν, τοῦ ἐν πορνείῳ τῷ δοκεῖν ἀμαρτίας ἔνεκα εἰσπηδήσαντος, τὴν δὲ πόρνην πρὸς ἄσκησιν ἀνασπάσαντος; Τίτι πάλιν τῶν ἡσυχάζοντων βότρυν τις προσκεκόμικε πρῶτ' ἰλίαν· ὁ δὲ μετὰ τὴν τοῦ προσαγηχότος ἀφίξιν ὀξεῖα ὀρμῇ τινι ἀνορέκτως τοῦτον βέβρωκε, τοῖς δαίμοσι γαστρίμαργον ἑαυτὸν ἐμφανίζων; ἄλλος πάλιν μικρὰ ἀπολωλεκῶς θαλλία, ἄπασαν τὴν ἡμέραν ἐποίει ἑαυτὸν ἀλγυνόμενον· πολλὴ τοῖς τοιούτοις /

καὶ μοναχὸς φιλόθεος τὴν γνῶσιν καὶ τὴν διάκρισιν τοῦ
ἀγαθοῦ καὶ θείου θελήματος ὀπηνίκα τῶν θείων ἐντολῶν
290 δίψη συνέχοιτο. Τοῦτο καὶ Δαυῖδ πολλάκις προσευχόμενος
φαίνεται· *Δίδαξόν με λέγων, τὸ ποιεῖν τὸ θέλημά σου· καὶ
γνώρισόν μοι Κύριε ὁδὸν ἐν ἣ πορεύσομαι.* [26.7c] Ὅσοι τὲ τοῦ
Κυρίου μαθεῖν ἐζήτησαν θέλημα, τὸ οἰκεῖον πρότερον
ἐξόριστον ἔθεντο βούλημα, τῇ ἀκακίᾳ καὶ πίστει καὶ
295 ταπεινοφροσύνη σφᾶς αὐτοὺς ἐκδόντες, οὐκ ἄκαιρον δέ τι
καὶ διηγήματος ψυχωφελοῦς νῦν ἐπελθὼν | εἰς μνήμην, f. 126^v
ἐξειπεῖν. [26.7d] Ὁ τῶν μοναζόντων ἄκρος Σεραπίων, τὴν
διάκρισιν ἐσχηκῶς, εἰς πορνεῖον ἐπίτηδες εἰσήει πολλάκις
ὥστε τὴν ἐνοικοῦσαν πόρνην τοῦ κινδύνου ῥύσασθαι, καὶ τοῦ
300 σκοποῦ διήμαρτεν οὐδαμῶς. Τὸν γὰρ ταύτης αἰσχιστον
ἔρωτα, εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ μετήνεγκε πόθον.

[26.8a] Διάκρισιν ἐκεῖνος ἦν εὐρηκῶς, ὁ πίστιν βεβαίαν ἐλπίδα
τὲ ἀκλινη καὶ ἀγάπην ἔχων πρὸς Θεόν. [26.8b] Ὁ σωφροσύνη
καὶ ἐγκρατεία συνέχων ἑαυτὸν, καὶ πάντας ἀπωθούμενος
305 αἰσχροὺς λογισμοὺς, καὶ ἡσύχιον βίον ἐλόμενος καὶ
ἀκτημοσύνην ἀσκῶν, οὗτος τὴν διάκρισιν καὶ τὴν ἀληθῆ
γνῶσιν παρὰ Κυρίου ἐδέξατο, καὶ φῶς γνώσεως ἐφωτίσθη·
καὶ πάνθ' ὁρᾷ δηλαδῆ, τὰ τ' ὄντα τὰ τ' ἐσόμενα.
[28.8c] Διακριτικὸς ἀνὴρ, πάντας ἐλεῖ. Πάντας ἀσπάζεται. Ἐὰν
310 ἴδῃ τινὰ πορνεύοντα, οὐ μόνον οὐκ ἐξουθενεῖ. ἀλλὰ καὶ ὡς
οἰκεῖον περικαλύπτει μέλος· τοῦ βορβόρου μόνον

/νήψεως χρεια καθέστηκε, μήπως ἐμπαίξιν ἐπιχειρήσαντες, εἰς ἐμπαιγμὸν
καταλήξωσιν. Οὗτοι γὰρ ὄντως περὶ ὧν τις ἔφησεν, Ὡς πλάνοι τυγχάνουσι καὶ
ἀληθεῖς. Εἴ τις σῶμα στήσαι βούληται ἀγνὸν τῷ Κυρίῳ, καὶ καρδίαν καθαρὰν
ἐπιδείξασθαι αὐτῷ, τηρησάτω ἀοργησίαν καὶ ἐγκρατεῖαν· τούτων γὰρ χωρὶς, πᾶς
κόπος ἡμῶν ἀνόνητος. | [26.8a] Πίστις βεβαία ἀποταγῆς μήτηρ· τὸ δὲ ἐναντίον
πρόδηλον. | [26.8b] Ἐγκρατεία μήτηρ υἰείας· ἐγκρατείας μήτηρ, θανάτου ἔννοια
καὶ μνήμη παγία χολῆς καὶ ὄξους Δεσπότης καὶ Θεοῦ. Σωφροσύνης βοηθός ἐστι,
καὶ ὑπόθεσις ἡσυχίας· πυρώσεως θραῦσις νηστεία. Λογισμῶν τε πονηρῶν καὶ
αἰσchrῶν συντριμμὸς διανοίας ἀντίπαλος· πίστις καὶ ξενιτεία θάνατος
φιλαργυρίας. Συμπάθεια δὲ καὶ ἀγάπη προέδωκαν σῶμα. |

291/292 Δίδαξόν ... πορεύσομαι] Ps. 142, 10 292 γνώρισόν ... πορεύσομαι] Ps.
142, 8

ἐξαναστῆσαι ζητῶν, καὶ πολλὴν πρόνοιαν ὑπὲρ αὐτοῦ
ποιούμενος· τὸν διώκοντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἐπαινοῦντα,
ἐκτρέπεται· τὸν ἀσθενῆ, ἐπισκέπτεται· καὶ τῷ εὐρωστοῦντι,
315 συνήδεται· τῶν μωρῶν καὶ ἀπαιδευτῶν, διὰ νοουθεσίας
ἀντιλαμβάνεται· καὶ τοὺς τὸ φρόνημα, ὑγιᾶς ἔχοντας,
περιπλείστου ποιεῖται· τοὺς ῥαθύμους, πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς
διερεθίζει στάδιον· καὶ τοῖς ἐσπουδακόσι, τὰ τῆς ἀρετῆς ἄθλα
παρεγγυᾷ. [28.8d] Ὁ τὴν διάκρισιν ἔχων ἐν ἑαυτῷ, κόσμου
320 ξένος ὅλος ἐγένετο. Ὁ γὰρ τοιοῦτον ἑαυτὸν ἀναπλάσας, οὐ
δόξαν μεταδιώκει· οὐκ ἔπαινον θηρᾶται· οὐ λόγους προΐεται
ψευδεῖς, εἰς τὸ καταθέλξει καὶ ἀπατήσῃ τοὺς ἄφρονας· οὐ |
λόγῳ μόνῳ πρεσβεῦει τὸ τῆς ἡσυχίας ὄνομα· οὐδ' αὐτὸ τοῦτο f. 127
πράγματος ἔρημον ἀποφαίνει· οὐδὲ πόλιν ἐκ πόλεως ἀμείβει
325 καὶ κώμην ἐκ κώμης κατὰ τοὺς ἄφρονας, καὶ ὡς ὁ δαίμονας
ἐν τῷ ἑαυτοῦ σώματι περιφέρων μεταπηδᾷ, ἀλλ' ἐνὶ τόπῳ
καθήμενος, πᾶσαν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν ὑφίσταται, διὰ
τὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν προσδοκίαν.

325 κατὰ - ἑαυτοῦ] *in ras.* V

[26.9a] Ὁ διάκρισιν ἐσχηκῶς, οὐ τοὺς ἀνθοσμίας ἐπιλέγεται
 330 τῶν οἴνων· οὐκ ἄρτον ἠδύν· οὐ καρυκείας ὀψοποιῶν· οὐκ
 ἀρχῆς· οὐ δόξης ἐφίεται. Οὐ χρήματα ὅθεν ἂν αὐτῷ γένοιτο,
 περισκοπεῖ, οὐ τῇ τῶν λόγων ἠδυεπείᾳ, καλεῖ τοὺς πολλοὺς
 καὶ θέλγει τοὺς ἐντυγχάνοντας καὶ τοὺς προσιόντας αὐτῷ
 νουθετεῖ, πόρρω τῶν διδασκομένων αὐτὸς τὴν ψυχὴν ἔχων,
 335 μέχρῃς ἂν τινὰς ταῖς οἰκείαις ἐμβάλῃ σαγήναις, ἀλλὰ
 πανημέριος ὡς ἔφη τίς τῶν τὰ θεῖα σοφῶν, πενθῶν καὶ
 σκυθρωπάζων διαπορεύεται· μᾶλλον δὲ ἡσυχῇ που καθήμενος,
 ἑαυτῷ μόνῳ προσλαλῶν τυγχάνει καὶ τῷ Θεῷ, φῶς γνώσεως
 εἰληφῶς καὶ τοὺς προσιόντας καταφωτίζων, καὶ τῆς τοῦ
 340 διαβόλου χειρὸς ἐξαιρούμενος. [26.9b] Μὴ μοι λέγε ἀδελφε
 διακρίσεως ἐστερημένε, ὡς οὐκ ἔξεστι ταῦτα ἀνθρώπῳ ὄντι
 μοι διαπράττεσθαι· ὁ γὰρ ὑπερβᾶς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἄσιτος
 μὴ θελήσας τοὺς ὄρους ὑπερβῆναι τῆς ἀνθρωπείας φύσεως,
 ἡμῖν ἐνετείλατο λέγων, ὁ πίστιν ἔχων ὡς κόκκον νάπυος, τὸ
 345 ὄρος λόγῳ ῥαδίως μετακινήσει· καὶ θαλάσση ἐπιβήσεται ποδί·
 καὶ νεκροὺς ἐγερεῖ τὸ παραδοξότατον, καὶ δαίμονας
 ἀπελάσει· καὶ χωλοὺς ὀρθὰ | βαδίζειν προτρέψεται· καὶ f. 127^v

336/337 πενθῶν -σκυθρωπάζω] Ps. 34, 14 πενθῶν - διαπορεύεται] Gre. Naz., *De Pas.* col. 724 l. 44 338 φῶς γνώσεως] Os. 10, 12 344 πίστιν – κόκκον] Mt. 17, 20
 344/345 τὸ ... θαλάσση] Mt. 14, 25 346 cf. Io. 11, 42-44 346/347 cf. Mt. 8, 32-3
 347 χωλοὺς] Mt. 15, 30-1

παραλελυμένων ἁρμονίας συσφίγξει, ὥστε καὶ ἐπὶ
 τῶν ὤμων ἀραμένους φέρειν τὸν κράββατον, καὶ τυφλοὺς
 350 ὄξυωπέστατα βλέπειν παρασκευάσει καὶ μείζω τῶν τῷ
 Δεσπότη πεπραγμένων κατὰ τὰς θείας αὐτοῦ ποιήσει φωνάς·
 εἰ τοίνυν ταῦτ' ἀληθῆ, πῶς ἀπιστεῖς τὰ κατὰ χάριν εἰς τοὺς
 αὐτοῦ θεράποντας ἐπιτελούμενα θαύματα; Εἰ δὲ κἀκεῖνα
 πάντες πιστεύουσι κατὰ τὸ δεσποτικὸν ἐπίταγμα, πῶς σύ γε
 355 τῇ ἀληθείᾳ ἀνθίστασαι; Οὐκοῦν, πείσθητι τοῖς λεγομένοις·
 μᾶλλον δὲ τῷ δεσποτικῷ παραγγέλματι· καὶ παραχοῆμα,
 λύσιν τῶν ἀμφισβητουμένων εὐρήσεις· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ
 μετασκευάζων τὰ πάντα καὶ μετατρέπων σκιὰν θανάτου εἰς
 αἰώνιον ζωὴν· οὐ χωρὶς, οὐδὲν τι ποιεῖν αὐτοὶ ἡμεῖς
 360 δεδυνήμεθα. [26.9c] Δειλὸς εἰς πόλεμον μὴ ἐξίτω ὁ Θεὸς διὰ
 τοῦ Μωσέως παρακελεύεται· ἀλλὰ μὴ δ' ἐπειδὴν τι εἰς αὐτὸν
 καταστῆ, λιποτάκτης γινέσθω· ὡς δὲ καὶ, τὸν εἰς ἀγῶνας
 πνευματικὸς χωρεῖν μέλλοντα, οὐτ' ἐρῶστωνευμένον εἶναι
 365 χορὴ καὶ ταῖς ἡδυπαθείαις προσηλωμένον οὐτ' ἐπειδὴν
 συγκαταθεῖτο καὶ ὑπόσχοιτο ζῆσαι πνευματικῶς καὶ τοῖς
 βιωτικοῖς ἀποτάξασθαι πᾶσιν, εἶτα πάλιν ἐκείνων

I [26.9c] Δειλὸς εἰς πόλεμον μὴ ἐξίτω, Μωυσῆς, μᾶλλον δὲ Θεὸς παρακελεύεται,
 μήπως γένηται ἡ ἐσχάτη πλάνη τῆς ψυχῆς ὑπὲρ τὴν πρώτην πτώσιν τοῦ
 σώματος, καὶ εἰκότως. I

348/349 παραλελυμένων ... φέρειν] Mt. 9, 2-6, Mc. 2, 3-9 349/350 τυφλοῦς ...
 βλέπειν] Mc. 8, 22-3 358 σκιὰν θανάτου] Iob 12, 22

μνημονεύειν καὶ πρὸς τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος
κατασύρεσθαι· ἀλλὰ πάντων τούτων ἀπορῥαγείς, Θεῷ
προσκολλήθητι· καὶ ξένος παντὶ ἀνθρώπῳ γενοῦ, ὥστε μὴ δὲ
370 βαρυτέρας ἂν ὑπόσχοις τιμωρίας, τῶν μὴ δὲ τηναρχὴν τουτί
τὸ στάδιον εἰσιόντων, οἱ διὰ τὸ βαρὺ καὶ ἐπίπονον
ἀποδειλιάσαντες, ἐκποδῶν τοῖς ἀγῶσιν ἔστησαν· οὐκοῦν εἰ
βουλοίμεθα τὴν τοῦ Δεσπότητος βοήθειαν εἰς ἑαυτοὺς |
ἐπισπάσασθαι, νεκρώσωμεν τὰ μέλη ἡμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα f. 128
375 καὶ τὸν λοιπὸν τῆς ἀσκήσεως εὐμαρῶς διανύσαντες δρόμον
τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ
φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ
ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ
380 ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰῶνων ἀμήν.

[28.10a] Καὶ ἡ τῆς διακρίσεως βαθμὶς, τὸν εἰκοστὸν ἕκτον
ἀριθμὸν ἐπέχουσα, δείκνυσιν ἑναργῶς, ὡς ὁ πρὸς ταύτην

376/377 ἐπιτύχωμεν – φιλανθρωπία] *V^{in ras.}*

ἀνιῶν, τῇ διπλῇ τῶν δεκάδων τελιωθεῖς, καὶ διὰ τῆς ἕκτης
385 ἐαυτῷ τὲ καὶ τοῖς οἰκείοις μερέσι συμφωνῶν, καὶ ἔργοις
ἀπαρτιζόμενος, τέλει τὲ καλῶ τὸν παρελθόντα βίον
ἐπεσφραγίσατο· καὶ τὸν λειπόμενον, ἔτι κρείττω καὶ
καθαρώτερον ἀποδείξει· τὴν γὰρ θεῖαν γνῶσιν κτησάμενος,
ὅπερ ἢ τῆς διακρίσεως βούλεται προσηγορία, τῷ τε παρόντι
390 εὖ τίθεται, καὶ τὴν εἰς οὐράνιον πολιτείαν λῆξιν, ἄριστα
προδιοικούμενος ἐμπορεύεται.

[27.1a] Ἡμεῖς μὲν ὡς ὠνητοὶ τινες καὶ ὑπόσπονδοι δούλοι τῶν
 αἰσχροῶν καὶ ἀνοσίων παθῶν, ᾧ τιμιωτάτη μοι κεφαλὴ, ἐξ
 ἐκείνων καὶ τοὺς δόλους ἴσως καὶ τοὺς τρόπους, καὶ τὰς
 5 μηχανὰς καὶ τὰ βουλήματα σύνισμεν, τῶν δεσποσάντων
 πονηρῶν πνευμάτων τῆς ταλαιπώρου καὶ ἀθλίας ἡμῶν
 ψυχῆς· ἕτεροι δ' εἰσὶν, οἱ τούναντίον ἢ δι' ἐνεργείας Πνεύματος
 ἀγίου φωτισθέντες, τὰς αὐτῶν ἐπέγνωσαν μηχανὰς πρὸς ἃς
 ἀντιμηχανώμενοι, κατακράτος τούτους κατετροπώσαντο·
 10 ἄλλως μὲν γὰρ ὁ ἐν ὑγείᾳ ὢν, τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν
 ἐπίσταται· καὶ ἄλλως ὁ νόσῳ τινὶ προσπαλαίων, τὴν τοῦ
 ὑγιαίνοντος εὐθυμίαν τεκμαίρεται. Δέδια τοίνυν ὡς ἀτελής
 τὴν πνευματικὴν τελειότητα, μήπως ἀρξάμενος περὶ τοῦ τῆς
 ἡσυχίας νῦν λιμένος φιλοσοφεῖν, εἶτα τοῖς ἐπαλλήλοις
 15 περιαντλούμενος κύμασι, γέλωτα ἐσοίμην ὄφλων καὶ ἀλογίαν·
 πλὴν, ὅσ' ἀκοῆ παρείληφα, ταῦτα καὶ αὐτὸς πειράσομαι
 διεξελεθῆναι· ἴν' ὥσπερ τῶν ἄλλων ἐκάστην ἀρετῶν, οὕτω
 δήπου καὶ τὸ τῆς ἡσυχίας χρῆμα οἶόν ἐστιν, ὡς ἔχω

[27.1a] Ἡμεῖς μὲν, ὥσπερ ὠνησιμοὶ τινες καὶ ὑπόσπονδοι δούλοι τῶν ἀνοσίων
 παθῶν ὑπάρχοντες ἐκ τούτου καὶ τοὺς δόλους καὶ τοὺς τρόπους καὶ τὰς
 ἐπιταγὰς καὶ τὰς πανουργίας ποσῶς ἐπιστάμεθα τῶν δεσποσάντων
 πνευμάτων τῆς ἀθλίας ἡμῶν ψυχῆς· ἕτεροι δὲ ὑπάρχουσιν, οἱ δι' ἐνεργείας
 Πνεύματος Ἁγίου καὶ τῆς τούτων ἀπαλλαγῆς τὰς μηχανὰς αὐτῶν
 φωτισθέντες, ἄλλος μὲν γὰρ ὁ ἐκ τῆς ἐν τῇ νόσῳ ὀδύνης τὴν τῆς ὑγείας
 ἀνάπαυσιν στοχαζόμενος, καὶ ἕτερος ὁ ἐκ τῆς ἐν τῇ ὑγείᾳ εὐθυμίας τὴν ἐν τῇ
 νόσῳ ἀθυμίαν καταλαμβάνων καὶ τεκμαιρόμενος. Δεδοίκαμεν τοίνυν, ὡς
 ἀσθενεῖς, περὶ τοῦ τῆς ἡσυχίας νῦν λιμένος ἐν τῷ λόγῳ φιλοσοφεῖν,
 ἐπιστάμενοι ἀεὶ παρίστασθαί τινα κύνα ἐν τῇ τραπέζῃ τῆς καλῆς συνοδίας
 καὶ ἄρτον, ἥγουν ψυχὴν, ἐκ ταύτης ἀφαρπάζειν δοκιμάζοντα, καὶ τοῦτον τῷ
 στόματι ἐπιφερόμενον, ἀποτρέχοντά τε λοιπόν, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐσθίοντα.
 [27.1b] Διό, ἵνα μὴ χάωρην τούτῳ τῷ κυνὶ διὰ τοῦ ἡμετέρου δῶμεν λόγου, καὶ
 ἀφορμὴν τοῖς ζητοῦσιν ἀφορμὴν, οὐ θέμις ἡγησάμεθα τοῖς ἐν /

15 γέλωτα – ἀλογίαν] Nic. Lamp., *Laud. Andron.* 4. 8-9 (p. 29)

δυνάμεως, ποιήσω καταφάνες. [27.1b] Μή τις οὖν γυμνός καὶ
20 πρόθυμος ἐξιὼν Χριστῷ μόνῳ ἀκολουθεῖν, πρὸ τῶν
γυμνικῶν ἀγῶνων, ἐξαπίνης εἰς τοὺς κινδύνους καὶ
πολεμικοὺς ἀγῶνας ἀποδυσέσθω· ἀλλὰ πρότερον τῇ ἄλλῃ
πάσῃ πολιτείᾳ ἐγγυμνασάμενος καὶ τὰς τῆς εὐσεβείας
κατωρθωκῶς ἐντολὰς, οὕτω, πρὸς τὰ τῆς ἡσυχίας χωρεῖτω
25 σκάμματα· οὐ γὰρ οἶόν τε, τὸν μὴ πρότερον μεμαθηκότα
γράμματα, εἰς τὸ τῆς φιλοσοφίας εὐθὺς στάδιον εἰσελθεῖν.

[27.2a] Ἡσυχία σώματος, ἡθῶν καὶ αἰσθήσεων εὐταξία καὶ
κατάστασις ἔπεται. Ἡσυχία δὲ ψυχῆς, λογισμῶν ἐπιστήμη
καὶ ἀκριβῆς ἐξέτασις· ἄσυλος νοῦς, μεμαθηκῶς ἀνθίστασθαι
30 τοῖς ἐπιούσιν αὐτῷ πονηροῖς λογισμοῖς· καὶ τούτους, ἢ
κατακράτος αἰρῶν, ἢ τρέπων εἰς φυγὴν. Ὁ ἐν αἰσθήσει
καρδίας ἡσυχάζων, εἴσεται τὸ εἰρημένον [27.2b] ἀνήρ
γνωστικώτατος, οὐδὲν θήσεται λόγων· ἐξ ἔργων γὰρ τοὺς
λόγους φωτίζεται. [27.2c] Ἀρχὴ μὲν ἡσυχίας, τὸ ἀποσειέσθαι
35 κτύπους, ὡς τὸν νοῦν ἐκ|ταράττοντας· τέλος δὲ ταύτης, τὸ
μὴ δεδιέναι θορύβους· ἀλλ' ὥσανεὶ ἀναισθήτως πρὸς τὰ

f. 129

/ τῷ πολέμῳ τυγχάνουσιν εὐψύχοις τοῦ βασιλέως ἡμῶν πολεμισταῖς, περὶ
εἰρήνης νῦν διαλέγεσθαι ἐκεῖνο δὲ μόνον λέγομεν, ὅτι τοῖς εὐτόνως πολεμοῦσιν,
οἱ τῆς εἰρήνης καὶ γαλήνης περιεπλάκησαν στέφανοι. Ὡς ἐν τύπῳ δὲ
διακρίσεως, εἰ δοκεῖ μικρὰ τινα εἶπωμεν, ὥστε μὴ λυπησαί τινας, ἀγύμναστον
τὸν περὶ τούτου λόγον ἐν τῷ μεταξὺ καταλείψαντες. [27.2a] Ἡσυχία μὲν
σώματός ἐστιν, ἡθῶν καὶ αἰσθήσεων ἐπιστήμη καὶ κατάστασις· ἡσυχία δὲ
ψυχῆς, λογισμῶν ἐπιστήμη καὶ ἀσύλητος ἔννοια. Ἡσυχίας φίλος, ἀνδρεῖός τις
καὶ ἀπότομος λογισμός, ἐν θύρᾳ καρδίας ἀνυστάκτως ἰστάμενος καὶ τοὺς
προσερχομένους λογισμοὺς ἢ κτείνων ἢ ἀποσειόμενος. Ὁ ἐν αἰσθήσει καρδίας
ἡσυχάζων γινώσκει τὸ εἰρημένον, ὃ δὲ ἔτι νήπιος ὢν, τούτου ἄγευστος καὶ
ἄγνωστος πέλει. [27.2b] Ἡσυχαστῆς γνωστικός οὐ δεηθήσεται λόγων· τοὺς γὰρ
λόγους ἐκ τῶν ἔργων φωτίζεται. [27.2c] Ἀρχὴ μὲν ἡσυχίας, τὸ ἀποσειέσθαι
κτύπους ὡς τὸν βυθὸν ταράσσοντας· τέλος δὲ ταύτης, τὸ μὴ δεδιέναι θορύβους, /

φόβητρα πάντα τῶν πονηρῶν διακεῖσθαι δαιμόνων.

[27.3a] Ὁ κατὰ λόγον ἢ χρείαν τινὰ τῆς ἑαυτοῦ προερχόμενος
οἰκείας, ὡς μὴ προερχόμενός ἐστιν. Εἰ γὰρ ὁ τῷ Θεῷ μόνος
40 μόνῳ συζῶν, παντὶ τῷ κόσμῳ νενέκρωται, καὶ ὁ φησιν ὁ θεῖος
Ἀπόστολος, τὰ ἐπὶ γῆς ἐνέκρωσε μέλη, δηλον ὡς ἀκίνητα μὲν
ἔξει καθάπαξ αὐτὰ τῷ οἰκίσκῳ ὡς τάφῳ ἐμφιλοχωρῶν·
ἀνάγκης δέ τινος ἐπειξάσης θειοτέρας καὶ λόγου κρείττονος ἢ
κατὰ βούλημα σαρκικόν, οὕτως ὁ ἡσυχαστῆς κινηθήσεται
45 ποτε καὶ προελεύσεται τοῦ δωματίου καθάπερ καὶ ἐν τοῖς
μνημείοις κατακείμενοι, κατὰ τὸ θεῖον ἅπαξ ἀναστήσονται,
πρόσταγμα καὶ προελεύσονται, τὰς τῶν ἔργων ἀμοιβὰς
κομιούμενοι. [27.3b] Ὁ πρᾶος καὶ ἡπιος, κἂν λόγοις προάγοιτό
τισιν ἐνασχοληθῆναι, οὐχ ὡς φιλοτιμούμενος· οὐδ' ὡς ὑπὲρ
50 ἑαυτοῦ τι λέγων ἢ κατασκευαζόμενος, οὕτως αὐτοῖς
χρήσεται. Τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ δυσκίνητος ἔσται περὶ τοὺς
λόγους καὶ ἀφιλότιμος τὸ καθ' αὐτόν, ἀλλὰ τοῦτο ποιήσει, διὰ
τὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν. Πλήρης γὰρ ὢν πραότητος καὶ
ἀγάπης καὶ πρὸς Θεὸν τὸ τῆς διανοίας ὄμμα τείνων ἀεὶ καὶ

/ ἀλλ' ἀναισθητεῖν ἐπὶ τούτοις. [27.3a-3b] Προερχόμενος ὁ λόγῳ οὐ
προερχόμενος, ἡπιός ἐστιν, ἀγάπης ὄλος οἶκος· δυσκίνητος πρὸς λόγον, ἀκίνητος
πρὸς θυμὸν πέφυκεν εἶναι· τὸ δὲ ἐναντίον πρόδηλον. /

39/40 τῷ – συζῶν] Greg. Nyss., *In Sex. Ps.* 7, 16-17 41 τὰ – μέλη] Col. 3, 5
45/46 ἐν ... ἀναστήσονται] cf. Is. 26, 19

39 οἰκείας] οἰκίας 42 ἔξει] ἔξει

55 ἐπὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις ὡς παρ' ἑτέρου καὶ ὑπὲρ ἑτέρου
λεγομένοις, οὕτω διακείσεται καὶ προσέξει τὸν νοῦν. [27.3c]
Ἡσυχαστὴς ἐστίν, ὁ τὸ ἀσώματον τῷ σωματικῷ αὐτοῦ οἴκῳ
περιορίζειν φιλονεικῶν. [27.3d] Τηρεῖ μὲν νῦν ἢ τούτου
θηρεῦτρια. Νῦν δὲ νοητὸν, ἡσυχαστοῦ ἔννοια· μὴ οὖν ἔστω
60 ἀπόβλητον τὸ ῥηθὲν παράδειγμα εἰ δὲ μὴ, οὕπω ἡσυχίαν
ἔγνωσ. |

[27.4a] Οὐχ οὕτως οἶμαι εἶη ἂν μεμονωμένος μοναχός, ὡς ὁ f. 129^v
ἑτέρῳ συνῶν μοναχῶ· ὁ γὰρ δὴ μεμονωμένος, νήψεως οὐκ
ὀλίγης καὶ νοῦ ἀμετεωρίστου δεῖται καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς
65 ἀγγέλου τοῦ βοηθήσοντος, ὁ δὲ κοινὸν ἔχων, ἐξ ὑπογείου τὴν
βοήθειαν εὐρήσει· [27.4b] νοεραὶ δυνάμεις, ἐμφιλοχωροῦσι καὶ
συνομιλοῦσι φιλοσόφῳ ἀνδρὶ κατὰ λόγον ἡσυχάζοντι. Τὸ δὲ
ἐναντίον πρόδηλον· [27.4c] ἀνέφικτο μὲν ὁ τῶν δογμάτων
βυθός καὶ τοῖς γε πολλοῖς, δυσεύρετος· νοῦς δ' ἡσυχαστοῦ,
70 ἀκινδύνως ἄλλεται ἐν αὐτοῖς [27.4d] Ὡσπερ οὐκ ἀσφαλὲς

[27.3c] Ἡσυχαστὴς ἐστίν, ὁ τὸ ἀσώματον ἐν σωματικῷ οἴκῳ περιορίζειν
φιλονεικῶν, τὸ παραδοξότατον. [27.3d] Τηρεῖ μὲν μῦν, ἢ τούτου θηρεῦτρια· μῦν
δὲ νοητὸν, ἡσυχαστοῦ ἔννοια. Μὴ ἔστω σοι ἀπόβλητον τὸ προλεχθὲν
ὑπόδειγμα· εἰ δὲ μὴ, οὕπω ἡσυχίαν ἐγνώρισας. [27.4a] Οὐχ οὕτως ἂν εἶη
μοναχός, ὡς μοναχός συνῶν μοναχῶ· ὁ γὰρ μοναχός, νήψεως πολλῆς καὶ
ἀρῆεμβάστου νοός δέεται. Τῷ μὲν προτέρῳ πολλάκις ἐβοήθησεν ἕτερος, τῷ δὲ
δευτέρῳ συνήργησεν ἄγγελος. [27.4b] Νοεραὶ δυνάμεις συλλειτουργοῦσι καὶ
φιλοχωροῦσιν ἐν ψυχικῷ ἡσυχαστῇ· τὸ δὲ ἐναντίον σιωπήσω σοι. [27.4c]
Δογμάτων βυθός, βαθύς· νοῦς δὲ ἡσυχαστοῦ ἄλλεται οὐκ ἀκινδύνως ἐν αὐτοῖς.
[27.5d] Οὐκ ἀσφαλὲς μετ' ἐσθῆτος νήχεσθαι· οὐδὲ πόθος ἔχοντα, θεολογίας
ἄπτεσθαι.

64 ἐκ τοῦ σύνεγγυς] *V^m marg.*

μετ' ἐσθῆτος νήχεσθαι, οὕτως οὐδὲ τὸν πρὸς τι τῶν ὀρωμένων
προσπάθειαν ἔχοντα θεολογίας ἄπτεσθαι. [27.4e] Οἶκος
ἡσυχαστοῦ τῷ μὲν φαινομένῳ, σώματος αὐτοῦ κέκτηται
περιορισμόν· τῷ ὄντι δὲ, τὴν τῆς γνώσεως οἶκον ἐν ἑαυτῷ
75 περιέχει, ἀφ' οὗ τὸν ψυχικὸν οὐκ ἔᾶ σκεδάνυσθαι πλοῦτον.
[27.4f] Ὁ νόσον μὲν τινα ψυχικὴν νοσῶν, εἶτα ἡσυχίᾳ ἑαυτὸν
ἐκδούς, ὁμοίος ἐστὶ, τῷ ἐκ νηὸς εἰς πέλαγος ἐμπεσόντι, καὶ
διὰ μίας σανίδος, ἀκινδύνως ἐπὶ τὴν γῆν πειρωμένῳ
διασωθῆναι· ὅσοι δ' ἐς τὸ παντελὲς τῆς σαρκὸς
80 κατεφρόνησαν, τούτοις ἐν καιρῷ ἰδίῳ ἢ ἡσυχίᾳ συνέρχεται,
προσέτι καὶ τὸν ὀδηγοῦντα κεκτημένοις· τὸ γὰρ μεμονωμένον
τινα ταύτη προσβῆναι, μείζονος ἢ κατὰ ἄνθρωπον δεῖται
ῥοπῆς. Ἐμοὶ λόγος, περὶ τῶν ὄντως ἡσυχίαν ἀσκούντων
σώματί τε καὶ πνεύματι. [27.4g] Ἡσυχαστῆς ἀπορῥαθυμίας
85 καὶ εἰς ὀλιγωρίαν τινὰ τῶν συνηθῶν ἐμπεσῶν, ῥαδιουργίας
μηχανᾶται καὶ διανοίας ἀναπλάττει καὶ λόγους συνείρειν
ψευδεῖς ἀναγκάζεται, τοὺς συνειδότας ἐξαπατᾶν πειρώμενος,
ὡς δι' εὐλόγους αἰτίας τινὰς, τὴν νόθον ἡσυχίαν καταλιπών.
Ἔστι δ' ὅτε καὶ δαίμονας | αἰτιᾶται τοῦ πάθους τοῦτό γε αὐτὸν f. 130
90 ἀναπέισαντας, ὅς γε αὐτὸν ἂν τὸ δαίμονος ἑαυτῷ καθίσταται.

[27.5e] Κέλλα ἡσυχαστοῦ, περιορισμὸς σώματος, ἔνδοθεν ἔχουσα οἶκον
γνώσεως. [27.4f] Ὁ ψυχικὸν πάθος νοσῶν, καὶ ἡσυχίαν ἐπιχειρῶν, ὁμοίος ἐστὶ
τῷ ἐκ τῆς νηὸς εἰς πέλαγος εἰσπηδήσαντι, καὶ διὰ σανίδος ἐπὶ τὴν γῆν
ἀκινδύνως φθάνειν δοκοῦντι. Ὅσοι τῇ πηλῷ μάχονται, τούτοις ἐν καιρῷ οἰκείῳ
ἢ ἡσυχίᾳ συνέρχεται, εἴπερ καὶ τὸν ὀδηγοῦντα κέκτηνται τὸ γὰρ μεμονωμένον
ἀγγελικῆς ἰσχύος δεῖται· ἐμοὶ λόγος περὶ ὄντως ἡσυχαστῶν σώματι καὶ
πνεύματι. [27.4g] Ἡσυχαστῆς ἀπορῥαθυμίας, λαλήσει ψευδῆ, τοὺς
ἀνθρώπους αὐτὸν παῦσαι τῆς ἡσυχίας διὰ τῶν αἰνιγμάτων προτρεπόμενος.
Καταλείψας τὴν κέλλαν, αἰτιᾶται δαίμονας· λέληθε δὲ αὐτὸς ἑαυτῷ δαίμων
γενόμενος.

71 τὸν] *V^{p. corr.}*, τῶν *V^{a. corr.}*.

[27.4h] Εἶδον ἡσυχάσαντας καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἀκόρεστον αὐτῶν ἐπιθυμίαν ἀνάψαντας, καὶ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύσαντας· καὶ ἔρωτι συνάψαντας ἔρωτα. [27.4i] Ἦσυχαστῆς ἐστὶ, τύπος ἀγγέλου σπουδῆ καὶ πόθῳ τὴν ἑαυτοῦ προσευχὴν
95 ἐκπεραίνων· καὶ πάσης βιωτικῆς φροντίδος καὶ μερίμνης ἐν λήθῃ γενόμενος· [27.4j] Μόνος ἐκεῖνος ἡσυχαστῆς ἂν καλοῖτο δικαίως, ὁ μετ' ὀδύνης καρδίας καθεκάστην βοῶν ἐτοίμη ἢ καρδία μου ὁ Θεός· [27.4k] Καὶ μὴν κἀκεῖνος ἡσυχαστῆς ἐστὶν ἀληθῆς, ὁ λέγων καὶ πολὺ πρότερον τοῖς ἔργοις τὸ τοῦ
100 Σολομῶντος ἐπὶ νοῦν στρέφων αἰεὶ καὶ μιμούμενος, ἐγὼ καθεύδω καὶ ἡ καρδία μου γρηγορεῖ [27.4l] Κλεῖε μὲν πύλην οἰκίσκου σώματι· ἐπιτίθει δὲ θύραν γλώττης τῷ φθέγματι· καὶ τὰ ἔνδον εὐθέως, τῶν εὐκαίρων καὶ αἰσχυρῶν, ἐλευθερωθήσεται. [27.4m] Καταιγίδες καὶ κλύδωνες, πολλάκις
105 ὑπομονὴν κυβερνήτου καὶ τέχνην ἐπέδειξαν, καρτερίαν δὲ ἡσυχαστοῦ, ἀπορία τῶν χρειωδῶν ἔσθ' ὅτε καὶ θανάτου ἐπέσχευεν ἐπιθυμία. [27.4n] Μὴ δέδιθι κτύπους ἀθυρμάτων. Τὰ μὲν γὰρ δαιμόνων εἰσὶν, οὐκ ἐπίσταται δὲ δειλίαν ὁ πρὸς τῷ πένθει καὶ τῇ ἡσυχίᾳ χρώμενος. [27.4o] Ὡν μὲν ὁ νοῦς

[27.4h] Εἶδον ἡσυχάσαντας, καὶ τὴν φλεγομένην αὐτῶν πρὸς Θεὸν ἐπιθυμίαν διὰ τῆς ἡσυχίας ἀπληρώτως πληρώσαντας, καὶ πῦρ πυρὶ, καὶ ἔρωτι ἔρωτα, καὶ πόθῳ πόθον γεννήσαντας. [27.4i] Ἦσυχαστῆς ἐστὶ τύπος ἀγγέλου ἐπίγειος, χάρις πόθου καὶ σπουδῆς γράμμασι, τὴν ἑαυτοῦ προσευχὴν ὀραθυμίας καὶ ὀλιγωρίας ἐλευθερώσας. [27.4j] Ἦσυχαστῆς ἐστὶν ὁ βοήσας ἐναργῶς· ἐτοίμη ἢ καρδία μου ὁ Θεός. Ἦσυχαστῆς ἐστὶν ἐκεῖνος ὁ εἰπών· ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ καρδία μου ἀγρυπνεῖ. [27.4k] Κλεῖε θύραν μὲν κέλλης, σώματι θύραν δὲ γλώττης, φθέγματι· καὶ ἔνδον πύλην, πνεύμασι. [27.4l] Γαλήνη μὲν καὶ μεσημβρία ἡλίου, ὑπομονὴν ναύτου ἤλεγξεν ἀπορία δὲ χρειωδῶν, καρτερίαν ἡσυχαστοῦ ἔδειξεν ὁ μὲν ἀθυμῶν νήχεται ὕδασι, ὁ δὲ ἀκηδιῶν φύρεται πλήθει. [27.4m] Μὴ φοβοῦ κτύπων ἀθύρματα· δειλίαν γὰρ πένθος οὐκ ἐπίσταται· οὐδὲ πτύρεται. [27.4n] Ὡν ὁ νοῦς μεμάθηκεν ἀληθῶς εὐχεσθαι, οὗτοι Κυρίῳ ἐνώπιον ἐνώπιον λαλοῦσιν, ὡς οἱ πρὸς τὸ οὐς τοῦ βασιλέως. Ὡν τὸ στόμα εὐχεται, οὗτοι τοῖς ἐπὶ /

92 πῦρ – ὀχετεύοντες] Clem. Alex., *Quis Dives Salvo*. 1, 3, 7 97/98 καρδίας – Θεός] Ps. 107, 2 100/101 ἐγὼ – γρηγορεῖ] Cant. 5, 2

110 μεμάθηκεν ἀληθῶς προσεύχεσθαι, ὡς οἱ πρὸς τὸ οὐ̄ς τοῦ
 βασιλέως φθεγγόμενοι, ὁμοίως τὰς ἑαυτῶν αἰτήσεις καὶ οὗτοι
 τῷ Θεῷ παραπέμπουσιν· ὧν δὲ τὸ στόμα μόνον εὔχεται, οὗτοι
 πάλιν τοῖς ἐπὶ πάντων τῶν ἐν τέλει τῷ βασιλεῖ προσομιλοῦσιν,
 εὐοικότα ποιοῦντες δείκνυνται· ὅσοι δ' αὖ ἐν ἰ κόσμῳ
 115 διατρίβοντες μετὰ πλείστων ἀλλ' οὐκ ἰδιαζόντως οὐδὲ νοερῶς
 προσεύχονται, οὗτοι καθάπερ οἱ ἐν μέσῳ παντὸς τοῦ δήμου
 καθικετεύοντες, οὕτω διακείσονται. [27.4p] Ὡς ἐπὶ μετεώρου
 τινὸς τῆς σῆς διανοίας καθεζόμενος, ἄθρει τὰ κατὰ σαυτὸν
 πάντοθεν· οὕτω γὰρ ἀκριβέστερον ὄψει, πῶς καὶ πότε, καὶ
 120 πόθεν καὶ πόσοι καὶ ποῖοι κλέπται εἰς τὸν ἀμπελῶνα τουτέστι
 τὴν σὴν καρδίαν εἰσέρχονται ἵνα τοὺς μετὰ πολλῶν πόνων
 συλλεγέντας σου καρπούς ἀποσυλήσωσιν. [27.4q] Ὁ λογισμὸς
 πολλάκις ἀποκαμῶν, ἀναστὰς, προσευξάσθω, καὶ πάλιν
 καθεσθεις, τῆς προτέρας ἐργασίας, ἀνδρείως ἀνθαψάσθω.
 125 [27.4r] Ἐβούλετό τις περὶ τούτων ἐν πείρᾳ γενόμενος, λεπτῶς
 καὶ ἠκριβωμένως εἰπεῖν· ἀλλ' ὡς τὰληθὲς ἔχει, πεφόβηται,
 μήπως καὶ τοὺς ῥαθύμους τῆς τοιαύτης ἐργασίας, ἀποπαύση
 τελέως, καὶ τοὺς προαιρουμένους τοῖς πονηροῖς ἀνθίσταται

f. 130^v

/ πάσης τῆς συγκλήτου προσπίπτουσιν αὐτῷ προσεοίκασιν ὅσοι ἐν κόσμῳ
 διατρίβουσιν, οὗτοι ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου παντὸς τοῦ δήμου τὸν βασιλέα
 καθικετεύουσιν. Εἰ τὴν τέχνην ἐπιστημόνως μεμάθηκας, οὐκ ἀγνοεῖς τὸ
 λεγόμενον. [27.4p] Καθεζόμενος ἐφ' ὕψους, τήρει σεαυτὸν, εἰ ἄρα καὶ ἐπίστασαι,
 καὶ τότε ὄψει πῶς καὶ πότε καὶ πόθεν καὶ πόσοι καὶ ποῖοι κλέπται εἰσελθεῖν καὶ
 κλέψαι τοὺς βότρουας ἔρχονται. [27.4q] Ἀποκαμῶν ὁ σκοπὸς, ἀναστὰς
 προσεύξεται· καὶ πάλιν καθεσθεις, τῆς προτέρας ἐργασίας ἀνδρείως ἀνθέξεται.
 [27.4r] Ἐβούλετό τις ἐν πείρᾳ γενόμενος, περὶ τούτων λεπτῶς καὶ ἠκριβωμένως
 εἰπεῖν ἀλλὰ πεφόβηται, μήπως καὶ τοὺς ἐργάτας ῥαθυμεῖν ποιήσει καὶ τοὺς
 προαιρουμένους τῷ κτύπῳ τῶν λόγων ἀποσοβήσῃ. Ὁ περὶ ἡσυχίας λεπτῶς καὶ
 γνωστικῶς ἐξηγούμενος, διήγειρε καθ' ἑαυτοῦ δαίμονας· οὐδεὶς γὰρ ἕτερος τὰς
 τούτων ἀσχημοσύνας θριαμβεῦσαι δύναται. [27.4r] Ὁ ἡσυχίαν καταλαβὼν, ἔγνω
 βυθὸν μυστηρίων· οὐ κατελήλυθε δὲ εἰς τοῦτον, εἰ μὴ πρότερον τοὺς τῶν/

121 πολλῶν] *V^m marg.*

δαίμοσι, τῷ τῶν λόγων κτύπῳ ἐρῶστωννευμένους ἐργάσηται·
 130 ἄλλωσθ' ὁ λεπτομερῶς καὶ μετὰ γνώσεως περὶ τούτων τὶ
 ἐξυφαίνων, καθ' ἑαυτοῦ τοὺς τοιούτους ἠρέθισε δαίμονας.
 [27.4s] Ὁ ἡσυχία προσταλαιπωρήσας, μυστηρίων ἔγνω βυθόν.
 Οὐ πρότερον δὲ κάτεισιν εἰς αὐτὸν πρὶν ἂν τὰ τ' ὄντα πάντα
 ἀπόθηται, καὶ τοῖς τούτων ἐμπείροις τῶν διδασκάλων καὶ
 135 φροντιστῶν ἑαυτὸν ἐκδῶ, καὶ τὸ τῆς ἡσυχίας πέλαγος
 νήχεσθαι διδαχθῆ· οὐ γὰρ ἄλλως οἷόν τε τάς τε τῶν κυμάτων
 ἐπιφορὰς καὶ τοὺς τῶν πνευμάτων θορύβους, ἀκινδύνως
 διαφυγεῖν, καθὰ δήπου καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος πρότερον εἰς
 κινδύνους χωρήσας, εἶθ' οὕτως τῇ ἡσυχίᾳ ἑαυτὸν ἐκδούς,
 140 μέχρι Παραδείσου ἠρπάγη, καὶ ἄρρητα ῥήματα | ἐδυνήθη f. 131
 ἀκοῦσαι, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ῥαθύμῳ εἰπεῖν.

[27.5a] Ἡσυχαστής ἐστιν, ὁ πάντας μὲν τῇ καρδίᾳ φιλῶν,
 πάντας δὲ τῇ προαιρέσει φεύγων, διὰ τὸ μηδεμίαν ἐγκοπὴν,
 τῆς τοῦ Θεοῦ γλυκύτητος λαβεῖν βούλεσθαι. [27.5b] Ἄπιθι
 145 διασκέδασον τὰ ὑπάρχοντά σοι ταχέως. Τὸ γὰρ πώλησον
 χρόνου δεῖται, καὶ δὸς πτωχοῖς μοναχοῖς, ἵνα σοι καὶ πρὸς τὸν

/ κυμάτων θορύβους καὶ πνευμάτων εἶδε καὶ ἤκουσε, ἴσως καὶ ἐρῶσαντίσθη. Κυροῖ
 τὸ εἰρημένον ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος· εἰ μὴ γὰρ ἐν παραδείσῳ ὡς ἐν ἡσυχίᾳ
 ἠρπάγη, οὐκ ἂν ἄρρητα ῥήματα ἀκούειν ἠδύνατο. Τῆς ἡσυχίας τὸ οὖς δέξεται
 παρὰ Θεοῦ ἐξαΐσια διὸ καὶ ἐν τῷ Ἰώβ αὕτη ἡ πάνσοφος ἔλεγε· πρότερον, οὐ
 δέξεταιί μου τὸ οὖς ἐξαΐσια παρ' αὐτοῦ; [27.5a] Ἡσυχαστής ἐστιν ὁ οὕτω φεύγων
 πάντας ἀμίσως, ὡς ἕτερος προστρέχων προθύμως ἐγκοπὴν γλυκύτητος Θεοῦ
 λαβεῖν μὴ βουλόμενος. [27.5b] Ἄπελθε, σκόρπισόν σου τὰ ὑπάρχοντα συντόμως·
 τὸ γὰρ πώλησον, χρόνου καὶ δὸς πτωχοῖς μοναχοῖς, ἵνα σοι δι' εὐχῆς πρὸς /

140/141 Παραδείσου – ἀνθρώπῳ] Π Cor. 12, 4 145/146 τὰ ... πτωχοῖς] Mt. 19, 21

σκοπὸν τῆς ἡσυχίας συνδράμωσι δι' εὐχῆς, καὶ ἄρον τὸν τῆς
ὑπακοῆς σταυρὸν καὶ τὸ βάρος καὶ τὴν ἐκκοπὴν τοῦ ἰδίου
θέληματος, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ Χριστῶ, πρὸς τὴν τῆς
150 ἡσυχίας συνάφειαν, καὶ διδάξει σε ὁρατῶς τὴν οὐχ ὀρωμένην
ἀλλὰ νοερὰν ἐργασίαν τῆς ἀγγελικῆς ταυτησὶ πολιτείας.

[27.6a] Οὐθ' αἱ τῶν ἀγγέλων δυνάμεις, ἔστιν ὅτε κόρον
λήψονται τῆς ἀπαύστου πρὸς τὸν ποιητὴν ὑμνωδίας, οὐθ' ὁ ἐν
ἡσυχία γενόμενος, τοῦ τῶ Θεῶ προσάδειν ἄσμα αἰνέσεως,
155 ἀποστήσεται ποτε. [27.6b] Ἀγγέλων δίκην οἱ τὴν ἡσυχίαν
ἀσπαζόμενοι, οὐ κτημάτων, ἢ χρημάτων περὶ, ἢ τροφῆς ἢ
δόξης, ἢ ἄλλου τοῦ τῶν τοιούτων φροντίδα ποιήσονται.
Οὐδ' ἄλλης τινὸς ὁρατῆς καὶ ῥευστῆς κτήσεως ἔφεσιν
λήψονται· ἀλλ' ὁμοῦ πάντων καταφρονήσαντες, πρὸς δὲ, καὶ
160 τῆς οἰκείας αὐτῶν ζωῆς, πᾶσαν τὴν ἐπιθυμίαν μετοίσουσιν.
[27.6c] Οὐκ ἄγνωστος ἐν ἐκείνοις ὁ ἔρως τῆς ἀναβάσεως· οὐδὲ
τούτοις ἄδηλος ὁ πλοῦτος τῆς ταπεινώσεως.
Οὐδ' ἀπαγορεύσουσι κοπιῶντες μέχρις ἂν τῆς ἐφέσεως
ἐπιτύχωσι, καὶ ὡς ἄγγελοι ἐπὶ γῆς πολιτεύσονται.

/ ἡσυχίαν συνδράμωσι καὶ ἄρον τὸν σταυρὸν σου, διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦτον
βαστάζων, καὶ τὸ βάρος τῆς ἐκκοπῆς τοῦ σοῦ θελήματος ἰσχυρῶς ὑπομένων, καὶ
δεῦρο λοιπὸν ἀκολουθεῖ μοι πρὸς τὴν συνάφειαν τῆς μακαριωτάτης ἡσυχίας,
[27.6a] καὶ διδάξω σε νοερῶν δυνάμεων ὀρωμένην ἐργασίαν καὶ πολιτείαν. Οὐ
κορεσθήσονται αὐταὶ εἰς αἰῶνας αἰῶνων αἰνοῦσαι τὸν ποιητὴν, οὐδὲ ὁ ἐν
οὐρανῶ ἡσυχίας εἰσεληλυθῶς, ἀνυμνῶν τὸν κτίσαντα. [27.6b] Οὐ φροντίζουσι
περὶ ὕλης οἱ ἄυλοι, οὐδὲ περὶ τροφῆς οἱ ἔνυλοι ἄυλοι. Οὐκ αἰσθήσονται οἱ
πρότεροι βρώσεως, οὐδὲ οἱ δεύτεροι δεηθήσονται ὑποσχέσεως. Οὐ φροντίσουσιν
ἐκεῖνοι περὶ χρημάτων καὶ κτημάτων, οὐδὲ οὗτοι περὶ κακώσεως πνευμάτων. Οὐ
πρόσεστι τοῖς ἄνω ἔφεσις ὁρατῆς κτίσεως, οὐδὲ τοῖς κάτω ἄνω ἐπιθυμία
αἰσθητῆς ὄψεως. Οὐ ποτε παύσονται τῆς ἀγάπης ἐκεῖνοι προκόπτοντες, οὐδὲ
οὗτοι, καθ' ἡμέραν ἐκείνοις ἀμιλλώμενοι. [27.6c] Οὐκ ἄγνωστος παρ' ἐκείνοις τῆς
προκοπῆς ὁ πλοῦτος, οὐδὲ τούτοις ὁ τῆς ἀναβάσεως ἔρως. Οὐ σταθήσονται,
μέχρι τὰ Σεραφίμ φθάσωσιν, οὐδὲ κοπιάσουσιν ἄχρις ἄγγελοι γένωνται.
Μακάριος ὁ ἐλπίζων, τρισμακάριος ὁ μέλλων, ἄγγελος ὁ καταλαβών.

165 [27.6d] Μηδεις τῶν ἀδελφῶν εἰς τουτονὶ τῆς ἡσυχίας λιμένα
καταστῆναι ἐθέλων, | εἴτ' ἐρῶαστωνευμένως τὸν ἐξῆς βίον f. 131^v
διαγέτω, τὴν ἡσυχίαν αὐτὴν καθ' αὐτὴν μόνην ἀρκεῖν εἰς τὸ
πᾶν ἔχειν ἡγούμενος, ἀλλὰ πρότερον δι' ὑπακοῆς καὶ
ταπεινώσεως καὶ ἐγκρατείας ἕκαστος τὰ ἑαυτοῦ
170 ἀπονιψάμενος πάθη, οὕτω τοῖς μείζοσι προβαινέτω, ὡς ἂν
ταύτη χαίρων, εἰσὶν εἰς τὰ βασιλεια καὶ τὸν τῶν ὄλων βασιλέα
θεάσεται, μὴ θυμὸν ἐπιφερόμενος, μὴ πλοῦτον, μὴ δόξαν, μὴ
αὐθάδειαν, μὴ ἄλλο τι τῶν τοῖς ἐν μέσῳ στρεφομένοις
περισπουδάστων· ἀλλὰ πάντων ἑαυτὸν ἀποστήσας, ξένον
175 πάντων ποιησάτω, διὰ τὸν δι' ἡμᾶς ξενιτεύσαντα Κύριον.
[27.6e] Καθεζόμενος ἀδελφε, τρόπους καὶ εἶδη θηρίων
ἐπιτήρει, καὶ οὕτω τὰ θήρατρα ἀρμόζοντα ἐπιτίθει. [27.6f] Εἰ
τῆς ἀκηδίας τελέως περιεγένου, καὶ πάντα τᾶλλα ῥαδίως
εὐρήσεις, καὶ τῶν ζητουμένων, οὐκ ἀτευκτῆσεις· εἰ δέ τι
180 ταύτης ἐπικρατεῖ, οὐ γινώσκω πῶς ἐν ἡσυχία βιώσεις.

[27.6d-f] Εἰσὶν ἐν πάσαις ταῖς τῶν ἐπιστημῶν καταστάσεσιν, ὁ καὶ πᾶσι γνῶριμον, γνωμῶν καὶ βουλῶν διαφοραί· οὐ γὰρ πάντων πάντα τὰ τέλεια δι' ἔνδειαν σπουδῆς ἢ καὶ ἀπορίαν δυνάμεως. Εἰσὶν οὖν οἱ ἐπὶ τὸν λιμένα τοῦτον, μᾶλλον δὲ τὸ πέλαγος, ἢ τάχα τὸν βυθὸν εἰσερχόμενοι, δι' ἀσθένειαν τοῦ ἑαυτῶν στόματος καὶ πρόληψιν σώματος. Ἐτεροι, ἀκρατῶς πρὸς θυμὸν ἔχοντες, καὶ μετὰ πλήθους τούτου κρατῆσαι μὴ δυνάμενοι οἱ τάλανες. Ἄλλοι, ἰδιορῶθυμία μᾶλλον ἢ ὀδηγία ἐξ οἰήσεως πλέειν σκεψάμενοι. Ἐτεροι, μὴ δυνάμενοι ἐν μέσῳ τῆς ὕλης τῶν ὑλῶν ἀπέχεσθαι. Τινὲς μὲν, ἵνα σπουδαῖοι ἐκ τοῦ ἀφιδιαστικοῦ βίου γένωνται. Ἄλλοι, ἵνα ἀγνώστως ἑαυτοὺς ὑπὲρ εὐθυνῶν αἰκίσωσι. Τινὲς δέ, ἵνα διὰ ταύτης δόξαν ἑαυτοῖς περιποιήσωνται. Εἰσὶ δὲ ἕτεροι (εἰ ἄρα καὶ ἔλθῶν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εὐρήσει τοιοῦτους ἐπὶ τῆς γῆς), οἱ διὰ τρυφῆν καὶ δίψαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καὶ γλυκύτητος τῆ ὀσία ταύτη συζευχθέντες, οὐ πρότερον τοῦτο ποιήσαντες, πρὶν πάση ἀκηδία δώσουσιν ἀποστάσιον· ταύτης γὰρ ἡ συνάφεια πορνεία παρὰ τῆ προτέρα λογίζεται. Κατὰ τὴν δοθεισάν μοι ψιλὴν γνῶσιν, ὡς οὐ σοφὸς ἀρχιτέκτων, κλίμακα ἀναβάσεως πεπελέκηκα· ἕκαστος δὲ λοιπὸν βλεπέτω ἐν ποίᾳ βαθμίδι ἔστηκεν· ἐξ ἰδιορῶθυμίας, διὰ δόξαν ἀνθρώπων, δι' ἀσθένειαν γλώττης, δι' ἀκρασίαν θυμοῦ, διὰ πλήθος προσπαθείας, ἵνα εὐθύνας τίσωσι, ἵνα σπουδαῖοι γένωνται, ἵνα πῦρ προσλάβωνται, ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. Αἱ μὲν οὖν ἑπτὰ, τῆς ἑβδόμης τοῦ νῦν αἰῶνός εἰσιν ἐργασίαι· αἱ μὲν δεκταί, αἱ δὲ ἄδεκτοι· ἡ δὲ ὀγδόη, δῆλον ὅτι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὑπάρχει σημαντική.

[28.7a] Τί δὴ ποτ' οὖν οὐ τοσοῦτοι παρὰ τοῖς ὁσίοις
Ταβεννησιώταις οἱ φωστῆρες, ὅσοι παρὰ τοῖς Σκητιώταις
ἐξέλαμψαν; Εὐδηλον, ὡς πάντα τούτοις ἀποθεμένοι, καὶ τῷ
Χριστῷ καθαρῶς ἀκολουθήσασιν· οὐ γὰρ ἦν παρ' ἐκείνοις
185 τῶν πάντων οὐδὲν τῶν εἰς χρείαν περιττὴν φερόντων, ἀλλὰ
ἄντρον οἰκοῦντες σμικρότατον, αὐτῶν ἕκαστος διεγίνοντο·
καὶ δίαιταν λιτὴν καὶ ἀκατάσκευον προσφερόμενοι, δεῖσαν
τῇ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως, ἄρτον ἴσως που καὶ ὕδωρ ἔψαλλον δὲ
ἀεὶ καὶ τῇ εὐχῇ προσεκαρτέρουν, καὶ τῇ θεωρίᾳ προσεῖχον
190 καὶ οὕτως τῷ Θεῷ πεπλησιακότες ἐδείκνυντο· οὐ τί ἂν ἦ
ἥδιον, τοῖς γευσασμένοις γένοιτο;

[28.7a] Ἐπιτήρει, ὦ μοναχὲ μεμονωμένε, θηρίων ὥρας· εἰ δὲ μή, οὐ δυνήσῃ ἀρμοζούσας τὰς παγίδας ἰστᾶν. Εἰ ἀπέστη τελείως ἢ τὸ ἀποστάσιον λαβοῦσα, περιττὸν τὸ ἔργον· εἰ δὲ ἔτι προπετεύεται, οὐ γινώσκω πῶς ἡσυχάσω. Τί δήποτε οὐ τοσοῦτοι παρὰ τοῖς ὁσίοις Ταβεννησιώταις οἱ φωστῆρες, ὅσοι παρὰ τοῖς Σκητιώταις γεγόνασιν; Ὁ νοῶν νοεῖτω· ἐγὼ γὰρ λέγειν οὐ δύναμαι, μᾶλλον δὲ οὐ βούλομαι. Οἱ μὲν τὰ πάθη μειοῦντες, οἱ δὲ ψάλλοντες καὶ τὸ πλεῖστον τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, οἱ δὲ τῇ θεωρίᾳ προσέχοντες ἐν τῷ βυθῷ τούτῳ διάγουσι. Κατὰ τὸν τῆς κλίμακος τρόπον ζητηθῆτω τὸ πρόβλημα· ὁ χωρῶν, ἐν Κυρίῳ χωρεῖτω. Εἰσὶ ῥάθυμοι ψυχὰι κοινοβίοις ἐνδιατρίβουσαι καὶ τῶν ὑλῶν τῆς ἑαυτῶν ῥαθυμίας εὐπορήσασαι, εἰς τελείαν ἀπώλειαν κατήντησαν. Καὶ εἰσι πάλιν, αἱ τὴν ἑαυτῶν ῥαθυμίαν διὰ τῆς ἐτέρων συνδιαγωγῆς ἀπεδύσαντο· οὐ μόνον δὲ ἐπὶ ἀμελεστέρων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σπουδαίων πολλάκις τὸ αὐτὸ γέγονε. Τῷ αὐτῷ κανόνι καὶ ἐπὶ τῆς ἡσυχίας χρησώμεθα λέγοντες πολλοὺς δοκίμους δεξαμένη, ἀπεδοκίμασε διὰ τῆς ἰδιοῤῥυθμίας, φιληδόνους τούτους ἐλέγξασα· ἐτέρους δὲ λαβοῦσα, τῷ φόβῳ καὶ τῇ μερίμνῃ τῆς τοῦ ἑαυτῶν κρίματος βασταγῆς σπουδαίους τινὰς καὶ ζέοντας ἀπειργάσατο. Μηδεὶς ὑπὸ θυμοῦ καὶ οἰήσεως, ὑποκρίσεώς τε καὶ μνησικακίας ὀχλούμενος, ἴχνος ἡσυχίας ἰδεῖν τολμήσῃ ποτέ· μήπως ἕκστασιν ἐντεῦθεν καὶ μόνον κερδήσῃ· εἰ δὲ τις τούτων καθαρὸς, αὐτὸς λοιπὸν γνώσεται τὸ συμφέρον· οἶμαι δέ, οὐδ' αὐτός.

182 Σκητιώταις] Σκιτιώταις 189 ἀεὶ] αεὶ

- [27.7b] Τῶν μὲν σὺν λόγῳ καὶ ἀληθείᾳ τὴν ἡσυχίαν ἢ μετερχομένων, τὰ τοιαῦτα δήπου καὶ ἔργα καὶ γνωρίσματα· θανάτου καὶ εὐθυνῶν καὶ κολαστηρίων αἰεὶ λαμβάνουσι· f. 132
 195 ἔννοιαν· σιωπὴν ἀσκοῦσι βαθεῖαν ἀλογίας ἐσχάτην τὴν πολυλογίαν ἡγούμενοι· γαστριμαργίαν ἐξουθενοῦσιν· οὐ τῆς περιττῆς μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῆς ἀναγκαίας πεφεισμένως ἄπτονται τροφῆς· νοῦν ἤρεμον ἔχουσι τῇ προσευχῇ πρόσκεινται διηνεκῶς, καὶ τῇ ἄλλῃ θεωρίᾳ τὲ καὶ θεολογίᾳ.
- 200 [27.8a] Ὡσπερ μὴ ὄντος ἐν πηγῇ ὕδατος ἀνοίκειον τοῦνομα, οὕτω καὶ ἡσυχαστῆς οὐκ ἂν δήπου κληθεῖη, μὴ παρόντων τῶν τῆς ἡσυχίας σημείων.

[27.7b] Τῶν λόγῳ τὴν ἡσυχίαν μετερχομένων, σημεία καὶ στάδια καὶ τεκμήριά εἰσι ταῦτα· νοῦς ἀκύμαντος, ἡγνισμένη ἔννοια, ἀρπαγὴ πρὸς Κύριον, κολάσεων παράστασις, θανάτου ἐπειξίς, προσευχὴ ἀκόρεστος, φυλακὴ ἄσυλος, πορνείας τῆξις, προσπαθείας ἄγνοια, θάνατος κόσμου, γαστριμαργίας ἀνορεξία, θεολογίας ὑπόθεσις, διακρίσεως πηγῆ, δάκρυον ὑπόσπονδον, πολυλογίας ἀπώλεια καὶ εἴ τι τῶν τοιούτων, οἷς τὰ πλήθη φιλεῖ ἀντικεῖσθαι. Τῶν δὲ μὴ λόγῳ ταύτην μετερχομένων, αὕτη τοῦ πλούτου ἢ πενίας ὀργῆς αὔξησης, μνησικακίας ἀποθήκη, ἀγάπης μείωσις, τύφου πρόσληψις, καὶ τὸ ἐξῆς σιωπήσομαι.

[27.8a] Ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος εἰς τοῦτο περιήλθεν ἡμῖν, ἀνάγκη καὶ περὶ τῶν ἐν ὑποταγῇ διαλαβεῖν ἐνταῦθα πρὸς αὐτοὺς γὰρ ὁ λόγος μάλιστα ἀποτείνεται. Τῶν νομίμως καὶ ἀμοιχεύτως καὶ ἀμολύντως τῇ κοσμίῳ ταύτῃ καὶ εὐπρεπεῖ συζευχθέντων, ταῦτα τεκμήρια καὶ εἰσι καὶ ὀρίζονται παρὰ τὰς θεοφόρους πατράσιν, ἰδίῳ μέντοι καιρῷ τελειούμενα· πλὴν ὅτι καθ' ἡμέραν ἐπεκτεινόμενα, προσθήκην καὶ προκοπὴν προσλαμβάνουσι. Ταπεινώσεως εἰσαγωγικῆς αὔξησης, θυμοῦ μείωσις· πῶς γὰρ μὴ γενήσεται, τῆς χολῆς κενουμένης; σκοτισμῶν ἔλλειψις, ἀγάπης πρόσληψις, παθῶν ἀλλοτριώσεις, μίσους λύτρωσις, ἐξ ἐλέγχου λαγνείας μείωσις, ἀκηδίας ἄγνοια, σπουδῆς προσθήκη, συμπαθείας ἀγάπη, ὑπερηφανίας ξενιτεία, τὸ πᾶσιν εὐκταῖον καὶ ὀλίγοις προσγινόμενον κατόρθωμα. Ὑδατος μὴ ὄντος ἐν πηγῇ, ἀνοίκειον τὸ ὄνομα· καὶ τὸ ἐξῆς νενόηται τοῖς νοῦν ἔχουσι.

[27.8b] Ὡσπερ γυνὴ μὴ φυλάξασα τὴν κοίτην τοῦ ἰδίου
 ἀνδρὸς, σὺν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ σῶμα πάντως ἐμίανε, καὶ ψόγος
 205 οὐκ ὀλίγος αὐτῇ καὶ αἰσχύνῃ, καὶ μῖσος καὶ μάστιγες καὶ
 χωρισμοὶ πολλάκις ἐπηκολούθησαν, οὕτω καὶ ψυχὴ μὴ
 τηρήσασα τὰς πρὸς Θεὸν συνθήκας, ἀπληστίαν κοιλίας
 ὑπομένει· καὶ ὀφθαλμῶν περιεργίαν, καὶ λογισμῶν
 ἀναισθησίαν, καὶ ὕπνων ἀμετρίαν· καὶ ἀναιδῆ παρῶρησίαν καὶ
 210 θρασύτητα ἀντιλογίας· καὶ πολλῶν ἐτέρων πτωμάτων
 προσβολάς. [27.8c] Τοῖς ἡσυχάζουσιν, αἱ πέντε τῶν κακιῶν·
 τοῖς δ' ὑποτασσομένοις, αἱ τρεῖς τῶν ὀκτῶ προσπαλαίουσιν·
 ἀκηδία γὰρ, καὶ κενοδοξία καὶ ὑπερηφανία, καὶ λύπη καὶ
 ὀργή, ἐκείνοις παρενοχλοῦσιν· αἱ τῆς γαστριμαργίας δὲ καὶ
 215 τῆς πορνείας καὶ τῆς φιλαργυρίας καὶ προσευχῆς, ἐζημιάται,
 καταναλίσκων αὐτὸν ἐν τῷ πρὸς ταύτην ἀνθίστασθαι·
 [27.8d] Ἐρῶραστωνευμένον ἐμὲ ποτὲ ἐν οἰκίσκῳ | τίς f. 132^v
 καθήμενον, ἐμακάρισε παραβαλὼν ὡς τὴν ἡσυχίαν δήπου
 ταύτην ἀσπασάμενον, καὶ τὰ τοῦ βίου φυγόντα τερπνὰ,

[27.8b] Νεᾶνις μὲν μὴ φυλάξασα κοίτην, ἐμίανε σῶμα· ψυχὴ δὲ μὴ φυλάξασα
 συνθήκην, ἐμίανε πνεῦμα· καὶ τῇ μὲν ἐπακολουθεῖ ψόγος. μῖσος, μάστιγες,
 χωρισμοί, τὸ πάντων ἐλεεινότατον· τῇ δέ, μολυσμοί, θανάτου λήθη, κοιλίας
 ἀπληστία, ὀφθαλμῶν ἀκρασία, κενοδοξίας ἐργασία, ὕπνου ἀχορτασία,
 σκληροκαρδία, ἀναισθησία, λογισμῶν ἀποθήκη, συγκαταθέσεων προσθήκη,
 αἰχμαλωσία καρδίας, ταραχῆς ἐργασία, ἀνηκοΐα, ἀντιλογία, ἀπιστία,
 ἀπληροφόρητος καρδία, πολυλογία, προσπάθεια, παρῶρησία ἢ πάντων
 χαλεπωτέρα· τὸ δὲ πάντων ἐλεεινότατον, ἀκατάνυκτος καρδία, ἣν διαδέχεται ἐν
 τοῖς μὴ προσέχουσιν ἀναλγησία, ἢ μήτηρ τῶν πνευμάτων καὶ τῶν πτωμάτων.
 [27.8c] Τοῖς ἡσυχάζουσιν οἱ πέντε, τοῖς δὲ ὑποτασσομένοις οἱ τρεῖς τῶν ὀκτῶ
 προσπαλαίουσιν. Ὁ ἡσυχάζων καὶ ἀκηδία πολεμῶν ζημιούται πολλάκις· καιρὸν
 γὰρ προσευχῆς καὶ θεωρίας ἐν ταῖς πρὸς αὐτὴν μηχαναῖς καὶ πάλαις
 ἐξαναλώσει. [27.8d] Ἐραθυμήσαντί μοι ποτε ἐν τῇ κέλλῃ καθεζομένῳ, καὶ ταύτην
 σχεδὸν καταλιμπάνειν λογιζομένῳ, ἄνδρες τινὲς παραβαλόντες, ὡς ἡσυχαστὴν
 με ἱκανῶς ἐμακάρισαν· καὶ θᾶπτον ὅ τῆς ῥαθυμίας λογισμὸς ὑπὸ τῆς κενοδοξίας
 ἀπελαθεῖς ἀνεχώρησε· καὶ τεθαύμακα· πῶς πᾶσι τοῖς πνεύμασιν ἐναντιοῦται ὁ
 τρίβολος οὗτος δαίμων.

- 220 καὶ συνελόντ' εἶπειν, μυρίων ἐτέρων ἐπαίνων πρὸς με
ἐμέμνητο. Θᾶπτον οὖν ὑπὸ τῆς κενοδοξίας ὁ τῆς
ῥαθυμίας ἀπελήλαται τύραννος, ᾧ καὶ τεθαύμακα πῶς
ἄπασιν ἐναντιοῦται τοῖς πνεύμασιν ὁ πικρὸς οὐτοσὶ δαίμων.
[27.8e] Ὅρα καθ' ὥραν τὰς τοῦ νοῦ περιτροπὰς καὶ μεταβάσεις,
225 καὶ μὴ ἀμέλει τοῦτον ἐπανάγειν καὶ προσηλοῦν τῷ τοῦ Θεοῦ
φόβῳ, ἵνα κἀντεῦθεν Πνεύματος ἁγίου γαλήνην εὔρης.
[27.8f] Προηγούμενον ἡσυχίας ἔργον, ἀμεριμνία καὶ πάντων
τῶν ὄντων κατάλειψις, καὶ ἀποφυγὴ εὐλόγων τὲ καὶ ἀλόγων
πραγμάτων ἔστω διὰ πάσης ἐκάστῳ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς.
- 230 [27.9a] Μετερχόμενος τὸ μέσον, ἐν μέσοις γέγονα, καὶ ἐφώτιζέ
με διψῶντα, καὶ ἰδοὺ πάλιν ἦν ἐν ἐκείνοις· τί μὲν ἦν πρὸ τῆς
ὄρατῆς ὁ ἄρχων μορφῆς, διδάσκειν οὐκ ἐδύνατο· οὐ γὰρ
ἠφίετο, πῶς δὲ νῦν ὑπάρχει λέγειν ἐδεόμην, ἐν τοῖς ἰδίοις μὲν
ἔλεγε καὶ οὐκ ἐν τούτοις· ἐγὼ δὲ τίς ἢ δεξιὰ στάσις καὶ
235 καθέδρα ἐπὶ τοῦ αἰτίου· ἀδύνατον ἔφη ἀκοῇ ταῦτα
μυσταγωγείσθαι· πρὸς ὃ δέ με ὁ πόθος εἶλκε, προσάγαγε
εἶπον τῷ καιρῷ ἐκείνῳ· οὐπω ἔφραζεν ἤκειν τὴν ὥραν,

[27.8e] Ὅρα καθ' ὥραν τοῦ σοῦ συζύγου τοὺς ῥαπισμοὺς καὶ παραῤῥιπισμοὺς. τὰς τε ῥοπὰς καὶ τροπὰς, πῶς καὶ ποῦ τὴν ῥοπήν κέκτηται. Ὁ διὰ Πνεύματος ἁγίου γαλήνην κτησάμενος οὐκ ἀγνοεῖ τὸ θεῶρημα. [27.8f] Ἔργον ἡσυχίας προηγούμενον, ἀμεριμνία πάντων πραγμάτων, εὐλόγων τε καὶ ἀλόγων· ὁ γὰρ τοῖς προτέροις ἀνοίγων, καὶ τοῖς δευτέροις πάντως περιπεσεῖται δευτερον δὲ ἡσυχίας ἔργον, προσευχὴ ἄκνος· καὶ τρίτον, ἐργασία καρδίας ἄσυλος. Ἀδύνατον τὸν μὴ γράμματα μεμαθηκότα, φυσικῶς ἐν δέλτοις μελετᾶν· ἀδυνατώτερον δὲ τοὺς μὴ τὸ πρότερον κτησαμένους, τὰ δύο λόγῳ μετελθεῖν. [27.9a] Μετερχόμενος τὸ μέσον, ἐν μέσοις γέγονα· καὶ ἐφώτιζέ με διψῶντα, καὶ ἰδοὺ πάλιν ἦν ἐν ἐκείνοις. Τί μὲν ἦν πρὸ τῆς ὄρατῆς ἐν αὐτῷ ὁ ἄρχων μορφῆς, διδάσκειν οὐκ ἠδύνατο, οὐδὲ γὰρ ἠφίετο. Πῶς δὲ νῦν πέλει, λέγειν ἐδεόμην. Ἐν τοῖς ἰδίοις μὲν ἔλεγε, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτοις· ἐγὼ δέ· τίς ἢ δεξιὰ στάσις καὶ καθέδρα ἐπὶ τοῦ αἰτίου; Ἀδύνατον, ἔφη, ἀκοῇ ταῦτα μυσταγωγείσθαι. Πρὸς ὃ δέ με ὁ πόθος εἶλκε, προσάγαγε, τῷ καιρῷ ἐκείνῳ εἶπον. Οὐπω, ἔφραζεν, ἤκειν τὴν ὥραν, δι' ἔλλειψιν πυρὸς ἀφθαρσίας. Ταῦτα, εἴτε σὺν τῷ χοῦ, οὐκ οἶδα· εἴτε τούτου χωρὶς, λέγειν εἰσάπαν οὐκ ἔχω.

δι' ἄλλειψιν πυρὸς ἀφθαρσίας· ταῦτα εἶτε σὺν τῷ χοῖ εἶτε
 τούτου χωρὶς, λέγειν οὐκ ἔχω. [27.9b] Χαλεπὸν δείλης
 240 μεσημβρίας ἐν ὥρᾳ θερινῇ, τὸν ὕπνον ἀποτινάξασθαι τότε
 γοῦν ἴσως τὸ τῶν χειρῶν οὐκ ἀπόβλητον
 ἔργον. [27.9c] Τῷ τῆς ἀκηδίας δαίμονι, ὁ τῆς πορνείας
 συνέπεται, ὅτε γὰρ ἐκεῖνος τὸ σῶμ' ἐκλύσει, | τὸτ' εὐθύς οὗτος f. 133
 τοὺς μολυσμοὺς ἐπεισάγει, καὶ πτῶμα βαρύτατον τοῖς
 245 κεκαθαρμένοις τὸν νοῦν προξενεῖ.

[27.10a] Ἐὰν αὐτοῖς ἀντιστῆς, ἰσχυροτέρως ἐπιτεθήσονται
 ἰν' ὡς μηδὲν ἐντεῦθεν ὠφελούμενον δὲ τῶν ἀγώνων
 ἀποπαύσωσιν· οὐδὲν δὲ τὴν σὴν ἀρετὴν λαμπροτέραν
 ποιήσειεν ἂν ὅτι μὴ τὸ ἐκείνους ἀεὶ ἀγωνίζεσθαι, καὶ σὲ
 250 τούτοις καταπόδασι ἀνταίρειν. [27.10b] Ἐν ταῖς προόδοις, τὰ
 συναχθέντα φύλαττε· τῆς θύρας γὰρ ἀνοιγομένης, αἱ
 κατάκλειστοι ὄρνιθες πέτονται, καὶ τῆς ἡσυχίας οὐ
 ποθ' εὐρήσομεν ὄφελος.

[27.11a] Μικρὰ μὲν θριξ, ὄλον ἐνίοτε σκοτίζεται τὸν ὀφθαλμόν·

[27.9c] Ἐγνων τὸν τῆς ἀκηδίας δαίμονα προπαρασκευάζοντα καὶ προοδοποιούντα
 τὸν τῆς πορνείας· ἵνα ἰσχυρῶς τὸ σῶμα ἐκλύσας καὶ τῷ ὕπνῳ βαπτίσας, ὥσπερ
 καθ' ὕπαρ τοὺς μολυσμοὺς ἐν τοῖς ἡσυχάζουσιν ἐργάσῃται. [27.10a] Ἐὰν ἀντιστῆς
 αὐτοῖς ἰσχυρῶς, πολεμήσουσί σε πάντως κραταιῶς· ἰν' ὡς μηδὲν ὠφελούμενον
 ἀποπαύσωσι τῶν ἀγώνων· οὐδὲν δὲ τὴν τῶν δαιμόνων ἦτταν ὡς ὁ παρ' αὐτῶν
 πρὸς ἡμᾶς χαλεπὸς πόλεμος ἐνδείξασθαι δύναται. [27.10b] Ἐν ταῖς προόδοις, τὰ
 συναχθέντα φύλαττε· τῆς θύρας γὰρ ἀνοιγομένης, αἱ κατάκλειστοι ὄρνιθες
 πέτανται· καὶ τότε λοιπὸν οὐδὲν ἔσται τῆς ἡσυχίας ὄφελος. [27.11a] Μικρὰ θριξ
 ταράσσει ὀφθαλμόν, καὶ μικρὰ φροντὶς ἀφανίζει ἡσυχίαν· ἡσυχία γὰρ ἐστὶν
 ἀπόθεσις νοημάτων καὶ ἄρνησις εὐλόγων φροντίδων. Ὁ ὄντως ἡσυχίαν
 κατειληφώς, οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς φροντίσει· ἀψευδῆς γὰρ ἐστὶν ὁ/

255 ὀλίγη δὲ φροντίς, τὸν τῆς ψυχῆς ἀμαυροῖ· ἡσυχία γὰρ ἐστὶν
ὡς προείπομεν, πάντων τῶν αἰσθητῶν φροντίδων
ἀναισθησία καὶ ἄρνησις· ὁ γὰρ τὴν ἀληθῆ καταληφῶς
ἡσυχίαν, οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ φροντίσει σαρκός· ἀψευδῆς γὰρ
ἐστὶν ὁ ἐπαγγειλάμενος τοῖς οὕτω διακειμένοις, ἐτοιμῶς
260 παρέξειν, ὧν χρεῖαν ἔχουσιν· ὥσπερ γὰρ οὐ δύναται ὁ τὴν
κεφαλὴν ἔχων ὑπὸ τὸ ὕδωρ ἀναπνεῦσαι τουτονὶ τὸν ἀέρα,
οὕτως οὐχ οἶόν τε τὸν βαπτίζοντα τὴν διάνοιαν ἐν τῇ τοῦ βίου
μερίμνῃ, αἰσθησὶν τῆς εὐπνοίας τοῦ μέλλοντος αἰῶνος σχεῖν
ποτέ. Ὁ δὲ νοῦν κεκαθαρμένον παραστήσαι τῷ Θεῷ
265 βουλόμενος, εἶτα φροντίσιν ἐνίαις καθελκόμενος,
παραπλήσιον τι ποιῶν ἐστὶν, ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς πόδας
πεπεδημένος ἔπειθ' ἑαυτὸν τρέχειν βιάζοιτο. [27.11b] Σπάνιοι
μὲν οἱ τὴν ἑξωθεν φιλοσοφίαν εἰς ἄκρον πεπαιδευμένοι·
πολλῶ δὲ σπανιωτέρους εὐρήσεις τοὺς τὴν καθ' ἡμᾶς
270 φιλοσοφίαν ἐπιγινώσκοντας. [27.11c] Οἱ μήπω Θεὸν γνόντες, ἢ
ὅσον ἀνθρώπῳ φημὶ δυνατόν, οὐ μόνον πρὸς ἡσυχίαν f. 133^v
ἀδόκιμοι, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τοὺς κινδύνους ὑφίστανται.
Ἄγευστοι γὰρ τῆς θείας ὄντες γλυκύτητος, εἰς αἰχμαλωσίας,

/ἐπαγγειλάμενος. Ὁ νοῦν καθαρὸν παραστήσαι τῷ Θεῷ βουλόμενος, καὶ
φροντίσι δονούμενος, ὁμοίος ἐστὶ τῷ τοὺς ἑαυτοῦ πόδας ἰσχυρῶς πεδήσαντι, καὶ
ὀξέως βαδίζειν δοκιμάζοντι. [27.11b] Σπάνιοι μὲν οἱ τὴν κατὰ κόσμον
φιλοσοφίαν εἰς ἄκρον παιδευόμενοι· ἐγὼ δὲ λέγω, βραχύτεροι οἱ τὴν τῆς ὄντως
ἡσυχίας φιλοσοφίαν κατὰ θεὸν ἐπιστάμενοι. [27.11c] Ὁ οὐπω Θεὸν γνοὺς, εἰς
ἡσυχίαν ἀδόκιμος, καὶ πολλοὺς κινδύνους ὑφίστάμενος. Ἡσυχία ἀπείρους
ἀποπνίγει· ἄγευστοι γὰρ γλυκύτητος Θεοῦ ὑπάρχοντες, εἰς αἰχμαλωσίας καὶ
κλοπὰς καὶ ἀκηδίας καὶ ῥεμβασμοὺς τὸν καιρὸν ἀναλίσκουσιν. Ὁ προσευχῆς
κάλλους ἀψάμενος φεύξεται ὄχλος ὡς ὄναγρος· τίς γὰρ, εἰ μὴ αὕτη, εἶασεν
ὄνον ἄγριον ἐλεύθερον πάσης συνουσίας ἀνθρώπων; [27.11d] Ὁ τὰ πάθη
περικείμενος, καὶ διατρίβων ἐν ἐρήμῳ, τῇ τούτων ἀδολεσχίᾳ προσέχει· ὡς καὶ
γέρων μοι ἅγιος τὸ τοιοῦτον ἐφθέγγετο καὶ ἐδίδαξε· Γεώργιον λέγω τὸν
Ἀρσελαΐτην, ὃν καὶ ἡ σὴ τιμιότης οὐκ ἀγνοεῖ.

258/259 γὰρ – ἐπαγγειλάμενος] Hebr. 10, 23

καὶ κλοπὰς καὶ ἀκηδίας καὶ ῥεμβασμοὺς, τὴν ζωὴν αὐτῶν
275 πᾶσαν καταναλίσκουσιν, ὁ δὲ τοῦ ἐκ τῆς προσευχῆς κέρδους,
ὡς χρῆ ἐπαισθόμενος, πάντα ἑαυτοῦ τᾶλλα πόρρω ποιήσεται.
[27.11d] Ὁ τὰ τοιαῦτα πάθη κατέχων ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐν ἐρήμῳ
διατρίβειν ἐθέλων, ἔκφρων ἐν ἀκαρεῖ τῷ χρόνῳ γενήσεται καὶ
εἰς ἔκστασιν ἀφίξεται νοῦ. Συμμαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ, καὶ ὁ
280 Ἀρσιλαΐτης Γεώργιος οὕτω ποι ἀφηγησάμενος, ὄν οὐκ
ἀγνοεῖς οἶμαι.

[27.12a] Προσελθὼν γάρ τις αὐτῷ καὶ πρὸς ἡσυχίαν ὀδηγῶ
χρησάμενος, τοὺς τῆς κενοδοξίας καὶ ἐπιθυμίας ἐπέφερε
λογισμοὺς· κάντεῦθεν, ὁ τῆς ἀκηδίας καὶ ὀργῆς καὶ λύπης
285 ἐτυράννει διάβολος, καὶ μετατούτο, τῆς γαστροῦς ἤττων
ἐδείκνυτο, καὶ εἰς ἀλόγους ἐπιθυμίας ἐξώκειλεν. Εἶτα καὶ τῶν
ἀλόγων χείρων ἐγένετο. [27.12b] Κρείττων ὁ ἐν ὑποταγῇ
διατελῶν εἰ καὶ ταῖς τοῦ πατρὸς προστάξεσι μὴ παντάπασιν
ἔποιτο, τοῦ ἡσυχάζειν μὲν καὶ τὰ ἴδια πράττειν ἐθέλοντος,
290 ἔπειθ' ὑπὸ οἰήσεως εἰς ἕτεράττα τῶν βιωτικῶν ἑαυτὸν
ἐκδιδόντος· ὁ μὲν γὰρ ταπεινὸν ἴσως ἐκ τούτου τὸ φρόνημα

[27.12a] Οὗτος, ἀχρεῖαν ψυχὴν ποτε στοιχειῶν καὶ πρὸς ἡσυχίαν ὀδηγῶν, τῇ μὲν
πρωίᾳ, φησὶν, ἐπεσημνάμην ὡς ἐπίπαν τοὺς τῆς κενοδοξίας καὶ ἐπιθυμίας
ἐπιδημεῖν δαίμονας· τῇ δὲ μεσημβρίᾳ τοὺς τῆς ἀκηδίας καὶ λύπης καὶ ὀργῆς· τῇ
δὲ ἑσπέρᾳ τοὺς φιλοκόπους καὶ τυράννους τῆς ἀθλίας γαστροῦς. [27.12b]
Κρείσσων ὑποτακτικὸς πτωχός, ὑπὲρ ἡσυχαστὴν περισπώμενον.

276 πόρρω] *Vp. corr.*, ποιησ<ετ>αι *Va. corr.*

κτήσασαί τ' ἄν· ὅδ' εἰς ὀλιγορίας τῶν κρείττωνων καὶ ἀναγκαίων ἐκπίπτων, πόρρω που τῆς θείας ὁμιλίας ἀποπεπλάνηται.

[27.13a] Ὁ εἰς τὸ τῆς ἡσυχίας πέλαγος καθεὶς ἑαυτὸν, καὶ τὸ
295 αὐτῆς κέρδος καθ' ὥραν μὴ καθορῶν, ἢ οὐ λόγῳ ἡσυχάζειν
μεμάθηκεν, ἢ τῇ οἰήσει κλέπτεται. | [27.13b] Ἡσυχία ἐστίν,
ἀδιάστατος τῷ Θεῷ λατρεία καὶ παράστασις. [27.13c] Ἰησοῦ
μνήμη, ἐνωθήτω τῇ σῆ καρδία, καὶ τότε γνώση ἡσυχίας
ὠφέλειαν. [27.13d] Πτώμα μὲν ὑπηκόω, τὸ οἰκεῖον θέλημα,
300 ἀνδρὶ δὲ ἡσυχάζοντι, προσευχῆς διάστασις.

f. 134

[27.14a] Ἐὰν χαίρης εισιόντας καὶ ἐξιόντας τινὰς ἐν τῷ σῷ
οἰκίσκῳ καθορῶν, ἴσθι ἀκριβῶς κενοδοξία δουλεύων καὶ οὐ
Θεῷ· [27.14b] Ἐστὼ σοι προσευχῆς μὲν ἐκτενοῦς καὶ δεήσεως
ὑπογραμμός τε καὶ τύπος, ἢ παρὰ τοῖς εὐαγγελίοις χήρα, ἣτις
305 ὑπὸ τοῦ τῶν πολιτῶν ἀδικουμένη, ἐπεὶ πρὸς τὸν ἄδικον
ἐκεῖνον δικαστὴν καὶ ἀναιδῆ καταφεύγουσα, ῥαδίως οὐκ
ἐκδικοῦντα εὗρισκεν, ὅμως ταῖς συνεχέσι δεήσεσιν ἐγκειμένη
τῷ χρόνῳ, πρὸς τὴν οἰκεῖαν ἐκδίκησιν ἐπεσπάσατο· τῆς δ' αὖ

[27.13a] Ὁ λόγῳ τὴν ἡσυχίαν μετιών, καὶ τὸ αὐτῆς κέρδος καθ' ἡμέραν μὴ καθορῶν, ἢ οὐ λόγῳ ἡσυχάσεν ἢ οἰήσει κλέπτεται. [27.13b] Ἡσυχία ἐστίν ἀδιάστατος Θεῷ λατρεία καὶ παράστασις. [27.13c] Ἰησοῦ μνήμη ἐνωθήτω τῇ πνοῇ σου, καὶ τότε γνώσει ἡσυχίας ὠφέλειαν. [27.13d] Πτώμα μὲν ὑπηκόω τὸ οἰκεῖον θέλημα, ἡσυχίῳ δὲ προσευχῆς διάστασις. [27.14a] Ἐὰν ἐπιχαίρης παρουσίαις ἐν κέλλῃ, γίνωσκε σεαυτὸν ἀκηδία μόνη, καὶ οὐ Θεῷ σχολάζοντα. [27.14b] Ὑπογραμμός σοι ἔστω προσευχῆς ἢ ἀδικουμένη ἐκεῖνη χήρα ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου αὐτῆς· ἡσυχίας δὲ τύπος, ὁ μέγας καὶ ἰσάγγελος ἡσυχαστὴς Ἀρσένιος. Μέμνησο ὅ ἐν τῇ μονίᾳ τῆς τοῦ μεγάλου τούτου ἡσυχαστοῦ διαγωγῆς, καὶ ὅρα, ὡς καὶ παραβαλόντας τινὰς ἀπεπέμψατο πολλάκις, ἵνα μὴ τὸ μείζον ἀπολέσῃ. [27.14c] Ἐγνων τοὺς δαίμονας ἀναπειθοντας τοὺς ἀλόγους τῶν γυρευτῶν συχνότερον παραβάλλειν τοῖς λόγῳ ἡσυχάζουσι, ἵνα/

303/307 cf. Lc. 18, 1-8

ήσυχίας, ὁ μέγας Ἀρσένιος αἰεὶ σοι γινέσθω διδάσκαλος· ὃς
310 τοὺς προσίοντας ἀπέπεμπεν, ἵνα μὴ τοῦ μείζονός τι ζημιωθῇ·
[27.14c] Ἐγνων πολλάκις τοὺς δαίμονας ἀναπαίθοντας ἐνίους
τῶν ἀμελεστέρων καὶ μὴ ήσυχάζειν εἰδότων, πυκνότερον
προσιέναι τοῖς λόγῳ ήσυχάζουσιν, ἵνα γοῦν ἐκ τούτου, τῆς
πρὸς Θεὸν ὁμιλίας ἐμπόδιον αὐτοῖς μικρὸν γενέσθαι
315 δυνηθῶσι.

[27.15a] Σημειοῦ τοὺς τοιούτους, ὧ οὔτος, καὶ μὴ παραιτοῦ
θυμοῦντας ἀντιστᾶν, καὶ μεθ' ἡμερότητος αὐτοῖς
διαλέγεσθαι, ἢ καὶ ὄνειδιστικῶς ἐπιπλήττειν· ἴσως γὰρ ἐκ
τούτου οἱ νοῦν ἔχοντες, συνάσουσι τὴν αὐτῶν ὠφέλειαν, καὶ
320 παύσονται τοῦ περιϊέναι· [27.15b] Ὅρα μὴ τοῦ εἰρημένου
ἐνεκεν σκοποῦ, εἰκῆ λυπῆσης ψυχὴν, ὕδωρ ἐκ δίψης παρὰ σοῦ
ἐρχομένην ἀρύσασθαι· ἐν παντὶ δὲ, ὁ τῆς δικαιοσύνης
προηγείσθω καὶ διακρίσεως λύχνος. [27.15c] Ἄπας ὁ τοῦ
μοναχοῦ βίος, μὴ τοῖς πράγμασιν | ἐπέσθω, ἀλλὰ τῇ f. 134^v
325 συνειδήσει· ὁ γὰρ κατὰ σκοπὸν τρέχων, καὶ τὰ κινήματα καὶ

/τοῖς ἐργάταις κἂν δι' ἐκείνων μικρὸν ἐμποδίσαι δυνηθῶσι. [27.15a] Σημειοῦ τοὺς τοιούτους, ὧ οὔτος, καὶ μὴ παραιτοῦ λυπεῖν εὐσεβῶς ῥαθύμους· ἴσως γὰρ ἐκ τῆς λύπης παύσονται τοῦ γυρεύειν. [27.15b] Ὅρα μὴ, τοῦ προειρημένου σκοποῦ χάριν, εἰκῆ λυπῆσης ψυχὴν, ὕδωρ ἐκ δίψης ἐρχομένην ἀρύσασθαι παρὰ σοῦ· ἐν παντὶ δὲ λύχνου σοι δέον. [27.15c-d] Βίος ήσυχάζόντων, μᾶλλον δὲ μοναζόντων, κατὰ συνείδησιν καὶ αἰσθησιν γινέσθω. Ὁ λόγῳ τρέχων, τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ τὰ ἀποφθέγματα καὶ τὰ ἐνθυμήματα καὶ τὰ διαβήματα καὶ τὰ κινήματα πάντα κατὰ Κύριον ἐπιτηδεύων, ἐν αἰσθήσει ψυχῆς καὶ προσώπῳ Κυρίου ἐργάζεται· εἰ δὲ κλέπτεται, οὐπω κατ' ἀρετὴν πολιτεύεται. Ἀνοιξω, φησί τις, ἐν Ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημά μου καὶ βούλημα, διὰ τὸ ἐλλειπῆς ἔτι τῆς διακρίσεως· ἐγὼ δὲ ἀνοίσω διὰ προσευχῆς τὸ θέλημά μου, κάκειθεν τὴν πληροφορίαν ἐκδέξομαι.

319 συνάσουσι] *Vp. corr.*, συνυσουσι *Va. corr.*

τὰ ἀποφθέγματα καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα, κατὰ λόγον, ἅπαντα
καὶ λέγειν βούλεται καὶ ποιεῖν· καὶ πρὸς τὸ θεῖον αἰεὶ θέλημα
ἀφορᾶν [27.15d] ἀναφύεται πτερόν προσευχῆς τῷ σὺν λόγῳ
ἡσυχάζοντι· μηδὲν τι λέγοντι ἢ ἀκούοντι παρά τινος τῶν
330 σπουδαζόντων λόγους λέγειν κενούς. [27.15e] Πίστις ἐστίν,
ἀνενδοίαστος λογισμὸς, μηδαμόθεν κλονούμενος. [27.15f]
Πιστὸς ἐστίν, ὁ πιστεύων διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν,
πάντων τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἀγαθῶν ἐπιτεύξεσθαι.

[27.16a] Εἰ ἡσυχάζειν προείλου, πίστιν βεβαίαν ἔχε. [27.16b] Ὁ
335 ἐν εἰρκτῇ καθεζόμενος, φόβον κολάσεων ὑφορᾶται· ὁ δὲ ἐν
ἡσυχίᾳ καθήμενος, φόβον Κυρίου ἀπέτεκεν. Οὐχ οὕτως ὁ
πρότερος τὸ δικαστήριον, ὡς ὁ δεύτερος τὸ τοῦ δικαίου
κριτοῦ πεφόβηται δικαστήριον. [27.16c] Φόβου δεῖ πολλοῦ,

[27.15d] Πίστις, πτερόν προσευχῆς· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχουσα πάλιν εἰς κόλπον μου ἀποστραφήσεται. [27.15e] Πίστις ἐστίν, ἀνενδοίαστος ψυχῆς στάσις, ὑπ' οὐδεμιᾶς ἐναντιότητος κλονουμένη. [27.15f] Πιστὸς ἐστίν, οὐχ ὁ οἰόμενος Θεὸν δύνασθαι, ἀλλ' ὁ πιστεύων πάντων τεύξεσθαι. Πίστις ἐστίν, τῶν ἀνελπίστων πρόξενος, καὶ τοῦτο ἀπέδειξεν ὁ ληστής. Πίστεως μήτηρ, μόχθος καὶ εὐθῆς καρδιά· ἡ μὲν γὰρ ἀδίστακτον ποιεῖ, ὁ δὲ δημιουργεῖ. Πίστις, ἡσυχαστῶν μήτηρ· εἰ μὴ γὰρ πιστεύση, πῶς ἡσυχάσῃ; [27.16b] Ὁ ἐν εἰρκτῇ πεδηθεὶς, φόβον κολάζοντος δέδοικεν· ὁ δὲ ἐν κέλλῃ ἡρεμῶν, φόβον Κυρίου τέτοκεν. Οὐχ οὕτως ὁ πρότερος τὸ δικαστήριον, ὡς ὁ δεύτερος τὸ τοῦ Κριτοῦ κριτήριον δέδοικεν. Φόβου σοι πολλοῦ καθ' ἡσυχίαν δεῖ, ὧ θαυμάσιε· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀκηδῖαν ἐκδιώκειν δύναται. [27.16c] Ἀτενίζει μὲν κατάκριτος διὰ παντός, πότε ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ὁ κριτῆς παραγίνεται· ὁ δὲ ὄντως ἐργάτης, πότε ὁ κατεπεύγων ἐλεύσεται. Δεδέσμευται τῷ μὲν προτέρῳ φορτίον λύπης, τῷ δὲ δευτέρῳ πηγῇ δακρῶν. Ἐὰν κτήσῃ ὑπομονῆς ῥάβδον, θᾶπτον ὑπολήξουσιν οἱ κύνες ἀναιδεύεσθαι. Ὑπομονή ἐστίν, ἄθραυστος πόνος ψυχῆς, ὑπὸ εὐλόγων ἢ ἀλόγων κτύπων μηδαμῶς σαλευόμενος. Ὑπομονή ἐστίν, ὀρισμὸς θλίψεως, καθ' ἡμέραν προσδεχόμενος. Ὑπομονητικὸς ἐστίν, ἐργάτης ἄπτωτος, καὶ διὰ πτωμάτων τὴν νίκην ποιούμενος. Ὑπομονή ἐστίν, προφάσεων ἐκκοπή καὶ οἰκεία προσοχή./

326 ἀποφθέγματα] ἀποφθέματα

τῷ καθ' ἡσυχίαν καθεζομένῳ· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀκηδῖαν τὴν
 340 αὐτῇ σύνοικον ἀποτειχίζει δύναται, ὡς ἡ τοῦ κριτοῦ
 παρουσία προβλεπομένη, καὶ ἡ ἀπ' οὐρανοῦ κάθοδος, καὶ τὸ
 πῦρ ἐκεῖνο τὸ ἄσβεστον, ὃ δὴ καθάπερ τις συνεχῆς καὶ
 ἀένναος ποταμὸς ἐκδραμεῖται, κατακαῖον καὶ οὐκ ἀφανίζον
 345 εἰσάπαξ τοὺς εἰς αὐτὸν πλημελήσαντας, καὶ τὰ θεῖα καὶ
 σεπτὰ παριδόντας προστάγματα, ὃ γὰρ φόβος λύπην γεννᾷ
 τὴν τῆς ἀκηδίας ἀντίπαλον. Ὁ πᾶσαν μὲν φροντίδος
 πρόφασιν περιαιρῶν, ἑαυτῷ δὲ μόνῳ προσέχων, τὰ
 ἐπερχόμενά τε ὑπομένων λυπηρὰ κὰν τοῖς ἀγαθοῖς
 εὐχαριστῶν, τὴν τῆς νίκης ὅσον οὕτω στέφανον λήψεται.
 350 Ὑπομονητικὸς γὰρ ἰ ἀνὴρ, καὶ πρὸ θανάτου ἑαυτὸν f. 135
 τεθανάτωκε, μνημεῖον ἑαυτῷ τὸν ἴδιον οἶκον ποιησάμενος·
 [27.16d] Ὑπομονὴν ἔτεκεν, ἐλπίς καὶ πένθος· ὃ γὰρ τοῖν δυοῖν
 χωρὶς γυμναζόμενος, ἀκηδῖας οὐκ ἀμετόχος ἔσται· [27.16e]
 Γινώσκειν δεῖ τὸν θεῖον ἀγωνιστὴν, τίνας μὲν τῶν ἐχθρῶν
 355 ἀποσοβήσει πόρρωθεν, τίσι δὲ πρὸς συμπλοκὴν καὶ πάλην
 ἐλθεῖν βουλήσεται· ἔστι μὲν γὰρ ὅτε στεφάνους ἡ μάχη
 προεξένησεν· ἐνίοτε δὲ ἡ παραίτησις. [27.16f] Οὐκ ἔξεστι τὰ

/Οὐχ οὕτω τῆς ἑαυτοῦ τροφῆς, ὡς ὑπομονῆς ὁ ἐργάτης δέεται· ἐπὶ μὲν γὰρ τῆ τῆς
 προτέρας λείπει, στέφανον· ἐπὶ δὲ τῆ τῆς δευτέρας, ὄλεθρον κομίζεται.
 Ὑπομονητικὸς ἀνὴρ πρὸ μνήματος τέθηκε, μνήμα ἑαυτοῦ τὴν κέλλαν
 ποιησάμενος. [27.16d] Ὑπομονὴν ἔτεκεν ἐλπίς καὶ πένθος· ὃ γὰρ τῶν δύο χωρὶς,
 ἀκηδῖας δοῦλος. [27.16e] Γινώσκειν δεῖ τὸν τοῦ Χριστοῦ παλαιστήν, ποίους μὲν
 τῶν ἐχθρῶν ἀπὸ μακρόθεν διώξεται, ποίους δὲ προσπαλαίειν αὐτῷ συγχωρήσει.
 Ποτὲ μὲν ἡ πάλη στέφανον προεξένησε· ποτὲ δὲ ἡ παραίτησις ἀδοκίμους
 ἐποίησεν.

τοιαῦτα λόγῳ παιδεύεσθαι· οὐ γὰρ ἂν πάντες γνοῖεν ταῦτα
τοῖς ὑψηλοῖς τὴν διάνοιαν· οὐδὲ τῶν ζητουμένων ὁμοίως
360 **ἐκάτεροι, ποιήσαιντ' ἂν ἔρευναν.**

[27.17a] Ἐν τῶν πνευμάτων ἐπιτήρει νηφόντως ἐπειδὴ γε
ἄπαυστον αὐτό σοι διεγείρει τὸν πόλεμον, ἐν στάσει καὶ
μεταβάσει καὶ κινήσει, καὶ καθέδρα καὶ ἀνακλίσει καὶ εὐχῇ
καὶ ψαλμῳδία. [27.17b] Οἱ τὸν δρόμον τῆς ἡσυχίας μετιόντες,
365 οὐ τὴν αὐτὴν ἐργασίαν πάντες κατέχουσι· οὐ γὰρ πάντες οἱ
ἄρτοι τῆς πνευματικῆς τοῦ οὐρανοῦ σίτου τροφῆς,
μονοειδεῖς τυγχάνουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν τὸ προωρόμην τὸν Κύριον
ἐνώπιόν μου διαπαντὸς ἑαυτοῖς ἐπιφθέγγονται καὶ κατέχουσιν,
ἕτεροι δὲ, ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.
370 **Ἄλλοι γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, καὶ οἱ μὲν ἐτοίμαζε εἰς τὴν**
ἐξοδὸν σου τὰ ἔργα σου· οἱ δὲ, ἐταπεινώθην καὶ ἔσωσέ με ὁ
Κύριος, καὶ οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν
μέλλουσαν ἀποκαλυφθῆναι δόξαν, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἕκαστα
τούτων καὶ πάντα τᾶλλα πρὸς τὴν ἐκάστων ἐργασίαν καὶ
375 **λέγεται καὶ κατέχεται· πάντες οὖν ταῦθ' ἄπερ εἶπον**

[27.16f] Οὐ λόγῳ τὰ τοιαῦτα ἐφικτὸν παιδεύεσθαι· οὐ γὰρ πάντες τοῖς αὐτοῖς, οὐδ' ὡσαύτως πεποιώμεθα. [27.17a] Ἐν τῶν πνευμάτων ἐπιτήρει νηφόντως, ὅτι καὶ αὐτό σε πολεμεῖ ἀπαύστως ἐν στάσει καὶ μεταβάσει καὶ καθέδρα καὶ κινήσει καὶ ἀνακλίσει καὶ εὐχῇ καὶ ὑπνῳ. [27.17b] Οἱ μὲν τῶν ἐν τῷ δρόμῳ τῆς ἡσυχίας προκαθεζομένων, διὰ παντὸς ἐν ἑαυτοῖς ἐργασίαν κατέχουσι, τοῦ προωρόμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντὸς· οὐ γὰρ πάντες οἱ ἄρτοι τῆς πνευματικῆς τοῦ οὐρανοῦ σίτου τροφῆς μονοειδεῖς ὑπάρχουσιν. Ἔτεροι δὲ· ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, κτήσασθε τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Ἄλλοι· γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε. Ἔτεροι· ἐτοίμαζε εἰς τὴν ἐξοδὸν σου τὰ ἔργα σου. Ἄλλοι· ἐταπεινώθην καὶ ἔσωσέ με. Τινὲς μὲν· οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν. Τινὲς δὲ· μήποτε ἀρπάσῃ, καὶ οὐ μὴ ἢ ὁ ῥυόμενος, διαπαντὸς σκέπτονται. Πάντες μὲν τρέχουσιν, εἰς δὲ τούτων λαμβάνει τὸ βραβεῖον ἀκόπως. [27.17c] Οὐ μόνον ἐγρηγορώς, ἀλλὰ καὶ καθεύδων ὁ προκόψας ἐργάζεται· ὅθεν τινὲς καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ὑπνοῖς τοὺς δαίμονας προσερχομένους ἀτιμάζουσι, καὶ ἀκόλαστα γύναια περὶ σωφροσύνης νουθετοῦσι. [27.17d] Μὴ ἀνάμενε, μηδὲ προπαρασκευάζου ἐν παρουσίαις· ἀπλῆ γὰρ ὅλη καὶ ἄδετος τῆς ἡσυχίας ἢ κατάστασις. Οὐδεὶς, θέλων οἰκοδομήσαι πύργον καὶ κέλλαν ἡσυχίας, ἐπιχειρεῖ πρότερον, πρὶν ἢ καθήσας ψηφίση καὶ ψηλαφήση διὰ προσευχῆς, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἰδιώματα· μήποτε γένηται μετὰ τὴν τοῦ θεμελίου καταβολὴν γέλωσ τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ, καὶ ἐμπόδιον ἑτέροις ἐργάταις.

367/368 προωρόμην – διαπαντὸς] Ps. 15, 8

370 γρηγορεῖτε – προσεύχεσθε] Mc. 14, 38

371/372 ἐταπεινώθην – Κύριος] Ps. 114, 5-6

370 ἐν – ὑμῶν] Lc. 21, 19

370/371 ἐτοίμαζε – σου] Prov. 24, 27

373/374 οὐκ – δόξαν] Rom. 8, 18

κατέχοντες, τρέχουσιν, εἰς δ' ἔξ αὐτῶν, ῥᾶστα τὸ βραβεῖον
 κομίζεται. [27.17c] Οὐ μόνον ἐγρηγορῶς ἀλλὰ καὶ καθεύδων ἢ
 ὁ προκόψας ἐργάζεται. Ὅθεν τινὲς καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς f. 135^v
 ὕπνοις, τοὺς προσερχομένους ἀτιμάζουσι δαίμονας, καὶ
 380 ἀκόλαστα γύναια, περὶ σωφροσύνης νουθετοῦσιν. [27.17d] Ἐν
 παρουσίαις φίλων, μὴ προπαρασκευάζου διαλέγεσθαι, μὴ δὲ
 φιλοτίμως τοῖς ἐρωτῶσιν ἀποκρίνεσθαι· ἀπλῆ γὰρ καὶ
 ἀποίκιλος, ἢ τῆς ἡσυχίας κατάστασις [27.17e] Οὐδεὶς θέλων
 οἰκοδομῆσαι οἶκον ἡσυχίας ἐπιχειρεῖ πρότερον, πρὶν ἢ
 385 καθίσας, ψηφίσει, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἐπιτήδεια·
 μήπως τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ μετὰ τὴν τοῦ θεμελίου καταβολὴν,
 πολὺν ὀφλήσῃ τὸν γέλωτα. [27.17f] Σκόπει τὴν ἐπιδημοῦσαν
 σοὶ χαρὰν, μήποτε ἐξ ἐπιβούλων ἰατρῶν ἢ τοιαύτη δολίως
 συνεκεράσθη.

390 [27.18a] Νύκτωρ μὲν τὰ πλείω τῇ προσευχῇ νέμειν διὰ
 σπουδῆς ἔστω σοὶ βραχέα δὲ τῇ ψαλμωδίᾳ· ἡμέρας δὲ πάλιν,
 πρὸς τὴν σὴν προπαρασκευάζου δύναμιν. [27.18b] Οὐ μετρίως
 φωτίζειν καὶ ἐπισυνάγειν τὸν νοῦν, ἢ ἀνάγνωσις πέφυκε·
 λόγοι γὰρ Πνεύματος ὄντες ἁγίου, τοὺς μετιόντας
 395 ῥυθμίζουσιν. [27.18c] Ἐστω σοὶ ἐργάτη ὄντι τὰ
 ἀναγινωσκόμενα, πρακτικά· τούτων γὰρ ἡ ἐργασία,

[27.17e] Σκόπει τὴν ἐπιδημοῦσαν ἡδύτητα, μήπως ἐκ πικρῶν ἰατρῶν, μᾶλλον δὲ
 ἐπιβούλων δολίως συνεκεράσθη. [27.18a] Νύκτωρ μὲν τὰ πολλὰ τῇ προσευχῇ
 δίδου, τὰ δὲ βραχέα τῇ ψαλμωδίᾳ· ἡμέρας δὲ πάλιν πρὸς τὴν σὴν παρασκευάζου
 δύναμιν. [27.18b] Οὐ μετρίως φωτίζειν καὶ ἐπισυνάγειν τὸν νοῦν ἢ ἀνάγνωσις
 πέφυκε· λόγοι γὰρ Πνεύματος ἁγίου ὑπάρχουσι, καὶ τοὺς μετερχομένους
 πάντως ῥυθμίζουσιν. [27.18c] Ἐστω σοὶ ἐργάτη ὄντι, τὸ ἀναγινωσκόμενα
 πρακτικά· τούτων γὰρ ἡ ἐργασία, περιττὴν ποιεῖ τὴν τῶν λοιπῶν ἀνάγνωσιν.

387 ὀφλήσῃ τὸν γέλωτα] Aes., *Fab.* 83 version 1, l. 11 Eur., *Med.* l. 1049 Plat.,
Phaedo 117a l. 1

περιττήν σοι τὴν τῶν ἄλλων ἀνάγνωσιν θήσει.
 [27.18d] Πόνοις μᾶλλον καὶ μὴ δέλτοις γνώσεως καὶ ὑγείας
 λόγους ζήτηι καρποῦσθαι· ἐξ ἀγώνων γὰρ τὰ βραβεῖα, καὶ ἐκ
 400 τῶν πόνων, τὰ ἔπαθλα· αἱ δὲ βίβλοι, ὅπως χρῆ τούτους
 ὑφίστασθαι καὶ τὴν ἀρετὴν μετιέναι διδάσκουσι· [27.18e]
 Ξένους τῆς ἡμετέρας πίστεως λόγους, μὴ ἐκπαιδεύου μὴ δὲ
 μετέρχου, πρὸ πνευματικῆς ἀγωγῆς καὶ δυνάμεως· σκότους
 γὰρ πεπληρωμένα ῥήματα ἔχοντες, τοὺς παρὰ καιρὸν
 405 διδασκομένους ἢ μετιόντας, σκοτοδίνης πληροῦσιν· ἐνίστε δὲ
 καὶ ἰ τυποῦσι πρὸς ἑαυτοῦς. [27.18f] Μία κύλιξ δῆπου, τοῦ
 παντὸς οἴνου τὴν γεῦσιν ἢ ποιότητα παρεδήλωσε, καὶ εἷς
 λόγος ἡσυχαστοῦ, τοῖς δυναμένοις φιλοσοφεῖν, πᾶσαν αὐτοῦ
 τὴν ἔνδον ὑπέδειξεν ἐργασίαν τε καὶ κατάστασιν. [27.18g]
 410 Ἀπερίεργον ἄσκει βίον, καὶ λογισμοὺς ἄγχε ὅποσα σοι
 δυνατόν, καὶ φειδῶ λάμβανε γλώττης, καὶ τῆς οἰήσεως,
 τάχιστα ἐλευθερωθήση, τῆς δαπανώσης πᾶν ἀγαθόν.

f. 136

[27.19a] Τοῖς σοὶ προσιούσι τὰ χρειώδη προτιθεῖς, ἐκ τῶν
 ἐνόητων, ἐστία τούτους βρῶσιν κατάλληλον. [27.19b] Εἰ μὲν
 415 σοφώτεροι καθεστήκασιν, οἱ παρόντες, διὰ τῆς σιωπῆς, τὴν
 φιλοσοφίαν ἐπιδειξώμεθα· εἰ δὲ τῆς ἡμετέρας ἀποδέουσι

[27.18d-e] Πόνοις μᾶλλον, καὶ μὴ δέλτοις τοὺς τῆς ὑγείας λόγους φωτίζεσθαι ζήτηι. Ἀλλοτριονόους πρὸ δυνάμεως πνευματικῆς μὴ μετέρχου λόγους· σκότους γὰρ ὄντες ῥήματα, τοὺς ἀδυνάτους σκοτίζουσι. [27.18f] Μία κύλιξ πολλάκις, γεῦσιν οἴνου ἐσήμανε· καὶ εἷς λόγος ἡσυχαστοῦ, τοῖς γεύεσθαι δυναμένοις, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἔνδον ὑπέδειξεν ἐργασίαν τε καὶ κατάστασιν. Ἀρρόεμπτον ψυχῆς ὄμμα κέκτησο πρὸς τὴν οἴησιν· οὐ γὰρ ἔστιν ἐν κλοπαῖς τι ταύτης ὀλεθριώτερον. [27.18g] Φειδου τῆς γλώττης προῖών· οἶδε γὰρ συντόμως πολλοὺς καμάτους σκορπίζειν. Ἀπερίεργον ἄσκει κατάστασιν· μολύνειν γὰρ τὴν ἡσυχίαν περιεργία, ὡς οὐκ ἄλλο τι δύναται. [27.19a] Τοῖς παραβάλλοις, τὰ χρειώδη προτίθει· σώματι, λέγω, καὶ πνεύματι. [27.19b] εἰ μὲν σοφώτεροι καθεστήκασι, διὰ σιωπῆς τὴν φιλοσοφίαν ἐπιδειξώμεθα· εἰ δὲ ἀδελφοὶ τῆ καταστάσει, συμμέτρως τὴν θύραν ἀνοίξωμεν· πλὴν ἄμεινον πάντας ὑπερέχειν λογίζεσθαι.

καταστάσεως, συμμέτρως τῇ νουθεσίᾳ ἐπανορθωτέον· ἄμεινον δὲ πάντας τούτους, ὡς κρείττους ἄγειν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑφειμένου, τούτοις προσφέρεσθαι.

- 420 [27.20a] Τῷ μὲν ἡσυχῶς βιοῦντι, τὸ τῶν ἀρετῶν ἅπαν ἐνοικίζεται πλήρωμα, αἷς ἢ ψυχῇ καθαιρομένη τὲ καὶ φωτιζομένη, πρὸς οὐράνιον ἀνατρέχειν ἐπείγεται χῶρον· οἱ δ' ἐν μέσοις θορύβοις καὶ πράγμασι τὰς οἰκήσεις ποιούμενοι, καὶ πρὸς τὰ γῆϊνα κατασπῶνται ῥαδίως, καὶ τοῖς πάθεσιν,
- 425 ὡσανεὶ θύραν ἀνοίγουσι, διὸ τῆς ἡσυχίας ὅτι μάλιστ' ἐπιμελητέον, οἷς ἀρετῶν καὶ βίου καθαρότητος μέλει. [27.20b] Ὁ μὲν Ἀπόστολος, “τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου” φησὶν· ἐγὼ δὲ, “καὶ τίς ἔγνω νοῦν ἀνθρώπου” φημι, τοῦ πάντ' ἀποθεμένου τὰ ὄρατὰ, καὶ καθαρῶς τῷ καθαρωτάτῳ προσομιλοῦντος, καὶ
- 430 τῶν μὲν παρόντων μηδένα λόγον τιθεμένου, τῆς δ' ἀκτίστου μόνης καὶ ἀϋλου καὶ ἀοράτου Τριάδος ἐχομένου, τὴν τε δοξολογίαν καὶ προσκύνησιν αἰὲ ἀναπέμποντος ἕως ἂν τοῖς ζῶσι συγκαταλέγοιτο· αὐτῇ μόνῃ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

[27.20a] Βουλόμενόν με πάντῃ ἀπαγορεῦσαι τοῖς ἔτι νηπιώδεσι τὸ τοῦ σώματος ἔργον ἐν ταῖς συνάξεσιν, ἐπέσχεν ὁ τὴν ψάμμον ἐν τῇ ἀναβολίδι παννυχὶ φέρων. Ὡσπερ ἐναντιοῦται τῷ λόγῳ τῶν δογμάτων τῆς ἀγίας καὶ ἀκτίστου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος, τὰ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ ἐνός τῆς αὐτῆς πανυμνήτου Τριάδος –τὰ μὲν γὰρ ἐκεῖ πληθυντικά, ἐν τούτῳ εἰσὶν ἐνικά· τὰ δὲ ἐκεῖ ἐνικά, ἐνταῦθά εἰσι πληθυντικά–, οὕτως ἕτερα τὰ τῆ ἡσυχία καὶ ἄλλα τὰ τῆ ὑπακοῆ πρέποντα ἐπιτηδεύματα. [27.20b] Ὁ μὲν θεῖος Ἀπόστολος φησὶ· τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου; Ἐγὼ δὲ λέξω· τίς ἔγνω νοῦν ἀνθρώπου ἡσυχαστοῦ σώματί τε καὶ πνεύματι; Κράτος μὲν βασιλεῖ, πλοῦτος καὶ πλῆθος· κράτος δὲ ἡσυχαστῆ, προσευχῆς πλῆθος.

[27.21a] Οἱ διὰ πράξεώς τε | καὶ θεωρίας πρὸς τὸ θεῖον ὕψος f. 136^v
435 ἀνατεινόμενοι, ἐπειδὴν τοὺς ἄλλους βαθμοὺς διεξελθόντες,
τῆς διπλῆς ἐπιβῶσι δεκάδος ἅμα τῷ ἑβδόμῳ, ἐνταῦθα που τῆς
ἡσυχίας πάντα θήσονται λόγον, καὶ πᾶσαν γαλήνην τῶν
λογισμῶν κτησάμενοι, καὶ εἰς ὅσον οἶόν τε τῇ ἡσυχίᾳ ἑαυτοὺς
περιτειχίσαντες, ἐντεῦθεν ὥσπερ ἐκ τινος ὀρμητηρίου, πάσας
440 τῶν νοητῶν πολεμίων τρέφονται φάλαγγας ὥστε καὶ τὸν
προκείμενον δρόμον σὺν εὐμαρείᾳ διαδραμεῖν ἔχειν, καὶ τῶν
ἐπηγγελμένων τυχεῖν ἀγαθῶν, καὶ τὰ βραβεῖα τῆς ἐνταῦθα
κἂν τῷ ἑβδόμῳ τούτῳ αἰῶνι τῆς κατὰ Θεὸν ἀναβάσεως, ἐν τῷ
μέλλοντι καὶ ὀγδόῳ κομίσασθαι.

[28.1a] Περὶ προσευχῆς μέλλοντες λέγειν, προσευξώμεθα
 τέως ἐγγύς τι τῆς ἀληθείας εἰπεῖν δυνηθῆναι· εὐχῆς γὰρ ἡμῖν
 ὡς ἀληθῶς δεῖ, ὅ τί ποτέ ἐστὶν αὕτη, καὶ τί δύναται
 5 διασαφῆσαι, καὶ τοὺς χρωμένους εἰς ὅσον προάγει τῆς
 θεωρίας· οὐκοῦν εἰ μέγα τὸ βασιλεῦσι συνεῖναι διηνεκῶς, καὶ
 τῆς ἐκεῖθεν ἀπολαύειν χάριτος καὶ τῆς ἄλλης λαμπρότητος,
 τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα φιλοτιμουμένοις, πῶς οὐχὶ καὶ ἡμεῖς
 λαμπρότεροι προσκαρτεροῦντες ἐσόμεθα τῇ προσευχῇ,
 10 οἷον εἰ τι συντυχία τὲ καὶ ἐγγύτητι, τὴν παρὰ τοῦ
 κρείττονος ἔλλαμψιν εἰσδεχόμενοι· ὁ καὶ Χριστὸς αὐτὸς ἔτι
 τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος παρεδήλωσεν, ἐπ' ὄρους
 ἀνιῶν καὶ προσεύξασθαι πείθων τοὺς μαθητὰς, καί
 15 τι καὶ | τῆς οἰκειᾶς αὐτοῦ παραγυμνώσας θεότητος. f. 137
 Τοσοῦτου τὸ χρῆμα τιμᾶται τῆς προσευχῆς, περὶ ἧς

[28.1b] Προσευχή ἐστὶ, κατὰ μὲν τὴν αὐτῆς ποιότητα, συνουσία καὶ ἔνωσις
 ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ· κατὰ δὲ τὴν ἐνέργειαν, κόσμου σύστασις,
 Θεοῦ καταλλαγὴ, δακρύων μήτηρ καὶ πάλιν θυγάτηρ, ἁμαρτημάτων ἴλασμός,
 πειρασμῶν γέφυρα, θλίψεων μεσότοιχον, πολέμων θραῦσις, ἀγγέλων ἔργον,
 ἀσωμάτων πάντων τροφή, ἢ μέλλουσα εὐφροσύνη, ἀπέραντος ἐργασία, ἀρετῶν
 πηγὴ, χαρισμάτων πρόξενος, προκοπὴ ἀόρατος, τρυφὴ ψυχῆς, νοῦ φωτισμός,
 ἀπογνώσεως πέλυξ, ἐλπίδος ἀπόδειξις, λύπης λύσις, πλοῦτος μοναχῶν,
 ἡσυχαστῶν θησαυρός, θυμοῦ μείωσις, ἔσοπτρον προκοπῆς, μέτρων ἐμφάνεια,
 καταστάσεως δῆλωσις, τῶν μελλόντων ἀποκάλυψις, κλέους σημασία.

11/14 cf. Mt. 17, 1-6 Mc. 9, 1-8, Lc. 1, 16-18

4 ὅ] *V^p. corr.*, ὁ *V^a. corr.*

καὶ ἡμεῖς νῦν προυθέμεθα διαλαβεῖν. [28.1b] Προσευχὴ ἐστὶ, κατὰ μὲν τὴν αὐτῆς ποιότητα, συνουσία τίς καὶ ἔνωσις ἀνθρώπων πρὸς Θεὸν· κατὰ δὲ τὴν ἐνέργειαν, Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους καταλλαγὴ· κόσμου σύστασις· δακρῶν πηγὴ· ἀμαρτημάτων ἰλαστήριον· πειρασμῶν γέφυρα· θλίψεων ἀνακωχὴ· πολέμων θραῦσις· αἰώνιος εὐφροσύνη· χαρισμάτων πρόξενος· τρυφὴ ψυχῆς· νοῦ φωτισμός· ἀπογνώσεως ἀναίρεσις· λύπης λύσις· ἀνέκφραστος θησαυρός· τῶν μελλόντων ἀποκάλυψις· καὶ πάντων τῶν ὁρατῶν ἀποφυγὴ τε καὶ ἀλλοτριώσις.

[28.2a] Προσευχὴ ἐστὶν, ὡσπερὶ τοῦ μέλλοντος ἐκείνου κριτηρίου παράστασις. Ἔστω σοι τοιγὰρ οὖν ὁ χιτῶν ἐκεῖνος τῆς προσευχῆς, ὅλος πεποικιλμένος καὶ ἐξυφασμένος ὑπὸ ἐλέους καὶ ἀμνησικακίας καὶ μετριότητος· καὶ τὰ τοῦ

[28.2a] Προσευχὴ ἐστὶ, τῷ ὄντως εὐχομένῳ, δικαστήριον καὶ κριτήριον καὶ βῆμα Κυρίου, πρὸ τοῦ μέλλοντος βήματος. Ὅσοι βασιλεῖ καὶ Θεῷ παραστήναι καὶ συλλαλήσαι πορευόμεθα, μὴ ἀπαρασκευάστοι τὸν δρόμον ποιησώμεθα· μήπως θεασάμενος ἡμᾶς μακρόθεν μὴ ἔχοντας ὅπλα καὶ στολὴν βασιλικῆς παραστάσεως, τοῖς ὑπηρεταῖς καὶ λειτουργοῖς ἐπιτρέψῃ, δῆσαντας ἡμᾶς, ἐξορίζῃν πόρῳ τοῦ αὐτοῦ προσώπου καὶ τὰς δεήσεις ἡμῶν διαρῆσομένας εἰς πρόσωπον ἡμῶν ἀντιπέμπειν. Ἔστω σοι ὁ χιτῶν τῆς ψυχῆς ἐνώπιον Κυρίου παραστήναι πορευόμενῳ, νήματι ὅλος, μᾶλλον δὲ λήμματι ἀμνησικακίας ἐξυφασμένος· εἰ δὲ μὴ, οὐδὲν τῆς προσευχῆς ὠφελήθησιν. Ἔστω σοι ὅλον τὸ τῆς δεήσεως ὕφος ἀποίκιον· ἐνὶ γὰρ λόγῳ τελῶνης καὶ ἄσωτος τὸν Θεὸν κατήλλαξαν. Μία μὲν ἡ τῶν προσευχομένων παράστασις, πολὺ δὲ τὸ ποικίλον καὶ διάφορον κέκτηται. Οἱ μὲν, ὡς φίλῳ καὶ δεσπότῃ αὐτῷ ἐντυγχάνουσι, τῆς ἐτέρων λοιπόν, καὶ οὐ τῆς ἑαυτῶν ἀντιλήψεως ἕνεκα, τὸν ὕμνον καὶ τὴν ἰκεσίαν προσάγοντες. Ἄλλοι, πλοῦτον καὶ δόξαν καὶ παρῳήσιαν ἐπιζητοῦντες πλείονα· ἕτεροι, τοῦ ἑαυτῶν ἀντιδίκου τέλεον ἀπαλλαγῆναι αἰτούμενοι. Τινὲς μὲν, ἀξίαν τινὰ λήψεσθαι δυσωποῦντες, τινὲς δέ, τελείαν τὴν τοῦ χρέους ἀμεριμνίαν. Ἄλλοι μὲν φυλακῆς ἐλευθερίαν, ἄλλοι δὲ ἐγκλημάτων λύσιν. Πρὸ πάντων ἐν τῷ τῆς ἡμετέρας δεήσεως χάριτι εὐχαριστίαν εἰλικρινῆ κατατάξωμεν· ἐν δευτέρῳ δὲ στίχῳ, ἐξομολόγησιν καὶ συντριμμὸν ψυχῆς ἐν αἰσθήσει· εἴθ' οὕτω τὴν αἴτησιν ἡμῶν τῷ παμβασιλεῖ γνωρίσωμεν. Ἄριστος ὁ προειρημένος τῆς προσευχῆς τρόπος, ὡς τινὲ τῶν ἀδελφῶν ὑπὸ ἀγγέλου Κυρίου δεδήλωται. Εἰ μὲν ὑπεύθυνος γέγονάς ποτε ὁρατῷ δικαστῇ, οὐ δεηθήσῃ ἐτέρου τύπου ἐν τῇ παραστάσει τῆς προσευχῆς σου· εἰ δὲ μήπω μήτε παρέστις αὐτός, μήτε ἐξεταζομένους ἐτέρους ἐώρακας, κἂν ἐκ τῆς πρὸς ἰατροὺς τῶν νοσοῦντων ἰκεσίας τὸ τοιοῦτον παιδεύθητι, ἡνίκα ὑπ' αὐτῶν μέλλουσι τέμνεσθαι ἢ καίεσθαι. [28.3a-e] Μὴ σοφίζου ἐν προσευχῆς σου ῥήμασι· παίδων γὰρ πολλάκις ψελλίσματα ἀπλᾶ καὶ ἀποίκια, τὸν Πατέρα αὐτῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐθεράπευσαν. Μὴ πολυλογεῖν ἐπιχειρεῖ, ἵνα μὴ πρὸς ζήτησιν λόγων διασκεδασθῇ ὁ νοῦς σου. Εἰς λόγους τελωνικὸς/

23 λύσις] *V^p. corr.*, λυσις *V^a. corr.* 27 τοιγὰρ] τοιγαρ

- 30 τελώνου και ἀσώτου μεθ' ὑποστολῆς και ταπεινοῦ τοῦ
σχήματος, πρόσφερε ῥήματα, και μὴ μόνον ὑπὲρ σαυτοῦ,
ἀλλὰ και ὑπὲρ παντός τοῦ κόσμου, τὸν ἔλεον αἶτει παρὰ τοῦ
κρείττονος. Ἐξομολόγησιν και συντριμμὸν καρδίαν και
εὐχαριστίαν ἀναπέμπων ἀεὶ ὡς δῶρα πολύτιμα.
- 35 [28.3a] Ἐν προσευχαῖς, μὴ πολλοὺς λέγειν λόγους αἰροῦ· οὐ
γὰρ ταῖς πολυλογίαις ἐπινεύει τὸ θεῖον· ὁ και ὁ Κύριος ἐν τοῖς
εὐαγγελίοις ἐδίδαξε, μὴ βαττολογήσητε λέγων ὡσπερ οἱ ἔθνικοί·
ἐν δὲ δήπου και τὸν τελώνην ῥῆμα διέσωσε, και τὸν ληστήν
ὁμοίαν τὸν παράδεισον ἤγαγεν· ἡ γὰρ πολυλογία, τὸν νοῦν
40 διαχέει τοῖς μὴ προσέχουσι· καθηδυνόμενος οὖν ἢ και
κατανυσσόμενος ἐν οἰωδήτινι λόγῳ προσευχῆς, ἐν αὐτῷ και
μένε και διάτριβε· και μετὰ ταπεινοῦ τοῦ φροντήματος, τὰ τοῦ
θεοῦ | Δαυῖδ ἐξάγγελλε ῥήματα, “ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ f. 137^v
μέγα ἔλεός σου· φώτισόν μου Κύριε τὸν νοῦν και τὴν
45 καρδίαν”. Οὕτω γὰρ πολλάκις και παιδῶν ψελλίσματα ἀπλᾶ
/τὸν Θεὸν ἐξιλέωσατο, και ἐν ῥῆμα πιστὸν τὸν ληστήν διέσωσε. Πολυλογία μὲν
πολλάκις ἐν προσευχῇ τὸν νοῦν και ἐφάντασε και διέχυσε· μονολογία δὲ τὸν νοῦν
συνάγειν πέφυκε. Καθηδυνόμενος ἢ κατανυσσόμενος ἐν λόγῳ προσευχῆς μένε ἐν
αὐτῷ· τότε γὰρ ὁ φύλαξ ἡμῶν συμπροσευχόμενος ἡμῖν ὑπάρχει. Μὴ παρόρησιάζου,
κἂν καθαρότητα κέκτησαι· ταπεινοφροσύνη δὲ μᾶλλον πολλὴ πρόσελθε, και πλέον
παρόρησιασθήση. Κἂν πᾶσαν τὴν κλίμακα τῶν ἀρετῶν ἀναβέβηκας, ὑπὲρ ἀφέσεως
ἁμαρτιῶν προσεύχου· ἀκούων Παύλου περὶ ἁμαρτωλῶν βοῶντος, ὧν πρῶτος εἰμι
ἐγώ· Ἐαρτύνει ὄψα, ἔλαιον και ἄλας πεφύκασι· περοῦν δὲ προσευχὴν, σωφροσύνη
και δάκρυον. Ἐὰν πᾶσαν πραῦτητα και ἀοργησίαν ἀμφιάση, οὐ πολλὰ κοπωθήση
ἐλευθεροῦν αἰχμαλωσίας τὸν νοῦν σου. Ἔως οὐ προσευχὴν ἔναργη οὐ κεκτήμεθα,
τοῖς γυμνόζουσι τὰ νήπια βαδίζειν ἐν προοιμίαις εὐόικαμεν. Πύκτευε ἀναφέρειν,
μᾶλλον δὲ ἀποκλείειν τὴν ἔννοιαν ἐν τοῖς τῆς προσευχῆς ῥήμασι· κἂν ἐξατονίσασα
διὰ τὸ νηπιῶδες πέση, πάλιν αὐτὴν εἰσάγαγε· ἴδιον γὰρ τοῦ νοός τὸ ἄστατον, Θεοῦ
δὲ τὸ πάντα δύνασθαι ἰσῆται. Ἐὰν ἀνελλιπῶς τὸν ἀγῶνα κέκτησαι, ἐπιδημήσει και
ἐν σοὶ ὁ τὴν θάλασσαν τοῦ νοός περιορίζων, και ἐρεῖ πρὸς αὐτὴν ἐν τῇ προσευχῇ
σου· μέχρι τούτου ἐλεύση, και οὐχ ὑπερβήση. Ἀδύνατον πνεῦμα δεσμεῖν· ὅπου δὲ ὁ
τοῦ πνεύματος κτίστης, πάντα ὑποτέτακται. Εἰ μὲν Ἥλιόν ποτε, καθὼς δεῖ,
τεθέασαι, δυνήση αὐτῷ και συλλαλήσαι πρεπόντως· εἰ δὲ μὴ, πῶς ὄν οὐχ ἑώρακας,
ἐντυγχάνειν τούτῳ ἀψευδῶς δύνασαι; Ἀρχὴ μὲν προσευχῆς, προσβολαὶ
μονολογίως διωκόμενοι ἐκ προοιμιῶν αὐτῶν· μεσότης δὲ, τὸ ἐν τοῖς λεγομένοις
και νοουμένοις εἶναι τὴν διάνοιαν· τὸ δὲ ταύτης τέλειον, ἀρπαγὴ πρὸς Κύριον. Ἄλλη
ἀγαλλίασις ἢ ἐν προσευχῇ τοῖς ἐν συνοδίᾳ διάγουσιν ἐπισυμβαίνουσα, και ἕτερα ἢ
τοῖς καθ' ἑσυχίαν προσευχομένοις προσγινομένη· ἢ μὲν γὰρ ἴσως πεφάντασται
μικρόν, ἢ δὲ ὅλη ταπεινοφροσύνης πεπλήρωται. [28.3d-e] Ἐὰν ἀεὶ γυμνάζης τὸν /

30 cf. Lc. 18, 9-14 37 μὴ ... ἔθνικοί] Mt. 6, 7 43/44 ἐλέησόν – σου] Ps. 50, 3

34 πολύτιμα] V^{post. corr.}, πολύτημα V

καὶ ἀποίκιλα, τοὺς τεκόντας ἠϋφρανεν. [28.3b] Εἰ βούλει σου
 τὴν προσευχὴν εὐπρόσδεκτον γενέσθαι, πρὸ τῶν ἄλλων
 ἀπάντων, εἴ τινα κατὰ τινος ἔχεις ὀργὴν ἢ μνησικακίαν,
 πόρρω σεαυτοῦ ποίησον· ἄλλη κάτεισιν ἡδονὴ τοῖς μετὰ
 50 πολλῶν συνοικοῦσι καὶ προσευχομένοις· καὶ ἕτερα τοῖς
 καθ' ἑαυτοὺς καὶ μεμονωμένως τὰς προσευχὰς ποιούμενοις· ἡ
 μὲν γὰρ πρόσκαιρος καὶ ἀμυδρά, ἡ δ' ἐξ ἀγάπης καὶ
 καθαρότητος, προσμένει διαπαντὸς καὶ οὐ ῥαδίως ἀπὸ
 τούτων ἀναχωρεῖ. [28.3c] Οὐκ ἄκαιρον δὲ καὶ διήγημά τι
 55 μεταξὺ τῶν λόγων ἐμπεσὸν εἰπεῖν· τῶν γὰρ τις τὰ θεῖα σοφῶν
 ἀφηγήσατό μοι, ὡς ἄρα καὶ πάντοτε μὲν, μάλιστα δ' ἐν ταῖς
 ἐτησίοις τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν, τοὺς οἰκείους θεράποντας ὁ
 Θεὸς μεγίσταις ἀμείβεται δωρεαῖς. [28.3d] Καὶ ἐσθίων καὶ
 πίνων καὶ μετὰ τινων διαλεγόμενος, μὴ τὸν νοῦν πλανᾶσθαι

/νοῦν μὴ μακρύνειν, καὶ ἐν τῇ τῆς τραπέζης παραθήκῃ πλησίον σου γενήσεται· εἰ δὲ
 ἀκωλύτως πλάζεται, οὐδέποτε σοι παραμένειν δυνησεται. Ὁ μὲν μέγας τῆς μεγάλης
 καὶ τελείας προσευχῆς ἐργάτης φησί· θέλω εἰπεῖν πέντε λόγους τῷ νοῦ μου. καὶ τὰ
 ἕξις· νηπιωδεστέρων δέ, τὸ τοιοῦτον ἀλλότριον· διόπερ ἡμεῖς μετὰ τῆς ποιότητος,
 καὶ τοῦ πλήθους τῆς ποσότητος ὡς ἀτελεῖς δεόμεθα· τὸ γὰρ δεύτερον, τοῦ προτέρου
 πρόξενον· διδοὺς γὰρ, φησὶν, εὐχὴν καθαρὰν τῷ ἀόκνω εὐχομένῳ, ὅπως οὕτως καὶ
 πεπονημένως. Ἄλλο ὅπως προσευχῆς καὶ ἄλλο ἀφανισμὸς καὶ ἄλλο κλοπὴ καὶ
 ἕτερον μῶμος. Ῥύπος ἐστὶ, Θεῷ παρίστασθαι καὶ ἀτόπους ἐννοίας φαντάζεσθαι·
 ἀφανισμὸς ἐστὶ, τὸ εἰς Φροντίδας ἀνωφελεῖς αἰχμαλωτίζεσθαι. Κλοπὴ ἐστὶ, τὸ
 ἀνεπαισθήτως τὴν ἐννοίαν ῥέμβεσθαι. Μῶμός ἐστὶ, προσβολὴ οἰαοῦν τότε πρὸς
 ἡμᾶς ἐγγίζουσα. Εἰ μὲν οὐ κατὰ μόνας τυγχάνομεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς παραστάσεως,
 ἔνδοθεν τὸ σχῆμα τῆς ἰκεσίας ἀνατυπώσωμεν· εἰ δὲ οὐ πάρεσι τῶν ἐπαίνων οἱ
 ὑπηρεταί, καὶ τὸ ἔξωθεν ἦθος εἰς πρεσβείαν τυπώσωμεν· ἐν γὰρ τοῖς ἀτελεῖσιν, ὁ
 νοῦς τῷ σώματι πολλάκις συσχηματίζεται. Πάντες μὲν, ἐπὶ πλείον δὲ οἱ τὴν ἄφρην
 τοῦ χρέους λαβεῖν πρὸς βασιλέα πορευόμενοι, ἀμυθήτου συντριμμοῦ δέονται. Ἐὰν
 ἐν εἰρκτῇ ἔτι τυγχάνωμεν, ἀκούσωμεν τοῦ λέγοντος Πέτρου· ζῶσαι λέντιον ὑπακοῆς,
 καὶ ἀπόδουσαι τὰ θελήματά σου, καὶ γυμνὸς τούτων πρόσελθε Κυρίῳ ἐν προσευχῇ
 σου, τὸ αὐτοῦ μόνον ἐπικαλούμενος θέλημα, καὶ τότε λήψη Θεὸν τὸν τῆς σῆς ψυχῆς
 κατέχοντα οἶακα, καὶ ἀκινδύνως κυβερνῶντα σε. [28.3f] Ἀναστάς ἐκ φιλοκοσμίας καὶ
 φιληδονίας, ἀπόρριψον φροντίδας, ἀπόδουσαι ἐννοίας, ἀπάρνησαι σῶμα· οὐδὲν γὰρ
 ἕτερόν ἐστι προσευχή, εἰ μὴ κόσμου ὄρατοῦ καὶ ἀοράτου ἀλλοτριώσις. Τί γὰρ μοι
 ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ; Οὐδέν. Καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; Οὐδέν, ἀλλ' ἡ
 τὸ ἀπερισπάστως διαπαντὸς ἐν προσευχῇ προσκολλᾶσθαι σοι. Τισὶ μὲν πλοῦτος,
 ἕτεροις δόξα, ἄλλοις δὲ κτίσις ἐν ἐφέσει καθέστηκεν· ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ
 Θεῷ ἐπιθυμητόν ἐστι, τίθεσθαι ἐν αὐτῷ/

54 καὶ διήγημά τι] V? in ras. 55 ἐμπεσὸν] V^{p. corr.}, ἐμπεσὸν V^{a. corr.}

60 τὸν σὸν συγχωρήσης· ἀλλὰ κατέχων ὡς δεῖ καὶ
ἀνακαλούμενος, εὐχαριστῶν διατέλει· κὰν τούτοις δοξάζων
τὸν παντοίοις σε χαρίσμασι καλλωπίσαντα. [28.3e] Ὁ μὲν
μέγας Παῦλος ὁ εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀνελθὼν καὶ πᾶσιν ἡμῖν
κηρύξας τὸ εὐαγγέλιον, “πέντε λόγους” φησὶ “βούλεσθαι
65 λέγειν ἐν ἐκκλησίᾳ τουτέστιν ἐν τῷ οἰκείῳ νῶ”, ὡς κατάλληλα
ἐκάστῳ τῶν ἐν ἡμῖν πέντε αἰσθήσεων προσάγων τὰ
φάρμακα· ἐγὼ δ’ ἐξ ἐκείνου τὴν φωνὴν δανεισάμενος, διὰ τῆς
ἡσυχίας. ἐθέλω τὴν ἐμὴν ἀποκαθᾶραι διάνοιαν, καὶ τὴν μὲν
πολυσχεδῆ τοῦ βίου μέριμναν ἀποσεισασθαι, Θεῷ δὲ μόνῳ
70 τὸν | νοῦν προσχεῖν, καὶ τοὺς πλησίον ὡς ἑμαυτὸν ἡγεῖσθαι f. 138
καὶ ἀγαπᾶν ὡς μέλη διάφορα σώματος ἑνός. [28.3f] Ὅταν
τῷ ποιητῇ τῆς κτίσεως τὴν ἰκετείαν προσάγωμεν καὶ μὴ παρῆ
τις τῶν ἔξωθεν, τὸν νοῦν ἡμῶν καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸ ἦθος,

/τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπαθείας μου. Πίστις προσευχὴν ἐπτέρωσε· χωρὶς γὰρ ταύτης εἰς οὐρανὸν πετασθῆναι οὐ δύναται. Αἰτήσωμεν οἱ ἐμπαθεῖς ἐπιμόνως τὸν Κύριον· πάντες γὰρ οἱ ἀπαθεῖς ἐξ ἐμπαθείας εἰς ἀπάθειαν προέκοψαν. Εἰ καὶ μὴ τὸν Θεὸν ὡς Θεὸς φοβεῖται ὁ κριτὴς, ἀλλὰ γε διὰ τὸ κόπους αὐτῷ παρέχειν τὴν δι’ ἀμαρτίας καὶ πτώματος χρεύσασαν ἐξ αὐτοῦ ψυχὴν, ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς ἐκ τοῦ ἀντιδίκου αὐτῆς σώματος καὶ τῶν πολεμίων αὐτῆς πνευμάτων. Τοὺς μὲν εὐγνώμονας, ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν πραγματευτῆς, διὰ τῆς συντόμου τοῦ αἰτήματος παροχῆς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην ἐφέλκεται· τὰς δὲ ἀγνώμονας τῶν κυνῶν ψυχάς, διὰ τῆς πείνης καὶ τῆς τοῦ αἰτήματος δίψης πρὸς αὐτὸν παρακαθέζεσθαι διὰ προσευχῆς παρασκευάζει· ὁ γὰρ ἀγνώμων κύων, κομισάμενος ἄρτον, εὐθέως ἀναχωρεῖ τοῦ δεδωκότος. [28.3g] Μὴ λέγε, χρονίζων ἐν τῇ δεήσει, μηδὲν καταρωθῶκενα· ἤδη γὰρ κατώρθωκας· τί γὰρ ἂν καὶ ὑψηλότερον ἀγαθὸν εἴη τοῦ τῷ Κυρίῳ προσκολλᾶσθαι, καὶ ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐνώσει ἀδιαλείπτως προσκαρτερεῖν; [28.4a-b] Οὐχ οὕτως ὁ κατάκριτος δέδιδε τῆς ἑαυτοῦ τιμωρίας τὴν ἀπόφασιν, ὡς ὁ προσευχῆς ἐπιμελούμενος τὴν ταύτης παράστασιν· ὅθεν, εἰ σοφός τις καὶ ἀγχίνους ὑπάρχει, ἐκ τῆς ἐκείνης μνήμης πᾶσαν λοιδορίαν καὶ ὀργὴν καὶ μέριμναν καὶ ἀσχολίαν καὶ θλίψιν καὶ κόρον καὶ λογισμὸν καὶ πειρασμὸν ἀποστρέφεται δύναται. Προπαρασκευάζου δι’ ἀεννάου ἐν ψυχῇ προσευχῆς πρὸς τὴν παράστασιν τῆς σῆς ἰκεσίας, καὶ συντόμως προκόψεις. Ἐώρακά τινας ἐν ὑπακοῇ ἐξαστράπτοντας, καὶ τῆς κατὰ νοῦν, ὅση δύναμις. Μνήμης Θεοῦ μὴ ἀμελοῦντας, ἀθρόον εἰς προσευχὴν παραστάντας, καὶ συντόμως τοῦ ἑαυτῶν νοὸς περιγενομένους, καὶ κρουνηδὸν δάκρυα προχεομένους· προπαρασκευασμένοι γὰρ ὑπὸ τῆς ὀσίας ὑπακοῆς/

63 τρίτον οὐρανὸν] II Cor. 12, 2 64/65 πέντε ... ἐκκλησίᾳ] I Cor. 14, 19
70/71 πλησίον ... ἀγαπᾶν] Mt. 22, 39 71 μέλη ... ἑνός] I Cor. 12, 12 71/72 τῷ –
κτίσεως] Hesy. Hier., *Comm. Brev.* 101, 27 l. 9-10 Theo. Nic., *Apo.* 19, 5 *Hym. Byz.*
Men. Iun. Ac. 17 l. 95

68 καὶ τὴν] *V^m ras.* 70 προσχεῖν] *V⁵ in ras.*

εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη τῶν ψυχικῶν ἡμῶν δυνάμεων
 75 ἀκοντίσωμεν, πάσης ὑλικῆς μνήμης ἀποστάντες καὶ μόνοι
 καθ' ἑαυτοὺς γενόμενοι, ἵνα τῆς ἐκεῖθεν τρυφῆς καθαρώτερον
 ἀπολαύσωμεν· [28.3g] ἔτι δὲ καὶ χρονίζων ἐν τῇ ἀσκήσει,
 πάντα μὲν διὰ σπουδῆς ἔχε κατορθοῦν· ὡς δὲ μηδὲν τι
 κατορθῶν, οὕτω τὴν γνώμην διάκεισο. Τί γὰρ ἂν κρεῖττον
 80 ὑψηλότερον γένοιτο τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἢ τὸ τῷ Θεῷ
 δι' εὐχῆς συγγίνεσθαι καὶ προσκολλᾶσθαι ὡς ἂν εἴποι τις
 μελωδὸς καὶ προσοικειοῦσθαι· ἐπεὶ καὶ προσομοιοῦσθαι,
 τοῦτ' ἂν εἴη τὸν δυνατὸν ἀνθρώπῳ τρόπον.

[28.4a] Οὐχ οὕτως ὁ κατάκριτος δέδοικε τῆς ἑαυτοῦ τιμωρίας
 85 τὴν ἀπόφασιν, ὡς ὁ προσευχῆς ἐπιμελόμενος· μήπως πολλὰ
 κεκοπιακῶς, ἄκαρπος ἐν τῷ τέλει φανείη τῷ κρεῖττονι·

/ἐτύγχανον. Τῇ μὲν μετὰ πλήθους ψαλμωδία ἀιχμαλωσία καὶ ῥεμβασμοὶ
 παρέπονται, τῇ δὲ ἰδιαζούσῃ οὐχ οὕτως· ἀλλὰ τὴν μὲν ἀκηδία πολεμεῖ, τῇ δὲ
 προθυμία συνεργεῖ. Ἀγάπην μὲν στρατευομένου πρὸς βασιλεῖα ἀνέδειξε πόλεμος·
 ἀγάπην δὲ μοναχοῦ πρὸς Θεὸν ἤλεγξε προσευχῆς καιρὸς καὶ παράστασις. Τὴν
 σεαυτοῦ κατάστασιν, ἢ σὴ προσευχὴ ἐμφανίσει σοι, ἔσοπτρον γὰρ αὐτὴν τοῦ
 μοναχοῦ οἱ θεολόγοι ἐκδεδώκασιν. Ὁ τὸ τυχὸν μετερχόμενος, καὶ προσευχῆς ὥρας
 καταλαβούσης ἐν αὐτῷ προσασχολούμενος, ὑπὸ δαιμόνων ἐμπαίζεται· σκοπὸς γὰρ
 τοῖς κλέπταις ὥραν δι' ὥρας ἐξ ἡμῶν ἀποσυλῆσαι. Μὴ παραιτοῦ αἰτούμενος ὑπὲρ
 ψυχῆς προσεύχεσθαι, κἂν προσευχὴν μὴ κέκτηται· ἢ γὰρ πίστις τοῦ αἰτούμετος,
 πολλάκις καὶ τὸν εὐχόμενον μετὰ συντριμμοῦ ἔσωσε. Μὴ ἐπαίρου ὑπὲρ ἄλλων
 δεόμενος καὶ εἰσακούμενος· ἢ γὰρ ἐκείνων πίστις ἐνήργησε καὶ ἴσχυσε. Ἄπας μὲν
 παῖς, ἦν ἐκ τοῦ παιδοτρύβου μεμάθηκε σοφίαν, ὑπ' αὐτοῦ καθ' ἡμέραν ἀπαραλείπτως
 ἐκζητηθήσεται· νοῦς δὲ πᾶς, ἦν περ ἐκ Θεοῦ εἴληφε δύναμιν, ἐν πάσῃ προσευχῇ
 δικαίως ἀπαιτηθήσεται· διὸ προσεκτέον. Ὅταν νηφόντως προσεύξη, θάπτον εἰς
 ὄργας πολεμηθήσῃ· σκοπὸς γὰρ οὗτος τῶν ἐχθρῶν. Πᾶσαν μὲν ἀρετὴν, ἐπὶ πλεῖον
 δὲ τὴν προσευχὴν, αἰσθήσει πολλὴ ποιησώμεθα πάντοτε. Τότε ψυχὴ ἐν αἰσθήσει
 προσεύχεται, ὅταν θυμοῦ κρεῖττων γένηται. Τὰ πολλὰς ἰκεσίαις καὶ χρόνοις
 περιποιούμενα, μόνιμα. Ὁ Κύριον κτησάμενος, οὐκέτι ἑαυτῷ ἐν προσευχῇ τὸν μῦθον
 ὑψηγήσεται· [28.4b] τὸ γὰρ Πνεῦμα τότε ἐντυγχάνει ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ
 στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. Πᾶσαν αἰσθητὴν φαντασίαν ἐν τῇ προσευχῇ μὴ προσδέξη,
 ἵνα μὴ ἔκστασιν ὑποστῆς. Πάσης αἰτήσεως ἢ πληροφορία, ἐν προσευχῇ/

79 κρεῖττον] *Vp. corr.*, κρεῖττον? *Va. corr.* 81 προσκολλᾶσθαι] *Vp. corr.*, προσκολλᾶσθαι
Va. corr. ἂν] *bis. acc.*

[28.4b] τοῦ πάσας τὰς ἐντολὰς κατωρθώκοτος εἰς ἄκρον,
 δι' ἐπιμελείας καὶ χρόνου συχνοῦ, τὸ πνεῦμα ὡς τελέως ἤδη
 κεκαθαρμένου, ἔντευξιν ποιῆται καὶ συνεντυγχάνει καὶ
 90 συνεύχεται τῷ Θεῷ ὑπὲρ αὐτοῦ στεναγμοῖς ἀλαλήτοις ὡς
 φησιν ὁ Ἀπόστολος. Διὸ νήφειν σε χρῆ καὶ σκοπεῖν, ὅπως ἂν
 μὴ προσδέξῃ φαντασίαν ἑτέραν αἰσθητὴν τῇ σαυτοῦ
 προσευχῇ, μὴ πη καὶ τοιαύτην τινὰ ἔκστασιν ὑποστῆς. [28.4c]
 Σφόδρα ἐλεήμων γενοῦ | προσευχῆς ἐπιμελόμενος πᾶσαν f. 138^v
 95 πρὸς πάντας συμπάθειαν ἐνδεικνύμενος. Οὕτω γὰρ
 ὁμοιωθήσῃ Θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν, ὅς ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους
 ἀνατέλλει τὸν ἥλιον. [28.4d] Εἰ ἡ θάλαττα ἠρεμεῖ καὶ τὸ πλοῖον
 ἐξουρίας θεῖ τοῖς ἰστίοις φερόμενον, καὶ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἐπὶ
 σὲ ἐκκέχυται Πνεύματος, τί οὐ προσμένεις τῷ Θεῷ

/ἀναφαίνεται. Πληροφορία ἐστὶν ἀπαλλαγὴ ἀμφιβολίας. Πληροφορία ἐστὶν ἀδήλου
 δήλωσις ὅσειοτος. [28.4c-4f] Ἐλεήμων γενοῦ σφόδρα, προσευχῆς ἐπιμελούμενος· ἐν
 αὐτῇ γὰρ μοναχοὶ τὰ ἑκατονταπλασίονα λήψονται· τὸ δὲ ἐξῆς, ἐν τῷ ἐξῆς. Πῦρ μὲν
 ἐπιδημήσαν ἐν καρδίᾳ, προσευχὴν ἀνέστησε· ταύτης δὲ ἐγερθείσης καὶ εἰς οὐρανὸν
 ἀναληφθείσης, πυρὸς ἐν ἀνωγείῳ ψυχῆς κατάβασις γέγονε. Φασὶ μὲν τινες κρείττω
 εἶναι προσευχὴν μνήμης ἐξόδου· ἐγὼ δὲ μίας ὑποστάσεως δύο οὐσίας ὑμῶν. Ἴππος
 μὲν δόκιμος, κατὰ πρόσβασιν διαθερμαίνεσθαι καὶ τῷ δρόμῳ προστιθέναι πέφυκε.
 Δρόμον τὴν ὑμῶν διὰ νοῦν, καὶ ἵππον τὸν ἀνδρείον νοῦν· πόρρωθεν ὁ τοιοῦτος
 ὄσφραίνεται πολέμου, καὶ προπαρασκευασθεὶς μένει λοιπὸν εἰσάπαν ἀνίκητος.
 Χαλεπὸν μὲν ἐκ στόματος διψῶντος ὕδωρ ἀφαρπάσαι· χαλεπώτερον δὲ ψυχὴν μετὰ
 κατανύξεως προσευχομένην. πρὶν τῆς τούτων περαιώσεως, ἑαυτὴν τῆς
 πολυποθῆτου παραστάσεως ἀποκόψαι. Μὴ ἀποτηδήσης, ἄχρις οὐ τὸ πῦρ καὶ τὸ
 ὕδωρ οἰκονομικῶς ὑπολήξαντα ἴδης· οὐ γὰρ λήψη καιρὸν τοιοῦτον πρὸς ἄφεισιν
 πταισμάτων ἴσως ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ σου. Ὁ προσευχῆς γευσάμενος, ὑπὸ λόγου
 πολλάκις ἐνὸς ἀπροσέκτως προερχομένου, τὸν νοῦν ἐμόλυνε, καὶ ἐν προσευχῇ
 παραστὰς τὸ ποθούμενον οὐχ εὔρε συνήθως. Ἄλλο ἐπισκοπεῖν συχνότερως τῇ
 καρδίᾳ, καὶ ἄλλο ἐπισκοπεῖσαι καρδίᾳ, διὰ νοῦς ἄρχοντος καὶ ἀρχιερέως λογικὰς
 θυσίας Χριστῷ προσάγοντος. Τοὺς μὲν, ὡς φησὶ τις τῶν τῆς θεολογίας προσηγορίαν
 λαχόντων, τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον πῦρ ἐπιδημοῦν καταφλέγει./

90 στεναγμοῖς ἀλαλήτοις] Rom. 8, 26   96 ὁμοιωθήσῃ Θεῷ] Georg. Cedr., *Comp.*
Hist. p. 274, l. 22

100 προσευχόμενος καὶ τοὺς τῆς ὀρθῆς πίστεως κρατῶν οἶακας
 διατελεῖς, ἕως ἂν εἰς τὸν λιμένα προσορμίσῃς ἐκεῖνον τὸν
 ἄκλυστον. [28.4e] Ὁ τῆς ἀκριβοῦς προσευχῆς καὶ τελέας
 ἐργάτης ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου δεήσεις προσάγων Θεῷ
 ὅπως ἐκεῖνοι διὰ τῆς μετανοίας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν
 105 ἐπιτύχωσι, καὶ βουληθείη ἂν ἐκπεσεῖν αὐτὸς τῆς δόξης
 ἐκείνης καὶ τῆς λαμπρότητος εἶπερ οἶόν τε ἦν. [28.4f] Οἱ
 προσευχὴν εὐρηκότες, ἄγρυπνον διαπαντὸς τὸ τῆς διανοίας
 ὄμμα τηροῦντες, ὡς τινὰς παίδων παιδίας καὶ ἀπάτας, τὰς
 ἕξωθεν ἐπιφορὰς τῶν θλίψεων ἠγοῦνται, τὸν νοῦν ἀλλαχόσε
 110 ἔχοντες καὶ τὰς αἰσθήσεις, ἔνθ' ἀναβλύζει τὰ τῆς χάριτος
 ῥεῖθρα, ξένους τῶν τῆδε ποιήσαντες ἑαυτοὺς, διὰ τὸν
 ξενιτεύσαντα Κύριον καὶ δούλου μορφήν λαβόντα, καὶ

/διὰ τὸ ἔτι ἔλλειπες τῆς καθάρσεως· τοὺς δὲ πάλιν φωτίζει, διὰ τὸ μέτρον τῆς
 τελειότητος. Τὸ αὐτὸ γὰρ καὶ πῦρ καταναλίσκον καὶ φωτίζον φῶς ὀνομάζεται· ὅθεν
 καὶ τινες, ἐκ προσευχῆς ἐξιόντες, ὡς ἀπὸ πυρὸς καμίνου ποιοῦνται τὴν ἔξοδον,
 κουφισμὸν ῥύπου τινός καὶ ὕλης αἰσθόμενοι. Ἄλλοι δὲ, ὡς ἐκ φωτὸς πεφωτισμένοι,
 καὶ διπλοῖδα ταπεινώσεως καὶ ἀγαλλιᾶσεως ἠμφισμένοι· οἱ γὰρ ἐκτὸς τῶν δύο
 τούτων ἐνεργειῶν ἐκ προσευχῆς ἐξερχόμενοι, σωματικῶς, ἵνα μὴ εἶπω Ἰουδαϊκῶς,
 προσεύχονται καὶ οὐ πνευματικῶς. Εἰ σῶμα σώματι προσψαῦον ἀλλοιοῦται τῇ
 ἐνεργείᾳ, πῶς δ' ἂν οὐκ ἀλλοιωθῆσεται ὁ Θεοῦ σώματος ἀθῶοις χερσίν προσψαύων;
 Ἔστι, κατὰ τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα, καὶ τὸν ἡμέτερον πανάγαθον Βασιλέα θεάσασθαι·
 ποτὲ μὲν δι' ἑαυτοῦ, ποτὲ δὲ διὰ φίλου, ἄλλοτε δὲ διὰ δούλου, ἔστι δ' ὅτε καὶ
 ἀγνώστως τὰς αὐτοῦ δωρεὰς τοῖς στρατιώταις ἑαυτοῦ χαριζόμενον· λοιπὸν δὲ καὶ
 κατὰ τὸν χιτῶνα τῆς προσοῦσης ἡμῖν ταπεινώσεως. Ὡσπερ τῷ ἐπὶ γῆς βασιλεῖ
 βδελυκτὸς ὁ αὐτῷ παριστάμενος, καὶ τὸ πρόσωπον τὸ οἰκείον ἀποστρέφων καὶ τοῖς
 ἐχθροῖς τοῦ δεσπότητος διαλεγόμενος, οὕτως ὑπὸ Κυρίου βδελύσσεται ὁ ἐν προσευχῇ
 παριστάμενος, καὶ ἀκαθάρτους λογισμοὺς προσδεχόμενος. Ἐρχόμενον τὸν κύνα, τῷ
 ὄπλῳ δῖσκε· καὶ ὁσάκις ἀναιδεύεται, μὴ ἐνδώσης αὐτῷ. Αἶτει διὰ πένθους, ζῆτι
 δι' ὑπακοῆς, κροῦε διὰ μακροθυμίας· ὁ γὰρ οὕτως αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν
 εὐρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγέσεται. Φυλάττου μὴ ὡς ἔτυχε ὑπερεὔξοσθαι θήλεος
 ἐν προσευχῇ σου· μήπως ἐκ δεξιῶν συληθῆσῃ. Μὴ θέλε τὰς σωματικὰς πράξεις κατὰ
 μέρος ἐξαγορεύειν, ὡσπερ εἰσίν, ἵνα μὴ σεαυτῷ ἐπίβουλος γένῃ. Μὴ γένηταί σοι ὁ
 τῆς προσευχῆς καιρὸς, ὥρα σκέψεων ἀναγκαίων, ἤτοι πραγμάτων πνευματικῶν· εἰ
 δὲ μὴ, τὸ κρεῖττον ἐκλάπῃς. Ὁ κρατῶν ἀπαύστως τὴν τῆς προσευχῆς βακτηρίαν, οὐ
 προσκόψει· εἰ δὲ καὶ συμβῇ, ὅμως οὐ πεσεῖται εἰς τέλος· προσευχὴ γὰρ ἔστι, Θεοῦ
 τυραννίς εὐσεβῆς. Τὴν ταύτης ὠφέλειαν, ἐκ τῶν συμβαινόντων δαιμονικῶν
 ἐμποδίων ἐν τῷ καιρῷ τῶν συνάξεων τεκμαιρόμεθα· τὸν δὲ ταύτης καρπὸν, ἐκ τῆς
 τοῦ ἐχθροῦ ἥττης. Ἐν τούτῳ γὰρ ἔγνω/

107/108 τὸ — ὄμμα] Philo, *De Opi.* 71, 7 Io. Chry. *In Gen.* col. 72 l. 31 Mic. Chon., *Epi.*
 102, l. 6 112 δούλου — λαβόντα] Phil. 2, 7

108 παίδων] V?p.corr., παίδων V.a.corr.

θάνατον δι' ἡμᾶς ὑπομείναντα.

[25.6a] Ἄνδριαν κτήσαι, καὶ τὸν Θεὸν τῆς σῆς προσευχῆς
115 διδάσκαλον ἔξεις· [25.6b] οὐκ ἔστι τὸ βλέπειν, διὰ λόγου
μανθάνειν· τῇ φύσει γὰρ ἔπεται· οὐδὲ προσευχῆς κάλλος
δι' ἑτέρου ἐρμηνέως· αὐτὴ γὰρ ἐφ' ἑαυτῆς Θεὸν ἔχει
διδάσκαλον, τὸν διδάσκοντα πάντα ἄνθρωπον | γνώσιν καὶ f. 139
διδόντα εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ, αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς <αἰῶνας,
120 ἀμήν.>

[25.7a] Ἡ τῆς προσευχῆς βᾶσις, διπλῆς δεκάδος σὺν ὀγδοάδι
βαθμὸν ἐπέχει· τὴν δ' ἀξίαν τοιαύτην, εἴληχεν, ὥστε τῆς
ἀγάπης μείζονα καὶ ὑψηλοτέραν ἐχούσης τάξιν, αὕτη μικροῦ
δεῖν, ἀμείνων τῷ φαινομένῳ δειχθεῖη ἄν· ἔνθεν μὲν ὑπὲρ
125 ἐχθρῶν εὐχεσθαι τὸν προσευχόμενον πείθουσα, ἔνθεν δὲ, ὑπὲρ
τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν λοιπῶν φίλων, ἑαυτοῦ κατεύχεσθαι.

/ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῆ ὁ ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμὲ ἐν καιρῷ πολέμου. Ἐκέκραξα, φησὶν ὁ ψάλλον, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· τουτέστι στόματι καὶ ψυχῇ καὶ Πνεύματι· ὅπου γὰρ εἰσὶν οἱ δύο οἱ ἔσχατοι συνηγμένοι, ἐκεῖ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῶν. Οὐδὲ τὰ κατὰ σῶμα, οὐδὲ τὰ κατὰ πνεῦμα πάντων πάντα ὅμοια· τισὶ μὲν γὰρ τὸ σύντομον, τισὶ δὲ τὸ σχολαιότερον ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ συνέρχεται· οἱ μὲν γὰρ τῇ αἰχμαλωσίᾳ, οἱ δὲ τῇ ἀμαθίᾳ λέγουσι πολεμεῖν. Ἐὰν ἀδιαλείπτως κατὰ τῶν σῶν ἐχθρῶν ἐντυγχάνης τῷ Βασιλεῖ, ἡνίκα πρὸς σὲ παραγίνωνται, θάρσει, οὐ κοπιᾷσεις· αὐτοὶ γὰρ ἀφ' ἑαυτῶν συντόμως σου ἀποστήσονται· οὐ γὰρ θέλουσιν οἱ ἀνόσιοι καθορᾶν σε στέφανον λαμβάνοντα διὰ προσευχῆς ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς μάχης· πρὸς δὲ τούτοις· καὶ ὡς ἀπὸ πυρὸς μαστιζόμενοι ὑπὸ τῆς προσευχῆς, φεύξονται. [25.6a] Ἄνδριαν κτήσαι πᾶσαν, καὶ ἔξεις Θεὸν διδάσκαλον προσευχῆς σου. [25.6b] Οὐκ ἔστι τὸ βλέπειν διὰ λόγου μανθάνειν· τῇ φύσει γὰρ ἔπεται· οὐδὲ προσευχῆς κάλλος δι' ἑτέρας διδαχῆς· αὐτὴ γὰρ ἐφ' ἑαυτῇ Θεὸν ἔχει διδάσκαλον, τὸν διδάσκοντα ἄνθρωπον γνώσιν καὶ διδόντα εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ καὶ εὐλογοῦντα ἔτη δικαίων. Ἀμήν.

118 τὸν ... γνώσιν] Ps. 93, 10   119 διδόντα -εὐχομένῳ] I Reg. 2, 9

119 δόξα εἰς τοὺς] *Vin marg.*

[29.1a] Ἴδού σοι, ὦ ἱερὰ κεφαλῇ, ἐκ τῶν παθῶν ἔτι μὴ
καθαρεύσαντες, περὶ ἀπαθείας λέγειν βουλόμεθα, ὡς γὰρ
οὐρανὸς ἀστέρας· οὕτως ἡ ἀπάθεια ὡς κόσμον ἔχει πάσας τὰς
5 ἀρετὰς, μᾶλλον συμπασῶν ἀρετῶν, αὕτη πέφυκε γέννημα.
Ὡς ὅστις ἐκ παίδων ἐκάστη τούτων ἐνασκούμενος, καὶ
πάσας ἐξῆς κτησάμενος, εἰς ἄκρον ἐλθεῖν ἴσχυσεν, οὗτος, καὶ
τὸ τῆς ἀπαθείας κάλλος προσείληφεν. Ἐγὼ γ' οὖν μηδὲν τι
σχεδὸν καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐγκεκαρπωμένος, μὴ δὲ τῆς
10 ἀπαθείας ἐγγὺς γοῦν ἐλθὼν, ὅμως, καὶ περὶ ταύτης τολμῶ
λέγειν.

[29.2a] Πλὴν ἐπειδήπερ ἅπαξ εἰς τοῦτο κατέστημεν, περὶ
ἐκάστης ἰδίᾳ τῶν ἀρετῶν εἰπεῖν, ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρξάμενοι
καὶ χθαμαλωτέρας μέχρις αὐτῆς τῆς τελευταίας καὶ
15 ἀκροτάτης, ἐπικαίρως ἂν ἔχοιμεν, καὶ τῆς ἀπαθείας νυνὶ.
μνημονεύειν εἰς δύναμιν. |

[29.1a-2a] Ἴδου λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, οἱ τεθέντες ἐν λάκκῳ ἀγνωσίας βαθυτάτῳ καὶ σκοτεινοῖς πάθεσι καὶ σκιᾷ θανάτου τούτου τοῦ σώματος, περὶ τοῦ ἐπιγείου οὐρανοῦ ἐκ θρασυτήτος φιλοσοφεῖν ἀρχόμεθα· ἔχει μὲν γὰρ τὸ στερέωμα τοὺς ἀστέρας κάλλος, ἡ δὲ ἀπάθεια τὰς ἀρετὰς κόσμον· οὐδὲν γὰρ ἔγωγε ἕτερον ἀπάθειαν ὑπέληφα εἶναι, ἀλλ' ἡ ἐγκάρδιον νοὸς οὐρανόν, τὰς τῶν δαιμόνων πανουργίας ἀθύρματα λοιπὸν λογιζόμενον. [29.3a] Ἀπαθῆς μὲν οὖν κυρίως ὑπάρχει καὶ γνωρίζεται, ὃ τὴν σάρκα μὲν ἀφθαρτοποιήσας, τὸν δὲ νοῦν τῆς κτίσεως ἀνυψώσας, καὶ τὰς αἰσθήσεις πάσας τούτῳ ὑποτάξας· τῷ δὲ προσώπῳ Κυρίου τὴν ψυχὴν παραστήσας, ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ ἰσχὺν τῇ δουλείᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν αἰεὶ ἐπεκτεινόμενος. Τινὲς δὲ πάλιν ἀπάθειαν εἶναι ὀρίζονται, ἀνάστασιν ψυχῆς πρὸ τοῦ σώματος. Ἄλλοι δὲ ἐπίγνωσιν Θεοῦ τελείαν, ἀγγέλων δευτέραν. [29.4a] Αὕτη οὖν ἡ τελεία τῶν τελείων ἀτέλεστος τελειότης, καθὰ μοί τις ταύτης γευσάμενος ὑφηγήσατο, οὕτω λοιπὸν τὸν νοῦν ἀγιάζει καὶ τῶν ὑλῶν ἀφαρπάζει ὡς τὸ/

4 οὐρανὸς ἀστέρας] Sev., *De Cae. et Zac.* col. 599 l. 39...Io. Chrys., *In Il. Mem.*, col. 691 l. 74 Is. Gla., *Hom.* 39, 1 l. 100

5 συμπασῶν] *V²p.corr.*, σ . . μπασῶν *V^a.corr.* 6 ἐνασκούμενος] ἐν ἀσκούμενος

9 ἐγκεκαρπωμένος] *V²p.corr.*, ἀ . κεκαρπωμένος *V^a.corr.*

[29.3a] Ἀπαθής ἐστιν, ὁ τὸν νοῦν ἀνυψώσας καὶ τὰς f. 139^v
αἰσθήσεις καθάρας, καὶ ὅλος κατοικητήριον τοῦ ἁγίου
γενόμενος Πνεύματος· [29.3b] Ἀπαθής ἐστιν, ὁ πρὸς θεωρίαν
20 ἐπιτήδειον ἑαυτὸν παρασκευάσας, καὶ ὡς μηδέν τι τῶν τοῦ
σώματος ἐπιφερόμενος, ἀλλ' ἀϋλω συζῶν μόνη τῇ ψυχῇ
οὔτω διακεείμενος· [29.3c] ὁ ἀπαθής, παντοίων φροντίδων
ἀνώτερος ἤδη γέγονε, καὶ οὐχὶ προσπαθείας μόνον, ἀλλὰ καὶ
πάσης σατανικῆς ἐπηρείας ἀπήλλακται, καὶ κούφως ὡς ἂν
25 εἴποι τις καὶ εὐσταλής, πρὸς τὴν ἄνω πορείαν ἐπείγεται· τὰ
γὰρ μέλη νεκρώσας τὰ ἐπὶ γῆς, ξένος τῶν κάτω καὶ
κοσμικῶν γεγένηται· τῆς δ' αἰδίου καὶ νοουμένης πατρίδος,
ἐπιθυμεῖ πολίτης γενέσθαι.

[29.4a] Ὁ τῆς τοιαύτης ἀρετῆς ἐγγὺς γεγονὼς, ἔτι ὢν ἐν σαρκί,
30 αὐτὸν ἔχει τὸν ἐνοικοῦντα Θεὸν ἐν λόγοις καὶ ἔργοις καὶ
διανοήμασι, κυβερνῶντα καὶ διευθύνοντα, μέχρις ἂν

/πολὺ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς μετὰ τὴν κατάληψιν μέντοι τοῦ οὐρανοῦ λιμένος, ὡς ἐν οὐρανῷ ἐξεστηκότα αὐτόν, πρὸς θεωρίαν ἐπαίρεσθαι· περὶ οὗ καὶ φησὶ που καλῶς ὁ πείραν εὐληφῶς· ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοί, τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν. Τοιοῦτον ἔγνωμεν καὶ τὸν Αἰγύπτιον, τὸν μὴ ἕωντα τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας ἐπὶ πολὺ τεταμένους ἐν προσευχῇ, ἠνίκα δ' ἂν μετὰ τινῶν προσήχετο. Ἔστιν ἀπαθής, καὶ ἔστιν ἀπαθοῦς ἀπαθέστερος· ὁ μὲν γὰρ ἰσχυρῶς μισεῖ τὰ πονηρά, ὁ δὲ ἀπλήστως πλουτεῖ ἐν ἀρεταῖς. Καὶ ἡ ἀγνεῖα, ἀπάθεια λέγεται· καὶ εἰκότως· προοίμιον γὰρ ἔστι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καὶ ἀφθαρσίας φθαρτῶν. Ἀπάθειαν ἔδειξεν ὁ εἰπών· νοῦν Κυρίου κέκτημαι. Ἀπάθειαν ἔδειξεν ὁ εἰπών Αἰγύπτιος μὴ φοβείσθαι τὸν Κύριον. Ἀπάθειαν ἔδειξεν ὁ ἀνθυποστρέψαι τὰ πάθη εὐξάμενος. Τίς πρὸ τῆς μελλούσης λαμπρότητος, ὡς ὁ Σύρος ἐκεῖνος, ἀπαθείας ἠξίωται; Ὁ μὲν γὰρ περιφνημὸς ἐν προφήταις Δαβὶδ, ἄνες μοι, φησὶ πρὸς Κύριον, ἵνα ἀναψύξω· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀθλητῆς οὗτος, ἄνες τὰ κύματα τῆς χάριτός σου. Ἀπάθειαν ἔχει ἡ ψυχὴ, ἡ οὔτω ποιωθεῖσα ταῖς ἀρεταῖς, ὡς οἱ ἐμπαθεῖς ταῖς ἡδοναῖς. Εἰ τοῦτο ὅρος γαστριμαργίας, τὸ καὶ μὴ ὀρεγόμενον βιάζεσθαι, τοῦτο πάντως ὅρος ἐγκρατείας, τὸ καὶ πεινῶντα τὴν φύσιν ἀνυπεύθυνον οὔσαν ἐπικρατεῖν. Εἰ τοῦτο ὅρος λαγνεῖας, τὸ καὶ ἐπὶ ζῶις καὶ ἀψύχοις μαίνεσθαι, τοῦτο ὅρος ἀγνεῖας, τὸ ἐπὶ πᾶσιν ὡς ἀψύχοις τῇ αἰσθήσει διακεῖσθαι. Εἰ τοῦτο φιλαργυρίας πέρας, τὸ μηδέποτε τοῦ /

21 ἀϋλω] V^{p.corr.}, ἀῶλω V^{a.corr.}

τουτουὶ τοῦ σώματος ἐκλυθῆ, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐπιτύχη
 μακαριότητος· καθὰ καὶ Δαυῖδ πάντ' ἀπορῥίψας, πότε ἤξω καὶ
 τῷ τοῦ Θεοῦ προσώπῳ ὀφθήσομαι ἔλεγε· τοῦ Θεοῦ γὰρ οἱ
 35 κραταιοὶ, τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν, ἀναισθησίαν παντελῆ
 τοῦ παρόντος αἰῶνος παθόντες, διὰ τῆς πρὸς τὸν Δεσπότην
 ἐφέσεως. Διὰ τοι τοῦτο σχολάσαντες καὶ ἡμεῖς καὶ τῶν
 βιωτικῶν φροντίδων ἀπαναστάντες, καὶ τέκνα Θεοῦ γενέσθαι
 σπουδάσαντες, διὰ προσευχῆς τε καὶ θεωρίας, οὕτως ἤδη τὴν
 40 ἀπάθειαν εὐροῖμεν ἄν, καὶ τοῦ μεγίστου τυχόντες, εἰς αὐτὴν
 ἔπειτα τὴν κορυφὴν ἀναδραμούμεθα τῆς κατὰ Θεὸν
 πολιτείας. Οὐ γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστιν εἰς ἐκείνην ἐλθεῖν, μη
 δι' ἀπαθείας ὀδεύσαντος πρότερον. ἰ σχολάσατε γὰρ καὶ γινῶτε f. 140
 διὰ τοῦ προφήτου παραινεῖ ὁ Θεὸς λέγων, ὅτι ἐγὼ εἰμι· αὐτῷ ἢ
 45 δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

/ συναθροίζεῖν παύεσθαι ἢ κορέννυσθαι, τοῦτο ἀκτημοσύνης, τὸ μηδὲ τοῦ ἰδίου
 σώματος φεῖδεσθαι. Εἰ τοῦτο ἀκηδίας πέρας, τὸ ἐν πάσῃ ἀνέσει ὑπάρχοντα ὑπομονὴν
 μὴ κεκτησθαι, τοῦτο ὑπομονῆς, τὸ ἐν θλίψει ὄντα ἄνεσιν ἔχειν λογίζεσθαι. Εἰ τοῦτο
 ὀργῆς πέλαγος, τὸ καὶ μηδενὸς παρόντος ἐκθηριουῖσθαι, τοῦτο μακροθυμίας, τὸ
 ἀπόντος τοῦ λοιδοροῦντος καὶ παρόντος ὡσαύτως γαληνῶν. Εἰ τοῦτο κενοδοξίας
 ὕψος, τὸ καὶ μηδενὸς παρόντος τοῦ ἐπαινεῖν ὀφείλοντος, ὑποκρίσεως ἔργα
 σχηματίζεσθαι, τοῦτο πάντως ἀκενοδοξίας εἶδος, τὸ μηδέποτε ἐν παρουσίαις τῶν
 ἐπαινούντων τὴν ἔννοιαν κλέπτεσθαι. Εἰ τοῦτο εἶδος ἀπωλείας, ἦθουν ὑπερηφανίας,
 τὸ ἐν εὐτελεῖ σχήματι ἐπαίρεσθαι, τοῦτο σωτηριώδους ταπεινώσεως τεκμήριον, τὸ ἐν
 ὑψηλοῖς ἐγχειρήμασι καὶ κατορθώμασι ταπεινὸν ἔχειν φρόνημα. Εἰ τοῦτο ἐμπαθείας
 παντελοῦς τεκμήριον, τὸ πᾶσι τοῖς ὑπὸ δαιμόνων ἐνσπειρομένοις σχεδὸν ὀξέως
 ὑπέικειν, ἐγὼ τοῦτο τῆς ἁγίας ἀπαθείας ὑπέιληφα γινώρισμα, τὸ δύνασθαι ἐναργῶς
 λέγειν· Ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἐγίνωσκον· οὐδὲ πῶς ἐλήλυθεν, οὐδὲ
 τίνας ἔνεκα, οὐδὲ πῶς ἀπελήλυθεν· ἀλλ' ὅλος ἀναίσθητος πρὸς τὰ τοιαῦτα λοιπὸν εἰμι,
 ὅλως ὦν ἠνωμένος Θεῷ καὶ αἰεὶ ἐσόμενος, Ὁ τοιαύτης καταστάσεως ἠξιωμένος ἔτι ὦν
 ἐν σαρκί, αὐτὸν τὸν ἐνοικοῦντα Θεὸν ἐν ἅπασιν λόγοις καὶ ἔργοις καὶ διανοήμασιν ἔχει
 κυβερνῶντα· ὅθεν λοιπὸν καὶ ὡς φωνῆς τινος τῆς τοῦ Κυρίου βουλήσεως ἐνδον διὰ
 φωτισμοῦ ἀντιλαμβάνεται, καὶ πάσης ἀνθρωπίνης διδασκαλίας γενόμενος
 ὑψηλότερος, λέγει· Πότε ἤξω καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ; οὐ γὰρ φέρω
 λοιπὸν τοῦ πόθου τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ ζητῶ ὅπερ ἀθάνατον κάλλος πρὸ τῆς πηλοῦ
 μοι δέδωκας. Ὁ ἀπαθῆς— τί δεῖ πολλά λέγειν;— ζη μὲν οὐκέτι αὐτός, ζη δὲ ἐν αὐτῷ
 Χριστός· καθ' ἃ φησιν ὁ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνισάμενος καὶ τὸν δρόμον
 τετελεκώς καὶ τὴν πίστιν τετηρηκώς. Οὐ συνίσταται διάδημα βασιλείας ἐξ ἑνὸς λίθου·
 καὶ οὐ /

33/34 πότε — ὀφθήσομαι] Ps. 41, 3 34/35 τοῦ ... ἐπήρθησαν] Ps. 46, 10

38 τέκνα — γενέσθαι] Io. 1, 12 42 οὐ — ἔστιν] cf. supra, pp. 150, 205, 289, 363, 412

43/44 σχολάσατε ... εἰμι] Ps. 45, 11

[29.5a] Ἡ τῆς ἀπαθείας βάσις, ὡσπερ τῆ τάξει πρὸ τῆς
κορυφαίας ἠρήθμηται, οὕτω καὶ τῆ δυνάμει, μετ' αὐτὴν εὐθὺς
τέτακται· ἀμέλει καὶ ὁ πρὸς ταύτην ἔλθων, οὐκέτι πλείονος
προσδεηθήσεται πόνου, πρὸς τὸ τέλειον ἤδη τῆς κατὰ Θεὸν
50 πορείας ἀναδραμεῖν. Εἰ τοίνυν τοῖς τριάκοντα βαθμοῖς, ἢ
πᾶσα πνευματικὴ πολιτεία καὶ ἀνάβασις ἀπαρτίζεται. Τὴν
ἀπαθειαν εὐρήσεις τέλος μὲν τῶν ἄλλων, ἐπίβασιν δὲ τῆς
τελέας τυγχάνουσιν ἀρετῆς· πρὸς ἣν ἐπειγόμενοι φθάσαι,
ἀπονητὶ καὶ τῆς ἄλλης ἐπιτευξόμεθα.

/ τελειοῦται ἀπάθεια, κἂν μιᾶς ἀρετῆς καὶ τῆς τυχούσης ἀμελήσωμεν. Ἀπάθειαν μὲν
νοήσεις, τὸ τοῦ ἐπουρανίου Βασιλέως ἐν οὐρανοῖς παλάτιον· πολλὰς δὲ μονὰς, τὰς
ἔνδον τῆς πόλεως κατασκηνώσεις· τείχος δὲ ταύτης τῆς ἐπουρανίου Ἰερουσαλήμ, τὴν
τῶν πταισμάτων ἄφεισιν· ἰς'. Δράμωμεν, ἀδελφοί, δράμωμεν τῆς ἐν τῷ νυμφῶνι τοῦ
παλατίου εισόδου τυχεῖν· εἰ δὲ ἐκ τινος ἢ φορτίου ἢ προλήψεως ἢ χρόνου
προκατελείφθημεν, ὡς τῆς συμφορᾶς! κἂν μονὴν τινα πέριξ τοῦ νυμφῶνος
προφθάσωμεν· εἰ δ' ἔτι οἰκιάζομεν καὶ παρειμένον τυγχάνομεν, κἂν ἐντὸς τοῦ
τείχους παντὶ τρόπῳ γενώμεθα· ὁ γὰρ πρὸ τέλους εἰς ἐκεῖνο μὴ εἰσελθὼν,
μᾶλλον δὲ μὴ ὑπερβηβηκῶς, ἐν ἐρημίᾳ δαιμόνων καὶ παθῶν ἀυλισθήσεται. Διό
καὶ τις ἠύχετο, λέγων· Ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τείχος. Καὶ ἕτερος, ὡς
ἐκπροσώπου τοῦ Θεοῦ, φησὶν· Οὐχὶ αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν εἰσιν, αἱ διαχωρίζουσαι
ἀναμέσον ὑμῶν καὶ ἐμοῦ; Διακόψωμεν, ὡ φίλοι, τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ,
ὅπερ διὰ παρακοῆς κακῶς ὠκοδομήσαμεν. Λόβωμεν ἐντεῦθεν λύσιν τοῦ χρέους·
διότι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ ἄδη ὁ δυνάμενος ἰάσασθαι. . Σχολάσωμεν, ἀδελφοί, τοῦ
λοιποῦ· καὶ γὰρ σχολασταὶ ἀπεγράφημεν. Οὐκ ἔστι πτώμα ποτε, οὐκ ἔστι
καιρὸν, οὐκ ἔστι φορτίον προφασίσασθαι· ὅσοι γὰρ ἔλαβον τὸν Κύριον διὰ
λουτροῦ παλιγγενεσίας, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, εἰπών·
Σχολάσατε καὶ γινώτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι Θεός, καὶ ἡ ἀπάθεια. Αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

[29.5a] Ἀνιστᾶ μὲν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν πένητα νοῦν, καὶ ἀπὸ κοπρίας παθῶν
ἐγείρει πτωχὸν ἢ μακαρία ἀπάθεια· ἢ δὲ πανύμνητος ἀγάπη ποιεῖ τοῦ καθίσει
αὐτὸν μετὰ ἀρχόντων ἀγγέλων, μετὰ ἀρχόντων λαοῦ Κυρίου.

[30.1a] Ἀλλὰ καιρὸς ἤδη, καὶ περὶ τῆς τελευταίας μὲν τῆ τάξει,
πρώτης δὲ τῆ δυνάμει νῦν διελθεῖν, τοῦ συνδέσμου πασῶν
5 τῶν ἀρετῶν, τῆς ἀγάπης φημί· περὶ ἧς βραχέα διαλαβόντες,
μᾶλλον δὲ ὅσα ἂν ἢ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία συνείση καὶ
ὑποδείξη ἡμῖν, οὕτω τὴν ὁρμὴν τοῦ λόγου καταπαύσωμεν, τὸ
γὰρ κεφάλαιον ἀπάντων τῶν ἀγαθῶν, τὸ τῆς ἀγάπης εἶναι
δοκεῖ· δῆλον δ' ὅτι μετὰ πίστιν καὶ ἐλπίδα, ἢ σὺν αὐταῖς
10 συντέτακται, καὶ αὐταῖς συνηρίθμηται, τῷ μὲν γὰρ
πιστεύοντι, καὶ ἐλπίδα ἔχειν ἔπεται· τῷ δ' ἠλικότι, καὶ τὸ τῆς
ἀγάπης εὐθὺς συνέπεται· εἴποι δ' ἂν τις | ὠδὶ καὶ ἀναποδίζων· f. 140^v
Ὡς ὁ μὲν τὸν πλησίον ἀγαπῶν, διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδα
τοῦτο ποιεῖ· ὁ δ' ἐκείνῳ ταύτην ἀνατιθέμενος, πολὺ πρότερον
15 τὴν πίστιν ἔσχηκεν ἀκριβῆ. [30.1b] Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν τῆς
ἀγάπης ἐγκώμιον ἄξιον· ὥσπερ οὐδὲ τῆς θείας φύσεως ὕμνον
ἄσαι προσήκοντα· ἀλλ' ὥς ἐκ τῶν ἐνόητων ἐκεῖ λέγειν ἐνίοτε
τολμῶμεν, ὅτῳ κἀνταῦθα ἐκ μικρῶν τὰ μεγάλα σταθμώμεθα·

Περὶ ἀγάπης, ἐλπίδος καὶ πίστεως [30.1a-5d] Νυνὶ δὲ λοιπὸν, μετὰ πάντα τὰ προειρημένα, μένει τὰ τρία ταῦτα, τὰ τὸν σύνδεσμον πάντων ἐπισφίγγοντα καὶ κρατοῦντα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη. Μείζων δὲ πάντων ἢ ἀγάπη· Θεὸς γὰρ ὀνομάζεται. Πλὴν ἔγωγε τὴν μὲν ἀκτῖνα ὀρῶ, τὴν δὲ φῶς, τὴν δὲ κύκλον· πάντα δὲ ἐν ἀπαύγασμα καὶ μίαν λαμπρότητα. Ἡ μὲν γὰρ πάντα δύναται καὶ ποιεῖν, καὶ δημιουργεῖν· τὴν δὲ ἔλεος Θεοῦ περικυκλοῖ, καὶ ἀκαταίσχυτον ποιεῖ· ἢ δὲ οὐδὲ πίπτει οὐδ' ἐστήκει τοῦ θέειν· οὐδὲ τὸν τρωθέντα ἠρεμεῖν λοιπὸν τῆς μακαρίας μανίας ἐᾷ. [30.1b] Ὁ περὶ ἀγάπης Θεοῦ λέγειν βουλόμενος, περὶ Θεοῦ λέγειν ἐπεχείρησε. Περὶ Θεοῦ δὲ λόγος διεξιέναι, σφαλερὸν καὶ ἐπικίνδυνον τοῖς μὴ προσέχουσιν. Ὁ περὶ ἀγάπης λόγος, ἀγγέλοις γνώριμος· κἀκείνοις κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐλλάμψεως· Ἀγάπη ὁ Θεὸς ἐστίν, ὁ ὅρον δὲ τούτου λέγειν βουλόμενος, ἐν ἀβύσσῳ τυφλώτων τὸν ψάμμον μετρεῖ. Ἀγάπη κατὰ μὲν ποιότητα ὁμοίως Θεοῦ, καθ' ὅσον βροτοῖς ἐφικτόν. Κατὰ δὲ ἐνέργειαν μέθη ψυχῆς· κατὰ δὲ τὴν ιδιότητα πηγὴ πίστεως, ἄβυσσος μακροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως· ἀγάπη ἐστὶ κυρίως ἀπόθεσις παντοίας ἐναντίας ἐννοίας· εἴπερ ἢ ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ κακόν. Ἀγάπη, καὶ ἀπάθεια, καὶ υἰοθεσία, τοῖς ὀνόμασι, καὶ μόνοις διακέκριται. Ὡς φῶς, καὶ πῦρ, καὶ φλόξ εἰς μίαν συντρέχουσιν ἐνέργειαν, οὕτω καὶ περὶ τούτων νόει. /

καὶ παραδείγμασι τισὶ μικροῖς, τὴν τῆς ἀγάπης ἀξίαν
20 ἐμφανίζομεν.

[30.2a] Τὸν εἰς Χριστὸν πιστεύοντα καὶ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ
πληρωτὴν ἀνάγκη δεῖκνυσθαι διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς μελλούσης
μισθαποδοσίας, καὶ αὐτῷ μόνῳ συνεῖναι τῇ θεωρίᾳ. [30.2b] Ὁ
τῶν ὄντων τοῖς πένησι μεριστῆς γενόμενος, τῶν κοσμικῶν
25 πραγμάτων ἀπαναστὰς, καὶ ξένος τῶν οἰκείων γενόμενος,
οὗτος ἤδη καθαρὰν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην ἐκτήσατο.
[30.2c] Ὅστις ἑαυτὸν ἐκδέδωκεν εἰς ἀτιμίας καὶ θλίψεις καὶ
μάστιγας διὰ τὸ μὴ παραβαθῆναι τι τῶν ὀρθῶν τῆς
ἐκκλησίας δογμάτων μὴ δὲ θραυσθῆναι καὶ τῶν ἄλλων
30 νομίμων, οὗτος, τῆς θείας ἀγάπης, κληρονόμος ἐγένετο.
[30.2d] Πᾶσα τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐργασία, τῆς πρὸς Θεὸν
ἀγάπης ὑπηρέτις καθέστηκεν· ἀλλὰ καὶ ὁ τὸν πλησίον
ἀγαπῶν, ὡς τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, οὕτω κρίνεται· καὶ ὁ
φιλανθρωπίαν κεκτημένος, τοῦ θεοφιλοῦς οὐδὲν διενήνοχεν·
35 ἀλλὰ καὶ τὸ θεῖον ἑαυτῷ προσωκειώσατο πρόσρημα, ἔργοις
αὐτὸ καὶ λόγοις κληρωσάμενος. [30.2e] Ὁ τὸν πλησίον

/ Κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐλλείψεως ἐνυπάρχει φόβος· ὁ γὰρ φόβος χωρὶς ἀγάπης
πεπληρωται, ἢ τὴν ψυχὴν νενέκρωται· οὐδὲν τὸ δυσχερὲς ἀπὸ τῶν
ἀνθρωπίνων καὶ πόθου, καὶ φόβου, καὶ σπουδῆς, καὶ ζήλου, καὶ δουλείας, καὶ
ἔρωτος Θεοῦ παραθεῖναι εἰκόνας. Μακάριος ὅστις τοιοῦτον πρὸς Θεὸν
ἐκτήσατο ἔρωτα, οἷον μανικὸς ἐραστὴς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐρωμένην κέκτηται.
Μακάριος ὁ οὕτως φοβηθεὶς τὸν Κύριον, ὡς δικαστὴν κατάδικοι δεδοίκασι·
μακάριος ὁ οὕτως σπουδαῖος γενόμενος ἐν τῇ ὄντως σπουδῇ, ὡς εὐγνώμονες
δοῦλοι πρὸς τὸν οἰκεῖον κύριον. Μακάριος ὁ οὕτως ζηλωτῆς ἐν ἀρεταῖς
γένονεν, ὡς οἱ περὶ τὰς ἑαυτῶν ὁμοζύγους ἐκ ζήλου νήφοντες. Μακάριος ὁ
οὕτως Κυρίῳ ἐν προσευχῇ παριστάμενος, ὡς ὑπηρέται βασιλεῖ παρεστήκασι.
Μακάριος ὁ Κύριον, ὡς ἀνθρώπους ἀποθεραπεύειν ἀνελλιπῶς ἀγωνιζόμενος·
οὐχ οὕτως μήτηρ ὑπομαζίω ὡς ἀγάπης υἱὸς τῷ Κυρίῳ προσκολλᾶσθαι πέφυκε
πάντοτε. Ὁ ὄντως ἐρῶν ἀεὶ τὸ τοῦ φιλουμένου πρόσωπον φαντάζεται, καὶ
τοῦτο ἔνδον ἐνηδόνως περιπτύσσεται ὁ τοιοῦτος. Οὐκ ἔτι οὐδὲ καθ' ὑπνους
ἠρεμεῖν τοῦ πόθου δύναται· ἀλλὰ κάκεισε πρὸς τὸ ποθούμενον ἀδολεσχεῖ.
Οὕτως ἐπὶ σωμάτων, οὕτως ἐπὶ ἀσωμάτων πέφυκε γίνεσθαι. Τρωθεῖς τις περὶ
ἑαυτοῦ ἔλεγεν, ὅπερ θαυμάζω, ὡς Ἐγὼ καθεύδω διὰ τὴν χρείαν τῆς φύσεως, ἢ
δὲ καρδία μου ἀγρυπνεῖ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἔρωτος. Σημειωτέον σοι, ὦ πισυνε,
ὅτι περ μετὰ τούτων θηρίων παρὰ τῆς ἐλάφου ψυχῆς ὄλεθρον, τότε ἐπιποθεῖ
καὶ ἐκλείπει πρὸς Κύριον πυρὶ /

ἀγαπῶν δεῖσαν, ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ θάνατον ἔλοιτ' ἄν, μήτοιγε
ὄνειδη καὶ ὕβρεις ὑποσταίη | καὶ μετρίαν κάκωσιν· εὐχεται τε f. 141
ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ παρὰ Θεοῦ δεῖται συγγνώμην λαβεῖν.
40 Νομοθετοῦντι τῷ Ἀποστόλῳ πειθόμενος πάντα στέγει· πάντα
φέρει· χαίρει τε μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίει μετὰ κλαιόντων· καὶ
οὐ ποθ' ὕστερεῖ οὐδ' ἐκπίπτει τῆς πρὸς αὐτὸν συμπαθείας καὶ
οἰκειότητος.

[30.3a] Οὐδεὶς ἡμῶν τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον οὕτως
45 ἠγάπησεν, ὡς αὐτὸς ἡμῶν κήδεται καὶ τὴν ἡμετέραν
πραγματεύεται σωτηρίαν· ὃς καὶ τὰ πρὸς τροφήν,
πάντ' ἄφθονα χορηγεῖ, καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, τοῖς
εἰς αὐτὸν ἠλπικόσι χαρίζεται. [30.3b] Εἰ τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν φῆς,
πῶς τῶν πενήτων ὑπερφρονεῖς; τί δ' ὅτι σαυτῷ μὲν τῶν
50 περιττῶν καὶ ἀνονήτων, ἐκείνοις δ' οὐδὲ τῶν ἀναγκαίων
μεταδίδως; ἀλλ' εἰ μὴ τοῖς ἐμοῖς λόγοις πεισθείης, τῷ δ' οὖν
λέγοντι πείσθητι· ὡς ὁ λέγων τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν εἶτα τῶν
ὁμοφύλων καὶ ὁμοιοπαθῶν ὑπερορῶν, ψεύστης ἐστίν·
ἀλλότριος τοίνυν τῆς θείας ἀγάπης, ὁ μὴ τῶν πενήτων ἐξὸν

/ τῆς ἀγάπης, ὡς ὑπὸ ἰοῦ βαλλομένη. Ἡ μὲν τῆς πείνης ἐνέργεια ἄδηλός τις καὶ ἀσήμαντος· ἡ δὲ τῆς δίψης ἐπιτακτικὴ τις καὶ προφανής, καὶ τοῦ φλογμοῦ πᾶσι σημαντικὴ· διὰ τοῦτο φησὶν ὁ Θεὸς ποθῶν· Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεόν, τὸν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα. Εἰ πρόσωπον φιλουμένου ἐναργῶς ὅλους ἡμᾶς μεταβάλλει, καὶ φαιδρούς, καὶ ἰλαροὺς, καὶ ἀλύπους ἀπεργάζεται· τί ἂν καὶ οὐ ποιήσει πρόσωπον Δεσπότου ἐν καθαρᾷ ψυχῇ ἐπιδημίαν ἀοράτως ποιουμένου; Ὁ μὲν φόβος ὅταν αἰσθήσῃ ψυχῆς γένηται, ἐκτῆκεν καὶ κατεσθίειν τὴν ὑπαρίαν πέφυκε. Καθῆλωσον γὰρ, φησὶν, ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου. Ἡ δὲ ὁσία ἀγάπη ἐνίους μὲν κατεσθίειν εἴωθε, κατὰ τὸν εἰπόντα· Ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, ἔκαρδίωσας. Ποτὲ δὲ τινὰς λαμπρύνειν, καὶ ἀγαλλιᾶσθαι ποιεῖ. Ἐπ' αὐτῷ γὰρ φησὶν· Ἐλπισεν ἡ καρδία μου καὶ ἐβοηθύνθη, καὶ ἀνέταλεν ἡ σὰρξ μου· καὶ καρδίας εὐφραينوμένης, πρόσωπον θάλλει. Ὅταν λοιπὸν ὅλος ὁ ἄνθρωπος οἷον πως συνανακραθῆ τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ, τότε καὶ ἐκτὸς τοῦ ἐν τῷ σώματι ὡς δι' ἐσόπτρου τινὸς τὴν τῆς ψυχῆς δείκνυσι λαμπρότητα· οὕτως δοξάζεται Μωϋσῆς ὁ θεόπτης ἐκεῖνος. Οἱ τοιοῦτον ἰσάγγελον κατελιφότες, πολλάκις τροφῆς σωματικῆς ἐπιλανθάνονται. Οἶμαι δὲ οὐδὲ συχνότερον ταύτης ὀρέγονται. /

40 πάντα στέγει] I Cor. 13, 7   41 χαίρειν ... κλαιόντων] Rom. 12, 15

55 αὐτῷ κηδόμενος, καὶ τὰ πρὸς τροφήν σφίσι χορηγῶν·
 διατοῦτ' ἄρα καὶ τινες ἤδη καθαρῶς τὸν Θεὸν ἠγαπηκότες ὡς
 οἶόν τε ἦν, πάντα τὰ ὄντα καταλιπόντες, καὶ τοῖς πένησι
 διανείμαντες αὐτῷ μόνῳ ἀκολουθεῖν ᾠήθησαν δεῖν· καὶ
 παρ' ἄλλων τροφήν πορίζεσθαι διὰ σπουδῆς ἔθεσαν. [30.3c] Ὁ
 60 τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, ταῖς ἄλλαις κακώσεσι, καρτερίαν
 ἐνδείκνυται καὶ μεγαλοψυχίαν· καὶ οὐχ ὅπως οὐκ ἐπαρᾶται
 τοῖς ἐπηρεάζουσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν εὐχεται λέγων·
 “Κύριε μὴ στήσης αὐτοῖς τὸν ἀμαρτίαν ταύτην”. [30.3d] Ὁ διὰ
 μόνης φωνῆς τὸν Θεὸν λέγων ἀγαπᾶν | ἀλλὰ μὴ τοῖς ἔργοις f. 141^v
 65 τοῦτο δεκνύς, μὴ δὲ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐκπληρῶν,
 καταψεύδεται τοῦ Θεοῦ· διὸ καὶ ἀπολεῖ πάντας ὡς ἤκουσας
 τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος.

[30.4a] Τί τοίνυν πλανᾶς σεαυτὸν, ἔξω τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ
 πορευόμενος καὶ διομνύων πιστεύειν Θεῷ; Καὶ μὴν ὁ τὰς
 70 ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶν, καὶ αὐτὸν ἀγαπῶν φαίνεται ὥστε
 τούναντίον ἅπαν οὐκ ἀγαπᾶ τὸν Θεόν, ὁ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ
 μὴ τηρῶν. [30.4b] Ὁ τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, τὸν πλησίον αὐτοῦ

/ Καὶ οὐ θαῦμα· εἴπερ καὶ πόθος ἐναντίος πολλάκις τροφήν διεκρούσατο, οἶμαι
 τῶν ἀφθάρτων τούτων λοιπὸν, μηδὲ, ὡς ἔτυχε, τὸ σῶμα νοσηλεύεσθαι·
 ἠγνίσθη γὰρ καὶ τρόπον τινὰ ἐφθαρτοποιήθη διὰ φλογὸς ἀγνείας διακοψάσης
 φλόγα. Οἶμαι μὴδὲ αὐτὴν βρῶσιν, ἣν προσίενται λοιπὸν μεθ' ἡδύτητος
 προσίεσθαι. Ὑδωρ μὲν γὰρ ὑπόγειον ρίζαν φυτοῦ, τούτων δὲ ψυχὴν πῦρ
 οὐρανίον τρέφειν πέφυκεν· αὐξήσις φόβου ἀρχὴ ἀγάπης· τέλος δὲ ἀγνείας
 ὑπόθεσις θεολογίας. Θεῷ τελείως τὰς αἰσθήσεις ἐνώσας τοὺς λόγους αὐτοῦ
 μυσταγωγεῖται ὑπ' αὐτοῦ· τούτων γὰρ μὴ συναφθέντων χαλεπὸν περὶ Θεοῦ
 διαλέγεσθαι. Ἐνούσιος μὲν λόγος τελειοῖ ἀγνείαν, παρουσία ἑαυτοῦ νεκρώσας
 τὸν θάνατον· τούτου δὲ νεκρωθέντος, ὁ τῆς θεολογίας μαθητῆς πεφώτισται. Ὁ
 λόγος Κυρίου ὁ ἐκ Κυρίου ἀγνὸς διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ὁ γὰρ Θεὸς μὴ
 γνοὺς στοχαστικῶς ἀποφθέγγεται· ἀγνεία μαθητῆν θεολόγον εἰργάσατο δι'
 ἑαυτοῦ κρατύναντα τῆς τριάδος τῶν τριῶν τὰ δόγματα. /

71 τούναντίον] τουναντίον

προηγάπησεν· ἀπόδειξις γὰρ τοῦ προτέρου, τὸ δεύτερον.
 [30.4c] Ὁ φίλα πράττων ἀνθρώποις ἢ διανοούμενος, ὡς ὁ φίλα
 75 Θεῶν δρών, οὕτω διάκειται τε καὶ κρίνεται· οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο
 ποιεῖν ἄλλως, ὅτι μὴ τῇ πρὸς Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπους
 ἀγάπη χρῆται. [30.4d] Ὁ τῆς ἀγάπης ἐραστῆς, οὐκ ὅπως τῆς
 δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἰσότητος καὶ εὐθυδικίας
 πληρωτῆς καθέστηκεν, ἀλλὰ καὶ πάσης ἄλλης ἀρετῆς
 80 ἐργάτης δείκνυται· ὡσπερ τὸνναντίον οὐ καταλαλιᾶ μόνον,
 ἀλλὰ καὶ πάσαις ταῖς ἐναντίαις ἕξεσιν, ἐχθρὸς καὶ πολέμιος· ὁ
 γὰρ τοιοῦτος, οὐκ αὐτὸς ἐκποδῶν ταύτης στήσεται, ἀλλὰ καὶ
 καταλαλούντων ἢ καταβοώντων ἐτέρων, οὐκ ἀνέξεται· ἀλλ' ἢ
 καὶ κωλύσει καθάπαξ αὐτούς, ἢ μὴ ἐξόν, αὐτὸς πόρρω ποι
 85 τούτων ἀπενεχθήσεται.

[30.5a] Ἡ ἐλπίς, τὴν ἀγάπην βεβαιοῖ· διὰ ταύτης γὰρ,
 ἀπεκδεχόμεθα τὸν τῆς ἀγάπης μισθόν. [30.5b] Ἐλπίς ἐστίν,
 ἀοράτου πλούτου τρυφή. [30.5c] Ἐλπίς ἐστίν, ἀνενδοίαστος
 λογισμὸς. Αὕτη τοῖς ἐρασταῖς τοῦ καλοῦ, προθυμίαν ἐνήσι-
 90 καὶ ἀμελεῖς καὶ ῥαθύμους, | διεγείρει πρὸς ἄμιλλαν· καὶ

f. 142

/ Καὶ οὐ θαῦμα· εἶπερ καὶ πόθος ἐναντίος πολλάκις τροφήν διεκρούσατο, οἶμαι τῶν ἀφθάρτων τούτων λοιπὸν, μηδὲ, ὡς ἔτυχε, τὸ σῶμα νοσηλεύεσθαι· ἡγνίσθη γὰρ καὶ τρόπον τινὰ ἐφθαρτοποιήθη διὰ φλογὸς ἀγνείας διακοψάσης φλόγα. Οἶμαι μὴδὲ αὐτὴν βρῶσιν, ἣν προσίενται λοιπὸν μεθ' ἡδύτητος προσίεσθαι. Ὑδωρ μὲν γὰρ ὑπόγειον ῥίζαν φυτοῦ, τούτων δὲ ψυχὴν πῦρ οὐρανίον τρέφειν πέφυκεν· αὐξήσις φόβου ἀρχὴ ἀγάπης· τέλος δὲ ἀγνείας ὑπόθεσις θεολογίας. Θεῶν τελείως τὰς αἰσθήσεις ἐνώσας τοὺς λόγους αὐτοῦ μυσταγωγεῖται ὑπ' αὐτοῦ· τούτων γὰρ μὴ συναφθέντων χαλεπὸν περὶ Θεοῦ διαλέγεσθαι. Ἐνούσιος μὲν λόγος τελειοῖ ἀγνείαν, παρουσία ἑαυτοῦ νεκρώσας τὸν θάνατον· τούτου δὲ νεκρωθέντος, ὁ τῆς θεολογίας μαθητῆς πεφώτισται. Ὁ λόγος Κυρίου ὁ ἐκ Κυρίου ἀγνὸς διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ὁ γὰρ Θεὸν μὴ γνοὺς στοχαστικῶς ἀποφθέγγεται· ἀγνεία μαθητὴν θεολόγον εἰργάσατο δι' ἑαυτοῦ κρατύναντα τῆς τριάδος τῶν τριῶν τὰ δόγματα. [30.4b] Ὁ ἀγαπῶν τὸν Κύριον, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ προηγάπησεν. Ἀπόδειξις γὰρ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον. Ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον οὐδέποτε καταλαλούντων ἀνέξεται· ὡς ἀπὸ πυρὸς μᾶλλον δὲ ἀποφεύξεται. Ὁ λέγων Κύριον ἀγαπᾶν καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ὀργιζόμενος, ὁμοίος ἐστὶ τῶν καθ' ὑπνους τρέχοντι. [30.5a] Κράτος ἀγάπης ἐλπίς, δι' αὐτῆς γὰρ τὸν τῆς ἀγάπης μισθὸν ἀπεκδεχόμεθα. Ἐλπίς ἐστίν ἀδήλου πλούτου πλούτος· /

80 οὐ καταλαλιᾶ] *V^{p.corr.}*, καταλαλιᾶ *V^{a.corr.}*

ἀθλητὰς ἀπεργάζεται· καὶ μέχρις αὐτῶν ἀφικνεῖται τῶν
οὐρανίων πυλῶν· καὶ πίστιν γεννᾷ· καὶ ἀγάπην θηλάζει· καὶ
εἰς ἄνδρα τέλειον τὸν ἔχοντα καθιστᾷ· καὶ κατοικητήριον τοῦ
ἀγίου Πνεύματος γίνεται. Ἡ τοίνυν πίστις ἐλπίς· ἀγάπη, τὰ
95 τρία ταῦτα, τῶν τριῶν ἐμφανίζουσι τὴν ἐνέργειαν, Πατὴρ καὶ
Υἱὸς καὶ ἀγίου Πνεύματος τῆς μιᾶς θεότητος, ἣ πρέπει τιμὴ καὶ
προσκύνησις νῦν· καὶ αἰεὶ· καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων,
ἀμήν.

[30.5d] Ὁ τριακοστός οὐτοσί βαθμὸς τῆς πνευματικῆς
100 κλίμακος, ἰσαριθμῶ δεκάδι τῆς ἐν μονάδι θείας Τριάδος
τετιμημένος, ἅμα τὲ τῆς εἰς οὐρανὸν πορείας, καὶ τοῦ
παρόντος βιβλίου τὸ πέρας εἴληχε· τοσαύτην δὲ κέκτηται τὴν
ἀξίαν, ὥστε καὶ τῇ ἐν Τριάδι θεωρουμένη θεότητι, κατὰ
πάντα ἔοικεν· ὡς γὰρ εἰς Πατέρα ἐκείνη καὶ Υἱὸν

/ ἐλπίς ἐστὶν ἀνευδοίαστος πρὸ θησαυροῦ θησαυρός· αὕτη κόπων ἀνάπαυλαι,
αὕτη ἀγάπης θύρα, αὕτη ἀναιρεῖ ἀπόγνωσιν, αὕτη τῶν ἀπόντων εἰκῶν· ἐλπίδος
ἔλλειψις, ἀγάπης ἀφανισμός, ταῦτη δέδενται πόνοι, ταῦτη κρέμανται κόποι·
ταύτην κυκλοῖ ἔλεος. Εὐέλπις μοναχός, ἀκηδίας σφάκτης, ἐν μαχαίρᾳ ταύτης,
ἐκείνην τροπούμενος, Ἐλπίδα τίκει δῶρων Κυρίου πείρα· ὁ γὰρ ἄπειρος οὐκ
ἀδίστακτος μένει. Ἐλπίδα λύει θυμός· ἡ μὲν γὰρ οὐ κατασχύνει· ἀνήρ δὲ
θυμώδης οὐκ εὐσχήμων. Ἀγάπη προφητείας χορηγός· ἀγάπη τεράτων
παρεκτική· ἀγάπη ἐλλάμψεως ἄβυσσος. Ἀγάπη πηγὴ πυρός· ὅσον ἀναβλύσει,
τοσοῦτον τὸν διψῶντα καταφλέξει· ἀγάπη ἀγγέλων στάσις· ἀγάπη προκοπὴ τῶν
αἰώνων. Ἀπάγγελον ἡμῖν, ὦ καλὴ ἐν ἀρεταῖς, ποῦ ποιμαίνεις τὰ πρόβατά σου,
ποῦ κατασκοπεῖς ἐν μεσημβρίᾳ; φώτισον ἡμᾶς, πότισον ἡμᾶς, ὁδήγησον ἡμᾶς,
χειραγώγησον ἡμᾶς, ἐπειδὴ λοιπὸν ἀναβαίνειν πρὸς σὲ βουλόμεθα. Σὺ γὰρ
δεσπότης πάντων. Νῦν δὲ μου ψυχὴν κεκαρδίωκας, καὶ οὐ δύναμαι κατέχειν σου
τὴν φλόγα, ὅθεν ὑμνήσας σε πορεύομαι· Σὺ δὲ δεσπότης τοῦ κράτους τῆς
θαλάσσης, τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπραῦνεις, καὶ νεκροῖς· σὺ
ταπεινοῖς ὡς τραυματίαν ὑπερήφανον λογισμόν· ἐν τῷ βραχίονι τῆς δυνάμεώς
σου διεσκόρπισας τοὺς ἐχθροὺς σου, καὶ ἀπολεμήτους τοὺς σοὺς ἐραστὰς
ἀπεργάζη. Πῶς δὲ ὁ Ἰακώβ ἐπὶ τὴν κλίμακά σε ἐστηριγμένην τεθέεται μαθεῖν
ἐπέιγομαι. /

94/95 πίστις – ταῦτα] I. Cor. 13, 13 95/96 ἐνέργειαν ... θεότητος] Bas. Cae., *Epis.*
189.8, ll. 24-7 Gre. Pal., *Epis.* 7.7, ll. 19-21 Gre. Pal., *Con. Nic. Gre.* 4.26, ll. 1-3

105   καὶ ἅγιον Πνεῦμα ὁμοτίμους μὲν καὶ ἰσοδυναμούσας,
              ἰδιαζούσας δὲ, τὰς προσηγορίας μερίζεται, οὕτω καὶ ἡ τῆς
              παρούσης ἀρετῆς ἀκροτάτη βάσις, τρισὶν ἐπιμερίζεται τοῖς
              ὀνόμασι, πίστις· ἐλπίς· ἀγάπη προσηγορευμένη· ὅς οὖν εἰς
              ταύτην ἔφθασε, καὶ τὴν ἁγίαν Τριάδα, μεμύηται
110   καθαρώτερον· εἶτα καὶ προσοικειωθείς, οὐκέτι λοιπὸν τὴν εἰς
              τὸ κάταντες δραμεῖται πορείαν· ἀλλὰ καθάπερ τι
              φωταγωγία περιλαμφθεὶς τὸν νοῦν, πᾶν τὸ παρελθὸν, σκότος
              ἠγήσεται· καὶ αὐτῷ τῷ Θεῷ, συνέσται διαπαντός· αὐτῷ ἢ
              δόξα εἰς τοὺς <αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.>

/ Τί δὲ ἄρα τὸ εἶδος τῆς τοιαύτης ἀνόδου ἐρωμένῳ φράσον· τίς δὲ ὁ τρόπος καὶ ὁ ἔρανος σου τῆς τῶν βαθμῶν ἐκείνης συνθέσεως, ἃς ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο ὁ σὸς ἐραστής· τίς δὲ ὁ ἀριθμὸς τούτων ἐδίψων γνῶναι· ὅσος δὲ ἄρα τοῦ δρόμου χρόνος. Τοὺς γὰρ χειραγωγοὺς ἀπήγγειλεν ὁ μαθῶν σου τὴν πάλιν καὶ τὴν ὄρασιν· οὐδὲν δι' ἕτερον φωτίζειν βεβούληται, μᾶλλον δὲ δεδύνηται, εἰ δέοι με λέγειν οἰκειότερον. Ἡ δὲ ὥσπερ ἐξ οὐρανοῦ μοι φανεῖσα, ἡ βασίλισσα αὕτη, καὶ ὡς ἐν ὧτί μου ψυχῆς τοῦτο προσομιλοῦσα ἔλεγεν· Ἐὰν μὴ λυθῆς, ὦ ἐραστὰ, τῆς παχύτητος, ἐμὴν ὥραν, ὡς ἔστι, μανθάνειν οὐ δύνασαι. Ἡ δὲ κλίμαξ τὴν τῶν ἀρετῶν σε διδασκέτω πνευματικὴν σύνθεσιν· ἐπ' αὐτῆς διεστήριγμαί ἐγὼ τῆς κορυφῆς, καθὰ ὁ μέγας μου μύστης ἔφησε. Νῦν δὲ μένει τὰ τρία ταῦτα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δὲ πάντων ἡ ἀγάπη.

Ἀναβαίνετε, ἀναβαίνετε δέομαι πάντων ὑμῶν πατέρες καὶ
 ἀδελφοί, ἀναβάσεις προθύμως ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενοι·
 ἀκούοντες τοῦ λέγοντος δεῦτε ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος Κυρίου καὶ
 5 εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ τοῦ καταρτίζοντος τοὺς πόδας
 ἡμῶν ὡσεὶ ἐλάφου καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰστῶντος τοῦ νικῆσαι ἐν τῇ
 ὁδῷ αὐτοῦ. Δράμετε, παρακαλῶ, μετ' ἐκείνου τοῦ λέγοντος
 σπουδάσωμεν ἕως ἂν καταντήσωμεν πάντες εἰς τὴν ἐνότητα
 τῆς πίστεως καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐπιγνώσεως εἰς ἄνδρα τέλειον· εἰς
 10 μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· ὃς δὴ
 τριακονταέτης τῇ ὀρωμένη βαπτισθεὶς ἡλικία, τὸν
 τριακοστὸν βαθμὸν τὴν ἀγάπην ἐν τῇ νοερᾷ κλίμακι
 ἐκληρώσατο. Ἀγάπη τε αὐτὸς καλούμενος, καὶ τῆς ἀγάπης
 καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρήνης, ἡγεμῶν τοῖς ἀνθρώποις
 15 γεγωνῶς καὶ διδάσκαλος· εἶτα καὶ τὸν κόσμον οὕτως ἡγαπηκῶς
 ὥπται, ὡς καὶ ἑαυτὸν δοῦναι εἰς θάνατον, καὶ παθεῖν ὑπὲρ τῆς
 τοῦ κόσμου σωτηρίας σαρκὶ ἦν καὶ τοπρῶτον ἀνέλαβε διὰ
 τὴν εἰς ἀνθρώπους ἀγάπην τὲ καὶ οἰκείωσιν· καὶ
 συνανεκράθη τοῖς ὑλικοῖς ὁ ἀσώματος, ὅπερ θεώση τὸ
 20 πρόσλημμα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα σώσειν δι' ἀγαθότητα,
 αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας <τῶν αἰώνων, ἀμήν>.

Προτροπή ἐπίτομος καὶ ἰσοδύναμος τῶν διὰ πλάτους εἰρημένων. Ἀναβαίνετε,
 ἀναβαίνετε, ἀναβάσεις προθύμως ἐν καρδίᾳ τιθέμενοι, ἀδελφοί, τοῦ φάσκοντος
 ἀκούοντες· Δεῦτε, ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος Κυρίου· καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν
 τοῦ καταρτίζοντος τοὺς πόδας ἡμῶν ὡσεὶ ἐλάφου, καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰστῶντος,
 τοῦ νικῆσαι ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ. Δράμετε, δυσωπῶ, μετ' ἐκείνου τοῦ λέγοντος·
 Σπουδάσωμεν ἕως οὗ καταντήσωμεν εἰς τὴν ἐνότητα πάντες τῆς πίστεως, καὶ
 τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος
 τοῦ Χριστοῦ, ὃς τριακονταέτης τῇ ὀρωμένη ἡλικία βαπτισθεὶς, τὸν τριακοστὸν
 βαθμὸν ἐν τῇ ἡλικία βαπτισθεὶς, τὸν τριακοστὸν βαθμὸν ἐν τῇ νοερᾷ κλίμακι
 ἐκληρώσατο· εἵπερ ἡ ἀγάπη ἐστὶν ὁ Θεός· ᾧ ὕμνος, ᾧ κράτος, ᾧ σθένος· ᾧ τὸ
 πάντων ἀγαθῶν αἴτιον ἔνεστι, καὶ ἦν, καὶ ἔσται εἰς ἀορίστους αἰῶνας.

4/5 δεῦτε -[Ιακώβ] Is. 2, 3 5/6 καταρτίζοντος ... [ιστῶντος] Ps. 17, 34 6/7 τοῦ -αὐτοῦ]
 Hab. 3, 19 8/9/10 καταντήσωμεν -[Χριστοῦ] Eph. 4, 13 13 cf. I Io. 4, 8 15 τὸν -
 ἡγαπηκῶς] Io. 3, 16

Part III: Commentary of the *Metaphrasis*

Grammatical and stylistic analysis

In this part of the thesis Blastares' metaphrastic process is analyzed in light of the following criteria: his use of language with emphasis on specific grammatical and morphological forms in comparison with the original; his use of rhythm and the reforming of sentences from a more broad vantage point; and finally any additions or subtractions of semantic importance employed by him.

(I) *Use of Language*

Blastares has in his other works, as well as in his *Metaphrasis*, proved himself highly proficient in the various stylistic levels of the Greek language. The section below demonstrates this by discussing the *Metaphrasis's* numerous Atticizing grammatical features. If these examples have a precedent in the *Ladder*, these alternatives are also presented.

1) Crisis

The *Ladder* features crisis on only thirty occasions whereas the *Metaphrasis* employs crisis on more than one-hundred, for a plethora of stylistic reasons. The most significant being his choice of vocabulary necessitating this. The following examples are indicative of this:

- a) **ταὐτός and variants.** No such examples are to be found in the *Ladder*, however they are used on nine occasions in the *Metaphrasis*, including ἐν ταὐτῶ σεμνεῖω [4.9a] l. 357, is inserted in place of the *Ladder's* ἐν τῇ μονῇ,

and appears to have been used to ensure clarity, thus identifying this *semneion* with that first mentioned at [4.8c] l. 287. In other instances ταύτός is to be found in more extensive explanatory additions without parallel in the *Ladder* such as [21.2f] l. 47, where ἡ ἐκεῖνος ταυτόν λαμβάνει συνέριθον which points to the character of a πονηρός, a wicked man, detailed in the original.

b) Crasis of a definite article with initial vowel as a phenomenon is almost absent from the *Ladder*. There are numerous reasons for this, each being revealing of Blastares' process in its own way. For example τούνομα seems to have been utilized in more cumbersome constructions in order to avoid the repetition of the lengthy constructions they replace; repetition not being considered conducive of a good prose style.¹⁹⁸ For example, the *Ladder* only uses τούνομα on rare occasions, which are followed by the *Metaphrasis* follows with only a slight variation: Ἀνὴρ τις Ἰσίδωρος τούνομα [4.9a] l. 285. However, the *Metaphrasis* avoids various somewhat cumbersome constructions with the use of τούνομα such as at τινὰ τῶν ἀδελφῶν, πέντε μὲν πρὸς τοῖς δέκα ... "Ἀδελφὲ Ἀββάκυρε"· τοῦτο γὰρ ἦν αὐτῷ τούνομα [4.10d], ll. 423-8. This replaces the original's τινὰ τῶν ἀδελφῶν πέντε καὶ δέκα ἔτη ἐν τῇ μονῇ ἔχοντα, ὀνόματι Ἀββάκυρον... Καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγον· Ἀδελφὲ Ἀββάκυρε. This is to be found again at [4.28d] ll. 1066-73, where μαθητὴν ἔσχε νεώτερον... "Τί ἐστὶν ἀδελφὲ Ἀκάκιε;" τοῦτο γὰρ αὐτῷ τούνομα which replaces ἐκτήσατο μαθητὴν νεώτερον, τῷ ὀνόματι Ἀκάκιον... ἔλεγον πρὸς αὐτόν· Τί ἐστὶν, ἀδελφὲ Ἀκάκιε; It should be noted that the above instances, and indeed most such instances in both the *Ladder* and the *Metaphrasis* are to be found in the fourth chapter *Περὶ τῆς Μακαρίας ὑπακοῆς*, by far the longest chapter of the work, which details unrelated events pertaining to a number of named individual monks. It is

---

¹⁹⁸ Hermogenes, *Progymnasmata*, 3.32-3, 4.33-4, RG, vol. 2 (Leipzig, 1854), pp. 5-7, 7-9.

evident that Blastares wished to avoid repetition when dealing with named individuals. Elsewhere such crasis seems to have been employed to produce a more pleasing sound for the *Metaphrasis*'s audience. This appears to be the case with *τούδαφος*, when employed, for instance with *εἰς τούδαφος ῥίψας αὐτόν* [5.7b] l. 245, which replaces *ρίπτων ἑαυτὸν εἰς τὸ ἔδαφος*. Similarly *Οἱ μὲν, ἐκείνων τοῖς δάκρυσιν τούδαφος ἔβρεχον* [5.3a] l. 59, replaces *Οἱ μὲν ἐν ἐκείνοις τὸ ἔδαφος τοῖς δάκρυσιν ἔβρεχον*. Here, however it is worth noting that *τούδαφος* appears only five lines after *ἐν τῷ ἐδάφει* [5.2b] l. 53, which may be intended to produce an effect that is acoustically interesting to an audience while still being intelligible. Furthermore this should be seen as part of Blastares' omnipresent ambition of elevating the style of the *Ladder*.

2) Elision

While elision is to be found in both the *Metaphrasis* and the original *Ladder*, it is Blastares who employs it most extensively. However it is once again pertinent to note that neither the text of the original *Ladder* nor that of the *Metaphrasis* are critical editions, and elision as a phenomenon is liable to variation. Nonetheless, the following observations can be made:

- a) **Elision with conjunctions** in the *Ladder* is employed consistently only with *ἵν'*, and then only when followed by pronouns (...μὲν ἵν'αὐτόν ... [4.5a]), certain adverbs (...ἵν'οὕτως εἶπω...[7.11e]), and prepositions (...ἵν'ἐπὶ πολὺ ὑπόκρισιν τὴν πρὸς αὐτόν αἰδεσθεῖς...[9.5d]). Blastares on the other hand employs elision with *ἵν'* much more consistently, with many reworked sentences including instances where in the original such elision is either not possible or simply not utilized. For example ...ἀλλ'ἵν'ἀληθεύων φανῶ...[4.28d] l. 1065, replaces ...ἵνα φανῶ ἀληθεύων οὕτως... while at

...ἴν' ἀπατηθέντες τοῖς νόθοις δάκρυσιν... [7.8c] l. 248, replaces ... ἵνα τοῖς νόθοις δάκρυσιν ἀπατηθέντες... (cf. ...ἵνα ἀπατηθέντες... without parallel in the *Metaphrasis* at the *Ladder's* [21.5a] and [23.1a-4a]). Furthermore there are cases where Blastares foregoes elision. However these seem to have been done with literary style and clarity in mind, such as at ...ἄνες μοι γὰρ τοῦ προφήτου ἤκουσας ἵνα ἀναψύξω... [5.10b] l. 331-2, replaces ...Ἄνες μοι διὰ πληροφορίας, ἵνα ἀναψύξω... Here ἵνα ἀναψύξω is maintained despite an otherwise reworked sentence, seemingly to avoid the acoustic haplography of ἴν' ἀναψύξω. Both authors employ ἀλλ', δ', and οὐδ', while only Blastares employs elision before ἄν owing to his more consistent use of the optative in main clauses (see below, pp. 511-3).

b) Elision with prepositions in the *Ladder* is only found after the prepositions ἐπὶ and ἀπὸ consistently before pronouns (e.g. ἐφ' ᾧ [4.9a-b] and ἀφ' ἡμῶν [21.2e] but ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ [4.5a], ἐπὶ ἀμαρτίαν [25.11a], ἀπὸ ἑβδομήκοντα [7.9b]) a practice which is not out of place in ecclesiastical and hagiographical texts of the early Byzantine period. Exceptions to this are rare and lacking in cases where elision would result in the aspiration of a prepositions final consonant (ἐφ' and ἀφ'). Elision after κατὰ and μετὰ consistently appear as one would expect (e.g. καθ' ὕπνου [9.7a-c], καθ' ἡσυχίαν [27.1a], μεθ' ὑπομονῆς [1.15a], μεθ' ἡμέραν [4.11b]). In contrast to this the *Metaphrasis* implements elision frequently across the *Ladder* (e.g. ἐφ' ἡμέραις ἑπτὰ [4.5a] l. 108, μετ' εὐφροσύνης [1.11d] l. 185, ἐπ' ἄκρον [14.2c] l. 4) with some exceptions. These are placed within evidently carefully crafted *commata* which lessen the likelihood of them being simple scribal errors, and further reveal Blastares' concern with creating rhythmically sonorous prose such as at κρεῖττον ἀπὸ ὕψους ἢ ἀπὸ γλώσσης πεσεῖν [11.2e] l. 30, where he has crafted a rhythmically symmetrical *coma* from the original's Κρεῖττον πεσεῖν ἀπὸ ὕψους εἰς γῆν, ἢ ἀπὸ γλώσσης, which would

not have been possible had Blastares slavishly employed the same elision here as elsewhere (cf. ἀφ' ὕπνου [4.29a] l. 1128). Furthermore, in limited cases this perhaps stem from a commitment at certain passages to keep a reading close to the original, for example ἐπὶ ὠνητῶ [14.1h] l. 29, appears in a passage almost identical to the original. Nonetheless, there remain many examples in new passages where elision has not been employed and for which there is no clear explanation (μετὰ ἄρτου [7.3d] l. 94, κατὰ ἄνθρωπον [27.4f] l. 82, ἐπὶ αἰσχροῖς [15.7e] l. 221).

- c) The use of **multiple elision** is one of the more idiosyncratic features of *Metaphrasis* when compared to the *Ladder*. In places, Blastares elides conjunctions and prepositions with a third word, as well as on occasion following these with further elided combinations. These are, in most cases, seemingly due to a concern to produce a sonorous effect or else to add acoustic emphasis to certain sections of the *Metaphrasis*. These most often are the product of inserting a new word into the *Metaphrasis*, most often ἀλλ' such as in the aforementioned ἀλλ' ἴν' ἀληθεύων φανῶ, without an increase in the number of syllables in the sentence. Other such examples can be found in ἀλλ' ἔσθ' ὄπου [4.9d], l. 422 or ἀλλ' ἴν' ἐντεῦθεν [4.10b], l. 470. This is also seen in the much elided ἀλλ' ἀφ' ἡμῶν τοῦτ' ἔκρουψεν ὁ Θεός [6.2b] l.40, which replaces the much longer phrase τὴν τούτου πρόγνωσιν ὁ Θεός ἐξ ἡμῶν ἀπέκρουψεν, and which concentrates three stressed syllables in succession. One example of the increased use of elision which has seemingly been crafted with the intent of attracting a listening audience's attention is to be found in Οὐδ' ὅτ' αὐτὸν ... οὐδ' ὅτ' ἐπὶ ... οὐδ' ὅτε ... [9.6a], 126-7 which replaces οὐδ' ὅταν αὐτὸν ... οὐδ' ὅταν ... ἀλλ' ὅταν αὐτὸν .... Here the elision at the beginning of each *comma* features to a greater extent than in the *Ladder* and further retains and amplifies the same rhythm of emphasis. Blastares

adds to this in the *Metaphrasis* resulting in the same effect with greater variety.

3) Pronouns with Deictic *Iota*

The hyperbolic use of the deictic *iota* for emphasis on pronouns has been noted by Paschos's as being a highly characteristic idiosyncrasy of Blastares, especially in his poetic works where it is implemented in order to ensure exactness, euphony, and good rhythm. Indeed, extensive use of the deictic *iota* on pronouns, though not a feature of the original *Ladder*, is found in the *Metaphrasis*. These are most often to be found in passages in the *Metaphrasis* without precedent in the *Ladder*: τὸ γεῶδες τουτι σαρκίον [15.1a] l. 9-10; μέχρις ἂν τουτουι τοῦ σώματος ἐκλυθῆ [29.4a] l. 31-2; ὡς ἄρα μὴ κατὰ Θεὸν τὴν νίκην ταυτηνι γενομένην [26.2a] l. 39-40; εἶποι δ' ἂν τις ὠδι καὶ ἀναποδίζων [30.1a] l. 11. Examples can also be found within new phrases inserted into heavily adapted passages such as οὕτωςι γὰρ ὁ δίκαιος δικαστῆς [4.19c] l. 793, and οὐ δόξης τῆς προσκαίρου ταυτησι [2.1a] ll. 8-9, cf. οὐ δόξης τοῦ βίου.

In cases where Blastares' *Metaphrasis* follows the *Ladder* closely the deictic *iota* has not been utilized, even if Blastares' phrasing of the passage differs somewhat. Passage [III.8b] ll. 147-8 serves as a good example of this, beginning; Τούτου δὴ γενομένου, καὶ μήπω ταύτης εἰς τέλος ἐλθούσης Θεὸς ἐπακούει τῶν τοῦ γνησίου θεράποντος αἰτημάτων (cf. Τούτου δὴ γενομένου, καὶ μήπω τῆς ἱκετηρίας ἀποτελεσθείσης). In neither case of τούτου, which follows the reading of the *Ladder*, and ταύτης, which does not, Blastares has declined to use the deictic *Iota*. While we cannot rule out the role of scribal errors or divergent MS. traditions playing a role, numerous such cases can be noted; ζητησάτω ἐπιμελῶς ἐκ ποίας αἰτίας ταύτης ἐστέρηται [1.9b] ll. 141-2, cf. ζητησάτω ἐπιμελῶς ἐκ ποίας αἰτίας αὐτῆς ἐστέρηται; Οἱ δαίμονες πάλιν μετὰ τὴν τοῦ κόσμου τούτου

ἀναχώρησιν [2.2c] l. 33-4, cf. οἱ δαίμονες μετὰ τὴν ἀποταγὴν λοιπὸν τοὺς ἐλεήμονας ἡμῖν; and καὶ τοῦτο ἴσασιν ἀκριβῶς οἱ τὴν αἰσθητὴν θάλασσαν πλέοντες [2.3f] ll. 106-7; καὶ τοῦτο γινώσκουσιν οἱ τὴν νοητὴν θάλασσαν πλέοντες. There remain, however, numerous cases where Blastares does not employ the deictic *Iota* in new material introduced into the *Ladder* (e.g. Ὅγε μὴν τὴν νόσον ταύτην νοσῶν [III.8b] ll. 151-2; ὁ πένθους διηνεκοῦς ἐρῶν καὶ τούτου μὴ ἀφιστάμενος [3.2b] ll. 22-3; ὁ δ' ἐκείνω ταύτην ἀνατιθέμενος [30.1a] l. 14). These suggest that as in his poetic works the primary motivation behind the use of the deictic *Iota* is a concern to preserve exactness, euphony, and good rhythm.

4) The Use of the Optative

An exact description of the use of the optative mood in the original *Ladder* is somewhat hard to establish, as a number of discrepancies can be found in its use between Rader's edition of the *Ladder* as presented in the *PG* and that presented in the *Parakletus* edition with 'improvements' by Sophronios. For example, while the *Parakletus* amended edition at [28.3a-5e] reads τί γὰρ ἂν καὶ ὑψηλότερον ἀγαθὸν εἶη τοῦ τῶ Κυρίῳ προσκολλᾶσθαι, the *PG* edition omits εἶη. Notwithstanding this, the following observations can be made. The potential optative is rarely used, and in such cases it is to be found only with the verb εἰμί. Even then, only three examples can be found, the first being the aforementioned questionable example at [28.3a], the others are that of Πρώτη δ' ἂν εἶη θεραπεία [8.3b-5b], or ἂν εἶη εὐηθείας [V]. The optative of wish is used much more frequently, though by no means extensively. This is more frequently introduced by *Ei* alone, such as *Ei τις ἑαυτὸν ... θεάσοιτο* [8.3a-3b], and most often negated with *μηδεῖς*, such as *μηδεῖς ... λογίσοιτο* [15.3a]. Otherwise the optative appears as something akin to an interjection, such as *Μὴ γένοιτο!* [3.5c] or *εἰ δέοιτο φθέγξασθαι* [4.6c]. The use of the optative in subordinate clauses is exceptionally limited, although it must be

said there are few cases in which one would expect the use of the optative. After *ἵνα* for example, three instances where the optative could be used have been observed. In only one instance *ἵνα μὴ ... ἐναλλάξαιμεν* [16.1a], while in the other two the original *Ladder* could potentially be seen as preferring a vivid subjunctive, *ὁ θεὸς μὲν ἐποίει ... ἵνα δείξη* [III.9a-b] and *ἐψεύσατο ... ἵνα προξενήσῃ* [12.2e]. This is broadly in line with what one would expect from a post-classical text from an author who did not write in the Atticizing style.

Conversely Blastares uses the optative much more frequently. The potential optative is extensively used, such as at [4.31c], l. 1271-2 where when referring to God as the guide of souls states *καταλλάξαι καὶ ἐκμειλίξασθαι δυνηθείη ἄν*, which replaces *καταλλάξαι αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς δύναται*. In other places optatives are inserted without precedent in the original such as *τούτου νομισθείη ἄν* [5.8b] l. 266. Additionally, there are circumstances where Blastares inserts the optative into biblical quotation. Often Blastares edits a quotation extensively in the process such as at [5.5a] l. 106-7 where the *Ladder* closely follows Ps. 79, 4 with *ἐπίστρεψον τὸ πρόσωπόν σου* which is rendered as *Ἄρ' ἐπιφανείη ἄν τὸ τοῦ Κυρίου πρόσωπον ἐφ' ἡμᾶς*, with the potential optative fulfilling the role of the imperative. Furthermore, Blastares forms less vivid future conditional constructions on occasion such as *εἰ φθάσειεν εὐεργετηθεῖσα ... οὐ γὰρ δύναιντ' ἄν ...* [4.9b] l. 410-11 which replaces the *Ladder's* *εἰ καὶ εὐεργετηθεῖσαι ... οὔτε ... δεδύνηται*. Blastares likewise uses the optative of wish more extensively than in the *Ladder*.

A particular characteristic of note which distinguishes Blastares' *Metaphrasis* from the original is his use of the construction *relative pronoun + (μὴ) γένοιτο + infinitive*, such as *ὃ μὴ γένοιτό τινα τοῦτο παθεῖν* [12.2h] l. 51-52, *ὧν μὴ γένοιτο πείραν ἡμᾶς λαβεῖν* [13.6c] l. 64, and in longer clauses such as at *ἧς*

γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀντιποιεῖσθαι χάριτι... [25.11a] l. 238-9. Quite unexpectedly, Blastares makes sparse use of secondary sequence optatives most often using subjunctives as standard, such as ἀπέπεμπεν, ἵνα μὴ ... ζημιωθῆ [27.14b] l. 310, or ἐζήτει ..., ἵνα κάκεῖ μετάσχη [III.9c] l. 197. Indeed in one instance Blastares forms a purpose clause with an optative following a present, that is to say primary, tense verb in the main clause; πειροῦνται, ἵνα μὴ ... προσφέρειν ἔχοιμεν [21.3c] l. 97-98. The use of an optative in a purpose clause following a primary tense is indeed rare, though can be found in Plato (*Rep.* 410c) and Aristophanes (*Frogs* 24), and is intended to highlight a change in point of view.

5) The Use of the Dual

The *Ladder* employs the dual only once, and even then with the word ‘two’ in Οἶμαι δυοῖν τούτων αἰτιῶν...[15.5a]. In the other places the *Ladder* uses a grammatically plural dative of δύο, such as at Ἐν ταῖς δυοῖ γὰρ ταύταις ἀρεταῖς [4.1a] and when following Gospel quotations such as at οὐδεὶς δύναται δυοῖ κυρίοις δουλεύειν [3.6a] (Mt. 6, 24). In both of these examples Blastares follows the example of the *Ladder* and the gospels. Otherwise, Blastares’ *Metaphrasis* uses the dual much more frequently such as “Δυοῖν” φησι “τούτοις ἔνεκεν... [4.5a], l. 153 which replaces the *Ladder*’s Δύο τούτων χάριν, φησίν, or at ταῖν χειρῶν τῶ πόδε δὲ [5.6a] l. 161, which replaces ἐν χειρὶ ... καὶ τοὺς πόδας in the *Ladder*. Furthermore, on one occasion Blastares has employed mixed use of genitive dual and genitive plural; πρὸ δυοῖν ἡμερῶν [4.11b] l. 452. This is an uncommon construction with ancient precedent (Thuc. 7.50.2, J. BJ. 1.583, Plut. *Num.* 18.2), which fell out of widespread until late Byzantium and which can be found in a limited number of works by Blastares’ near contemporaries.¹⁹⁹

---

¹⁹⁹ George Pachymeres, *Συγγραφικαὶ ἱστορίαι*, ed. A. Failler & V. Laurent, *Georges Pachymérés. Relations historiques*, 2 vols., CFHB 24 (Paris, 1984) p. 429, l. 17; Nicephorus Gregoras, *Historia Romana*, eds. I. Bekker & L. Schopen, *Nicephori Gregorae historiae Byzantinae*, 3

6) Compound Adverbs Formed with the Definite Article

An idiosyncratic practice of Blastares, in contrast with both the *Ladder* and more generally in regard to the extent to which it is employed is Blastares' use of compound adverbs formed by *definite article* (most often the neuter singular) + *adjective* (or on rare occasion a *noun*). That these are indeed intended as such is made very clear by the inclusion of a hyphen in such instances and are conventional Byzantine variation. These take after ancient Attic models such as *τούμπαλιν* from *τὸ ἔμπαλιν*, which is itself used by Blastares on one occasion without precedence in the original: ... *πρὸς αὐτὴν δὲ τούμπαλιν ἐπαναστρέφει*... [16.3a] l. 31-2. Some of these are well attested in Byzantine Greek literature such as *τοπαράπαν* which is to be found in *οὐδενὸς ἐπιγείου τοπαράπαν* [2.1a] l. 10, or *τηναρχὴν* to be found in *ὡς μὴ δὲ τηναρχὴν γεγονότων* [6.2e] l. 76, as well as *τοκαθαυτὸν* which appears at ...*ἀπεσείσατο, οὗτος, τὴν οἰκείαν ἀπωθεῖται τοκαθαυτὸν σωτηρίαν* [4.15d] l. 666-7 and *ἀφανίζειν πειρᾶται τοκαθαυτὸν* [21.1b] ll. 11-2. Others are more rarely found in the form of compound, such as *ἔστοπαντελές*, found at *σκληρὸς μὲν ἄγαν καὶ ἔστοπαντελές ἀτημέλητος* [4.14c] l. 631 which I have found in only one other contemporary source.²⁰⁰ Blastares additionally utilizes *τοπλεῖστον* in place of the more common *ἐπιτοπλεῖστον*, such as at *καὶ τῆς ἀναγκαίου τροφῆς τοπλεῖστον* [14.2c] l. 63-4, which is a practice shared by only a few of his contemporaries.²⁰¹

---

vols. CSHB (Bonn, 1829-55) vol. 2, p. 740, l. 22, vol. 3, p. 84, l.20; Philotheus Kokkinos, *Φιλοθέου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Κοκκίνου ἀγιολογικὰ ἔργα. Α', Θεσσαλονικεῖς ἄγιοι*, TBW 4. (Thessaloniki, 1985), pp. 427-591, section 121, l. 25.

²⁰⁰ *Acta Monasterii Cutlumusii*, ed. P. Lemerle, *Actes de Kutlumus*, Archives de l'Athos II (Paris, 1988), pp. 94-95 at l. 19.

²⁰¹ Theodorus Dexius, *Appellatio adversus Joannem Cantacuzenum*, ed. J. Polemis, *Theodori Dexii Opera Omnia*, CCSG 55 (Turnhout, 2003) pp. 3-185 at section 26, l. 19; John Cyparissiotis, *Adversus Cantacuzenum*, ed. I. Polemis, *Theologica varia inedita saeculi XIV*, CCSG 76 (Turnhout, 2012) pp. 55-323, section 110 l. 10; Thomas Magister, *Epistula ad Hierotheum*, ed. E. Martini, "Una lettera del retore Teodulo: Thomas Magistros al monaco Ieroteo", in *Miscellanea Ceriani: Raccolta*

(II) *Textual analysis*

This section of the grammatical and stylistic analysis presents an appreciation of the many adaptations, additions, and subtractions that Blastares made while crafting his *Metaphrasis* within the context of a single passage of the *Metaphrasis*. This will allow the reader to appreciate the elevation in style and artful manipulation of the text within the context of the concluding statements of the subchapter *On Dreams*, which is to be found in the third chapter of the *Metaphrasis*. This is intended to serve as an example of a stylistic elevation in the *Metaphrasis* which mirrors both the language and the spirit of its corresponding chapter in the *Ladder*. The section presented below follows on from comments stating that demons often induce dreams full of joy in order to deceive.

Περὶ Ξενιτείας- [3.71] Π. 217-228

(A) Εἰς ἄγγελον μὲν φωτὸς καὶ
μαρτύρων εἶδος, πολλάκις
μετασχηματίζονται δαίμονες,

(A) Εἰς ἄγγελον φωτὸς, καὶ
μαρτύρων εἶδος πολλάκις
μετασχηματίζονται,

(B) καὶ ἡμῖν προσερχόμενοι, αὐτοὺς
καθ' ὕπνου ὑπέδειξαν.

(B) καὶ ἡμῖν προσερχομένους αὐτοῖς
καθ' ὕπνου ὑπέδειξαν·

(C) Τοῦ ὕπνου δ' ἐξεγεροθέντας ἡμᾶς,
οἰήσει καὶ χαρᾶ κατεβάπτισαν.

(C) διυπνισθέντας, οἰήσει καὶ χαρᾶ
κατεβάπτισαν.

(D) Τοῦτο δὴ σοι σημεῖον ἔστω
τῆς τῶν δαιμόνων πλάνης

(D) Τοῦτο δὴ σοι ἔστω σημεῖον
πλάνης·

(E) Κολάσεις δὲ καὶ κρίσεις καὶ
ἀπειλὰς, ὑποδεικνύουσιν ἄγγελοι,

(E) Κολάσεις καὶ κρίσεις καὶ χωρισμοὺς
ὑποδεικνύουσιν ἄγγελοι·

(F) ἴν' ἡμᾶς συσταλέντας καὶ
μετανοήσαντας, τῆς δεινῆς ἐκείνης
κολάσεως ῥύσωνται.

(F) διυπνισθέντας, ἐντρόμους καὶ
σκυθρωποὺς ἀπεργάζονται.

(G)

(G) Ὅποταν ἐν τοῖς ὕπνοις τοῖς δαίμοσι
πείθεσθαι ἀρξώμεθα, τότε λοιπὸν καὶ
ἐγρηγορότας ἐμπαίζουσιν. Ὁ ἐνυπνίους
πεισθεὶς εἰς ἅπαν ἀδόκιμος. Ὁ δὲ πᾶσιν
ἀπιστῶν, φιλόσοφος οὗτος·

(H) Τοῖς τοίνυν κολάσεις καὶ κρίσεις
ὑποδεικνύουσι πίστευε μόνοις.

(H) Πᾶσί σοι τοῖς κόλασιν σοὶ καὶ κρίσιν
εὐαγγελιζόμενοις πίστευε μόνοις·

(I) Εἴ δέ τις ἀπόγνωσις καὶ οὕτω
παρενοχλεῖ, ἀλλ' οὐ μᾶλλον σπουδῆ
καὶ εὐλάβεια καὶ τῶν ἐντολῶν
ἀπαραίτητος τήρησις, καὶ τοῦτο τῆς
ἐναντίας εἶναι δυνάμεως νόμιζε.

(I) εἰ δὲ ἀπόγνωσίς σοι διενοχλεῖ, καὶ
ταῦτα ἐκ δαιμόνων.

This example is representative of the most prevalent adaptations made by Blastares in the *Metaphrasis* in which the substance of the corresponding passage of the *Ladder* is kept, though changes in vocabulary, adaptations, and the removal of certain sections are used to shift the emphasis of the passage.

Though segment (A) is relatively close to the *Ladder* there are a number of important adaptations made by Blastares. The first of these is the inclusion of μέν, which finds its δέ in segment (D). This is followed by the inclusion of the word ‘demons’ δαίμονες which is absent from the *Ladder*, though it can be inferred as demons are frequently mentioned in previous passages (the last instance being [3.7j]). However as within this passage at (D) deals with the subject of ‘angels’ (ἄγγελοι) and the dreams they induce, and these are clearly meant to be contrasted with dreams of demons at the beginning of the passage. These adaptations add a greater structure to a passage which exhibits some of the more negative elements of John’s somewhat disjointed style (see above, p. 50), which is to be welcomed in this relatively long passage.

Blastares has slightly altered the grammar in segment (B), though the vocabulary and syntax have been left unaltered. By changing the case of two words (προσερχόμενοι, αὐτούς) Blastares alters the sequence of events in this segment. Whereas the *Ladder* has a basic meaning of ‘demons appear in dreams as approaching’, the *Metaphrasis* states that demons approach us and then appear to us in dreams; the use of punctuation serves further to confirm this alteration. Secondly, this shift of grammar and focus can be seen to alter the meaning of the word προσέρχομαι (neutrally, come toward) from having a nuance of ‘as to speak’, ‘as to communicate’ towards having a potentially more hostile sense, either ‘attack’ or of oncoming pain or torment. It should be noted that both meanings have respectable Attic precedents²⁰² and so the primary motive cannot be seen as an elevation of the text by moving away from later

---

²⁰² Communicate, Dem. 22.69, Dem. 24.176; attack, Xen. *Cyrop.* 6.2.16, Soph. *Phil.* 788.

meanings. Rather it should be seen as an attempt to add vividness to the passage by imbuing the word with a hostile quality while at the same time changing the sequence of events as for the demons to pose a more present risk during waking hours as well as in dreams.

This notion of how these dreams and their contents affect monks during their waking hours is continued through into segment (C) as well, and once again plays with the semantic range of vocabulary already present in the *Ladder*. In the first part of this segment Blastares has removed the word ‘διωπνισθέντας’, which in the *Ladder* is found repeated in segment (F) in relation to those dreams induced by angels and that serves as the only way in which contrast is shown within the structure of this passage. This contributes to the disjointed style of John’s *Ladder* and it has been noted that John often makes arguments by sheer force of iteration with a series of repetitive related remarks, often repeating the same vocabulary or ideas, that do not seem to serve as a wider rhetorical device. On account of this, Blastares has opted to remove this repetition in both (C) and (F) and instead use other methods such as those found in segment (A) to unite this wider passage and to strengthen the contrasting thoughts. In regard to the meaning of the passage the changes Blastares has made once again add to the vividness of the passage. By replacing ‘διωπνισθέντας’ with the phrase “waking us from our sleep” (Τοῦ ὕπνου δ’ ἐξεγεῖσθέντας ἡμᾶς). As a consequence the word ‘κατεβάπτισαν’ (neutrally, ‘dip down into’) has had its focus shifted from its metaphorical meaning of ‘overwhelm’ as it is used by John as to hold notions of ‘submerge’. That is to say Blastares’ adaption of this passage offers the suggestion that the shock of being submerged into joy and conceit is akin to the shock of being submerged into water, thereby increasing the vividness of this passage. Segment (D) follows closely in both the *Metaphrasis* and the *Ladder*. Its only addition makes clear that this is the mark of dreams *from demons* (τῶν

δαιμόνων), which is not stated explicitly in the *Ladder* and which serves to conclude this discussion of dreams from demons.

In segment (E) above this begins with only modest changes, which may of course be attributable to divergent MSS. After the aforementioned δέ, Blastares continues and alternates the word 'threats' (ἀπειλὰς) in the place of the word 'separations' (χωρισμοὺς). The reason for this is perhaps because the word 'separations' begs the question 'from what', a matter on which John's passage remains silent. Segment (E) contains fundamentally different meanings. John describes the effects of this treatment by angels ('and when we wake up we find that we are trembling and sad' *Ladder* 3.29). Blastares on the other hand offers a reason for this saying that this is done ultimately to deliver us "from that terrible torment" (τῆς δεινῆς ἐκείνης κολάσεως), thereby contrasting the lesser torment given by the angels to divine punishment after death. As this could be perceived to cause undesirable repetition in this passage its removal can be understood. At the same time Blastares places in its place reasoning for why angels behave in this way, who had not up until this point been mentioned in this passage that is chiefly about demons while the reasoning given is satisfying with a poignant reference to the final judgement. Overall this allows this passage to flow in a more logically satisfying manner, bringing in a concept that stresses this passages relation to matters other than simply dreams.

Segments (F) and (G) read as one within the *Ladder* and form part of the same thought. Within this section John states 'he who believes in dreams is completely inexperienced, but he who distrusts all dreams is a wise man', qualifying this statement with the instruction 'only believe in dreams that foretell torments and judgement for you'. Blastares retains only this final instruction, which forms (G). The omission of segment (F) in this section appears to be one of Blastares attempts to shift the emphasis John lays on certain points in order to reflect more closely Blastares' own, and more

generally later beliefs. Blastares has chosen to remove (F) containing the majority of these statements on the fallibility of dreams but retaining (G) with its instruction that contains the core sentiment of John's statement. In this way, through the removal of the *Ladder's* repetition of an idea, Blastares softens the overall impact of John's warning of the content of dreams which also allows the passage to flow more easily between the ideas it presents as it moves towards its conclusion.

Segment (H) begins with the protasis "but if some despair greatly afflicts you", in which Blastares has intensified John's statement by offering the word *παρενοχλεῖ*, 'cause much annoyance' 'afflict greatly', in the place of the *Ladder's* *διενοχλεῖ*, 'annoy', 'afflict'. However, segment (H)'s apodosis in the *Metaphrasis* contains a greater adaptation and is much like (E) in that it takes a simple concluding statement from the *Ladder* ('then such dreams are from demons') and puts in its place a passage of more substance. Blastares in this section instead presents his audience with effects one would expect from a dream created by angels, these being "zeal, discretion, and the indispensable observation of the commandments". He finishes this with a more literary take on to whom these dreams should be attributed, telling his audience that they should "think this to be an opposing force" (*τῆς ἐναντίας δυνάμεως*), **rather than simply repeat the term 'demons' like at the beginning of this long passage .**

The limitations of the present study in reference to the present short passage being reviewed should be repeated at this point. As has been discussed, this edition is based on a unique manuscript paired and compared against a diplomatic edition of the *Ladder* based on manuscripts of unknown provenance. The first minor difference between the *Metaphrasis* and the *Ladder* in the above passages, the first of these is addition of the seemingly insignificant *δέ*, which as

mentioned above falls within the realms of understandable scribal errors or divergent MS. traditions.

The overall effect of Blastares' *Metaphrasis* in this instance and within similar ones it is to provide the listener with both a new and acoustically appealing passage augmented with some comments of substance that do not stray far from the meaning of John's original passage. This serves to give the *Metaphrasis's* audience, most likely monastic and familiar with the *Ladder*, a new yet familiar experience which is in line with the Byzantine literary *mimesis*. Furthermore, within this passage we can see the ways in which Blastares adapts and changes the *Ladder* in order for its argument to follow a more logical progression. The narrative commentary below offers a close analysis of Blastares' metaphrastic techniques.

Narrative Commentary

[II] Προοίμιον τῆς ἁγίας Κλίμακος καὶ [III] Προθεωρία τῆς ἁγίας Κλίμακος (*Prooimion of the Holy Ladder and Protheoria*)

The exact contents of the prefatory material that commonly precedes the *Ladder* varies greatly, and the *Prooimion* or *Protheoria* of the *Ladder* have not been included in any of the previously discussed diplomatic editions. Therefore, in order to analyze the *Prooimion* and *Protheoria* of the *Metaphrasis*, I have surveyed a selection of accessible MSS containing the *Ladder*. These are present below with the sigla used in the present discussion, along with the date recorded in their respective library catalogues:

α	<i>Londinensis BL Add. 17471</i>	11 th c.
γ	<i>Oxoniensis Barrociannus 141</i>	2 nd ¼ 14 th c.
H	<i>Londinensis BL Add. 28826</i>	12 th c.
I	<i>Parisinus gr. 872</i>	1552
J	<i>Oxoniensis Bodleianus Barrociannus 138</i>	early 12 th c.
K	<i>Parisanus gr. 870</i>	15 th c.
L	<i>Londinensis BL Add. 39610</i>	11 th c.
M	<i>Oxoniensis Bodleianus Barrociannus 75</i>	15 th c.

From this survey of the MS. tradition of the *Ladder*, though admittedly not exhaustive, the following observations are of note. Numerous MSS. containing the *Ladder* begin with either the *Life of John* (**α**), or else by the *Letters* and the *Life* (i.e. **H**, **I**). Less frequently found within the prefatory material of the *Ladder* are either a *Protheoria* (**J**, f. 2; **K**, f. 1 col. 1), which precedes all other works, or a variously titled *Prologue* that either appears alone (**L**, f. 2) or that appears in addition to the *Protheoria* (**γ**, *Protheoria* f. 1, *Prologue* f. 6^{rv}; **M**, *Prologue* f. 3^{rv}, *Protheoria* ff. 3^v-4). Out of these MSS, only **M** contains the *Protheoria* preceding all other material instead of the *Prologue*. In light of this it appears that these works were omitted from currently available editions due to editorial choice, it

is remains possible that a future comprehensive study of the *Ladder's* traditions reveals one such tradition in which these works are absent. If this were to be the case future scholars may be able to identify that manuscript tradition upon which all printed editions and translations are based.

The prologue is without a consistent title, either being referred to simply as *Πρόλογος* (**L**), or else taking a title which reflects the name given to the *Ladder* within the MS. in question such as *κλίμαξ θείας ἀνόδου* (**γ**), or *Κλίμαξ λογική θείας ἀνόδου* (**M**). It is this *Prologue* which serves as the basis for Blastares' *Prooimion* in the *Metaphrasis*, this is easily ascertained by a comparison of the opening and closing passages of the *Prooimion* with the *Prologue*:

Metaphrasis, [I] ll. 2/3 ... ll. 14/5

Τοῖς τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς τὰ ἑαυτῶν ὄντως ἐγγραφήναι προελομένοις ὀνόματα, ... ἧς ἀρχὴ μὲν, ἢ τῶν γηϊνῶν ἀποφυγὴν τέλος δὲ, τῶν ἐφετῶν τὸ ἀκρότατον, τουτ' ἔστιν, ὁ τῆς ἀγάπης Θεός.

γ, f. 2^rll. 9/11 ... f. 2^v

Τοῖς ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς ἐν οὐρανοῖς ἀπογραφῆναι τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα τρέχουσιν, ... ἧς ἀρχὴ μὲν, ἢ τῶν γηϊνῶν ἀποταγή· τέλος δὲ, ὁ τῆς ἀγάπης Θεός

M, f. 2^rll. 9/11 ... f. 2^v (cf. **L**, f. 2, only marks of punctuation differ)

Τοῖς ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς ἐν οὐρανοῖς ἀπογραφῆναι τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα τρέχουσιν, ... ἧς ἡ πρώτη βαθμίδων· διδάσκει εὖ μάλα σαφῶς.

Although the above comparison shows two alternate concluding passages to the *Prooimion*, from which Blastares appears to have followed and expanded on the reading found in **γ**, overall there is no other major divergence between the readings found across the three MSS. It is also worth noting that among the above MSS only a limited number contain a list of contents (**L**, ff. 2^v-3; **γ**, ff. 9^v-10; **M**, f. 4^v). In all three MSS this appears directly before and records only the chapters of the *Ladder* itself. The differing arrangement of material in the *Metaphrasis* as it is presented in **V** amounts to the greatest change in structure

when compared to these MSS. Here, the Πίναξ ἀκριβῆς τῆς παρούσης πυκτίδος (f. 5^{rv}) precedes the *Metaphrasis* and all prefatory material, with the exception of Matthaios's Epigram. Despite this it must be noted that neither the *Prooimion* nor the *Protheoria* appear listed within its contents.

In terms of material within the *Prooimion*, the contents of Blastares' *Prooimion* can be seen to have a precedent in the above sample of the *Ladder's* MS. tradition. Nonetheless, Blastares shows himself willing to rearrange the sequence of material as well as rephrase certain sections with the aim of beautification and elevating the style of the *Metaphrasis*. For example, ll. 11-13 of the *Prooimion* (ὡς ἂν χειραγωγούσαν – διαφυλάττουσαν), which in the aforementioned MSS appear towards the beginning of the *Prologue* have been moved towards the end. In its place the imagery of Jacob's ladder is brought to a much more prominent position. Additionally, seemingly small changes to the phrasing of this passage may illustrate the motives for this *Metaphrasis*, the *Prooimion* of the *Metaphrasis* reads as follows:

Metaphrasis, [I] ll. 4-7

... κλίμακα γὰρ ἡμῖν ἀπὸ τῶν ἐπιγείων καὶ ὄρωμένων, μέχρι τῶν οὐρανίων καὶ νοητῶν διήκουσαν προτίθησι, τὸν τῆς ἀγάπης Θεὸν ἐπ' αὐτῆς ἐστηριγμένον τῆς κορυφῆς ἐμφανίζουσαν ...

γ, f. 2 ll. 9-11; L, f. 2, ll. 16-17; M, f. 2r, ll. 15-7

... κλίμακά τε ἡμῖν ἀπὸ τῶν γῆινων, ἐπὶ τὰ ἅγια τῶν ἀγίων ἐστηριγμένην προβάλλουσαν· καὶ τὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης, ἐπ' αὐτῆς ἐστηριγμένον τῆς κορυφῆς ἐμφανίζουσαν ...

Firstly, a number of stylistic choices have been made to beautify the text emphasizing the imagery of Jacob's Ladder extending from earth to the heavens. Furthermore, the concluding words of the first half of this passage have been altered from ἐστηριγμένην προβάλλουσαν to διήκουσαν προτίθησι in order to prevent ἐστηριγμένον in the next half sounding repetitive.

Otherwise, the choice of vocabulary used by Blastares in the *Prooimion* serves the purpose of producing an elevated style, such as replacing *ὀνόματα τρέχουσιν* with [I] l. 2, *προελομένοις ὀνόματα*. This can also be seen by Blastares' choice of (l. 10) *βαδιστέον προθύμως ἀγαπητοί*, "Brethren, one must step [on the ladder] willingly" in the place of *ἐπιβῶμεν προθύμως καὶ πιστῶς παρακαλῶ*, 'Let us step upon [the ladder] willingly and faithfully, I implore you'. In addition to this it reflects the greater frequency with which Blastares uses verbal adjectives to form imperative phrases that either do not reflect person ('one'), or third-person imperatives ('let him') in the place of second-person imperatives or hortatory subjunctives. However, the vocabulary used by Blastares additionally evokes more vivid imagery than that which it replaces; names are incised *ἐγγραφεῖναι* in the book of life, rather than recorded *ἀπογραφεῖναι*, and *ἀτρώτους καὶ ἀπροσκόπους διαφυλάττουσαν*, "guarding close the unwounded and unforeseeing", rather than *ἀτρώτους φυλάττουσαν* 'guarding the unwounded'. This rearrangement of material and alternation of vocabulary and phrasing is well within the spirit of *mimesis* and appears to differentiate Blastares' *Metaphrasis* from the *Ladder* from the outset, which surely must have been stimulating experience for listening audiences.

In the MS. tradition of the *Ladder*, the *Protheoria* most often appears with the same title it appears in the *Metaphrasis*, that is *Προθεωρία τῆς Ἀγίας Κλίμακος* (K, J, γ) or on rare occasion without a title (M, where it is separated from the *Prologue* by a simple vignette). In contrast to the *Prologue*, Blastares' *Protheoria* appears to deviate more substantially from those other *Protheoria* that I have surveyed. This becomes evident from a comparison of their opening and closing passages:

Καλῶς ὄντως ἐσκόπησεν ὁ τὴν νοερὰν ἡμῖν ταύτην καὶ οὐρανοδρόμον κλίμακα τεχνησάμενος θεῖος οὗτος ἀνὴρ, καὶ τῇ ἰσαρίθμῳ τῆς κατὰ σάρκα τοῦ Χριστοῦ ἡλικίας ... τοῦ τε μακαρίου Ἰωάννου καὶ ἀφηγουμένου τῆς Γραΐθῳ, καὶ τοῦ θαυμασίου τοῦδε πατρὸς, καὶ οὕτω, τὴν τῆς βίβλου ταυτησὶ πραγματείαν πᾶσαν, ἀκολούθως ἐπισυνάψαι.

γ, f.1 ll. 1-3 ... 13-15 (M, ff. 3^v-4 follows same reading)

Ἐσκόπησεν ὄντως ἀρίστως μάλα, ὁ τὴν ἰσάριθμον ἡμῖν τῆς τοῦ Κυρίου κατὰ σάρκα ἡλικίας ἀνάβασιν τεκτηνάμενος· ... τὸν τοῦ πανσόφου τούτου ἐνθάδε προτάξαι βίον· Ἰνδρῶντες τοὺς κόπους, μὴ ἀπιστῶμεν τοῖς δράγμασιν.

K, f. 1 Col. 1 ll. 2-5 ... Col. 1 ll. 25-6/Col. 2 ll. 1-3

Τὴν ἰσάρθμον ἡμῖν τῆς τοῦ Χριστοῦ κατασάρκα ἡλικίας ἀνάβασιν τεκτηνάμενος· καλῶς ὄντως ἐσκόπησε ... εἶτα καὶ [τὰς] ἱεράς ἐπιστολάς τού τε ἐπὶ τάξαντος ἀγίου πατρὸς καὶ τοῦ ὑπακούοντος προθέμενοι τῆς γραφῆς· οὕτως τῶν ἐν αὐτῇ λόγων ἀρξώμεθα.

Unlike in the case of the *Prooimion*, there is much greater divergence between alternate readings of the *Protheoria*. Indeed, while Blastares loosely follows the opening passages, he once again beautifies the language and intensifies the vividness of the passage by alternating *τεκτηνάμενος*, 'creator' (especially of carpentry), for *τεχνησάμενος* 'he who created artfully'. After this opening passage, Blastares appears not to have followed any previous *Protheoria* that I have been able to observe. For example, ll. 4-11 Blastares follows a basic theme found within the MS. tradition of highlighting how the thirty chapters of the *Ladder* equate to the thirty years of Jesus of Nazareth's life before the commencement of his ministry. However, in the γ, f. 1 ll. 4-7, for instance, this is stated in a rather matter-of-fact way; τῶν τριάκοντα γὰρ αὐτοῦ ἐτῶν τῆς τελειώσεως τριάκοντα βαθμῶν ἡμῖν συμβολικῶς ἐδείματο κλίμακα, 'He [John of Sinai] constructed this ladder symbolically for us with thirty steps for

the thirty years of his [Jesus's] coming of age'. Blastares in his *Protheoria* by contrast does the work of a metaphrast well when he replaces *ἐδείματο κλίμακα* 'he built the ladder', with *ταύτην εὐφυῶς συναρμόσας* "having assembled this in a shapely manner", which is a clear demonstration of the literary virtue of *mimesis*. He further imbues the passage following this with meaning when he states an intended audience:

Metaphrasis [II] ll. 6-9

τοὺς τὴν πνευματικὴν ἀτελεῖς ἡλικίαν, τῷ τελείῳ τῆς τριπλῆς ἀριθμῷ δεκάδος, πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ προτρεπόμενος τελειότητα, πράξεώς τε ὁμοίως καὶ θεωρίας, μυστικῶς ἡμῖν ὄρους ἐντεῦθεν ὑποθεῖς ἢ μὲν γὰρ δεκάς, ἀριθμὸς οὖσα τέλειος, τὸ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς αἰνίττεται τέλειον· τὸ δὲ ταύτην τριπλασιάζεσθαι τὴν τῆς μακαρίας τριάδος συμβολικῶς θεωρίαν ὑποσημαίνει·

"[John], urging those immature in spiritual age, by the perfect number of three times ten, to the perfection in Christ both behaviour and contemplation, has mystically set out rules for us. For 'ten', being a perfect number, hints at the perfection of practical virtue, while the multiplication of this by 'three' symbolically expresses the contemplation of the blessed Trinity"

This replaces a passage that appears in one form or another within these MSS, though on occasion with rather confusing variants. Whereas both **M** f. 4 ll. 1-2 and **K** col. 1 ll. 9-10 state that the *Ladder* of thirty steps is that which τὸν Κύριον χρόνον κατειληφότες, the **γ** f. 1 ll. 7-8 reads τὸν εἰκοστὸν πέμπτον κατειληφότες χρόνον without a clear reason for doing so. Blastares then concludes the first section of his *Protheoria* and departs from the text and meaning found in the other MSS, expressing a desire that his audience travel through all ages with Christ, and become co-inheritors of the Kingdom yet to come (ll. 12-15).

The final section of Blastares' *Protheoria* ([II.2a] ll. 15-21) differs the most greatly with that which I have observed elsewhere. As demonstrated above, within the MS. tradition there is a great deal of variety between the concluding

passages of the *Protheoria*, and while these passages refer to the prefatory material that follows, it does not necessarily do this accurately. Only γ places the *Life* of John of Sinai immediately after the *Protheoria*, making its concluding passage apt (see above, p. 526). The other two aforementioned MSS are both immediately followed by a list of contents, and although the list of contents is then followed in **K** by the *Life*, the contents do not reference it. Similarly in **M**, which references the *Life*, the contents are followed by the opening chapter of the *Ladder*. Blastares' *Protheoria* references the following material as well, which supports the idea that the re-ordering of prefatory material was an intended and deliberate choice by Blastares, as well as stating the regard in which he held the *Life of John of Sinai* stating:

Metaphrasis, [II.2a] ll.15-17

Δίκαιον δὲ οἶμαι τὸν τοῦ πατρὸς τοῦδε βίον πρότερον ἐκθέσθαι, ἵνα σύμφωνον τῇ τῶν ἀρετῶν ἀσκήσει τὸν λόγον εὐρίσκοντες, μὴ ἀπιστῶμεν τοῖς γεγραμμένοις.

I deem it right that the *Life* of this Father is presented first, in order that you find that the account accords with his practice of the virtues. Let us not disbelieve what has been written.

The inclusion of this *Life* among the prefatory material, though standard, is noteworthy on account of the many Palaiologan *metaphrases* of saints' *Lives*. Furthermore, Blastares is known to have a strong belief in the value of such *Lives* as is highlighted by the occasions he is known to have praised the work of Symeon the Metaphrast and his Saints' *Lives* (see above, pp. 44-5). Blastares' request not to disbelieve what is written is found only in **K**. He finishes his *Protheoria* outlining that following the *Life* are the *Letters* between John of Sinai and John of Raithou that Blastares states have been joint following τὴν τῆς βίβλου ταυτησὶ πραγματείαν πᾶσαν, 'the complete treatment of this very book', acknowledging that this too is a metaphrasis.

As previously stated, the rest of this study for the most part utilizes the diplomatic Rader-Migne edition of the *Ladder*, with occasional reference to other diplomatic editions. Nonetheless the opportunity to review part of Blastares' *Metaphrasis* against a selection of the MS. tradition has been a fruitful one. It both reiterates that a critical edition of the *Ladder* would be a welcome addition to scholarship, and at the same time highlights the state of the MS. tradition that was accessible to Blastares when he approached his project. Additionally, it has demonstrated that Blastares was willing to both beautify the language of the *Prooimion* and *Protheoria* as well as imbue the text of these chapters with further meaning where he felt necessary. Furthermore, it is noteworthy that many of these passages are without precedent, as far as we can tell, in previous MSS of the *Ladder* for the sake of offering additional information or explanation where he felt necessary. This supports the conclusions drawn from our study of the *Ladder's* MS. tradition (see above, pp. 54-62).

[III] Βίος καὶ πολιτεία ἐν ἐπιτομῇ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ ἀφηγουμένου τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ τοῦ λεγομένου Σχολαστικοῦ· τοῦ καὶ συγγραψαμένου τὰς πνευματικὰς ταυτὰς πλάκας, ἧγουν τὴν ἁγίαν Κλίμακα (*Life and Constitution in brief of the blessed John, Abbot of the Holy Mountain of Sinai, oftentimes-called Scholasticus, who has composed these spiritual tablets, or rather the Holy Ladder*).

Owing to the fact that neither of the modern translations of the *Ladder* into English include the *Life of John of Sinai*, I have felt it necessary to explain more fully the narrative aspects of consequence contained within the *Life* within the following discussion. Furthermore, it should be noted that the Greek text of the *Life* is only to be found in the Parakletos edition of the *Ladder*, and it is against its readings that this discussion takes place. Though the modern diplomatic edition accompanying the *Metaphrasis* opts to refer to the *Life of John of Sinai* by

a short form of its title *Βίος τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου* the title provided by Blastares is not out of place in the MS. tradition of the *Ladder*, within which various titles are provided. In one case, Blastares' title can be found word for word (K, f. 1^v, Col. 2, ll. 10-15). In the opening passage that follows this ([III.1a] ll. 5-20). Blastares follows the original quite closely, and makes few changes in terms of language. At l. 15, Blastares prefers *καθορῶν* 'perceive' over *ὁρῶν* 'see', and at ll. 19-20 Blastares replaces *τοῦτο ἤδη ἐρῶ*, with 'I shall tell this presently', *τοῦντεῦθεν ἂν ἤδη γένοιτο δῆλον*, 'may this hereinafter become clear'. Both of these alternations serve to beautify and add vividness to the passage, as well as to serving to heighten the stylistic level of the *Ladder*, and this appears to be the primary motivation for the alternations. One other such alternation defies such a straightforward explanation and that is at ll. 10-11 with the insertion of *ἀγγελικῇ τρυφῇ ἐστιῶσαν* 'they sustained him on angelic fastidiousness, in the place of *ἀμβροσίᾳ τρυφῇ ἐστιῶσαν* 'they sustained him on divine fastidiousness'. It is possible that Blastares deemed *ἀμβρόσιος* 'divine/immortal' as an adjective potentially misleading, perhaps in light of the word appearing most often relating to a pagan context. However it should be noted that while the term *θεία ἀμβροσία* is found in saints' *Lives* from both the Palaiologan period and before roughly referring to 'divine wealth'.²⁰³ Blastares offers one major addition to this opening passage where he elaborates further on the lack of knowledge on John of Sinai's background. Here Blastares explains that he is not in a position to state this as John, upon taking the monastic habit, renounced his friends and parents once and for all (*καθάπαξ ἀπαρνησάμενον*, [III.1a], ll. 9-11) upon taking the monastic habit. This is something Blastares perhaps thought worth highlighting to the urban

---

²⁰³ Raoulaina, *Vita*, p. 194, l. 19; Menologia Imperialia, *Vita sancti Theodoti episcopi Cyreniae in Cypro*, l. 47, ed. F. Halkin, "Saint Théodote de Chypre sa passion BHG 2437 dans le ménologe impérial", in J. Noret (ed.), *Antidoron: hommage à Maurits Geerard pour célébrer l'achèvement de la Clavis Patrum Graecorum* (Brussels, 1984), pp. 170-174

monastic community in close proximity to the secular world of which he was a part.

Blastares then in [III.2a-3a] continues to describe how John entered the monastery of Sinai and outline the first years spent there. This section again follows the original rather closely, with a few notable exceptions. Firstly, Blastares makes his usual alterations concerning language and style. For example, at l. 21 he replaces *έκκαίδεκά που τυγχάνων έτων τῆ τοῦ σώματος ήλικία*, with *έκκαιδέκατον έτος άγων τῆς ήλικίας*. Both of these statements are concerned with John reaching sixteen years of age, though Blastares replacement is to be considered of a more Atticizing style. Likewise at ll. 35-36 Blastares replaces *άθέλητον όντως ψυχῆν*, ‘being an unwanted life’, with *άβούλητον έχειν δοκεῖν ψυχῆν*, ‘something to be considered an undesirable life’, this both heightens the general style of the passage, and it additionally prevents the passage becoming acoustically repetitive given the presence of *θελήμασιν* in the preceding clause. In a few instances, vocabulary has been altered for seemingly different reasons. At l. 29 Blastares prefers *άφορίζω*, ‘delineate/set apart’ for *έξορίζω*, ‘banish/set beyond a frontier’, which admittedly have very similar meanings. They differ only insofar as the proximity they suggest with the former perhaps more readily applicable to an urban monastic community removing themselves from the world solely through practice, rather than a desert community which does so also through geographical distance.

Furthermore within [III.3a] there are notable additions to the text made by Blastares that are worth discussing in depth. These are to be found below (Blastares’ additions in **underlined**) and detail those things which John rid himself of upon entering the monastery:

Βίος καὶ Πολιτεία [III.3a] ll. 37-41

καίτοι γε σοφίας ἐγκυκλίου πείραν ἐσχηκώς, πρὸ τῆς οὐρανίου ταυτησι καὶ θείας τῶ ὄντι σοφίας καὶ γνώσεως, ὅπερ παράδοξον, τὸ γὰρ τῶν ἕξωθεν σοφῶν φρύαγμα ἔκφυλον ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀπαῖδον τῆς καθ' ἡμᾶς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐν Χριστῶ ταπεινώσεως.

and yet having gained a well-rounded education, [he mortified himself] for this heavenly and truly divine wisdom and knowledge, which was contrary to what was expected, since the alien wanton behaviour of those learned in non-religious matters is for the greater part out of tune with our philosophy and humility in Christ.

First and foremost these additions by Blastares serve to highlight the contrasting types of wisdom and knowledge that John found himself between. However, one is immediately reminded here of Blastares comments affixed to his *Metaphrasis* as an epigram (see above, pp. 47-8); ἡ θύραθεν οἶδε παιδεία φέρειν τὴν ἀρετῆς ἄσκησιν εὐμοιρηκότι, ll. 11-2, “classical learning knows how to bring the practice of virtue to he who has benefited from it”. Blastares has demonstrated his devotion to classical scholarship and preference for the Attic dialect, and here he is making clear that it is but a means to an end. In this comment Blastares contrasts this with the monastic path, which is the true path to wisdom and knowledge. The concluding lines of this passage (ll. 41-47) follow closely to the original and detail John’s departure from communal monastic life. The *Life of John* says this was a decision taken after the death of John’s mentor, an unnamed elderly monk. Whereas the *Ladder* describes his passing as τὴν ζωὴν ἤδη μεταθεμένου, ‘already having been transposed out of this life’, Blastares at l. 44 takes inspiration from a more Ancient model and substitutes πρὸς τὸ χρεῶν ἤδη μεταλλάξαντος, “already met his fate”.²⁰⁴

From [III.4a] the *Life of John* recounts the time John spent as a hermit in the Sinai desert, a period which is claimed to have lasted forty whole years and which

---

²⁰⁴ cf. Eusebius of Caesarea, *Vita Constantini*, Book 1, Ch. 18, Section 2, l. 3, ed. F. Winkelmann, *Eusebius Werke*, Band 1.1: *Über das Leben des Kaisers Konstantin* DGCS (Berlin, 1975) pp. 3-151: τῆ κοινῆ φύσει τὸ χρεῶν ἀποδιδούς λοιπὸν τὸν βίον μεταλλάττειν ἔμελλεν.

comprises the greatest part of John's life. [III.4a] itself deals with the location of John's hermitage and Blastares follows the first passage closely in meaning. However, Blastares' passage is reformed in places due to the awkward phrasing of the original, and the fact that it presumes that an audience is acquainted with the geography of Sinai. The *Ladder* states that John σημείους δὲ πέντε διεστηκυῖαν τοῦ κυριακοῦ τὴν τῆς παλαιστράς μονίαν εἰληφως, 'taking up his solitude at a place five miles away from the main church'. Blastares instead at l. 48 offers a much more succinct passage and explanatory alternative Ἄντρον δὲ εὐρῶν οὐ πόρῳ τοῦ κυριακοῦ 'he found a cave far from the main church'.

From sections [III.4c-III.5b] changes the *Ladder* quite notably in many ways, and have the overall effect of providing this section of the *Life of John* with a more consistent theme, namely how John succeeded in his struggle against the passions that are found as chapters within his *Ladder*. In the original this same theme is to be found, but as a series of quite short, note-like comments indirectly referencing the chapters of the *Ladder* (see below). In its place Blastares adopts a much more literary style, as well as altering some of the more confusing, cryptic passages. For example, Blastares writes "he scrubbed out the tyrant stomach" (τὴν τύραννον γαστέρα ἐξέθλιβε, [III.4c] l. 63) in place of 'he scrubbed out the ever quivering maiden' (τὴν μαιμάσσουσαν δέσποιναν παντοίως ἐξέθλιβε). The reading found in the *Ladder* appears without further qualification, and even within the context of a passage detailing John's diet seems slightly out of place and cryptic. Indeed, the only other known use of similar imagery is to be found in John of Damascus' *Encomium on John Chrysostom*²⁰⁵ where it is used explicitly within the context of gluttony (γαστριμαργία), about which there exists a chapter in the *Ladder*. Blastares' alteration serves the purpose of bringing clarity to this section and

---

²⁰⁵ John of Damascus, *Laudatio sancti Johannis Chrysostomi*, ed. B. Kotter, , *Die Schriften des Johannes von Damaskos*, vol. 5, Patristische Texte und Studien 29 (Berlin, 1988) pp. 359-370 at Section 5, ll. 12-4; Τίς οὕτω γαστριμαργίαν ἐξέωσε δουλώσας τὴν δέσποιναν καὶ φιμώσας μαιμάσσουσαν εὐσεβεῖ λογισμῷ αὐτοκρατῆς, οὐ θεραπευτῆς ταύτης γενόμενος;

allows the passage to reflect the contents of the *Ladder* to a greater degree. Overall [III.4c] in the *Metaphrasis* has been adapted to more obviously detail how John overcame the passion of gluttony. Additionally, it also mentions, rather colourfully, that John “subjugated the wanton braying of vainglory” (τὰ τῆς κενοδοξίας κατεδουλοῦτο φρυάγματα; ll. 64-65).

In a similar way, passages [III.4d-f] continue in a similar vein discussing the virtues John achieved and passions he overcame. This is done in a way that seems to reflect the contents of the *Ladder*, though often without explicitly doing so and leaves the significance of this passage in relation to the *Ladder* somewhat in doubt. While not always directly referencing a chapter, the *Ladder’s Life of John* alludes to the following: that John’s subjugation of vainglory was achieved through exile (ξενιτεία), ἀσυνουσία προσώπων τὴν φλόγα τῆς καμίνου ταύτης κατέσβησεν; that he constantly had the remembrance of death (μνήμη θανάτου) at the centre of his thoughts, ψυχῆς δὲ τὸν κάθωρον θάνατον καὶ τὴν πάρεσιν, θανάτου κέντρῳ νύσων, ἀνέστησε; that he once again achieved the death of attachment (προσπάθεια), θνήσκει δ’ αὖ προσπαθείας; he quickly overcame the sensation of the immaterial (αἰσθησις), τάχα καὶ τῶν ἀϋλῶν αἰσθήσκει; that he undid the shackle of sorrow (χαροποῖον πένθος), δεσμὸν λύπης λέλυκεν; it is noted that through not speaking (πολυλογία) John vanquished vainglory, ἀπροϊτωτέρῳ φθέγματι τὴν ἀραχνώδη βδέλλαν τῆς κενοδοξίας τεθανάτωκε; that John purified himself of pride (ὑπερηφανεία), τὸ τῆς ὀγδόης ἔπαθλον, ὃ τῆς ἀντιθέου ὑπερηφανείας ἀκρότατος καθαρισμός; that he achieved obedience (ὑπακοή) akin to Bezelel, ἀπήρξατο μὲν ὁ διὰ τῆς ὑπακοῆς Βεσελεὴλ οὗτος; and that humility was bestowed upon him (ταπεινοφροσύνη), τὴν ταπείνωσιν κατ’ ἐκείνης ὑψώσας.

Blastares in the place of this section offers a much longer section of text that details the virtues achieved and passions avoided by John of Sinai in a way that pertains much more directly to the *Metaphrasis's* chapters. Once again the vivid imagery employed by Blastares, as well as his concern for maintaining a high rhetorical style are of particular note in this section. Blastares begins this by discussing detachment (προσπαθεία), to which he included a statement without precedent in the *Ladder* stating that John distained the love of bodies and avoided coming into contact with women (τὸν τῶν σωμάτων διέπτυσεν ἔρωτα μὴδ' εἰς ὄψιν ὅλως ἐλθεῖν ἀνασχόμενος τῷ γένει τοῦ θήλεος; ll. 67-68). This particular aspect of detachment being of particular relevance to urban monastic communities such as Blastares' own in Thessaloniki. Blastares then references by name the chapter-heading virtue of poverty of estate (ἀκτημοσύνη), stating that it was the sole thing he built for himself (ll. 68-69). Continuing the discussion in [III.4e] Blastares details how John overcame and bound together tightly despondency in prayer and the slackening of the limbs by 'beating with a whip such as the sharp point of death' (μάστιγι πλήττων οἰονεὶ τῷ τοῦ θανάτου κέντρῳ; ll. 72-73). He additionally states that John set himself far away from anger, and was in all ways gentle, referencing the chapter *Περὶ ἀοργησίας ἢ πραότητος* in a way which was absent within the *Ladder* (θυμῷ δὲ καὶ ὀργῇ ἐκποδῶν ἰστάμενος, τύπος ἅπασι καὶ κανῶν ἦν πραότητος; ll. 82-83).

Blastares' next passage, [III.4f], begins with a similar theme to be found in his expansions found at [III.3a] ll. 38-41 (see above, pp. 531-2) as well as the vocabulary used by Blastares in his *Prooimion* [I] l. 4-7. Here Blastares states that John withdrew his mind from outside matters and the visible world (Νοῦν δὲ ἀφέλκων ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ ὄρωμένων; ll. 86-87), and that he did so in order to keep his mouth shut (καὶ τὴν γλῶτταν ἐπειχε καθάπαξ μὴ δὲ φθέγμα ὅλως προῖέναι βουλόμενος; ll. 87-8), and in order to cut out root-and-branch the offspring of vainglory (Νοῦν δ' εἶχεν αὐτῷ τὰ τοιαῦτα τὸ

τῆς κενοδοξίας βλάστημα πρόρριζον ἐκτεμεῖν; ll. 88-9). In the final remarks of this passage Blastares makes reference to two more chapters of his *Metaphrasis*, saying that this allowed for John to withdraw from pride (ὑπερηφανίας ἀναχωρῶν; l. 90) and that he yielded none of his humility (οὐδενὶ ταπεινοφροσύνης εἰς ἴσον ἐλθεῖν παρακεχώρηκες; ll. 90-1).

The following section in the *Ladder* [III.5a-b] begins with a question asking where should the speaker place the present metaphorical crown they are weaving (Ποῦ θήσω ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ στεφένου πλοκῆ τὴν τῶν δακρῶν ἐκείνου πηγῆν;). This is then answered with a not insubstantial passage on the location of his hermitage which makes reference to its geographical positioning and that it was a cave. After this the *Ladder* makes reference to three more chapters it is stated that John only slept enough to keep his mind on the virtuous practice of vigil (ἀγρυπνία; ὅσον μὴ λυμαίνεσθαι μόνον τὴν τοῦ νοῦς οὐσίαν τῆ ἀγρυπνία), which was his only safeguard against despondency (ἀκηδία; μόνον τῆς ἀκηδίας φίμωτερον), and that everywhere he went he remained in constant prayer (προσευχῆ; προσευχὴ ἀένναος). As previously stated, Blastares seems to have sought fit to adapt to the bare essentials or replace such passages which would have meant little to monastic communities far removed from the Sinai peninsula. In his very similar opening question found in the *Metaphrasis*, Blastares offers the answer that he would carry the crown to the cave with the intention of dwelling there, however the trials of John would not be visible to many (εἰς βραχύτατον ἄντρον φέρων ἑαυτὸν εἰσφκίσατο, ὅπως ἂν μὴ τοῖς πολλοῖς τὰ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ κατάδηλα γίνοιντο; ll. 94-96). Blastares concludes this section in much the same way as in the *Ladder*, making reference to vigil, which was his safeguard against despondency, and that he spent his life in constant prayer. As a whole, this section of Blastares' *Metaphrasis* is much more focused thematically than that found in the *Ladder*, but also expands heavily on the more limited subject matter. This section of Blastares' *Metaphrasis* alone concerns fourteen of

twenty-two chapter-heading virtues and passions, and Blastares achieves this in a more direct and expanded way than in the *Ladder* while still remaining faithful to the original. Throughout Blastares has made an effort to beautify and heighten the style of the *Ladder*, ridding it of its note-like disjointed style, and has undertaken to rework the text as to be directly relevant to the circumstances of his contemporary monastic communities.

The next section of text, encompassing [III.6a-7a], is the first of three anecdotes which happened during John's time as a hermit. The first two of which are miraculous in nature and serve to confirm the holy nature of John. The first and by far the most extensive concerns a novice whom John took by the name of Moses. [III.6a] in both the *Ladder* and the *Metaphrasis* detail how Moses sought out John as a master, however here the narratives of the *Ladder* and the *Metaphrasis* appear to diverge slightly. In the original *Ladder* it is stated that Moses being in awe of John's solitary life begged and pleaded, using some of the Fathers in the monastery as intermediaries, to be accepted as a novice by John (ἐκλιπαρεῖ ... φοιτητῆς αὐτῷ γενέσθαι καὶ στοιχειωθῆναι παρ' αὐτοῦ ... ταῖς ἐκείνων οὖν ἰκεσίαις ἐκβιασάμενος τὸν μακάριον). However, in the *Metaphrasis* Moses, as yet unnamed, being in awe of John's 'God-pleasing way of life' (Ταύτην οὖν τὴν θεάρεστον πολιτείαν ἰδὼν; ll. 103-105) was eager to be his novice, and so consulted the advice of some of the elder Fathers of the monastery (ll. 105-106). Blastares then states Moses was successful in his request, and accepted the position without hesitation (ἐπιτυχὼν δ' οὖν ὁμῶς ταυτησὶ τῆς αἰτήσεως; ll. 106-7). It seems likely that this adaptation, or perhaps change of perspective, was felt necessary by Blastares as to reduce the personal agency Moses is suggested to have had in approaching John. This change can be seen to reflect the monastic tradition of the later Byzantine periods that solidified around the eleventh century and that brought forms of Hesychast spirituality, formerly the preserve of anchorites or hermits, into coenobitic communities. In this tradition novice monks such as the

aforementioned Moses practiced many elements of the solitary life of obedience to his spiritual master from among the elder Fathers who served as a source of authority; all, of course, ultimately under the authority of the Abbot.²⁰⁶ Blastares then continues his narration in much the same manner as the *Ladder*, though in a generally higher literary style. This anecdote tells how Moses tasked with bringing good soil to the place of John's hermitage, rested under a large rock where he then fell asleep, and how John was told in a dream by God of the impending disaster of the rock falling upon Moses.

This anecdote concludes in the *Ladder* by setting up the events of the next one with the statement that Ἦν δὲ καὶ ἰατρός μωλώπων ἀφανῶν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, 'This man of God was a Physician of the invisible bruises', this has been adapted to read:

Metaphrasis, [III.7a], ll. 135-138,

ὅτι δὲ καὶ ἰατρός ἀφανῶν τραυμάτων ὁ τοῦ Θεοῦ καθίστατο ἄνθρωπος. Δῆλον μὲν ἐκ πολλῶν, ἐνὶ δὲ τούτῳ παραδείγματι χρησάμενος, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἡγοῦμαι τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐντεῦθεν εἰκάζειν ἔχειν.

"that this man was appointed by God as a physician of invisible wounds. It is clear in many ways, using this example, and concerning the other matters I think that the readers will be able to guess therefrom".

Here, Blastares has provided an extended instructional passage providing advice on what can be learnt from the anecdotes found here. It is worth highlighting here that Blastares can be clearly seen to have written the *Metaphrasis* with a listening audience in mind and that he sought to increase the instructional value of the *Life of St John*.

The next anecdote concerns the monk Isaak [III.8a-b] and relates how, struggling to overcome the physical passions, Isaak approached John for assistance. John then proceeded to lead Isaak in prayer upon which God drove

---

²⁰⁶ Meyendorff, *Spirituality*, pp. 73-6.

these physical passions from Isaak. This is a short passage and Blastares follows it quite closely in meaning, though makes some notable changes and additions. At ll. 144-146 Blastares adapts the *Ladder* as to include direct speech by John (additions in underlined)

“Τὴν οὖν πίστιν αὐτοῦ καὶ ταπεινώσιν ὁ θεῖος πατὴρ ἀγάμενος, Ἐἰς προσευχὴν’ φησιν ἄμφότεροι στῶμεν ἀδελφοὶ καὶ πάντως ὁ ἀγαθὸς καὶ οἰκτιρῶν Θεὸς, τὴν ἰκετείαν ἡμῶν οὐ παρόψεται”.

‘The holy father [John] admiring his [Isaak’s] faith and humility said “Let us both stand together as brothers in prayer, and the all-good and all-compassionate God will not overlook our supplication”’.

This serves to further highlight this passage and to make it more readily received as advice by a listening audience, but it also brings further prominence to John in this passage as leading the two in prayer. This marks out the devout and holy status of John, which is confirmed by a further addition that states that God listens to the requests of true servants (*Θεὸς ἐπακούει τῶν τοῦ γνησίου θεράποντος αἰτημάτων*, ll. 148-149). It is here that Blastares makes a slight change to the phrase *ὁ τῆς σαρκὸς ὄφις*, ‘Serpent of the flesh’ as to read *ὁ τῆς σαρκὸς σκόλοψ*, (ll. 150) “thorn of the flesh”, thereby adopting the vocabulary of II Cor. 12, 7.

The final anecdote of the *Ladder* [III.9a] is perhaps the best known and details how some wicked individuals, jealous of the esteem in which John was held, accused the holy man of being excessively verbose in his teachings. In response to this John, not wishing to teach by word alone but also by example, undertook to stop speaking entirely. In the *Ladder*, the opening remarks of this section could perhaps be interpreted as saying that there were legitimate grounds for such accusations, as John poured forth his teachings plentifully and in abundance (*τὰ τῆς διδασκαλίας νάματα ἀφθόνως καὶ δαψιλῶς προχέοντος*). Blastares, however, is much more careful in his treatment of this passage, demonstrating a desire to avoid any suggestion that these accusations

could be considered legitimate. Blastares instead describes how the holy man had reached everywhere with his reputation for virtue (πανταχόσε τῆ φήμη τῆς ἀρετῆς δικνούμενος; l. 157), however he had not able to hold out against the jealousy of others (οὐκ ἀντισχεῖν εἰς τέλος τῷ φθόνῳ δεδύνητο; l. 158). Blastares continues saying that these wicked men suffering from vivid delusions (ταῖς βιωτικαῖς φαντασίαις; ll. 161-162) railed against the saint, calling him talkative and a babbler (διελοιδοροῦντο τὸν ἅγιον, λάλον ἀποκαλοῦντες καὶ φλήναφον; ll. 165-6). He stresses this point when he discusses John's motives in stopping speaking, which the *Ladder* says was to cut out (ἐκκόψαι) the pretext for the accusations. Blastares on the other hand renders this as 'not wishing to give them [the wicked men] a pretext' (μὴ δὲ δοῦναί τισι βουλόμενος ἀφορμὴν; l. 169). These adaptations by Blastares remove any doubt or way of construing the original text as to regard these accusations as legitimate. The care with which Blastares takes to portray John as blameless and the victim of slander in this passage reflects the reverence in which John of Sinai was held by both Blastares and later monastic communities more generally. It is worth noting that in his prefatory epigram (see, pp. 47-8) Blastares expresses the belief that in places the meaning of the text was doubtful (l. 5) and that he sought to cover up this problem (l. 18). The alterations made in this present passage appear to have been made in the spirit of this.

Following this in the final section [III.9a], Blastares significantly departs from the original *Life of John*. The anecdotes in the *Ladder* are followed by a concluding section which tells how John was made Abbot of St Katherine's by the general acclaim of the monks, as if a new Moses. This was to be a position that he held for the rest of his life. It then states, metaphorically, how John ascended the holy mountain of Sinai and entered the thick darkness to communicate with God (cf. Ex. 20, 21). Here he accepted the God-written law and brought forth this treatise of spiritual steps (τὴν θεοτύπωτον δέχεται

νομοθεσίαν καὶ θεωρίαν βαθμίσι νοεραῖς ἀναβιβαζόμενος). After continuing in much the same vein, the *Life of John* concluded with reference to John having shown to us his God-written tablets (τὰς θεογράφους αὐτοῦ πλάκας ὑπέδειξεν ἡμῖν). It is worth remembering that earliest title of the *Ladder of Divine Ascent* was probably Πλάκες Πνευματικάι, 'Spiritual Tablets',²⁰⁷ due to the prominence of the metaphor employed in the *Ladder* of Moses leading the Israelites much like an Abbot should lead his monks. Indeed, this whole section appears to be built around this metaphor and the title of Πλάκες Πνευματικάι. This was replaced over the centuries by the title of the *Ladder* that has its basis in the secondary, but much more visually enticing analogy of Jacob's Ladder. Since the metaphor of the *Spiritual Tablets* had lost its prominence well before the Palaiologan era, Blastares perhaps deemed this title unfruitful and out of place. Indeed, if read literally rather than metaphorically a reader is potentially left with the inappropriate impression that the original author Daniel believed this text to be God-given in a way comparable to the Mosaic law. While this is a mistake a monastic community is unlikely to have made, it does serve as a potential basis for criticisms of the text like those mentioned above. With this in mind it seems sensible that Blastares omitted direct references to Moses and his ascent up Mt Sinai entirely, removing an analogy which had lost its central significance to his contemporary audience.

In contrast to all of this Blastares' *Life of St John* makes no mention of John being made Abbot, and it is worth noting that the sole mentions of John's position within the *Metaphrasis* is to be found in the title of the *Life of Saint John* as well as the title attached to his letter to John of Raithou ([IV]). This remains a glaring omission by Blastares, especially as the event helps the structure of the *Life* flow from the anecdotes to the concluding remarks more naturally. The only ready explanation for this is if we suppose Blastares deemed this such

---

²⁰⁷ J. Duffy, 'Embellishing', at 5-6.

common knowledge that it was not worth mentioning. Instead, he states that John ascended through these spiritual steps through much work and sweat (l. 180-81) until he reached the pinnacle of perfect love (εἰς τὸ τῆς τελείας ἀγάπης ἀνεισιν ὕψος; ll. 181-2), where he listened to and accepted this God-written law (l. 183-4). This adaption of the analogy leaves much less scope for doubt as to its metaphorical intent. Blastares then clarifies this by explaining that this knowledge was first requested by Abbot John of Raithu to help direct his monks, who Blastares calls ‘those who pursue the perfection of virtue’ (τοὺς πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς τελειότητα ἐπειγομένους; ll. 185-6). Blastares then states that this virtue, then as now, draws all towards the course of ἡσυχία, quietude (ll. 185-6; Ὡς καὶ νῦν πάντα ἐφέλκεται πρὸς τὸ τῆς ἡσυχίας στάδιον) and grants the kingdom of the heavens to those involved (ll. 187-8; καὶ βασιλείαν οὐρανῶν τοῖς μετιοῦσι χαρίζεται). Blastares then describes in a rhetorically sophisticated passage that John’s intention for the *Ladder* (ll. 188-95) was that it ultimately ends with one arriving in heaven and seeing the beauty there (l. 195; τῶν οὐρανίων δὲ μόνων ἐφίεσθαι, καὶ τὰ ἐκεῖ κάλλη φαντάζεσθαι). Blastares states that this is achieved through humility, quietude, and ‘the other philosophy’ (l. 195; διὰ ταπεινώσεως καὶ ἡσυχίας καὶ τῆς ἄλλης φιλοσοφίας) that can be gained by seeking Christ in order to partake more clearly in the holy illumination of the beholden Holy Trinity (ll. 198-9; ἵνα καὶ ἐκεῖ μετὰ σὴν καθαρώτερον τῆς θείας ἐλλάμψεως τῆς ἐν τῇ σεπτῇ Τριάδι θεωρουμένης). It should be noted that, as Blastares has demonstrated towards the start of the *Life* that following Byzantine convention he applies the term φιλοσοφία to Christian learning (see above, p. 532). The ‘other philosophy’ to which Blastares refers quite probably refers to the virtues detailed in other chapters of his *Ladder* as well as general Christian teachings.

[IV] Ἐπιστολὴ τοῦ ὁσιωτάτου Ἰωάννου καὶ ἀφηγουμένου τῆς Ραϊθῶ πρὸς Ἰωάννην τὸν ἀξιάγαστον τοῦ Σινᾶ ὄρους ἡγούμενον, τὸν τὸ ἐπώνυμον σχολαστικὸν κληθέντα— ὕστερον δὲ ἀπὸ τοῦ συγγράμματος ἐπωνομασμένον τῆς Κλίμακος & [V] Ἐπιστολὴ ἀμοιβαία ([IV] *Letter from the most holy John, Abbot of Raithu to the admirable Abbot of mount Sinai, already called Scholasticus and later surnamed on the basis of his treatise— of the Ladder & [V] Its response*)

The *Ladder* is said to have been written upon the request of Abbot John of Raithou, a monastery which lies on the coast of the Sinai peninsula, west of St Katherine's. The above title expresses a belief, which Blastares also demonstrated in the *Life*, that John was in his own life-time famed for his learning, and that John was known as Scholasticus during his life and later known as 'of the Ladder'. This is not out of place in the surveyed MS. tradition, where the Palaiologan γ (f. 6. ll. 11-3) and **K** (f. 5, col. 1, ll. 17-20) follow almost identical readings. The final comments, of course, are dependent upon the later primacy of the analogy of the *Ladder*, however it is notable such a reading is entirely missing from the eleventh-century **L** (f. 2, ll. 4-5) and **I** (f. 1, ll. 1-4) dated from 1552. That Blastares chose to again emphasize John's learning and 'contribution to the practice of letters' (see above, pp. 47-8) is not without earlier precedent. The eleventh-century α (f. 8 ll. 11) in its title to the *Ladder* refers to the "τοῦ ἐπίκλην σχολαστικοῦ", while the twelfth-century **H** (f. 2, ll. 4-5) addresses this letter to John "the angelic Father and teacher".

In the *Ladder* the *Letter of John of Raithu* builds heavily on the analogy of Moses leading the Israelites **[IV.2b]** and requests that John send his God-written tablets containing teachings of the new Israel (πλάκας θεογράφους τὴν παρὰ σοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐπιστελλομένην τιμίαν δέλτον εἰς διδασκαλίαν προθεῖναι τοῦ νέου Ἰσραήλ). After expanding heavily on this analogy, it makes a brief

mention of the Jacob's vision of the ladder [IV.3a], which showed a true steady ascent to God (ἀληθεία ἀπλανῆ ἀνοδὸν πρὸς τὸν Θεὸν ἅπασιν ὑποδείξειεν).

Blastares' rendition of the *Letter of John of Raithu* is notably shorter. It retains significantly reduced reference to Moses, while at the same time expanding upon that of the *Ladder*. At [IV.2b] John of Raithu asks to be sent his God-taught tablets that contain the "teachings of a new Israel having come out of a spiritual Egypt" (τὰς θεοδιδάκτους ἐπιστεῖλαι πλάκας ... καὶ πρὸς διδασκαλίαν τοῦ τῆς νοητῆς Αἰγύπτου ἐξεληθυθότος νέου Ἰσραὴλ; ll. 18-21). Blastares continues and has John of Raithou say that this would help him lead his monks toward the course of *hesychia*, quietude (ll. 23-4; ἀπλανῶς ἔχοιμεν ὀδηγεῖν, καὶ ἀναβιβάζειν πρὸς τὸ τῆς ἡσυχίας στάδιον). [IV.3a] expands upon the theme of Jacob's vision of the Ladder, describing at length both the vision and its significance. Blastares states how Jacob saw men going up the *Ladder* "towards the pinnacle of divine knowledge" (πρὸς τὸ τῆς θείας γνώσεως ὕψος; l. 30) and Angels descending "through the great mystery of *theognosia* (knowledge of God)" (l. 31; διὰ τὸ τῆς θεογνωσίας μέγα μυστήριον). The new importance that Blastares places here is on account of the later primacy of this analogy which was given a renewed and greater importance within communities of Hesychast monks (see above, p. 26).

John of Sinai's *Letter* of acceptance has similarly been reduced, but is infused with the same vivid imagery. In the *Ladder*, John states humbly that such a request is 'an order and command beyond our own powers' (μᾶλλον δὲ ἐπιταγὴν, καὶ ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν ἰσχὺν κέλευσιν), and expressing incredulity that John being such a reverend figure himself would request such a work from 'our uneducated and ignorant in word and deed selves' (παρ' ἡμῶν τῶν ἀπαιδευτῶν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀμαθῶν). John's original *Letter* then continues at length in much the same vein, stating that he approached his command in fear and fervent desire (ἐπὶ τὴν πανόσιόν σου κέλευσιν φόβῳ καὶ πόθῳ

ἐλήλυθα), but undertook it having given the rudder over to the good helmsman Christ through every supplication (τῷ καλῷ κυβερνήτῃ Χριστῷ τοὺς οἴακας τοῦ λόγου δεδωκώς μετὰ χειρᾶς σὺν ἰκεσίᾳ πάσῃ). In the place of this lengthy passage Blastares offers a similar *Letter* dependent on analogies. He states that asking John to write the *Ladder* was just as if someone sought roses in brambles, or a spring out of dry stones, or seeds and fruit out of sandy and entirely barren soil (ἂν εἴ τις ἐκ βάλτου ῥόδα ἐπιζητοίη, καὶ ἐξ ἀνίκμου πέτρας, πηγὴν ὕδατος, καὶ ἐξ ἀμμώδους καὶ ἀγόνου παντάπασι γῆς, σπέρματα καὶ καρπούς; ll. 7-10). This shorter and less self-deprecating version of the *Letter* seems to fit in well with the high level of respect Blastares has demonstrated towards St John in the *Life*. Furthermore, by removing the hyperbolic protestations of ignorance and lack of education, Blastares has been able to pen an adaptation that preserves the literary dignity of John of Sinai. This is, of course, one of the stated aims of Blastares in his epigram. He manages to do this at the same time as expressing the same sense of humility and obedience that is to be found in the original. The *Letter of John*, and the prefatory material as a whole, is then concluded by two lines of dodecasyllabic verse. These replace the Ἐρῶσο, ‘farewell’, of the original, and provide a much more literary conclusion to the letter:

Τὴν ἐξ ἐμοῦ γραφεῖσαν εὐχαῖς σου βίβλον,
ἣν πάτερ ἤτησας, προθύμως νῦν δέχου.

This book written by me through your prayers...,
which you asked for, father, receive now eagerly

[1] Περὶ τῆς τοῦ ματαίου βίου βιαίας ἀποταγῆς (On renunciation of the world)

The first step of the *Ladder* both introduces the work and details the first monastic virtue that should be obtained, that of renunciation. It is notable that within this chapter Blastares puts less emphasis on the term renunciation, ἀποταγή, than John and instead prefers the term withdrawal, ἀναχώρησις (e.g. τῆς οἰκείας ἀναχωρήσεως replaces αὐτῶν τῆς ἀποταγῆς; [1.7c] l. 102). As with certain elements discussed in relation to the *Life*, this term perhaps reflects an urban monastic audience for the *Metaphrasis*, for whom withdrawal would be a daily continued action. Although the majority of the chapter details the virtue of renunciation, sections [1.1a-4f] (cf. *Ladder*, 1.1-4) outline a series of types of relationships with God and describe the person of a monk. The final sections [1.15a-15c] (*Ladder*, 1.25-6) outlines the three different monastic paths identified by John of Sinai.

Blastares on the whole remains faithful to John's opening statements in terms of meaning, however makes a few notable alterations concerning John's definition of a Christian and that of a monk. Though not directly pertaining to these definitions, Blastares' first alteration is the removal of John's rhetorical flourish that announces the beginning of his *Ladder*. Here, John crafts a lengthy analogy of writing upon hearts with the ink of humility, 'or rather rest it on the tablets of the spirit' (πλαξὶ πνευματικαῖς),²⁰⁸ making an indirect reference to the analogy of Moses and his tablets. Blastares offers in its place the short passage "taking up their small share of these things" (μικράττα τούτων ἀπολαμβάντες; [1.2a], l. 31), once again reducing the prominence of the analogies to Moses in his *Metaphrasis*.

At [1.3d] Blastares rewrites John's definition of a Christian, which states that a Christian is 'one who imitates Christ in thought, word, and deed, as far as is

---

²⁰⁸ *Ladder*, 1.2.

possible for human beings, believing rightly and blamelessly in the Holy Trinity'.²⁰⁹ Blastares on the other hand offers an alternate definition of a Christian as "one who accepts and praises the commandments give to us by Christ; teaching and keeping in mind rightly the Holy Trinity, in thought, word, and deed".²¹⁰ It is worth noting the numerous times John's definition, which prior to the *Ladder* can only be found in the work of Ephraem of Syria,²¹¹ appear in Byzantine literature.²¹² Furthermore, it can be seen that Blastares' alternative definition does not stem, primarily at least, from personal conviction or the author's own background as a compiler of canon law. In his *Syntagma* Blastares offers another such formulaic definition of a Christian which is recorded as originating from the first Council of Carthage. This calls a Christian "one who believes that the Godhead is one, in equal power, comprised of the Father, the Son, and the Holy Spirit".²¹³ This is a definition that is also found frequently within Byzantine literature.²¹⁴ Therefore, it seems that Blastares offers a new definition in order to replace one that must have been well-known to the monastic communities that the *Ladder* and the *Metaphrasis* primarily address. This, of course, stems from the metaphrastic,

---

²⁰⁹ *Ladder*, 1.4 μίμημα Χριστοῦ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπων, λόγοις, καὶ ἔργοις, καὶ ἐννοίᾳ εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα ὀρθῶς καὶ ἀμέμπτως πιστεῦων.

²¹⁰ *Metaphrasis* [1.3d] ll. 42-44: ὁ καὶ τὰς δοθείσας μὲν ἡμῖν παρὰ Χριστοῦ ἐντολὰς ἐπαινῶν καὶ ἀποδεχόμενος· καὶ λόγῳ δὲ καὶ ἔργῳ καὶ ἐννοίᾳ, εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα ὀρθῶς φρονῶν καὶ διδάσκων.

²¹¹ Ephraem Syrus, *Sermo de Operatione Peruersi Daemonis*, ed. K.G. Phrantzoles, *Ἐπιόσιον Ἐφραΐμου τοῦ Σύρου Ἔργα*, vol. 5 (Thessaloniki, 1994), pp. 371-7 at 375, l. 3.

²¹² For instance, Michael I Kerularios, *Panoplia*, ed. A. Michel, *Humbert und Kerullarios: Quellen und Studien zum Schisma des XI Jahrhunderts*, Quellen und Forschungen aus dem Gebiete der Geschichte 23 (Paderborn, 1930) pp. 208-280 at Ch. 1 Col. 633, l. 16; Nicolaus Catascepenus, *Vita Sancti Cyrilli Phileotae*, ed. É. Sargologos, *La Vie de Saint Cyrille le Philéote moine byzantin (†1110)*, SH 39 (Brussels, 1964) 43-264 at Ch. 18, 4, l. 13; Neophytos Prodromenos; *Contra Latinos*, ed. B. Kalogeropoulou-Metallinou, *Ὁ μοναχὸς Νεόφυτος Προδρομηγὸς καὶ τὸ θεολογικὸν τοῦ ἔργου* (Athens, 1996) pp. 213-335 at section 44 l. 2331,

²¹³ Blastares, *Syntagma*, prol. 1.92-3: ὁ πιστεῦων μίαν εἶναι θεότητα, ἐν ἴσῃ ἐξουσία, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

²¹⁴ For instance, Michael Attalates, *Πόνημα νομικὸν ἤτοι σύνοψις πραγματικῆ*, eds. J. Zepos & P. Zepos, *Jus Graecoromanum* vol. 7 (Athens, 1931), pp. 411-497 at Proem. 3, l.1; Gregory Akindynos, *Refutatio Magna*, ed. J. N. Cañellas, *Gregorii Acindyni Refutationes duae operis Gregorii Palamae cui titulus dialogus inter Orthodoxum et Barlaamitam*, CCSG 31 (Turnhout, 1995), pp. 3-410 at Or. 1, Sec. 6, l. 10.

and more generally Byzantine, literary virtue of not avoiding “matters which those before us have expressed, but attempt[ing] to say these things better than they did”,²¹⁵ or at the very least in a novel and acoustically pleasing way.

This can likewise be seen in Blastares’ augmented definition concerning the vocation of a monk, which follows closely with that to be found in the original *Ladder* (*Ladder* 1.4), except for in the first iteration of ‘a monk is’. Here Blastares expands a formerly brief passage²¹⁶ stating that a monk is “one who though living in a material body, is attempting to make themselves like the incorporeal powers as much as they can through purity and the singing of hymns”.²¹⁷ Unlike John’s definition of a Christian, this first definition of a monk given by John did not find itself repeated often in later literature, though must have been similarly well-known within monastic circles. The heightened rhetorical style demonstrated by Blastares, therefore, must have been crafted hoping for a similar literary effect as his adapted definition of a Christian. Additionally, John refers to the angels as ‘bodiless beings’ (*ἄσωμάτων*), which Blastares has changed to “the powers of the incorporeal” (*ταῖς τῶν ἀύλων δυνάμεσιν*; l. 52), which is terminology often utilized by the Church Fathers.²¹⁸

An alteration to the essential meaning of this chapter is to be found at [1.7c] where Blastares has altered John’s passage that reads ‘those who aim at ascending with the body to heaven’²¹⁹ as to omit ‘with the body’ (*μετὰ σώματος*). It has been noted that John does not make a strict distinction between the body (*σώμα*) and the soul (*ψυχή*), and that both terms are often used in reference to the entire person, but rather draw a distinction between

---

²¹⁵ Isoc. 4. 8; see above, p. 36.

²¹⁶ *Ladder*, 1.4; The monk is he who within his earthly and soiled body toils towards the rank and state of incorporeal beings.

²¹⁷ *Metaphrasis* [1.4a] ll. 51-3: ὁ σώματι μὲν ὑλικῶ ζῶν, ἑαυτὸν δὲ τῇ τε καθαρότητι καὶ ὑμνωδίᾳ ταῖς τῶν ἀύλων δυνάμεσιν ὡς οἶόν τε προσαφομοιοῦν πειρώμενος.

²¹⁸ For instance, Gregory of Nyssa, *In Canticum Cantorum*, ed. H. Langerbeck, *Gregorii Nysseni opera*, vol. 6 (Leiden, 1960) pp. 3-469 at Hom. 15, Vol. 6, P. 34, l. 16; Basilus Caesariensis, *Orationes sive Exorcismi*, PG 31 cols. 1677-1684 at col. 1677, l. 42.

²¹⁹ *Ladder*, 1.8: οἱ εἰς τὸν οὐρανὸν μετὰ σώματος ἀνελεθεῖν ἐπιχειρήσαντες δέονται.

the living and the dead.²²⁰ This comment anticipated the final rungs, or rather, chapters of John's *Ladder* where he states 'a man is rapt as though in Heaven and is raised to contemplation';²²¹ both of these comments ultimately refer to the goal of union with God. Nonetheless, the distinction made by John is out of step with later theology, and does not lend itself readily to Hesychasm as taught by Palamas, who draws a clear distinction between the body and the soul, and their respective ability to perceive the divine.²²² Indeed, this omission by Blastares precludes later passages more explicitly against this sort of distinction made by John in the *Ladder*, such as that to be found at [29.3b].²²³

Following this the *Ladder* describes the self-examination that those renouncing the world should undergo before doing so, however Blastares opts to remove a large section of John's advice.²²⁴ In its place he supplies his own alternative passage at [1.8a] that would have been quite out of place had he not omitted the reference to 'with the body'. Blastares states that those entering upon the good fight must jump into the fire "in order to become perfect burnt-offerings to God, through humility exhausting their own flesh" (ἵνα διὰ ταπεινώσεως τὴν ἑαυτῶν ἐκδαπανήσαντες σάρκα, ὀλοκαντώματα τῷ Θεῷ τέλεια γένωνται; ll. 116-8).

Within [1.8b] can be found one of the more curious statements of John, which in modern translation is always found with an explanatory footnote. This statement is as follows 'If everyone who has been baptized has not been

---

²²⁰ Chryssavis, *Climacus*, p. 61.

²²¹ *Ladder*, 29.4.

²²² Palamas, *Pro Hesychastis*, Triad 1, 3, 33, ll. 31-4: Οὐ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ σώματος, ἀλλ' οἱ τῆς ψυχῆς, τὴν ὁρῶσαν ταῦτα δύνανται τοῦ Πνεύματος λαμβάνουσι· διὰ ταῦτα νοερὰν αὐτὴν καλοῦμεν, ὑπὲρ νοερὰν οὖσαν.

²²³ *Metaphrasis* [29.3b] ll. 20-1: ὡς μηδὲν τι τῶν τοῦ σώματος ἐπιφερόμενος, ἀλλ' ἀῦλω συζῶν μόνῃ τῇ ψυχῇ οὕτω διακείμενος.

²²⁴ *Ladder*, 1.9: 'if they really expect the celestial fire to dwell in them. But, let everyone examine himself, and so let him eat the bread of it with its bitter herbs, and let him drink the cup of it with its tears, lest his service lead to his own judgment'.

saved—I shall be silent about what follows’²²⁵ (*Ei οὐ πᾶς ὁ βαπτιζόμενος σέσωσται, τὸ ἐξῆς σιωπήσομαι*). The most common interpretation is that John is suggesting that if all the baptized have not been saved, the same can be said of monks and their vows— however it is best not to dwell on the matter. This statement reflects that the *Ladder* is in essence a spiritual treatise within which I have only found one explicitly theological statement.²²⁶ Indeed, later in the *Ladder* after establishing the virtue of mourning in the lives of monks, John states, and Blastares agrees, that ‘theology will not suit mourning’ (*Ladder*, 7.24, cf. [7.5a] l. 128; *Οὐχ ἀρμόσει πενθοῦντι θεολογία*). This most likely demonstrates John’s reluctance to make pronouncements on theological matters in a work intended as a spiritual guide for monks. Nevertheless, the statement appears somewhat odd and jarring to the flow of this passage. Blastares provides something of a more complete thought when he says that if all who are baptized are not saved ‘on what follows I think is obvious to all, although let us not say it’ (*τὸ ἐξῆς· πρόδηλον οἶμαι παντί, κἂν ἡμεῖς μὴ λέγωμεν*; [1.8b], ll. 118-9).

Blastares ends his discussion of withdrawal by expanding heavily the advice John gives to the young who are embarking upon the monastic path [1.14a]. John states the young are met with demons who will say to them ‘do not wear out your flesh lest you make it sick and weak’ whose aim is ‘to make the very outset of our spiritual life lax and negligent, and then make the end correspond to the beginning’.²²⁷ Blastares offers a retort that such a young man should give to the demon, making note that the Lord said that those who do not reject their own lives utterly cannot be his disciple (ll. 290-293, cf. Lc. 14, 26). He then follows John more closely having the young man say to the demon that as “you desire my end to be like my beginning, you are leading me into such designs” (*ἐπιθής μου τὸ τέλος τῆ ἀρχῆ, τοὺς τοιούτους εἰσάγεις*

---

²²⁵ *Ladder*, 1.8.

²²⁶ *Ladder*, 27.85.

²²⁷ *Ladder*, 1.24.

μοι λογισμούς; [1.14a] ll. 295-6). After which Blastares make reference to the fall of man, saying to the demon “since you convinced the first man to treat with contempt the command created by God” (Ἐπεὶ καὶ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, οὕτω τῆς τοῦ δημιουργήσαντος Θεοῦ κατολιγωρήσαι πέπεικας ἐντολῆς; ll. 296-7) and that the demon had until now taken up a “truceless war against the race of Man” (μέχρι νῦν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει πόλεμον ἀράμενος ἄσπονδον; ll. 303-4). Blastares concludes stating that such words will “shake off the sickness and suffering” (ἐπισείη τὰς νόσους καὶ τὰς ταλαιπωρίας; l. 309, cf. [1.11c]) whenever one becomes lax in their willingness to withdraw. While this section does little to affect the overall meaning of the passage, it is notably the longest and most vivid addition to this section by Blastares, inserting direct speech which is not found in the corresponding chapter of the *Ladder*. Furthermore, although willing to make mild alterations to adapt the *Ladder* to be in line with contemporary theology, this section also lays testament to how well Blastares’ additions fit into the *Ladder*, which was an expressed desire for the *Metaphrasis* included within his epigram (see above, p. 47-8).

The final sections of this chapter in the *Ladder* outline three monastic paths open to monks, these being ‘either the retirement and solitude of the spiritual athlete, or living in silence with one or two others (ἢ μετὰ ἐνός ἢ τὸ πολὺ δύο ἡσυχάζειν), or settling patiently in a community’.²²⁸ It is at once clear in the *Ladder* that John uses the verb ἡσυχάζω here with its most basic meaning, that of keeping quiet. Blastares’ adapted passage leaves little doubt as to his own intended meaning of the verb. Blastares, in the corresponding passage to be found at [1.15b] ll. 319-23, states the following:

Ἐν τρισὶ γενικωτάταις καταστάσεσι καθισμάτων, ἅπαντα ἡ
 μοναχικὴ ἡμῶν περιέχεται πολιτεία· ἢ μεθ’ ὑπομονῆς ἐν κοινοβίῳ

---

²²⁸ *Ladder*, 1.26: ἢ ἐν ἀθλητικῇ ἀναχωρήσει καὶ μονίᾳ· ἢ μετὰ ἐνός ἢ τὸ πολὺ δύο ἡσυχάζειν· ἢ ἐν κοινοβίῳ μεθ’ ὑπομονῆς καθέζεσθαι.

συνδιατᾶσθαι, ἢ μεθ' ἐνὸς ἢ δυοῖν καθέζεσθαι, ἢ ἐν ἀθλητικῇ ἀναχωρήσει μεμονωμένον ἡσυχάζειν.

“Our whole Monastic state consists of three specific kinds of establishment: either dwelling together with patience in a community, or taking a place with one or two others, or practising tranquillity in solitude in ascetical withdrawal”.

Firstly, Blastares inclusion of the word *our* prefacing monastic state may reflect the audience for which he was creating his *Ladder*, that is the Monastery of Lord Isaak. Blastares’ rearrangement of the order in which these monastic paths are presented perhaps reflects a desire to present the final solitary path as the more desirable path. Furthermore, the application of ἡσυχάζω in this context highly suggests that it is intended to refer to the way of prayer advocated by the Hesychast movement of Blastares’ day.

[2] Περὶ ἀπροσπαθείας (On Detachment)

In this relatively short chapter of the *Ladder* John details the initial steps, spiritual and practical, one must undertake in order to move closer to God. Following on from the previous chapter, Blastares often discusses detachment as proceeding from withdrawal (ἀναχώρησις), again perhaps highlighting the need to withdraw to a Greek monastic community in close proximity to a major urban centre.

This can be seen in his first notable adaptation that is to be found at **[2.2b]**. Here John makes note of how easily it is for novices to become concerned with the world by having contact with it (*Ladder* 2.2) and brings to our attention to Mt. 8, 21-2.²²⁹ Blastares adapts this passage and Bible verse, telling his audience to “leave your father who is old and seemingly close to death” (τὸν σὸν πατέρα τὸν ὄντα ὑπὸ τοῦ γήρως δηλονότι ἐγγύς που νεκρόν; ll. 30-1). Blastares then continues with such additions, telling his audience to leave

---

²²⁹ Mt. 8, 21-2: Another of the disciples said to him, “Lord, let me first go and bury my father.” And Jesus said to him, “Follow me, and leave the dead to bury their own dead”.

“your wicked reasoning, and those labouring your dead soul” (τούς δὲ σοὺς πονηροὺς λογισμούς, τοὺς τὴν σὴν ψυχὴν ἐργασαμένους νεκράν; ll. 31-2) telling them to “bury them in the withdrawal from the world” (θάψον τῆ τοῦ κόσμου ἀναχωρήσει; ll. 32-3). This theme is continued in [2.2c] at l. 34 with the word renunciation (ἀποταγή) being alternated for withdrawal (ἀναχώρησις) and the introduction of the term “to those who have withdrawn” (τοῖς ἀνακεχωρηκόσι). This shift in vocabulary and new emphasis on detachment in withdrawal seems like a further redirection of the *Ladder* towards an urban monastic audience, where surely members would have known of worldly affairs such as a father being close to death, but would have been encouraged to remain withdrawn despite this. Further on from this section, Blastares omits a lengthy section of John’s *Ladder* which discusses why in Mt. 8, 21-2 Jesus referred to those living in the world as dead ([2.2e] *Ladder* 2.5).

This adaption to suit a monastic audience far away from the Sinai desert is continued in [2.2f]. In the corresponding verses of the *Ladder*, John examines why those who in their former lives practiced with relative strictness the virtues described in John’s *Ladder* begin to falter in their efforts after taking the monastic vow. Within this discussion he states that when such people are ‘transplanted to a desert soil, inaccessible to people of the world and so not manured with the foul-smelling water of vanity, they wither at once’.²³⁰ In its place at ll. 53-7 Blastares offers the following alternative:

πρὸς δὲ τὸν μονήρη βίον ἐληλυθότες καὶ ἐκ τῆς τοῦ κόσμου
ματαιότητος μικρὸν ἀναχωρήσαντες οὐκέτι τὴν αὐτὴν
μετέρχονται κατεψευσμένην εὐλάβειαν, οὐ γὰρ δὴ πέφυκε τὰ
ἔνυδρα φυτὰ ἐν σκληροῖς καὶ ἀνίκμοις τόποις καρποφορεῖν.

---

²³⁰ *Ladder* 2.6: μεταφυτευθέντα ἐν γῆ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ κοσμικῶν καὶ ἀνύδρῳ κενοδοξιακοῦ καὶ βρωμώδους ὕδατος, εὐθέως ἀπεξηράνθησαν.

“Those who have come to the solitary life and who have withdrawn a little from the vanity of the world no longer follow this falsified piety, for watered plants do not by nature bear fruit in hard and arid places”.

This adaptation by Blastares is first and foremost indicative of the emphasis he places on the solitary life and withdrawal from the world. In addition to this it demonstrates Blastares’ efforts to adapt the text as to be more relevant to those monks unfamiliar with geographical references made by John, in this case the desert and the suggestion that entering such a life requires being ‘transplanted’ great distances.

Towards the end of this chapter at [2.3c] John stresses the need for the renunciation of one’s own family stating that ‘no one will enter the heavenly bridechamber wearing a crown unless he makes the first, second, and third renunciation’;²³¹ that of all business, people and parents, the cutting out of personal will, and that of conceit. Blastares first of all emphasizes that this is applicable to monks, when he says that “not one of the monks” (Οὐδείς τῶν μοναχῶν; ll. 82-3) rather than ‘no one’ will enter the heavenly bride chamber. Furthermore, Blastares does not refer to renunciation, instead immediately saying that one would fail to enter this bridechamber if one did not shake off attachment to all business, friends, brothers and children (εἰ μὴ πάντων πραγμάτων καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν καὶ παίδων τὴν προσπάθειαν ἐκτιναξάμενος; ll. 85-6), place oneself at a distances from his own will (πρὸς δὲ καὶ ἑαυτὸν ἀποστήσας τοῦ οἰκείου θελήματος; ll. 85-6), and avoid the vanity of conceit and pride (τὴν τῆς κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας διαφύγοι ματαιότητα; ll. 87-8).

---

²³¹ *Ladder* 2.9.

[3] Περί Ξενιτείας (On Exile)

The third chapter details *ξενιτεία*, the spiritual exile a novice monk must attain as he climbs the *Ladder*. Additionally, this is the final chapter detailing the break with the world a novice monk must make before proceeding to attain the virtues detailed in the remaining chapters. Within this chapter is to be found a short digression by John entitled *On Dreams* (*Περί Ὀνείρων*, *Ladder* 3.25-29) dealing with the dreams that novice monks often have. This is additionally the first chapter into which Blastares inserts an introductory passage without precedent in the *Ladder*. At [3.1a] Blastares states that enough has been said on detachment and that it is right to continue directly onto dealing with exile (*καλῶς δ' ἂν ἔχοι περὶ ξενιτείας εὐθὺς ἐπελθεῖν*; ll. 2-4) and to show that we may become strangers to worldly matters (*δειξαι δι' ὧν ξένοι τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἐσόμεθα*; ll. 4-5).

Although most often rendered into English as *On Exile* the term *ξενιτεία* holds a variety of intertwined meanings which cannot be rendered well into English. Blastares within this chapter makes plays on these various aspects of *ξενιτεία* to embellish the *Ladder* with metaphorical meaning and to stress to his audience the spiritual meaning of this *ξενιτεία*. The word *ξενιτεία* can hold the meaning of foreignness, and perhaps better still in a monastic context 'estrangement', or else 'living abroad', or 'in foreign service', and it is these later meanings which Blastares builds his metaphors upon. This is a theme first built upon in [3.1d] where John notes that many novices are overcome by the thought 'of separation from their own, undertaken by lovers of perfection so that they may live a life of hardship and simplicity'.²³² Blastares on the other hand first mentions that Jesus came to bring fire on earth (Lc. 12, 49) and into our hearts calling on us to retreat from "all beings and one's own homeland with the aim of piety and mortification" (*πάντων τῶν ὄντων καὶ τῆς ἰδίας*

---

²³² *Ladder*, 3.2.

πατρίδος ἀφίστασθαι παρακαλεῖ σκοπῶ εὐτελείας καὶ θλίψεως; ll. 13-5). Following on from this Blastares alters the opening of [3.2c] from ‘In hastening to solitude and exile’²³³ as to read “In hastening to depart to the monastic polity or otherwise exile”. Polity (πολιτεία), like ξενιτεία has a variety of meanings many of which can intertwine with each other, and can be rendered as polity, organized society, way of life, ascetic practice or act of religious behaviour. It is used by Blastares in the phrase μοναχικὴ πολιτεία at [1.15b] l. 321 where it carries the meaning of organized society. Furthermore, it can be used in related phrases such as οὐράνιον πολιτείαν at [1.11h] l. 226 with the word πολιτεία replacing John’s τάξις (office, order), where God calling people towards the “heavenly polity” is contrasted with an earthly king calling the people to arms. In this latter case the word πολιτεία carries, of course, the meaning of religious behaviour but also plays heavily on connotations of being a different society and polity (civitas). Similarly here at [3.2c] when used next to ξενιτεία Blastares plays on both the notion of the μοναχικὴ πολιτεία as a way of life, organized society, and other ‘polity’ in which one may achieve exile, foreignness, or estrangement despite potentially still being in one’s city of birth through being in foreign service to the kingdom of heaven.

On Dreams

The short digression attached to the end of this chapter was written by John ‘so that we may not be in the dark concerning this trickery of our wily foes’.²³⁴ Moreover, John is keen to stress that these are his own thoughts on the matter rather than commands (Οὐκοῦν οἶμαι, οὐδὲ γὰρ ὀρίζομαι). This statement reflects that John’s endeavour in writing the *Ladder* was to produce a spiritual guide, rather than something akin to a monastic rule. Blastares has altered this

²³³ *Ladder*, 3.4: Μὴ ἀνάμενε ἐπὶ τὴν ξενιτείαν ἢ τὴν μονίαν ἐπειγόμενος, τὰς φιλοκόσμον ψυχάς.

²³⁴ *Ladder*, 3.25, cf. [3.7a]: ὅσον μηδὲ τούτου τοῦ δόλου τῶν δολίων ἀμνήτους ὑπάρχειν ἡμᾶς.

as to read “I think it is good” (Οὐκοῦν οἶμαι καλὸν εἶναι; [3.7a] l. 185) which probably reflects the regard in which John’s *Ladder* was later held by monastic communities. The majority of this digression has been followed by Blastares, notwithstanding alterations intended to elevate the literary style of the text, there have been a few notable additions.

The first of which is to be found preceding John’s definition of *Phantasia*, φαντασία, here referring to that which is seen in one’s dreams. Here John makes three iterations of ‘Phantasia is’, the final of which has been elaborated by Blastares and had its position altered from being the third iteration to the first, this is to be found at [3.7c] ll. 189-91 and reads as follows:

**Φαντασία ἐστὶν ἀνυπόστατος θεωρία. Τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα
λογιζομένη καὶ τὰ δοκοῦντα, ἀντὶ τῶν ἀληθῶν κατοπτεύουσα.**

“Phantasia is an irresistible sighting– that reckons the non-existent as existent, and observes the apparent rather than the real”.

This definition offered by Blastares is very much in line with that which John has already stated in the *Ladder* and, much like the definitions of a Christian and a monk to be found in the first chapter of the *Ladder* (see above, pp. 546-8) was very probably a well-known section of the *Ladder*, memorable due to its use of repetition, in which Blastares could demonstrate his skills as a metaphrast. It is here that Blastares tempers John’s warning against putting too much credence in visions that appear before novice monks in dreams (see above, pp. 518-24).

[4] Περὶ τῆς μακαρίας ὑπακοῆς (On blessed obedience)

The fourth chapter of the *Ladder* concerns ὑπακοῆς, obedience, which is recounted by John as a series of anecdotes concerning a monastic community he once visited in Alexandria. This is also the longest chapter by far of the entire *Ladder*, being almost three times as long as the next longest chapter. In

the *Metaphrasis* the introductory segment of this chapter stretches from [4.1a-4c] ll. 1-103 and Blastares follows the introduction quite closely, except for some notable adaptations with the aim of beautification and heightening the style of the *Ladder*. However, notable short additions of substance do exist, such as that to be found at [4.4a] ll. 79-81 where John states ‘the moment any thought of judging or condemning your superior occurs to you, leap away from it as from fornication’.²³⁵ Instead of superiors Blastares is more specific, referring to God-given Abbots (τὸν ὑπὸ Θεοῦ σοι δοθέντα τελεῖν εἰς ἡγούμενον; ll. 79-80) before stating that if one can only cling on to faith, the most assured guardian of the holy canons (εἰ μόνον εὐσεβείας ἀντέχεται, καὶ τῶν θείων κανόνων ἀκριβέστατός ἐστι φύλαξ; ll. 80-1), one can cleanse oneself of sin. This would allow the monk who had had such thought to retort to the demon who had placed this thought in much the same way John had recommended.²³⁶ This can be seen as part of the wider beautification of the passage, but it also serves to elaborate on the method with which a brother at the monastery would fulfil this recommendation given by John.

The first anecdote concerns a thief who wished to enter the monastery in Alexandria. This thief was encouraged by the monastery’s Abbot to confess the multitude of his sins before the people of the city.²³⁷ In the *Metaphrasis* this covers [4.5a-6a] and Blastares, by and large, follows the events of these anecdotes faithfully, although he can be seen to reorder material occasionally in a manner that seems more logical. A good instance of this is to be found at [4.5a] ll. 155-8 in a section where the Abbot in Alexandria tells John that there were two reasons for him demanding a public confession from the penitent

---

²³⁵ *Ladder*, 5.7: Ἐπὶ σε ὁ λογισμὸς ἀνακρίναι, ἢ κατακρίναι τὸν προηγούμενον ὑποβάλλη, ὡς ἀπὸ πορνείας ἀποπήδησον.

²³⁶ *Ladder*, 5.7: ‘Listen, deceiver, I have no authority to judge my superior, but he has been appointed to sit in judgement on me. It is not I who am to be his judge, but he who is deputed to be mine; Ὡ ἀπατεῶν οὐκ ἐγὼ τοῦ ἄρχοντος, ἀλλ’ αὐτὸς τὸ ἐμὸν κριμα ἀνεδέξατο οὐκ ἐγὼ ἐκείνου, ἀλλ’ αὐτὸς ἐμοῦ κριτῆς καθέστηκεν.

²³⁷ *Ladder*, 4.11-15.

thief. In the *Ladder* (5.12) these two reasons are separated by a side in which the Abbot tells John of the vision another monk had seen during the public confession. Blastares rearranges this material so that the first reason is followed by the second. This vision is then recounted by the Abbot, who tells John that one monk witnessing the confession saw ‘someone terrible holding a pen and writing-tablet, and as the thief recounted each sin, he crossed it out with a pen’.²³⁸ After this the Abbot states his opinion that this was true and makes reference to Psalm 31, 5. Blastares on the other hand refers to this ‘someone terrible’ as an angel (ἄγγελόν τινα ἐωρακέναι; l. 161) and extends the speech of the other monk so that it includes the psalm and mentions David (...γὰρ εἶπε καὶ Δαυῖδ τῷ Κυρίῳ...; l. 163-4).

After the main part of this anecdote, John begins to recount ‘much else too that was admirable and worth remembering with that ever-memorable pastor and his flock’.²³⁹ At [4.6c] John begins to describe how the brothers of the monastery dealt with reproachful or judgemental behaviour and idle chatter (λοιδορίας, ἢ κατακρίσεως, ἢ ὄλως ἀργολογίας) when a superior was not present. Here John states the ultimate action of one brother attempting to discourage another from such behaviour was to ‘make a prostration and retire’.²⁴⁰ Blastares offers an alternative method and states that they would “retire to their instructor, and report it to him” (εὐθὺς ἀνεχώρει, καὶ τῷ παιδοτρῖβῃ, τὰ κατ’αὐτὸν ἀπήγγελε; ll. 198-9). This instructor would then proceed “straight to treatment, prescribing a suitable remedy” (εὐθὺς πρὸς τὴν θεραπείαν, κατάλληλα ἐπετίθει τὰ φάρμακα; ll. 199-200). Blastares’ alteration perhaps demonstrates the practice of his own times or monastery, or else was included as he believed that it was a greater show of obedience.

---

²³⁸ *Ladder*, 4.12: ἐθεώρουν τινὰ φοβερόν κατέχοντα χάρτην γεγραμμένον, καὶ κάλαμον καὶ ἄμα. φησὶ, τὴν ἁμαρτίαν ὁ κείμενος ἔλεγε, ταύτην ἐκείνος τῷ καλάμῳ ἐχάραπτεν, καὶ εἰκότως.

²³⁹ *Ladder*, 4.14.

²⁴⁰ *Ladder*, 4.15: βαλὼν λοιπὸν μετάνοιαν ὁ ὑπομνήσας ἀνεχώρει.

Alternatively the suitable remedy mentioned at ll. 200-1, much like the reference to the “guardian of the holy canons” (ll. 80-1, see above, p. 558), can be seen as Blastares embellishing the text by providing a method as to how this was achieved.

This can be viewed as a procedural note and a similar addition can be found at [4.7c]. Much like [4.6c], this addition is found as part of a wider much embellished passage, but beyond one additional point it follows the *Ladder* closely. Here John describes how the monastery in Alexandria dealt with arguments between monks (*Ladder*, 4.19). Ultimately, if the argument was spiteful or vengeful another of the monks would report the quarrel to the second most superior father in the monastery who would resolve the matter before sundown. John then continues onto the repercussions of continued obstinance. Blastares instead makes a note on the methods employed by the monastery’s second-in-command in order to resolve the conflict. Blastares states that he reprimanded them straight away and “using in part persuasion and in part threats he compelled them to reconciliation” (κάκεινος τούτους εὐθὺς παραλαβὼν, τὰ μὲν πειθοῖ, τὰ δ’ἀπειλαῖς χρώμενος, ἐς διαλλαγὰς προυτρέπετο; ll. 243-5). Once again this probably reflects what Blastares deemed to be the correct way to proceed with such matters, and serves to supply a method detailing how this was achieved, which is missing from John’s *Ladder*. One further change made for a similar reason is found later in this chapter deserves to be mentioned briefly, but is otherwise hard to place within the present study. At [4.13b] John praises the conduct of the Abbot of this monastery and tells us how those carrying ‘on conversation when [they] were at prayer’ were ordered ‘to make a prostration to everyone going in and out; and what was still more surprising, he did this even with the clergy, in fact, with the priests’.²⁴¹ In the place of this comment Blastares offers “making a prostration, and ordering them to give a speech on idle talk” (μετάνοιαν

---

²⁴¹ *Ladder*, 4.37.

ποιεῖν, καὶ περὶ ἀργοῦ λόγου διδόναι λόγον ἐκέλευσεν; ll. 587-8). Much like before this probably reflects the practices of Blastares' monastery, as well as a desire to omit the reference to 'even with the clergy' which he may have deemed inappropriate.

Blastares follows the anecdote found at [4.10c-d] concerning the monk Abbakyros who was driven out of the refectory by the other brothers each day closely in terms of narrative, but omits the reason for this action. While John states that Abbakyros was 'by nature just a little too talkative',²⁴² Blastares omits to mention any reason for being treated in a such a way other than that mentioned by Abbakyros himself, that his brothers are testing to see if he really is a monk. This omission is immediately reminiscent of that found in the *Life of John* [III.9a] l. 157 (see above, pp. 539-40) where a similar accusation levelled at John of Sinai has been rewritten as to remove any suggestion that the accusation is legitimate. Here too, Blastares can be seen as wishing to remove any legitimate cause for the treatment of the other brothers towards Abbakyros in order for the anecdote to reflect the virtue of obedience to a greater extent. Without this suggestion of talkativeness, Abbakyros's tolerance and acceptance of this, as well as his own justification as reformulated by Blastares, that 'without trial, gold will not become pure' (χωρὶς γὰρ δοκιμῆς, ὁ χρυσοῦς οὐ τὸ τέλειον ἔξει; [4.10b] ll. 435-6), this anecdote becomes more specifically focused on the virtue of obedience.

Following this John turns to the anecdote of one brother Makedonios, which Blastares for the most part follows faithfully. In terms of narrative, Blastares has supplied two short additions that offer a method to an action mentioned by John. Although unlike the examples discussed above, this addition deals with a spiritual method much like that to be found at ll. 80-1 (see above, p. 558). Here John tells of how Makedonios came to be removed from the post of

---

²⁴² *Ladder*, 4.29: ἦν γὰρ ἐκ φύσεως μικρὸν πάνυ περὶ τὴν γλῶσσαν ἀκράτητος ἀδελφός.

Archdeacon by the Abbot of the monastery and for a period of forty days he lived as a novice. Afterwards, on being restored to his former position, he begged to be once again stripped of it. After this Makedonios explains to John why he did so, eventually stating that ‘it is the property of men to fall and to rise again as often this may happen. But it is the property of demons, and demons alone, not to rise once they have fallen’.²⁴³ Blastares at [4.11c] elaborated this passage stating that while men may fall and again rise, this only happens “through the philanthropy of God and ineffable goodness to us” (ἄν τοῦτο συμβαίνει <διὰ> τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν καὶ ἄφατον εἰς ἡμᾶς ἀγαθότητα; ll. 476-7) and that it is only Demons that fall once “never wanting to rise again, through their own sick state” (μηδέ ποτ’ ἐθέλειν ἐγείρεσθαι, διὰ τὴν ἐμουσαν αὐτοῖς φυσίωσιν; ll. 478-9). Further within the context of the passage these additions, especially that concerning the philanthropy of God, serve to associate those comments spoken by Makedonios in [4.11b] with those to be found in this passage. In the *Ladder* the previous statement concerns the ‘relief from every conflict and such sweetness of divine light’²⁴⁴ that Makedonios found having been removed from his post. Following this, [4.11c] seems somewhat detached, as Makedonios’ comments on how men may fall and again rise are not directly associated with his current status. Blastares’ addition goes some way to remedy this, as one may posit that this relief and sweetness of divine light is part of the philanthropy and ineffable goodness of God that Blastares mentions.

This section of text [4.12a] relates the anecdote concerning the steward of the monastery who tells John that in his youth he suffered a ‘very serious spiritual fall’ (*Ladder*, 4.32; συνέβη πτώμα κατενεχθῆναι εἰς πτώμα πεσεῖν βαρύτατον ψυχῆς), but who tackled the problem directly and brought it to the attention of

---

²⁴³ *Ladder*, 4.31: ἀνθρώπων δὲ τὸ πίπτειν, καὶ θᾶπτον ἀνίστασθαι· ὅσάκις τοῦτο καὶ συμβαίνει· δαιμόνων δὲ καὶ μόνον, τὸ πεσόντας μὴ ἐγείρεσθαι.

²⁴⁴ *Ladder*, 4.31: κουφισμὸν οὕτως πολέμου παντός, καὶ φωτὸς θείου γλυκασμὸν ἐν ἑαυτῷ ὡς νῦν τεθέαμαι.

the physician, the Abbot of the monastery. It is at this point in the *Metaphrasis* where hand **V** has inserted the lengthy interpolation described in **Part I** (see above, pp. 91-5) into the main text of the *Metaphrasis*. In the *Ladder*, upon learning of this ‘very serious spiritual fall’ the ‘physician’ then ‘struck [him] gently on the jaw, and accepting this with flaming faith, in the course of a few days [he] continued [his] way in both fear and joy’.²⁴⁵ Blastares makes only a slight alteration to this. Where in the *Ladder* the steward accepted the actions of the physician ‘with flaming faith’ (πίστει διαπύρω πεισθείς), Blastares has changed the text so as to read “from that point I displayed absolute obedience” (ἐπειδήπερ ἄκρατον ἐπεδειξάμην ὑπακοήν; ll. 488-9), thereby allowing this anecdote to relate much more directly to the chapter-title virtue of obedience. In [4.12b] the position of the Abbot as ‘physician of souls’ (ὁ τῶν ψυχῶν ἰατρος; l. 497) is further elaborated on. John describes this role in relation to ‘the company of brothers [in which] there were differences in both success and in disposition’.²⁴⁶ Blastares however edits this passage as to concern specifically the “minds of the young still being freshly directed towards the precision of philosophy” since “even if they seem to have control of the passions they do not bear it easily controlling gluttony and overlooking glory”.²⁴⁷ This alteration appears to have been made as to help continue this metaphor of the Abbot as physician of souls by bringing a theme found in the preceding section into this discussion. Moreover, this passage directs John’s advice on the attainment of obedience, the first of the virtues outlined by John, towards the young embarking on the spiritual path and ascending through the chapters of the *Ladder*. On the whole, the additions and alterations found here

---

²⁴⁵ *Ladder*, 4.32: Ἐγὼ δὲ πίστει διαπύρω πεισθείς ἐν βραχείαις ἡμέραις τῆς ἰάσεως πληροφορίαν εἰληφώς, ἔτρεχον τὴν ὁδὸν μου χαίρων ἅμα καὶ τρέμων.

²⁴⁶ *Ladder*, 4.33.

²⁴⁷ *Metaphrasis* [4.12b] ll. 491-3: Αἱ τῶν νέων γινῶμαι ἀρτιπαγεῖς ἔτ’οὔσαι πρὸς τὴν τῆς φιλοσοφίας ἀκρίβειαν, εἰ καὶ τᾶλλα πάθη κατέχειν δοκοῦσιν, ἀλλὰ τό γε γαστρος κρατεῖν καὶ δόξης ὑπερορᾶν, οὐ ῥαδίως ὑφίστανται.

at [4.12a-b] ll. 480-503 are the most substantial changes of substance Blastares makes to this chapter of the *Ladder*.

One such passage is [4.26j] (*Ladder*, 4.103)²⁴⁸ which concerns the effect of insults and humiliation on the soul of an *ὑπήκοος*, that is an obedient man which here perhaps implies ‘novice’. Blastares certainly seemed to have understood it as such, and has altered the section at l. 999 as to confirm this meaning by adding: “in the soul of the novice and newcomer” (ἐν τῇ τοῦ νεήλυδος καὶ νεοπαγοῦς ψυχῇ). Elsewhere Blastares has altered the speech attributed to Antiochos the Sabbaite, formerly John. Whereas in the *Ladder* this Antiochos addresses three monks who came desiring to learn from him as ‘brothers’ *ἀδελφοί*,²⁴⁹ Blastares has them addressed as “children” *παῖδες* ([4.29b] l. 1162). This both emphasizes the relationship between an elder teacher and younger disciple as well as further helping to confirm this Antiochos the Sabbaite as an honourable figure.

In the section that follows Blastares remains faithful to the subject matter of the *Ladder*, there are however a number of noteworthy omissions. The first is located at [4.12e] where Blastares has reduced a lengthy passage concerning conversations that John had with some elderly members of the monastic community. Here Blastares has only left the initial laudatory introduction; ‘I must not fail to adorn the crown of this step with this emerald’²⁵⁰ (Οὐ παρίδω ἐγκαλλωπίσαι τὸν τοῦ λόγον στέφανον καὶ τῷ παρόντι σμαράγδῳ; ll. 538-9). The section which Blastares omits contains the polite refusal of these elderly monks to be drawn into a conversation on silence (*ἡσυχία*), in which they state that they ‘being material, live in a material life, preferring to wage war according to the measure of our weakness, and considering it better to

---

²⁴⁸ *Ladder*, 4.103, cf. [4.26j]: Αἱ μὲν ὑβρεις καὶ ἐξουδενώσεις, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ὑπηκόου ἀψινθίου πικρότητι παρεικάζονται; Moore translates *ὑπηκόου* as novice, rather than a more neutral ‘obedient person’ which is often understood as ‘obedient to Christ’.

²⁴⁹ *Ladder*, 4.112.

²⁵⁰ *Ladder*, 4.35.

struggle with men ... than demons who are continually raging and up in arms against us!'.²⁵¹ It is not clear from the context of this passage to what the term *ἡσυχία* exactly refers, but in Blastares' time it would have carried connotations of the ascetic practice as understood by Palamas. In this context such a statement stating that monks would wish to avoid entering into such a spiritual struggle seems out of place.

Similarly, Blastares notably alters the section found at **[4.17a]** ll. 705-17 which reads in the *Ladder* 4.56 reads 'the practice of the above virtues is unknown to the solitary (*ἡσυχαστής*). For his rigours have brought him to conceit and suggest to him that his achievements are due to his own effort'. This passage is to be found after numerous passages that stress obedience to a spiritual father (4.50-5) and therefore the interpretation of *ἡσυχαστής* as solitary given by Moore and similarly as hermit by Luibheid and Russel²⁵² seems fitting. However, if we are to accept this, the comment seems somewhat out of place given the themes discussed in the *Ladder* as a whole, that John is said to have spent the majority of his life as a hermit, and that at **[1.15b]** states that 'the retirement and solitude of a spiritual athlete' (*ἐν ἀθλητικῇ ἀναχωρήσει καὶ μονίᾳ*) is suited to needs of many monks. Furthermore, it should be noted that the term *ἡσυχαστής* is not used prior to this point in the *Ladder*, and casts doubt on whether this passage is truly in relation to obedience to one's spiritual father. It should be noted that prior to entering into the lengthy discussion some of the more spiritual aspects of obedience, of which his discussion on obedience is a part, John discussed the 'prison' (*φυλακὴ λεγομένη*) at **[4.14c]**. Here the Abbot of this monastery sent 'those who fell into sin after entering the brotherhood; and not all together, but each in a separate and special cell'.²⁵³ Perhaps *ἡσυχαστής* is here referring to 'him in solitary confinement' in the same way as the term is used by Ephraem of Syria in his

---

²⁵¹ *Ladder*, 4.35.

²⁵² Trans. Luibheid, *Ladder*, p. 107.

²⁵³ *Ladder*, 4.41.

Sermon to the Monks of Egypt who contrasts the term with hermits and those living in the monastic community,²⁵⁴ and with whose work John appears to have been familiar (see above, p. 547). At the very least this passage appears to be out of place, especially in the Palaiologan era where a reader such as Blastares would have associated the term ἡσυχαστής with the Hesychast movement. In its place Blastares has replaced this term with the phrase at l. 715, “those keeping quiet only superficially” (οἱ ἐπιπολαίως ἡσυχάζοντες), which serves to make this small section of text conform much more readily to the extended spiritual discussion of which it is now a part.

Rather interestingly at [4.27a] (*Ladder* 4.105) John makes reference to the *Conference* of John Cassian when he states that ‘from humility comes discernment as the great Cassian has said with beautiful and sublime philosophy in his chapter²⁵⁵ on discernment’. John Cassian’s surviving works are in Latin and directed towards a Latin-speaking audience²⁵⁶ and bring teachings and practices and many of the sayings of the Desert Fathers to a western audience.²⁵⁷ Owing to this direct reference to John Cassian and another contained within Photius’ *Bibliotheca*, it appears that some of Cassian’s works were available in epitome in Greek and it is in this way that John of Sinai was acquainted with his work.²⁵⁸ No such work has survived to the modern day, and owing to the lack of references to Cassian it seems that his work was no longer available in Greek during the Palaiologan period. Understandably, Blastares has removed this reference and has instead written: “as it has been

---

²⁵⁴ Ephraem Syrus, *Sermones Paraeneticī ad Monachos Aegypti*, ed. K.G. Phrantzoles, Ὅσιου Ἐφραίμου τοῦ Σύρου ἔργα, vol. 3 (Thessaloniki, 1990) pp. 36-294 at Orat. 48, ll. 20-3; Ἡσυχαστῆς εἶ; Ἀναλόγισαι τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς κατακεκλεισμένους, ὅτι οὐ μόνον κατακεκλεισμένοι εἰσίν, ἀλλὰ καὶ σίδηρος περικείται αὐτοῖς περὶ τὸν τράχηλον· οἱ δὲ καὶ ἐν ξύλῳ βέβληνται.

²⁵⁵ Trans. Luibheid, *John Cassian: Conferences* (1985, Mahwah NJ), pp. 60-81.

²⁵⁶ R. Krawiec, ‘Monastic Literacy in John Cassian: Toward a New Sublimity’, *Church History* 81.4 (2012), 765-795 at 772

²⁵⁷ C. Leyser, *Authority and Asceticism from Augustine to Gregory the Great* (Oxford, 2000), pp. 33-64.

²⁵⁸ Photius, *Bibliotheca*, Codex 197, ed. R. Henry, *Photius. Bibliothèque* (Paris, 1959-77); see C. Stewart, *Cassian the Monk* (New York, 1998), pp. 158-9.

philosophized by one before us” (ll. 1015-16; *ὡς καὶ τινι τῶν πρὸ ἡμῶν περιλοσόφηται*). This could either reflect Blastares himself not knowing this work of Cassian, or that he deemed the reference too obscure, irrelevant or even hostile to a fourteenth-century Greek monastic community.

[5] *Περὶ μετανοίας· ἐν ἣν καὶ ὁ βίος τῶν ἁγίων καταδίκων, καὶ περὶ τῆς φυλακῆς.* (*On Repentance, in which the holy convicts live, as well as concerning the Prison*).

As the long title of this chapter suggests, John bases his discussion on repentance around anecdotes concerning the lives of the penitent monks kept at the so-called prison, first mentioned at [4.14c]. Much like at the beginning of chapter [3], Blastares has once again included an original opening passage to the chapter that introduces the theme of repentance “without which not one of the other parts of virtue will be accomplished” ([5.1a] ll. 4-5; *ἢς χωρὶς, οὐδέν τι τῶν ἄλλων τῆς ἀρετῆς μορίων κατορθωθήσεται*). In a sense this can be seen to replace a lengthy section in the *Ladder* corresponding to [5.2b] (*Ladder*, 5.2) that is similarly introductory in nature. However while Blastares’ introduction still praises the virtue of repentance, he has omitted John’s invocation to his fellow monks to listen carefully (“Attend, my brothers, attend to my word”).²⁵⁹ Other than this addition and omission Blastares opens John’s first sections describing many of those living within the Prison rather closely, though has continued to beautify and heighten the text.

The first adaptation of note is to be found at [5.3b] that details those monks who “casting their gaze to the ground, and moving their heads incessantly with pain and bitterness” (*εἰς γῆν νενευκότας, καὶ τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ὑπὸ τῆς πολλῆς ὀδύνης καὶ πικρίας ἀδιαλείπτως κινουῦντας*; ll. 68-9). This is an adaptation that unites two successive passages which carry very similar narratives in the *Ladder*. In the first passage (*Ladder*, 5.11) John speaks of

---

²⁵⁹ *Ladder*, 5.2: Προσέχετε, ἀδελφοί μου, τούτῳ τῷ λόγῳ μου.

seeing ‘others sat thinking and looking on the ground swaying their heads unceasingly’, some of whom were asking for total forgiveness while others deemed themselves unworthy of forgiveness. John then says in a second passage (*Ladder*, 5.12) that there he saw ‘humble and contrite souls depressed by the weight of their burden’. John then describes how ‘casting their gaze to the earth’ and narrating their prayers for forgiveness, in which they state that ‘we dare not ask for complete forgiveness’. In the *Metaphrasis* Blastares condenses these two somewhat repetitive passages into one passage that does not contain the aforementioned direct speech attributed to the monks. Blastares further omits a lengthy part of the next passage (*Ladder*, 5.13) in which John states that there ‘the fulfilment of the words of David could be clearly seen’ when ‘they ate dust and ashes with their bread, and they mingled their bones cleaved to their flesh, and were withered like grass’.²⁶⁰ Blastares retains the short reiteration of their pleas for forgiveness which are found once again within this passage, but has otherwise omitted the mostly narratively repetitive elements of this passage.

This passage forms part of a longer section of text concerning the state in which these monks lived, of which this alteration is the only major change in terms of narrative. However, it should be noted that while John ends this recollection of the lives led in the prison with the statement ‘I ask you, brothers, not to regard all this as a made-up story’,²⁶¹ Blastares has omitted this remark. This omission probably lays testament to the authority which John and his *Ladder* came to hold within monastic communities, and that such a statement would be readily believed by later audiences.

After this John recounts how those kept in the prison met their deaths, beginning with a description of frequent funeral arrangements. Here John says that while he stayed at the prison he saw one monk approaching death ‘beg

---

²⁶⁰ *Ladder*, 5.12-3.

²⁶¹ *Ladder*, 5.19: Καὶ μὴ μύθους τὰ εἰρημένα λογίσθητε, ἐρωτῶ, ἀδελφοί.

the great Abbot through the superior set over them with adjurations not to give him human burial, but to fling him, like an irrational animal, into a river bed or to give him up to wild beasts in the field'. He then states that this happened often and describes that the Abbot granted this request and 'ordered the dead to be carried out without any psalmody or honour'.²⁶² Blastares maintains this narrative element of the *Ladder* but elaborates on how the Abbot assented to such a course of action. Blastares states that while these monks did not consider themselves worthy of a human burial (μη δ' ἀνθρώπινης ταφῆς ἡξιούν τυγχάνειν; l. 165), the Abbot, described by both John and Blastares as a 'lamp of discernment', did not wish to see their burials come to pass in this way (οὐκ ἔκρινε δεῖν ὁ τῆς διακρίσεως λύχνος ἐκεῖνος οὕτως γίγνεσθαι; ll. 168-9). However, in light of their adjurations, the Abbot assented in word though not in spirit to this manner of burial (ἀλλὰ καίτοι πρὸς τὰς ἱκετηρίας αὐτῶν, λόγοις κατανεύων, ὅμως τοῖς λογισμοῖς ἀνένευε; ll. 169-70). Blastares then states that this was because the Abbot, unlike the monks themselves, deemed them worthy of every care after death (κηδεμονίας ἀπάσης μετὰ τελευτῆν ἀξιῶν αὐτούς; l. 171). Firstly, this elaboration by Blastares is understandable as it is very much in line with the high esteem in which John, and Blastares, held the lives of these monks. Furthermore, like elsewhere, this change may reflect what Blastares thought was best practice or else was so out of line with the practice of his own day that it was deemed inappropriate.

A curious alteration is to be found at [5.7a]. Here John narrates a conversation he had with the Alexandrian Abbot of the monastery upon returning from the prison, where it is stated he had spent thirty days (*Ladder*, 5.26). In John's narrative he states that upon returning to the monastery the Abbot enquired into his time at the prison, to which John responds that he was amazed by what he had seen. In the *Ladder* the Abbot tells John that ten years ago a monk

---

²⁶² *Ladder*, 5.21.

who entered the monastery ‘so burning in spirit’ that he feared that he would fall early, as it was common that the devil would target such individuals. The Abbot says that this did indeed happen, and this monk approached him bearing his wounds for ‘cauterization’, and after some convincing the Abbot agreed to send this monk to the Prison. The story offered by Blastares on the other hand has removed the direct speech of the Abbot, and altered the story so that it can be understood as something experienced by John at the monastery. However, this passage remains somewhat confusing as the end of John’s direct speech to the Abbot is not clearly marked before he begins his story about this monk ([5.7c] ll. 240-67). Moreover, elements of this anecdote refer to events the Abbot must surely have known about. This can be seen when the monk in question requests to be sent to the Prison and the “doctor” agrees to this (κατανεύοντα εύρίσκει τὸν ἰατρόν; l. 249). The “doctor of souls” elsewhere refers to the Abbot (for example [4.12b] l. 497, see above, p. 563), and it seems curious that John would tell this story to a player within the story.

The *Ladder* ends its discussion about the prison with John’s concluding statement that ‘all things are possible to him who believes’ with a short digression concerning ‘impure souls raving madly about physical love’. Blastares here removes the passage entirely without substitution and instead places it further along in the chapter within the more spiritual passages on repentance. Its new position is to be found at [5.9b] ll. 288-95 and indicated as out of place within the text of the accompanying *Ladder* by way of italics [5.9b]. This section is now found after a short passage which concerns how “previous habit often tyrannizes him who mourns it” (Τυραννεῖ ἡ πρόληψις καὶ τὸν πενθοῦντα πολλάκις; [5.9a] l. 286), where it is given as an aspirational example to those who fall back into bad habits. This is a reasonable reorganization of the material by Blastares, as this new context gives this section greater instructional value than where its previous position following

the anecdotes concerning the prison. Furthermore, as with many of Blastares changes to the texts, this reorganization helps with the overall flow of the text and serves to remedy the tendency of the *Ladder* to read as a series of comments whose only relation to one another is their association with the chapter-title virtue.

As noted throughout this discussion on chapters [4] and [5] of the *Metaphrasis*, it is notable and worth repeating how Blastares, on the whole, remains faithful to the anecdotes provided by John. This stands in contrast to the major interventions Blastares is willing to engage in within the following chapters where the majority of John's passages only appear as instructional examples towards the end of the chapter.

[6] Περὶ μνήμης θανάτου (On the remembrance of death)

In the chapter *On the remembrance of death*, John returns to the style of a spiritual treatise and utilizes anecdotes with less frequency than in the previous two chapters. From the outset of this chapter where John sets out his definition of the remembrance of death, Blastares has been willing to make major interventions in the text. The first is an extended definition that concerns how the soul reacts to the remembrance of death, which John simply states 'precedes weeping and mourning'.²⁶³ Blastares on the other hand states that the remembrance of sins "gives birth to the fear of death, whereupon the soul has reached the perception of its sins, and desires not one worldly thing" (τὸν τοῦ θανάτου φόβον γεννᾷ, ἐντεῦθεν γὰρ ἡ ψυχὴ ἐλθοῦσα πρὸς τὴν τῶν ἡμαρτημένων αἴσθησιν, οὐδενὸς ἐπιγείου τοπαράπαν ἐπιποθεῖ; ll. 3-5). This statement continues and replaces the initial iterations of 'the remembrance of death is' at the beginning of this chapter. Blastares instead has this statement introduce John's comment that 'Christ fears death, but does not show terror, in order to demonstrate clearly the properties of his two

---

²⁶³ *Ladder*, 6.1: προηγείται κλαυθμοῦ καὶ πένθους.

natures'.²⁶⁴ Here Blastares once again shows himself willing to introduce new themes and material, especially in the introductory definitions in order to imbue his *Metaphrasis* with a new literary experience.

While mirroring the substance of the *Ladder* quite closely, Blastares has heightened and beautified the style to a greater extent than in any other chapter up to this point. At [6.3b] for example, John states that 'there are many activities for an active mind. I mean, meditation on the love of God, on the remembrance of God, on the remembrance of the kingdom'²⁶⁵ and so on and so forth. Blastares here takes the essence of this passage and creates an inventive and vivid passage which tells his audience that:

[6.3b] ll. 90-3

Ὁ νοῦς ἡμῶν ἔνθεν καὶ κεῖθεν πλανώμενος, εἰς ὄρη καὶ ἐρημίας ἐξήει
καὶ βάραθρα, καὶ τόπους οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ Κύριος· ἀλλ' εἰ βούλει
τοῦτον ἀνακαλέσθαι, καὶ τῇ σῆ ἐνοικίσαι καρδίᾳ, Θεοῦ μνήμην
λάβανε...

"our minds wander hither and thither, and go to mountains and deserts and chasms, and to places which the Lord does not visit, but if you wish to recall him, and for him to dwell in your heart, seize upon the remembrance of God..."

Blastares' adapted passage gives greater context for the later discussion on activities for an overactive mind. This is a context absent in the *Ladder*, where this later discussion appears to be a somewhat sudden change of subject. Furthermore, John's passage serves as a concluding statement before a short series of anecdotes. This can be seen in its final statement summarizing this passage and the chapter up to this point; 'we have started with the sublime,

---

²⁶⁴ *Ladder*, 6.3.

²⁶⁵ *Ladder*, 6.15: Πολλὰ μὲν τοῦ νοῦς τοῦ πρακτικοῦ αἱ ἐργασίαι· λέγω δὲ ἔννοια ἀγάπης, τῆς πρὸς Θεόν· μνήμης θανάτου, μνήμης Θεοῦ, μνήμης βασιλείας.

but we have ended with things that never fail'.²⁶⁶ Overall, Blastares' adaptation and additions to this chapter offer more substantial context for this discussion and serve as a concluding passage before moving on to some demonstrative anecdotes.

Within the anecdotes that follow it is worth noting that, as the *Metaphrasis's* *Life of St John*, Blastares adapts details of the topography of St Katherine's monastery and Sinai so that they are more relevant to those not familiar with the area. At [6.4c] John states that after the death of one Hesychius the Horebite, the monks 'reverently buried him in the cemetery near the fort'²⁶⁷ which was built by Justinian at Sinai²⁶⁸ and which now houses the monastery itself.²⁶⁹ Instead, Blastares omits any reference to where Hesychius was buried stating simply that "he was laid to rest in the collective graveyard of the fathers" (καὶ τῷ κοινῷ μνημείῳ τῶν πατέρων κατέθεσαν; ll. 132-3).

Blastares concludes this chapter with a lengthy addition found at [6.5b] ll. 146-167. This replaces three short comments that John makes that are as follows: that he who is dead to everything (Ὁ πάντων νεκρωθεὶς) has achieved detachment and therefore remembers death differently to those who have not; that monks should not assure everyone in words of their love for them; and that monks should not deceive themselves into thinking that one act can make up for another (*Ladder*, 6.20-23). Instead, Blastares has engaged in a lengthy comparison between those only practicing half of Christian virtue, but professing to practice quietude, *hesychia* (τινὲς ἐξ ἡμισείας τῆς ἀρετῆς ἀψάμενοι, ἐπαγγέλονται μὲν ἡσυχίαν ἀσκεῖν; ll. 152-3) and those who are truly men of God and lovers of the perfect philosophy (ὁ τῷ ὄντι καὶ κατὰ

---

²⁶⁶ *Ladder*, 6.15: Ἐν μεγάλοις μὲν ἠρξάμεθα, ἀναπτώτοις δὲ κατελήξαμεν.

²⁶⁷ *Ladder*, 6.18: θάψαντες δὲ αὐτὸν ὁσίως ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῷ πλησίον τοῦ κάστρου.

²⁶⁸ Procopius, *De aedificiis*, ed. G. Wirth, *Procopii Caesariensis opera omnia*, vol. 1 (Leipzig, 1964) pp. 5-186 at V. 8. 9.

²⁶⁹ E. Sophocles, *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods* (New York, 1900), p. 632 lem. κάστρον.

Θεὸν ἀνὴρ, καὶ τῆς τελείας ἐραστῆς φιλοσοφίας; ll. 158-9). He starts this discussion by following John's opening statement summarized above but replaces the term 'he who is dead to everything' with "he who has removed himself from all things" (Ὁ πάντων τῶν ὄντων ἑαυτὸν ἀφιστῶν; ll. 146-7). Blastares then begins to depart from John saying that this man has reflected on death and has an appreciation of the bitterness of his own transgressions, and so has removed himself from all bodily pleasures (πάντων ὁμοίως τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ἀφέξεται; ll. 149-50). Blastares then turns to the matter of those professing to practice quietude, *hesychia*, but who after a short while alone are banging at the doors of their cells wishing to leave (εἶτα μικρὸν διαλιπόντες, ἐξίασιν ἀδεῶς θυροκρουστοῦντες; ll. 153-4). Blastares states that this is on account of two things, that they wish to be provided for beyond measure (ὑπὲρ τὸ μέτρον πορίζεσθαι; ll. 156), and that desiring vainglory, want to be and to seem the best in all things (καὶ τοῦ δόξης ἐφίεσθαι κενῆς, καὶ πάντων ἐθέλειν κρατίστους εἶναι τὲ καὶ δοκεῖν; ll. 156-8). Not so, Blastares tells us, for the man of God, who "once and for all throws himself into the spiritual battles, and casts off all other beings (ἅπαξ ἑαυτὸν εἰς τοὺς πνευματικούς ἀγῶνας ἐμβάλων, καὶ πάντα τὰ ὄντα ῥίψας; ll. 159-160). Here, Blastares can be seen to have taken a theme already present in the *Ladder* and, by extending John's main point, he has made the passage more readily suited to the circumstances of his own day. Indeed, Blastares' comments here may reveal a problem his own community of monks in Thessaloniki. This community was perhaps faced with men entering the monastery as monks for a life of *hesychia*, who were not entirely committed to the spiritual vocation and wished to excuse themselves momentarily from their practice. Towards the end of this passage, Blastares returns to the theme of "he who has removed themselves from all things". He states that this man of God lives with the remembrance of death (τῇ τοῦ θανάτου μνήμῃ συμβιώσας; l. 165), and links this with adapted comments from the *Ladder* that 'it is truly astonishing

how even the pagans [*Hellenes*] have said something of the sort, since they define philosophy as meditation on death'.²⁷⁰ Blastares adapts this last comment to refer to the *Hellenes*, pagans as those “outwardly wise men” (οἶμαι καὶ τοὺς ἔξω σοφοὺς εἰδότας; ll. 166-7), which is the same terminology for ancient philosophers that Blastares has used elsewhere (see above, p. 532).

[7] Περὶ τοῦ χαροποιοῦ πένθους (On gladdening mourning).

Chapter [7] of the *Metaphrasis*, like other chapters, has been given a new introductory paragraph by Blastares. In this, Blastares appears to accept that some may question the inclusion of this theme. He begins by saying that “of all the things we have been furnished with by God, not one bit is worthless, nor superfluous, nor unprofitable” (Τῶν παρὰ Θεοῦ κεχορηγημένων ἡμῖν ἀπάντων, οὐδέν ἐστιν ἀπόβλητον, οὐδὲ περισσὸν, οὐδ’ ἀνόνητον; ll. 2-3). Blastares continues to press this point stating that “each law which has been mandated by those holy men [the church fathers], has been mandated and laid down reasonably and purposefully” (ἕκαστόν τε τῶν τοῖς θείοις ἀνδράσι νενομοθετημένων, εὐλόγως καὶ ἡμῖν συμφερόντως νενομοθέτηται τε καὶ διατέτακται; ll. 5-7). After tacitly accepting that many would question its place among the virtues and making it clear that all commandments are of worth, Blastares introduces the virtue of mourning (πένθος). Blastares states that within these laws mourning was introduced and included among the other virtues (πένθος αὐτοῖς παρεισήχθη καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς συνηρίθμηται; ll. 7-8) and he makes clear that it is necessary for those who have taken up the ascetic life. Before turning to mourning itself, Blastares continues to state the benefits of mourning, which are that it “produces a sensation sweeter than honeycomb to those who have obtained it, and shows itself as a cause for joy and as an adversary of sorrow” (κηρίου δὲ μέλιτος

---

²⁷⁰ *Ladder*, 6.24: Καὶ θαῦμα ὄντως πῶς καὶ Ἕλληνες τι τοιοῦτον ἐφθέγγαντο, ἐπεὶ καὶ φιλοσοφίαν τοῦτο εἶναι ὀρίζονται, μελέτην θανάτου.

ἡδῖω τοῖς κεκτημένοις αἰσθησιν ἐμποιεῖ· καὶ χαρᾶς αἴτιον ἀποδείκνυται, καὶ λύπης ἀντίπαλον; ll. 10-12). It is worth noting that this is the most extensive passage inserted by Blastares at the beginning of a chapter.

Within John's initial comments on mourning at [7.2d] he makes the claim that 'greater than baptism itself is the fountain of tears after baptism', which by his own admission is 'somewhat audacious to say'.²⁷¹ Blastares seems to have agreed with the audacious nature of such a comment, and from the outset is keen to clarify that this is "not by nature, but in how it has come about" (οὐ τῆ φύσει ἀλλὰ τῷ συμβεβηκότι; ll. 44). While John states that that 'baptism is the washing away of evils that were in us before', Blastares clarifies with the addition of "and seal of faith" (καὶ ἔτι τῆς πίστεως σφραγίς; ll. 45-6). This latter addition referring to baptism as a seal of faith is a reference to the act of chrismation which accompanies baptism. Blastares references similar vocabulary in his *Syntagma*, when he notes the words to be said as chrismation is performed ("seal of the gifted of the by the holy spirit", σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου)²⁷² as part of a wider discussion on heretics returning to the Orthodox church and the disallowed practice of rebaptism that can be found in the canons of the Quinisext council.²⁷³ Blastares continues with his additions to this passage stating that in contrast to this, tears are shown to be a cleanser of later transgressions (τοῦτο δὲ, τῶν ὑστέρων πλημμελημάτων λουτήριον ἀποδείκνυται; ll. 46-7) and "above all the palpable mark of spotless mourning" (καὶ προσέτι, τῆς καθαρᾶς μετανοίας χαρακτήρ ἐναργέστατος; ll. 47-8). In this adaptation Blastares seems keen to stress the primacy of baptism, before agreeing with and expanding on John's comments regarding the practice of mourning. This, as well as Blastares comment towards the beginning of this passage that this is not by its nature but is

---

²⁷¹ Ladder, 7.6.

²⁷² Blastares, *Syntagma*, Alpha 2.77.

²⁷³ Concilium Quinisextum, *Acta*, canon 95

somewhat coincidental, serves to make John's somewhat audacious comment a little less so.

At [7.2f] Blastares makes a short but notable intervention in the text. Here John makes a short statement in contrast to [7.2e] which concerns groanings and sorrows cried to the Lord. At [7.2f] John builds on the tradition that laughter is detrimental to ascetic life,²⁷⁴ stating that 'if nothing goes so well with humility as mourning, certainly nothing is so opposed to it as laughter'.²⁷⁵ Blastares adapts and expands on this stating that "if nothing else begets this sweet mourning as humility and abstinence, it is clear that over-drinking and luxuries of the stomach, as well as pride detract from and reduce this".²⁷⁶ In this relatively small adaptation Blastares has included many of the themes repeated throughout the *Ladder* and made them applicable to the virtue of mourning, while at the same time excluding the infrequently discussed theme of laughter.

Following on from this both John and Blastares, albeit in slightly different words, tell their audience to 'not cease to picture and scrutinize the dark abyss of the eternal fire', before detailing the horrors that potentially await them. John presents a rather elaborate vision of the afterlife. In this he describes the image of 'the unsympathetic and inexorable Judge, the bottomless pit of subterranean flame, the narrow descents to the awful underground chambers and yawning gulfs'.²⁷⁷ Blastares is much more restrained in his description of the dark abyss, instead offering the biblical imagery of "a gnashing of teeth and a number of undying worms" (βρυγμὸν ὀδόντων καὶ σκωλήκων

---

²⁷⁴ Ephraem Syrus, *ad Monachos*, Orat. 47, ll. 19-20; Basil of Caesarea, *Epistulae*, 22.1 l. 54, ed. Y. Courtonne, Saint Basile. Lettres, 3 vols., Paris (1957-66); John Chrysostom, *Ad populum Antiochenum*, PG 49 cols. 15-222 at col. 210, l. 53.

²⁷⁵ *Ladder*, 7.8: Εἰ οὐδὲν οὕτω τῆ ταπεινοφροσύνη ὡς τὸ πένθος συνέρχεται, οὐδὲν πάντως αὐτῆ ὡς ὁ γέλως ἀνθέστηκεν.

²⁷⁶ *Metaphrasis* [7.2f] ll. 56-9: Εἰ οὐδὲν ἄλλο τὸ ἥδὺ τοῦτ' ἰπένθος ὡς ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια γεννᾶ, δῆλον ὡς ἡ πολυποσία καὶ ἡ τῆς γαστρὸς ἡδυπάθεια· καὶ ἡ ὑπερηφανία, τοῦτ' ἀφαιρεῖν οἶδε καὶ συστέλλειν.

²⁷⁷ *Ladder*, 7.10.

ἀτελευτήτων πληθυσμόν; l. 67). After this John concludes stating that keeping this in mind will allow the soul ‘to be checked by great terror’ and ‘receive the shining of the immaterial light which radiates beyond fire’.²⁷⁸ Blastares however concludes that if one constantly keeps these things in their mind, they will be brought to tears and sweats (ἂν τῇ συνεχεῖ τούτων μνήμη, πρὸς δάκρυα κατενεχθήσῃ καὶ ὄδυρμούς; ll. 68-9). Blastares eventually lauds those who “come to mourn and cut themselves off before the trial”, referring to the final judgement, “which leads especially to tears” (ἔπεισι καὶ πρὸ τῆς πείρας, ἧς ἀπάγει μάλιστα τὸ δακρῦν δάκρυσον τοίνυν ἐπιμελῶς πρὸ τοῦ τέλους; ll. 73-4). Blastares then tells his audience “So weep attentively before the end, lest you weep futilely after the end” (δάκρυσον τοίνυν ἐπιμελῶς πρὸ τοῦ τέλους· ἵνα μὴ μετὰ τὴν τελευτὴν δακρύσῃς ἀνωφελῶς; ll. 74-5). The exact reason for such a substantially adapted passage here is not immediately clear, however it should be noted that John’s passage fails to mention the subject of mourning. Blastares’ rewritten passage in contrast is more readily applicable to the chapter title of mourning.

Later in this chapter at [7.5j] John has included a passage on what the Church fathers said on the subject of tears, stating that for many ‘the question of tears, especially in the case of beginners, is an obscure matter and hard to ascertain, as tears are born in many different ways’.²⁷⁹ John then details the many potential causes of tears. He later concludes that in ‘pure and guileless tears’ a monk would find ‘purification, a progress in love for God, washing away of sin and the sublimation of the passions to dispassion’.²⁸⁰ Blastares adapts this section in a rather interesting way, first stating that the question of tears “appeared, to the fathers, to be a multifaceted and hard to pin down thing” (Ὁ περὶ τῶν δακρῦων λόγος, πολυειδῆς καὶ δυσεύρετος τοῖς πατράσιν ἔδοξεν εἶναι; ll. 171-2). It is noteworthy that Blastares eliminates many

---

²⁷⁸ Ladder, 7.10.

²⁷⁹ Ladder, 7.33.

²⁸⁰ Ladder, 7.34.

references to beginners after directing his work towards novice monks in the first four chapters of the *Metaphrasis*. Blastares, perhaps, no longer thought it necessary to continue to direct his work towards novices at this point. Following on from this, Blastares has removed John's concluding statements entirely and instead pens his own. In this he states that in contrast to the many worldly sources of tears there are two types of worthy tears. The first are those formed through a love solely for God, (πρὸς δὲ τούτοις, ἕτερα μὲν εἶναι τὰ διὰ ψιλὴν μόνην ἀγάπην συνιστάμενα Θεοῦ; ll. 175-6) that is rather than worldly matters. The second are those provoked by the remembrance of death and of the judgement yet to come that was discussed in the preceding chapter (ἕτερα δ' αὖ πάλιν τὰ μνήμης ἔνεκεν θανάτου καὶ τῶν μετὰ θάνατον εὐθυνῶν; ll. 177-8). Blastares then addresses his audience saying "possessing and being purified by these two perfect sources of tears, let us allow ourselves to bid the others farewell, as not one thing is to be gained therein".²⁸¹ Within these passages there appears to be no overarching reason behind Blastares' adaptation of the text. He seems not only to have wanted to demonstrate his own literary ability, but also to emphasize the dichotomy between types of tears, which is a theme Blastares builds upon in this chapter. These changes are also reminiscent of chapter [6] *On the remembrance of death*, which often mentioned tears and weeping.

Blastares significantly strengthens John's warning at [7.7e] (*Ladder*, 7.44) against 'he who in his heart is proud of his tears, and secretly condemns those who do not weep'. Blastares in its place tells his audience that "you must not be proud of your tears, nor despise those who are not crying" (Οὔτε τοῖς σαυτοῦ δάκρυσι φυσιοῦσθαί σε δεῖ, οὔτε τοὺς μὴ δακρύνοντας ἔξουθενεῖν; ll. 223-4). The consequence of this would be that a monk would rid himself of his spiritual wealth and to damage himself to the greatest extent

---

²⁸¹ *Metaphrasis* [7.5j] ll. 177-80: δύο δὴ ταυτασὶ καὶ τελευταίας τῶν δακρῶν πηγὰς κατέχοντες καὶ καθαιρόμενοι, τὰς ἄλλας χαίρειν ἐάσωμεν, ὡς οὐδὲν ἐντεῦθεν κερδαίνοντες.

in his vocation (μη πη τὸν σὸν πλοῦτον ἀποσυληθῆς καὶ εἰς τὰ μέγιστα σαυτὸν ζημιώσης; ll. 224-5). This strengthened warning against taking pride in one's monastic vocation is similar to that found at [6.5b] (see above, pp. 573-5) where Blastares admonishes those monks who professed to practice *hesychia* but instead wished to leave their cells in search for vainglory. Here too, Blastares' warning against seems to bring to light a problem that he observed in his own monastery of monks seeking pride and vainglory.

As in other chapters, Blastares' follows John's anecdote on the life of one Stephen at [7.9b] quite closely. Again as with other anecdotes Blastares adapts elements of the story that rely on topographical knowledge of the Sinai peninsula, beyond that which could be known through a familiarity with the Bible. This can be seen where Blastares retains John's reference to Stephen originally living in 'a cell on the slope of this holy mountain where the holy prophet and seer Elijah once lived' (as is detailed in III Reg. 19, 8) that he later moved to the valley of Siddim²⁸² (Gen. 14, 3). Blastares did, however, then omit details of where this is in relation to the main monastery of St Katherine's. Additionally, in this section, Blastares has omitted a detail of his life that says this Stephan raised or dealt with a leopard by hand in the desert (καὶ λεοπάρδω ἀπὸ χειρὸς παρέβαλεν εἰς τὴν ἔρημον). It should be born in mind that hagiographical *metaphrases* of this period often eliminated the more wonderous elements of earlier saints' lives in much the same way(see above, p. 43).

Following on from this at [7.10a-c], like at [7.7e] (see above, pp. 579-80) Blastares has once again strengthened and heavily adapts the warnings and advice directed at monks. In the *Ladder* John makes a series of somewhat disjointed remarks on a variety of themes. The first is aimed at those with 'a soul which has fallen', who John says has 'no other consolation at the time of

---

²⁸² *Ladder*, 7.50.

its departure but the toils of fasting and tears' (*Ladder* 7.51), which he compares to a recently bereft widow left with an only son. This is followed by a remark that those in mourning 'never sing ... because such things dissipate mourning' (*Ladder*, 7.52), and a short passage of direct speech which John says was something 'one skilled practiser of this virtue' of mourning told him (*Ladder*, 7.54). Instead Blastares begins with the same analogy, that of the recently bereft widow, but does away with the following passages of John and in their place creates a more thematically flowing passage. Blastares in the first instance adapts John's remarks saying that the "soul which has fallen into the depths of evil is brought comfort from nothing other than from the flow of tears",²⁸³ removing the importance John gave to the toils of fasting. Furthermore, as before, Blastares has removed references to this comfort needing to be found at the time of a soul's departure. This is of course the theme of the first chapter of the *Ladder* and so a theme pertaining primarily to novices, and happens as at [7.5j] (see above, p. 579), has been removed. This bolsters the idea that Blastares believed that those who had reached the seventh rung of the spiritual ladder were no longer novices, or rather the subject matter should not be directed at novices who have not attained the preceding virtues. It should be noted that Blastares offers an additional conclusion to this passage, saying that the consolation found in this "begets silence, and as we have said previously, contempt for all present", that is worldly, "things" (ταυτὶ δὲ γεννᾶ σιωπὴ καὶ πάντων τῶν παρόντων ὡς προέφημεν καταφρόνησις; [7.10a] ll. 284-5).

The following passage at [7.10b] can in a way be seen to be replacing John's comment about what he was told by 'one skilled practiser of this virtue' of mourning. This monk tells John that whenever he 'tried to surrender [himself] to vanity, or anger, or over-eating, the thought of mourning protested within

---

²⁸³ *Metaphrasis* [7.10a] ll. 282-4: ψυχὴ εἰς βάθος ἐμπροσθεσὶ κακῶν, οὐκ ἐξ ἄλλης, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν δακρῶν ῥοῆς, τὴν παραμυθίαν κομίζεται.

[him] and said “do not be vain, or I shall leave you”.²⁸⁴ As in previous chapters (see [5.3b] pp. 567-8, and [5.7a] pp. 569-70), Blastares has removed this direct speech entirely, preferring to address similar advice directly to his audience. While some of Blastares advice here has precedence in the comments found in John, such as “control of your stomach” (Γαστρὸς κρατεῖν; l. 256), Blastares inserts advice of his own regarding how monks should treat their superiors. Blastares reminds his audience to “be compliant with your superiors, yield with your brothers to the priests, do not raise an eyebrow to them, do not rise above the clouds”.²⁸⁵ He then concludes that if the brothers uphold these orders, and “always hold onto the contemplation of death, [they] will have an abundance of tears, and will obtain glory with no end”.²⁸⁶ Once again, Blastares comments here may well reflect a common problem he experienced at his own monastery. Alternatively, this emphasis on order and obedience may have been focused in his mind on account of the frequency this theme occurs in Blastares’ most known work the *Syntagma*. It is also, of course, a theme quite prevalent in the work of Hesychast authors. While I have not been able to find any direct parallels, as to be expected considering the literary nature of the *Metaphrasis*, Blastares catalogued canons referring to obedience to one’s superiors in many different guises, for example this is a primary theme to be found in the chapters *On Rulers* (*Syntagma*, Alpha 15) and *On Monasteries and Monks* (*Syntagma*, Mu 15).

---

²⁸⁴ *Ladder*, 7.54: ἐπιτηδεύοντί μοι πολλάκις πρὸς κενοδοξίαν, ἢ ὀργὴν, ἢ γαστρὸς κόρον ἐκφέρεσθαι, ὃ τοῦ πένθους ἔσωθεν διεμαρτύρατό μοι λογισμός, καὶ φησι· Μὴ κενοδοξήσης, ἐπὶ ἀναχωρῶ σου.

²⁸⁵ *Metaphrasis* [7.10b] ll. 286-8: τοῖς ἄρχουσι μὴ συμφέρεσθαι· τοῖς πρεσβυτέροις ὑπείκειν τῶν ἀδελφῶν· μὴ τὴν ὀφρῦν αἴρειν, μὴ δ’ ὑπερνεφεῖν.

²⁸⁶ *Metaphrasis* [7.10b] ll. 286-90: ταῦτα τηρῶν ἀδελφεῖ, καὶ τὴν τοῦ θανάτου μελέτην ἔχων ἀεὶ, καὶ δακρῶν ἀφθονίαν ἔξεις, καὶ δόξαν λήψη, τὴν μηδέποτε λήγουσαν.

[8] Περί ἀοργησίας ἢ πραότητος (On freedom from anger and on meekness)

Blastares' *On freedom from anger* is substantially different from its counterpart in the *Ladder*. Not only is Blastares' version significantly shorter than the original, but much of this chapter can more properly be regarded as entirely new material taking the place of the original, rather than a genuine *metaphrase*. In light of this, reference to John's *Ladder* within the discussion on this chapter will necessarily be minimal.

Chapter [8] in both the *Metaphrasis* and the *Ladder* bears the above title. Despite this, Blastares' version of this chapter he does not use the word *ἀοργησία*, that is freedom from anger. In its place Blastares consistently uses the term *ἀνεξικακία*, that is lengthy suffering or patient endurance, which is a term used only infrequently in the *Ladder*. It should be noted that Blastares uses the term *ἀνεξικακία* in the place of *ἀοργησία* from the start of this chapter, incorporating it into his initial descriptive remarks (*Ἀνεξικακία ἐστίν*; l. 7 & l. 10). Indeed, he even states in [8.1a] that since the tears of true mourning prevent the flame of anger, "therefore meekness and patient endurance are placed following this" (*ἀκολούθως ἐκείνοις ἢ πραότης καὶ ἀνεξικακία καὶ ἐφεξῆς συντέτακται*; ll. 5-6). Furthermore, this is not a simple alternation of words that perhaps could be attributed to a variation in the manuscript tradition of the *Ladder*. This can be demonstrated in the first iteration of "Patient endurance is", in which Blastares states that "patient endurance is not only restraining our unesteemed selves, but also allowing ourselves to suffer this constantly" (*Ἀνεξικακία ἐστίν, οὐ μόνον ἀτιμαζομένους ἡμᾶς ἀνέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀεὶ πάσχειν ἐφίεσθαι*; ll. 7-8). This is without precedence in the *Ladder*, and therefore it is not inconceivable that the title *On Patient Endurance* (Περί ἀνεξικακίας) was originally given to it. Whether or not this is the case, either the hand V or

Blastares himself wished for the chapter-title rungs of this *Metaphrasis* to retain their original names in order to be consistent with or honour the original.

After these opening descriptive remarks at [8.1a-e], Blastares has diverged entirely from the *Ladder*, proceeding with his own original work. This work bears no resemblance to John's chapter, which like the rest of John's *Ladder* can be described as a series of often unrelated comments, anecdotes, and observations organized mostly by association with their chapter-title virtue. Blastares often prefers to proceed in his *Metaphrasis* following a more logical thread, and perhaps the best example is to be found in this present chapter. John's initial comments on freedom from anger are diverse and often do not follow logically on from one another. He tells his audience that 'anger is a reminder of hidden hatred' (*Ladder*, 7.5), 'at the fragrance of humility all anger and bitterness vanishes' (*Ladder*, 7.6), he reminds his audience that 'demons sometimes suddenly leave us, so that we may neglect our strong passions as of little importance' (*Ladder*, 7.9). This can be seen in the sections [8.2a-d] of the *Metaphrasis* that can be characterized as explaining the importance of humility and patient endurance, which is a theme only briefly touched upon by John in his brief comment mentioned above. Blastares on the other hand proceeds on from his definitions with the statement that "just as the foundation of a great edifice, humility should be laid down before all else, for it is entirely impossible for him battling spiritually to progress without this",²⁸⁷ before listing practices such as fasting and prayer as being useless without this. Blastares then continues his discourse on this theme, of course introducing other ideas but clearly linking them in with the theme of humility. Blastares tells his audience that "seeing the unimportance and unsteadiness of nature, and how fickle and prone to change it is, you should humble yourself, Brother,

---

²⁸⁷ *Metaphrasis* [8.2a] ll. 16-9: Ὡσπέρ τινα θεμέλιον καὶ κρηπίδα μεγίστης οἰκοδομῆς, οὕτω τὴν ταπεινοφροσύνην πρὸ πάντων καταβάλλεσθαι δεῖ, οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστι τὸν πνευματικῶς ἀγωνιζόμενον, ταύτης συθῆναι χωρὶς

not exalt yourself”.²⁸⁸ Blastares then continues to speak on this theme at length before coming to his concluding statements in which he quotes Mt. 11, 29 “I am meek and humble at heart” (l. 33; *πρᾶος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ*) as well as John Chrysostom’s *On the Acts of the Apostles* saying “do not be high minded, nor puffed up; earth and embers are one and the same with smoke and shadows” (ll. 36-7; *μὴ τοίνυν μέγα φρονῶμεν· μὴ δὲ φυσιώμεθα, γῆ καὶ σποδὸς ὄντες καπνὸς ὁμοῦ καὶ σκιά*). This section of the *Metaphrasis* shows how in such instances Blastares identifies one brief comment mentioned in the *Ladder* as of primary importance, then adapts and rewrites the *Ladder* in order to reflect this. Overall, this longer passage of Blastares demonstrates his preference for longer deliberations built around one central theme.

In the passages that follow, Blastares continues in these lengthy discussions. At [8.3a-d] Blastares provides further definitions for the quality of patient endurance, which he dubbed “the disposition of a philosopher’s soul” (*διάθεσις φιλοσόφου ψυχῆς*; l. 48) and that “he who is long-suffering but patient bears the offences of the lowliest easily” (*ὁ δὲ μακρόθυμος, τὰς τῶν ἐλαττόνων ῥαδίως φέρει πλημμελείας*; ll. 51-2). Blastares then goes on to say that just like those who have passed away and whose body has been given to the tomb (*Ὡσπερ τοῦ τὸν βίον μεταλλάξαντος, τὸ σῶμα ταφῆ δίδεται*; [8.3d] l. 54-5), the meek will reach the kingdom yet to come as promised in Christianity. Blastares concludes that the meek would then be amazed and buoyed by the incredible work and contemplation of the holy spirit (*ἔκθαμβος ἀεὶ καὶ μετέωρος ἐπὶ τῇ παραδόξῳ ἐργασίᾳ καὶ ταῖς θεωρίαις τοῦ ἁγίου ἔστηκε Πνεύματος*; ll. 63-5). Blastares states that this is a result of a firm foundation laid down in stone, which “the winds could not shake, nor the strong rain overwhelm, nor was the ill-will (*φθόνος*) of the Jews strong enough to overcome” (*οἱ ἄνεμοι οὐκ ἔσεισαν· οὐδὲ οἱ ὄμβροι*

---

²⁸⁸ *Metaphrasis* [8.2b] ll. 23-5: Ὁρῶντα τὸ τῆς φύσεως εὐτελὲς καὶ εὐόλισθον· καὶ τὸ τῆς προαιρέσεως ἐπιρρέπες καὶ εὐμετάτρεπτον, ταπεινοῦσθαι σε χρὴ ἀδελφε· οὐκ ἐπαίρεσθαι.

κατέχωσαν· οὐδὲ ὁ τῶν Ἰουδαίων φθόνος, αὐτῆς περιγενέσθαι ἴσχυσεν; ll. 65-7). As this is the only reference to Judaism here it is worth recalling the still unpublished treatise *Refutation of the error of the Jews* (see above, p. 25).

The final lengthy sections [8.4a-d] contain Blastares' concluding remarks, which once again do not relate closely to the original *Ladder*. In [8.4a] ll. 69-73 Blastares outlines the qualities of those of patient endurance, the restrained and the meek, to whom Blastares ascribes among other qualities; silence (σιωπή), dejection (κατήφεια), quietude (ἡσυχία), the struggle for Orthodoxy (ὁ ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγών), "and all light" (καὶ τὸ ὅλον φῶς). Within this section are found many of the recurrent themes already addressed within this chapter, as well as themes which Blastares stressed throughout his *Metaphrasis* such as humility (ταπεινώσις). Within the next section [8.4b] ll. 74-8, Blastares notes the qualities of the opposite, many of which had not been addressed yet in the *Metaphrasis*, such as; indifference (ἀκηδία), slander (καταλαλιαί), the avaricious (φυλαργίαι), "and all darkness" (καὶ τὸ σύμπαν σκότος). Blastares then reiterates this dichotomy in length before reminding his audience that "blessed are the meek, for they will inherit the earth" (Mt. 5, 5).

[9] Περὶ τοῦ μὴ δεῖν μνησικακεῖν καὶ τί ἐστὶ μνησικακία (On not remembering wrongs, and what is the remembrance of wrongs)

Much like the preceding chapter, Blastares' *On not remembering wrongs* contains a great deal of new material. Indeed, while this remains a rather short chapter of the *Metaphrasis*, Blastares has almost doubled the length of his chapter by augmenting it with the addition of several colourful analogies. Blastares' initial comments follow the *Ladder* closely with the exception of one new passage that again brings to prominence the role of humility in the attainment of virtues. Here, Blastares states succinctly that "as darkness withdraws at the sight of light, so out of humility anger and every bitterness is defeated" (Ὡς φωτὸς

φανέντος, ὑποχωρεῖ σκότος, οὕτω καὶ ἐκ ταπεινώσεως, πᾶσα πικρία τὲ καὶ θυμὸς ἀναιρεῖται; [9.1c] ll. 13-4).

Blastares then in [9.2a-b] introduced numerous analogies that had been excluded from *On freedom from anger and on meekness* by Blastares. The first of these at [9.2a] ll. 19-26 is originally found at the *Ladder*, 8.7 where John states that the ‘quick movement of a millstone [ ] in one moment grinds and does away with more spiritual grain and fruit than another does all day’. After which John warns his audience that we should proceed with caution as the blazing flame of an eager monk can when ‘suddenly fanned by a strong wind’ lose much of his spiritual advancement in fire that ensues. Blastares extends this point by stating that an “angered soul can easily encroach upon your own fruit-bearing farm” (ψυχὴ θυμουμένη, ῥαδίως τὸν οἰκεῖον ἀγρὸν καρποφόρον ὄντα ἐπινέμεται; ll. 24-5) and “devour the crop and render it barren forevermore” (καὶ ὡς χόρτον κατεσθίει καὶ ἄκαρπον πάντη δείκνυσιν; ll. 25-6). Blastares continues to take John’s colourful comments from the preceding chapter of the *Ladder* and extending them so that they become analogies applicable to *On not remembering wrongs*. At [9.2b] ll. 27-35 Blastares takes John’s comment from the *Ladder*, 8.10 where he says that much like ‘a hard stone with sharp corners [that] has all its sharpness and hard formation crushed by knocking and rubbing against other stones’ when a ‘sharp and curt soul’ enters a community of hot-tempered men two things can happen; either it is cured by the attainment of patience, or else it discovers its weaknesses and departs. Unlike in the preceding passage where Blastares draws out the analogy as to make the passage more applicable to the chapter-heading virtue, here Blastares inserts only a simple phrase which states that “an angry man is he who is accustomed to rage and tramples upon those closest to him” (θυμώδης ἐστὶν, ὃ τε δίκην μαινομένου καὶ τοῖς πλησίον ἐνάλλεται; ll. 32-4).

This is repeated numerous times; [9.2c] corresponds to *Ladder*, 8.12; [9.2d] corresponds to 8.15; [9.2f] to 8.16; [9.2g-h] to 8.18; [9.2i] to 8.19; [9.2j-3a] to 8.20, [9.3b] to 8.21 [9.3c] to 8.22; [9.3d] to 8.24; and [9.4a] to 8.28. Within these sections genuinely new material is rare, with the most extensive instance being found at [9.2e] where, following on from comments concerning how unprofitable it is to express anger for past wrongs found in [9.2d], Blastares notes that “no other thing is as able to wall-off the presence of the holy spirit from humans as anger and the remembrance of wrongs” (Οὐδὲν ἄλλο τὴν τοῦ παναγίου Πνεύματος παρουσίαν ὡς θυμὸς καὶ μνησικακία τοῖς ἀνθρώποις ἀποτειχίζειν δύναται; ll. 46-8). Throughout these passages, much as in this one, Blastares has seen fit to deal with anger, *θυμὸς* or *ὀργή*, and the remembrance of wrongs, *μνησικακία*, together. Though the exact reasons for doing so are not clear. One may posit that this is part of Blastares’ wider rearrangement of material in order to reduce repetitiveness and to enhance the logical flow of material, as it appears that Blastares associated anger as being part of the remembrance of wrongs. This stands in contrast to John’s original chapter in which he states that ‘this dark and hateful passion, I mean the remembrance of wrongs, is one of those that are produced but have no offspring. That is why we do not intend to say much about it’.²⁸⁹

Blastares does not return to the content presented in the corresponding chapter of the *Ladder* until [9.5d], with the passages [9.5a-e] serving as a link between the two. Within these sections, Blastares mentions how one should become free from anger, as well as bringing the theme of ‘not remembering wrongs’ to greater prominence. [9.5a-b] is most obviously aimed at a monastic audience, once again highlighting that this *Metaphrasis* was written with practical use in mind. Here, Blastares tells his audience that the “table often dissolves hatred, and pure gifts soften anger” (Τράπεζα πολλάκις διαλύει μῖσος· καὶ δῶρα καθαρὰ, καταπραῖννουσι θυμόν; [9.5a] ll. 108-9) and that “we were taught

---

²⁸⁹ *Ladder*, 9.3.

not to love only our friends, but also our enemies". This passage is then connected to Blastares' first truly original passage since the opening definitions of this chapter at [9.5c]. This includes John's comments on the remembrance of wrongs being "put to shame" by the recital of the prayer of Jesus (Αἰσχυνέτω αὐτὸν Ἰησοῦ προσευχῆν; [9.5c] l. 116, cf. *Ladder*, 9.10), which in this instance probably refers to the Lord's Prayer.²⁹⁰ Blastares then follows the rest of the chapter quite closely until his final passage where he introduces one more original passage. In [9.8b] Blastares here reminds his audience one more time that "he who forgets all wrongs done to him by another" (ὁ τῶν κακῶν τῶν παρ' ἑτέρου γινομένων ἀμνημονῶν; [9.8d] ll. 150-1) is he "who remembers perfectly that he is granted all good things by God" (τῶν ἀγαθῶν τῶν παρὰ Θεοῦ ἡμῖν χορηγουμένων μνημονεύει ἀνελλιπῶς; ll. 151-2).

[10] Περὶ τοῦ μὴ καταλαλεῖν καὶ τί ἐστὶ καταλαλιά (*On not slandering and what is slander?*)

In contrast with the previous two chapters, *On not slandering* is much more faithful to the *Ladder* in both meaning and organization. Indeed, beyond his adoption of a higher literary style, there are very few notable adaptations or insertions of new material.

The first adaptation is to be found at [10.2a] ll. 22-6 and has replaced John's advice to 'pray secretly' for someone who sins, rather than slander them on the premise of loving them (*Ladder*, 10.4). Here, Blastares extends and strengthens the comments of John by telling his audience that "if you say you love your neighbour, but secretly mock him, stop it." (Εἰ τῷ ὄντι φῆς ἀγαπᾶν τὴν πλησίον, καὶ τὸ λεληθότως σκώπτειν αὐτὸν, παραιτοῦ; ll. 22-4). Continuing, he tells his audiences that if they are troubled greatly by some sinful thought from which they wish to be freed they should pray (εἰ δὲ καὶ τις σοι λογισμὸς εἰς τοῦτο παρενοχλεῖ, καὶ λεληθότως ἀπαλλαγῆναι τοῦ

---

²⁹⁰ Chryssavgis, *Climacus*, p. 229.

πάθους, εὐχου; ll. 24-5). Blastares then says that “in this very way the law of love is fulfilled” (οὕτωςι γὰρ ὁ τῆς ἀγάπης πληρωθήσεται νόμος; l. 26). This can be seen to be much more direct guidance than the *Ladder*’s somewhat ambiguous recollection of Judas having been in the company of Christ and exclamation that ‘what a reversal when the crisis came’.²⁹¹ This, at most, implies that one should remember that seemingly good people can fall into grave sin but otherwise offers little advice.

Towards the end of the chapter at [10.3e], Blastares has replaced several passages found in the *Ladder*, and in their place has elaborated at length on how the demons drive many to sin. These take the place of John’s comments on a variety of topics that concern how one may recognize a slanderous person (*Ladder*, 10. 12 and 13), a general comment about judging others (*Ladder*, 10.14), and a comment on self-esteem (*Ladder*,10.15). Instead, Blastares elaborates on how the demons plague humanity, stating that not only do they lead us to think little of sinning ([10.3e] ll. 61-2) but eventually lead people to slander what is good. Eventually they “suggest vainglory to him who is practicing silence, and pride to he who is seeking the pinnacle of philosophy and sobriety” (καὶ τὴν μὲν σιωπὴν ἀσκοῦντα, κενόδοξον· τὸν δ’ ἄκραν φιλοσοφίας καὶ ἐγκράτειαν μετερχόμενον, ὑπερήφανον λέγουσιν; ll. 64-5). Once again, this demonstrates Blastares’ desire to reform the text of the *Ladder* as to follow consistent themes.

This chapter *On not slandering* ends with a new passage ([10.4c]) that serves as an extension to John’s very short concluding comment ‘do not condemn, even if you have seen it with your eyes, for they are often deceived’.²⁹² Blastares then asks his audience “did you not hear, man, that our God and Father gave all powers of judgement to his only begotten son?” (Οὐκ ἤκουσας ἄνθρωπε, ὡς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ; ll.

---

²⁹¹ *Ladder*, 10.4.

²⁹² *Ladder*, 10.17.

73-4) and tells them not to take this lordly authority upon themselves (Μὴ τοίνυν τὴν δεσποτικὴν ἐξουσίαν ἀφαίρει τὸ κατὰ σαυτὸν; ll. 74-5). Blastares then continues in much the same vein as this to the end of the chapter, and these comments serve to extend the short but fitting final passage of this chapter.

[11] Περὶ σιωπῆς· ἐν ᾧ καὶ περὶ πολυλογίας (*On silence, in which is also: On talkativeness*)

Blastares has remained on the whole faithful to the present chapter, which is one of the shortest chapters to be found in the *Metaphrasis*. Indeed, John in the *Ladder* expressed his desire not to write at length on the matter of silence and talkativeness ‘even though the wiles of the passions urge me to do so’.²⁹³ This comment is immediately reminiscent of the charge levelled against John in the original *Life of John* of being too talkative, which John countered by maintaining complete silence. It is worth noting again that Blastares adapted this section of text as to remove any hint that these accusations were justified (see above, p. 543, [III.9a]). Similarly, Blastares removes this reference completely at this point, and makes no reference to the length of chapter [11]. Once again this can be interpreted as an attempt to maintain the dignity and well-respected position John had come to occupy by Blastares’ time.

In the sections that have been removed ([11.2b-e]), Blastares has instead placed the comments of St Peter offered by John (*Ladder*, 11.7; I will take heed to my ways that I do not sin with my tongue’, and ‘a fall from a height to the ground is better than a slip with the tongue’) and relocated them in the context of ‘he who has come to love silence’ (*Ladder*, 11.10, [11.2e] ll. 28-9). In the *Ladder* this passage on the lover of silence is to be found after John’s digression on not wishing to write a great deal. In the place of these quotes at [11.2c] ll. 23-5 (cf.

---

²⁹³ *Ladder*, 11.5: Καὶ πολλὰ περὶ τούτων ἔγωγε γράφειν οὐ βούλομαι, κὰν αἱ τοῦ παθῶν πανουργίαι τοῦτο ποιεῖν προτρέπωνται.

11.7) Blastares offers a quotation referring to the denial of St Peter (ll. 24-5; εἰς μνήμην ἔλθων τοῦ εἰπόντος πρὸ τοῦ ἀλεκτρούνα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνῆση με). Much like Blastares interventions in other chapters, the removal of this digression, along with the revised position of existing quotations and the insertion of new ones, improve the logical flow of this chapter in comparison to the *Ladder*.

The themes found in John's digression are then placed in and expanded on in a new section towards the end of this chapter to be found at [11.3a-c], with the final passage of this section being an entirely new composition by Blastares. Blastares comments at [11.3a] proceed in much the same way as in the *Ladder* and concern 'he who is anxious about his departure'.²⁹⁴ Blastares then features John's comments on talkativeness being born from bad habits and how the tongue, as an organ of the body, can be trained as can be the stomach at [11.3b]. These have been taken from John's digression where they were originally stated as being something that John had once been told. Much like in other places in the *Metaphrasis* where Blastares does away with indirect speech, these comments form part of the main text and flow into Blastares' own concluding remarks at the end of this chapter.

[12] Περὶ ἀποφυγῆς ψεύδους (On lying)

On lying is also one of the shortest chapters of the *Metaphrasis*, and like the previous chapter, Blastares' rendition of it is on the whole faithful to the original, though similarly embellished. Indeed, fewer alterations are made to this chapter than the previous one. The first alteration is to be found at [12.2d] and replaces John's comments on hypocrisy being 'the mother of lying and often its purpose'.²⁹⁵ In its place Blastares states that "the shameless, corrupted, and worst men wear sheep hides" (Οἱ ἀναιδεῖς καὶ διεφθαρμένοι καὶ

---

²⁹⁴ *Ladder*, 11.9.

²⁹⁵ *Ladder*, 11.6: Ὑπόκρισις μήτηρ ψεύδους πολλάκις, καὶ ὑπόθεσις.

κάκιστοι ἄνθρωποι προβάτου ἐνδεδυμένοι δορᾶν; ll. 18-9, cf. Mt. 7, 15) and that they corrupt simple minds. The reason behind this alteration is not entirely clear. As this is the first mention of hypocrisy in the *Ladder*, this alteration aids the overall flow of the chapter to a small extent. However, this explanation is not entirely satisfactory, since the passage offered by Blastares is not more definitely tied in with the themes around it.

The most substantial addition to this chapter can be found in its concluding passage at [12.2h] ll. 36-53. Here, much like in the final passage of chapter [10] ([10.4c], see below, p. 595), Blastares has elaborated heavily on a short, but fitting, final passage found in the *Ladder*. In the *Ladder*, John notes that ‘a babe knows nothing of lying [and] neither does a soul stripped of evil’.²⁹⁶ Blastares combines this with a theme found at *Ladder*, 12.11 concerning those who ‘give way to lying under the pretext of care for others’; a common dilemma in all periods. Blastares highlights that many times lies are judged as better than the truth out of love (ψεῦδος πολλάκις κρείττον ἀληθείας ἐξ ἀγάπης γινόμενον; ll. 39-40) and acknowledges that the “truth is the corrupter of many” (ἔστι καὶ ἀλήθεια τίς ἢ πολλοὺς διαφθείρουσα; ll. 42). Blastares then addresses his audience once again as “o man!” (ὦ ἄνθρωπε; l. 44), used only once previously in the concluding comment of [10.4c] where Blastares wanted to highlight that it was not for human beings to sit in judgement. Blastares then at length describes the sins and the fate of those who fall into this fallacy, implying that this is not a judgement man is suited to make.

[13] Περὶ τοῦ μὴ ἀκηδιᾶν (*On despondency*)

Blastares’ chapter *On despondency* again follows John’s *Ladder* closely, however there are a few interesting and noteworthy points to be made.

---

²⁹⁶ *Ladder*, 12.13: Οὐκ οἶδεν νήπιον ψεῦδος· οὐδὲ ψυχὴ πονηρίας ἐστερημένη.

The opening passages of this chapter are particularly notable for the degree to which Blastares has departed from the *Ladder*. For the first time in the *Metaphrasis*, Blastares has abandoned the typical format used by John of first defining what the chapter-title theme is. Instead at [13.1b], Blastares explains that while despondency approaches all men, “it grows only in the most idle of combatants” (προσφύεται δὲ, μόνοις τοῖς ῥαθυμοτέροις ἀγωνισταῖς; ll. 6-7), and “withdraws quickly from the most attentive” (ἀποχωρεῖ δὲ θᾶπτον ἀπὸ τῶν σπουδαιοτέρων; ll. 7-8). This is then linked to the definitions provided by John (*Ladder*, 1.2), but these are instead presented as a list of those things that a warrior against despondency should work to avoid (τινα πολέμιον τὴν ἀκηδῖαν, δραπέτην ἐργάζονται; ll. 10-1). This reformed structure underlies the importance that John places on the combatting of this gravest of vices²⁹⁷ and that ‘for the monk is a general death’.²⁹⁸ The detrimental effect of this vice on the spiritual life of the monk is recognized too, as one would expect, in the *Metaphrasis*²⁹⁹ and it seems that this adapted, lengthened, and elaborated introductory passage serves to highlight this from the outset of the chapter.

A brief note should be made concerning [13.6b], where Blastares seems to have been unaware of the importance of John’s choice of vocabulary. Here, John states literally that ‘the violent’ [οἱ βιασταί] come to light at the time of despondency’.³⁰⁰ Here the words οἱ βιασταί appear to be a reference to Mt. 11, 12,³⁰¹ however if this indeed a reference to the Gospel of Matthew, divorced from its original context it appears slightly out of place. It seems unlikely that

---

²⁹⁷ *Ladder*, 13.11: despondency is one of the eight capital vices, and moreover the gravest.

²⁹⁸ *Ladder*, 13.10.

²⁹⁹ *Metaphrasis* [13.4b] ll. 47-8: Τὰ λοιπὰ πάθη, μιᾷ τινὶ καταργεῖται καθέκαστον· ἀκηδία δὲ τῷ μοναχῷ, περιεκτικὸς ἐστὶ θάνατος.

³⁰⁰ *Ladder*, 13.12: Ἐν καιρῷ ἀκηδίας οἱ βιασταὶ φαίνονται, Moore renders οἱ βιασταὶ as ‘spiritual heros’.

³⁰¹ Mt. 11, 12: ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν.

Blastares was unaware of the potential provenance of this terminology, but still chose to replace it with a term more apt in the current context; *οἱ δόκιμοι*, the esteemed. This serves to eliminate any potential confusion, or perhaps simply bemusement, deriving from this passage and is in line with Blastares stated aims as outlined in his epigram.

Unlike in the previous chapters where Blastares provided highly elaborated concluding passages for each chapter, Blastares at [13.6c] has penned an original, but significantly shorter, passage than that originally found in the *Ladder*. In the *Ladder*, this final passage (*Ladder*, 13.16) takes the form of John questioning the anthropomorphized despondency as to its origins, offspring, and destroyer, followed by a lengthy answer from despondency. Blastares here instead states that “him mourning himself does not see despondency” and asks “how can he who always has the memory of death in his mind, and the thought of judgement and things to follow fall into the sin of despondency?”.³⁰² This omission of anthropomorphized passions is the first of many in the *Metaphrasis*. However, Blastares has sought to reduce the role of direct speech in the *Ladder* before this (e.g., at [5.7a], see above, p. 573, and [7.10b], p. 585) and such adaptations should be seen in a similar light.

[14] Περὶ ἐγκρατείας γαστροῦ ἐν ᾧ καὶ περὶ γαστρομαργίας. (*On control of the stomach, in which also: On gluttony*)

Blastares begins his *On Gluttony* with the same comments as can be found in the *Ladder*, that is by expressing doubt that one can achieve control of the stomach before death. However, he adds to this by telling his audience that they can, by leading a life with God, utilize moderation. (πλὴν γε, μετρώτερον αὐτῇ χρηστέον, τούς γε κατὰ Θεὸν ζῆν ἡρημένους; [14.1a] ll.4-5), and abstain from gluttony (καὶ γαστρομαργίας ἀφεκτέον; ll. 5-6). After which Blastares

---

³⁰² [13.6c] ll. 61-2: Ὁ ἑαυτὸν πενθῶν, ἀκηδῖαν οὐκ εἶδε, πῶς γὰρ θανάτου μνήμην ἐν νῶ ἔχων ἀεὶ, καὶ κρίσεως ἔννοϊαν καὶ τῶν τούτοις ἐπομένων, τοῖς τῆς ἀκηδῖας περιπεσεῖται κακοῖς;.

has removed the first of the *Ladder's* definitions of gluttony ('gluttony is hypocrisy of the stomach'; *Ladder*, 14.12). In its place he offers an elaborated definition which states that gluttony is "a stomach raging and driven mad by every type of food, for having become satiated, it plays empty, and satisfied and bursting, it cries hunger".³⁰³ Here, Blastares returns to a tendency that has been absent from the previous few chapters of rewriting or adapting extensively one of the initial definitions of the chapter-title theme in order to provide a new literary experience in his *Metaphrasis*.

A revealing adaptation of the text is made by Blastares at [14.2c]. In the *Ladder*, John discusses the advice of Evagrius Ponticus (345-399) to restrict yourself to bread and water when desiring other foods. In this passage John describes Evagrius as being 'afflicted by an evil spirit' and 'imagines himself to be the wisest of the wise both in thought and expression ... and proved himself to be the most foolish of fools in this among other things'.³⁰⁴ This comment appears to be in reference to Evagrius Ponticus having enthusiastically read and utilized certain elements of Origenist thought,³⁰⁵ however he was only accused of being a supporter of Origenist thought in about 415.³⁰⁶ This attitude of presumed condemnation is apparent in John's critical tone when discussing Evagrius as well as his negative estimation of his words. In stark contrast to this, Blastares described Evagrius as "having come to the heights of all sorts of wisdom" (ll. 46-7; Ὁ μὲν σοφίας παντοίας ἐπ' ἄκρον ἦκων Εὐάγριος), but he adds that "even though [Evagrius] is not considered to have taught well on some matters by the entire body of the Church" (ll. 47-8; εἰ καὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι οὐ καλῶς δογματίζειν ἔν τισιν ἔδοξεν). This is in line with the

---

³⁰³ [14.1a] ll. 8-10: γαστήρ μαργῶσα καὶ μαινομένη κατὰ πᾶν εἶδος βρώσεως, κεκορησμένη γὰρ, ἔνδειαν ὑποκρίνεται, καὶ ἐμφορομένη καὶ ὀηγνυμένη, πεινᾶν ἀνακράζει.

³⁰⁴ *Ladder*, 14.12.

³⁰⁵ J. Konstantinovskiy, *Evagrius Ponticus: The Making of a Gnostic* (Burlington, 2009), pp. 18-19; (vi) Evagrius's Formation after 383.

³⁰⁶ J. Konstantinovskiy, *Evagrius*, p. 19; (vii) (a) Evagrius in relation to the 400 anti-Origenist controversy.

monastic spiritual tradition that had been built around the work of Evagrius that leads Blastares to adopt a more positive tone.³⁰⁷ It should be noted that Blastares builds upon this developed tradition despite accepting that Evagrius had been condemned to anathema,

Syntagma, Proem. 15 ll. 1-7

ΙΕ'. Περὶ τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς ε'. Συνόδου.

Τῇ δέ γε ε'. καὶ οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, κανῶν οὐδοτιοῦν ἐμέλησεν, ὅτι μὴ τῷ ἀναθέματι καθυποβαλεῖν τοὺς περὶ Ὠριγένην, Διδύμους τε καὶ Εὐαργίους, τοὺς τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ φιλονεικήσαντας παρεισενεγκεῖν· προὔπαρξιν γὰρ ἐληρώδουν ψυχῶν, καὶ πολλὰ σώματα τὴν αὐτὴν ψυχὴν μετενδύεσθαι, καὶ τέλος εἶναι τῆς ἀτελευτήτου κολάσεως·

15: On the Fifth Holy and Ecumenical Council.

It should be noted that the Fifth Ecumenical Council condemned to anathema Origen, Didymus, and Evagrius, who endeavoured to bring pagan mythology into the Church of God for they spoke foolishly about the pre-existence of souls, that this soul took on many bodies, and that there is an end in the eternal punishment. (my transl.)

Here, Blastares demonstrates an understanding that Evagrius, though not mentioned by name, was widely considered to have been the target of an anathema³⁰⁸ aimed at a number of individuals as well as “those who held or hold tenets like those of the aforesaid heretics”.³⁰⁹

---

³⁰⁷ C. Stewart, ‘Evagrius Ponticus and the Eastern Monastic Tradition on the Intellect and the Passions’, *Modern Theology* 27:2 (2011), 263-77 at 269-72.

³⁰⁸ J. Konstantinovsky, *Evagrius*, pp. 20-22; (vii) (b) Evagrius in relation to the 553 condemnation of Origenism.

³⁰⁹ R. Price, *The Acts of the Council of Constantinople of 553, with related texts on the Three Chapters Controversy* vol. 2 (Liverpool, 2009), pp. 123-4, Canon 11.

In the final passage of this chapter at [14.6b] (ll. 247 ff.), just like in the preceding chapter (see [13.6c], p. 595), has been significantly adapted by Blastares in order to remove direct speech addressed to and an angry reply from the sin of Gluttony, which has been ‘annoyed by insults’. At *Ladder*, 14.36, John details the nature of gluttony and its relationship to humans, presenting a rather negative estimation of one’s ability to combat gluttony. This passage concludes with an assertion by Gluttony that ‘the thought of death is hostile to me, but there is nothing among men that destroys me completely’. Blastares, however, leads with this idea, reformed as to provide encouragement. Blastares, as part of the main text, tells his audience that “I entreat all of you, keeping the memory of death in mind, to keep far from this ill-timed indulgence” (ll. 267-8; ἀντιβολῶ πάντας ὑμᾶς, τὴν τοῦ θανάτου μνήμην ἐν νῶ κατέχοντας, τῆς ἀκαίρου ταύτης τρυφῆς ἀποσχέσθαι). Overall the concluding passage in the *Metaphrasis* reads as an instruction to listening monks, rather than as a warning like it does in the *Ladder*.

[15] Περὶ σωφροσύνης· ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀκολασίας. (*On prudence, in which also: On licentiousness*)

The opening passage of the *On Prudence* is notable for what it perhaps reveals about the manuscript tradition of the *Ladder* that Blastares had consulted when composing the *Metaphrasis*. Blastares has included at [15.1a] an initial passage which appears to be without precedence in the Rader-Migne Edition of the *Ladder*, however such an introductory passage is present in the edition of the Parakletos Monastery. This passage is immediately reminiscent of other introductory passages seemingly introduced by Blastares such as that at [7.1a], though in other cases a similar passage cannot be found in any of the editions currently available. In the *Ladder*, this passage begins by reminding its audience

that Gluttony's 'offspring is war against bodily chastity'.³¹⁰ John then states that if Adam had controlled his stomach, he could have avoided the fall and maintained his chastity. Since Blastares has removed the passage to which this is referring in the previous chapter, it is understandable why he has also removed this section of text. Overall, while this opening section, differs greatly from that in the *Ladder*, it seems that Blastares was inserting this passage as a replacement for a pre-existing passage found within some manuscripts, rather than including new material entirely without precedent.

It should be noted that this chapter is commonly known in the *Ladder* as *On incorruptible purity*, and the title found in the *Metaphrasis* is indicative of a more thorough adaption of the material found in this chapter. Even though the theme of purity (ἀγνεία) in the *Metaphrasis* still features heavily, John's references to purity insofar as it pertains to fornication have been reduced. This is immediately reminiscent of changes made to chapter [8], however Blastares cannot be said to have endeavoured to create an entirely new chapter, but simply remove aspects of this chapter of which he seems to have disapproved. This can be seen by the many iterations of "purity is" that are maintained at the beginning of this chapter, as well as Blastares asking his audience to listen to this section "on purity and prudence" (ἀγνείας καὶ σωφροσύνης ποιήσασθαι τὴν ἀκρόασιν; [15.1a], l. 12).

In the definitions of purity (ἀγνεία) and prudence (σωφροσύνη) that follow this passage, Blastares has again provided new or substantially altered definitions among those provided by John. Again, this seems to have been done by Blastares as a way to differentiate his own *Metaphrasis* from the *Ladder*. Blastares begins these definitions by stating that "the pure man is he who is awestruck by everything through association with the purest things" (Ἄγνός ἐστιν, ὁ ὑπὸ πάντων σεβόμενος διὰ τὸ καθαρῶς τῷ καθαρωτάτῳ προσομιλεῖν;

---

³¹⁰ *Ladder*, 15, Foreword; that Moore has chosen to refer to this section as a 'foreword' reveals its somewhat contested position in the edition of the *Ladder*.

[15.1b] ll. 13-14). It is notable that following this addition Blastares includes a passage that is found in the Parakletos edition of the *Ladder* but not in the Rader-Migne Edition: “purity is the desired house of Christ and earthly heaven” (Ἀγνεία ἐστὶν, οἶκος Χριστοῦ ἐράσμιος καὶ οὐρανὸς ἐπίγειος; [15.1d] ll. 15-6). Blastares provides an additional definition of a prudent man, who Blastares describes as “he who has a sound mind, and through this always distains the temporal, instead taking ever care for the eternal” (ὁ σώας ἔχων τὰς φρένας καὶ διατοῦτ’ ἀεὶ τὰ μὲν παρόντα μυσαιτόμενος, τῶν αἰδίων δὲ περὶ, πᾶσαν φροντίδα ποιούμενος; [15.2b] ll. 22-4). Blastares then expands on this and adapts John’s comments on the prudent being those who have ‘acquired perfect insensibility to difference in bodies’.³¹¹ Blastares continues this thought saying that the truly prudent are set up over a long period of time, and that they have pushed the passions far from themselves, and living in solitude, converse only with themselves and with God.³¹² Blastares here highlights the patience required to attain this virtue, and asks his audience to bear this in mind.

On prudence in the *Metaphrasis* is a particularly notable chapter for the major reductions which Blastares has made to the text, the first of which is to be found in [15.3a]. In the *Ladder*, following on from comments about perfect purity being ‘equally disposed towards animate and inanimate bodies, rational and irrational’,³¹³ before moving on to say that ‘it is impossible for anyone to conquer his own nature’, and that if this is achieved it is ‘due to the presence of Him who is above nature’.³¹⁴ In its place Blastares has penned a shorter and more general passage stating that perfect purity restrains every sensation and

---

³¹¹ *Ladder*, 15.4: σώφρων ἐστὶν, ὁ τελείαν ἀναισθησίαν ἐπὶ διαφορᾷ σωμάτων διὰ παντὸς κτησάμενος.

³¹² [15.2c] ll. 27-9: οἶμαι κατωρθώκασιν διὰ πολλοῦ γε τοῦ χρόνου, οἱ σφᾶς αὐτοὺς τῶν παθῶν ἀπαναστήσαντες, καὶ τὴν ἔρημον οἰκήσαντες καὶ ἑαυτοῖς μόνοις προσαδολεσχούντες καὶ τῷ Θεῷ.

³¹³ *Ladder*, 15.6.

³¹⁴ *Ladder*, 15.7: τὴν γὰρ φύσιν αὐτὴν νικῆσαι τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστὶν· ὅπου φύσεως ἦττα γέγονεν, ἐκεῖ τοῦ ὑπὲρ φύσιν παρουσίας ἐπέγνωσται.

desire, and is well-disposed towards the things dear to and hoped for by God.³¹⁵ This alteration highlights the focus on heavenly matters attained by one who has perfect purity, and precludes a more drastic alteration later on in this passage. Later, at **[15.3d]**, the *Ladder* contains a passage referring to the bodily passions that states that he is great who ‘remains unwounded by [the] sight [of] ... the beauties of the earth by meditation of the beauties of heaven’.³¹⁶ Blastares, having previously highlighted meditation of heaven in this passage, removes the reference to passions of the flesh entirely. Instead, he states that “the greater man is he who has been changed by his own sweat and pain ... and this man is he who has accepted the energies of the spirit.”³¹⁷

It is shortly after this that Blastares has, for various reasons, omitted several passages on the *Ladder*.³¹⁸ Firstly, although this passage does not contain direct speech, it is presented by John as something he had been told by ‘one who had experienced this passion personally... after he had got over it’ (*Ladder*, 15.27). Blastares has endeavoured at other points in the *Metaphrasis* to eliminate anecdotes to assist with the flow of the text. Secondly, this passage seems to have been removed as it contains details which will only have been relevant to Sinai monks. Within *Ladder*, 15.30 John speaks of one ‘who had previously commanded the asses’, who had known ‘our former teacher Antonios’. John then describes Antonios’s reaction to the spiritual fall experienced by the commander of the asses. Throughout the *Metaphrasis*, Blastares can be seen to have desired to eliminate similar references that would not have been important for an audience geographically removed from the Sinai Peninsula. Later in the same passage, Blastares removes John’s comment that asks his

---

³¹⁵ **[15.3a]** I. 32-3: ὁμοίως διακεῖσθαι· τὴν δ’ αἴσθησιν πᾶσαν καὶ ἐπιθυμίαν ἴσχειν, πρὸς μὴ τὰ τῶ Θεῷ φίλα καὶ ἐλπιζόμενα.

³¹⁶ *Ladder*, 15.11.

³¹⁷ **[15.3d]** II. 41-4: Μείζων δὲ, ὁ ἐξ ἰδρώτων οἰκείων καὶ πόνων τὴν καλὴν ἀλλοιωθεὶς ἀλλοίωσιν· καὶ οὗτός ἐστιν ὁ τὰς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας δεξάμενος.

³¹⁸ *Ladder* 15.27-30, the Greek text of which are listed in **[15.5a]** within the present edition.

audience 'who is greater, he who dies and rises again, or he who does not die at all?' (*Ladder*, 15.32), seemingly because it seems out of place within his adapted discussion on the nature of impurity and fornication.

The main motivation, as mentioned above, appears to have been a desire to eliminate references to the bodily passions. In the *Ladder*, John begins [15.5a] by making reference to 'sensual people' in whom exist 'a feeling of a sort of love for the bodies and a kind of shameless and inhuman spirit' (*Ladder*, 15.27), to ascetics who wrongly believe they have overcome such passions (*Ladder*, 15.29). John then states that 'bodily fornication is possible without intercourse with another body' (*Ladder*, 15.30), and he later mentions that demons will tell us that fornication is a lesser sin as it is a natural one (*Ladder*, 15.33). Even though Blastares has reduced many passages in this chapter, this section is particularly notable as it is the longest section of continuous text that has been removed. Indeed, that these sections were removed entirely rather than simply edited and adapted is most likely on account of this text being integrated within those more minor points outlined in the previous paragraph.

With all of these sections having been removed, the *Metaphrasis* only begins its discussion of fornication in the passage starting [15.6c]. Here, Blastares retains John's comment on the futility of attempting to control the temptation of fornication with the sin of gluttony (*Ladder*, 15.39). This is then continued in [15.7a] where Blastares includes John's quotation from I Cor. 6, 18, which advises that we 'flee from sexual immortality' as 'all other sins a person commits are outside the body, but whoever sins sexually, sins against their own body'. This eventually leads on to Blastares' strongest condemnation of fornication so far found at [15.7f], which replaces one of the more curious comments of John where he appears to question a practice of the Church. In the *Ladder* John tells his audience about when 'a certain learned man' asked him what is the gravest sin after murder and the denial of God, to which John

responded heresy. This learned man then enquires as to why the Church allows former heretics who have anathematized their former beliefs to partake of the Holy Mysteries, but requires that he who has committed fornication, but who has since repented and received forgiveness, to be denied the Holy Mysteries for a number of years. In the *Ladder*, John then states that he was ‘struck with bewilderment, and what perplexed me then has remained unsolved.’³¹⁹ This passage is commonly considered problematic, and it is not uncommon for modern editions and translations to accompany this section with hefty footnotes.³²⁰ The Rader-Migne Edition of the *Ladder* records an accompanying scholium that explains that as heresy is a sin of the mind and tongue it is corrected by humiliation, and since fornication of a sin of the body it is corrected by bodily deprivation.³²¹ Blastares in the *Metaphrasis* has rendered this a much more straightforward passage, in which he has characteristically removed direct speech. Blastares opens this passage directly addressing his audience asking, “do you want to know, brother, how weighty is the sin of fornication?” (Βούλει γνῶναι ἀδελφὲ ὅσον τὸ τῆς πορνείας πτῶμα βαρύτερον; ll. 145-6). Blastares then proceeds to state that while heretics are re-admitted to the Church upon disavowing their past heresies, those who have committed fornication are denied the Holy Mysteries for a number of years. Blastares’ comments here follow the advice set down by St Basil of Caesarea in his second canonical letter to Amphilochius that includes the specification that one who had committed fornication should be deprived of Holy Communion for four years.³²² Basil’s canons on fornication from his Seven Canonical Letters were adopted into canon law at the Quinisext council, including ones that state such

---

³¹⁹ *Ladder*, 15.48: Κάμοῦ τῇ ἀπορίᾳ καταπλαγέντος, τὸ ἄπορον μεμένηκεν ἄπορον καὶ ἀδιάλυτον.

³²⁰ cf. Moore, *Ladder*, p. 61, n. 1 & Luibheid, *Ladder*, p. 177, n. 68.

³²¹ PG 88, cols. 912-3, scholium 26; The provenance of this scholium is unknown, however this could possibly come from commentary of Elias of Crete (discussed at p. 92).

³²² Basil of Caesarea, *Epistulae*, 199.22 ll. 12-17.

acts are to be met with “the penalty of fornicators”.³²³ This both serves to eliminate the problematic nature of John’s comments on this and reflects what has by the fourteenth century become accepted practice, as Blastares demonstrates in his *Syntagma* that states the four year penalty of fornicators.³²⁴

Blastares, having reduce the prominence of fornication, then begins to depict fornication as a consequence of falling into other sins. The role of other passions, particularly gluttony, that was touched upon previously at [15.6c] and [15.6d], although here Blastares states that control of the stomach is not the only method by which one can control the desire to fornicate. This is introduced at [15.8a] where Blastares heavily adapts John’s remarks on going to bed with the memory of death.³²⁵ Blastares then tells his audience that with this thought, “you will hold fast to the purity of the body, and you will receive the attire of incorruptibility from the just judge” (καθέξεις τὴν ἀγνείαν τοῦ σώματος, καὶ λήψη τὸ τῆς ἀφθαρσίας ἔνδυμα παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ; ll. 170-2). Blastares, as he has demonstrated elsewhere, is keen to highlight the role of the memory of death. Additionally, Blastares removes John’s comments on the use of the “single-worded prayer of Jesus” (μονολόγιστος Ἰησοῦ εὐχή; [15.8a]). John’s advice on brevity in prayer is well-known, and on occasion he does mention the ‘prayer of Jesus’ and elsewhere this appears to be a reference to the Lord’s Prayer (see above, p. 589). Here, John appears to be indicating the power in prayer of the very name of Jesus, and it should be noted that the Jesus prayer as it is understood today has its roots in the fourteenth century.³²⁶ Blastares then explains that the nocturnal battle against the thought of fornication, which remains implicit in this passage, can be aided by temperance in intake of food and wine. Blastares even offers very direct advice here, instructing that one

---

³²³ Concilium Quinisextum, *Acta*, canones 44 & 93; corresponding to Basil, *Epistulae* 188, section 6 and 199, section 27.

³²⁴ Blastares, *Syntagma*, Alpha, 13, ll. 15-21.

³²⁵ *Ladder*, 15.55.

³²⁶ Chryssavgis, *Climacus*, pp. 227-232 at p. 299.

should only drink wine “small in measure and watered-down” (τοῦ μετροῦ βραχύτερον καὶ ὑδαρέστερον πίνειν; l. 324) and to set their tables sparsely with food grown from the monastery (λιτὴν πάντη καὶ ἀκατάσκευον παρατίθεσθαι τράπεζαν, καὶ τοῖς ἐκ γῆς φυομένοις πρὸς τροφήν ἀποχρηῆσθαι; ll. 175-6). This appears to have been created by Blastares in place of a slightly later comment by John in which he recounts something a distinguished monk one told him, that ‘emissions during sleep ... come from abundance of food and from an easy life’.³²⁷ It is immediately obvious, and is worth again highlighting, that Blastares prefers not to address the matter as directly as does John. However, by advocating eating the fruit of their own land rather than purchasing it as would have been easier for an urban monastic community, Blastares is indirectly highlighting the usefulness of hard work in avoiding nocturnal emissions.

Blastares then remains much more faithful to the *Ladder* for an extended period. It should be noted that this section is relatively lacking in direct references to fornication, instead dealing with the struggle against the demons which create the desire to fornicate. This is until [15.12a] where Blastares once again omits large sections of the *Ladder*. Indeed, Blastares has omitted the equivalent of *Ladder*, 15.79-84 and 86-90. In its place, Blastares has written more generic passages that are based on, but significantly diverge from, the passage of the *Ladder* that they replace. There are numerous reasons for this, but much like the earlier sections of this chapter the overarching reason seems to have been a desire to minimize direct references to fornication. This can be seen in [15.12a] which replaces the section at *Ladder*, 15.78-79 that deals with driving a demon out of the heart as well as ‘those who are subject to the demon of arrogance’. Blastares on the other hand offers a passage that deals with “wicked thoughts” (πονηροὶ λογισμοί) that is only firmly associated with the previous passages in that it adopts some of the same imagery of such demons or thoughts “tickling”

---

³²⁷ *Ladder*, 15.55.

monks inside the body (ἐκ τῶν τοῦ σώματος γαργαλισμῶν; ll. 306-7). Otherwise, Blastares offers something of a generic but highly stylistic passage which states that “I have seen habits of sight, scent, hearing, touch, and thought beget and let grow these passions”,³²⁸ and that “cutting though our passions with the plough of faith”,³²⁹ such wicked thoughts will be burnt down with the fire Jesus promised to bring (Mc. 12, 49). Similar changes were made for *Ladder*, 15.80-81, in the place of which Blastares offers similarly stylized but somewhat generic remarks at [15.13a] in a significantly briefer section around the theme of demons watching for critical moments when we are sick and unable to combat them in prayer. This section included instructions on how to pray in such situations, which replaces the lengthy and elaborate instructions offered by John that continue to offer exact words with which to preface one’s prayer. Blastares then omits entirely *Ladder*, 15.82-84 which begin with an anecdote about a brother who had troubled thoughts, but then discusses very directly how demons provoke desire for fornication. [15.13b] are the final remarks Blastares has modelled closely on those found in the *Ladder*, which ask for rhetorical effect ‘who has conquered his body? He who has crushed his heart’. After this, Blastares has omitted the rest of the *Ladder* (15.86-90), in which John offers an analogy disguised as an anecdote in which he discusses a hypothetical friend of his who is ‘a passionate person more passionate than the passionate’. In this section he discusses how to deal with such a person overcome by the passion of fornication, as well as a monologue offered by the flesh to its soul. Such an omission is to be expected as Blastares has removed such passages of direct speech from an anthropomorphized passion in previous chapters. Moreover, Blastares has removed such direct references to fornication throughout this chapter. The overall effect of these omissions is to further

---

³²⁸ *Metaphrasis* [15.12a] ll. 309-11: Ἐγὼ δὲ καὶ ἐξ ὀράσεως, ὀσφρήσεως, καὶ ἀκοῆς καὶ ἀφῆς, καὶ προλήψεων, καὶ συνηθείας οἶδα ταῦτα ἀπογεννᾶσθαι καὶ ἀναβλαστάνειν τὰ πάθη.

³²⁹ *Metaphrasis* [15.12a] ll. 313-5: τῷ τῆς πίστεως ἀρότρῳ τὰ πάθη τεμόντων ἡμῶν τῆς φύσεως.

emphasize the chapter-title virtue of prudence (σωφροσύνη) as well as the notion of purity (ἀγνεία) that features so prominently in the opening passages of the chapter. There seems to be no obvious reason for this within the text itself, beyond the supposition that Blastares disapproved of speaking at length on fornication. It should be noted that with these alterations the *Metaphrasis* emphasizes to a much greater extent the virtues of prudence and purity, whereas the *Ladder* dwells too often on the passion of fornication. This, however, is problematic as this chapter is preceded and followed by chapters that deal with avoiding the physical and material passions, and so is at odds with the wider organization of chapter themes in the *Metaphrasis*.

[16] Περὶ ἀκτημοσύνης· ἐν ᾧ καὶ περὶ φιλαργυρίας (*On poverty, in which also: On avarice.*)

It is necessary that this chapter of the *Ladder* should be prefaced by a discussion of its corresponding chapter in various editions and translations of the *Ladder*. In the modern editions of the *Ladder* we find sometimes find the above themes split across two chapters, creating chapters **[16] Περὶ φιλαργυρίας** and **[17] Περὶ ἀκτημοσύνης**. This arrangement is to be found in the *Ladder* by Moore, and on account of this references to chapters of the *Ladder* in this thesis differ from those in the *Metaphrasis* until chapter **[23]**. This is done following the chapter divisions of the Rader-Migne edition of the *Ladder*, which remains the most readily accessible edition of the *Ladder*. It should be noted that the Parakletos edition of the *Ladder* has these as one chapter, with an additional numbered chapter being supplied by **[23] On abstaining from Blasphemy**. Owing to the close nature of the themes avarice and poverty it is understandable why there is at least one tradition of the *Ladder* in which the two themes are united into one chapter. The absence of a critical edition of the *Ladder* has been noted, and owing to this we are not in a position to say much on this matter. It does, however, allow us to say confidently that these themes were discussed together

was not an editorial choice originating from Blastares, who demonstrates a knowledge of this discrepancy when he tells his audience very clearly that he has finished his section *On Avarice* and that he intends to change the subject matter entirely (Ταῦτα μὲν περὶ φιλαργυρίας· ἤδη δὲ καὶ περὶ ἀκτημοσύνης ῥητέον; [16.3d] ll. 54-5). Such a clear-cut change of theme within a chapter of the *Ladder*, is only otherwise found within chapter [3] *On Exile*, within which is found a subtitled digression *On Dreams*.

Despite this the *Metaphrasis* follows the corresponding chapter of the *Ladder* faithfully, with the exception of two passages that contain new material without parallel in the original. The first is to be found as an extension of John's brief remark that 'a monk who loves money is a stranger to accidie'.³³⁰ Blastares then reminds his audience that such monks pretend to be unaware that Jesus said that it is not the rich, but those poor in spirit who will inherit the kingdom of heaven.³³¹ Blastares then makes clear that such a monk would make an effort to keep such things buried within himself, and concludes his discussion by reminding his audience that they should not keep the words of the gospel on this matter far from themselves ([16.3d] ll. 52-3; τῶν τοῦ εὐαγγελίου ῥημάτων μακρὰν οὐκ ἐσόμεθα.) This additional material can be seen in the same light as the entirely new passages which are to be found at the end of many chapters and further highlights that Blastares was aware of the divergent MSS detailed above. This highlights the importance that Blastares felt this chapter to have. This can also be seen in the rhetorical elaborations of various passages that heighten the chapter's style but make few changes to the substance of this chapter.

---

³³⁰ *Ladder*, 16.10; Moore renders ἀκηδία as 'idleness' rather than 'accidie' in this passage..

³³¹ *Metaphrasis* [16.3d] ll. 46-9: μὴν καὶ εἰδὼς ὡς ἄρα πλούσιοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι, καὶ μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὡς ὁ Κύριος ἀπεφήνατο, ἔπειτ' ἀγνοεῖν προσποιεῖται.

The next addition of substance is, likewise, to be found in the final passage in the section *On Poverty*. This replaces John’s final passage in which he provides a description of an anthropomorphized ‘mother of all evils’, which follows on from a previous comment on the love of money being the root of all evils (I Tim. 6, 10). It is notable that John in this section does not place any direct speech in the mouth of this mother of all evils as he has done elsewhere, nonetheless Blastares has also removed this anthropomorphized passion. Instead, Blastares extends the penultimate passage of the chapter in which John states that ‘some have burned wood with a small fire; and with the help of one virtue some have escaped all the passions just mentioned. This virtue is called detachment’.³³² Blastares adapts this slightly saying that “those approaching virtue through detachment escape all the passions” (δι’ ἀπροσπαθείας οἱ τὴν ἀρετὴν μετιόντες, τὰ πάθη πάντα ἐξέφυγον; [16.7a] ll. 108-9), and contrasts this with the avaricious who, through their obsession for money, are drawn to the other passions (τοῖς δὲ φιλαργύροις, ἐκ τῆς εἰς χρήματα μανίας, καὶ τᾶλλα ἀναφύεται πάθη; ll. 108-9). Blastares then states that this “introduces forgetfulness of God and the divine commandments” (Θεοῦ τε καὶ τῶν θείων ἐντολῶν, ἀμνηστίαν ἐμποιεῖ; ll. 111-12), repeating a theme which Blastares discussed in his addition to [16.3d]. Blastares then continues his passage warning against this, reminds his audience of advice found in Lc. 12, 34 that states “for where your treasure is, your heart will be also”. Blastares then stresses his point with an adaptation of I Cor. 2, 9 that concludes with the words “the person keeping earthly things upon his heart did not ascend”, which in this context is meant to refer to the *Ladder*. This perhaps reveals a contemporary problem among monks observed by Blastares that he felt was worth highlighting and admonishing in his *Metaphrasis*.

---

³³² Ladder, 17.15: Διὰ μικροῦ πυρός τινες πολλὴν ὕλην κατέκαυσαν, καὶ διὰ μικρᾶς ἀρετῆς ὅλα τὰ παρόντα, καὶ τὰ εἰρημένα ἔφυγον πάθη· αὕτη καλεῖται ἀπροσπάθεια.

[17] Περὶ αἰσθήσεως, ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀναισθησίας (*On sensation, in which also: On insensibility.*)

On Sensation differs quite drastically from the chapters which immediately preceded it that are mostly faithful to the material found within the *Ladder*. The extent to which Blastares has altered this chapter is comparable only to the eighth chapter of the *Ladder* (*On freedom from anger or On Meekness*). However, unlike the eighth chapter where Blastares abandons the subject matter discussed by John, chapter [17] retains in a highly elaborated form one already lengthy analogy within the chapter.

The most notable change that Blastares has made is found in the opening passages. This new material is notable in that it does away with the usual format of beginning chapters with formulaic definitions. Blastares does offer a definition, but it is integrated into the main text and lacks the repetitive elements found elsewhere in both the *Metaphrasis* and the *Ladder*. After stating that it is now time to discuss insensibility, Blastares describes this topic as “the holiday, so to speak, from the practice of all the virtues at once, and mortification of the body, which takes its origin from vainglory” (τῆς ἀπασῶν ὁμοῦ τῶν ἀρετῶν ἀργίας ὡς εἰπεῖν καὶ νεκρώσεως· ἢ τὴν ἀρχὴν ἐκ κενοδοξίας εἴληφεν; [17.1a] ll. 3-4). Blastares then moves on to talk about the figure of “he who always uses his own will” (Ὁ γὰρ τῇ ἰδίᾳ βουλῇ ἀειχρώμενος; ll. 4-5) who “ran into the ruin of arrogance” (εἰς τὸν τῆς ὑπερηφανίας ἐξώκειλεν ὄλεθρον; ll. 5-6). Blastares has introduced his first lengthy addition through this figure, which appears to take the place of John’s discussion at *Ladder*, 18.3 that states “he who has lost sensibility is a brainless philosopher”. Blastares elaborates saying that he who always uses his own will has been raised up in self-conceit out of a long-lasting indifference (ll. 6-7; Αὐθις δὲ τῇ οἰήσει συνεπαρθεῖς ἐξ ἀμελείας χρονίας). This is a lengthy passage that utilizes much of the material found in the *Ladder* in a highly

elaborate form that has been adapted to flow more readily into Blastares' original passages.

In this new material, Blastares notes that "the fathers before us" (οἱ πρὸ ἡμῶν πατέρες; l. 13) "set up, maintained, and guarded the divine commandments, and obtaining these rushed to *hesychia*" (τὰς θείας ἐντολὰς κατωρθώκασι καὶ συνετήρησαν καὶ ἐφύλαξαν· καὶ ταύτας κατέχοντες, τῇ ἡσυχίᾳ προσώρμησαν; ll. 14-6). Blastares here then describes the results of having proceeded to *hesychia*, namely that "this is the well-being of the soul, and the perception (sensation) of thoughts" (τοῦτό ἐστιν εὐεξία ψυχῆς, αἴσθησις λογισμῶν; ll. 16-7). Here Blastares is explicit in identifying *Hesychia* as a safeguard against the onset of insensibility. It should be noted that John in contrast offers no practical advice on how to conquer this passion beside a statement from the anthropomorphized figure of insensibility which tells his audience to 'pray at coffins and engrave an indelible image of them on your hearts' and that this ought to be inscribed with 'the pencil of fasting'.³³³ This section immediately proceeds to contrast this with he who obeys men (Ὁ γὰρ τοῖς ἀνθρώποις ὑποταττόμενος; ll. 18-9) rather than God's commandments. This figure, much like he who always uses his own will, takes the place of John's brainless philosopher. In reference to this figure, Blastares notes that "indifference is made in an idle soul, it built insensibility and produced a deadened mind" (εἰς ῥάθυμον δὲ ψυχὴν ποιωθεῖσα ἢ ἀμέλεια, ἀναισθησίαν εἰργάσατο, καὶ τὸν νοῦν, ναρκῶντα ἀπέφηνεν; l. 21-3). Blastares then begins to detail the consequences of non-sensation, and it is from this point that it returns to being a more genuine *metaphrase* (Ladder, 18.30). Notably this section ends with an interesting addition by Blastares, in which he states that "Judas suffering from this illness, hanged himself" (ταύτην τὴν νόσον ὁ Ἰούδας νοσήσας, ἀπέπνιξεν ἑαυτὸν; l. 75), and that as he had been blinded by the devil, through insensibility, he was unable to turn towards

---

³³³ Ladder, 18, 6.

repentance (οὕτως ὁ διάβολος ἑαυτὸν τετύφλωκε, καὶ πρὸς μετάνοιαν ἀποκλῖναι οὐκ ἴσχυσε; ll. 77-9). This discussion of the onset of insensibility, and the dangers that face a man who has succumbed to it, takes up the majority of this chapter. As Blastares seems to have believed it a point worth pursuing, this perhaps offers a glimpse of one of the more common problems Blastares perceived among monks of his own day.

In the final relatively short passages, Blastares once again returns to the theme of avoiding insensibility and giving advice as how to do so. Here, he leads with a common theme, that “in order that we may not fall into the depths of evil, let us humble ourselves” (ἵνα μὴ εἰς βάθος κακῶν ἐμπέσωμεν, ταπεινώσωμεν ἑαυτούς; [17.2a] ll. 81-2) and that “leaving others to judge, let us condemn ourselves, lest we be condemned with the world” (καὶ κρίνειν ἄλλους ἀφέντες, ἑαυτοὺς κατακρίνωμεν; ll. 81-2). Blastares follows this by returning briefly to the theme of *Hesychia*, telling his audience that “in *Hesychia* and vigil, lets us put an end to talkativeness” (Ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀγρυπνίᾳ, τὴν πολυλογίαν καταπαύσωμεν; [17.2b] ll. 84-5). This Blastares states will allow his audience “with the perception that the future judgement will at some point have come” (καὶ εἰς αἴσθησιν ποτὲ τῆς μελλούσης ἐληλυθότες κρίσεως; ll. 85-6) to avoid the hedonistic delights and aforementioned pitfalls so that they are able to enjoy the future rewards (ἀγαθῶν). As mentioned above, Blastares is much more direct in the advice he offers his audience. Finally, much like in previous chapters, Blastares has removed the direct speech that John put into the mouth of the anthropomorphized passion entirely, and penned his own final passage in its place.

[18] Περὶ ὕπνου καὶ προσυχῆς καὶ τῆς ἐν συνόδοις ψαλμωδίας (*On sleep, prayer, and psalmody when gathered*)

Much like in the preceding chapter, Blastares has removed the usual opening formulaic definitions from *On Sleep*, and in their place has offered a longer

discussion on the nature of sleep. Within **[18.1a]** Blastares tells his audience that God established sleep as part of human nature (Τὸν ὕπνον ἐγκατέθηκεν ὁ Θεὸς τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει; ll. 2-3) but that only “a moderate need of this was set down” (ὁ μέτριος ἀναγκαῖος αὐτῷ καθέστηκεν; ll. 5-6). Blastares continues saying that “sleep beyond measure creates a loosening of the body, and blunts the mind” (ὁ τὸ μέτρον ὑπερβάλλον ὕπνος, αὐτῷ τὲ τῷ σώματι λύσιν ἐμποιεῖ, καὶ τὸν νοῦν ἀπαμβλύνει; ll. 6-7), before listing the sources of sleep beyond measure. It should be noted that John describes the numerous sources of sleep in *Ladder*, 19.1, the first of which is that ‘it comes from nature’. It seems clear that Blastares has reworked this introductory passage as to explain more thoroughly that while sleep is indeed natural, the current chapter deals with the passion of excessive sleep. Furthermore, before Blastares details the numerous sources of excessive sleep, he notes that rather than excessive sleep coming from insensibility, this is the likely cause of insensibility (ἢ καὶ τοῦναντίον μᾶλλον ἐξ ἀναισθησίας συμβαίνει τὸν πολὺν ὕπνον γίνεσθαι· καὶ ἔοικε γένημα τῆς ἀναισθησίας αὐτὸν εἶναι; ll. 8-10). Although John does not express the belief that sleep comes from insensibility, this is suggested by this chapter’s position immediately after *On insensibility*, and Blastares’ adaptation serves as a clarification.

From **[18.2b]** Blastares begins to follow John’s chapter more closely, with the material here corresponding with *Ladder*, 19.3 in a much embellished and elaborate form. This continues until **[18.2c]**, which corresponds with *Ladder*, 19.5, where John notes that ‘it is possible to pray with a congregation; for many it is beneficial to pray with a single kindred spirit; [and] solitary prayer is for the very few’. This division of methods of prayer is immediately reminiscent of John’s comments at **[1.15b]** (see above, pp. 551-2) where he details the various monastic paths available, those being the communal life; living with one or two others and keeping silent; or else leading a solitary life. Blastares here makes explicit his judgement as to the value of each monastic path insofar as it

pertains to prayer, which is something he only left implicit in his rearrangement of material at [1.15b]. Blastares states here that “it is good [to pray] with many similar people” (ἀγαθὸν μὲν οὖν καὶ τὸ σὺν πολλοῖς; [18.2c], ll. 56) and that “praying with a fellow monk seems to me to carry a greater advantage” (μεθ’ ἐνὸς ὁμοτρόπου τὴν προσευχὴν ποιεῖν, μείζω μοι δοκεῖ φέρειν τὸν ὄνησιν; ll. 57-8), and that “the greatest is solitary prayer” (Τὴν μεγίστην δὲ ἡ μεμονωμένη εὐχή; ll. 58-9). In a clear reference to contemporary Hesychast practices, and his approval of them, Blastares then concludes this passage stating that this is because a sole prayer joins with the sole God “cleansing the mind and thereafter accepting divine illumination and contemplation. On account of this, this [version of prayer] is established as greater than the other two”.³³⁴ In the final passages of this chapter, which correspond to *Ladder*, 19.6-8, Blastares has altered John’s passage which reads ‘in singing with many it is impossible to pray with the wordless prayer of the spirit’.³³⁵ In this way Blastares further confirms his preference for solitary Hesychast prayer, and demonstrates a belief in the lesser utility of communal prayer.

[19] Περὶ Ἀγρουπνίας (*On vigil*)

On vigil breaks the trend of the preceding chapters in that Blastares once more returns to following the material of the original *Ladder* faithfully. Very few changes to the meaning of the *Ladder* have taken place, and those that have are minor. Additionally, it is worth noting that Blastares continues to identify the passion that one practicing vigil is battling against as ‘sleep beyond measure’ (ἄμετρος ὕπνος; [19.1a] l. 31 & [19.1b] 36), rather than sleep in general or ‘much sleep’ (ὕπνος πολὺς) as identified by John. The danger of this is further expanded upon in this chapter at [19.1b], where Blastares expands on John’s

---

³³⁴ *Metaphrasis* [18.2c] ll. 59-62: ὡς τῷ Θεῷ μόνη μόνῳ συνοῦσα καὶ τὸν νοῦν ἐκκαθαίρουσα καὶ θείας ἐλλάμπσεως ἐκεῖθεν δεχομένη καὶ θεωρίας. Διὸ δὴ κρεῖττων αὕτη καὶ ἀμφοτέρων καθέστηκε.

³³⁵ *Ladder*, 19.6: μετὰ πλήθους ὕμνων, οὐ δυνήση ἀὐλῶς προσεύξασθαι.

remarks that say that ‘a wakeful eye makes the mind pure; but much sleep binds the soul’.³³⁶ Blastares adds that sleep beyond measure has “dragged its opponent down to the shore and drowned it, just as it led to hell; it is true what that man said, that sleep is the neighbour of death and pollutes the soul”.³³⁷ The provenance of this comparison is hard to ascertain, although the description of sleep as the neighbour of death can be found in various authors. The earliest of these is found in the letters of the fifth-century ascetic Isidore of Pelusium, and it is notably found in later hymnographic works.³³⁸ It is through such works that Blastares may have become acquainted with the comparison given his hymnographic background (see above, p. 17).

Blastares is laudatory in his final passage discussing the benefits of vigil. In his concluding statements Blastares asks his audience “do you see how far the grace of vigil and psalmody has drawn us? May we be still more illuminated with the light of knowledge” (ὄρα̃ς εἰς ὅσον ἡμᾶς ἢ τῆς ἀγρυπνίας καὶ ψαλμωδίας χάρις ἀνείλκυσε; καὶ ἔτι μᾶλλον φῶς ἂν γνώσεως φωτισθείημεν; [19.4b] ll. 72-4). Blastares continues this thought with what is perhaps a reference to the perception of the uncreated light that Hesychast monks sought to perceive, stating: “and may we see that which no eye has seen, and no ear has heard, and that which has not entered into the heart of a lazy and negligent man” (καὶ ἴδοιμεν, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ῥαθύμου καὶ ἀμελοῦς οὐκ ἀνέβη; ll. 74-6). Within this Blastares has also adapted a biblical quotation from I Cor. 2, 9 (underlined in the quotation above) that he has utilized in the same manner before in the concluding passage of (ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου τοῦ τὰ γῆϊνα φρονοῦντος, οὐκ ἀναβέβηκεν; [16.7a] ll. 118-20) where it serves the same purpose. It should

³³⁶ Ladder, 20.3: ἀγρυπνον ὄμμα ἠγνισεν νοῦν. Πλήθος δὲ ὕπνου ἐπώρωσε ψυχὴν.

³³⁷ *Metaphrasis* [19.1b] ll.16-9: τοῦτον καθείλκυσε καὶ ἐβάπτισε, καὶ ὡσπερ εἰς ἄδου κατήγαγεν, ἐπεὶ καὶ ἀληθές ἐστιν ὅ τις ἔφησε θανάτου γείτονα τὸν ὕπνον εἶναι, καὶ τὴν ψυχὴν κατεμόλυνεν.

³³⁸ *Hymnographica Byzantina*, ed. A. Spanos, *Codex Lesbiacus Leimonos* 11, BA 23 (Berlin-New York, 2010), pp. 141-375 at Men. Jun. Acol. 17 l. 184.

be noted that this quotation is used no less than nineteen times by Palamas in justification of his doctrine.³³⁹

[20] Περὶ ἀνδρείας· ἐν ᾧ καὶ περὶ δειλίας (*On Bravery, in which also: On Cowardice*)

The introductory passages of *On Bravery* contain a great deal of original material by Blastares, which contrasts with the rest of the chapter that follows the *Ladder* closely in meaning. This comes in the form of formulaic descriptions of the chapter-title virtue and passion, which is notable given Blastares removal of such passages in preceding chapters. These descriptions concern aspects of bravery that appear to have been inserted as to counterbalance the definitions of cowardice and fear later on in this chapter that Blastares has retained. In this section Blastares establishes that “a brave soul prevails not only against the bodily passions, but all spiritual passions as well” (ἀνδρεία ψυχῆ, οὐ μόνον σωματικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχικῶν ἀπάντων παθῶν περιγίνεται; [20.1b] l. 8-9). Continuing Blastares states that bravery of the soul causes he who has fallen but afterwards corrected himself not to be elated and to boast, but to humble themselves (Ἀνδρεία ψυχῆς ... μὴ ἐπαίρεσθαι μὴ δὲ κομπάζειν· ἀλλὰ ταπεινοφρονεῖν εἰς ὅσον ἔξεστιν ἀναπεῖθει; [20.1c] l. 11 & 13-4), once again introducing the theme of humility into a chapter. Finally, Blastares has given a definition for bravery, saying that it can be equated with patient endurance (καρτερία) and that the listener should not tire of bodily and spiritual battles, but should carry themselves bravely in the face of annoyances

---

³³⁹ For example, Gregory Palamas, *Pro hesychastis*, Triad 1, Part 1.20, l. 33-4 and Part 3.16, ll. 20-30, Triad 2, Part 3.39, ll. 3-4; *Homiliae i-xx* 20.16, l. 9; *Orationes antirrheticæ contra Acindynum* 3, Chapter 20.92 l. 7, eds. L. Kontogiannes & B. Phanourgakes, ‘Ἀντιῥήτικοὶ πρὸς Ἀκίνδυνον’, ΓΠΣ, vol. 3 (Thessaloniki, 1970), pp. 39-506; *Contra Nicephorum Gregoram*, Oration 3, chapter 21.54 l. 6, ed. P.K. Chrestou, ‘Κατὰ Γρηγορᾶ Συγγράμματα’, ΓΠΣ, vol. 4 (Thessaloniki, 1988), pp. 232-377.

and conflicts.³⁴⁰ It should be noted that within the *Ladder* this chapter is given the title “*On unmanly cowardice*” (Περὶ τῆς ἀνάνδρου δειλίας), and so this lengthy addition serves to redirect the chapter so that it addresses bravery to the same extent that it deals with cowardice.

[21] Περὶ τοῦ [μὴ] ἄν τις ἐκφύγοι κενοδοξίαν (*On Vainglory*)

The theme of vainglory is one that Blastares has referred to in many of his additions and adaptations. Although he adapts certain sections of this chapter, on the whole any additions serve to emphasize points made by John in the *Ladder*. That Blastares has touched upon vainglory prior to this chapter is acknowledged in the introductory passages, where he tells his audience “do not tell me that gluttony, fornication, avarice, anger, sorrow, indifferent, and pride alone swell and destroy the soul, but also the curse of vainglory”.³⁴¹ Moreover, within the opening passages Blastares expounds his understanding of vainglory stressing its quickness to place blame and to accuse; this is a feature only briefly touched upon by John when he describes vainglory as being ‘a perversion of character, a note of blame’ (*Ladder*, 22.2). Blastares details at length that vainglory “conceals itself and meddles in the affairs of others” (Ἐαυτὴν περικρύπτει· καὶ τὰ τῶν ἄλλων πολυπραγμονεῖ; [21.1b] ll. 17-8), and that it is “the accuser of others, but shows itself to always be the advocate of its own behaviour” (τῶν ἀλλοτριῶν κατήγορος· καὶ τῶν οἰκείων ἀεὶ συνήγορος δείκνυται; ll. 18-9). These form part of a larger section in which Blastares emphasizes the blaming nature of vainglory, and embellishes some of the descriptive statements John offered in this passage. Additionally, it should be remembered that Blastares has highlighted vainglory as a problem among

---

³⁴⁰ *Metaphrasis* [20.1.d] ll. 19-22: Ἡ δ’ αὐτὴ καὶ καρτερία τίς ὀνομάζεται, ἐπειδὴν μὴ πρὸς τοὺς σωματικοὺς ἢ καὶ ψυχικοὺς ἀγῶνας ἀποκάμη, ἀλλὰ φέρη γενναίως τὰ διοχλοῦντα καὶ ἀντιπίπτοντα.

³⁴¹ *Metaphrasis* [21.1a] ll. 8-11: Μὴ γὰρ μοι μόνον εἴποις γαστριμαργία καὶ πορνεία· φιλαργυρία τὲ καὶ ὀργή· λύπη καὶ ἀκηδία καὶ ὑπερηφανία ταῦτα οἰδαίνει καὶ ἀπόλλυσι τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τοι καὶ ὁ τῆς κενοδοξίας ὄλεθρος.

certain monks seeking to participate in *hesychia*. The true intent of such monks has already been brought to light and admonished by Blastares as the chasing of vainglory in earlier chapters of the *Ladder* (see [6.5b] pp. 573-5, and [7.7e] pp. 579-80). At [21.4d] Blastares adapts John's comments on 'vainglory [making] quick-tempered people meek before men',³⁴² as to pertain to such individuals when he says that "the pretentious, immoderate, and vainglorious are hunting for the glory of men, and they show themselves to be keeping quiet and meek to all".³⁴³

Although Blastares has elsewhere followed chapters of the *Ladder* faithfully when writing his *Metaphrasis*, the extent to which he has done so in the case of *On Vainglory*, and as shall be discussed in the cases of *On Humility* and *On Solitude (Hesychia)* are particularly notable given Blastares reference to these themes at other points within the *Metaphrasis*. Furthermore, Blastares has within this chapter retained direct speech at [21.6d] that he has been keen to minimize throughout the *Ladder*, as well as direct speech from the demon of vainglory itself, the sort of which Blastares has eliminated in every other instance. This, in part, could be due to its position within the main body of chapter rather than as part of its concluding passage. However, as far as the chapter as a whole is concerned, the faithfulness to the original material that Blastares demonstrates highlights the importance Blastares placed on the avoidance of vainglory, and the esteem in which he held the original rendition of this chapter. Indeed, the most notable alterations Blastares has made in his rendition of this chapter are several passages towards its end (*Ladder*, 22.43-46). In part these are removed for the same reason as in other chapters, that is to allow Blastares to insert original material into this concluding passage at [21.7d]. However, it should be noted the new material inserted into this final passage by Blastares is

---

³⁴² *Ladder*, 22.25.

³⁴³ *Metaphrasis* [21.4d] l. 211-4: Οἱ ἀλαζόνες καὶ ἀκρατεῖς καὶ κενόδοξοι, τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν θηρώμενοι, ἡσύχους ἑαυτοῦς καὶ πράους τοῖς πᾶσιν ὑποδεικνύουσι καὶ τοῖς φυσικοῖς ἐπισκιοῦσι χαρίσμασιν.

uncharacteristically short. These passages deal, albeit briefly, with the relationship between vainglory and conceit (οἴησις, *Ladder*, 22.43) and that between vainglory and pride (ὑπερηφανία, *Ladder*, 22.45). Within the latter of these John also makes the somewhat contradictory statement that ‘when vainglory increases it gives birth to pride’ and that pride, not vainglory, is ‘the origin and consummation of all evils’. A similar statement is removed from the beginning of the next chapter *On not being proud* which says, ‘the beginning of pride is the consummation of vainglory’ (*Ladder*, 23.2). Blastares instead chooses to provide a more succinct and considered explanation of the exact relationship between vainglory, conceit, and pride within the next chapter at **[21.2b]**. As shall become increasingly clear in the commentary on the next chapter, John’s understanding and discussion of vainglory appears to have been held in high esteem by Blastares, and that his admonishment of how this passion affected the lives of contemporary monks can be seen as a key point that he wished to highlight.

[22] Περὶ τοῦ μὴ ὑπερηφανεύεσθαι (*On not being proud*)

The present chapter is much like chapter **[16]** *On Poverty* (see above, pp. 607-9) in that modern diplomatic editions of the *Ladder* reveal to two diverging MS. traditions. Whereas the Rader-Migne edition of the *Ladder* records the twenty-third chapter of the *Ladder* as containing *On mad pride, and in the same step on unclean and blasphemous thoughts* (Περὶ τῆς ἀκεφάλου ὑπερηφανίας, ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν τῆς βλασφημίας), the Parakletos Edition records *On blasphemous thoughts* (Περὶ λογισμῶν βλασφημίας). The *Metaphrasis* follows the latter arrangement of material, though as was explained in relation to *On Poverty* it is not inconceivable that Blastares would have known of the divergent traditions.

As mentioned previously, Blastares has adapted and inserted many additions in the current chapter *On not being proud*. He begins the chapter with an extensive

description of the passion of pride, and of a proud man that bears little similarity to the corresponding verse in the *Ladder*. Blastares states that “pride in men is an invention of demons” (Ὑπερηφανία τοίνυν ἐν ἀνθρώποις, δαιμόνων μὲν εὖρημα; [22.1b] ll. 5) and that it “has become a source of anger and a source of a bad disposition” (θυμοῦ δὲ πηγὴ καὶ κακοηθείας ῥίζα καθέστηκεν; l. 6). Blastares also states that “he who has acquired this condemns all easily” (πάντων μὲν ῥαδίως καταψηφίζεται; l. 8), and that such a man “has stood out of the way of those full of correct thought and true spirit” (τοῖς δὲ γνώμης ὀρθῆς καὶ φρονήματος ἀληθοῦς γέμουσιν; ll. 19-20) while simultaneously being “boastful in front of all” (ἐνώπιον πάντων μεγαλοῤῥήμονεϊ; l. 21). Blastares continues outlining in detail the characteristics of a person overcome by pride. This person “despises all, is found to be a transgressor of the Gospels, and admonishes from the Psalms of the prophets” (πάντων καταφρονεῖ· τῶν εὐαγγελίων παραβάτης εὐρίσκεται, καὶ ἐκ τῶν προφητικῶν ψαλμῶν, νουθετεῖ; ll. 31-3). Blastares writes at length on this matter, outlining the habits of such a person as he continues, explaining that when a proud man meets those who had already fallen into the most severe sins, he purposefully begins setting them straight,³⁴⁴ and that such a person is “the first to calls those [who had fallen into sin] as being of corrupted minds and impious” (καὶ οὖς κακογνώμονας καὶ ἀσεβεῖς πρότερον ἀπεκάλει; ll. 53-4). Blastares’ description of pride and the character of a proud man stands at fifty-two lines of text and is one of the longest character descriptions. This discussion ends with the fitting quotation from Ecclesiastes, “vanity of vanities, all is vanity” (ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης; l. 57).

Shortly after this description, at [22.2b], Blastares moves on to discuss the differences between vainglory, conceit, and pride. This appears to have been

---

³⁴⁴ *Metaphrasis* [22.1b] ll. 51-3: καὶ τοῖς αὐτοῖς συμπίπτων καὶ ἔτι χεῖροσι πλημμελήμασιν, ἐπιτηδείως πως ἐφευρίσκει ἐκ τῶν ἱστοριῶν τὴν διόρθωσιν.

inserted as a replacement from *Ladder*, 23.1, in which John explains that ‘the beginning of pride is the consummation of vainglory’,³⁴⁵ and that the middle is comprised of a number of attributes among which are listed ‘complacency in the heart and hatred of exposure’.³⁴⁶ This progression is implied by Blastares in how he phrases his references to each of the above terms. Blastares first explains that “vainglory captures” a person (κενοδοξία μὲν ἔάλω; l. 65), before elaborating that vainglory is to be found in “he who is proud that he is wealthy, learned, manly, or handsome” (ὁ ἐγκαυχώμενος, πλούσιος ἢ λόγιος εἶναι ἢ ἀνδρεῖος ἢ εὐειδής; l. 65-6). Blastares then introduced the character of “he who has conceit dwelling within” (ὁ δὲ οἴησιν ἐνοικοῦσαν ἔχων; l. 66-7) and that such a person is “he who says [openly] that he has come to despise all these things through virtue; wealth, glory, luxury (and the rest)” (ὁ δι’ ἀρετὴν τούτων ἅπαντων λέγων καταπεφρονηκέναι, πλούτου, δόξης, τρυφῆς· καὶ τῶν ἄλλων; ll. 67-8). Blastares then moves on to the next stage, which is pride, saying that “he who has fallen into pride, it seems to me, is he who regards all others as nothing” (Ὁ δ’ εἰς ὑπερηφανίαν ἐμπεσὼν, οὗτος εἶναι μοι δοκεῖ, ὁ πάντας ἐν οὐδενὶ τιθέμενος; ll. 69-70). Such a person “deems others as inferior in word and deed, and that he alone is to be seated before others” (ἀλλὰ τοῦ χείρονος ἀξιῶν, καὶ λόγου καὶ πράγματος· καὶ μόνος ὑπερκαθέζεσθαι τῶν ἄλλων; ll. 70-1) and “he creates tricks against others, and contrives against those who have done no wrong” (ἐτέρω συσκευάζεται δόλους· καὶ μηχανὰς κατὰ τῶν μηδὲν ἠδικηκότων συντίθησι; ll. 78-8). Blastares calls this the state of a “man sick with pride” (ἀνὴρ ὑπερηφανίαν νοσῶν; l. 84), which is the consequence of vainglory and the root of all other sins. Blastares’ extensions and elaborations serve to emphasize that all other sins stem from pride, including blasphemy. Furthermore, pride remains of the utmost severity despite Blastares having chosen to place pride as the penultimate passion rather than at the top of the hierarchy of passions as it is

³⁴⁵ *Ladder* 23.1: ἀρχὴ ὑπερηφανίας.

³⁴⁶ *Ladder* 23.1: μεσότης δὲ... ἔπαινος ἐν καρδίᾳ, ἐλέγχου μῖσος.

presented in some MSS. However, the extent to which Blastares has chosen to emphasize this with lengthy new additions explaining the characteristics and habits of a proud man, as well as the process by which one becomes a proud man, are once again indicative of a problem that he perceived in contemporary monastic communities.

Blastares then follows the the *Ladder* faithfully, with one notable exception. From *Ladder*, 22.20 there are several passages that advise John’s audience that we should constantly be examining ourselves (*Ladder* 23.21), which is followed by several iterations of the character of a monk (*Ladder* 23.22-27). These are entirely absent in the corresponding passages from *Metaphrasis* [22.5h]. It seems that these were removed as these verses do not directly pertain to the passion of pride. Furthermore, on the whole they give the impression of concluding statements that bring to a close this part of the *Ladder* dealing with the battle against the passions. Indeed, as Blastares opts for an additional chapter on blasphemy, these statements seem here out of place. It should be noted however that no similar passages have been inserted into the chapter *On blasphemous thoughts*. Subsequent to this omission, Blastares continues his *Metaphrasis* following the *Ladder* quite closely until the final passage. Here characteristically he removes the final passage of the *Ladder* and inserts his own. Blastares addresses his audience “Let us now humble ourselves, Brothers, and with a strike on one cheek, let us offer the other– let us endure bravely reproach, hubris, and slander”.³⁴⁷

[23] Περὶ ἀποχῆς βλασφημίας *On abstaining from blasphemy*

On abstaining from blasphemy is particularly notable for the extent to which Blastares has elaborated, beautified, and Atticized the language of the chapter.

---

³⁴⁷ [21.7f] ll. 183-5: Ταπεινώσωμεν τοίνυν ἑαυτοὺς ἀδελφοί· καὶ τῷ τὴν μίαν ῥαπίσαντι παρειὰν καὶ τὴν ἑτέραν παράσχωμεν· καὶ ὀνειδισμοὺς καὶ ὕβρεις καὶ συκοφαντίας, γενναίως ἐνέγκωμεν.

However, changes to the meaning of the text are minimal, but a few are worth commenting upon.

The first is to be found at **[23.3b]**, which corresponds to John's analogy of a man 'who is shut up in his house [hearing] the words of passers-by' being like 'a soul keeping to itself and overhearing the diabolical blasphemies', who is then 'troubled by what is said by the demon passing by it'.³⁴⁸ Blastares, it appears, has redirected these comments more specifically to the practice of Hesychasm and the Hesychasts who were most likely members of his monastic community. Blastares first does this by altering John's words from 'a man who is shut up in his house' (ὁ ἐν οἴκῳ κατακεκλεισμένος) to "a man shut up in jail" (ὁ ἐν εἰρκτῇ κατακεκλεισμένος; ll. 85), which is reminiscent of Hesychast monks shut in their cells. He then adds that since he listened to the words of those outside, "he has his mind on other matters" (τὸν δὲ νοῦν ἐν ἄλλοις ἔχει; ll. 86-7). This further highlights this passage's relevance to the monastic withdrawal from the world with special relevance to members of an urban monastic community such as his own. Blastares then tells his audience that passing demons speak their malice, but are not disturbed by them (μὲν ἄς παριῶν φθέγγεται, οὐ ταράττεται δ' ὑπ' αὐτῶν; ll. 88-9). So as not to be affected by such malice, Blastares advises that a soul "occupying itself in other works, places its mind higher than the arrows from that place [the jail and the demons therein] and adopts the divine as his ally" (ἀλλὰ πρὸς ἑτέροις ἐργασίαις ἀσχολουμένη, τῶν ἐκεῖθεν βελῶν ἀνώτερον τὸν νοῦν τίθησι σύμμαχον καὶ τὸ θεῖον ἅμα προσλαμβάνουσα; ll. 89-91). In adding this passage Blastares redirects this passage as to more directly pertain to the contemporary practice of Hesychasm, as well as hinting towards the end of this passage that this path is suited to all monks.

---

³⁴⁸ *Ladder* 23.50: Ὡσπερ ὁ ἐν οἴκῳ κατακεκλεισμένος ὑπάρχων τῶν ἔξω παριόντων τοὺς λόγους ἀκούει, αὐτὸς τούτους μὴ φθεγγόμενος· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἐν ἑαυτῇ διάγουσα, τὰς τοῦ δαίμονος τῶ καὶ ἡ ψυχὴ ἐν ἑαυτῇ διάγουσα, τὰς τοῦ δαίμονος βλασφημίας ἀκροωμένη ταράττεται, ἅπερ φθέγγεται δι' αὐτῆς παρερχόμενος.

The final addition Blastares makes to this chapter is in the form of a new final passage much like those found in many other chapters. Blastares here gives simple advice, telling listening monks that “knowing these things, let us be humble” (Ταῦτ’ οὖν εἰδότες ἀδελφοὶ, ταπεινώσωμεν; [23.4a] l. 108), which strikes once again upon a common theme. Blastares then continues saying that in order to partake in the kingdom yet to come a monk should keep far from him a “vagrant, disdainful, inhuman mind that is mad for fame, fond of strife and contriving false words around him”.³⁴⁹ This is a description that touches upon many of the attributes assigned by Blastares to the character of a proud man in a previous chapter of the *Ladder*, *On not being proud* (see above, [22.1b] p. 619), and again reminds his audience that pride is the mother of blasphemy, in the same way that it is the mother of all the other passions.

[24] Περὶ πραότητος, καὶ ἀπλότητος, καὶ ἀκακίας (*On meekness, simplicity, and guilelessness*).

Blastares begins this chapter by adapting John’s introductory passage that describes how ‘the morning light precedes the sun, and the precursor of all humility is meekness’³⁵⁰ before listing how the Light orders the virtues of meekness and humility. Instead, in Blastares’ introductory passage we are told that “as visible light precedes the sun” (Προτρέχει μὲν τοῦ ἡλίου τὸ αἰσθητὸν φῶς; [24.1a] l. 2) “a humble-minded man is preceded by simplicity and guilelessness (ἀνθρώπου δὲ ταπεινόφρονος, ἡ ἀπλότης καὶ ἀκακία; ll. 2-3) “being meek and quiet” (καὶ τὸ πραότατον εἶναι καὶ ἡσύχιον; l. 3), not loving glory, hating lovers of strife, being hostile to lies and wickedness (καὶ δόξης μὴ ἐρᾶν· καὶ φιλονεικίων ἀπέχεσθαι· καὶ ψεύδους καὶ πονηρίας εἶναι ἀλλότριον; l. 3-4), and by loving your neighbour as yourself” (καὶ τὸν

³⁴⁹ *Metaphrasis* [23.4a] ll. 108-11: τὸν δὲ ἀλαζόνα καὶ ὑπερόπτην καὶ δοξομανῆ καὶ φιλόνηκον νοῦν καὶ ἀπάνθρωπον καὶ ψευδεῖς λόγους κατὰ τοῦ πλησίον συρῶσθαι.

³⁵⁰ *Ladder* 24.1: Προτρέχει μὲν τοῦ ἡλίου τὸ πρωῖνον φῶς, πάσης δὲ ταπεινοφροσύνης προῦτης πρόδρομος.

πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾶν; l. 5-6). Blastares says that this is necessary, “for it is impossible, utterly impossible that, not having set up these things, this man’s mind will be illuminated, and receive the intellectual rays of the all-holy Spirit” (οὐκ ἔστι γὰρ οὐκ ἔστι τὸν μὴ ταῦτα κατωρθώκοτα, τὸν ἐκείνου φωτισθῆναι νοῦν, καὶ τὰς νοητὰς ἀκτῖνας τοῦ παναγίου δεδέχθαι Πνεύματος; ll. 6-7), alluding to the tongues of fire that descended at the Pentecost (Acts 2,3). This preserves some of the essence, but departs substantially from John’s corresponding verse that it is ‘absolutely impossible to gaze upon the sun before we have experienced the light, as we have learnt from the order in which the Lord has put these virtues’.

After this opening passage, *On meekness* then turns to the familiar formulaic introductions found at the beginning of many chapters, two of which have been extensively altered by Blastares. The first of these at [24.1f] loosely follows the theme of the corresponding verse in the *Ladder*, which concerns ‘meekness [being] the fellow-worker of obedience’ and a ‘bridle for the furious’.³⁵¹ Blastares adapts this passage focusing on the figure of a meek man and the influence he has on those around him. Blastares says that “the meek man is a guide of obedience, for he urges the idle onto virtue” (Προῦτος ἐστὶν, ὑπακοῆς ὀδηγός, τοὺς γὰρ ῥαθύμους πρὸς ἀρετὴν διεγείρει; ll. 20-1) “and encourages the earnest and prudent towards a better behaviour” (τοὺς δὲ σπουδαίους καὶ σώφρονας, πρὸς τὴν κρείττω διαπαντὸς ἐπαλείφει διαγωγὴν; ll. 21-22). Blastares continues explaining that the example set by this meek man and his effect on others is so great that “a man enraged with anger seeing this, bridles himself” (Τοῦτον ἰδὼν τις ὑπὸ θυμοῦ μαινόμενος, ἑαυτὸν χαλινοῖ; ll. 22-3) and “places himself at a distance from anger, honours peace before else, and becomes a stranger to bitterness” (καὶ ἀφίσταται τοῦ θυμοῦ καὶ εἰρήνην πρὸ παντὸς ἄλλου τιμᾶ, καὶ πικρίας ἀλλότριος

---

³⁵¹ *Ladder* 24.6: Πραῦτης ὑπακοῆς συνεργός, ἀδελφότητος ὀδηγός, ἀδελφότητος ὀδηγός, μαινομένων χαλινός.

γίνεται; ll. 24-5). This appears to be explained in the next passage, which again has been heavily altered by Blastares so as to bear only a passing resemblance to its corresponding verse in the *Ladder* that reminds John's audience that 'the meek shall inherit the earth' (Mt. 5, 5), 'or rather will have dominion over it'.³⁵² Blastares begins this passage saying that "the meek man is an imitator of Christ, a speaker with angels, master of demons, and lord of all beings" (Πρᾶος ἐστὶ, Χριστοῦ μιμητής· ἀγγέλων ὁμιλητής· δαιμόνων δεσπότης· πάντων τῶν ὄντων κύριος; [24.2c] ll. 26-7). Blastares then introduces the quotation from Mt. 5, 5 that Blastares adapts stating "for the meek shall inherit the earth of detachment, which was said by the common Master [i.e., the Lord] of angels and men" (κληρονομήσουσι γὰρ οἱ πραεῖς καὶ τὴν τῆς ἀπαθείας γῆν, ἣν ὁ κοινὸς ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων Δεσπότης ἔφησε; ll. 28-9).

The next major intervention in the text made by Blastares concerns his definition of *πονηρία* (*poneria*). This is wickedness or evil, however Blastares contrasts this with *κακία* (evil with a more general sense of the term) stating that "*Poneria* is extensive evil [*κακία*], a life which is, as they say, demonic and a diabolical manner" (Πονηρία ἐστὶν ἐπιτεταμένη κακία· βίος ὡς ἂν τις εἴποι δαιμονιώδης· καὶ τρόπος διαβολικός; [24.2f] ll. 41-2) and that he who has obtained this trait should be identified as a demon "for the devil is addressed as 'the wicked'" (ἦν ὁ κεκτημένος, ὁμοίως τὲ ταύτης ἐπώνυμος, καὶ τοῦ δαίμονος ὁμώνυμος δείκνυται, πονηρὸς γὰρ καὶ ὁ διάβολος προσηγόρευται; l. 42-4). One should do so in order to protect oneself as "the Lord taught us to say, 'deliver us from evil [*του ponerou*]'", more literally from the wicked or evil one (διὸ καὶ ὁ Κύριος λέγειν ἡμᾶς ἐδίδαξε ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ; ll. 45-6). Blastares then goes on to discuss at length the attributes of one who has acquired this trait of wickedness, but expresses his doubts as to from where this arises, saying that "I do not know whether the [devil] takes man, or man takes the [devil] as his workfellow" (Οὐκ οἶδα δὲ

---

³⁵² *Ladder* 24.8: Οἱ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν· μᾶλλον δὲ κατακυριεύσουσι γῆς.

πότερος οὗτος τὸν ἄνθρωπον, ἢ ἐκεῖνος τοῦτον λαμβάνει συνέριθον; ll. 46-7). The reason for this confusion, Blastares says, is because “wickedness is not a simple species” (καὶ μὴν οὐχ ἀπλοῦν ἐστι τὸ τῆς πονηρίας εἶδος; ll. 47-8); a statement additionally indicating that the wickedness, or evil, is compound. Blastares eventually concludes this lengthy section detailing wickedness and the character of a wicked man by saying that the best course of action is to flee from “wickedness and hypocrisy such as this, as if it were an untamed and difficult beast” (τὴν τοιαύτην πονηρίαν καὶ ὑπόκρισιν, ὡς ἀτίθασα θηρία καὶ χαλεπώτατα; ll. 71-2). Blastares continues saying we can do this knowing that, as it is said in Ps. 36, 9, “those who are wicked will be destroyed” (οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθήσονται; ll. 74-5).

As has become a trend by this point in the *Metaphrasis*, Blastares had penned his own final paragraph to this chapter. However, this is not an entirely new creation and has its basis in John’s penultimate remark that ‘a fall has often corrected the clever, giving them salvation and innocence in spite of themselves’ (*Ladder* 24.33). Blastares alters this remark saying that “a fall has often corrected the wicked, and they have secured involuntary salvation and guilelessness for themselves” (Πτῶμα πολλάκις πονηροὺς ἐσωφρόνισεν, ἀκούσιον αὐτοῖς σωτηρίαν καὶ ἀκακίαν προξενῆσαν; [24.5c] ll. 107-9). Blastares then departs from John’s *Ladder*, telling his audience: “before we fall, let us establish ourselves in the commandments of God, and become meek and righteous” (Διὸ δὴ πρὸ τοῦ πεσεῖν, ταῖς τοῦ Θεοῦ ἐντολαῖς στηρίζωμεν ἑαυτοὺς καὶ εὐθεῖς καὶ πρᾶοι γενώμεθα; ll. 109-11) “and let us lead our lives with quietude [*hesychia*] and calmness of thoughts” (καὶ μεθ’ ἡσυχίας καὶ γαλήνης τῶν λογισμῶν, τὸν ἡμέτερον διανύωμεν βίον; ll. 111-12). Blastares then concludes the chapter following what is by now a common pattern, saying that we should do this in order to “enjoy the calmness, and departing towards that place with contentment we receive the ineffable wealth and meet upon the eternal goodness” of heaven (ἀπολαύσωμεν τῆς

γαλήνης, καὶ ἐκεῖσε μετ'εὐθυμίας ἀπελθόντες ἄφατον τὸν πλοῦτον κομισώμεθα καὶ τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν; ll. 118-20).

[25] Περὶ ταπεινοφροσύνης (*On humility*)

The opening passages of *On humility* follow the essence of John's corresponding passages quite closely, however Blastares embellishes and heightens the linguistic register at the same time as crafting elaborate analogies to reinforce its meaning. In the opening passage [25.1a] John discusses the inability of man to 'use the visible world in order to describe the sensation and effect of the love of the Lord exactly', concluding that a person attempting this does so 'in vain ... [and] gives the impression of having no experience of what he is talking about, or else has become the mere toy of vainglory'.³⁵³ Blastares expresses this same sentiment as part of his own personal experience, explaining to his audience that "myself having heard everything and having examined closely and exactly by myself" (Ἐγὼ δὲ πάντα ἀκηκοῶς, καὶ κατ'ἑμαυτὸν ἐπεσκεμμένως τε καὶ ἠκριβωμένως βεβασανικῶς; l. 23-5) and that he did so "in order to take some sense of this blessed humility and to comprehend the beauty of this, but I have been as yet unable" (ὥστ' αἰσθησὶν τινα τῆς μακαρίας ταυτησὶ ταπεινοφροσύνης λαβεῖν, καὶ τὸ ταύτης κάλλος συνιδεῖν, οὐπω δεδύνημαι; l. 25-7). This adapts, but also maintains, the sentiment of John's following comments, which explain that his above comments 'set a treasure before us' and that 'this treasure has one inscription which is incomprehensible because it comes from above ... and the inscription runs thus: Holy Humility'.³⁵⁴ After this Blastares proceeds to define the virtue of humility. In the *Ladder*, John presents his definitions of humility as a series of statements given as direct speech (*Ladder* 25.3; 'And one said ... Another: ... and another:...'). However immediately having done this John concludes that after he 'had listened to all this ... I found that I had not been able to comprehend the blessed sense of that

---

³⁵³ *Ladder* 25.1.

³⁵⁴ *Ladder* 25.2.

virtue'. Blastares has eliminated this series of quotations and John's comment since a similar one exists in the passages immediately prior to this. Instead, Blastares chooses to present only the final statement, in which Blastares strikes a similar tone to John saying that "humility is the nameless grace of the soul, known only to those who have learnt it by experience" (Ταπεινοφροσύνη ἐστὶν, ἀνώνυμος χάρις ψυχῆς· ἐν ἐκείνοις μόνοις τὴν τοῦ ὀνόματος ἐνέργειαν σῶζουσα, τοῖς τὴν χάριν πεπλουτηκόσι τοῦ παναγίου Πνεύματος; [25.2a] ll. 30-2).

In the *Ladder* this is followed by an analogy in which John states that 'the appearance of this sacred vine is one thing during the winter of the passions, another in the spring of fruit-blossoms, yet another in the actual harvest of the virtues (*Ladder*, 25.4). John then follows this analogy by explaining in quite general remarks the spiritual growth a monk undertakes in these different stages. Blastares, however, offer more substantial comments. Following on from the same comments above, he states "for it is one thing to want to flee the passions, but not be able to through one's still childish nature" (ἢ μὲν γὰρ ἐκφυγεῖν τὰ πάθη βούλεται μὲν, οὐ δύναται δὲ διὰ τὸ νηπιῶδες ἔτι τῆς φύσεως; [25.2b] ll. 41-2) "and another thing to cast away from oneself anger, rage, and inglorious glory, and reap calmness and quietude" (Ἡ δὲ, θυμὸν καὶ ὀργὴν καὶ δόξαν ἄδοξον ἀφ' ἑαυτῆς ἀπορρίψας, γαλήνην καὶ ἡσυχίαν ἐδρέψατο; ll. 42-4). Blastares concludes that the result of this is one who "shakes off existing things [i.e., possessions] as non-existent and accumulates not one thing, he does not go after praise, he does not reject defamation, he does want to be enriched by temporal wealth" (τὰ ὄντα ὡς μὴ ὄντ' ἀποσειεται καὶ παρ' οὐδὲν τίθεται· οὐκ ἔπαινον προσίεται· οὐχ ὕβριν ἀπαναίνεται· οὐ πλοῦτον τὸν πρόσκαιρον ἐθέλει πλουτεῖν; ll. 45-6). Instead, Blastares continues, "with much toil, he pursues obtaining penury" (πενίαν, μετὰ πολλοῦ τοῦ πόνου διώκει κτήσασθαι; ll. 47-8). Blastares has inserted these references to specific passions and virtues in relation to humility, thereby

making the whole section more immediately relevant to a monastic audience. Furthermore, Blastares has also supplied more information on the nature of humility and what it entails. While the above notions do not have a parallel discussion in the *Ladder*, in a way this section can be seen to have replaced the various attempts at defining humility that John offers.

Blastares passages at [25.5a] and [25.5b] are new passages introduced by him to replace a short passage of the *Ladder* concerning the differences between one who exalts himself, one who does not, and one who humbles himself. This is followed by statements on the character of those who judge others, those who does not judge but condemns himself, and one who is innocent but always judging himself (*Ladder* 25.18). John then follows these comments with a statement on those who are humble, those who strive for humility, and those who praise the humble (*Ladder* 25.19). Blastares only retains this last comment at [25.5c], which is the only one out of these that John elaborates on and explains to his audience. These initial comments can be seen to have been removed firstly for the overly repetitive nature of these sections when taken together, and secondly as without further comment the listener is left only to imply the rising worthiness of these characters. [25.5a] is a somewhat unrelated comment in which Blastares remarks that “at the birth of Christ, the whole cosmos was wishing to be delivered from the tyranny of the Devil, and at the humility of men all the other sins retreat” (Τῆ τοῦ Χριστοῦ γεννήσει, πᾶς ὁ κόσμος, τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἀπήλλακται· καὶ τῆ τῶν ἀνθρώπων ταπεινοφροσύνη, πάντα τᾶλλα τῶν ἁμαρτημάτων ὑποχωρεῖ; ll. 86-8). Blastares then turns to the themes found in John’s corresponding passages as described above. However, in [25.5b] Blastares addresses the differing degrees of being judgemental and being humble in unison when he discusses the character of “he who places blame on others and the sometime accuser of those who have done no wrong” (Ὁ μὲν γὰρ, καὶ μομφὴν τοῖς ἄλλοις ἐπάγει, καὶ κατήγορος ἐνίοτε τῶν μηδὲν ἡδίκηκότων ἀποδείκνυται; ll. 91-2). He then

identifies the same character with “he who is always praising himself and setting into motion any pretext for him to be admired” (τὸ καθ’ αὐτὸν ἐπαίρων ἀεὶ καὶ πάσας προφάσεις κινῶν ὥστ’ ἐκθειάζεσθαι; ll. 92-4). This is first contrasted with the figure of “he who is a stranger to all these things, but has not yet come to humility” (Ὁ δὲ τούτου μὲν ὢν ἀλλότριος, μήπω δὲ καὶ εἰς ταπεινοφροσύνην ἐλθὼν; ll. 94-5). This character is one who “does not easily condemn other, not attribute any blame on his neighbour” (τῶν μὲν ἄλλων εὐχερῶς οὐδένα κατακρίνει· οὐδὲ τῷ πλησίον μῶμον περιάπτει τινά; ll. 95-6) and who “does not exalt his own deeds, but neither has he taken up disparaging himself” (τὰ δ’ οἰκειᾶ οὔτε σεμνύνειν, οὔτ’ αὐθις ἐξευτελίζειν ἤρηται; l. 97). Such a figure is to be placed equally between the extremes of the other figures outlined in this section (ἀλλ’ ἐξίσου καὶ ἀμφοτέρων ἀφέστηκεν; l. 98). The final figure is “he who does not himself practice with others humility” (ὁ γε μὴν τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἑαυτὸν συνασκούμενος; ll. 98-9) and who “does not hold his tongue in check in order to keep it from moving against others, but the opposite, so that it does not speak in support of others” (οὐκ ὅπως ἐπέχει γλῶτταν κατ’ οὐδενὸς κινουμένην, ἀλλὰ καὶ τούναντίον ἐφήσιν ὑπὲρ τῶν ἄλλων φθεγγομένην; ll. 99-101). This final figure, Blastares concludes, is the greatest as he is unassailable “but still always observes, disparages, and dishonours himself” (Τὸ δὲ μείζον ὅτι καὶ ἀνεπίληπτος ὢν αὐτὸς, ὅμως αἰειδήποτε φαυλίζων ἑαυτὸν ὁράται καὶ καταισχύνων; ll. 101-3). After this Blastares repeats John’s remarks found at *Ladder* 25.19 which stresses that it is one thing to be humble, another to strive for humility. These comments in the *Metaphrasis* contrast greatly with the very brief comments found in the *Ladder*, and Blastares has provided a much more elaborate and detailed assessment of these figures and their behaviour, and on the whole brought a greater emphasis to this passage of *On humility*.

At [25.10a] Blastares offers a notable adaptation to John's brief comments on 'the ever-memorable Fathers' who 'laid down that the way to humility and its foundations is bodily toil. And I would say obedience and honesty of heart, because they are naturally opposed to conceit'.³⁵⁵ Blastares provides more information, by specifying which of the bodily toils are to be regarded as beneficial; "that is to say fasting, vigil, and quietude [*hesychia*]" (ἡγουν τὴν νηστείαν· τὴν ἀγρουπνίαν, τὴν ἡσυχίαν; ll. 236-8). This is unsurprising given the strengthened advocacy of these practices which Blastares gives in his *Metaphrasis*.

Blastares' final passage of this chapter is again an entirely new creation that takes the place of several passages of John's *Ladder* (25.65-69). In this section Blastares details the "symbols of this high-minded humility" (Σύμβολα ταύτης τῆς ὑψηλόφρονος ταπεινοφροσύνης; [25.11a] ll. 248). Among these are included the chapter-title practices of prudence (*σωφροσύνη*), poverty (*ἀκτημοσύνη*) and exile (*ξενιτεία*), as well as concealed wisdom (*ἐναπόκρυφον σοφίαν*; l. 250), unadorned turn of phrase (*προσφορὰν λόγου ἀποίκιλον*; l. 250), and the pursuit of mercy (*ἐλεημοσύνης ἐπιμέλειαν*; l. 251). Blastares continues, adding that humility "does not desire nobleness of body, nor does it accept frankness or hollow ambition" (οὐκ εὐγένειαν ἐπιζητεῖ σώματος οὐ παρόρησίαν δέχεται καὶ φιλοτιμίαν κενή; ll. 251-2), "nor will he labour long-winded phrases, nor continued speeches, nor outpourings of heart" (οὐ πολυλογίας ἐργᾶ· οὐχ ὀμιλίας συνεχεῖς καὶ διαχύσεις καρδίας; ll. 252-4). Blastares then goes on to conclude the chapter by explaining how all this may be achieved. He first states that a humble man obtains all this by placing himself away from all worldly things (*πάντων ἑαυτὸν ἀφιστᾶ τῶν γηϊνῶν*; ll. 254). Blastares then makes an interesting allusion to the desert origins of the *Ladder* and the practices outlined therein, saying that a humble man also trains his heart in the deserts (*ταῖς*

---

³⁵⁵ *Ladder* 25.62; Moore renders οἰσις as 'self-esteem', rather than 'conceite'.

ἐρημίαις ἐνδιατρίβουσα; ll. 254-5). Another possible translation of ταῖς ἐρημίαις is, of course, in solitude, which is immediately more applicable to Blastares' urban monastic community in Thessaloniki. Nevertheless, it remains an interesting departure from Blastares' usual practice of localizing the text of the *Metaphrasis* as much as is possible so as to be more immediately relevant to his own monastic community. This would allow the humble man to replace the aforementioned worldly things with the Heavenly State (ἐν οὐρανοῖς τὸ πολίτευμα μετατίθησι; ll. 255-6).

[26] Περὶ διακρίσεως λογισμῶν καὶ παθῶν καὶ ἀρετῶν, ἐν ᾧ καὶ τῶν εἰρημένων πάντων ἀνακεφαλαίωσις (*On the discernment of thoughts, passions, and virtues, within which also a summary of all which has been said so far*)

The present chapter within the *Ladder* is further divided into three lengthy parts known as *On the discernment of thoughts, passions, and virtues* (Περὶ διακρίσεως λογισμῶν καὶ παθῶν καὶ ἀρετῶν), *On clear discernment* (Περὶ διακρίσεως εὐδιακρίτου), and a *Brief summary of all the previous chapters* (Ἀνακεφαλαίωσις ἐν ἐπιτομῇ τῶν προειρημένων λόγων αὐτοῦ). The structure of Blastares' corresponding chapter, as its name suggests, by and large follows the structure of only the first of these parts, and the present edition is consequently accompanied by only the first part of John's *Ladder*. However, elements of the other parts are incorporated into this extended part. As these elements comprise almost entirely of themes rather than direct quotations, these passages are referred to in the present discussion rather than accompanying the main edition of the *Metaphrasis*.

The first passage of note is to be found in Blastares' definition of discernment at [26.1b] that differs from John's corresponding passage which states that 'discernment is undefiled conscience and purity of feeling, let no one on seeing or hearing something supernatural in the monastic way of life fall into unbelief out of ignorance; for where the supernatural God dwells, much that is

supernatural happens'.³⁵⁶ Blastares most strikingly gives a different definition that states that “discernment is not another part of all the others, nor a support of the conscience” (Ἡ διάκρισις, οὐκ ἔστιν ἄλλό τι τῶν ἀπάντων, ἢ συνειδήσεως ἔρεισμα; ll. 16-7), which is to say that it is not merely an aid to the practice of virtue, but is a virtue in itself. Then, following John’s passage more closely, Blastares says that “so one must examine discernment so one does not hear of others having done some supernatural achievement in the monastic way of life and out of boorishness and ignorance fall into disbelief on all matters” (σκοπητέον οὖν ὅπως μή τις ἐξ ἀγροικίας καὶ ἀμαθείας ἐν τῇ ἀσκητικῇ πολιτείᾳ ὑπερφυῆ τινὰ πεποιηκότας ἐνίους κατορθώματα ἀκούων, εἰς ἀπιστίαν περὶ πάση; ll. 18-20). Blastares then continues saying “but let each man have the ability to perceive well in order that he may deem correctly if God dwells within that person” who achieved something supernatural, and “then if it [the achievement] affords supernatural and admirable prizes” (ἀλλ’ ἕκαστος εὖ ἔχη γινώσκειν ὡς ὥπερ ἂν ὁ Θεὸς ἐνοικῆσαι δικαίωσιν, καὶ τὰ βραβεῖα λοιπὸν ὑπὲρ φύσιν καὶ θαυμαστὰ παρέχεται; ll. 20-2). That fact that Blastares felt compelled to make clear that discernment is in itself a virtue, and that he then emphasizes the way in which it plays its role, perhaps reveals a quality he felt some members of his audience lacked. A lack of discernment would indeed be problematic for those monks who saw either those monks supposedly practicing *hesychia* who left their cells in pursuit of vainglory ([6.5b], see above, pp. 573-5) and those monks who were proud of their tears ([7.7e], see above, pp. 579-80); keeping such comments in mind, it is understandable why Blastares would choose to stress the practice of discernment as he does.

At [26.3b] in both the *Metaphrasis* and the *Ladder* (26.17-19) is to be found a stylistic device unique to both works, that of the “excellent alphabet for all”

---

³⁵⁶ *Ladder* 25.3-4.

(**Αρίστη πᾶσιν ἀλφάβητος εἶναι δοκεῖ**; l. 67). Blastares has chosen to omit a second alphabet that appears in the *Ladder*, which John calls ‘a standard, rule, and law for those in the flesh who are piously aiming at perfection in spirit and body’ (*Ladder* 26.19). Blastares has opted to remove this second alphabet and instead to pen a divergent text that serves the same purpose which has been rendered in continuous prose. This allows the “excellent alphabet” to become the central focus in this passage, and it appears that Blastares wished to emphasize and draw attention to its contents. This “excellent alphabet” is presented in **V** with each of the virtues and virtuous practices such as obedience, simple, and uninquiring faith, and estrangement of parents, introduced with a minor initial. Furthermore it should be noted that the only mark of punctuation found in this passage is the upper-stop. However, towards the beginning of this passage, Blastares has not employed upper-stops to divide each virtue or practice as if they were a simple list. Instead, Blastares has created smaller sections containing words which exhibit *homoiokatalexia* (ὁμοιοκαταληξία), that is the use of identical endings. Additionally, these sections feature repetitive stress patterns (**Δάκρυα Ἐξομολόγησις Σιωπή Ταπεινώσις. Ἀγρυπνία Ἀνδρεία Ψύχος Κόπος**; [26.3b] ll. 70-1) or else balanced stress patterns (**Σάκκος Σποδός**; l. 69). This indicates that the scribe **V**, and probably Blastares, both intended for the spoken delivery of this list to be delivered in such a way that emphasized the contents of this “excellent alphabet”. This can be contrasted with Blastares’ replacement for John’s second alphabet, which while serving the same purpose, contains divergent themes written in longer sections of prose split up by the full range of Byzantine punctuation. This adapted prose delivery of this material serves to compound the emphasized position of the “excellent alphabet” within the *Metaphrasis*.

Blastares begins the main text of this paragraph by stating that the preceding “excellent alphabet” is to be regarded as “the progression and safety of those still children” in a spiritual sense (**Αὕτη τῶν ἔτι νηπίων ἢ προκοπή καὶ**

ἀσφάλεια; l. 77). Elaborating further, Blastares says that “with this, children and teachers of such things alike are educated and exalted” (ταύτη καλλωπίζονται καὶ ἀγάλλονται παῖδες ὁμοῦ καὶ διδάσκαλοι τῶν τοιούτων; l. 77-79). Blastares then says that is with this “excellent alphabet” that “the Word of God, this foundation, supports the mind of those who desire and” – in an allusion to Gen. 32, 30 – “are eager to see the face of the God of Jacob” (αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος· οὗτος ὁ θεμέλιος, τῶν βουλομένων στηρίξαι τὸν ἑαυτῶν νοῦν· καὶ σπουδαζόντων ἰδεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ; ll. 79-81). Blastares says that these individuals “are making themselves inheritors of that Kingdom, which has been made ready for those who love this Kingdom’s Lord” (καὶ τῆς βασιλείας ἐκείνης κληρονόμους ἑαυτοὺς καθιστώντων, ἥτις ἠὺτρεπισται τοῖς ἀγαπῶσι τὸν ταύτης Κύριον; ll. 82-4). This leads on to the section of this passage that serves as a replacement for the second alphabet described by John for those ‘aiming at perfection in spirit and body’. Significantly, Blastares begins his replacement for this with the statement that “*Hesychia* grows in those people [who love the Lord] just as a rose does” (τούτοις συνανατέλλει ὡσπερ ῥόδον ἢ ἡσυχία; ll. 84), bringing *Hesychia* once again to a position of prominence within the *Metaphrasis*. Blastares adds that growing with this are freedom from arrogance and frugality in life (καὶ τὸ ἄτυφον καὶ λιτὸν τοῦ βίου; ll. 84-5), while luxury and an easy life have been cast away from them (καὶ τρυφή καὶ ῥαστώνη, ἐκποδῶν ἀπελήλαται; ll. 85-6). Blastares continues in a similar way before eventually explaining what ultimately is to be gained as “the most admirable things will bloom, and pure prayer will reconcile men with God” (ἅπαντα ἐξανθήσει τὰ κάλλιστα· εὐχή τε καθαρὰ Θεῷ τοὺς ἀνθρώπους διαλλάττουσα; ll. 90-92). Among these Blastares lists “true, unfeigned love” (ἀνυπόκριτος ἀγάπη καὶ ἀληθής; ll. 92) “exile of the mind towards the divine, “presence of Christ, communion with the light” (νοῦ πρὸς τὸ θεῖον ἐκδημία· Χριστοῦ παρουσία· φωτὸς μετουσία; ll. 93-4) as well as “power

over the passions and demons alike; command of nature” (κατὰ παθῶν ὁμοῦ καὶ δαιμόνων δεσποτεία· φύσεως δυναστεία; ll. 97-8).

Shortly after these passages the *Metaphrasis*, like the *Ladder* before it, moves on to discuss the ‘spiritual life in regard to deeds, words, and thoughts’ (*Ladder*, 26.23) and the role of divine providence, help, protection, mercy, and consolation (*Ladder* 26.24). In the *Metaphrasis*, Blastares has adapted and added a great deal of new material that redirects these passages as to admonish those following the monastic way of life who have gone astray. Blastares precedes this section much like John did, saying that “an intellectual mind has obtained an intellectual sensation (αἴσθησιν)” (Νοῦς νοερός, καὶ νοεράν ἀτεχνῶς τὴν αἴσθησιν κέκτηται; [26.4d] ll. 119-20). After this he stresses the role of insight with John’s remarks on the spiritual life as to read “One who desires to lead an ascetic life, let him have discernment with insight, in words, deeds, reasoning, and impressions” (Ὁ βουλόμενος ἀσκητικὸν μετιέναι βίον, διάκρισιν μετ’ αἰσθήσεως ἔχέτω, ἔν τε λόγοις καὶ ἔργοις καὶ ἐνθυμήμασι καὶ κινήμασι; [26.4e] l. 125-7). This leads into Blastares’ comments on the role of divine providence, which included comments on the assistance afforded by the Holy spirit to those “mortifying the flesh throughout life in fasting, vigil, and nakedness” (τοὺς τὰς σάρκας αὐτῶν παρὰ πάντα τὸν βίον, νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις καὶ γυμνότησι κατατήκοντας; [26.4g] ll. 139-41). Blastares then asks “where then are those straying and without command over themselves” (ποῦ τοίνυν, εἰσὶν οἱ πλάνοι καὶ ἀκρατεῖς; ll. 143-4) who have lived for a prolonged period of time in the belief that they were practising *hesychia* (οἱ τρεῖς που πολλάκις καὶ τέτταρας ἐνιαυτοὺς τῷ δοκεῖν ἐν ἡσυχίᾳ βεβιωκότες; ll. 146-7) and “then go around the monastic vocations, becoming mixed up with the first people they meet?” (εἶτα τὰς πολιτείας περιπολοῦσι, καὶ τοῖς προστυχούσιν ἀναμίγνυνται; ll. 147-9), to which the answer is “they are certainly fawning upon the powerful” (Μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς δυνατοὺς περισαίνουσι; l. 149). Blastares then strikes a more critical tone,

explaining that these people “call themselves by new names; the Philosopher, the Hesychast, the Stylite, the Hermit, the Barefoot” (καινὰ ἑαυτοῖς ὀνόματα ἐπεφήμισαν· ὁ φιλόσοφος· ὁ ἡσυχαστής· ὁ στυλίτης· ὁ ἐρημίτης· ὁ ἀνυπόδητος; ll. 153-5) and that they are “not listening to the Lord when he said ‘woe unto you when all men speak well of you’” (οὐκ ἀκούοντες τοῦ Κυρίου λέγοντος, “Οὐαὶ ὑμῖν ὅταν καλῶς ὑμῖν εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι”; ll. 155-6, cf. Lc. 6, 26). Blastares makes clear whose doing this is, “the mischief-making demon, who has been eager to place his own throne upon the clouds” (τοῦ ἀρχεκάκου δαίμονος, ὃς τὸν ἑαυτοῦ θρόνον ἐπὶ τῶν νεφελῶν θεῖναι ἐσπουδακῶς; ll. 158-60). Blastares has elsewhere in the *Metaphrasis* made additions that admonish those who entered the monastic vocation apparently for the wrong reasons (see [6.5b] pp. 573-5, and [7.7e] pp. 579-80). This section continues at length and replaces an equally lengthy section of the *Ladder* (26.38-51) in which John explains that ‘it is difficult to overcome former bad habits’ (26.38) and then seeks to explain ‘what are the particular offspring of the eight sins’ (26.39) which he does so by reference to the Fathers of the Church. Blastares retains John’s conclusion here that “the present generation is corrupted and is entirely full of conceit and hypocrisy” (Πεπονήρευται ἡ παροῦσα γενεὰ καὶ ὅλη οἰήσεως καὶ ὑποκρίσεως πεπλήρωται; [26.5a] ll. 190-1). The preceding discussion, therefore, has the effect of redirecting and confirming that this passage of the *Metaphrasis* applied equally as much to Blastares’ contemporary audience. Both Blastares and John agree that their present generations perhaps engage in the same toils as the ancient Fathers, but they are not worthy of their gifts (*Ladder* 26.52). Blastares then departs from the *Ladder* when he attributes the cause to “the love of vainglory, which does not wane in those pursuing the gifts of this life” (διὰ τὸν τῆς κενῆς ἔρωτα δόξης, ὃν οὐ λήγουσιν οἱ τὰ τοῦ παρόντος βίου μεταδιώκοντες; ll. 192-4). As one would expect from a chapter that aims to summarize the *Metaphrasis* up to this point, Blastares has extensively adapted

these passages as to reiterate his admonishment of those seeking vainglory while pursuing the monastic vocation, which is a theme he has endeavoured to introduce throughout his work.

From [26.6a] Blastares departs entirely from the first part of John's chapter *On Discernment*. He does not, however, proceed to provide full *metaphrases* of the next two parts, instead providing new material that only occasionally touches upon themes and passages from the remaining two parts of this chapter. This amounts to a drastic reduction in the overall length of Blastares' *metaphrases* chapter and for this reason only the first part of the *Ladder's On Discernment* has been presented in full, with only relevant passages from the other two parts being presented in our edition, indicated by way of vertical (|) dashes enclosing the passage. [26.6] is new material which follows no precedent found in the *Ladder*, and which contains general musings on the practice of discernment. Notable passages within this section include Blastares' comments that "sin is one thing, idleness another, and neglecting one's duties yet another, and a passion another, and a fall yet another" (Ἄλλο ἁμαρτία· καὶ ἄλλο ἀργία· καὶ ἕτερον ἀμέλεια καὶ ἄλλο πάθος· καὶ ἕτερον πτώμα, [26.6e] l. 264). Although Blastares goes into no further detail on the differentiation of these matters he does reaffirm that "he who has obtained discernment will discover all these things" (ὁ διάκρισιν ἔχων, ταῦθ' ἅπαντ' ἐρευνήσει, ll. 266). Blastares continues to offer advice to monks when they encounter those who have obtained clean and simple love, advising that "Let yourself be present with reverence, without flattery or lengthy addresses, lest you are in anyway diverted away from the beauty of love" (μετ' αἰδοῦς καὶ αὐτὸς πρόσιθι, κολακίας πάσης ἐκτὸς καὶ παρόρησίας, μήπως ἐξαίφνης τὸ τῆς ἀγάπης κάλλος διασκεδάσης, [26.6e] ll. 270-2). Blastares then concludes this section with a discussion on the several paths set before monks "as it is clear to all that there are many, the ways of evil and those which lead towards the good" (Καὶ αἱ τῆς κακίας ὁδοὶ καὶ αἱ πρὸς τὰγαθὸν φέρουσαι, παντί που δῆλον ὅτι

πολλά, [26.6g] ll. 274-5). A great many of these are governed by the saviour Jesus Christ and “therefore he who has taken up the knowledge of discernment yearns after the greatest share” (ὁ τοίνυν εἰληφώς τὴν τῆς διακρίσεως γνῶσιν, τὴν κρείττω μοῖραν ἐπόθησεν, ll. 277-8) and so will follow the ways which lead to that which is good.

The next two sections [26.7] and [26.8] both follow passages found in the remaining two parts of *On Discernment*, which Blastares chose not to follow in full. The first of these follows an anecdote in the second part of this chapter subtitled *On expert discernment* (Περὶ διακρίσεως εὐδιακρίτου) that is to be found at *Ladder* 26.140. Both these passages contain the anecdote of one monk who went willingly to a brothel and praying before a prostitute drew her towards the ascetic life. Within the *Ladder* this monk remains unidentified and this anecdote is only one of a series, which John concludes saying that ‘such people need to take care, otherwise in trying to fool the demons they may end up being fooled themselves’. Blastares in contrast identifies this monk as “Serapion, most excellent among solitaries” (Ὁ τῶν μοναζόντων ἄκρος Σεραπίων; [26.7d] l. 297), who is Serapion the Sindonite.³⁵⁷ Furthermore, unlike John who places the unnamed Serapion into a cautionary passage, Blastares holds him up as an example saying that Serapion “having already acquired discernment, purposefully entered a brothel on many occasions in order to deliver the prostitute dwelling there from danger” (εἰς πορνεῖον ἐπίτηδες εἰσήει πολλάκις ὥστε τὴν ἐνοικοῦσαν πόρνην τοῦ κινδύνου ῥύσασθαι; ll. 298-9), and that having done so “he in no way went astray from his aim” (καὶ τοῦ σκοποῦ διήμαρτεν οὐδαμῶς; ll. 299-300). The first sections of [26.8] follow the opening passages of a *Brief summary of all the previous steps* (Ἀνακεφαλαίωσις ἐν ἐπιτομῇ τῶν προειρημένων λόγων αὐτοῦ), with [28.6a]

---

³⁵⁷ *Apophthegmata Patrum*, PG 65 cols. 72-440 at ‘Περὶ τοῦ ἀββᾶ Σεραπίωνος cols. 413-417; trans. B. Ward, *The Sayings of the Desert Fathers* (Kalamazoo, 1984²), ‘Serapion’ pp. 226-8.

corresponding to *Ladder 26, Summary*.³⁵⁸ and [26.6b] to passages 5 and 6. Blastares follows this with original, but similar remarks, summarizing the attributes of him who has discernment.

Blastares' final concluding passages in [26.9] are once again original material, but include certain elements from John's *Ladder*. In this passage Blastares returns to discuss more fully the figure of "he who has obtained discernment" (Ὁ διάκρισιν ἐσχηκῶς; [26.9a] l. 329), and discusses traits such as this man "not choosing wine for its bouquet, nor bread for its sweetness" (οὐ τοὺς ἀνθοσμίας ἐπιλέγεται τῶν οἴνων· οὐκ ἄρτον ἡδύν, ll. 329-30). After elaborating on such traits, Blastares establishes that such a person attracts the attention of those he meets (θέλγει τοὺς ἐντυγχάνοντας, l. 333) as he has his soul deep in the holy teachings (πόρρω τῶν διδασκομένων αὐτὸς τὴν ψυχὴν ἔχων, l. 334). Despite this attention, he who has gained discernment comports himself both sullenly and as if in mourning and wherever he establishes himself. Furthermore, he does so quietly "and speaking only with himself, he chances upon God" (ἡσυχῇ που καθήμενος, ἑαυτῷ μόνῳ προσλαλῶν τυγχάνει καὶ τῷ Θεῷ, ll. 337-8). Blastares begins his final passage of this chapter by returning to final passage of the first part of *On Discernment*, which states that 'Moses, or rather God Himself, forbids the coward to go out in battle' (*Ladder* 26.109). Blastares eventually brings his chapter to a close with a call to asceticism saying, "let us mortify our earthly bodies" (νεκρώσωμεν τὰ μέλη ἡμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς; [26.9c] l. 374) so that they may attain the grace and compassion of God.

[27] Περὶ Ἡσυχίας (*On solitude*)

Most often known in English as *On solitude*, the present chapter on the theme of *hesychia* has been followed remarkably closely by Blastares, with his

---

³⁵⁸ In Moore, *Ladder*, 26 passages are numbered continuously in the first two sections, and begin again in the *Brief Summary*.

metaphrastic process being focused on beautification and a rhetorical heightening of the text. Given that the present chapter addresses themes of central importance to the practice of Hesychasm as understood in his own day, it seems possible that Blastares did not wish stray too far in terms of meaning from the *Ladder* when dealing with the matter of *hesychia*.

At [27.3] Blastares expands John's comments that "the beginning of solitude is to throw off all noise ... and the end is not to fear disturbances" and that 'though going out, yet without a word' (προερχόμενος ὁ λόγῳ οὐ προερχόμενος) "he is not easily moved to speech, nor is he moved to anger".³⁵⁹ Blastares adapts this so as to relate more directly to themes touched on before, saying that "he who is advancing according to some reason or need of his own, is like he who does not advance" (Ὁ κατὰ λόγον ἢ χρείαν τινὰ τῆς ἑαυτοῦ προερχόμενος οἰκείας, ὡς μὴ προερχόμενός ἐστιν; [27.3a] ll. 38-9). Blastares clarifies these remarks by saying that "only he who is living with the only God has mortified himself to the entire world" (ὁ τῷ Θεῷ μόνος μόνῳ συζῶν, παντὶ τῷ κόσμῳ νενέκρωται; ll. 39-40), and further notes St Paul's call to 'mortify the members' (Col. 3, 5). Blastares then returns more noticeably to the main point made by John, stating that a Hesychast achieves this mortification by "dwelling in his chamber as if a tomb" (τῷ οἰκίσκῳ ὡς τάφῳ ἐμφιλοχωρῶν; l. 42), and states that whenever the solitary is moved to depart from his room, he does so "just like those at rest in their graves" (καθάπερ καὶ ἐν τοῖς μνημείοις κατακείμενοι; ll. 45-6). In expanding this section, Blastares has made this passage relate more emphatically towards monastic life, repeating the theme of mortifying the body which he has emphasized elsewhere (see, for example, pp. 637, 641). Additionally, Blastares introduces the image of the dedicated solitary, which contrasts with previous admonishments of those pursuing the monastic vocation for the wrong reasons (see [6.5b] pp. 573-5, and [7.7e] pp. 579-80).

---

³⁵⁹ *Ladder*, 27.5.

In the passages following this there are some minor points worth noting. The first concerns [27.4o] in which Blastares has removed John's reference to 'those who make vocal prayer fall[ing] down before [God] as if in the presence of the whole senate'.³⁶⁰ The adaption by Blastares serves to redirect this passage to a fourteenth-century audience for whom the senate was no longer a regularly functioning body.³⁶¹ Later in the *Metaphrasis* at [27.6d-f] Blastares makes several changes to the text of the *Ladder*, while continuing to heighten the style of the text his typical rhetorical flourish. The corresponding passages in the *Ladder* (27.29-30) serve as introductory statements to what in modern diplomatic editions and translations is known as *Περὶ διαφορᾶς καὶ διακρίσεως ἡσυχιῶν* (*On differences and distinctions between solitudes*). Blastares instead has opted to reform the text of the *Ladder* as to read as one continuous chapter, that is if the MSS he accessed contained the sub-section. Blastares does this by removing John's initial statement that 'In all the sciences, as everyone knows, there are differences of opinion and aim', with such reflective statements being typical of John's style when changing subject. Instead, Blastares enters straight into discussing the reasons why a monk may enter the solitary vocation (**Μηδεις τῶν ἀδελφῶν εἰς τουτονὶ τῆς ἡσυχίας λιμένα καταστῆναι ἐθέλων;** [27.6d] ll. 165-6), as well as removing many of the acoustically repetitive elements of this passage (*ἕτεροι... ἄλλοι... ἕτεροι... τινές... ἄλλοι... τινές;* *Ladder*, 27.29). Following on from this, Blastares has removed John's typical self-depreciating remarks that are used as a show of humility.³⁶² Blastares can be seen to do this elsewhere in *Metaphrasis* (see above, p. 545) and he does so in order to honour St John of Sinai, who had already become a respected figure

---

³⁶⁰ *Ladder*, 27.21.

³⁶¹ C. N. Tsirpanlis, 'Byzantine Parliaments and Representative Assemblies from 1081 to 1351', *B* 43 (1973) 432-81 at 477.

³⁶² *Ladder* 27.29: 'As my meagre knowledge permits (for I am like an unskilled architect) I have constructed a ladder of ascent'; Κατὰ τὴν δοθεῖσάν μοι ψιλὴν γνῶσιν, ὡς οὐ σοφὸς ἀρχιτέκτων, κλίμακα ἀναβάσεως πεπελέκηκα.

long before the fourteenth century. This can be seen as part of Blastares' stated aim (see *Epigram* pp. 47-8) to restore dignity to John's *Ladder*.

The first instance in which Blastares can be found to have added a substantial amount of new material is to be found following John's comment asking, 'why did the holy fathers of Tabennisi never have so many lights as those of Skete?', which is in reference to the coenobitic life found at the Monastery of Tabennisi as opposed to the dwellings of solitary monks to be found in the Skete desert. John declines to answer this question, saying 'understand this who can. I cannot speak, or rather, I do not wish to'.³⁶³ John follows this comment up with one passage (*Ladder*, 27.33) by commenting on several activities pursued by monks, and telling his audience 'let this question be investigated according to the manner of the ladder', that is in reference to its rungs-cum-chapters. One final passage (*Ladder*, 27.34) which originally followed this concerning 'idle souls living in monasteries'. Blastares has removed John's response to his first question posed, as well as the second and third passages in their entirety. Instead, Blastares gives a definitive answer to this question, saying that quite clearly it is because the latter group of monks at Skete, "each of whom passed their lives dwelling in the smallest of caves" (**ἀντρον οἰκοῦντες σμικρότατον, αὐτῶν ἕκαστος διεγίνοντο; [28.7a] l. 186**), and so "they remained faithful in prayer and turned towards contemplation, and so having approached him exhibited themselves to God" (**ἀεὶ καὶ τῇ εὐχῇ προσεκαρτέρουν, καὶ τῇ θεωρίᾳ προσεἶχον καὶ οὕτως τῷ Θεῷ πεπλησιακότες ἐδείκνυντο; ll. 189-90**). Blastares first and foremost here seeks to endorse the benefits of the solitary path for monks, however he also provides further information on the differing monastic paths to be found at Tabennisi and Skete, which may not have been immediately understood by his fourteenth-century audience.

---

³⁶³ *Ladder* 27.32: Τί δήποτε οὐ τοσοῦτοι παρὰ τοῖς ὁσίοις Ταβεννησιώταις οἱ φωστῆρες, ὅσοι παρὰ τοῖς Σκητιώταις γεγόνασιν; Ὁ νοῶν νοεῖτω· ἐγὼ γὰρ λέγειν οὐ δύναμαι, μᾶλλον δὲ οὐ βούλομαι.

At [27.8a] Blastares makes a lengthy omission in which he removes all of John's statement (and following comments) that 'our chapter has now come to the point at which we must consider the case of those living in obedience', that is those following the coenobitic path, 'all the more so because this chapter is especially meant for them' (*Ladder*, 27.39-40). Blastares removes these comments entirely, and given the praise he gave to the solitaries at Skete (as well as at other points in the *Metaphrasis*) it appears that Blastares did not wish to direct this chapter primarily towards coenobites as John had done..

At [27.12b] Blastares augments John's cautionary passage that says, 'it is better to live [as a coenobite] in poverty and obedience than to be a solitary who has not control of his mind' (*Ladder* 27.58), which serves to warn that the solitary life is not for every monk. Blastares emphasizes this point at length saying that "it is better to live in obedience [as a coenobite] even if you are not following the commands of your father in every way, than wanting to be a solitary and doing the same".³⁶⁴ Blastares explains that this is as "the former [who stays on the coenobitic path] may gain a humble mind out of this" (ὁ μὲν γὰρ ταπεινὸν ἴσως ἐκ τούτου τὸ φρόνημα; ll. 291) "while the latter [who departs to be a solitary], falling into contempt of the greater and valuable things, has been led astray far from divine company" (ὁ δ' εἰς ὀλιγωρίαν τῶν κρείττωνων καὶ ἀναγκαίων ἐκπίπτων, πόρρω που τῆς θείας ὁμιλίας ἀποπεπλάνηται; ll. 292-3).

There then follows a number of more minor but noteworthy adaptations of the chapter. The first is to be found at [27.15d] where Blastares adapts John's comments that 'faith is the wing of prayer; without it, my prayer will return to my bosom'.³⁶⁵ This has been substantially altered by Blastares as to highlight the

---

³⁶⁴ [27.12b] ll. 286-8: Κρείττων ὁ ἐν ὑποταγῇ διατελῶν εἰ καὶ ταῖς τοῦ πατρὸς προστάξεσι μὴ παντάπασιν ἔποιτο, τοῦ ἡσυχάζειν μὲν καὶ τὰ ἴδια πράττειν ἐθέλοντος.

³⁶⁵ *Ladder*, 27.68; Πίστις, πτερόν προσευχῆς· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχουσα πάλιν εἰς κόλπον μου ἀποστραφήσεται.

benefits that the solitary path has for the practice of prayer, saying that “the wing of prayer is drawn forth by the solitary with a word; not one thing is drawn forth for the speaker or listener by someone in earnest speaking hollow words”.³⁶⁶ Blastares further emphasizes the need for restraint in speech by solitaires at [27.17d] by adapting John’s advice not to prepare for visits (*Ladder* 27.75) as to pertain directly to speech. Blastares does so by stating that “in the presence of friends, do not pre-prepare your conversation, nor respond lavishly to those who pose you questions; for simple and unadorned is the state of solitude”.³⁶⁷

At [27.18d-e] Blastares makes a very interesting intervention in the text, where he strengthens and slightly changes the advice given by John which states that ‘until you receive spiritual power do not study the works of an allegorical nature because they are dark words, and they darken the weak’ (*Ladder*, 27.78). It should be noted that the translator Moore appears somewhat confused by these remarks, and tentatively posits that John here may be referring to the ‘*Song of Songs* and such like’.³⁶⁸ However, while this may have been one of John’s consideration, it seems clear that both John and Blastares in particular refer in this section to classical texts containing ancient mythology. This is especially so in the case of the *Metaphrasis*, and its fourteenth-century audience would have been accustomed to commentaries on ancient texts that sought to give allegorical Christian interpretations to ancient mythology. This can be seen most clearly in the case of the *Iliad* and *Odyssey*, which were heavily utilized in Byzantine education. In Late Byzantium these were commonly accompanied by Eustathius of Thessaloniki’s *Commentaries* that contain the most extensive

---

³⁶⁶ *Metaphrasis* [27.15d] ll. 327-9: ἀναφύεται πτερόν προσευχῆς τῷ σὺν λόγῳ ἡσυχάζοντι· μηδέν τι λέγοντι ἢ ἀκούοντι παρὰ τινος τῶν σπουδαζόντων λόγους λέγειν κενούς.

³⁶⁷ *Metaphrasis* [27.17d] ll. 379-82: Ἐν παρουσίαις φίλων, μὴ προπαρασκευάζου διαλέγεσθαι, μὴ δὲ φιλοτίμως τοῖς ἐρωτῶσιν ἀποκρίνεσθαι· ἀπλή γὰρ καὶ ἀποίκιλος, ἢ τῆς ἡσυχίας κατάστασις.

³⁶⁸ *Ladder*, 27.78, p. 118, n. 13.

allegorical exegesis to survive the Fourth Crusade.³⁶⁹ Blastares appears to have such instructional texts in mind when he contradicts John's advice not to read such texts 'until you receive spiritual power', instead Blastares offers some more refined advice and more precise instruction on how to approach such texts. Blastares tells his audience that they should approach classical texts only under the direction of a teacher who can lead them towards virtue (ὅπως χρῆ τούτους ὑφίστασθαι καὶ τὴν ἀρετὴν μετιέναι διδάσκουσι, [27.18d] ll. 400-1). John's original advice, of course, went against the accepted and long established practice of the Byzantine education system which introduced Homer at an early age,³⁷⁰ and was somewhat at odds with Blastares' already stated opinion that presumes this early inclusion: "classical learning knows how to bring the practice of virtue to him who has benefitted from it" (ἡ θύραθεν οἶδε παιδεία φέρειν τὴν ἀρετῆς ἄσκησιν εὐμοιρηκότι; Epigram ll. 11-2, see above, pp. 47-8). Furthermore, unlike John, Blastares leaves no doubt as to which texts this comment is referring, saying that they are "texts foreign to our faith" (Ξένους τῆς ἡμετέρας πίστεως λόγους; [27.18e] l. 401-2). Blastares then once again stresses the guiding role of a teacher when engaging with classical texts with the warning: "do not educate yourself [with these texts] nor approach them before receive spiritual training and power" (μὴ ἐκπαιδεύου μὴ δὲ μετέρχου, πρὸ πνευματικῆς ἀγωγῆς καὶ δυνάμεως; ll. 402-3) "for they have been filled with dark words that dizzy those who are taught or approach them prematurely, and sometimes they leave an impression upon them" (σκότους γὰρ πεπληρωμένα ῥήματα ἔχοντες, τοὺς παρὰ καιρὸν διδασκομένους ἢ μετιόντας, σκοτοδίνης πληροῦσιν ἐνίστε δὲ καὶ τυποῦσι πρὸς ἑαυτούς, ll. 403-4). Blastares' emphasis on the role of a

---

³⁶⁹ R. Lamberton, *Homer the Theologian: Neoplatonist Allegorical Reading and the Growth of the Epic Tradition* (Berkeley, 1986); on Eustathius in particular see above, p. 198; Eustathius of Thessaloniki, *Παρεκβολαὶ εἰς τὴν Ὀμήρου Ἰλιάδα*, ed. Marchinus Van Der Valk, vol. 1-4 (Leiden, 1971-1987), and *Παρεκβολαὶ εἰς τὴν Ὀμήρου Ὀδύσειαν*, ed. Antonio Baldo, *Commentarii ad Homeri Odysseam ad fidem exempli Romani editi* (Leipzig, 1825).

³⁷⁰ R. Browning, 'Homer in Byzantium', *Viator* 6 (1975), 15-33 esp. 16-18; F. Nousia, *Byzantine Textbooks of the Palaeologan Period*, *Studi e Testi* 505 (Vatican City, 2016), pp. 93-140.

teacher in the tuition of classical texts should not be seen as surprising given that Blastares and members of his literary circle would have studied and taught classical texts in this manner.

As in numerous other chapters, Blastares concludes the chapter *On Solitude* with passages containing a substantial amount of original material. However, in the present chapter it should be noted that Blastares has removed entirely a passage containing what is perhaps John's only explicitly theological statement in the *Metaphrasis*. In this passage (*Ladder* 27.85) John notes that 'what is said in the dogma of the holy, uncreated and adorable Trinity contrasts with the doctrine of the providential Incarnation of One of the Persons of this all-hymned Trinity— for what is plural in the Trinity is single in him; and what there is single, here is plural'.³⁷¹ This reflects the Christological disputes of the centuries prior to John's composition of the *Ladder*, bearing in mind that St Katherine's Monastery was a Chalcedonian foundation. The removal of this passage seems to have been primarily out of its lack of immediate relevance for a fourteenth-century audience, as well as Blastares' recurring desire to provide new material in such concluding passages. Furthermore, while this may not have been a key motivator for the omission of this passage, Blastares' intervention here makes this section more in keeping with the *Ladder* and the *Metaphrasis*'s overall style as a spiritual, rather than theological, work. In its place Blastares has put forward a summarizing consideration on the merits of the solitary path for monks. In this he states that "within him living in solitude dwell a full measure of the virtues, through which the soul is cleansed and enlightened" (Τῶ μὲν ἡσυχῶς βιοῦντι, τὸ τῶν ἀρετῶν ἅπαν ἐνοικίζεται πλήρωμα, αἷς ἢ ψυχὴ καθαιρομένη τὲ καὶ φωτιζομένη; [27.20a] ll. 420-2) and so such an individual "is compelled to run up to the heavenly land" (πρὸς

---

³⁷¹ *Ladder* 27.85: Ὡσπερ ἐναντιοῦται τῶ λόγῳ τῶν δογμάτων τῆς ἀγίας καὶ ἀκτίστου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος, τὰ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ ἐνός τῆς αὐτῆς πανυμνήτου Τριάδος –τὰ μὲν γὰρ ἐκεῖ πληθυντικά, ἐν τούτῳ εἰσὶν ἐνικά· τὰ δὲ ἐκεῖ ἐνικά, ἐνταῦθά εἰσι πληθυντικά.

οὐράνιον ἀνατρέχειν ἐπείγεται χῶρον; l. 422). Blastares contrasts this against “those building their dwellings in among the clatter and bustle” who “are easily dragged down towards the earthly matters and to the passions” (οἱ δ’ ἐν μέσοις θορύβοις καὶ πράγμασι τὰς οἰκήσεις ποιούμενοι, καὶ πρὸς τὰ γήϊνα κατασπῶνται ῥαδίως, καὶ τοῖς πάθεσιν; ll. 422-4). Blastares then concludes with the same final passage to be found in the *Ladder*, commenting upon the words of St Paul asking, ‘who has known the mind of the Lord?’ (Phil. 2, 3).

[28] Περὶ προσευχῆς (*On prayer*)

On prayer is significantly shorter than its counterpart in the *Ladder*. While a majority of the *Metaphrasis*’s material is present in the *Ladder*, this difference in length is to be accounted for by several lengthy omissions by Blastares. Given the amount of material removed within this chapter only passing reference will be given to those passages omitted.

Blastares begins this chapter with a new introductory passage in which he states the reader’s intention to now turn to the subject of prayer. This is in contrast to John’s introductory passage, which immediately begins the present chapter with a definition of prayer. Much of this definition is retained in the second part of this chapter’s opening passage at **[28.1b]**. Blastares has, however, expanding upon this definition concluding that prayer is “an escape and estrangement from all that is visible” (καὶ πάντων τῶν ὁρατῶν ἀποφυγή τε καὶ ἀλλοτριώσις; **[28.1b]**, ll. 24-5. The following section **[28.2a]** similarly begins with one of John’s definitions, that ‘for him who truly prays, prayer is the court, the judgement hall and the tribunal of the Lord before the judgement to come’ (*Ladder* 28.1).

After the omission of two passages (*Ladder* 28.2-3) and the next passage **[28.1b]** adapts John’s comments at *Ladder*, 28.4. Here, Blastares departs from the *Ladder*

by crafting his own metaphor around John's image of the tunic (ὁ χιτῶν). Whereas John describes 'the tunic of your soul' (*Ladder*, 28.4; ὁ χιτῶν τῆς ψυχῆς) that is 'woven throughout with the thread that has become oblivious to wrongs', Blastares begins by describing "this tunic of prayer" (ὁ χιτῶν ἐκεῖνος τῆς προσευχῆς; [28.2a] ll. 27-8). This tunic, Blastares continues, is to be "embroidered and woven throughout with mercy, being oblivious to wrongs, and moderation" (ὄλος πεποικιλμένος καὶ ἐξυφασμένος ὑπὸ ἐλέους καὶ ἀμνησικακίας καὶ μετριότητος; ll. 28-9). Blastares then continues in an interesting direction, telling his audience to "offer the phrase of the desperate publican with timidity and humble phrasing" (τὰ τοῦ τελώνου καὶ ἀσώτου μεθ' ὑποστολῆς καὶ ταπεινοῦ τοῦ σχήματος; ll. 30-1), recalling the parable of the Pharisee and the Publican (Lc. 18, 9-14). These words offered in prayer by the publican ('God, be merciful to me a sinner!', Lc. 18,13; 'Ὁ θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ') are, of course, followed in the Jesus prayer used in Eastern Orthodoxy ('Lord Jesus Christ, Son of God, have mercy on me a sinner'; 'Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλόν'), which had central importance in the prayers of Hesychast monks.³⁷² Blastares adds to this call to pray for mercy in the same manner as the publican, saying that this request should "not only for yourself, but for the whole of the world" (καὶ μὴ μόνον ὑπὲρ σουτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου; ll. 31-2).

This call for simplicity in prayer is found in many passages of the *Ladder's* chapter. These passages, often lacking elaboration, have been reworked and placed in the preceding passages found at [28.3] in which the above comments are subject to further discussion. Blastares begins this reiteration of these points by telling his audience "do not take it upon yourself to speak at length during prayer" (Ἐν προσευχαῖς, μὴ πολλοὺς λέγειν λόγους αἰροῦ; [28.3a] l. 35). Blastares then further reminds his audience that it was only "one phrase, of

---

³⁷² Meyendorff, 'Word', p. 448; K. Ware, 'The Power of the Name: The Function of the Jesus Prayer', *Cross Currents*, 24.2/3 (1974), 184-203 at 197-9.

course, [that] saved the publican” (ἐν δὲ δήπου καὶ τὸν τελώνην ῥήμα διέσωσε; l. 38) and that the penitent thief next to Jesus on the cross was likewise led to paradise (τὸν ληστήν ὁμοίαν τὸν παράδεισον ἤγαγεν; ll. 38-39). Blastares also notes here that one should also not employ lengthy addresses as they “confound the mind of those not on their guard” (ἡ γὰρ πολυλογία, τὸν νοῦν διαχέρει τοῖς μὴ προσέχουσι; ll. 39-40). In **[28.3b]** Blastares tells his audience that “if you wish your prayer to be acceptable, before all else, if you hold some rage or are brooding over some wrong, place this far from yourself”.³⁷³ This discussion is an elaboration based on *Ladder*, 28.9-11. These points, along with Blastares’ above discussion on the prayer of the publican, should be seen as an attempt to emphasize the beneficial nature of this form of prayer for those monks following the solitary path, bearing in mind this chapter’s position following *On solitude*. Following on from this comments Blastares makes an appeal to constant prayer, once again endorsing an ascetic practice by modifying a passage to be found at *Ladder*, 28.21, which corresponds to **[28.3d-e]**. At **[28.3d]** Blastares does this in a practical fashion by stating that while “eating, drinking, or conversing with others, do not allow your mind to wander” (Καὶ ἐσθίων καὶ πίνων καὶ μετὰ τινων διαλεγόμενος, μὴ τὸν νοῦν πλανᾶσθαι τὸν σὸν συγχωρήσης; ll. 58-60) but instead “hold fast as you should, and calling up, continue giving thanks” (ἀλλὰ κατέχων ὡς δεῖ καὶ ἀνακαλούμενος, εὐχαριστῶν διατέλει; ll. 60-1).

In the passages that follow this, **[28.4a]** corresponds with *Ladder* 28.30, **[28.4b]** with *Ladder* 28.41, and **[28.4c]** with *Ladder* 28.44, with the material between these sections being omitted. The rest of this section **[28.4]** consists of original material written by Blastares. Within this section at **[28.4d]** Blastares begins with nautical imagery saying “if the sea calms and the boat is carefully carried by its sails, and the grace of the divine spirit is poured out upon you”. (Εἰ ἡ

---

³⁷³ *Metaphrasis* **[28.3b]** l. 46-9: Εἰ βούλει σου τὴν προσευχὴν εὐπρόσδεκτον γενέσθαι, πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων, εἴ τινα κατὰ τινος ἔχεις ὀργὴν ἢ μνησικακίαν, πόρρω σεαυτοῦ ποιήσον.

θάλαττα ἤρημεϊ καὶ τὸ πλοῖον ἐξουρίας θεῖ τοῖς ἰστίοις φερόμενον, καὶ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἐπὶ σὲ ἐκκέχυται Πνεύματος; ll. 97-99). Blastares follows this by once again making an appeal to the practice of constant prayer by asking his audience “why do you not remain attached to God offering prayers, and pass through life holding the rudder of correct faith until you berth in that dry dock?” (τί οὐ προσμένεις τῷ Θεῷ προσευχόμενος καὶ τοὺς τῆς ὀρθῆς πίστεως κρατῶν οἶακας διατελεῖς, ἕως ἂν εἰς τὸν λιμένα προσορμίσῃς ἐκεῖνον τὸν ἄκλυστον, ll. 99-102). The following passage [28.4f], while consisting of new material and in essence a new thought, can be found to capture something of the spirit of John’s passages found at *Ladder*, 28.36-7. In these passages John advises his audience not to ‘beg off when asked to pray for the soul of another ... because the faith of the suppliant also frequently saves the one who prays for him with contrition’ (*Ladder* 28.36) and ‘do not get excited if you have prayed for another and been heard, for it is his faith that has been strong and effective’ (*Ladder* 28.37). Blastares comments likewise are focused on the merits of prayer on behalf of others, telling his audience that “the worker of exact and perfect prayer presenting supplications to God for the sake of the entire world, so that those living in repentance may obtain the future goods, would rather wish that they themselves fall from this glory and eminence if only it were possible”.³⁷⁴

Unlike in many other chapters largely based around pre-existing material, Blastares does not end the present chapter with concluding passages that incorporate a large amount of new material. Instead, Blastares concluding passages mirror closely the concluding passage within the *Ladder* (28.64). Here, Blastares like John encourages his audience to “have God for your teacher in prayer” (τὸν Θεὸν τῆς σῆς προσευχῆς διδάσκαλον ἔξεις; [25.6a] ll. 114-5),

---

³⁷⁴ *Metaphrasis* [28.4e] ll. 102-6: Ὁ τῆς ἀκριβοῦς προσευχῆς καὶ τελέας ἐργάτης ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου δεήσεις προσάγων Θεῷ ὅπως ἐκεῖνοι διὰ τῆς μετανοίας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτύχωσι, καὶ βουληθεῖη ἂν ἐκπεσεῖν αὐτὸς τῆς δόξης ἐκείνης καὶ τῆς λαμπρότητος εἶπερ οἶόν τε ἦν.

and that as “it is impossible to learn to see through the word of mouth for seeing depends on one’s natural sight” (οὐκ ἔστι τὸ βλέπειν, διὰ λόγου μανθάνειν· τῇ φύσει γὰρ ἔπεται; [25.6b] ll. 115-6) likewise “it is impossible to realize the beauty of prayers from the interpretations of others” (οὐδὲ προσευχῆς κάλλος δι’ ἑτέρου ἐρμηνέως; ll. 115-6).

[29] Περὶ Απαθείας (*On mastery over the passions*)

The present chapter, like that which preceded it, is once again primarily original material, with Blastares retaining only a few elements of the *Ladder*. Owing to this reference to the *Ladder* will only be made when relevant. Furthermore, it is worth noting that much like in all previous chapters comprised primarily of original material, *On mastery over the passions* is significantly shorter than its corresponding chapter in the *Ladder*.

After introducing the subject of mastery over the passions, Blastares proceeds to his definitions. These differ from John’s definitions which say ‘he is truly dispassionate ... who has made his flesh incorruptible’ (*Ladder* 29.3) and that ‘some say, moreover, that dispassion is the resurrection of the soul before the body’ (*Ladder* 29.3). It should further be noted that unlike elsewhere in the *Ladder* John does not phrase these within repeated formulaic iterations of ‘he who has mastery over the passions is...’. Blastares, on the other hand, has introduced into the *Metaphrasis* three such definitions following this formulaic pattern. Within these Blastares explains that “he who has mastery over the passions is he who has exalted their minds and cleansed their perceptions” (Απαθῆς ἐστίν, ὁ τὸν νοῦν ἀνυψώσας καὶ τὰς αἰσθήσεις καθάρας; [29.2a] ll. 17-8). Continuing Blastares states that it is “he who has prepared himself suitably for contemplation” (ὁ πρὸς θεωρίαν ἐπιτήδειον ἑαυτὸν παρασκευάσας; [29.2b] ll. 19-20), and “he who has already become superior to his many cares, and who has been delivered not only from attachment, but from all satanic abuse” (παντοίων φροντίδων ἀνώτερος ἤδη γέγονε, καὶ

οὐχὶ προσπαθείας μόνον, ἀλλὰ καὶ πάσης σατανικῆς ἐπηρείας ἀπήλλακται; [29.2c] ll.22-4). Blastares concludes that this is since “he has mortified his members upon the earth, and has become a stranger to worldly matters below” (τὰ γὰρ μέλη νεκρώσας τὰ ἐπὶ γῆς, ξένος τῶν κάτω καὶ κοσμικῶν γεγένηται; ll. 25-7). The contents of these definitions that contain many of the themes Blastares has struck upon throughout the *Metaphrasis*, such as cleansing the perceptions (*αἰσθήσεις*), preparing for contemplation (*θεωρία*), and mortifying one’s members upon the earth. The reintroduction of such formulaic definitions here brings the opening passages into line with previous chapters that being in the same way.

Blastares then moves on to the concluding passages of this short chapter. In these conclusions, Blastares states that “he who has become close to such virtue while still in the flesh, has God indwelling in his words, deeds, and thoughts, steering him and directing him”,³⁷⁵ and that this is so “until he is set free from this very body and thence attains bliss” (μέχρις ἂν τουτουὶ τοῦ σώματος ἐκλυθῆ, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐπιτύχη μακαριότητος; ll. 31-2). Blastares then addresses his audience stating: “having departed from worldly cares, and having been eager to become children of God through prayer and contemplation, we may soon find mastery over the passions” (τῶν βιωτικῶν φροντίδων ἀπαναστάντες, καὶ τέκνα Θεοῦ γενέσθαι σπουδάσαντες, οὕτως διὰ προσευχῆς τε καὶ θεωρίας οὕτως ἤδη τὴν ἀπάθειαν εὔροιμεν ἂν; ll. 37-40). Subsequently, Blastares concludes highlighting the importance of mastery over the passions (*apatheia*): “we shall run up to the pinnacle of God’s domain; for it is impossible to go there not travelling through *apatheia* first”.³⁷⁶

---

³⁷⁵ *Metaphrasis* [29.4a] ll. 29-31: Ὁ τῆς τοιαύτης ἀρετῆς ἐγγὺς γεγονώς, ἔτι ὦν ἐν σαρκί, αὐτὸν ἔχει τὸν ἐνοικοῦντα Θεὸν ἐν λόγοις καὶ ἔργοις καὶ διανοήμασι, κυβερνῶντα καὶ διευθύνοντα.

³⁷⁶ *Metaphrasis* [29.4a] ll. 40-3: εἰς αὐτὴν ἔπειτα τὴν κορυφὴν ἀναδραμούμεθα τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας. Οὐ γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστιν εἰς ἐκείνην ἐλθεῖν, μὴ δι’ ἀπαθείας ὀδεύσαντος πρότερον.

[30] Περὶ πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, τοῦ συνδέσμου τῶν ἀρετῶν (*On faith, hope, and love—the union of the virtues*)

Much like the chapter which precedes it, the present chapter consists of mostly original material from the pen of Blastares. This is in step with Blastares' tendency to insert new material in order to provide his audience with a new literary experience at prominent points within chapters of the *Metaphrasis*. It should be noted that, though slightly counterintuitive to the title, this chapter primarily concerns the theme of divine love (ἀγάπη) as the union of the virtue. The title can be seen to emphasize the place of divine love at the pinnacle of the heavenly ladder. Blastares makes this clear in his opening passage in which he states that "it is now high time to turn to the chapter concerning the last in order, but first in power, that concerning the union of all the virtues— I mean love" (Ἀλλὰ καιρὸς ἤδη, καὶ περὶ τῆς τελευταίας μὲν τῆ τάξει, πρώτης δὲ τῆ δυνάμει νῦν διελθεῖν, τοῦ συνδέσμου πασῶν τῶν ἀρετῶν, τῆς ἀγάπης φημί; [30.1a] ll. 3-5). However, in spite of divine love's position at the head of the ladder, Blastares, as John did before him, notes the inherent difficulty of describing this love. After making this clear, saying that "it is not possible to present a worthy encomium of love" (Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν τῆς ἀγάπης ἐγκώμιον ἄξιον; [30.1b] ll. 15-6), Blastares reveals the structure of this by telling his audience "let us take measure of the great by looking at the small, and with some minor examples we will make clear the worthiness of love" (κἀνταῦθα ἐκ μικρῶν τὰ μεγάλα σταθμώμεθα· καὶ παραδείγμασι τισὶ μικροῖς, τὴν τῆς ἀγάπης ἀξίαν ἐμφανίζομεν; ll. 18-9).

Blastares' first section of text [30.2] details the character of one who has come to love God and who will in turn receive the divine love. In this section Blastares states that "he who has come to distribute his possessions to the poor, and has removed himself from world matters" (Ὁ τῶν ὄντων τοῖς πένησι μεριστῆς γενόμενος, τῶν κοσμικῶν πραγμάτων ἀπαναστὰς, καὶ ξένος τῶν

οἰκείων γενόμενος; [30.2b] ll. 23-5) and such a man “has already obtained pure love towards God” (ἤδη καθαρὰν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην ἐκτήσατο; l. 26). Furthermore, Blastares tells his audience that he who turns himself over to indignities “through not transgressing a single one of the Church canons, nor breaking any of the other laws, this man has become an inheritor of divine love”.³⁷⁷ This is because, as Blastares explains with his next section, “all work in the other virtues is set down as an aide of love towards God” (Πᾶσα τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐργασία, τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ὑπηρέτις καθέστηκεν; [30.2d] ll. 31-2) and that “he who loves his neighbour as he loves God, is to be judged in the same way as he who possess love for mankind” (ὁ τὸν πλησίον ἀγαπῶν, ὡς τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, οὕτω κρίνεται καὶ ὁ φιλανθρωπίαν κεκτημένος; ll. 32-4). Blastares is, of course, here highlighting the commandment of Jesus to love your neighbour (Mt. 22, 39 and Mc. 12, 31), which is to be regarded as akin to loving God. It would have been known by a monastic audience that Jesus also said that ‘on these two commandments hang all the law and the prophets’ (Mt. 22, 4). Furthermore, by outlining the character of one who loves their neighbour, Blastares reminds his audience of St Paul’s words: “rejoice with them that do rejoice, and weep with them that weep” (χαίρει τὲ μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίει μετὰ κλαιόντων; [30.2e] l. 41, cf. Rm. 12, 15). Blastares concluded this section by telling his audience that should their neighbour be in spiritual need they should not delay nor fail to show sympathy and familiarity with them (καὶ οὐ ποθ’ ὕστερεῖ οὐδ’ ἐκπίπτει τῆς πρὸς αὐτὸν συμπαθείας καὶ οἰκειότητος; ll. 41-3).

Blastares then proceeds to describe examples hypocrisy that he has discerned in those professing to practice love. Blastares begins this passage by stating that “none of us have so loved God and his neighbour, as he cares for us and works our salvation” (Οὐδεὶς ἡμῶν τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον οὕτως ἠγάπησεν,

---

³⁷⁷ *Metaphrasis* [30.2c] ll. 27-30: Ὅστις ἑαυτὸν ἐκδέδωκεν εἰς ἀτιμίας καὶ θλίψεις καὶ μάστιγας διὰ τὸ μὴ παραβαθῆναι τι τῶν ὀρθῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων μὴ δὲ θραυσθῆναι καὶ τῶν ἄλλων νομίμων, οὗτος, τῆς θείας ἀγάπης, κληρονόμος ἐγένετο.

ὡς αὐτὸς ἡμῶν κήδεται καὶ τὴν ἡμετέραν πραγματεύεται σωτηρίαν; [30.3a] ll. 44-6). At [30.3b] Blastares begins to outline examples of discrepancies in behaviour saying that “if you speak of love, how can you look down on the poor?” (Εἰ τὸν ἀγαπᾶν φῆς, πῶς τῶν πενήτων ὑπερφρονεῖς; ll. 48-9), and that “He who says that he loves God but despises those of his own race and with passions like his own is a liar.” (λέγων τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν εἶτα τῶν ὁμοφύλων καὶ ὁμοιοπαθῶν ὑπερορῶν, ψεύστης ἐστίν; ll. 52-3). Blastares continues in much the same fashion until he concludes this overview saying that “he who only says that he loves God but does not show this in his deeds, does not fulfil his commandments and speaks falsely of God”,³⁷⁸ and tells his audience to cast out all that such a person says as if they were listening to those prattling lies (διὸ καὶ ἀπολεῖ πάντα ὡς ἤκουσας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος; ll. 66-7).

The following section is the final one dealing exclusively with the theme of love. In this Blastares, after asking his audience why they wander from the commandments, and so do not truly love God, sets out the ideal figure of one who loves God. Blastares first does this by repeating a comment found in the *Ladder* which reaffirms the prominent theme found in the preceding passages that “He who loves God has first loved his neighbour, for proof of the former is the latter” (Ὁ τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, τὸν πλησίον αὐτοῦ προηγάπησεν· ἀπόδειξις γὰρ τοῦ προτέρου, τὸ δεύτερον; [30.4b] ll. 72-3, cf. *Ladder* 30.25). Blastares goes to lengths to emphasize this saying that “he who does loving acts for other men and keeping them in mind, is as he who accomplishes loving deeds for God, and is so disposed and judged” (Ὁ φίλα πράττων ἀνθρώποις ἢ διανοούμενος, ὡς ὁ φίλα Θεῷ δοῶν, οὕτω διάκειται τε καὶ κρίνεται; [30.4c] ll. 74-5).

---

³⁷⁸ *Metaphrasis* [30.3d] ll. 63-5: Ὁ διὰ μόνης φωνῆς τὸν Θεὸν λέγων ἀγαπᾶν ἀλλὰ μὴ τοῖς ἔργοις τοῦτο δεκνύς, μὴ δὲ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐκπληρῶν, καταψεύδεται τοῦ Θεοῦ.

Blastares ends this chapter in the *Metaphrasis* by turning to the role of hope, which he first does by adapting John's comments found at *Ladder* 30.28-9. In these Blastares states that "hope confirms love, for through this we expect the reward of love" (Ἡ ἐλπίς, τὴν ἀγάπην βεβαιοῖ· διὰ ταύτης γὰρ, ἀπεκδεχόμεθα τὸν τῆς ἀγάπης μισθόν; [30.5a] ll. 86-7) and that "hope is a luxury of unseen wealth" (Ἐλπίς ἐστίν, ἀοράτου πλούτου τρυφή; [30.5b] ll. 87-8). Blastares begins to conclude the chapter saying that "hope is an unhesitating thought. This brings good will to the lovers of good and rouses the careless and listless towards noble endeavours" (Ἐλπίς ἐστίν, ἀνενδοίαστος λογισμός. Αὕτη τοῖς ἐρασταῖς τοῦ καλοῦ, προθυμίαν ἐνίησι· καὶ ἀμελεῖς καὶ ῥαθύμους, διεγείρει πρὸς ἄμιλλαν; [30.5c] ll. 88-90). Continuing Blastares says that hope "gives birth to faith, and nurtures loves" (καὶ πίστιν γεννᾷ· καὶ ἀγάπην θηλάζει; l. 92). Finally, Blastares finishes this chapter stating that "moreover, faith, hope and love, these three things reveal the energy of the three; the Father, the Son, and the Holy Spirit– the one Godhead" (Ἡ τοίνυν πίστις ἐλπίς· ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, τῶν τριῶν ἐμφανίζουσι τὴν ἐνέργειαν, Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος τῆς μιᾶς θεότητος; ll. 94-6). The ultimate provenance of the first part of this terminology is Gregory of Nyssa's *In Sanctum Ephraim* in which he states that "Acts and Contemplation, in which the whole of each part of the virtues follow; faith, hope, love..."³⁷⁹ After this Gregory of Nyssa goes on to list many other such virtues among which can be found many of the chapter-title virtues of the *Metaphrasis* (ἢ ἐκ τόπου εἰς τόπον ἀναχώρησις... προσευχὴ ἀκατάπαντος, νηστεία καὶ ἀγρυπνία μέτρον οὐλ ἔχουσαι... ἀκτημοσύνη καὶ ταπείνωσις εἰς ἄκρον ἐλάσασαι...),³⁸⁰ concluding this section with an affirmation that the Trinity is one.³⁸¹ The latter part of this terminology is to be found in the work of

³⁷⁹ Gregory of Nyssa, *In Sanctum Ephraim*, PG 46, cols. 820-849 at col. 824, ll. 57-9; Πράξις καὶ θεωρία, αἷς ὁ κατὰ μέρος τῶν ἀρετῶν ἔσμός ἐπακολουθεῖ, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη...

³⁸⁰ Gregory of Nyssa, *In Sanctum Ephraim*, col. 825, ll. 3-7.

³⁸¹ Gregory of Nyssa, *In Sanctum Ephraim*, col. 825, ll. 36-46.

Basil the Great (*Epistle* 189) who asserts that “if the Godhead is the name of an energy, it is the one energy of the Father, Son, and Holy Spirit, and so we say that the Godhead is one”.³⁸²

words when we consider *The dialogue with Barlaam* (Διάλεξις μετὰ τοῦ Βαρλαάμ, see above, p. 30), and the first of the *testimonies* (αἱ μαρτυρίαι) therein that defines the Godhead (θεότης) as ‘the illuminating light which appeared before the disciples during the transfiguration of Lord’ (ὅτι θεότης λέγεται τὸ περιλάμψαν φῶς τοῖς μαθηταῖς κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου μεταμόρφωσιν’).³⁸³

[VI] Προτροπή τῆς τῶν παῶσων ἀρετῶν ἀναβάσεως (*Exhortation on the ascent of all the virtues*)

The final section of the *Ladder* is the exhortation, which Blastares has followed faithfully in his *Metaphrasis* up until l.13. These first lines in both works implore the listening brothers to ascend this ladder eagerly, and remind them that Christ was baptized at thirty years of age having completed these thirty steps. Blastares, however, has written his own passage to take the place of John’s final comments which read ‘since God is indeed love, to whom be praise, dominion, power, in whom is and was and will be the cause of all goodness throughout infinite ages’. Following on from his comments on the baptism of Jesus, Blastares stated “and him being called love, he became a teacher who guides men towards love and peace towards one another” (Ἀγάπη τε αὐτὸς καλούμενος, καὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρήνης ἡγεμὼν τοῖς ἀνθρώποις γεγονὼς καὶ διδάσκαλος; [VI] ll. 13-15). After this Blastares concludes his *Metaphrasis* by recounting the Christian belief as to why God sent into the world his only son (εἶτα καὶ τὸν κόσμον οὕτως ἡγαπηκῶς ὤπτει, ὡς καὶ ἑαυτὸν δοῦναι εἰς θάνατον, καὶ παθεῖν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας σαρκί; [VI] ll.15-17).

---

³⁸² Basil of Caesarea, *Epistulae* 189.8, ll. 24-7: Εἶτε οὖν ἐνεργείας ὄνομα ἢ θεότης, ὡς μίαν ἐνέργειαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Πνεύματος Ἁγίου, οὕτω μίαν φαμέν εἶναι καὶ τὴν θεότητα.

³⁸³ P. Uspensky, “Ὅσα νοσοῦσιν οἱ κατὰ Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνον”, *История Афона*, III (St Petersburg, 1989).

Overview of Metaphrastic Process

The *Metaphrasis* in many ways lays testament to the difficulty scholars have had in defining such rewritings with any one term. This is further complicated in relation to the *Metaphrasis* on account of the breadth of subject matter covered in the *Ladder*, as well as the different genres of literature which can be found within it. The *Ladder* is primarily a spiritual treatise, but containing also a saint's *Life* and Chapter [4] *On Obedience*, the longest chapter of the *Ladder*, resembles a *gerontikon*. However, the literary style of all these parts generally speaking did not meet the expectations of Educated Byzantines during the Palaiologan era

The elevation of the text is Blastares' most obvious overarching aim that unites and distinguishes any part of the *Metaphrasis* immediately from the *Ladder*. This was Blastares' ostensible reason behind his project as outlined in his epigram (see above, pp. 47-8), in which he portrayed his endeavour as one of ridding the *Ladder* of the vulgarities with which it had become filled. Blastares believed these inhibited the clarity of John's message. As has been demonstrated in examination of the *Ladder's* tradition, this was in part due to the divergent readings that can be found across selected readings of the *Ladder*. These appear even more substantial when comparing the currently available diplomatic editions of the *Ladder*, in which the Rader-Migne edition has separate chapters *On poverty* and *On avarice*, whereas the Parakletos edition has these form part of the same chapter. Blastares follows the latter model and at many other points he must have been making a similar editorial choice. Nonetheless, Blastares' use of language quite obviously goes far beyond this and we can see a concerted effort to raise the general style of the *Ladder* to follow a more ancient Atticized form. John's *Ladder* has been said to be reminiscent of the *Sayings of the Desert Fathers* and other *gerontika*, but the same cannot be said to be true of Blastares' *Metaphrasis*. This is in part because of grammar, and Blastares as has been demonstrated used Atticizing grammatical structures skilfully and accurately.

Blastares has also removed elements of direct speech, the speech of anthropomorphized passions, and narratively repetitive elements of John's narrative. This has greatly aided the overall flow of the text by removing many of the elements that lead to the *Ladder* at many points feeling disjointed.

Blastares appears to be concerned with creating a sonorous and acoustically interesting work directed towards the Educated elite who generally lacked interest in such works for their perceived lack of linguistic merit. Additionally, Blastares' belief of the benefit which classical learning can have on the pursuit of Christian virtue (see *Epigram* pp. 47-8) is also promoted both implicitly in the language of the *Metaphrasis*, and explicitly in certain passages (see [27.18d-e], pp. 646-8). Blastares' metaphrastic work, however, goes far beyond a simple elevation of the style of the *Ladder*, and his varying levels of intervention in different chapters of the *Metaphrasis* are revealing of Blastares' own views. This is perhaps most evident in the lack of major intervention in chapter [27] *On Hesychia* that in terms of contents follows the *Ladder* closely, perhaps displaying a position of honour and high regard that Blastares felt was owed to this chapter and the thoughts contained therein. Conversely, the complete rewriting of chapters such as [8] *On freedom from anger and on meekness* appear primarily to be a rhetorical exercise, pursuing the literary virtue of *mimesis* to a greater extent.

Moreover, Blastares' metaphrastic process additionally brings many passages of the *Ladder* in to line with monastic practices of his own day (e.g. pp. 604, 615). At the same time, Blastares tempers certain elements of John's natural reticence to discuss matters he humbly states to be beyond his ability or which he believes are too theological for a spiritually contemplative monk (e.g. [V] pp. 544-5 and [7.5a] l. 128). On occasion such changes simply serve to elucidate John's often cryptic remarks (e.g. [1.8b], p. 549-50), but also to moderate his appeals to treat visions and dreams with caution (e.g. p. 519-20), which could be

construed as a statement of belief against the claim that Hesychast monks could directly perceive the divine light. Taken together these modifications would address the *Metaphrasis* towards a more educated audience.

Conclusions

To my knowledge, Blastares' *Metaphrasis of the Ladder of Divine Ascent* is one of the longest single Atticizing *metaphrases* of the Palaiologan period, during which such *metaphrases* were commonplace. It is also distinct from other surviving Atticizing *metaphrases* of the period in that it is not a hagiographical text. Even without these two distinguishing aspects, this and other such *metaphrases* can be characterized as somewhat understudied, although there is increasing interest in this important branch of Byzantine literary production, for which imitation (*μίμησις*) was a central stylistic virtue.

The exploration of the very concept of stylistically elevating *metaphrases* within both Byzantium and modern scholarship is an emerging focus of research (see above, pp. 34-5) and it is hoped that the present thesis contributes to this growing field of scholarship. A central theme within this research is the relationship between *metaphrases* and the MS. tradition of their archetype, and this thesis' examination of the *Ladder's* tradition clearly demonstrates the need to consider the traditions of the MSS available to authors of *metaphrases*. Furthermore, this examination has illustrated the extent to which Blastares has introduced new material into the *Metaphrasis* that goes far beyond the expansions, subtractions, elaborations, and summaries inherently associated with the art of *metaphrasis*.

It has been noted that such *metaphrases* were at times adapted as to be utilized in wider contemporary discourses, and this thesis has shown that this is true of Blastares' *Metaphrasis*. It is hoped that the exploration of the identity of Blastares' teacher Isaak, his evolving position in the Hesychast controversy, and offering a more secure potential date for the *Metaphrasis* have served to ground this work within its contemporary cultural milieu. Furthermore, the present study offers the possibility that the *Metaphrasis* sought to present Palamite beliefs in a non-confrontational way with the aim of persuasion. This is quite

distinct from the majority of surviving material commonly utilized in the study of this period— that is polemical treatises, letters, and orations— and will contribute to any future study focusing on the widespread influence this controversy had on Byzantine society and culture.

This thesis also contributes to our understanding of Matthaïos Blastares by reviewing in light of more contemporary scholarship the biographical sketch written by P. B. Paschos (see above, pp. 16-7). This study tentatively offers a firmer chronology of Blastares' known Palamite works, including the *Metaphrasis*, and how these relate to his evolving position in the Hesychast controversy. We hope that in the near future Blastares' remaining unedited works will be published, and that with a full corpus of Blastares' surviving work at our disposal we will be able to offer further suggestions as to his position and role in his contemporary controversies. In this way this thesis contributes to our wider understanding of the intellectual life of late Byzantine Thessaloniki, especially among monastic communities.

In terms of its audience, the *Metaphrasis* is an example of the *Ladder's* reception centuries after its composition, but also, importantly, of the engagement with the text. It is known that Hesychasts promoted the *Ladder* as a spiritual work promoting the ascetic and solitary life which they led, as well as their quest to perceive the divine energies and achieve union with God (see above, p. 26). It is also known that during this time of increased dialogue with the Latin West and its associated conflict on ecclesiastical, dogmatic, and liturgical issues, the *Ladder* was first translated into Latin. In many cases such an educated audience was acquainted with scholastic thought and would not have looked favourably upon the mystical tradition that Orthodox monasticism interpreted as having support in the *Ladder*. Such a position was to be found within Byzantium as well, most notably in the persons of Barlaam and Akindynos (see above, pp. 26-33). Therefore it cannot be insignificant that during this period Blastares penned

a *Metaphrasis* of the *Ladder* emphasizing many of the ascetic and mystical aspects of the original work. Furthermore, it is possible that when it was composed the *Metaphrasis* was intended for regular use within a monastic community, as V appears to indicate. On this basis we would like to argue that Blastares did not compose the *Metaphrasis* as a simple intellectual exercise stemming from literary curiosity, and that its classicized language was primarily a vehicle to deliver the *Ladder* to an educated monastic audience appreciative of the intricacies and cultural authority of the Attic tongue. This is significant as Blastares' *Metaphrasis*, which had the stated aim of addressing stylistic concerns as it was 'full of vulgarities', can be seen as being more than just an enterprise in linguistic 'idealism'. Generally, there is a temptation to view such *metaphrases* as being attempts to elevate texts to the Byzantine ideal of the Attic dialect as the highest linguistic register of the Greek tongue, and that this was considered an end in itself.

This Atticized language is comparable to that found in this era's polemic treatises, oration, and epistle, and is directed towards the same highly educated strata. However, the *Metaphrasis* as we have received it, appears to consist of seventy-four daily readings (see above, pp. 83-5) and the cumulative effect of such exposure to such gentle persuasion in shaping the thoughts and beliefs of listening monks should be appreciated. It worth again noting Blastares' epigram (see above, pp. 47-8). While the *Metaphrasis* seems to have been an attempt to bring the text in line with the literary expectations of its educated audience, it is ultimately a reflection of the author's own respect and reverence of St John of Sinai, and affinity with his *Ladder*. Blastares appears to have taken issue with the charge often levied against monks that the simplicity they sought in prayer and in life equated to them being uneducated. Blastares used the classicized language to refute this, and to bring prestige to the *Ladder* and its contents, which he claims in his epigrams had been accused of "not contributing to the practice of letters".

The course of the present thesis has highlighted the need for a full critical edition of the *Ladder*. This would be a considerable undertaking necessarily requiring the co-operation of a team of scholars. An English translation of the *Life of John*, the *Letters*, and the *Sermon to the Sheppard John* would also be a welcome contribution to the study of John of Sinai and his *Ladder*. This thesis also highlights the benefit of studying *metaphrases* as subjects of historical as well as philological and cultural value, and as important sources which enable scholars to better understand Byzantine culture and spirituality.

Bibliography

I. Manuscripts

Biblioteca Apostolica Vaticana, Vatican City

Palatinus gr. 102

Laurentianus Plut. 08.18

Vaticanus gr. 172

Bibliothèque Nationale de France, Paris

Parisinus gr. 870

Parisinus gr. 872

Parisinus gr. 1069

Parisinus gr. 2596

Parisinus gr. 2830

Bodleian Library, Oxford

Oxoniensis Bodleianus Barroccianus 75

Oxoniensis Bodleianus Baroccianus 77

Oxoniensis Bodleianus Baroccianus 134

Oxoniensis Bodleianus Barroccianus 138

Oxoniensis Bodleianus Baroccianus 141

British Library, London

Londiniensis BL Add. 17471

Londiniensis BL Add. 28826

Londiniensis BL Add. 39610

Patriarchal Institute of Patristic Studies, Holy Monastery of the Vlatades, Thessaloniki

Thessalonicensis Vlatadon 25

II. Printed works

A. Dictionaries and Encyclopaedias

Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques, eds. M.A. Baudrillart et al., 27 vols
(Paris, 1912-2000)

Dictionnaire de droit canonique, ed. R. Naz et al. (Paris, 1935)

Dictionnaire de Théologie Catholique, eds. A. Vacant with E. Mangenot et. al., 17 vols
(Paris, 1923-72)

Enciclopedia Cattolica, ed.-in-chief G. Pizzardo, 12 vols (Vatican City, 1948-54)

*Etymologicum Graecae linguae Gudianum et alia grammaticorum scripta e codicibus
manuscriptis nunc primum edita*, ed. F.W. Sturz (Leipzig, 1818; repr. 1973)

Θρησκευτική καὶ Ἠθική Ἐγκυκλοπαιδεία, 12 vols (Athens, 1962-68)

A Greek-English Lexicon, ed. Liddell, H.G. & R. Scott (cont. H.S. Jones) (Oxford, 1953⁹)

Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods, ed. E. Sophocles, (New York, 1900)

Lexikon für Theologie und Kirche, ed. M. Buchberger et al., 14 vols (Freiburg, 1957-68),

The Oxford Dictionary of Byzantium, eds. A.P. Kazhdan et al. (New York-Oxford, 1991)

The Oxford Dictionary of the Christian Church, eds. F.L. Cross & E.A. Livingstone
(Oxford, 1997)

A Patristic Greek Lexicon, ed. G.W.H., Lampe (Oxford, 1961)

Tusculum-Lexikon griechischer und lateinischer Autoren des Alterums und des Mittelalters,
eds. Buchwald, W., with A. Hohlweg & O. Prinz (Munich, 1982), French trans.
by J.D. Berger and J. Billen with introduction by J. Fontaine, *Dictionnaire des
auteurs grecs et latins de l'Antiquité et du Moyen Age* (Turnhout, 1991)

A Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology, ed. W. Smith, (London
1873)

B. Catalogues of Manuscripts

- Canart, P., and Lucà, S. (eds.), *Codici greci dell'Italia meridionale* (Rome, 2000)
- Eustratiades S., *Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Μονῇ Βλατέων (Τσαοῦς Μοναστήρι) ἀποκειμένων κωδίκων* (Thessaloniki, 1918)
- Gamillscheg, E., Harlfinger, D., & Eleuteri P., *Repertorium der griechischen Kopisten 800-1600: Handschriften aus Bibliotheken Roms mit dem Vatikan*, Part 3C: Tafeln, (Vienna, 1997)
- Wilson, N., *Mediaeval Greek Bookhands: Examples selected from Greek Manuscripts in Oxford Libraries* (Cambridge, MA, 1972)

C. Primary Sources

- Agapetus, *Capitula Admonitora*, ed. Riedinger, R., *Der Fürstenspiegel für Kaiser Iustinianos Κέντρον Ἐρεῦνης Βυζαντίου 4* (Athens, 1995) 26-76
- Anaximenes of Lampsacus, *Ars rhetorica vulgo Rhetorica ad Alexandrum*, ed. Fuhrmann, M., *Anaximenis ars rhetorica* (Leipzig, 1966), pp. 1-97
- Anonymous, *Apophthegmata Patrum*, PG 65 cols. 72-440; trans. B. Ward, *The Sayings of the Desert Fathers* (Kalamazoo, 1984²)
- Anonymous, *Acts of Chilandri*, ed. Petit, L., 'Actes de l' Athos V, Actes de Chilandar, première partie. Actes grecs', *Византийский временник 17* (Petrograd, 1911), suppl. 4
- Anonymous, *Land donation of the Monastery of Dionysiou*, ed. Oikonomidès, N., *Donatio Terrae et Piscinae a quattuor publicis*, Actes de Dionysiou, Archives de l' Athos IV (Paris, 1968)
- Anonymous, *Episcopal List of Thessaloniki*, ed. Laurent, V., "La liste épiscopale du synodicon de Thessalonique. Texte grec et nouveaux compléments", *EO 32* (1933) 300-10
- Anonymous, *Hymnographica Byzantina*, ed. Spanos, A., *Codex Lesbiacus Leimonos 11*, BA 23 (Berlin-New York, 2010)
- Anonymous, *Synaxarion*, ed. & transl. Jordan, R. H., *The Synaxarion of the Monastery of the Theotokos Evergetis* (Belfast, 2000).
- Anonymous, *Acta Monasterii Cutlumusii*, ed. Lemerle, P., *Actes de Kutlumus*, Archives de l' Athos II (Paris, 1988), pp. 94-95
- Anonymous, Ὅσα νοσοῦσιν οἱ κατὰ Βαρολάμ καὶ Ἀκίνδυνον, ed. Uspensky, P., история афона, III афон монасескй (St Petersburg, 1892) 821-8
- Aphthonius Antiochenus, *Progymnasmata*, RG, vol. 2 (Leipzig, 1854), 19-56
- Aristophanes, *Frogs*, ed. Wilson, N.G., *Aristophanis Fabulae II*, (Oxford, 2007) pp. 135-204

Basil of Caesarea, *Orationes sive Exorcismi*, PG 31 cols. 1677-1684

_____, *Epistulae*, ed. Courtonne, Y., Saint Basile. Lettres, 3 vols., Paris (1957-66)

Blastares, Matthaïos, *Synopsis of the Canons of the Patriarch of Constantinople John IV the Faster*, eds. Rhalles & Potles, *Σύνταγμα*, vol. 4 (Athens, 1854), pp. 432-445

_____, *Excerpts from John Bishop of Kitros' Responses to Kabasilas Bishop of Dyrrachion*, eds. Rhalles & Potles, *Σύνταγμα*, vol. 5 (Athens, 1855), pp. 413-420

_____, *Collection of Divine and Holy Canons*, eds. Rhalles & Potles, *Σύνταγμα*, vol. 6 (1859), pp. 31-518

_____, *On the Procession of the Holy Spirit*, ed. Arsenij, Archimandrite, *Pis'mo Matfeja Vlastarja, ieromonacha Solunskago I pisatelja XIV vėka, k princu Kirpskomu, Gju de Luzin'janus obličeniem Latinskago nepravoimyslija* (Moscow, 1891), pp. 1-86

_____, *Greek translation of Latin terms*, ed. Kaluźniacki, E., 'Λέξεις Λατινικαὶ in einer älteren bulgarisch-slovenischen Uebersetzung', *Archiv für slavische Philologie* 14 (1892), pp. 86-88

_____, *Ecclesiastical and Imperial Offika*, ed. Verpeaux, J., Pseudo-Kodinos. *Traité des offices* (Paris 1966), pp. 311-325.

_____, *Benedictions and Stichera*, ed. P. B. Paschos, 'Ἄπαντα τὰ ὕμνογραφικὰ ἔργα τοῦ Ματθαίου Βλάσταρη', *Θεολογία*, 51 (1980), pp. 108-145, 300-332, 462-489, 748-781, *Θεολογία*, 52 (1981), 100-140, 255-285, 430-463

_____, *Metaphrasis of St John's Ladder of Divine Ascent*, ed. Paschos, P. B., "Ἡ Κλίμαξ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου κατὰ Ματθαῖον Βλάσταρον: Ἐνα νέο κείμενο τῆς "Κλίμακος" ἀπὸ τὸν Μ. Βλάσταρη", *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν* Α' 40 (2005) 229-261, Β' 41 (2006) 195-247, Γ' 42 (2007) 233-273, Δ' 43 (2008) 239-262

_____, *On the Divine Essence or On the Divine Light*, ed. Paschos, P. B., "Ὁ Ματθαῖος Βλάσταρης. Περὶ τῆς θείας χάριτος ἢ Περὶ τοῦ θείου φωτός", in *Ἀντίδωρον τῷ Μητροπολίτῃ Μεσσηνίας Χρυσοστόμῳ Θέμελῃ*, vol. 2 (Kalamata, 2006), pp. 291-326

_____, *Refutation of the Error of the Latins*, ed. Palaiologos, K., *An annotated edition of the Refutation of the Error of the Latins by Matthaïos Blastares* (unpublished PhD thesis, Royal Holloway, University of London, 2011); Dositheus, Patriarch of Jerusalem, *Τόμος Καταλλαγῆς* (Jassi, 1692-94), pp. 441-56

_____, *On the Orthodox Faith*, eds. Rhalles & Potles, *Σύνταγμα*, vol. 6 (Athens, 1859), pp. 46-49

_____, *Rhetorical Synopsis*, unpublished MS. *Paris. gr.* 2830, ff. 201-216^v

Concilium Quinisextum, *Acta*, eds. A. Flogaus, C. Kraus, and H. Ohme, *Acta conciliorum oecumenicorum, Series secunda, volume secundum: Concilium*

- Constantinopolitanum a. 691/2 in Trullo habitum (Concilium quinisextum), Pars 4* (Berlin, 2013)
- Demosthenes, *Advensus Androktionem*, ed. Butcher, S. H., *Demosthenis orationes*, vol. 2.1 (Oxford, 1907; repr. 1966) pp. 593-618
- _____, *In Timocratem*, ed. Butcher, S. H., *Demosthenis orationes*, vol. 2.1 (Oxford, 1907; repr. 1966) pp. 700-767
- Ephraem Syrus, *Sermones Paraeneticus ad Monachos Aegypti*, ed. Phrantzoles, K. G., *Ὁσίου Ἐφραίμου τοῦ Σύρου ἔργα*, vol. 3 (Thessaloniki, 1990) 36-294
- _____, *Sermo de Operatione Peruersi Daemonis*, ed. Phrantzoles, K.G., *Ὁσίου Ἐφραίμου τοῦ Σύρου ἔργα*, vol. 5 (Thessaloniki, 1994), pp. 371-7
- Eusebius of Caesarea, *Vita Constantini*, ed. Winkelmann F., *Eusebius Werke, Band 1.1: Über das Leben des Kaisers Konstantin* DGCS (Berlin, 1975) pp. 3-151
- Eustathius of Thessaloniki, *Ἐπίσκεψις βίου μοναχικοῦ ἐπὶ διορθώσει τῶν περὶ αὐτόν*, ed. Tafel, G. L. F., *Eustathii Metropolitae Thessalonicensis Opuscula* (Frankfurt am Main, 1832; repr. Cambridge 2013), pp. 214-267
- _____, *Παρεκβολαὶ εἰς τὴν Ὀμήρου Ἰλιάδα*, ed. Van Der Valk, M., *Commentarii ad Homeri Iliadem pertinentes*, vol. 1-4 (Leiden, 1971-1987)
- Flavius Josephus, *De Bello Judaico*, ed. Niese, B., *Flavii Iosephi Opera*, vol. 6 (Berlin, 1895; repr. 1955) pp. 3-628
- George Choeroboscus, *Περὶ τρόπων ποιητικῶν*, ed. Spengel, L., *RG*, vol. 3 (Leipzig: Teubner, 1856), pp. 244-256
- George Pachymeres, *Συγγραφικαὶ ἱστορίαι*, ed. Failler, A. and Laurent, V., *Georges Pachymères. Relations historiques*, 2 vols. CFHB 24 (Paris, 1984)
- Gregory Akindynos, *Epistulae*, ed. Constantinides-Hero, A., *Letters of Gregory Akindynos*, CFHB 21 (Washington D.C. 1983)
- _____, *Refutatio Magna*, ed. Cañellas, J. N., *Gregorii Acindyni Refutationes duae operis Gregorii Palamae cui titulus dialogus inter Orthodoxum et Barlaamitam*, CCSG 31 (Turnhout, 1995) pp. 3-410
- _____, *Oratio Contro Joannem Calecam*, ed. J. N. Cañellas, "Discurso ante Juan Kalekas", in eds. C. G. Conticello and V. Conticello, *La théologie byzantine et sa tradition*, vol. 2 (Turnhout, 2002) 258-284.
- Gregory of Nyssa, *In Canticum Cantorum*, ed. Langerbeck, H., *Gregorii Nysseni opera*, vol. 6 (Leiden, 1960) pp. 3-469
- _____, *In Sanctum Ephraim*, PG 46 cols. 820-49

- Gregory of Sinai, *Capita de quattuor hierarchiis*, ed. Rigo A., *Il monaco, la Chiesa e la Liturgia*. La Mistica Cristiana tra Oriente e Occidente 4. (Florence, 2005) 2-18
- Gregory Palamas, *Orationes antirrheticæ contra acindynum*, eds. Kontogiannes, L. & Phanourgakes, B., "Ἀντιρρητικοὶ πρὸς Ἀκίνδυνον", *ΓΠΣ*, vol. 3 (Thessaloniki, 1970) pp. 39-506
- _____, *Pro Hesychastis*, ed. Meyendorff, J., *Grégoire Palamas. Défense des saints hésychastes*, Spicilegium Sacrum Lovaniense. Études et documents 30. (Louvain, 1973) 5-727
- _____, *Epistulae*, ed. Pseftonkas, B. S., "Ἐπιστολὴ περὶ Ῥήσεως Μεγάλου Βασιλείου", *ΓΠΣ*, vol. 4 (Thessaloniki, 1988) pp. 382-389
- _____, *Contra Nicephorum Gregoram*, ed. Chrestou, P. K., "Κατὰ Γρηγορᾶ Συγγράμματα", *ΓΠΣ*, vol. 4 (Thessaloniki, 1988) pp. 232-377.
- _____, *Homiliae i-xx*, ed. Chrestou, P. K., *Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἅπαντα τὰ ἔργα*, vol. 9, *Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας* 72. (Thessaloniki, 1985) 26-596
- _____, *Orationes asceticae*, *ΓΠΣ*, vol. 5, (Thessaloniki, 1992)
- Hermogenes, *Progymnasmata*, *RG*, vol. 2 (Leipzig, 1854), 1-18
- _____, *Περὶ μεθόδου δεινότητος*, *RG*, vol. 2 (Leipzig, 1854), 426-456
- Isocrates Atheniensis, *Panygericus (orat. 4)*, ed. Brémond, É. and Mathieu, G., *Isocrate. Discours*, vol. 2 (Paris, 1938; repr. 1967), 15-64.
- John Cassian, *On Discernment*, trans. Luibheid, C., *John Cassian: Conferences* (Mahwah, 1985), pp. 60-81.
- John Cyparissiotēs, *Adversus Cantacuzenum*, ed. Polemis, I., *Theologica varia inedita saeculi XIV*, *CCSG* 76 (Turnhout, 2012) pp. 55-323
- John Climacus, *Κλίμαξ*, ed. Rader, M., *S. Ioannis Scholastici, abbatis Montis Sina, qui vulgo Climacus appellatur, opera omnia, Interprete Matthaeo Radero* (Parisiorum 1633); ed. Migne, J. P., *PG* 88 (Paris, 1864); ed. Archimandrite Ignatius, *Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου Κλίμαξ. Εἰσαγωγή – Κείμενον – Μετάφρασις – Σχόλια – Πίνακες* (Monastery of Parakletos: Oropos, 2009); trans. Moore, L., trans., *The Ladder of Divine Ascent* (New York, 1959); trans. Luibheid, C. and Russell, N., *The Ladder of Divine Ascent* (New York, 1982)
- John of Damascus, *Laudatio sancti Johannis Chrysostomi*, ed. Kotter, P. B., *Die Schriften des Johannes von Damaskos*, vol. 5, *Patristische Texte und Studien* 29 (Berlin, 1988) pp. 359-370
- John Kalekas, *Encyclical*, *PG* 150 cols. 891D-894C
- John Tzetzes, *Chiliades*, ed. Leone, P., *Ioannis Tzetzae Historiae* (Naples, 1968), pp. 1-541

- Josephus Calothesus, *Epistulae*, ed. Tsames, D. G., *Ἰωσήφ Καλοθέτου συγγράμματα*, Θεσσαλονικεῖς Βυζαντινοὶ Συγγραφεῖς 1 (Thessaloniki, 1980), pp. 363-419.
- Makarios Choumnos, *Martyrion of Saint Ia*, ed. Delehayé, H., *Les versions grecques des Actes des martyrs Persans sous Sapor II* (Paris, 1905), pp. 461-73
- Menologia Imperialia, *Vita sancti Theodoti episcopi Cyreniae in Cypro*, ed. Halkin, F., "Saint Théodote de Chypre sa passion BHG 2437 dans le ménologe impérial", in Noret, J. (ed.), *Antidoron: hommage à Maurits Geerard pour célébrer l'achèvement de la Clavis Patrum Graecorum* (Brussels, 1984), 170-174
- Michael Attaliates, *Πόνημα νομικὸν ἤτοι σύνοψις πραγματικῆ*, eds. Zepos, J. and Zepos, P., *Jus Graecoromanum* vol. 7, (Athens, 1931) pp. 411-497
- Michael I Kerularios, *Panoplia*, ed. Michel, A., *Humbert und Kerullarios: Quellen und Studien zum Schisma des XI Jahrhunderts*, *Quellen und Forschungen aus dem Gebiete der Geschichte* 23 (Paderborn, 1930) pp. 208-280
- Michael Psellus, *Orationes Panegyricae* 17, l. 665, ed. Dennis, G. T., *Michaelis Pselli orationes panegyricae*, (Stuttgart, 1994)
- Nicolaus Catascepenus, *Vita Sancti Cyrilli Phileotae*, ed. Sargologos, É., *La Vie de Saint Cyrille le Philéote moine byzantin (†1110)*, SH 39 (Brussels, 1964) pp. 43-264
- Nicephorus Blemmydes, *Medical Works*, ed. Kouzes, A., 'Les oeuvres médicales de Nicéphore Blemmydès selon les manuscrits existants', *Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 19 (1944)
- Nicephorus Gregoras, *Historia Romana*, eds. Bekker, I. & Schopen, L., *Nicephori Gregorae historiae Byzantinae*, 3 vols. CSHB (Bonn, 1829-55) vol. 1 pp. 3-568, vol. 2 pp. 571-1146, vol. 3 pp. 3-567
- _____, *Βίος καὶ Πολιτεία τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου θαυματουργοῦ βασιλίδος Θεωφανώ*, ed. Kurtz, E., 'Zwei Griechische Texte über die Hl. Theophano, die gemahlin kaisers Leo VI, *L'Académie Impériale des Sciences de St Pétersbourg: Classe Historico-Philologique* 3:2 (St. Petersburg, 1899), 1-45
- Neophytos Prodromenos, *Contra Latinos*, ed. Kalogeropoulou-Metallinou B., *Ὁ μοναχὸς Νεόφυτος Προδρομηνὸς καὶ τὸ θεολογικὸν τοῦ ἔργου* (Athens, 1996) pp. 213-335
- Paul Silentarius, *Eiς τὰ ἐν Πυθίοις θέρμα*, ed. Boissonade, J. F., *Poetarum Graecorum Sylloge Tom. I* (Paris), 1823, pp. 114-121
- Philotheus Kokkinos, *Φιλοθέου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Κοκκίνου ἀγιολογικὰ ἔργα*. *Α'· Θεσσαλονικεῖς ἄγιοι* TBW 4. (Thessaloniki, 1985) pp. 427-591
- Photius, *Bibliotheca*, ed. R. Henry, *Photius. Bibliothèque* (Paris, 1959-77)
- Plato, *Republica*, ed. *Platonis Opera*, vol. 4 (Oxford, 1903), pp. 327-621

- Plutarchus, *Numa*, ed. Perrin, B., *Plutarch's Lives*, vol. 1 (Cambridge, MA, 1914; repr. 1967), pp. 306-82
- _____, *Demosthenes*, ed. Ziegler, K., *Plutarchi Vitae Parallelae*, vol. 1 (Leipzig, 1964³), pp. 280-312
- Procopius, *De aedificiis*, ed. Wirth, G., *Procopii Caesariensis opera omnia*, vol. 1 (Leipzig, 1964) pp. 5-186
- Sophocles, *Philocretes*, ed. Lloyd-Jones, H. and Wilson, N. G., *Sophoclis fabulae*, (Oxford, 1990) pp. 294-354.
- Theodora Palaiologina, *Περὶ τῆς Μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων*, ed. Delehay, H., *Deux Typica byzantins de l'époque des Paléologues* (Brussels, 1921), pp. 136-140
- Theodora Raoulaina, *Vita Theophanis et Theodori Grapti*, ed. A. Papadopoulos-Kerameus, *Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας*, vol. 4 (Brussels, repr. 1963)
- Theodorus Dexius, *Appelatio adversus Joannem Cantacuzenum*, ed. Polemis, I., *Theodori Dexii Opera Omnia CCSG 55* (Turnhout, 2003) 3-185
- Theon Alexandrinus, *Progymnasmata*, RG, vol. 2 (Leipzig, 1854), pp. 59-130.
- Thomas Magister, *Epistula ad Hierotheum*, ed. Martini, E., "Una lettera del retore Teodulo: Thomas Magistros al monaco Ieroteo," in *Miscellanea Ceriani: Raccolta di scritti originali per onorare la memoria di Mr. Antonio Maria Ceriani, prefetto della Biblioteca Ambrosiana* (Milan, 1910) 438-447
- Thucydides, *History*, ed. Jones, H. S. and Powell, J. E., *Thucydidis historiae*, 2 vols. (Oxford, 1942²; repr. 1967)
- Xenophon, *Cyropaedia*, ed. Marchant, E. C., *Xenophontis opera omnia*, vol. 4 (Oxford, 1910; repr. 1970)

D. Secondary Studies

- Barker, J., 'Late Byzantine Thessalonike. A Second City's Challenges and Responses', *DOP* 57 (2003), 5-33
- Beck, H.G., 'Blastares, Mathaeus', *Die Religion in Geschichte und Gegenwart* vol. 1, (Tübingen, 1957)
- _____, *Kirche und Theologische Literatur im Byzantinischen Reich* (Munich, 1959)
- Benesevic, V., 'Sur la date de la mosaïque de la Transfiguration au Mont Sinai', *B* 1 (1924), 168-9.
- Bogdanović, D., *Јован Лествичник у византијској и старој српској књижевности* (Belgrade 1968)
- Browning, R., *Medieval and Modern Greek* (Cambridge, 1969)

- _____, 'Homer in Byzantium' *Viator* 6 (1975) 15-33
- _____, 'Literacy in the Byzantine World', in *History, Language and Literacy in the Byzantine World*, ed. Browning, R. (Northampton, 1989) 39-54
- _____, 'A Fourteenth-Century Prose Version of the Odyssey', *DOP* 46 (1992), 27-36
- Chionidis, G. Ch., *Ὅσιος Ἀντώνιος ὁ Νέος ἐκ τῆς Μακεδονικῆς Βεροίας* (Veroia, 1965).
- Chryssavgis, J., *John Climacus: From the Egyptian Desert to the Sinaite Mountain* (New York, 2004)
- Constantinides-Hero A., *The Unpublished Letters of Gregory Akindynos* (Unpublished PhD thesis, Fordham University, 1975)
- _____, "Some Notes of the Letters of Gregory Akindynos" *DOP* 36 (1982), 221-226
- Darrouzes, "Liste des Protes de l'Athos", in *Le Millénaire du Mont Athos 963-1963* ed. Rousseau, O. (Chevetogne 1963) 407-447
- Davis, J., 'A Passage of the 'Barbarograeca' Metaphrase of Niketas Choniates' Chronike Diegesis: Retranslated or Revised?', *Byzantina Symmeikta* 10 (1996), 127-42
- _____, 'Anna Komnene and Niketas Choniates "translated": the fourteenth-century Byzantine metaphrases', in *History as Literature in Byzantium*, ed. Macrides, R. (Birmingham, 2010), pp. 55-70
- Dennis, G. T., 'The Late Byzantine Metropolitans of Thessalonike', *DOP* 57 (2003), 255-264
- Drpić, I., 'Art, Hesychasm, and Visual Exegesis: Parisinus Graecus 1242 Revisited' *DOP* 62 (2008) 217-47
- Duffy, J., 'Embellishing the Steps: Elements of Presentation and Style in "The Heavenly Ladder" of John Climacus', *DOP* 53 (1999), 1-17
- Fleming, J. D., 'The Very Idea of "Progymnasmata"', *Rhetoric Review* vol. 22 no. 2 (2003), 105-120
- Goar, J., *Εὐχολόγιον sive ritual graecorum* (Paris 1647)
- Glöckner, S., 'Aus Sopatros Μεταποιήσεις', *Rheinisches Museum für Philologie* 65 (1910), 504-14.
- Halkin, F. and Kourilas, E., 'Deux Vies de S. Maxime le Kausokalybe ermite au Mont Athos (XIVe s.)', *Analecta Bollandiana* 54 (1936) 38-112
- Heath, M., 'Theon and the History of the Progymnasmata', *GRBS* 43 (2002-3), 129-160

- Heppel, M., 'The Latin Translation of *The Ladder of Divine Ascent* of St John Climacus', *Mediterranean Historical Review* 4:2 (1989), 340-344
- Hinterberger, M., 'Between Simplification and Elaboration: Byzantine Metaphraseis', Codoñer, *TTB*, pp. 61-90.
- Hunger, H., *Anonyme Metaphrase zu Anna Komnene, Alexias XI XIII: Ein Beitrag zur Erschliessung der Byzantinischen Umgagsprache*, WBS 14 (Vienna, 1981)
- Hunger, H. and Ševčenko, I., *Des Nikephoros Blemmydes Βασιλικός Ανδριάς und dessen Metaphrase von Georgios Galesiotes und Georgios Oinaiotes*, WBS 18, (Vienna, 1986)
- Janin, R., *Les églises et les monastères des grands centres byzantins* (Paris, 1975)
- Jordan, R. (trans.), *The Synaxarion of the Monastery of the Theotokos Evergetis* (Belfast, 2000)
- Jotischky, A., *The Carmelites and Antiquity: Mendicants and their past in the Middle Ages* (Oxford, 2002)
- Kennedey, G., *Invention and Method: Two Rhetorical Treatises from the Hermogenic Corpus* (Atlanta, 2005)
- Konstantinovsky, J., *Evagrius Ponticus: The Making of a Gnostic* (Burlington, 2009)
- Krawiec, R., 'Monastic Literacy in John Cassian: Toward a New Sublimity', *Church History*, Vol. 81, No. 4 (2012) 765-795
- Kyrris K. P., 'Ο Κύπριος ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Ἰάκινθος καὶ ὁ ῥόλος του εἰς τὸν ἀντιπαλαμητικοὸν ἀγῶνα', *Κυπριακαὶ Σπουδαί* 25 (1961), 91-122
- Lange, J. M., *Philologia Barbaro-Graeca* (Nuremberg, 1708).
- Leyser, C., *Authority and Asceticism from Augustine to Gregory the Great* (Oxford, 2000)
- Mamalaken, I., 'Ο πρῶτος τοῦ Ἁγ. Ὁρους Ἄθω Ἰσαάκ', *Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν* 36 (Athens)
- Mercati, S. G., 'Note d'epigrafia bizantina', *Bessarione* 37 (1921) 136-162
- Meyendorff, J., *Introduction à l'Étude de Grégoire Palamas* (Paris 1951)
- _____, *St Gregory Palamas and Orthodox Spirituality* (Crestwood, 1974)
- _____, 'Is "Hesychasm" the right word? Remarks on Religious Ideology in the Fourteenth Century', *Harvard Ukrainian Studies* 7 (1983), 447-457

- Nau, F., 'Note sur la date de la mort de S. Jean Climaque', *Byzantinische Zeitschrift* 11 (1902), 35-37
- _____, 'Le texte grec des récits du moine Anastase sur les saints Pères du mont Sinai', *Oriens Christianus* 2 (1902), 58-89
- Nousia, F., *Byzantine Textbooks of the Palaeologan Period*, Studi e Testi 505 (Vatican City, 2016)
- Patillon, M., and Bolognesi, G., *Aelius Théon* (Paris 1997)
- Pagini A., 'Parafraasi o Metafraasi (a propositio della Statua Regia di Niceforo Blemmida)?', *Estratto dagli «Atti» dell'Accademia Pontanianna Nuova Serie* vol. 24 (1976), 219-225
- Palaiologos, K., *An annotated edition of the Refutation of the Error of the Latins by Matthaios Blastares* (unpublished PhD thesis, Royal Holloway, University of London, 2011)
- Papadimitriou, N., 'Ίατρογνωσία του Ιωάννου της «Κλίμακος»', *Δέλτος* 11/21 (2001), 17-24
- Paschalidis, S., 'Παρατηρήσεις στις μεταφράσεις τῶν Βυζαντινῶν ἀγιολογικῶν κείμενων', *Βυζαντινά* 33 (2013-14), 373-378
- Paschos, P., *Ο Ματθαῖος Βλάσταρης καὶ τὸ ὑμνογραφικὸν ἔργον του*, Institute for Balkan Studies, 183 (Thessalonike, 1978)
- Petit, L., 'Les Évêque de Thessalonique', *EO* 5.1 (1901), 26-33
- Pernot, L., 'Aspects meconnus de l'enseignement de la rhetorique dans le monde greco-romain a l'epoque imperiale', in *L'enseignement superieur dans les mondes antiques et medievaux*, ed. Hugonnard-Roche, H. (Paris 2008) 283-84
- Pitra, J. B., *Hymnographie de l'Eglise Grecque* (Rome 1867)
- Polemis, I., 'Notes on two texts dealing with the Palamite controversy', *Realia Byzantina*, BA 22 (2009), 207-212
- Popova, T., 'The Most Ancient Greek Manuscripts of the Ladder of John Climacus', *Scrinium* 12 (2016) 368-374
- _____, *The Greek Manuscripts with the Text of the Ladder of Saint John Climacus: A Preliminary Skeleton List* (Aachen, 2018)
- Price, R., *The Acts of the Council of Constantinople of 553, with related texts on the Three Chapters Controversy*, 2 vols. (Liverpool, 2009)
- Tafrafi, O., *Thessalonique au Quatorzième Siècle* (Paris, 1913)

- Theocharides, G., Ο 'Ματθαῖος Βλάσταρις καὶ ἡ Μονὴ τοῦ κῦρ-Ἰσαὰκ ἐν Θεσσαλονίκη', *B* 40 (1970), 442-450
- Tinnefeld, F., 'Intellectuals in Late Byzantine Thessalonike', *DOP* 57 (2003), 153-172
- Strezova, A., *Hesychasm and Art: The Appearance of New Iconographic Trends in Byzantine and Slavic Lands* (Canberra, 2014)
- Rabois-Bousquet, S., 'Saint Jean Climaque: sa vie et son oeuvre', *EO* 22 (1923), 442-4
- Roberts, M., *Biblical Epic and Rhetorical Paraphrase in Late Antiquity*, ARCA 16 (Liverpool, 1985)
- Sakkos, S. N., *Περὶ Ἀναστασιῶν Σιναΐτων* (Thessaloniki 1964)
- Sevčenko, I., 'Levels of style in Byzantine prose', *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik* 31 (1981), 289-312
- Signes Codoñer, J., 'Introduction', Codoñer, *TTB*, pp. 11-30
- _____, 'Towards a Vocabulary for Rewriting in Byzantine', Codoñer, *TTB*, pp. 61-90
- Soloviev, A., 'L'Oeuvre juridique de Matthiew Blastares', *Studi Bizantini e Neoellenici* 5 (1939), 698-707
- Stewart, C., *Cassian the Monk* (New York, 1998)
- _____, 'Evagrius Ponticus and the Eastern Monastic Tradition on the Intellect and the Passions', *Modern Theology* 27:2 (2011), 263-77
- Toufexis, N., 'Diglossia and Register Variation in Medieval Greek', *Byzantine and Modern Greek Studies* 32:2 (2008), 203-217
- Talbot, A. M., 'Old Wine in New Bottles: The Rewriting of Saints' Lives in the Palaeologan Period', in *The Twilight of Byzantium*, ed. Mouriki D. (Princeton, N.J., 1991), 15-27
- Trapp, E., 'Learned and Vernacular Literature in Byzantium: Dichotomy or Symbiosis?', *DOP* 47 (1993), 115-129
- Treu, M., "Die Gesandtschaftsreise des Rhetors Theodulos Magistros", *Jahrbücher für classische philology* suppl. 27 (1902)
- Tsirpanlis, C. N., 'Byzantine Parliaments and Representative Assemblies from 1081 to 1351', *B* 43 (1973) 432-81
- Viscuso, P. D., *Sexuality, Marriage, and Celibacy in Byzantine Law: Selections from a Fourteenth-Century Encyclopedia of Canon Law and Theology—The Alphabetical Collection of Matthew Blastares* (Brookline, 2008).
- Ware, K., 'The Power of the Name: The Function of the Jesus Prayer', *Cross Currents*, vol. 24 no. 2/3 (1974) 184-203

_____, 'St Maximos of Kapsokalyvia and fourteenth-century Athonite Hesychasm', in *Καθηγήτρια: Essays presented to Joan Hussey for her 80th Birthday*, ed. Chrysostomides, J. (Camberley, 1988), pp. 409-430

Appendix Examples of letterforms by Hand V

					
α	β	γ	δ	ε	ζ
					
η	θ	ι	κ	λ	μ
					
ν	ξ	ο	π	ρ	σ
					
τ	υ	φ	χ	ψ	ω

Common Abbreviations

			
καί	-μεν	γάρ	-τας

Distinctive Ligatures

		
το	πο	λογ

				
ετ	έξ	έν	μενοι	μετεροχόμεθα

Breathings

						
---	---	---	---	---	---	---

Smooth Breathings with diacritics

Rough Breathings with diacritics

Plates

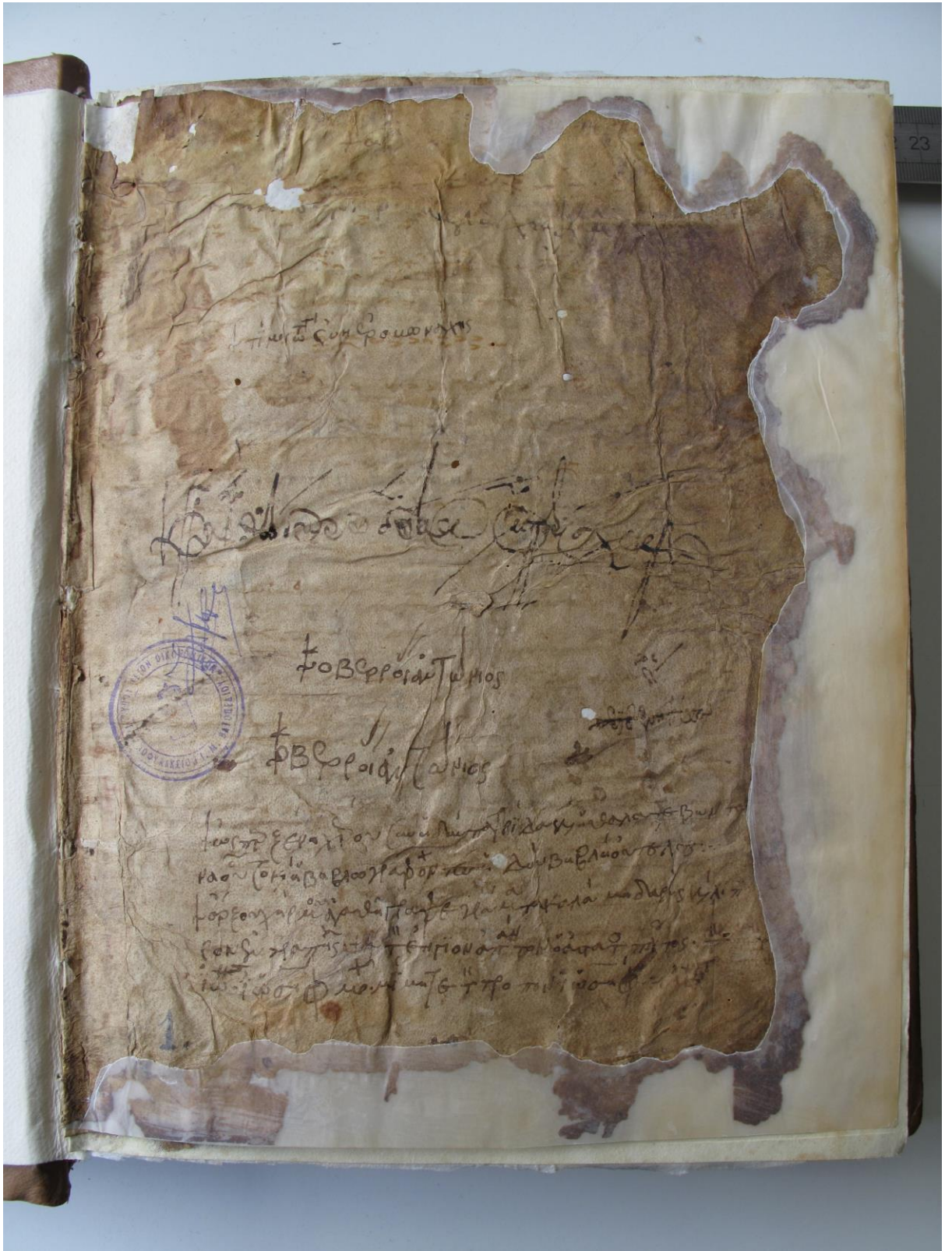

Plate 1: V f. 1, uncropped.

Plate 3: V ff. 2^v-3, uncropped.

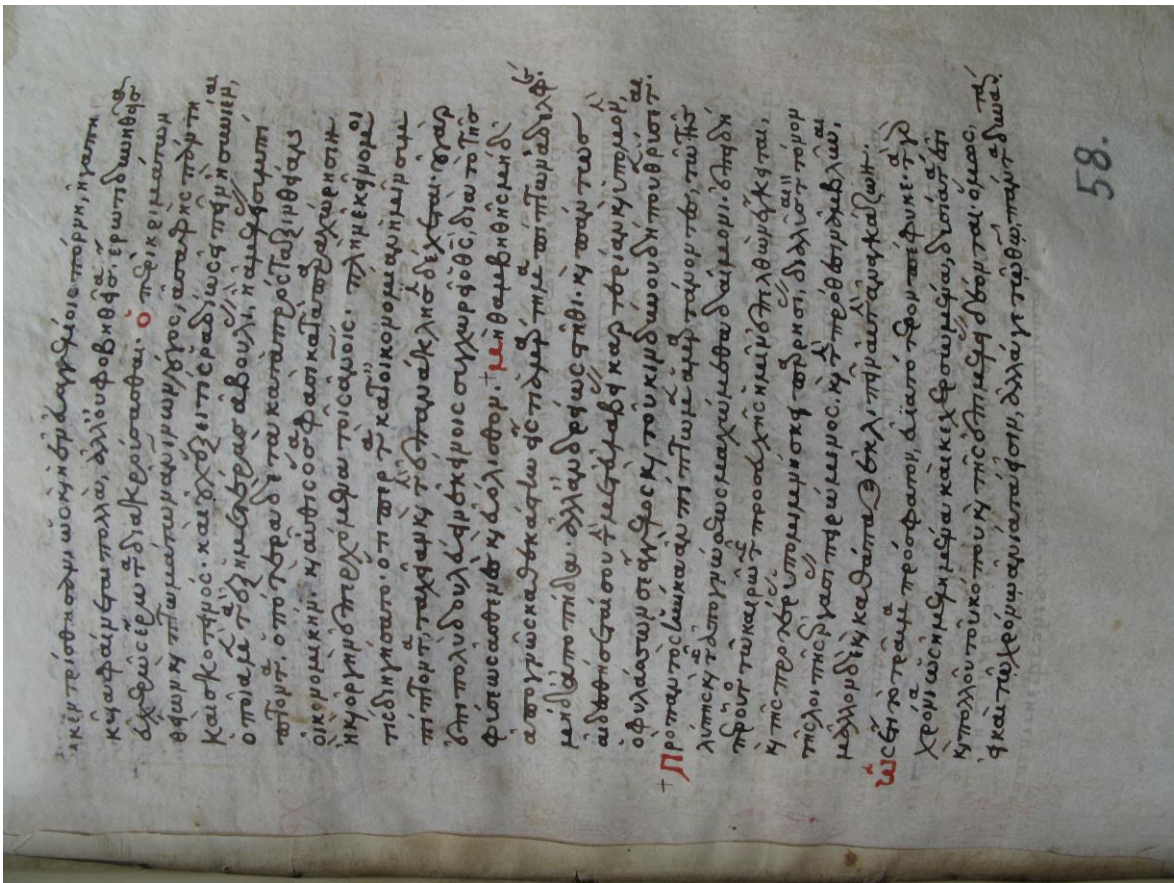

Plate 4: V f. 58, uncropped.

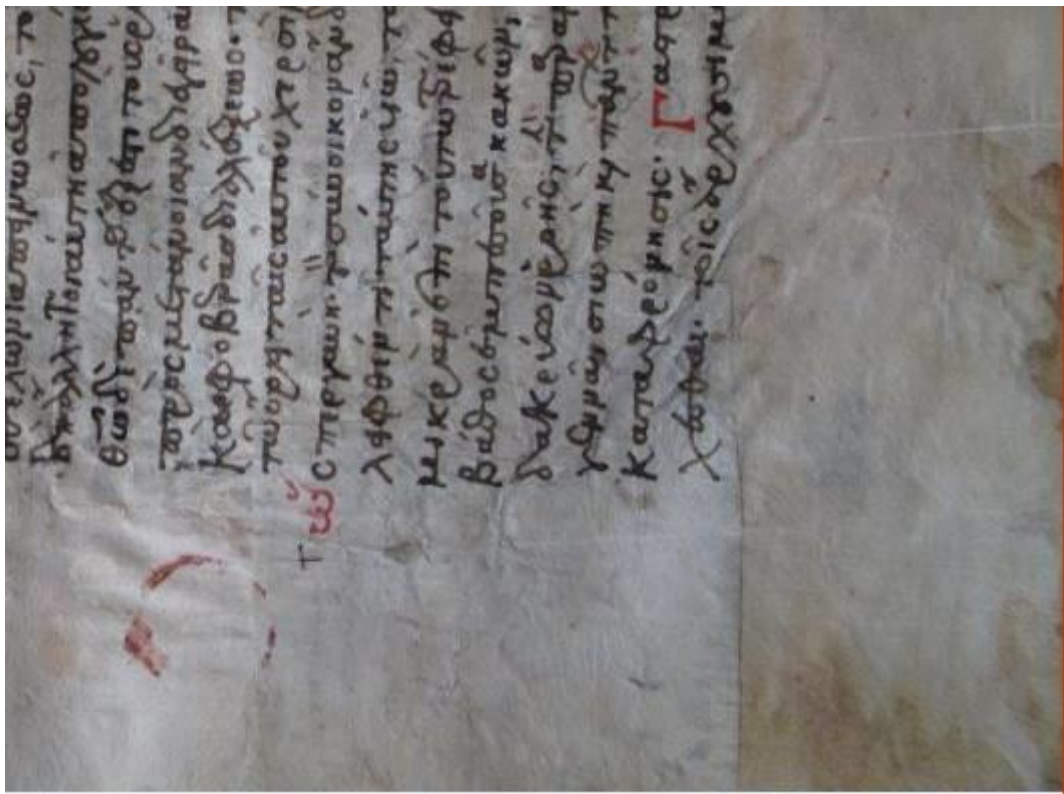

Plate 5: V, f. 68v, cropped top and right.

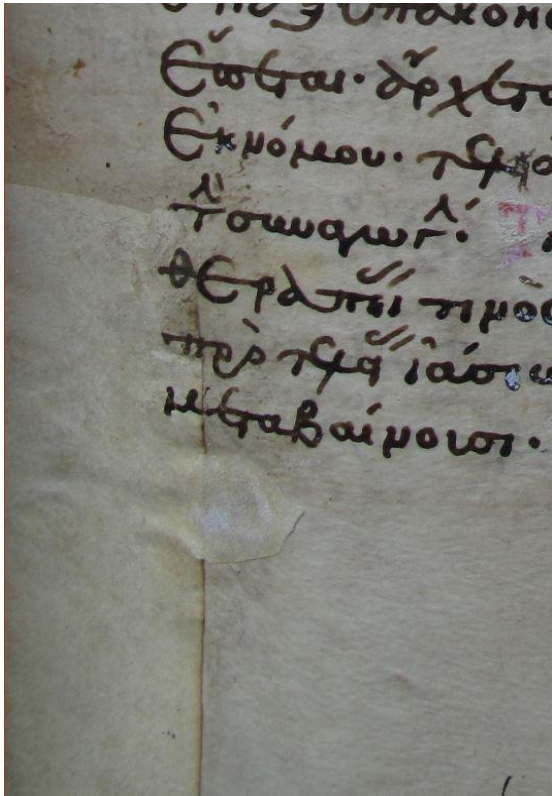

Plate 6: V f. 42, cropped top and right.

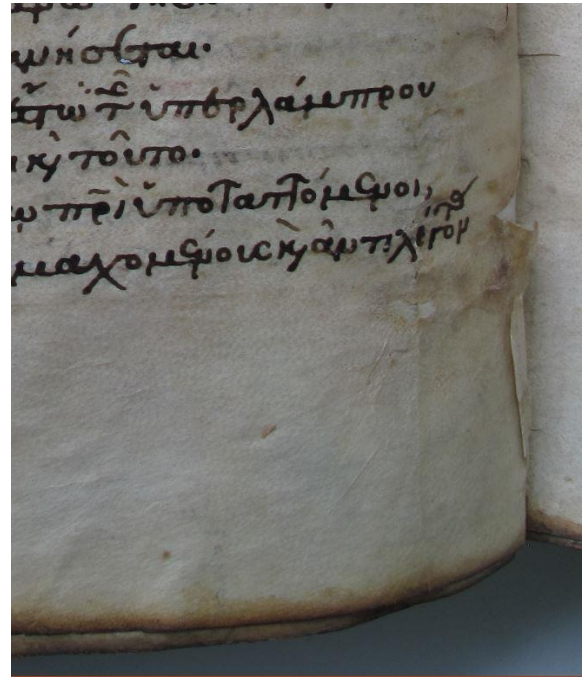

Plate 7: V f. 42v, cropped top and left.

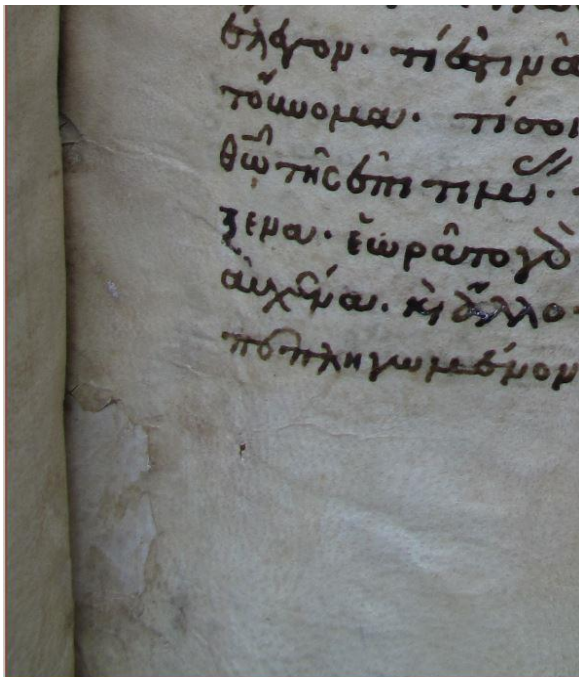

Plate 8: V f. 47, cropped top and right.

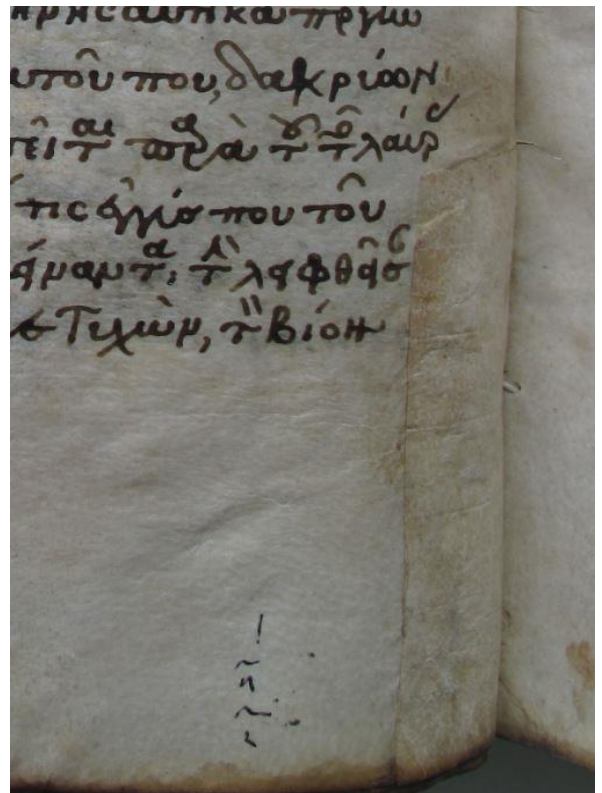

Plate 9: V f. 47v, cropped top and right.

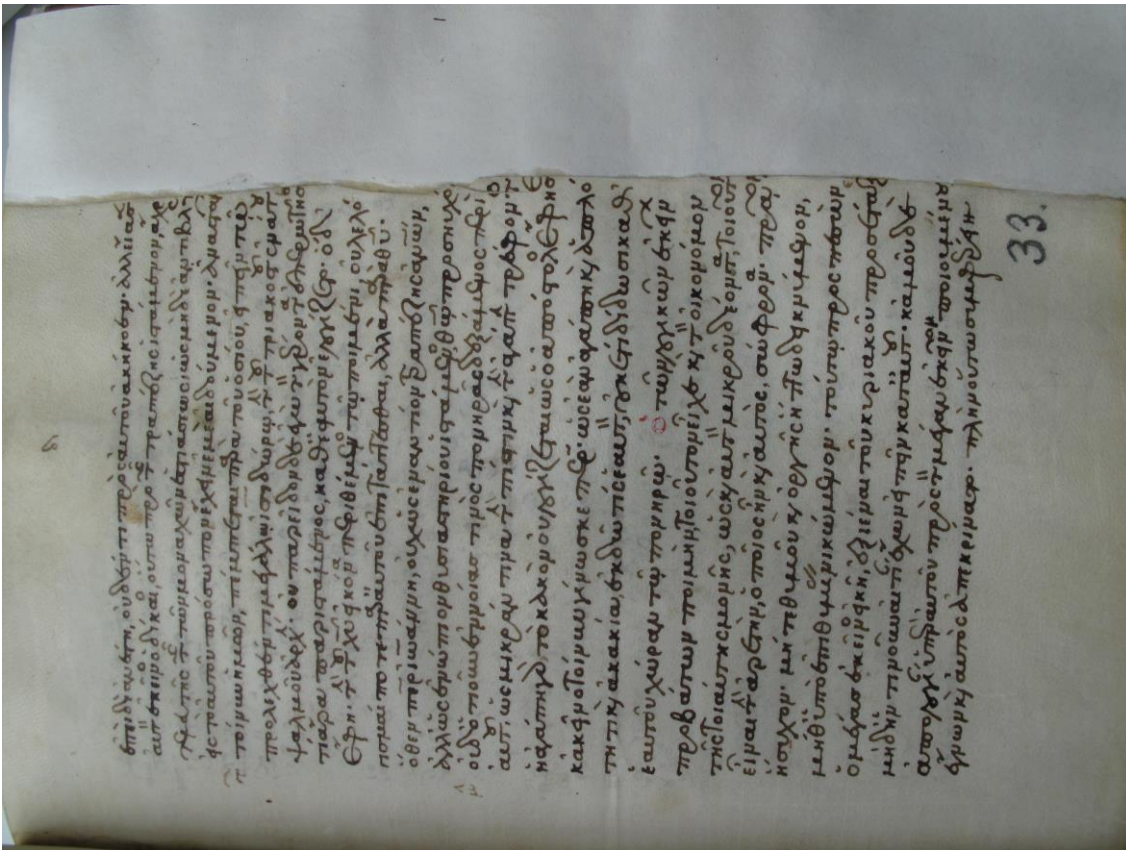

Plate 15: V f. 30, uncropped.

Plate 16: V f. 155, uncropped.

ἦλθιν, ὡς ἀρατὶς μοι ἀποδῆξιμ' ἐδίδου δέκα μῶν,
τοῦ προλήχου τῆς ἡμέρας χρέους. ἀφ' ὑποῦ τοῦ
γῆμοις, ἄνω τὸ ὄραθ' ἐκ. κ' προσέμαυτο εἶπε.
ἐπὶ δέκα λαπομαί, ἀλλὰ πὸ τὰ ταῦτα ὄραται
ἐκπίσημ. καὶ πῆμοι πάλιν ἔβροσθ' ἡλιθεύσασθαι
ἄβρου πρὸς δὲ νόθου ποίου. καὶ μὲν ἄρα π
μῖα σὺν χρεῶσθαι ὡς τὸ πῶσι μὲν οὐ τυχῶν
καὶ τὸ παρὰ τὸ ἀπὸ ἀλλήλων χρεῶσι. ἐξ ἑκείνου
τοῦ μὲν ἡρξάμεν τὸ μὲν κροῦσθαι ἡσυχῶν ἐκφρα
ἰσοκρίσθαι. ὅτι τὸ τοῦ τῆς διακομίας οὐδ
ὅπου ἀφ' ἡμέρας. ἀλλ' ὅτι τὸ ἡμέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας
γὰ καὶ τὰ ἄλλα πρὸς ἀνακρίσθαι ὡς ἡμέρας οἰαμένη
μὲν ἐκείνοι, ἐπὶ μοι καὶ μὲν ἄρα χρεῶσι ποῦσθαι.
καὶ τὰς δὲ ἡμέρας τῶν κατὰ χρεῶσι, σωμα
λεῖτον ἡμῶν μοι πρὸς ἀπὸ τῶν καὶ διακρίσθαι
ἐπὶ τὸν βαρῖα φορτίαι, οὐ κατὰ τὴν ἡμέρας
δύναμι πρὸς ἀνακρίσθαι τῶν. ὅμως δὲ ὡς ἐκεί
τῶν αὐτὸς τῆς αὐτῆς διακρίσθαι τῶν καὶ ἐκεί
τῶν. ἐπὶ τὸ εἶδος ὅμαρ τοῦ πρὸς ἡμέρας ἡμέρας
τῶν καὶ ἐκεί τῶν, καὶ ἐκεί τῶν τῶν χρεῶσι μοι
γὰ ἄρα τῶν. ὅτι τῶν καὶ τῶν πρὸς ἡμέρας ἐπὶ τῶν
ὅτι ἄρα τῶν τῶν ἐκεί, τῶν καὶ τῶν τῶν χρεῶσι
ἰσοκρίσθαι μοι, γῆμοις τῶν τῶν. τῶν
μοι ὅσοις ἡμέρας ὡς ἐκεί πρὸς τῶν τῶν ἄλλου
δὲ τῶν τῶν. δὲ καὶ τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν.
οὐτὸς δὲ τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν.
διακρίσθαι γῆμοις καὶ τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν.

Plate 17: V f. 48v, uncropped.

ΠΙΝΑΞ ΑΚΡΙΒΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΗΣ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ:

- Βίος βρόχι τομή του αγίου ιωάννου του κλίμακας: -
- Επιτομή του μακδείου ιωάννου ηγουμένου τριβιθώ. αΐτου μέλου πρὶ ταύτης τῆς συγγραφῆς: -
- Επιτολή αὐθιγῶν βασιλέων τῶν αἰώνων ιωάννου τῆς κλίμακας σκαταπιθόμενου πρὸ τῆς αὐτῆς αἵτησις: -
- Περὶ τῆς ἑματάου βίου βίασ δραχέως: -
- Περὶ ἀπορροπαθείας: -
- Περὶ ζβρι τῆς βρῆ καὶ περὶ οὐμφρῶν: -
- Περὶ τῆς μακδρίας ὑποδοκῆς: -
- Περὶ μετανοίας: -
- Περὶ μετῆς θάρατου: -
- Περὶ τοῦ χροποιοῦ πρῶτου: -
- Περὶ ἀοργησίας ἢ πρῶτος: -
- Περὶ τῆς μετῆς κληρικῶν πᾶσι μετῆς κληρία: -
- Περὶ τῆς μεταλλοκλήρικῆς πᾶσι καταλλοκλήρια: -
- Περὶ σιωπῆς βρῶ καὶ πρὶ πολυλογίας: -
- Περὶ ἀποφυγῆς ψάδου: -
- Περὶ τῆς μετῆς κληδῶν: -
- Περὶ ἑκκατῆς γαστρός βρῶ καὶ πρὶ γαστριμαργίας: -
- Περὶ σωφροσύνης βρῶ καὶ πρὶ ἀκολασίας: -

α
β
γ
δ
ε
ς
ζ
η
θ
ι
ια
ιβ
ιγ
ιδ
ιε

Plate 18: V f. 5, uncropped.

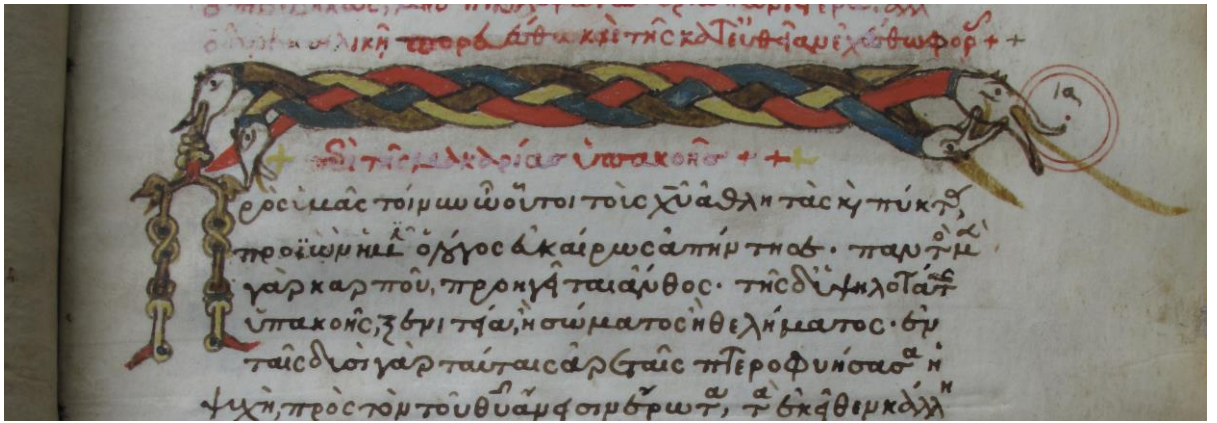

Plate 19: V f. 26, cropped top and bottom.

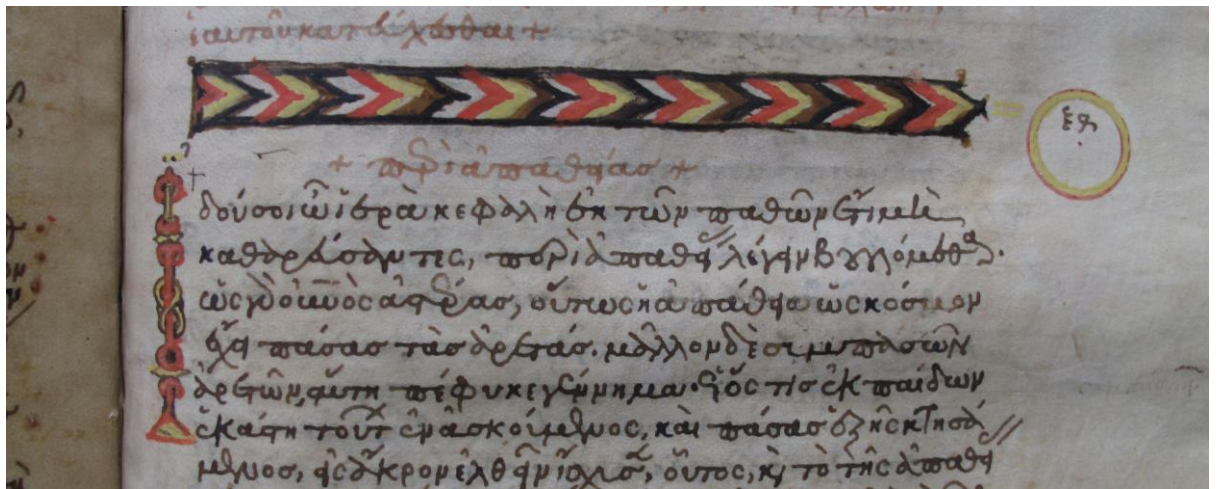

Plate 20: V f. 139, cropped top and bottom.

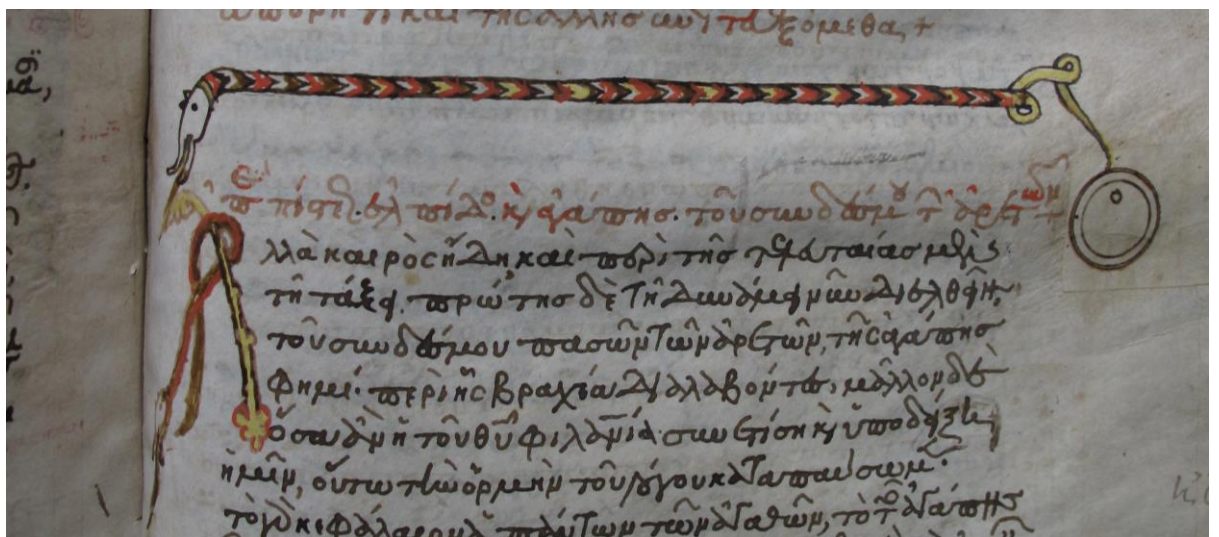

Plate 21: V f. 140, cropped top and bottom.

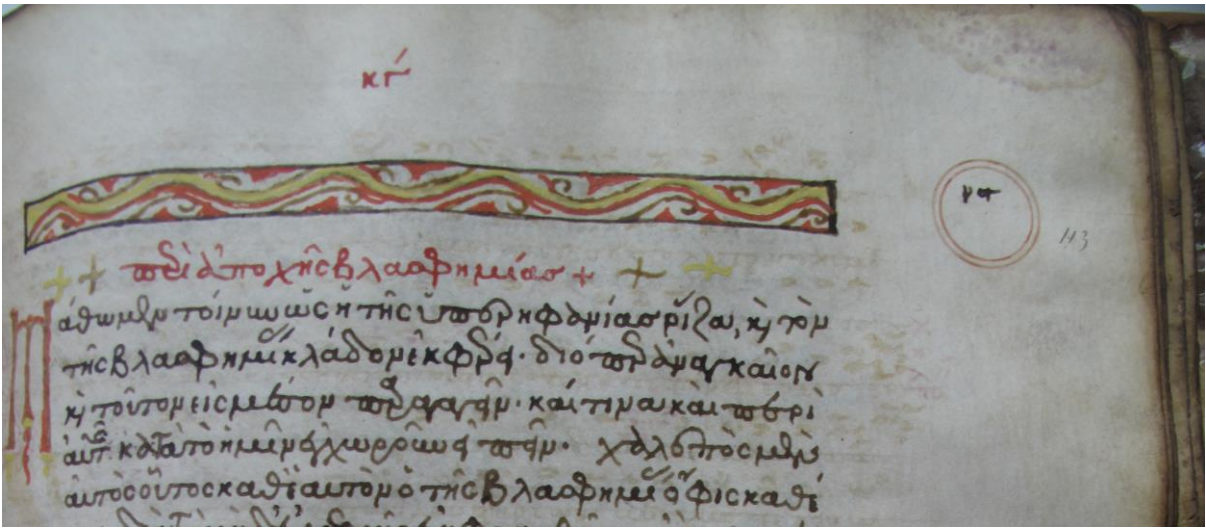

Plate 22: V f. 110, cropped top and bottom.

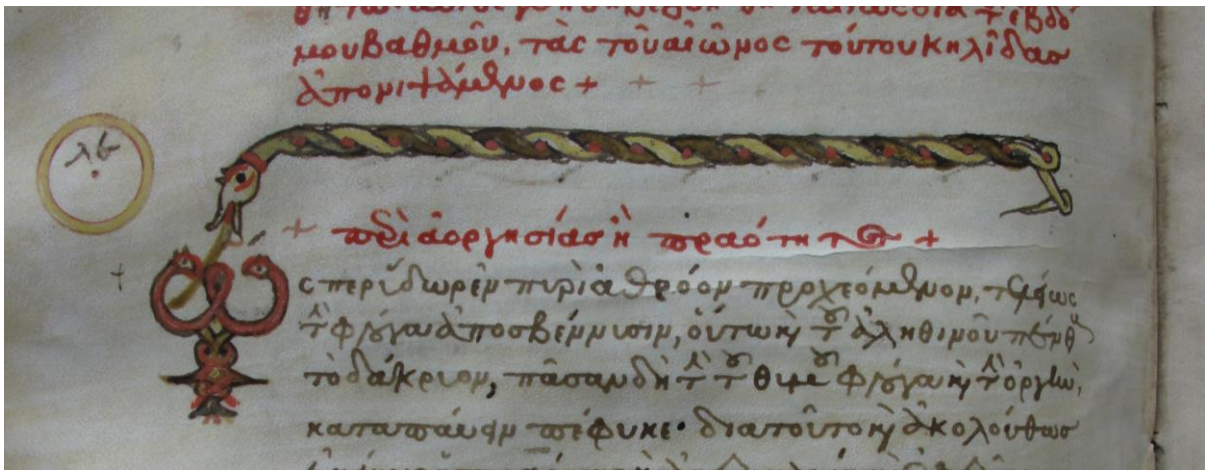

Plate 23: V f. 71v, cropped top and bottom.

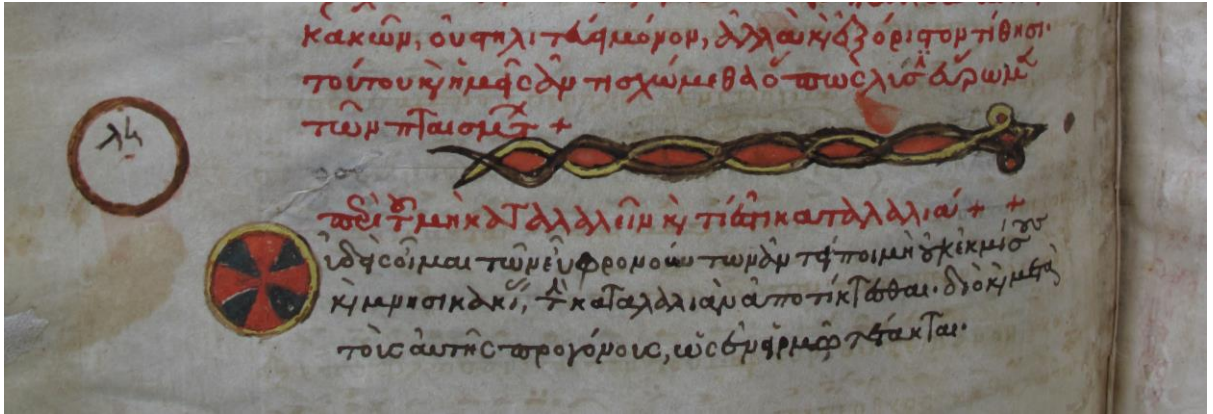

Plate 25: V f. 75^v, cropped top and bottom.

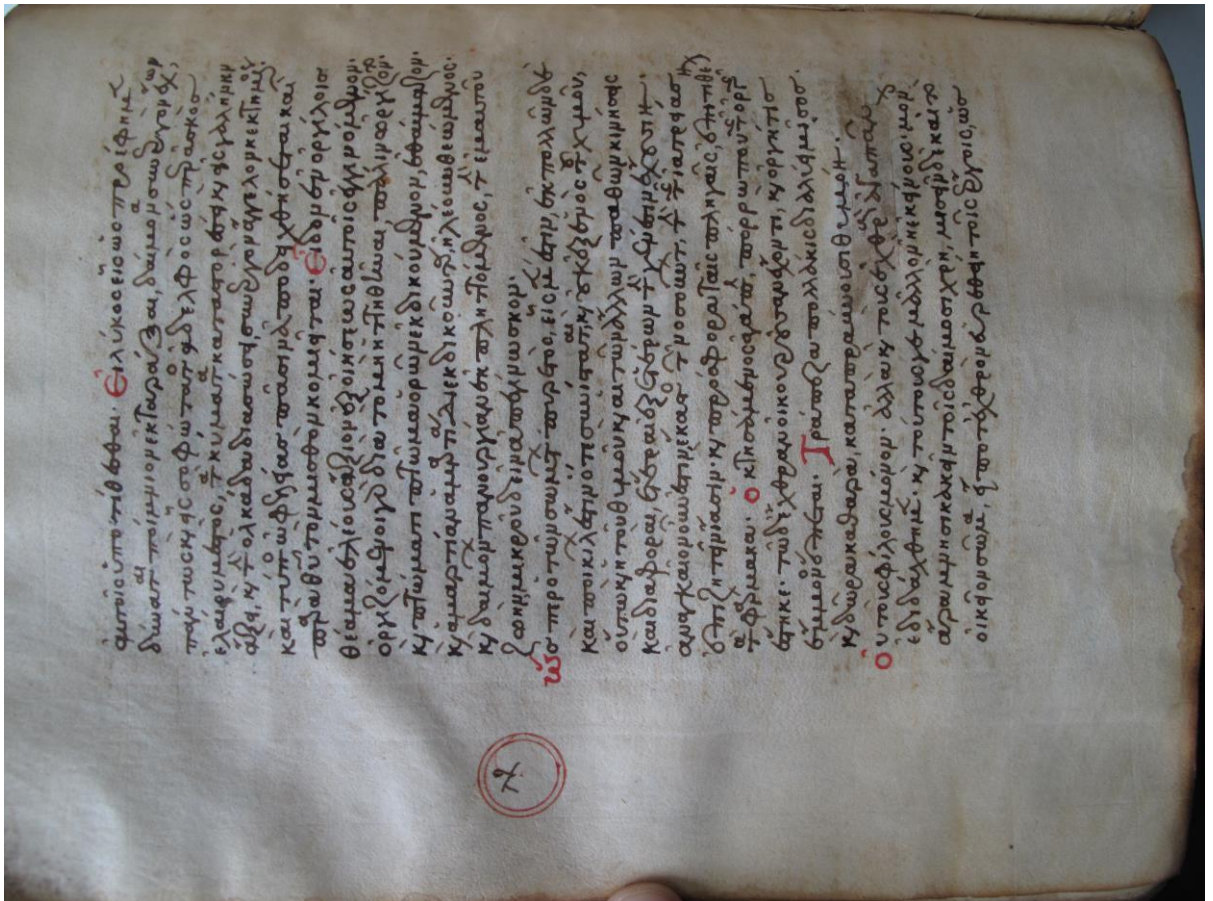

Plate 26: V f. 74^v, uncropped.

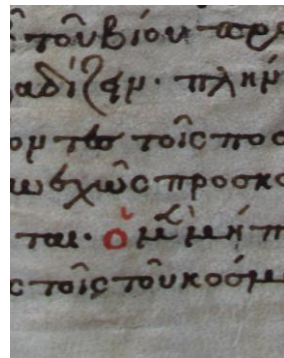
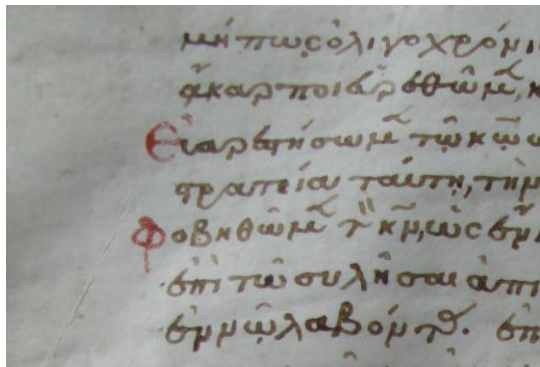

Plate 27: V f. 15v, cropped; l. 5, φοβηθῶμεν; f. 16v, l. 26, μὲν.

Plate 28: V f. 99, cropped top and bottom.

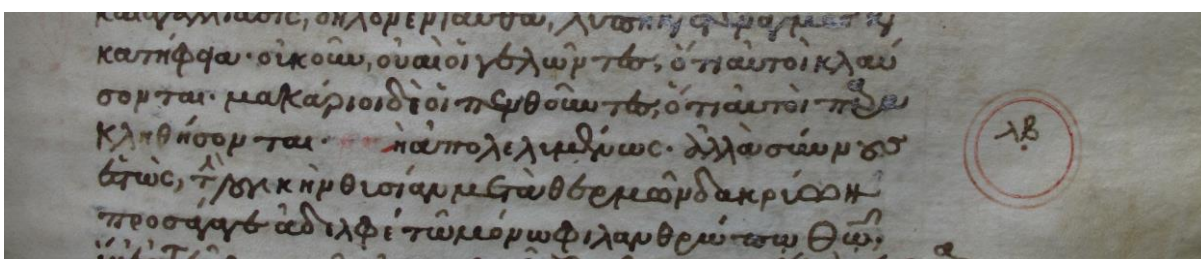

Plate 29: V f. 65, cropped top and bottom.

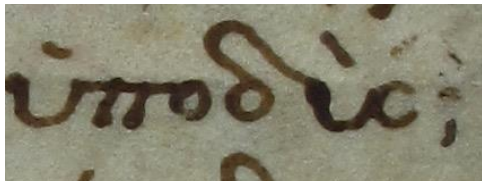

Plate 30: V f. 7, l. 16, cropped.

ἐφίλει τοῖς ὑπαύτων, ἀλλὰ καὶ οἴκοθεν καὶ ἐκ τῶν
οἰκείων ὄργων, πῶς οὐδαμὴ τὰ τῆς δι' ἀρχῆς. εἴπει καὶ
τῶν ζυγῶν ἀφ' ἑαυτοῦ, οὐ πρὸς ἀρχεῦσιν οὐδ' ἐπίνακ^{ας}
ὄρων τὰς, ἔγωγε τὰς εἰκόνας ὧν τινῶν δὲ ποῦσε μίαν
προφ' ὄρων. ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτῶν ἑκείνην ἀγράφον
πρὸς μετὰ ἀφορῶν τῆς ἀρχεῦσιν. **Ἐξ** ὑποδοχῆς
δασκων τοῖς ἄλλοις παιδῶν, ἐκείθεν καὶ τὸν μουσ
φορῆται. καὶ τοῖς ἐν ἀλλοῖς καθεστώσει, ἀνάγει
καὶ δι' ἐπὶ πρὸς ἐπιμέλειαν. **Τὰ** βροχνηρίας
παρ' ἑμαρτίαν ἢ πολυλογία καὶ ἀπελίας τῶν λόγων
προβάτων ἀμάρτυμα, ἀλλὰ μὴ τῶ τοῦ ποιημένου ἐπο
μενῶν πρὸς ἀγέλιματι, ἔδει πρὸς ἀρχεῦσιν ἀπὸ τῶν
κατὰ φρονῆν. ἀλλὰ ἀρχαὶ τῆς ἐνοσηλῶς αἰετῶν, οὐ μόνον
δι' ἀλόγων τὰ λεινὸ τὰ τῶν τοῦτοισ ἀνατινόμενον, ἀλλὰ
καὶ δι' ἀβακτηρίας. ταῦτα γὰρ ἂν τῆς φαρμάκων τοῖς
ἀπὸ θεοῦ ἰγνέται. εἴπει καὶ ὁ θεὸς ἀπόστολος τῶ
πρωθιῶν ἀγράφον, ὡς ἴση ἡ φησὶν αὐτοῖς ἀκαίρεως
ἀκαίρεως. κατὰ πάντα τρόπον, ἐθέλων αὐτοῖς ἀκαί
ρεως ἀνέλκειν ἵς τὰ τῆς τὰ πινύσιωσ μετ' ἐπὶ
οὐ μὴ ἀγαθὸς κῦβερνήτης, ἑκείνων ἀνώων διασωσίνων
ὡς πρὸς ἐφ' ἑμαρτίαν. ὁ δὲ ἐν τεχνῶν ποιητῶν, τὰ νοσηλῶ
τῶν λογικῶν προβάτων καὶ νοσηλῶν πρὸς ἀφ' ἑμαρτίαν
χλόης, ταχέως ἰάσεται. τῶ γὰρ κῦβερνῶ τῶν τῶν, αὐτῶς
οὐδὲν ὀφείλων τὰς ἀπολογίας. **Καὶ** τὸ τῶν ἀποστο
λέων τυχερῶν τεκμηρίον. ὅτι τῶν τῶν ἐν αὐτῶν
εἶναι τὰ πρὸς ἀγαθὸν γενεῶν ὑπὸ τοῦ φλογεῦ μετ' ἐπὶ
νωταί. ἀλλ' ἴσβαθῶν ὑπὸν κατὰ φῶν τῶν, τῶν καὶ τα

Plate 31: V, f. 144v, uncropped.

των ἰατρῶν ἐν πάσῃ θέρῃ ἀπὸ καὶ ἀποσώδωσ προσέ
 ἀόκνωσ ὡς χεῖρ ἰσοῖσιν, ἔτω καὶ οἱ τῶν ψυχῶν προε
 γῶτεσ ἀπαθῆα χροάμενοι, μετὰ δὲ τῶν πῶν τὰς πρὸς
 τὰ συμπίπτοντα, τοῦ δὲ νοσοῦντος ἀμεινον ἐπι
 σκέψονται τε καὶ θέρῃ ἀπὸ σοῖσ. ἐλίβετοῖν ὡς τὸ
 τὰ τοιαῦτα νοσοῦντος ὁπόσῃ κῶσ. Καὶ πτωκῆσ
 ὅσον, ὅπως αὐτῶσσι μετὰ γένοιτῶν ἀσθῆναι. ἡ δὲ ἀμει
 ποσ διάτελοσ ἐρήσοσ μετὰ δὲ τῶν τῶν ὡσ μετὰ οἱ
 ἴχοντασ, καὶ τῶσ οἰκείαν αὐτῶν ἀπὸ λησον κῶσ.
 πρὸ ὧσ οἰμαι καὶ τὸν λεπτότῶ ὡσ ἐν σῆματι
 τῶσ σὺ κῶσ ἐκφορῆ. ἀπὸ τῶσ ἀβὸλ ἐμφῶσαι. ἐκφορῆ
 ἡρῆσιν αὐτῶ ἴνα τί καὶ τῶσ γῶσ κατὰ σῆ. Καὶ
 βζάρτε τὸν πονηρὸν ἐκείσοσ ὡσ μετὰ. καὶ μετὰ πρὸ
 σάχου πρὸ τῶσ λαοῦ τῶσ. τῶσ τῶσ ἀπῶντασ
 τῶσ ὡσ σῆμεν καὶ ἡρῆσιν εἰ δέναι χροάσ ποιεῖν
 τὸν κατὰ τῶσ εἴτε δὲ δασκάλον, εἴτε ἰατρὸν χροάσ
 σῆσ εἶν. ὡσ μετὰ ὡσ ἐκείνοσ ὡσ δασκάλου
 ὡσ τοῦσ δὲ μαθητῶσ παιδασ, σοφοῦσ ἀπὸ τῶσ σῆσ ἀλλ
 ὡσ τοῦσ δὲ μαθητῶσ καὶ δὲ σοφοῦσ, τῶσ τῶσ γεγραμῶσ μετὰ
 ἐμφῶσ ὡσασ. καὶ σοφίσοσ ὡσ ὡσ οἰόντε καὶ τελει
 ὡσασ, ὡσ τοσ δὲ εἰκότῶσ τῶσ, τοῦσ μετὰ ὡσ εἶναι
 δόξου καὶ προσεγορίαν ἀπνεῖγκαίτο. εἰ πειδῆ
 καὶ τῶσ τῶσ ὡσ ὡσ ὡσ ὡσ ὡσ ὡσ ὡσ ὡσ ὡσ ὡσ ὡσ ὡσ ὡσ
 μετὰ δὲ δὲ ἀπῶνται. ἡ μετὰ κῶσ βρῆσ ἡ τῶσ εἰ καὶ
 δὲ δὲ μετὰ ὡσ ἀμὰ καὶ βζοῖσ δὲ πρὸ βλέπειν τῶσ
 τῶσ πρὸ μετῶσ ἐπὸ τῶσ σῆσ. τῶσ τῶσ κῶσ μετ

ἡ δὲ ἀμειποσ
 κῶσ ὡσ ὡσ
 δὲ λῶσιν

Plate 32: V f. 146, uncropped.

Plate 33: V f. 81, uncropped. Note that the dark red staining in the right hand margin is also present on 81^v and 82^v.

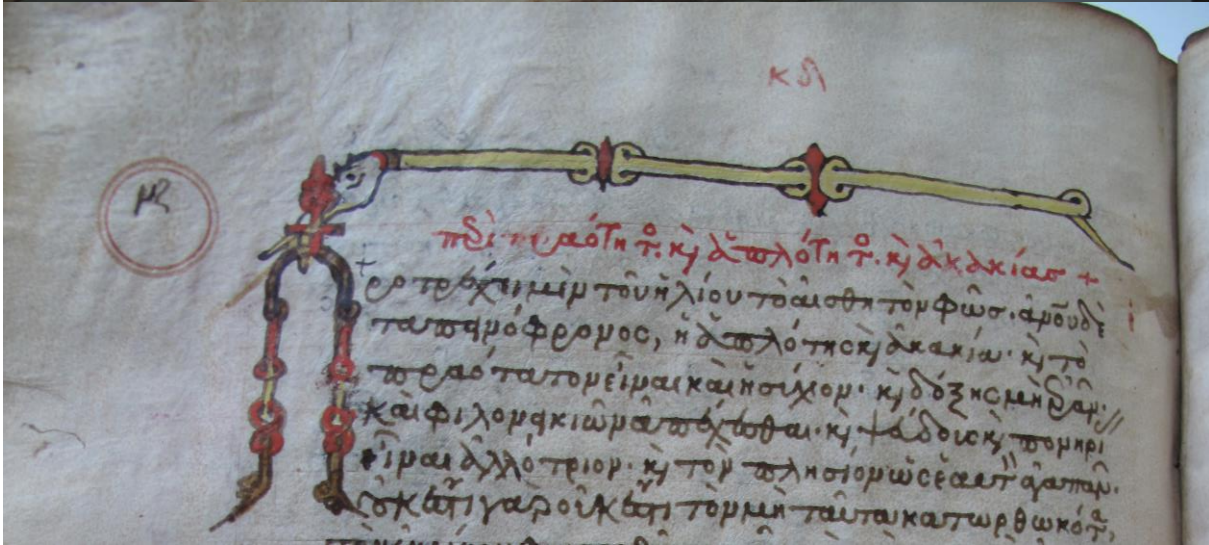
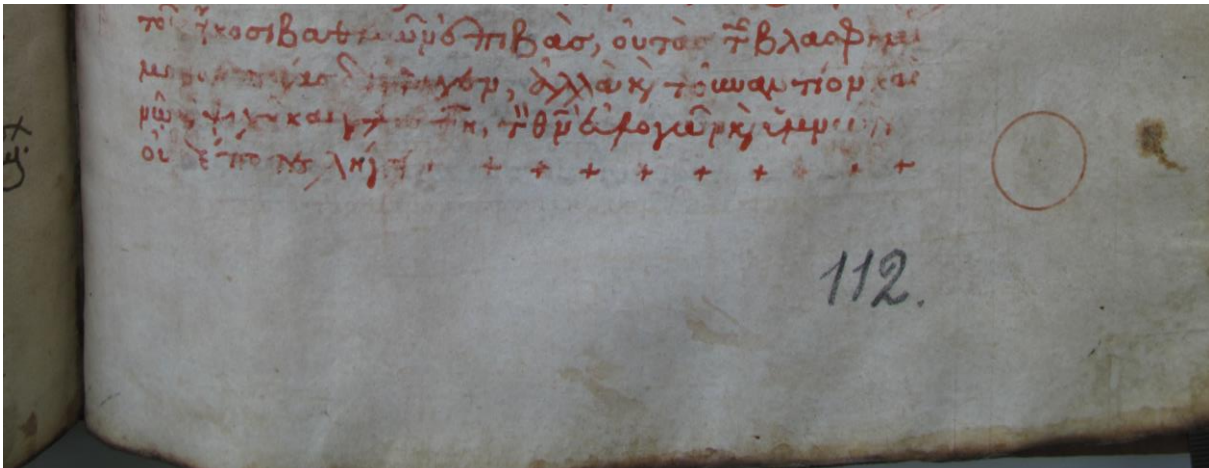

Plate 34: V f. 112^{rv}, cropped.

